¶SER. Sed fines libyci:ante dicta dubia eē potuerũt:nũc apte regionē oſtēdit dicēdo:libycos fines:Tyrii.n. & alibi eē potuerũt.¶Intractabile:iſuꝑabile aſpeꝝ:ſæuũ.¶Germanũ fugiēs:hoc loco q̄ſi ſtupuit Aeneas:unde auditoris auiditati p̄ſcribit Venus dicēs lõgã eē iniuriã.i.cãm ab eo qđ ſequit̃ id qđ p̄cedit:ut ſupra: ſpē uultu ſimulat.¶Lõge ambages.i.circuitus.¶Faſtigia:primordia:qa ſcit lõgã eē hiſtoriã Carthagĩs:ut Sal.de Carthagine:ſilere melius puto q̄ pauca debere.¶Huic.c.ſ.d.quotiēs poeta aſp̃a ĩuēit noĩa:& ĩ metro nõ ſtãtia:aut mutat ea:aut de his aliqd mutilat.Nã Sicheꝰ Sicharbas dictꝰ ē.Belus Didõis pr̃ Methres.Carthago a charta:ut lectũ ē & ĩ hiſtoria pœnoꝝ:& ĩ Liuio.ſane Sicheꝰ ſi breuis ē ꝑ naturã:ſed hoc ĩ loco ectaſin facit ea licētia q̄ ē ĩ propriis noĩbꝰ.licet.n.ĩ q̈uis noĩs ꝑte ſyllabæ mutare naturã:qđ & ĩ appellatiuis euēit:ſi tñ de ꝓpriis originē ducãt:ut Sicãio p̄tēta ſinu:qa uēit a ſicão rege ſiciliæ.¶Miſeræ: dtũs ē nõ aduerbiũ.¶Ominibꝰ auguriis: & ſcđm rõanos locutꝰ ē:q nil niſi captatis faciebãt auguriis:p̄cipue nuptias:Luca. Cõtētiq; auſpice bruto. Iuue.Vēit cũ ſignatoribus auſpex.¶Tyri:aduerbiũ ē.¶Scelere an.al.ĩma.o.Quos ĩter medĩꝰ uēit furor:iũge totũ:nã aliter nõ ꝓcedit:ſi ſegreges:quos ĩter medios uēit furor:cũ ĩpe dicat: licet ſimulatas : fuiſſe tñ amicitias:ſimul nãq; ſacrificabant:ac ſi deberet ſceleratior Atreo:& Thyeſte:uel Eteocle:& Polynice.¶Ille Sicheum:ſi hoc loco ſecundum naturam poſuit.

Sed fines libyci genus intractabile bello.
Imperium Dido tyria regit urbe profecta
Germanum fugiens:longa eſt iniuria:longæ
Ambages:ſed ſumma ſequar faſtigia rerum.
Huic coniunx Sicheus erat ditiſſimus agri
Phœnicum:& magno miſeræ dilectus amore:
Cui pater intactam dederat:primiſq; iugarat
Ominibus:ſed regna Tyri germanus habebat
Pygmalion:ſcelere ante alios ĩmanior omnes
Quos inter medius uenit furor : ille Sicheum

¶DONA. Fines lybici:illic enim occurrente pelago africæ termini clauduntur.¶Inſuperabile: meminerat enim ex perſona ſua dixiſſe:Studiiſq; aſperrima belli Nec eſt hic repetitio eiuſdem rei quoniam & dici neceſſe fuit & ex alterius perſona dictum eſt.¶Imperium.d.mira breuitas:ſed quæ multa complectatur. Præteritum enim & præſens ponit:& quæ uocaretur:& quid ageret quæ illic imperabat.Compendii uero cauſa fuit ne interrogando reſpondendoq; longum fieret:quod mature debuit fieri.¶Germanum fugiens:potuit enim quæri qua cauſa impulſa fuerit ut relicta patria mulier:quod difficile eſt longinqua ſectaretur. Longa eſt in hoc addit quia incredibile fuerat tantam interueniſſe cauſam quæ cogeret germanam dura ſectari relinquentem eũ quem amare debebat.¶Sed ſumma ſe. Artificioſa narratio:Nam multa prætermiſſuram ſe ſimulat ut ſpe breuitatis attentius audiretur.¶Huic:coniunx:amoris inter coniuges honeſtas inſerit cauſas. Amabat inquit hominem ſecuta iudicium patris:& diuitem:& probum.¶Intactam:multum enim differt inter affectum uirginis:& eius quæ ſecundo nupſit:primis nullis aliis ſed ſolis.¶Sed regna tyri:ex quo intelligitur habuiſſe ſpem faciendi:& factum defendendi quia rex.¶Immanior ſcelere:non enim eſt intelligendum quod furor medius inter Sichæum:& Pygmalionem uenit: nam ſic defendi poſſet Pygmalionis factum ſi non uoluntate:ſed furore peccauit:& furens fuiſſet Sychæus.ergo pares. Quapropter ita pronunciandum:ut Sychæus fuerit ĩnoxius Pygmalion uero omnibus aliis ſceleratior quos in facinus impulit furor:Ergo alii ſi in crimina inciderunt furor cauſa fuit aut inſania:aut animi dolor:& poſſunt habere ueniam facti Pygmalion uero aliorum comparatione ſceleratior oſtenditur:quia uoluntate non caſu:aut neceſſitate ſcelus admiſit.¶Cæcus amore:unam cauſam ponit a uitio naturæ profectam:ſed cui alia crimina adnectuntur:nam Saluſtius ait Auaritia fidem probitatem cæteraſq; bonas artes ſubuertit:Pro iis ſuperbiam crudelitatem:deos negligere omnia uenalia habere edocuit: Auaritiæ ergo crudelitas comes perfidiaq; coniuncta:non enim poteſt uoto potiri niſi ad id per ſcelus uenerit:Habemus exempla apud poetam hic Pygmalionis in tertio polymeſtoris. In ſexto qui auro patriam prodiderat:nihil autem in prima narrationis parte fruſtra poſitum eſt.¶Ditiſſimus agri: imitatur peſſima natura opulentiam.¶Et magno.m.d.a.hic grauatur factum : ut cariſſimum ſorori uirum necarit.¶Cui pater: ut contra indicium patris fecerit.¶Clam:grauat factum nullus enim clam facit:niſi illicitam eſſe ſciat:Vel clã: ne ſi palam innocens defendi poſſet ergo clam:ut lateret auctor. Quis enim crederet ſororis uirum innoxium amabilem nullis interuenientibus inimicitiis ab eo cæſum.

¶CHRI. Bello genitum ſcribant : Abas genuit laſium & hic Amphionem qui orcomeni & pili regnauit. Item Talaonem ex quo natus eſt adraſtus:ex eodem bello Agenor eſt:Huius filius fuit Cylix:ex Cylice Pygmalion oritur qui Cyprum occupauit & Paphum genuit:qui oppidum de ſuo nomine & in eo templum Veneris condidit:Cineramq; filium reliquit. Hic ex myrrha filia ab ea tamen deceptus Adonem genuit : hæc omnia icci co adiunxi quoniam multi incident loci in quibus hæc noſſe ex uſu erit.¶Germanum fugiens : nam niſi magna iniuria coactam patria pudicam muliere relinquere non decet. Iudicantur enim turpioris uitæ: quæ patriam mutant.hinc Parmeno Terentianus ſe tacere poſſe dicit:cum Thais narrat Samiam ſibi matrem fuiſſe & habitaſſe Rhodi: quaſi ex patriæ mutatione impudicitiæ illa argueretur. Hoc idem & Simo in Andria cum exclamat. Adeo eſt demēs ex peregrina: & Cicero ad Trebacium ex Medea uerſus profert idem oſtēdentes:ait enim. Quibus illa perſuaſit ne ſibi uitio uerterent quod abeſſet a patria.¶Primis : ideſt optimis: Nam quæ bono omine fiunt maiorem habent efficaciam. Vnde in Didonis coniugio quoniam diuortium futurum erat:mala ponit auguria.¶Primis optimis:Statius aduenisse ducis genero primiſq; hymæneis egregiam argiam:nec formæ laude ſecundam Deiphilem.

Impius ante aras:atq; auri cæcus amore:
Clam:ferro:incautum ſuperat ſecurus amorū
Germanæ:factumq; diu celauit:& ægram
Multa malus ſimulās uana ſpe luſit amantem.
Ipſa ſed in ſomnis inhumati uenit imago
Coniugis:ora modis attolens pallida miris.
Crudeleis aras:traiectaq; pectora ferro
Nudauit:cæcumq; domus ſcelus oē retexit.
Tum celerare fugā:patriaq; excedere ſuadet:
Auxiliumq; uiæ ueteres tellure recludit
Theſauros:ignotum argenti pondus & auri.
His commota:fugam Dido ſocioſq; parabat.
Conueniūt:quibus aut odiū crudele tyranni:
Aut metus acer erat.naues: quæ forte paratæ:

¶SER. Impius ante aras:probauit impium:quia ante aras.⁋Securus amoꝝ germanæ :aut contemnens amorem ſororis:ut Securi pelagi atq; mei:ideſt cotemptores:aut certe ſecurus erat de amore germanæ circa maritum nimio:ob quē ſe poſt mortem Sichei interimere poſſe credebatur.nec enim ſequitur:ut occiſo Sicheo ipſe ſtatim potiretur auri:niſi etiam Dido periret:ſed per contemptum:dictum eſt: quaſi ex pygmalionis perſona:non amorem uocans honeſtum:ſed amores in conuitium.Amores autem plurali numero ad uoluptatem pertinent:ut Securus amorum:Qui iuuenum tibi ſemper erāt.ſingulari etiam ad religionem.⁋Aegram: mœſtam: anxiam.⁋Multa malus ſimulans uana ſpe luſit amantem:atqui legimus: Quis fallere poſſit amantem.ſed hic nimia Pygmalionis oſtenditur malitia:quæ etiam amantem fefellit.⁋Vana ſpe:quia dicebat eum mox reuerti.⁋Luſit: decepit.⁋Inſomnis:ſi ab eo quod eſt ſomnium:ſynæreſis eſt ut peculi pro peculii:ſi autem de ſomno uenit ī ſomnis:ideſt dum ſomnos caperet.⁋Crudelis aras: epitheton hoc de cauſa eſt.nam aræ piæ ſunt.⁋Nudauit:indicauit:unde contra in ſexto habemus: Et uulnera dira tegentem.quid enim tegeret omni parte truncatus.⁋Retexit:ecce hic planius quid ſit nudauit oſtendit.⁋Tum celerare fugam: celeriter abire: unde dicimus curſum celero.⁋Suadet: ſecundum naturam duæ ſunt ſyllabæ.ſed multi triſyllabum putant:quod etiam ſi inueniatur ſolutio dicenda eſt quomodo dicimus ænea: & ahena : hoc autem ſolum huiuſmodi uerbum in latino inuenitur.⁋Theſauros:hoc nomen non habet:ſicut atlas:gigas : abas:pallas: licet in obliquis caſibus inueniatur : ſicut nec formoſus:quia deriuatiuum eſt a forma:ut a ſpecie ſpecioſus:ab odio odioſus:ab genere generoſus.uel a ſcelere ſceleroſus.⁋Ignotum argenti pondus & auri: aut quod ignorabat Dido:aut certe ad magnitudinem pertinet:ideſt tantum quantum nullus unquam noſſe potuit.⁋His commota:ſupradictis omnibus.⁋Conueniunt quibus aut odium crudele tyranni: Aut metus acer erat: oderant læſi:metuebat lædendi:hoc eſt qui timebant ne læderentur:unde eſt illud in quarto: Et quos ſidonia uix urbe reuelli:quia non uoluntate : ſed aut odio : aut timore conuenerant.⁋Odium crudele tyrranni:nam in tyrannum odium iuſtum eſt.i.crudelis tyranni:& eſt figura hyppallage.

¶DONA. Ante aras:occidit propter ſolam auariciam cum rex nulla inopia urgeretur occidit innoxium: incautum ſororis uirum: Ergo uirtute oratoria unum admiſſum quantis criminum generibus aggrauat poeta:& partes communis loci ingreſſus : quam late diſcuſſit non omiſſa : breuitate:quæ æneæ neceſſaria erat:propter tot calamitatis feſtinanti.⁋Ille: de quo nihil tale ſperabatur.Ille quem nulla urgebat inopia: qui germanam uiro priuare non debebat:qui affinem ſeruare debuit.Qui contra naturæ religionem faceret. Contra iudicium patris rupto humanitatis:& affinitatis uinculo: Ante aras. ut ſceleri ſacrilegium adderet.⁋Ante aras:ideſt diis ſpectantibus quos humana cæde funeſtare non debuit.⁋Auri cæcus : a cupiditate enim impeditus non conſiderauit ubi:quid:cur:& in quem faceret : Factum celauit : Duplici de cauſa : Prima ne manifeſta cæde ad auctorem aliqua uia iretur:Secunda ne re patefacta potiendi auri occaſione priuaretur.⁋Ipſa : ſed in:quoniam neq; ſuſpitio in Pygmalionem duci propter affinitatem poterat nec teſtis extabat:poſita eſt immago.⁋Inhumati:unde augetur crudelitas:q; cæſum ſepultura priuauerit.⁋Pallentia:ut iam illum cæſum intelligat auditor.⁋Crudeles aras:hoc per uerba.⁋Traiecta:hoc per uiſum nudatur.⁋Cæcumq; domus:ſtrictim ponit quæ ſupra diffuſius dicta fuerant.⁋Suadet : autem fugam quoniam neq; ulciſci ualet apud ſceleratum tuta non poteſt.⁋Auxiliumq; uiæ:propoſita fuga addit facilitatem in tanta theſaurorum copia.⁋Odium: eorum qui nonnullis uiribus potuiſſent reſiſtere.⁋Mœtus:eorum qui aliquid crudelitatis expectarent.⁋Ergo alii fauebant Didoni:ne ille occupato auro fieret fortior : Alii propter metum quibus ferebat occaſio:ut carerent ſæuiſſimi hominis dominatione.⁋Paratæ:Si enim aliquid innouaſſent in nauigiis dabatur aperta ſuſpitio.

¶CHRI. Ante aras:Pathos a loco:ſic de orpheo inter ſacra deum nocturnaq; orgia bacchi.⁋Securus contemptor:Perſi.Hic ego ſecurus pelagi:& quid præparet auſter: Nam qui ſecurus eſt : non timet : qui non timet contēnit.⁋Cælauit: nam facile fratri ſoror credere poterat.⁋Amantem:& propterea reditum uiri cupientem facile autem credunt quod cupiunt miſeri.⁋Ipſa ſed in ſom.Tragediam excitat: Mire autem : & tempori : & perſonis accommodatur narratio quia cum nihil breuius ſit:tamen omnia ueriſimilia:& aperta ponuntur.⁋Recludit:nam ſi in promtu fuiſſent iam rapuiſſet illos Pygmalion : nec etiam tuti fuiſſent : ſi ita latuiſſent:ut tamen noti Didoni fuiſſent.Facile enim nihil de fratre ſuſpicans illos fratri indicaſſet: ignotum ergo Didoni.⁋Portantur auari:Exprobratio in auaritiam quæ ſæpe impellit nos propter quæſtum ad ſcelus ex quo ab euentu decepti nullum commodum conſequimur.

¶SER. Portāt auari Pygmaliōis opes pelago:quō pymaliōis:ſi ſichei erāt ſoluit ſed eas iā ſuas fecerat ſcele/re q:ſicheū occiderat:aut ād aīum retulit auari:q opes alienas iā fecerat ſuas pygmaliōis opes pelagos: q̄s Pyg/maliō iā ſuas putabat.uñ ē ī q̄rto : Vlta uirū.Quæ.n.maior auari pœna q̄ pecuniā pp quā deliquerat pdere:re moue hoc & falſū ē Vlta uirū.Sciēdū āt ꝙ clā tāgit hiſtoriā.Moris.n.erat:ut de pecūia publica phœnices miſſo a rege auro de peregrinis frumēta coemerēt.Dido āt a Pygmaliōe ad hūc uſū paratas naues abſtulerat:q̄ cū fu giētē a fratre miſſi ſeq̄rent:illa aurū pcipitauit ī maria:q̄ reuiſa ſequētes reuerſi ſūt.¶Deuenere locos:ad minꝰ

Corripiunt:onerātq; auro.portantur auari
Pygmalionis opes pelago: dux fœmina facti.
Deuenere locos:ubi nunc ingentia cernes
Mœnia:ſurgentemq; nouæ Carthaginis arcē.
Mercatiq; ſolum:facti de nomine Byrſam
Taurino quantum poſſent circundare tergo.
Sed uos qui tādē:quibus aut ueniſtis ab oris:
Quo ue tenetis iter: quærenti talibus ille
Suſpirans:imoq; trahens a pectore uocem.
O dea:ſi prima repetens ab origine pergam:
Et uacet annales noſtrorum audire laborum:

eſt.¶Surgētē:erigētē ſe:ut Surgētē in cornua ceruū. ¶Nouæ carthaginis:Carthago.n.ē līgua pœnorum noua ciuitas:ut docet Liuius.¶Mercatiq;.ſ.ſ.de.n.b. appulſa ad Lybyā Dido:cū ab Hiarba pelleret:petiit calide ut uēderet tm̄ terræ:quātū poſſet coriū bouis tenere:qđ cū ille pmiſiſſet:coriū ī tenuiſſimas cori/gias ſectum tetēdit occupauitq; ſtadia uiginti duo: q̄ rē breuiter tāgit Virg.dicēdo de noīe:& nō tegere ſed circūdare.¶Facti de noīe:de cāæ qualitate facti. ¶Tergo:p tergore:ſignificat:qa q̄lis cā fuit: tale no/mē accepit.carthago.n.ātea ſpecie habuit duplicis op pidi q̄ſi aliud alteꝝ amplecteret:Cuius īterior pars byrſa dicebat:exterior magalia:huiꝰ rei teſtis ē Cor neliꝰ nepos ī eo li.q uita illuſtriū īſcribit byrſa: βυρ σα græce latīe corigia dr.¶Sed uos q tādē: uacat hoc loco tādē.& ē naturalis īterrogatio:q eſtis unde: uel quo:ſicut ipē ī octauo licet mutato ordīe:Quo tēditis īqt:Et q genꝰ: uñ domo:¶Imoq; trahēs a pector uocē: deeſt dixit.& quotiēs lōge reſpōdet parēthesis ē:quotiēs nuſq̄ eclypſis dr:ut hoc loco.¶O dea:pſeuerat ī opinio ne ſua:ita tñ ut illiꝰ oratiōi aliqñ cōcedat:Nā paulopoſt ait ſi ueſtras forte p aures troiæ nomē.Aut certe illud ē qđ ſuperiꝰ dixerat:an nymphaꝝ ſāguinis una:q̄ nō oīa ſciūt:Nā & moriūt: ſecūdū Ari.ut Fauni uel pāes.¶Ab origīe:a raptu Helenæ.¶Pergā:pſeuerē:hoc ē uniuerſa dicā.¶Annales:īter ānales:& hiſtoriā hoc īter ē: hiſtoria ē eoꝝ tēpoꝝ q̄ uidimꝰ:uel uider potuimꝰ:dicta απο του ιςορειν.i.uider.Annales uero ſūt eoꝝ ānoꝝ & tēpoꝝ q̄ ætas nr̄a nō nouit:uñ Liui.ex ānalibꝰ & hiſtoria cōſtat.hæc tñ cōfūdūt licēter.ut hoc loco hiſtoriā īqt ānales.

¶DONA. Onerāt auro:aurū omne & argētum iuſſerat tolli Sicheꝰ:Sed iſti qa maior nauiū copia ad omne tollēdū opꝰ fuiſſet:id tulerūt qđ naues caper poſſēt.Ergo.auro qdē pcioſius ē & nō argētū.¶Onerāt:ut plꝰ ēt q̄ naues fer poſſēt īpoſitū eē uideat:Quāta ergo fuit theſauroꝝ copia cū relicto argēto ne totū qdē auꝝ naues fer re poſſēt.¶Auari:pygmaleōis:omne illuc tēdit:ut pbet qđ dictū ē:Sed quo mō Pygmaleōis:Quia illa ſuas fu turas aīo cōceperat:pp qđ ſibi ereptas iniq; ferret.¶Dux fœmīa:ad īſulatione pygmaliōis dictū: ut ea duce pro diderit:q̄ aſſecutuꝝ ſe putabat.¶Deuenere locos:ordīa ſic deuener locos.¶Mercatiq;.ſ.u.u.m.o.m.nā ædificiū īſtitui:nō potuit:niſi priꝰ empto ſolo.¶Taurīo quātū:alii dicūt pecuniā tūc ex corio bubulo fuiſſe:pecuniā di/ctā ex ꝙ pecor originē duceret:tātūq; fuiſſe ī pcio loci:quātū bouis coriū cōficere potuiſſet:alii fraudē emptoris ponūt:q tm̄ mercatꝰ ſit quātū corio bouis poſſit circūdari:at uēditor nihil tale ſuſpicās arbitratꝰ ſe tātū dediſſe quātū ītegrū coriū poſſe occupar.Emptores uero ī tenuē corigiā illud ſecātes pluſq̄ deberēt occupātes:ſed fabu loſa ſūt oīa:nā ſi attēdat magnitudo urbis:& quāta a Virg.deſcribit:nō poterat:niſi latioribus locis condi: licet poeta hoc credibile faciat dicēdo facti de noīe byrſa:qđ & līgua græca uñ fuit Dido:& punica.i.ipſiꝰ regionis ī q̄ res ē geſta:coriū ſignificat.¶Sed uos:mira breuitas īterrogātis: nec fraude caret.Nā conat oñdere:ſed nō eē deā ſe nō fallit æneā.Nā cū magna aī laceratiōe reſpōdet.¶O dea:Duo dicit īpedire:Vnū qa nō uacat:Alterū qa bre uitas tēporis narrationē expleri nō patit pperat redire ad ſuos a qbus in locis deſertis noctu ſeparari nō debuit Beniuolā āt facit & honorificā cū deā appellat.Et attentā cū multitudinē calamitatū ſuarū pponit:& nō tñ oēs. ſe dicturū:reſpōdet ad oīa ſed nō ordīe.Prīo.n.reſpōdet ſecūdæ:Quibꝰ aut ueniſtis ab oris.Et quāuis narratiōe totiꝰ diei nō poſſe expleri calamitates dixerit:tñ breuitate miranda labores omniū cōcluſit annoꝝ:nā dicēdo nos troia antiq̄:primā tēporis partē poſuit:Dū āt diuerſa p.e.u.tāgit mediā:& Forte ſua libycis pōit poſtremā: & ſimul oſtendit:ꝙ uiolētia fluctum illic appulerit:& qa cū dea putabat ſe loqui:cōmendat pſonā ſuā dicendo.

¶CHRI. Solū:nō ſolū terra eſt ſolū:uerū quicquid aliquod ſubſtinet aīal:Vnde & de mari ſolū dixit ut ſub trahiturq; ſolū.¶Nomīe:aliquādo famā ſignificat:ut īfra:Et nos aliqđ nomēq; decuſq;.¶Taurino : taurus eſt bos nō caſtratꝰ & armēti maritꝰ:Iuuēcus āt q in iuniori ſit ætate.Vitulus q adhuc nō ſit perfectus tanq̄ puer in homine:ſed ī elephanto uitulum dicimus.¶Circūdare:dupliciter dicimus ut circūdo ſolū corio:ut hic & cir/cūdo coriū ſolo:Martia.Qui recitaturꝰ circūdat uellera collo.Hic ſe poſſe loq:poſſe tacere negat.¶Tandē:non uacat:ſed ſignificat affectū loquētis:q quāuis breuiſſime perorauerit:tamē pluſq̄ uellet tēporis cōſumpſiſſe do let dixit ergo tādē:quia ſibi nimiū tp̄s quāuis breue fuerit cōſumpſiſſe uidet. Nā aīo pperanti nihil ſatis feſti/natur.¶Pergam:pergere eſt ſuo ordine pcedere.Ergo eſt ac ſi dicat.Ita narrē:ut nihil omittam.Hinc dicimus pgere perſeuerare.¶Vacet:ociū ſit.Vacare.n.eſt uacuum eſſe.Vnde dicimus uacare.imperiū quod imperatore caret & quoniā qui curis uacui ſunt ocioſi ſunt:dicimus uacare ocioſum eſſe:& quoniam quod ocioſum eſt ni hilq; agit ſuperabūdat:dicimus uacare ſuperfluum eſſe.Præterea quia quibus nullum negocium eſt ii attētius aliquid aduertunt dicimus uacare attente incumbere qa qui diligentius intēdūt uacuos ſe ab omni alia cura p̄/bent.Erit igitur ſententia.Si ego ordine cuncta narrem & tu attente audias erit prius diei q̄ narrationis finis.

Terra
Taurus
Iuuēcus
Vitulus
Pergere
Vacare

¶SER. Clauſo:more poetico inquit.Nam poetæ dicunt cælum per noctem claudi:& aperiri die:unde etiã: Porta tonat cæli:& Confidunt tectis bipatentibus.¶Cõponet:finiet:ut Oblato gaudens cõponi fœdere bellũ. ¶Veſper ꝓprie eſt ſtella:cum autem ueſperi dicimus aduerbiũ tp̃is ẽ.& eſt ſciendũ ꝙ omnia nomina q̃ de græcis in os exeuntibus ad nos tranſeũt apud nos aut in us tantũ exeunt.ut delos delus:aut in er:ut agros ager:aut in utrãq;:ut Euandros euãdrus euãder.¶Troia antiqua:nobili uenerabili:more ſuo:alibi:Terra antiqua:ideſt nobilis.nec enim poterat eſſe noua:Item templa dei ſaxo uenerabar ſtructa uetuſto.¶Forte ſua: caſu ſuo.i.quo ſolet.Forte aũt nomẽ ẽ a noĩatiuo fors:ut Terẽ. Fors fiat pol.¶Libycis: iã ſciuit:audiuit.n.ſed fines libyci. ¶Appullit oris:figura ſupradicta eſt:ut datiuus pro accuſatiuo cũ ad ponatur.¶Sum pius æneas:non eſt hoc loco arrogantia:ſed indicium.Nam ſciẽtibus aliquid de ſe dicere arrogantiæ eſt:ignotis ĩdicium:aut certe heroum ſecutus eſt morem:quibus quã mentiri turpe fuerat:tã uera reticere:deniq; Vlyxes in Home.ait ſuam famam uſq; ad cælum ueniſſe:unde & iſte fama ſup æthera notus.¶Hoſte penates: optima elocutio eſt:pluſq; ſignificat de pluralitate ad ſingularitatem tranſire:ut uenor multis caſſibus:& multa cane: ut Ora. Aut trudit hinc acris: & hinc multa cane apros in obſtãtis plagas.¶Italiam quæro:hoc loco diſtinguendum eſt.Nam ſi iunxeris patriã nõ procedit.Patria enim:ideſt ciuitas in ꝓuincia eẽ poteſt:nõ tamen ut ipſa prouincia patria ſit.licet in Saluſt.lectum ſit hiſpaniam ſibi antiquã patriã eſſe ſed illic ad laudẽ ꝑtinet:non ad ueritatẽ.Tria ergo dicit ꝓuinciã quæro: hoc eſt Italiã:patriã:hoc eſt Corytũ Tuſciæ ciuitatẽ:unde Dardanus fuit.¶Genus ab Ioue ſummo: iõ qa ex Electra & Ioue Dardanus:Iaſiuſq; nati ſunt:qui Dardanus auctor eſt Troiæ.& bene ad tria interrogata reſpondet:qui eſſet:unde ueniret:quo tenderet.¶Phrygiũ æquor.i.helleſpontũ.¶Conſcendi:bene conſcendi ſecũdũ phyſicos:qui dicunt terrã inferiorẽ eſſe aqua:quia oẽ qđ cõtinet ſupra illud eſt qđ cõtinet̃:unde eſt: Humilẽq; uidemus Italiã.¶Matre dea mõſtrãte uiã:hoc loco per tranſitũ tangit hiſtoriã:quã ꝑ legẽ artis poeticæ apte nõ põt ponere.Nã Varro in ſecũdo diuinarũ dicit:Ex quo de Troia egreſſus eſt Aeneas:Veneris eum per diẽ quotidie ſtellam uidiſſe:donec ad agrũ Laurentũ ueniret:in quo eã non uidit ulterius: quare cognouit terras eſſe fatales:unde Virg.hoc loco:Matre dea mõſtrante uiã. Itẽ Nuſq̃ abero:& tutũ patrio te limine ſiſtam & Iãq; iugis ſummæ ſurgebat lucifer idæ:quod autẽ diximus eũ poetica arte ꝓhiberi ne apte ponat hiſtorias certũ ẽ.Lucanus nãq; ideo eẽ nõ meruit in numero poetarũ:qa uidetur cõpoſuiſſe hiſtoriam:nõ poema.¶Data fata.ſ.a Ioue.¶Conuulſæ:aut conuulſæ undis:euroq; aut ſuper ſunt undis euroq; conuulſæ:aut ideo quia habes ſupra Laxis laterum compagibus.¶Ignotus:deeſt quaſi.Nam contrarium dixit.Fama ſuper æthera notus facit hoc frequenter Virgilius ut hanc particulam ſubtrahat:ut Medias inter cædes exultat amazon:ideſt quaſi amazon.Nam uolſca fuit.¶Peragro:per habet accentum.Nam a longa quidem eſt:ſed non ſolida poſitione: Muta enim & liquida quotiens ponuntur metrum iuuant:non accentum.

Ante diem clauſo cõponet ueſper olympo.
Nos troia antiqua(ſi ueſtras forte per aures
Troiæ nomen iit)diuerſa per æquora uectos
Forte ſua libycis tempeſtas appulit oris.
Sum pius Aeneas:raptos q; ex hoſte penates
Claſſe ueho mecum:fama ſuper æthera notus.
Italia quæro patriã:& genus ab Ioue ſummo.
Bis denis phrygium conſcẽdi nauibus æquor:
Matræ dea monſtrante uiã:data fata ſecutus.
Vix ſeptem cõuulſæ undis:euroq; ſuperſunt.
Ipſe ignotus:egens:libyæ deſerta peregro

¶DONA. Raptos.q.e.h.p.c.u.m.fama:medie poſuit:nec dixit qua fama:nam & multi mala fama noti ſũt: ſed qua fama intelligat:ponit cum illum religione in deos. fama ſuper.æ.n. dicit. Cum enim laboribus meis eſſem notus toti orbi fama nominis mei ſine fine decurrens ad cælum uenit.¶Italiam quæro: ad id Quo ue tenetis iter:& ornaturus genus addit:quod non quæſitum fuerat.Et genus a Ioue ſummo.¶Matre dea:libenter auditur quod gratias agat matri quaſi abſenti.¶Data.ſ.ergo non uoluntario a patria diſceſſerat.Sic præteritum ſtrictim tangit:& in præſenti immoratur:ut maiorem moueat miſericordiam.¶Bis.d.oſtẽdit magnũ numerum.Sunt autem ſi dolentis animum excutere uolumus ſeparatim ſingula cogitanda.¶Vix: oſtendit quanta difficultate euaſit.¶Ignotus:ſumma in humanis miſeria:in alienis terris nullius habere noticiam: Augetur autem ſi ſit egens:nam ſi egeret:non eſſet ei cuiuſquam noticia neceſſaria:ad hæc duo mala ignotus & egens additur tertium ſolitudo: ut nihil ad uictum ſuppeteret:nec inueniretur qui daret.

¶CHRI. Olympo: cælo quaſi ολο λαύπος:ideſt totus ſplẽdens.Forte nominatiuum habet fors. Sponte autem ſolum habet ablatiuũ.¶Tempeſtas: qualitas eſt temporis:& quamuis pro temporis ſæuitia ſæpius ponatur:tamen uerbum medium eſt:ut pro bono capiatur:ut unde hæc tam clara repente tempeſtas. Capitur etiam pro ipſo tempore abſolute:ut ſæpe apud Saluſtius inuenies. ¶Annales: pontificem facit æneam ſecundum Macro.nam pontificibus permiſſa eſt poteſtas memoriam rerum geſtarum in tabulis conferendi:& hos annales maximos uocant:quaſi a pontificibus maximis factos.Differunt autem annales ab hyſtoria :Hyſtoria enim non ſolum res geſtas longo ordine explicat:ſed & cõſilia quibus geſtæ ſunt ponit:& cõciones facit:& acies ĩſtruit:& ſitus locorum deſcribit.Annales autem ſingulorum annorum geſta nude ac breuiſſime notãt unde annales Piſonis & pictoris dicimus.Liuii autem & Saluſtius hiſtorias annales græci χρονιχασ nuncupãt: pius eſt.n.pietas gratum & diligens officium quod tribuimus iis qui propinquitate nobis cõiuncti ſunt: & patriæ etiam deuotis.¶Libyæ deſerta:pathos a loco:ut cum uitam in ſyluis inter deſerta ferarum.Item At nos hinc alii ſicientes ibimus afros.¶Vix ſeptem:unus eſt ex locis ad captandam miſericordiam:cum ex ampla fortuna in calamitatem incidiſſe oſtendimus:Sic infra Hic finis priami.

Europa: atq; Aſia pulſus. nec plura querentem
Paſſa Venus: medio ſic interfata dolore eſt.
Quiſqs es: haud (credo) iuiſ⁹ cæleſtib⁹ auras
Vitaleis carpis: tyriam qui adueneris urbem.
Perge modo: atq; hic te reginæ ad limina ꝑfer.
Namq; tibi reduces ſocios: claſſemq; relatam.
Nuncio: & in tutũ uerſis Aquilonibus actam:
Ni fruſtra augurium uani docuere parentes.

¶SER. Europa atq; aſia pulſus: aut orbē ĩ tres partes diuiſit: & abſolutũ eſt: aut ſi Europā tātũ & Aſiā ĩtelligimus: ĩuidioſe locut⁹ ē: ut ſupra Venus ait: Cunctus ob Italiā terrarũ claudit᷑ orbis: q̃ſi cũ ĩdignatiōe dicat: ꝑ troiā Aſia careo: ꝑ Italiā. Europa. Deniq; nō paſſa Venus eius ĩterrupit q̃relas. ¶ Dolore ē: aut narrātis Aeneæ: aut certe ſub dolore. Aequũ. n. eſt malis filii ēt ipſa moueri. ¶ Quiſqs es: pleraq; ꝑ cōceſſionē ſic tradit poeta: ut argumētũ faciat: ut hoc loco audierat Venus. Sũ pius æneas fama ſup æthera notus. dicit tamen qſquis es: ēt ſi hæc ĩ te nō ſint: hic tamē cōſtat te eſſe felicē: q̃ ueniſti Carthaginē. Itē in ſecũdo Quiſquis es amiſſos hic iā obliuiſcere graios: hoc ē q̃libet ratione cōtra nos bella ſuſceperis. ¶ Haud credo ĩuiſus cæleſtibus: liptote figura ꝑ cōtrariũ ſignificās. i. te eſſe chariſſimũ ſuperis: ut ſupra mihi iuſa capeſſere fas eſt. Cæleſtib⁹ āt ſecũdũ pythagorā & ꝑcipue Platonē dixit: q cōfirmāt uiuos eſſe ſuperis caros: mortuos uero ĩferis. unde & Virgi. de palāte: Et nil iā cæleſtibus ullis Debētē: Itē e cōtra: Vos o mihi māes eſte bōi: quoniā ſuperis auerſa uolũtas. ¶ Auras uitales carpis: qbus uiuimus: Nil eſt. n. aliud uita niſi reciprocus ſpiritus: unde Iuppiter: quo cōſtant omnia uocat᷑ ξευσ αποτησ ζωησ: ideſt uita. ¶ Carpis: accipis. ut Et placidā carpebāt mēbra quietē. ¶ Tyriā: Carthaginē a colonis. ¶ Adueneris urbē: hyſterologia: ut ſupra. ¶ Perge mō: tātũmō: hoc eſt hæc tibi ſola ſit cura: nā liberatæ ſũt naues. ¶ Perfer: ĩperatiu⁹ mod⁹ ē: ut Fer cineres Amarylli foras. ¶ Reduces: ꝓprie reduces dñr q pericula euadũt: ſic ĩfra: Vt reduces illi ludũt: ſcilicet poſt periculũ illatũ ab aqla. ¶ Verſis aqlonibus: qa poſtq̃ ad Africā iter uerterũt: aduerſus ante aqlo cœpit eē ꝓſperior. Ni fruſtra augurĩũ uani docuere parētes: hoc ad ꝯfirmādũ errorē Aeneæ dixit: ne diuinando dea eſſe crederetur. Quod autem dicit Vani parentes: Aut hypallage eſt: ideſt uanum augurium: ut Dare claſſibus auſtros & Ibant obſcuri ſola ſub nocte pro ipſi ſoli per obſcuram noctem: Aut certe uani parentes: qui res falſas & inanes docent. & ꝑ hoc plerũq; decipere oſtendit auguria. Multi uolunt ad nimium hoc amorem parentum referri: qui teneritate affecti etiam ſuperflua docent liberos.

¶DONA. Europa atq; aſia: tacuit de Africa: qa ĩ ipſa erat. Venus āt ſermonē ĩterrupit: uel qa norat cũcta: uel qa nō libēter audiebat: uel qa maturādũ: quoniā āte noctē uia mōſtrāda erat. ¶ Quiſqs es: adhuc ueluti cũ ignoto loquit᷑. ¶ Haud eqdē: oportet te diis carũ eē: quoniā carthaginē ueneris hæc uerba omniũ ſpōdebant effectũ: de qbus cōqueſtus erat. Nā & noticiā ſui & celebritatē & humanitatē pollicet᷑. ¶ Perge: hortatur ne redeat ad ſuos: ut propoſuerat: ſed eat Carthaginem. ¶ Namq; tibi: demit ſollicitudinem de ſociis ſalutem illorum augurio nuncians. ¶ Ni fruſtra. a. u. d. p. ordina ſic: ni uani fuere parentes. i. maiores noſtri & fruſtra nos docuerunt.

¶CHRI. Europa: ab europa Agenoris filia q̃ Iuppiter ſub forma tauri rapuit: & ꝑ mare trāſuexit. Hor. Vxor ĩuicti Iouis eē neſcis Mite ſingultus bene ferre magnā diſce fortunā tua ſectus orbis nōia ducet. ¶ Qui ad. ꝑſæpe relatiuũ & ui ſuā retinet & qa ſignificat: ſed tũc ſubiũctiuo iũgit᷑: ut hic q adueneris. i. qa adueneris: ſic Plau. Aut q̃ cōfidētior iuuētutis mores q ſciā: q hoc noctis ſolus ambulē. ¶ Vani: nō q ſint uani: ſed q eēnt ſi fruſtra docuiſſent: ſic Hora. At tu nauta uagæ ne parce malignus harenæ Oſſibus & capiti inhumato particulā dare. Sic qdcũq; minabit᷑ eurus Fluctibus heſperiis uenuſinæ plectāt᷑ ſyluæ te ſoſpite: ideſt qui eſſes malignus ſi parceres.

Aſpice biſſenos lætantes agmine Cygnos:
Aetherea quos lapſa plaga Iouis Ales aperto
Turbabat cœlo: nunc terras ordine longo
Aut capere: aut captas iā deſpectare uidentur.
Vt reduces illi ludunt ſtridentibus alis:
Et cœtu cinxere polum: cantuſq; dedere:
Haud aliter puppeſq; tuæ: pubeſq; tuorum
Aut portũ tenet: aut pleno ſubit hoſtia uelo.
Perge modo: & qua te ducit uia: dirige greſſũ.
Dixit: & auertens roſea ceruice refulſit:
Ambroſiæq; comæ diuinum uertice odorem
Spirauere: pedes ueſtis defluxit ad imos:
Et uera inceſſu patuit dea. ille ubi matrem
Agnouit: tali fugientem eſt uoce ſecutus.
Quid natum toties crudelis tu quoq; falſis
Ludis imaginibus? cur dextræ iungere dextrā
Non datur? ac ueras audire: & reddere uoces?

¶SER. Biſſenos cygnos: cygnos nauibus cōparat: aqlā tempeſtati. In auguriis autem conſiderandæ ſũt nō ſolum aues: ſed etiā uolatus: ut in ꝑpetibus: & cātus: ut in oſcinibus: quia nec oēs: nec oībus dant auguria: ut colũbæ nō niſi regibus dāt: qa nunq̃ ſingulæ uolant ſicut rex nunq̃ ſolus incedit unde in ſexto. Maternas agnouit aues: ꝑ tranſitum oſtendit regis augurĩũ. Itē cygni nullis dāt niſi nautis: ſicut lectum in ορνιθογονια. Cygnus in auguriis nautis gratiſſimus ales: Hũc optant ſemꝑ: quia nunq̃ mergitur undis cũ Cycnus neq; in ꝑpetibus neq; ĩ oſcinibus noīetur. cur ab illo ſumitur augurĩũ: Soluit᷑ q; augurĩũ ad aquilam poeta retulit ſed docet Virg. bonũ omē naues factum de Cycni uolatu. ¶ Lætantes: poſt periculũ. ¶ Agmine: uelatu: ĩpetu. Agmen autem apud Virg. eſt cuiuſlibet rei impetus: ut illi agmine certo: & Vocat agmina ſæua ſororum. ¶ Iouis: ales: aquila: quæ in tutela Iouis eſt: quia dicitur dimicanti ei contra gigantes fulmina miniſtraſſe. quod ideo fingitur qa per naturam nimii eſt caloris: adeo ut & oua quibus ſupſedet poſſit coquere: niſi admoueat gagaten lapidē frigidiſſimũ: ut teſtat᷑ Lucanus: Fœta tepefacta ſub alite ſaxa. ¶ Capere eligere: ut ante locum ca-

Talibus incuſat:greſſumq; ad mœnia tendit.

pies oculis.⁋ Stridẽtibus alis:ſignũ augurii ẽ.⁋ Coe/tu:Dicit Pli.in na.hiſto.oẽs aues colli lõgioris aut recto ordine uolare:ut põdus capitis pcedẽtis cauda ſuſtentet unde & prima plerũq; deficiẽs relicto loco icipit eẽ poſtrema:aut in cœtu ſe oẽs iuicẽ ſuſtinere.Hoc aũt uolatu imitant̃ litteras q̃ſdã unde in Luc.Et turbata perit diſpſis littera pẽnis.⁋ Cantuſq; de.alluſit ad nautas.⁋ Puppiſq; tuæ:tropus ſynecdoche a pte totũ ſignificat.Terẽ.O lepidũ caput.i.o lepidus hõ.⁋ Hoſtia:.ppriе hoſtia dicunt̃ exitus fluuiorꝝ:ſed mõ abuſus ẽ:qa plerũq; hoſtia ipa .p portu ſunt.⁋ Auertẽs ſe ſubaudi: hoc ẽ cũ auerteret̃:ut tũ .pra auertit.⁋ Roſea.i.pulchra.⁋ Ambroſiæq; comæ:aut deorꝝ unguẽto oblitæ:hoc ẽ ambro/ſia.i.herba imortali:α.n.ſine βροτος mortalis aut certe abuſiue dixit diuinæ comæ.⁋ Spiraucre: exhalauere.⁋ Veſtis defluxit:qa dixit ſupra:Simus collecta fluẽtis.⁋ Vera:bene uera:de q̃ dubitabat̃.⁋ Ille ubi ma.agn.nũc matrẽ cognoſcit.nã deã eẽ ſupius dixerat.⁋ Fugiẽtẽ:celeriter abſcedẽtẽ.⁋ Quid natũ totiens:ſæpe & aut κατα/τοσιώπτωμενον itelligimus ſæpe eũ eẽ deluſũ:aut certe ſcd̃m ipm Vir.q ait in ſcdo cũ mihi ſe nõ ante oculis tã clara uidẽdã Obtulit.Multi tamẽ uolũt in hoc ipo loco ſæpe eũ eſſe deceptũ:ut in hitu:iterrogatiõe:reſpõſiõe: in auguriis.⁋ Tu quoq;:ſicut Iuno:cæteriq; dei:q troianis inimici ſunt.⁋ Cur dex.iũ.d.maiorꝝ.n.hæc fuerat ſalutatio:cuius rei τοαιτιον.i.cãm Varro Callimachũ ſecutus expoſuit:aſſerẽs oẽm corꝝ honorẽ dexterarꝝ cõſtitiſſe uirtute:ob quã rẽ hac ſe uenerabant̃ corpis pte.⁋ Veras audire & reddere uoces:ſunt multæ reciprocæ locutiones:ut hoc loco:ſunt multæ unius partis utriq; ſufficiẽtes:ut tenemur amicitiis.ridiculũ.n.ſi addas mu/tuis:cum amicitiis utrũq; ſignificet:ſicut Frõto teſtat̃.Itẽ ſunt elocutiones:q̃rũ una pars plena ẽ:q̃ ſi cõuertant̃ habuit aliquid ſuperfluum:ut in Salu.In tugurio mulieris ancillæ:bene addidit ancillæ.At ſi dicas in tugurio ancillæ mulieris:erit ſuperfluum mulieris:ancilla enim & conditionem oſtendit & ſexum.Item res erat præ/toribus nota ſolis hoc ſuffecerat:male ergo addidit:Ignorabatur a cæteris.quod ſi conuertas: nil ſuperfluum inuenitur.⁋ Talibus incuſat: redarguit.Incuſare proprie eſt ſuperiorem arguere:ut in Terenti.pater ad fili/um:Quid me incuſas Clitipho? Accuſare uerõ uel parem.Vel inferiorem:ut in eodem ad maritum uxor:Me miſeram:quæ nunc quam ob cauſam accuſet neſcio.& hoc proprietatis eſt: licet uſus iſta male corrumpat. Sciendum tamen eſt Terenti.propter ſolam proprietatem omnibus:comicis eſſe præpoſitum:quibus eſt quã tum ad cætera ſpectat inferior.⁋ At uenus:ordo eſt at Venus dea.

¶DONA. Biſenos:numero nauiũ coæquant̃ quas æneas putabat oppreſſas. Aetherea quos ut cygni poſt perturbationem illatam ab aquila libertati ſuo ordine læti uolantes terra captã petũt:ſit tui a tempeſtate ere/pti tuti ſunt.⁋ Et qua.t.u.ne ille diceret non noui iter.⁋ Et uera inceſſu.p.d.completis quæ uoluit dimiſit læ/tũ & inſtructũ:& plurimis:ſignis ſe mãifeſtauit & ſplẽdore & odore:& deflexu ueſtis.⁋ Ambroſiæq;.o.ſic eius comæ ſe effuderant:ut putarentur ambroſia:qua mulieres in unguentis admiſcent perfuſæ.⁋ Voce: Quando gradiendo uel currendo nõ potuit:qd incuſatio nõ cõtumelioſa:ſed ex affectu & religiõe .pcedẽs: Ergo mater nomen tuũ confiteri noluiſti:& quaſi aliena locuta es mecũ maternis uerbis miſerias meas nõ leuaſti: nec ſe/mel hoc feciſti:ſed ſæpe.Cõſtabat.n.iter ipos multa & uaria fuiſſe colloqa:in qbus ille uultu:habitu:& colloqo matris.Falſus eſt:Debuit aũt incuſatio ad abeuntẽ nõ eſſe lõgior:q̃ ut ad celeriter fugiẽtis aures pueire poſſet.

¶CHRI. Biſſenos:poetice:Nã oratores nõ ponũt hæc noĩa .p numeralibus:niſi cũ noĩbus carẽtibus ſingu/lari:ut ſenas litteras binas nuptias.⁋ Cygnus:græcũ ẽ nomẽ:latinæ dicit̃ olor:de hoc in buco.⁋ Iouis:ales:ideo aqla Iouis armiger dicit̃ teſte Acrone:qa cũ titantibus pugnaturus bonũ auguriũ ab ea accepit Iuppiter.Alii dicũt eã aqlã in uexillo habuiſſe q̃ cõſuetudo apud cretẽſes mãſit & inde ad troianos hoc ſignũ trãſtuliſſe teucrũ: inde in Italiã induxiſſe æneã:.pptereaq; romãos aquilã in uexillis habuiſſe.Refert ꝑterea Pli.aquilã ſolã ex aui/bus fulmine:quod a Ioue mitti fingũt poetæ:nõ tangi ſicut ex piſcibus ſolus uitulus marinus & ex arboribus ſola laurus fulmine nõ tãgunt̃.Quapropter & Tyberiũ imperatorẽ quoniã fulmina uehemẽter timebat ſemp turbatiore cælo laureã coronã in capite geſtabat.Alii dicũt aquilã:ideo in tutela Iouis eſſe qui æther ẽ quoniã nulla auis altitudine uolatus .ppinquior ætheri accedit.Ales ſecũdũ Lactan.in fœminino genere .p malo augu/rio ponit̃.Hora.Mala ſoluta naue exit alite.in maſculio uero .p bono.Vir.Nãq; uolãs fidus Iouis ales ab æthra. De auguriis autem & cæteris diuinãdi generibus dicemus in ſecũdo.Loqtur aũt more Romano:apud quos in maximo pcio erãt auſpicia.Cice.de oratore.Quod leges ueteres moreſq; maiorꝝ:quid auſpicia:quibus ergo & tu cũ magna ſalute reipu.pſumus.⁋ Pubes:puppes.Color rhetoricus traductio:ut eſt illud in hac calamitoſa fama q̃ in aliqua pernicioſa flãma.Itẽ intellectio.Nam poſuit puppes partẽ nauis .p totis nauibus.Cæterum pu/bes pili ſunt:qui in humano corpore naſcunt̃.Hoc fit circiter quatuor decimũ annũ quæ ætas pubertas dicit̃. Hinc impuberes qui nondũ pilis ueſtiunt̃ & puberes qui iam ueſtiti.Et quoniã pubes maxime circũpudibunda oritur:illam .p pudibũdis capimus.Ouid.Ipſa uenus pubes quotiens uelamina ponit protegitur leua ſemi/reducta manu.⁋ Ceruice:ceruix poſterior pars colli eſt dicta ꝙ per eam partem cerebrum ad medullam ſpinæ dirigitur quaſi cerebri uia:Supbiam ſignificat:Cicero in uerrinis prætorem tuas frangere ceruices. Hortẽſius primus hoc nomine in ſingulari uſus eſt:ait Quinti.⁋ Ambroſia:apud medicos herba eſt:de qua Diaſco.Ambroſia quam multi brotim: aut artimiſiam uocant frutex eſt multas uirgas habens longas palmis tribus: & folia ſimillima rutæ: uirgæ ſunt plenæ ſemine: ut ſint quaſi acini odorem uini habentes.Naſcitur in cappadocia quæ circa ſe habuerit amplectit̃.Fingunt tamen poetæ ambroſiam eſſe cibũ deorũ ſuauiſſimũ ut nectar eſt potio ipſorũ.Plato tamẽ ponit ambroſiã .p cognitiõe rerꝝ cæleſtiũ.Nectar uero pro gaudio quod inde pci/pimus.⁋ Inceſſu:deorꝝ:& nobiliũ ẽ:ſic ſupra:Aſt egoq; diuũ icedo regia.⁋ Tu quoq;.q.d.ſat ẽ ꝙ laudar ab ho/ſtibus.⁋ Dextrã:hoc mẽbrũ antiqui fortitudini:& fidei cõſecrarũt:quẽadmodũ frontẽ genio:Digitos Miner/uæ:Genua miſericordiæ:Aures mẽoriæ:ergo in cõgreſſiõe iũgunt̃ dextræ:q̃ſi ſit pignus fidei & beniuolẽtiæ.

Ales

Pubes
Pili
Aetas
Puber/tas
Impu/beres

¶SER. Obſcuro aere.i.nebula:cuius diffinitio ē.Hic locus ex Home.ſumptus ē.de Vlyxe a litore īgrediēte urbē.καὶ τότ᾽ Ὀδυσσεὺς ὦρτο πόλιν δὲ μέν αὐτὰρ Ἀθήνη πολλὴν ἠέρα χεῦε φίλα φρονέουσ᾽ Ὀδυσῆι
Μή τις Φαιήκων μεγαθύμων ἀντιβολήσας κερτομέοι τ᾽ ἐπέεσσι καὶ ἐξερέοιθ᾽ ὅτις εἴη.
¶Circūfudit:figura tmeſis ē:cū ſecto:uno ſermōe aliqd īterponimus:ut alibi.Septē:ſubiecta trioni:ſed hoc tolerabiliꝰ ē ī ſermōe cōpoſito:cæteꝝ ī ſimplici nimis ē aſperū:qđ tñ: faciebat antiqtas:ut ſaxo cere cōmīuit brū. ¶Aut ueniēdi expoſcere cauſas.ſ.ne ſæpe narrādo crebrū patiat̃ dolorē:uñ meliꝰ ad æneā refert̃.Medio ſic īter

At Venus obſcuro gradienteis aere ſepſit:
Et multo nebulæ circum dea fudit amictu:
Cernere ne quis eos:neu quis cōtingere poſſit:
Molliri ue morā:aut ueniēdi expoſcere cauſas.
Ipſa Paphum ſublimis abit:ſedeſq; reuiſit
Læta ſuas:ubi templum illi centumq; ſabæo
Thuræ calent aræ:ſertiſq; recentibus halant.
Corripuere uiam interea:qua ſemita mōſtrat.
Iamq; aſcendebant collē:qui plurimus urbi
Imminet:aduerſaſq; aſpectat deſuper arces.
Miratur molem Aeneas magalia quondam.
Miratur portas:ſtrepitumq;:& ſtrata uiarum.
Inſtant ardentes Tyrii:pars ducere muros:
Moliriq; arcem:& manibus ſubuoluere ſaxa.
Pars optare locum tecto:& concludere ſulco.

fata dolore.¶Ipa paphū:ciuitatē Cypri.¶Sublimis: diuino īceſſu.¶Læta:ut Home.φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη ecce Veneris ꝓpriū epithetō.¶Sabæo:arabico. Arabiæ tres ſunt inferior:petrodes:eudæmō:in qua populi ſunt Sabæi:apud quos naſcit̃ thus:dicti āt ſabæi ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι.i.uenerari:ꝙ deos ꝑ ipſoꝝ thura uenerant̃.¶Thure calēt aræ ſertiſq; recēti.ha. ecce unde ſupra dixit:Haud eqdē tali me dignor honore.Quod āt dicit recētibus:laus loci eſt:q ſemꝑ flore ueſtit̃.¶Sertis:ſertū & ſerta cū nihil adiicit̃ dicius ut hoc loco.Itē alibi exꝑſſimus:Serta ꝓcul tātū capiti delapſa iacebāt ſi āt ſertos dixero addo flores:ſi ſertas:addo coronas:ut Luca.Accipiūt ſertas nardo florēte coronas.hoc ī multis noībus obſeruādū ē:ut genus ex adiectiōe formet̃:qua detracta ī neutrū cadat neceſſe ē:ut piſcinalis locus:piſcinalis cella:piſcinale: ſaginarius mulus:ſaginaria mula:ſaginariū.¶Corripuere uiā:officiū eūdi celeriter arripuerūt.neq;.n.uia corripit̃.¶Qui plurimus.i.lōgus:ut eſt cui plurima ceruix.Itē Cū ſe nux plurima:ideſt amygdala:longa nāq; eſt.¶Aſpectat:rei inſenſibili dat ſenſum:unde ē illud in quarto de Atlante.Item Saluſtius:Lyciæ Piſidiæq; agros:deſpectātem.Home. θαύμαζεν δ᾽ Ὀδυσσεὺς λιμένας καὶ νῆας ἐίσας
Αὐτῶν θ᾽ ἡρώων ἀγορὰς καὶ τείχεα μακρὰ Ὑψηλὰ σκολόπεσσιν ἀρηρότα θαῦμα ἰδέσθαι
¶Miratur molem Aeneas:hoc ad ipm refertur.¶Magalia quondā:hoc ad poetā.Non enim hoc nouit æneas. Magalia uero antiſtœchon eſt.Nam debuit dicere magaria:quia magar non magal pœnorum lingua uillam ſignificat.¶Inſtāt ardentes tyrii:multū feſtinātes:Alii ingenioſi intelligunt.Nā per contrariū ſegnem:ideſt ſine igni ingenio carētē dicimus:uñ & a græco uenit catus.i.īgenioſus ἀπὸ τοῦ καίεσθαι.¶Ducere.m.ædificare. ¶Moliriq;.a.molibꝰ factis extollere.¶Optare:eligere:ut tuꝰ o regia qd optes Explorar̃ labor.¶Tecto:ad tectū nota figura.¶Sulco:foſſa.ciuitas.n.nō domus circūdat̃ ſulco:ut alibi:Auſim uel tenui uitem cōmittere ſulco.

¶DONA. Obſcuro aere:nō ſatis fuit urbis īſtruxiſſe filiū licet ſciret oīa eadē cōpoſuiſſe Mercuriū:ſed q̄tuor de cauſis texit:ne uiderent̃:ne tāgeretur:ne interrogationibus uariis detinerent̃:uel ueniēdi cauſas quærentes eos qui ante noctē uenire debebant detinerent.¶Miratur:ponit generaliter ꝙ omnes uiæ:& portæ feruebant:& ſtrepitus a gentiū perſonabat.¶Inſtant:itur iam ꝑ ſpēs laudantur aūt ꝙ nō inuiti agebant.¶Pars:ducere Primo curabāt quæ aduerſus hoſtes fuerant neceſſaria.¶Locum tecto:priuata ædificia curabantur.

¶CHRI. At uēus:totꝰ locus uſq; ad moliri ue morā:ex Home.ē.¶Paphū:urbs ī cypro:Cice.ad Sextiliū:oēs tibi comēdo cyprios:ſed magis paphios:Paphꝰ cylicis a quo cylicia denoīata ē filius:& ſucceſſor fuit:& ī cypro urbē ꝯdidit paphō a ſe denoīatā:& ī eā tēplū Veneri cōſecratū.¶Sedes ſu.ī cypro.n.colit̃:illucq; primū ex mare appuliſſe nōnulli affirmāt.uñ Κύπρι βαρεῖα dixit Theocri.& cyprogenia ēt appellat̃:libido āt:& laſciui mores eius gētis illā ſibi aſciuerūt:nā uirgīes cypriæ nō añ nubebāt q̄ apud portū aduēas excipiētes cōcubitibus dotes lucrarēt̃:Scriptū āt ē ea hyſtoria q̄ priſci ſacrā appellāt uenerē artē meretriciā īuēiſſe:auctorēq; mulieribus ī cypro fuiſſe:ut uulgato corꝑe q̄ſtū facerēt:ne ſola īpudica & uiroꝝ appetens uideret̃.¶Tēplū:ātiqſſimū oīumq; ueneri ædificata ſunt tēpla fuit Aſcalōe q̄ urbs ē ſyriæ:hinc āt aiūt cypri ꝓfectos eos eē q ī cypro hic tēplū cōdiderūt:Quod uero ī cytheris īſula ē:cōdiderūt phœnices:q & ipi ex eadē ſyria ſunt:hæc Hero. Corne.aūt Tacitus ſcribit.Tēpli.Veneris qđ paphi ē cōditorē ueneri anniū uetus memoria tradit:Fama recētior tradidit a cynara ſacrarū tēplū:deāq; ipſam cōceptā mari huc apulſam:ſed ſcīa aruſpicū huc accitā:& paulo īfra cynarides ſacerdos cōſulit̃:Certiſſima fides hædoꝝ fibris habet̃.Sāguinē aræ effundere uetitū.Præcibus:& igne puro altaria adolent̃:nec ullis ībribus q̄q̄ ī apto madeſcūt ſimulachrū deæ nō effigies hūana:ſed cōtinuus orbis latiore initio tenue ī ambitu metæ mō exurgēs:& ratio ī obſcuro.¶Thuræ:thura nō niſi ī ꝑte una arabiæ naſcūt̃ ī mōte excelſo:hæc regio thurifer a ſaba appellat̃:qđ myſteriū ſignificat:nec arboribus ipius q̄ ſit facies cōſtat:cū alii folia piri minora:& herbidi coloris hr̃e dicāt:alii lētis cōſimilē arborē dicūt rutilo folio.qdā therebinthū eē & ſic putauit:Antigonus allato frutice:prima uindemia circa ortū canis ē:q̄ maxīe ꝑgnās uidet̃ Incidit̃ cortex & exit ſpumā tegete palmea excipiēte.Quod in arbore hæret:ferro decidit̃:uñ corticoſum ē.Legit̃ autūno ex eſtiuo partu:hoc cādidū eſt:Altera uindemia ē in uere ex cortice in hyeme īciſo:Rufum hoc nec priori cōparādū: Illud carphiatū hoc datiacū uocāt:quod ex eo rotūditate guttæ pepēdit maſculū uocat̃ religioni tributū:ergo ſabeūthus a ſaba dicit̃.¶Strata.u.uia lapidibus ſtrata.¶Manibus.ſ.nā ſua magnitudine ferri nō poterat.

Paphū
Cilicia
cyprogenia
Thus
Saba
thurisfera

¶SER. Legūt:eligūt.¶ Portus effodiūt.i.cothona faciūt.Cothona ſūt portus ī mari nō naturales ſed arte & māu.facti.ē āt & maſculini & neutri generis.nā & cothon huius cothōis facit:& cothonū huius cothōi.¶ Alta theatri fūdaméta:hic futura magnitudo cognoſcit̃.¶ Qualis apes:Tertie declinatiōis genitiu⁹ pluralis & ī iū: & ī um exit:ſed tū ꝓ nr̃o arbitrio:cū noīatiu⁹ ſingularis fuerit ī n & s terminatus:ut amās & amātū & amātiū dicimus.cū āt noīatiuus ſingularis fuerit termīatus ī er & ī ur:tātū ī um exit:ut pr̃ patrū : murmur murmurꝝ: reliq̃ uero noīa auctoritate firmam⁹:ut apis apū uel apiū.¶ Aeſtate noua:bene noua:qa adulta & p̃ceps ſecūdū Sal.¶ Florea:ꝓ florida:ut Nemora īter frōdea turbā.

Iura magiſtratuſq; legūt:ſanctumq; Senatū.
Hic portus alii effodiunt:hic alta Theatri
Fundamenta locant alii:immaneſq; columnas
Rupibus excidūt:ſcænis decora alta futuris.
Qualis apes æſtate noua per florea rura
Exercet ſub ſole labor:cum gentis adultos
Educunt fœtus:aut cum liquentia mella
Stipant:& dulci diſtendunt nectare cellas.
Aut onera accipiunt uenientū:aut agmine fcō:
Ignauum fucos pecus a præſepibus arcent.
Feruet opus:redoletq; thymo fragrātia mella.

¶ Rura græce:αρουρα dñr.Aphæreſis ergo ſermoné facit latinū.¶ Exercet:fatigat:ut Nate iliacis exercite fatis.Hoc āt pticipiū ab exercitu.i.militū multitudic declinatiōe diſcernim⁹:nā illud nomē q̃rtæ pticipiū ſecūde declinatiōis ē: ut uiſus hui⁹ uiſus uel uiſi: paſſus huius paſſus uel paſſi:aditus huius aditus uel aditi.¶ Sub ſo.ī Sole.ut Nāq; ſub īgēti luſtrat dū ſingula téplo.¶ Cū gētis fœ.ad laudé apū hoc ptinet:qđ ī q̃rto Geor.meli⁹ ītelligit̃.¶ Liquētia: defecata: ſine ſordibus:nec tātū dulcia q̃tū & liqda.i.pura:nā dura mella cōſtat eē meliora.¶ Stipāt:dēſāt:trāſlatio a nauib⁹:ī qbus ſtupa īterponit̃ uaſis:q̃ ſtipā dñt.¶ Diſtédūt:īplēt:ut Et dēſo diſtēdere pigui.¶ Nectar: melle abuſus ē pp ſuauitatis ſimilitudiné cū νεκταρ poculū diuinū ſit dulce:īmortale īterp̃tat̃ νε.i.nō κτειvω occido.¶ Cellas:& hic abuſ⁹ ē.ut Fauoꝝ cauernas cellas uocaret traxit āt a reponēdi ſimilitudīe:uel a celādo:uñ cellā appellauerūt.¶ Agmīe:nūc īpetu.¶ Ignauū & īutile:nō aptū īduſtriæ:nā īduſtrios gnauos dicim⁹.¶ Fucos:ſecūdū Pli.apū multa ſūt genera:ꝓprie tñ apes uocant̃ ortæ de bob⁹:fuci de eqs:crabrōes de mulis:ueſpæ de aſinis.Fuc⁹ āt ē ſecūdū Aemyliū Macrū maior ape: crabrōe mīor.¶ Pec⁹:pecus dicimus oē qđ hūana līgua & effigie caret.Vū Ora.Oē cū Proteus pec⁹ egit.¶ Preſepibus:aluearíís.& ē trāſlatio:q̃ fit quotiés uel deeſt uerborū ꝓprietas:uel uitat̃ iteratio.¶ Feruet:cū celebrat̃:ut cōtra frīget cū ceſſāt dicim⁹:ut Teré.Nimiꝝ hic hoīes frigēt.¶ Fragrātia:Quotiés īcēdiū ſignificat̃:qđ flatu aliter:uel a flāma per l.dicimus:quotiens odor:qui fracta ſpecie maior eſt per r dicimus:Sciendum ſane nil inh ac uacare cōparatione.Nam Pœnorum operi apum labor:cuſtodie littorum:fucorum comparatur expulſio.

¶DONA. Iura:diſpōit leges:& honores curiales.¶ Portus: & hoc ad ſalutis ſubſidiū.¶ Alta theatri: poſtea quæ ad ſalutem:& honorem pertinent proſpicit uoluptatibus propter ſænas quod non fit niſi in ocioſa ciuitate quod æneæ erat neceſſarium.¶ Columnas:ut non ſolum Theatri geſta: Verum aſpectus operis iuuaret. Ponit apum comparationem:Quæ & induſtria & labore & equitate operis & concordia excellentes ſunt: & quæ fucos animal non ſolum ineres:Verum etiam uorax a ſedibus pellant.

Ius naturale
Ius gentium
Ius ciuile

¶CHRI. Iura magiſtratuſq;:optíe nā primū iura cōdéda ſūt:Deíde magiſtrat⁹ creādi quiris p̃ſint:ius āt triplex ex.ſ.ius naturale:ius gētiū:ius ciuile.Naturale duce nā ꝓuenit.Nā qđ uí ui repellere:liceat:q; filia alát̃:īpulſu naturæ fit:ius gētiū dr̃ qđ tacito quodā hoīum omniū cōſēſu approbat̃ quo parētes maioreſq; natu ueneramur & legatos īcolumes eē uolumus.Ciuile uero ē qđ ſibi una q̃q; ciuitas ſāciuit:ut ius ciuile atheniēſiū:ſpartanoꝝ:Romanoꝝ.Sed ut iuris ciuilis Romāoꝝ originé ꝓſequar.romul⁹ cū i.xxx.curias populū diuiſiſſet leges tulit:q̃s curiatas appellauit.Tulerūt & ſequētes reges q̃s omnes:qm̃ a Sexto papirio ſuo ordíe ī unū uolumé redactæ ſunt ius papirianū appellarūt.Verū ut de multis pauca dicā:Lex fuit a romulo lata:qua oém poteſtaté p omne tépus uitæ patri ī filiū cōceſſit:ſiue coercere:ſiue uerberare:ſiue uīctū ruſtico oper̃ detineri:ſiue malet ēt occidere.Lex aūt Numæ ita fuit.Si pater filio pmiſſit uxoré ducere: ſacroꝝ. q̃ & pecuniarū legibus futurā non amplius poteſtaté eē uēdēdi filiū patri.qđ nō ſcripſiſſet niſi prioribus legibus filios uēdere patri licuiſſet:īuenies & alias regū ro.leges apud Dionyſiū alicarnaſeū.Exactis uero Regibus lege a tribunis lata oēs leges exoluere:ac deíde ad multos annos cōſuetudine potius q̃ lege uixit.Popu.roma.inde creati ſunt decē uiri anno urbis altero & trecēteſimo:q cōquirerēt leges a Græcis ciuitatibus:q̃s in.x.tabulas eburneas p̃ſcriptas ī roſtris poſuerūt.Fuitq; illis ius ſine ꝓuocatione eo anno:ut leges corrigerēt & ſi qd uideret̃ adderēt.Vnde ſequēti anno alias duas addiderūt tabulas:ꝓptereaq; fuit duodecim tabularū liber.Haꝝ ferēdaꝝ auctoré dícūt fuiſſe Hermodoꝝ quēdā epheſiū ī Italia exulāté.Hic auté exorta eſt prudétiū īterpretatio & diſputatio fori.Hæc interprætatio ſine ſcriptis propriū nomen nō habés ius ciuile dicitur.Inde ex iis legibus eodē fere tépore actiones compoſitæ:ſunt quibus inter ſe homines diſceptarent:quas ne pro ſuo arbitrio homines inſtituerent:certas & ſolemnes eſſe uoluerunt.Hæc aūt pars iuris legis actiones appellantur.Scientia tamen interprætandi & actiones apud collegium pontificum erat:ex quibus conſtituebatur quis quoq; anno præeſſet.Hæc conſuetudo annis ferre centum durauit.Poſtea cū Appius Claudius propoſuiſſet:& formas redegiſſet has actiones.C.flauius ſcriba eius Libertinus ſubreptum librum populo tradidit.Vnde meruit trib.ple.ædilis ac ſenator fieri. Hocq; ius flauianum dixerunt.Inde ſex.Helius:alias actiones compoſuit:& hoc ius helianum dictum eſt. Intercedente deinde diſcordia ſeceſſit populus & ſibi iura conſtituit:quæ plebeſcita dicuntur.Inde cum tantū populum coire difficile eſſet:cura ad ſenatum reiecta.Senatuſconſulta facta ſunt.¶ Senatum:ſecundæ declinationis antiquitus fuit.Plau.in caſſina ſede cecum ſenati columen p̃ſidium populi.Senatus ab eo quod ē ſenex & natu ut pla/

Ius flauianū
Ius helianum
plebiſcita

cet Cic. Nã maiores natu ĩ eũ ordinẽ legebãť. ¶ Teatri: de hoc dcm̃ ẽ in geor. ¶ Scænis: q̃uis græcũ nomẽ ſit: & apd̃ illos p h ſcribať: tñ latini pæ diphthõgũ ſcribũt. ¶ Qualis. a. duæ ſũt cõparatiões apd̃ Home. altera apiũ: al/tera muſcaꝝ. Elegãtiſſimꝰ ãt poeta muſcaꝝ ꝯparationẽ tanq̃ ſordidiorẽ nuſquã põit. Apiũ uero ueluti elegãtio rẽ elegit eãq; exactius ꝓſecutꝰ ẽ. Home. n. uagas apes põit Maro uero ut rẽ pẽitꝰ exprimat ĩduſtrioſas laborio/ſaſq; effingit. neq; potuit ex brutis eligeř aĩal: qđ magis rẽ exprĩeret. duo. n. ſũt genera ĩſectoꝝ q̃ ad humanã ĩdu ſtriã atq; ad rẽp. ꝓxĩe accedũt formicæ atq; apes: ſed formicæ ſtatũ popularẽ imitãť. apes ãt regiũ & mõarchi cũ nã regẽ hẽnt cuiꝰ iuſſu oĩa agũt. Quapp optĩe pœni ſub Didõe regĩa ſe ſũma cũ ĩduſtria exercẽtes apibꝰ cõparã tur. De his abũde dixĩus in Geor. Fucos: fuci maiores ſunt apibus: ſed ab illis nouiſſime tãquã a feſſis ĩperfectæ ueluti apes ſine aculeo ꝓducũť ſerotinꝰ fœtus: & q̃ſi ſeruitia ueaꝝ apũ. Adiuuant tamẽ circa fœtũ multũ ad ca/lorẽ Adiuuãte turba. Verũ cũ mella matureſcere cœperũt Abigũt eos apes multæ ſingulos aggreſſe interimũt.

O fortunati quorum iam mœnia ſurgunt
Aeneas ait: & faſtigia ſuſpicit urbis.
Infert ſe ſeptus nebula (mirabile dictu)
Per medios: miſcetq; uiris: neq; cernitur ulli.
Lucus in urbe fuit media: lætiſſimus umbra:
Quo primum iactati undis: & turbine Pœni
Effodere loco ſignum: quod regia Iuno
Monſtrarat caput acris equi: ſic nã fore bello
Egregiam: & facilem uictu per ſæcula gentem.
Hic templum Iunoni ingens Sidonia Dido
Condebat donis opulentum: & numine Diuæ:
Aerea cui gradibus ſurgebant limina: nexæq;

¶ SER. O fortũati: bene fortũati q ĩã faciũt qđ ĩpe deſiderat. ¶ Faſtigia: nũc opis ſũmitates: alibi ima ſi/gnificat: ut forſitã & ſcrobibus q̃ ſint faſtigia queras. ¶ Suſpicit: mirať: ut e ꝯtrario deſpicit cõtẽnit ſignifi cat: uel ſuſpicit alta aſpicit ut alibi: hãc primũ ſuſpice rupẽ. ¶ Mirabile dcũ: ob hoc qđ ſeqť: q mixtꝰ cũctis latebat. ¶ Per. m. figura ẽ. Nã planũ fuerat: mediis ſe ĩ fert. ¶ Neq;. c. u. i. ab ullo & ẽ græcũ: ut Ora. Scriberis uario. i. ſcribet te uarius. ¶ Lucꝰ: ubicũq; Vir. lucũ po nit: ſeqť etiã cõſecratio: ut luco tũ forte parẽtis Pilũni Turnꝰ ſacrata ualle ſedebat: uñ ĩn. vi. Nulli certa do/mꝰ: lucis hĩtamꝰ opacis. Dñr. n. heroũ aĩæ lucos tene re. Lucꝰ ãt dř ꝙ nõ luceat: nõ ꝙ ſint ibi lumĩa cã reli/giõis: ut qdã uolũt. ¶ In. u. f. m. nũc ĩã ĩ media. ¶ Lætiſ ſimꝰ. u. aut ſeptiꝰ cãus ẽ: aut ſecũdũ Probũ gtũs ut ſit lætiſſimꝰ umbræ: ſicut ſal. frugũ pabuliq; lætꝰ ager. ¶ Quo. p. hoc ẽ ſimul ut uenerũt nec. n. ſcđo ad africã uẽtũ ẽ. ¶ Effodere. l. ſi. hiſtoria hoc habet: quã more ſuo Vir. ꝑ trãſitũ tangit. Dido cũ trãſiret ꝑ quãdã inſulã Iunonis: illic accepit oraculũ: & ſacerdotẽ eius ſecũ ab/ſtulit: cũ ei paꝝ crederet ꝓmittẽti Carthaginis ſedes: quo cũ ueniſſet: ſacerdos elegit locũ faciẽdæ urbis: quo ef foſſo ĩuẽtũ ẽ caput bouis: qđ cũ diſplicuiſſet: qa bos ſp ſubiugatꝰ ẽ: alio loco effoſſo caput eq inuẽtũ placuit: qa hoc aĩal licet ſubiugeť: bellicoſum tñ ẽ & uincit: & plerũq; cõcordat: ut ĩpe oſtẽdit plẽiſſime ĩ illo loco: bello ar manť eq: bellũ hæc armẽta minanť: Sed tamẽ iidẽ olĩ curru ſuccedere ſueti Quadrupedes: & frena iugo cõcor dia ferre. Spes ẽ pacis. ait Illic ergo Iunoni tẽpla fecerũt: unde & bellicoſa ẽ Carthago ꝑ eq omen: & fertilis ꝑ bo uis. ¶ Quod regia Iuno Mõſtrarat: mõſtro dederat: & ut diximus tãgit hiſtoriã. ¶ Et. f. u. per bouẽ: quod licet non dicat: tamen ex hiſtoria ſummit. ¶ Sidonia: pro Tyria. ¶ Donis opulentum & numine diuæ: aut ſimula/crũ quoq; aureũ fuit: & numẽ pro ſimulacro poſuit: ut Cicero: Se ſe ĩã ne deos qdẽ: ad quos confugerẽt habere: aut uult oſtendere plenum eſſe præſentia numinis templum. ¶ Aerea: ærea ideo: uel ꝙ æs magis in uſu uete/res habebant: uel ꝙ religioni magis apta eſt hæc materies: deniq; flamen dialis æreis cultris tondebať: aut cer/te ærea ſæcula ſignificat. Nã ut Heſiodus dicit: tpe quo hæc geſta ſunt: æreũ ſæculum fuit.

¶ DONA. O fortũati: nõ ĩuidet alienæ fœlicitati: ſed ꝓ ſeqť laude. q. d. qñ ego ad hãc fœlicitatẽ pueĩã? an urbẽ an umbra nihĩl refert. ¶ Quo. p. ut ſupra ꝑ ſignũ demõſtrata fuerat fœlicitas: ſic nũc ꝑ pœnos q tẽpeſtate uẽxati huc ĩcolumes uenerũt & fũdamẽta fodiẽtes caput eq ĩuenerãt: ſignũ habuerũt ut ĩ bellicis copiis eẽnt futuri co pioſi. ¶ Hic: oportuit. n. deã ĩ eo loco habere honeſtiſſimã ſedẽ: ĩ quo uirtutẽ ſuæ maieſtatis oſtẽderat. Et cũ nõ/dũ ꝑfectũ eſſet: tãta reuerẽtia collebať: ut & donis copioſum eſſet. & dea ipſa præſens eſſe crederetur.

¶ CHRI. Tẽplũ: q̃ſi tectũ amplũ. Varro ãt dixit a tuẽdo. Hĩc cõtẽplor & addit triplex eẽ tẽplũ. a natura ut in cælo: ut cõtremuit tẽplũ magnũ Iouis alti tonãtis. ab aũſpiciis ĩ terra: a ſimilitudĩe ſub terra: ut ĩ Andromacha acheruſia tẽpla alta ora ſaluete ĩfra. Tẽplũ illud qđ ĩ aere ab auguribus deſignať q̃tuor hẽt ꝑtes. Siniſtrã ab oriẽ te: Dextrã ab occaſu: Anticã a meridie: Poſticã a ſeptẽtrione: & qa q̃primũ aues tẽplũ ĩgrediebanť auguriũ capta bať: dictũ ẽ extẽplo. i. ſtatim. Hoc igiť ſcđm ẽ tẽplũ. Tertio qđ homines deo cõſtruunt. ¶ Aera: æs primũ metal/lorũ ĩ uſum ueniſſe multis cõiecturis facile crediderĩ. Naturã habet ſtipticã unde ſquamas eiꝰ medici: adhibẽt remedio cõtra putredĩnẽ. Qui uero ĩ metallo æris moranť: ſemꝑ ſanitate oculoꝝ pollẽt: ut aĩt Macro. aura. n. quæ ex ære procedit in os incidens haurit & exſiccat quod male influit. Ariſtoteles autẽ ait uulnera ex ære mi nus eẽ noxia quã quæ ex ferro. Poeta uero ærea hic dixit: qa ad rem diuinã pleraq; ærea adhibenť præcipue in ſacris lunæ: quibus aut deuouere. aut pellere aliquos morbos uolebant. Vnde Plautus Mecũ habet pagus mor bũ æs: & Sophocles Medeã inducitq; herbas nocuas auerſa ſeccat: & ſuccum in cados æneos fundit: & Vir. Cu/retũ ſonitũ crepitantiaq; æra: & Carminis ait tuſcos æreis aratris ad condẽdas urbes ut in ſacris tageticis ap/paret eſſe uſos Sabinoſq; æneos cultros ad tundẽdos ſacerdotes facere. æs diciť etiã cuprũ & ſecũdũ Ariſtotelẽ compõitur ex ſulphure & argento uiuo: ut alia metalla: ſed tũc ſit æs cum plus eſt ibi de ſulphure quam de ar/gento uiuo: & ſulphur eſt terreum non pure rubeum habẽs colorẽ adurẽtem: argẽtum autem uiuum eſt me diocre nec nimis ſubtile. Eſt autẽ hic traductio color rhetoricus aerea aere ahenis. ¶ Cõnexe aere: architecti. n. antiq in magnis ædificiis nõ ferreis ſed æreis clauis utebanť: qa æs nõ ita erugĩne cõſumitur: ut Ferrum.

Aes

SER. Foribus:fores proprie dicuntur:quæ foras aperiuntur:ſicut apud ueteres fuit:Valuæ āt ſunt:ut dicit Varro quæ reuoluntur & ſe uelant. Ianua autem eſt primus domus ingreſſus: dicta quia Iano conſecratum eſt omne principium:cætera intra ianuam hoſtia uocantur generaliter:ſiue ualuæ ſunt ſiue fores: quamuis uſus corruperit. Cardo: dictus eſt quaſi cor ianuæ quo mouetur. απο της καρδιας. Stridebat ahenis: ad ſua retulit tempora.cautum enim fuerat poſt proditum hoſtibus a Tarpeia uirgine capitolium: ut æri cardines fierent quorum ſtridor poſſet aperta hoſtia omnibus indicare. Hoc primum in luco: ſecuta ſunt enim.& alia quæ detraxere formidinem. Timorem multi querunt cur poſt uiſam matrem quicq̄ timuerit: quod tamen alii ſic ſoluunt:ut dicant ne tum quidem Aeneam Venerem q̄ uiderat eſſe credidiſſe:cuius ut ipſe putabat agnitæ nulla uerba perceperat: ſed uera ſolutio hæc eſt Venus nil de afrorum moribus:unde nunc formidat Aeneas: ſed de claſſe liberata dixerat filio. Sciendum tamen eſt in Virgi.interdum ualidiora eſſe obiecta purgatis: ut hoc loco. Leniit: quartæ coniugationis tempus: præteritum perfectum uel in ui iunctam exiit: uel ſublato digāmo in ii ꝓ noſtro arbitrio: ut lenii leniui:audii audiui.Sane cum in ui exit: penultima lōga eſt:& ipſa accentum retinet. cum uero in ii penultima breuis eſt:& perdit accentum: quia ut ſupra diximus Vnius ob noxam:quotiens uocalis uocalem ſequitur:detrahit longitudinem præcedenti: ſed hoc in metro ubi neceſſitas cogit. Nam in proſa & naturam ſuam & accentum retinet:nunc ergo leniit tertia a fine habet accentum: quia penultima breuis eſt. Sane plerumq; accentum ſuū retinet ēt ſermo corruptus:ut Mercuri:Domiti:Ouidi:tertia a fine habere debuit accentum:quia penultima breuis eſt:ſed conſtat hæc noīa apocopē ptuliſſe.Nā apud maiores erat idē noīatiuus q & uocatiuus:ut hic Mercurius o Mercuiꝰ:unde cū licet breuis ſic:ēt poſt apocopē ſuū ſeruat accētū. Auſus: bn̄ auſus:qa iter īcerta ſatis audacter ſalus ſperat. Afflictis de afflictis nec.n.ēē ſeptimus cāus pōt. Cōfidere:ſi do & cōfido datiuū regit:ut Et fidere nocti.Sane optīa figura ē:q̄ nunq̄ a prīcipalitate diſcedit:ut Atq; humiles hītare caſas:accuſatiuo iūxit:qa habeo domum dicimus:unde ē habito frequētatiuū. Sub tēplo: hoc ē ī tēplo ut ſupra:Exercet ſub ſole labor.i.ī ſole. Regīnā opperiēs:expectās:aut ītelligebat uētură ex artificū feſtinatiōe aut certe uidēdæ reginæ occaſionē reqrēs.Quæ fortūa ſit urbi: felicitas. Artificūq; māus inter ſe:hoc ē hēbat artificū cōparationē. Ex ordīe:hoc loco oſtēdit oēm pugnā eē depictā:ſed hæc tm̄ dicit: q̄ aut Diomedes geſſit:aut Achilles:p qd' excuſaſ Aeneas ſi ē a fortibus uictus. Fama totū uulgata p orbē:qa Europa intulit:Aſia paſſa ē:Africa iā depīgit. Atridas:Atrei filios Agamēnonē:& Menelaū:ſed uſurpatū ē.nā Piliſthenis fuiſſe dicuntur. Sæuum ambobus Achillem:atq tres dixit:ſed Atridas ꝓ uno accipe:quos unius partis conſtat fuiſſe. Plena laboris:plenus genitiuo melius iungitur:ut Teren.Plenus rimarum ſum.

Aere trabes:foribus cardo ſtridebat ahenis.
Hoc primum in luco noua res oblata:timoré
Leniit:hic primum Aeneas ſperare ſalutem
Auſus:& afflictis melius confidere rebus.
Nanq; ſub ingenti luſtrat dum ſingula tēplo
Reginam opperiens:dum q̄ fortuna ſit urbi:
Artificumq; manus inter ſe:opumq; labores
Miratur:uidet iliacas ex ordine pugnas.
Bellaq; iam fama totum uulgata per orbem:
Atridas:Priamūq;:& ſæuū ambobus achillē.
Cōſtitit:& lachrymās qs iā locus inqt Achate:
Quæ regio in terris noſtri nō plena laboris?

DONA. Hoc primum:propoſitionis genus eſt: Dicturus eſt enim quid uiderit:Vnde aliquid ſperarit. Vnde:ſit lenitus metus. Nā totus eradi non potuit. Nouam: uel contra ſpem: cum paulo ante uidiſſet omnia deſerta: uel noua quia uidebat troiana certamina depicta. Namq;:redit rationem quid ſit quod leniebat metum & ſpecie.inopinam promittebat. Reginam.o.non leuibus picturis tenebatur:ſed quod neceſſarium erat reginam operiebatur.Ergo ad ſui excuſationem hoc dixit. Circunſpectabat etiam ueluti & ipſe nouam urbem conditurus ut aduerteret q̄to id labore conſtaret. Artificum.q.m. ita omnes pariter una gratia & una ſubtilitate certabant: ut intuens nullam aliis præferre potuiſſet. Deſcripta autem magnitudine & fortitudine tranſit ad ornatum picturæ. Sæuumq;:comparationis ſpecies ut ſic ſæuior fuit achilles agamennone & Menelao. Conſtitit:mente dolebat de aduerſis ſuis imperiiq; troiani calamitatibus & ſuorum interitu factas eſſe Fabulas:quas loquerentur:& oblectationis cauſa pingerent. Sic tamen ita dolenda protulit. ut partes etiam conſolationis inferret.

CHRI. Noua:ideſt inſolita fortunæ Toianorum.Et auget letíciam ſpes improuiſa.Ex eiſdem enim locis diuerſa argumenta reducuntur.Vt enim ille magis eſt doliturus ex eo quod ponitur:Et nunc ille quidem ſpe multum captus inani.Ita magis gauiſurus quod ait uia prima ſalutis quod minime reris: graia pandetur ab urbe. Sub ingenti:ideſt in Sta.Primæq; occiduæq; domus effuſa ſub omni terra die.Sic græci υπο pro

Sub

ἐν.Heſiodus in theogonia σφῆας ποιῶσι νουθέλων ὁνοσ υπο ξέφεσιο. Sub: quando ad locum ſignificat accuſatiuo iungitur & ponitur pro ante aut per: ut Poteſq; ſub ipſos.Item at ſi non fuerit tellus fœcunda ſub ipſum arcturum.Item ſub lucem exportant calatis: ideſt ante lucem. Item ſub noctem cura recurſat: ideſt per noctem. Quando uero in loco ſignificat ablatiuo iungitur:ut arma ſub aduerſa poſuit radiantia quercu. In compoſitione modo localis eſt:ut ſubduco.Aliquando minuit ut ſubtriſtis:ait Priſcianus. eſt color rhetori. repetitio Dum ſingula templo & Dum.q.f.ſ. Ex ordine:ergo & omnes pugnæ & ſuo quæq; loco erant.Quæ

Bellū
Pugna

res oſtendit accuratam inquiſitionem afrorum eius Belli.pugna autem a bello differt.Bellum enim continet uniuerſum illud ſpatium diſcordiarum & quicquid in eo geſtum dictum ue eſt. pugna autem eſt cum manus hoſtiliter conferuntur:ergo unum bellum plurimas habet pugnas.

En Priamus: ſunt hic etiam ſua præmia laudi:
Sunt lachrymæ rerũ: & mẽtẽ mortalia tãgũt.
Solue metus: feret hæc aliquã tibi fama ſalutẽ.
Sic ait: atqꝫ animum pictura paſcit inani.
Multa gemẽs: largoqꝫ hũectat flumĩe uultum.
Nanqꝫ uidebat uti bellantes pergama circum
Hac fugerent Graii: ꝑmeret troiana Iuuentus:
Hac phryges: inſtaret curru criſtatus Achilles.
Nec procul hinc Rhœſi niueis tentoria uelis
Agnoſit lachrymãs: primo quæ ꝓdita ſomno
Tydides multa uaſtabat cæde cruentus:
Ardenteiſqꝫ auertit equos in caſtra: priuſq̃
Pabula guſtaſſent Troiæ: Xãthumqꝫ bibiſſẽt.
Parte alia fugiens amiſſis Troilus armis
Infelix puer: atqꝫ impar congreſſus Achilli
Fertur equis: curruqꝫ hæret reſupinus inani

¶SER. En priãus: laus picturæ ẽ: ꝑ quã nõ imago: ſed ipſe oſtẽdit Priamus. ¶Sunt hic ẽt ſua ꝓmia: ut ſupra diximꝰ. Oĩs Aeneæ ſolicitudo de moribꝰ Afrorũ erat: q̃ nũc picturæ cõtẽplatiõe depõit. Qui.n.depigũt: & uirtutẽ diligũt: & miſeratiõe tãgũt. ¶Sua.ſ.cõgrua: ut Struerẽqꝫ ſuis altaria donis. ¶Laudi: uirtuti: ut Primã merui q laude coronã. ¶Mortalia: aduerſa: qbus cõſtat ſubiacere mortales. ¶Solue metꝰ: collectio ẽ. Nã ubi uirtutis ꝓmia aduerſa miſerationẽ merent, rite formido deponit. ¶Feret: ꝓ afferet. ¶Inani: epithetõ eſt picturæ: aut qa caret corꝑe: q̃ corpora imitat plenitudĩe: aut qa nullus ẽ utilitatis ſed Cicero ĩ paradoxis q̃ uilipẽdat picturã patet cũ ait ſed obſecro te ita nũc iſta uẽuſta habent nõ ut uirorũ uícula ſed ut oblectamẽta puerorum. ¶Largoqꝫ humectat flumĩe uultũ: tapinoſis ẽ qđ dixit humectat: largo nãqꝫ flumĩe ẽ fluore.i.fluxu ipſo. ¶Pergama circũ: abuſiue.nõ.n.circa ꝑgama: ſed circa Troiã bella gerebãt. ¶Troiana iuuẽtꝰ: diffinitio ẽ Hectoris: ut Catilluſqꝫ acerqꝫ coras argiua iuuẽtus. & re uera ſic pene ubiqꝫ Home. ponit: ut Hectori tãtũ uel Achilli totꝰ cedat exercitꝰ. Hac phryges. Bene ubiqꝫ Vir. ꝓ negocii q̃litate dat Troianis ẽt nomina. Nã timidos phryges uocat: ut hoc loco. Itẽ O ueræ phrygiæ. neqꝫ.n.phryges: Dardanidas generoſos. ut Dardanidæ magni genꝰ alto a ſãguĩe diuũ. Laomedõtiadas ꝑfidos: ut Nõdũ laomedõteæ ſẽtis ꝑiuria gẽtis: Troas fortes: ut troes agũt prĩceps turmas ĩducit aſylas: Hectoreos quoqꝫ fortes ut Nũc nũc ĩſurgite rẽis Hectorei ſocii. Criſtatus Achilles: ſecũdũ Hom. q dicit in Achillis criſtis terribile qddam fuiſſe. περι Δἐ τρυφάλειαν αἐι ρασηρατι θετο βριαρην: ηΔ ασηρως απελαμπεν ιπποὺρις τρυφάλειας ¶Nec ꝓcul hinc rhœſi: Rhœſus rex Thraciæ fuit: q cũ ad Troiæ ueniſſet auxilia: clauſiſqꝫ iã portis tẽtoria locauiſſet ĩ litore Dolone ꝓdẽte troiãо: q miſſus fuerat ſpeculator: a Diomede & Vlyxe ẽ ĩterfectꝰ: q & ipſi ſpeculatũ uenerãt: abductiqꝫ ſũt eq: qbus pẽdebãt fata troiana. ¶Primo ſõno: prĩa ꝑte noctis: ut Libra die ſõniqꝫ pares ubi fecerit horas. ¶Tydides .i. Diomedes & bñ Vlyxẽ celat ꝑp Aeneã: ut ſupra diximꝰ. aut qa ſecũdũ Home. occidẽte Diomede cadauera Vlyxes trahebat. ον τινα τυΔει Δης: αορι πληξειε παραςάς τον Δο Δυσευς μετοπισθε λαβων ποΔας ἐξερυσασκε. ¶Ardẽtes: & cãdidos ſignificat: & ueloces: ut ꝑnicibꝰ ignea plãtis: ſi ignea uelox ẽ ſine dubio & ardẽtes. ¶Xãthũ: fluuiũ Troiæ. ¶Parte al. fu. amiſſis troilus armis: ueritas hoc habet Troili amore Achillẽ ductũ: palũbes ei qbus ille delectabat obieciſſe: q̃s cũ uellet tenere: captꝰ ab Achille ĩ eiꝰ amplexibus periit: ſed hoc q̃ſi ĩdignũ heroico carmine mutauit poeta. ¶Fugiẽs: fugere uolẽs accepto iã uulnere. ¶Infelix: multi hoc loco diſtĩgũt: tamẽ ẽt ſi iũgas puer: unus ẽ ſenſus. ¶Atqꝫ impar: ac ſi diceret etiã ſi puer nõ eſſet. ¶Cõgreſſus achilli: Congredior tibi antiqui dicebant: ſicut pugno tibi: dimico tibi hodie dicimus congredior tecũ: dimico tecũ. ¶Curru: curribus falcatis uſos eſſe maiores & Liui. & Sal. docẽt. & apud Xenophontem impœdia Ciri legitur. ¶Inani: ſine rectore. Nam corpus hærebat.

¶DONA. Feret hæc aliq̃.t.f.ſ. Nã calamitas citat cõmiſerationẽ. ¶En: nõ tãtũ demõſtrãtis ẽ: uerũ ẽt dolẽtis. q.d. ecce ad quã ĩfœlicitatẽ ꝑductꝰ ẽ Priamus. Expõit iã ſuos dolores: quos ex ꝑſona potẽtiſſimi regis ſenis & ſoceri ſumebat. ¶Sũt &.ſ.p.l.ſũt.l.r. & hæc ꝓpoſitio Dicturꝰ ẽ.n.q̃ laudãda & q̃ dolẽda. ¶Mortalia: q̃cũqꝫ aduerſa mortalibus acciderint. ¶Multa gemens.a.a.p.p.i. propoſitio: Mõſtrat quæ res in pictura animum reficiat: & q̃ dolorem afferat. Vtrumqꝫ tamen animum conſiderantis ducebat ad lachrymas. ¶Nãqꝫ.u. oſtendit unde lætitiam caperet. ſ. hac fugerent Graii: & unde dolorem. ſ. hac phryges. ¶Prius q̃ pa.g.t.x.q.b. ¶Voluit oſtendere celerem exitum: & finem eius. ¶Tentoria: ut oſtendat plures fuiſſe mactatos. Non.n. ſolus in tentoriis fuiſſet. ¶Infœlix: quia puer: & impar ei congreſſus eſt: quem Iuuenis ſuperare non potuiſſet. Eſt autem deſcriptio eius qui ſupinus ferebatur.

¶CHRI. Troilus: alii dicũt troilũ cũ captus eſſet ab achille iugulari iuſſũ fuiſſe: Eius pueri caſũ miſerandũ troia fleuit: & qa ĩmatura ætate perierat: & qa pulcherrimus erat alii dicũt q̃ refert Seru. ¶Curru: antiq.n.ĩ curru pugnabãt: Duo.n.erãt: alter q equos auriga regeret: uñ illud Martis eq biiuges: & magni currꝰ achillis: alter q Soli pugnæ ĩtẽtus eſſet Proptereaqꝫ huiuſcemodi currũ Διφρον qđ duos ferret nominabãt. ¶Lora tenẽs tñ: amphibologia.i. dubiꝰ ſermo ẽ: Nã dubitat utrũ q teneat tñ lora: an q̃uis teneat tñ trahat. amphibologiæ aut ſingulis uerbis ſũt: ut Gallus in quo quærit ſit ne gẽtile nomẽ an propriũ: aut in coniunctis: ut cũ id quod medium eſt utrinqꝫ poſſit trahi ut hic aut cũ id quod ultimũ eſt dubium ſit utri referatur: Vt hæres uxori dato quodcũqꝫ uolet: Nam quæritur quod uolet uxor an hæres. Quintilianus. ¶Ardentes: quaſi dicat uehemẽtes. Nam quibus calidior eſt ſanguis ii uehementiores ſunt. Sic etiam Home. οιΔαν αραβι ιθεν φερον ιπποι αιθιοπεσ μελανοι ποταμου αιπο σελήεντος. Ardere: etiam Cupere ſignificat: Vt ardet abire. ¶Fuga.d.q.r.t. Itẽ uehementer amare: ut Ardet amans dido. Item ſplẽdere ut Tyrioqꝫ ardebat nurice lena. Item iraſci. Iuue. Quid referam quanta ſiccum iecur ardeat ira. ¶Puer: pathos ab ætate: ut paruumqꝫ patri tendebat iulum: ut non minus miſerabile ſit periculum in patre q̃ in filio. Et ſuperet coniunx ne Creuſa Aſcanius ue puer.

Ardent

¶SER. Lora tenens tamē:quāq̄ mortuus.¶ Verſa:tracta:ut Plau.Inueniāt oīa uerſa.i.ſparſa.Venit aūt ab eo qđ eſt uerror.¶ Inſcribitur:dilacerať:ut Plaut.Corpus tuū uirginis ulmeis inſcribā.¶ Haſta:hoſtili.ſ.quā trāſfixus trahebat.¶ Interea:dū hæc gerūtur.& ſatis opportune a matribus feſtinať ad templū:ut alibi:Nec nō ad tēplū ſummaſq; ad palladis arces.¶ Non æquæ.i.iniquæ:liptote figura eſt:ut alibi:Et uacuis clanius non æquus Acerris.¶ Paſſis:participiū eſt ab eo quod eſt pādor:ideo aūt nō facit panſus:quia plerūq; n quod in prima uerbi poſitione inuenitur:in præteriti participio nō eſt:de qua re iudicat euphonia:ut ab eo quod eſt tundor tunſus facit:ut Tunſæ pectora palmis:& tuſus:ut Nō obtuſa adeo geſtamus pectora pœni: & Nā neq; tū ſtellis acies obtuſa uideť.Sciēdū tamē eſt licet alia euphoniæ cā uarientur:uel in generibus:uel in numeris:nactus tamē & paſſus n pēitus nunq̄ accipere.¶ Peplūq; ferebant:peplum proprie eſt palla picta fœminea Mineruæ conſecrata:ut Plautus:Nunq̄ ad ciuitatem uenio:niſi cū infertur peplū.hodie tamen multi abutūtur hoc noīe uel hiſtoria de peplo ex Homero tracta magis huic loco cōgruit:nā fugātibus achiuis troianos cāpo uſq; ad mœnia Helenus uates filius priami mittit hectore ad hecubā ut ꝓpitiandæ palladis grā ducat cætum matronarum troianarum ad palladis tēplū & afferat pulcherrimū & eximiū ſuis e ueſtib⁹ peplum quod factum eſt ſupplicantibus matronis & offerente peplum uxore antenoris theano nomine uenerabili inter troianos fœmina.

ηδ αρα πεπλον ελουσα θεανω καλλιπαρηος θηκεν αθηναιης επι γουνασιν ηυκομοιο
ευχομενη δ ηρατο διος κουρη μεγαλοιο

¶ Suppliciter triſtes:ut decet rogātes:& bene addidit ſuppliciter:qa & ꝑ iracūdiā:& ꝑ grauitatē: & ꝑ religionē: & ꝑ dolorē triſtes ſumus.¶ Tūſæ pectora:ut Oculos ſuffuſa.¶ Auerſa:irata:Home.ανενευε δε παλλας αθηνη: Nec enim poterat cōuertere ſe ſe ſimulacrum:ſic alibi Talia dicentem iādudum auerſa tuetur: quomodo auerſa:niſi iratam intelligas?¶ Ter circum iliacos:apud ueteres multa ad ſenſum:non ad aſpectum poſſunt referri.Tertio enim tractum intelligere poſſumus:non in pictura conſpicere:unde eſt & illud: Mulcere alternos & corpora fingere lingua.¶ Raptauerat:bene forma uſus eſt frequentatiua : per quam oſtendit quod per numerum dixerat.¶ Exanimum:exanimus & exanimis dicimus:ſicut unanimus & unanimis:inermus & inermis.ergo pro noſtro arbitrio aut ſecundæ declinationis:aut tertiæ: ſed a tertia ablatiuum ſingularem in i mittūt: quia communis ſunt generis.Exanimis autem eſt mortuus:ut hic indicat locus: exanimatus uero timens: ut Exanimata ſequens impingeret agmina muris.¶ Vendebat:ingenti arte utitur uerbis.Nam hoc loco quia pingi potuit:præſens tempus poſuit ſuperius:quia pingi non potuit ſed referri:perfecto executus eſt tempore dicendo raptauerat non raptabat.¶ Tum uero ingentem gemitum : iam enim ſuperius eum lachrymaſſe dixerat:hoc ergo addidit uiſum Hectoris corpus:ut etiam grauiter gemeret.

Lora tenēs tam̄:huic ceruixq;: comæq; trahūť
Per terram:& uerſa puluis inſcribitur haſta:
Interea ad templum non æquæ Palladis ibant
Crinibus Iliades paſſis:peplumq; ferebant
Suppliciter triſteis:& tunſæ pectora palmis.
Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat.
Ter circum iliacos raptauerat hectora muros:
Exanimumq; auro corpus uendebat Achilles.
Tum uero ingentē gemitū dat pectore ab imo

Peplū

¶DONA. Peplū:gēus ueſtis ptinētis ad ritū ſacroꝝ Mineruæ.alii ſcutū modicū dicūt.¶ Oculos.a.t.qđ faciūt irati ne uideāt qđ oderūt:Achillis āt actio nō ſolū dolorē cōſiderātis:ſed ēt crudelitatē agētis exprimit:& auaritiā:Nō.n.odiū ultra mortē ꝓcedeř debet.¶ Ter:augeť crudelitas q̄ nō ſemel:& q̄ circa eos muros quos defēderat:Gēuit ergo prio Fortunā tāti uiri:Deīde q̄ de eo triūph⁹ actus ē:& qđ peius erat ſub ipſis mœnib⁹:ut ciuitas defenſorē ſuū in ea calamitate cerneret.Trahebať ergo extinct⁹ ante eos muros:quos tāta fortitudīe defenderat:& totiens circūducebatur ne quis ab ea cognitione ſubtraheretur:tantaq; fuit immanitas: ut patri orbitatem ſuam uenderet.Eſt autem pro dolore in pronunciando extollendum hectoris nomen:& achillis deprimendum.Quis enim mortuum uēdidit niſi impius?Quis in regno poſitus: ideoq; diues aurum deſiderat niſi auarus?Ergo impius & auarus achilles.¶ Tum uero:ex hoc oſtendit aliquot animi doloribus ꝓgreſſus hūc maiorem eſſe.Nam dixerat Conſtitit & lachrymans.Item multa gemēs.Item agnoſcit lachrymās.Hic aūt addit ingentē.g.d.p.ab imo multiplici acerbitate ꝑcuſſus.Videt enim ſpolia erepta uiro forti:& ciui optimo.

Comæ
Comeř
Cæſaries
Crines
Capilli

¶CHRI. Comæ:Græcum uerbum eſt.Sunt enim proprie ornati & non cæſi capilli.Vnde eſt comere:ideſt ornare:Quapropter proprie mulierum dici poſſunt.Oui.Sint procul a nobis iuuenes ut fœmina compti:Cæſaries autem quia cedendo dicitur.Videtur eſſe uirorum.Crines uero dicuntur a cernendo.i.diuidendo:qa ducta ꝑ mediū caput diuiſione utrinq; ꝓ ſua portione pendent.Capilli aūt dicūtur quaſi capitis pili.¶ Paſſis:a tribus uerbis eſt hoc participiū a pando:patior:& pateo.¶ Peplū: Secundū Lactātium in Statiū peplum eſt ueſtis candida aureis clauis picta ſine manicis:quod ſimulachris fiebat:ſed hoc peplum primum ab athenienſibus inſtitutum eſt:quod matronæ ſuis manibus faciebant:& intra triēnium numinibus offerebant. Recte ergo peplum quoniā athenienſes maxime Mineruæ quam præcipue colebant offerre cōſueuere. Home.refert Hecubam ex conſilio Heleni uatis ex ueſtibus ſuis precioſiſſimum peplum comitante cœtu matronarum ad templum palladis tuliſſe.Vxorem autem antenoris cui eſſet nomē Theano obtuliſſe:uerum huiuſcemodi : dono minime placatam fuiſſe mineruam.¶ Hectora:ab eo quod eſt εχω:ideo habeo & defendo:quoniam ipē defenſor urbis:fuit ſed utrum ab Achille cæſus fuerit.an Achilles ab ipſo in ſequentibus diſputabitur.¶ Tum uero: coniunguntur iſtæ duæ ꝑticulæ cum rē reliquis maiorē oſtendere uolumus.Ergo oſtendit hic q̄ quamuis in aliis doluiſſet:nō tantū tamē doluiſſet.Sic infra.Tum uero īgentē pugnā ceu cætera nuſquā Bella forent.

Vt ſpolia:ut currus:utq; ipſum corpus amici
Tendentemq; manus Priamũ cõſpexit iermes.
Se quoq; pricipibus pmixtũ agnouit Achiuis.
Eoaſq; acies:& nigri Memnonis arma.
Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Pentheſilea furens:mediiſq; in milibus ardet
Aurea ſubnectens exertæ cingula mammæ
Bellatrix:audetq; uiris concurrere uirgo.
Hæc dum dardanio Aeneæ mirãda uidentur:
Dum ſtupet:obtutuq; hæret defixus in uno:
Regina ad tẽplum forma pulcherrima Dido
Inceſſit magna iuuenum ſtipante caterua.
Qualis in Eurotæ ripis:aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros:quam mille ſecutæ
Hic atq; hic glomerant̃ Oreades:illa pharetrã
Fert hũero:gradienſq; deas ſupeminet omneis.

¶SER. Vt currũ:quo tractꝰ ẽ ab Achille ĩ patrocli:ultionẽ ab illo priꝰ ĩterfecti. ¶ Amici:plus ẽ q̃ ſi hectoris di
ceret:ut alibi:Paruũq; pr̃i tẽdebat iulũ:cũ potuerit dicer̃ mihi. ¶ Mãus ĩer.aut ſine ſceptro:aut ſupplices:ut Dex
tras tẽdãus ĩermes:qđ tractũ ẽ de hiſtoria. Qui.n.uicti ſe dedũt ĩermes ſupplicãt:Aut re uera ĩermis tũc.Cõtra
Pyrrhũ.n.pceſſit armatꝰ.Sane p trãſitũ hiſtoriã tetigit.qa cõſtat Priamũ cũ ad ſupplicãdũ tẽtoriũ Achillis fuiſ
ſet ĩgreſſus:dormiẽtẽ Achillẽ excitauiſſe:ut p filii corpe pcaret̃ eũ:cũ eũ potuiſſet occidere:licet hoc Home.pp
Achillis turpitudinẽ ſupprimat. ¶ Se.q.p.p.a.a.aut latẽter pditionẽ tangit:ut ſupra dictũ ẽ:aut uirtutẽ eiꝰ uult
oſtẽder̃.nimiæ.n.fortitudĩs ẽ ĩter hoſtiũ tela uerſari:
ut Sal.Catilina lõge a ſuis ĩter hoſtilia cadauera rep/
tus ẽ.Cornutꝰ tñ dicit uerſu iſto: Vadimꝰ ĩmixti da
nais hoc eẽ ſoluẽdũ.pricipibꝰ:quõ ſe potuit ĩ pictura
cognoſcere ſoluit̃ ſic ſiue q noĩa trãſcripta:ſiue ex fa/
ctis facile poſſit agnoſcer̃:ſ; meliꝰ ad uirtutẽ bellato
ris referẽdũ ẽ. ¶ Eoas:e naturaliter lõga ẽ:fit tam̃ bre
uis ĩterdũ cũ eã uocalis ſeq̃t̃:ut prĩo ſurgebat eoo.Ni
gri mẽnõis arma:qa Tithõus frater laõedõtis raptus
ab Aurora filiũ ſuũ Mẽnonẽ ex ipa pgẽitũ ad Troiæ
miſit auxilia.Nigri aũt dixit æthiopis:uñ pria ſurgit
Aurora. ¶ Arma:uulcãia:ut ille ĩdicat locus:Te potu
it lachrymis tithõia flectere cõiunx. ¶ Ducit.a.hoc ẽ
qđ ſupra dixit uidet iliacas ex ordĩe pugnas. Home.
.n.hæc oĩa tacuit:q̃ ſũt fcã poſt hectoris mortẽ. Ama
zõidũ ãt deriuatio ẽ p prĩcipalitate:ſicut ſcipiadas du
ros bello:p Scipio.Sane Amazões dictæ ſũt: uel q ſi
mul uiuãt ſine uiris.q̃ſi αμαζῶσαι:uel q unã mãmã
exuſtã hẽt:q̃ſi ανευμαζου.Has aũt iã nõ eẽ cõſtat ex
tĩctas parti ab hercule:parti ab achille. ¶ Peltis:ſcutis
breuiſſimis ĩ modũ lunæ iã mediæ. ¶ Pẽtheſilea.f.fu
rẽtẽ iõ dixit:qa ſororẽ ſuã ĩ uenatõe cõfixit ſimulãs ſe
ceruã ferire.ſed hoc p trãſitũ tãgit:nã furor bellicus ĩ
telligit̃. ¶ Aurea:amphibolõ ẽ hoc loco:utrũ ipa aurea:an aurea cĩgula.Sciẽdũ tñ plerũq; ãphiboliã metri rõne
diſſolui:ut aurea ꝯpoſuit ſpõda dido:Aurea.n.ſi ad ſpõda referas nõ ſtat uerſus. ¶ Exertæ:nudatæ: nudant.n.q̃
aduſſerũt mãmã. ¶ Virgo:ætatẽ oñdit & ſexũ. ¶ Obtutu:aſpectu. ¶ In.u.ĩ uiro q̃q;:hoc ẽ ſingula mirabat̃. ¶ For
ma.p.ut pulchra ple.ubiq;.n.Vir.& Hõ.reges formoſos ĩducũt cũ uenerabiliores ſint formoſi ad ĩperãdũ & ſi
bi parẽdũ:ut alibi Gratior & pulchro ueniẽs ĩ corpor̃ uirtꝰ:& Hõ.Ζειδος πριαμου αξιον αρχις. ¶ Stipãte.c.
ad hoc ſeq̃ns tñ ptiet cõparatio:q̃ uitupãt multi:neſciẽtes exẽpla:uel pabolas:uel cõparatões aſſũptas nõ ſp uſq;
q̃q; cõgruere:ſed ĩterdũ oĩ pte:ĩterdũ aliq̃ cõuenire. ¶ Eurotæ.r.fluuii Laconiæ. ¶ Cynthi:mõtis Deli:ĩ quo na
ta Diana mẽorat̃. ¶ Exercet.d.c.hoc nõ ad cõpationẽ ptinet:ſed ẽ poeticæ deſcriptiõis euagatio. ¶ Mille:finitus
nũerus p ĩfinito.Nã de nympharũ nũero uaria ẽ opinio. ¶ Oreades:nymphæ mõtiũ Oreades dicũtur:αποτω
νορων.ſiluarũ Dryades: αποτης δρυος.i.quercu ſpecie p genere arborũ:uel αποτου δρυμου : ideſt a ſylua:
quæ cũ ſiluis naſcuntur Amadryades: αμα:ſimul και δρυος Napeæ:uel Naiades fontiũ:maris Nereides.
¶DONA. Amici:ẽt corpꝰ:En priãus ĩ eiꝰ noĩe latiſſimũ dedit ĩtelligẽdi tractũ.ſ.q fuerit grauioris ætatis ptã/
tis Regiæ & diu fœlix.Dolebat ĩ eo ſocerꝶ ſuũ:& tot pditoꝶ patrẽ atq; auũ eo redactũ:ut ĩ ſumma orbitate ho/
ſtẽ rogar̃ cogeret̃ ſine regiis ĩſignibꝰ:nã q rogatũ uenera oĩbꝰ ĩferiorẽ ſe mõſtrar̃ debebat. ¶ Se.q.honorificũ fue
rat ꝯfertos hoſtes ñ timuiſſe. ¶ Hæc.d.nõ ſola h fuerat picta:ſed aduẽtꝰ regiæ ĩterrupit ne reliq̃ ꝯſiderar̃ poſſet:ẽ
ãt una res q̃driptito poſita breuiſſime dcã.nã ut ẽ ſũmi oratoris res breues late diſſerer̃ ita & latitudinẽ coercer̃.
¶ Regia.a.t.qa regia.i.pcuratrix negocii publici:& qa ad tẽplũ accedebat meret̃ excuſationẽ qđ publicæ mulier
Iuuẽis ſe uiris admiſceret.religio ergo & neceſſitas ĩpulit:ut tẽpli opa ĩſpiceret:& ad maturãdũ artifices cogeret.
¶CHRI. Vt ſp.auxeſis ẽ.Doluit ſpoliis Hectoris:magis ãt curru maxĩe tãdẽ corpe.Turpiſſimũ.n.erat cadaue/
re hoſtẽ potiri:Cũ uero ĩdignitatẽ tãti regis cerneret accumulati ſũt oẽs dolores. ¶ Mẽnõ:fabula ẽ Tithonũ lao/ Mẽnon
medõtis filiũ ab aurora ob pulchritudĩnẽ ĩ æthiopiã raptũ:& ĩde natũ ẽ Mẽnonẽ:q cũ maxĩo exercitu ĩ auxiliũ mẽno/
priami uẽit:& tãdẽ ab achille cæſus:cũ corpꝰ eiꝰ cremaret̃ pcibus auroræ ĩ aue mutatus ẽ.Ex eadẽq; pyra mul niæ
tæ aliæ aues euolarũt:q̃s mẽnõias uocãt. In Solini ãt gæographia ſcriptũ ita ẽ:iuxta iliũ Mẽnõis ſtat ſepulchrũ:
ad qđ ſẽpiterno ex æthiopia aues uolãt:q̃s Mẽnõias dicũt.Cremũtius auctor ẽ has eaſdẽ ãno.v.ĩ æthiopia cater/
uatĩ coire:ĩde ad regiã mẽnonis cõueĩre.Diodo.aũt ex teſtimonio.Creſiæ hiſtorici refert Teutamũ Syrioꝶ re/
gẽ:Cũ ſibi ſocietas eſſet cũ Troianis mẽnonẽ Tithoni Filiũ cũ decẽ milibus æthiopũ totidẽq; ſocioꝶ & cũ .cc.
curribus in auxilium Priami miſiſſe:qui cũ ægregia facinora edidiſſet: tandẽ ĩſidiis Theſſalorum circũuentus
periit.Cadauer autẽ a ſuis crematum eſt:& ad Tithonum oſſa delata : His ſuſis regiam ædificauit:q̃ uſq; ad tẽ/
pora pſarum durauit. Nigri:quia æthiops.Amazones.Hoc genus mulierũ apud Thermodõtẽ Fluuiũ fuiſſe
teſtat̃ Diodo.q̃ ſimul cũ uiris bellicas artes tractabãt.Itaq; q̃dã ex iis regia ptãte potita robore ãt ĩſignis exerci/
tũ mulierũ ĩſtruxit & multas gẽtes debellauit:Qua fortũa elata ſe e Marte genitã dixit:legẽq; tulit:ut uiri mu
liebria:mulieres uirilia exercerẽt:Ipſoſq; uiros ut imbelles redderet cruribus brachiiſq; ĩutiles reddidit.Mulie
bribus ãt dextrã mamillã:ut ĩ pugna expeditores eẽnt ĩuri iuſſit. Aqua re amazones appellatæ ſũt.Vrbẽ quoq;
Themiſcyrã iuxta Thermodõtis hoſtia cõdiderũt.Fuitq; florẽtiſſimũ illarũ ĩperiũ donec tãdẽ Hercules ab Eu

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

riſtheo miſſus & ut Baltheũ illarũ reginæ referet iuſſus illas collatis ſignis ſupauit: Hippolitẽq; reginã captiuã obduxit. Quo cõflictu ita extenuatæ earũ uires ſũt ut a uicinis deĩde populis uexatæ poene ad nihilũ redierint. Paucis tamẽ annis poſt uictoriã Herculis Pẽteſilea earũq; reliquæ erãt regina cõſãguinea cæde poluta exulãs ꝓ troianis pugnãs ab Achille ĩterfecta eſt. Hæc Diodo. Herodotus ãt ſcrib. uictas amazonas nauibus a græcis ĩpoſitas: Vez illas cũ altũ tenuiſſet uiros a qbus ducebanť ĩterfeciſſe & ĩſcitia nauigãdi ad fontes uſq; meotidis delatas primũ ad ſcythas liberos deĩde ad mãgones pueniſſe: cũ qbus poſt prœlia coiere: & cũ maritis tanaim trãſiere: atq; ĩde natos fuiſſe ſauromatas: quoꝝ mulieres ex ĩſtituto parẽtũ bellica exercẽt. Amazões ãt a ſcythis dictæ ſũt corpate. i. uiridicæ. Nã eoꝝ lĩgua cor uirũ & pata ĩterficere ſignificat. Lõgũ ãt eſſet ſcribeř q̃a Strabone dicunť. Qui ãt geſta Alexãdri ſcribũt: illũ cũ Taleſtri amazonũ regina cõcubuiſſe uolũt. ¶ Cingula: Baltheũ ĩtelligit quo pẽdebãt arma q̃ uẽtrẽ & ꝓpinq̃s illi partes tegerẽt. ¶ Dardanio: Quaſi magnanimo: & q uera poſteritas dardani eẽt. ¶ Obtutu: cõſpectu: a tueor tueris. Eſt. n. tueor: & tuor. Lucre. Nec calidos æſtus tuimur nec frigora qmus uſurpare oculis. ¶ Cynth⁹: deli mõs adeo excelſus ut umbra ſua oẽm ægei maris ãbitũ tegat.

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat Dido: talem ſe læta ferebat
Per medios inſtans operi: regniſq; futuris:
Tum foribus Diuæ: media teſtudine templi
Septa armis: ſolioq; alte ſubnixa reſedit
Iura dabat: legeſq; uiris: operumq; laborem
Partibus æquabat iuſtis: aut ſorte trahebat:
Cum ſubito Aeneas concurſu accedere magno
Antea: Sergeſtumq; uidet: fortemq; Cloãthũ:
Teucrorumq; alios: ater quos æquore turbo
Diſpulerat: penituſq; alias aduexerat oras.
Obſtupuit ſimul ipſe: ſimul perculſus Achates:
Lætitiaq; metuq; auidi coniungere dextras
Ardebant, ſed res animos incognita turbat.

¶ SER. Tacitũ: maior. n. taciturnitatis affectus: ut ſupra: hæc ſecum: ſic Terẽ. Vt mecũ tacita gaudeã. ¶ Pertẽtãt: mõ uehemẽter tẽtãt: alibi leuiter: ut Blãda uiciſſim Gaudia ptẽtãt mẽtẽ. Apud Home. Virg. Nauſica a ludibũda ĩter familiares puellas cũ diana cõferť ĩ iugis mõtiũ ĩter agreſtes deas ſicut Virg. didonẽ ĩter Tyrios prĩcipes cõparat: qua de ſimilitudĩe inſpice Aulum Gellium lib. ix. noctium atticarum.

οἵη δ᾽ ἄρτεμις εἶσι κατ᾽ οὔρεος ἰοχέαιρα
ἢ κατὰ τηΰγετον περιμήκετον ἢ ἐρύμανθον
τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι
τῇ δέ θ᾽ ἅμα νύμφαι κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο
ἀγρονόμοι παίζουσι γέγηθε δέ τε φρένα λητώ
πασάων δ᾽ ὑπὲρ ἥ γε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπον
ῥεῖά τ᾽ ἀριγνώτη πέλεται καλαὶ δέ τε πᾶσαι

Sũt. n. multa q̃ ꝓ locis ĩtelligunť: ut ĩpotẽs: & ſatis: & minus: & nihil potẽs ſignificat. ¶ Inſtans operi: zeugma ẽ ad ſeqñtia ptinẽs. ¶ Regniſq; fu. regnatæ carthagini. Tũ foribus diuæ: ĩſtãs pcipue forib⁹. & hoc loco diſtinguendũ eſt. Magno. n. ſtudio & labore tẽploꝝ fores fiebant: q̃s qbuſdã ĩſignibãt hiſtoriis: ut In foribus lætũ androgeo. Itẽ In foribus pugnã ex auro ſolidoq; elephãto: q̃uis qdã iũgãt. ¶ Tũ foribus diuæ media teſtudĩe tẽpli: ut unũ ĩtelligas tectũ tẽpli: & fores qđ ſi ẽ ſub medio tecto ſũt fores: ſed prima melior eſt expoſitio. ¶ Teſtudĩe: camera obliq̃ ĩcurua: q̃ ſecũdũ eos q de rõne ſcripſerũt tẽplorũ: iõ ſic fit: ut ſimulacro cæli imaginẽ reddat: qđ cõſtat eſſe cõuexũ. ¶ Septa armis: ſatellitũ. ſ. ¶ Solio: ſoliũ ꝓprie ẽ armariũ uno ligno factũ: in quo reges ſedebãt pp tutelã corpis ſui: dictũ q̃ſi ſolidũ. mõ iã abuſiue ſellã regalẽ ĩtelligim⁹. ¶ Alte: ac ſi diceret ĩ tribũali. ¶ Subnixa: ꝓ ſubniſa: ut ſupra dixim⁹. ¶ Iura dabat legeſq;: ius generale ẽ: ſed lex iuris ẽ ſpecies. nõ ẽ ergo iteratio. ius ad nõ ſcripta ẽt ptinet: leges ad ius ſcriptũ. qđ ãt dixit iuris: ad Didonis ptinet laudẽ. ¶ Sorte trahebat: ꝓprie locut⁹ ẽ. trahunť. n. ſortes: hoc ẽ educunť. ¶ Cõcurſu accedere magno: cũ magna afrorũ multitudĩe. & hoc eſt qđ formidat Aeneas ĩcertus q̃ eos mẽte comitenť. ¶ Diſpulerat: ſegregauerat. & magna ẽ ĩter di & dis dña: ut dictũ ẽ ſupra. ¶ Penitus: lõgea regina remotos: q̃ res ẽt ĩſolẽtes cuſtodes littoꝝ facit. ¶ Obſtupuit: & ad admirationẽ: & ad timorẽ hic ptinet ſermo: quo dicẽda poccupat. ¶ Lætitiaq; metuq;: lætitia: pp ſocios liberatos: metu: propter cõcurſum. ¶ Ardebãt: cupiebãt: ut Formoſum paſtor corydon ardebat alexim: adeo autem & accuſatiuum regit & ablatiuum. ¶ Res incognita: hoc eſt qua affectione pœnoꝝ populus conueniret.

¶ DONA. Latõæ tacitũ: Occaſiõe cõpatiõis expſſit poeta q̃ læti ſint parẽtes ſucceſſib⁹ filioꝝ. ¶ Inſtãs: una cura teſtabať religionẽ pficiẽdi tẽpli. Altera ĩperãtis iuſtitiã oñdebat. ¶ Lætã: ex ſucceſſu rerũ. ¶ Tũ foribus. d. m. t. t. Septa. ar. Niſi ordĩato ſenſu q̃rať ĩtellect⁹: nõ poterit cõphẽdi. Erit ſatis ĩcertũ qđ poeta deſcripſerit: neſciret qppe ubi ſederit Dido & ubi armis ſepta ſit. Ordĩam⁹ ergo ſic. ¶ Tũ foribus diuæ: ſepta armis media teſtitudĩe tẽpli folioq; alte ſubnixa reſedit: Quomõ ẽ iudicioꝝ oĩum cõſuetudo: Ducũť iudices uſq; ad fores ſecretarii ibidẽq; officiũ remãet. Illi uero ĩgreſſi ſoliũ accedũt: & ſedẽt. Oẽs igiťq ꝓgrediẽtẽ coitabãť reginã: erant ut armati & ãte fores remãſerũt. Illa ĩgreſſa ubi ad mediã teſtitudĩnẽ. i. ad mediã arã pueit aſcẽdit ſoliũ: & alte ſedit. ¶ Iura dabat: meritũ Reginæ. Nõ. n. tot uiri fœmiĩæ paruiſſẽt niſi qa ægregiæ ĩ ea uirtutes eẽnt ſpecialiter põit. ¶ Iura dabat legeſq; uiris: Qđ nõ ẽ exponẽdũ ĩperat ſed cõſtituebat iura. Præcipua ergo laus cũ ſcriberet leges & iura quia aqeſcebant uiri iuſſis fœminæ: Cũ autẽ a publicis cõſultis ad operã ueniebat oſtendebat equitatẽ ſuam & in cõſulendo prudẽtiam. ¶ Partibus æquabat iuſtis aut ſorte trahebat: quæ æſtimatione iuſtitiæ æquari poterãt diſtribuebat. Quæ aũt natura ſua ad plenũ æquari nõ poterãt ſortis iudicio dabat ut qui grauius onus ſubiret. fortunã ſuã nõ reginã accuſaret. ¶ Antea ſergeſtum: eſt ad impletum quod mater de ſaluis ſociis dixerat.

¶ CHRI. Latõæ. t. tã grata mulieri ẽ pulchritudo: ut illã reliq̃s bõis pferãt. Voluit ergo expmere poeta q̃ lætẽť mulieres pulchritudĩe filiaꝝ gaudeãt. hic Iuue. Formã optat modico pueris maioř puellis: murmuř cũ ueneris fanũ uidet ãxia mater: uſq; ad delicias uotoꝝ. ¶ Læta: oñdit q̃ bñ uolẽs & cũ ſũma diligẽtia cũcta ꝓcurabat. Lætus. n. bene uolẽs ẽ: ut nobis lætus ego hoc cãdentẽ ĩ littore taurũ. Cõtra triſtis ĩuitus eſt: Terẽtius. ĩuitat triſtis.

¶Iura dabat legeſq;:interpretatio Nam cum ius genus ſit: addidit leges quæ pars ſunt iuris. Ius enim triplex. Naturale:Gētium:& ciuile.Et rurſus ciuile aliud ſcriptum ē:aliud nō ſcriptum:Scriptum uero leges continet.

Diſſimulant: & nube caua ſpeculantur amicti
Quæ fortuna uiris:claſſem quo littore linquāt.
Quid ueniant:cunctis nā lecti nauibus ibant
Orātes ueniam: & templum clamore petebāt.
Poſtq̄ introgreſſi:& coram data copia fandi
Maximus Ilioneus placido ſic pectore cœpit.
O regina: nouam cui cōdere Iuppiter urbem:
Iuſtitiaq; dedit genteis frenare ſuperbas:

¶SER. Diſſimulant:diſſimulamus nota: ſimulamus ignota diſſimulamus qđ ſumus: ſimulamus q̄ non ſumus ut Saluſti.ſimulator: & diſſimulator. ¶Quæ.ſ.ut p̄ſpera:an aduerſa.¶Cūcti nā.l.n.i. bū addidit lecti:ne penitus oēs ītelligeremus.nōnulli tū lectis nauib⁹ legūt:qđ & ſi ſit.hypallage ē:& illuc ſenſus recurrit.& ſciēdū plerūq;(ut hoc loco)addi aliqđ generalitati:& fieri ſpecialitatē:ut ſi dicas oēs ſcholaſtici laborāt:generalitas eſt:ſi addas iſti:fit ſpālitas:ut Sal.trāſgreſſos oēs recepit mōs ballera:prudēter addidit trāſgreſſos.¶Orātes ue.pacē:pp īcendiū nauiū. &.p̄prie uerbū pōtificale ē.unde ē:tu mō poſcet deos ueniā:& paulopoſt:paceq; p aras exqrūt dicta āt ueia ad eliciēdā miſericordiā.meret.n. beīuolētiā nūinū:q licet īnocēs ſit:ueniā tanq̄ peccauerit petit:uñ ē ꝯfeſſio illa in Terē.qd merit⁹ es:crucē.¶Maxīus ilio.reb⁹ oīb⁹ maxīus.nō.n.aliqd addit:& nō ſine cā ip̄m ubiq; īducit eloq̄ntē.ut.n.Hōe.dicit:Phorbas p̄r ilionei ſemp Mercurio deo eloq̄ntiæ fauēte pugnauit:ut Ora.mercuri facūde nepos atlātis.Merito ergo huic dat eloq̄ntiā.¶Placido ſic pecto.cep.more ſuo uno ſermone hitū future orōnis exp̄ſſit.¶O regina:ſecūdū artē rhetoricā id ei dat:qđ īpetrare deſiderat.nā eā per laudē beniuolā reddit.¶Iuſtitia:bene cōſiderauit ſexū.Nec.n.uirtute dicere poterat.¶Frenare:cōtinere: ut cōtra:Et numidæ īfreni cingūt.

¶DONA. Diſſimulant: conſilium prudentiæ ut euentum rei ſpectarent.¶Quæ fortuna: quā euaſerat & quam eſſent accepturi.¶Cuncti:non abſolute.Nam cum ueniſſent lecti non omnes uenerant:ſed cūcti qui uenerant.¶Orantes ueniam & templum clamore petebant:non conueniunt.Nā orare eſt p̄cibus petere.Clamare ē in uerecūdo ſtrepitu uocē maiorē emittere.Cōiiciebāt igit̄ clamoribus magna illos urgeri neceſſitate:hos effundabāt ante aq̄ Didonē orare poſſent.Ergo iuſta cā & nō ſeditione clamabāt.Nā cū nullus nūciare Didoni: quæ ītus erat nō poterat niſi clamore rēpcipere Dido.Sed poſtquā ītus fuere:ſeruatū eſt decoꝝ in uerbis cū facta ſit copia didonis.¶O re.magna oīno arte ſcribit.Primo principia ſūma breuitate ſubiūgit q̄ tamē plurima neceſſaria cōtinet:primo p̄ſonā didonis laudat.Subtilē obiurgationē nō omittit:& in ip̄a obiurgatiōe beniuolētiā reddit inhumanitatē & ſupbiā reiicit in alios.Ip̄am iuſtā dicit:ne eā lædat a qua auxiliū poſtulat.Veniebat igit̄ īcognitus ad īcognita:unde ignarus omniū cōiectura rimat̄ qūo aliqua laude illā ſibi beniuolā faciat.Suſpitione autē debuit duci:cū hoīes impii eēnt ip̄am quoq; quæ īperaret iiſdē moribus eſſe:ſed de illis aperte dixit:Partē uero huius meliore ratiōe argumētādi correxit:tamē illā obliq; tāgit ex aliena.i.ſuorū rep̄henſiōe cōfuſam.Collectis igit̄ cōtrariis oībus cōponit̄ duobus uerſibus plena laudatio.¶O regia:a difficultate laus.Difficile eſt.n.fœminā regnare.¶Nouā cui cōdere:alia magna laus quod fœmina faciat:quod difficulter uiris euenire ſolet:duo ergo miracula.Primū regnat mulier:Secundum cōdit urbem.Addit tertium:ut regnat homines:quibus natura parēdi ſtudiū denegauit.Et ſic oſtēdit plenā afrorū feritatē.Mali aūt hoīes non paribus: ſed cōtrariis ſuperātur humanitate.ſ.regētis & uolūtate.Quas in Didone fuiſſe colligit Iliōeus q uituperādo incolas īmanitatis laudat eā:quā oſtēdit humanitate cōpellere id ad quod alii īpoſitis Frenis impelluntur.

¶CHRI. Ilioneus:Phorbas Priami fi.Fuit ex epitheſia:q̄ mygdōii ſtaſippi filia fuit.Hic ī bello troiāo aduerſante priamo ī p̄liū deſcēdit:& cū multa ægregia Facinora ediddiſſet:tandē a Menelao gladio ſaucius p̄iit. Erat autē belli tpe ita grādis natu.Vt Priāo frater potius q̄ filius uideret̄.Dicit p̄terea Home.Illū ī p̄lio ſemp a Mercurio aditū ī quo eloq̄ntia eius īdicat̄:hinc igit̄ Maro eius filiū Ilioneū tanq̄ eloq̄ntiæ p̄rnæ hæredē:& regio genere illuſtrē pricipē legatiōis facit & maximū appellat.Nā qd maius ē ī hoīe q̄ eloq̄ntia cui ſapia ꝯiūcta ſit.¶O regina:oratio ī genere deliberatiuo:In q̄ petit ut recipiant̄ hoſpitio harenæ:dū naues reficiāt ac habeāt. Captat beniuolētiā cū appellet noīe dignitatis.Magna āt laus ut urbē cōdere potuerit.Maior ut cōdiderit nouā.i.magnā.Nā niſi magnā ſignificet:ſupuacaneæ:diceret nouā:cū oīa q̄ cōdunt̄ noua ſint.Ergo nouā magnā ut Pollio & ip̄e facit noua carmīa.Magnū ergo ut cōderet urbē:ut cōderet magnā:maximū ut urbe cōdita poſſit iuſtitia gētes ſupbas frenare.¶Iuſtitiā:maxīa laus in fœmīa ut iuſtitia q.d' in ſe ip̄a ē & nō ui armoꝝ q̄ nō pōt ſine multis exerceri cohibeat efferatas gētes:q̄ nō ſua ſpōte obtēperent ſed ui ſint cogēdæ.Eſt aūt iuſtitia ppetua q̄dā cōſtanſq; uolūtas ius ſuū unicuiq; tribuēs.Sed illā triplici rōne colimus.Eſt.n.quā erga deos quā erga alios hoīes quā poſtremo erga nos ip̄ſos gerimus erga deū eſt religio:qua diligentiſſimū cultū deo exhibemus. Ergo nos eſt qua rōni apetituiq; quod utriq; p̄priū eſt cōcedimus.ſ.ut ratio p̄ſit appetitus obtēperet. Eſt.n.iuſtus ordo naturæ:ut anima ſubdatur deo:aīæ caro.ac per hoc anima & caro deo:Eius iuſtitiæ: qua in alios utimur partes ſunt innocentia:Pax:Cōcordia:Pietas:Integritas:& Vindicatio:innocentia iuſtitia eſt nullā alicui leſionem uiolētiam uel cōtumeliam inferens ſine rōnabili cā:huius partes ſunt humilitas quæ eſt innocentia a ſuo iure ſubmittēs:& a propria gloria excellentiaq; rōnabili uoluntate refrenās:& manſuetudo quæ ita dulcedine quadā gratificat aīum:& benignitatem cōformat ut ſemp acceptabilis uideat̄.Pacis ſpecies eſt tranquillitas: q̄ ſincera placabilitate aīum perfundēs funditus remouet perturbationem Cōcordia uoluntates rationabiliter copulat uel ad aliqd honeſtum fortiter iungit.Pietas eſt gratia q̄ diligens officium tribuit propinquitate nobis coniūctis & patriæ deuotis.Sub pietate amicitia eſt & liberalitas:integritas habet fidem q̄ itemerata cuſtos eſt conuentorū p̄miſſorumq; oīum publicæ priuatiq; factoꝝ:habet ueriloquium quod ſine animi fallacia ut ſeſe res habet ita illam p̄nunciat:habet ſimplicitatem quæ nihil aliter q̄ in corde comperit ſimulat intentione

Orare
Clamare
Phorbas
Pietas

fallendi. Sed ut rem latius amplectar quemadmodum rex & regula ordinis in diuino intellectu. Ita iuſtitia ẽ regula ordinis in diuina uolũtate:& qa intellectus ꝓcedit uoluntatem prior erit.lex ꝗ iuſtitia. Et quia deus eſt regula totius ordinis:neceſſe ẽ legẽ & iuſtitiã eſſe in deo. Hinc Orpheus iuſtitiã oculum amoréq; Iouis dicit: Pythagoras arithmeticã:muſicã:& geometriã dei dixit iuſtitiã. Pla. in Cratillo iuſtitiam dixit deum penetrantem:& diſponentem cuncta deniq; concludemus iuſtitiã quadruplicẽ eſſe diuiam:Naturalẽ:Domeſticam:& Ciuilem:Diuina reſpicit cælos:ſpiritus & elementa. Naturalis cõtinet ꝓportionem in rebus naturalibus: ſine qua illa nõ durarent. Nullũ.n.corpus duraret:niſi calori & frigori humori & ſicco quantũ illa ſingula mœrentur:diſtribueretur. Domeſticam ſeipſum ac familiam tutatur. Ciuilis uniuerſam rationem pollicitam reſpicit.

Troes te miſeri uentis maria omnia uecti
Oramus:prohibe infandos a nauibus igneis.
Parce pio generi:& propius res aſpice noſtras:
Non nos aut ferro libycos populare penates
Venimus:aut raptas ad littora uertere ꝑdas.
Non ea uis animo:nec tanta ſuperbia uictis.
Eſt locus:Heſperiam Graii cognomine dicũt.
Terra antiqua:potens armis:atq; ubere glebæ.
Oenotrii coluere uiri:nunc fama:Minores
Italiam dixiſſe:ducis de nomine:gentem.
Huc curſus fuit.

¶SER. Troes te miſeri:tacitis occurrit ꝗſtionibꝰ: ne ad populationẽ uẽiſſe uideãt:more latrocinãdi:q tũc uigebat. ¶ Vẽtis.m.o.u.p maria:& eſt cõtra illud cur ad Africã uenerint. ¶ Parce.p.g.quotiẽs iuidioſæ ſunt ꝑſentes ꝑſonæ:rhetoricũ ẽ ad alias cõfugere:ut hoc loco ꝯfugit ad genꝰ:& ĩfra cõfugit ad ꝑſonã daũi miſereř ſenectæ. ¶ Et.p.i.uicinꝰ.ſ.ut tãꝗ uicti accipiãtur:ñ tales ꝗlis Paris fuit ĩ Sptæ expugnatõe:raptuq; Helenæ.nã hiſtoriæ hoc hẽt ueritas:nõ uolũtate Helenã ſecutã:ſed raptã expugnata ciuitate: uñ & recipi meruit a marito. Tãgit ãt hoc latẽter Virg. illo loco. Me duce dardãiꝰ Sptã expugnauit adulter. ¶ Populare:antiq & populo dicebãt & populor:uñ ẽ nũc populař:& Populatq; ĩgẽtẽ farris aceruũ Curculio:Nũc tñ paſſiua utimur declinatiõe. ¶ Nõ.e.u.a.argumẽtũ ab ĩpoſſibili:ut Quid troes potueř:uis ãt ẽ poſſibilitas. ¶ Eſt.l.cõparatiõe orbis totiꝰ Italia locꝰ ẽ. Nã ꝓuícia locꝰ nõ põt dici.minꝰ ãt ẽ quã ut Vrbs antiꝗ fuit ¶ Heſpiã:heſpiæ ſũt duæ.una ꝗ Hiſpãia dř:altera ꝗ ẽ ĩ Italia:ꝗ hac rõne diſcernunť:aut.n.ſolã Heſperiã dicis:& ſignificas Italiã:aut addis ultimã:& ſignificas Hiſpãiã:ꝗ ĩ occidẽtis ẽ fine:ut Ora. Qui nũc heſpia ſoſpes ab ultia.ẽ ſi uera Heſpia ab Heſpero dicta.i.ſtella occidẽtali.cæte℞ Italia Heſpia dř a fratre Atlãtis q pulſus a germão Italiã tenuit:eiq; nomẽ priſtinæ regiõis ĩpoſuit: ut Higi. docet. ¶ Antiq:nobilis.nec.n.noua eẽ põt:licet primã terrã ſuã eẽ dicãt Athenieẽſes. ¶ Vbere.g. Vber ꝓprie ẽ fœcũditas & bũ uirtutẽ Italiæ fœcũditatẽq; collaudat:ne Africã petiſſe uideanť. ¶ Oenotrii.c.u.deeſt quã: Oenotria ãt dicta ẽ uel a uino optimo.i. οἰνοῦ qđ ĩ Italia naſciť:uel ut Var.dicit ab Oenotro rege Sabinorũ. ¶ Fama:ſubaudimꝰ ẽ. ¶ Mĩores:maiores & mĩores quotiẽs de gñe dicius:nũeri ſũt tãtũ pluralis. ¶ Italiã:Italꝰ rex Siciliæ ad eã ꝑtẽ uẽit:ĩ ꝗ:regnauit Turnꝰ:ꝗ a ſuo noĩe appellauit Italiã:uñ ẽ Fines ſup uſq; ſicãos.nõ uſq; ad Siciliã.nec.n. poterat fieri:ſed uſq; ad ea loca:ꝗ tenuerũt Sicãi.i.Siculi:a Sicão fratre Itali.nã non uſq; ad Sicilia nec.n.poterat fieri.

¶DONA. Troes te miſeri:collecta ratiõe principiorũ quibus mores incolarũ uituperat: & Reginã laudat: purgat troianos ne uiolentiã iuſte paſſi eſſe uideantur. Ergo quam cito & quam euidenter exꝑſſit perſonam & fortunam. ¶ Miſeri:per hoc oſtendit miſeros nihil audere poſſe uel potuiſſe cõtra Didonem. ¶ Vẽtis uecti: ergo nõ ſponte uenerant. ¶ Prohibe:Simili breuitate ſummam petitionis ponit iuſtam & ſine præſtãtis detrimẽto:quibus uel duriſſimis flectatur. Poſita autem ſunt tria ne incenderentur naues uolũtatem & neceſſitatẽ abeundi:& caſu ueniſſe. ¶ Pio generi:reus erit:qui pio nocebit:& maior noſtra ẽ pietas:quod illam natura ſanguinis ducti non conſtricti lege ſeruamus. ¶ Propius res aſpice noſtras:tertia petitio generalis: ut quicquid ad commodum noſtrum ſpectat præſtes. Quam rem honeſtius non ponendo per ſpecies amplexus eſt. ¶ Eſt locus:& locorum & hominum carthaginis plena deformatio:ſed non aperta. Dicit ergo tendebamus in Italiam fertilem terram:& potentem fortibus uiris & bonis. Itaq; nõ ueniſſemus ad ſolitudines has:& ad feros homines niſi tempeſtate coacti. Ergo non eſt ſtudium in nobis uiolentiæ inferende. Deſcriptio autem naufragii mouet miſericordiam & cum omnia uiolenta quæ obiici poſſent purgari:retorquet inuidiam in calumniantes uſus antica tegoria. Dicit enim non nos fecimus:ſed tui in innoxios uiolenti fuerunt.

¶CHRI. Troes:Captat beniuolẽtiã ꝑ cõmiſerationẽ q locus efficaciſſimus ẽ. Quis.n. dignior miſericordia eſt:ꝗ is q tã diuturna iactatus tẽpeſtate a littore ꝓhibeať. Ve℞ quoniã eo maxime urgebanť qa putabantur ex cõſuetudine pyratarũ ueniſſe ad ambigẽdas ꝑdas in primis hoc erat cõfutandũ. Quo nõ cõfutato nihil omnino qđ ſperare poſſent relinquebať. Ergo poſt hoc exordiũ adhibet hãc partẽ cõfutationis ſine qua uniuerſa cãruat neceſſe ẽ:quẽadmodũ & Cic. ꝓ milõe poſt exordiũ cõfutat:ꝗ niſi cõfutaſſet æqs auribꝰ a iudice audiri nõ
Oenotrus poterat. ¶ Nõ.e.u.a. ꝓbat a neceſſitate. ¶ Oenotri.c.u. Ex archadia decẽ & ſeptẽ ætatibꝰ añ troiã obſeſſã nauigauit oenotrꝰ Licaõis fi.q Quitꝰ erat ab ægeo & Phoroneo q primi ĩ Pelopõneſo regnarũt:& uẽit cũ ſuis in Italiã nõ ſatiſfaciẽte ſibi ĩ græcia portiõe ſua. Nã cũ eẽnt Lycaõi.xxii.filii ĩ totidẽ ꝑtes diuiſa erat arcadia. Vẽit & cũ eo
Peucetius Peucetiꝰ unꝰ ex fratribꝰ:ſed Peucetiꝰ ſedes ſupra mõtes Iapigios cõſtituit. Ab eoq; Peucetii ſũt noĩati. ¶ Oenotrꝰ:maiori exercitu ĩ ſinũ q ex accolis auſoniis Auſo.dicebať enauigãs orã multã occupauit:eãq; œnotriã uocauit:& populos œnotrios:ut appet ĩ Sophoclis trag. Triptolemo:ſic ãt ab originibꝰ populis græca origo fuit:ſicuti Catoni & Sempronio placet:œnotrorũ ꝓgeniẽ fuiſſe arbitror. Hæc ait Diony.alicarna. Qui œnotri ꝓgeniẽ ſic ponit Aegeus & Phoroneus primi ĩ peloponneſo regnarunt Phoroneo fi.fuit Niobe:hæc ex Ioue pelaſgum peperit: Aegeo autem fi.fuit lycaon:& lycaonis filia Deianira:ex ea uero & pelaſgo alter lycaon qui œnotrum genuit. Sola autem œnotri aut ait Strabo:Italia olim appellata eſt.

SER. Cũ ſubito aſſurgẽs fluctu nĩboſus oriõ: Oenopiõ rex cũ liberos nõ haberet: a Ioue: Neptũno: & Mercurio: quos hoſpitio ſuſceperat hortãtibus: ut ab his aliqd poſtularet: petiit ut ſibi cõcederẽt filios: Illi ĩtra coriũ ĩmolati ſibi bouis urina facta pceperũt ut obrutũ terra cõpletis maternis mẽſibus ſolueret: quo facto inuẽtus ẽ puer: cui nomẽ ab urina impoſitũ ẽ: ut ουρίων diceret: qđ græca dorica lingua cõmutatũ ẽ ut ου diphthõgus in o uerteret. Quod ãt plerũq; pria ſyllaba breuis inuenit: ut in hoc loco cũ ſit naturaliter lõga: græcæ rõnis ẽ: nã detractio fit υ litteræ: & o breuis remãet quo mõ ουρεα τεσνιοεντα p ορεα: & ποησον p ποίησον: & hoc qa aut ω ẽ naturaliter lõga: aut ου diphthõgus: Cæteꝝ ſi ſit in pprio noĩe dichronos: ut oẽs latinæ ſunt ppriorũ noĩum abutemur licẽtia: ut ĩ artibus lectũ eſt. Oriõ: ergo poſtea uẽator factus dũ uellet cũ Diana cõcũbere: ut Ora. dicit: ei⁹ ſagittis: ut Luca. ĩmiſſo ſcorpiõe piit: & deoꝝ miſeratiõe relat⁹ ĩ ſidera ſignũ famoſum tẽpeſtatibus fecit. Veriſimilius ãt eſt a ſcorpiõe intereptũ: quo oriẽte occidit. Sane magnitudĩe ſua multis orit diebus: & iõ eius ẽt apud pitos ẽ ĩcerta tẽpeſtas: unde dictũ ẽ: Cũ ſubito aſſurgẽs: ad excuſatiõnẽ nõ puiſæ tempeſtatis: Et multi ſupfluo qrũt cur ortus cõmemoret Orionis: cũ ſit a Iunone ĩmiſſa tẽpeſtas: ſed Ilioneus iſta nõ nouit: q̃ a poeta ſupra dicta ſunt p muſam ut dixĩus cognita. Et cõſtat muñina niſi inuẽta occaſiõe nocere nõ poſſe: qđ in oĩ ſuo ope Vir. diligẽter obſeruat.

> Cũ ſubito aſſurgens fluctu nimboſus Orion
> In uada cæca tulit: penituſq; pcacibus Auſtris
> Perq; undas ſuperãte ſalo: perq; inuia ſaxa
> Diſpulit: huc pauci ueſtris adnauĩus oris. (rẽ
> Q đ gen⁹ hoc hoĩum? q̃ ue hũc tã barbara mo
> Permittit patria? hoſpitio prohibemur arenæ.
> Bella ciẽt: primaq; uetant conſiſtere terra.
> Si genus humanũ: & mortalia temnitis arma.
> At ſperate deos memores fandi: atq; nefandi.

In uada cæca: incognita: latẽtia. Procacibus auſtris: pſeuerãtibus. & pcax pprie petax eſt. Nã pcare ẽ petere: Vnde pci petitores uocant. Perq; undas ſuperãte ſalo: eleuato mari: & in undas diuiſo: ut ſolet in tẽpeſtate. Salũ aũt ab eo uenit qđ eſt ſalũ ſali. Nã ſale tabẽtes: ab eo qđ ẽ hic ſal ſalis. cũ ſalũ a σαλεύω. Perq;. ĩ. ſ. inuia. ĩ. aſpera: ĩmania: Vnde & pauloPoſt Dido: Quæuis ĩmanibus applicat oris? Nõ. n. ſuos uitupat: ſed naturã littoris culpat. Adnauimus oris: elegit uerbũ aptũ naufragio ad eliciẽdã miſericordiã: quis & de nauibus natat lectũ ſit: ut Natat cũcta carina. Q đ genus hoc hominũ: Rhetorice uituperaturus mores: nõ ad Didonẽ loquit: ſed ad tertiã ſe cõfert pſonã. Hoſpitio phibemur arenæ: ut alibi: Lituſq; rogamus. Occupãtis eſt. n. poſſeſſio litoris: unde oſtẽdunt crudeles: q ẽt a coĩbus phibeãt. Primaq; uetãt cõſiſtere terra. ĩ. in littore: ut alibi: Tuq; o cui pria fremẽtẽ Fudit e quũ magno tellus pcuſſa tridẽti. Mortalia arma: mortalẽ poſſibilitatẽ. Sane arma ẽt cõſilia ſignificãt: ut Quærere cõſcius arma. Sed hoc loco terret latẽter pp Siciliã. Nã & pauloPoſt ait: Sunt & ſiculis regiõibus urbes: cũ unã habeãt: in q̃ Aceſtes regnat: ſed ad terrorẽ urbis dixit. At ſperate deos: abuſiue tĩmete: ut alibi: Hũc ego ſi potui tantũ ſperare dolorẽ: cũ ſperemus bõa: timeam⁹ aduerſa. Memores fandi atq; nefandi: iuſti & ĩiuſti. Et bñ mẽores: q ẽt ſi nõ ſtatĩ puniãt crimĩa: ſunt tamẽ mẽores: ut Hora. Raro antecedẽtẽ ſceleſtũ deſeruit pede pœna claudo.

DONA. Pauci: & miſericordiã captat: & ſuſpitione uiolẽtiæ rẽouet. Q đ. g. ſub qrelis & accuſatiõe tyrioꝝ ſuã tenẽt laudẽ: nã q alieños mores grauiter rephẽdit: ab iis ſe alienũ demõſtrat. adeo ãt diſplicẽt mores: ut nomẽ nõ ĩuẽiat. Oẽs. n. feros ĩmãitate uicerũt tyrii. Quæ ue. h. cui⁹ regiõis ẽ tã ſæua barbaries quã ẽ tuæ. Nom ergo quo eos appellaret nõ ĩuẽit: exẽplũ nõ repit: qđ erat grauı⁹: potuiſſet. n. defẽdi ſimilitudĩe alteri⁹ gẽtis. Hoſpitio. a. qd ergo facerẽt ſi hũano mor tectoꝝ peterem⁹ hoſpitiũ. Bella. c. nõ patiũt: ſed ĩferũt: nec leuiter phibẽt: ſed bellãtiũ more utũt armis. Pria. t. uel q̃ pria naufragos cœpat & poſt naufragiũ: & captat miſericordiã. Vel pria. ĩ. litt⁹ q terra pria ẽ e mari egreſſis: ut illđ hoſpitio phibemur harẽæ. Cũ ãt de tyriis cõqrit ẽt cõqrit de Didõe q illos regit. Deĩde relicta hac ſubtilitate: apte Didonẽ taxat cũ dicit Tẽnitis & ſpnitis: & ñ tẽnũt & ſpernũt.

CHRI. Oriõ: de hoc audiſti Ser. Alii tũ dicũt cũ Diãæ ſe coĩte ĩ uenatiõe dediſſet & cũ oẽm ferã ſupar aude ret: terra eũ ſcorpiõe miſſo ĩteremit. Diana ĩ ſyd⁹ celeſtæ trãſtulit & canẽ ſuũ ſiriũ. Ser. alibi ait hũc œnopiõis filiũ habitũ uirũ ĩmẽſæ ſtaturæ & uẽatorẽ. Veꝝ cũ Oenopiõis filiã uiolare uellet ab eo luminib⁹ priuatũ q inde ab oraculo accepit ſi lumĩa recupare uellet p mare ita ad oriẽtẽ tẽderet ut ſinus oculoꝝ ſoli ſemp oppõeret: ſic ergo duce ſene ad cyclopas acceſſit & ab uno eoꝝ hũeris ĩpoſitus iuſſa oraculi pegit & lumĩa recupauit. Theodõtius ait eũ Oenopiõis ſiciliæ regis fuiſſe filiũ & a Venere p qetẽ admõitũ ut ei q ſibi prius obuiã fieret mulieris cõcubitũ peteret: Surrexiſſeq; ex antro ac ſororẽ Cãdiopeiã q & ipſa uẽatrix eẽt obuiã factã cõpreſſiſſe: ex ipſaq; Hypologũ genuiſſe. Hic idẽ mox ob hoc exul factus iubẽte oraculo ut ĩ oriẽtẽ tẽderet cũ cãdiope & filio in thraciã enauigauit. Ibiq; ſubactis ĩcolis. Neptũni filius habitus ẽ. Higi. ãt de cõfiguratiõe ſydeꝝ ait illũ ab inundatiõe aquaꝝ græce Orionẽ dicit q eius tpe Hyems habeat ortũ & mare ac terras tẽpeſtatibus turbet. Latini eũ iugulã dicũt q ſit ut gladius armatoꝝ fulgore ſtellaꝝ terribilis q ſi fulget ſerẽitatẽ: ſi obſcurat tẽpeſtatẽ portẽdit. Heſiod⁹ illũ neptũni filiũ ait. a quo accepit: ut mare ita ut terrã perãbulare poſſet: Hũc œnopius ob uitiatã filiã Mœropẽ excecauit. Ille in lẽnũ pfectus & a Vulcão caballo accepto ad ortus ſolis pexit ac ab eo lumẽ recepit: uoluit ulciſci œnopionẽ: ſed cũ ille a ciuibus ſuis occultaret: ĩ cretã pfectus ẽ ueꝝ cũ nullã ſe ferã relictuꝝ minaret: tellus ĩdignata ſcorpionẽ extulit: q eũ interemit: ſed a Ioue ob uirtutẽ ſuã in aſtra relatus eſt. Habet ãt has ſtellas: ĩ capite tres: ſed media ẽ ſplẽdidior: ĩ ſingulis hũeris ſingulas claras: ĩ dextro cubito obſcurã unã: ĩ eadẽ mãu unã: in zõa tres: in gladio quẽ mãu tenet tres: in ſinguilis genibus ſingulas. Q đ. g. h. h. corroborata cã ſua tũ dẽiq audet prũpere ĩ grauiſſimã qrelã. Hẽt ãt tãtã uĩ hæc ĩterrogatio: ut aliter q̃ ille poſtulet reſpõderi ñ poſſit. Hoſpitio. h. cũ ſtupore cũq; dolore ẽ pnũciãdũ: qre manifeſte demõſtrat barbaros mores: cũ paucos: egẽos: inermes: ac naufragos quos alii ĩtra tecta miſericordia moti ſuſciperẽt: ipſi a terra ſterili & ĩutili arceãt.

¶SER. Quo iuſtior alter Nec pietate fuit:multũ intereſt inter iuſtitiã & pietatẽ. Nã pietas pars iuſtitiæ ẽ: ſed naturalis ſicut ſeueritas. nũc ergo hoc dicit q̃ parte ſit iuſtus.i.pietate. Et bene duo laudat in Aenea pietatẽ: quã a Didõe impetrare itẽdit:& uirtutẽ q̃ uult timeri. pietas.n.in deos iuſtitia in hoĩes ẽ qbus duabus uirtutibus regẽ ornatũ eſſe cõuenit. ¶ Bello maior & armis:nõ eſt iteratio. Nã bellũ & cõſiliũ hẽt:arma tantũ in actu ipſo ſunt:ut intelligat eũ & ſapiẽtẽ imperatorẽ & fortẽ eẽ militẽ:ut de Agamẽnone inqt Ho. ἀμφότερον βασιλεύς τ᾽ ἀγαθὸς κρατερός τ᾽ αἰχμητής. ¶ Si ueſcit̃ aura:ueſcor illa re:ut alibi Veſcit̃ æneas ſimul & troiana iuuẽtus Perpetui tergo bouis & luſtralibus extis. Nec nos decipiat qđ dicit Pli. ut elocutiones ex ſimilibus formemus. Nã ecce comedo illã rẽ dicim⁹: nec tñ ueſcor illã rẽ. & ẽt ipſe dicit nõ uſq3 quaq3 hoc eẽ faciẽdũ. ¶ Nõ metus:hoc loco diſtiguẽdũ ẽ. cuius ãt rei exẽplũ ex ſequẽtibus ꝓbat:nã uult eã nõ timere:ne hæc inaniter p̃ſtet. ¶ Officio nec te certaſſe priorem Pœniteat:nec tibi paꝝ uideat̃ primã beneficia p̃ ſtitiſſe:quũ poſſis maiora recipe Nã pœnitet parũ ũ eſt:ut Terẽ. in heautõtimorumeno: At.n.quãtũ hic opis fiat pœnitet:hoc ẽ paꝝ uidet̃. ¶ Troiãoq3 a ſanguine clarus aceſtes:quũ Laomedõ ꝓmiſſam murorũ mercedẽ Neptũno & Apollini denegaſſet: Neptũnus irat⁹ Troiæ cetos imiſit:q eã uaſtarẽt.uñ Apollo cõſult⁹ cũ & ipſe iraſceret̃:magis aduerſa reſpõdit dicens obiiciẽdas nobiles puellas beluæ:qđ cũ fieret timẽs Hippotes qdã nobilis filiæ Segeſtæ cũ laomedõtis regis Heſiona iã eẽt orta ſeditiõe religata: impoſitã eã naui miſit quo fors tuliſſet. Hæc ad ſiciliã delata a Crimniſæo fluuio:quẽ Crimniſũ Vir. poetica licẽtia uocat cõuerſo in urſum uel i canẽ:cõpreſſã edidit Aceſtẽ:q ex mr̃is noĩe ciuitatẽ Troiãis cõdidit:q̃ hodie Segeſta noĩat̃. ¶ Quaſſatã uẽtis:iuſta petitio. ¶ Subducere: in terrã trahere. Deducere ãt in mare mittere:ut Deducũt naues ſocii. ¶ Aptare:aptas legere. ¶ Strigere remos: aut defrõdare: ut agricolæ ſtrĩgũt frõdes:aut Fractos ſtringere remos.i.ligare. ¶ Sociis & rege recepto:ſyllepſis p̃ nũeros:ut Hic illius arma:Hic currus fuit. ¶ Sin abſumpta ſalus:hoc eſt ſi periit Aeneas:q Troianoꝝ ẽ ſalus. ¶ Nec iam ſpes reſtat Iuli:bene de Aſcanio ſpecie dicit propter ætatem.

Rex erat Aeneas nobis:quo iuſtior alter
Nec pietate fuit:nec bello maior:& armis:
Quem ſi fata uirum ſeruant:ſi ueſcitur aura
Aetherea:nec adhuc crudelibus occubat ũbris:
Non metus:officio nec te certaſſe priorem
Pœniteat. ſunt & Siculis regionibus Vrbes:
Armaq3:troianoq3 a ſanguine clarus Aceſtes:
Quaſſatam uentis liceat ſubducere claſſem:
Et ſiluis aptare trabes:& ſtringere remos.
Si datur Italiam ſociis:& rege recepto
Tendere:ut Italiam læti:Latiumq3 petamus.
Sin abſumpta ſalus:& te pater optime Teucrũ
Pontus habet Libyæ:nec ſpes iam reſtat Iuli:

¶DONA. Rex:In hoc uirtutes animi laudat.ſ.iuſtitiã & pietatẽ & corporis.ſ.fortitudinẽ:q̃ eſt in exercitatione bellandi. Vult.n.ꝓ benefactis cõſimilẽ uicẽ promittere:q̃ ẽ a iuſtitia & pietate & ꝓ iniuria ultionem q̃ eſt a fortitudine. ¶ Quẽ ſi.ſ.u.quã pulchre uariando. Idem.n.ſi uiuit tripliciter ꝓfert. Magna aũt arte parua petit & magnã remunerationẽ ꝓmittit & audientẽ terret:natura cũ demõſtramus poſſe multũ ꝓdeſſe intelligit̃ aſſerere poſſe & multũ nocere:ſi res exigat:hoc mõ ſi æneas uiuit:nihil nobis eſt metuendũ:ſin contra habemus Aceſtẽ regẽ magnum & opulentum uiris armis diuitiis. His ergo ꝓponit ſpem & ingerit metũ. ¶ Quaſſatam uentis:ingerit ſummã petitiõis nõ oneroſam dari.ſ.ut liceat in ſiluis reſarcire cõuulſas naues: ut poſſit ſi uiuit æneas in Italiã tendere. Sin autẽ nõ uiuit in ſiciliã. ¶ Si pater:ex apoſtrophe captat commiſerationem didonis.

¶CHRI. Rex erat:cũ põdere uerboꝝ legẽda ſunt:& ſuſpitio ut quãtus fuerit:& q̃to dãno ide affecti ſint appareat. Laudat ãt a iuſtitia & a fortitudĩe. Nã & ſi oẽs maxĩas uirtutes i rege eẽ oporteat:tamẽ qa regiũ ẽ & populũ ſuũ i trãqllitate p̃ ſummã ꝯcordiã regere:& ab oĩ externa uirtutũ p̃ſtare. Neq3 illud primũ ſine iuſtitia: neq3 hoc ſecũdũ ſine fortitudĩe unquã põt fieri iccirco has p̃ter cæteras optimus rex habere curabit. ¶ Quẽ uirũ: & hoc cũ eleuatiõe ꝓferẽdũ. Seruãt & ueſcit̃:nec occubat. Expolitio ẽ color rhetoricus q̃ tũc fit cũ eodẽ i loco manemus:& aliud atq3 aliud dicere uidemur. Ea fit dupliciter ſi ãt eãdẽ rẽ plãe dicemus:aut de eadẽ re Eãdẽ dicemus nõ eodẽ mõ:ſed cõmutabimus tripliciter uerbis ꝓnũciãdo & tractãdo. De eadẽ re cũ dicemus pluribus utemur cõmutatiõibus. Nã rei rationẽ afferre poterimus cũ illã ſimpliciter ꝓnũciauerimus:deinde dupliciter efferemus:uel cũ rõne uel ſine:deĩde cõtrariũ afferemus:hinc ſimile ẽ exẽplũ & poſt hæc cõcluſionẽ. ¶ Veſcit̃: cur de aere dixit ueſci cũ ueſci & comedere idẽ ſit referaturq3 ad alimẽtũ:qa ſecũdũ Albertũ magnũ i lib. de aĩa. Aer quẽ pulmões ueluti folles uentũ attrahũt nõ ſolũ cor refrigerat: ueꝝ ẽt ut nutriat & reſtauret ſpiritũ uitalẽ in corde gignit ex ſubſtãtia aerea decocta atq3 digeſta. Nã talis ſubſtãtia exuberat in ſubſtãtia ſpiritus uitalis: licet ſit mixtus ex pluriũ elemẽtorũ ſubſtãtiis. Nõ.n.ſolus aer cõuerſus fit ſpiritus:nec ſolus nutrit ipſum: ſicut nec ſola aq̃ nutrit mẽbrũ:ſed aerea ẽ maior p̃s ſubſtãtiæ. ¶ Crudelibus: iexorabilibus & q̃ nullis p̃cibus placãt̃. Vnde ipſe alibi ignoſcẽda qdẽ ſcirẽt ſe ignoſcere mães. ¶ Officio:ẽ ãt officiũ actus cõgruus unicuiq3: Vnde id ad qđ natura ipſa impellit officiũ dr̃. Itaq3 eſt officiũ hoĩs p̃ſtare beneficiũ aliis cũ poteſt:qa homo nõ ſibi ſoli:ut in quid Plato natus ẽ:ſed oĩbus. Rhemos dr̃ fortaſſe remus a græco uerbo ῥέω q̃ facile p̃ aquã fluat:inde remigare.ſ.remis nauigiũ agere. Inde remiges q remos agunt. Inde remigiũ nõ ſolum remigiũ actus ueꝝ ẽt ipſa remigum turba ut ſeruitiũ dicit̃ & officiũ ipſum & turba ſeruorum. Inde remulcum quod eſt cũ aliud dũ noſtroꝝ remis impellimus alligatũ trahimus: cæſar in cõmen. Poſtq̃ relictã in littore nauẽ cõſpexit hãc remulco abſtraxit:qđ Etruſci dicũt rimorchiare. ¶ Læti:pp receptũ regẽ:uel ueloces pp auiditatem ueniendi. ¶ Pater: optime cum eadem cura ſit in ciuitate adminiſtranda Regis:quæ eſt patris in ſua domo a ſimilitudine rex pater appellatur:& eſt maxima laus regis quod pater habeatur:ideſt omnes ciues ueluti filios amore paterno curet.

Rem⁹ remigare remiges remigium remulcum

¶SER. Sedeſqꝫ paratas:propter Aceſtis cognationem.¶Regem:aut qui nunc rex eſt:aut qui noſter etiam futurus eſt.¶Talibus ilioneus:aut ſubaudi loquebatur:aut ex poſterioribus fremebat intelligis.¶Ore fremebant:hoc eſt conſentiebant.& bene ore:quia & armis poſſumus fremere.¶Tum breuiter Dido:atqui non breuiter loquitur:ſed breue & longum:magnum & paruum perfectum nihil habent:ſed per comparationem intelliguntur:ut ſupra de prouincia:Eſt locus:orbis (ut diximus) comparatione.Item hoc loco breuiter:ideſt minus q̄ Ilioneus.Et notandum regum eſſe breuiloquium:ut multis in Virgilius locis probatur:fœminarum uerecundiam:unde utrunqꝫ dedit Didoni:ut & ſophocles:γυνάι γύναιξι κοσμον ησίγή φερει.

At freta Sicaniæ ſaltem:ſedeſqꝫ paratas
Vnde huc aduecti:regemqꝫ petamus Aceſtē.
Talibus ilioneus:cuncti ſimul ore fremebant
Dardanidæ.
Tum breuiter Dido uultum demiſſa profatur.
Soluite corde metum Teucri:ſecludite curas.
Res dura:& regni nouitas me talia cogunt
Moliri:& late fines cuſtode tueri.
Quis gen⁹ Aeneadū:q̄s Troiæ neſciat urbē?
Virtuteſqꝫ:uiroſqꝫ:aut tanti incendia belli?
Non obtuſa adeo geſtamus pectora Pœni:
Nec tā auerſus equos tyria Sol iungit ab urbe.

¶Vultum demiſſa:nota figura:ut Oculos ſuffuſa nitenteis.¶Soluite corde metum teucri:ſicut ſupra Iouis oratio partim obiecta purgat:partim petita ꝓmittit Sciendum ſane quia cum petūtur uel ꝓmittuntur aliq̄ a ualidiſſimis inchoandum eſt:ut hoc loco.& eſt genus argumenti a neceſſairo.¶Secludite curas:iteratio eſt ad augmentū beniuolentiæ.Secludite uero ꝓ excludite:quod fit aut propter hiatum:aut propter ſuauitatem:ut Ah ſilice in nuda connixa pro enixa.¶Res dura:ac ſi diceret eſt quiddam & duo formidat:& uicinos barbaros:& fratris aduentum:quæ propter nouitatem perſonarum generaliter dicens reliquit.¶Regni nouitas:quæ ſemper habet timorem.¶Moliri:bene non facere:ſed moliri:ut terroris ſit:non crudelitatis.¶Quis genus æneadum:ſatis propere dixit æneadas:quamq̄ ab Ilioneo audierit:Rex erat æneas nobis.nec hæc in opere inemendato miranda ſunt.¶Quis troiæ neſciat urbem?aut Ilium dicit:quod in Troia prouincia eſt:aut Troiæ urbem:ut urbem Pataui:urbem butroti.¶Incendia belli:ideſt uim.Semper enim diluuio & incendio comparatur bellum:ut In ſegetem ueluti cum flamma furentibus auſtris Incidit:aut rapidus montano flumine torrens.¶Non obtuſa adeo:non adeo:aut non multum:ut in Terenti.Adoleſcentem adeo nobilem:aut non adeo:ideſt non in tantum:ut tu dicis.Obtuſa uero non ſtulta:ſed crudelia.¶Nec tam auerſus equos tyria ſol iungit ab urbe:Fabula quidem hoc habet Atreum & Thyeſtem germanos cum diſſenſione ſibi nocere non poſſent:in ſimulatam gratiam rediiſſe:qua occaſione Thyeſtes cum fratris uxore Aerope concubuit.Atreus uero ei filios epulandos appoſuit:quæ Sol abhominatus ne pollueretur aufugit:Sed ueritatis hoc eſt Atreum apud Mycenas primum Solis eclypſim inueniſſe:cui inuidens frater ex urbe diſceſſit tempore quo eius probata ſunt dicta.

¶DONA. Breuiter:poteſt intelligi propter perſonam locuturæ mulieris & ſermonem facturæ ad uiros incognitos.¶Vultum demiſſa:non ſolum propter uerecundiam muliebrem uerum etiam propter obiecta:& eo magis erubeſcat ꝙ nec barbara fuit.Artificioſe autem non negat quæ manifeſta ſunt:ſed purgat.¶Soluite:paucis ſecuros reddit:ut cætera libentius audiant.¶Regni nouitas:errant qui rem duram & nouitatem regni unum putant.Nam rem duram interitum mariti & metum fratris intelligit.ne regnum adhuc infirmum inuaderet:ſed nec expreſſit:ne narrando quod teucros latebat:uulnus antiquum refricaret:& ſcelus domus detegeret.Conſulit etiam poeta negocio ſuo:ne quod per uenerem narrauerat:iterum ponat.Cogunt exprimit quæ feciſſet eſſe a ſua natura aliena:ut cuſtodia littorum non ad inferendam iniuriam:quod conqueritur ilioneus ſed ad propulſandam poſita uideatur.¶Quis genus:oſtendit beniuolentiam:ut credatur uera dixiſſe:ut turbatos congrue honorificentiæ ratione componeret.Nouimus inquit uirtutes ueſtras & aduerſam troiæ fortunam:quæ cum dicit humanitatis ſpem præbet.Facile enim iis ſuccurritur quorum aduerſa nota ſint.¶Non obtuſa adeo:non ſunt corda noſtra ab humanitate aliena nec ſic uiuimus ut ſolis equitas a nobis auertat curſus ſuos propter facinus:quod uideat.

¶CHRI. Sedes paratas:facit diſceſſum ueriſimilem:Vt malint illuc ire ubi ſedes ſint paratæ:q̄ in lybia ubi eſſent parandæ immorari.¶Vultum demiſſa:propter pudorem quæ laus in muliere maxima eſt.Nam ut ait Cicero cuſtos uero uirtutum omniū dedecus fugiens laudeſqꝫ maxime conſequens uerecundia eſt:hæc igitur efficit:ut apud alienos:neqꝫ diutius loqueretur:neqꝫ laſciuus intueretur.Quo utroqꝫ uitio maxime onerat eas quas uituperat mulieres:Iuuenalis Audax enim inquit & cætus quæ poſſit ferre uirorum:Cumqꝫ paludatis ducibus præſente marito ipſa loqui recta facie ſtrictiſqꝫ mammillis:utitur autem ipſa ſtatu aſſumptiuo in conceſſione criminis per purgationem.Nam affert neceſſitatem.¶Soluite:beniuolentiam & attentionem mirifice captat.Statim enim eos a timore liberet neqꝫ ſolum id iubet uerbis.Verum etiam affert rationem & quare coacta ſit talia facere:& quare debeat in illos eſſe mitis.¶Non obtuſa:ideſt crudelia:& cauſam pro effectu poſuit.Obtuſum enim dicimus ingenium cum tardum eſt & eſt tranſlatio a ferro cum amittendo aciem efficitur obtuſum:ex tarditate autem ingenii atqꝫ inſcitia amittimus humanitatem.¶Nec tam aduerſus Sta. Quid nota recondis.Scimus ait:nec ſic aduerſum fama micenis uertit iter Sol aduerſus Placet fabula Atrei. ſed phyſici oſtendunt regiones frigidiores efferatiores homines producere conſueuiſſe.

Seu uos Heſperiam magnam:ſaturniaqꝫ arua:
Siue Erycis fines:regemqꝫ optatis Aceſtem:
Auxilio tutos dimittam:opibuſqꝫ iuuabo.
Vultis & his mecum pariter conſidere regnis?
Vrbē:quā ſtatuo? ueſtra eſt:ſubducite naues.
Tros Tyriuſqꝫ mihi nullo diſcrimine agetur.
Atqꝫ utinam rex ipſe noto compulſus eodem
Afforet Aeneas equidem per littora certos
Dimittam:& libyæ luſtrare extrema iubebo:
Si quibus eiectus ſiluis:aut urbibus errat.
His animum arrecti dictis & fortis Achates
Et pater Aeneas:iādudum erumpere nubem
Ardebant.prior Aeneam compellat Achates.
Nate dea:quæ nunc animo ſententia ſurgit?

¶SER. Seu uos heſperiā magnā:μεγάλη.n.ελλασ appellata ē:qa a Tarēto uſqꝫ ad cūas oēs ciuitates græci cōdiderūt.¶ Siue Erycis fines:Eryx Veneris & Butæ filius fuit:q occiſus ab Hercule monti ex ſepultura nomē impoſuit:in quo mr̄i fecerat tēplū:qđ Aeneæ adſcribit poeta dicēs:Tū uicina aſtris erycino ī uertice ſedes Fundat̃ Veneri.In hoc aūt monte dr̄ēt Anchiſes ſepultus:licet ſecundū Catonē ad Italiā uenerit.¶ Vrbē quā ſtatuo ueſtra eſt:multi antiptoſim uolunt:ut ſit pro urbs.ſed ſi ſic intelligamus:quā nihilominus ſequitur:& antiptoſis fit per caſus mutationē:debuit.n.dicere Vrbs q̃ ſtatuitur.melius eſt ergo uultis bis intelligere:& ſit zeugma a ſuperiori uerſu cōnectens ſequentē hoc mō. uultis regnis his cōſidere? uultis urbē quam ſtatuo? ueſtra eſt:ut eſt Eruet ille Argos:agamēnoniaſqꝫ.Mycenas Ipſumqꝫ æacidē:ſubaudis ille.Alter.n. Pyrrhū uicit: alter Mycenas.Itē Nō ignara mali miſeris ſuccurrere diſco:ſubaudis non diſco.¶ Aget̃:regetur.¶ Noto compulſus eodem:aut quouis uento:aut re uera noto:qui de ſyrtibus Carthaginem ducit:Supra.n. Ilioneus : In uada cæca tulit:penituſqꝫ ꝓcacibus auſtris. ¶ Eodem : o naturaliter longa eſt: ſed ſi corripiatur metri eſt:ut Steterumqꝫ comæ.¶ Afforet :adueniat. temporis eſt futuri.¶ Equidem:in omni Virgi.ego quidem ſignificat.ſed in aliis & pro quidē tantū ponit̃:ut Tulli.Ego equidē cæteras tēpeſtates.Itē Perſi. Non equidē hoc dubites amboꝝ fœdere certo Conſentire deos.& Per me equidem ſit oīa ꝓtinus alba. ¶ Certos:aut ueloces:aut fideles.utrūqꝫ.n.hoc loco ſignificat:aliquando & firmos:ut Sal.Apud latera certos locauerat:Aliquādo & deliberati iudicii:ut Certus inter libyæ κατὰ χρισηνῶς.Nā Dido Libyæ regna nō tenet.¶ Eiectus:naufragus: ut Eiectū littore egentem.¶ Animum arrecti:nota figura eſt.¶ Iādudum:& cito ſignificat:ut Iandudū ſumite pœnas: & olim: ut hoc loco.¶ Surgit:oritur.& eſt tranſlatio corporis ad animum:ut alibi:Stat conferre manum Aeneæ.

¶DONA. Seu uos.h.proſequitur ſummam beneficiorum ſuoꝝ & propoſitis reſpondet:ut quocunqꝫ ire uoluerint auxilio proſequat̃.¶ Vultis:ecce plena bēiuolētia: ut in ſocietatē regni eos uocet:qui oīa deſperarint. ¶ Veſtra eſt:auget ſtudium beniuolentiæ offerens plenā facultatem poſſidēdæ urbis:lege autem ne ſit error. Quam ſtatuo urbem ueſtra eſt.¶ Tros ty.Mire temperauit dicens troianos cum incolis uno futuros affectu: ut honorifice iuxta hoſpites non illos poſtponeret:ne ue rurſus deiiciens ſuos qui ex tyro illam ſecuti erant inter populos inimicitias excitaret.¶ Atqꝫ utinā:quia uiderat troianos anxios de rege optat aduentum & offert inquiſitionis auxiliū & ut ſaciaret oblati beneficii gratiam addit.¶ Libyæ.l.ex.iu.& in hoc loco oſtendit Virgi. non ſolum carthaginem:ſed multas alias ciuitates eſſe ſub Didone.¶ His animum:Cum iam omnia tuta eſſe exploraſſent ſtatuunt ſe offerre ne illa inquirendi negocium aſſumat.¶ Nate dea: Quia inferior non proprio nomine appellat ſed honorifico:Et quamuis prior loquatur nihil iubet aut conſulit. Sic enim æneæ prudentia inferior fuiſſet & ille arrogans:ſed interrogat tanquam prudentiorem.

¶CHRI. Magnā:hoc epiteto diſcernit Italiā ab hiſpania.¶ Saturniaqꝫ arua:nō ſolū ponit Italiā ſed eā partē Italiæ quā petūt.ſ.latiū quo a filiis fugatus Saturnus cōfugit:idqꝫ latiū uocari uoluit:quoniā tutus in eo latuiſſet.¶ Erycis:hic mōs drepano uicinus ē:denominatus ab Eryce cuius genus ita dicit̃ Neptūnus Amicū genuit ex muliere nympha.Hic a poluce arte pugili ſuperatus:Cæſuſqꝫ eſt relicto filio:q butes uocatus eſt. Fuit āt rex bebryciæ q̃ poſt Bithyniā eſt.Butes aūt poſt mortē patris ab argonautis domo pulſus drepanū in ſiciliā uenit. Vbi a Lycaſte nobili meretrice quia formoſus corpore eſſet adamatus:ex ea Erycem genuit:Veꝝ cum Lycaſte propter pulchritudinē uenus appellaret̃:Veneris filiū Erycē dixerūt.Hic & diuitiis mr̄is & uiribus patris inſolētior factus ab Hercule ex Hiſpāia reuertēte occiſus:& in mōte ꝓpiquo q ab eo Eryx dicit̃ ſepultus ē.Dio.autē ſicu.ait Butem regē ſiciliæ fuiſſe:& ex uenere Erycē ſuſtuliſſe: qui ob genus maternū in maxima gloria habitus eſt.Vrbēqꝫ in alto loco a ſe denominatā condidit:atqꝫ in arce tēplū matri poſuit:Cuius famam non ut alia pleraqꝫ uetuſtas minuit:ſed in dies auxit.Vnde & æneas in Italiā ueniens uehementer honorauit: idē fecerunt carthaginenſes magna parte inſulæ potiti.Multo aūt magis romani:Nam.xvii.ex fideliſſimis urbibus huic tēplo aurū pendere iuſſerunt:& milites qui illud cuſtodirent poſuerunt.¶ Auxilio.t.d. opibuſqꝫ.i.Duo magna pollicet̃ & quod tantū militū dabit:ut quamuis pauci relicti ſint tamen uti ſuo exercitu ad ſuos peruēire poſſint:& quod inſuper his muneribus ab ea donabantur:ut ubicūqꝫ cōſederint:ibi commode & ſine inopia eſſe poſſint pariter:Vno aduerbio adimpleuit quod tamē in ſequētibus apertius interpretatur. Nam pollicet̃ illis & poſſeſſionem urbis cōem cum ſuis & eodē iure quo ſui ſunt illos apud ſe futuros: Vrbem quam ſtatuo: & quæ dicta ſunt placet & fortaſſe morem imitatus eſt græcorum qui antecedens in caſu in quo ſit relatiuum ſæpius q̃ in eo quem requirit uerbū reponere malunt.Sic Teren.fabulas quas feciſſet placerent populo.¶ Certos:id certum ē de quo ita exploratum ſit:ut nulla penitus reſtet dubitatio.Vnde & fortem & fidum dicimus certum quoniam nulla aut de fide:aut de fortitudine eius dubitatio ſit.¶ Prior: quia animi cupiditatem non potuit ita comprimere ut æneas comprimebat:& pariter ſapientiorem conſulere placebat.

¶SER. Quē uidius ipſi Sū.qđ ante doloris fuerat:ut Ipſius ante oculos.nūc cōſolatiōis ē:cū cernit oēs īcolu/mes.¶ Dictis.r.c.m.mō cōſentiūt:qa dixerat ſup Ven⁹:Nāq; tibi reduces ſocios.alibi reſpōdet reſpicit ut reſpō/det gnoſia tell⁹.¶ Scīdit.ſ.n.nubes tātū dicam⁹:nō nubs:licet dicam⁹trabs trabes:ſtirps ſtirpes:prex p̄ces: plebs plebes.Sed de his tātū q̄ legius ſūt ponēda.nō.n.artis ſūt:ſed uſurpatiōis:q̄ metri cā utūtᷓ poetæ: ut uel minuāt uel augeāt noīatiuū:īde ē & ſuppellex ſuppellectilis.¶ Reſtitit.æ.abſcedēte.ſ.nube.¶ Claraq;.ī.l.r.laus eſt nimiæ pulchritudinis:cui nec lucis claritas derogauit.¶ Os hūeroſq; deo ſimilis:ſimiles hūeros habēs deo.& ē græca figura σύνεκδοχή:ut ſupra dixim⁹.¶ Ipſa:aut qđ ſe/quitᷓ:Nato gēitrix:aut certe ipſa pulchritudinis dea. ¶ Decorā cæſariē:a cædēdo dicta cæſaries: ergo tātū uiroꝝ ē.Qđ āt dicit decorā cæſariē:uult ēt in Aenea naturalē fuiſſe pulchritudinē:ne ſi totū tribuat Ve/neri nil Aeneæ ſit reliquū:uel ꝯtra nil reliquatᷓ mr̄is fauori:qđ ſeq̄ns meli⁹ īdicat cōparatio:ut Hora. For tes creantᷓ fortibus:magna arte nec eruditioni aliqd: nec natalib⁹ derogat.¶ Iuuētæ:Iuuētus ē multitudo Iuuenū:Iuuētas dea ipſa:ſicut Libertas:Iuuenta uero ætas:Sed hæc a poetis cōfunduntᷓ plerūq;.¶ Purpu/reū:pulchrū:& floridū:ut Hora.Purpureis ales olori bus.¶ Lætos.h.nō teribiles:ut eē ī uiris fortib⁹ ſolēt. Notādū āt ſemp reges formoſos deſcribi:ut dignitas & auctoritas magis ad ſui cōtēplationē:obſeruātiāq; alliciat.¶ Māus:uel artificis:uel ars ip̄a.¶ Ebori dec⁹: Ebur a barro.i.elephāto dictū:ut Hor.Quid tibi uis mulier nigris digniſſima baris?Sāe naturā hmōī no minis nec deriuatio nec obliq caſus ſeruant:& eboris .n.& eburneus facit:non eburis:ſicut murmuris nec ebureus.¶ Parius ue lapis:cādidiſſimus ē lideus noīe: q apud Parū naſcitᷓ īſulā.¶ Tū ſic:& ſui gr̄a p̄potēs:& mr̄is auxilio.¶ Corā quē q̄ritis adſum:hoc loco diſtinguēdū:nā ſi unū eēt:adeſt diceret:nō adſum.¶ O ſola: pp Polymeſtoris factum:qui fide uiolata defecit in græcos:ut oſtēdit in tertio.¶ Miſerata:& miſereor: & miſeror unum ſignificant:ſed miſeror accuſatiuum regit:ut hoc loco.Item Nec miſeratus amantem eſt:Miſereor geni tiuum:unde eſt Miſerere animi non digna ferentis.& plerumq; cum datiuo.

Omnia tuta uides:claſſem:ſocioſq; receptos.
Vnus abeſt:medio influctu quē uidimus ipſi
Summerſum:dictis reſpondēt cætera Matris.
Vix ea fatus erat:cum circūfuſa repente
Scindit ſe nubes:& in æthera purgat apertū.
Reſtitit Aeneas:claraq; in luce refulſit
Os:humeroſq; deo ſimilis.nanq; ipſa decorā
Cæſariem nato genitrix:lumenq; iuuentæ
Purpureum:& lætos oculis afflarat honores:
Quale māus addūt ebori decus:aut ubi flauo
Argentum:Parius ue lapis circundatᷓ auro:
Tunc ſic reginam alloquitur:cunctiſq; repēte
Improuiſus ait.coram quem quæritis:adſum
Troius Aeneas:libycis ereptus ab undis.
O ſola infandos Troiæ miſerata labores:

¶DONA. Oīa tuta uides:ne p̄lixitate morā afferret:quā breuiter oīa trāſit.¶ Scindit ſe nubes:nō ipſi ex nu be p̄greſſi ſunt : ſed nubes diſceſſit:ut oſtendatᷓ reꝝ natura cōmodis Aeneæ in ſeruire:Ergo tādiu fuit tectus: quādiu opus fuit.Deīde diſceſſit nubes.¶ Claraq;:dicit Aeneā ſplēdore ſuo lucē diei feciſſe meliorē.¶ Cōſtituit: ut dictū ē ſed pulchrior q̄ fuit.Nā hoc curauit mr̄ pp Iunonia auſpicia.¶ Cōparat auro & argēto:q̄ cū p ſe ſplē/deāt arte tamē meliora fiūt.¶ Cōparat deo:qa nepos Iouis ē & Veneris filius:& Cæſaris perinde affinis: quē oī occaſiōe poeta laudat.uiroꝝ āt forma & ſplēdor corporis iunguntᷓ fortitudini. Pulchritudo.n.ſola plurimoꝝ obſuit famæ.¶ Nāq; ipſa deco.c.ad pulchritudinē ptinet.¶ Humeros:ad fortitudinē.¶ Tūc ſic: debuit loq pri/or: ut & ex ſe īdicaret & ageret gratias & ut oſtēderet ſe affuiſſe.¶ Corā:uno uerſu oībus reſpōdet:ut p̄paret ad gr̄as agēdas.¶ O ſola:ī ſumma arte loquitᷓ & hēt rationē loci tpis & pſonæ loquebatᷓ carthagīe urbe inimica p̄pter Iunonē & in tēplo ipſius apud eā q̄ ſummā teneret imperii:& eo tpe quo poſt naufragiū terras cupiebat. Ergo nihil de Iunōis factiōe cōqueſta eſt.Gratias agit nullū culpās.¶ Sola:laudat factū:qđ ſit ſine exēplo & oc/culte miratᷓ īuentā ibi requiem unde periculū fuiſſet timendū cauſas aduentus quia ilioneus dixerat p̄terit.

¶CHRI. Vix ea fa.e.ex ſapiētia erat æneæ cū de diuino maternoq; fauore occultatū cerneret:oīa deæ matri integra relinq̄re:nec q̄cquā illius in iuſſo decernere.Ergo nō erupit de nube:ſed illa ita iubēte dea ſcindit ſe.Ex/trema libyæ ut nō ſolū per ſuū imperiū uerū ēt per oēs longinquiores libyæ partes conquireretᷓ.¶ Os hume/ Os
roſq;.d.ſ.habebat ſimile os deo:qa ī ore.i.ī facie apparebat diuinus aſpectus.¶ Os.n.latini nō ſolū appellāt hiatū Facies
ipſum ī quo dētes linguaq; latet:ſed totū illud a prīcipio frōtis mētū.Facies āt oīs cuiuſcūq; rei forma ē:ut qbus aſpera quōdā uiſa maris facies:ſed qa in hoīe ea ps aliū ab alio diſtīguit iccirco faciē dicius:qa ſit forma hoīs : & dr̄ a faciēdo:qa nō materia:ſed forma rē facit.¶ Lumēq;:donū.n.ē iuuētutis:ut in formoſo corpore appareat ni tor ex cādido ſimul & ſubrubēti colore ſuauiſſimo quodā tēperamēto pmixtus.¶ Honores le. grāmatici pul/chritudinē īterp̄tātᷓ:ut apđ Stat.Quātus honos q̄tuſq; pudor ne credite patri.Et ſup heſterna licuit cognoſcere
mēſa:Ergo credo honores eē aſpectū illū in facie quo honore digni putamur.Hoc ī muliere dr̄ uenuſtas in ui/ Venu/
ro dignitas.Hāc igitᷓ dignitatē ita fuiſſe oſtēdit in ænea:ut grauitati q̄ p̄pria uiri eſt admixta:tamē eēt iocūdi/ ſtas
tas:ergo erāt honores pp dignitatē aſpectus:ſed erant læti pp admixtā iocunditatē.Nā ſummopere laudatᷓ in Digni/
uiro ſumma grauitas ſummæ iocunditati cōiuncta.¶ Ebori:Ebur a barro dr̄:& elephantis dens eſt:ut multis tas
in locis inuenies:Barrus aūt.i.elephas eſt p onomatopæiā qa uox eius ſonū huius nominis immittatᷓ:Ait tamē Ebur
Theophra. Ebur foſſile nigro:& candido colore inueniri:& oſſa:& terra naſci:inueniriq; oſſeos lapides.¶ Pa/ Barrus
rius:paros una ē e cycladibus inſulis a Paro Iaſonis nepote ſic dicta:cū antea minoa diceretᷓ: Gignit marmor candidiſſimū:quo quidē primi ſculptores Dipœnus & Scilis in ſculpendo uſi ſunt:& deīde melas : & Mictia/des eius fili:& Bualis: & quoniam huiuſcemodi lapis in cuniculis ad lucernam cedebatᷓ.Lychnites apellatus ē.

Q uæ nos reliquias Danaũ terræq;:mariſq;:
Omnibus exhauſtos iã caſibus:oĩum egenos:
Vrbe:domo:ſocias : grates perſoluere dignas
Non opis eſt noſtræ Dido:nec qcqd ubiq; eſt
Gentis dardaniæ:magnũ quæ ſparſa per orbẽ:
Dii tibi:ſi qua pios reſpectant numina:ſi quid
Vſq̃ iuſtitiæ eſt:& mens ſibi conſcia recti:
Præmia digna ferant:quæ te tam læta tulerũt
Sæcula:ꝗ qui tanti talem genuere parentes:ꝗ
In freta dũ fluuii current dũ montibus umbræ
Luſtrabunt:conuexa Polus dũ ſydera paſcet:
Semp honos:nomenq; tuũ:laudeſq; mãebũt.
Q uæ me cunq; uocant terræ.ſic fatus amicũ
Illionea petit dextra:leuaq; Sereſtum.
Poſt alios:fortemq; Gyan:fortemq; Cloãthũ.
Obſtupuit primo aſpectu Sidonia Dido.
Caſu deinde uiri tanto.& ſic ore locuta eſt.

¶SER. Quæ nos reliqas danaũ:ſi Troianos ſignificat:ſimpliciter ĩtelligendũ:ſi ad ſe refert q; Achillẽ euaſit fauore Neptũni.¶ Terræq;:mariſq;: Terræ pp cretẽſẽ peſtilẽtiã:maris pp orõtis ĩteritũ.¶ Oĩum ege.eget honeſtius genitiuo iũgit̃ q̃ ablatiuo cui iũgit Cicero:ut Eget ille ſenatu.Itẽ cõtra Vir.Quoꝝ ĩdiget uſus.¶ Vrbe.d.ſ. hoc eſt & publico & priuato dignaris hoſpicio.¶ Nõ opis ẽ noſtræ Dido:opis.i.poſſibilitatis:& ſecũdũ Atteiũ philologũ:Opes numero tãtũ plurali diuitias ſignificãt:ut Troianas ut opes:numero tãtũ ſingulari auxilium: ũt Ter.Iuno Lucia fer opẽ:ſerua me obſecro:ab utroq; nũero poſſibilitatẽ.¶ Nec qcqd ubiq; ẽ: meminit hiſtoriæ.Multi.n.poſt excidiũ.Troiæ orbis diuerſa tenuerũt:ut Helenus Epirũ:Antenor Venetiã:Alii Sardiniã ſecũdũ Salu.alii uicia ſyrtibus loca ſecũdũ Luca. ut portuſq; quietos Oſtẽdit libyæ phrygio placuiſſe magr̃o.¶ Si q̃.p.r.n.ſiqdẽ : ut Hora.Si tñ ĩpiæ nõ tãgẽda rates trãſiliũt uada.Nec.n.cõgruit optare dubitantẽ:aut certe ad ſe retulit:q cũ pius eẽ tot laborabat in cõmodis.¶ Si qd uſq̃ iuſtitiæ ẽ:ſi ualet apud hoĩes iuſtitia.¶ Et mẽs ſibi cõſcia recti:ſecũdũ ſtoicos q dicũt ipſã uirtutẽ eẽ ꝓ p̃mio:ẽt ſi nulla ſint p̃mia.unde & Cice.cõſciẽtia bene actæ uitæ : multorũq; benefactorũ recordatio iucũdiſſima aut luſtrũ faciẽt mõtibus .i.rotatu ſolis uertẽt̃:circa mõtiũ ſinus:ut.¶ Quæ te tã læta tulerũt Sæcula:Alibi Nati melioribus annis. Felicitas.n.tẽpoꝝ ex naſcentium meritis cõprobat̃. ¶ Qui tãti.t.g.p.ſecũdũ artẽ rhetoricã parentes quos ignorat laudat ex liberis:ſimul ſciendũ oĩa hoc loco laudis p̃cepta ſeruata.Nã & a parẽtibus laudauit : ut Qui tãti talẽ genuere parentes:& ab ipſa:ut Vrbe domo ſotias:& a futuro:ut Nomẽq; tuũ laudeſq; manebũt.¶ In freta:abuſiue mõ maria:Nã ꝓprie fretũ ẽ mar̃ naturaliter mobile:& terris uicinũ aut ĩcluſũ ut fretũ ſiculũ:ab undaꝝ feruore noĩatũ.Dũ montibus umbræ Luſtrabũt cõuexa:Alii Hoc loco diſtĩguũt: & dicũt q̃diu ĩclĩnata ĩ mõtib9 latera umbre p Solis flexũ circũibũt ẽ ut Luſtrat auẽtini mõtẽ:aut luſtrabũt ĩumbrabũt:uñ luſtra & feraꝝ cubilia & lupanaria p cõtrariũ dicim9:qa parũ illuſtrãt̃.Alii tñ cõuexa ſydera uolũt.i.pẽdẽtia:ut Et cæli cõuexa p auras.i.ſuſpẽſa :plane taſq; ĩtelligũt:q nõ ſũt fixi:ſed ĩ aere ferũt̃.Paſci ãt aqs marinis ſydera.i.cæleſtes ignes phyſici docẽt:ſecũdũ quos ait Lucan9 Atq; unde pluſq̃ qđ diſgregat aer.¶ Quæ me cũq; uocãt terræ.i.ubicũq; terraꝝ habitauero Eſt ãt timeſis q̃cũq;.¶ Obſtupuit:aĩo perculſa eſt:qđ iã futuri amoris eſt ſignũ.¶ Primo aſpectu:ideſt pulchritudine. ¶ Caſu deinde:ideſt miſeratione.¶ Et ſic ore locuta eſt:pleonaſmos:ſicut Vocemq; his auribus hauſi.

¶DONA. Quæ nos.ſ.reliqas danaũ reliqas terræ:reliqas maris Demũ qa ĩfiniti perierãt & urbs ceciderat. ¶ Terræ:pp peſtẽ cretẽſẽ q̃ multi perierãt.¶ Maris:qa naufragio orõtes perierat.¶ Vrbe domo:currit p amplificationẽ extollẽs p̃ſtitũ ĩ maius:ut nõ ſolũ ĩ hoſpitiũ ſuſcepti ſint:ſed ẽt ĩ ſocietatis fœdera uocati.¶ Caſibus: exuſtũ:oſtẽdit ĩopiã nõ eẽ originalẽ:q̃ſi abiecte pſonæ:ſed fortũæ uiolẽtia ꝓueniſſe.Docet q̃ ſint curãda ĩ laudib9 nã ĩparẽ ſe ĩ reciprocis beneficiis: debuit demõſtrare.Inuenit tamẽ in hoc occaſionẽ a laudis officio nõ alienã: q̃ multitudinẽ quoq; troiãorũ laudaret:q p orbẽ ſparſi exigui ĩ nũero carthagie erãt.¶ Dii tibi: qm̃ beneficiis tuis ſingularibus & ĩ æternũ p̃ferẽdis humana uox reſpõdere nõ poteſt.Dii ꝓ nobis q̃ mereris exoluãt.¶ Quæ te tã læ.tu.Sæcula.q.d.cur tu ſola talis & nõ aliis ſimiles his ſæculis nati ſunt:ꝗ ut ſupra o ſola ĩfandos & occulte ĩnuit ſæculoꝝ eẽ ut aut bõi aut mali naſcãt̃: Quærit igit̃ ſæcula qbus Dido talis potuit naſci:qa p totũ orbẽ iactati troiani ſolã beniuolã & liberalẽ illã ĩuenerũt.Qui tãti quia naſcẽdi ratio p parẽtes prouenit. Hoꝝ eſt fœlicitas:ſi p̃cipuos ſuſcipiant liberos.¶ Quærunt̃ ſæcula:quæruntur parentes.Dido ſola in toto orbe iuſtiſſima memoratur:ut quod ſummũ eſt:etiam totũ ſuum ſit:nec habeat parẽ.¶ Dii.t. Ne oẽm reciprocam uicem referẽdæ gratiæ omittat deos rogat:ut q; ipſe nõ põt ipſi p̃ſtent:qđ ãt ipſe poteſt nõ nocebit.¶ In freta:oſtendit oĩum rerũ finem futurũ:cũ illius honos nõ ſtabit.Simile illud dũ domus æneæ capitolii immobile ſaxũ Accolet imperiumq; pater romanus habebit.¶ Meq;:Subtiliter ſe nec ceſſaturum dixit:nec ẽ pollicitus habiturũ: ne Diomedem læderet urbis ſocietatem afferentem.¶ Amicũ:qđ ꝓbauit amici abſentis cauſam defendẽdo.¶ Obſtupuit:uiſa eius forma & cum caſum eius uehementer miraretur qũo liberari:& ad ipſam nulli uiſus peruenire.

¶CHRI. Læta ſæcula.i.fœlicia ſydera:quorũ curſu ſæcula cõſtãt:Nã & ſi animi humãi ſuapte natura pares ſint:neq; aſtris ſubiecti:tamẽ cũ ĩcluſi ſint corporibus ſortiũtur ĩde multas ĩclinatiões:& ꝓcliuitates:ut a ſtellis habeãt:& accumẽ ĩgenii:& hebetudinẽ:& ꝓni ſint ad uirtutẽ:& ad uitia:hic Stati.Dic age q̃do tuis alacres altiſſimus undis:Quæ domus:aut tellus animã:qbus hauſeris aſtris:Qui tãti Stati.Dic quis:& ille pater:nec.n.tibi numina lõge Tranſierit fortuna licet:Laudatio enim in tria tẽpora diuiditur.ſ.quod ante eos:fuit in patria parẽtes:& maiores:Qui ipſi uixerint:& qd boni aut mali eoꝝ cauſa poſt mortẽ ſit ſecutũ.Si qua pios: Nã in tantis calamitatibus cõſtitutus nõ dubitat numina pios deſpicere:ſed hæc ueluti ſi dubitaret conquerit̃.¶ Sydera paſcẽt:Quod ſemper eſt ſecũdũ platonicos quid dicũt ſydera animata eſſe:& humore quia ſole attrahit̃ paſci.

Quis te Nate Dea per tanta pericula caſus
Inſequitur? quæ uis immanibus applicat oris?
Tu ne ille Aeneas quem Dardanio Anchiſæ
Alma Venꝰ phrygii gẽuit Simoẽtis ad undã?
Atq; equidem Teucrũ memini Sidona uenire
Finibus expulſum patriis: noua regna petentẽ
Auxilio Beli: genitor tunc Belus opimam
Vaſtabat Cyprum: & uictor ditione tenebat.
Tempore iã ex illo caſus mihi cognitus urbis
Troianæ: nomenq; tuum: regeſq; Pelaſgi.
Ipſe hoſtis: Teucros inſigni laude ferebat.
Seq; ortũ antiqua Teucrorũ a ſtirpe uolebat.
Quare agite o tectis iuuenes ſuccedite noſtris
Me quoq; permultos ſimilis fortuna labores
Iactatam hac demum uoluit conſiſtere terra:
Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco.
Sic memorat: ſimul Aenean in regia ducit
Tecta: ſimul diuum templis indicit honorem.
Nec minus interea ſociis ad littora mittit
Viginti tauros: magnorum horrentia centum
Terga ſuũ: pingues centũ cũ matribus agnos:

SER. Quis te nate dea: qs q̃lis. admirãtis eſt. n. nõ ĩterrogãtis: ut Quis globus o ciues: nõ. n. ĩterrogat ille q nũciat hoc aũt Dido (ut poſt ĩdicat) ex Teucri narratione cognouit. ¶ Quæ uis: q̃lis. ¶ Immanibus oris: ut Sal. Mare ſæuũ. i. ĩportuoſũ. ¶ Applicat: ſecũdũ pſentẽ uſũ ꝑ d prima ſyllaba ſcribit: ſecundũ antiquã orthographiã quæ præpoſitionẽ ultimã litterã ĩ uicinã mutabat ꝑ p: ſecũdũ euphoniã per a tãtũ. Præpoſitio. n. cũ ad cõpoſitionẽ trãſierit: aut uim ſuã retinet: ut ĩduco: aut mutat ultimã litterã ut ſufficio: aut ꝑdit: ut coeo. ¶ Dardanio Anchiſæ: bene Anchiſæ addidit. Cũ multis. n. Venus cõcubuit. Sed ſciẽdũ Anchiſem paſtorẽ fuiſſe: & cũ eo amato Venerẽ cõcubuiſſe: unde Aeneas circa Simoĩ fluuiũ natus eſt. Deæ. n. uel nymphæ enitunt̃ circa fluuios: uel nemora: qđ cũ iactaret Anchiſes: afflatus fulmĩe: oculoq; priuatus eſt. Teucrũ ſidona uenire: hiſtoria hoc hẽt. Herculẽ cũ in Colchos iret: ꝑdito Hyla poſt ꝑagratã Myſiã nauibꝰ Troiã ueniſſe: a cuiꝰ portu cũ eũ Laomedõ arceret: occiſus ẽ: & eiꝰ filia Heſiona belli iure ſublata comiti Telamoni tradita ẽ: q primus aſcẽderat murũ: Vnde natus eſt Teucer. Nã Aiacẽ ex alia cõſtat ꝓcreatũ. Tũ Hercules Priamũ quoq; redẽptũ a uicinis hoſtibus ĩ paterno regno locauit. Vñ & Priamus dictus ẽ ἀπὸ τοῦ πρίαμαι emo. Cæteꝝ q̃ de liberata dicũt Heſiõa cõſtat eẽ fabuloſa. Sed Teucer cũ Troia euerſa ſine frẽ eẽt reuerſus: q ſe furore ꝓpter ꝑdita Achillis arma ĩteremerat: Salamĩe pulſus Sidõa uenit: ex quo Dido cũcta cognouit. Aiax autẽ Achillis patruelis frater fuerat: qm̃ Telamõ & Peleus fratres fuerunt Aeaci filii. ¶ Vaſtabat Cyprũ: q̃ ſubactã cõceſſit Teucro: ut ĩ ea collocaret ĩperiũ. ¶ Caſus: hoc loco ruinæ: nõ fortunæ ĩtelligẽdus ẽ cãus. ¶ Ipſe hoſtis teucros: Troianorũ laudis exageratio: q̃ ẽt ab hoſte laudant̃. ¶ Ferebat: laudabat: pferebat. ¶ Teucroꝝ a ſtir. uo. ꝑꝑ genꝰ maternũ: ut ſupradiximꝰ: & plus ẽ qđ dixit uolebat q̃ſi materno gaudẽs refutaret genꝰ paternũ. ¶ Tectis ſuccedi. ad cõuiuiũ uocat. Nã ſupra dixit. Vrbe: domo ſotias. ¶ Similis. f. ſcilicet ad uerſa errãdi & aliena ĩquirẽdi. ¶ Nõ ignara mali miſeris ſuccurrere diſco: quar̃ nõ diſco? qa nõ ſum ignara. Bis enim ĩtelligimus nõ ut ſupradiximus: ſic Sal. Segnior neq; minus grauis ſed multiplex cura. ¶ Indicit honorẽ. i. iuſſit fieri ſupplicatiões. & bene ĩdicit: qa Troiani inopinato uenerãt: Feriæ ãt legitimæ ſũt: aut indictæ. Indici ãt dñr: qa paupertas maioꝝ ex collatiõe ſacrificabat: aut certe de bonis damnatoꝝ: uñ & ſupplicia dicũt̃ ſupplicatiões: q̃ ſũt de bonis ſupplicia paſſoꝝ. Sal. In ſuppliciis deorũ magnifici. hic ẽt ſacrũ: & uenerabile: & execrãdũ ĩtelligimus: qa ſacræ res de bonis execrãdoꝝ fiebãt. ¶ Terga ſuũ: nõ declinatio hoc loco u geminat: ſed rõ noĩs: ĩ quo ẽ u ſicut pr̃ qđ ĩ rũ mittit genitiuũ pluralẽ: nõ ꝑ declinationẽ: ſed qa ẽ ĩ noĩe r: ut patrũ. Alituũ uero ubi legimus epentheſis eſt: ſicut Mauortis uel induperatoris: Nã alitum facit: ſicut Martis aut ĩperatoris.

DONA. Quis te nate dea: ex his uerbis oſtẽdit aliq̃ ſui generis noticiã habet̃: & quãuis hoc apud æneã poſſit eẽ mirabile: ait ĩdigne illũ pati: ut dea genitus tẽpeſtate ad regiões ſæuas delatus ſit. ¶ Per tãta. p. mirat̃ picula ĩ eo quẽ potẽtia numinis tueri debuit. ¶ Atq; eqdẽ: Expõit qũo hæc ſcierit: q̃ re. ſ. cũ uideatis uos nõ eẽ ĩcognitos: & mortẽ eẽ familiæ meæ: utueniẽtes excipiat: ut Teucer a patre ſuſceptus ẽ. ¶ Me quoq;: Quã nunc uidetis fœlicẽ: aliquãdo fortũa depreſſit: ut nõ pudeat calamitatũ q̃ ſũt æquo animo ferẽdæ. Et quoniã nõ pſẽtibus ſolũ cõſulendũ erat: mittit ad abſentes munera: laudat a magnitudine: q̃ tauri: & a numero q̃ uiginti: Si. n. boues dixiſſet ĩminuiſſet gratiam. ¶ Pingues: & ergo pingues erant: & ducenta oſtendit capita: Munera læticiamq; dei: Vinum quod ſufficeret omnibus. ¶ At lu. ſcilicet ad illos quos reliquerat æneas: & ad illos quos ilioneus.

CHRI. Tu ne ille: habet emphaſim ille q̃ſi dicat tãtus uir. ¶ Dardãio: q̃ſi generoſo: & cũ quo Venerẽ cõcubuiſſe nõ puderet: Nã a Dardãio Iouis filio originẽ duc. ¶ Ad undã: cõſueuere poetæ: ut diis genitos: iuxta fluminã genitos dicerẽt: ſic Sta. nãq; ut paſſa deũ nemeei ad fluminis undã Bis qnos plena cũ frõte reſumeret orbes cynthia. ¶ Sidona: urbs feniciæ eſt ſidõ. ¶ Auxilio belli: Patris mei de quo diximꝰ de Teucro: Hora. Teucer ſalamina patrẽq; cũ fugeret: & reliq̃. ¶ Cyprũ: quã ſubactã cõceſſit teucro. ¶ Pelaſgi: populi ſũt. q prius ſamothraciã coluerũt: Deĩde cũ atheniẽſes totũ ſuũ agrũ colere nõ poſſent hos ſuos uicinos receperũt: & partẽ illis agri habitãdã dederũt pacti: ut ſibi muꝝ q eſt circa arcẽ edificarent: Hĩc græci uocari pelaſgi cepti ſunt: ait Hero. ſunt aũt pelaſgi ſecũdũ Dyoni. alicarna. dicti ſũt a pelaſgo eoꝝ rege quẽ ex Ioue: & Niobe Phorõei filia: cui primæ mortalium commixtus eſt natum dicunt. ¶ Ipſe hoſtis: ipſe quaſi tãtus uir. ¶ Hoſtis: quãuis eſſet hoſtis. ¶ Volebat: quaſi hoc importat: ut ſe troianũ q̃ græcũ eſſe malet. ¶ Similis fortu. ne credant ſe contemni ab ea: quia deiecti ſint. ¶ Hac demũ: dat ſpem: & illos inuẽturos ſedes. ¶ Nõ ignara: poſſumus legere ſimpliciter: Ergo cũ animaduerto calamitatem ueſtrã diſco ſuccurrere: quia non ignara mali: ideſt quia experta ſum in me hæc mala. ¶ In/

Feriæ ſtatiuæ · Feriæ cōceptiuæ · Feriæ imperatiuæ · nūdinæ

dicit honorē.i.ſacrificia: & oñdit ferias fuiſſe īperatiuas: Feriarū.n.aliæ erāt ſtatiuæ:q̄ oēs cōmūes:& certis mēſibꝰ:& diebꝰ ī feſtis ānotatæ erāt:ut Agonalia:Carmētalia:cōpitalia: Aliæ cōceptiuæ:q̄ quotānis a ſacerdotibus: uel magiſtratibus cōcipiūť ī dies certos:uel īcertos:ut erāt latiæ:ſemētiæ paganalia:aliæ īperatiuæ:quas conſules uel ꝑtores ꝓ arbitrio īdicebāt: Aliæ nūdiæ dicunť paganorū:& ruſticorū q̄bus cōueniūt negociis ꝓpriis: & mercibus emēdis uēdēdiſue polunť feriæ ſi ī iis opus ſit:Regi āt ſacrorū:& flamini ī ipſis feriis opus fieri uidere nō licet:& ideo ꝑ præconem nunciabant:ne quid tale fieret:& in obtemperantem mulctabant:ſed de feriis latius eſt in georgicis:ubi eſt Feſtis quædā exercere diebus Fas:& iura ſinūt:Ergo ī hoc loco notat ferias indictas.

Munera:lætitiamq; dii.
At domus interior regali ſplendida luxu
Inſtruitur:mediiſq; parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ ueſtes:oſtroq; ſuperbo:
Ingens argentum menſis:cælataq; in auro
Fortia facta patrum:ſeries longiſſima rerum
Per tot ducta uiros:antiquæ ab origine gentis.
Aeneas (neq; enim patrius cōſiſtere mentem
Paſſus amor) rapidū ad naueis ꝑmittit achatē:
Aſcanio ferat hæc:ipſumq; ad mœnia ducat.

¶SER. Munera lætitiamq; dei.i.uinū:aut certe ut multi legūt Lætitiāq; die.i.diei.ut ſupradicta munera ſint multorꝝ dierū uſui ſufficiētia.Intelligamꝰ aūt miſſa aliq̄ ēt ād uſū diei.¶ Luxu:mō abundātia:alibi luxuria:Et notādū q̄a affluētiā ubiq; exteris gētibus dat Romāis frugalitatē:q̄ duobꝰ cibis tātū utebāť:& ī atriis edebāt ſedētes:uñ Iuue.Quis fercula ſeptē Secreto cœnauit auus?& Virgi.Perpetuis ſoliti pres cōſideř mēſis.¶ Laboratæ ueſt.laboř ꝑfectæ:ut Laboratasq; ꝑmūt ad pectora ceras:& ē ſermo ī cōpēdiū coactꝰ:ſicut Rapuitq; ī fomite flāmā.i.raptī fecit.¶ Ingēs arg.mē.aut ſubaudi exponūt:aut mēſas argēteas accipe.¶ Cælataq; ī au.īſculpta:& nomē hoc ī prīcipali aliā hēt naturā:ī deriuatiōe mutat:Nā cælū dř ferū ipſū:quo operāť argētarii:qď ꝓducit naturaliter:ſed ī deriuatiōe mutať.diphthōgus nāq; ē cælata ī auro.¶ Series:ordo cōnexus.¶ Per tot du.ui.a Belo prīo rege Aſſyriorū:ut Abātiquo durātia cīnama belo.ab eo uſq; ad Belū patrē Didōis:q & ipſe Aſſyriꝰ fuit:hīc ē: Quā belus & oēs A belo ſoliti:cū īter patrē & filiā mediꝰ nullus exiſtat.hæc ē generis ſeries:Iupiter:Epaphꝰ:Belꝰ: Priſcus: Agenor:Phœnix:Belus mīor q & methres:Dido & Pygmaliō:& hoc regis nom̄ rōne nō caret:Nā oēs ī illis partibus Solē colūt:q̄ ipſorꝝ līgua Hel dř:uñ & Helios.ergo addita digamos:& ī fine ſcā deriuatio a Sole regi nom̄ īpoſuit.¶ Aeneas:ſeq̄tur Rapidū ad naues:cætera ꝑ parēthesim dicta ſūt.¶ Rapidū ad naues præmittit achatē: non præmittit.nec enim ſequitur ipſe:ſed prærapidum:quod ex affectu patris ītelligendū ē:non ex Achatis uelocitate:& ſic prærapidum dixit:quo modo Teren.Per pol q̄ paucos:hoc eſt ꝑ q̄ paucos. Pol.enim per ſe plenū ē iurantis aduerbiū:cui ꝓpoſitio ſeperatī nūq̄ cohæret.¶ Ferat:afferat:nūciet:ut Feret hæc aliq̄ tibi fama ſalutē.

¶DONA. Ad domus:oñdit q; cū hoſpites recipimꝰ domus ꝓ eorū meritis ē cōponēda:Ergo cū accipiendus eēt æneas tātꝰ uir domū regali luxu:ꝑ ſe ſplēdidā:tñ additis multis repētinis ornauit:Ergo legēdū Domus ſplēdida regali luxu:& īteriecta mora dicāus īſtruiť.¶ Interior:q̄a īterī in exteriorē partē troianos īduxerat:īterior melius ſolito ornabať.¶ Mediis tectis:nā cū multa turba eēt accipiēda:alibi tot triclinia ſterni nō poterāt: Oīa cōuiuia uehemēter ſplēdebāt:ſed fuit ī apparatu diuerſitas ꝓpter diſtātiā ꝑſonarū:Nā hoſpites cū regina recepti ſūt in oſtro ſuperbo:Tyrii uero tāquā minoris dignitatis ī ueſtibus pictis:ut ī textu uidebis.¶ Argētū.m.adiecit menſis ut oſtenderet eſcarium argenteum:ne putaretur in ea ſpecie eſſe q̄ longe eſſet ab uſu menſarum. Eſt multiplex argenti laudatio.Nam fuit magnum inſignitum auro:& miro artificio:ut ars cū ipſius præcio certaret.Sculptura autem geſta maiorum cōtinebat:quorum contemplatione meruit longiſſimum tempus conſeruari.¶ Præmittit:non quia eſſet ſecuturus nec intelligitur prærapidum mittit.¶ Sed præmittit.i.ante prandium mittit:ut maturius uideret filium:& ut afferentur munera quæ:Diodoni dare uolens inter epulandum commodiſſime dabantur.Maior.n.erat futura cōuiuii uoluptas & præſentia Aſcani & oblatione munerum.

¶CHRI. Lætitiamq; dei:Apronianus diei legit ea ratione:quod non tātum interdiu:ſed noctu bibatur: Ergo munera:& lætitiam bacchi: ſed Gellius dii legendum ait:quia antiqua declinatio erat dies huius dii pernicies pernicii.Lucilius:Rugoſum atq; famii plenum: & Siſena libro ſeptimo: Romanos inferendæ pernicii cauſa ueniſſe:& Cato pueri:& mulieres extrudebantur famii cauſa.Cn.Marius in iliade: Altera pars acii uitaſſet: fluminis undas: Item an maneat ſpecii ſimulachra in morte ſilentum: Tullius pro Roſcio pernitii ſcriptum reliquit:Dixerunt aliqui hic dies huius dies: Nam Aulus Gellius idiographum Virgilii in Georgicis dicit habuiſſe Libra dies ſomniq; pares ubi fecerit horas:Dixerunt:& huius die:& huius acie: ut oſtendit: Cæſar.¶ Regali luxu:ideſt tanto quantum reginam decebat: luxus autem non uituperatur in ditiſſimis: quoniā id opes ferunt ſuæ.¶ Vituperatur in tenui cēſu:Quapropter recte Iuuenalis: Atticus eximiæ ſi cœnat lautus habetur.Si rutulus demens:quid enim maiore cachinno:Excipitur uulgi q̄ miſer apicius?¶ Ingens argētum: Hoc metallum poſt aurum præcioſiſſimum eſt.Videtur autē a Græca eſſe dictione: illi enim ἄργυρον dicūt. Habet hoc quod cum album ſit linea:ducit nigras Gignitur ex argento uiuo & ſulphure albo.Vnde album & lucidum ſonorꝝ purum:& excepto auro magis quam cætera metalla ductile balſamum potiſſime conſeruat: itē iaſpidis lapidis uim uehemēter conſeruat.Vt pollētior in argento quam in auro ſit ualet argentū & ad plurima remedia.Nam eius ſpuma uulnera ſanat.neq; ſinit ſuperfluas carnes excreſcere.Sordes cordis mundificat Aduſtionem in corpore factam ne putreſcat tutatur.Fluxibilia membra corroborat.¶ Series:dicitur a ſerendo quaſi ordo in quo res connexe ſint cum elatione pronunciandum quaſi dicat per tot fortes principes.¶ Amor patrius:qui omnium efficaciſſimus eſt.Nam in ſeipſum diffunditur cum in Filium diffunditur. Qui uiſcera patris eſt.¶ Achatem:allegoricæ:Nam ſi curam ſignificat:Cura eſt quæ pertingit filium.

Argētū

Series

¶SER[illegible] at:mō eſt:alias horret:ut Stāt lumīa flāma:& Stabat acuta ſilex.Itē plenū eſt:ut iā puluere cælum
Stare u[illegible]:Stāt & iuniperi & caſtaneæ hirſutæ.Itē poſitū ē:ut Stāt māībus aræ.Itē placet:ut ſtat cōferre manū
& ſtat c[illegible]us renouare oīs.ꝓ loco ergo hic ītelligēdus eſt ſermo.¶ Iliacis.e.r.cōmēdat ex loci difficultate: ut Nec
tuta ni[illegible]alle repti:Itē ex pſona.ornatus argiuæ Helenæ:& iliōe qđ geſſerat olī:ut hoc Priami geſtamē erat:quē
adm[illegible]dū ex īterualli lōgitudīe:ut Ter.Ex æthiopia ē uſqꝫ ancilla hæc.¶ Erepta : laborat hoc ſermōe ꝓ bareab
Aene[illegible] nō ēē ꝑditā pñam:quā cū antenore ꝑdidiſſe manifeſtū eſt:ſi ornatus Helenæ ex īcēdio belloꝝ nō ꝓ pꝛ/

Omnis [illegible] Aſcanio cari ſtat cura parentis.
Munera præterea iliacis erepta ruinis
Ferre iubet:Pallam ſignis:auroqꝫ rigentem.
Et circum textum croceo uelamen Acantho:
Ornatus argiuæ Helenæ:quos illa Mycenis:
Pergama cū peteret: incōceſſoſqꝫ Hymenæos:
Extulerat:matris Ledæ mirabile donum.
Præterea ſceptrum Ilione quod geſſerat olim
Maxima natarum Priami:colloqꝫ monile
Baccatum:& duplicem gēmis: auroqꝫ coronā.

mio ꝑditionis accepit.¶ Signis auroqꝫ:ſignis aureis:
ut Molēqꝫ & montis.¶ Pallā rigentē:durā pp aurū:ſi
cut & nouas ueſtes uidemus.ſignificat aūt tūicæ pal/
liū:qđ ſcđm Varronem palla dicta ē ab irrugatiōe:&
mobilitate:q̄ ē circa finē hmōi ueſtiū απο του παλ/
λειν.¶ Velamē:cycladē ſignificat.¶ Acātho:gēus uir
gulti flexuoſum:qđ uulgo herbacāthū.i.flexibile uir
gultū dicit̄:ī cuius imitationē arte ueſtis ornat̄.¶ Or
natꝰ argiuæ helenæ:a uicinitate dixit argiuæ: & pau
lopoſt Mycenis cū ſpartana fuerit: q̄ ciuitas eſt Laco/
niæ.Nā legimus:Me duce dardanius ſpartā expugna
uit adulter.& uide iā omē īfelicitatis futuræ:cum Di
do adulteræ ſuſcipit munera.¶ Inconceſſoſqꝫ hyme/
næos:& fato:& legibus.Hymenæus aūt ut alii dicūt
deus eſt nuptiaꝝ:ut alii qdā iuuenis fuit q die nuptia
rū opp̄ſſus eſt ruina:unde expiatiōis cā noīat̄ in nuptiis:ſed falſum ē:Nā uitari debuit magis nomē extincti:ſed
hoc magis ueritas habet.hymenæus qdā apud Athenas īter bella ſæuiſſima uirgines liberauit: quā ob cām nu
bētes eius inuocāt numen:q̄ſi liberatoris uirginitatis.hinc etiā apud Romanos Talaſio inuocat̄:Cū enim in ra
ptu Sabinarum plebeius qdam raptā pulcherrimā duceret:ne ei auferret̄ ab aliis:Talaſionis eā ducis nobilis ēē
ſimulauit:cuius noīe fuit puellæ tuta uirginitas.Alio enim modo.hymenæus atheniēſis adeo pulcher fuit: ut
adoleſcens:puella putaret̄:is cū unam uirginē nobilē ipſe mediocriter ortus adamaſſet eiuſqꝫ nuptias deſpera/
ret:qđ unū poterat ſequēdo puellā amore ſatiſſiebat.Sed cū athenienſiū nobiliſſimæ uirgīes eleuſinæ cereri ſa/
cra facerēt:ſubito aduētu pirataꝝ raptæ ſūt:īter q̄s ēt hymenæꝰ q illo amatā ſecutꝰ fuerat puellā: tāq̄ puella ra/
ptꝰ ē:ſed cū piratæ p̄dā ꝑ lōginq̄ maria portaſſēt:īdeſertā regionē delati acfatigati ſōno ſederūt: quos cū hyme
næꝰ uniuerſos occidiſſet:relictis ibi uirgībꝰ athēas reuerſus ē:petiitqꝫ a ciuibꝰ.ut ſi uirgīes q̄ raptæ fuerāt redu
xiſſet:dilectæ nuptias īpetraret:q̄s cū reduxiſſet optatā ī m̄rimōiū uirginē meruit:qđ ꝯiugiū:qa felix fuerat pla
cuit athēiēſibꝰ oībꝰ nuptiis hymenæi nomē īntereſſe.ē āt alia rō uocabłi:nā hymē q̄dā mēbrana q̄ſi uirgīali ēē dr̄
puellæ:q̄ rupta:hymēæi nuptiæ dcæ.¶ Matris.l.m.d.uel qđ ipa filiæ:uel qđ ei Iupiter dederit.¶ Præterea.ſ.i.bñ
offert mūera apta pſonis:ſicut ēt latio ī.vii.¶ Maxīa.n.p.qa antiqtꝰ ēt fœmīæ regnabāt:pferti priogēitæ: uñ ait
maxīa.hæc āt uxor Poliēſtoris fuit.¶ Colloqꝫ.m.ornamētū gutturis:qđ & ſegmētū dñt:ut Iuue.Segmēta & lō
gos hītꝰ:licet ſegmētatas ueſtes dicāus:ut ipe & ſegmētatis dormiſſet puula cunis.¶ Baccatū:ornatū margari
tis.dicius āt & hæc margarita:& hoc margaritū:& hæc margaris:qđ græcū ē qūo Nais.Sane multi ſepant gē/
mā a margarita:ut Cic.Nullā gēmā aut:margaritā.& gēmas uolūt dici diuerſi coloris: margaritas uero albas:
uel gēmas integras:margaritas ꝑtuſas.¶ Duplicē gēmis auroqꝫ co.duplicē aut latā:aut duplicē gēmis & auro.
¶DONA. Oīs ī.a.nā reliq cur̄ iā ſemotæ erāt.¶ Mūera:ſi ꝯuiuiū gratiꝰ factura erāt:& poterāt oñdere q̄nta ur
bis fuiſſet fœlicitas.¶ Erepta:de magnis & plurimis credēdū ē meliora rapuiſſe.¶ Argiuæ.h.hāc adeo formoſā
fuiſſe dūt:ut eiꝰ forma redacto maxīo pitiſſimoꝝ pictoꝝ ī unū nūero ꝓpoſitis ēt formoſiſſimaꝝ mulierū nu/
dis corpibꝰ pigi neqerit.ergo q̄cūqꝫ erat formoſa ab ea appellabat̄ helēa.ſed Vir.argiuæ dixit:ut de illa ſola ītel
ligeret̄.¶ Extulerat:nā cū eēt regis uxor & locupletiſſima:& iret ad troiā has ut p̄cipuas ſecū abſtulit ñ reditura
ſe ſperās:pp admiſſū adulteriū:ppea addidit īcōceſſos hymenæos.¶ Læde.m.ut tā pulchra niſi a m̄re dōari nō
potuiſſet:& cū dōarent̄ miratos ēē q uideret.Adduxit āt ut his uteret̄ quotiēs adultero formoſior uideri uole
bat.ergo ſupabat formā q̄ pigi nō potuit:pulchrioreqꝫ reddebāt.¶ Maxīa:ſolēt.n.religioſi parētes:q̄ hēnt optīa
filiis deferr̄ maiorībꝰ.¶ Bacchatū:neqꝫ hæc diſſimilia ēē debebāt q̄ optius pr̄ & ditiſſimꝰ maxīe filiæ dederat.
¶CHRI. Oīs ī.a.ſublato noīe ꝓprio erit ſnīa.¶ Mūera:& dona ſignāt:ut hic & officia:uñ imūes dūr q a mu/
nere.i.officio publico p̄ſtādo liberati ſunt.hæc eadē ſigñat γερασ apđ græcos.¶ Signis:qcqd ſculptura fictura/
ue aut arte fuſili ſtatuaꝝ ē ſignū dicius ut pictura dr̄ tabula:itē ſigna militaria uexilla appellāus.Luca.Signa pa
res aqlas & pila minātia pilis.¶ Ornatꝰ.a.h.nō laudat ab auctore ut ē ſcæptꝝ iliōe:qđ geſſerat oli.ſed oñdit ma
gnitudinē ornatꝰ.Cū tā pulchræ mulieri ornamēto ēē pōt:pferti cū adultero placer̄ ſtuderet quo tpe ſe ſolito
uehemētiꝰ comāt.hūc Iuue.Mœchis foliata parāt.¶ Bacchatū:baccha cū aſpiratiōe bacchi ſacerdos ē:& ē græ/ Baccha
cū nomē:latīæ āt bacca ſine aſpiratiōe fructꝰ ē lauri myrthi:oleæ:hedeṙ:& ſimilia.ueꝝ a ſimilitudīe rotūdi cor Bacca
poris baccas appellāt & uniōes q̄s græci margaritas noīant.naſcūt̄ ī mari īdico.fertiliſſima ē taprobane iſula &
pimula ꝓmōtoriū īdiæ:p̄cipue laudāt̄ circa arabiā ī pſico ſinu maris rubri.Sūt.n.cōchæ q ubi gēitalis ānis ſti
mulauit hora:prudētes ſeſe q̄dā obcitatiōe īpleri roſido cōceptu tradūt̄.Grauidaſqꝫ poſtea eniti : partūqꝫ eſſe
Margaritas ꝓ q̄litate roris accepti.Si purus īfluxerit candorē cōſpici.Si turbidus cōtra.Pallet ſi cælo mināte cō
ſpicit̄:nā cæli maior ē ſibi ſocietas quā maris.Inde ergo trahūt colorē aut nubilū aut ſerenū ut fuerit aer.Qua/
pp orientales margaritæ ꝓpter aſſiduā aeris ſerenitatē lucidæ ſunt:ſed minores ꝓpter paucitatem roris.Sed ſe
ptētrionales cōtra quoniā magis abundat ros ſed cælum turbulentum ē:maiores ſunt ſed colore turbido.

Hæc celerans:iter ad naues tendebat achates.
At cytherea nouas artes:noua pectore uerſat
Conſilia:ut faciem mutatus & ora:Cupido
Pro dulci Aſcanio ueniat:doniſq; furentem
Incendat reginam:atq; oſſibus implicet ignē.
Quippe domū tīet ābiguā: tyrioſq; biligueis
Vrit atrox iuno:& ſub noctem cura recurſat.
Ergo his aligerum dictis affatur Amorem.

¶SER. Hæc celerans:celeriter facere cupiens.¶ At cytherea:ab inſula q̄ tantū numero plurali Sūt alta cythera.¶ Nouas artes:ars τῶν μεσων eſt:unde ſine epitheto male pōit:ut bonas artes.malaſq; ar[illegible] camus. ¶ Faciem mutatus:nota figura eſt.qd' aūt addidit Ora.piſſologia eſt.¶ Doniſq; furentē Incendat reg[illegible]:incendat & furere faciat:ut Animūq; labātem Impulit.¶ Quippe domū timet ambiguā:in qua hītat mu[illegible]bilis fœmina ut Variū & mutabile ſemp fœmina.Item Iuno in.iiii.Suſpectas habuiſſe domos carthagini[illegible] ¶ Tyrioſq; biligueis:ideſt fallaces.nec.n.ad.linguā rettulit:ſed ad mentem.itē apud liuiū de annibale in[illegible] a crudelitas perfidie pluſq̄ punica:ueri nihil: nihil ſancti: nullius dei metus:nullū iuriſiurandū:nulla religio. ¶ Sub noctē cura recurſat:circa noctē.Eſt.n.ſciendū ꝙ cū tēpus ſignificat̄ ſuo ꝑpoſitio accuſatiuo cohæret:ut Aut ubi ſub lucē denſa inter nubila ſeſe Diuerſi.rūpunt radii.¶ Ergo his aligerū dictis affat̄ amorē:Latini deū ipſum Cupidinē uocāt:eo ꝙ facit amorem:ſed hic imitatus eſt græcos: qui uno noīe utrūq; ſignificant.Nam amorē dixit deū:ſed diſcreuit epitheto.Sane nomen hoc diſcretiōe nō caret.Nā qa turpitudinis eſt ſtulta cupiditas puer pingitur: ut Inter quas curā clymene narrabat inanē.i.amorem. Item qa impfectus eſt ī amātibus.ſermo:ſicut in puero: ut Incipit effari:mediaq; in uoce reſiſtit.Alatus āt iō:qa nil amātibus leuius:nil mutabilius īuenit̄:ut ī ipſa probat̄ Didone.Nā de eius īteritu cogitat:cuius paulo ante amore deperibat:ut nō potui arreptū diuellere corpus idē ex Terentio patet.in amore hæc ſūt uitia: iniuria:ſuſpitiōes:inimicitiæ:īduciæ:bellū:pax rurſum:uel qa amorem & libidinē ſequit̄ punctura penitētiæ & dolor.Sagittas uero iccirco geſtare dicitur:uel quia & ipſæ incertæ uelóceſq; ſunt.& hæc ratio pene in omnibus aliis numinibus pro poteſtatum qualitate formatur.

¶DONA. Hæc celerans:laudat hoīs diligentiam.¶ At cy.ideſt dum hæc gerētur:Neceſſaria metuētis Veneris deliberatio:cuius æſtus augebat cōſideratio loci temporis & perſonæ. Erant ab achate perficienda iuſſa. Et periculoſum credere nepotem eidem periculo in quo erat æneas: ne tota ſimul progenies interiret. Nam quamuis Troiani eſſent humanæ ſuſcepti metuebatur fallax natura Tyriorum & ſtimulus Iunonis: ne ipſa oportunitatem loci & occaſionem temporis nacta terra opprimeret quos mari extīguere nō poterat.¶ Artes: ergo nouæ:ideſt conſilia elaborata exquiruntur:ut aſcanius non pergeret:& tamen achates iuſſa faceret. Fallit ergo omnes & profert a neæ amorem ſibi concilians didonem nam neq; æneas iratæ reſiſtere potuiſſet exigua ſubſtantia.Neq; conuulſis nauibus & in hyeme effugere.

¶CHRI. Faciē & ora:exꝓſſit quā faciē dicere:Nā facies dr̄ de cuiuſq; rei forma:ut qbus aſpera quōdā uiſa maris facies:Os āt hoīs eſt:ut Os humeroſq; deo ſimilis.¶ Artes:Ars & prudētia ī uita actiua uerſant̄:quēadmodū ītelligētia:ſciētia:& ſapiētia:ī cōtēplatiua:ē igit̄ ars recta ratio reꝝ faciēdaꝝ:& artis remanet opus:ut Phydiæ artis remanet ſtatua Iouis:Prudētiæ uero eſt actio quēadmodū uidemus ī adminiſtratore rei aut publicæ aut priuatæ:Tamē ars aliquādo capit̄ ꝑ ſciētia q̄ eſt reꝝ uniuerſaliū:Itē ꝑ aſtutia quadā: & tranſit ad pr[illegible]dētiā ſiue ī uirtute ſit:ut ī hoc loco:ſiue ī uitio:ut īſtructus & arte pelaſga:Ergo nouas artes īauditā:& mirā aſt[illegible]iā ī cōſultādo:Ars aūt q̄ ē ꝑ diſciplina ſecūdū Varronē duplex eſt:extrinſecus:& ītrīſecus:Ars extrinſecus ſciētia ſolā demōſtrat:ut cū ſcio quid ſit eloquētia:& qd ſit finis:& officiū eius:& quid oratio:& in quot partes diuidat̄ qbus cognitis:nō tamē ſcio loq ex arte:ītrinſecus ē cū artē ipſā cōſequor:ita ut ex arte loq ſciam:ut cū doceor quomodo exordiū faciā:quomodo narrationē:diuiſionē:ac cōfirmationē:& reliqua ītrinſecus igit̄ ita dat ſciētiā:ut qbus rationibus id qđ ſciētiā dat aſſeq poſſim Augu.āt ī quarto de ciuitate dei īquit:ars bene recteq; uiuēdi uirtus a ueteribus diffinita eſt:Vnde ab eo qd' græce dr̄ αρετη nomē artis latinos tradidiſſe putauerūt.¶ Noua.c. exponit qđ ſit nouas artes:Cōſiliū āt ē ut placet Ariſto.eoꝝ q̄ ad finē ſūt inqſitio:cuius tria ſūt officia:primū ſi q̄ ſūt q̄ ad finē ducāt uiæ pergrere:Secūdū ſi ſint quot ſint:Tertiū ſi una plures ue ſint:quonāmō illis uti ualeāus: Dulci ſibi qa nepos.¶ Oſſibus ī ipis medullis:q̄ ītra oſſa ſūt.¶ Ignē:amorē.¶ Domū:didonē:& oēs domeſticos: quorum conſilio ipſa mutari poterat:Amorem:ideſt cupidinē:Cicero in libro de natura deorum tres ponit cupidines:horum primum Mercurio dianaq; prima natum tulit:alterum Mercurio & Venere ſecunda: Tertium qui anteros nominatur ex Venere:& profecto triplex eſt amor:diuinarum rerum:& naturalium:ac poſtremo laſciuiæ:primum concepit Diana quæ dea caſta puraq; eſt ex Mercurio:Nam cum mens noſtra omni labe pura ad deum conuertitur ex Mercurio:ideſt ex ſapientia atq; doctrina amorem diuinarum rerum cōcipit.Secundus autem ex eodem Mercurio:ſed ex uenere oritur quia amor rerum naturalium a doctrina carū eſt:ſed ex uenere:quia ea doctrina non in corporeis ut in diuinis ſe corporeis admiſcetur:Tertius autem ex ſecūda uenere:quia laſciuia tota corporea eſt:& nihil egregium ſuſcipit:Vnde recte Petrarcha noſter illum ex ocio laſciuiaq; natum aſſerit:Hic optime a Propertio deſcribitur in ea elegia cuius eſt initium : Quicunq; ille fuit pueꝝ qui pinxit amorem Nōne putas miras hunc habuiſſe manus:Heſiodus aūt in theogonia ait chaos ante omnia fuit:Terra poſt chaon pauimētum deorum Item Tartara.Item amor : Alii dicūt primum cupidinem ſecundi Mercurii:& primæ Dianæ filium fuiſſe:Secundū ut placet Simonidi:ex ſola uenere.Tertium ex Venere:& Marte alii dicunt Venerem fuiſſe unā ex cupidinibus reliqs antiquiorem:Refert aūt Auſonius Cupidinē quādoq; in Myrteto herebi deuolaſſeq;: atq; ibi ad heroidibus:quæ pp illum multos labores:ac demū mortem paſſæ fuerunt captum fuiſſe:& in alta myrto cruci affixum ipſe tamē mox interuentu Veneris:quæ illi cathenas a Vulcano fabricatis minitabatur non ſolum liberauerunt:ueꝝ ēt a uenere:ut illi ueniā daret īpetrarūt.

Ars extrīſecus
Ars ītrīſecus

Nate:meæ uires:mea magna potentia:ſolus
Nate patris ſūmi qui tela Typhoea temnis:
At te confugio:& ſupplex tua numina poſco.
Frater ut Aeneas pelago tuus omnia circum
Littora iactetur odiis Iunonis iniquæ:
Nota tibi:& noſtro doluiſti ſæpe dolore.
Hunc Phœniſſa tenet Dido: blandiſq; morat̃
Vocibus:& uereor quo ſe Iunonia uertant
Hoſpitia:haud tanto ceſſabit cardine rerum:
Quocirca capere ante dolis:& cingere flāma
Reginam meditor:ne quo ſe numine mutet:
Sed magno Aeneæ mecum teneatur amore.

¶SER. Nate meæ uires:aut qa uenerea uoluptas exerceri ſine amore nō pōt:aut ſecundū Simonidē q dicit Cupidinē ex Venere tātū eē ꝓgenitū.quāq̄ alii dicāt ex ipſa & Marte:alii ex ipſa & Vulcano:alii uero Chai & primæ rerū naturæ eū eē filiū uelint. Solus nate:q cōtēnis Iouis fulmīa:q diis cæteris ſolēt eē terrori. Patris ſū. nūc quoq; ꝓprie de Ioue dixit.Sciēdū tamē ꝓ q̄litate reꝝ uel pſonarū ſūmū deū dici uel patrē. Nā unuſquiſq; putat eū eſſe ſummū deū : quē colit:ut Summe deū ſancti cuſtos ſoractis apollo. Typhoea:multi typhoia legunt.ut cerealia:& cerialia.Tiphoea aūt dixit:non qbus Typhoeus uſus eſt:ſed qbus Iuppiter in Typhoeū a ſpoliis:ideſt uirtute & uictoria epitheton poſuit:ut Scipio African9:Metellus Creticus. Temnis: aphæreſis ē:ꝓ cōtēnis.hac autē laude hoc agit facile eū poſſe cōtēnere Iunonē:q contemnit & Iouem. Ad te confugio:pſonaꝝ rō facit laudis augmētū. Tua nu.poſſibilitatē.Et notādū unū deū plura hr̄e numīa:ut ſupra diximus. Frater ut.æ.cōciliatio a q̄litate pſonæ. Vt autē eſt quēadmodū q; ī ꝓnūciatiōe extēdit̃: quādo tpis ñ ē. Iactet̃ q;:uacatq;. Odiis.i.iniuſtæ cā:petitōis oñdit̃:Odie āt o ī noīe breuis ē:ī uerbo lōgū:ut odi:quēadmodū liquor li breuis ē:liqt̃ lōga. Nota .t.græca figura ē qa plurale a ſingulari regit̃:ut Terē. Meretricū nō ppeti cōtumelias. Et.n.d.ſ.d. aut eo quo & ego:aut doluiſti iō:qa me dolētē uidiſti.ut doleo illa re. Phœniſſa:de Phœnice. Tenet: morat̃. Quo ſe.iu.Ver.Ho.quo.i.in quā partē.Iunonia aūt hoſpitia:Carthaginē dicit:ubi hītat Iuno. ut Hic illi9 arma:aut certe hoc ipm uereor q; Aeneæ Carthago in hoſpitiū patuit:ut eſt Timeo danaos & dona ferētes. Haud.t.c.c.r.aut ΛΕΙΝΤΙΝΩϹ ne intātū qdē:hoc eſt. breui occaſione ceſſabit:aut ſimpliciter ītelligēdū ē:nō poterit ī tāta rerū opportunitate ceſſare:ut ſit de ꝓuerbio tractū:quo dicit̃:Res ī cardine eſt:hoc eſt in articulo. Quocirca:qua pp. Meditor:mente ptracto. Ne. q.ſe.n.u.quo uel uacat.uel ꝓnomē ē.& bene ſupprimit̃ numē Iunōis:ne ei9 frequēti cōmemoratiōe Cupidinē terreat.magis.n.uult eū ītelliger̃ q audir̃ Iunonē:aut certe aduerbiū ē:ut ſit:Timeo ne ſe nūine Dido aliq̄ cōmutet ī ptē. Mecū.i.cū officio uenereo.nec pt ītelligit quēadmodū ego.Aliter.n.a mr̄e æneas:aliter amat a didōe.

¶DONA. Nate:breuiter oīa cōſilia ſua exprimit & qūo fieri poſſet oſtēdit:& honeſtū facile & neceſſarium demōſtrat. Meæ ui.uēdicat ſibi neceſſitudo parētū quicqd liberi poſſūt.Et docet inter filios & parētes tale debere [illegible] uolēdi & nolēdi ſtudiū:ut ī multis licet corporibus uolūtas:una & neceſſitudinis uinculū īdiſtinctū i[illegible] pduret. Tela ty.facile oſtēdit eſſe qd̄ petit q.n.potuit Iouis fulmīe cōtēnere:facilius poterit fœmiæ r[illegible]idere:ergo ita dixit:ne ille excuſaret ꝓpter Iunonē.Fecit ergo beniuolū filiū dicēdo nate.Itē quod po[illegible]ioue:& q; eſſet potētia ſua. Ad te.q.d.nō eſt alter qui tātū:aut debeat aut poſſit. Supplex: admōuit [illegible] & filiū rogauit ut deum:quid igitur acceſſit oneris cum eſt rogatus ab ea quæ auctoritate parentis iu[illegible] poterat. Frater ut.æ.fecit beniuolum & attētū.Nunc facit docilem ſubiuncta narratione totius negocii: dixit frater tuus ut appareat operam non in extraneo ponēdam:ſed in fratre.eſſe neceſſariam. Ergo honeſtū & piū:ut frater ꝓ fratre laboret:pſertim in cauſa ſalutis.Adiungit labores ut moueat cōmiſerationem:& oſtendit iniuſte pati:& deformat pſonam aduerſariæ:q̄ proſequatur innoxium. Nota ti.hoc ad laudem cupidinis ptinet.Maximum.n.crimē eſſet eius: ſi fratris periculum neſciret. Doluiſti:Si præterita doluit:debet cauere ne rurſus dolenda ſuccedāt. Dido tenet : oſtendit facilitatem petitionis : nam ſi iam æneæ affecta eſt:ſi eſt opus initio amoris in quo magna eſt difficultas : ſed augmento;deſideratur autē augmentum quia timetur Iuno: a qua amor talis poſſet abrumpi : ergo opus erat tali amore: q nō poſſet abrumpi a Iunone. Cardine:hic fidem facit [illegible]ores claudunt̃:& tribuit firmitatē.Ergo dixit. Tāto ceſſabit.c.r.Erat.n.in poteſtate abſoluere amorē: quem uoluntate ſuſcepat:ſed diuinitus īpactus non poſſet hūano arbitrio ſūmoueri:aſſerit ergo neceſſariū remedium quo oīs illa fatio ſuccūbat. Mecum:tanto amore amet:quāto mater amat filiū cuius amor nullius uiolētia numinis ualet abrūpi. Capere ante:oſtēdit melius eē uētura ꝓpulſare:q̄ iis q̄ uenerūt remedia q̄rere.

¶CHRI. Nate:orō ī genere deliberatiuo uerſat̃:Quāto āt artificio cōſcripta ſit Dona.demōſtrat:Captat.n. bēiuolētiā:attētionē:& docilitatē:& oñdit qd̄ petit facile:utile:hōeſtū:& neceſſariū. Sūmi:ad oīpotētiā refert: ſic Cicero ꝓ dono ſua : Quo circa capitolīe Iuppiter quē popul9 Romāus pp beneficia optimū pp uī maximū [illegible]uit. Typhoea: E ꝓ ei diphthōgo poſuit:ſed alibi lōgā poſuit:Stirpis achilleæ factus iuuenēq; ſuperbum [illegible]ē:ait Priſciāus:Typhoea q̄ſi dicat maxīa:qa maioribus ī corpus gygātheū uſū fuiſſe Iouē credimus uel [illegible]ea.i.armenia:qa ibi ſit Typhoeus:& ī illius antris fulmina fabricat Vulcanus:Fuit āt Typhoeus Titāis:& [illegible]ali9:Et ī bello Titanū a Ioue fulmīe pcuſſus ſub ætna : ut placet Ouidi. ut uero Maroni: ſub inarime relegat[illegible]:Fuit & alius Typhō:uir omniū crudeliſſimus:& q fratrē Oſyrim de humāo genere optime meritū īteremit:eiuſq; corpus in uigīti:& ſex partes diſcerſit:ſinguliſq; cōiuratis ſingulas dedit:Mox ab īſide:ut Oſyrim mar[illegible]ū ulciſceret̃ īterēptus eſt. Frater:dicit̃ q̄ſi fere alter. Hoſpitia:Hoſpitalitas amicitia eſt:q̄ cōtrahitur in Frater
ter eos qui nō ſūt eiuſdē patriæ:Sed alter cum in alterius patriam uenit:illius domo:ut ſua utitur diciturq; illud hoſpitiū:& illi hoſpites:Quæ autē non beniuolētia:ſed pecunia nos recipiunt:non hoſpitia dicunt̃:ſed diuerſoria:& cauponæ. Flamma:amore quod uinculum omnium tenaciſſimum indiſſolubile eſt.

Qua facere id poſſis:noſtrã nũc accipe mẽtẽ.
Regius accitu cari genitoris:ad urbem
Sidoniam puer ire parat:mea maxima cura
Dona ferens pelago:& flãmis reſtantia Troiæ.
Hunc ego ſopitum ſomno:ſup alta Cythera:
Aut ſuper Idaliũ ſacrata ſede recondam.
Nequa ſcire dolos:medius ue occurrere poſſit:
Tu faciem illius noctem:non amplius:unam
Falle dolo:& notos pueri puer indue uultus.
Vt cum te gremio accipiet lætiſſima Dido
Regaleis inter menſas:laticemq; Lyæum:
Et dabit amplexus:atq; oſcula dulcia figet:
Occultum inſpires ignem:fallaſq; ueneno.
Paret Amor dictis caræ genitricis:& alas
Exuit:& greſſu gaudens incedit Iuli.
At Venus aſcanio placida per mẽbra quietẽ.
Irrigat:& fotum gremio dea tollit in altos
Idaliæ lucos:ubi mollis Amaracus:illum
Floribus:& dulci aſpirans cõplectitur umbra.
Iamq; ibat dicto parens:& dona Cupido
Regia portabat tyriis duce lætus Acha[...]

¶SER. Qua.i.quõ.¶ Accipe:audi:ut e cõtra:Da.i.die:ut Da tityre nobis:Da nõ idebita poſco.¶ Mentẽ:diſpoſitionẽ:conſiliũ.¶ Accitu:euocatiõe.& eſt quartæ declinatiõis.¶ Vrbẽ ſidoniã:quã tenẽt ſidonii.¶ Mea maxima cura:& Aeneas cura eſt:ſed Aſcanius maxia:cui regnũ Italiæ:romanaq; tellus debent. & ubiq; Aſcanius maxia cura Veneris ĩtroducit:ut Veneris iuſtiſſima cura.Itẽ hũc tegere & diræ ualeã ſubducere pugnæ.¶ Sopitũ ſomno:unũ qdem eſt ſopor:& ſomnus:ſed modo ſopitũ irrigatũ intelligimus.¶ Idaliũ:Cypri:nemus ẽ in quo oppidũ breue:ut paulopoſt:Idaliæ lucos. Itẽ Idaliũq; nemus.¶ Sacrata ſede: uel tẽpli:uel oppidi.¶ Nequa:qua uacat:ut frequẽter dixĩus.¶ Medius: ĩportunus:incõgruus.¶ Tu fa.il.faciem ꝓ uultu poſuit. Nullus enim põt accipere faciẽ alterius:ſed uultũ:q ꝑ mentis qualitate formaẽ:unde infra: Et notos pueri puer indue uultus.¶ Noctẽ nõ amplius unã: ut ſupra dixĩus artis poeticæ ẽ nõ oĩa dicere: unde nũc ꝑmiſit noctẽ unã.Nec.n.dicturus eſt aut abſceſſum cupidinis:aut aduẽtũ Aſcanii.¶ Pueri puer:argumẽtũ a facili.¶ Regaleis ĩter mẽſas: epulas intẽperãtes: in qbus caſtitas rara eſt:& facilis amoris occaſio:unde eſt illud Terẽtii:Sine cerere & libero friget uenus.¶ Laticẽq; ly.latex ꝓprie aqua eſt:ab eo q ĩtra terræ uenas lateat:ſed & uinũ latet intra uuã:unde nũc dixit laticẽ lyæũ:aut pro lyæiũ dixit figurate ponẽs principalitatẽ ꝓ deriuatiõe.¶ Occultũ inſ.i.diffinitio amoris eſt:Ignis occult⁹.¶ Veneno:uenenũ dictũ q ꝑ uenas eat.¶ Paret.a.d.ut ſupra ꝓ cupidine amorẽ poſuit.¶ Et.a.E.laus ingens Aſcanii ꝑ trãſitũ.Si qdẽ alis tãtũ depoſitis aſcanius fuit.¶ Placidã ꝑ.m.q.aut epitheton eſt qetis:aut ideo placidã dixit:qa ẽ qes:q põt ẽt ſomnioꝝ terrore turbati.¶ Fotũ:ſublatũ a fouẽdo.¶ Amarac⁹:hic puer regi⁹ unguẽtarius fuit:q caſu lapſus dũ ferret unguẽta maiorẽ ex cõfuſione odorẽ creauit:unde optĩa unguẽta amaricĩa dicunẽ.hic poſtea ĩ herbã ſampſucũ uerſus ẽ:q nũc amaracũ dixit.¶ Iãq;.i.cũ uix uenus iſta dixiſſet.ſane nec feſtinãtib⁹ ꝑſonis: neq; mĩorib⁹ eſt reſpõdendi facultas:ut hoc loco cupidini: ut Mercurio ſupra.Idẽ in quarto:ut in ſeptimo furiæ.

¶DONA. Puer.i.p.oñdit ĩ ꝯmutatiõe formæ ætatis cõmutatione non fore difficilẽ.¶ Maxĩa.c.nolebat mittere Aſcaniũ ne duorũ ſolicitudinẽ tangereẽ uel is mittereẽ q exoriẽte tumultu ſibi ꝑ pietatẽ caue[...]ſet.¶ Hũc ego:ne diceret cupido quid fiet de aſcanio ſi ibo.¶ Sopitũ:nam illa ætas multum ꝓfundeq; dorm[...] ergo erit ſat temporis ad capiendos mulieris animos:Deſignat etiam tẽpus:& locum amoribus aptum.¶ Noctem.u.erat ſpatiũ breue:ſed erat ꝓperãdũ:ne lõgi tꝑis opa eẽt neceſſaria:qa aſcanius lõgiori ſõno teneri nõ potuit.¶ Paret:nõ reſpõdet:qd.n.ꝑſonæ matris uel maxĩe in tali cã reſpõderet:& tẽpus facta nõ fabulas exigebat: Ergo ſe officioſum matri ꝑſtat.¶ Gaudẽs:uel ut filiũ exprimeret ad patrẽ eũtẽ:uel qa plena uolũtate iuſſa mr̃is implebat.¶ At uenus:natura pueroꝝ tangitur:qui ſecuribus:& diu dormiũt:ſi etiã accedant alĩa oblectamenta:ut ſeceſſus:flores:& odores: & mollicies: Opacitaſq; umbrarum.Duce achate ergo hunc fallebat: & lætus portabat dona:quia non frangebatur onere munerum nec tedio uiarum.

¶CHRI. Mentẽ:animũ:& uoluntatẽ:Anima.n.teſte Aug.eſt ſpiritus intellectualis:rõnalis ſemp uiuẽs ſemper in motu bonæ malæq; uoluntatis capax ſcd̃m benignitatẽ creatoris:ac ſcd̃m ſui operis officium uariis nominibus diciẽ.ſ.anima dũ uegetat.Spiritus dũ cõtemplaẽ.Senſus dum ſentit:Animus dum ſapit.Mens:dũ intelligit:ratio dum diſcernit:Memoria dum recordatur:uoluntas dũ uult:Differunt iſta nõ ſubſtantia: ſed nominibus:Vna anima eſt:proprietates diuerſæ:in ſpiritu tamen:& anima poteſt eſſe differentia: nã omnis anima ſpiritus:nõ omnis ſpiritus anima.¶ Sidoniã:carthaginẽ:quam condiderunt qui de ſidoniis partibus uenerant.Eſt.n.in phœnicia poſt orthoſiam:& eleutherũ:Tripolis:quæ nomẽ a re ipſa accepit. Tres.n.urbes habet
Idalius ſyrum:Sidonem:& aradũ.¶ Idalius:mons Veneri ſacer in cypro eſt inſula in ſinu iſſico:& pãphilio poſita quæ
Lyæũ pelago continua eſt ægyptio:Lyæum unum eſt ex nominibus Bacchi ab eo quod eſt λυειν.i.ſoluere quia homines a curis liberet:De his noĩbus ſcribit Oui.Thuraq; dant:bacchũq; uocant bromiũq; lyæum: Ignigenãq; ſatumq; iterum ſolumq; bimatrem:additur his niſeus indetonſuſq; thyoneus: & cum leneo genialis cõſitor uuæ:nictileuſq; eleleuſq; pares: & iacchus:& euan:ſed de Baccho alibi.¶ Occultum inſpires ignem:ideſt occulte:& diſſimulanter immitas.¶ Venenum:quia peſtifera res eſt amor:& cito tranſcurrens occupat uenas.¶ Fotum:ab eo quod eſt foueo:dicunẽ.n.aues pullos ſuos fouere cum allaꝝ amplexu incubant.¶ Amaracus:recte exponiẽ a Seruio hãc herbam Thuſci ꝑſam appellãt:ſanſucus:ut ait Dioſcorides a ſiculis amaracus diciẽ ramoſa herba multas uirgas ſuper terrã ſpargit Foliis puis & rotũdis nõ diſſimilibus nepite:tota herba odorata eſt: Simon illã maioranã:& ꝑſam uocat amaracũ Cynare regis cypri filiũ in hãc herbã mutatũ fabulantur.

Cum uenit:aulæis iam ſe Regina ſuperbis
Aurea compoſuit ſponda:mediamq́ʒ locauit.
Iam pater Aeneas:& iam troiana iuuentus:
Conueniunt:ſtratoq́ʒ ſuper diſcumbitur oſtro.
Dāt māib⁹ famuli lymphas:cerereq́ʒ caniſtris
Expediunt:tonſiſq́ʒ ferunt mantilia uillis.
Quinquaginta ītus famulæ:qbus ordīe lōgo

¶SER. Cū uenit:aut pro cū ueniret:aut cum ſit aduerbium temporis pro dū.Nec enim poteſt coniunctiui
modi particula iungi indicatiuo Sane ſciendum cum & dū malo errore a Romanis eſſe cōfuſa.¶ Aulæis:uelis
pictis:quæ ideo aulæa dicta ſunt ꝙ primū in aula Attali regis Aſiæ:qui populum Romanum ſcripſit hæredē
inuenta ſunt:ideo etiam in domibus tendebātur aulæa:ut īmitatio tentoriorum fieret:ſub quibus bellantes
ſemper habitauere maiores:unde & ī thalamis hoc fieri hodie conſpicimus.Varro tamē dicit uela ſolere ſuſpē
di ad excipiendum puluerē:quia uſus cameræ ignorabatur:unde Hora.Interea ſuſpēſa grauis aulæa ruinas In
patinam fecere trahētia puberis atri Quātū nō aqui
lo cāpanis excitat agris.Sciendum ſane omnia græca
nomina in η litteram exeuntia cum deriuationem
faciunt η in æ diphthōgū cōuertere: ut αυλη aulæa:
ίδη idæa:αιτνη ætnæa.¶ Sūpbis:nobilibus:ut Ceci
ditq́ʒ ſuperbū iliū.¶ Aurea:ſi Dido aurea pulchrā ſi/
gnificat:& eſt nominatiuus:Si ſponda ſeptimus qdē
eſt:ſed ſynæreſis fit:& ſpondeus eſt.¶ Sponda: ſtiba/
dia antiqui nō habebāt ſed ſtratis tribus lectis epula/
bātur:Vnde & tricliniū ſterni dicit:Sic Cicero Ster/
ni triclinia: & ī foro ſterni iubebat.Vnde appet erra/
re eos qui triclinium dicunt ipſam Baſilicam:uel cœnationē.¶ Mediamq́ʒ locauit:ipe.n.apud maiores domi/
ni fuerat locus:ut aperte Saluſtius docet:igit diſcubuere Sertorius īferior in medio.ſuper eum.T.Fabius Hiſpa
nienſis ſenator ex proſcriptis.in ſummo Antonius:& infra ſcriba Sertorii Verſius:& alter ſcriba Mecœnas in
imo:medius īter Tarquinium & Denatium Perpēna.¶ Iam pater æneas:religioſus:quia pater proprie omniū
deorum eſt epitheton:ut oſtēdit ubiq́ʒ Virgilius.¶ Oſtro:pro purpura poſuit:unde tingitur purpura.¶ Dant
manibus fa.lym.humilis character:qui ισχvος dr.uilia.n.deſcribuntur.¶ Tonſiſq́ʒ.ſ.m.u.tonſis uillis.i.minu/
tis:uel cōpoſitis.Cōſtat.n.maiores mappas habuiſſe uilloſas:mātilia uero a manibus ante lotis dicta: quo mō
torale a toro:Quod aūt legimus ī Horatio Nec turpe toral apocope eſt.Quīquagīta ītus famulæ:hoc eſt mul
tæ.¶ Ordīe lōgo dipoſitiōe ſecūdū Tulliū q ī œconomicis dicit:qd ubi ponēdū ſit.nec.n.dnt uniuerſa cōfundi.
¶DONA. Cum uenit:executus eſt iuſſa maturæ:qa p̄uenit conuiuium:& uenit cum iam diſcumberent in
aptiſſimo tempore.¶ Mediam:nā is locis potior apud ueteres fuit:Nā Sal.ita ſertorii cōuiuiū deſcribit:ut ipm
quia potior fuit collocarit ī medio.¶ Iam pater æneas:Diſcernitur ipſe:& Troiani ſedibus purpureis.¶ Dant:
deſcribit familiæ ordinem.¶ Caniſtris:Mos apud ueteres fertur fuiſſe:ut panis nō argenteis: ſed uimineis ua/
ſculis inferretur.¶ Lōgo ordine:ubi fuerat quinquaginta ad quarum curam pertinebat procuratio cellarii: &
deorum penatum cultus illas ſine dubio uiciſſitudo longo ordine tangebat.
¶CHRI. Spōda:exterior pars lecti ē:ut pluteus īterior.¶ Lymphas: Aqs q̄ dnr a nymphis.Vulgo āt teſte Pō
peio memorie ꝓditū ē qcūq́ʒ ſpeciē quādā e fonte.i.imaginem nymphæ uiderint fuere cœperunt: quos Græci
νυμφολεπτους latini lymphatos appellāt.¶ Cerereq́ʒ.i.panē:& denoīatio quoniā capit auctor ꝓ re cuius ē au Ceres
ctor.Terē.Sine cerere:& libero friget uenus:Cerereq́ʒ deā frugū Fabulāt cæli & Veſtæ filiā:Alii Iouis dicūt.Fe/
rūt p̄terea cū frater Saturnus cui fauebat pulſus eſſet metu Titani in antro latuiſſe:Præſertim āt pudore ductā:
qa creſceret ſibi uterus:Nō cōceperat iā Acherōtē:q & ipſe cū natus eſſet:eodē pudore affectus delituit: & ad īfe
ros deflexit cōcepit Acherōtē ex captiuitate fratris.i.mœrorē ex quo ſolitudīe gaudebat.Ad id.n.impellit mœ
ror.Qui rē ad hiſtoriā referūt:aiūt illā Sicani antiquiſſimi ſiciliæ Regis filiā fuiſſe:& ab ea ſiculos uſū frumētī
colēdi cœpiſſe:Diodo.uero ſiculus q ex hac inſula oriūdus rē diligētius ꝑſequit ſiciliā Cereri:& filiæ eius ſa/
cratā īcolas a maioribus ſuis p ſucceſſiones ſemp accepiſſe affirmat: Addūt etiā poetæ in nuptiis Plutonis:& ꝓ/
ſerpinæ hāc īſulā ſpōſæ a Ioue dono datā ipſaſq́ʒ deas primo hic apparuiſſe grauiſſimi ſcriptores tradidere:pri/
moq́ʒ hic frumentum eſſe natum ꝓpter loci Fertilitatē:Vnde etiā nūc in agro Leontino:& aliis in locis quod
agreſte frumētum nuncupant naſcit:ergo hanc deā uolunt nō modo ferendi fruges p̄cepta dediſſe:ſed & leges
ad iuſte uiuendū tuliſſe:Vnde themoſphora dicit:Quapropter:& uiuēdi & bene uiuendi auctor fuit:Sūt quo
que q dicant Cererem Saturni:& Rheæ filiam fuiſſe:& frugū culturam inueniſſe:& quidem ante proſerpinā
natam:& a Plutone raptam:Nam in rapina ipſa omnes ſegeres incendit: tum propter inimicitias quas contra
Iouem ſuſcepit:tum propter Filiæ mœrorem:inuenta autē filia:& Ioui reconciliata eſt:& Triptolemum miſit:
Qui fruges ſerere doceret:Multi deniq́ʒ populi de hac dea contendunt: Aegyptii enim dicunt Cererem ac iſim
eandem deam eſſe:& in ægyptum ſemen intuliſſe:Quo tempore Nilo ſtagnāte Regio optime ſemē exciperet.
Athenienſes in attica eleuſina oſtēdunt:ubi primum hoc munus dea dederit:hæc omnia Diodo.Euſe. autem
Pamphilus ita rem partitur:ut Telluris uim ueſtam appellet cuius uirginale ſimulachrum in foco ignis ſtatu/
it: quæ uirtus quoniam ferax eſt muliebri ſpecie fungitur Rhea quam & opem dicunt lapidoſæ montanæq́ʒ
terræ uis eſt:Ceres feracis:& plenæ:Hæc bonam quæ proſerpina eſt Ioui peperit:ac ideo hāc ſpicis coronamus
& papauera iuxta ponimus:quoniam fertilitatis ſymbolum ſunt proſerpina uis eſt proiecti ſeminis in terram
quā Pluto.i.ſol.qui in hyeme remotiorē partem luſtrat ad inferos rapit.¶ Villis:generis maſculini:& ſecundæ
declinationis:Vellus aūt generis neutri:& tertiæ declinationis.¶ Mantilia:a manu: & tego uolunt ꝙ illis ma/ Mātilia
nus lotæ abſtergantur:Vnde Mantilia plærīq́ʒ dicunt famulæ ancille: ab oſcis origo eſt huius nominis: apud
quos ſeruus famel dicitur.¶ Caniſtris:a capiendo dicunt:aliqui a græco eſſe credunt:illi enim τανανιτα dicūt.
¶ Struere:ordinare & in recta Figura res diuulſas cōponere:hinc dicimus ſtruere orationem:hinc ſtruē ligno/ Struere
rum hinc deſtruo cum compoſita deficiunt:hinc ſtruere aciem:& mentē per tranſlationē inſtruere dicimus.

Cura penū ſtruere: & flāmis adolere Penates.
Centum aliæ: totidemq; pares ætate miniſtri:
Qui dapibus onerēt mēſas: & pocula ponāt.
Necnon & Tyrii per limina læta: frequentes
Conuenere: toris iuſſi diſcumbere pictis.
Mirantur dona Aeneæ: mirantur Iulum:
Flagrantiſq; dei uultus: ſimulataq; uerba:
Pallamq;: & pictum croceo uelamē Acantho.
Præcipue infelix peſti deuota futuræ
Expleri mentem nequit: ardeſcitq; tuendo
Phœniſſa: & puero pariter: doniſq; mouetur.
Ille ubi complexu Aeneæ: colloq; pependit:
Et magnū falſi impleuit genitoris amorem:
Reginam petit: hæc oculis: hæc pectore toto
Hæret: & interdum gremio fouet inſcia Dido
Inſidat quantus miſeræ deus: at memor ille
Matris Acidaliæ paulatim abolere Sicheum
Incipit: & uiuo tentat præuertere amore
Iampridem reſides animos: deſuataq; corda.

SER. Cura.p.inter penū & cellariū hoc intereſt: q cellariū ē paucoꝝ dierū: unū & i cellā dr iperatū frumen/tum: penus uero longi temporis. Sane dicimus hic & hæc & hoc penus: ſed in maſculino & in fœminino gene/re q̄rtæ ē declinatiōis: a neutro tertiæ: quō pecus pecoris: unde Hora. Portet frumēta penuſq;. maſculīo uero ge nere Plautus: Niſi mihi ānuus pēus daf: & fœminino Lucili⁹ poſuit: ut Vxori legata pen⁹. q̄rtæ āt declinatiōis eē Perſius docet: ut i locuplete penu defenſis pīguib⁹ umbris. Struere: ordinare. cōponere. uñ & ſtructores di cunt ferculorū cōpoſitores. Et flam. ado. pe. colere. ſed adolere ꝓprie ē augere. In ſacris āt adolet p bonū omē dicit. Nā & i aris nō adolent aliq: ſed cremant. Totideq; pares ætate miniſtri: nō numerus hēt admira tionē ſed ætatis q̄litas. Dapib⁹: dapes regū ſunt epu læ priuatoꝝ. Et. p. p. ſecūdū antiquū locut⁹ ē morē. Mirātur. d. æ. mirant iulum: hoc ad Tyrios retulit. Flagrātiſq; dei uultū: hoc ad poetā refert. Simula taq; uer. cōpoſita i Aſcanii ſimilitudinē. & hoc ex pſo na poetæ accipiēdū. Præcipue iſœlix: pp caſū futu/rū: ut pbāt ſeq̄ntia Peſti deuota futuræ. Expleri. m. n. græca figura eſt. Tuēdo: dū ituet: & oīs gerundii mod⁹ tā ab agētis q̄ a patiētis ſignificatiōe ſimiliter pfert: ut Cātādo tu illū. i. dū cātas: & Frigid⁹ i pratis cātādo rūpit anguis. i. dū ei icātat. Ille ubi: poſtq̄: ut Hora. nos ubi decidius: hoc ē poſtq̄. nā ſi loci eēt quo diceret: ergo ubi iterdū aduerbiū loci eſt: iterdū tpis. Et. m. arduū. Difficile ē. n. imitari ueꝝ filii affectū. Reginā. p. nō ſimpliciter dixit petit: nā petere nō ſo lū adire: ſed ēt petere ē ꝓprie iſidiari. Gremio. f. ſu/ſtier: ut Fotū gremio. Inſideat: legit & iſideat. At memor. i. m. hoc ē pceptoꝝ mris. Acidaliæ: Acida/lia Venus dr: uel qa iniicit curas: q̄s græci ακιΔας di/cūt: uel certe a fonte Acidalio: q ē i Orchomēo Bœo/tiæ ciuitate: i quo ſe Grīæ lauāt: q̄s Veneri cōſtat eſſe ſacratas: ipſi⁹. n. & Liberi filiæ ſūt: nec imerito. Grīæ . n. p horū fere numinū mūera cōciliant. Iō aūt nudæ ſunt q grīæ ſine fuco eē debēt: iō cōnexæ: qa iſolubi les eē grās decet: Hora. Segneſque nodū ſoluere gra/tiæ. Quod uero una auerſa pigit duæ nos reſpiciētes: Hæc rō ē. qa ꝑfecta a nobis grā duplex ſolet reuerti: Vn/de ſupra: Nec te certaſſe priorē pœniteat. Abolere ſi. In. ordo naturalis. Prius. n. eſt euellere ihærētia: & poſt no ua inferre. ſic Ter. ut metum in quo nunc eſt adimam atq; expleam animum gaudio. Viuo amore: aut uiui hominis: aut certe uehementi. Præuertere: præoccupare propter Iunonem ſine dubio. Reſides. a. pigros ad amandum inertes. Iurauerat enim nulli ſe eſſe nupturam: unde contra inſtantes dicimus induſtrios.

DONA. Cētū aliæ: elegāter atq; breuiter diuitias expreſſit laudauitq;: Voluit. n. demōſtrar ducētos: & ſexū & ætatē diſcernere: Numerus āt nō ē res magna i Rege: Sed pilitas ætatis q oſtēdit quāta ſibi ſeruoꝝ eēt multi/tudo. Ex q ducēti pari ætate eligi potuerit digni: q curarēt ſupradicta: Nec nō ſupra oſtrū Troiāi: q magis cēnt honorādi ſederūt. Tyrii: uero i ueſtibus pictis. Mirant: p hoc oſtēdit regia: quāquā ditiſſimi uiri uxor fuiſ/ſet Talia nūquā habuiſſe: cū hæc ipſa & ſui Tyrii mirant: Alius itellectus eſt Mirant dona æneæ. i. mirant Talia æneā uel habere uel donare potuiſſe. Mirant: ergo ſubſtātiā animi largiētis. Ardeſcitq; tuēdo: contrariū po/ſuit: Nā cōſideratiōi itēta faſtidiū incurrere debuit. Falſi: magna res: ut etiā pater deceptus ſit inſidat quātus: Tāto libentius imprudens cōplectabatur. Quantum neſciebat qualem deum amplecteretur. Infœlix: Quia benignum animum exhibebat: quem deberet inimicum exhibere cum ex eo pateretur ſibi mors. Abolere: prius. n. debebat remouere amorem priſtini uiri: & paulatim quia cum uehementer hæreret: nō poterat uno impulſu dimoueri: iccirco autē Didonem caſtam: diuitē: pulchrā: deceptā inducit p cupidinē ut: nō ſolum Di donis uerum etiam æneæ exſtimationem oſtenderet Ne illum ignobilis Fœminæ proiecti pudoris ſponte amaſſe: aut prouocata muneribus uideat: Aut ille malis ſubmerſus innumeris de amoribus illicitis cogitaſſe.

CHRI. Cura penū: Et lōgū & lōgo legit: ut ſit longo ordine uel longū penū: Penus eſt omne quo ueſcunt homines: ut ait Cicero i libro ſecūdo de natura deorū: Et Feſtus ſcribit pœnora res eē neceſſarias ad uictū quo/
Penus tidianū: Et ſcæuola ait penus ē qd eſculētū poculētū ue eſt: Gellius uero refert q lōge uſionis gratia cōtrahunt & recōdunt: qa nō in promptu ſint: ſed itus & pœnitus habeant penus dicta ſunt: eſt pterea apud iuriſcōſultos titulus de penu legata: in quo penus appellatiōe uenire demōſtrāt. Quæ eſui potuiq; ſunt: Neq; ſolum ut pa/nis caro caſeus uinū. Sed & ut ſunt condimēta ſal: piper: garū: crocū: Et in quo: ut uaſa in qbus eſculentaq; po/culētaq; tenent: penariū āt: ut ēt cellariū nō penū eſſe diceus: ſed cellā ipſam & repoſitoriū in quo penus ſerua tur: ut granariū ubi grana cōdunt. Cellarius eſt q pēſt penori: q ut notari pōt apud Plautū a ꝓmendo: & cūdē do nomē: ēt accipit Sū ꝓnus cōdus: ꝓcurator peni. Adolere: qa urēdo odor eiicit. hinc Homerus καΔαεις ενθαλαμω ευωΔει κηωεντι. i. ardēti: hoc eſt olenti. Hæret: affixa manet: Eſt aūt hic repetitio hæc. o. hæc. p. t. Adolere: remouere; Sunt autem exoleo & aboleo compoſita non cū ſoleo: ſed cum oleo. ut placet Priſciano.

¶SER. Quies.e.ꝓp regalē affluentiā.cōtra ſupra ait:Poſtq̄ exēpta fames.ꝓp naturæ neceſſitatē nō āt luxuriā. ¶Menſæq; remotæ:licet ſub extranea pſona Romanoꝝ tamē exequit̃ morē apud quos duæ mēſæ erant:una epularꝝ:altera pomoꝝ.¶Crateras:græcū:eſt ab eo qđ eſt hic crater:Nā latine hæc cratera dr̃.unde Perſius Si tibi crateras argēti incluſaq; pingui Auro dona ferā.¶Et.u.c.uina ꝓ poculis poſuit.& eſt tropus ſynecdoche:ut Cererē dicāus:ſic Pla.Vinū pcemur:nā hic de⁹ pn̄s adeſt.Coronāt āt ē aut īplēt uſq; ad marginē:aut qa antiq coronabāt pocula:& ſic libabāt:uñ ē:Magnū cratera corōa īduit:īpleuitq; mero h̄ tractū ē ex Home.q ait ī iliade.
κουροι δὲ κρητηρας επεςεχαντο ποτοιο.

Poſtq̄ prima quies epulis:menſæq; remotæ:
Crateras magnos ſtatuunt:& uina coronant.
Fit ſtrepitus tectis:uocemq; p ampla uolutāt
Atria:dependent Lychni laquearibus aureis
Incenſi:& noctem flāmis funalia uincunt.
Hic Regina:grauem gēmis:auroq; popoſcit
Impleuitq; mero paterā:quā Belus:& omnes
A Belo ſoliti:tum facta ſilentia tectis.
Iuppiter(Hoſpitibus nā te dare iura loquūt̃)
Hunc lætum Tyriiſq; diē:Troiaq; profectis
Eſſe uelis:noſtroſq; huius meminiſſe minores.
Adſit lætitiæ Bacchus dator:& bona Iuno.

¶Fit ſtre.te.i.ad tecta:ut It clamor cælo.legit̃ aūt. Et fit ſtrepitus tecti.¶Atria:ut ſupra diximus tāgit morē Romanoꝝ.Nā ut ait Cato & ī atrio & duobus ferculis epulabant̃ antiq:Vñ ait Iuue.Quis fercula ſeptē Secreto cœnauit auus?Ibi & pecūias hēbāt:Vñ q honoratiores erāt liminū cuſtodes adhibebant̃:ut Qui dardāio anchiſæ Armiger añ fuit:fiduſq; ad limīa cuſtos.Ibi ēt & culina erat:unde & atriū dictū ē.atrū.n.erat ex fumo.¶Lychni:græco ſermōe uſus ē:ne uile aliqd ītroferret.Alychno āt lucerna dcā eſt:uñ & breuis ē lu:ut Iuue.Diſpoſitæ pīguē nebulā uomuere lucernæ.Hor.Vnguor oliuo Nō quo fundatis īmūdus nacta lucernis.Si.n.a luce diceretur nō ſtaret uerſus. ¶Laq̄aribus:prīcipaliter lac⁹ dr̃:ut Lucilli⁹ Reſultāt ædeſq; lacuſq;:dimīutio lacunar facit.Hor.Nec mea rēidet ī domo lacūar: Inde fit alia dimīutio lacūariū: & p antiſtæchon laqueariū.¶Noctē.u.lumīs ē exaggeratio.¶Funalia:ſunt q̄ intra cærā ſunt:uñ ſunt dcā a funibus:quos ante uſum papyri cæra circūdatos habuerẽ maiores.uñ & funera dr̄r q; funes incēſos mortuis pferebāt.¶Hic:tūc.ē ergo aduerbiū tpis.¶Quā Bel⁹:prius rex Aſſyrioꝝ:ut ſupra dixīus:quos cōſtat Saturnū:quē & Solē dicūt:Iunonēq; coluiſſe:q̄ numīa:& apud afros poſtea culta ſunt:unde & līgua punica Hal dr̃ deus:Apud aſſyrios āt Hel dr̃ q̄dā ſacroꝝ rōe & Saturnus & Sol. ¶Hoſpitib⁹.n.te.d.i.l.ſ.exēplo Lycaōis:q cū hoſpites ſuſceptos hoſpitio necaret:a ſuſcepto Ioue poſtq̄ ei epulas hūanas appoſuit uerſus ī lupū oſtēdit hoſpitii iura nō eē uiolāda.unde dr̃ iupr̄ ξενιος.i.hoſpitalis.¶Troiaq; ꝓfectis:ſane bene uoluit dicere ꝓfugis.¶Eſſe uelis:ſecūdū hetruſcā diſciplinā locutus eſt.Sic.n.dicebāt uolēs ꝓpitiuſq; ſis.¶Adſit lætitiæ bacchus dator:alii adſis legūt:ſcđm quos Bacch⁹:aut antiptoſis ē:aut antiqu⁹ uocatiu⁹:ut Socer arma latin⁹ hēto.Bñ āt addidit dator lætitiæ:qa ē & dator furoris.¶Et bōa Iūo: aut ꝓpitia.i.nō irata Troiāis:ut Sis bonus o felixq; tuis:aut magis bōa cœleſtis.eſt.n.& inferna:ut Iunoni infernæ dictus facer.

¶DONA. Poſtq̄.p.q.cōuiuii prolixi nox deſcribit̃: Nam cōfectis epulis ſtudium Bibendi proſequuntur. ¶Funalia:Faces ex funibus procreatæ.¶Grauem:laudat a pondere:& a materia: Deinde quo maiores Didōis uſi ſint:& durante merito tranſierit ad Didonē.¶Fata.ſ.rem.n.diuinā arctura ſilentiū induxit.¶Iuppiter: rogat Iouem:& eius uirtutē narrat:ut oſtendat pleno uoto Troianos excepiſſe:Cum initam ſocietatem teſtimonio hoſpitalis Iouis confirmet:Cū aūt ipſa eſſet ſidonia quaſi mortis ſuæ præſagio:Tyriorum ſolū: & Troianorū meminit:& merito diei meminit quo confirmabat ſocietatem per ſacra: & conuiuiū.Triſte aūt fuit tenebras nominare uel noctem:uel maxime qa continuationem diei nocti coniunxerat:& nundū itum erat ad requiem.¶Noſtroſq; huius:& ſic factū:ut etiam nūc dure de actibus Didonis Fabula.¶Bacchus:uinum ſine quo lætitia in conuiuiis eſſe non poteſt:Nam ſi alibi eſt Bacchus:& ad culpā cauſas dedit:id non uini uitiū:eſt ſed hominis uino uti neſcientis.¶Bona Iuno:Nā norat illam inimicā Troianis:ergo ut ſit bona:& beniuola.

¶CHRI. Vina co.ſic Home.πινοντεσ κρατηρας επιστεφεασοι νοιο.¶Fit ſtre.non.n.ſine ſtrepitu potuit eſſe lætum:& numeroſum conuiuium:Volutant:undatim enim effluit uox per camerata loca.¶Atriū:genus Atriū
ædificii eſt:Quod mediā: areā cōtinet:In quā collecta ex oī tecto pluuia deſcēdit:dictū atriū:uel qa id gēus edificii primū atriæ:q̄ eſt urbs ethruriæ inuentū eſt: Vel qđ a terra oriat̃ q̄ſi atteriū: ait Pompe. Feſtus.¶Lychni: Lychni
λυχνοι.i.oē qđ lucet.Lucernā aūt nō hinc eſſe puto:ſed a luceo:Nā quāuis primā corripiat quā luceo ꝓducit. Non caret exēplo:Nā dico dicacē.& a duco ducē: & a uito uitiū. Quæ omnia nomina a uerbis primam.Producētibus deriuata corripiunt̃.¶Laquearibus:Lucretius Nec cytharā roboāt laqueata aurataq; tecta.¶Paterā:āt poculū teſte Macrobio latinū eſt planū:& patens a patēdo dictū Carcheſium autē procerū & circa mediā partē cōpræſſum anſatum mediocriter.Anſis ad ſummū ad infimum pertingentibus Verū Plautus cū apud pherecidem legiſſet Alchmene a Ioue carcheſium dono datum inſuetū nomē:& græcis dūtaxat notum relinquens pateram cuius figuram longe diuerſa eſt dixit:Tunc facta.ſ.nā factura ſacrificiū ſilētiū indixit more ro. Apud quos ne omne malum ſequeret̃ aiebat ſacerdos Fauete linguis:ideſt tacete Iuue.ite igitur pueri linguis animiſq; fauentes.¶Iuppiter:Ioué aūt hoſpitibus iura dare dixerunt non ſolū propter fabulā Licaonis:ſed magis qa ab eo planeta maxime eſt iuſtitia & religio:atq; humāitas oīs:hinc apud Homeꝝ.Menelaus uiolati a paride hoſpitii pœnas Iouē poſcit:Et Sta.eadē de re ait:Non gentibus æquū fas aut cura Iouis melius legatus addiſſem Sauromatas auidos.¶Lætitiæ.b.d.nā uinū lætitiā inferre teſtis eſt Salomō. Hora.āt O fortes peioraq; paſſi:ſæpe uiri mecum nunc uino pellite curas.Et Home. αρνε λύω:και οινονεῦ φρονα καρπον αρου ρας.
Bona benigna eſt enim religio in deos:pietas in patriam patres:& ſanguine coniunctos bonitas in uulgus.

Patera

¶SER. Laticum libauit honorem:more ſacrorum:& tangit ritum Romanorum qui paniceas ſacrataſq; menſas habebant:in quibus libabant:ut Heus etiã menſas cõſumimus inquit Iulus. ⁋ Libato:delibato. ⁋ Summo tenus attigit ore:& uerecundiã Reginæ oſtendit:& morem Romanũ. Nam apud maiores noſtros fœminæ non utebant̃ uino:niſi ſacrorum cauſa certis diebus deniq; fœmina quæ ſub Romulo uinum bibit:occiſa eſt a marito:Mecennius abſolutus eſt(id enim nomen marito.) Sic Granius Lucianus cœnæ ſuæ : unde in hiſtoriis lectum eſt Romanorum:uini uſus Romanis fœminis ignotus fuit : ne.ſ.in aliquod dedecus primo laberentur. ⁋ Tũ bitiæ:per tranſitũ pœnorum ducum nomina introducit. Nã Bitias claſſis punicæ fuit p̃fectus:ut docet Liuius. Iopas uero rex afroꝶ unus de procis Didonis:ut punica teſtatur hiſtoria. ⁋ Increpitans:inclamans: ut Aeſtaté increpitans ferã: Aut certe arguens familiariter ſegnitiem tarde pateram accipientis cum eſſet auidus in bibendo. ⁋ Hauſit: mõ accepit:nec poſſumus intelligere bibit cum hoc ſeq̃tur:Et plẽo ſe proluit auro. alibi uidit:ut Hauſit cœlum mẽtemq; recepit alibi audiuit:ut Vocemq; his auribus hauſi alibi uulnerat:ut Et latus haurit apertum:& multa alia pro loco ſignificat. ⁋ Poſt alii proceres: ergo & Bitias unus eſt de proceribus. Nam exoche nunq̃ ſine ſimilitudine fit. Sane proceres de his eſt quæ nominatiuum in uſu non habent.ut ſupra:Et uictor ditione tenebat. Nam nec hoc in uſu habet nominatiuum: licet in compoſitione dicamus conditio. Proceres autem ideo ſecundum Varronem principes ciuitatis dicuntur:quia eminent in ea ſicut in ædificiis mutili quidã:hoc eſt capita trabium quæ proceres nominantur. ⁋ Crinitus Iopas:aut puerum intellige:aut imitabatur Apollinis formam:cuius fuerat etiã artis imitator:quo circa apud Ouidium de ſe loquens ait:Vtq; meum intonſis caput eſt iuuenile capillis.

Et uos o cœtum Tyrii celebrate fauentes.
Dixit:& in menſa laticum libauit honorem:
Primaq; libato ſummo tenus attigit ore.
Tũ Bitiæ dedit increpitans.ille impiger hauſit
Spumãtem pateram:& pleno ſe proluit auro.
Poſt alii Proceres:cithara crinitus Iopas

¶DONA. Tyriis:ne eſſet aliqua incolarum aduerſus peregrinos æmulatio:in menſa in conuiuiis enim cũ huiuſmodi honorificentia numinibus exhibetur:Pro ara menſa ſuccedit. ⁋ Prima:uel quia ipſa libabat:uel q̃a potior omnibus fuit:utpote regina. ⁋ Summo tenus:ſummis labris:ut religionis:& non uini cupidam demõſtraret. ⁋ Increpitans:clara uoce exhortans :hunc autem elegit quia ſciebat uini eſſe amatorem: unde ſequitur ille impiger hauſit. ⁋ Et pleno.ſ.p.auro : & pateram inquit uacuam fecit:& cũ auide biberet: & tantũ infunderet quantum fauces tranſmittere non poſſent:perfudit etiam ſe. ⁋ Poſt:intellige ritum executi ſunt: poſt acta conuiuia:poſt conſecrationem fœderum. Ludorum autem fit deſcriptio:quibus reges per uoluptatem ad producendam potationem utuntur:Ludi autem didonis nihil turpe factu nihil obſcœnum dictu habuerunt: Nã cytharæ arté inter honeſtas numerari conſtat per hanc Orpheus plurimum potuit : Hanc graues & prudentes amant:Hanc diligunt muſæ:quibus tradentibus in uſum hominum uenit: Hæc in agonibus: ideſt in ſacris certaminibus coronatur. Ars ergo honeſta:Conuiuium quoq; non diſſimile.

¶CHRI. In menſa: Nunq̃ amore ro.diſcedit poeta : Ergo q̃uis non niſi in ara libetur : tamen legerat in papiriano iure uicem aræ præſtare menſam dicatam:Vt in templo Iunonis populoniæ auguſta menſa eſt:Ergo in menſa libat Euander quoniam ſacrata erat. Hic autem quoniam conuiuium erat regium non ſacrum apud humanam menſam:in triclinio non in templo:quia non erat religioſa:ſed uſurpata libatio:ſola libat Regina: in qua non obſeruationis neceſſitas eſt:ſed uſurpationis licentia:ait Macrobius. ⁋ Bitiæ dedit : recte de Bitia Seruius. Verum legitur etiam Didonem fratrem fugientem primum in Cyprum nauigaſſe ibiq; bitiam ueneris ſacerdotem cum magna puellarum manu quæ ad ſacra uenerant Didoni ſeſe dedicaſſe. Ipſamq; inde in aphricam nauigaſſe:Ergo dedit bitiæ ueneris ſacerdoti:qui ut ueriſimile eſt conuiuio intereat. ⁋ Cythara inuentum Apollinis dicitur. alii uolunt repertam eſſe a Mercurio qui cum per ægyptum iter ageret offendit cadauer teſtudinis.cuius texta cum neruos extenſos pulſaret:ab eo ſonitu admonitus cytharam reperit: eãq; dono apollini dedit:Hebræi Tubal ex ſtirpe Cain ante diluuium eam reperiſſe uolunt. Fecitq; a principio tricordem imitatus tria anni tempora:Nam ab æſtate acutam:ab hyeme grauem:a uere mediam ſumpſit. Fuit aut eius forma in initio ſimilis pectori humano:quod ut uox ex pectore:ſic ex ea ſonus exit. Vnde nomen ſumpſit. Nam lingua dorica cythara pectus ſignificat. Paulatim deinde plures eius fuerunt formæ ut pſalteria:
Muſica lyræ:barbita:phœnices: pectides: indicæ quæ feruntur a duobus ſimul. ⁋ Docuit.q.muſica de hac Quintilianus:Quis ignorat muſicem tum iam illis temporibus tantum non ſtudii ſolum : uerumetiam uenerationis habuiſſe:ut idem muſici & uates & ſapientes iudicarentur:& paulo infra. Timagenes auctor eſt omnium in litteris ſtudiorum antiquiſſimam muſicem extitiſſe:& teſtimonio ſunt clariſſimi poetæ apud quos inter regalia coniuia laudes heroum ac deorum ad cytharam canebantur:multa nos collegimus de muſica in prohemio interpretationum noſtrarum in Horatium. Eſt autem muſica adeo naturalis ut omnis ſexus atq; omnis ætas illa demulceatur. Eſt adeo potens:ut penitus hominem immutet. Pythagoras enim furorem tauro minitani ebrii iuuenis ædes in quibus amica cum riuali erat incendere uolentis demulſit. Eodem pacto alios qui accenſi cantu tybiarum pudicæ mulieris fores effringere parabant. Ariſtoteles in libro problematum ait & qui dolent:& qui letantur fiſtulis uti hi ut magis lætentur illi:ut minus doleant : Verum ut grauis muſica optime inſtituit ita laſciua deprauat. Quapropter Plato non omni muſica inſtituendos pueros:ſed ſimplici & maſcula quali Lacædemoni & Romani uſi ſunt Athanaſius ad uitãdam laſciuiam a noſtris ſacris amouit. Ambroſius ad inuitandam pietatem induxit. Auguſtinus in utraq; parte diſputat:ac tandem grauem adiungendam putat laſciuam abiiciendam.

¶SER. Docuit quæ maximus atlas: quæ legendum: non quem, nec enim iſtum docere potuit qui Didonis erat tempore: docuit Herculem: Vnde & dicitur ab atlante cælum ſuſtinuiſſe ſuſceptum: propter cæli ſcientiam traditam. Conſtat enim Herculem fuiſſe philoſophum: & eſt ratio cur omnia illa monſtra uiciſſe dicatur. Sane Atlas græcum eſt: ſicut & Nilus. Nam Ennius dicit Nilum Melonem uocari: Atlantem uero Telamonem. ¶ Hic canit: bene philoſophica introducitur cantilena in conuiuio reginæ adhuc caſtæ: contra inter nymphas ait Vulcani martiſq; dolos & dulcia furta. ¶ Errantem lunam: quia ελινοειδης: ideſt obliquo incedit curſu: non recto: ut Sol: ſcilicet ne incidat in centrum terræ: & frequenter patiatur eclypſim uicinus enim eſt eius circulus terræ. ¶ Soliſq; la. canit ꝑ omnia intelligimus. planetæ ſeptem ſunt: Saturnus: Iupiter: Mars: Sol: Venus: Mercurius: Luna: ſed quinq; contra mundum feruntur: & cum mundo quando retrogradi ſunt. Sol uero & Luna ſemper contra mundum. Ideo ergo dixit Solis labores. Laborat enim nitens contra uenientis ſphæræ uolubilitatem. Nec nos debet Homerus mouere: qui ait ηλιον ακαμαντα. Non enim eum dixit non laborare: ſed laborem non ſentire. ¶ Vnde hominum genus: ſi fabulam reſpicis a Prometheo intellige: uel a Deucalione & Pyrrha. Si autem ueritatem reſpicis: uaria eſt opinio philoſophorum. Alii enim de humore dicunt: alii de igne: alii de atomis: alii de quatuor elementis. ¶ Vnde imber: de nubibus ſcilicet: quæ ſecundum Lucretium naſcuntur de terræ anhelitu: qui nebulas creat: quæ cum altius fuerint eleuatæ: aut Solis calore reſolutæ: aut ui uentorum compreſſæ: mittunt leues pluuias: uel exprimunt concitatiores. ¶ Et ignes: ſcilicet ex nubium colliſione. Nam omnium rerum colliſio ignem creat: ut in lapidibus cernimus: uel attritu rotarum: uel in ſiluis: arborum. ¶ Arcturum: ſtella eſt poſt caudam maioris urſæ poſita in ſigno Bootæ: Vnde arcturus dicta eſt quaſi αρκτου ουρα. ¶ Pluuiaſq; .h. hyades ſtellæ ſunt in fronte Tauri: quæ quoties naſcuntur: pluuias creante: unde & græce hyades dictæ ſunt απο του υειν: latine ſuccu læ a ſucco. Sic ergo ait pluuiaſq; hyadas: ut plemmyrium undoſum: Alii dicunt hyadas dictas ab y littera: uel a απο του υος: ideſt ſue: in cuius formatæ ſunt faciem. Hæ autem filiæ fuerunt ut alii dicunt Atlantis: ut alii Liberi nutrices. ¶ Geminoſq; triones: triones ſunt boues aratorii. non ergo incongrue dixit triones: quia ſeptentriones plauſtra a nonnullis dicuntur. ¶ Quid tantum oceano properent ſe tingere ſoles Hiberni: quid quamobrem: ratio hoc facit hemiſpærii: quia hieme breuiore Sol utitur circulo. ¶ Tingere: demergere: Soles uero pro diebus poſuit: ut Treis adeo incertos cæca caligine ſoles Erramus. ¶ Vel quæ tardis mora noctibus ob. ideſt æſtiuis tarde uenientibus. Vel enim disiunctiua eſt coniunctio: nec patitur bis eandem rem dici ergo hoc dicit quæ cauſa eſt longorum dierum ſed & hic ratio hemiſpærii eſt.

Perſonat aurata: docuit quæ maximus Atlas.
Hic canit errantem Lunam: Soliſq; labores:
Vnde hoīum genꝰ & pecudes: uñ iber & ignes:
Arcturum: pluuiaſq; hyadas: gemioſq; triões
Quid tātū Oceano properēt ſe tingere Soles
Hiberni: uel quæ tardis mora noctibus obſtet.

¶CHRI. Atlas: paulopoſt annum ſexcenteſimū ſupra tria milia a mundi principio Eriaſo argis Satro aſſyriis & Ortopole ſicioniis regnātibus uiuēte Moyſe floruit & Atlas aſtrologus Promethei phiſici frater, ac maternus auus maioris. Mercurii ait Euſebius atq; Auguſtinus Diodo. autem ſicu. ſcri. fuiſſe fratres duos gloria excellentes Heſperum & Atlantem: & hos gregem pecudum poſſediſſe pulchritudine inſignem: colore uero fuluo & auro ſimili: qua de cauſa poetæ pecudes τα μηλα uocantes aurea mala illos habuiſſe dixerunt: Heſperum autem filiam ſuam heſperidem uocatam fratri in uxorem dediſſe & ex ea regionem heſperiam nominatam. Ex hac uero atlantem ſeptem filias ſubſtuliſſe: quæ a patre atlantides a matre uero heſperides appellatæ ſunt Harum pulchritudine captus Buſiris rex ægypti miſit latrones qui illas exorto quodam ſubripuere. Verum cum iterim Hercules a Buſiride quem iuſſu Euriſtei interfecerat rediret: latrones quos in quodam littore deprehenderat interemit puellaſq; liberatas ad parentes reduxit. Ob quod meritum aſtrologiam Herculem docuit Atlas ex eo cælum ſubſtinuiſſe humeris creditus eſt atlas quod rationem ſphæræ primus docuerit eodemq; & Hercules ſphæricam rationem in græciam importans maximam gloriam conſecutus eſt tanq̄ qui atlanticum mundum ſuſcepiſſet. Hæc Diodo. ut dixi. ¶ Errantem lunam: luna enim inter omnes planetas eſt magis incerto & uago motu in curſu proceſſiuo: Nam propter breuitatem ſui curſus: nunc ſub ſole: nunc ante nunc retro ſemper uagatur: & cum ſol circuit per circulos auſtrales inferiores: & luna peragit circulos boreales ſuperiores tunc luna eſt ſupina uelut nauicula ſurſum habens cornua cum ipſa ſit uerſus terram inclinata quando uero decreſcit eſt erecta: Præterea eſt aliquando recto diametro inter nos & ſolē ī iterpoſito: quo tempore facit ſolis eclypſim. ¶ Vnde hominum genus: de quo latius in ſexto Imber: Pluuiæ eſt autem pluuia ſecundum Ariſtotelicos impreſſio aeris quæ fit ex plurimo uapore qui frigidus, humectuſq; in aere ſit aggregatus. Siue enim ex terra & aqua reſoluti hi uapores caloris cæleſtis ui ad infimam partem medii interſtitio attracti regionis illius frigore condenſati: tandemq; calore ita diſſoluti: ut non tamen pœnitus abſumpti ſint guttatim in imbres reſoluūtur. Id præterea non eſt ſilentio prætereundum. Nam quanto nubes unde pluuia manat a terra longius abeſt. tanto terram ſuauius tenuiuſq; petit. Si autem de propinquo cadat craſſior impetuoſiorq; ruit: cum autem multum ineſt de pluuiali materia in nube: & nubes ipſa denſa uehementi ſolarium radiorum ui uerberetur: fit ut. ex illorum cōfractione uehemens augeatur calor: atq; illius ui in uehementē pluuiā ſoluat̄ nubes. Quapp poſt inteſos æſtus uehemētes imbres ſæpe uidemus. Nunq̄ ex huiuſcemodi addita. uēto caloris urit̄ nubes: & rubeū: cōcipit calorē humorq; ſic aduſtus a nube ſtillans ſpēm igna

Atlas
Heſpti
Atlanti
des
Heſperi
des
Luna
Buſiris

ris hoībus ſanguinolentæ pluuiæ pͥbet.Hinc etiam ignes fulmina & fulgeta de quibus alibi dictum eſt. Appel
lant aūt fulmen: ſi Pōpeio credimus.a fluore flāmæ.Alii intelligunt imber & ignes ꝑ aq̄ ætheriſq; elementis.
¶ Arcturum:eſt minor urſa a nonnullis cynoſura appellatur ad quam ſidones nauigant: ideo in cælo a Ioue
tranſlata eſt:ut duplex helice honor eſſet.Agathoſthenes uero ait cynoſuram unam fuiſſe ex Idæis nymphis
quæ Ioué nutrit:a qua in Creta regio q̄dam cynoſura eſt appellata. Cretenſes & Diodorus ſiculus: & hanc &
helicem Iouis nutrices fuiſſe dicunt.Alii uolunt arcadem fuiſſe a qua arcadia ſit dicta Caliſtos & Iouis filius:
de quo fabula eſt apud Ouidius ſic ſecundum Iginum a Lycaone Pelaſgi filio Ioui epulandus appoſitus eſt: At
Iuppiter domo Lycaonis fulmine incenſa:ubi trapetos deinde urbs fuit:huius membra reſtituit:& cuidam ca
prario nutriendum dedit.Mox cum adoleſcens factus uim matri inſcius inferre uellet incolæq; lycæi utrunq;
interficere pararent:Iuppiter ambos aſtris intulit. Hunc Homerum bootem appellat.¶ Triones: hæc helice:
ideſt urſa maior ad quam græci latiniq; nauigant:ut fœnices ad cynoſuram filia fuit Lycaonis arcadiæ regis:
quæ a Diana ſiue ut aliis placet a Iunone quia ex Ioue prægnans eſſet in urſam conuerſa eſt & beſtia facta ar/
ctum quem arcadem appellāt peperit.Amphis comicus poeta addit illam a Lycaonem cum filio perductam:
Sed mox cum in templo Lycæi Iouis quo ſibi intrare non liceret ſequente filio fugere uellet a paſtoribus cum
nato occiſa:& a Ioue in ſignum cæleſte tranſlata eſt.¶ Geminos triones:& ſeptentriones dicunt. Septem qui/
dem a numero.Nam quatuor ſtellas habet plauſtrum:tres uero ſunt ante plauſtrum & hos ſeptentriones ap/
pellant ea ratione qua dicit Seruius Geminos itidem triones:quia duplici linea conficiunt plauſtrum ipſæ qua
tuor ſtellæ.Non tamen ſolæ hæ ſeptem ſtellæ faciunt urſam maiorem:uerum ſeptem caput faciunt.In ſingu/
lis humeris:ſingulæ:obſcuræ ſunt in armo duæ in ſumma cauda una clara:in uentre itidem una clara: in ſpi/
na una:in crure poſteriore duæ:in extremo pede duæ: ſuper caudam tres. ¶ Hyades: de his dictum alibi: De
dierum autem breuitate & longitudine facilis eſt quæſtio. Nam cum ſol per ſigna auſtrina fertur. quorum
potiſſimum eſt capricornus:quoniam breuiſſimum illi eſt inter per noſtrum hemiſperium curſum facit bre
uiorem Contra uero euenit.Cum per ſigna ſeptentrionalia in qua parte maxime eſt cancer fertur. Sed de his
latius in Bucolicorum.Trahebat iccirco trahebat : quia inuitis pœne aliis uox in ſomnis peragebatur. Mul/
ta ſuper priamo. auidiſſima mulier fruendi æneæ colloquio cuncta circunſpiciebat : quibus illum diutius
detineret.

Ingeminant plauſum Tyrii: Troeſq; ſequunt᷑.
Necnon & uario noctem ſermone trahebat
Infœlix Dido:longumq; bibebat amorem.
Multa ſup priamo rogitās: ſup Hector̄ multa.
Nunc quibus Auroræ ueniſſet filius armis:
Nūc q̄les Diomedis eq:nunc quātus Achilles.
Immo age:& a prima dic hoſpes origine nobis
Inſidias inquit Danaum:caſuſq; tuorum:
Erroreſq; tuos:nam te iam ſeptima portat
Omnibus errantem terris: & fluctibus Aeſtas.

Funera dardaniæ narrat:fletuſq; ſecundo.

¶SER. Ingeminant plauſum tyrii : Troeſque ſe/
quuntur:bono eſt uſus ordine: ut prius plauderent
ciues.Nec enim poterant alter audire peregrini: un/
de & ſupra Et uos o cœtum tyrii celebrate fauentes.
¶ Necnon & uario:arte poetica utitur:ut præmittat
aliquid quo ſequens liber uideatur eſſe coniunctus:
quod in omnibus ſeruat.¶ Bibebat amorem:alluſit
ad conuiuium.¶ Super priamo : de Priamo. Nam
eius præpoſitionis officio fungitur : pro qua poni/
tur:ut ſupra: Et ſub noctem cura recurſat. ¶ Rogi/
tans:ſcilicet quo modo ſit uenditus rex. ¶ Auroræ
filius:Memnō:ideo autem dixit quibus armis: quia
Vulcani armis uſus fuiſſe narratur.¶ Quales diome
dis equi: non uidemus eos equos intelligere : quos
Aeneæ ſuſtulit.Nec enim congruit: ſed de his inter/
rogat:quos ſuſtulit Rhœſo. Qualens autem dixit:
ac ſi diceret nec ſic feroces: ut illi a quibus : ducebant
originem. Diomedes enim rex Thracum habuit
equos:qui humanis carnibus ueſcebantur.Hos Hercules occiſo crudeli tyranno abduxiſſe perhibetur: de qui
bus dicuntur ſupra memorati equi originem ducere.¶ Immo age:uidit ſpecialia cito poſſe finiri:& ideo cōtu/
lit ſe ad generalitatem.¶ Et a prima dic hoſpes origine: ideſt a raptu Helenæ: quod quidem Dido cupit: Sed
excuſat Aeneas:& dicit ſe ruinam troiæ breuiter eſſe dicturum habita ratione temporis:ut Suadentq; caden/
tia ſidera ſomnos.¶ Inſidias danaum:hoc ad fauorem Troianorum: ne uideantur uirtute eſſe ſuperati.¶ Ca/
ſuſq; tuorum:ut euentu Troia corruerit:non fati:neceſſitate.¶ Erroreſq; tuos: & reſponſio hunc ordinem ſe/
quitur.Nam primo dicit Troiæ ruinam:poſt errores ſuos.¶ Septima æſtas:annos intellige per æſtatem. Nam
ſic ante olympiadas computabant.Septem etiam annos eſſe Dido cognouit ex Teucro.

¶DONA. Ingeminant:Troiani enim neſcientes Reginæ conſuetudinem nihil debuerunt priores efficere:
Ne in aliquo diſplicerent:Sed ſequi eos qui ex more faciebant:Non fuit temerarium:Vniuerſi interea occupa/
ti fuerant cantando plaudendo bibendo:Regina autem quæ æneæ conſpectu ſaciari non poterat : Maiorem
temporis moram deſiderabat:& aliis potantibus uinum ipſa bibebat amorem: Et ſuperflue quærebat quæ
uel a Teucro audierat.Vel picta uiderat:ſed mora ut dixi quærebat.¶ Immo age: Breuis propoſitio: ſed quæ
non breuem narrationem eſſet habituras reſpondetur ergo primis duabus propoſitionibus in ſecūdo libro:
Quæ ſunt:Erroreſq; tuos caſuſq; tuorum in tertio erroribus ſuis quamq̄:& quædam de ſuis etiam ibi.

FINIS.

COnticuere oẽs intentiq; ora: Quia ſupra dixit: Fit ſtrepitus tectis. Cõticuere ãt ꝓ cõticuerũt ꝗ͂ metri cã fit: uel rõne clauſularꝝ. Nec eſt (ut qdã dicũt) dualis numerus: q apud Latinos nuſq̃ penitus iuenit̃. Et bene oẽs addidit: poterãt. n. ſimul qdã: ſed nõ oẽs tacere. ¶ Intẽtiq; ora tenebãt: aut ora intuebant̃ loquẽtis: aut immobiles uultus hẽbant: ut Tenuitq; inhians tria cerberus ora. i. imobilia habuit: aut tenebãt habebãt: ut ſit figura: & intelligamus ora intẽta habebãt ut Terẽ. Nã illi andriæ nomẽ erat: teneo. Iõ ãt hoc addidit: qa põt qs tacere nec aduertere. ¶ Inde: aphæreſis: pro deinde. ¶ Toro pr̃ æneas ſic orſus ab alto: toro alto. Summus. n. ſemp ẽ põtificalis loc⁹: & Aeneas ubiq; q̃ſi ſacratus inducit̃. Dictus aũt a tortis herbis ẽ torus: ut Proximus ut uiridãte toro cõſederat. ¶ Infandũ: qa uiro forti uictũ ſe dicere: & dolori ẽ & pudori. ¶ Iubes: uis: ut Iubeo chremetẽ. Nã aliter hoc uerbũ Aeneæ pſona nõ recipit. ¶ Troianas opes: ſic Hor. Aut pingues Phrygiæ: aut Mygdõias opes: opes dictæ ſemp ad magnificentiã: ſicut diuitiæ ad uſum. ¶ Et lamentabile regnũ: ideſt magnũ: quaſi dignũ multa lamẽtatiõe: ut Hi multũ fleti ad ſuperos. ¶ Danai: argiui a rege dicti Danao. Nam græci proprie ſunt Theſſali a Græco rege.

¶ DONA. Conticuere: qa dixerat fit ſtrepitus tectis & cyth. c. i. pſonat aurata: & ingeminãt plauſu tyrii: Cõticuere partĩ pp eius honorificentiã partim qa mẽs hominũ cupida eſt audiẽdi nouas res: & regina indixerat ſilentiũ. ¶ Intẽti: deſiderio inducebant̃ audiendi. ¶ Incipiã: in hoc prĩcipio narratiõis loci tpis: & perſonarꝝ memor ẽ æneas. Ergo ꝓpoſita retinet: ſed oſtendit eſſe ꝓlixa: & multa nec tpe: nec loco: nec pſonis cõgrua: ſed qa cupiebat id regina. cuius uolũtas ꝓ rõne eẽt: recurrit ad breuitatẽ: ut neq; ipe multa dura narrãdo in dolores incurreret: nec Didonem multũ uigilar̃ cogeret. Hoc loco docet ꝙ q̃uis oĩs narratio breuis eẽ debeat: tamẽ illa breuiſſima: cũ ꝓpria mala narrant̃: niſi neceſſitas cogat. Ergo contra: erit: cũ narrant̃ bõa. Nã ꝓſpera & referre iuuat: & exigũt audiẽtẽ. ¶ Infandũ: quoniã grauiſſima erãt ĩ cõuiuio: lætiſſimo narrãda: & nõ aliena mala: ſe ſua narrabat. ¶ Troianas. q. d. magnas. ¶ Danai: abiecte legẽdũ q̃ſi imbelles. ¶ Pars magna: qa pdidit regnũ. Vidit miſerãdã Priami & Polytæ mortẽ. Amiſit uxorẽ: & deĩq; patrem. Certe neq; Dido deberet audire: ꝙ mala ſua fleret. ¶ Quis ta. queris me narrare: q̃ etiam hoſtis: ſi audiret nõ abſtineret a lachrymis: Ibi. n. fuit unus ex græcis Achemenides quem fleturum dicit.

¶ CHRI. Toro ab alto: nã & ibi diſcubuerat: & ĩde ueluti ex loco ſupiori ab oĩb⁹ audiri poterat. ¶ Infandũ: Optimũ exordiũ & huic loco accõmodatiſſimũ: & ex uiſcerbus cauſæ eductũ. Nõ. n. poterãt abire troiani ſæuiẽte hyeme & nauib⁹ fractis. Neq; oĩno fidẽdũ uidebat̃ mulieri: nã uariũ & mutabile ſemp fœmina: & Oui. Fallite fallẽtes: nã magna ex pte ꝓfanũ: Eſt genus in laq̃os quos poſuere cadãt. Oĩs ergo orõ ad miſericordiã cõuertẽda erat. Captat ergo beniuolẽtiã p miſericordiã tũ a re ipſa tũ a pſona ſua: maxĩe ãt a uirtute troianorꝝ. Nã maxĩe mouemur cũ uidemus uirtutẽ a fortũa ſuperari: unde dixit infandũ dolorẽ: & q̃m tp̃s alienũ hmõi narratiõi uidebat̃: redit auditores attẽtos a magnitudĩe rei. ¶ Iubes: captat beniuolẽtiã ex eo qđ ſe ĩferiorẽ oñdit. Dixit. n. iubes q̃ſi ĩferat ꝙ oĩs ſupioris poſtulatio ꝓ iuſſis apud ĩferiorẽ haberi debet. Et ſimul excuſat apud alios ſuũ ĩ tpe incõgruo narrationẽ. ¶ Renouar̃: nã quẽadmodũ refricãdo exacerbat̃ uulnus & ſi pœne coierit: ſic & iã ĩueterat⁹ dolor cũ narrãdo redit ad memoriã exaſperat̃. ¶ Vidi: pathos a ſenſu uidendũ ut uidi egomet duo de numero cũ corpora noſtro: nã ut oſtendit Cicero in epiſtolis: Eadẽ calamitas grauiori fit ſi uideat̃ q̃ſi eadem audiatur.

Modeſtini Iuriſconſulti. Argumentum. ii.

COnticuer̃ oẽs: tũc ſic fortiſſim⁹ heros
Fata recenſebat Troiæ: caſuſq; ſuorũ:
Fallaceis Graios: ſimualtaq; dona Mineruæ:
Lacõtis pœnam: & laxantẽ clauſtra Sinonem:
Somnũ: quo monitus accepat Hectoris atrũ.
Iam flammas cæli: Troum: patriæq; ruinas:
Et regis Priami fatum miſerabile ſemper:
Impoſitumq; patrẽ collo: dextraq; prehenſum
Aſcanium: fruſtra a tergo comitante Creuſa.
Ereptam hanc fato: ſocios in monte repertos.

P. Virgilii Maronis Aenei. Liber Secundus.

COnticuere omnes: intẽtiq; ora tenebant.
Inde toro pater Aeneas ſic orſus ab alto:
Infandum Regia iubes renouare dolorem:
Troianas ut opes: & lamẽtabile regnum
Eruerint Danai: quæq; ipſe miſerrima uidi:

Et quorum pars magna fui. quis Talia fando
Myrmidonũ: dolopũ ue: aut duri miles Vliſſi
Tẽperet a lachrymis? & iã nox humida: cælo
Præcipitat: ſuadentq; cadẽtia ſydera ſomnos.
Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros:
Et breuiter Troiæ ſupremum audire laborem:
Q uanq̃ aĩus mẽiniſſe horret: luctuq; refugit:
Incipiam. Fracti bello: fatiſq; repulſi
Ductores Danaum tot iam labentibus annis

¶ SER. Pars magna fui: propter amiſſam coniugem. & hoc ſe commendat: ut paulopoſt: Aut quid in euerſa uidi crudelius urbe? ¶ Fando: dum ipſe Aeneas dicit: alibi dum dicitur: ut Fando aliquid ſi forte tuas peruenit ad aures: quia gerundii modus eſt. ¶ Myrmidonum: Myrmidones ſunt Achillis ſocii. ¶ Dolopes: Pyrrhi: qui eum de Scyro ſecuti ſunt. Dicti autem ſunt Myrmidones propter hanc cauſam. Aeacus Iouis & Aeginæ filius: cum poſt amiſſos peſtilentia ſocios in arbore fici formicas: ideſt μυρμηκας uidiſſet: optauit tot ſibi ſocios euenire: & ſtatim formicæ ſunt in homines uerſæ: ſed hoc fabulæ eſt. Nam Erathoſthenes dicit Myrmidonas dictos a rege Myrmidono. ¶ Aut duri miles Vlyſſi: duri: non laborioſi: ſed crudelis: ut Quam det tua coniunx dura: Nam Virgilius pro negociorum qualitate dat epitheta: Quum Homerus eadem etiam in contrariis obſeruet. Senſus autem eſt: ſine lachrymis hæc nec a quouis hoſtium dicerentur. Illud autem quod Aſinius Pollio dicit: caret ratione de Achemenide dictum miles Vlyſſi: Myrmidonas uero & Dolopas præſentes eſſe acceptos ab Heleno: ſed ut tanquam de ipſis Aeneam intelligamus dixiſſe: neeos quidem poſſe calamitates Troiæ ſine lachrymis explicare: ſed ſi ſic intelligamus dicti frangitur dignitas. ¶ Præcipitat: pro præcipitatur: uerbum pro uerbo: ut diximus. ¶ Cadentia ſydera: aut epitheton eſt ſyderum quæ ſemper oriuntur & occidunt: aut certe maiorem noctis partem uult eſſe tranſactam. ¶ Caſus cognoſcere: cognoſcendorum caſuum: & græca figura eſt. ¶ Et breuiter: præſcribit: quia Dido dixerat: A prima dic hoſpes origine nobis. ¶ Quanq̃ animus meminiſſe horret: quanq̃ melius præſenti iungitur tempori: ut Quanq̃ ſcio: quanq̃ lego. Quod autem dixit meminiſſe horret: defectiui uerbi ratio eſt. nec enim dicere poterat meminere. Et in his quæ corrupta ſunt naturaliter: ut odi: noui: cœpi: memini ad omnia tempora quæ inueniuntur: & ſuo & aliorum funguntur officio: ut memini præteritum eſt. Et legimus tamen in Andria: Memini uidere quo æquior ſum Panphilo. Et Memini me turribus altis Corycium uidiſſe ſenem. quod ſi fit & in uerbis integris: ut Iuuat euaſiſſe tot urbes: quãto magis in corruptis? ¶ Refugit: propter metrum: pro præſenti præteritum poſuit. ¶ Fracti bello: in hoc libro duplex intentio eſt: ne uel troiæ: ꝙ uicta eſt: uel Aeneæ turpe uideatur ꝙ fugit. ¶ Fatiſq; repulſi: oraculis ſecundũ Plau. tribus: uita: ſcilicet Troili: Palladii conſeruatione: integro ſepulcro Laomedontis: quod in ſcæa porta fuit: ut in bacchidibus lectũ eſt. Secundũ alios uero pluribus: ut de Aeaci gente aliquis intereſſet: Vnde Pyrrhus admodum puer euocatus ad bellum ẽ: unde dictus eſt Neptolemus: νε οσεις πτολεμον: ut Rhœſi equi tollerentur: ut Herculis intereſſent ſagittæ: quas miſit Philoctetes: quum ipſe non potuiſſet afferrre morte præuentus. ¶ Ductores: ſonantius eſt q̃ duces: ut regnatorem aſiæ: quod heroicum exigit carmen. ¶ Labentibus: uelocibus: ut Labere nympha polo: & Labere pennis. curſu enim lapſus celerior eſt: uel labentibus labilibus.

¶ DONA. Nox. h. c. præcipitat ſomnos: Non præcipitat pro præcipitatur: ſed lege. Nox humida cælo præcipitat ſomnos: ſuadentq; cadentia ſydera. ¶ Nox. h. c. P. Hoc uoluit dicere. Iam media nox aſſumpta eſt: Siquidem aura humida iam cœpit: & ſydera in occaſum labuntur. Hæc enim non fiunt niſi maxima parte noctis tranſacta. ¶ Subtilis: narratio hominis uicti & eius qui patriæ: adeſſe nequierit. Cuius auxilium Didoni omnia metuenti uideri debeat neceſſarium: Quod in ſpem certam uenire non potuit: niſi æneas prius perſonam ſuam iuſta defenſione purgaret: quod ab occaſione temporis & perſone ſumit. Non nos ſtrenui: ſed in belles uicerunt. Argumentum ergo a perſona. ¶ Fracti bello: nullus bello frangitur niſi imbellis: & niſi fortis ſit qui reſiſtit. At tempore tot iam labentibus annis: tamdiu reſiſtimus q̃ diu fata imperium ſtare conſenſerunt.

¶ CHRI. Et quoꝝ pars magna fui: & hoc auget uehementer. q. d. Vidi in me & in meis. ¶ Quis talia fando: maximus profecto dolor: quem ne ſæuiſſimi quidem hoſtes ſine lachrymis audiant Meminit autem Achillis & Vliſſis: quoniam uterq; præter cæteros alter ui alter dolis troianis nocuerãt. ¶ Myrmidonum: fabulam de formicis ponit. Serui. Stra. autem ait dictos Myrmidonas æginenſes qa ut petroſam regionẽ incollere poſſent formicarum more terram fodientes petras tranſportabant: ut materiam agri colendi haberent. Foſſas quoq; habitarẽt: ne lateritium opus illis ad ædificia eſſet exercendum. Erathoſthenes eos ait appellatos a rege Myrmidone: qui ante Aeacum fuit. militauerunt iſti ſub Achille: nam Homerus inducit Pyrrhum cum poſt mortem patris in troiam perueniſſet illos morte Achillis mœſtos conſolantem. ¶ Dolopum: dolopes teſte Strab. ad extrema phthiæ pertingunt. Pindus enim mons ad ſeptẽtrionem macedonum partem habet ad occaſum perebos hoĩes nugatores ad meridiem dolopas. Alii dicunt dolopas antiquos fuiſſe ætholoꝝ populos: & inde ueniſſe in magneſiã theſſaliæ & lapithis auxilio fuiſſe contra centauros: iſti ſub pyrrho militarunt. ¶ Cadentia: uel ſit epitheton ſyderum: uel oſtendit multum noctis proceſſiſſe: cum ea ſydera quæ in principio noctis ſurgebant a noſtro orizonte: nunc a medio cœlo iam cadant. metuq; refugit: ſic Cicero in tuſcula. ægritudo quaſi morſum aliquem doloris affert. ¶ Metus: receſſum quendam animi & fugam: lætitia profuſam hylaritatem libido effernatam appetentiam. ¶ Fatis: fatum in rerum ordine: ideſt ſecundum Platonicos: ideſt quod in mente dei ꝓuidentia: nã ut Apuleius ac Boetius uolunt ratio & ordo rerum ſingularum in diuine mentis adunata proſpectu prouidentia nuncupatur eadem deinde ratio ac ordo ſiue ſeries in rebus mobilibus ac tẽporibus explicata fatũ dicunt: ſed de hoc latius in ſexto ubi eſt Si te fata uocant ſecundũ Aureliũ Auguſtinũ.

Dolopes Pinus

Inſtar montis equum diuina Palladis arte
Aedificant:ſectaq; intexunt abiecte coſtas.
Votum pro reditu ſimulant.ea fama uagatur.
Huc delecta uirum ſortiti corpora furtim
Includunt cæco lateri:penituſq; cauernas
Ingenteis:uterumq; armato milite complent.
Eſt in conſpectu Tenedos notiſſima:fama
Inſula:diues opum:Priami dū regna manebāt.
Nunc tātum ſinus:& ſtatio male fida carinis.
Huc ſe prouecti deſerto in littore condunt.

¶SER. Inſtar:nomē eſt indeclinabile:licet Probus inſtaris declinauerit:ut nectaris:& caret ꝓpoſitiōe ſicut peregre.q̄uis Serenus lyricus ad inſtar dixerit.Inſtar āt eſt ad ſimilitudinē:unde non reſtaurata: ſed inſtaurata dicunt̄ ædificia ad antiquā ſimilitudinē facta:ut in tertio:Ergo inſtauramus Polydoro funus.¶ Equū: de hoc equo uaria in hiſtoriis lecta ſunt:ut Higinus dicit machinamētū bellicū fuit.Vnde ē Aut hæc in noſtros fabricata eſt machina muros:ut alii porta quā ei Antenor apuit equū pictū habuiſſe memorat̄:uel certe Antenoris domus quo poſſit agnoſci:Aut equeſtri ꝓlio uicta eſt troia:Aut mōte hippio poſt quē ſe abſcōderāt græci: Vnde & alludit inſtar mōtis equum:aut re uera fuit qđ Vir.ſequit̄.¶ Palladis arte:aut īgenioſe:aut doloſe:ac ſi diceret conſilio iratæ deæ:q̄ fuit inimica troianis. ¶ Aedificāt:trāſlatio a nauib⁹:ut Cice.Nauē tibi ædificatā cē Meſſanæ.Itē intexūt:ut Bis denas Italo texamus robore naues.¶ Abiete coſtas:nō ſine cauſa Vir. hoc loco abietē cōmemorat.Itē acerē:& pinū paulo/poſt:Nā fulminata abies interitum dn̄æ ſignificat.& Troia p fœminā periit. Acer uero in tutela ſtuporis ē.& uiſo equo ſtupuere troiāi: ut Pars ſtupet īnuptę donū exitiale mineruæ.Pinus in tutela q̄dē ē matris deū:ſed & fraudū & inſidiarū:qa eius poma cadētia per fraudē interimunt.& hic equus plenus inſidiaꝝ eſt.Abiete:ſolutio eſt ſpondei nunc in proceleuſmaticum alias in dactylum:ut Arma uirū tabulæq;:& troia Gaza per undas.alias in anapæſtū:ut Fluuioꝝ rex eridanus.Sciendū ſane Virg.ubiq; in ſolutione iſta ſeruare ſibi excuſationē ſynalœphæ:qđ alii cōtemnunt.¶ Votū:oblatum:nam participiū eſt.¶ Ea fama uagatur: bene excuſat:ne reus ſit conſcientiæ.¶ Huc:pro illuc.¶ Delecta corpora:delectoꝝ uirorum.¶ Sortiti:contraria ſunt ſortitus & delectus: Sed ītelligimus plures quidē electos:ſorte tamē ex his ductos qui īcluderent̄.¶ Viꝝ: pro uirorū:qua figura & in proſa utimur:Dicit ſane Pli.hoc in neutro nō eſſe faciendū: ſcilicet ꝓpter caſuum ſimilitudinē:niſi forte nimia metri neceſſitas cogat.¶ Cæco lateri:pro cæcis lateribus. Et nota aliter dici cæcū hominē.i.non uidentem:aliter cæcū latus.Obcæcaturū:abſconſurū.¶ Ingenteis:ut diximus: epitheto leuauit tapinoſim.¶ Vterumq;:uterus eſt mulierū:quē modo ideo dixit:qa dicturus eſt fœta armis.Aluus eſt quo defluunt ſordes:ut Saluſtius:Simulans ſibi aluū purgari.Venter qui uidet̄:ut Iuue.Montani quoq; uenter adeſt abdomīe tardus.¶ Armato milite:ut ſupra ex hoſte ſingularis primo plurali primo militibus.¶ Tenedos:Tenes quidā infamatus:q cū nouerca cōcubuiſſet:hāc inſulā uacuā cultoribus tenuit. Vnde tenedos dicta ē:Ideo ergo ait:Notiſſima fama.Sic Cice.in uerrinis:Tenē ipſum:cuius ex nomine tenedos nominat̄.¶ Diues opum: hic genitiuo iungit.Statius:qđ rarū eſt & ablatiuo:ut Satis oſtro diues & auro.¶ Statio:ſtatio eſt ubi ad tēpus ſtant naues:Portus ubi hiemant.¶ Male fida:aut minus fida pp periculū nauiū:qa ſtatio eſt:quā plagiā dicunt: aut certe fida græcis.¶ Male:hoc ē ī noſtrā perniciē:ut Lucāus de ſyrtib⁹: Sic male deſeruit & hāc ſignificationē raro inuenimus.Sane malefidus:minus fidus intelligitur Male enim minutionem habet:non negationem.

¶DONA. Inſtar.m.e.Fracti bello ſe ad inſidias cōuerterunt.¶ Palladis:quo poſſent ab inſidiaꝝ ſuſpitione abduci p equū.Maxime īſidiæ:nā quod abſcōdere nō potuerūt:ſpe religiōis cōtexerūt.¶ Electa:nō ergo plebea: & eſt ad excuſationē troianoꝝ:Elegerūt ex ducibus plurimos:& quoniā periculoſa nō poſſunt ſponte appeti: ſors dedit ex pluribus ſortibus quos equus caperet.oſtēdit aūt poeta paucoꝝ periculo prouidendū oībus:neq; debere homines refugere mortem ꝓ ſalute patriæ.¶ Cauernas:loca q̄ ꝑter uterum caua eſſent:ut circa armos & colum & ilia.¶ Eſt con.locus eſt qui hoſtiles inſidias facile celaret:conſpectu erat ſed inſula quo non facilis eſſet tranſitus & mare interiectum occultabat inſidias malefida:ergo credendum illos enauigaſſe.

¶CHRI. Inſtar:potius ad eq̄parationē q̄ ad ſimilitudinem ſignificare uidet̄.Cice.de finibus:Idq; ſic accidat mortis inſtar putemus Lucre.in.vi.tū facit uim plagæ mactabilis inſtar:ergo inſtar mōtis ad altitudinē mōtis nō āt ad figurā nō.n.de forma:ſed de quāto fit cōparatio.¶ Abiete:in europa ſex genera cognataꝝ arboꝝ ſunt: ut placet Plinio Pinus:Pinaſter:Pix: Abies:Larix:& tæda.¶ Abies maxima arbor efficit̄:ſed nulla uiſa maior q̄ q̄ ī naui fuit:Quæ Cai principis iuſſu ex egypto obeliſcū in uaticano ſtatutū uexit.cxx.modios lētis ꝓ ſaburra hūit.¶ Votū:participiū.i.ſimulāt equū eē uotū.¶ Fama:a fando dr̄ uel a græco φηмн.Differt autē a rumore: nā fama ē eius rei cuius certi auctores:Rumores illius cuius nullus certus extat auctor ſed de fama in.iiii.li. explicatius.¶ Sortiti:ſortimur rē:cū illā qa ſorte euenit accipimus.Hīc dicimus Scipio cōſul ſortitus ē aphricā.¶ Armato milite:intellectio eſt.¶ Tenedos:a Strabo.ponit̄ diſtare a cōtinēti ad ſtadia.xl.& habere ambitū ſtadioꝝ .lxxx.& urbē æolicā & portus duos:& Apollinis ſminthei delubrū:ut ēt Home. teſtat̄ Leucophris olim hæc inſula dicta eſt:ſed tenus cigni filius cū nouis colonis illā occupans a ſe denominauit.Tenedii uero dicūt Tenū calumnia nouercæ incluſum a parte in arca & in mare ꝓiectū huc appuliſſe:& pro deo habitū:quē aliq Apollinē credidere.Tēplū tybicenes nō intrant:qa nouercæ fauerunt.Ariſto.putant cū tenediis tegeates q in græcia ſunt affinitatem habere:& certe apud utroſq; Apollo collitur.Tenedi portus paucas naues capit teſte Quintiliano.¶ Statio:non portus eſt:ubi naues in tuto ſtare poſſunt:ſed quo ad tempus ſeſe recipiunt quam plagiā appellant Dicimns ēt ſtationē loca in mœnibus illorū cuſtodibus deſtinata.Liuius in ſeptimo de bello punico.Quod ubi animaduertit Scipio duabus ſimul partibus urbem eſt aggreſſus:quæ res tantū terroris adiecit: ut oppidani mœnia relinquerent & primum præſidium relictis ſtationibus in unum ſeſe colligerent.

cur equs dedicatur Pallad[i], Pier. in equo ·fol· 33·

¶SER. Abiiſſe:petiiſſe.abiuiſſe & petiuiſſe dicimus ſed pp metrũ ſyncope facta eſt. Oĩs.t.ſubaudi gens:& abſoluta eſt locutio. Panduntᷣ portæ:ſignũ pacis ẽ:ut Sal. Apertæ porte repleta arua cultoribus. Dorica caſtra:mala ẽ cõpoſitio ab ea ſyllaba incipere:qua ſuperior finitus ẽ ſermo.Nã plerũq; & cacẽphaton facit:ut hoc loco.Sane Dorus Neptũni fuit filius:unde & dori originẽ ducũt. Tẽdebat:tẽtoria habebat:ut Et latis tẽdebat in aruis. Sæuus achilles:ꝓpter Hectorem tractum:& talis ubiq; inducendus eſt:ut Horatius:Impiger:iracũdus inexorabilis acer Iura neget ſibi nata non arroget armis. Claſſibus hic locus:magis ad equites referre debemus:ut ortinæ claſſes.i.turmæ:Vnde & claſſica dicuntur. Hic acies:legitᷣ & acie:Nã dici põt utrunq;. Innuptæ:q̄ nũq̄ nubit.Nam uirgo põt & nubere. Donũ exitiale:q̄tum ad troianos. Primuſq; thymœtes:ut & Euphorion dicit Priamus ex Ariſ͛ba filium uatẽ ſuſcepit:qui quũ dixiſſet quadã die naſci puerũ:per quẽ troia poſſet euerti:pepererunt ſimul & Thymœtæ uxor & Hecuba:quæ Priami legitima erat.Sed Priamus Thymœtæ filiũ:uxorẽq; iuſſit occidi.Inde ergo nunc dicit ſiue dolo:q̃a iuſtã cauſam ꝓditionis habere uidebatᷣ:alii dolo uolunt:quo oẽs decepti ſunt. Sic fata ferebant:ut ẽt ciues contra patriã ſentirent. At capys:quidã non pater Anchiſæ:& bene nec ſe nec patrem huic cõſilio dicit interfuiſſe:per qđ interitus patriæ imminebat:q̄q̄ Aeneas q̄ſi obtrectator Priami nõ adſit:ut Home.dicit. Anchiſes uero propter cæcitatẽ:ut docet Theocritus. Subiectiſq; urere flammis:q̄ copulatiua coniunctio eſt:aut diſiunctiua:quo modo ergo has iunxit:poetarũ eſt partẽ pro parte ponere:ut toruũ pro torue:uoluẽtibus ꝓ uolubilibus.coniunctionẽ ergo pro coniunctione poſuit:ut Saxũ ingens uolunt alii radiiſq; rotarũq; ꝓ uel poſuit.Nam ſonantius uiſum eſt. Incertum:inſtabile:unde eſt Studia in contraria. Sane uulgus magis maſculini generis eſt q̄ neutri:quia in us exeuntia neutra in ris mittunt genitiuum:ut funus funeris:excepto pelagus:quod in hoc nomine creauit errorem.

Nos abiiſſe rati:& uento petiiſſe Mycenas.
Ergo omnis longo ſoluit ſe Teucria luctu.
Panduntur portæ:iuuat ire:& dorica caſtra:
Deſertoſq; uidere locos:littuſq; relictum.
Hic dolopũ mãus:hic ſæuus tẽdebat Achilles:
Claſſibus hic locus:hic acies certare ſolebant.
Pars ſtupet innuptæ donũ exitiale Mineruæ:
Et molem mirantᷣ equi:primuſq; Thymœtes
Duci intra muros hortatur:& arce locari.
Siue dolo ſeu iam Troiæ ſic fata ferebant.
At Capys:& quorum melior ſententia menti:
Aut pelago Danaũ inſidias:ſuſpectaq; dona
Præcipitare iubent:ſubiectiſq; urere flammis:
Aut terebrare cauas uteri:& tentare latebras:
Scinditur incertum ſtudia in cõtraria uulgus.

¶DONA. Nos abiiſſe:cum & littus reliquiſſent & malefida eſſet ſtatio non mirum ſi crediderunt abiſſe. Ergo omnis:mortalitas plena monſtratur:Vbi enim creditum eſt bellum amorum ſolutus eſt ei longi temporis luctus. At capys:ſententia Tymœtæ ſuſpitioſe tracta eſt:Capys aut ſententia non nunc melior:ſed poſt factũ cognita eſt. Scinditur:nã cum totũ ſuſpitionibus ageretᷣ nihil potuit recte firmari:Primus ubi nõ erat.

¶CHRI. Itẽ q̄ in caſtris:aut pro caſtris eiuſdẽ cuſtodiæ cauſa ſunt:& in cœlo planetarum ſtatione dicimus. Hic:repitito eſt Itẽ diſſolutũ:q̃a q̄tuor clauſulæ ſunt ſine copula. Stupet.i.ita admiratᷣ:ut ſtupeat.

Minerua Mineruæ:minerua quã Iouis filiã eſſe dicũt ſine cõmixtiõe muliebri ex ſuo capite orta oſtẽdit nulla admixtione rerꝫ humanarũ:& corporearũ ab ipſo deo nobis intellectũ ꝓuenire:Cice.quinq; Mineruas ponit:Primã quã Apollinis matrẽ dicit:Secundã ortã ex Nilo:Tertiã ex Ioue:Quartã Ioue natã ex coryphe nympha Oceãi filia:quam Arcades coryan uocãt:& quadrigarũ inuentricẽ dñt:Quintã Pallãtis filiã q̄ patrẽ uirginitatẽ ſuã uiolare conantẽ interemit:Cũ igitᷣ Iuppiter Iunonẽ ſterilẽ uideret:ut liberos haberet:ſæpe cõcuſſo capite Mineruam edidit:Hæc lanificiũ:& texturã reperit:& numeros atq; illorũ figuras:hãc Vulcanus adamauit:ſed illa concubitũ refugiente:ſemen in terrã fluxit:natuſq; deinde Ericthonius ſic ab illa cõtentione:& terra nominatus:dr̃ Pallas a Pallãte interfecto:uel potius a cõcuſſione haſte:qua in bello uirtute:eſt.n.bellorũ paciſq; dea:nã ſapiẽtia quæ ab ĩtellectu ꝓuenit potiuſq̄ a corporis uiribus bella:ita adminiſtrantᷣ:ut ad pacẽ deueniatᷣ:Appellatᷣ tritõia ab aphricæ palude tritonidæ:apud quã:ut Aug.ſcribit regnãte Ogygio apparuit:Herodo.ãt refert in aphrica maclies eſſe populos:iuxta quos triton ſit fluuius ex eoq; efficiatᷣ tritonis palus:ex qua dicunt Neptũnum Mineruã genuiſſe:uerꝫ cũ illi quandoq; pr̃ ſubcenſuiſſet:illa ſe Ioui tradidit:& ab eo per adoptionẽ ſibi filiã factã huic ſingulis annis uirgines ſacra faciunt.Nã ſi duas acies diuiſæ lapidibus fuſtibuſq; decertant:& ſi qua in pugna occubuerit ea ſpeudo parthenos.i.nõ uera uirgo creditᷣ:Ante ãt q̄ pugnã ineant:oĩum pulcherrimã uirginem corynthia galea:& tota armatura græca ornatã in curru ponunt:illaq; paludẽ circũeuntem oẽs ſequuntᷣ:Hæc Herodo.Diodo.ãt ſiculus addit Mineruã paulo ante in tritonio fulmine natã ab Hamone cõiuge Rhæ cuſtodẽ poſitã eſſe cõtra ipam rheã ꝓ tutela filii:quẽ ex amalthea ſuſcepat:ipſamq; ꝑpetuã uirginitatẽ ſeruaſſe:& ꝓpter aĩ ſolertiã multas artes ĩueniſſe:& ĩ bello plurimũ ualuiſſe:& alcidã belluã q̄ ignẽ ore uomẽs oĩa inflammaret ĩgenio & uiribus ĩteremiſſe.Cretẽſes ĩ ſua ĩſula tritonẽ flumẽ Dicũt:& apud illius fontẽ ex Ioue natã Mineruã affirmãt ibiq; eius tẽplũ oſtẽdũt:Dicũt ꝙ Alcidã beluã hãc primũ appuiſſe in phrygia q̄ pp hoc cõbuſta uocatᷣ:deĩde in taurũ cõuerſa cũcta nemora ꝑpetuo tenore ĩ indos uſq; ĩcẽdio cõſumpſiſſe inde ꝑ phœniciã cõuerſam libani ſyluis exuſtis ꝑ ægyptũ in lybiã trãſiſſe uſq; ad heſperũ:ibiq; oĩa exurẽtẽ ipſos mortales:aut ꝑdidiſſe:aut in fugã uertiſſe donec illã Pallas ꝑdit.Aug.ãt cũ de Mercurio ac hercule dixiſſet:addidit Mineruã lõge his antiq̄orẽ fuiſſe:eã tꝑibus Ogygis ad lacũ tritõis uirginali facie apparuiſſe:Vnde tritõia ſit nũcupata multorꝫ operũ inuẽtris:& tãto magis dea credita q̄to minus eius origo ĩnotuit. Dr̃ græce αθΗΝΗ ab eo qđ ẽ αθροι

uideo:qm̃ deæ ſapiæ ẽ q̃ oía cernit uel a priuatiua:& θω qđ ſigñat lac ſugo:nã cũ ex capite Iouis maiuſcula nata ſit lacte nõ eguit:ab eo ergo dictæ ſunt athenæ:nã cũ certaret cũ Neptũno ab utro eoꝝ denoíanda eẽt urbs.Neptũn⁹ terrã tridẽte pcuſſit:atq; ide nat⁹ ẽ equ9.Ipa uero cũ haſta terrã pcuſſiſſet:nata ẽ oliua.Cũq; p equũ bellũ p oliuã pacẽ belloanteponẽdũ ſit ĩtelligãus:iudiciũ fuit ut athenæ.i.mĩerua nomẽ urbi daret.Varro uero refert cũ Cecrops uel ꝯderet uel reſtauraret urbẽ appuiſſe repẽte oliuã arborẽ:& alibi erupiſſe aq̃s: ac p delphicũ oraculũ accepiſſe rẽgẽ p oleã Mineruã:p aquã Neptũnũ ĩtelligi:& poſſe ciues ab utro illoꝝ deoꝝ uellẽt urbẽ noíare coegit ergo ciues utriuſq; ſexus:Nã etiã mulieres tũc ſuffragiis publicis intererãt:Mares ergo ꝓ neptũno:fœminæ ꝓ minerua ſentẽtias tulere:Et quoniã una plus fœminæ fuere athenæ nomẽ urbi fuit.Iratus Neptũnus porrectis fluctibus atheniẽſiũ agros populatus eſt:ergo ad eũ placãdũ triplici ſupplicio mulieres affectæ ſũt: ne deinceps ſuffragia ferrent.Ne quis naſcẽs nomẽ matris ferret:Ne quis eas athenas nũcuparet.¶ Scindit̃:Statius a cõtrario imitat̃:nec uarius fremor aut ſtudia in cõtraria rapti diſſenſus:ut plebe ſolet:furor oíbus idem.

Prius ibi ante omneis magna comitãte caterua
Laocoon nardens ſumma decurrit ab arce.
Et procul:o miſeri quæ tanta inſania ciues?
Creditis auectos hoſtes?aut ulla putatis
Dona carere dolis Danaũ?ſic notus Vlyxes?
Aut hoc incluſi ligno occultantur Achiui:
Aut hæc ĩ noſtros fabricata ẽ machina muros
Inſpectura domos:uenturaq; deſuper urbi.
Aut aliquis latet error : equo ne credite Teucri
Quicqd ideſt.timeo Danaos:& dona ferẽtes.
Sic fatus:ualidis ingentem uiribus haſtam
In latus:inq; Feri curuam cõpagibus aluum
Contorſit:ſtetit illa tremens:uteroq; recuſſo
Inſonuere cauæ:gemitũq; dedere cauernæ.
Et ſi fata deum:ſi mens non leua fuiſſet:
Impulerat ferro argolicas fœdare latebras.

¶SER. Ante oẽs:aut piſſologia ẽ:qa dixit primus: aut añ oẽs.i.uidẽtib⁹ oíbus.¶ Laocoon:oía ĩ on exeũtia tertiæ ſũt declinatiõis:ut laocoõtis:demophoõtis hippocoõtis.¶ Quæ.t.in.qa ĩſanoꝝ ẽ cõtra ſe ſentire.¶ Dona.c.d.ordo eſt:dona danaũ nõ dolis danaũ uel diſtinguẽdũ ẽ danaũ.i.ex danais.¶ Sic.n.u.qa uolũtate uerberat⁹:& ſub habitu mẽdaci:troiã ĩgreſſus explorauit uniuerſa.¶ In li.bũ ligno q̃ſi diſſuaſor:nõ ſimulacro:ut paulopoſt ducẽdũ ad ſedes ſimulacꝝ:nã in ſuaſiõe uel diſſuaſiõe tã ſenſus q̃ uerba cõſiderant̃.¶ Error equo.i.dol9:ut Inextricabilis error.& ẽ figura ab eo qđ p̃cedit ad id qđ ſeq̃t̃.¶ Aut.a.l.e.i.dol⁹ in equo.ẽ ſane error:& ſic dicẽdũ.¶ Equo.n.c.t.Itẽ qcqđ eſt timeo.& dicẽdũ qd.i.ſiue bonũ ſiue malũ & iũgẽdũ cũ p̃cedẽtib⁹.uel diſtinguẽdũ ẽ.timeo danaos uel .i.& dona ferẽtes.Hoc.n.meli⁹ ẽ.¶ Feri.q.ab eo qđ toto corpe ferat̃.uñ ſemifer.i.cẽtaur⁹ q̃ſi medius equ⁹.¶ Curuã aluũ:Plau.maſculío ait genere : quo nõ utimur.Percuſſũ ſane ĩtelligim⁹ ĩter uẽtrẽ & lat9.¶ Vtero re.ꝓ cõcuſſo.p̃poſitio ꝓ p̃poſitiõe.¶ Caue ca.græca figura eſt:ut uitã uiuere:mortẽ mori.¶ Fata.d.fata mõ participiũ ẽ:hoc ẽ q̃ dii loquũt̃:ut Stati⁹.Et uocẽ fata ſequunt̃.¶ Leua: modo contraria. & ſciẽdũ leuũ quum de humanis rebus eſt eſſe contraria quum de cæleſtibus ꝓſpeꝝ:ut ĩtonuit leuũ:qa ſiniſtra numinũ intuẽtibus dextra ſunt.¶ Fœdare:dilacerare:fœdũ aũt tã apđ Vir.q̃ apđ Sal.nõ turpe ſigñat:ſed crudele:ut Sãguĩe fœdãtẽ quos ipe ſacrauerat ignes Saluſti⁹.Fœdi oculi.

¶DONA. Laocoon:inter ambigentes : ſed deſcendit ab arce excitus contrarietate ſententiarum : & cupiebat præuenire:ne quid in perniciem reipublicæ decerneretur.¶ Ardens:uel ingenio uigilans: aut uehementer pro ſtatu publico commotus.¶ Et procul:niſi aderet uerba:donec aduentaret diſtuliſſet.¶ O miſeri : inuectio ardentis animi non contumelioſa in ciues : ſed pro ſtatu publico neceſſaria?¶ Miſeri : qui ea quirunt : quibus efficiantur miſeri.¶ Auectos : qui per tot annos bellum geſſerunt.¶ Aut ulla : quaſi dicat creditis id tutum quod reliquerint hoſtes:aut aliud quippiam:quod beniuolentiæ ſimulationem afferant.¶ Danaum:quaſi calidorum:& uerſutorum.¶ Vlyxes:quaſi ſi non eſſent doloſi ab hoc magiſtro addiſcere potuerunt: Hoc oportebat oſtendere ſi in contraria iam raptos auertere a propoſito uolebat : ergo notiſſima fraude unius uniuerſam gentem uituperat.¶ Equo:quia originem ducit a fraudulentis hoſtibus:qui tunc maxime timendi ſunt: cum beniuolentiam ſimulant.¶ Sic fatus ualidis: non uerbis ſolum : ſed re uoluit affirmare ſententiam.¶ Fata : deorum uoluntatem accipere debemus : quaſi dicat niſi dii auertiſſent intentionem noſtram ſtatim inſidias has cognouiſcemus.

¶CHRI. Magna comitante cauerna: Nam & hi ſibi aderent ſententiæ fautores.¶ Laocoon : frater Priami fuit & Phœbi ſacerdos: dicitur etiam Laocon per ſyneriſim.¶ Inſania : ſemper mala eſt & ſtulta :furor autem Inſania
etiam diuinus eſt ſed inſanum tamen aliquando dicimus qui diuino ſit percitus furore : ut inſanam uatem furor
aſpicies.De diuino furore ſuo loco dicet̃.Ciues inuectiua plena tamen amore:& huiuſmodi interrogatio multam affert uehementiam:& maximum exprimit ardorem dicentis:Pronunciandum ergo eſt uno ſpiritu uelociſſime:& ardentiſſime.Deinde cum ait: Aut hoc incluſi & cætera:profertur cũ mora aſſeueratione.¶ Equo .n.c.t.elatiori uoce & cum eadem aſſeueratione. Eſt enim aſſeueratio quoties non ſolũ uerbis: ſed etiam ipſa Aſſeueratio
actione:& geſtu rem affirmamus:& inter argumentandũ admiſcemus uim motũq; animorũ. Quintilianus. Altera ex aſſeueratione probatio eſt:ut ego hoc feci?Tu mihi hoc dixiſti?O facinus indignũ:& Cicero in Bruto.Magni intereſt coram uidere quemadmodũ aduerſarius de q̃libet re aſſeueret. Maxime autem : ut quæq; res audiatur.¶ Validis.u.ut non eſſet minor uehementia in actione qui in oratione.¶ Gemitum : omnem ſonũ qui præ anguſtia emittit̃ gemitum dicimus in hoc aũt loco dixit gemitũ ut quaſi eſſet omen futuræ calamitatis.¶ Et ſi fa.il.cum ſuſpitio pronuncianda:& ſic Troiaq; nunc ſtares Priamiq; arx alma. Gemitus

Troiaqꝫ nunc ſtaret: Priamiqꝫ arx alta māeres.
Ecce manus iuuenē interea poſt terga reuictū
Paſtores magno ad regem clamore trahebant
Dardanidæ: qui ſe ignotum uenientibus ultro
Hoc ipſum ut strueret: troiāqꝫ apiret Achiuis:
Obtulerat fidēs animi: atqꝫ in utrūqꝫ paratus:
Seu uerſare dolos: ſeu certe occumbere morti.
Vndiqꝫ uiſendi ſtudio Troiana iuuentus
Circumfuſa ruit: certantqꝫ illudere capto.
Accipe nunc Danaū inſidias: & crimē: ab uno
Diſce omneis.
Nāqꝫ ut conſpectu in medio turbatus: inermis
Cōſtitit: atqꝫ oculis phrygia agmia circūſpexit
Heu q̄ nūc Tellus inqt: q̄ me æquora poſſunt
Accipe? aut quid iā miſero mihi deniqꝫ reſtat?
Cui neqꝫ apud Danaos unq̄ locus: & ſuper ipſi
Dardanidæ infenſi pœnas cū ſanguie poſcūt.
Quo gemitu conuerſi animi: cōpreſſus & oīs
Impetus: hortamur fari quo ſanguine cretus:
Quid ue ferat: memoret q̄ ſit fiducia capto.
Ille hæc: depoſita tandem formidine: fatur.

¶SER. Staret: ſi ſtaret legeris: maneres ſequitur: ꝓpter ὁμοιοτέλευτον: & eſt apoſtropha. ¶ Iuuenem reuinctum manus: ut Oculos ſuffuſa nitenteis. ¶ Trahebant: cū feſtinatione adducebant: ut Conuentus trahit in medios. Et modo trahebant ad deſideriū ducentiū: & Sinonis ptinet ſimulatione. ¶ Quis ſe: quibus ſe alii qui ſe legunt. ¶ Hoc ipſum: per m quia uſurpatum eſt ipſud: & ē naturale ipſus: ut Ipſus mihi dauos. Dicimus ergo ipſus ipſa ipſū: doctus docta doctum. ¶ Strueret: cōfirmaret periuria: & dolo℞ ſemina. & reſpexit ad ſuperiora: ut Aedificāt. ¶ Fidens aī: ut O pſtans aī iuuenis. & ē nomen. deſiit. n. eē participiū: qa genitiuo caſui cohæret. & pōt recipe cōparationem. Participiū. n. & accuſatiuo cohæret: & nō recipit compatione. ¶ In utrūqꝫ: ī mō ad ſignificat: alibi cōtra: ut & ſupra diximus. ¶ Verſare dolo: euertere. & ſubaudi troianos: aut dolos uerſare: ideſt exercere. ¶ Viſendi: frequētatiuū eſt uiſo. ut uerſo faceſſo: licet rarū ſit: Nā in to exeunt frequētatiua. ¶ Circūfuſa ruit: figura hypallage: ruit & circūfuſa ē. ¶ Illudere capto: & illudo tibi dicimus: ut hoc loco & illudo te: ut Verbis uirtutē illude ſuperbis: & in te. ſimile eſt inſulto. ¶ Crimen ab uno: hoc eſt cauſa: ut Crimen amor ueſtrū. ab eo qđ pcedit id qđ ſequitur. Si. n. ſimpliciter intellexeris crimine: de negocio ad pſonā uitioſum trāſitum facis. Alii ſic legunt: danaū inſidias & crimē. ¶ Turbatus: q̄ſi turbatus: ut exultat amazon q̄ſi amazon. ¶ Heu: mō eſt una ſyllaba: ſed interdum propter metrū duæ fiunt: ut eſt: Heu qua pingui macer eſt mihi taurus in eruo. ſicut prendit & præhendit. & ſecundum Plinium multa ſunt alia. ¶ Tellus & æquora: bene conciliat miſerationem: de communibus duobus excluſus elementis. Sane tellus lus longa eſt: & ſunt pauca quæ us producunt: ut ſenectus: iuuentus: ſalus: uirtus: palus: ſeruitus: incus: thus: rus: mus: pus: tunc ſcilicet quum genituus in tis uel ris exit. Et habet penultimam longā: ideo autem tis & ris diximus: quia palus: licet paludis longa ſit lu: breuis tamē nōnunq̄ inuenitur: qa in dis exit genitiuus: ut Hora: Sterilisqꝫ diu palus aptaqꝫ remis. ¶ Aequora: modo maria: alibi campos: ut Ac prius ignotū ferro quā ſcindimꝰ æquor. dictum eſt ab æqualitate. ¶ Deniqꝫ: aut uacat ſicut gentium: Aut nouiſſime ſignificat. ¶ Et ſuper ipſi: quibus ſum pſtiturus ſalutem. ¶ Infenſi: infenſus ꝓprie dicit plus q̄ inimicus. ¶ Pœnas cum ſan. po. ideſt & tormenta & mortē: poteſt enim aliud eē ſine alio. ¶ Quo ſanguine cretus: qbus ſit parentibus natus. Nā græcū eē conſtabat. ¶ Ferat: afferat. ¶ Memoret q̄ ſit fiducia capto: aut dicat quæ tanta ſit in captiuo fiducia: ut audeat dicere inſuper ipſi: aut certe memoret eſt meminerit: ut ſignificet meminerit in captiuo ueriloquium: uitæ fiduciam eſſe. Vnde & reſponſio talis eſt.

Ecce ¶DONA. Nūc: ſicuti ſtetiſti ante has īſidias. ¶ Ecce: ſp ponit ecce Virg. ubi ſignificat aliqđ malū repētinū. Dū igit illa diſputāt aliud īteruenit: qđ ab eq tētatu auerteret: Primus āt aduētus efficit: ut res in pſentia omitteret: ſimulata deīde oratio pēitus religiōe nos aſtrixit: ne Mineruæ dōa fœdaremꝰ: Accedēte maxīe uiolatoris morte: Ecce rē īprouiſam exoriri oſtēdit: q̄ magis mouet pſertī cū aſſint ſigna nocētis. ¶ Qui ſe: cōſiliū Sinōis fuit puenir: ne eq fraudes auerteret. ¶ Hoc ipm: paratus ēt mortē ſubire: nā nō ſit facinus magnū ſine magno piculo. ¶ Vndiqꝫ. u. expreſſit hominū morē: qs. n. nō cupiat hoſtē ſuū captū uider & uiſo illudere. ¶ Accipere: deſtruxit græco℞ pſonā oī occaſiōe: & defēdit ſuā. Nā totā rē ī deo℞ aduerſū ſtudiū reuocat: ut oñdat græcos: tū īſidiis: tū deo℞ īiuſto fauor uictoriā obtīuiſſe. ¶ Quo gemitu: bōitatē troiāo℞ oñdit q ꝓ ſupplicio ultio qđ ſpabat ſolo gemitu eiꝰ: ꝓ pēa cōtēti ſūt. ¶ Hortamur fari: uī ꝓpoſitiōis hēt & tria ꝓpōit: ad q̄ Sinonē rñder cōueniret. ¶ Cūcta: ꝓmittit oīa uera dictu℞: q nulla ī pte fuerat ueritatē detracturꝰ. ¶ Tibi rex: aſſūit fiduciā cōfitēdi apud eū q & cognoſcēdi & agnoſcēdi facultatē hēret. Cōmēdat āt ſe q uera polliceṫ & qđ regē appellat: captat bēiuolētiā.

¶CHRI. Paſtores: nā cū deuia colāt: illū facile indeuiis inuenire. ¶ Magno cla. & cōuitiis in eū & cōgratulatiōe turbæ cōcurrētis. ¶ Ignotū: ignoratū: nā nō uidiſſet niſi ſe ultro obtuliſſet: uel ignotū nā ſi eū nouiſſent nō potuiſſet decipere: uel ignobilem & deeſt quaſi: Nam ſe nobilem oſtendere ſine maxīa ſuſpitione non poterat. ¶ Hoc ipſum: nō addidiſſet tātū piculū: niſi fuiſſet fidēti aīo: & niſi ꝓponeret īgens pmiū piculo. ſ. aperire troiā ſuis: & niſi eſſet paratus etiā obire mortē. Hæc igit omnia rē incredibilē ueriſimilē faciunt: & oſtenditur qualē eē oporteat ciuē pro ſalute patriæ. ¶ Accipe: cū indignatiōe in græcos protulit. ¶ Nāqꝫ: mirifice deſcribit hominē ſimulātē metū ut maior deīnde fides ſibi adhibeaṫ. ¶ Turbatus: q̄ſi turbationem ſimulās. ¶ Atque. o. p. a. c. Quid ſit ab his qui uehementer timent. ¶ Heu quæ. n. t. i. q. m. æ. p. a. qua quidē re quid pōt eſſe miſerius. Diximus de interrogatiōe alio in loco plura. Hic aūt cōmiſerationē auget. ¶ Quo. g. quantū uerbis & actiōe ſimulata potuerit: facile apparet: cū īſenſos ad miſericordiam ſolo gemitu perduxerit. ¶ Depoſita for. & hoc etiā fingit.

Cũcta equidẽ tibi Rex:fuerint q̃cũq; : fatebor
Vera inq̃t:neq; me argolica de gente negabo.
Hoc primũ:nec ſi miſerum fortuna Sinonem
Finxit:uanũ etiam:mendaceq; ĩproba finget.
Fando aliquid:ſi forte tuas peruenit ad aures
Belidæ nomen Palamedis:& inclyta:fama
Gloria:quem falſa ſub proditione Pelaſgi
Inſontem:infando indicio:quia bella uetabat
Demiſere neci:nunc caſſum lumine lugent:
Illi me comitem:& cõſanguinitate propinquũ
Pauper ĩ arma Pater primis huc miſit ab ãnis
Dũ ſtabat regno ĩcolumis: regnumq; uigebat
Conſiliis:& nos aliquod nomenq;:decuſq;

℃SER. Fatebor uera: Alii memorẽ legũt ut ſit ſenſus:hortabamur ad loquẽdũ memorẽ:hoc eſt qui diligẽ/
ter factionis ſuæ meminerat. Fuerint quæcũq;:ideſt quicũq;:me ſequat̃ euentus. Hoc primũ:hoc eſt maxi/
mum apud me uerꝝ dicere Sinonẽ. Auctolycus q̃dã fur fuit.qui ſe uarias formabat in ſpecies.hic habuit liberos
Siſyphũ:unde natus ẽ Sinõ:& Auctoliã:unde Vlyxes : Cõſobrini ergo ſunt.Nec ĩmerito Vir.Sinoni dat & fal/
laciã & ꝓditionis officiũ:ne multũ diſcedat a fabula:q̃a ſecũdũ Euphorionẽ Vlyxes hoc fecit. Finxit:cõpoſuit:
formauit:ut Corpora fingere lĩgua:Et notãdũ ꝙ oĩs Sinõis oratio ẽ dia ſyrtica.Nã & negociũ exprimit:& tro/
iãorꝝ ĩſultat ſtultitiæ: ut hoc loco finxit. Vanũ: fal/
lacẽ.Et uanus ẽ q ẽt ſine utilitate mẽtit̃. Mẽdax qui
tm̃ ad decipiẽdũ.Sãe uanus apud idoneos ſtultus ĩue
nit̃:ut Iuue.Sic libitũ uano:q nos diſtĩxit othõi. Fã
do aliq̃d ſi forte tuas:puenit ad aures:dũ dicit̃.& utit̃
bona arte mẽdacii:ut p̃mittat uera:& ſic falſa ſubiun
gat.Nã q̃d de Palamede dicit uerꝝ ẽ:q̃d de ſe ſubiũgit
falſũ.Et ſciẽdũ ex hac hiſtoria partẽ dici:partẽ ſuppri
mi:partẽ ĩtelligẽtibus lĩnq.Nã Palamedes: ut Apol/
lõius dicit:ſeptĩo gradu a Belo originẽ ducẽs:quũ de
lectũ militũ p græciã ager: & ſimulãtẽ inſaniã Vlyxẽ
duxit ĩuitũ.quũ.n.ille iunctis diſſimilis nãæ aĩalibus.
ſalẽ ſereret:filiũ ei Palamedes oppoſuit: quo motus
Vlyxes aratra ſuſpẽdit:ne filiũ offenderet:q̃d nõ ĩnſa
niæ:ſed prudẽtiæ fuerat ĩdiciũ.Et ad belum ductus
hũit iuſtã cãm doloris.Poſtea quũ Vlyxes frumẽtatũ
miſſus ad thraciã nil aduexiſſet:a Palamede eſt uehe
mẽter ĩcrepitus.Et quũ diceret adeo nõ eẽ negligẽtiã
ſuã:ut ne ipſe q̃dẽ ſi pgeret:quicq̃ poſſet aduehere: ꝓ
fectus Palamedes ĩfinita frumẽta deuexit:q̃ ĩuidia Vlyxes auctis inimicitiis fictã epiſtolã Priãi noĩe ad palame/
dẽ:p q̃ agebat gratias ꝓditiõis:& cõmemorabat ſecretũ auri põdus eẽ trãſmiſſũ:dedit captiuo:& eũ ĩ itinere fe
cit occidi.hæc ĩuẽta more militiæ regi oblata ẽ:& lecta prĩcipibus cõuocatis.Tũc Vlyxes quũ ſe Palamedi adeſ/
ſe ſimularet ait.Si uerꝝ eẽ creditis:ĩ tẽtorio eius aurũ q̃rat̃.Quo facto ĩuẽto auro:q̃d ipſe p noctẽ corruptis ſer/
uis abſcõderat:Palamedes lapidibus ĩterẽptus ẽ.hũc ãt ꝯſtat fuiſſe prudẽtẽ.Nã & tabulã ipſam ĩuenit ad cõpri/
mẽdas ocioſi ſeditiões exercitus:ut Varro teſtat̃:ſecũdũ quoſdã ipſe repperit literas.Quæ res ſi forte ſit dubia:
tñ certũ ẽ ab hoc ĩuẽtã cũ aſpiratiõe.rẽſpectu k literæ ſine aſpiratiõe. Inclyta gloria:pp delectũ & frumẽta. Fal
ſa ſub ꝓditiõe:ſub falſo crimine ꝓditiõis.& rẽ notã p trãſitũ dicit.Vñ paulopoſt:Haud ignota loquor.quãq̃ ibi
poſſit ĩtelligi haud ignota nobis:ſed certe ad uos ẽt potuit puenire.Sciẽdũ ſane factũ hoc & troiãos ſciſe.Sed Si
nõ callide q̃ſi ignorãtibus:q̃ uera ſũt dicit:ut fidẽ ſequẽtibꝰ faciat. Infãdo ĩdicio:pp aurũ clã ſuppoſitũ Quia
bella uetabat:Iã hoc falſũ ẽ:ſed dr̃ ad Sinõis cõmẽdationẽ. Caſſũ:priuatũ uacuũ. Paup:hæc fuerat cã militã/
di ut Terẽtius: Quũ hĩc egẽs ꝓfugi & aliquo militatũ. Dũ ſtabat regno ĩc.q̃a & ipſe unus de regibus fuit. Et
nos:pluralis numerus ꝓ ſingulari ad euitãdã iactãtiã. Nomẽ gloriã: ut Nomẽ echioniũ matriſq; gẽus pideæ.

℃DONA. Fatebor:aliud ẽ q̃ referã.Referimus cũ dicimus aliq̃d ſimplex:& põt ꝓferri ſine tormẽtorꝝ metu. Fateri
Fatemur ãt cũ ꝓdimus id q̃d ſit cõtrariũ cõfitẽti & poſſint tormẽtis exprimi ſe pectore negãtis:& repẽte bis fa/ Referre
tebor cũcta:& fatebor quodcũq; erit. Argolica de gẽte:ad id quo ſangĩe cre.Græcus ſũ.Ac ſi dicat hoſtis ſum.
Nec ſi.m.f.ſ.F.u.e.m.q.i.f.Potuit eripere mihi fortũa priorẽ fœlicitatẽ.At nõ poterit me mẽdacẽ fingere. Hoc
argumẽto pſuaſit:ut troiãi crederẽt reliq̃:& ne uideat̃ ĩcredibile q̃d ipſe ſolus ex oĩbus græcis remãſerit:ad hãc
partẽ ducit ex alto prĩcipiũ:& narrat rẽ omnibus notã & magna ex pte uerã quã expoſita ſubiũgit falſa. Pala/
medis:eadẽ dicit q̃ Ser.de Palamede. Et nos aliq̃d:de p̃terita eius florẽti fortũa:& de p̃ſenti miſeria ſibi cõpa/
rat beniuolẽtiã.Cõmẽdat ẽt Palamedis memoriã dicẽdo q̃a bella uetabat ut amico uiuẽti p̃ſtarent ꝙ defuncto
nõ poterãt. Superis.c.a.o.non dixit mortuus ẽ:ne eius memoria digna poſt hominũ finẽ uiuere memoraret̃.

℃CHRI. Fatebor:coactus ꝓferã.Nã fingit ſe niſi coactũ nolle dicere q̃ ſimulat timere ne noceãt. Nec ſi mi
ſe.optima ſentẽtia:niſi ſit ĩ ore fraudulẽti.Fortũæ uis nulla eſt cõtra uirtutẽ.Poteſt auferre q̃ ĩ temeritate ſua po
ſita ſunt ſed nõ q̃ ĩ noſtro animo ſunt. Vanũ:differt a falſo & ficto.Falſum ẽ quo tegit̃ id q̃d factũ eſt. Vanũ: Vanum
q̃d fieri nõ põt.Fictũ ergo totũ eſt ſine uero:ſed ueriſimile.Falſum loqui mendacis eſt fictũ callidi. Vanũ ſtulti. Falſum
Falſum loq culpæ eſt.Fictũ uirtutis.Vanum uecordiæ. Falſis decipimur. Fictis:delectamur.Vana contemni/ Fictum
mus. Mẽdacẽ:mentiri differt ab eo quod eſt mendacium dicere.ut ait.P.Nigidius quem Cice. ingenii & do/ Menda/
ctrinarum nomine ſumme reueritus eſt.Nam qui mentitur non fallitur:ſed alterum fallere tentat:Qui men cium
dacium dicit ipſe non falli:quãtum in ſe eſt.Itaq; uir bonus non mentitur : Prudens autẽ nõ dicit mendacium
ait Aulus Gelli. Aures:quia uocem auriãt:ut uocem his auribus auſi.Vel a græco illi enim ωτα dicunt. In/
clita:nobilis.Nam κλεος apud græcos. Gloria:q̃ diffinit̃:a Cice.ut gloria ſit cõſentiens laus bonorꝝ & ĩcorru/
pta uos bene iudicãtium de excellente uirtute:ut ait tuſculanis. Quia bella ue.pathos a cauſa.Inde enim ma/
lũ prouenit:unde bonum ꝓuenire debuit.Nam cauſa rem miſerabilem facit ut de Aleſo dum ſeſe medium pa
ci offert item qui ſanguine nobis hanc patriã propere ſuo:Item indignatio a cauſa:ut At tu dictis albane mane/
res. Lumine:nam uitam lumen uocamus:ſicut mortem tenebras & noctem : ut in æternam clauduntur lu/
mina noctem. Comitem:is eſt qui principalem ſequitur:Decus a græco eſt p antiſtœcõ.Illi.n.κυδος dicunt.

¶SER. Inuidia:propter aduectum frumentum.¶Pellacis:per blanditias decipientis Pellicere enim eſt blãdiendo elicere uel decipere.¶Mecum indignabar:quomodo ergo nec tacui demens? intelligimus iſtum quaſi tacuiſſe primo:poſtea impatientia doloris erupiſſe.¶Fors ſiqua:bene ſiqua:quia eſt bona:& mala.¶Promiſi:per contrarium ait:pro minatus ſum: quia minamur mala: promittimus bona. Sic Horatius contra: Atqui uultus erat multa & præclara minantis:ideſt promittentis.¶Prima mali labes:quia ſecuta ſunt poſtea oraculum.& aſcita Calchantis factio.Labes uero ruinam ſignificat a lapſu.¶Criminibus: cauſis:ut ſupra:Et crimine ab uno.¶Spargere uoces miſcere: Cicero: Spargere uenena didicerunt.¶Ambiguas:dubias:ne ſi aperte ageret accuſatio eſſe uideretur.¶Conſcius:aut peracti ſceleris:aut dolorum ſuorum: ut eſt in tertio:Ob litus ſue ſui eſt ithacus diſcrimine tanto.¶Arma:modo fraudes:uel dolos.Nam arma ſunt inſtrumenta cuiuſlibet rei.Vnde & inſidiantis fraudes arma nominauit.¶Nec requieuit enim:aut uacat enim : aut pendet ſenſus ex poſterioribus.¶Donec calchante miniſtro:arte enim agit ſemiplena dicendo.ut cogat & interrogare & auidius audire troianos.¶Chalchante miniſtro:me deſtinat aræ intelligitur: & eſt apoſiopeſis.¶Ingrata:nec uobis placitura: nec mihi gratiam conciliantia.¶Quid ue moror:ueſtram ſcilicet feſtinationem.¶Omnes:& eos qui uobis prodeſſe diſponunt.¶Vno ordine : uno reatu.& eſt de antiqua tractum ſcientia: quia in ordine dicebantur cauſæ propter multitudinem: uel tumultum feſtinantium.quum erat annus litium. Iuuenalis: Expectandus erit qui lites inchoet annus.¶Iandudum:modo q̃ primum.¶Hoc ithac⁹ uelit & magno mercentur Atridæ:callide hoc dicto impetrat uitam aſſerens mortem ſuam illorum hoſtibus eſſe placituram.Ideo autem dicit mercentur:quia ſacrorum eſt ut fugiens uictima ubicunq; inuenta fuerit occidatur:ne piaculum committatur.Ergo Sinon qui uictima fuerat:& iure:& uotis: & præmio græcorum interimitur.Ithacus uero pro ithacenſis.principale pro deriuatiuo.¶Magno:ideſt precio.ut Turno tempus erit magno quum optauerit emptum Intactum palanta.¶Ardemus ſcitari:feſtinamus.¶Quærere cauſas:inquireretur græcis eius interitus optaretur.¶Artiſq; pelaſgæ:ars των μεσων eſt:ideo adiecit pelaſgæ.fraudulẽti enim ſunt habiti ut Plautus græca mercamur fide.

Geſſimus:inuidia poſtq̃ pellacis Vlyxi
(Haud ignota loquor) ſuperis cõceſſit ab oris
Afflictus uitam in tenebris:luctuq; trahebam.
Et caſum inſontis mecum indignabar amici:
Nec tacui demens:& me fors ſiqua tuliſſet:
Si patrios unq̃ remeaſſem uictor ad Argos:
Promiſi ultorem:& uerbis odia aſpera moui.
Hinc mihi prima mali labes:hic ſemp̱ Vlyxes
Criminibus terrere nouis:hinc ſpargere uoces
In uulgum ambiguas:& q̃rere conſcius arma.
Nec requieuit enim:donec Calchãte miniſtro.
Sed qd̃ ego hæc aũt nequicq̃ ingrata reuoluo?
Quid ue morõ? ſi oẽs ũo ordiẽ hẽtis achiuos?
Idq; audire ſat eſt : iandudum ſumite pœnas.
Hoc Ithacus uelit:& magno mercent̃ Atridæ.
Tum uero ardemus ſcitari:& quærere cauſas
Ignari ſcelerum tantorum:artiſq; Pelaſgæ.

¶DONA. Vitam in te.ut illi qui cupiunt mori & non uiuere.¶Idq; au.ſat eſt ubi ad cardinem uenit in quo mendaciorum conſtitit affectus:negauit ſe dicturum ne ultro omnia referendo daret ſuſpitionem falſitatis.ait igitur cum ſciat ſe periturum melius eſſe ne ſecreta Græcorum prodat.Neq; enim propter unum hominem debeo omnes meos prodere.¶Quid ue moror:cur differo pœnas meas poſt relationis beneficium continuo moriturus:Vlyxes enim omne malũ uidebitur:intuliſſe:qui me quolibet peccato quærebat occidere.¶Tum uero:hoc cõſilium noſtram cupiditatem audiẽdi accendit.¶Ignari:Nã noſtra ſimplici natura pẽdẽtes Græcos illum uera dicere putabamus:Sed illi omnes ſunt doloſi:unde ſaciauit illud:& crimine ab uno Diſce omnes.

¶CHRI. Trahebant : quaſi inuitus uiuebam.¶Amici : mouet uehementer amicitiam : ſed etiam ſi non eſſet amicus tamen quia inſons moueret.¶Promiſi:quamuis promittamus bona & minemur mala: tamen quia promittere eſt ueluti ſe debitorem aſtringere: iccirco dixit promiſit:ut non ex ira minitaretur:ſed etiam: fidem aſtringeret ſe facturum. Minari autem præfert ſui quandam fiduciam ſe facturum. Vnde Horatius. Multa & præclara minantis.Quoniã ergo minari uidetur polliceri de ſe quandam inuitam ſupereminẽtiam dicimus minas murorum:& dicimus ædificiam minari ruinam:Hinc repetitio eſt quæ ſæpe commiſerationem mouet.¶Vno ordine:quaſi pari gradu.Nam ordines dicuntur in theatro illa aſcenſio graduum: & qui in eodem ordine ſunt pares ſunt nec alter altero ſuperior aut inferior.¶Habetis : iudicatis:exiſtimetis.¶Iandudum:iamdiu ſignificat:& quia uehementer properantibus etiam uelociſſima uidentur longiſſima dicimus : Iandudum cum uolumus exprimere q̃primum:ut oſtendamus q̃uis ocyus fiat nobis ſero uideri.¶Pœ/
Ithaca nas:per œ ſcribitur:quia eſt a græco ποινη per oi.¶Ithacus :ithaca:& ceplalenia: & zacinthus: ante ſinum corynthiacum inſulæ eſt ithaca:in qua regnauit Vlyxes aſpera montuoſaq; eſt:de qua Cicero. At ſinos id quod maxime debet noſtra patria delectat:cuius rei tanta eſt uis:& tanta natura : ut ithacam illam in aſperimis ſaxulis tanq̃ nidulum affixam ſapientiſſimus uir in mortalitati anteponeret.¶Mercentur: non ſolum cupiunt ſed ita cupiunt:ut ſint pro eo daturi præcium:neq; ſolum præcium:ſed magnum præcium.¶Tum uero :iſtæ
Cauſa duæ dictiones iunctæ hoc ſignificant:ut ſi alias tamen nunc maxime.¶Cauſas:cauſa eſt per quam res fit.ſunt autem quatuor cauſæ efficiens:materialis:finalis:& formalis:ut in hoc equo cauſa efficiẽs fuit is Faber q ædificauit:Materialis:lignum ex quo fabricatus eſt.Formalis ea forma & imago equina quam Faber in materiam induxit.Finalis:ut ſcilicet per eum fallerentur Troiani.

¶SER. Pauitans:quaſi pauitans.¶ Ficto pectore:pectus ꝑ uerbis poſuit:Nam nunq̄ fingitur pectus.¶ Sæpe fugā Danai:hoc ſecūdū Homerum uerū eſt.ut maxime eſt εν τοβ.ιλιαδος.¶ Moliri:parare.¶ Feſſi: bello: fauorē ſibi cōciliat dicēdo fatigatos eſſe græcos uirtute troianorū.¶ Vtinā:nec enim hic aræ deſtinaretur.¶ Ponti hyems:bene addidit pōti:qa eſt & tēporis & aeris.¶ Eunteis:ire cupiētes:ut Quum canerē reges & ꝑlia:ideſt cum canere uellē.& ē figura:ubi ſtatuiſſe aliqd pro incohatione habetur.¶ Præcipue:cōtra illud: ne diceretur numina nō eē placata.¶ Aethere:ætherē ꝑ aere poſuit poetica licētia.¶ Suſpēſi:aut ſolliciti:ut Noſtroq; ī limīe

Proſequitur pauitans:& ficto pectore fatur.
Sæpe fugam Danai Troia cupiere relicta
Moliri:& longo feſſi diſcedere bello.
Feciſſentq; utinam:ſæpe illos aſpera Ponti
Intercluſit hyems:& terruit Auſter eunteis.
Præcipue cū iā hic trabibus cōtextus acernis
Staret equus:toto ſonuerunt Aethere nimbi.
Suſpenſi Eurypylū ſcitatum oracula Phœbi
Mittimus:iſq; Adytis hæc triſtia dcā reportat.
Sanguine placaſtis uentos:& uirgine cæſa
Cum primum Iliacas Danai ueniſtis ad oras:
Sanguine quærendi reditus: animaq; litandū
Argolica uulgi quæ uox ut uenit ad aures
Obſtupuere animi:gelidusq; per ima cucurrit

pēdes:quia nec tēpeſtas poſt dona mutabaẗ. Aut ad nimbos referẗ diſtinctiōe mutata.¶ Scitātē: participiū pro participio eſt:ideſt ſcitaturū.Alii ſcitatum legunt.i.inquiſitum.¶ Oracula:tēpla:de quibus dātur oracula.¶ Adytis:adytū eſt locus templi ſecretior:ad quē nulli eſt aditus niſi ſacerdoti α ſine Δυω ingredior.i.ſine alicuius ingreſſu.¶ Triſtia dicta reportat: more ſuo breuiter habitum futuræ orationis oſtendit.¶ Sanguine placaſtis uentos & uirgine cæſa: quū primū hic diſtinguendū:quia & ſemel ad troiam uētū eſt:& anteq̄ ad eam ueniret:De Iphigenia eſt ſacrificatum:cuius fabula eſt talis.Quū græci ad Aulidē ueniſſent: Agamēnon Dianæ ceruā occidit ignarus. Vnde irata dea fla tus uētorum remouit:quāobrem cū nec nauigare poſſent:& peſtilentiam ſuſtinerent: oracula cōſulta dixerunt:agamēnonio ſanguine Dianā eſſe placandā.Ergo quum ab Vlyxe ꝑ nuptiarum ſimulationē adducta Iphigenia ī eo eſſet ut immolaretur:numinis miſeratione ſublata ē:cerua ſuppoſita:& trāſlata ad Tauricam regionē regi Thoanti tradita eſt:ſacerdosq; facta Dictynæ Dianæ:quum ſecūdū ſtatutā cōſuetudinē humano ſangīe numē placaret:agnouit fratrem Oreſtem:qui accepto oraculo carendi furoris cauſa cum amico Pylade colchos petierat:& cum his occiſo Thoante ſimulachrū ſuſtulit abſconditū faſce lignorū.Vnde & faſcelis dicitur:nō tātū a face:cum qua pingitur:ꝓpter quod & lucifera diciẗ: & aritiam detulit.Sed quum poſtea romanis ſacroꝝ crudelitas diſpliceret:q̄q̄ ſerui immolarentur:ad laconas eſt Diana tranſlata:ubi ſacrificii conſuetudo adoleſcentuloꝝ uerberibus ſeruaẗ:qui uocabātur βωμονικαι:quia aris ſuperpoſiti cōtēdebāt:qui plura poſſent uerbera ſuſtinere.Oreſtis uero oſſa ab Aricia Romā trāſlata ſunt:& cōdita ante tēplū Saturni:quod eſt ante cliuū capitolii iuxta Concordiæ tēplū.¶ Virgine cæſa:nō uere: ſed ut uidebaẗ.Et ſciendū in ſacris ſimulata pro ueris accipi.Vnde quum de aīalibus quæ difficile inueniunẗ eſt ſacrificādū:de pane: uel de cæra fiunt:& pro ueris accipiunẗ.hinc eſt etiā illud:Sparſerat & latices ſimulatos fontis:auerni.Nā & in tēplo Iſidis aqua ſparſa de Nilo eē dicebaẗ.¶ Argolica:quia occurrebat occidi potuiſſe captiuum.

¶DONA. Pauitās:aut pauorē ſimulās:aut pauitās ne ligua titubāte ī curſu īſidiaꝝ detectio naſcereẗ q̄ iā uidebat ī tuto eē.¶ Sæpe fugā:cū hoc falſum eēt parat cām q̄ ſit credibile.ſ.bello feſſi.¶ Feciſſentq; ut.recte optare ſimulat:Nā & Troianos placabat & ſibi cōmiſeratione captabat.¶ Sæpe illos.a. nō cōſiliū facto ſed euētus uolūtas defuit.¶ Sāguine:uerū dicit de iphigenia.Falſum addit de ꝓcepto Apollinis.Miſcet ergo uera ut credantur falſa.¶ Argolica:ne credatur potuiſſe litari alienigena:Nec quærenda erat uirgo cū exercitus fœminis careret. ¶ Vulgiq;:uox cū enim generalitatē propoſuiſſet:Quia res incerta erat unuſquiſq; timebat ſibi: Excuſat autē.

¶CHRI. Pauitans:pauere tundere eſt:unde pauimentum quod pedibus tundatur. Hinc dicimus pauere Pauere hominem:cū ex magno timore tunduntur pectora crebro magnoq; motu pulmonū:& tremitu qui eſt a frigore totū concutiẗ corpus.Ex timore:refugit ſanguis ad cor:& partes externæ ab eo relictæ frigeſcunt: Vnde Pauitare eſt frigeſcere:& timeſcere.Ergo quod tremit timor:qđ pauet pauor dicitur.Metus autē a quoddam Pauitarē motu animi dicitur:cum illud qđ caſurum putat:refugit mens.Cum autem ita uehementer ſe moueat ut ha Pauor beat foras formido dicitur.Pauitans igitur quaſi pauitās Non.n.pauebat ex timore ſed ſimulabat. ¶ Ficto.pe. fingebat aliud habere in mente q̄ habebat.¶ Moliri:tanq̄ rem arduam.¶ Acernis:ex acere eſt.n. acer opere ele Acer gantia ac ſubtilitate cedro ſecunda plura eius genera. Album quod præcipui candoris gallicum uocatur alterū genus criſpum macularum diſcurſu qui cum excellentior fuit a ſimilitudine caudæ pauonis nomen accepit in Hiſtria Venetiaq; præcipuum. Euiliori genere craſſiuenium uocatur.Tertium genus zigiam rubet:& fixili ligno:ſed hoc alii proprii generis uolunt:& Carpinū latini appellant.¶ Aethere.i.aere: Nam perturbatiōes iſtæ. ut ſunt uenti pluuiæ:grandines:nubes:& ſimilia:quoꝝ motus. Ariſto.in meteoris:exequitur non ſolum non tranſcendunt ad ætherem:ſed ne in aere quidem ſupra octo ſtadia:ideſt quinq; milia inueniuntur.Nam cacumina nōnullorū montiū qa hāc altitudinē ſuperāt:ut eſt olympus īmunia harū perturbationū eſſe multi ſcribunt.¶ Eurypilū : hic Euemonis Filius orchomeni quæ Vrbs Boetiæ eſt regnauit.de quo nūc intelligit:alter fuit Eurypilus filius.Tertius fuit filius Thelephi ex athocle.¶ Adytis:aditū neutri generis eſt:& Græcū nomē: & diciẗ ab α priuata:& Δυω ſubeo:Quia illū locū nemini niſi ſacerdoti ſubire licet : aditus āt ab adeo adis uerbale ē:& ſignificat īgreſſum:ut Sola uiri moles aditus : & tēpora noras.¶ Gelidus:q a gelu ē:Nerui.n.& ligamēta.Vnde ē motus:& firmamētū calore roboranẗ:Frigore autē debilitantur atq; inde uacillāt:& īde fit tremor.

¶SER. Cui fata parēt: cui pparēt mortē. ¶ Magno tumultu: ad factionē tegēdā. ¶ Numīa diuū: p oraculis poſuit. & q̄rit mō nō qd dicat. nā planū ē: ſed qs debeat immolari. ¶ Multi crudele canebāt: multi bis ītelligēdū .i. multi uidebāt taciti: multi ēt dicebāt ne ſit cōtrariū canebāt taciti. ¶ Biſqnos ſilet ille dies: dicimus & biſqnis ſilet dieb⁹. ¶ Tectus: aut multitudini ſe ſubtrahēs: aut tegēs cōſiliū ſuū. ¶ Vix tādē: aut iūge: aut uacat tādē: aut ſepara. & ē exaggeratio a ſynonymis: ut abiit: exceſſit: euaſit: erupit. ¶ Cōpoſito: ex pacto: uel ordīe īter eos īſtituto. ¶ Rūpit uocē: hoc ē erūpit ī uocē & dictū ē p cōtrariū. Nā ſilētiū rūpere eſt loq: ut Quid me alta ſilētia cogis Rūpere? uocē rūpere tacere: Sed aliq̄ īterdū ſimpliciter: īterdū p cōtrariū debemus intelligere. ¶ Et q ſibi qſq; timebat: iō hoc addidit: qa dixerat Aſſenſere oēs ne uideret̄ cūctis fuiſſe ſuæ gētis iuiſus. ¶ Mihi: multi poſterioribꝰ, multi primis iūgūt. Vnus tñ ē ſenſus. ¶ Parari: īfinitiuus modꝰ p īdicatiuo: & ē figura ppria hiſtoriographoꝝ. ut Sal. Eqtare: iaculari: curſu cū æqualibꝰ certare: ut poetaꝝ ppria ē Nuda genu. & Toruū clamat. Quod aūt ait Cicero bellicū canit: nō ē figura: ſed ſermo naturalis: ē. n. ſoni nomē. ¶ Salſæ fruges: ſal & far qd' dr̄ mola ſalſa. q̄ & frōs uictiæ & foci aſpergebant̄: & cultri. Fit āt de horna fruge: & horno ſale: ut Horatius: Et horna fruge. ¶ Vittæ: quibus uictimæ coronant̄. ¶ Leto: nō ſacrificio: inuidioſe locutus eſt. ¶ Vincula rupi: atq ſolutæ ſūt hoſtiæ. Nā piaculū eſt ī ſacrificio aliqd eſſe religatū. Vnde ē Vnū exuta pedē uinclis ī ueſte recincta. Itē Vittaſq; reſoluit Sacrati capitis. Ergo uincula religionis intelligē: ut Et uinclis innatet chlœlia ruptis. ſ. fœderis. Nec. n. obſides unq̄ ligant̄. Sed huic expoſitioni illud occurrit: Vnde iſte ligatus fuerit: qa eū troiani non ligauerunt ultro enim ſe obtulerat. Vnde intelligendū eſt a græcis magis ligatū: qa & cōſuetudo illa: quā ſupra diximus: erat ī ipſo tēpore ſacrificiorū. Ante. n. ligabant̄. ut Iuuenalis: Sed pcul extēſum petulās q̄rit hoſtia funem.

Oſſa tremor: cui fata parēt: quē poſcat Apollo.
Hic Ithacus uatem magno Calchāta tumultu
Protrahit ī medios: quæ ſint ea numina Diuū
Flagitat: & mihi iam multi crudele canebant
Artificis ſcelus: & taciti uentura uidebant.
Biſquinos ſilet ille dies: tectuſq; recuſat
Prodere uoce ſua quēq̄: aut opponere morti.
Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus
Compoſito rumpit uocem: & me deſtinat aræ.
Aſſenſere omneis: & quæ ſibi quiſq; timebat:
Vnius in miſeri exitium conuerſa tulere.
Iamq; dies infanda aderat: mihi ſacra parari:
Et ſalſæ fruges: & circum tempora uittæ.
Eripui (fateor) leto me: & uincula rupi.

¶DONA. Calchantem: qui falſa dixerit. Nam oſtendi uim eſſe paſſum. Remouet a ſe odium: quia Græci aſſenſere de eo quoniam odiſſent: ſed ut ipſi interitu qui incertus erat liberantur. ¶ Fugi: nō culpam criminis: ſed innocens crudeliſſimā mortē. Ne ea gauderet inimicus: & ne quis quærat quomodo potuerit fugere: addit uincula rupi. ¶ Limoſoq; la. limus enim & lacus ſuffragabantur ne poſſent inſequentes intrare. Poſuit & nocte nam & tenebre adiuuabant. ¶ In ulua: timiditatem maximam ſimulat: ut cum in loco eſſet ad quē nulli eſſet aditus tamen in eo quæreret latebras. Vluam dicunt rem quam uulgus budam uocat: ſed nihil intereſt quæ ſpecies ſit herbæ modo illum occultare poſſet. ¶ Vela darent: ut oſtendat ſuos pluſq̄ Troianos timuiſſe.

¶CHRI. Calchāta: hic uates fuit. Teſtoris filius ſic dictus: ut Græci grāmatici uolūt απο της καλχης. Id aūt eſt πορφυρα πορφυρειν āt ē περι ἀνανι. curate excogitare: Quoniā hic acurate futura excogitaret: Hic apud Troiā ex numero paſſerū a ſerpēte uoratorū quot annorū obſidio Troiæ futura eſſet pdixit. Poſt uero Troianū Bellū aiunt illū cū amphiloco amphiarai Filio tereſtri itinere Colophōem q̄ urbs cariæ eſt perueniſſe: & cum apud fanū clarii apollinis: quod ante eā urbē eſt in Mopſum augurē præſtātiſſimū īcidiſſet: præ mœrore mortuū eſſe: Heſiodus ſcribit Calchantē Mopſo propoſuiſſe: ut diceret quot ficus ea quæ aderat caprificus ferret: ac Mopſum dixiſſe decies mille unaq; amplius ac cū uera de numero dixiſſet. Cōtinuo Calchātē e uita migraſſe. Pherecides āt ſcribit prægnāte ſuæ oblata Calchantē interrogaſſe Mopſum quot illa porculos in utero gereret: & Mopſum reſpōdiſſe tres atq; ex illis unā Fœminā & cū uera dixiſſet: illū præ dolore mortuū. Sūt q dicūt Calchantē ſuē propoſuiſſe: & mopſum caprificū ac mopſum uera dixiſſe Calchantē uero minime: & præ mœrore mortuū: & ſophocles in quodā loco ſcribit cū Helena repoſeretur: tūc Calchanti fata mortē decreuerunt: cū præſtantiorē augurē offendiſſet. Sed hic Calchantis mortē traſfert in Ciliciā. Refert præterea Strabo quod in agro daunio q nō pcul aſypūte eſt: Circa tumulū quē Diomedis uocāt Baſilicæ duæ mōſtrant̄. Vna qdē Calchantis in ſummo uertice cui petētes oracula nigrātē ſacrificāt arietē: & ſtrata in pelle dormiūt. Altera podalirii in īfima mōtis radice poſita. ¶ Bis quinos: poeticæ: nā orator nō ponit nomē p numerali niſi ſit bis ut ſingulis diebus terni ueniebāt & niſi ſit nomē qd' careat ſingulari. Nam tunc ſemp ponitur p numerali: ut binas litteras & ternas nuptias. ¶ Prodere: ſimpliciter manifeſtare ſignificat & eſt ex p & dare. Pro. n. cōpoſitione demonſtrat rē in pmptu & aperto poni: ut promo promulgo: ſed quoniā qui ſibi commiſſa manifeſtāt fidē frāgunt dicimus prodere fidem frangere. ¶ Morti: mors eſt omnis ſeparatio animi a corpore. Cædem autē & necem dicimus cum ui anima pellitur. ¶ Aræ: de qua uide in Buco. ¶ Timebat: ſibi timeo te uela te cum formido ne damnū uis ue a te mihi īferat̄. Timeo autem tibi. i. timeo ne tibi noceatur. ¶ Tulere: æquo animo paſſi ſunt. Non enim lætati ſunt in quo oſtenderetur ipſum eſſe ſuis odium: Sed tulere tanq̄ rē moleſtā moti miſericordia tulere tamē quoniā ipſi ſe extra periculum uidebant. ¶ Infanda: nam nō ex religiōe ſed ex crudelitate parabant̄ ſacra. ¶ Salſæ fruges: ſine ſale uita humana eligantior eſſe neqt. Et in animo ſales appellant̄. Varro Pulmētarii uice uſos ſale antiquos refert: maxima tamē ī ſacris apparet auctoritas: quoniā nulla cōficiūtur ſine mole ſalſa ait Pli. ¶ Salſæ ergo fruges. i. moles ſalſa: Faciebat. n. molam. i. pultem ex ſale & farina horna. i. huius anni.

Calchas

Mors

Sal

❡SER. Limoſoq; lacu:ut ueriſimile fugā faciat:circunſtātiis utitur. Notādū ſane Virgiliū ſub alioꝝ pſonis cām exeq nobiliū:ut hoc loco Marii:Itē paulopoſt Pōpeii:ut Iacet īgēs littore trūcus. ⁋ Per noctē obſcurus:bo/ na elocutio eſt:rē tēporis ad pſonā transferre:ut matutinus uenit. ⁋ Si forte dediſſent:mediū ſe pbet: nā nec ne/ gat:nec cōfirmat eos nauigaſſe:ne aut eis demat ſecuritatē:aut qđ ſupra dixit falſum ſit nō poſſe nauigare græ cos:niſi homine īmolato:ut illoꝝ ſit qcqd elegerint:& artis eſt in argumētorū anguſtia incertis uti ſermōib9. ⁋ Antiquā:carā & bene cōmemorat liberos & parentē:ut oſtēdat ſe nō deſeruiſſe:ut uilē:ſed mortis fugiſſe ter rorē. ⁋ Fors ad pœnas:forte & pœnas. Alii iūgūt fors & ut ſit forſan. Bene elicit miſericordiā: oſtēditq; nō ſe hr̄e cām redeūdi poſt mortē ſuoꝝ. ⁋ Effugia: & fu ga:& effugiū dicimus:ſicut lana & laniciū:ut ſi tibi la niciū curæ:hinc ē æqtas:& æquū. ⁋ Piabūt:expiabūt: & τῶν μεσῶν eſt. Nā plerūq; īpiare ſignificat. ⁋ Per ſi qua ē:diaſyrtice irridet:ut diximus: ordo ē. Quod te oro p ſuperos. ⁋ Nō digna.i.indigno luctu affecti. ⁋ Miſereſcimus ultro:aut p ſe plenū eſt: aut cohæret ſequētibus:qa non pōt primis. Dicimus.n.aut illā rē miſeror: aut illius rei miſereor nō illis. Vltro āt nō ē ſpōte:nā iā rogauerat:ſed inſup. Et uenit ab eo qđ eſt ultra:qa pluſq̄ rogauerat pſtiterunt. ⁋ Arcta uincula: aut epexegeſis manicaꝝ eſt:aut utrūq; hūit. ⁋ Quiſ/ qs es:licet hoſtis ſis.& ſunt (ut habemus ī Liuio) īpe/ ratoris uerba trāſfugā recipiētis in fidē:Quiſqs es no ſter eris. Itē uigilas ne deū gēs uerba ſunt: qbus pōti/ fex maximus utit̄ in puluinaribus: qa uariā ſciētiam ſuo īſerit carmini. ⁋ Hic iā:aut ex hoc tpe: aut ex hac orōne:aut ex eo qđ te dicis Vlyxis factiōe laboraſſe. ⁋ Ediſſere uera:hic diſtinguēdū: uera.n.audire deſi/ derat. ⁋ Quo molē:quā ob cām.& ad hoc reſpōdet ſi nō ne recipiat̄ portis. Et eſt color:q in cōiecturali ſta/ tu ſæpe reqrit̄. ⁋ Quis auctor:ad hoc rn̄det: Calchas attollere iuſſit. ⁋ Quid ue petūt:qd deſiderant: utiq; ut placet̄ Mineruæ. ⁋ Ad ſidera:in altū.ad locū ſideꝝ uel qa ſemp ſunt ſidera:ſed ſolis ſplēdore uincuntur. ⁋ Aeterni ignes:aut ararū:quas fugit ut execratio ſit pp poſteriora uos aræ:aut certe Solē & Lunā ſignifi/ cat. Execratio autem eſt aduerſorum deprecatio. Iuſiurandum uero optare proſpera.

Limoſoq; lacu per noctē obſcurus in ulua
Delitui:dum uela darent:ſi forte dediſſent.
Nec mihi iam patriā antiquā ſpes ulla uidēdi:
Nec dulceis natos:exoptatumq; parentem:
Quos illi fors ad pœnas ob noſtra repoſcent
Effugia:& culpā hanc miſerorū morte piabūt:
Quod te per ſuperos:& cōſcia numina ueri
Per:ſiqua ē:quæ reſtat adhuc mortalibus: uſq̄
Intemerata fides:oro:miſerere laborum
Tantorum:miſerere animi non digna ferentis.
His lachrymis uitā dāus:& miſereſcim9 ultro:
Ipſe uiro primus manicas:atq; arcta leuari
Vincla iubet Priamus: dictiſq; ita fat̄ amicis.
Quiſqs es:amiſſos hinc iā obliuiſcere Graios:
Noſter eris: mihiq; hæc ediſſere uera roganti.
Quo molē hāc īmanis eq ſtatuer̄:qs auctor:
Quidue petūt:q relligio:aut q machīa belli:
Dixerat.ille dolis inſtructus:& arte pelaſga
Suſtulit exutas uinclis ad Sydera palmas:
Vos Aeterni ignes:& nō uiolabile ueſtrum

❡DONA. Nec mihi:ponit cōſultationē quā in lacu.habuit. Hinc.n.niſi nauigarent erat periculū uitæ ſi na uigaſſent priuabat:antiqua.i.magna patriā:uel antiqua.i.cuius affectum diuturnitas tpis accumulauerat & fi/ liis:& parētē:& ſingula ſingulis dedit patriā dixit antiquā natos dulcis expectatū patrē in qbus rebus occurrūt peiora qđ græci illos eēnt occiſuri pp ſuā fugā piādā:qđ erat neceſſariū. Hæc aūt oīa dicta ſunt ut faceret uериſi/ milia q fingebat. ⁋ Per ſupos:quos nō latet ueritas. ⁋ Per ſiqua ē q.n.ſciebat apud ſe nō eſſe fidē:unde arbitrabat̄ apud nullos eē. Et cū pſona ſua eēt odioſa: qa hoſtis mouet miſericordiā a ſuis calamitatibus Priamus autē ut omnia uera diceret:depoſita regia auctoritate ut amicus cū hoſte locutus ē. ⁋ Noſter eris: apta beniuolētia cū recipiat cū ꝓ ciue. ⁋ Mihi:ſcilicet regi q poſſem tormētis inqrere ueritatē & ſimpliciter qro. ⁋ Mihi: qui te ſer/ uaui:& in eoꝝ numerum recipi. ⁋ Quo molē:Breuiſſima ꝓpoſitio:ſed perfecta. Quæſitum eſt cur equus eſſet factus. Cur tantæ magnitudinis. Quo auctore:utrum religiōis an Belli cā. ⁋ Ille dolis.q.d.natura ſua & arte pe/ laſga mandatis ſuorum & oſtendit nullum Græcum carere dolis. ⁋ Vos æterni:iurauit ſed ſubtiliter:nam tro ianos fallit:& non prodit arcana ſuorū adhibuit iuſiurādū quia nō uidebat̄ uеriſimile illū ſuorum ſecreta ſine tormentis ꝓdere. Teſtatus eſt igitur non ꝓpter narrationis ueritatem: ſed ꝓpter licentiam quaſi proditionis.

❡CHRI. Antiq:carā. ⁋ Quod te per ſupos:callide loquit̄ ut argui nō poſſit.ait enim numina ſcire uerum. Non autem ſcire illū ea non eſſe mentitū. Neq; dicit eē aliquē locum īcorruptæ fidei. ⁋ His.q.d.adeo callide ut queuis decipere potuiſſent & cōmēdat Troianos a clemētia. Nā artis ē nos ſemp ab ea uirtute auditores cōmē/ dare qua cupimus illos in nos uti. ⁋ Manicas:uincula manū. Alias ornamentū ueſtiū circa manus: Vt Et tuni/ cæ manicas & habēt redimicula mitræ. ⁋ Arcta.u.interptatus ē manicas in q̄ ſignificatiōe poneret. ⁋ Quo mo lem:ex curſu & celeritate interrogationis exprimitur cupiditas rem intelligendi Priamo: nam & breues clau/ ſulæ ſunt & ſine copula:& paucis uerbis multa cōplectit̄. ⁋ Molem & īmanis:exprimit magnitudinem īmmē ſam. ⁋ Hanc:quaſi tantā & tā mirabilem. ⁋ Statuere:uero firmitatem oſtendit. ⁋ Quis au.cū ſtupore ꝓfert.q.d. nō potuit nō eē magno ingenio.auctor aūt cōis generis ē. ⁋ Dolis:dolus eſt mētis calliditas ab eo q deludat. Te ſte aūt Feſto ī malis ſolū nūc utimur:apud antiquos uero ēt in bonis: Vnde adhuc dicim9 ſine dolo malo. ⁋ Te ſtor:in teſtimoniū uoco:ut teſtor utrūq; caput:alias teſtificor: alias teſtim̄ cōdo. ⁋ Vos æter.ign.apoſtrophe ut uides utitur in hoc loco. Apoſtrophe autem maiorem habet uehementiam quam ſi dixiſſet. ⁋ Teſtor:ignes & aras. ⁋ Quos fugi:cum horrore periculi pronunciat.

Manica

Dolus

Teſtor numen:ait:uos Aræ:enſeſq; nefandi:
Quos fugi:uittæq; deum quas hoſtia geſſi:
Fas mihi Graiorum ſacrata reſoluere iura.
Fas odiſſe uiros:atq; omnia ferre ſub auras:
Siqua regunt:teneor patriæ nec legibus ullis:
Tu modo promiſſis maneas:ſeruataq; ſerues
Troia fidem:ſi uera feram:ſi magna rependā.
Omnis ſpes Danaum: & cœpti fiducia belli
Palladis auxiliis ſemper ſtetit:impius ex quo
Tydides:ſed enim ſcelerumq; inuētor Vlyxes
Fatale agreſſi ſacrato auellere templo
Palladium:cæſis ſummæ cuſtodibus arcis:
Corripuere ſacram effigiē: manibuſq; cruētis
Virgineas auſi Diuæ contingere uittas.
Ex illo fluere:ac retro ſub lapſa referri
Spes Danaū:fractæ uires:auerſa:Deæ mens:

SER. Teſtor:mō iuro.alibi teſtificor:ut teſtor ī occaſu ueſtro. ¶ Veſtrū num̄:q̄a ſecūdū philoſophos dicūt ſidera elemēta eē:& haber̄ ꝓprias poteſtates. ¶ Enſeſq; nefādi:īuidioſe ad pluralē trāſit numerū:ut Terētiꝰ:Nō ꝑpeti meretricū ꝯtūelias. ¶ Vittæq;.d.aut q̄ habent̄ ī honor̄ deoꝝ:aut q̄s hn̄t ipā ſimulacra:ut ī ferius:Virgineas auſi diuæ cōtigere uittas. ¶ Geſſi:pene geſſi.nō.n.uere geſſerat:ſed quātū ad græcos ꝑtinet dixit. ¶ Fas mihi: ſubaudis ſit:& bn̄ adiis petit ueniā:ne uideat̄ ꝓditor:nā & hæc q̄ dicturꝰ ē tacuit anteq̄ audiret Noſter eris.Si.n. uolūtate ꝓderet:ſeq̄bat̄ qđ ait Cice.Nemo unq̄ ſapiēs ꝓditori credēdū putauit. ¶ Sacrata reſoluer̄ iura.ſ.ut nō īcidat ī ſacramēti pœnā:q̄a militiæ tria ſūt genera.plerūq;.n.euocati dicunt̄:& nō ſūt milites ſed ꝓ milite. Vn̄ Sal.Neu q̄s miles ne ue ꝓ milite.Itē ipē ab his oēs euocatos & cēturiōes.plerūq; tumultuarii:hoc ē q ad unū militāt bellū.Plerūq; ſacramēto rogati: q̄a poſt electionē ī rēp.iurāt.& hi ſūt q hn̄t plenā militiā. Nā qnq; &.xx.ānis tenēt̄.hæc tria genera tāgit Vir.Sacramenti hoc loco.Tumultuarii:ut Simul oē tumultu Cōiurat trepido latiū.Euocationis:Mittit̄ & magni uenulus diomedis ad urbē. ¶ Fas odiſſe uiros: ut ſupra dictū ē oīa diaſyrtice loq̄t̄.Nā & ad græcos pn̄t referri:& ad troiāos. ¶ Siq̄ tegūt:pp ea q̄ latent ī equo. ¶ Nec legibꝰ ullis:ſi græcoꝝ pp id noſter eris.ſi troianoꝝ:q̄a græcꝰ. ¶ Serues troia fidē:q̄a qđ rex ꝓmittit:uidet̄ reſpu.polliceri. ¶ Oīs ſpes danaū:mor̄ ſuo a ueris īcipit.Nā & fauet Minerua græcis: & cōſtabat raptū eē palladiū. ¶ Tydides ſedenī:ſedenī hyſterō ꝓterō eſt.ſedenī ex quo īpius tydides.Nā hyſterologia uniꝰ ē ſermōis:ut Trāſtra ꝑ & remos.Impiū uero pp uulnerata numīa. ¶ Scelerūq; īuētor ulyxes:pp Palamedē occiſū ipſiꝰ factiōe. ¶ Fatale:των μεσων.Nā & qđ cuſtodit.& qđ īterimit ꝓ loco ītelligit̄. ¶ Auellere:oñdit ī uitū numē eē ſublatū. ¶ Palladiū: Helenus apud Ariſbā captꝰ a græcis:īdicauit coactꝰ fata troiana:ī q̄bꝰ ēt de Palladio dixit.Vn̄ dr̄ a Pyrrho regna meruiſſe.quāq̄ ꝑſtiterit Pyrrho:ut faceret eū redir̄ ꝑ terrā:dicēs oēs græcos:qđ & cōtigit:naufragio eſſe ꝑituros. Tunc Diomedes & Vlyxes: ut alii dicūt cuniculis:alii cloacis aſcēderūt arcē:& occiſis cuſtodibꝰ ſuſtulere ſimulacū.Iō āt hoc negociū his potiſſimū dat̄:q̄a cultores fuerūt Mineruæ.Hoc quū poſtea Diomedes haberet:qđ & Virg. ꝓ ꝑte tāgit:& Varro pleniſſime dicit:credēs ſibi nō eē aptū:pp ſua ꝑicula trāſeūti Aeneæ offerre conatus ē. Sed quū ſe ille uelato capite ſacrificās cōuertiſſet:Nautes q̄dā ſimulacrū accepit.Vn̄ Mineruæ ſacra nō Iulia gēs hūit: ſed nautiorū.hīc ē ī q̄nto:Vnū tritōia Pallas Quē docuit.q̄q̄ alii dicāt ſimulacrū hoc a troiāis fuiſſe abſcōditū intra extructū parietē:poſtq̄ agnouerūt troiā eē ꝑiturā qđ poſtea bello mithridatico dr̄ Fimbria q̄dā rōanus īuētū īdicaſſe.qđ romā ꝯſtat aduectū.Et quū reſpōſū fuiſſet illic īperiū fore:ubi & palladiū.adhibito Mamurrio fabro multa ſimilia facta ſūt.Verūtamē agnoſcit̄ haſtæ:oculorūq; mobilitate:Vnde ē:Vix poſitū caſtris ſimulacrū arſcer̄ coruſcæ Luminibꝰ flāmæ arrectis:uel haſtā q; tremētē:Sed ab uno tm̄ ſacerdote agnoſcit̄:ut Lucanꝰ Troianā ſoli cui fas uidiſſe Mineruā.Dicūt ſane alii unū ſimulacrū cælo lapſū apud athenas tātū fuiſſe:Alii duo uolūt:hoc de quo diximꝰ:& illud athenienſe. ¶ Sacrā effigiē:q̄ſi cælo lapſā. ¶ Ex illo:facto uel tpe. ¶ Fluer̄: των μεσων eſt.Iō ait retro.Cōtra Saluſtius Rebꝰ ſupra uotū fluētibꝰ. ¶ Auerſa deæ mēs:pp illud:Manibus cruētis.

DONA. Fas.m.g.q̄ſi iā ipē græcꝰ nō eēt:uel illi eiꝰ ſocii nō fuiſſēt.Et liceat eos odiſſe:q ciues mei eē noluer̄t. ¶ Teneor.p.plꝰ ē uolūtate q̄ legibꝰ retineri.alteꝝ ē ex ſtudio puræ mētis:alteꝝ ex neceſſitate. ¶ Tu.m. p.tu troia ꝯſeruatori tuo fidē ſerua. ¶ Repēdā.q.d.tm̄ recipiet q̄tū dederit.i.ut ſalutē mœreret̄ ſalutis auctor. ¶ Oīs.ſ. rn̄det ultīæ ꝑti:ut falēdi ꝓmptior pateret occaſio:& prio uniꝰ crimīs īuidiā pluribꝰ criminibꝰ maculat ī ulyxe:& oñ-

Fatale dit Mineruā grauiter iratā ſacrilegis. ¶ Inuētor ſe.q nūq̄ īuēit qđ ꝓbari potuiſſet. ¶ Fatale.a.ſ.a tēplo: in ſingulis ſingula ſūt genera ſacrilegii. ¶ Fatale:ī quo ſtaret fatū græcoꝝ.dixerat.n.palladis auxiliis. ¶ Aueller̄:ut cū ſacrilegio eēt crimē uiolētiæ. ¶ Palladiū:cū pōder̄ ꝓnūciādū:ī ipo.n.noīe magnitudo nūinis exprimit̄.qđ uero de Mamurrio dicit Se.nuſq̄ đ palladio legit̄:ſed ī ācilli celitꝰ delapſo de quo ſuo loco dicēus. ¶ Cæſis:ad ſacrilegiū accedit hōicidiū:cū illi humāitatis cā:& nūinis ueneratiōe ne leui q̄dē iniuria cōtigi debebāt:auget̄ hōicidiū ex merito ꝑſonaꝝ q̄a cuſtodes neq; eēnt electi cuſtodes niſi ꝓbate uitæ.Vide āt exaggeratiōnē crimīs.aggreſſi ſūt tēplū ſacratū:qđ īgredi q̄ñq; ſine ueneratiōe nefas eēt cuſtodes cæſi:& uſq; ad ipſū ſimulacꝝ gradatī uētū.Viſū nefarioꝝ oculis & polutis hūano ſanguīe māibꝰ tactū:neq; ſolū corpꝰ:ſed ultꝰ & uirgīales uittas:q̄s ī capite geſtabat:īceſtare ſūt auſi. ¶ Ex illo fluere:Nā ſupra dixerat Palladis auxiliis ſemꝑ ſtetit.cū ergo irata eēt cœpit fluere.

CHRI. Fas repetitio:& diſſolutio.Et hæc tota teſtificatio attētos facit ex magnitudīe īuocatiōis & beniuolos ex demōſtratōe ſui ꝑiculi:q̄a citat̄ cōmiſeratio.Habet & ſūmā uī apoſtrophe:ꝑſerti ſi ad res mutas cōuertat̄ ſermo:ut dulces exuuias dū fata deuſq; ſinebāt.Et Turnꝰ Tuq; optīa ferrū Terra tene. ¶ Fas odiſſe:Fas diuīa lex ē:ut ius hūana. Auxeſi ergo ē q; nō ſolū lege hūana:ſed q; plus ē diuina liceat nō ſolū deferer̄ ſed odio hr̄e. ¶ Troia:Troianæ populeːut iā nūc ītelligat̄ qđ ſibi ꝓmiſſū ē a Rege q perſonā populi ſubſtinet:ꝓmiſſum eſſe a populo. ¶ Omnis ſpes:ergo hoc ſublato nulla alia ſpes relinquebat̄. ¶ Stetit.q.d.ueluti fundamētū penitus hæſit. ¶ Sublapſa:retro:& ſub:& re interitum ſignificant:Cum.n.res aut retrocedit aut deiicit̄ ad introitum tendit.

¶SER. Tritonia:aut quaſi terribilis απο του τρειν:qđ eſt timere uel fugere:Aut ſecundũ Lucanum q ait:
Et ſe dilecta Tritonida dixit ab unda:uel tritonia per ετυμολογιαν qa cum ſit dea ſapientiæ in partes tres di
uiditur in intelligentiá de tempore præſenti:in prouidentiá de futuro:in memoriam de tempore præterito.
Sane tritonia antonomaſiuum eſt:quia proprium eſt Minerua.Nam epitheta ſunt:quæ poſſunt uariis uel re/
bus:uel perſonis apponi.Et hæc caute obſeruanda ſunt:ſicut & propria nomina:quæ plerunq; ex appellatiuis
ſunt:ut eſt uictor:uel felix.¶ Vix:modo mox.¶ Salſus ſudor:bene addidit ſalſus:ut ſignificaret laborem futu/
rum:ne forte aliter in ſimulacro humor intelligere/
tur.¶ Emicuit:quaſi quæ conſiſtebat inuita.¶ Ten/
tanda æquora: ſi fugere poſſint poſt iram Mineruæ.
¶ Argis:aduerbium in loco eſt.Et reſpexit moré ro/
manum.Nam ſi egreſſi male pugnaſſent: reuertebã
tur ad captanda rurſus auguria.¶ Reducant: recon/
cilient.¶ Arma deoſq; parant comites: ingenti arte
de futuro ſolicitos facit:ut p̄ſentem firmet ſecurita/
tem.¶ Improuiſi aderunt:ſicut & factũ eſt.¶ Digerit
omnia:interpretatur numinis commotioné.¶ An/
tiqua ſub relligiõe:ſub fauore priſtino.¶ Nam ſi ue
ſtra manus:qa occurrebat exurédum eſſe equum:ſi
introferri uel prodeſſe non poterat.¶ Aſcendiſſet:ut
Scádit fatalis machina muros.¶ Aſiam: aſiaticos: ut
paulopoſt urbem ſepultam pro ciuibus poſuit.¶ Pe/
lopeia:argiua a Pelope:unde peloponneſſus dicitur.
¶ Noſtros nepotes:diaſyrtice.Nam iam quaſi troia/
nus loquitur.¶ Periuri:in uerbo.r.non habet. Nam
peiero dicimus corrupta natura præpoſitionis: quæ
res errorem facit:ut aliqui maledicant peiurus.
¶DONA. Auerſa: duorum ſceleratorum com/
miſſio omnibus irata eſt.¶ Vix poſitum: ſigna ſunt
qbus oſtendit irá:Primum flammæ in oculis inani/
matis.¶ Sudor:Secundum ſignum:Non poteſt ex ſi
mulachro fluere:niſi portendit malum:Idẽ dicas de
motu ſimulachri.¶ Parmá.ſ.h.q.t. manifeſtũ ſignũ
ſe hoſtem profiteri deam.¶ Arma.q.Hoc cõtra Tro/
ianos:ut reliqua faciat ueriſimilia.
¶CHRI. Ne dubiis:non fuit difficile cognoſcere
iratam deam:qa ſigna dedit manifeſta:Quo tempo/
re ilus Trois filius ilium condidit: quod fuit anno ſe
re ſeptimo ſupra tria milia:& octingentos poſt mũ/
di initium aiunt:Breue ſcutum de cælo lapſum in
templum quod in arce cõdebat idq; palladium eſſe
uocatum:& elegiſſe ſibi locum in media æde:cui ad
huc ſuper inductæ tegulæ non erant:id ſignũ ligneũ
fuiſſe multi tradiderũt hoc igit̃ allecto per illecebras Theano cuſtode Antenoré accepiſſe uolũt:& Græcis tra/
didiſſe:Caliſtratus aũt de ſamothracia ſcribens:& ſatyrus:ut refert Diony.dicunt Gryſantẽ pallátis filiá cũ nu/
beret Dardano attuliſſe palladis munera:Hæc ãt fuiſſe palladium:& magnorum deorum ſimulachra: Dein/
de dardanum diluuium fugientem Arcadia profectum tuliſſe in ſamothraciam: ibiq; illis templum ſtruxiſ/
ſe.Mox cum maiorem partem populi tranſuexiſſet in aſiam ſacrificia ac cerimonia ſamothracibus reliquiſſe
palladia uero:& deoꝝ imagines ſecũ aduexiſſe:& ex oraculo accepiſſe urbem illam duraturá in qua hæc per/
manerent:ac propterea urbem condidiſſe:& a ſe denominaſſe:& in ea collocaſſe: Condito deinde ab eius po/
ſteris ilio eſſe tranſlata:Poſtea uero capta urbe inferiore Sicam dominum arcis factum ſubſtuliſſe ex adytis ſa
cra:& qđ ſupererat palladiũ:Nam alterũ Vlyxes & Diomedes furtim urbé ingreſſi abſtulerant:Aretinus eodẽ
Diony.teſte ſcribit Palladiũ a Ioue Dardano datũ:& locatũ in loco inacceſſibili: Sed fabricatũ aliud ad eius ſi/
militudinem:& poſitum palam & hoc eripuiſſe Græcos:illud accepiſſe æneam:alii ſcribunt palladium abſcõ
ſum ab ilionenſibus in cauernis:ne hoſtes eriperét:& poſt multas ætates a Fimbria q̃ſtore cũ iliũ expugnaſſet:
ablatum ac Romá peruectũ:Seruabat̃ aũt in templo Veſte:quod erat inter capitoliũ: & palatiũ: quo incéſo.L.
Celius Metellus illud liberauit:ipſe ignis ardore cæcus euaſit:Syluius auté ſcribit cũ Diomedes:in urbe quam
in apulia cõdebat palladiũ collocare uellet monitũ eſſe a dea nocturna qete:Vt in latiũ ubi uera erat numinis
ſedes:illud deportaret.¶ Detulit:diomedes & palladiũ tradidit Tritonia:de hac dea in ſuperioribus dictũ eſt.
¶ Fractæ uires:ná ut ſpe erigit̃ animus:& quodãmõ augent̃ uires ſi contra deſperatione deprimit̃: & minunt̃
uires.¶ Auerſa deæ mens:cauſa quare amiſſa ſit ſpes.¶ Sudor:quod calamitates portendere etiá in Georgicis
oſtẽdit:Et mœſtũ illachrymat tẽplis ebur æraq; ſudát.¶ Tentáda.q.d.quáuis alias nõ ſucceſſiſſet:ut ſupra:Sæ/
pe fugá danai Troia cupiere relicta:Et ſæpe illos aſpera põti intercludit hyems.Numen p̄ſentiam: & fauorem.

Nec dubiis ea ſigna dedit Tritonia monſtris.
Vix poſitum caſtris ſimulacrũ: arſere coruſcæ
Luminibus flammæ arrectis:ſalſuſq; per artus
Sudor iit:terq; ipſa ſolo (mirabile dictu)
Emicuit:parmãq; ferens: haſtamq; trementé.
Extẽplo tentanda fuga canit æquora Calchas:
Nec poſſe argolicis excindi Pergama telis:
Omina ni repetant Argis:numenq; reducant
Quod pelago:& curuis ſecũ aduexer̃ carinis.
Et nunc quod patrias uento petiere Mycenas:
Arma:deoſq; parãt comites: pelagoq; remẽſo
Improuiſi aderũt:ita digerit omina Calchas.
Hanc pro palladio moniti:pro numine læſo
Effigiem ſtatuere:nefas quæ triſte piaret:
Hanc tamẽ immenſam Calchas attollere molẽ
Roboribus textis:cæloq; educere iuſſit.
Neu recipi portis:aut duci in mœnia poſſit:
Neu populum antiqua ſub relligione tueri.
Nã ſi ueſtra manus uiolaſſet dona Mineruæ:
Tũ magnũ exitiũ:(quod dii prius omẽ in ipm
Cõuertãt:) Priami iperio:phrygibuſq; futurũ.
Sin manibus ueſtris ueſtrã aſcẽdiſſet in urbẽ:
Vltro Aſiã magno Pelopeia ad mœnia bello
Venturam:& noſtros ea fata manere nepotes.
Talibus inſidiis:periuriq; arte Sinonis

¶SER. Credita res:aut fides habita:aut ei cōmiſſa reſpu.¶ Captiq; dolis:uirtuti nō cedit.Dolis dicit troiā eſſe ſuperatam:non ꝙ troianis uictos eſſe turpe non fuerit:ſed ꝙ græcis turpius uiciſſe per dolos.¶ Coactis:ut Terentius Vna mehercle falſa lachrymula q̄ oculos terendo miſere uix ui expſſerit.¶ Lariſſæus achilles: a uicinitate.Nā Phthius fuit.utraq; tamē theſſaliæ ciuitas eſt.¶ Hic:tūc.¶ Maius mi.multoq;:frequentauit me:ut Et ſale ſaxa ſonabant.& Caſus caſſandra canebat:Nā apud ueteres a ſimilibus incipere uitioſum nō erat.Et no tandū quia ut ſupra diximus:agit ne uideat̄ uel Troia ceſſiſſe uiribus:uel Aeneas uoluntate fugiſſe.Hanc autē rem oſtendit:ex accidentibus dolos græcoꝝ eſſe firmatos.¶ Laocoon:ut Euphoriō dicit: poſt aduentū græcoꝝ ſacerdos Neptuni lapidibus occiſus ē: quia ſacrificiis eoꝝ nō ꝓdixit aduentū.Poſtea abſcedentibus græcis:quū uellent ſacrificare Neptuno Laocoō thymbræi Apollinis ſacerdos ſorte ductus eſt:ut ſolet fieri:quum deeſt ſacerdos certus.Hic piaculū cōmiſerat ante ſimulacrū numinis cū uxore coeundo. Et ob hoc immiſſis draconibus cū ſuis filiis interem ptus eſt.hiſtoria qdē hoc habet.Sed poeta interpreta tur ad troianoꝝ excuſationē.¶ Sorte ductus: ſic Saluſtius:Sorte ductus furti negati.¶ Solēnes aras: anniuerſario ſacrificio religioſas.Dicimus aūt ſacrificiū ſolēne & aras ſolēnes:ut apricū & hominē & locū:ut Aprici meminere ſenes.Perſius.cōtra Horatius:Cur apricū oderit campū.¶ Taurum ingentē: nō præter rationē eſt hoc loco ingentē:ut alio loco Iam cornu petat.In uictimis enim iſta requirunt̄: ut certis numinibus certæ ætatis animalia mactent̄.¶ Gemini: duo:aut ſimiles gemini aūt ꝓprie fratres ſunt ſimul nati.¶ Horreſco referēs:ēt referēs.¶ Angues: angues aquaꝝ ſunt:Serpētes terrarū:Dracones temploꝝ:ut in hoc indicat loco.¶ Tranqlla ꝑ alta angues: paulopoſt Serpens amplexus.Itē Delubra ad ſumma Dracones.Sed hæc ſignificatio plerūq; cōfundit̄.¶ Pelago:ꝑ pelagus.¶ Iubæ:aut criſtæ:aut barbæ.¶ Sangui neæ.i.ſanguinei coloris.¶ Legit:tranſit: ut Littoraq; epiri legimus.¶ Sinuat:curuat:flectit ī ſinus.¶ Salo:dicimus & ſalū.Vnde ē ſalo:& ſal ſalis:ut Spumas ſalis ære ruebāt.Et ſale tabentes artus.¶ Suffecti: ꝓ infecti:ut cōnixa pro enixa.& eſt figura ſuffecti oculos.¶ Sibila.i.ſibi lantia.Nā pticipiū ē.cū.n.nomē ē ſibilus dicius:ut Nā neq; me tātū uenietis ſibilus auſtri.¶ Vibrātibus:mobili bus:qa nullū aīal tāta celeritate linguā mouet:adeo ut triplicē habere uideat̄:quū una ſit.diffugimus uiſu q̄lis uindicta in eos fuit:ut ēt aliter prius poſteris ſupplicia hæc ꝓuidiſſent.maior.n.pœna ē in uiſiōe q̄ in patiētia.

Credita res:captiq; dolis:lachrymiſq; coactis
Quos neq; Tydides: nec Lariſſæus Achilles:
Non anni domuere decem: non mille carinæ:
Hic aliud maius miſeris:multoq; tremendum
Obiicit̄ magis:atq; īprouida pectora turbat.
Laocoon ductus Neptuno ſorte ſacerdos
Solēneis taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini a tenedo trāquilla per alta
(Horreſco referēs) immenſis orbibus angues
Incumbunt pelago:pariterq; ad littora tendūt:
Pectora quorum inter fluctus arrecta: iubæq;
Sanguineæ exuperāt undas.pars cætera pōtū
Pone legit ſinuatq; immēſa uolumine terga.
Fit ſonitus ſpumāte ſalo:iamq; arua tenebant.
Ardenteiſq; oculos ſuffecti ſanguine:& igni:
Sibila lambebant linguis uibrantibus ora.
Diffugimus uiſu exangues:illi agmine certo
Laocoonta petunt:& primum parua duorum
Corpora natorum ſerpens amplexus uterq;

¶DONA. Capti.d.Nō poterat obiici Troianis:cur ita creduli fuiſſent:Quia iurauit:& qa lachrymas ueras credidimꝰ eē:Ergo nō uirtute:nō nūero hoīum:Nō diuturnitate Belli:ſed īſidiis uicti ſumus.¶ Hic aliud.m. nā uehemēter dolos poterat cōfirmare hoc mōſtrū.¶ Sorte:in q̄ fuerat arbitriū diuinū.Ergo debuit niſi fuiſſet futurū exitiū publicū ſeruare ſacerdotē diuina uolūtate ductū :& nō arbitrio hūano mactātē Tauꝝ ingētē .i.excellētē hoſtiā.¶ Ecce āt:ꝑ hæc ſignificabat̄ hoſtes uēturos a tenedo.¶ Ecce:ſemꝑ pōit̄ ubi res horrēda:& re pētina ſignificat̄.¶ Feſtinatio āt:& oculi ardētes:& linguæ mobilitas demōſtrabāt alicui illos laturos interitū. ¶ Agmīe:agmē dr̄ actus ſerpētū.Curſus.n.& iter pedū ē qbus carēt ſerpētes.¶ Laocoōta:exprimit̄ deoꝝ impie tas.¶ Sacerdos.n.in ipſo ſacrificio petit̄:ſed primo in eius cōſpectu filii crudeliſſime interficiunt̄ paruuli: & in ſontes:Cætera ſerpentū deſcriptio crudelitatē deſignat.¶ Qualis mu.alluſit ad Taurū qa ſacrificabatur taurus.

¶CHRI. Hic aliud maius:Oſtēderat hactenus uirtute nō potuiſſe ſuperari Troiāos deinceps neq; prudētia qdē uictos fuiſſe demōſtrat:Nō.n.a Sinōe decipi potuiſſent.nā nō temere illi credidiſſent:aut decepti fuiſſent niſi deoꝝ ſtudiū cōtra illos niteret̄ dū obiicit̄ percuſſoris:Laocoontis interitus.¶ Improuida.p. improuida di xit:qa oīa repētina maiorē perturbationē afferunt:Cice.in Tuſcu.Sed diligēter cū nec opinatorū naturā cōſide res:nihil aliud reperies:niſi oīa ſubdita uideri maiora:& qdem ob duas cauſas:Primū ꝙ quanta ſint q̄ accidūt conſiderandi ſpaciū non datur:Deinde cū uideantur ꝓcaueri potuiſſe:ſi prouiſum eſſet quaſi culpa contractū malum ægritudinem acriorem facit:Quot ita eſſe dies declarat:quæ procedens: ita mitigat:ut iiſdem malis manentibus non modo leniatur ægritudo:Sed in pleriſq; tollat̄.¶ Aras:de his dictum in Bucoli.¶ Mactabat: mactare eſt magis augere:Vnde qa ſacra rem augent hoſtiæ nō cædi:ſed mactari dicunt̄ inde in abuſu eſt mactare pro interficere.¶ Pone:a tergo:ut pone ſubit coniunx:Deſcribit̄ autem aduentus draconū:ut Horrorē in cutere poſſit.¶ Sanguine & igni:micanti:& ardenti rubore.¶ Vibrantibus:crebro mobilibus. ¶ Diffugimus: magnus effectus horroris.i.in diuerſas partes fugimus:Nā in ſumma trepidatione unuſquiſq; ſibi conſulit:& eo fugit quo cōmodius putat poſſe fugere nō habita reliquoꝝ ratione.¶ Exangues:& hoc a metu eſt: nō quia ſint ſine ſanguine:aut importat uocabulum:ſed quoꝝ ſanguis relictus exterioribus partibus ad cor cōfugerit. ¶ Illi:hic maxima fides uelle deos uulneratū equū ulciſci:cum ex omni turba ſolum uulneratorem peterent.

Mactare

SER. Depaſcit̃:ut ſupra diximus & paſco & paſcor unius ſunt ſignificationis.ut Atq; artus depaſcitur arida febris poſt ipſum auxilio quomodo ſe miſit filios liberare qui talē uim cōſpiciebat:ſed ne parricida diceret̃ qui filios non liberarit.¶ Spiris:nodis.Vnde & baſes columnarū ſpirulas dicunt.Nā ꝓprie ſpira eſt uolubilitas funium.¶ Squammea:ꝑ ſquammoſa:ut frondea ꝑ frōdoſa.¶ Perfuſus uittas:ꝑfuſas habens uittas.& eſt interpoſitus uerſus.Nā pōt tolli ſaluo ſenſu.¶ Atroq; ueneno:ut pallida mors :uel triſtis ſenectus.¶ Qualis mugitus.i.tollit.ſcdā āt ꝯparatio ē pp ſacerdotis perſonā.¶ Incertā dubie illiſam:q nō haberet mortis effectū.¶ Lapſu:

Implicat:& miſeros morſu depaſcitur artus.
Poſt ipſum auxilio ſubeuntem:ac tela ferentē
Corripiunt:ſpiriſq; ligant ingentibus:& iam
Bis mediū amplexi:bis collo ſquāmea circum
Terga dati ſuperant capite:& ceruicibus altis.
Ille ſimul manibus tendit:diuellere nodos.
Perfuſus ſanie uittas:atroq; ueneno:
Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit.
Qualis mugitus fugit cum ſaucius aram
Taurus:& incertam excuſſit ceruice ſecurim.
At gemini lapſu delubra ad ſumma Dracones
Effugiunt:ſæuæq; petunt Tritonidos arcem
Sub pedibuſq; deæ:clypeiq; ſub orbe tegunt̃
Tū uero tremefacta nouus per pectora cūctis
Inſinuat pauor:& ſcelus expendiſſe merentem
Laocoonta ferunt:ſacrum qui cuſpide robur
Læſerit:& tergo ſceleratam intorſerit haſtam.
Ducendum ad ſedes ſimulacrū:orādaq; Diuæ
Numina conclamant.

labi ꝓprie ſerpentū ē.¶ Delubra:delubrū dr̃:qđ uno tecto plura amplectit̃ numia:qa uno tecto diluit̃: ut eſt capitoliū ī quo ē Iupiter:Iuno:& Minerua.Alii dicunt delubrū eē locū ante tēplū:ubi aq̄ currit a diluēdo.Eſt āt ſinecdoche:hoc eſt a pte totū.¶ Sæuæ: fortis:aut nobilis.¶ Sub pedibuſq; deæ.i.maioris ſimulacri:qđ a cūctis uī.Nā qđ colitur & breue ē:& latet: ſicut palladium fuerat.¶ Clypeiq; ſub orbe:ut maxima pars in ſpirā collecta ſit ante pedes.Colla uero cū capitibus erectis poſt clypeū:ideſt īter ſcutū & ſimulacrū deæ latebāt:ut eſt in tēplo urbis Romæ.¶ Nouus:magnus:ut Pollio & ipſe facit noua carmīa.¶ Inſinuat:ꝑ inſinuat̃.¶ Scelus:ſuppliciū ab eo qđ ꝓcedit id quod ſequit̃.Expēdiſſe aūt tractū ē a pecunia. Nā apud maiores pecuniarias pœnas cōſtat fuiſſe.¶ Sacrū robur:nō ut ſupra lignū.¶ Sceleratā:ꝑ ipſe ſceleratus:ut Inutile ferrū.& eſt hypallage.¶ Sedes:ꝑ hoc oſtendit donum Mineruæ.¶ Oranda:placanda.

DONA. Tollit:bis accipe tollit Laocoon tollit Taurus.¶ At ge.nō inertia ſua decepti ſunt a Sinone: ſed iniquo deoꝝ ſtudio ꝑſertim : Mineruæ. Petitus Laocoon q equum uulnerauerat: & dracones ad ſimulachrū deæ refugerent.¶ Tum uero:tū magis:nā ſupra dixerat horreſco referens.¶ Et ſcelus:nā ex hac coiectura argumentū ducebat.¶ Ducēdū ad ſedes:eadem omnium ex corde Laocoontis fuit ſententia:& concordi uoce clamabant.¶ Diuidimus muros:plena deſcribitur Troianorum dementia:Nam quo tempore bellum nec poſitum fuerat:nec ſopitum muros diuidebant.¶ Omnes:Nequis a nefario opere abeſſet.

CHRI. Spiris:ſpira baſis columnæ eſt unius tori aut duoꝝ.Item genus operis piſtorii.Itē funis nauticus in orbē conuolutus:Ennius uero hominū ſimilitudinē ſpiram uocauit ait Feſtus:Spirulam appellāt catelam ſiue aliquid huiuſmodi quod circa collū ponunt mulieres:ut eſt apud diuū Hieronymum:Deniq; ſpira eſt cū longior res ita in gyrum cōplicatur:ut inde plures fiant circuli:Sed differt a circulis: quia circuli in ſeipſos redeunt:ſpira cū ipſe orbis ad principiū:Suū rediit nō definit in ea:ſed ſumit principiū alterius orbis.¶ Circum terga dati.i.circūdati.¶ Nodos:Nexus.¶ Qualis:ſimile eſt:Simile aūt habet exemplū:Parabolā: & imaginem: Ab omnibus his indignatio elicit̃:& miſericordia in exemplo miſericordia:ſic antenor potuit mediis elapſus achiuis illyricos penetrare ſinus:Itē ſi potuit manes arceſſere cōiugis orpheus:indignatio ſic Pallas ne exurere claſſem argiuū.In parabola eſt miſericordia:Qualis populea mœrens Philomena ſub umbra Amiſſos querit̃ fœtus:Et hic Qualis mugitus:indignatio āt ut ac ueluti pleno lupus inſidiatus ouilli Cū fremit ad caulas imago aūt miſericordiā cū aut forma corporis abentis ſcribit̃:ut ē ſic oculos ſic ille manus ſic ora:gerebat:aut illa q̄ nulla ē fingit̃:ut q̄ fama ſecuta eſt: Candida ſuccinctā latrantibus inguina monſtris:Dulichias uexaſſe rates: Et abſciſſa uadit diſcordia palla:& conſanguineo gaudens bellona flagello.¶ Delubra: delubrū Varro in octauo diuinaꝝ reꝝ alios ait exſtimare locū in quo præter edem ſit area aſſumpta deorū cauſa:ut ē in circo flamineo Iouis piſtoris:alios locū in quo dei ſimulachrū dedicatum ſit ſicuti in quo candela ponitur candelabrum dicimus:& hoc ille affirmare uidet̃:& hoc hic tangit poeta:Nam dicit Sub pedibuſq; deæ: illud ſuperius tangit in quarto:ut Principio delubra adeunt pacemq; per aras exquirunt:& ut aram ibi deoꝝ cauſa aſſumpta eſſe oſtendat:ut paulo infra Aut ante ora deū pingues ſpatiatur ad aras: Hæc ex Macrobio.Feſtus autem ait delubrum fuſtem eſſe delibratum : ideſt decorticatū quaſi ſine libro: ideſt cortice quem uenerabant̃ pro deo: Plinius ait mirum uideri quod cum ſtatuaꝝ origo ita uetuſta ſit ſimulachra tamen deorum lignea potius aut fictilia in templis uſq; ad deuictam aſiam dicata fuiſſe.Euſebius autem Pamphilus ſcribit idem additq; ex ligno Apollini primam in delo ſtatuam fuiſſe ex ligno palladi quod deinde apud athenienſes fuit.Item Iunoni apud ſamios:ut refert Callimachus:Peras qui prius Iunonis argolicæ templum condidit: expiri trunco ipſius deæ ſimulachrum finxit:Plato in legibus uetat ſimulachra deorum ex terra fieri:quoniam deorum ſit pauimentum.¶ Vetat:ebur quia animam depoſuit:unde ad deorum ſimulachra ineptum eſt: Aes & ferrum Belli ſunt inſtrumenta: Aurum & argentum etiam inutile:quia īfœcundæ terræ colorem putabant: Vel quia inuidioſa poſſeſſio eſt.¶ Conclamant:non enim ut ſupra diuiſæ ſunt ſententiæ:ſed omnium una eſt.

Lineæ ſtatuæ

¶SER. Muros:ſuppoſitos portæ ſcææ.¶ Mœnia.p.u.nõ ē iteratio.Ná ſeqt̃ q̃ter ipo ĩ limĩe portæ:dicit pate/ facta porta:uel diruta ĩteriora ciuitatis eé nudata.¶ Accigũt.o.i.ꝑparãt ſe ad opus.¶ Intẽdũt:ligãt:ut ĩtẽditq; locũ ſortis.¶ Scãdit:trãſcẽdit ꝓpria magnitudĩe.¶ Fatalis:mortifera.¶ Sacra.c.hymnos dicũt.¶ Minãs: uel emi/ nẽs:ut minæq; muroꝝ:uel mitans: euẽtũ aliquẽ malo ominãs.¶ O pr̃ia:uerſus enniãus.ſane exclamatio eo ptinet:q; tãta fuerit uis cõſecratiõis:ut ẽt poſt ꝓphanationẽ ab ĩgreſſu hoſtes uetaret nã nouius ſepulchro Laomedõtis:qđ ſupra portã ſcæã fuerat:tuta fuiſſe fata troiana.¶ Inclyta.b.qa ſuꝑauerat myſiã totã.¶ Quater:ſæpius. ¶ Immẽores: ĩprouidi : aut nõ memores oraculorũ. ¶ Mõſtrũ ĩſe.poſt rẽ ꝓbatã dixit.¶ Tũc.e.ſicut añ hac ſæpius.nã Helẽa ueniẽte p̃dixerat futura bella & mala.¶ Dei iu.p̃cepto Apollinis:q ſpe ꝓmiſſi coitꝰ ꝯceſſa diuĩtate fruſtratꝰ ſuſtulit fidẽ uera dicẽti.¶ Nõ.u.nõ aliqñ:nã ſi nõnũq̃ eẽt:duæ negatiuæ facerẽt ꝯfirmatiuã:licet Ter.græco mor̃ dixerit agrũ ĩ his regiõibus meliorẽ neq; p̃cii maioris nẽo hẽt.¶ Feſta.f.q̃ feſtos ĩdicat dies:ut laurꝰ oliua hedera & ſimilia.¶ Velamꝰ: corõamꝰ:ut uictori uelatũ auro uitiſq; iuuẽcũ.¶ Vertit̃.c.atq epithetõ hoc cæli ꝑpetuũ ẽ:ſed uertit̃ nũc.i.ĩ aliã faciẽ cõmutat̃: qđ more ſuo ſeq̃ntibus explanat. ¶ Ruit oceão:naſcit̃ de oceano: ut & ruit atra ad cælũ picea craſſus caligine nubẽ. Ideo autẽ ruit quia altius eſt mare q̃ terra:ut diximus ſupra.

Diuidimus muros : & mœnia pãdimus urbis.
Accingunt oẽs operi:pedibuſq; rotarum
Subiiciunt lapſus:& ſtupea uincula collo
Intẽdunt:ſcãdit fatalis machina muros
Fœta armis:pueri circum:innuptæq; puellæ
Sacra canũt:funemq; manu cõtingere gaudẽt.
Illa ſubit:mediæq; minans illabitur urbi:
O patria:o diuum domus iliũ: & inclyta bello
Mœnia dardanidũ:quater ipſo in limĩe portæ
Subſtitit:atq; utero ſonitũ quater arma dedeř.
Inſtamus tamen ĩmemores:cæciq; furore
Et monſtrum infelix ſacrata ſiſtimus arce.
Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris
Ora:dei iuſſu non unq̃ credita Teucris.
Nos delubra deum miſeri : q̃bus ultimus eſſet
Ille dies:feſta uelamus fronde per urbem.
Vertitur interea cælum:& ruit oceano Nox:

¶DONA. Pedibus.q.r. Querebat̃ celeritas : ut q̃ primũ ĩmitteret̃ ĩteritus.¶ Nos delubra.d.tãta amẽtia fuit:ut quo exitiũ ĩminebat lætis frondibus tẽpla nõ coronaremus ſolũ:ſed tegeremus deoꝝ q una nobiſcũ ꝑituri erãt.¶ Vertit̃: uerſa re aliqua fundit̃ qđ in ea erat : Ergo uerſato cælo quod præbebat lucem tenebræ ex eo ceciderunt.

¶CHRI. Diuidimus:plena amẽtia troianoꝝ:ſed quæ deoꝝ ita ꝑueniret:ut nec fatoꝝ ſepulchri nõ frãgẽdi meminerĩt:nec aduerterĩt nõ eẽ ꝑꝑ hoſtilẽ metũ mœnia diuidẽda unde exprimit qđ dixit:Et ſi fata deũ ſi mẽs nõ leua fuiſſet.¶ Mediæq;.m.il.u. At q nondũ ingreſſa erat:Sed illabit̃:& nõdũ ĩgreſſa mediæ urbi minari uidebat̃.¶ O pr̃ia:cũ q̃tuor ſint genera dicẽdi:Copioſũ:breue:ſicũ:& floridũ:noſter Maro diuĩtate ĩgenii ſui ſingula ꝓ loci tp̃is rei ac ꝑſonaꝝ rõne adhibet:ergo hic breui utit̃:ut ibi uenit ſũma dies:& alibi:& cãpos ubi troia fuit.¶ O pr̃ia:o aliqñ uocãtis ẽ : ut o ſocii neq;.n. ignari ſumꝰ ante maloꝝ:& ſemꝑ iũgit̃ uocatiuo:niſi ꝑ ãtiptoſin ponat̃ ꝓ illo ntũs:ut Perſi.uos o Põpi.ſanguis quãdo ãt nõ uocat:ſed affectũ uel admiratiõis uel exclamatiõis exprimit:& actõ:& uocatiuo iũgit̃ : actõ Cice.o uariã uolucrẽq; fortunã.Itẽ O me miſeꝝ o te infœlicẽ:uocatiuo:ut o nõæ illæ decẽ:q̃ me cõſule fuiſtis.Sic & in hoc loco mirat̃ & ĩdignat̃:& exclamat tã nobilẽ pr̃iã:ita ĩfœliciter ꝑiſſe:o lr̃am aliquot populi Italiæ : & maxĩe
Inclytꝰ umbri:teſte Pli.non habebant:ſed eius loco.u.ponebant:ait Priſcia.¶ Inclyta:a græco ẽ κλεος.n.famã:& gloriã
Nũerus ſignificat.ergo eũ ĩclytũ dicimꝰ cuiꝰ fama ꝑſpicua:illuſtriſq; ẽ.¶ Quater:ait Lactã.ĩ ſtatiũ numeꝝ ĩparẽ ꝓſpera ſignificare:& diis ꝓſperis aſcribi:uñ illud nũero deus ĩpare gaudet:Parẽ uero mortuis dari: & Statiũ cũ aduerſum auguriũ ſignificaret dixiſſe:Quater:axe ſereno ĩnotuit:ſic & ĩ hoc loco Vir.Quater poſuiſſe:Addit p̃terea idẽ Lactã.ĩparẽ numerũ a Pythagora repetitũ eẽ maſculinæ uirtutis:& deoꝝ ſuꝑeꝝ ꝑꝑ trinã regulã diuĩæ rõnis:q̃ter repetitio ẽ q̃ ſemꝑ orõni põdus affert.¶ Atq; ute.ſo.q.a.d.ex hac cõpoſitiõe uerboꝝ citat ſonũ quẽ deſcribit:nã ſi recte ꝓnũciet̃ ſonitu q̃ter arma dedere ip̃e uerboꝝ cõtextꝰ ꝓnũciãdo imitat̃ ſonitũ armoꝝ.¶ Cæciq;.f.excuſat q̃re ĩmemores fuerĩt:nã furor mẽtẽ auertit.¶ Caſſandra:de q̃ in ſeq̃ntibꝰ.¶ Feſta:diẽ feſtũ dicimꝰ hoĩem uero feſtiuũ: dr̃ aũt feſtus a feria:ĩ his.n.feriant̃.i.ociant̃ hoĩes: Dies igit̃ aut feſti aut ꝓfeſti:aut interciſi ſunt:Feſti ergo dicati ſunt in q̃bus ĩſunt ſacrificii:epulæ:ludi feriæ:in ꝓfeſtis rẽp.& priuatã gerere licet:& faſtos
Feſti dies comitiales:cõperendinos:& ꝑliares in ſe cõtinẽt.Vtrũq; ſic exprimit Plautus:Feſto die ſi quod ꝓdegris ꝓfecto egere licet niſi ꝑpeceris.Interciſi hoĩum:deorũq; cões ſunt:in his cũ hoſtia cedit̃ fari nefas ẽ interciſa uero cũ fuerit porrecta fari licet:Rurſus cũ adolet̃:nõ licet:Ergo feſti ſunt eſt ſacra celebritas in qua aut ſacrificia fiunt:aut diuinæ epulationes:uel ludi in honorẽ deoꝝ:uel feriæ:Et de feriis dictũ eſt:Sunt p̃terea in ꝓfeſtis dies feſti:in q̃bus prætori licet fari tria uerba do dico addico:Ne faſti his cõtrarii ſunt:Atri dies ſunt infœlices q erãt poſtridie oẽs idus:ĩmemores ignari:Memoria.n.pro intelligẽtia ponit̃.Teren.in andria:miſis nunc opus eſt tua mihi ad hãc rem ex prompta memoria atq; aſtutia.¶ Vertit̃ interea:locus ex Homero.Ennius tamẽ Vertit̃ interea cælũ cũ ingẽtibus ſignis:Legendũ puto ſimpliciter Vertit̃ cælũ.i.ex conuerſione cæli fit nox : cum ſignum illud in quo erat ſol ex uertigine cæli occideret:ſecũq; ſolem traheret : Nã ridiculũ quod dicunt longo itinere laſſatũ ſolẽ cum ad ultimũ cæli ſpaciũ uenerit:elangueſcere ac tabefactũ afflare ſuos ignes. ¶ Ruit oceano nox: ut ſupra oſtendimus poetã contextu uerborũ excitaſſe ꝓnunciando ſonitũ armorũ quẽ deſcribebat : Sic nũc monoſyllaba dictione uerſum ruere facit:& uerſu rem imitatur:ſic alibi procumbit humi bos. Facit autem rẽ uerĩſimilem:nam laſſitudo.¶ Nox curarum ſolutio:& uinum profundum ſomnum inducere poterant.

Inuoluēs umbra magna:terramqſ:Polumqſ:
Myrmidonumqſ dolos:fuſi p mœnia Teucri
Conticuere:ſopor feſſos complectitur artus.
Et iã argiua Phalanx inſtructis nauibus ibat
A Tenedo:tacitæ per amica ſilentia Lunæ:
Littora nota petens:flãmas cum regia puppis
Extulerat: fatiſqſ deum defenſus iniquis
Incluſos utero Danaos:& pinea furtim
Laxat clauſtra Sinõ:illos patefactus ad auras
Reddit equus:lætiqſ cauo ſe robore promunt
Tiſſandrus:Sthenelusqſ duces: & dir9 Vlyxes
Demiſſum lapſi per funẽ Acamaſqſ: Thoaſqſ:
Pelideſqſ neoptolemus:primuſqſ Machaon
Et Menelaus:& ipſe doli fabricator Epeus
Inuadunt urbem ſomno:uinoqſ ſepultam.
Cæduntur uigiles:portiſqſ patentibus omneis
Accipiunt ſocios:atqſ agmina cõſcia iungunt.
Tẽpus erat:quo prima quies mortalibus ægris

¶SER. Vmbra magna.i.terræ.& eſt diffinitio noctis.cũ ſol infra hæmiſpheriũ in cõtrariũ iaciat umbrã q̃ nox ẽ.¶ Myrmidonũqſ dolos:a generalibus ad ſpãlia uenire uitioſum eſt: niſi forte redeat ad cãm:ut hoc loco. ¶Per mœnia:p domos:ut ſupra Et mœnia pãdimus urbis.Mœnia.n.& publica & priuata dñr.¶ Phalãx:lĩgua macedonũ legio.& ẽ a parte totũ:hoc ẽ ſynecdoche.¶ Ibat:ueniebat:ut Nũc primũ a nauibus itis.¶ Amica:ſibi grata.Sciẽdũ ãt ſeptima lũa captã eẽ troiã:cuius ſimulacrũ apud argos ẽ cõſtitutũ.hinc ẽ qđ dicit:oblati p lunã: & alibi:Per cæcã noctẽ.¶ Tacitæ lu.aut more poetico noctẽ ſignificat:aut phyſica rõne dixit.Nã circuli ſeptem ſunt:Saturni:Iouis:Martis:Solis:Veneris:Mercurii: Lunæ:& prius hoc ẽ Saturni uehemẽter ſonat. Reliqui ſecũdũ ordinẽ minus:ſicut audiuimus in cythara:cuius ultima chorda minus ſonat.Ergo tacita lũa ẽ:cuius circulus uicinus terræ ĩmobili minus ſonat cõparatiõe alioꜩ.¶ Flãmas cũ re.p.more militiæ:ut Dat clarũ ẽ puppi ſignũ.Eſt ãt tropus : p puppi naui p naui eos q in naui ſunt ſignificat.¶ Fatis iniqs:uolũtate numinũ:nõ illis ꝓpitia:ſed in nos iniq̃:ut Luca. de Mario:Nõ ille fauore Numinis ingẽti ſuperũ ꝓtectus ab ira Vir fer9:& fato cupiẽti pdere Romã Sufficiens.¶ Reddit:q̃ſi debitos:ut Redditus his primũ terris.ſic Hora.Nauis q̃ tibi creditũ Vir.debes finib9 atticis reddas incolumẽ p̃cor.¶ Cauo robore: ephexegeſis equi.¶ Tiſſandrus Polynicis & Argiæ filius. ¶ Sthenelus:Capãei & Euadnes filius.¶ Vlyxes:Laertæ:& Anticliæ.¶ Neoptolemus:qa ad bellũ ductus ẽ puer Pyrrhus.Pyrrhus uero a capilloꜩ q̃litate uocitatus ẽ:Nã pyrrhatii Capilli dicunt̃:Achillis & Deidamiæ filius:Pelei & Thetidis nepos ex p̃re: Ex m̃re uero Lycomedis regis ſcyriæ ĩſulæ.¶ Primuſqſ ma. Aeſculapii filius medicorũ maximus: aut princeps: aut numeri ſui.Nã per ternos diſtinxit.¶ Vrbẽ:ideſt ciues:cũ urbs muros ſignificet:ciuitas uero eius habitatores.¶ Cædunt̃ uigiles:nõ actus nomen eſt: ſed officii.Vigiles autẽ capitolii ſignificat. Nã paulopoſt Vix primi p̃lia tentant Portarũ uigiles.¶ Conſcia:coniurata.bene aũt in inſidiis conſcientiã nominat.¶ Tẽpus erat quo prima qes:hoc loco noctis deſcribit initium.Alibi totã noctem:ut Nox erat & placidũ carpebãt feſſa ſoporẽ Corpora p terras Deſcriptiones ſane pro reꜩ qualitate uel tendunt̃ uel corripiunt̃.Illo.n.loco protẽtio ad inuidiã pertinet Didonis:ut uigiliaꜩ.Sunt aũt ſolidæ noctis partes ſecundũ Varronẽ hæ ueſpera: cõticiniũ: ĩtẽpeſtũ:galliciniũ:lucifer.Diei mãe:ortus:meridies:occaſus.De crepuſculo uero:qđ eſt dubia lux: (Nã crepeꜩ dubiũ ſignificat:)q̃rit̃.Et licet utriqſ tẽpori poſſit iũgi:uſus tamẽ ut matutino iungamus optinuit. licet Lucanus dixerit:Longa repercuſſo nituere crepuſcula phœbo Manum uero unde eſt mane bonum dixere ueteres.

¶DONA. Inuoluũt:nãqſ inuoluta ſunt nõ uidẽter.¶ Fuſi.p.m.t.C.& labore trahẽdi eq:& tpe nocturno inciderũt in ſomnũ.¶ Ibat:improprie dixit de nauigatiõe:ſed adiunxit nauibus.¶ Tacitæ p amica.ſ.l.nullũ ẽ ſcriptoris uitiũ ꝙ nũc dicat ſilẽtia lunæqſ:& ſupra meminerit tenebrarũ:nã elegerũt eã noctẽ q̃ parti tenebroſa occultaret inſidias parti aduenĩete luna illuſtris eẽt:ut ſine errore ueniret:Ergo & noticia littoris:& lũa ſuffragabat̃.¶ Flãmas:quo ſigno aduẽtũ Græcoꜩ cognoſcẽs:Si nõ rẽ ageret.¶ Reddit:uſus ẽ bono uerbo nã quos occultãdos tenebris acceperat:reddit aeri.¶ Vlyxes:& ipſe dux intelligit̃.¶ Inuadũt:ordo eſt Cedunt̃ uigiles po.q.p.o.¶ Accipiũt.ſ.a.a.c.iu.& deinde inuadũt urbẽ.ſ.u.q.ſ.Ne ſit uitiũ:ut primũ inuadãt urbẽ:& poſtea recipiãt ſocios p portã.Primo.n.patefactus ẽ equ9 deĩde uigiles occiſi:& poſtrẽo p urbẽ ſparſi ſunt: & potuerũt ciues latere q duplici malo eſſent affecti uino:& ꝓfundo ſomno.¶ Prĩa qes:excuſat̃ æneas ſi ſomnũ ea hora capiebat q̃ oĩa animãtia reficit ſomnus cuius initia tãtũ põderis habẽt:& tãta ui mẽtes opprimũt:ut omni cura ſubmota altius ſoporent̃:& cũ munus deoꜩ ſit ſomnus ad refectionẽ nobis datũ crimen nõ eſt ſi conceſſo tpe dormiat̃.

¶CHRI. Phalanx:acies eſt macedonica:q̃ ut ait Liuius:niſi p̃longis haſtis uelut uallũ ante clypeos obiiciat: Phalãx
ad quã rẽ libero cãpo opus ẽ inutilis ẽ.Curtius ãt ait Macedones phalangẽ uocãt peditũ ſtabile agmẽ:& Cæſar in cõmẽtariis ait heluetios feciſſe phalãgẽ:hoc ẽ clipeorũ cõnexionẽ:q̃ etiã teſtudo nuncupat̃. Quaꝑp & Iuue. p trãſlationẽ dixit iunctoqſ umbone phalanges. Ait p̃terea Pli.phalãges ſignificare fuſtes:qbus aphri prœliũ cõtra ægyptios primi fecerũt.Nonius uero phalãgas eſſe fuſtes:teretes q nauibus ſubiiciunt̃.Poſuit ãt ſpẽm ꝓ genere.¶ Silẽtia lunæ:Cato de re ruſtica.Ficos:oleas:mala:pira:uites.ĩſeri oportet luna ſilẽti poſt meridiẽ ſine uẽ Silentiũ
to auſtro.Itẽ prata primo uere ſtercorabis luna ſilẽti.¶ Pinea:ueꜩ ẽ qđ Serui.dicit eẽ pnitioſam arborẽ:hic græ Luna
ce φθεὶρ dr̃:qa φθείρω corrũpo eſt.Home.in ſecundo. οι μίλη τονεχον φθείρων τορος ακριτοφυλλον.
¶ Thoas fi. Andremõis ex ætholia Machaon & podalirius æſculapii filii pp peritiã medicinæ ad bellũ troianũ ſunt uocati.¶ Tẽpus erat:piphraſis eſt:nã teſte Quinti.qcqd ſingularibus breuis põt & cũ ornatu latius oſtendit̃ piphraſis eſt latine circũlocutio dicit̃.Veꜩ ut decoꜩ hẽt periphraſis:ita cũ in uitiũ incidit piſologia dicit̃. Quintilia.ait Eſt præterea chronographia.i.tpis deſcripto:ſed ut ſemel rẽ totã exponã. Reuolutio totius ca-

ii.xxiiii.horis abſoluit᷑.Duodecim.n.ſigna ſunt ĩ zodiaco:ac ſingula ſi ortũ ſimul & occaſum cõſideremus: bi/ nas horas occupãt:hoc ſpaciũ dies nũcupat᷑:q diuidit᷑ ĩ lucẽ & ĩ tenebras:ſed tenebris nox nomẽ ẽ.Lux ãt ꝓprie dies dr̃.M.igit᷑ Var.in ſecũdo reꝝ hũanaꝝ libro diẽ ait q ex media nocte ad ꝓximã mediã noctẽ nati ſunt uno die nati dicunt᷑.Itẽ dicit ab occaſu ad occaſum ſolis Atheniẽſe diẽ finire.Babylonios ab ortu ad ortũ: Vmbros a meridie ad meridiẽ.Ergo tribunus ple.cui diẽ integrã ab urbe abeſſe nõ licebat: ſi poſt mediã noctẽ egreſſus ante aliã mediã noctẽ reuerteret᷑:diẽ integrã nõ abfuerat.A media aũt nocte incipere oſtẽdit noſter poeta in.v. Torquet medios nox humida curſus:Et ſæuus equis oriẽs afflauit hanelis.Idẽ in.vi.initiũ noctis oſtendit.Hac uice ſermonũ roſeis.a.q.Iã mediũ æthereo curſu traiecerat axẽ:mox addit nox ruit æneas.Diei igit᷑ prĩa pars ẽ mediæ noctis inclinatio:inde gallinitiũ idẽ cõticiniũ cũ galli tacẽt & hoĩes ẽt tũc qeſcũt.Diuculũ cũ dies agno/ ſci cœpit.Mane dictũ q: ab ĩferis locis.i.a mãibus uẽiat:aut uerius a noĩe boni hoĩs.Nã lanubini manũ bonũ di cũt cuius cõtrariũ ẽ ĩmanis.Hinc meridies a quo cæterũ tp̃s occidũ dicit᷑ mox ſup̃ma tẽpeſtas.Vnde ẽ in.xii.ta/ bulis ſuprema tẽpeſtas ſolis occaſus eſto.Deĩde ueſpera a ſtella heſpero.Inde prĩa fax.Deĩde cõcubinæ deĩde ĩtẽ peſta q̃ nõ hẽt idoneũ tp̃s aliqd agẽdi.Noctu nomẽ poſuerũt priſci.Ennius ĩ annalibus Hac noctu filo pẽdebit ethruria tota:& Claudius Quadrigarius:ſenatus de noctu cõuenire:noctu multa domũ demitti:& nox ꝓ no ctu poſuerũt in.xii.tabulis:ut ſi nox furtũ factũ ſit:ſi im occiſit iure ceſus eſto:ubi ẽ im ꝓ eũ.Die quĩti & die qn te dicebãt antiq:& qa una pars ẽ ſecũda ſyllaba naturaliter ꝓducta corripit᷑.Nã indifferẽter e & i ponebãt ĩ fine ut here & heri.Die quarte de futuro die quarto de præterito dicebãt.Mortalibus ſubſtantiue poſitũ.i.hoĩbus.

Incipit:& dono diuum gratiſſima ſerpit.
In ſomnis ecce ãn oculos mœſtiſſimus Hector
Viſus adeſſe mihi:largoſq; effundere fletus
Raptatus bigis:ut quondam:aterq; cruento
Puluere:perq; pedes traiectus lora tumenteis.
Hei mihi qualis erat:quantũ mutatus ab illo
Hectore:qui redit exuuias indutus Achilli:
Vel Danaũ Phrygios iaculat⁹ puppib⁹ igneis

¶SER. Serpit:latẽter mẽbris infundit᷑.⁋In ſom/ nis:aut p ſomnos:aut ſi in ſomnis legeris erit ſynære ſis.i.cõglutĩatio ꝓ inſomniis.⁋Ecce:hac pticula uti/ mur quotiẽs aliqd repẽtinũ uolumus ĩdicare:ut Ec/ ce mãus iuuenem interea poſt terga reuinctũ.⁋Viſus adeſſe:bene uiſus:qa ſomnia utunt᷑ tãtũ:nõ ſunt na/ turaliter uera:qđ paulopoſt dicit. Effert penetralib⁹ ignẽ:cõfirmãtis ẽ.Nã illud fuiſſe ueꝝ cõtẽdit.⁋Ra/ ptatus:frequentatiuo utit᷑:ut ſupra.Ter circũ iliacos raptauerat hectora muros.⁋Bigis:ſecundũ artẽ mõ dixit:q̃ exigit ut q̃ de pluribus cõſtat:plurali tãtũ nũe ro dicamus:ut bigas:q̃drigas:mappas.Sed hæc ple/ rũq; corrũpit auctoritas:ut Hora.Ne ſordida map/ pa.Itẽ Statius:Rorifera gelidũ tẽuauerat aera biga.⁋Traiectus lora:traiecta lora habẽs.⁋Hei mihi:uerſus En/ nii.⁋Exuuias indutus achilli:celauit mortẽ Patrocli ad laudis augmẽtũ.Indutus accuſatiuo iungit᷑:ut hoc lo/ co:& ut magis in uſu eſt ſeptimo:quo nunc non utimur.Exuuias tãtum plurali numero dicimus.⁋Phrygios ignes:flammas troianas:quibus Proteſilai nauis incenſa eſt.

¶DONA. Viſus adeſſe:oſtẽdit poeta nõ uera ſed ueriſimiles imagines uideri cũ dormiẽtibus afferunt᷑.Ex mœrore autem & ſqualore imaginis etiã ſi mihi uerbis nũciaſſet:coniectura colligeretur funeſta portendere.

¶CHRI. Gratiſſima:ſuauis.n.ẽ ſõnus & mẽbra laboribus feſſa mire reſtaurat.⁋Mœſtiſſimus he.ſomniãdi ſpẽs qnq; ſunt.Somniũ uiſio oraculũ inſomniũ aut phãtaſma:qđ Cice.uiſum appellat:ſed iſta duo ultĩa ĩterp/ tatiõe nõ egẽt:qa nihil diuinatiõis apportãt.Eſt.n.quotiẽs oppreſſi aĩ corpis ue aut fortunæ incõmodis q̃lis ui gilãtẽ fatigauerat:talẽ ſe ĩgerit dormiẽti aĩus Lætus.n.aĩus læta uidet:mœſtus mœſta:aut deceptus ĩ ſomno cõ traria ſic corporis q̃litatibus.Nã cũ cibo temetoue grauati ſumus aut ſuffocari aut exonerari uidemur: ſi ina/ nes cibo potu ue ſimus aut deſiderare aut ĩueniſſe uidemur.Fortũe ẽt potẽtia aut minui aut augeri putamus. Dicit᷑ ãt ĩſomniũ nõ qa accidat p ſomnũ ſed qa in ipſo ſomno tãtũ ẽ:Cũ ãt corporis humoꝝ qes ẽ:ut neq; bilis in nobis:neq; atra bilis:nõ pituita:non ſanguis exuperet:aut degrauet:neq; rurſus aut crapula aut uino oppri/ mamur:neq; rurſus cibo potuue egeat natura:aut poſtremo nulla pturbatiõe p̃mat᷑ aĩus:nulla re angat᷑:nulla lætitia exultet:nihil timeat:nihil cõcupiſcat:Tũc mẽs ipſa noſtra:q̃ diuina ẽ ab oĩ cõtagiõe corporis ſoluta: & p ſomnũ libera in ſuã naturã reuerſa põt ex diuinitate ſua futura p̃uidere:& aut apte p̃uidet ut cũ apte aliqd ali quis loquẽs nobis uera p̃dicit:& hoc oraculũ appellat᷑:aut in ſomnis aliqd uidẽus:& eodẽ mõ quo apparuerat euenit:& hæc uiſio appellat᷑:aut nõnunquã uidemus qdẽ futura in ſomno ſed qbuſdã figuris inuoluta atq; cõ tecta quẽadmodũ filia Polycrãtis ſamii:q̃ p qetẽ uiderat patrẽ polycratẽ a Ioue lauari & a phœbo ungi. Qđ ita euenit:nã cruci a p̃fecto Xerſis affixus & in patibulo relictus ẽ:ac mox eius cadauer pluuia lauatũ:deinde a ſole pingui reſoluto pũctũ ẽ.Prædixit ergo uera ſomniũ:ſed ea obſcura atq; abdita fuerũt.ergo.v.ſunt uiſionũ ſpẽs: quaꝝ duæ ĩſomniũ & phãtaſma falſæ ſunt.Oracula ãt uiſio & ſõnũ ueræ.i hoc ãt loco & uiſio ſimul & oracu/ lũ fuit.⁋Bigis:Bigæ ſũt duo eq ſimul iũcti:itaq; neq; hoc neq; ille hoc noĩe appellant᷑:ſed ambo ſimul:ſic & q̃ drigæ q̃tuor ſunt eq ſimul iũcti.⁋Ab.i.h.unus ẽ Hector:nec mutat᷑ eſſentia:ſed dicius aliũ hectorẽ cũ ita ĩmu tata ſũt accidẽtia & q̃litates ut alius appeat.⁋Ignes:nã primũ appellãtib⁹ Græcis obuiã armat⁹ factus Hector nauẽ Protheſilai:q̃ prĩa lit⁹ tetigerit excuſſit:& uictoria læt⁹ ad ſuos redit.⁋Squallẽtẽ.b.ex Auli.Gel.ſnĩa ſq̃le/ re dictũ ẽ a ſquãmarũ crebritate aſpitateq;:q̃ ĩ ſerpẽtũ & piſciũ coriis uiſunt᷑.Quicqd igit᷑ nimis ĩcultũ atq; ob/ ſitũ aliq̃ re ẽ:& ĩcutere facie noua horrorẽ uiſentibus põt id ſq̃lere dicebat᷑:ita ĩ re lucida ut ſordida:ĩ lucida po/ ſuit poeta ĩ ſequẽtibus p tunicã ſqualẽtẽ auro latus haurit aptũ:ſic & Accius ĩ pelopidis. Eius ſerpẽtis ſquame ſqualido auro & purpura cõtexte.In ſordida hic ergo Squalẽtẽ.b.i.ſordibus nimis inculcatã & obſitã:ſed teſte eodẽ Gelio multo aſſiduoq; uſu ita cõtaminatũ ẽ hoc uerbũ ut iã ſqualor de inq̃namẽtis dũtaxat dici cœperit.

Squallere

℄SER. Barbã:ſingulari numero hoĩum: plurali q̃drupedũ dr̃.unde dubitaẗ de q̃bus dixerit:ſtiriaq; ĩpexis induruit horrida barbis.☞ Plurima muros:quia ut Home.dicit.
αυτὰρ:αλλοι Δὲ πέρι Δραμον ὑἕς αχαίων οἳ τε εθηησάντο φυὴν καὶ ηθος αγητὸν ἕκτορος:
In extictũ.n.Hectorẽ oẽs tela iecerũt more maioꝝ.uñ eſt & bis ſex thoraca petitũ:pfoſſũq; locis pp.xii.populos tuſciæ.Duodecĩ.n.lucumones:q reges ſũt lĩgua tuſcoꝝ:hẽbant.Vnde ẽ gens illi triplex populi ſub gẽte q̃terni. ☞ Vltro:q̃a ratio exigebat ut loquereẗ ille q uenerat.☞ Cõpellare:alloq.☞ Spes o fidiſſima: bene p cõtrariũ.Spes

Squallẽte barbam: & cõcretos ſanguĩe crineis:
Vulneraq; illa gerens: q̃ circũ plurima muros
Accepit patrios:ultro flens ipſe uidebar
Compellare uiꝝ:& mœſtas expromere uoces.
O lux Dardaniæ:ſpes o fidiſſima Teucrum
Quæ tãtæ tẽuere moræ?q̃bus Hector ab oris
Expectate uenis?ut te poſt multa tuorum
Funera:poſt uarios: hoĩumq;: urbiſq; labores:
Deffeſſi aſpicimus: quæ cauſa indigna ſerenos
Fœdauit uultus?aut cur hæc uulnera cerno?
Ille nihil:nec me quærentem uana moratur.
Sed grauiter gemitus imo de pectore ducens:
Heu fuge nate dea:teq; his ait eripe flammis.
Hoſtis habet muros. ruit alto a culmine troia.
Sat patriæ:Priamoq; datũ.ſi Pergama dextra
Defendi poſſent:etiam hac defenſa fuiſſent.
Sacra: ſuoſq; tibi commendat Troia Penates.
Hos cape fatorum comites: his mœnia quære
Magna pererrato ſtatues quæ deniq; Ponto.
Sic ait:& manibus uittas: Veſtamq; potentem

enĩ ſemp ĩcerta ĩ Hectore fidiſſima.☞ Expectate:antiptoſis ẽ:p expectat⁹.☞ Fœdauit:cruẽtauit: ut Sãguĩe fœdãtẽ:& bene pmãſit in trãſlatiõe:q̃a ſupra dixerat: o lux:iõ & ſerenos:iõ & fœdauit. nã Salu.de nubibus Fœdauer̃ lumẽ.☞ Ille nihil.ſ.ad ĩterrogata. Pleraq;.n. uerba ex negociis accipiũt ſignificationẽ.☞ Vana:falſa.☞ Gemit⁹:nec.n.paruus dolor ẽ uiro forti fortẽ uirũ fugã ſuadere.Et nota oẽs ſuaſoriæ partes hoc loco cõtineri.☞ Fuge nate dea:ꝓpoſitio ẽ.☞ Eripe flãmis: utile.his autẽ δεικτικῶς.i.demõſtrãtis ad locũ.☞ Sat patriæ:priamoq; datũ:honeſtũ.Nã cõtra fata uenire cõſtat nemĩnẽ poſſe.☞ Etiã:multi hic diſtĩgũt: ut ſit adhuc:ut etiã arma tenẽtẽ.ſed melius eſt ẽt hac:ut & pꝛiceps gloriæ ſit æneas: & Hector ſupbiã uitet.☞ Sacra:ſuoſq; tibi cõmẽdat troia penates: neceſſariũ.Nã ſacrilegiũ ẽ nõ liberare cõmẽdatos penates.☞ Fatorũ comites:poſſibile:q̃a occurrebat Hoſtis hẽt muros: dat ei comites deos.☞ Pererrato:una pars or̃onis.hoc autem uerbo oſtendit erroris longinq̃tatẽ.☞ Veſtã: deam ignis quæ ut ſupra diximus Terra eſt.

℄DONA. Videbar:& hic oſtẽdit imagines nõ eẽ ueras.☞ O lux:errorẽ deſcribit dormiẽtis:ut q̃d optime norat q̃ſi neſci⁹ ĩterrogaret.☞ Heu.ſ.uiro forti fugã ſuadet quã nõ ſuaderet ſi ſupeſſet aliq̃d cui poſſet ſubuẽiri mox ſubnectit cãm q̃ oẽm uĩ deſpatiõis cõtĩet.☞ Heu.ſ.ĩcipit recte a doloris ſigno.Dolebat.n.ꝙ q debebat hortari ad auxiliũ fugã ſuaderet uiro forti Et ꝙ ſic ĩterierat tota res:ut nihil ſupeſſet q̃d auxilio fulciri poſſet.☞ Hoſtis ha.m.ſecũda deſpatio.☞ Muros:q̃b⁹ ſe tutari potuiſſent.☞ Ruit al.a.c.t.tertia deſpatio.i.cõcedit iã cui ptãs ſubuenerat.☞ Sat pa.p.q.d.ut primi uẽiſſe ĩteritũ denotaret.☞ Si.p.d.q.d.ꝯtra tãtã uĩ nihil ualere humanã uirtutẽ & ꝓbat ꝙ ſi poſſent defendi: defenſa fuiſſent hac.ſ.mea.☞ Sacra.q.d.nõ eſt ergo flagitiũ ꝙ fugiat:cũ patria ſuos deos fuga liberãdos uelit.Nimiũ ẽt religioſũ ꝓbare uoluit:cũ ĩpis religionibus cõſeruãdis ſit aptiſſimus:aut ẽt diis potiorẽ.nullus.n.cõmẽdatur inferiori.De his diis meminit in themate:inferretq; deos latio.Omni ergo culpa uacat fugiturus: ſi fugã ſuadet imago uiri fortis:& patria concedit fugam:& deorum ſacrorumq; ſocietas.☞ Fatorum comites:adiuuabunt tua fata: cũ tui comites fuerint.Quid enim potuit Aeneas: ſi dii ipſi non potuerunt.☞ Magno: quia magni ſunt dii:& proponit ſpem futuri temporis:ut ſit tolleratio præſentis calamitatis.☞ Pererrato põto:ut oſtẽderet ſe uera inſinuare:prædixit proſpera:& his laborioſa addidit.

℄CHRI. Cõcretos:cõcerni dr̃ res q̃ ante fluxilis:uel ſua ſpõte cõdenſaẗ & coheret ut ſanguis poſtq̃ de uenis egreſſus ẽ:uel alia accedẽte materia:nã crines natura fluxiles ĩpliciti ſanguĩe cõdẽſanẗ & coherẽt.☞ O lux:ex enn̄io ẽ ille.n.O lux:troiæ germãe Hector.Quid ita cũ tuo lacerato corpore miſer.lux ergo ad pteritũ & pn̄s:ſpes uero ad futuꝝ refert̃.Vt.n.lux luce rex reſtauraẗ ſic egregiis hui⁹ uiri facioꝛib⁹ troianũ ĩpiũ illuſtre reddebaẗ: & ex his meritis oĩs de futuro ſpes ĩ eo reponebaẗ.☞ Quæ tã.t.m.oſtẽdit naturã ſõnioꝝ.Nã ſomniãs nõ meminerat æneas Hectorẽ occubuiſſe:nec ab Achille cõfoſſum:nã q̃ ſupra ait Vulneraq; illa gerẽs: &cę. huiuſmodi ex uigilãtis memoria ad pſens narrat.Vt admirãtis ẽ:ĩ buco.expſſimus.☞ Indigna:nã digne non poterãt fœdari optimi uiri uultus.Eſtq; uniuerſa hæc ĩterrogatio ꝓnũciãda cũ ſũmo dolore ac ſtupore.☞ Etiã adhuc: ut placido ne ẽt pugnabis amori.☞ Hæc.ſ.mea.q.d.adhuc uiuerẽ ſi fata troiã defendi uoluiſſent. Vel dicãus & hac.q.d. hac quoq; tua dextra q̃uis ego ſpes fidiſſima occubuiſſem.☞ Suos: recte ſuos:nã illos ex ſamothracia ĩ phrygiã trãſportauit Dardanus:& ut addã aliq̃d ad ea q̃ in ſupioribus dixi de penatibus refert Diony.penates q in græcã linguã trãſſerũt:alios patrios:alios genethlios:alios etheſios:alios mychios:q̃ſi arcanos:alios ercios fortaſſe ꝙ ĩ occulto cõcluſi eẽnt appellaſſe.De figura aũt & forma eoꝝ refert Timæus hiſtoricus lituos fereos & æneos & troianũ uas quoddã fictile eẽ ea q̃ in occultis & recõditis lauini iacẽt ſacra.Dionyſius aũt ſcribit ſe Romæ uidiſſe tẽplũ apprime tenebroſum:neq; tamẽ magnũ:ĩ quo ſitæ ſunt deoꝝ troianoꝝ ſimulachra: q̃ inſcriptionẽ habẽt.d.penates.Sunt aũt duo adoleſcẽtes q ſedeãt pila tenẽtes militari habitu.Refert idẽ Diony.cõſtructa iã alba trãſlatos fuiſſe Lauinio albã deos ipſos quos æneas ex troia aduectos illic collocarat. Veꝝ ſeq̃nti nocte quãuis clauſo tẽplo ad ſuas lauinias ſedes rediſſe:atq; ſecũdo albã reportatos ſecũdo quoq; lauiniũ rediſſe.Quapropter eos illic relinqui placuit miſſis alba ſexcentis cũ duce egeſto quo Lauinii habitantes ſacra curarent.

¶SER. Diuerſo.i.hic ē ꝓœconomia.agit.n.Aeneā nō fuiſſe ꝓditorē:ſed pp lōginqtatē domus:& tardius bella cognouiſſe:& facilꝰ euitaſſe diſcrimē.¶Magis atq; ma.Iteratiōe ſermōis fecit augmētū:ac ſi diceret magis ac plꝰ:ſed pp metrū nō potuit ſic ēt & ī diminutiōe ueluti ſi dicat & minꝰ atq; minꝰ:& ut ꝓ utcūq;.pōit̄ tñ alibi magis atq; magis prīo uehemēter:ſicut ēt qđ crebro ē apđ Cice.lectū.¶Anchiſæ.d.ſatis religioſe locis oībus q̄diu uiuit Anchiſes:ei uniuerſa cōcedit:ut alio loco:Et pr̄ anchiſes dare ſatis uela iubebat.¶Arboribuſq; ob.laus domꝰ.& argumētū ſi nō auditꝰ ē ſtrepitꝰ armoꝝ:& urbis captæ clamor ab æneа.¶Receſſit:a frequētia ſe remouit.& ē ſpecioſa trāſlatio:quoties rei mobilis ad ĩmobilē:uel e cōtra trāſfert̄ officiū.¶Ingruit: ĩuadit:ut Ingruit Aeneas Italis:& ꝑlia miſcet.¶Excutior ſomno:ut appareat terroris eſſe:nō ſatietatis.

Pier. in hasta fol. 311. p. 2. F.

> Aeternumq; adytis effert penetralibus Ignem.
> Diuerſo interea miſcentur mœnia luctu.
> Et magis:atq; magis (quanq̄ ſecreta parentis
> Anchiſæ domus:arboribuſq; obtecta receſſit)
> Clareſcūt ſonitus:armorumq; ingruit horror.
> Excutior ſomno:& ſummi faſtigia tecti

¶DONA. Excutior:nō dixit expgiſcor qđ eēt aut ex ſocietate ſomni aut ex aī trāquillitate.Quies ergo dormiētis abrupta eſt.¶Et.ſ.fa.t.Aſ.ſupero:ut poſſet uel uidēdo p flammas:uel audiēdo cūcta percipere.

¶CHRI. Aeternū:in tēplo.n.ueſtæ ignis ppetuꝰ ſeruabat̄.Sed qđ ānis kalē.Mar. renouabat̄.¶Veſtā: pcurrā ſemel rē totā:ne iteꝝ de ea narrādū ſit.Eā igit̄ Satur.& opis filiā fabulant̄.Oui.Semīe Satur.tertia ueſta fuit.Hoc numē troianū fuit:& ueſtā unā e pēatibꝰ putāt:uel ſaltē illoꝝ comitē.Hic cōſules Mac.teſte & dictatores cū magiſtratū inibāt Veſtæ & pēatibꝰ ſacrificabāt:ppeaq; hic poeta cū de pēatibꝰ mēiſſet addidit ueſtā: Ci. in li.de na.de.ait ueſtā dici ab hæſtia græco uerbo uīq; eiꝰ ad aras ſocoſq; ptinere & qm̄ cuſtos ſit rerū ītimaꝝ: omnē illiꝰ ꝑcationē & ſacrificationē extremā eē.Oui.illā mō ignē pōit:ut nil aliud ueſtā q̄ uerā ītellige flāmā: mō terrā ut ſic īceſta ꝑit qa quā uiolauit ī illā cōdit̄ ē tellꝰ ueſtaq; numē idē.Dio.ſicu.ſcri.ueſtā domoꝝ cōſtructricē fuiſſe.ppeaq; īſtitutū ut ī oībꝰ domibꝰ colat̄.Plato āt ī phœdro p enigma ita loqt̄.Magnꝰ rex citās alatū currū īcedit exornās cūcta ac diſponēs:ac poſtrēo demōſtrat:ꝙ cæteri dii currū ſequunt̄:ſola āt ueſta domi manet p qđ ītellige ueſtā terrā eē q̄ īmobilis ē & ignē īcluſum tenet.Quapp ueſtæ ſimulachrū nullū erat:ſed ī media tēpli teſtudīe pēdebat terra:Putāt multi dici ueſtā a græco uerbo hæſtia mutata aſpiratiōe in digāma colicū:uel a ueſtiēdo ꝙ terra herbis ac arboribꝰ ueſtiat̄.Ferūt āt illā adamatā a Priapo fuiſſe: q ui ſemīalē ſignificat: qa nihil ꝓductura ſit terra ſine ui ſemīali.Volūt ꝑterea ueſtā nutricē Iouis fuiſſe.eāq; illū ſuo gremio ſuſtētaſſe. Exprimebāt āt illā hmōi pictura tēplū pigebāt latū ac ſpacioſū cū ara ī medio:& ea utriq; ignē habebat: q perpetuꝰ ſeruabat̄ cū eū extigui nullo pacto fas eēt.Cui miniſterio ueſtales uirgīes ꝑerāt:ſicq; ibi depictæ ignē fouere uidebāt̄.Supra uero piaculū tēpli depicta erat ipa ueſta ī formā uirginis īfantē ipſū Iouē ī ſuo ſinu fouētis: Sacra ueſtæ ex troia ī Italiā uexit Aeneas.Tēplū illi albæ erexit Aſcanīꝰ.Rōæ uero an Romulus an Nūa erexerit dubitat̄ Poſitū āt erat īter capitoliū & palatiū:ut ē apđ Diōy.illud ēt ſcribit̄ apđ eūdē Diōy.Præter hæc oīa ſacra ſingulas ēt curias:q̄.xxxvi.erāt ueſtā priuatā habuiſſe:Eſſeq; plæroſq; q q̄ētibꝰ cuſtoditꝰ ignis qđ ſit & q̄re uirginibꝰ ſeruādꝰ mādet̄ reſpōdeāt:ꝙ ignis res ē īmaculata & uirgīes īcorruptæ ppeaq; caſtiſſimo diuinoꝝ puriſſimū mortaliū amicū eē.Veſte āt ꝓpōi ignē:qa tellꝰ cū ſit:mediūq; mūdi teneat locū inflāmatiōes excelſi facit ex ſeipſa.Veꝝ ēt ꝑter ignē arcana q̄dā eē ī tēplo deæ ſacra.multi crediderūt:quoꝝ neq; uirgīes neq; ipſi pōtifices cognitionē habeāt:qđ niſi eēt nūquā tāto ſe piculo expoſuiſſet flagrāte tēplo.L.Ceciliꝰ Metellꝰ.Refert ꝑterea Aulꝰ Gel.priæ q̄ huiuſcemodi ſit adhibita miniſterio amatæ nomē fuiſſe ac ppea reliq̄s deīceps oēs amatas appellatas fuiſſe.Diciq; nō electas:neq; creatas ueſtales:ſed captas:eo ꝙ capiebat̄ a pōtifice de māu pr̄is ueſtalis uirgo & tāquā bello capta de pr̄is ptāte egrediebat̄.Nō licebat āt capi aut ſex annis minorē aut decē maiorē. neq; capi poterat: q̄ līgua debilis eēt ſenſu ue auriū dimīuta:aut aliq̄ corporis labe īſignita neq; rurſus cuiꝰ parētes alter ambo ue ſeruitute ſeruiſſent:aut fuiſſent ī negociis ſordidis uerſati.Addūt nōnulli nō eē fas eā capi q̄ in Italia nō hēret domiciliū.Virgo ueſtalis ſimul capta:& ī atriū ueſtæ deducta:& pōtificibꝰ tradita pr̄ia ptāte exhibat:& teſtamēti cōdēdi ius hēbat:Erāt pōtificis uerba ī capiēdo ut ſacerdotē ueſtalē q̄ ſacra faciat & q̄ iuſſi & ſacerdotē ueſtalē facer̄ ꝓ populo qritibꝰ ue q̄ optīa lege fiūt ita te amata capio.Fuerāt āt a prīcipio ueſtales q̄tuor a Nūa cōſtitutæ poſtea uero pp ſacroꝝ miniſterioꝝ multitudinē ſex factæ.Vbi ſūt īgredi īterdiu nulli ex maribꝰ īterdicebat̄.Noctu āt nemini īmorari fas erat:trigīta uero ānos neceſſe erat eas mācre īnuptas & caſtas. Quo tpe primis decē ānis ſacra addiſcebāt.aliis decē ꝑficiebāt:ultimis uero decē alias docebāt.Expleto.xxx.anno licebat illis īpune nubere depoſitis uittis ac reliq̄s ſacerdotii inſignibꝰ.Pleræq; tñ ad mortē manabāt:deterritæ maxīe eaꝝ q̄ nupſiſſent īfœlicibꝰ exitibus ī quos plerū ꝗ̄ īcidebāt.Multi āt & pulchri ueſtalibus a ciuitate honores reddebāt̄.Cōtra uero mīoribꝰ criminibꝰ dānatæ uerberabāt̄.Corruptas āt huiuſcemodi morte mulctabantur.Viuæ.n.feretro ut mortui ſolēt efferebant̄ cū luctu eas amicis & cognatis proſequentibus: ferebanturq; uſq; ad portam collinā.Erat.n.ut etiā Plutarchus oſtēdit:ibi intra muros tumulus & domus ſubterranea a Numa inſtituta:in qua lectus erat ſtratus ardens.Erat panis aqua & lac:ne uirgo ſacrata famæ ad mortē compelli uideret̄.Pontifex igitur arcana quædam præcatus in ſcalis in domum deſcendētibus illā ponebat ſtatimq; ſeſe aduertebat ac preſto aderant qui humū iniicerēt:hinc Iuuenalis Cū quo nuper intacta iacebat Sanguine adhuc uiuo terram ſubitura ſacerdos.¶Penetralibus:adiectiuum eſt in hoc loco quaſi penitus remotis: alias ſubſtantiuum & ſignificat ſecretiores domi partes a penitus & intrando dictum.Penitus autem & ſi aduerbium ſit:ut penituſq; repoſtas:Tamen & nomē inuenitur Plau.Excrea uſq; penitis faucibus.¶Miſcentur: conturbantur confunduntur & commixtione clamantium & ululantium.¶Arboribus:uiridariis arboribus refertis.¶Receſſit:in receſſu urbis poſita.¶Clareſcunt:nā iam urbe potiti aperte cuncta inuadebāt.¶Ingruit: imminet.¶Horor:hoſtilia enim arma horrorem incutiunt:& quia obſtrepebant & quia flammis micabant.

Veſta

Penitus

¶SER. Arrectis auribꝰ:trāſlatio ab aīalibꝰ:ut apđ Terētiū:Arrige aures pāphile.¶ Flumīe:fluxu: ut Humectat flumīe uultū.¶ Torrēs:fluuiꝰ q æſtate ſiccať:uñ & nomē accepit. Cui græci p cōtrariū dedeř uocabulū.Nā χειμαρρον dixerūt a tpe quo creſcit ſicut æqnoctiū ισημερια.¶ Præcipiteſq; trahit ſiluas:hoc ſpālr fluuii ē:ſupra dicta uero ēt ignis.¶ Inſciꝰ: nō ignarꝰ.Nā uidet:ſed q nō ualde ſit cārū pitꝰ.i.ſimplex.¶ Saxi de uertice.i.mōtis.Cōtra ī ſexto mōtē ꝓ ſaxo poſuit:ut Prēſanteq; uncis māibus capita aſpa mōtis.¶ Māifeſta fides:nō ſōnii ut qdā uolūt:ſed fraudis græcoꝝ.Nā & hoc ſequiť:Danaūq; pateſcūt īſidiæ.¶ Deiphobi:qa ipſe poſt mortē Paridis Helenā duxit uxorē.¶ Proximꝰ ardet ucalegō:rē domꝰ ad pſonā trāſtulit.& ē τοαιτιον:ut Mātua ue miſeræ nimiū uicia cremōæ.¶ Sigæa:duo ſūt troiæ ꝓmōtoria:Rhœteū & ſigæū:qđ dictū ē pp Herculis taciturnitatē:q ꝓhibitꝰ hoſpitio ſimulauit abſceſſū:& īde cōtra troiā p ſilētiū uenit:qđ σιγη dicitur.¶ Freta lata relucēt īcēdii magnitudinē uoluit ſignificař nō hoc deſcribeř:Lata āt iō dixit:qa ſe anguſtiæ pōtici oris illic dilatāt:ut Sal.dicit.¶ Clāgor:græcū ē: Nā κλαγγη diciť.Illud ſane ītelligēdū ē:qa morē tetigit expugnatiōis.Plerūq;.n.ad tubā euertunť ciuitates.Sicut albā Tullꝰ Hoſtiliꝰ iuſſit euerti.¶ Amēs: bene amēs q nec ſomnio credidi:.nec rebus aſpectis. ¶ Bello:ad bellū.¶ Furor:iraq; mētē pcipitāt: pōt q̄dē ſpāliter accipi.i.mētē meā furor & ira pcipitauerit. ſed melius ē generaliter.Nō mirū ē me arma cepiſſe ſine rōne.Furor.n.& ira mētē pcipitāt hominū.¶ Arcis phœbiq; ſacerdos:aut ſubrogatū ītelligimus:aut qđ melius eſt:morē romanū tetigit.In capitolio.n. deoꝝ oīum ſimulacra colebanť.¶ Sacra manu: hoc eſt pp qđ ſupra ait:Sacra ſuoſq; tibi cōmēdat troia penates.¶ Victoſq; deos:q egebāt ſacerdotis auxilio. Simul & Aeneæ excuſať abſceſſus.¶ Ipſe trahit:ſeptia ſylepſis.Trahit.n.licet nepotis tātū ſit:tamē & ſupiora cōcludit.¶ Curſu:legiť & curſū.¶ Ad limina: Aeneæ & religio laudať:& uirtꝰ.¶ Quo res ſum.lo. pan.admirātis ē:nō īterrogātis.& pāthu uocatiuus ē. απο του πανθοος πανθοε:οε ι ου.¶ Res ſum.reſpublica.¶ Quā prēdi.arcē:quū tu eā reliquas.Nō.n.plures erant arces:Vnde admirantis.& notanda ſimul orationis breuitas:quæ in periculis congruit.

Aſcenſu ſupero:atq; arrectis auribus aſto.
In ſegetem ueluti cum flāma furētibus Auſtris
Incidit:aut rapidus mōtano flumine Torrens
Sternit agros:ſternit ſata læta:boūq; labores:
Præcipiteſq; trahit Siluas:ſtupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ſaxi de uertice paſtor.
Tum uero māifeſta fides:Danaumq; pateſcūt
Inſidiæ:iam Deiphobi dedit ampla ruinam
Vulcano ſuperante domus:iā proximus ardet
Vcalegon:Sigæa igni freta lata relucent.
Exoritur:clamorq; uirum:clangorq; tubarū.
Arma amens capio:nec ſat rationis in armis.
Sed glomerare manū bello:& cōcurrere ī arcē
Cum ſociis ardent animi: furor:iraq; mentem
Præcipitāt:Pulchrūq; mori ſuccurrit ī armis.
Ecce autem telis Panthus elapſus Achiuum
Panthus Otriades arcis: Phœbiq; ſacerdos
Sacra manu: uictoſq; deos:paruumq; nepotē
Ipſe trahit:curſuq; amens ad limina tendit.
Quo res ſūma loco pāthoo?q̄ prēdimꝰ arcē?
Vix ea fatus eram:gemitu cum talia reddit:
Venit ſumma dies:& ineluctabile tempus

¶DONA. Iā deiphobi:narratiſq; audierat:pōit q̄ uidebat.¶ Exoriť.c.q.u.eo ptinet qa dixit.¶ Tū uero māifeſta fides.d.q.p.i.ſ.Quātus āt fuit affectꝰ æneæ:q nec ſōnio Hectoris admōitꝰ:neq; māifeſta captiuitate urbis deterritꝰ arma cæpit.¶ Amēs:oībus aduerſis mēte turbata nō ī fugā:ſed ī arma cōuertiť:& q̄rit manū ſocioꝝ:qbꝰ arcē:amiſſis iā mœnibꝰ defēdat.¶ Furor iraq;:optīe poſuit.Quicqd.n.pcipitāter urgeť:nō quo aīus uoluerit: ſed ī eā ptē cadit ī q̄ ruīæ pōdꝰ adduxit.¶ Pulchrūq;.m.nō erat ſpes uictoriæ:ſed armatꝰ q̄ iermis pulchrā mortē ignominioſæ uitæ ꝑponebat.¶ Ecce āt:aduētu pāthi ſpē cōceptā arcis defēdēdæ amittit. At ille nō metu hoſtili deteritꝰ erat:ut nō ferret ſecū qcqd deoꝝ ī arce colebať.¶ Portabat.n.ſacra:& deos uictos ut oñderet humanū auxiliū aduerſus eā ui nō fuiſſe neceſſariū:cui ipſi quoq; dii reſiſteř ꝓ ſe nō potuerāt.¶ Amēs:a tutis excluſus ad ī tuta fugiēs oñdebat plenā amētiā.¶ Quo res ſūma:īterrogatio breuis ꝓ rōne tpis ſūpta.Quæſita ēt ꝓ pſona fugiētis:& ꝓ eiꝰ q licet aduerſa matuř tū ſcire cupiebat.Sūma reꝝ ē bonoꝝ & maloꝝ Cōcīna diffinitio:q̄ celerius exprimi poſſint aduerſa uel ꝓſpera.¶ Quā.p.arx ē ſcđa defēſio ut euictis muris ipa ſuccedat.Recte ergo q̄ſitū q̄ pndimꝰ arcē.Intelligebat.n.ex fuga pāthi arcē captā:neq; aliā pterea eē.¶ Vix ea fa.pdicāda & artificioſa ſubtilitas poetæ ī reſpōdēdo.Hiſdē.n.urbis:& eadē breuitate īſtruxit īſciū:& q̄ ſūma eēt reꝝ pdocuit.Ille.n.¶ Quo.r.ſ.p.Hic uēit ſumma dies ī elūctabile.Quod luctādo ſupari nō pōt.¶ Ingēs gloria.t.Periit qcqd apud nos floruit.

¶CHRI. Ingētē:uel pulcherrimæ cōparatiōes qbus & diripiētiū cūcta græcorū īpetus & urbis ruīa ante oculos poniť:& ipſius æneas animi corporiſq; ſtupore exprimiť.¶ Vulcano:igni ēt eſt ītellectio.¶ Clāgor: ſonitus eſt refractus & crepitās:qualē ī tubis anſeribuſq; deprēdimus & eſt onomatopeia.Tubæ aūt teſte Lactantio repertor fuit maletus etruſcoꝝ rex.Hic pyraticā exercuit:& promōtoriū licaoniæ prouinciæ inſedit:& maleā de ſuo nomine appellauit.¶ Arma amens capio:ingēs in patriā charitas qui quāuis nullā ſalutē cerneret cū patria occumbere cupiebat.¶ Elapſus:tū noctis tum deorū quos ab incendio liberabat auxilio.¶ Ipſe trahit:nonnunquā eidē uerbo quæ nō cōueniunt cū iunguntur:ut in Georgi.oſtēdimus Trahebatur.n.puer qui paternos paſſus æquare non poterat.Deos autem portabat potius q̄ trahebat:uel dixit de omnibus trahebat ut oſtendat longe plura abſtuliſſe q̄ ferre poſſet.¶ Amens:propter ſubitū maximūq; timorem & manifeſtū interitū.¶ Ad limina:ſcilicet æneæ:& magna laus ē ipſius:ut ad eum potius q̄ ad alios confugeret:ueluti in fortiori uiro ſpem aliquam reponeret.¶ Quo res:anxium ſolicitumq; anima oſtēdit:qui nō expectaret donec ille loqueretur.

Dardaniæ:fuimus Troes:fuit Ilium: & ingens
Gloria Teucrorum : ferus oĩa Iuppiter Argos
Tranſtulit : incenſa Danai dominant̃ in urbe:
Arduus armatos mediis in mœnibus aſtans
Fundit equus:uictorq; Sinon incendia miſcet
Inſultans:portis:alii bipatentibus adſunt:
Milia quot magnis nunq̃ uenere Mycenis.
Obſedere alii telis anguſta uiarum
Oppoſiti ſtat ferri acies mucrone coruſco
Stricta:parata neci:uix primi prælia tentant
Portarum uigiles:& cæco marte reſiſtunt.
Talibus Otriade dictis:& numine Diuum
In flãmas:& in arma feror: quo triſtis Erinnys
Quo fremit⁹ uocat:& ſublat⁹ ad æthera clãor
Addũt ſe ſocios Rhipheus: & maximus armis
Iphitus oblati per lunã:Hypaniſq;: Dymaſq;.
Et lateri adglomerãt noſtro:iuuẽiſq; chorebus
Mygdonides:illis qui ad Troiam forte diebus
Venerat:inſano Caſſandræ incenſus amore.
Et gener auxiliũ Priamo: Phrygibuſq; ferebat
Infelix:qui non ſponſæ præcepta furentis
Audierat.
Quos ubi confertos audere in prœlia uidi:
Incipio ſuper his:Iuuenes fortiſſima fruſtra
Pectora : ſi uobis audẽtem extrema cupido eſt
Certa ſequi:quæ ſit rebus fortuna uidetis.

¶SER. Dardaniæ:troiæ:aut a Dardano Iouis & Electræ filio:aut ſecũdum Saluſtiũ a rege dardanoꝝ Mi/da.q phrygiã tenuit. ¶ Ferus iuppiter:ſũmæ neceſſitatis eſt:quũ ẽt ſacerdos ĩ cõuitia ruit deoꝝ:qd' ſeruat Virg. Ne unq̃ tradat Aeneæ. ¶ Ferus:ĩuidioſe dictũ eſt:Nã æquus eſt oĩbus : ut Rex iuppiter oĩbus idẽ.hinc & paulo/poſt:Ipſe deos in dardana ſuſcitat arma:hoc eſt qui æqualis eſſe cõſueuit. ¶ Mediis in mœnibus:ubi arx fuerat. ¶ Aſtans:pro ſtans:& eſt ꝓthesis. ¶ Victor:propoſiti effector:ut Rapiduſq; rotis inſiſtere uictor. ¶ Miſcet.ſ.cæ/dibus. ¶ Portis alii bipa.adſunt:qa gemiæ ſunt portæ. ¶ Milia:ſubaudi tot:& eſt ανανο λουθον:nã dixit quot: quũ nõ ꝑmiſerit tot. ¶ Anguſta uiarum:uicos.& eſt: ut Strata uiarum. ¶ Ferri acies : bene addidit ferri:qa ſynonymũ eſt acies. ¶ Stricta : nuda. Vnde & diſtrin/gere dicimus. ¶ Cæco marte : aut nocturno ꝑlio: aut epitheton eſt Martis cuius exitus ſemper ĩcertus eſt. ¶ Numine diuum:ſubaudi tali : hoc eſt mala iniiciẽ/te deſideria. ¶ Erinys:ĩpatientia animi hoc loco.quũ alibi ſit furia. ¶ Et ſublatus : ordo eſt : unde ſublatus. ¶ Adglomerãt:adglomerant̃. ¶ Mygdonides: patro nymicum eſt.Nam ſi gẽtis eſſet mygdonius diceret. Nullum enim gentis nomen indes exit.hunc autem Chorebum ſtultũ inducit Euphorion:quẽ & Virgi/lius ſeqtur:Dans ei:dolus an uirtus quis in hoſte req rat? Quũ ſit turpiſſima dolo q̃ſita uictoria. ¶ Et ge/ner:gener dicitur & qui eſt:& qui eſſe uult:ut hic in/dicat locus:ſicut & maritus.unde eſt:Quos ego ſum toties iam dedignata maritos. ¶ Præcepta: propter il lud:Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris. ¶ Fu/rentis:uaticinantis : unde & ſibyllam ĩſanam uatem adeas dicit alibi. ¶ Incipio ſuper his:his incipio. ¶ Su/per:inſuper:quia iam audebant:ut paulopoſt: Furor additus. ¶ Iuuenes fortiſſima pectora fruſtra:ſuccur/ritis urbi incenſæ:quia exceſſerunt dii:unde ſi uobis cupido certa eſt:me ſequi audentem extrema:Moria mur & in media arma ruamus.obſcuritatem autem facit hoc loco & ſyncheſis: ideſt hyperbati longa con fuſio:& falſa lectio.Nam multi audendi legunt:mul ti audenti. Sed neutrum procedit.ergo audentem le gendum eſt.

¶DONA. Dardaniæ fuimus:periit qcquid apud nos erat. ¶ Ferus : nam in aduerſis etiam deos male tractamus.Ferus quia omnibus ad græcos traductis nihil nobis reliqui fecit. ¶ Argos:non ad argos : ideſt græcos: ſed in eam urbem. ¶ Dominantur : non pu/gnant: ſed ardente urbe ſecuri de uictoria dominan/tur. ¶ Fundit : Nam quamuis iam fudiſſet:tamen ex perturbatione animi adhuc equum fundere arma/tos putabat. ¶ Inſultans:refert gratias:nam interuentu eius troiani certabant illudere capto. ¶ Portis bipatenti bus:oſtendit unam portam quæ ingredientibus:atq; regrediẽtibus in muris præparata fuerat. Altera quæ di/rutis muris fuerat patefacta:ut equi moles immenſa poſſet induci. per has portas dixerat poeta immiſſos ho/ſtes:ut Omnes accipiunt ſoci.a.a.c.m. Verum panthus eadem ratione adhuc immitti dicit. ¶ Obſedere : cauſa ponitur cur Aeneas : & panthus fugere non poſſent. ¶ Numine diuum : Nam ſic ſum accenſus uerbis Panthi: quaſi deorum numine ſim afflatus. ¶ Clamor:ergo ibi maior erat cedes unde mors facilior. ¶ Addunt ſe ſoci/os : Ne narratio multorum nominum ex ſimilitudine fiat odioſa mirifice diſtinguit interpoſitione uerbo/rum : ſed ordine. Ad.ſ.ſo.& la.ag.n.oblati per Lunam Riph.Epi.hipa.da.& corebus per Lunam : Nam princi/pium huius noctis Luna caruit. Sequentia habuerunt. ¶ Iuuenes : ordo eſt iuuenes fortiſſima peſtora. Quæ .ſ.r.ſ.u. ¶ Ex omnes adytis ariſq; relictis.

¶CHRI. Fuit ilium:modus loquendi:quaſi dicat ad interitum uenit:nec amplius eſt:ſic Cicero.Cum ſup/plicium iam de coniuratis:ſumptum eſſet:& conuerſus ad populum dixit Vixerunt. ¶ Ferus iuppiter:quaſi di cat non potuiſſet dirui tanta urbs niſi Iouis potentia : nec religioſa ciuitas fuiſſet perdita niſi feritate deorum. ¶ Incendia miſcet:ſcilicet prælis armorum. ¶ Aſtans : ita ſtans:ut multo ſuperior ſit. ¶ Bipatentibus : quaſi in totum patentibus:nam duæ ſunt partes quibus portæ clauduntur milia:plures putabant eſſe quam omnes: quia principio e græcia uenerant:Nam timor & nocturnum tempus omnia pericula maiora proponit. ¶ Stri cta:nudata : non q; ſtringere nudare ſignificet : ſed quia non nudantur gladii : neque e uagina eripiuntur niſi manubria manibus ſtringamus. ¶ Acies : in quacunque re poteſt unde dixit ferri. ¶ Audentem : legit Serui. Dona.uero audendi.

¶SER. Exceſſere:quia ante expugnationem euocabātur ab hoſtibus numina propter euitanda ſacrilegia. ¶Quibus:ſubaudi auxiliantibus. ¶Vna ſalus uictis nullam ſperare ſalutem: Plerunq; enim deſperatione robur augetur:ut Statius:Eſt ubi dat uires nimius timor.Item ſcimus captiuitatis mortem eſſe remedium. hoc ergo ſuadet:ut aut deſperatione uincant:aut uitetur morte captiuitas. ¶Salus:nunc remedium. ¶Lupi ceu:hoc ad ferocitatem pertinet. ¶Nebula:ad noctem. ¶Catuli:ad liberos:coniugeſq;. ¶Exegit:excluſit de latebris ſcilicet ut Terent. Spectandæ an exigendæ uobis ſint. ¶Caua umbra:bonum expitheton eſt:naturale enim eſt: ut obſcurum ſit omne concauum. ¶Quis:etiam græcorum:ut Quis talia fando. ¶Lachrymis æquare labores:hypallage eſt: pro laboribus æquare lachrymas:ut Dare claſſibus auſtros. ¶Vrbs antiqua: uel nobilis:uel quia duobus milibus octingentis annis regnaſſe firmat? ¶Sternuntur inertia paſſim: aut non repugnantia: ut Pecora inter inertia uotis Optat aprum Aut inertia dum occiduntur: ut Imbellem auertis romanis arcibus indum:hoc eſt auertendo oſtendis imbellem. ¶Relligioſa:gradatim aſcendit. Sane relligio.l. geminat in uerſu propter metri neceſſitatem. ¶Pœnas dant: moriunt impune. hoc enim proprie ſignificat.

Exceſſere omnes adytis:ariſq; relictis
Dii:q̄bus imperiū hoc ſteterat:ſuccurritis urbi
Incenſæ:moriamur:& in media arma ruamus.
Vna ſalus uictis nullam ſperare ſalutem.
Sic animis iuuenū furor additus:īde Lupi ceu
Raptores:atra in nebula quos īproba uentris
Exegit cæcos rabies:catuliq; relicti
Faucibus expectant ſiccis:per tela: per hoſtes
Vadimꝰ haud dubiā ī mortē:mediæq; tenemꝰ
Vrbis iter:nox atra caua circumuolat umbra.
Quis cladem illius noctis? quis funera fando
Explicet? aut poſſit lachrymis æquarē labores?
Vrbs antiqua ruit multos dominata ꝑ annos.
Plurima perq; uias ſternuntur inertia paſſim
Corpora:Perq; domos:& relligioſa deorum
Limina:nec ſoli pœnas dant ſanguine Teucri.

¶DONA. Dii quibus imperium hoc ſteterat:fru. ſuccurritis urbi in. ¶Si uobis audiendi ex.c.c. ¶Moriamur & in media arma ruamus. ¶Vna ſalus uictis nullam ſperare ſalutem:ergo iuuenes fortes eſtis: & prompti:ſed auxilium ueſtrum incenſæ urbi quid proderit.ſed una eſt ſalus uictis:ſi ſalutem quam tueri non poſſet deſperando contemnant. ¶Inde lupi ceu:mira comparatio.Lupus enim improbus:& ſæuus eſt:& in prædam intentus: præſertim cum catulos habet:cui quidem aptiſſime tenebræ ſint ad complendas inſidias:ſic & nos auxilio unico noctis in hoſtes ferebamur. ¶Oblati per.l.Nam luna iam exorta erat.ſed quomodo paulo infra:Nox atra caua circunuolat umbra intellige debere conuenire in luporum comparatione etiam noctis ſimilitudinem:ſed hic accipiamus perſeuerare lunam:ſed fumo ex incendio ꝓueniente obſcuratum eius lumen eſſe. ¶Quis cladem illius noctis: ut ſupra:ut quis talia.m.d.u.aut.d.m.u. ¶Vrbs antiq̄ dolet:ꝙ periit patria. Antiquā nobilē: & maximi meriti ueteres poſuerunt. Comparat ergo tēpus ꝙ fœlicitas tot annorum unius noctis ſpacio aſſumpta eſt. Ergo cū perdita gemeret uehementer mouebat tam longum ſpacium una nocte aſſumptū. Adiecit miſeranda: quorū alia ſignificabant indignantem rerum: alia crudelitatem hoſtium. Alia ſacrilegia in deos. In dignitatem: ꝙ cæſi opplerent uias: ꝙ proprias domos:ꝙ per templa quod pertinet ad ſacrilegium. Ergo eo proceſſerunt troianorum mala: ut qui hoſtiarum ſanguine deos placare conſueuerant:ii ſuo cruore eorum templa fœdarent. ¶Nec ſoli:excuſantur troiani; hoc tamen ad uictoriam non poterat eſſe:ſed erat ad ſolatium.

¶CHRI. Exceſſere omnes adytis ariſq; relictis:Conſueuere priſci anteq̄ urbem expugnarent omnes illos deos in quorum tutela ea urbs eſſet euocare aliter enim urbem capi poſſe deſperabant. Carmen autem quo dii euocantur eſt in libro Sāmonici Sereni quinto rerum reconditarum:quod ipſe ait in cuiuſdam furii uetuſtiſſimo libro reperiſſe huiuſmodi:Si deus ſi dea eſt cui populus ciuitaſq; carthaginenſis eſt in tutela. Teq; maxime ille qui urbis huius populiq; tutelam recepiſti præcor ueneror ueniamq; a uobis peto: ut uos populum ciuitatemq; carthaginenſem deſeratis. Loca templa ſacra urbemq; eorum relinquatis:atq; ab iis abetatis: eiq; populo ciuitatiq; metum:formidinem obliuionem iniiciatis:proditiq; romam ad me uoſq; ueniatis noſtraq; uobis loca templa ſacra urbs acceptior probatiorq; ſit. ¶Mihiq;: pro Romano militibuſq;: meis præpoſiti ſitis:ut ſciamus intelligamuſq;. Si ita feceritis uouero uobis templum ludoſq; facturum. ¶Sic animis: locus ex Homerus. ¶Lupi ceu raptores:Similitudo eſt q̄ modo præcedit:ut hic modo ſubſequitur:ut in Georgicorum. Vt cum carceribus ſeſe effudere quadrigæ. Addunt ſe in ſp.& fr.r. tendens.f.e.a.n. audit currus habenas. Lupus
Quintilia.ait De lupis diximus in buco. Hoc addam ex Pli.lupi roſtrum inueteratū ueneficiis reſiſtere aiunt: ibidemq; portis præfigunt. Veſtigia eius calcata equum torpeſcere faciunt. Lardum iis qui argentum uiuum hiberint remedio eſt in excrementis eius inueniuntur oſſa:hæc alligata dentium ſedant dolores:Lupi nocturni raptores ſunt feroces:eſurientes ruunt in omnia:deniq; terram edunt:neq; creta inſula neq; olympus mons lupos habet. ¶Quis:interrogatio & repetitio grauitatem affert & efficatiam. ¶Vrbs antiqua nobilis:nam nobilia diutius conſeruantur. ¶Perq; domos pathos a loco:nam indignum eſt aliquem occidi in uiis publicis:indignius domi ſuæ:indigniſſimum in templis deorum ſic alibi Mœnibus in patriis atq; intra tuta domorum & alibi inter ſacra deum nocturna orgia bacchi Multos.d.p.a. Nam non ſolum diuturnitate temporis ſed etiam maieſtate imperii nobilis erat.

Quõdã etiã uictis redit i præcordia Virtus.
Victoreſq; cadunt Danai: crudelis ubiq;
Luct9: ubiq; pauor: & plurima mortis imago.
Primus ſe Danaum magna comitante caterua
Androgeos offert nobis ſocia agmina credens
Inſcius: atq; ultro uerbis compellat amicis.
Feſtinate uiri: nam quæ tam ſera moratur
Segnities? alii rapiunt incenſa: feruntq;
Pergama: uox celſis nũc primũ a nauibus itis?
Dixit: & extemplo (neq; enĩ reſponſa dabãtur
Fida ſatis) ſenſit medios delapſus in hoſteis.
Obſtipuit: retroq; pedem cũ uoce repreſſit.
Improuiſum aſpris ueluti q ſentibus anguem
Preſſit humi nitens: trepiduſq; repente refugit
Attollentem iras: & cærula colla tumentem:
Haud ſec9 androgeos uiſu tremefactus abibat.
Irruimus: denſis & circunfundimur armis:
Ignaroſq; loci paſſim: & formidine captos
Sternimus: aſpirat primo fortuna labori.
Atq; hic ſucceſſu exultans: animiſq; Chorebus
O ſocii qua prima inquit fortuna: ſalutis
Monſtrat iter: quaq; oſtẽdit ſe dextra: ſeqmur.
Mutemus Clypeos: Danaumq; inſignia nobis
Aptemus. dolus an uirtus quis ĩ hoſte reqrat?
Arma dabunt ipſi. ſic fatus deinde comantem
Androgei galeam: Clypeiq; inſigne decorum
Induitur: lateriq; argiuum accõmodat enſem.
Hoc Rhipheus: hoc ipſe Dymas: oĩſq; iuuẽtus
Læta facit: ſpoliis ſe quiſq; recẽtibus armat.
Vadimus immixti Danais haud numine nr̃o.
Multaq; per cæcam congreſſi prælia noctem
Conſerimus: multos Danaũ dimittimus orco.

¶SER. Redit ĩ p̃cordia uirtus: atq ait Hora. Nec uera uirtus quũ ſemel excidit curat repoĩ deterioribus: ſed ſententiæ nõ ſemp generales ſũt. ſed interdũ ꝓ negocioꝝ q̃litate formant᷑: & ad tẽpus dictæ ſunt. ¶ Victoreſq; cadũt danai: generaliter dixit uictores: alias. ſ. nõ nũc. ¶ Plurima mortis imago: aut diffinitio mortis eſt: aut uarietas mortis oſtẽdit᷑. ¶ Androgeos: & græca & attica declinatio. Vnde eſt In foribus letũ Androgeo. facit enim ο ανδρογεως του ανδρογεω. ¶ Viri: increpãtis eſt. ¶ Sera ſegnities: q̃ ſeros facit. i. tardos: ut Mors pallida. ¶ Farũtq; p̃gama: ευφατικως: ut iliũ in Italiã portãs. ¶ Itis: ꝓ uẽtis: ut cõtra Terẽtius: Niſi ego ad mercatũ uenio pro eo. ¶ Fida ſatis: bene addidit fida: ut oſtẽdat ſymbolũ quo utebantur ĩ bello. ¶ Medios: manifeſtos: ut Medioq; ex hoſte recepi. Et q̃q̃ in media iã morte tenet᷑. ¶ Aſpris: ſynæreſis ẽ: ut Cõpoſtus. ¶ Anguẽ κατα χερσινως: cũ anguis aquarũ nõ agrorum eẽ dicatur. ¶ Humi nitẽs: ĩcedẽs ꝑ humũ: & eſt aduerbiũ. ¶ Abibat: bene impfecto uſus ẽ nõ. n. abiit. ¶ Ignaroſq; loci: his circũſtantiis oſtẽdit a paucis plures potuiſſe ſuperari. ¶ Aſpirat: fauet: ut Aſpirãt auræ ĩ noctẽ: unde & fauor aura d᷑: ut Gaudẽs popularibus auris. ¶ Succeſſu exultãs: felicitate: qđ ẽ ſtultitiæ. ¶ Qua prima ĩ qt fortũa: nõ q̃ pria: ſed q̃ primũ. Eſt ãt hypallage: ut Ibãt obſcuri ſola ſub nocte: ꝓ ipſi ſoli: q̃ fit nõ ornat9 cã: ut Pars in fruſtra ſecãt: ſed neceſſitatis. ¶ Clypeos: maiora ſcuta. qb9 latem9 απο του κλεπτειν τοσωμα. ¶ Inſignia: arma oĩa. ¶ Arma: ſubdiſtingue: ut ſit q̃ſi ĩterrogãtis. ¶ Comãtẽ: aut criſtatã: quia de caudis animalium habebant criſtas. ut Criſtaq; hirſutus eq̃ unde & ιππουριν galeã: dixit Hõe. aut comas habẽtem: ut Statius: Non ego interga comantes abantiadas. ¶ Inſigne decorum: ornamentum decoꝝ non. n. ſunt duo epitheta: quod apud latinos uitioſum ẽ. Fecit hoc tamen Vir. ĩ paucis uerſibus. qui tamẽ emẽdati ſunt: ut Lenta qbus torno facili ſuper addita uitis: quum antea facilis fuerit. ¶ Induitur: quia multa inerant in ſcuto lora: qubus manum inſerebant: ut Clypeoq; ſiniſtram inſertabam aptans. ¶ Hoc ipſe: multi hic diſtingunt: & ad Aeneam referunt. ¶ Immixti: uacat in: ut ſolet frequenter. ¶ Haud. n. n. aut diis contrariis: aut quia in ſcutis græcorum Neptunus: in troianorum fuerat Minerua depicta.

¶DONA. Alii rap. in obſeruat militarem diſciplinam quæ eſt: ut primum uictoria gloriaq; obtineatur. Deinde in prædã eatur. Ait igitur androgeos nõ bellũ confecimus neq; prædam egimus de hoſtibus uictis. ¶ Recẽtib9: qa nup erãt detracta mactatis.

Præcor ¶CHRI. Præcordia: alibi cõiicit inq; ſinum præcordia ad intima ſubdit: Sunt enim cordi uicina quibus ſenſus percipit᷑. Pli. autem: ait exta hominum ab inferiori uiſceꝝ parte ſeperat᷑ mẽbrana quã p̃cordia appellat: quia cordi p̃tendit᷑: q̃ græci φρενασ dicunt. Poſita aũt eſt pp uicinitatẽ alui ne cibis ſupprimeretur animus. Hinc certe refert᷑ accepta ſubtilitas mentis. Ideo nulla eſt ei caro: ſed neruoſa exilitas ĩ eadem p̃cipua hilaritatis ſedes: q; titilatu aliarum intelligit᷑: ob hoc in gladiatoꝝ ſpectaculis mortem cũ riſu traiecta p̃cordia attulerũt. Home. aũt qa ineſt mẽtis ſubtilitas dixit αλλο δε τοι ερεω συ δε ενι φρεσι βαλλεο σῃσιν. Plato p̃terea uult eã animi partem quæ iraſcibilis eſt in p̃cordiis ſedem habere quæ ſimul inficitur: maxima exoritur ira hinc Home. cum Agamẽnonem Achilli iratũ oſtenderet ait: αχνυμενος μενεος δε μεγα φρενες αμφιμελαιναι πιμπλαντ. Ergo ſcđm peripatheticos locutus eſt poeta q dicunt irã tanq̃ cotẽ eſſe ad acuendam fortitudinem. ¶ Irruimus: ponit multa quæ ueriſimile faciant a paucis multos eſſe uictos. ¶ Metus: nam non poterat nocturno tempore aduerti paucitas: error uiarum & fortuna ac armorum ĩmutatio. Exultans. ſ. quod ſtulti eſt: nam ſapiens ſicut aduerſis non frangitur: ſic ẽt minime rebus ſecũdis effertur: quoniã aũt a principio ſtultum hunc induxerat obſeruat illud horatianum. Siquis in expertũ ſcæne cõmitis: & audes perſonã formare nouã ſeruet᷑ ad imum. Quali ab incepto pro. & c.

¶SER. Fida petũt:ſibi ſcilicet. Formidĩe turpi:epithetõ timoris.ſic Sal.Carbo turpi formidine Italiã atq; exercitũ deſeruit. Cõdunt̃ ĩ aluo:nõ cõdũt dũ eũt ſed cũ eẽ cœperit.Vnde & ablatiuo uſus ẽ: nõ accuſatiuo.ut in Georgicis:Cõditus ĩ nubẽ.Tale ẽ ãt hoc:q̃le Includũt ĩ carcere.i.in carcerẽ. Heu nihil iuitis fas queq̃ fidere diuis:generalis qdẽ ſnĩa:ſed loco ꝯgrua.Sequit̃.n.& Caſſandræ captiuitas fidẽtis ſacerdotio: & ꝑceſſerat armorũ mutatio:q̃ nũc dephẽdit̃:aliqn uitioſa ẽ quũ diſcrepat a ſpẽlitate. Priameia:patrõymicũ qdẽ ẽ:ſed ſpẽs poſ/ſeſſiui.Priamis uero tãtũ patrõymicũ ẽ:ſicut priamides. Tẽdẽs ar.lu.qđ eſt manuũ oculis dedit. Fruſtra:ſecũdũ epicureos:& ẽ ſeparatũ. Hãc ſpẽm:mediũ ẽ: Nã & bõa & mala ſpẽs eſt. Furiata:furioſus ẽ a quo furor nũq̃ recedit.Furiat⁹ uero q furit ex cã. Peritur⁹: melior ſenſus ẽ ſi ad dimicãtis referat̃ affectũ:ſicut de Tarchõte:de quo dixit:Et medios fert̃ moriturus in hoſtes:quũ tamẽ uicerit. Culmĩe tecto:qđ ante culmis tegebat̃. Cædes:mõ pliũ. Miſerima.ãt:qa inter ciues. Iubarũ:.p criſtarũ:q̃ de caudis fiebãt:ut ſupra dictũ eſt:Criſtaq; hirſutus eqna. Tũ danai: ordo ẽ: Vndiq; collecti iuadũt. Ereptæ:σχῆμα διανοίας nõ.n.dicit a troiãis ſublatã:ſed itelligẽdũ reliqt. Gemini atridæ.i.duo:qđ hẽt excuſationẽ:qa frẽs ſũt pp ſimilitudinẽ.Nã numeri eẽ nõ pt.Gemini.n.ſũt proprie ſimul nati. Exercitus oĩs:bene excuſat uicti pudore:ut Obruimur numero. Aduerſi.i.e contrario flãtes. Eois eurus eqs: ab eois eqs.i. Solis. Nã eurus ab oriẽte flat.Notãdũ ſane ꝙ quũ eous e naturaliter lõgũ habeat:metri neceſſitate correptũ ẽ pp ſequẽtẽ uocalẽ:Rarũ autẽ ẽ:nam nec ꝓpriũ nomẽ eſt:ut Diana.nec ſermo cõpoſitus.ut Sudibuſue ꝓuſtis. Stridũt ſiluæ: excurſus poeticus: qui ultra tres uerſus fieri non debet:ne ſit uitioſiſſimum.

Diffugiunt alii ad naueis:& littora curſu
Fida petunt:pars ingentem formidine turpi
Scandũt rurſus equũ:& nota cõdunt̃ in aluo:
Heu nihil inuitis fas quenq̃ fidere diuis:
Ecce trahebatur paſſis Priameia Virgo.
Crinibus a tẽplo Caſſãdra: adytiſq; Mineruæ
Ad cælum tendens ardentia lumina fruſtra:
Lumina:nam teneras arcebãt uincula palmas:
Non tulit hanc ſpeciẽ furiata mẽte Chorebus:
Et ſeſe medium inieci t moriturus in agmen.
Conſequimur cũcti: & dẽſis ĩcurrimus armis.
Hic primum ex alto delubri culmine:telis
Noſtrorũ obruimur:oriturq; miſerrima cædes
Armorum facie:& graiarum errore iubarum.
Tum Danai gemitu:atq; ereptæ uirginis ira
Vndiq; collecti inuadunt:acerrimus Aiax:
Et gemini Atridæ:dolopumq; exercitus oĩs:
Aduerſi rupto ceu quondam turbine Venti
Cõfligũt:Zephyruſq; Notuſq;:& lætus eois
Eurus equis:ſtridunt ſiluæ:ſæuitq; tridenti

¶DONA. Diffugiũt alii:nã q non penitus turbati erãt fugiebãt ad littora.q ãt erãt amẽtes timore ſcãdebãt rurſus equũ. Heu nihil:fauebat nobis nr̃ dolus ſed ĩefficax reddit̃ neq̃q̃.n.hũana ĩduſtria aduerſ⁹ dei uolũtate molit̃ qđ oñdit̃ ĩ caſſãdra:ſed ſingula notet̃ uerba. Ecce.i.dũ bene ac ꝓſpere nr̃a certamina ꝓcederẽt repẽte appuit qđ multiplici ĩdignitate:& ſcelere noſtros actus turbaret.Trahebat̃ p publicũ q̃ paterno merito ac ſuo ne cũ honeſtis qdẽ officiis multorũ decuit offerri. Crinibus.ſ.quod fuit uirginalis uerecundiæ factum inimicũ trahebatur uirgo uirorũ plurimorũ manibus:trahebat̃ ſacerdos manibus ĩpiorũ trahebat̃ a templo:& ab ipſius deæ penetralibus rapta:& manibus poſt terga conſtrictis:& q̃uis hæc ꝑferret tẽdebat ad cælũ oculos:cũ nõ poſſet manus quod faciebat fruſtra quærebat.n.in cælo ultores deos qbus aduerſantibus imperiũ ceciderat:& eos quorũ cũ domus eſſet iliũ tẽplis ſuis ꝓdeſſe noluerũt aut nõ potuerunt. Collige:ergo in caſſandrã crimina:ꝙ regalis:ꝙ uirgo: ꝙ paſſis quos habuit ad ornatũ:ꝙ per publicũ:ꝙ peruincta:ꝙ a plurimis.In deos uero ꝙ a tẽplo:ꝙ ſacerdos:ꝙ a cõſpectibus deæ:Horũ alterũ affinitatis cauſa:alterũ religionis quia antiſtes eſſet deorũ mouere debebat æneã.Nõ tulit etiã chorebus:& reliq illi morituro ſuccurrũt.Hinc error armorũ q ante iuuabat nocere cœpit:nã a ſuis putati græci telis.i.lapidibus : & ſimilibus cedebatur. Tũ.d.compendiũ adhibet: ut non tantũ ereptam uirginẽ diceret.uerũ etiã multos hoſtes ob eã rem occiſos:& cõnexuit ꝑcipuorũ nomina:& aliorũ numerũ generaliter poſuit.

¶CHRI. Formidĩe:ẽ metus formido & pauor.Met⁹ dr̃ a motu aĩ:cũ id qđ caſurũ ẽ refugit mẽs:cũ ãt uehemẽtior ẽ ĩ mouẽdo:ut a ſe hẽat foras formido dr̃:ſi ãt ex horrore uẽture rei uehementer tundat̃ pectus: pauor dr̃ a pauẽdo.Pauere.u.tũdere ẽ:Inde pauimẽtũ ꝙ pedibus paueat̃.i.tundat̃:& qa ac ꝑturbatiõe frigeſcimus a tremẽdo dicitur timor.Trẽo aũt dictũ a ſimiliudĩe uocis q̃ tũc maxĩe fit:ait Var.Nã cũ uehemẽter cõtraria ſit fortitudini:q̃ uirtute nihil pulchrius ẽ ĩ hoĩe iure turpis hr̃. Quinẽt ipm corpus dedecorat formido: cũ illi:& colorẽ:& oẽm gratiã adimat. Heu nihil.i.ſ.q.ſ.d.grauiſſima ſentẽtia.Nullũ.n.humanũ remedium qcq̃ ualet aduerſus dei uoluntatẽ.Sta.Quid numina contra tendere has hoĩ. Ecce trahe. Locus plenus eſt cõmiſeratione. Primo a modo.Non.n.ducebat̃:ſed trahebat̃ crinibus non collectis ſed ſparſis:& manus ab ipſorum deorum ueneratione arcebatur.Simile illud de Orpheo:Et latos iuuenem ſparſere per agros.Deinde a genere priameia:poſtremo a loco aditiſq; Mineruæ. Paſſis:ſparſis.Nõ a patior:ſed a pando. Lumina:Cõgeminatio eſt:ut addidit ſe ſociam timidiſq; ſuperuenit ægle.Aegle naiadum pulcherrima. Vincula.t.& hæc duo uerba citant commiſerationem.Nam ſi tenere magis lædebantur. Palmas:a Græco illi.n.παλαμη dicũt.At palmi ſeptũ magis in brutis dicimus:ut ſunt anſeres. Hanc: ſcilicet hãc tam ſæuam Speciem:formam rei & ſpectaculum. Furiata.m.& erat furor ex amore puellæ:& ex crudelitate hoſtium. Moriturus:nulla ſpe ſalutis ſed cupidine ulciſcendi ad quod impellebat furiata mens. Conſequimur: Simul ſequimur.q.d.nihilo tradiores. Noſtrorum ob.hoc.n.ſolum uidebatur ad miſeriam reſtare: ut inde ueniret cædes unde ſeparabatur auxilium.

¶SER. Spumeus:pro ſpumoſus.¶ Atq; imo:ab imis eſt.¶ Illi etiã:propter illud:Hic primũ ex alto.¶ Obſcura nocte per umbram:per umbrã noctis obſcuræ:ut Moleq; & mõtis.¶ Fudimus:modo fugauimus.Nam ſequitur Totaq; agitauimus urbe:& alibi interemimus.¶ Mentitaq; tela:uerbo cõmuni:hoc eſt q̃ nos græcos eẽ mentiebãt:ut ſolet ſenſum dedit rei inaĩatæ.Non.n.poterãt tela mẽtiri.¶ Signãt:deſignant:aut per uocem:aut p ſymbolũ quo utebat̃ exercitus.¶ Vnus:p̃cipu⁹.¶ Aeq;:p æqtatis & optĩa figura ẽ a fœminĩo genere ĩ neutrum trãſire.¶ Diis aliter uiſum: in ingenti ĩdignatiõe Aeneæ tamen nihil ſacrilegũ dat̃:nã ſequitur cõfixi a ſociis.¶ Panthu:uocatiuus græcus eſt.¶ Iliaci cineres:naturale eſt iurare per id:quod carum quis plus habuit & excuſat̃ ut ſupra diximus fuga.¶ Teſtor: teſtificor:& deeſt uos.¶ Vices:pugnas:quia per uiciſſitudinem pugnabat̃:ut Salu.docet.legimus etiã pœnas uices dici.Horat.Viceſq; ſuperbæ Te maneaut ipm. Sed de bello ut dictũ uſurpatũ eſt.Nullũ.n.prælιũ periculo caret.¶ Meruiſſe manu:teſtor me meruiſſe.i.fortiter dimicaſſe.hi.n.merent̃ occidi.Bene aũt euaſiſſe ſe fatis imputat:quom tã ſenex:q̃ debilis euaſerit occiſis iuuenibus.¶ Clamore:bellico ſcilicet.¶ In gẽtẽ pugnã:merito qppe ĩ domo regia:de q̃ maior ſpes erat prædæ.¶ Morerentur non pugnarent:ut ſupra: Oriturq; miſerrĩa cædes.¶ Acta teſtudine:applicata.¶ Poteſq; ſub ipſos: ſi circa portã ſub poſtibus:ſi circa feneſtras ſub poteſt.¶ Ac tela:ↄtra tela.¶ Tecta:culmina:tecta participiũ eſt.Aut eandem rem bis dixit.

¶DONA. Illi etiam:alia calamitas:ut ab hoſtibus cognoſceremur q acrius etiã q̃ hoſtes mouebantur: qa ſe deceptos uiderãt.¶ Ilicet:ubicunq; ponit̃ ilicet: extrema oĩa occidere:uel occidiſſe ſignificat̃.¶ Chorebus:deniq; primus inſidiaꝝ auctor prius ĩterficit̃: & ante ipſius Mineruæ arã occubuit pp cuius ſacerdotẽ defendẽdã eramus collecti.¶ Iuſtiſſimus unus: perierunt innoxii:& ſceleritatis ĩus uincẽdi datũ eſt.¶ Viſum:ubi ponit̃ hoc nõ iuſtũ ĩdiciũ:ſed prauæ uolũtatis ſtudiũ: & libido ſignificat̃.¶ Cõfixi.a.ſ.auget̃ cõmiſeratio ĩterfici.n.duꝝ eſt:ſed durius a ſuis ĩterfici:exaggerat̃ quod dixerat Heu nihil inuitus.ſ.q.ſ.d.¶ Nec te tua .p.p.Seruauit ĩ fine deos tãtũ fuiſſe a troianis alieos:ut ẽt pãthus occũberet uir pius:grauis:religioſus cũ ipſis ĩſignib⁹ ſacerdotis.¶ Iliaci ci.qa uidebat uel crimini uel eẽ poſſe dedecori ꝙ tot tãtiſq; cadẽtibus euaſerit iurãdi religionẽ ultro ante obiectũ qđ metuebat oppoſuit:habet.n.maiorẽ fidẽ ꝙ anteq̃ exigat̃ offert̃.Habet & bonæ cõſtantiæ firmũ teſtimoniũ nõ exorta:ſed oblata purgatio.¶ Et ſi fata fuiſſent:ut caderẽ.q.d.ſi fata permiſiſſent interitũ meũ.¶ Meruiſſe.m.i.ita ſine aliquo reſpectu meæ ſalutis pugnaſſe:ut meruerim ab hoſtibus ĩterimi.¶ Diuellimur: inuiti neceſſitate adacti impellimur:abire:oſtendit autem meruiſſe manu mori cum prius cum paucis nunc uero ſolus pugnaret.¶ Clamore:non ſpãliter ab aliquo:ſed clamore pugnantium:quo iudicabatur eſſe opus auxilio ſed defendendam regiam:apud q̃ acrius pugnabatur propter gloriam & prædam.

Spumeus:atq; imo Nereus ciet æquora fũdo.
Illi etiam:ſi quos obſcura nocte per umbram
Fudimus inſidiis:totaq; agitauimus urbe:
Apparent:primi clypeos:mentitaq; tela
Agnoſcunt:atq; ora ſono diſcordia ſignant.
Ilicet obruimur numero: primuſq; Chorebus
Penelei dextra diuæ Armipotentis ad aram
Procumbit:cadit & Ripheus iuſtiſſimus unus
Qui fuit in teucris:& ſeruantiſſimus æqui.
Diis aliter uiſum:pereũt Hypaniſq;:Dymaſq;
Confixi a ſociis:nec te tua plurima Panthu
Labentem pietas:nec Apollinis infula texit.
Iliaci cineres:& flamma extrema meorum
Teſtor in occaſu ueſtro:nec tela:nec ullas
Vitauiſſe uices Danaum.& ſi fata fuiſſent
Vt caderem:meruiſſe manu: diuellimur inde
Iphitus:& Pelias mecum:quoꝝ Iphitus æuo
Iam grauior:Pelias & uulnere tardus Vlyxi.
Protinus ad ſedes priami clamore uocati.
Hic uero ingentem pugnam:ceu cætera nuſq̃
Bella forent:nulli tota morerentur in urbe:
Sic Martẽ indomitũ:Danaoſq; ad tecta ruẽtes
Cernimus:obſeſſumq; acta teſtudine limen.
Hærent parietibus ſcalæ:poteſq; ſub ipſos
Nituntur gradibus:clypeoſq; ac tela: ſiniſtris
Protecti obiiciunt:prenſant faſtigia dextris.
Dardanidæ contra turres:ac tecta domorum

¶CHRI. Nereus:pro neptũno:quoniam eſt tridens.¶ Diſcordia:uel diuerſitate linguæ:uel qa nõ reddebãt
Infula ſymbolum Troiani.¶ Infula:Faſcia eſt ĩmodũ diadematis:a qua uittæ utrinq; dependent:q̃ plerũq; tortilis eſt: & de albo & de croceo facta:ut ait Lactanti.¶ Iphitus & pelias : eſt genus quodam repetendi: quam regreſſionẽ uocãt:quod ſemel poſita iterat:& diuidit.Ait Quintilia.¶ Protinus:Deinde.¶
Teſtudo Teſtudo :animal eſt a tegendo dictum.tegitur enim tegmine:cui a natura datum eſt teſte.Plin.ut paſtu cuniculæ quam bubulam uocant ſe cõtra ſerpẽtes refoueat:in ĩdico mari ita magnæ ſunt:ut ſingularũ ſupficies habitabiles caſas tegãt ĩter inſulas uero rubri maris his nauigãt cimbis capiuntur meridiano tempore cũ ĩ trãquillo dorſo extantes enatant ocioſe & uoluptas libere ſpirandi in tantum:fallit ut uapore ſolis exſiccato cortice neq̃ant mergi:inuenit autẽ Mercu.in ægypto cadauer teſtudinis:in quo cõſumpta carne nerui exſiccati:atq; protẽſi forte pulſi ſonitum reddidere:quare admõitus in huius formã cytharã cõpoſuit: unde & poetæ illam teſtudinẽ apppellãt : Hor.O deus phœbi & dapibus ſupmi grata teſtudo Iouis:milites menia hoſtilia diruturi ita accedunt:ut ex ligno tegmentum ſibi p̃parent:quo ſaxa & reliqua ſupernæ defenſoribus deuoluta euitent:idq; teſtudinem appellant: hanc primum artemonem clazomeniũ adinueniſſe tradit Pli.¶ Parietibus : ꝓceleuſmaticus eſt pes ex quatuor ſyllabis breuibus.Si parieti pro dactylo ponitur:ut pectunt tenuia ſeres.¶ Poſteſq; ſub.i.ante ſecundum Priſcia.

Culmina cōuellūt:his ſe: quādo ultīa cernunt:
Extrema iam in morte parant defendere telis.
Auratasq; trabes ueterum decora alta parentū
De uoluunt.alii ſtrictis mucronibus:imas
Obſedere fores:has ſeruant agmine denſo.
Inſtaurati animi regis ſuccurrere tectis:
Auxilioq; leuare uiros:uimq; addere uictis.
Limen erat:cæcæq; fores:& peruius uſus
Tectorum inter ſe Priami:poſteſq; relicti
A tergo:infelix qua ſe : dum regna manebant:
Sæpius Andromache ferre incomitata ſolebat
Ad ſoceros:& auo puerū aſtyanacta trahebat.
Euado ad ſummi faſtigia culminis:unde
Tela manu miſeri iactabat irrita Teucri.
Turrim in pcipiti ſtātem : ſummiſq; ſub aſtra
Eductam tectis:unde omnis Troia uideri
Et Danaum ſolitæ naues:& achaica caſtra:

SER. His ſe:,ppter q̄ pugnabaſ:Sicut Lucanus:In pugnā fregere rates. Decora:ab eo qđ eſt decus:ut pecus. Obſedere:mō ,p pſidio tenebāt:ut ſequētia idicāt:has ſeruāt agmine dēſo. Inſtaurati aī:hinc oſtēdiſ eos ſupius defeciſſe:qđ ſupra nō dixit. Leuare:iuuare. Vimq; uirtutē:ut Salu.Sed nr̄a oīs uis in aīo & corpe ſita eſt. Victis:q uīcebanſ:ut & qua uectus abas. Limē erat:cōtra illud obſeſſis foribus quēadmodū igreſſus ſit: & dicit p poſticū:qđ generis ē neutri:ut Hora.Flac.Atria ſeruātē poſtico falle cliētē.Nā ſi generis fœminini legeris:poſtica augurale ē:ut antica poſtica. Cæcæ:nō oībus notæ. Vſus:uerbū iuris:uia:actus:uſus. Infelix:ad pſens tp̄s retulit ifelix. Dū.r.m.dū donec: & abſolutus ē ſenſus.Alii tamē cū legūt: ſed cū manebant qūo dicimus? cū cōſtet manebāt modū eē idicatiuū.Hoc ergo ſciēdū eſt:qa q̄ndo cōiunctiuus modus ē : aliqđ iūgi:aut ſubaudiri dēbet:ut cū uenirē uidi illū.Si aūt cū ueniebā dicimus:aut modus ,p mō ē:hoc ē idicatiuus ,p cōiunctiuo.Aut cū nō erit cōiūctio:ſed aduerbiū tp̄is : & ſignificat tp̄e quo ueniebā. Ad ſoceros: priamū & hecubā:quare ad ſoceros? cum ſocer & Socrus dicaſ? ſoluiſ qa q̄ ex diuerſis potiora ſunt ad ſuū genus clauſulas ſtringūt:an qa oēs qui ad ſocerū ptinēt ſocrus ſūt ſoceros ad pſens tp̄s retulit uel ad priamū uel ad hecubā. Dicēs pponderato ſexui reſpōdit: hoc ē maſculino. Trahebat:qa puer:ut Paruūq; nepotē ipſa trahit. Euado:euacat: ut emortuus. Sane mius ē hac.i.hac euado. Iactabāt.i.ſpargebāt:q̄ſi nihil ,pfutura. In pcipiti:ī alto.Vnde qs pōt pceps dari.Sequiſ.n.ſub aſtra eductā. Solitæ naues: pticipiū ſine uerbi origine.Soleo.n.naturale eſt qđ pterito caret. Caſtra:ubi exercitus ſit ibi caſtra dicūſ. Vnde ē Nos caſtra mouemus:ut Velorum pandimus alas.

DONA. His ſe:ad excuſatione q̄re pulchra deſtruerent. Scalæ:non ſolum qui in plurali declinantur:ſed quia plures eſſent.

CHRI. His.ſ.cū maxīa cōmiſeratiōe dcm̄: ut id eruere cogereſ ,p cuius icolumitate pugnabāt:Sic Luca.Atq; in pugnā frāgere naues. Auratas: alia cōmiſeratio a mr̄ia.Iuue.Fūdite q̄ mea ſunt dicebat cūcta catullus pcipitare uolēs ēt pulcherrima ueſtē purpureā teneris quoq; mœcēatibus aptā. Relicti.q.d.cōes ergo relicti:qa nemo ſibi ,pprios aſſumpſerat : ego qdē iudico fuiſſe plures domos q̄ ſingulæ a ſingulis priami filiis habereſ iure priuato:eēq; eas cōtiguas atq; a tergo fuiſſe angiportū:q in nullius ,pprietatē uēiret.Sed pberet cōem trāſitū oībus ipſaꝝ domoꝝ habitatoribus:poſſentq; illo oēs uti dū eūt:redeūtq; i regiā Priami q̄ oībus eius filiis nuribus atq; nepotibus pateret.ueꝝ ut breuiter rē ex iuris diſciplina itelligamus pdia ip̄e ſiue ruſticana ſint ſiue urbana ſeruitutē hr̄e poſſunt.ſ.ut nō poſſit dōīnus pdii uetare uicinū trāſitū & ruſticoꝝ pdioꝝ iura ſunt hæc iter:actus:uia: aq̄ductus:iter ē ius eūdi ambulātis hominis nō iumētū agēdi uel uehiculū.actus eſt ius eūdi ambulātis hoīs:agēdi iumētū uel uehiculū:itaq; q habet iter actū nō hēt:ſed q habet actū iter habet:eo q uti pōt ēt ſine iumēto.Via ē ius eūdi & agēdi & ambulādi hoīs nā iter & actū uia in ſe cōtinet. Aquæductus ē ius aquæducēdæ p fundū alienū.Prædioꝝ urbanoꝝ ſunt ſeruitutes q̄ ædificiis inhærent.Nā oīa ædificia ēt ſi i uilla ædificata ſint urbana pdia dicunſ.hæ ſunt ut uicinus onera uicini ſuſtineat:ut in parietē eius liceat uicino tignū imittere:aut ſtillicidiū uel flumen recipiat qs in ædes ſuas:uel in areā uel in cloacā:& ne altius qs tollat ædes ſuas ne luminibus uicini officiāt:hæc ergo in iure.Nunc uideam⁹ qd ſibi uellit Vir.ait.n.limē erat cæcæq; fores.i.erāt fores poſtici:unde addit. Poſteſq; relicti a tergo:& iſtoꝝ hoſtiū q erāt ſinguloꝝ tectoꝝ:erat uſus puius.i.erat uia p quā eēt uſus ambulādi.i.qua poterāt habitatores illoꝝ tectoꝝ:uti donec irēt in ædes priami:& quēadmodū in re ruſtica diciſ uſus in pdio urbano: ī quo licet oleribus:pomis:floribus:fœno:ſtramētis:lignis:ad uſum quotidianū uti:& i eo fundo hactenus licet morari:ut neq; domino fundi moleſtus ſit:neq; iis p quos opa fiūt impedimēto:nec ulli alii ius quod habet aut locare:aut uēdere:aut gratis dōare pōt:ſic hac uia poterāt ad trāſitū uti ſine alioꝝ moleſtia:nō tamē alii huiuſcemodi trāſitū pbere. Andromachæ:filia Ethionis Thebaꝝ q̄ in lycia ſunt Regis.Hāc urbem græci eruerūt.Hinc Achilles apđ Homerū ait ωχομεθεσ θηβην ιερην πολιν ηετιωνοσ την δε διεπραθομεν και ηγομενεν θαδαι παντα. Tectis:tabulatis:ut ſupra diximus:aſtyanacta iterpretaſ urbis Regē.Nā αστυ urbs eſt & αναξ Rex. Hic capta Troia ex turri pcipitatus ē:uel ut alii uolūt ad ſaxum iliſus ne quis ex priami genere ſupeſſet:ait autē Homerus q a patre Hectore uocabaſ Scamāder. Euado:cū difficultate puenio.Euadere.n.eſt cū per difficultatē aut labores aut pericula quo uolumus puēimus.hinc dicimus euadere mortē:euadere ad cōſulatū.E nāq; præpoſitio extra ſignificat qua oſtendiſ nō poſſe in huiuſcemodi rebus peruenire quo uolumus niſi per egreſſum periculoꝝ & laboꝝ:ergo non uacat e ppoſitio.Vnde omnis Troia uideri:Nam Homerus Priamum cum ſenioribus & cum Helena e turri hac pugnam ſpectare ſolitos dicit.Sūma tabulata:ultimæ & ſuperiores contignationes.Dabant iuncturas ſententia eſt q euerterunt turrim ab illo loco ubi paries erat inualidior ,ppter crebra foramia:q̄ admittebant capita tignoꝝ & trabiū ultimi tabulati:ibi.n.erat iūctura trabiū & parietis.

Actus
Iter
Via
Prædia
Euado

Aggreſſi ferro:circum qua ſumma labantes
Iuncturas tabulata dabant:cōuellimus altis
Sedibus:impulimuſq; ea lapſa repente ruinā
Cū ſonitu thrait:& Danaum ſup agmina late
Incidit:aſt alii ſubeunt:nec ſaxa:nec ullum
Telorum interea ceſſat genus.
Veſtibulū ante ipm:prioq; in limine Pyrrhus
Exultat telis:& luce coruſcus ahena:
Qualis ubi ī lucē coluber mala gramia paſtus
Frigida ſub terra tumidū quē bruma tegebat:
Nunc poſitis nouus exuuiis:nitiduſq; iuuenta
Lubrica conuoluit ſublato pectore terga
Arduus ad ſolem:& linguis micat ore triſulcis.
Vna ingēs piphas:& equorū agitator Achillis
Armiger Automedon:una oīs Scyria pubes
Succedunt tecto:& flāmas ad culmina iactāt.
Ipſe inter primos correpta dura bipenni:
Limina perrumpit:poſteſq; a cardine uellit
Aeratos:iamq; exciſa trabe firma cauauit

¶SER. Sūma extrema:ut ſupremū ſūmū dicim9:ut Proh ſupme Iupiter.¶ Labātes:faciles ad reſolutionē. Et ē ordo:Turrī cōuellimus īpulimuſq;.¶ Teloꝝ īterea ceſſat gen9:bene addidit genus.Telū.n.dr ſecūdū græcā etymologiā απο του τηλοθεν:qcqd lōge iaci pōt.qq legerimus de gladio:At nō hoc telū mea qd ui dextera uerſat.ſic græci βελος dicūt αποτου βαλλειν & ſeqt Cōſurgit ī enſē.Dictū āt telū a lōgitudīe.Vnde & muſtelā dicimus.¶ Veſtibulū:ueſtibulū āt dr pría ianuæ pars.Dictū āt uel q ianuā ueſtiat:ut uidemus camerā duab9 ſuſtētatā colūnis:uel qm̄ ueſte cōſecratū ē.Vnde nubētes puellæ limē nō tāgūt:ne numini dicatū locū calcātes ſacrilegiū cōmittāt:Lucanus:Trāſlataq; uetat cōtigere limīa plāta.Sīgula.n.mēbra dom9 ſacrata ſūt diis:ut Culmīa diis penatibus:Maceries q̄ ambit domū herceo Ioui.¶ Pyrrhus:Pyrrhus dict9 a color comæ q latīe byrrus dr a color:quo tīgebat.ita & Salu.Criſp9.¶ Gramīa paſtus:legim9 & ſilua paſtus aurūdīea Nā illud aliud eſt:paſcunt uero ſiluas.Sed ſciēdū ē q licet hoc ī uſu ſit:rarū tn̄ ē apud antiquos.Paſtus aūt p q paſcebat:qa ut ſup dixius:ī hoc latinitas defecit. ¶ Bruma.i.hiems.Dicta āt bruma:q̄ſi βραχυς ημερα.i.breuis dies.Eſt āt(ut hic īdicat loc9).ge.fœ.nūe.ſin.¶ Lubrica ter.lubricū dr & qd labit: dū tenet:ut piſcis:ſerpēs:& locus ī quo labimur:ut Seſe oppoſuit ſalio p lubrica ſurgēs.¶ Periphas:ultīa accētū nō hēt:ne fœmininū ſit:nec tertia a fine:qa nouiſſima longa ē.ergo ri habebit accētū.¶ Armiger automedō:Pyrrhi.Nā Achillis auriga fuit.¶ Scyria pubes:a ſcyro inſula una de cycladibus:ī q̄ lycomedes fuit pr Deidamiæ.¶ Succedūt tecto:p ſub tectū cedūt.& ē figura:qa mutatus ē caſus.¶ Bipēni:hoc nomē ſeruauit antiqtatē:qa ueteres pennas dicebāt:nō pinnas.¶ Vellit:nō deiecit:Nā ſequit paulopoſt:Labat ariete crebro ſed & mouet:ut Cynthius aurē Vellit:& admonuit. ¶DONA. Prioq; ī limīe pyrrh9:Ferocē naturā huius oñdit:& q plene uictoriæ fiduciā cerneret.¶ Qualis ubi:deſcripturus hoſtē natura ferrū ætate īſolētē ſucceſſu ſupbū & ipſe æneas hoſtilē aīum ī aduerſariū gerēs:huic aīali illū cōparādū putauit.Sæuiebat ut ſerpens q uomit uenena:q neſcit aliqñ miſereri:q captat tpa:qbus pcedat aut lateat.Hac igit cōparatiōe Pyrrhū deformat.Nā ut ſerpēs nō uirtute ſed ueneno confidit:ita huic nō arma ſed īſidie ad uictoriā pfuerūt.nūq.n.ī pliis uiſus ē niſi cū aliēis dolis pcurata ē uictoria.¶ Dura limīa:q̄ facile ſupari nō poſſent.Poteſt tamē uideri dixiſſe durā bipēnē.i.idoneā q̄ frāgere potuerit firmitatē eratoꝝ poſtiū alluſit autē de hoſtio ad feneſtram:Sed debuit dicere cauernam factā ī hoſtio:per quā nō ingrederetur ſed uideret īteriora.Ergo uidebant ītus armati.Intercepta aūt ſpe:clauſa ante domus patuit. Plāgebāt fœmiæ & ſummis ululatibus pdebāt hoſtibus ſuā formidinē qua augebat illis ſpes:ergo inſtat ui patria.p. Quis .n.non puocaretur audiendo talia.Deſcriptio autē regiæ auget nobilitatē & amplitudinē:fœlicitatēq; priami. ¶CHRI. Circū.q.d.ī circuitu:& ē aduerbiū & nō pͦpoſitio.¶ Iūcturas:ergo labātes.i.q̄ parietē labātē īddebāt. ¶ Cōuellim9:Nā pars ſupior Turris ab īferiori facili9 cōuulſa ē ī illis iūcturis:& poſtq̄ ē cōuulſa īpulerūt. ¶ Altis:qa ī ultīo tabulato.Lapſo repēte ruīa:Sōitus cōpoſitiōis iſtoꝝ uerboꝝ pōit ante oculos illā ruinā.¶ Late:magna.n.res multos ſimul obruere potuit.¶ Aſt alii.ſ. obſtiatio oñdit & oppugnātiū & repugnātiū. ¶ Veſtibulū:
Veſti/bulum ſcdm Gallū de ſignificatiōib9 uerboꝝ:q̄ ptinēt ad ius ciuile nō ē ī ædib9 neq; ædiū pars:ſed locus añ lunā uacuus:p quē a uia ad ædes adit9 ē:ipſe.n.iāua pcul a uia fiebat & area īterſecta q̄ uacaret. Eſt āt ueſtibulū dictū a ue & ſtabulū.Ve āt dictio ē aliqñ ītēſiua:Nā uetus ab ætatis magnitudīe dr:ſed eliſū ē. Vehemēs aūt ab aī īpetu aliqñ priua ut uecors & ueſanus.Ergo q ſalutatū dn̄m ædiū ueniebāt:ibi expectabāt donec admitterent. Quapp ab ea q̄ſi cōſtabulatiōe ueſtibulū nōnulli dici uolūt:alii referūt ad eos q ī domo manēt:& qm̄ iſti illic nūq cōſiſtūt:ſed ſolius trāſitus cā ad hūc locū pueniūt exeūdo ſiue redeūdo uolūt ueſtibulū dictū eē a ue particula priuatiua.¶ Exultat:præ cōcepta uictoria.¶ Luce ahena:luce q̄ ex æneis armis pueniebat ex repcuſſione luminū.Dixit āt æs & nō ferrū:qa pri9 iuētū ē æs q̄ ferrū:& ex eo arma fiebāt:uñ & Home.χαλκεατευχη dixit. ¶ Bruma:q̄ſi βραχυς ημερα.i.breuis dies:& ē initiū hyemis q̄ fit ſole primā partē capricorni īgrediēte:quo tpe dies hēt octo oras.&.xl.unū minuta:nox uero hēt qndecim horas & minuta decē & nouē.Neq; toto anno breuior ē dies.Hoc tñ ad ſitū nr̄i clymatis referas.Nā & lōgitudinē & breuitatē dierū ſcim9 p uarietate clymatū uariari:ut ī Geor.oſtēdimus.¶ Triſulcis:unicā līguā hēt ſerpēs:ſed tā uelociter mouet:ut tres appeāt:ueluti uirgea uelociter mota nō ſimplex:ſed triplex appet.Cuius rei rōnē ī libris nr̄is de aīa ex opiniōe antiquoꝝ reddim9.¶ Agitator:auriga Achillis armiger Pyrrhi.¶ Scyria:ſcyros īſula ē:de q̄ Strabo ꝯtra magneſios freqntes incūbūt īſulæ
Scyrus nobiliores ſūt ſciathus:peparethus:icus alōneſus:& ſcyrus cū eiuſdē noīs urbib9.Clariſſima uero Scyrus pp lycōedis cū achille affinitatē:& achillis filiū Neoptolemū.Ergo ſcyria pubes q̄ Pyrrhū ī Bellū Troianū ſecuta erat ¶ Cauauit:ī cauernā pforauit:qd declarat dicēs.Feneſtra dedit.¶ Ore:hiatu:idēq; eſt os & feneſtra in hoc loco.

¶SER. Ingentem feneſtrã:epitheto ut ſolet auxit tapinoſim.¶ Armatoſq; uidẽt ſtãtes:ut ſupra:Strictis mucronibus imas Obſedere fores.¶ At domus ĩterior:de albano excidio trãſlatus ẽ locus.¶ Tumultu : tumultus dictus q̃ſi timor multus.Vnde alia bella dicta ſunt:italicũ:tumultus.Bene ãt addidit miſero: qa ẽ ẽt terribilis.¶ Miſcet͛:ꝑturbat͛:ut Nec quiſq̃ æratas acies ex agmine tãto Miſceriue putet.¶ Cauæ ædes:tecta cãerata. Aedẽ aũt numero ſingulari de tẽplo tãtũ dicimus:plurali & de domibus & de tẽplo.Si aliter legeris: uſurpatũ eſt : ut mella:ordea.¶ Ferit clamor:ſecũdũ philoſophos qui dicũt uocẽ corpus eẽ bene ergo ferit.¶ Aurea ſidera:multi ad laquearia referunt:qđ ſtultũ eſt.¶ Pauidæ:ꝓ pauentes:Pauidus eſt ſemper timens:pauẽs ex cauſa:ut ſupra furiat⁹ & furioſus.¶ Amplexæq; tenẽt poſtes: Apollonii locus:in quo ĩducit͛ Medea patrẽ ſalutaſſe domũ relinquẽs.¶ Vi patria:ſecũdũ fidẽ generis ſui: ut Stirpis achilleæ faſtus.Itẽ de Hercule : Salue uera Iouis ꝓles.¶ Cardine:a cardine.¶ Nõ ſic aggeribus: uult oſtẽdere grauius uaſtatã troiã:q̃ agri fluuiorum eruptiõe uaſtent͛.Et ſciẽdũ cõparationes:aut pares eẽ aut minores.¶ Spumeus:ꝓ ſpumoſus.¶ Exiit : dicimus & exiuit:Sed.u.ſubtrahit Vir.ut breuẽ faciat ſequẽtẽ uocalẽ.¶ Cumulo:augmẽto.¶ Vidi ipẽ furẽtẽ: ut Quæq; ipſe miſerrima uidi.¶ Gemios: more ſuo fratres:gemini.n.ſunt ñ duo:ſed ſimul nati: ut ſupra diximus.¶ Centũq; nurus : aut finitus ẽ numerus ꝓ infinito:aut certe iõ cẽtũ:qa barbarorũ fuit nõ ſingulas ꝯiuges hr̃e:ſed plures:aut illud dicit plures fœminas:ut Luca.Cultus geſtare decoros Vix nuribus rapuere mares:hoc ẽ fœminis:aut eſt ãt hæc plena affectuũ & doloris repetitio cẽtũ ꝑ aras:licet ĩcõgruũ ſit: quia ſeq͛ Hæc ara tuebit͛ oẽs:& unus ꝑ cẽtũ aras occidi nõ poterat:aut nouas nuptas:aut ætatis hoc nomẽ ſit:nõ affinitatis.¶ Quos ipẽ ſacrauerat ignes : ut Et religioſa deorũ Limina:ꝑ qđ latẽter oſtẽdit͛ nil ꝓ deſſe religionem.¶ Fœdantem:hoc eſt cruentantẽ.

Robora:& ingentem lato dedit ore feneſtram.
Apparet domus intus:& atria longa pateſcũt.
Apparent Priami:& ueterũ penetralia regum.
Armatoſq; uident ſtanteis in limine primo.
At domus interior gemitu:miſeroq; tumultu
Miſcetur:penituſq; cauæ plangoribus ædes
Fœmineis ululant:ferit aurea ſydera clamor.
Tum pauidæ tectis matres ingentibus errant.
Amplexæq; tenent poſtes:atq; oſcula figunt.
Inſtat ui patria Pyrrhus:nec clauſtra:nec ipſi
Cuſtodes ſufferre ualent:labat ariete crebro
Ianua:& emoti procumbunt cardine poſtes.
Fit uia ui:rumpunt aditus:primoſq; trucidant
Immiſſi Danai:& late loca milite complent.
Non ſic aggeribus ruptis cum ſpumeus amnis
Exiit:oppoſitaſq; euicit gurgite moles
Fert͛ ĩ arua furẽs cumulo:cãpoſq; per omneis
Cũ ſtabulis armenta trahit: uidi ipſe furentem
Cæde Neoptolemũ:gemioſq; ĩ limĩe Atridas:
Vidi Hecubã:cẽtũq; nurus:Priamũq; ꝑ aras
Sanguine Fœdãtẽ quos ipſe ſacrauerat ignes.

¶DONA. Veterũ regũ:ut oſtenderet regnũ priamo a maioribus ſuis ꝓueĩſſe.Quãtus autẽ dolor ut una nocte cõciderit qđ ꝑ ĩfinitos reges: multis ẽt ſæculis ſeruatũ fuerat.¶ Nec ipĩ cuſtodes uigiles:de qb⁹ dixerat imas obſedere fores poſſumus ẽt cuſtodes ipſos poſtes intelligere:quoniam cuſtodes a cuſtodiendo appellantur.Cum igitur omnia deficerent.¶ Fit uia ui: Vis inquit Ianuam patefecit.Vis aditũ ad interiora tenenda recluſit.¶ Vidi.h.& reliq̃ : Reſpondet ad id quæq; ipſe miſerrima uidi fuit ergo cædis eorum hominum ſpectator:quos uenerat defenſurus.¶ Qua deficit ignis: omnia ignis occupauerat:ſed cum conſumptis rebus : ignis extinguatur danai occupabant ea loca in quibus non dixit non fuit ignis:ſed iam deficiebat.

¶CHRI. Apparet:aſpicientibus per feneſtrã.Eſt autẽ repetitio qua auget͛ pathos:qđ mirifice hac narratione citat poeta.¶ Penetralia:Priami & ueterũ regũ. Quæ aſpicere hoſtes ſumma erat in miſeria Troianis.¶ Armatis:Diſtributio eſt.Nã & uiris prœliũ & mulierculis:ululatũ tribuit:ergo & illi ex ſua fortitudine: & illæ ex lachrymis ſibi miſericordiã cõcitãt.¶ Stãtes:pugnãtes:Nã nõ deſerũt locũ in acie q uiriliter pugnãt.¶ Gemitu: referas ad animos uiriles.¶ Tumultu:ad effœminatos plangores uero & ululatus ad mulierculas. Eſt autem plangere cum ex dolore pectora percutiunt:Vlulare eſt clamorẽ mœſtũ extollere ut faciunt mulieres q̃uis proprie luporũ ſit.¶ Aedes cauæ.i.concauæ.¶ Vlulãt.i.per roboatũ q facile fit in locis cõcauis & cameratis.Vlulatũ mulierum ingeminant.¶ Ferit ſydera:Hyperbole eſt:quam latini ſuperlationem uocant.Ferio autem præterito carens percuſſi a percutio mutuatur:ut ſiſto ſtatui a ſtatuo fero tuli.Nã antiq tulo dixerũt. Ait Priſcianus. ¶ Aurea:pulchra:ut infra aurea circe:uel aureo fulgore nitentia.Tunc pauidæ ponit:quod uſu euenire ſolet in tanta calamitate.¶ Errant:quaſi omnes partes nouiſſimæ ſalutaturæ : cum paulopoſt in captiuitatem abductum iri ſe uideant.¶ Oſcula fi.Vehementer imprimunt.¶ Vi patria:nulla in parte minor patre:nam niſi eſſet: & clauſtra:& cuſtodes ſubſtinuiſſent.¶ Ariete.c.i.crebra percuſſiones arietis:arietis autem nomẽ ſpecies dedit nam impetu murum impingit ĩpugnãtium arietum forma:ualidæ.n.ac nodoſæ arboris caput ueſtitur ferro: eaq; ſuſpenſa funibus multorum manu in murum pellitur deinde retrorſum ducta maiori impetu deſtinat͛ contra hoc remediũ eſt ſaccus paleis plenus:& in eum locũ demiſſus quo aries impellit͛.Laxo.n.ſacorum ſinu ictus arietis mollit͛.Dura.n.mollioribus facile cedunt intẽtionẽ:ut refert Plini.epeo ad Troiã tribuerũt antiq. ¶ Non ſic aggeribus:Quadrans comparatio:Nam & tranſlatio etiã a diluuio ad bellũ fit: ut infra. Diluuio ex illo tot uaſta per æquora uecti.Et parabola mouet miſericordiam:ut ac ueluti pleno lupus inſidiatus ouili.Cũ fremit ad caulas.Vidi atteſtatio rei uiſæ mouet pathos: ut dictum eſt.¶ Quos ipſe ſacrauerat ignes:mouet͛ ſũma cõmiſeratio.Quid.n.ĩdignius ẽ q̃ eũ:q ignes ad ſacrificiũ parauerit ita ĩterfici:ut illos ſuo ſanguĩe extĩguat.

Quinquaginta illi thalami ſpes tãta nepotũ:
Barbarico poſtes auro:ſpoliiſq; ſuperbi
Procubuere:tenent Danai qua deficit ignis.
Forſitan & Priami fuerint quæ fata requiras.
Vrbis ubi captæ caſum:conuulſaq; uidit
Limina tectoꝝ:& mediũ ĩ penetralibus hoſtẽ:
Arma diu ſenior deſueta trementibus æuo
Circundat nequiq̃ humeris:& inutile ferrum
Cingitur:& denſos fertur moriturus in hoſtes.
Aedibus in mediis:nudoq; ſub ætheris axe
Ingens ara fuit:iuxtaq; ueterrima laurus
Incumbẽs aræ:atq; umbra complexa penates.
Hic Hecuba:& natæ nequiq̃ altaria circum:
Præcipites atra ceu tempeſtate Columbæ:
Cõdẽſæ:& diuũ amplexæ ſimulacra tenebant.
Ipſum aũt ſumptis Priamũ iuuenilibus armis
Vt uidit:quæ mens tã dira miſerrime coniux
Impulit his cingi telis? aut quo ruis inquit?
Non tali auxilio:nec defenſoribus iſtis
Tẽpus eget:nõ ſi ipẽ meus nũc afforet Hector.

¶SER. Quinquaginta illi thalami:illi celebrati ab Home. πέντήκοντ᾽ ἔσαν θάλαμοι ξεστοῖο λίθοιο. πλησίον ἀλλήλων δεδμημένοι:ἔνθα δὲ παῖδες. κοιμῶντο πριάμοιο:παρὰ μνηστῇς ἀλόχοισι. Et bene de thalamis uerũ expreſſit numeꝝ.poteſt enim unus thalamus plures habere cõiuges:& eſt zeugma: quinquaginta thalami ꝓcubuere.¶Et poſtes ſuperbi auro barbarico:ideſt aut multo: aut uere barbarico: q̃ πλησμονὴ τῶν βαρβαρῶν.¶Spoliis ſuperbi:hoc fuit moris antiq:ut ipſe in ſeptimo:Captiui pendẽt currus: curuæq; ſecures.& ideo dixit ſpoliis ſuperbi:ut Criſpæ Capitum.p.i.c.¶Forſitan & priami fuerint quæ fata requiras:bono uſus ẽ ordine:ut ante rei publicæ : poſt regis interitũ:Inde priuati hoc eſt ſua fata narraret. De morte autẽ Priami uarie lectũ eſt. Alii dicunt q̃ a Pyrrho in domo quidẽ ſua captus eſt:ſed ad tumulũ Achillis tractus:occiſuſq; iuxta ſigæum promontoriũ.Nã & in rhœteo Aiax ſepultus eſt : tũc eius caput conto affixũ Pyrrhus circũtulit.Alii uero q̃ iuxta hercæi Iouis aram extinctus ſit dicũt. Vnde Luca. Hercæas mõſtrator ait non reſpicis aras. dictus autẽ Iupiter Hercæus quia ara eius erat intra aulã & intra ſeptũ parietẽ ædificata qđ græce ἕρκος dicit̃.Et hanc opinionẽ plene Virg.ſequitur:licet etiã illam ꝑlibet: ut ſuo indicabimus loco.¶Medium hoſtem:hypallage eſt pro in mediis ædibus.Si autẽ mediis legeris: non ſtat uerſus:niſi excluſo ſ:ut Inter ſe coiiſſe uiros & decernere ferro.Et bene Priamũ non niſi in extremis armat periculis:ut magis iuitet hoſtem in necẽ ſuam non ut defendat aliquẽ.¶Trementibus æuo: nõ timore.¶Circũdat:non apte ſibi cohærere facit: ſed potius oneri ſumit.¶Inutile ferrũ:ipſe iutilis.ferrum enim de his eſt:quæ a cõiunctis ſumunt epitheta:ut uenenum.¶Nudo ſub axe:hoc eſt ſub diuo:qđ impluuium dicitur.Axis autem eſt aut plauſtrum ſeptentrionale:aut pars ſeptentrionis:aut ſpiritus:quo mũdus mouetur:ſicut docet Lucanus.¶Veterrima: uſurpatum eſt.ergo ut ſupra diximus: hoc tantum uti ſi neceſſe ſit licet.¶Cõplexa pe.pẽates.ſunt oẽs dii q̃ domi colunt̃.¶Nequiq̃:aut ſecũdũ epicureos: aut ꝓpter uim bellicã.¶Altaria:ſuperoꝝ & aræ ſunt:& altaria:Inferorũ tantũ aræ.Ara aũt dicit̃ a ꝓcibus:quas græci ἀρὰς dicũt:unde cõtra imprecatio κατάρα dicit̃. ¶Præcipites:feſtinæ:ꝓpter tempeſtatẽ.& bene atra addidit:quia eſt & clara:ut Hæc tam clara repẽte tẽpeſtas. ¶Dira:modo proprie.dira enim eſt deorum ira.ergo quæ mens dira.i.infuſa ex deorum ira.¶Ruis: aut feſtinas:aut incedis ſeniliter:aut inconſulto.¶Non ſi ipſe meus:ſubaudi filius poſſet defendere.

¶DONA. Superbi:ornatu artis:& materia.¶Forſitã & priami:bono cõpendio utitur:ut ultro ſuggerat qđ interrogari poterat.Debebat.n.eo tempore quod omnibus quietem deſtinauerat:uti breuitate. Exponit igit̃ quomodo ſanguine aras fœdauerat.¶Vrbis ubi captæ.Cum iam nihil eſſet reliqui de urbe regiaq; ſua:nullaq; omnino ſpes reſtaret:ſtatuit ſapiens:& forti animo rex quacũq; morte captiuitatem fugere.¶Arma capit: nõ ut peteret uictoriam:ſed ut in armis poſitus uiriliter occumberet:ponit autẽ:& hominẽ:& arma inutilia:quoniam ipſe ſenex iam diu arma non ſumpſerat.Vnde illa rubigine contabuerant:& inutilia reddita erãt.His armis auctorem mortis quærit:non amentia:ſed ſapientia:ut morte captiuitatem fugiat. Ergo ſapientiſſimus poeta decorum in hoc rege ſeruauit.Dedit & conuenientem naturam mulieri:& reginæ:& uxori.

¶CHRI. Thalami:Græcum uerbum eſt:Home. καὶ τοι δὲ ἐν θαλάμῳ.¶Nurus:a nubendo ſumptum eſt uerbum.¶Spes.t.ne.& locus qui eſt ab his quæ præter ſpeciẽ ſunt:& uehemẽter mouet pathos: ut o lycida uiui ꝑuenimus aduena noſtri.Quod nunq̃ ueriti ſumus ut poſſeſſor.a.d.h.m.ſ.u.m.c.¶Barbarico:multo:ut eſt apud barbaros.¶Humeris:optime meminit huius membri:nam ſuperiora:ut galea illis ſuſtinentur inferiora:ut lorica:& ſimilia ab illis pẽdet.¶Moriturus:eo cõſilio:ut morte ſeruitutem fugere.¶Sub.n.a.i.ſub diuo. ¶Tunc.n.ſub diuo ſumus:ideſt ſub Ioue hoc eſt ſub aere quando nulla re tegimur:in domibus autem ſunt in pluuia:ideſt loca quædam detecta:per quæ:& pluuiæ:& reliqua huiuſcemodi diſcendunt:ibi igit̃ erat laurus. Axis propriæ in cælo eſt linea imaginata quæ ab uno ad alterum polum per medium cælum dirigitur ad ſimilitudinẽ axis qui eſt in curru:qui per ipſum medium a rota:& a rotam pertingit.Diuiditur autem cœlum in inaxem:cardines conuexa:polos:climata: & hemiſperia.¶Penates : aram in qua erant penates.¶Hecuba: Priami uxor fuit:& Filia ætionis Thebani regis : ut ſupra oſtendimus.¶Columbæ : optime comparat huic animali quod timidiſſimum eſt:& uelociter congregatimq; uolat fœminas in unum ex timore uelociter congregatas:quæ cum diu per ædes erraſſent huc tandem conuenere.¶Iuuenibus:atqui ſua erant & uetuſta: ſed iuuenilibus.i.quæ iuuenibus:& non ſenibus conueniunt.Vnde paulopoſt ait his telis.q.d.qui non tibi:ſed iuuenibus quadrant.¶Ruis:ſine rome properas.¶Meus:non ſine ingenti dolore huius meminit.

¶SER. Ore effata:abundat ore.eſt enim ſtigma pleonaſmos:uacua q̃re uacua aut qa oẽs ad arã cõfugerent aut uacua a Troianis ciuibus:aut uacua iure græcorũ & poſſeſſione uacantia aut certe ampla uel magna:q̃ diffcile cõplentur.¶ Infeſto uulnere:bonũ ſchema uulnus pro telo.¶ Euaſit:peruenit.¶ Vitã cum ſanguine fudit. modo eos ſequitur:q ſanguinem ſedẽ uitæ uolunt.Alibi eos:q ipſum ſanguinem uitã uolunt: ut Purpuream uomit ille animam.¶ Hic:tunc.tẽporale enim eſt nõ locale.¶ Media:manifeſta:& poteſt referri ad Priamum: uel ad Polytem.¶ Si qua eſt:uel ſecundum Epicureos: uel deſperat quia impune ante aras conſpicit cædem.

Huc tandẽ concede:hæc ara tuebitur omneis.
Aut moriere ſimul:ſic ore effata:recepit
Ad ſeſe:& ſacra longæuum in ſede locauit.
Ecce autem elapſus Pyrrhi de cæde Polytes
Vnus natorum Priami:per tela:per hoſteis
Porticibus longis fugit:& uacua atria luſtrat
Saucius:illum ardens infeſto uulnere Pyrrhus
Inſequitur:iã iãq; manu tenet:& premit haſta.
Vt tandem ante oculos euaſit: & ora parẽtum
Concidit:ac multo uitam cum ſanguine fudit.
Hic Priamus(quanq̃ i media iã morte tenetᷣ)
Non tamen abſtinuit:nec uoci:iræq; pepercit.
At tibi pro ſcelere:exclamat:pro talibus auſis:
Dii:ſiqua eſt cælo pietas:quæ talia curet:
Perſoluant grates dignas:& premia reddant
Debita:qui nati coram me cernere letum
Feciſti:& patrios fœdaſti funere uultus.
At non ille:ſatum quo te mentiris:Achilles
Talis in hoſte fuit Priamo:ſed iura:fidemq;
Supplicis erubuit:corpuſq; exangue ſepulcro
Reddidit hectoreũ:meq; i mea regna remiſit.
Sic fatus ſenior:telumq; imbelle:ſine ictu
Coniecit:rauco quod protinus ære repulſum:

¶ Curet:ulciſcatur.¶ Grates:prout res fuerit:uel in bonis uel in malis dicuntur:ſicut præmia.¶ Me cernere:de ſpectaculo queritur: non de morte.¶ Corã: modo aduerbium tẽporis eſt:qa uerbo cohæret: ut Coram quẽ quæritis adſum.coram aũt ſignificat in conſpectu qđ ἐνώπιον dr̃.¶ Funere: cadauere : ab eo quod p̃cedit id qđ ſequitur.Funus enim eſt iã ardẽs cadauer.Quod dum portatur exequias dicimus:crematũ reliquias:& buſtũ cõditum iam ſepulcrũ.¶ In hoſte Priamo:aut archaiſmos eſt pro in hoſtẽ:aut in hoſte cum hoſtẽ gereret:quũ ipſe hoſtis eſſet.¶ Sed iura:fidemq;:quia qđ Homerus mutat:& celat propter turpitudinẽ Achillis:dicitᷣ Priamus duce Mercurio ingreſſus Achillis tentoria excitatum rogaſſe: quem dormientẽ poſſet occidere.Iura uero qđ a rege rogabatur.¶ Remiſit:qa comitatus uſq; ad Troiam eſt.¶ Imbelle:ut Inutile ferrum.

¶DONA. Recepit:q̃ imbellicis eẽt ex eo appet:ꝗ mulier anus:eum ab incepto ſe uocauit.¶ Ecce autẽ elapſus:Voluit mori Priamus: Vetuit uxor.at caſus attulit ſibi ꝗ cupiebat.¶ Hic Priamus : uoluit fortuna:ut mors polyte eſſet in conſpectu ſuo:ut inde ſua mors oriretur.¶ Dii ſiqua:præſentes ad quorum ſe ſuffragiũ contulerat:& ſi eſt in cœlo aliq̃ pietas q̃ nefaria cõmiſſa uindicet.¶ Qui nati:nõ culpat Pyrrhũ ꝗ occiderit:ſed ꝗ cedẽ in cõſpectu paternũ reſeruauerit:nã ſtulte rep̄hẽderet ꝗ iure belli dicebat.¶ At nõ ille:conatur priuare eũ omni gloria:& nobili genere ꝗ non ſit filius Achillis:quod probat ꝗ in ſe non ſeruauerit iura q̃ ſeruauerat Achilles.¶ Reddidit:corpus.Quod iniuſte retinuiſſet.Sola.n.anima debetur hoſti.Corpus aũt:quoniã in nullius eſt poteſtate:dimittitᷣ ſepulturæ.Reddidit ergo quoniã cõtra hũanitatis iura id tenebat.¶ Sic fatus:eſt deſideriũ manifeſtũ mortis quod poſt cõtumeliã etiã armis iuuenẽ ſenex prouocet.¶ Telum imbelle:confirmat quod dixit inutile ferrum.¶ Sine ictu:ꝓbat humeris tremẽtibus æuo.

¶CHRI. Hæc.a.cõplexio eſt:nã quicquid euenerit melius eſt q̃ ſic ruere:arã hanc dicunt fuiſſe Iouis hercæi quæ erat in ipluuio domus : ꝗ undiq; ſeptũ eẽt parietibus a græca ſignificatiõe:nã τοερκος ſeptum ſignificat: unde ara hercæa dicta ſit ſiue Iouis fuerit:ſiue quoniam ſub lauro erat potius apollinis.¶ Non tamen ab.oſtendit quantum poſſit amor natorum:cum tãtum poſſit mœror mortis illius:ut ſuæ ſalutis omnino obliuiſcatᷣ. ¶ Nec uoci iræq;:declarat modum futuræ orationis.¶ At tibi:pro ſcelere.Oratio pathetica initia ſemper habet abrupta.Et ut plurimum multa animo uoluit perturbatus:& cum tandem ad concluſionem intra ſe peruenerit:tum demum in exclamationem prorumpit:Sic Terentianus phedria cum multa tacitus de amica animo uoluiſſet:a cõcluſione prorumpit:Quid nam igitur faciam:ſic Iuno me ne incœpto deſiſtere uictam.Ergo & Priamus abrupte.¶ At tibi:neq; enim ponitur at coniunctio niſi præceſſerit aliqua ſententia.¶ Pro ſcelere:pro talibus auſis:quaſi qui auſus ſit ſupra omnem humanitatem.¶ At non ille ſatum:exemplum a contrario.¶ Hectoreũ:quaſi dicat quamuis hoſtis illi fuiſſet potẽtiſſimus:& mihi excellentior filius q̃ polytes.¶ Vmbone:hæc pars media in ſcuto ẽ:quæ turgeſcit atq; eminet.Sic dicta ꝗ umblicus:ideſt medium ſic ſicuti.Stat accellerans uaſto metuenda umbone ferarum Excutiens ſtabula.Cui Pyrrhus:Duo ſunt genera dicendi a moribus potius q̃ ab arte prouenientia maturum unum:& graue in quo omnia cum cõſilio:& ſedate: & nihil ex concitatione animi aut perturbatione efferimus : quale Cicero Craſſo tribuit alterum ardens: & erectum:& inſenſum cui ardor:& impetus animi potius q̃ conſilium imperat quali Antonium uſum dicunt at Vir. cuius ingenium diuinum:& ad omnia ita flectitur:ut ꝓ qualitate perſonarum rerum:& temporum ſtilum uariet modo hoc modo illo:ut naturam hominum exprimat:utitur æneæ ergo:& latino:& cæteris: quos ſapientes inducit graue attribuit:ut ibi O præſtans animi iuuenis q̃tum ipſe feroci uirtute exuperas tanto me impenſius æquum eſt conſulere ipſe tibi.Turno uero & Pyrrho:& ſi qui alii ſunt qui furore potius q̃ ratione ducantur:inſenſum attribuit ut hic ſic alibi:Haud talia dudum dicta dabas morere:& fratrem ne deſere frater.Item En agros:& quam bello troiane petiſti Heſperiam metire iacens.

Vmbo

SER. Nequiq̃.i.nõ.ſic Perſi⁹:Neq̃ q̃ fũdo ſuſpiret nũmus ĩ imo. Pependit:quõ pependit cũ dixerit rauco q̃d ꝓtin⁹ are repulſũ:ſoluit neq̃ pependit.i.nõ pependit uel ſcd̃m dõatũ:penetrato.ſ.aliq̃ ex pte ſcuti cõtextu telũ pẽdẽs ĩhærebat. Referes.e.h. ſarcaſmos ẽ:ioc⁹ cũ amaritudĩe:ut en agros:& q̃ bello troiãe petiſti heſperiã. Aſteiſmos ãt ẽ urbãitas ſine iracũdia:ut Atq; idẽ iũgat uulpes:& mulgeat hircos. Degenerẽ:nõ rũdẽtẽ morib⁹ p̃ris. Altaria.a.i.uũ ſpabat auxiliũ:ĩplicuitq; comã:quõ comã ſi armat⁹ cũ galea erat:ſed nõ oẽs crines galea tegit:ſi ue qa nõ hẽbat galeã:nã hoc dixit arma diu ſenior deſueta tremẽtib⁹ æuo circũdat nequiq̃ hũeris: & inutile ferrũ cĩgit. Dextraq; coruſcũ extulit:Si ornatũ gẽmis caput regis accipis:ſenſus talis eſt: Sublato capite gladiũ ĩ uagĩa recõdit:q̃ lateri ſemꝑ cohæret. Si uero coruſcũ gladiũ uis ĩtelligere lateri Priami ĩfixũ accipe:& κατα το σιωπω μενον:poſtea caput eẽ ſublatũ.Capulo tẽus ſi iacet ĩgẽs littore trũc⁹:auulſũq; caput:ſi lat⁹ ꝑcuſſit Priamo quõ trũcũ:hoc poſtea factũ ẽ:nã hoc ĩſignib⁹ uiris fieri ſolet:ut alibi curruq; abſciſſa duoꝝ ſuſpendit capita:aut κατα το σιωπω μενον lateri ſuo.i.Pyrrhi dicit q̃ ĩ uaginã recõdat gladiũ. Hæc finis:oĩa latĩa noĩa:inanĩa:ſimplicia a uerbo nõ uenĩẽtĩa in nis ſyllaba termĩata maſculĩa ſunt. Inaĩa ꝑꝑ canis:ſimplicia ꝑꝑ bipennis:a uerbo nõ uenĩẽtia ꝑꝑ finis.ergo clũis Iuue.bĩ dixit:Tremulo deſcẽdãt clũe puellæ.Hora.male dixit.Q̃d pulchræ clunes. Hic:talis:ut Hũc ego te euryale aſpicio: Sorte:fatali neceſſitate. Troiã in.ꝑ iliũ. Pergama:proprie troiãæ arces ſũt:tũ κατ ἐξοχην arces oẽs ꝑgama dr̃:ut quũ poetã dicĩus ĩtelligĩus Vir. Regnatorẽ aſiæ:qa ĩpauerat Phrygiæ & Mygdõiæ. Iacet.i.l.t. Põpeii tãgit hiſtoriã.q̃ ãt dicit littore:illud ut ſupra dixĩus reſpicit:q̃d ĩ Pacuuii tragœdia cõtinet.q̃d aũt Dõat⁹ dicit littus locũ eẽ añ aras a litãdo dictũ rõe caret:Nã a litãdo li breuis ẽ:& ſtare ñ põt uerſus. Sine noĩe:ſine agnitiõe. Sæu⁹.h.qa ẽ & bõus:ut Lætuſq; ꝑ artus Horror iit. Vitã.e.ſcd̃m eos q̃ aĩam uẽtũ uolũt:ut Atq; ĩ uẽtos uita receſſit. Direpta:ꝑ diripiẽda:ꝑticipiũ ꝑ ꝑticipio. Copia:notandũ de exercitu nũero eũ dixiſſe ſingulari:quũ copias d̃ exercitu nũero plurali dicãus:ut Salu.Memorarẽ poſſem q̃bus in locis maximas hoſtium copias Po.R o.parua manu fuderit.Copia uero aliarum rerum eſt.

DO. Pependit:ſtulte dũt ñ poſſe pẽderẽ q̃d repellit.

CHRI. Traxit:Pathos:a mõ ũ.n.duxit:Et mirã facit auxeſim.Crudele.n.fuit ſenẽ regẽ ꝑ comã trahere:Crudeli⁹ ĩ natis ſanguĩe ꝑuoluer. Crudeliſſimũ necarẽ:Quid ergo añ arã. Hæc fi.p.cũ ſũmo gemitu ꝓnũciãdũ. Vidẽtẽ:loc⁹ tract⁹ e tuſculãis Tuli:& ex tragœdia uetuſti poetæ.Hæc oĩa uidi ĩflãmari.Priãoui uitã eripi.Iouis arã ſanguĩe turpari. Iacet in.li.te. ita narrat mortẽ Priãi:ut mõ tãgat opinionẽ illorũ q̃ uolũt illũ cæſũ ad hercæã arã:mõ illorũ q̃ aiũt ĩpm a Pyrrho tractũ ad ſigeũ ubi erat ſepulcrũ Achillis: & ibi ĩ littorẽ amputato capite ĩterfectũ. Sæuus:ĩuictũ æneæ aĩu3 oñdit:ſed & piũ q̃ ſuo piculo nũq̃ mot⁹ oĩa extrẽa ꝓ p̃riæ defẽſiõe adiit. Exhalãtẽ:ſcd̃m Anaximenẽ:q̃ dicebat uitã ſpiritu cõtineri. Ad.t.m.nã q̃ ualidiores erãt.Saltu ſe dimiſerẽ q̃ uero uulnerib⁹ ↄfecti igni ſe aduoluebãt:oĩa ãt ſũt ad laudẽ æneæ: q̃ ñ pri⁹ pugnarẽ deſtitit:q̃ ſe ab oĩb⁹ relictũ aĩaduertit. Cũ mihi ſe ĩ nr̃is allegoriis oñdim⁹ q̃re ĩ hoc loco ſe hĩtu diuĩo & q̃lis ẽ appet æneæ.alibi uero ſub hĩtu mortali eſtq; hui⁹ rei ſẽſus ꝓfũd⁹:quẽ ibi repies.alma:epithetũ cõueniẽtiſſimũ Veneri.nã cũcta aĩantia gignendo omnia genera alit ſic Lucretius Aeneadum genitrix hominum diuumq; uoluptas alma uenus.

Et ſummo Clypei nequiq̃ umbone pependit.
Cui Pyrrhus:referes ergo hæc:& nuncius ibis
Pelidæ genitori:illi mea triſtia facta:
Degeneremq; Neoptolemũ narrare memẽto.
Nũc morere:hæc dicẽs altaria ad ipſa tremẽtẽ
Traxit:& in multo lapſantem ſanguine nati
Implicuitq; comam leua:dextraq; coruſcum
Extulit:ac lateri capulo tenus:abdidit enſem.
Hæc finis Priami fatorum:hic exitus illum
Sorte tulit:Troiam incẽſam:& ꝓlapſa uidentẽ
Pergama:tot quondã populis:terriſq; ſuperbũ
Regnatorẽ Aſiæ:iacet ingens littore truncus.
Auulſumq; hũeris caput:& ſine nomĩe corpus
At me tum primum ſæuus circũſtetit horror.
Obſtipui:ſubiit cari genitoris imago:
Vt regem æquæuum crudeli uulnere uidi
Vitam exhalantem:ſubiit deſerta Creuſa.
Et direpta domus:& parui caſus Iuli.
Reſpicio:& quæ ſit me circum copia luſtro.
Deſeruere omnes defeſſi:& corpora ſaltu
Ad terram miſere:aut ignibus ægra dedere.
Iamq; adeo ſuper unus eram:cũ lumina ueſtæ
Seruantem:& tacitam ſecreta in ſede latentem
Tyndarida aſpicio:dant clara incendia lucem
Erranti:paſſimq; oculos per cuncta ferenti.
Illa ſibi infeſtos euerſa ob pergama teucros:
Et pœnas danaum & deſerti coniugis iras:
Per metuens:troiæ & patriæ cõmunis erynnis:
Abdiderat ſeſe:atq; aris inuiſa ſedebat.
Exarſere ignes animo:ſubit ira cadentem
Vlciſci patriam:& ſceleratas ſumere pœnas:
Scilicet hæc ſpartã incolumis:patriaſq; mycenas
Aſpiciet:partoq; ibit regina triumpho:
Coniugiumq; domũq; patres natoſq; uidebit:
Iliadum turba & phrygiis comitata miniſtris:
Occiderit ferro priamus:troia arſerit igni:
Dardanum totiens ſudarit ſanguine littus:
Non ita:namq; & ſi nullũ memorabile nomen
Fœminea in pœna ẽ:nec habet uictoria laudẽ.
Extinxiſſe nefas:tamen & ſumpſiſſe merentis
Laudabor pœnas:animumq; expleſſe iuuabit
Vltricis famæ:& cineres ſaciaſſe meorum.
Talia iactabam:& furiata mente ferebar.

¶SER. Cũ mihi ſe:ordo ẽ:cũ mihi ſe uidẽdã oculis obtulit nõ ante tã clara. ¶In lu.ĩ nĩbo:q cũ nũĩnibꝰ ſp eſt. ¶Dextraq;.p.ea corpis parte q̃ Helenæ ictũ minabar:q̃ ĩn tẽplo ueſte ſtabat ornata.ut.n.in prĩo dixĩus: aliquos hinc uerſus cõſtat eẽ ſublatos:nec ĩmerito.Nã & turpe ẽ uiro forti cõtra fœminã iraſci:& cõtrariũ ẽ Helenã ĩ domo Priãi fuiſſe hilarẽ:q̃ in.vi.dr̃:qa in domo ĩuẽta ẽ Deiphobi:poſtq̃ e ſũma arce uocauerat argiuos.hĩc aũt uerſus eẽ ſublatos Veneris uerba declarãt dicẽtis:Nõ tibi tyndaridis facies ĩuiſa lacænæ. ¶Roſeo: pulchro: ꝑpetuũ epithetõ Veneris. ¶Inſup:ſup qđ cõtinuerat. ¶Indõitas:magnas. ¶Quid.ſ.qa furor ẽ uiꝝ forte ruere ĩ mulieris ĩteritũ. ¶Noſtri.c.& hoc loco:ut ſolet:unã ſede æneæ familia fac̃.Noſtri ãt & ueſtri gtũs ẽ pluralis antiquꝰ: & ex græco ueniẽs:ſicut ſingularis ẽ mis & tis.nõ ẽ ãt poſſeſſiuũ:ſed ab eo qđ ẽ nos:& hoc ẽ unde dicĩus.noſtri cã facit:hoc ẽ noſtrũ. ¶Supet:ſupuiuat. ¶Aſcaniuſq;.p.filiꝰ:ut tuq; puerq; tuꝰ Hora. Puerosq; ledæ. & ẽ græcũ:nã τους παιδας dicũt.ĩterdũ tñ ẽt ad ætatẽ refert̃. ¶Hauſerit.e.aut ꝑcuſſerit: ut latꝰ haurit ap̃tũ aut uorauerit. ¶Tyndaridis:atq Iouis ẽ nõ Tyndari filia.Sed ſic dicĩus tyndaridis de Helena: ut de Hercule amphitryõides.Nã de Ioue & Leda nati ſũt Pollux:& helena.de tyndaro leda & caſtor: q & ſolꝰ mortalis fuit.unde Vir.Si fratrẽ pollux alterna morte redemit:q ĩmortalitatẽ ſuã cũ fratre ꝑtitꝰ ẽ.Helenã uero ĩmortalẽ fuiſſe ĩdicat tp̃s.Nã ꝯſtat fratres eiꝰ cũ argonautis fuiſſe.Argonautaꝝ filii cũ thebãis dimicauerũt.Itẽ illoꝝ filii cõtra troiã bella geſſerũt.ergo ſi ĩmortalis helena nõ fuiſſet:tot ſine dubio ſæculis durare nõ poſſet.hãc ãt legimꝰ p̃us a Theſeo raptã:& in ægypto cõmẽdatã Proteo. ¶Facies.i.pulchritudo helenæ odioſa.i.helẽa.& græcũ ẽ:ut uis herculea : hoc ẽ Hercules. ¶Lacænæ:a ꝓuĩcia lacõica.Et notãdũ deriuationẽ minorẽ eẽ ꝑncipalitate:qđ rarũ ẽ. ¶Culpatꝰ .u.p.criminoſus. ¶Aſpice:de Home.tractũ:q inducit Mineruam præſtantem iſta Diomedi.

αχλυν δαυτη αποφθαλμων ελον:ηπριν επηεν οφρευ γινωσκοις ημεν θεον ηδε και ανδρα

¶Nãq; oẽm:ordo ẽ.Oẽm tibi nubẽ eripiã:q humida circũ caligat:& mortales hebetat uiſus tuẽti.dr̃ ãt nebula orta de terris obeſſe nr̃is obtutibꝰ.uñ aqla qa ſupra nebulas ẽ:plus uidet.eſt ẽt theologica rõ:qa ignorãtes uſũ uenereũ uidere dñr & numĩa.Vñ nũc merito poſt Veneris abſceſſum numĩa uidiſſe dr̃ Aeneas.

Cum mihi ſe non ante oculis tã clara: uidendã
Obtulit:& pura per noctem in luce refulſit
Alma parens confeſſa deam:qualiſq; uideri
Cælicolis:& quanta ſolet:dextraq; prehenſum
Continuit:roſeoq; hæc inſuper addidit ore.
Nate : quis ĩdomitas tantus furor excitat iras?
Quid furis?aut quonã nr̃i tibi cura receſſit?
Non prius aſpicies ubi feſſum ætate parentem
Liqueris Anchiſen?ſuperet coniux ne creuſa?
Aſcaniuſq; puer?quos omneis undiq; graiæ
Circum errant acies:& ni mea cura reſiſtat:
Iam flãmæ tulerint:inimicus & hauſerit enſis.
Non tibi Tyndaridis facies inuiſa lacænæ:
Culpatus ue Paris:uerum inclementia Diuom
Has euertit opes : ſternitq; a culmine Troiam.
Aſpice(namq; oẽm quæ nunc obducta tuenti
Mortaleis hebetat uiſus tibi:& humida circũ
Caligat:nubem eripiam:tu nequa parentis
Iuſſa time:neu præceptis parere recuſa)
Hic ubi diſiectas moles:auulſaq; ſaxis
Saxa uides : mixtoq; undãtem puluere fumũ:
Neptũnus muros:magnoq; emota Tridenti
Fundamenta quatit:totamq; a ſedibus urbem

¶Obducta:ſupducta. ¶Tuẽti:mõ uidẽti:alias defendẽti. ¶Neq̃.p.iuſ.ti.ne particula ꝓhibẽtis : Impatiuo iũgit̃ mõ ſed ĩterdũ p̃ſenti tpi:ĩterdũ futuro:ꝓut aliqd uolumus aut ad pñs:aut ad futuꝝ fieri. ¶Iuſſa ti.ueret̃.n.ne ĩperãti ſibi fugã nõ obtẽpet. ¶Neptũnus.m.hoc qdẽ habet fabula:ꝙ neptũnus cũ Apollĩe troiæ fabricatꝰ ſit muros:Sed cõſtat Laomedõtẽ ſupradictis diis certã uouiſſe pecuniã ad ſacra faciẽda.Quã ĩuadẽtibus hoſtibus trãſtulit ad muroꝝ fabricã. Vñ dii & feciſſe muros:& offenſi eẽ dñr.Simul notãdũ ꝙ eos facit opa ſua euertere:ut portas Iunonẽ:quaꝝ dea ẽ.Nã & portã luminis naſcẽtibus p̃bet:arces Mineruã.Legimus.n.pallas quas cõdidit arces:& neptũnũ muros.Ipſi.n.fundamẽta ſũt cõſecrata:cuius & mouẽt̃ arbitrio.Vñ ενvοσιχθων ενvοσιγαιος dr̃:hoc ẽ terrã mouẽs aq̃ cõcuſſiõe:ſicut terræmotꝰ cõtinẽt opiniões. ¶Tridẽti:oĩa in ns exeũtia:aut ꝑticipia ſunt:aut noĩa.Sed participia ſi ſint ablatiuũ & in e & in i mittũt pro noſtro arbitrio Iuuenalis:Nec ardenti decoxit aheno: contra Semperq; ardente camino. Si uero nomina fuerint in e tantũmodo exeunt.Si autem eadem ſint & nomina & participia:ut amans:quum nomina fuerint:omnimodo in e mittunt : quũ participia licẽter utimur.ergo qa tridens eſt nomen:tridẽte debet dicere:ſed nouitatẽ affectauit nulla cogẽte neceſſitate. Sane in noĩbus:quæ & ꝓpria eẽ poſſunt:& appellatiua:ut liberalis:felix:Iuuenalis a ꝓprio in e exit:ab appellatiuo in i.

¶DONA. Neptunnus:cum deos inimicos Troianis enumeraſſet:ponit Iouem.

¶CHRI. Aſpice:ſimile ẽ ĩ q̃rto Home.ubi Pallas ait Diomedi:αχλυν δαυτη αποφθαλμων ελον ηπριν επηεν οφρα ευ γινωσκοις ημεν θεον:ηδε καὶ ανδρα. ¶Oẽm nubẽ eripiã:ẽ ſnĩa Platõici Porphirii q ĩqt. ¶Latet oẽ uenenũ:Tñ aĩa cũ ab officiis corpis paululũ libera ẽ ĩterdũ aſpicit nõnũq̃ ĩtẽdit aciẽ nec tñ ꝑuenit: & cũ aſpicit tñ ñ libero:ſed directo lumĩe uidet:ſed ĩteriectio uelamĩe qđ nexꝰ naturæ caligãtis obducit hoc ĩ nã eẽ Vir. Teſte Macr.his uerſibꝰ aſſerit Hoc uelamẽ cũ ĩnqete ad uerã uſq; aciẽ aĩæ:ut ĩtroſpiciat admittet ad cornu credit̃ Cuiꝰ nã ẽ ut tenuatũ uiſui ſit ꝑuiũ.Cũ ãt a uero hebetat ac repellit obtutũ:tũc ebur putat̃:cuiꝰ corpꝰ ob dẽſitatẽ ne tẽuatũ qdẽ uſum admittit hoc Maro p gemĩas ſõni portas exprimit. ¶Neptũnꝰ:a nãdo dr̃ latĩe:qa uis aq̃ ẽ:& qñ ab aq̃ nobis potꝰ ꝓuẽit.Apđ græcos ποσιδαων qa potũ det appellat̃.Venꝰ ẽ e filiis Satur.Fingit̃.n. Satur.oẽs filios uoraſſe exceptis his q̃tuor:Ioue:Iũo.Neptũno:& Pluto.hi q̃tuor ſũt elemẽta: Iuppiter: æther: Iũo:aer:Neptũnꝰ:aq̃ Pluto:terra.Ergo Satur.i.tp̃s q cætera oĩa apđ nos gñata ꝯſumit:ĩpa elemẽta ex qbꝰ reliq̃

cõponũť:ñ ɔſumit.Sed ĩpa aſſidua mutuaq; tráſmutatiõe:ut nihil tñ ĩde ꝑeat alia ĩ aliud ĩmutatˀ.Hæc phyſice.
Scđm uero hiſtoriá Satur.regis filiꝰ fuit:& qm̃ ĩ diuiſiõe regni ſibi ĩſulæ obuenerũt.Deꝰ maris putatˀ: Dio.ait
Neptũnũ primũ ea q̃ ad nauigãdũ ꝑtinẽt ĩueniſſe a Satur.huiuſcemodi rebꝰ ꝓfectũ.Et primũ equũ domuiſſe:
& ꝓcepta.æq̃ſtris artis ꝓbuiſſe:ex eoq; hippũ eẽ noĩatũ.Appellatˀ ꝑterea Ennoſigæꝰ:& Ennoſicthõ qm̃ Terrá q̃
tiat mare:ἐννοσις.n.cõcuſſio ẽ:terra át χθών & γαια dr̃.Credit.n.terræmotus aq̃s gigni quapp Theſſali ut ait
Her.dicũt olĩ flumĩa q̃ ĩ theſſaliá cadũt exitũ nõ habuiſſe:ꝑpeaq; Regioné oẽm illá ſtagnũ fuiſſe:Sed deĩde Ne
ptũnũ illis uiá apuiſſe.Hoc icc irco fingũt qm̃ terræmotu mõtes q̃ hactenꝰ ſibi ĩuicẽ cõiũcti exitũ fluminis dene
gabãt diuulſi uiá aq̃s ꝓbuerũt.Fũdamẽta át q̃ teř ĩducitˀ a poeta qꝙ illi ſacra ſũt:nec id temeř:ná architectĩcũ ſoli
dũ ĩ iaciẽdis fũdamẽtis nõ repiát:ad q̃ uſq; illa dimittũt.Iũo:ẽ hæc dea portis icc irco ꝓpoſita qa ĩpa lucia ẽ q̃ iſá
tibꝰ exitũ ĩ lucẽ ꝓbet.Quia át portis ꝑ q̃s ẽ ĩgreſſꝰ ꝑ erat:calẽdæ quoq; mẽſiũ illi erát ſacræ:qa ĩgreſiꝰ ſũt mẽſiũ.

Eruit:hic Iuno Scæas ſæuiſſima portas
Prima tenet:ſociumq; furens a nauibus agmẽ
Ferro accinta uocat.
Iam ſummas arces Tritonia (reſpice) Pallas
Inſedit nimbo effulgens:& Gorgone ſæua.
Ipſe Pater Danais animos:uireſq; ſecundas
Sufficit:ipſe deos in Dardana ſuſcitat arma.
Eripe nate fugam:finemq; impone labori.
Nuſq̃ abero:& tutum patrio te limine ſiſtam.
Dixerat.& ſpiſſis noctis ſe condidit umbris.
Apparent diræ facies:inimicaq; Troiæ
Numina magna deum.
Tum uero omne mihi uiſum cõſidere in ignes
Ilium:& ex imo uerti Neptunnia Troia.
Ac ueluti ſummis antiquã in mõtibus Ornũ
Cum ferro acciſam:crebriſq; bipẽnibus iſtant
Eruere agricolæ certatim:illa uſq; minatur:
Et tremefacta comam concuſſo uertice nutat:
Vulneribus donec paulatim euicta:ſupremũ
Congemuit:traxitq; iugis auulſa ruinam.
Deſcendo:ac ducẽte Deo flãmã inter:& hoſtes
Expedior:dant tela locũ:flãmæq; recedunt.
Aſt ubi iam patriæ peruẽtum ad limina ſedis:
Antiquaſq; domos:genitor:quẽ tollere ĩ altos
Optabam primũ mõteis:primumq; petebã:
Abnegat exciſa uitam producere Troia.

SER. Sæuiſſima:q̃ & fugá uetabat. Sociũ:ſibi deuotũ. Furẽs:iraſcẽs. Tritõia.p.Notãdũ duo antonomaſia ſine ꝓprio.Et ẽ nimiæ iracũdiæ:quũ dr̃: q̃q̃ irata ſit græcis:nõ tñ troiãis ꝑceř.licet ĩ hiſtoria lectũ ſit ueheme̅tiꝰ iratá Mineruá:qꝙ poſt uictoriá ei ſacrificaĩ noluerĩt:ut Hor.Quũ Pallas uſto uertit irá ab Ilio ĩ impiá Aiacis raté. Nimbo eſt.nube diuina: alii lĩbo legũt:& ẽ ps ueſtis extrema:q̃ iſtita dr̃:ut Hora. Quaꝝ ſubſtricta talos tegit iſtita ueſte. Ipſe pr̃:q oĩ bꝰ unꝰ eẽ ɔſueuit:ut Rex Iupiter oĩbus idẽ.Et bñ honeſta Aeneæ cá fugiẽdi ẽ. Vireſq; ſecũdas:q̃ fuerunt & ĩ troiãis:ſed nõ ꝓſperæ:ſufficit:miniſtrat. Eripe: accelera:rapti fac. Nuſq̃ abero:bõa œconomia.Ná ſi tenẽt danai:q̃ deficit ignis:neceſſariũ ẽ pſidiũ numinis:ut Hor.Nec deꝰ iterſit:niſi dignꝰ uidice nodꝰ Inciderit. Limĩe ſiſtã:ĩ limĩe:ut Siluis te tyrrhene feras. Apparẽt.d.f.ſecũdũ matheſim poſt abſceſſũ Veneris dira dñr appuiſſe numĩa:cuiꝰ pſentes radii ĩter ueniẽtes circũquaq; diuiſos anæreticos tẽperát. Tũ uero:qa añ & ab Hectoř audierat:& ꝑ ſe uiderat euerti troiá:ſed nõ oẽm. Ferro & bipẽnibꝰ:tautologia ẽ iõ crebris qa bipẽnibꝰ. Eruere:ꝓ deiceř:& ẽ acyrologia. Minatˀ:aut eminet:ut Minæq; murorũ:aut moueť. Tremefacta.c.ſolita figura. Ruiná:aliaꝝ arboꝝ. Ac ducẽte de.ſcđm eos q dicũt utriuſq; ſexꝰ ꝑticipationẽ hr̃e numĩa.Ná ut ait Caluus: Pollẽtẽq; deũ uenerẽ.Itẽ Vir.Nec dextræ erráti deꝰ abſuit:quũ aut Iũo fuerit:aut Alecto.Eſt ẽt ĩ Cypro barbatæ Veneris ſimulacꝝ:q̃ αφροδιτου uocatˀ.&hoc ad græcorũ imitationẽ q θεος και θεος dicũt.ſicut ο ανθρωπος και η ανθρωπος uir & fœmĩa. Antiquaſq;.d.caras.& aliud pẽdet ex alio.Nihil.n.itereſt utrũ carũ dicas:an charitatis cãm.Sane domꝰ ambitioſe dixit: pro domo una non domum. Primũ:præcipuum.

DONA. Ipſe pr̃:q̃ſi q nos cõtra alios cũ maioris ſit ꝑtãtis:defẽdere debuit ergo hoc deſtituti auxilio: cũ ſimꝰ cedẽdũ ẽ nobis. Eripe nate fugã:qa ſciebat nõ facile poſſe ſuaderi fugá æneæ icc irco dixerat:tu ne q̃ parẽtis iuſſa time neu ꝓceptis parere recuſa. Quapp cedendum erat:cum qui poteſt omnia & fauere debebat contrarius eſſet. Nuſquam abero:nam ſine ſuo auxilio cum eſſet flammis teliſq; hoſtilibus circundatus quo modo fugere potuiſſet. Flammam inter & hoſtes expedior:debuit hoc præſtare Venus:& quia mater & quia dixerat nuſquam abero.

CHRI. Pallas:qa nata ẽ e uertice Iouis arcibꝰ ꝑeſt:q̃ urbis ſũt uertices:uel qa Bellicoſa dea ẽ:uel potius qa ſapiẽtia potiꝰ q̃ corpis uires tutela ꝓbet urbi. Ipſe:emphaſis:q oĩbꝰ æquꝰ eẽ dẽt & tũc ẽ pr̃.ſ.hoĩum & deoꝝ. Vel pr̃.ſ.meꝰ q̃d oſtẽdit ꝑter oĩa eẽ dolẽdũ. Eripe fu.nõ.n.fugá uiro forti pſuaſiſſet:niſi priꝰ oẽm defendẽdi ſpẽ excluſiſſet.Quis.n.audeat ɔtra tales deos. Verũ ex his uerſibꝰ grauiſſima eliciť ꝑ allegoriá ſnĩa. Siſtã Dix. Plꝰ ẽ q̃ ſi dicat poná.Ná ſiſtere ẽ ita collocare:ut nõ facile inde deturbari q̃at. Tũ uero:ná & ſi ante ĩ ſummo piculo rẽ eẽ putaré:tamẽ cũ ɔtra nos talia numĩa ſtare uideré:iudicaui ita eẽ ĩ igne Troiã:ut nulla ui eripi poſſet: ex cõparatiõe át circũciſæ arboris nititˀ oſtẽdere niſi undiq; & a diis & ab hoĩbꝰ oppugnata fuiſſet illá expugnari nõ potuiſſe. Ducẽte.d.Recte Ser.Adde ẽt ex Macr.q̃d ſimulacrũ illud barbatũ ueſtẽ tñ muliebrẽ habebat: & ſceptrũ uirile:qa eandẽ marẽ & fœminá putarẽt.Ariſtophanes quoq; poeta aphroditõ illá in maſculino genere appellat:& leuinus ait Venerẽ igiť almũ adorás ſiue Fœmina ſiue mas ẽ ita uti alma nocticula.Philochorus eandẽ putat eſſe lunam illiq; ſacrificare uiros ueſte muliebri:& mulieres ueſte uirili:qꝙ & mas æſtimetur & fœ

Venus mina.Varro autẽ affirmat ſub Regibus apud romanos nullũ Veneris neq; Græcũ neq; latinum nomen fuiſſe.

℃SER. Vos o:obliqua oro ē.Nā aperte qdē hoc agit:ut relinquat̃:latenter uero aliud.per qđ nimia Aeneæ
oſtēdit̃ pietas:q nec iuſtis cauſis mouet̃:ut patrē relinquat.☞ Integer æui ſanguis:plenā ætatē ſignificat ex ſan/
guine:q nō eſt integer niſi in iuuenibus.Nā dicūt phyſici minui ſanguinē p ætatē.Vnde in ſenibus tremor eſt.
☞ Suo robor̃.i.ꝓprio ſine alterius auxilio:quo eget Anchiſes.☞ Cælicolæ:ad quos noſtra ꝑtinet uita: ut Haud
credo inuiſus cæleſtibus auras Vitaleis carpis.Et Nos iuuenē exanimū:& nil iam cæleſtibus ullis Debentem.
Et igneus eſt ollis uigor & cæleſtibus origo.Anima.n.cæli pars eſt:umbra inferorū.Ideo ergo nō poſuit gene/

Exiliumq; pati: Vos o quibus integer æui
Sanguis:ait:ſolidæq; ſuo ſtant robore uires:
Vos agitate fugam.
Me ſi cælicolæ uoluiſſent ducere uitam:
Has mihi ſeruaſſent ſedes:ſatis una:ſuperq;
Vidimus excidia:& captæ ſuperauimus urbi.
Sic o ſic poſitum affati diſcedite corpus.
Ipſe māu mortem inueniā: miſerebitur hoſtis.
Exuuiaſq; petet.facilis iactura ſepulcri eſt:
Iampridem inuiſus Diuis:& inutilis:annos
Demoror:ex quo me diuō pr̃:atq; hoīum Rex
Fulminis afflauit uentis:& contigit igni.
Talia perſtabat memorans: fixuſq; manebat.
Nos contra effuſi lachrymis:coniuxq; Creuſa
Aſcaniuſq;:omniſq; domus: ne uertere ſecum
Cuncta pater:fatoq; urgenti incūbere uellet.
Abnegat:inceptoq;:& ſedibus hæret in iiſdem.
Rurſus ī arma feror:mortēq; miſerrim⁹ opto:
Nam qđ conſiliū aut quæ iā fortuna dabatur?

rale deoꝝ nomē:& addidit cæleſtibus:ne crederent̃
inferni dii:q datores uitæ nō ſunt.☞ Satis ſuperq;:ad
augmentū ſuperq; addidit.Eſt aūt tmeſis. Sane ſciē/
dū eſt eſſe aliqua q̄ augmentū nō recipiūt:ne minus
ſignificēt:ut ſatis perfectus.Nā quærit̃ utrū ꝑfectior
poſſit facere:ne incipiat perfectus minus ſignificare.
☞ Vna exci.ſub Laomedōte unū excidiū uiderat: ſed
emphaticos dixit excidia.☞ Sic o ſic poſitū affati di/
ſcedite corpus:Senſus talis eſt Præſtate uos mihi fu/
nebre ſolatiū.i.affamini me:ut dici mortuis ſolet.Va
le:uale uale:Vnde Et magna ſupremū uoce ciemus.
Mortē āt ego manu hoſtis inueniā.Nā hic ordo eſt:
ego inueniā mortē manu hoſtis:Ille miſerebit̃ & pe/
tet̃ exuuias.Miſerebit̃ uero dixit affectu eius q cupie
bat interimi:ut eū hoſtis quaſi miſeratus occideret.
Sic in.ix.mater Euryali: Aut tu ſumme pater diuom
miſerere:tuoq; Inuiſum hoc detrude caput: ſub tar/
tara telo.☞ Exuuiaſq; pe.quaſi obiectio: ſed ſpoliatū
linquet cadauer:& reſponſio.☞ Facilis iactura ſepul/
cri:aut ſecundū epicureos:q dicunt nil ſupereſſe poſt
mortē:aut hoc dicit facilis ſepulturæ iactura eſt.quā
pōt ruina præſtare.☞ Annos demoror:quaſi feſtinā/
tes diu uiuēdo detineo.☞ Fulminis afflauit uentis &
contigit igni:Tria ſunt fulminū genera:eſt qđ afflat:
qđ incēdit:qđ ſcindit.De hoc aūt ſiluit. Fulminatus
eſt āt Anchiſes:qa ſecū Venere concubuiſſe iactabat.
☞ Nos cōtra:Præpoſitiones uel aduerbia in a exeūtia
mō ꝓducunt ultimā litterā excepto puta:& ita & qa
apud Enniū & Pacuuiū breuia ſunt.hinc eſt ꝙ ēt numerorū nomina indeclinabilia a ꝓducūt:ut Triginta ma/
gnos uoluēdis menſibus orbes.Alia uero q̄ declinant̃ breuia ſunt ſecūdū rōnē noīum in a exeūtiū.☞ Omniſq;
domus:mō familia:uel domiciliū interdū re uera domus.☞ Mortē opto:contra fatoꝝ uim:& matris auxiliū.
℃DONA. Me ſi cælicolæ:aperta cōiectura me inuiſum ſuperis.☞ Satis una:ſcelus ē patriā uidiſſe: & dolor
īmēſus ꝙ adhuc poſt eius īteritū uiuimus & adhuc de uiuēdo cogitamus.☞ Corpus:nō dixit uiuū hoīem ſed
corpus.ſ.eius q nō uiuēdi ſed moriēdi cupid⁹ eēt.☞ Ipſe ma.m.rñdet oībus q̄ pñt obiici.☞ Fixus: īmobilis ſnīa.
☞ Nos cōtra:qa fuga eēt ſalus petēda:& ſine ipſo fuga nō erat orabam⁹ ne uniuerſā domū dū negat ſe fugiturū
ꝑderet.Ergo oīa ex illi⁹ uolūtate pēdebāt.☞ Me ne:īuidioſa dictio:ſed q̄ plēa eēt pietatis & ex affectu religioſo
ꝓfecta.Hēt āt grauiſſimū pōdus ī ꝓnoībus me & te me.ſ.filiū tuū:cuius pietatē officia religionēq; optie cōpro
baſti.☞ Te:q ſis pr̃ meus:& ꝓbe noſti qd pr̃es liberis ac pr̃ib⁹ liberi debeāt.☞ Te:q ſenectute & morbo grauis ſis
& quē ita relinq̄re ſit ſcel⁹ hoc tpe & hoc loco ubi hoſtes ſint & flāma.Potuiſti ergo loq ꝙ me faceret parricidā.
℃CHRI. Exiliū:qđ apud mortales ita duꝝ uidet̃:ut mors illi uideat̃ ꝑferenda.Præſertim ſeni q oīa melio
ra deſperat.Inter ſanguinis alit quoniam inanimatis corporibus calor ſemꝑ agit in hūore: ipſumq; ueluti ſuū
pabulū abſumit:pereat aīal neceſſe ē:niſi aſſiduo alimēto reſtaurent̃ corpora.Hoc igit̃ qđ ſumimus alimētū: Alimen
quater intra nos decoquitur.Primo in ſtomacho.Secūdo in epate.Tertio āt decoctio fit cordis epatiſq; opera: tum
ac poſtremo ꝑficit̃.Quarto in uenis.Appellātq; huiuſcemodi totū decoctū tū chilū tū chimum qđ p uenas di/ Hoīs
ſcurrens in id mēbrū cōuertit̃ cui adheret & reſtaurat qđ inde ex calore ꝑierat:& q̄uis uniuerſa hæc res ex qua
tuor cōſtet humoribus ſanguine:pituita:bili:& atrabili: tamē qa ſanguis in illa maior:nobiliorq; pars exiſtit:
ſanguis appellat̃:hic qa pollētior calidiorq; ī iuuenili ætate ē reddit iuuenū corpora robuſtiora.Nā uires ſunt
ex neruis:q niſi calore iuuent̃ debiliores reddunt̃.Eſt igit̃ in ea ætate integer nec dū p ætatē imminutus.In ſe/
nibus uero cōtra:Solido nulla ex ꝑte diminuto.☞ Me ſi cælicolæ:quaſi non uideant̃ uelle eos uiuere qbus adi/
mant ea qbus cōmode uiuere poſſint.Eſt aūt oratio quæ nō caret indignatione:& ex obliquo imputat mortē
ſuam diis:qđ non ex ratiōe:ſed ex ꝑturbatione facit.☞ Vna excidia:ex licentia poetica utit̃ plurali in ea ſignifi/
catiōe quā ſingularē eſſe uultu:cū & unū dicat & in ſingulari īueniat̃ excidiū:ſed reddit̃ neſcio qūo maior ipſa
oratio.☞ Ventis:fulminis.Nā ſi ictus fuiſſet fulmine periſſet protinus.Veꝝ uēto fuit ꝑcuſſus:de qua re & de oī
genere fulminū alio loco ſcripſimus.Nos cōtra nihil ex his ꝑtermiſſum eſt qbus ad fugā capiendā ꝑſuaderi po
tuit.Nā nō debuit æneas in eā deſperatiōnē deduci:ut reiecto fugæ ꝓpoſito in indubitatā mortem rueret: ni/
ſi prius omnia tentaſſet:quibus patrem quem relinquere nefas putabat:in ſententiam ſuam traducere poſſet.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

¶SER. Me ne: ꝓbatæ pietatis filium. Nā pronomina habēt uim ſuā nonnunq̄. & emphaſim: ut Cātādo tu illū. ¶ Poſſe: plus eſt q̄ uelle. ¶ Excidit: bene excuſat patrem dicēdo excidit: & ipſam temperat obiurgationem. ¶ Patet iſti: apocope eſt: pro iſtic pronomen enim eſſe non poteſt: quia non p̄cedit nomen. ¶ Natū ante ora patris: his rebus terret eum: q non poteſt mortem timere. ¶ Obtruncat: obtruncare conſueuit. ¶ Arma uiri ferte arma: notant hoc critici: quia ſæpius armari aliquos dicit: cum exarmatos nuſquā oſtendat: qui neſciunt non omnia a poeta: ut ſupra diximus dici debere. Nam & diem deſcribit nocte non p̄miſſa. Superflue. n. dicuntur ea q̄ neceſſe eſt fieri. quis enim domum ingreſſus nō arma deponat. ¶ Reddite me danais: qbus me ſuſtulit mater. ¶ Tendebat: offerebat: ſed non manibus eū geſtans. ¶ Si periturus abis: argumentum dilemma: ideſt complexio: quæ aduerſarium ab utraq; parte concludit. ¶ Cui paruus iulus: interrogantis eſt. & ſimul epitheto commendat ætatem. ¶ Coniux quondam tua dicta relinquor: quondam aut aliquando ſignificat: quaſi nunc uxor non ſit: quæ relinquitur. Aut certe quondam ſemper ſignificat: ut in Georgicis: Vt quōdam in ſtipulis magnis ſine uiribus ignis. Et eſt ſenſus quam ſemper coniugem nominaſti. haberi enim quæuis poterat: nominari nō niſi nobilis.

¶DONA. Si nihil: artificioſa oratio: nā eēt cauſa īteritus oīum & extēplo oſtendit affuturꝫ Pyrrhū q filiū nepotēq; in ſuo cōſpectu interimat cum iam ea crudelitate uſus in Polyte ſit: qui nunquā patrē interempturus ſit: niſi prius cæſo filio. ¶ Hoc erat alma parens: oſtendit materna beneficia conuerti in perniciem. ¶ Cernant: ad omnia pertinet: & ꝓpterea non ſemel accipiēdum eſt. ¶ Arma uiri fer. conabat̄ flectere patrē in ſuā ſententiā: cū filii p̄iculū cerneret. ¶ Vocat lux. ul. u. ut intelligat nō ſumi arma ad ſalutē: ſed ad mortē: nec inde aliud ſperari q̄ aliquā ultionem. ¶ Hic ferro accing. quoniā ne his quidē dictis motus erat. ¶ Patri: nō dixit mihi ſed patri: ut ſi maritū non flecteret: ſaltē patriū affectū moueret. ¶ Quōdā tua: nā ſi diſcedā nō potero eē deīceps tua. ¶ Vociferās: nō ſolū uerbis: ueꝝ ē gemitu oſtēdēs. Cū ſibi talis ē locꝰ iſte q̄lis ē Talia iactāti ſtridēs aq̄lone ꝓcella. Itē hæc dū dardanio æneæ mirāda uidēt̄ &c. Itē Talia fundebat lachrymās lōgoſq; ciebat Incaſſum fletus: nā īcerta & inſperata innectit: nō expectans uerboſum finē.

Me ne efferre pedem Genitor te poſſe relicto
Speraſti: tantumq; nefas patrio excidit ore:
Si nihil ex tanta Superis placet urbe relinqui:
Et ſedet hoc animo: perituræq; addere Troiæ
Teq; tuoſq; iuuat: patet iſti ianua læto.
Iāq; aderit multo Priami de ſanguīe Pyrrhus:
Natū ante ora patris: patrē q obtrūcat ad aras:
Hoc erat Alma Parens: q me ꝑ tela: per ignes:
Eripis: ut mediis hoſtem in penetralibus: utq;
Aſcaniumq;: Patremq; meū: iuxtaq; Creuſam
Alterum in alterius mactatos ſanguine cernā:
Arma uiri: ferte arma: uocat lux ultima uictos.
Reddite me Danais ſinite inſtaurata reuiſam
Prælia: nunq̄ omnes hodie moriemur inulti.
Hic ferro accingor rurſus: clypeoq; ſiniſtram
Inſertabam aptans: meq; extra tecta ferebam.
Ecce autem complexa pedes in limine coniux
Hærebat: paruumq; patri tendebat Iulum.
Si periturus abis: & nos rape in omnia tecum.
Sin aliquā expertus ſumptis ſpē ponis in armis:
Hāc primū tutare domum. cui paruus Iulus:
Cui pater: & cōiux quōdā tua dicta: reliquor:
Talia uociferans gemitu tectū omne replebat.

¶CHRI. Me ne efferre. ꝑ. obiurgatio in parētē aſperrima eſt: ſed tamē ita circūſpecta: ut nō ſit impia. ¶ Efferre pedē: plus eſt q̄ ſi dicat diſcedere. Nā poſſumus e domo pedē ꝓferre: & tamē nō alio migrare. Habēt āt uim maximā me & te: Me ſcilicet filiū parenti deditiſſimū & te. ſ. talē tantūq; patrē: & cui omnia debeo: ergo nefas ē qd' dixiſti Vos agitate fugā: Cōuincit igit̄ parentē: ſed nō tamē omni excuſatiōe priuare illū debuit. Itaq; nō dixit tātū nefas extuliſti qd' potuit fuiſſe p̄meditati hominis: ſed dixit excidit: qd' nō a rōne ſed a caſu eſt: nā dicimus excidere uerba: cū impræmeditata ex ore ꝓfluunt ut ſit ſentētia nō hoc dixiſſes ſi rē diligentius conſideraſſes. ¶ Si nihil ex tāta: cū nō poſſit illū ꝓprio ſuo periculo. Conat̄ mouere periculo totius familiæ: Nā ſenū eſt magis ſuoꝝ poſteritati quā ſibi ipſis conſulere. ¶ Inſtaurata: pro reſtaurata: uel q̄ græci iā deficiētibus nobis reſtaurarunt: uel inſtaurata. i. inſtaurabilia q̄ ego meo aduentu reſtaurabo. ¶ Moriemur in. oſtendit ſe ꝓficiſci ad certā mortem: ut incuteret terrorē patri ſed tamē oſtēdit fortitudinē animi: cū nō moriet̄ inultus. ¶ Hinc fer. nō. n. depoſuerat arma qbus corpus tegebat: ut ē lorica & ſimilia: ſed quæ facile eſſet & deponere & reſumere. ¶ Inſertabā: uehemēter inſerebā: nam plura loca ſunt inſcuto in qbus manus brachiūq; inſerit̄. ¶ Ferebā: ferre uolebam: ſed ipſa coniux ſe mihi in limine opponens pedes amplectens detinebat: & hærebat mihi. i. non diſcedebat a me: & quoniā non potuiſſet uincire uiribus: uoluit flectere miſericordia oſtendendo filiū. cuius ſalutē ꝑdere uidebat̄. Captat autē miſericordiā ab ætate: nā ducit̄ pathos ab infantia: ut infantūq; animæ flentes in limine primo. A pueritia: ut infœlix puer atq; impar cōgreſſus achilli. A iuuentute: ut Impoſitiq; rogo iuuenes ante ora parentum. A ſenecta: ut Dauni miſerere ſenectæ & hic. ¶ Cui pater: item a ſexu femineo. ¶ Dicta quondam. q. d. priuabor hoc honore: ne dicar amplius tua coniux. ¶ Vociferans: uociferare eſt elata uoce non modo indignationē: ſed etiam dolorē: ut hic oſtendere. Aliquando etiā uehementer clamare. ¶ Flamma: ex hiſtoria Seruii Tulii ſexti regis Romanoꝝ eduxit: de qua Pli. in hiſtoria naturali ſic ait: Tarquino priſco regnante tradunt repente in foco apparuiſſe genitale ex cinere maſculini ſexus eāq; q̄ ibi inſederat Tanaq̄lis reginæ ancillā Ocreſtā captiuā cōſurrexiſſe grauidā: unde Seruius Tullius natus eſt cui deinde in regia accubanti caput ardere uiſum eſt creditusq; laris familiaris filius. Ob id compitalia ludos laribus primus inſtituit.

¶SER. Manus ītermutauit accētū ꝑpoſitio poſtpoſita. Sane īter plerūq; ꝓ p ponit̄. Sed raro apud Virgiliū: ut Hic īter fluuio tyberinus amœno. bōa āt œconomia ad Iulū uenit dicēs eū fuiſſe īter man⁹ parētū: hoc ē īter cōplexus. non. n. poſſumus eū illo tp̄e portatū dicer̄: quē poſt ſeptē ānos legim⁹ & uenatū iuiſſe: & bella tractaſſe. ¶ Mirabile mōſtrū: τῶν μεσῶν. ē dictū a mōſtrādo. Et refert̄ ad p̄ns ei⁹ ſignificatio. Prodigiū āt ē qd̄ ī lōgū tp̄s dirigit ſignificationē. ¶ Fūder̄. l. a. apex: ꝓprie dr̄ ī ſūmo flaminis pileo uirga lanata: hoc ē cui⁹ extremitati modica lana ē: qd̄ primū cōſtat apud Albā Aſcaniū ſtatuiſſe. mō āt ꝓ ſūmitate pilei ītelligimus. Tāgit nāq;:

Cum ſubitum: dictuq; orit̄ mirabile monſtrū:
Nanq; manus inter: mœſtorumq; ora parētū:
Ecce leuis ſummo de uertice uiſus Iuli
Fundere lumen apex: tactuq; innoxia molli
Lambere flāma comas: & circū tēpora paſci.
Nos pauidi trepidare metu: crinemq; flagrātē
Excutere: & ſanctos reſtīguere fontibus igneis.
At pater Anchiſes oculos ad ſydera lætus
Extulit: & cælo palmas cum uoce tetendit.
Iuppiter omnipotens ꝑcibus ſi flecteris ullis:
Aſpice nos: hoc tantum. & ſi pietate meremur:
Da deinde auxiliū p̄r: atq; hæc omnia firma.
Vix ea fatus erat ſenior: ſubitoq; fragore
Intonuit leuum: & de cælo lapſa per umbras
Stella facem ducens multa cū luce cucurrit.
Illam ſumma ſuper labentem culmina tecti:
Cernimus idæa claram ſe condere ſilua
Signantemq; uias: tum longo limite ſulcus

ut frequēter diximus latenter hiſtoriā. Itē hoc quoq; de igni ad Seruiū Tullū ptinet. Nā quū Tarqni⁹ Priſcus cœpiſſet Ocriculanā ciuitatē: ex captiua quadā ī domo eius nat⁹ ē Seruius Tullus: q quū obdormiſſet: caput eius ſubito flāma corripuit: q̄ quū uellēt reſtinguere: Tanaql regis uxor auguriorꝫ pita ītelligēs auguriū ꝓhibuit. Flāma puerū cū ſōno deſeruit. Vnde ītellexit eū clarū fore uſq; ad ultimū uitæ. Sane pingte lucē dixit: nō ut ī ſeptio Tū fumida lumine fuluo. Nā & illic quidē ſplēdor eſt: ſed cū fumo q ſemp cā lachrymarū ē. In Aſcanio āt ſol⁹ oſtēdit̄ ſplēdor. ¶ Circū tēpora paſci: creſcere: ut Sacrū tibi paſcere crinem. Sūt āt īfinitiua ꝓ īdicatiuis. ¶ Fūdere: lābere: paſci hiſtorico mor̄. ¶ Sāctos reſtīguere: nō quos tūc ſanctos ſciebāt: ſed quos mox ꝓbarūt. ¶ Oculos ad ſidera: cōtra opinionē Theocriti: q eū cæcatū fuiſſe cōmēorat. ¶ Si flecteris: aut ſecūdū ſtoicos locut⁹ ē: q fati aſſerūt neceſſitatē: aut ſecūdū epicureos: q dūt deos nō curare mortalia. ¶ Aſpice nos: qa ītuētes dii iuuāt. Vñ eſt: Atq; oculos rutulorꝫ reiicit aruis. & cōtra: Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat. ¶ Atq; hæc oīa firma: ſecūdū romanū morē petit: ut uiſa firmēt̄. Nō. n. auguriū unū uidiſſe ſufficit: niſi cōfirmet̄ ex ſimili. nam ſi diſſimilia ſint poſteriora ſoluuntur priora. Vnde eſt: Quātū chaōias dūt aqla ueniēte colūbas. Nā aqla ſine dubio colūbis pl⁹ pōt. ¶ Intonuit leuū: ſiniſtrū: ꝓſperū: qa cæleſte ē: ut ſupra diximus: Siniſtrū āt a ſinēdo dcm̄: quātū ad auguria ptinet: q̄ nos agere aliqd ſinat. ¶ Multa cū luce cucurrit: nūc theologicā rationē ſequit̄. q̄ aſſerit flāmarū quos cernimus tract⁹: nimbū eē deſcēdētis numinis. Alibi phyſicā: ut Vēto īpēdēte uidebis Flāmarū lōgos a tergo albeſcere tractus. ¶ Facē ducēs: lumē qd̄ utiq; ex facibus naſcit̄. ¶ Idæa clarā ſe cōdere ſilua: ſtellæ huius curſus ſignificat troiāos conglobatos ad domū Aeneæ Idā petere. q̄ dicit Multa cū lue. oſtēdit claros. q̄ Signātē uias: ſcītillas quaſdā dicit relictas: quæ oſtēdūt remāſuros ī diuerſis partibus ſocios. q̄ Lōgo limite: oſtēdit errorē: q̄ ſulcū dicit: ſignificat lōgū maris æquor arādū. Et q̄ ait Sulphure fumāt: diuini ignis odor oſtēdit̄. Ex fumo aūt mors Anchiſæ cognoſcit̄: ſicut ei⁹ oratio ſequēs īdicat. ¶ Cedo eqdē: q̄ſi licet me ſciā eē moriturū. & bene qd̄ diuiauit Anchiſes: totū ei cōcedit̄.

¶DONA. Mirabile: nam fiebant multa contra naturā: ut flāma quæ tangebat ea non ureret. ¶ Pater anchiſes: apud quem cæleſtium rerꝫ ſcientia erat. ¶ Vix ea fatus erat: oſtēditur ex hoc magnum Anchiſæ meritum.

¶CHRI. Paſci: uoluit naturā ignis exprimer̄. Sole. n. flāma ubi nutrimētū deficit ī aliā ptē mor̄ paſcētiū pecudum deſilire: uel dixit ex opiniōe ægyptiorꝫ & ꝑſarꝫ: q ignē aīal exiſtimāt: qd̄ q̄cūq; re paſcat̄: atq; ſaturꝫ una cū de paſta re īterire. Quapp cū Cābiſes pſarꝫ rex cadauer amaſis regis e monumētis eductū uri iuſſiſſet: & Perſas offēdit q ignē deū putēt: & īqnare cadaueribus lege uetēt̄: & ægyptios q cadauera ita nefas ab aīali attigi putēt: ut ea cōdiāt ne a uermib⁹ corrodant̄. ¶ Sāctos: ſāctū ſecūdū Trebatiū aliqñ ſacrū & religioſū ē aliqñ caſtū & purꝫ: Ergo hic ſāctos qa celit⁹ ſūt: ſacros dicem⁹: ſic ibi Tuq; o ſāctiſſima uates Præſia uēturi: Nā & uates & deo plēa & ſacerdos. In ſecūda ſignificatiōe ē ibi ſācta ad uos aīa: atq; iſtius īſcia culpæ. Itē Tuq; o ſāctiſſima cōiūx Fœlix morte tua. i. īcorrupta & caſta. ¶ At pater anchiſes: uates habit⁹ ē: hic Enni. Doctuſq;: anchiſeſq; uenus quē pulchra dearꝫ Fari donauit diuinū pectus hr̄e: & Neui. ī li. iii. belli punici. Sic poſtq̄ auē aſpexit ī tēplo anchiſa ſacra īmēſa penatiū ordie ponunt̄ īmolabat aureā uictimā pulchrā. ¶ Firma: petebāt. n. augures cū nō eſſet ſatis unū uidiſſe ut alio augurio cōfirmarent̄. Aſpiciebāt. n. oriētē & q̄ uidebant̄ a ſeptētriōe q̄ ps mūdi ſupior eſt: ꝓſpera & fauſta putabāt. At illa ps leua eſt ait Diony. Læuū ergo ꝓſperꝫ quia ſeptētrionale. ¶ Si flecteris: addubitat an flectatur: quoniā peuntiū ciuiū ꝑcibus non ſit hactenus flexus uel expone ut Serui. ¶ Intonuit le. Ethruſci cælū in. xvi. ptes diuiſerūt: ex qbus octo ab exortu ſiniſtras totidē ecōtrario dextras nūcupauere. Hic oīa fulmina leua apud latinos habētur proſpera: quoniā leua mūdi ps ē ortus: ut Pli. oſtēdit: & Cice. ī li. de diuinatiōe ſecūdo Optimū auſpiciū habebat̄ apud romāos ſiniſtrū. Græcis aūt & barbaris dextra uidebant̄ auſpicatoria ut aiax apud Home. ait ꝓſpera Iuppiter his dextris fulgoribus edit. ¶ Stella: nō ſtella: ſed uapor ignitus. ¶ Ida: mons in phrygia eſt ſi appellata a teucro q de creta uenit: quoniā ī ea īſula mōs ida ē. ¶ Signantē. u. ſignis. i. lumine faciētē uias. ¶ Limite: limites uiæ ſunt q̄ ex trāſuerſo p agros ferunt nā limis tranſuerſus eſt. Hinc Terē. Limis oculis dixit: ex obliquo aſpiceret. Hinc limites agrorꝫ termini dicunt̄. Hinc eſt limē q̄ ex tranſuerſo in ianua ponat̄.

¶SER. Victus genitor:a priſtino propoſito recedens.¶ Se tollit ad auras:uerbum augurum:qui uiſis auſpi ciis ſurgebant ex tēplo.¶ Affaturq; deos:agit diis grās.¶ Veſtroq; ī numine troia ē:in uobis habeo troiam:pro pter illud:Has mihi ſeruaſſent ſedes.¶ Comes ire recuſo:tantum ad ſolatium itineris:quippe moriturus:ut in ſexto Aeneas:Ille meum comitatus iter. Vult enim Vir.etiam Aeneæ cōcedere patris peritiā.¶ Dixerat ille: hic diſtinguendum.¶ Et iam:dum negat:dum oſtendunt auſpicia.¶ Propiuſq;:ꝓpter illud:Arboribuſq; obtecta receſſit.& eſt ordo.Incendia propius uolunt æſtus:ideſt calorem.unde etiā æſtas dicitur.¶ Ergo age: quia con ſenſiſti:& ignis propinquat. Age autem modo non eſt uerbū imperantis:ſed hortātis aduerbium :adeo ut plerūq; age facite dicamus: & ſingularem nume rū copulemus plurali.¶ Ceruici: ceruix cū numero ſingulari dicit:collum ſignificat.ſi plurali utamur: ſuperbiam oſtendimus:ut in uerrinis Cicero: Fran ge ceruices.¶ Ambobus erit: quomodo ambobus: cū dicat dextra ſe paruus Iulus īplicuit.ſoluit hmōi .n.ætas ī captiuitate ſolet recipi ut alibi pueri & paui dæ lōgo ordine matres:ergo ad filiū : & ad patrē pōt referri:ſed melius:ad patrē:qa de Aſcāio poſt loquit. ¶ Et longe ſeruet ueſtigia:lōge ualde ut Tyberinaq; longe hoſtia.Nam longe non pōt:quia ſequit: Pone ſubit cōiux.Et bene ire ſingulos facit.ſcit enim mul titudinem facile poſſe comprehendi.¶ Seruet: autē cuſtodiat:ut Et tātas ſeruabat filia ſedes:uel Seruan tē ripas.¶ Vrbe egreſſis:hic ablatiuo iunxit:ut Hora tius.Egreſſum magna me cepit Aritia roma.Salu.ac cuſatiuo:ut Raro egreſſa fines ſuos.ergo utrunq; di cimus.¶ Tumulus:modo terra tumens : alias ſepul crum.Prudenter aūt circa turbatos pluribus utitur ꝓceptis qa ſcit eē timoris comitē obliuionē.¶ Tem plūq; uetuſtum deſertæ cereris:bene Cereris fanum dicit eſſe ante urbem:quæ dea ruſticoꝝ eſt.Et libra te Aeneas & Cereris templū:& uetuſtū eligit: ad qd' nec uiris erat aditus:ſicut hoſtes putabāt.Nā Aeneas ſcit ante eē ꝓphanatū:nec ꝑdæ ſpe græci poterāt du ci.¶ Deſertæ cereris:utrū a ſacerdote:qui in ſexto extinctus īducitur:ut Cererīq; ſacrū polybutē. An deſertæ il lo tpe ꝓpter decēnalē obſidionē.An deſertæ a filia : ut Nec repetita ſequi curet Proſerpina matrē.¶ Relligiōe patrū:timore.& eſt reciprocū. ſic Terentius:Nam mihi nil eſſe relligio eſt dicere.i.metus.Itē Virgi.cōtra: Mul toſq; metu ſeruata per annos.connexa.n.ſunt metus:& religio.Vnde Statius:Primus in orbe deos fecit timor. Cupreſſum autem arborem funebrem bene ante templum deæ lugentis eſſe confirmat.

Dat lucē:& late circum loca ſulphure fumāt.
Hic uero uictus genitor:ſe tollit in auras.
Affaturq; deos:& ſanctum ſydus adorat.
Iā iā nulla mora ē:ſequor:& qua ducitis adſū.
Dii patrii ſeruate domum:ſeruate nepotem.
Veſtrū hoc auguriū ueſtroq; ī numie Troia ē.
Cedo equidem:nec nate tibi comes ire recuſo.
Dixerat ille.& iam per mœnia clarior ignis
Auditur:propiuſq; æſtus incendia uoluunt.
Ergo age care Pater ceruici imponere noſtræ.
Ipſe ſubibo hūeris.nec me labor iſte grauabit.
Quo res cunq; cadēt:unū:& cōmune periclū:
Vna ſalus ambobus erit mihi paruus Iulus
Sit comes:& longe ſeruet ueſtigia coniux.
Vos famuli:quæ dicam:aīs aduertite ueſtris.
Eſt urbe egreſſis tumulus:tēplumq; uetuſtū.
Deſertæ Cereris:iuxtaq; antiqua Cupreſſus:
Relligione patrum multos ſeruata per annos.
Hanc ex diuerſo ſedem ueniemus in unam.

¶DONA. Sequor & qua.d.ad primum eſt ducere ſecundum ſequi ordinato ſenſu corrigitur ut ſit qua me ſede ducitis ſequor.¶ Veſtrum hoc au.quia ueſtrū eſt augurium:ueſtrum eſt tueri quod agimus.¶ Cedo.ſ.po tioribus.¶ Ergo.a.Nā cum īpetraſſem paternū aſſenſum q̄ difficillimum fuit arripui ꝑ ſubitā occaſionem fu gā:& omnibus difficultatibus quas obiicere potuiſſet Anchiſes occurrit. Nam ſe illum ſenem & impeditum laturum pollicetur:& omnia cōia ipſis futura oſtendit:qa nuſq̄ illum deſeret:& ne q̄rat quid de filio & de uxo re faciat iuuabo inquit filium auxilio dextræ:& uxor ueſtigia mea ſectabitur:quod uero ait ſolus iulus ſit co. ¶ Et longe.ſ.u.c.Fuit conſilium ut tutior fieret fuga:Nam ſi plures fuiſſent congregati non facile latuiſſent.

¶CHRI. Sulphure:ſulphuris ignē diuinū putabāt:hic græci ſulphur θεῖον uocāt.¶ Seruate ne.nā ueluti ua tes ad hūc ꝓuētuꝝ īperiū ꝓnouerat.¶ Mihi ſo.iu.ta.n.legit Dōa.& nō ꝓuus Nolebat.n.plures hr̄e apud ſe ut me lius hoſtes lateret.¶ Comes:differt a ſocio:Socius.n.dr̄ a ſocco q calceus ē utriq; pedi aptus.Socii āt ī aliq̄ re:dicū tur q ita pares:ſūt ut ī eo ī quo ſūt ſocii alter altero maior minor ne nō ſit.Comes: āt ī eo ī quo ē comes minor eſt ēt ſi dignitate aut fortūa ī cæteris maior ſit.Quapp Cice.in oīe ad Cæſarē ꝓ reſtituto Marcello Marcellū ip ſum ſociū ſibi & comitē appellat:ſociū qa multa pariter in rep.egerāt.Comitē qa cōſul cū dignitate periret mul ta ab illo adiumēta aſſecutus ē.Itaq; cū Anchiſes ducatū huius exercitus reliquat æneæ ꝓptereaq; ille ī hoc ma ior ſit:nō dat ſe ſocium ſed comitē.¶ Propius:a ꝓpe ꝓpior & ꝓpius eſt: ita ut in ſecūda ſyllaba nō ſit r quando aūt eſt non cōparatiuum ſed poſitiuū ꝓprius a um habet r & in ſecūda.¶ Aeſtus: ꝓprie eſt exundatio aquæ cū feruet in heno: ꝓptereaq; capitur pro calore:hinc eſtas quia calida ſit: ſed ēt cū uento impulſa in mari exultat aqua dicit ille fluctus æſtus q̄uis feruor abſit & quoniā ita in aere fluctuāt uoluūturq; flāmæ ut in mari aqua ꝓ pterea dixit æſtus.i.ille flāmaꝝ fluctuationes uoluūt per aerem incendia.i.ignes ab ipſis īcenſis ædificiis.¶ Cer uix:poſterior pars colli ut anterior gula.Incipit ab occipitio.eſtq; ex ſeptem oſſibus orbiculatim uertebratis:ut caput q̄cunq; uelit facile ſe uertant:unde q inflexibili aīo ſunt duræ ceruicis dicunt dicta eſt ceruix q̄ per eam cerebrū ad medullā ſpinæ dirigit quaſi cerebri uia.Ceruicem ut ait Quīti.primus Hortē.in ſingulari dixit. In utroq; tamē numero & ꝓ membro & pro ſuperbia ponitur.Cice.in uatinium.Inflato collo tumidis ceruibus intuliſti:& cato ſi caput & ceruices dolent lotio caldo lauato : & Cornelius ſeptem uertebræ in cerebro ſunt.

¶SER. Cape ſacra manu:non eſt dantis:ſed hortantis:ut tollat:quia ſequitur Me bello e tanto digreſſum. & cæde recenti Attrectare nefas. Scit enim græcos ex pollutione palladii piaculum cõmiſiſſe. ¶ Flumine uiuo: ſemper fluenti.i.naturali:ut Viuoq̃ ſedilia ſaxo.eſt autem augurale uerbum. ¶ Latos humeros: aut more heroũ ſe laudat. Aut certe ſternendo latos facit. ¶ Succedoq̃ oneri:figura eſt:ut Succedunt muro:& flammas ad culmina iactant. ¶ Implicuit:puerilem expreſſit timorem. ¶ Pone:aduerbium eſt:atq̃ ideo ultima ſyllaba habet accentũ. ¶ Opaca locorũ:quia dixit Arboribuſq̃ obtecta receſſit. Eſt autem hæc elocutio: ut Strata uiarũ.

Tu genitor cape ſacra manu:p̃rioſq̃ penates.
Me bello ex tanto digreſſum & cæde recenti
Attrectare nefas:donec me flumine uiuo
Abluero.
Hæc fatus:latos humeros:ſubiectaq̃ colla.
Veſte ſuper:fuluiq̃ inſternor pelle Leonis.
Succedoq̃ oneri.dextræ ſe paruus Iulus
Implicuit:ſequiturq̃ patrẽ nõ paſſibus æquis.
Pone ſubit coniux.ferimur per opaca locorũ:
Et me:quem dudũ non ulla iniecta mouebant
Tela:neq̃ aduerſo glomerati ex agmine Graii:
Nunc oẽs terrent auræ:ſonus excitat omnis
Suſpẽſum:& pariter:comitiq̃:oneriq̃ timẽtẽ.
Iamq̃ ꝓpinquabã portis:omnemq̃ uidebar
Euaſiſſe uiam:ſubito cum creber ad aures
Viſus adeſſe pedum ſonitus:gẽitorq̃ p umbrã
Proſpiciẽs nate exclamat:fuge nate.ꝓpinquãt
Ardenteis clypeos:atq̃ æra micantia cerno.
Hic mihi neſcio qđ trepido male numẽ amicũ
Confuſam eripuit mentem:nãq̃ auia curſu
Dum ſequor:& nota excedo regione uiarum:

¶ Et me quẽ dudum:naturalia plus timet:qa uir fortis & pius non timet bellicũ timorem: ſed naturalẽ: propter quod ſequitur:Comitiq̃:oneriq̃ timẽtem. ¶ Glomerati ex agmine:ꝓpter illud Vndiq̃ collecti inuadãt:nunc oẽs terrent auræ.hic oſtẽdit uiros fortes ĩterdum pro rõne temporis & cauſarum debere & decere timere. ¶ Sonus excitat omnis: conſternat ſubito. ¶ Cum creber ad aures:hyſterologia eſt. Iãq̃ ꝓpinquabã portis: quõ portis ſi ferimur p opaca locorũ? ſoluit̃:ſed p opaca locorum extra portas ſubit. has aũt portas dixit quas accepat cũ colonia fieret. & Honor eſt patriæ. Sulcus dicit̃ extra ciuitatẽ ex terra aratro uerſa in oĩum circuitu & a portando portæ appellatæ ſunt. ¶ Nate:hæc ſingula ꝓnunciãda ſunt: quia perturbatis : iugis non datur oratio. ¶ Propinquant:non dicit qui:ꝓpter ſequẽtẽ de Corybãtibus œconomiã. ¶ Cerno:nõnulli q̃runt ex cuius perſona cerno dictũ ſit:ſed altius ĩtuentes cerno Aeneæ dant. ¶ Male numẽ amicũ:non cũ utilitate mea fauẽs uxori:quæ in numerũ matris deũ miniſtrarũ relata eſt. ¶ Mẽtẽ:mẽoriã:ut paulopoſt:nec pri⁹ amiſſã r̃ſpexi.

¶DONA. Implicuit:exprimit cãm & factũ:nã puer p̃ris fugiẽtis æq̃re paſſ⁹ nõ poterat. Exprimit ẽt laborẽ ſuũ ꝙ ĩ tãta celeritate p̃rem ferret filiũ traheret. ¶ Male.a. amicũ ñ põt dici qa nõ ſeruauit uniuerſos.

¶CHRI. Tu ge.cũ eſſent ſacrificaturi ſuperis uiuo flumine abluebant̃:Perſi.hæc ſanctæ ut poſcas tyberino gur.m.Mane.c.bis terq̃ & no.fl.p. Obſeruat ubiq̃ Vir.ut hic:Itẽ poſt caietæ ſepulturã ad eã ptem appellit p quã fluuius tyberinus amœno Vorticibus rapidis:&.m.f.harena ĩ mare ꝓrumpit:Euandrũq̃ per tyberim petit:ut herculis ſacris ablutus intereſſe poſſit & Iuno nõ tãtũ ĩ Italiãueniſſe dolet q̃ ꝙ optato potiũt̃ tybridis aluo:quo flumĩe purificat⁹ poſſet ẽt illã placare: qđ minime uolebat. Cũ aũt ſacrificarent in feris aſpgi ſat erat. Ergo dido Dic corpus ꝓperet.f.ſp.l.itẽ Spſerat & latices.ſ.f.a.itẽ idem ter.ſoc.p.c.un.ſpergens rore leui. Itẽ Occupat æneas aditũ corpuſq̃ recẽti Spgit aqua. ¶ Pelle:in brutis pellis dr̃ in hoĩe cutis unde lune:& duram ꝓ cute pellẽ:& Hor. Incute curãda plus.e.o.i.p̃rioſq̃.p.ex illoꝝ opinione q penates deos putabant p̃rios. Hinc paulo ſupra Dii patrii ſeruate.d. ¶ Implicuit: nã pueri timẽtes nõ ſolum manibus apprẽdunt:ſed toti hærent. ¶ Ferimur:ex hæc celerior ingreſſus oſtẽditur. ¶ Opaca: uel propter umbras arborum quæ eſſent in uiridariis:uel propter umbram nocturnam. Facit autem rem ueriſimilem. Nã quõ hoſtes q̃bus plena urbs erat fefelliſſet:niſi iter faceret per loca nuda ædificiis ex quo ceſſabant ignes:& omnia erant opaca. Nec hoſtes uerſabantur ubi non eſſent ædificia: quia ibi nulla eſſet ſpes prædæ. ¶ Dudum:dum ſui ipſius ſolum curam haberet. ¶ Suſpenſum:anxium de ſalute aliorum. ¶ Committi.o.q.t. pathos a cauſa. Iamq̃.p.ad excuſationẽ ſuam hæc pertinent:nam nõ oportuit eum ita eſſe anxium de uxore cũ ad tutiora loca p̃ueniſſet:Diligentiſſime aũt apud mulierem mortẽ uxoris excuſat: ne in illius odiũ ex hoc incurreret. ¶ Genitor:qa & minus occupatus & in editiori loco erat. ¶ Ardẽtes cli.ex hoc fallebat̃ Anchiſes:ut hoſtes crederet inſeq:& nõ eẽ Corybãtes. Figmentum poetæ eſt: Matrẽ deoꝝ Cybelẽ miſeratã exiliũ. Creuſæ miſiſſe corybãtes miniſtros ſuos:qui mulierem ad ſe traducerent ſuã miniſtrã futuram. Sunt aũt nonnulli: inter quos Lactan.eſt qui dicant corybantes eoſdẽ eſſe & curetes:& latine lares familiares eẽ. Dicuntur etiam azanes apud arcades a mõte azania Serui.ſcribit corybantes dæmones eẽ matris deũ miniſtros Curetas autẽ affirmat primos cultores cretæ fuiſſe Euſe.de p̃paratione euangelica ponit hæc nomina corybãtum Baubon: Diaſaub: Triptolemum:Eumolpũ:& Euboleũ:Diodorus aũt ſicu.refert Amazonas dixiſſe in ſamothracia corybantes A cybele habitatores cõſtitutos eſſe:& eos eſſe eius filios. Ex quo aũt patre ſint in arcanis tradi. Alii dicũt Curetas terra genitos cretam poſt idæos dactylos habitaſſe:dictoſq̃ a cure.i.tõſura eoſq̃ Iouẽ nutriſſe:& a ſaltatiõe corybãtes noĩatos. Alii ab heroe uel a monte curo curetas appellatos dicũt:aut a longa ueſte:& olim æthoniæ habitatores fuiſſe. Nec deſunt qui ſcribant corybantes Mineruæ & ſolis filios fuiſſe. Alii Saturni. Alii Iouis & Alopes. Alii ex Cabera Prothei filia ortos dicunt:& caberos dictos. Alii poſtremo eoſdem putant fuiſſe dactylos idæos:& centum a principio extitiſſe:ut Diodorus & Strabo ſcribit. ¶ Mentem.c.e.i. confumendo eripuit.

Corybãtes

Azanes

Curetes

¶SER. Fato ne.e.cre.ordo eſt:fato erepta Creuſa ſubſtitit ne:errauit ue uia:non enim dubitat fato eſſe ſublatam:quum audierit non hæc ſine numine diuum eueniunt.¶Nec.p.o.ē.r.n.conſtat hoc. Nam umbram eius uidit tantummodo.¶Hic.d.hic una defuit.aliter uitium eſt.¶Natum:qui per ætatem matrem deſiderare debuerat.¶Deorumq;:hypermetrus uerſus.¶Vidi.c.bene his uerbis commendat ſe futurus maritus.¶Valle.r.hæc iam oſtenditur nimia multitudo.& Cingor fulgentibus armis: ſi armatus erat quare cingor ſoluit hoc ad ſcutum refertur:iccirco quia ſcutum non habebat quia patrem & filium continuerat.¶Stat caſus:placet:ut Stat quicquid acerbum eſt Morte pati.¶Obſcura li. aut per noctem obſcuram: aut certe poſticum dicit. ¶Retro obſer.ſe:relego retro ſequor mea ueſtigia. ¶Lumine lu.oculos circūfero.¶Ipſa ſi. ipſa quæ terrere non dicunt:precipue iter hoſtes.Sed ut diximus naturalibus tantum cedit.¶Si.f.p.ſi forte iteratōe auxit dubitationem.¶Irruerant danai:quos Venus ante prohibuerat.Vnde eſt Et ni mea cura reſiſtat.¶Ilicet:cōfeſtim:hoc ſignificat & ilico:ſed metri ratione uariantur.¶Summa ad.f.u.qui auget flāmas: ut Veluti cum flamma furentibus auſtris.Faſtigia autem modo de ſummitate proprie dixit alibi per contrarium de imo:ut Forſitan & ſcrobibus quæ ſint faſtigia quæras.Inde eſt Cælumq; profundum:quaſi cuius ſit porro fundum : quum de imo profundus : de ſummo faſtigium dicatur.¶Priami:patris eius.¶Arcem:ne uel illuc confugiſſet.¶Vacuis: magnis quippe illic erant omnia.¶Iunonis a ſylo:tēplo unde nullus poſſet extrahi.dictum aſylum quaſi aſyrum. hoc autem non eſt in omnibus templis: niſi quibus conſecrationis lege conceſſum eſt.primo autē apud athenienſes ſtatutum eſt ab Herculis filiis:quos inſequebantur ii:qui erāt a patre oppreſſi Sicut docet in.vii. Statius:Fama eſt defenſos acie poſt buſta paterni Numinis herculeos ſedem fundaſſe nepotes.hoc etiam Romulus imitatus eſt. Vnde eſt. Quem Romulus acer aſylum Rettulit:non ſtatuit. dictum eſt autem quaſi ſine abſtractione:Confugientium συρω enim thrao και συλω ſacra detraho de ſacris locis.¶Phœnix:Achillis magiſter.¶Huc : pro illuc.¶Gaza: cenſus perſarum lingua & eſt numeri ſingularis tātum. ¶Menſæq; deorum:poſtq̄ exceſſere omnes adytis.

¶DONA. Nec rurſus inimicū qa p̄ſtitit inimicū. ¶Ipſe urbē:oſtendit affectum puri matrimonii.

Auia ¶CHRI. Auia:ſine uia. Auiaria autem loca referta auibus.Nec prius reſpexi amiſſam:ideſt reſpiciendo animaduerti eſſe amiſſam. Eratq; dignus uenia ſi non prius hæc cogitauit q̄ ad locum tutum ueniret:quia in tanta trepidatiōe & in tantis periculis etiā ſui ipſius oliuiſci poſſe uidebatur.¶Vna def.Hoc arguit de induſtria a dea iuſſam rapi fuiſſe.¶Comites : quos cum tot eſſent dificile erat fallere.¶Natum:nam filioli ſemper in matrem reſpicere ſolent.¶Virum: qui unice diligebat.Ergo uis quædam ſuperior contra quam ire homines non poſſunt eripuit Amēs : ex deſiderio amiſſæ coniugis:Excuſat deorum incuſationem : quoniam amens.¶Ilicet : ſtatim Tractum autem inde eſt. Nam ſacerdos cum iam peractis ſacris populum dimitteret : ad illum conuerſus dicebat. ¶Ilicet : ideſt abi licet ſtatī populus abibat.¶Aſylum:placent: quæ dixit Serui.Diodo.ſicu.tamē ſcribit Theſeum ſeditione athenis pulſum apud hoſpitem mortuum eſſe athenienſes inde penitentia ducti eius oſſa retulerunt:& ſemideorū honores ei decreuerunt:templumq; aſylum conſtituerunt:atq; illud Theſeum denominauerunt. Strab.epheſi.quoq; templum aſylum fuiſſe ſcribit: cuius libertatis termini ſæpe ſunt mutati. Alexander enī ſtadium extēdit Mithridates dimiſſa ab angulo ceramici ſagitta uiſus eſt paulum ipſum ſtadiū tranſcendere Antonius huic proxime acceſſit:& cum eo termino urbis partem comprehēdit.Poſtea Cæſar Auguſtus cum id damnoſum exiſtimaret:& multis malefaciendi cauſam eſſe putaret:id irritum fecit:nunc tamen intelligit de aſylo:qd̄ Ilus Troianus rex ædificauerat.Dicitur autem aſylum quaſi aſyrum συρω enim græce ſignificat traho:& a priuatiua eſt quia qui ad hunc locum confugerat eum inde abſtrahi nefas erat.¶Vlyxes:huic conſilia potius q̄ uires ſemper tribuit Homerum ſecutus:qui tanto plus conſilio quā corporis robori tribuit:ut eum & nō Achillem πτολιπορθον:ideſt euerſorem urbis nomine.

(margin: Auiaria)

Heu miſero coniux fato ne erepta Creuſa
Subſtitit:errauit ne uia:ſeu laſſa reſedit:
Incertum. nec poſt oculis eſt reddita noſtris.
Nec prius amiſſam reſpexi:animumq; reflexi:
Quam tumulū antiq Cereris:ſedemq; ſacratā
Venimus:hic demum collectis omnibus una
Defuit:& comites natumq;:uirumq; feſellit.
Quē nō icuſaui amēs hominumq;:deorūq;?
Aut quid in euerſa uidi crudelius Vrbe?
Aſcaniū:Anchiſenq; patrē: Teucroſq; Penates
Cōmendo ſociis:& curua ualle recōdo.
Ipſe urbem repeto:& cingor fulgētibus armis.
Stat caſus renouare omneis : omnemq; reuerti
Per Troiam:& rurſus caput obiectare periclis:
Principio muros:obſcuraq; limina portæ
Qua greſſū extulerā repeto:& ueſtigia retro
Obſeruata ſequor per noctē:& lumine luſtro.
Horror ubiq; animos:ſimul ipſa ſilētia terrēt.
Inde domum:ſi forte pedē ſi forte tuliſſet:
Me refero.irruerāt Danai:& tectū oē tenebāt:
Ilicet ignis edax ſumma ad faſtigia uento
Voluit̄:exuperāt flāmæ:furit æſtus ad auras.
Protinus ad Priami ſedes:arcemq; reuiſo.
Et iam porticibus uacuis Iunonis Aſylo
Cuſtodes lecti Phœnix:& dirus Vlyxes
Prædā ad ſeruabāt:huc undiq; Troia gaxa
Incenſis erepta adytis:menſæq; deorum:

¶SER. Captiuaq; ueſtis: p̱ captiuorũ:& ẽ nota elocutio.¶ Lõgo ordĩe:lõga multitudĩe:ut ĩ.vi.Vnde oẽs lõgo ordĩe poſſet:quũ ordinẽ liquat.¶ Auſus:qa iter hoſtes.¶ Voces iactare:q̃ cõtrariæ ſũt laterẽ cupiẽti: & ĩgrẽdi officiũ ad uocẽ trãſtulit:pp noctẽ.Ibi.n.uoce opus ẽ:ubi uiſus nõ ſuppetit.uoces uero:qa Iterũq; iterũq; uocaui. ¶ Tectis:per tecta.& eſt antiptoſis.¶ Infelix ſimulacrũ:mihi non:ſibi:ut Quæ potui ĩfelix.p̱ ſimulacrũ aũt apotheoſin oſtendit:quia: ſimulacra deorum ſunt:umbre inferorum.Sic Vlyxes in Homero apud inferos umbrã Herculis cernit:qa poſt mortẽ umbræ inferos:aĩæ cælũ petũt. τον δε μετεισενοησα βιην ηρακλει ην ειδωλον αυτος δε μετ αθανατοισι θεοισι τερπεται ενθαλιης και εχει καλλυσφυρον ηβην

Crateresq; auro ſolidi:captiuaq; ueſtis
Congeritur:pueri:& pauidæ lõgo ordine mr̃es
Stan circum:
Auſus quinetiam uoces iactare per umbram
Impleui clamore uias:mœſtuſq; Creuſam
Nequiq̃ ĩgeminãs:iterumq;:iterumq; uocaui.
Quærenti:& tectis:urbis ſine fine furenti
Infelix ſimulacrũ:atq; ipſius umbra Creuſæ
Viſa mihi ante oculos:& nota maior imago:
Obſtipui:ſteterũtq; cõæ:& uox faucibus hæſit
Tum ſic affari:& curas his demere dictis.
Quid tantum inſano iuuat indulgere labori
O dulcis coniux:nõ hæc ſine numine diuom
Eueniũt:nec te comitẽ hic aſportare Creuſam
Fas:haud ille ſinit ſuperi regnator Olympi.
Lõga tibi exilia:& uaſtum maris æquor arãdũ.
Ad terrã heſperiam uenies:ubi Lydius arua

¶ Maior imago:qa umbra maior ẽ corporẽ.Quid tñ cõſolatio ẽ.ſequit̃ ẽt diuĩatio:q̃ aĩs liberatis a corporẽ cõcedit̃.Vt nec lõgũ lætabere:te quoq; fata expectãt paria.¶ Inſano:magno:ut Inſani feriãt ſine littora fluctus.¶ Indulgere operã dare:ut Indulgẽt uiuo.¶ Sine numĩe diuũ:ſine fati neceſſitate.ut.n.Stati⁹ dicit:Fata ſũt q̃ dii fant̃:uel q̃ ĩdubitãter eueniũt.¶ Nec te comitẽ hic aſportare creuſã:hic uerſus caret ſcãſiõe: uñ multi hinc: melti as ſyllabã detrahunt.Si tñ uis fide ſeruata hũc ſcãdere:fit cõuerſio:ut Eueniũt nec te hic comitẽ.& põt ſcãdi p̱ ſynalœphã.Aliter nec ecliſim: nec hiatũ:nec ſynalœphã recipit.& aſportarẽ bñdixit: nõ.n.Vir.ſine rõne aſ.ponerẽ potuiſſet & haud temerẽ aſportare:dixit clã deportare.Nã qđ ibidẽ faceret aſ. q̃ ſyllaba qõnẽ ĩ ſcãſione facit:& bñdixit aſportare.n. clã deportare.nã & Cice.ait.i.li.uerrinarũ.nõ te ex ſicilia lr̃as ĩ uerrẽ deportare uelle arbitrabãt̃:ſed qđ iiſdẽ lr̃is illi⁹ p̃tura & tua q̃ſtura cõſignata ſit aſportare te uelle ex Sicilia lr̃as ſuſpicãt̃.¶ Fas: qa ſeqt̃ Regnũq; & regia cõiux Parta tibi.¶ Creuſã:qa latĩa declinato ẽ latius erit accẽt⁹.¶ Olympi:cur ĩ penultĩa accẽtus ſit: mãifeſta ẽ rõ apud latĩos.q̃q̃ græci diſcretionẽ uelĩt p̱ accẽtũ facerẽ mõtis & cæli:qđ ſupfluũ ẽ.¶ Arãdũ:qa legim⁹ Subtrahit̃q; ſolũ:nõ ĩmerito dixit nũc arãdũ.¶ Heſpiã:freq̃nti epitheto Italiã ab hiſpãia ſegregauit: q̃ & ĩpa heſpia dr̃.¶ Vbi lydi⁹ tybris:thuſc⁹.Dict⁹ Lydi⁹ a fratre Tyrrhẽi.Nã Lyd⁹ & Tyrrhn⁹ duo fratres quũ eos p̱uĩcia una nõ ferret:ĩ ſortẽ miſerũt:ut diuiſis copiis p̱ficiſceret̃ un⁹ ad nouas ſedes q̃rẽdas:p̱fect⁹ Tyrrhenus ẽ:q ex ſuo noĩe thuſcos tyrrhẽos uocauit.Lydia ãt dicta ẽ ĩ q̃ fr̃ r̃mãſerat.Vñ nũc traxit:ut Lydiũ diceret.Thuſci ãt a frequẽtia ſacrificii dicti ſt̃:hoc ẽ απο του θυειν.Conſtat nãq; illic a Tage aruſpicinã reptã:ut Luc.meminit Sed cõditor artis Fixerit iſta tages.& alibi hæc propter placuit thuſcos de more uetuſto aciri uates.

¶CHRI. Simulacrũ:cõſtat hõ ex aĩo & corpe & umbra: Aĩus ſupnus cælũ repetit.In terrã cadit corpus.Vmbra ãt q̃ ut ait Lucre.ẽ ſupra ſpoliat⁹ luminis aer:corp⁹ ſequit̃ qđ ergo ĩferos petet:ſed dep̃hẽderũt philoſophi eẽ ſimulacrũ:qđ ad nr̃i corpis effigiẽ factũ ĩferos petat.Id aũt ſpẽs eſt corporea:q tãgi nõ põt ſicut uẽtus.Hãc rẽ & Hõe.reqrit uiſo Herculis ſimulacro apđ ĩferos.¶ Maior im.qa diuĩa poti⁹ q̃ hũana eẽt.¶ Steterũt:correptiõe penultĩæ ſyllabæ p̱ ſiſtolẽ:q̃ lõga eẽ debuit celeritatẽ horroris exp̃ſſit.¶ Hæſit:retẽta eſt ſed de hoc uerbo alibi. ¶ Nõ hæc ſine numi.di.nihil ualidi⁹ ad cõſolationẽ obiicere potuit q̃ neceſſitatẽ:q̃ cũ oẽm adimat ſpẽ:nos q̃primũ obdurare ſuadet.Eſt.n.ĩpa ſpes ĩgẽs tormẽtũ mortalibus.Itaq; iure q̃rit̃ a doctis mali ne an bõi pl⁹ afferat hoĩbus ſpes.¶ Lõga tibi ex.iure illi diuinationẽ tribuit.q̃ oẽm mortalitatẽ exuta ĩmortalis ſit effecta.¶ Lydius: Tyrrhẽos ĩtelligit q a lydis ſũt hoꝝ ita mẽinit Herodo.Cũ quãdoq; lydi fame opprimerẽt̃ curauit eoꝝ rex ma n⁹:ut altera die cibũ caperẽt:altera ludis qb⁹ oblectarent̃:ĩtẽri ſine cibo degerẽt.Sed cũ iã ad decimũoctauũ annũ ĩ hac calamitate uerſarent̃.cõſtaretq; tãtã turbã a regiõe alii ñ poſſe:bifariã diuiſit populos rex: & illã p̃tẽ cui ſorte ul exiret euẽit cũ Tyri habeo ei⁹ filio ad nouas ſedes occupãdas emiſit.Venerũt ergo ĩ Italiã:& pulſis umbris:ubi nũc ſũt regnauerẽ:& ſe a noĩe ducis tyrrhẽos appellauerẽ.Lidia ãt ipſas glebas hẽt.Vñ aurũ ducit̃ fuerũt primi lydi q nũiſmata aurea & argẽtea cuderẽt.priẽ ludos talorũ.& pilæ ĩ ea q̃ duxi difficultatẽ ĩuenerũt.Virgines lydorũ uulgo p̱ſtãtes dotes lucrãt̃:Hæc Herodo.Diony.uero halicarna.plures de tyrrhẽis refert opiniões: & ab aliis eos ĩdigẽas putatos ſcribit.Ab aliis aduẽas.Et q ĩdigẽas putãt aiũt tyrrhẽos dictos fuiſſe a tyrſis.Id.n. eoꝝ lĩgua ædes cõſtrictas atq; dẽſas ſic.n.habitãt ſignificarẽ uolũt.Qui aduẽas uolũt a tyrrheno duce denoĩatos aſſerũt.Hic ex ea lydia fuitq; meõia uocitata ẽ.Quitus a Ioue.Nã hic de⁹ ex Tellurẽ gẽuit Meſuẽ primũ lydiæ regẽ:q ex Calliroe oceãi filia Cotym ſuſcepit: ex Coty Aſia & Atis ſũt Atis ãt lydũ gẽuit: & Tyrrhenũ.Tyrrheno uero duce a lydis ĩ Italiã uẽtũ:& ĩperiũ partũ:& illi a ducis noĩe tyrrhẽi dicti ſũt.Alii dixerũt Herculis filiũ fuiſſe hũc tyrrhenũ ex Omphale lyda q pulſis pelaſgis ex p̃te ſeptẽtriõali Italiæ circa tyberĩ ſedes poſuerũt.Alii Telaphi filiũ fuiſſe Tyrrhenũ ſcribũt p̱fectũq; ĩ Italiã poſt troiã captã.Xãth⁹ ãt lydius ueteris hiſtoriæ ſcriptor neq; hui⁹ ĩ Italiã p̱fectiõis neq; tyrrheniæ tãq̃ lydoꝝ colõiæ mẽinit cũ hũiliora multa cõmẽoret:ſed dicit aty filios fuiſſe Lydũ:& corebũ:& ab altero lydos:ab altero corebos populos eẽ noĩatos.Hæc oĩa apđ Dio.ſũt q tyrrhẽos minie putat fuiſſe lydoꝝ colonos:cũ neq; eodẽ ſermõe:neq; eiſdẽ diis aut ſacris uterẽt̃:nec rurſ⁹ iiſdẽ ſtudiis:aut

legibꝰ ſed credit uocatos græcis tyrrhēos ſiue ex hītatiōe ī tyrſibꝰ ſiue ab eoꝝ duces. Stra. āt aſſētiť iis q dn̄t Aty Here. & omphales filio filios fuiſſe lydū & tirrhenū. & ipſū tyrrhenū pp eā cām q ſc. Her. cū pte po. ī italiā ueīſſe.

Inter opima uirum leni fluit agmine Tybris.
Illic res lætæ: regnūmq;: & regia coniux
Parta tibi: lachrymas dilectæ pelle Creuſæ.
Nō ego myrmidonū ſedes: dolopumue ſupbas
Aſpiciam: aut Graiis ſeruitum matribus ibo
Dardanis: & diuæ Veneris nurus:
Sed me magna deū Genitrix his detinet oris.
Iamq; uale: & Nati ſerua communis amorem.
Hæc ubi dicta dedit: lachrymātē: & multa uo
Dicere: deſeruit: tenueſq; receſſit ī auras (lentē
Ter conatus ibi collo dare brachia circum.
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago
Par leuibus uētis: uolucriq; ſimillima Somno.
Sic demum ſocios conſumpta nocte reuiſo.
Atq; hic ingentem comitum affluxiſſe nouoꝝ
Inuenio admirans numerū: matreſq;: uiroſq;
Collectam exilio pubem: miſerabile uulgus.
Vndiq; conuenere animis: opibuſq; parati

¶ SER. Leni agmīe: lēi īpetu. ¶ Lachrymas dilectæ pelle creuſæ: meliꝰ ad poſteriora referimus, ut dicat noli fleř: nec. n. captiua ſū. Male. n. pleriq; dicūt. qa habes uxorē paratā. ¶ Seruitū: ut ſeruiā modꝰ gerūdius ē. ¶ Dardāis: laꝰ a maioribꝰ. ¶ Nurus: laꝰ a cognatiōe ¶ His oris: ī qbꝰ coliť. ¶ Iāq; uale: recedētis ſignificatio ē, uñ de mortuis dř: ut Salue mihi maxīe pala Aeternūq; uale. ¶ Nati. ſ. c. amo. pp futurā nouercā commēdatꝰ aſcanius. ¶ Manꝰ effugit imago: q̄ſi imago q̄ nō teneť. Naturale. n. ē: ut nō poſſit teneri. Nā qđ ī ſexto ait: Da dextrā miſero: auxiliū ſignificat. ¶ Similia ſōno: ſic Cic. Similimū deo iudico. nā gēitiuo debuit iūgi. ¶ Sic demū: nouiſſime. ¶ Inuēio admi. quū iueniſſē admiratꝰ ſū. ¶ Exilio: ad exiliū. Donatus cōtra metrū ſēſit dicēs ex ilio: q̄ſi de ilio. Nā ī lōga ē. ¶ Miſerabile uulgus: magnum eſt quod addidit uulgus. ſic Stat. unde hoc examen: & una tot miſeræ: animis opibuſq; & uolebant & poterant.

¶ DONA. Dardāis: laꝰ cōis a gñe. ¶ Veneris nur. Laꝰ ꝓpria ipiꝰ. Sū ergo liberata ab hoīum īfirmoꝝ ſuitute: & ei deæ collocata ex q̄ ſe hortos oēs dii gloriāť: & hītatio ī locis origīalibꝰ. Magna ergo ꝯſolatio q uxorē nec captiuā nec occiſā iuēit: ſđ đtētā uolūtate eiꝰ deæ q̄ nulla ē potior. ¶ Nati cōis: nā & illo poterit leuari uxoris amiſſionē & ēt admōet pp nouercæ ſuſpitionē ut magis indulgeat filio: ac pp ea hæc nouiſſimū collocauit: ut magis pectori īfixū rliq̄ret ii tñ aptiꝰ hoc dixit ne ſi aliter ſētiř uidereť: řceſſuri aīum læderť. Hæc. u. d. īgratū facinꝰ fuiſſet: niſi đmōſtraſſet & plura ſe fuiſſe dictuꝝ: & ad illiꝰ dicta reſpōſuꝝ: ac diutiꝰ eā retētuꝝ niſi ipa đceſſiſſet. ¶ Ter. c. đmōſtrat ꝓpe uolētē āplecti: qđ corpale ñ fuerat. ¶ Cōatꝰ. i. n. pōiť. c. ubi effectꝰ ñ ſeqť. ¶ Ingētē nu. ꝑter eos quos dimiſerat iuēit aduēiſſe multos Alios. Hoc āt dictū ne ſolꝰ přiā deſeruiſſe uidať.

¶ CHRI. Lēi agmīe: ſic Enni. Qui p amœnā urbē lēi fluit agmīe tybris. ¶ Parta: nā cū a fatis deſtīata ſint: parta iā dici poſſūt. ¶ Dilectæ. q. d. quis me diligas: tñ pelēdæ ſť lachrymæ. ¶ Magna: nā μεγαλη a græcis diciť. Appellať āt ops Rhea berecīthia: Cybele bōa dea Matrē Saturni eā fabulāť græci hāc gyneciā noīant. Phryges illā Mydæ regis parētē aſſerūt. Romāi dryadē puellā Fauni uxorē. Nōnulli græcoꝝ illā ex matribꝰ liberi eē uolūt: q̄ nec fati licet: Vñ mulieres eiꝰ ſacra colētes tabernacula uitigineis ītexūt rāis. Sacris nephas ē uiris adeſſe. Itaq; cū īſtāt ſacra ipe uir ſiue ꝑtor ſiue cōſul ſit: cūctiq; mares una cōmigrāt. Vxor magnifice domū īſtruit magna ſacrorū ps ibi noctu cōficiť. Ait Plutar. ī uita Cæſaris. Augu. āt ī li. ii. de ciuitate dei: ait Oblectamur cæleſti uirgini berecithie: añ cuiꝰ lecticā die ſolēni lauatiōis eiꝰ talia p publicū cātitabāťa neq̄ſſimis ſcænicis: q̄lia nec matrē ipoꝝ ſcenicoꝝ deceret audiř ſpectāte & audiēte utriuſq; ſexꝰ multitudīe. De hac ēt multa refert Dio. Apud athlātios cælū quē ουρανον græci appellāt olī regnaſſe hoīeſq; hactenꝰ ſoliuagos errātes ī unū coegiſſe: & moribꝰ ac legibꝰ īformaſſe frugūq; & aliaꝝ utiliū reꝝ iuētorē fuiſſe: & qm̄ ſyderū diligētiſſimꝰ ſcrutator eēt multa futura hoībꝰ ꝑdixiſſe: & ānū ad ſolis & mēſē ad lūæ řuolutionē īſtituiſſe. Quapp cū e uita migraſſet: illū & diuinis honoribꝰ ꝓſecuti ſť & ꝑpetuū regē putarť. cæluq; de ſuo noīe appellarūt. Hic ex titea uxoř. xv. filios creauit: quos a mře titāes appellāt. Hāit & filias: q̄rū excellētes fuerūt Baſylea. i. regina & Rhea: ſed Baſylea maior natu qm̄ fřes affectu materno educauit: magna mř ē noīata: & Cybele & Didimene uocať. Tradiť tñ huiꝰ deæ aſia ī phrygia origo. Dicūt. n. uetuſtū & lydiæ: & phrigiæ Meonē & Dyndime uxoř filiā ſuſcepiſſe q̄ nutrire nolēs exponēdā ī ſyluis curauit q̄ diuinitꝰ a pardis & huiuſcemodi feris nutrita a mulieř paſtoris iuēta domū q̄ abducta. Cybele appellata ē. Mox iā adulta forma: modeſtia: ac prudētia excelluit. Nā ex plurimis calamis fiſtulā primā iuenit: & cymbala & tympana ad ludos & coreas & ꝯtrā pecudū ac puerorū morbos ſalutaria remedia. Hæc fřis Saturni uxor Iouē Iunonē Neptūnū & Plutonē gēuit. Dicta ē deoꝝ mř: & datꝰ currꝰ & leōes ad illū uīcti: & corōa turrita ī capite. ¶ Ter. c. locꝰ ex Home. ē. In idæ mōtibꝰ urbē ſcepſim fuiſſe dīt ī q̄ Aeneas regiā habuit. Huc ex troia fugiēs uēit cū familia: & ad eū breui ꝯuēit īgēs turba At græci miſſo caduceatoř iuſſerūt: ut cū oībꝰ ꝓuīcia cederet. ¶ Sic. d. ſ. ſic. ſ. ī multo mœroř ī multa āxietate: ut & patri exiliū ſuaderet: & pſuaſū una cū filio & uxoř & reliqs cōitibus in tutū p tot picula educeret: ut aīaduerſa cōiugis amiſſiōe tā diu tā diligēter cū tāto piculo eā ubiq; īqreret. ¶ Demū: oñdit cū multa feciſſet p eā noctē potuiſſe eā uideri lōgā: uel demū. q. d. poſt multos laboř ſtādē oīs res ī caſū rediit. ¶ Cōſūpta: iccirco cōſūpta qa nihil ī ea pfeciſſet. ¶ Cōitū. a. Nā ad eū tāq̄ ad fortiſſimū: ſapiētiſſimūq; ducē & přiæ amatorē cōfugerāt ueluti ſperātes ſi aliqđ remediū přiæ afferri poſſēt: ab eo facile alatū iri: ſin ñ poſſet illiꝰ ſapiētia & fortitudīe exilii miſerias facile poſſe mitigari. ¶ Vndiq;: ex oī ordīe ciuitatis & ex oī loco pp qđ oñdiť magnā fuiſſe æneæ auctoritatē cū oēs ī eo oēm ſpē repoſuiſſēt. ¶ Parati: nō ergo uenerāt cōſultaturi: ſed illiꝰ cōſiliū ueluti potioris: accepturi: nec ſe ſolū ſed opes ſuas cōmittebāt. Qđ nō feciſſēt niſi ꝓbū fortē ac ſapiētē ciuē cognouiſſēt. Quod āt dicit Collectā exilio: oſtendit oēm ſpem defendendæ urbis depoſuiſſe.

Cybele

¶SER. Lucifer idæ:ut troiãis uĩ.ſic alibĩ:Tibi deſerit heſperꝰ oetã.Illic.n.oriri uel occidere putant̃ ſidera:uñ uideri uel ĩcipiũt uel deſinũt.hoc ẽ ãt q̃d ei Venꝰ ꝓmiſit nũq̃ abero.Varro.n.ait:hãc ſtellã luciferi q̃ Venus dr̃ ab ænea donec ad laurẽtẽ agrũ uẽiret ſemꝑ uiſam.& poſtq̃ ꝑuẽit uenerẽ uidiſſe uñ & ſe ꝑueniſſe cognouit.¶Ducebatq; diẽ:quia lucis eſt præuius.¶Opis:ferẽdi auxilii.¶Ceſſi:deeſt igit̃.¶Montem:ut oſtẽdit in nono idã ſignificat.ubi Vir.inquit.Tẽpore quo primum phrygia formabat ab ida Aeneas claſſem & pelagi petere alta ꝑabat.

¶DONA. Lucifer idæ:noua deſcriptiõe uſus ẽ diei naſcẽtis.Nã añ ipſũ exorit̃ lucifer hũc ſeq̃t̃ lux:q̃ diẽ plenũ cõfirmat:ergo nõ tã nũciꝰ uenĩẽtis diei ẽ:ſed fidꝰ certuſq; ꝓductor.¶Danai obſeſſa.t.l.por.hoc ſignum erat illos potitos ẽ uictoria & lux cõtraria ſaluti ſuæ & ſuoꝶ erat.Ergo ſpoliatus omni ſpe:Ceſſi ueluti neceſſitate coactus ꝑ lacoontis exitium per diligẽtiam matris qua mihi deos potuiſq̃ græcos inimicos oſtẽdit:ꝑ ĩcendiũ ex filii mei uertice:ꝑ hortationẽ patris & religioſas uoces uxoris.¶Ceſſi:potioribus neq; debui niti:q̃ totiens repugnantibus diis fruſtra certaui.

In quaſcunq; uelim pelago deducere terras.
Iamq; iugis ſummæ ſurgebat Lucifer Idæ:
Ducebat diem:Danaiq; obſeſſa tenebant
Limina portarum:nec ſpes opis ulla dabatur.
Ceſſi:& ſublato montem genitore petiui.

¶CHRI. Lucifer:ſtella Veneris lucidiſſima eſt oĩum planetarum:ut diximus cum de uenere uerba fecimus.

Modeſtini iuriſconſulti. Argumentum.iii.

POſt euerſa Phrygum regna: fuga cœpta moueri
Vtq; ſit ĩ thracen prĩo deuectus:ibiq;
Mœnia condiderit Polydori cæde piata
Regis & hoſpitium:ut Phœbi reſpõſa canebãt
Cœptũ iter in Creten:rurſus noua fata reperta:
Naufragꝰ ut fuerit Strophadas ꝯpulſꝰ ad ũdas
Inde fugam:atq; iteꝶ enarrat ꝓcepta Celæno.
Liquerit utq; Helenum preceptis ordine fatis.
Supplicẽ achæmẽidẽ:Polyphẽo urgẽte ſ̃cepit
Amiſſũq; patrẽ Drepãi:atq; hic deinde q̃euit.

P.Virgilii Maronis Aeneidos. Liber Tertius.

POſtq̃ res Aſiæ: Priamiq; euertere gentem
Immeritam uiſum Superis: ceciditq; ſuperbum

SER. POſtq̃ res aſiæ:priamiq; euertere gẽtẽ. Secũdũ ĩterrogationẽ Didonis poſt ĩſidias græcoꝶ:& caſus ſuoꝶ:ꝓprios errores exequit̃:quos ꝑtulit anteq̃ ad Africã ꝑuẽiret:ordĩe ut ſupra dximꝰ cõmutato.Nã rectũ operis ĩitiũ ẽ.Fracti bello fatiſq; repulſi.Fuga ãt eiꝰ hæc ẽ:Reliq̃ns Iliũ Idã tẽuit.Inde Antãdrũ ciuitatẽ iuxta q̃ factis nauigiis tẽuit Thraciã:ĩ q̃ Aenũ oppidũ cõſtituit:ut multi putãt.Mox ꝓdigiis territꝰ:Delũ tenuit.Illic accepto augurio:error̃ p̃ris ꝑteruectꝰ cycladas:uẽit ad Cretã:ubi quũ peſtilẽtia laboraret:a diis p̃atibus mõitus:ad Strophadas delatꝰ ẽ ĩſulas.Inde ꝑteruectꝰ maritĩa græciæ apud Epirũ ſuſceptus eſt Heleni hoſpitio.uñ ꝓfectꝰ Calabriã tẽuit.& illic ſtatĩ territꝰ aduẽtu Diomedis abſceſſit:nauigauitq; uſq; ad Scyllã & Carybdĩ:q̃ ſũt Aetnæ uiciæ:uñ uẽto pulſus:circũita maxĩa ꝑte Siciliæ Drepanũ uenit.Ibi ſecũdũ Vir.ꝑdidit patrẽ.Inde ut ẽ ĩ prĩo ad Didõis regna ꝑuenit.¶Poſtq̃:Hæc ꝑticula ꝯnectẽdis adiũgit̃ rebus:ut Poſtq̃ altos tetigit fluctus Sic.n.dictis ſequẽtia copulant̃.¶Res:mõ ĩperiũ:ut res agamẽnõias.bñ ãt Aſiæ:q̃ſi tertiæ orbis partis.Nã phrygia ĩ aſia ẽ:Iliũ ĩ phrygia minor̃.¶Priamiq;:nõ ẽ iteratio.Nã potuit aliud ſine alio fieri.ut Vel phrygia tota euerteret̃:uel ſolũ Iliũ.¶Gẽtẽ ĩmeritã:bñ gẽtẽ:nã Laome.& Paridis culpa uniuerſa gẽs ꝑire nõ debuit.¶Viſũ ſuꝑis:laꝰ Ilii:q̃đ nõ niſi dii potuerũt ſubuertere.Quotiẽs cũq; ãt ratio nõ apparet:ſic uiſũ interponit̃:ut Hora.Sic uiſũ ueneri:quũ amorẽ oñderet nõ eẽ pulchritudĩs.Et bene accuſatio ĩ deos hẽt quãdã uenerationẽ:alioq̃ ſacrilegiũ ẽ.¶Suꝑbũ iliũ:nobile.Iliũ ãt Virg.neutro gñe tñ declinat:Hor.ẽt fœminino:ut Nõ ſemel.Ilios uexata.Sãe mõ Iliũ ꝓpe de ciuitate dixit.Nã regio Troia ẽ:q̃uis ĩterdũ ꝑ ciuitate ꝓuĩciã põat:ut Et cãpos ubi troia fuit.

¶DONA. Narraturus errores ſuos optĩe ĩcepit ab recedẽdi de Troia neceſſitate.ñ tñ omittit excuſationẽ ſuã q̃ uult eẽ firmatũ nõ tã græcis:ſed diis aduerſãtibꝰ ob nullã culpã ꝑiſſe ĩpiũ troiæ.¶Poſtq̃: res aſiæ põit q̃tuor diuerſæ:ꝑterita:q̃bus affligebat̃ & totidẽ futura:ut ſpes acerba futuroꝶ augeret mala ꝑterita.ꝑterita ſ̃t ĩteritũ iliẽſis ĩpii.Euerſio familiæ ꝑami q̃đ maxĩe dolet ꝑp uxorẽ q̃ filia ꝑami fuit.Cũ uero dicit uiſũ ſuꝑis oñdit nõ meritis troiãoꝶ:ſed deorũ ĩtolerabili prauitate euẽrſſe ut r̃gnũ fũditꝰ ĩteriret.¶Suꝑbũ:nobile:ut ñ leuis res uideret̃:cuiꝰ ĩteritũ dolebat.

¶CHRI. Poſtq̃ res aſiæ:optimo artificio cõſtitu

tum eſt hoc principium. Nam cum in longo ſermone defeſſos eſſe oporteret auditores: ita incipit: ut omnia magna proponat. Nam & regnum aſiæ. & gentem Priami & ſuperbum.

Iliũ: & omnis humo fumat Neptunnia Troia:
Diuerſa exilia: & deſertas quærere terras
Auguriis agimur diuom: claſſemq́ ſub ipſa
Antãdro: & phrygiæ molimur montibus Idæ:

¶ SER. Humo fumat neptũnia troia: humo .i. ab humo: & ſignificat patriæ ſuæ ſolũ quoq́ arſiſſe. Sãe q̃rit̃ qũo dixit cecidit: & fumat. Sed aut ꝑ licẽtiã poeticã tp̃s ꝓ tp̃e poſuit: ut Meminiſſe horret luctuq́ refugit. Aut certe naturã rerũ expreſſit. Nã ruia ĩ breui fit. Fumus uero ĩ lõgo ꝑmanet tp̃e. Nã qđ ait Probus ad diſcernẽdũ tp̃s circũflectẽdã ultimã ſyllabã: ut ĩtelligamus fumauit: nõ ꝓcedit: qa põe tñ uerbũ ĩ ultĩa hẽt accẽtũ: ut ſignificet retro. ¶ Diuerſa exilia: multi ad illud r̃ferũt: Magnũ q̃ ſparſa ꝑ orbẽ. Cõſtat nãq́ diuerſas ꝑtes obtiuiſſe troiãos. Sed meli⁹ ẽ ſpecialiter hoc Aeneæ dare: q cõpulſus eſt auguriis diuerſas terras: hoc ẽ e regiõe poſitas q̃rere. ¶ Deſertas: ãt a Dardão accipe. Nã ubiq́ uberes eas eẽ legim⁹: ut Atq́ uber̃ glebæ. ¶ Auguriis agi. di. i. mõemur ex flãma: q̃ tp̃a aſcãii paſta ẽ: & curſu ſtellæ: & Creuſæ admõitiõe q̃ dixit: Et terrã heſpiã uẽies. ¶ Sub ip. an. iuxta ãtãdrũ. Eſt ãt ciuitas phrygiæ. dicta ãtãdros uel ꝙ de ãdro ĩſula eã ꝯdiderũt colõi: q̃ſi αντι ανδρου: uel qa græci uẽiẽtes ꝑ Thraciã ceper̃ Polydoꝝ: ꝓ cui⁹ ꝑcio hãc a Priamo accepe ciuitatẽ: q̃ ex facto nom̃ accepit: q̃ſi αντι ανδρος. i. ꝓ[?] uiro qa ꝓ r̃dẽptiõe Polydori data fuit: q̃uis huic opiniõi Vir. nõ cõſẽtiat. fert̃ tñ ꝙ poſt acceptũ ꝑciũ a græcis occiſ⁹ ſit lapidib⁹. Alii a polymeſtore occiſũ dicũt poſt euerſã troiã: & ĩ maria ꝑcipitatũ. Cui⁹ quũ mr̃ Hecuba agnouiſſet cadauer: & captiua ducerer̃: flẽdo ĩ canẽ cõuerſa ẽ: quũ ſe ꝑcipitar̃ uellet ĩ maria. qđ iõ fingit̃: qa nimio dolor̃ ĩaniter græcis cõuitiabat̃. ¶ Phrygiæ idæ: ad diſcretionẽ cretẽſis. ¶ Moliur: param⁹. Et bñ petit loca: ĩ qb⁹ & lateãt: & nauigia ꝑparet:

¶ DONA. Oẽs: eẽt. n. ſolatiũ ſi aliqd ſemiuſtũ & ſemidirutũ reliq̃ret. ¶ Fumat: oſtẽdit oĩa fuiſſe cõſumpta. Nã oĩbus ĩcendio aſſũptis: ſolũ fumũ reſpirat terra. Ergo repete ſic Poſtq̃ res aſiæ: poſtq̃ uiſũ ſupis: poſtq̃ cecidit ſupbum iliũ. ¶ Poſtq̃ omnis humo. f. n. t. Atq́ habes quatuor ꝑterita: futura ãt ſunt alia quatuor: & quod auelletur a patrio ſolo: quod quærent deſertas terras: & quod eſſent incerti quo irent: & ubi poſſent incerti quo irent: & ubi poſſent ſiſtere. Nam hoc ipſum incertum pœna eſt: cum laborum finis nuſquam appareat.

¶ CHRI. Iliũ: ueluti q̃dã magna ꝓnũciat. Vnde captet̃ attẽtio. Ex eo ãt ꝙ oſtẽdit & ꝑſẽtia miſera eẽ: & ſpẽ futurorũ multo miſeriorẽ ſibi ſũmã ex cõmiſeratiõe bẽiuolẽtiã cõciliat. Nã ĩ terra aliẽa & inimice iunõi ad dicta cõſtitutus: & oĩum rerũ egenus ſe oĩ miſericordia dignũ exhibere debebat. ¶ Viſũ ſupis: magis placet Seruius in hoc loco q̃ Donatus. ¶ Fumat: recte expõit̃ a Seruio. Priſciãus tamẽ Fumat: agimur & molimur ꝑſẽtia tp̃a ꝓ ꝑteritis poſita dicit. Fumat pathos a mõ. ¶ Diuerſa exilia. ſ. cherſoneſum: macedoniã: arcadiã: cretã: epiꝝ: ſiciliã: africã: Si ergo duriſſimũ ẽ unũ exiliũ qd erit q̃rere nõ unũ ſed plura: & ea diuerſa? ¶ Diuerſa exilia: iudicaui opeꝑciũ eẽ: ut ꝑter ipſũ poetæ figmẽtũ ea quoq́ breuibus adderẽ q̃ ueteres ſcriptores da æneæ exilio tradider̃ ĩ q̃re Diony. halicar. maxĩe ſeq̃r. Capto igit̃ ab achiuis ilio ſiue eq lignei dolo ſiue antenoridarũ ꝓditione: cætera qdẽ multitudo ĩ cubilibus dep̃hẽſa cæſa ẽ: æneas uero & q cũ eo troiãi erãt illenſibus auxiliares ex urbe dardano & ophrinio ſup tuta ꝑgami cõfugiẽtes arcẽ capiũt: ĩ q̃ & ſacra patria erãt & theſauri magni: ad eũq́ locum dilapſa quoq́ multitudo angiportoꝝ pitia cõfluxit: ut maior fugiẽtiũ q̃ caproꝝ nũer⁹ fuerit. Veꝝ cũ neq́ arcẽ iã urbe capta ſeruari poſſe ſparet æneas ſtatuit urbe ceder̃: & ſeq̃ntibus cũctis ſacra ac opes q̃s poſſet efferre: itaq́ in belli turba cũ aliquo ꝑſidio uiis ĩ idã ferẽtibus egredi prius iuſſa: ip̃e cũ armatis ſubſecutus ẽ: cũ diu circa oppugnationẽ hoſtibus tamẽ r̃ſtitiſſet. Patrẽ ãt & ſacra & uxorẽ & liberos currib⁹ ĩpoſitos ſecũ eduxit atq́ tutiſſima idæ occupat. Acceſſerũt ait & ii q Dardanũ ĩcolebãt & ophymiũ & alias Troianis urbes itaq́ his fretus copiis æneas in urbẽ r̃uerti poſſe ſpabat. Sed cũ oĩa diripuiſſet Græci tãdẽ ĩ pactionẽ deſcẽdũt: ut æneæ cũ ſuis abir̃ liceat: itaq́ ip̃e natorũ maximũ Aſcaniũ cũ parte ſocioꝝ ĩ daſcylitẽ: agrũ mittit ubi ẽt lacus ẽ aſcãius: Regnauitq́ ibi aſcãi⁹ donec Scamãdrũ & alios Hectoris filios e Græcia a Neoptolemo dimiſſos ad patriũ ĩpiũ reducẽs ĩ Troiã rediit ipſe ãt Aeneas ĩ Thraciã enauigauit: hæc ait Hellanicus. Sophocles ãt ĩ tragœdia Lacoõtẽ ait iuſſu anchiſæ cũ recordaret̃ eoꝝ qbus a Venere ĩ ſtuporẽ ductus ẽ ad æneã ĩ idã ueniſſe: & hũeris patrẽ portaſſe: Menecrates ãt Xãthius ait illũ urbẽ achiuis ꝓdidiſſe ꝑꝑ inimicitias quas cũ Alexãdro gerebat: qm̃ ab eo a dignioribus ſacris ꝓhibitus eẽt: hoc igit̃ beneficio achiui domũ illi ſeruarunt. Alii dicũt cõtigiſſe tũc eũ ĩ portu Troião fuiſſe alii a priamo militaris rei cã ĩ phrygiã miſſũ. Cephalõ gergithius: & egeſippus q de pallẽa ſcripſit: æneã ĩ Thracia piſſe dicũt: Alii ĩ horcomenum arcadiæ uẽiſſe uolũt: ut ait Aretha: q de arcadia ſcribit: Agathyllus poeta arcas ſcribit illum ex arcadia ĩ Italiã ueniſſe: & Romulum genuiſſe: Sed de aduẽtu ipſius in Italiã alibi ſcriptum a nobis eſt.

Diuinationis Genera Aruſpicina

¶ Auguriis agimur: nã noſtra ſpõte q̃uiſſemus ĩ patria. ¶ Auguriis: placet ſemel: totã diuinationẽ perſcribere. Diuinãdi igitur teſte Cice. duo ſunt genera naturæ unum: alterum artis: natura aũt furorẽ habet & ſomnium. Furor eſt quo perciti aut ſacerdotes aut alii futura prædicunt: hic autem diuinus eſt ueluti is quo afflati ꝓphetæ uera predicunt: hic autem nunq̃ fallit: quia a ſpiritu paracleto eſt: aut a dæmonibus ꝓuenit: qualia fuerunt oracula apollinis aut Hãmonis aut reliquorũ: in quibus nõnunq̃ luduntur homines. Somniandi ſpecies quiq́ ſunt: ex quibus tres ueræ ſunt. Sed de his dictũ eſt. Ars autem apud priſcos habuit aruſpicinã: auguria: aſtrologiã & ſortes aruſpicina inuenta eſt apud ethruſcos. Nam aranti cuidam in agro tarq̃niẽſi & ſulcum profundius imprimẽti ſubito e terra extitit quidam qui tages appellatus eſt: facie quidem puerili: ſed ſenili prudẽtia: ab hoc igitur uniuerſa ethruria aruſpicinam edocta eſt: aruſpicina autẽ ab ara & inſpiciendo dicitur. Continet autem hæc in ſe exta fulgura: & oſtenta: Nam mactata hoſtia apud aram: eaq́ aperta quomodo cor: epar: & reliqua exta ſeſe habet inſpiciunt: ex eorumq́ habitu diſpoſitione: & colore futura coniectabãt. Vt quo die primum in ſella aurea ſedit, Cæſar in boue quẽ immolauit cor non apparuit: ex quo futuram infœlicitatem prædixerunt

aruſpices. Oſtēta ſunt q̄ pter naturā eueniētia futurū aliqd ſignificāt:nā cū in exercitu exerſis eq̄ aīal bellicoſum Oſtētū
leporē timidiſſimā ferā peperiſſet portēdebat̃ tātū exercitū & tātis opibus ſuffultū turpē eē fugā moliturū. Vt
āt inqt Cice. Hæc qa aliqd futurū oſtētāt:portēdūt:mōſtrāt:& pdicūt:oſtēta:portēta:pdigia:& mōſtra appel/
lant̃:Quibus priſcoꝝ hiſtoriæ refertiſſimæ ſunt:Tertia ps aruſpicinæ in fulmīe & fulgure & tonitru cōſiſtit.
Vnde ē illud. De cælo tactas memini pdicere q̄rcus. Hæc ſub aruſpicina repōi oſtēdit Cice. his uerbis ait.n. Sed
q̄m de extis & de fulgurib⁹ ſatis ē diſputatū:oſtēta reſtāt:ut tota aruſpicina ſit ptractata. Hæc ē igit̃ aruſpicia &
q eā exercēt tū aruſpices tū extiſpices dūr:ī ſecūda āt pte eius diuinatiōis:q̄ artis ē auſpicia ponunt̃ ſiue auguria.
Auſpicia ab auibus inſpiciēdis:auguria ab auiū guſtu uel garritu dūr. Erāt āt apud antiquos tria diuinādi gene Auſpi/
ra in auibus. Nā aliæ uolatu:aliæ cātu:aliæ guſtatu futura īdicabāt. Quæ uero uolatu ppetes q̄ cātu oſcines uo/ cia
cabant̃. Gellius āt refert inferas aues ab auguribus dici:q̄ iis cōtrariæ ſunt q̄ ppetes dūr. Tertiū genus ex tripu/ Augu/
dio ſoliſtimo uētura notabat:Vnde dānat̃ Mācius q cū e cauea pducti pulli eſcā cape nolēt ſiue iratus ea re ſiue ria
artē irridēs iuſſit in aq̄s piici adēs ut biberēt poſt quā eē nollēt. Cice. ait in li. de diuinatiōe. Quid de auguriis lo
q̄r:tuæ ptes ſunt. Tuū in quā auſpiciorū patrociniū eē dēt. Augures igit̃ & auſpices hæc cōſiderabāt:atq; ēt oīa
dūr āt oīa q̄ cū ob aliā cām ab aliis dicta ſt̃. Nos tñ ea in noſtrū negociū trāſferimus:cui⁹ exēplū hoc ſit. L. Paul⁹
æmilius cōſul cōtra perſem macedonū Regē creatus domū e ſenatu rediēs offēdit filiā noīe tertiā lachrymātē
& cū īterrogaſſet cur triſtis eēt:Mi pr̃ īqt illa pſa piit:Erat āt pſa nom̄ catellæ:q̄ ī delitiis habebat:ſed Pau. ex his
uerbis Perſis Regis mortē futurā aīo cōcepit. Hæc igit̃ icc{i}rco oīa dūr eo q̄ hoīum ore plata ſunt. Sortiū āt ori
ginē huiuſcemodi referūt. Numerius qdē fuſcus apud pneſtinos p ſomniū admōitus:certo in loco ſilicē pfora Omen
uit. Atq; forato ſaxo ſortes ī robore ſculptas priſcarū litterarū notis iuenit. Quæ habitæ ī maxīa ueneratiōe for Sortes
tūæ mōitu manu pueri miſcebant̃:atq; educebant̃:habes igit̃ oīum iſtorū generū noīa:nā aſtrologia : ita late Mōſtrū
patet ut ne uolumīe qdē nō dicā explicari:ſed notari poſſit:nō tñ Marcelli me differētiæ fugiunt. Ait.n. Mōſtra Portētū
& oſtēta eē deoꝝ pdigia iras uel mīas. Portēta q̄ aliqd īminet̃ ſignificāt. Ser. āt mōſtrū ad pſens uult referri. Pro Prodi/
digiū ad id quod in longum tempus dirigit ſignificationem. Sed mihi placent quæ dixi ex ſentētia Ciceronis. gium

Incerti quo fata ferant:ubi ſiſtere detur.
Cōtrahimuſq; uiros. uix prima incepat æſtas:
Et pater Anchiſes dare fatis uela iubebat:
Littora cū patriæ lachrymās:portuſq; reliquo:
Et campos ubi Troia fuit:feror exul in altum
Cum ſociis:natoq;:Penatibus:& Magnis Diis:
Terra procul uaſtis colitur mauortia campis:

¶SER. Incerti quo fata:qa q̄ſqs nauigat:licet mē/
te deſtinet locū:quo tamē fert̃ īcertus eſt. ¶ Vbi ſiſte/
re det̃:a pteritis tractū ē:qa nec ī Thracia pmāſit: nec
in Creta. ¶ Cōtrahimuſq; uiros:colligimus:Vnde ē.
Vnā q̄ lycios. Item & fratres lycia miſſos:& apollinis
agris:eos. ſ. q ad auxiliū uenerāt. ¶ Vix: mox: ut uix e
cōſpectu ſiculæ telluris in altū Vela dabāt læti. ¶ Prīa
æſtas:aut uernū tēpus dicit:aut qa ē adulta & pceps. Pier. in hasta fol. 311 p. 2.
¶ Pater anchiſes:ut diximus τοπρεπον ſeruat: ut pr̃
iubeat. ¶ Exul:quaſi trans ſalum miſſus:aut extra ſo
lum uagus. ¶ Cū ſociis natoq; penatibus & magnis
diis:duo hūana poſuit:& duo diuina:patris nō fit mētio:qđ ſecundū Vir. ad Italiā nō uenit. ¶ Penatibus & ma/
gnis diis:Varro quidē unū dicit eſſe penates & magnos deos. Nā in baſi ſcribebatur magnis diis. poteſt tamen
hoc pro honore dici. Nā dii magni ſunt Iupiter:Minerua:Mercurius:qui Romæ colebant̃. Penates uero apud
Lauro lauiniū. unde apparet non eſſe unū. ¶ Terra procul:procul q̄ſi porro ab oculis:unde pōt ſatis lōge ſignifi
care:& nō ualde:ut in quīto:Eſt pcul in pelago ſaxū:qđ ſatis lōge fuiſſe intelligi nō pōt:ne uoluptas pereat ſpe
ctaculi. q̄q̄ & hic ſimilis poſſet eē ſignificatio. breuis ē.n. helleſponti trāſitus. ¶ Vaſtis:āt aut uaſtatis:aut magnis.
¶DONA. Vix:Nā fugitiui matuꝝ tp̄s expectare nō poſſunt:& qa definita loca nō habuimus: nauigauim⁹
quo fata ducebāt. ¶ Littora:nā patria pierat: & ommitto terrā locū ſtabilē & certū:& ſequor īcerta maris. ¶ Et
cāpos:nō ſine ſummo dolore uidet latitudinē cāpoꝝ:in q̄ mœnia diruta iacebant:& tria poſuit:q̄ p naturā ſuā
nō potuerūt pire littus portū cāpū. ¶ Cū ſociis. n. q. p. & . m. d. Tacuit patrē:qa iā eū noīauerat. ¶ Terra. p. optime
ignorāti Didōi terrā expōit:in q̄ ſitus loci & īcolaꝝ pſona & oportūitas eū pp ppinqtatē laborū lōgioris itine/
ris leuaret : & pp fertilitatē īdigētibus poſſet opitulari. Q̄m āt Thraces amiſſerāt Lycurgū Regē uidebat̃ qđ
nullus aduerſarius ueniētes phibere poſſet. Firmabat āt ſpecie religio fœderis diuturnitate tēporis roborata.
¶CHRI. Incerti quo fata ferāt:uide hoc in allegoriis qd ſibi uelit. ¶ Cōtrahimus:ī unū cogimus: cōtrahere
tamē exercitū cū dicūt hiſtorici potius paucitatē militū q̄ copiā ſignificare uident̃:qđ quadrat huic loco. Nā cū
ad nouas ſedes parādas maiori eſſet opus exercitu:erāt ita cōgregandæ copiæ:ut ne miles quidē unus reliquæ
retur. Prima æſtas in quatuor tempora diſtinguitur annus. Nam ingrediente ſole arietem incipit uer: cum āt
tangit Cancrū initium facit æſtatis:a libra autem exoritur autumnus:bruma demū ſiue hyems tunc incipit
cū ſol Capricornū aſcendere incipit. Sunt ergo ſingula tēpora ex ternis menſibus. Ergo in primo menſe dicitur
primū uer. In ſecūdo adultū uer. In tertio pceps uer. ¶ Littora cū. a. pathos a loco:ut nō patriæ fines & dul. lī. ar.
Et campos ubi troia fu. qua narratiōe hæc breuius eſſe potuit:nā ītegrum totius urbis & ædificioꝝ quæ urbi
adiecebant ſolum ſic oſtendit. ¶ Exul in altum:nam ſi miſerum eſt exulare a patria multo erit miſerius exula
re per loca incerta & periculoſa ut eſt mare. ¶ Procul:quaſi dicat in conſpectu:hoc eſt præ oculis:ut Serta pro/
cul tantum capiti delapſa iacebat. ¶ Mauortia:marti conſecrata. Hoc propter Belli ſtudia finxerunt. Statius in
ea templum Martis & Syluam ponit:ut hic ſteriles delubra notant mauortia ſyluæ. Dicunt fabulæ Martem
fuiſſe Filium Iunonis ſine uirili admixtione:quod iō fingūt qui a Bella a ſola Iunone:ideſt a terrenis rebus nō
autem a Ioue:ideſt a cæleſtibus ſunt. Eius auriga atq; ſoror bellona eſt Lupus & picus illi ſacrati ſunt. Nam lu/
pus animal eſt rapax & inſidioſum. Picus autem duritiæ roſtri dura robora cauat.

Thraces arant:acri quondã regnata Lycurgo:
Hoſpitium antiquum Troiæ:ſociiq; penates
Dum fortuna fuit feror huc:& littore curuo
Mœnia prima loco fatis ingreſſus iniquis:
Aeneadaſq; meo nomen de nomine fingo.
Sacra Dionææ matri:diuiſq; ferebam
Auſpicibus cœptorũ operũ: ſuperoq; nitentẽ
Cælicolum regi mactabam in littore Taurũ.
Forte fuit iuxta tumulus:quo cornea ſummo
Virgulta:& denſis haſtilibus horrida Myrtus:
Acceſſi:uiridemq; ab humo conuellere ſiluam
Conatus:ramis tegerem ut frondentibus aras:
Horrendũ & dictu uideo mirabile monſtrum:
Nam quæ prima ſolo ruptis radicibus arbor
Vellitur:huic atro liquunt̃ ſanguine guttæ:

¶SER. Thraces arant:figurate:nã minus eſt quam.¶ Acri quondam:ſæuo & cruento.Lycurgus autẽ rex Thraciæ fuit:qui ut habet fabula:dum contemnens Liberũ patrem eius amputaret uites;crura ſua incidit.Re uera autem Abſtemius fuit:quos conſtat acrioris eſſe naturæ:quod etiã de Demoſthene dictũ.¶ Regnata:participium ſine uerbi origine.¶ Hoſpitium antiquũ:aut carũ:aut re uera antiquum.Nam tanta inter ipſos familiaritas fuit:ut Ilione filia Priami Polymeſtori nuberet Thracum regi: cui Polydorum filium Priamus belli tempore paruulum commendauerat alendum.¶ Dum fortuna fuit:ſcilicet bona.Et ſimul oſtendit fidem cũ felicitate deficere.Sane ſciendum quotienſcunq; fortunam ſolã dicimus:felicitatem intelligi.Vnde & fortunatos tãtum felices:& infortunatos ſolos infelices uocamus.¶ Littore curuo:perpetuũ epitheton littorum eſt.Nam quod in.vi.ait:Tum ſe ad caietæ recto fert littore portum:ſignificat eũ ita nauigaſſe: ut nõ linqueret littus.¶ Prima loco: quia apud Cretã alia fecit modo autẽ ænũ ſignificat.ut Saluſti. Aenũ maroneãq;:& uiam militarem.q̃q̃ Homerus dicat inde auxilia ad troiã ueniſſe.ergo iam fuerat.Euphorion. Callimachus etiã hoc dicũt:ꝙ Aenum dicat̃ a ſocio Vlyxis illic ſepulto eo tẽpore:quo miſſus eſt ad frumenta portanda.¶ Fatis iniquis:bene quod ſcit futurum ꝓccupat.¶ Aeneadas:ecce nec Virg. ænũ dicit. ¶ Sacra dionææ matri:Veneri a matre Dione.ſecundũ Homerũ.Et bene diſpenſat:ut ſi ſequant̃ aduerſa:dionæam Venerem dicat:ut hoc loco.Si proſpera erit nauigatio de mari eã dicat eſſe procreatã:ut Vnde genus ducis:hæc autem inquantũ poteſt:ſed non ſemper reſeruat.¶ Auſpicibus cœptorum operum: Ioui:qui arcis deus eſt: Apollini propter auguria: Libero cauſa libertatis:Nam dii alii ſi inuocent̃ ad priuatam pertinent cauſam.Vnde de Didone legimus:Iunoni ante omnes cui uincla iugalia curæ:ꝓpter nuptias q̃uis enim reipubli.utilitas ſimularet̃:erat tamẽ ſpecialis cauſa Didonis:ſimiliter hic Aeneas ſacrificat Veneri: ſcilicet ut placeat matri.Quod autẽ de Libero diximus cauſa hæc eſt:ut ſignum ſit liberæ ciuitatis. Nam apud maiores aut ſtipendiariæ erant:aut fœderatæ:aut liberæ:ſed in liberis ciuitatibus ſimulacrum Marſyæ erat:q in tutela Liberi patris eſt.¶ Mactabam in littore taurum:cõtra rationem Ioui taurum ſacrificat: adeo ut hinc putetur ſubſecutum eſſe prodigium.ubiq; enim Ioui iuuencum legimus immolatum:ut Statuam ante aras aurata fronte iuuencum:Iam cornu petat & pedibus qui ſpargat arenam.Item Iuuenalis : Qui uexat naſcenti robora cornu Nam in uictimis ætas eſt conſideranda.¶ Tumulus:hoc ſermone & collem & ſepulcrum fuiſſe ſignificat.¶ Quo ſummo:in quo ſummo cornea uirgulta & myrtus.Bene elegit haſtis apta uirgulta.Nam legimus Et bona bello cornus.Item Et paſtoralem præfixa cuſpide myrtum.ergo ſi telis fuerat confixus: merito illic coaluere uirgulta.Cornus autem declinatur:ut ficus ſi arbor ſit.Nam cornu animalis indeclinabile eſt: licet genitiuum uſurpauit Lucanus:ut Cornus tibi cura ſiniſtri Lentule.ſic Cicero in Arato huius genus: pro genu.¶ Acceſſi:non ad cornum:ſed ad myrtum:quæ inter uerbenas eſt.Et bene matri ſacrificaturus aras coronat ex myrto.¶ Siluam:bene uariat:ut nunc ſiluam:nunc uirgulta:nunc uimina:nunc arborem dicat.¶ Monſtrum:bene monſtrum:nam ſtatim quid eſſet apparuit & hoc proprietatis eſt:abuſione tamen plerũq; corrũpitur.¶ Liquuntur ſanguine guttæ:in uerbo li producitur:ut hoc loco.Item Canis cum montibus humor Liquitur.In nomine uero breuis eſt:ut liquor.

¶DONA. Feror:nã nõ ſuo cõſilio uenit.¶ Fatis iniquis:hoc exitus reꝝ nõ initia docuerunt.¶ Sacra: primo inuocabam auxilium maternũ.Deinde alioꝝ:deorum qui auſpicio nouoꝝ fundamẽtorum eſſent neceſſarii.

Lycurgi ¶CHRI. Lycurgo:Orion ut in eius fabula dictum eſt:in thraciam uectus domitis populis ibi regnauit: ac Hippolagũ filium ſucceſſorẽ reliquit.Ex hippolago natus eſt Dryas & ex dryante Lycurgus. Hunc ait Home. a diis luminibus priuatũ eſſe:ꝙ Bacchi nutrices in nyſa latentes pſecutus eſt:ob idq; timens Bacchus in mare profugit.Seruius autẽ dicit ꝙ cum in contemptu Bacchi uites cæderet:ſibi crura amputauit. Lactantius ait in mare illum præcipitatum fuiſſe:quia aquam uino tanquam ueneno infecerit.¶ Sacra:ſacrum ſecundũ Trebatium eſt quicquid deorũ habet̃.ergo Virgi.ubicũq; ſacrũ dicit:deoꝝ meminit:ut hic.Itẽ ſacra Ioui ſtygio quæ .r.in cœpta paraui.¶ Mactare: proprie magis augere eſt unde macte puer.i.magis aucte:Et quoniam quæ deo ſacrificantur nõ pereunt: ſed magis creſcunt.Ideo fugiebant uerba mali omnis:neq; decebant interficio aut iugulo:ſed potius macto:& tamen quoniam quæ ſacrificabantur interficiebantur aliquando mactare ponitur

Tumulus ſimpliciter.i.interficere.¶ Myrtus:de hac arbore alio loco dixi.¶ Hic addã:ꝙ in ſepulcris libenter naſci uidet̃. Nam in Italia primum uiſa fuit in Elpenoris tumulo:quod circeis eſt.¶ Tumulus:Terra tumens: itaq; poteſt

Cumulus eſſe collis naturalis:ut Et Tumulum capit unde omnis Troia uideri:Et etiã terra opera hũana coaceruata tumulus dicitur.Et quia ſepulcra ornabãtur huiuſcemodi aceruis:tumulus pro ſepultura ponitur:& ſi ĩ hoc lo-

Tumulo co:Cumulus autem non natura eſt:ſed manu hominum factus.Hic autem locus appellatus eſt polydori tumulus etiam ſequentibus temporibus;ut apparet in Plinii gæographia iuxta enon urbem.

SER. Tabo: corrupto ſanguine: & eſt nomē caſus ſeptimi tantū: ut Sponte: natu: qđ ſi uelis declinare: hæc tabes huius tabis dices. Membra quatit: cā pēdet ex cauſa: nā timor ſanguinē gelat: qui coactus gignit frigus. Lentū uimen: molle flexuoſum. Vnde & uietos curuos dicimus p ſenectutē. Tentare latentes: miraculum eſt enim ex arbore ſanguinē fluere. Multa mouēs animo: nō dicit quæ: ſed ex ſequētibus intelligimus. cogitabam inquit ne forte ſanguis eſſet ex nymphis. Hamadryades autē cū arboribus & naſcuntur & pereunt. Vnde plerūq; cæſa arbore ſanguis emanat: nam Ouidius ait in octauo Meta. Quū Eriſichthō arborē incideret: primo ſanguis effluxit: poſt ululatus ſecutus eſt. ſic Statius: Nec amplexæ dimittūt robora nymphæ. Item Cogitabam ne forte ex terra Martis iure ſanguis efflueret. Nā quod dicit ſe ueneratū numina: illas conſtat pceſſiſſe cogitationes. Gradiuūq; patrē: θουριον αρηα.i.exilientē in plia: qđ in bellatoribus ſit neceſſe: uel q gradū inferant qui pugnāt: uel q impigre gradiant uel ab haſtæ cōcuſſione qđ græce dicit ηρα λαιν@ patrē: aut iō qa a poeta pene oībus diis nomē paternū addit: ut fiant uenerabiliores. Geticis: thraciis. Getæ autē populi ſunt myſiæ: q qa lata eſt: multas cōtinet gentes. Rite ſecūdarent: recte proſperos facerent. Viſus: p uiſa: poſuit Tū.n. maſculino utimur genere: quū de his loqmur: qbus uidemus: ut ſi dicā: Nubecula obeſt uiſibus meis. Si aūt neutro utamur: ea q uident ſignificamus: ut ſi hoc loco diceret: Rite ſecundarent uiſa: qđ propter metrū ne quaq̄ poſuit. Similia ſunt nūcius & nūciū: auditus & auditū. Omenq; leuarēt: bonū ac leue facerēt. Obluctor: acrius nitētē oſtēdit. Eloq̄r an ſileā: parentheſis ad miraculū poſita. Gemitus lachrymabilis: pōt.n. & eē iraſcentis. Vox reddita: pro data: Reddit qcqđ ad nos p alterū tranſit. qq̄ hic ēt hoc poſſet ītelligi: q ad eum uox miſſa p tumulū eſt. ubi etiā epiſtola reddita dicit: q p nūciū amittēte ad nos accipit. Laceras: p mēbra diſſicis. Nā lacerare eſt ſæpius uulnerare: ut Lacerū crudeliter ora Deiphobū uidit. Sepulto: mō iacēti ſignificat ut Somno: uīoq; ſepulti. Itē Occupat Aeneas aditū cuſtode ſepulto. Nā ſepultus ē qſi ſine pulſu. nō.n. hūc ſepultū poſſumus dicere: quū ſepultura nō ſit in hoc rite facta: ſed fortuita obrutus terra. Pias: bene ēt ille q lædit excuſat Aeneā: qđ pietatis grādē teſtimoniū ē. Scelerare: polluere. & ē ſermo: plautius: quo hodie nō utimur.

> Et terram tabo maculant. mihi frigidus horror
> Membra q̄tit: gelidusq; coit formidine ſanguis
> Rurſus & alterius lentum conuellere uimen
> Inſequor: & cauſas penitus tentare latenteis.
> Ater & alterius ſequitur de cortice ſanguis:
> Multa mouēs aīo: nymfas uenerabar agreſtes:
> Gradiuumq; Patrē Geticis q præſidet aruis
> Rite ſecūdarent uiſus: omenq; leuarent.
> Tertia ſed poſtq̄ maiore haſtilia nixu
> Aggredior: gēibuſq; aduerſæ obluctor arenæ:
> (Eloq̄r: an ſileā?) gemitus lachrymabilis imo
> Auditur tumulo: & uox reddita fert ad aures.
> Quid miſerum Aenea laceras? iā pce ſepulto
> Parce pias ſcelerare manus: nō me tibi Troia

DONA. Gemitus: mortaliter primo gemitus: deinde uoces auditæ ſunt. Quid miſerū ænea: artificioſa res: ſi enim æneas loqueretur: diceret feci: & abſoluta qualitate ſeſe defenderet quia neſcius fecerat: ſed bene inducit defenſorem qui accuſator eſſe debuit. Ideoq; acerbitatem latius extendit: & ex uno crimine multa poſſe exoriri euidenter oſtendit: ſed inſtruit: & non arguit. Primum crimen eſt ſepulcrum uiolatum: & hoc ratione loci tps & pſonarū. Addit miſeriā: q ſubleuatione & non oppreſſione digna eſt. Aenea ex nomine proprio apperet notum cum noto loqui. Pias manus: cur parce ſi iam patrata res fuerat? Quia q ignorans fecerat merebatur ueniam. Non autem mereretur: ſi quid deide eſſet facturus. Sic Si mihi parces te crimine ſolues. Nō me tibi Troia: pecares.n. in hominem: in miſerum: in defunctum: in ciuem: in tuum. Ergo non tulit me tibi troia externum: ideſt non ſolum ciuem ſed affinem: frater enim Creuſæ erat.

CHRI. Frigidus horror: tremitus. Horrere ,pprie eſt cum res contrait: & ipſo cōtractu aſpereſcit: piloſq; & ſimilia erigit. Et quoniam timore ſanguis ad cor refugit: & externæ partes relinquunt: Frigidæ & ex frigore horreſcunt dicimus horrere frigeſcere: unde eſt Sciscomitem horridulum trita donare lacerta. item timere: unde paulo ſupra horrendum: quis Marcel. exponat nouū & mirabile. Venerabar: ueniam: petebam. Id enim proprie eſt uenerari. Geticis: Thracenſibus: & eſt pars pro toto: Thracia autem īter ualidiſſimas Europæ gētes late patet: quippe quæ in quinquaginta ſtrategeas ſit diuiſa: in planis autem Thraciæ ſcytharū gentes ſunt uariæ quidem: ſed littori oppoſita tenuerunt: getæ a Romanis daci nominati: hæc Pli. Strabo. āt diuidit & getas dicit eē qui ad pontū in oriētē uergūt. Dacos aūt q in oppoſitā in Germaniā ad hiſtri fontem. Hos putat dauos olim nominatos ex quo apud athenięſes Getarū & dauorū nomīa ſeruilia ſunt. Propter āt gentis ferocitatē & Robur militare hæc terra Marti ſacra dr: & ibi eū ſuū tēplū hre. De quo Sta. Hic ſteriles delubra notat mauortia ſiluas Horreſcitq; tuēs ubi mile furoribus illi Fingitur aduerſa domus in māſueta ſub æmo. Ferrea cōpago laterum ferro atra terunt. Limina ferratis incumbūt tecta colūnis. Lædit aduerſum phœbi iubar ipſaq; ſedem. Lux timet: & durus cōtriſtat ſydera fulgor. Digna loco ſtatio. Secūdaret: pſpera facerent: Sic Luca. Dii uiſa ſecūdent. Atq; extis ſit nulla fides. Omine: pro monſtro: & ,pdigio poſuit. Haſtilia uariat noīa: ne īducat faſtidium. Nam modo uirgulta modo haſtilia modo uimen dicit. Obluctor harenæ: luctari.n. cōtra tēdere & niti ſignificat: unde lucta ludus eſt: in quo alter cōtra alterū nitit. Ergo obluctabat harenæ ueluti illa niteretur ne dimitteret: ille autem ut ad ſe attraheret. Eloquar an ſileam: Nam magnitudo rei ut loqueret impellebat: incredibilitas āt dehortabatur. Recte āt & attentū reddit auditorem: & per Fidem ſibi comparat: cū depreat īcredibilitatē. Pias: Magna laus æneæ: cū ēt ab eo q lacerabat: ita appellaret: illud ēt magnū adhortaret: t fugeret periculum. Quod autem crudele & auarū dixit: demonſtrat auaritiam parentem eſſe crudelitatis.

Horrere / ro

Thra / cia

Daui

¶SER. Externū tulit:ordo eſt:Troia me tibi tulit:hoc eſt educauit non externū. Nā ciuis Aeneæ fuerat & cognatus. ¶ Crudelis terras.i.crudeliū & auaroꝝ. ¶ Polydorus ego:ſiue ego diſtinguas:ſiue ego hic ſubaudias ſum neceſſe eſt. ¶ Increuit:reuiruit. Traxit aūt hoc de hiſtoria romana:nā Romulus captato augurio haſtā de auentino monte in palatinū fecit:quæ fixa fronduit:& arborem fecit. uituperabile.n.eſt poetā aliquid fingere: quod penitus a ueritate diſcedat. Deniq; obiicitur Virgilio de mutatione nauiū in nymphas.& quod dicit per aureū ramū ad inferos eſſe deſcenſum. Tertiū ꝙ Iris Didoni comā ſecuerit. Sed hoc purgat̃ Euripidis exēplo: qui de Alceſte hoc dixit cum ſubiret fatum mariti.

Externū tulit:aut cruor hic de ſtipite manat.
Heu fuge crudeleis terras:fuge littus auarum.
Nā polydorus ego:hic confixum ferrea texit
Telorum ſeges:& iaculis increuit acutis.
Tum uero ancipiti mentem formidine preſſus
Obſtipui:ſteterūtq; cōæ:& uox faucibꝰ hæſit.
Hūc Polydoꝝ auri quondā cū pōdere magno
Infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threicio regi:cum iam diffideret armis
Dardaniæ:cingiq; urbem obſidione uideret.
Ille ut opes fractæ Teucrum:& fortūa receſſit:
Res Agamemnōias:uictriciaq; arma ſecutus:
Fas omne obrūpit:Polydoꝝ obtrūcat:& auro
Vi potitur quid non mortalia pectora cogis
Auri Sacra Fames? poſtq̄ pauor oſſa reliquit

¶ Infelix:aut q infelix iā eſſe cœpat:aut cui ēt prouiſa nocuerūt. ¶ Mādarat:aphæreſis eſt:aut cōmendarat: aut emandarat. ¶ Threicio regi:auxit ex ꝓuincia crudelitatē:ex qua fuerūt Diomedes:& Lycurgus:& Tereus. Threicio autē pro thracio:ut ſupra pro thracia thræiſſa. Nā ſolutio eſt ionicæ linguæ. Cū.n.ſit θραιξ Iōes dicūt θρειξ:cuius ſolutio facit threiciꝰ:uel threiſſa. ¶ Cingiq; urbē obſidione uideret:inter ipſa principia obſidionis. Nā poſtea minime poterat. ¶ Fortuna:melior.ſ. ¶ Res agamēnonias.i.imperiū. ¶ Victricia:omnia noīa a uerbo uenientia quū in or exeunt maſculina ſunt:ut uictor: quū in trix fœminina: ut uictrix. neutra uero nō faciūt:niſi tātū numero plurali. Vnde eſt uictricia. ¶ Fas oē:& cognationis: & iuris hoſpitii. ¶ Obtrūcat:occidit:intellige. Nā obtrūcare ꝓprie eſt capita cædere. ¶ Vi potit̃:hoc uerbū de his eſt:q̄ permiſcēt cōiugationes. quū.n.ſit tertiæ cōiugationis:infinitum modū a quarta facit:ut potiri. Vnde pleriq; decipiuntur:ut potiris dicant. Similiter fio pro firi fieri facit permixta coniugatiōe. ¶ Auri ſacra fames.i.execrabilis:ut Sacræ pādunt̃ portæ: Tractus eſt aūt ſermo ex more galloꝝ. Nā Maſſilienſes quoties peſtilentia laborabant:unus ſe ex pauperibus offerebat alendus anno integro publicis & purioribus cibis. hic poſtea ornatus uerbenis & ueſtibus ſacris circunducebatur per totā ciuitatem cū execrationibus:ut in ipſum reciderent mala totius ciuitatis:& ſic ꝓiiciebatur. hoc autem in Petronio lectum eſt. Sane ſciendum latenter Aeneam hoc agere:ut troianos Didoni ex infelicitatis ſimilitudine commendet. Nam & eius marito frater auri cauſa intulit necem.

¶DONA. De ſtipite manat:pſonaꝝ & tpis poſuerat ptes:nūc pōit loci. ¶ Crudeles terras:demōſtrat hoc eē uitiū terræ parētis:ut p hæc oēs eodē uitio laborare ſignificaret. Ergo & ab aliis poterat eādē iniuriā expectar̃: atq; ēt nō decebat:ēt ſi tutus pmāſiſſet:piū inter impios uerſari. ¶ Fuge fuge : ex duplicatione uerbi neceſſitatē oſtendit fugiēdi. ¶ Tum uero:qa ſupra dixerat:Mihi frigidus horror:Membra quatit. Nā ad illū horrorem q fuit ex ſanguine accedēs uos lamētabilis Polydori mētē in hebetudinē cōuertit:Et uox ī ſilentiū trāſit. ¶ Hūc: ea ratiōe miſit Priamus:ut cū ſe in ſummis periculis cerneret:ſaltē poſteritas ſua in hoc filio remaneret:& auri uim magnā dedit:ut eſſet quo uiuerēt:& ex ſe naturā Polymeſtoris coniectans tutū filium apud ueterem amicū credidit:infœlix ergo q dum Filiū in tuto collocare putat:cum perdidit. Ergo Priamus nec incautus nec imprudens:nec in filii cauſa indiligens fuiſſe demonſtrat̃. Dederat.n.uicino affini amico ueteri:dederat cum diuitiis:dederat Regi. ¶ Ille:ſcilicet qui ſperaretur humanus cuius fidei commiſſus fuerat q diues: qui ex plurimis delectus qui ſuſceperat innocentem amici filium notatur hic perſona:ſcilicet auare. Item locus. Nam mare interpoſitum erat inter ſe & Troiā. Item tēpus.ſ.in quo perierat imperium:ut nō timeret ultionem. Oſtendit ꝓterea poeta in rebus aduerſis:ne amicis quidem fidendū. Damnat auaritiam tanq̄ q ad omnia ſcelera impellat.

¶CHRI. Seges:qa ad ſimilitudinē ſegetis & hærebāt & creſcebāt hactæ. ¶ Preſſus mentē:habēs mētē ꝓſſam p ſynecdochen. ¶ Formidine:Quæ plus eſt q̄ metus aut timor ut iā in ſupioribus demōſtratū eſt. ¶ Steterunt: ſiſtole eſt:nā corripuit mediā ſyllabā:q̄ ꝓduci debet ut breuitate dictionis notaret ſubitaneā erectionē comaꝝ. ¶ Hæſit:cōſtitit:nō egreſſa eſt ꝙ euenit timētibus:Hærere aūt ē cū res cōſiſtit neq; mouet̃:& quoniā q cogitātes in dubiū incidūt:cōſiſtunt in cogitatiōe:neq; ulterius ꝓcedunt:dr̃ hærere dubitare. Dicimus ea ratiōe feras aueſq; captas retibus hærere illis:quoniā neq̄unt diſcedere:Itē ad id qđ alii rei nitit̃:qa nō dimouet̃ illic hærere dicit̃:Vnde hærēt parietibus ſcale. Hinc heredes:quia hærēt bonis teſtoris. ¶ Polydoꝝ:nomē cōueniens homini:qui multa ſecū attulerit. Nam multoꝝ donoꝝ ſignificat. ¶ Quid:Ecphoneſis eſt:latine dr̃ exclamatio:q̄ fit a ſcriptore cū aliqd aut ſummopere deteſtat̃:aut uehemēter admirat̃:Hæc figura ſummā affert rei grauitatē:ut Dii talē terris auertite peſtē. Eſt aūt grauis poetæ ita auctoritatē ſuā admiſcere:ut & bonos amare:& malos odiſſe:indignis inuidere:errātes rep̄hendere:& miſeros miſerari uideat̃:Hinc Hora.ille bonis faueat & cōſiliet̃ amice:Et regat iratos:& amet peccare timentes:ille dapes laudet menſæ breuis:ille ſalubrem iuſtitiam: legeſq; & apertis ocia portis. ¶ Infœlix priamus:Non enim imprudenter ſibi conſuluerat:ſed infœliciter ſucceſſit:ut crimen non hominis ſed fortune ſit. Ex qua re maiorem ſibi commiſerationem comparat. ¶ Victricia arma:ut non hominē ſed fortunam ſecutus eſſe demonſtretur. Eſt autem ex locis qbus probet̃ auaritiā oīum ſceleꝝ parentē eſſe. ¶ Referre:Recte ex more Romāo. Nā conſules res magnas ad dubias ad ſenatū referebant.

¶SER. Omnibus:idem plus eſt q̃ ſi diceret ſimilis.¶ Scelerata terra:pro ſceleratorum:ut ſupra Captiua ueſtis.¶ Claſſibus auſtros:hypallage eſt.¶ Inſtauramus funus:modo ſepulcrum quod uirgulta a uellendo diruerat.Nam proprie funus eſt incenſum cadauer.¶ Stant:poſitæ ſunt.multa autem ut ſupra diximus hic ſermo ſignificat.¶ Manibus:manes ſunt animæ illo tempore:quo de aliis recedentes corporibus nondum in alia trãſierunt.Sunt autem noxiæ:& dicuntur per antiphraſin.Nam manum ut ſupra diximus bonum eſt. Vnde eſt & mane dictum.ſimiliter etiam eumenidas:ἀπο της ευμενιας:ideſt beniuolentia ut parcas: bellum: lucum.

Delectos populi ad Proceres: primũq; Parẽtẽ
Mõſtra deum refero:& quæ ſit ſentẽtia poſco.
Omnibus idẽ animus ſcelerata excedere terra:
Linq pollutũ hoſpitiũ:& darẽ claſſib9 Auſtros.
Ergo inſtauramus Polydoro funus:& ingens
Aggeritur tumulo tellus:ſtant manibus aræ
Cæruleis mœſtæ uittis:atraq; Cupreſſo:
Et circum Iliades crinem de more ſolutæ:
Inferimus tepido ſpumantia Cymbia lacte:
Sanguinis & ſacri pateras:animamq; ſepulcro
Condimus:& magna ſupremum uoce ciemus.
Inde ubi prima fides pelago: placataq; Venti
Dãt maria:& lenis crepitãs uocat Auſter ĩ altũ:
Deducunt ſocii naueis:& littora complent.
Prouehimur portu:Terræq; Vrbeſq; recedũt.

Alii manes a manando dictos intelligunt.Nam animabus plena ſunt loca inter lunarem & terrenum circulum:unde defluunt.Quidam manes deos infernales tradunt.¶ Atraq; cupreſſo: nigra: funeſta. Nam inferis conſecrata eſt:quæ cæſa nunq̃ reuireſcit.Moris autem romani fuerat ramum cupreſſi ante domum funeſtam poni:ne quiſquã pontifex per ignorantiam Pollueretur ingreſſus.hinc Horatius. Nec præter inuiſam cupreſſum ulla breuem dominum ſequetur.Atra autem q; atratos lares ſignificet. ¶ Crinem de more:aut de more gentis: ut etiam in ægypto eſt:aut certe more plangẽtium.¶ Tepido lacte: ſtatim mulcto.¶ Cymbia: procula in modum cymbæ facta.¶ Sanguinis & ſacri:de uictimis ſumpti.¶ Animamq; ſepulcro condimus:bene animam lacte & ſanguine ad tumulum dicit elicitam.Lacte nãq; corpus nutritur poſt animæ coniunctionem: & anima ſine ſanguine nunq̃ eſt: quo effuſo recedit. Legimus præterea in ſexto in ſepultorum animas eẽ uagas.& hunc conſtat non legitime ſepultum fuiſſe. Rite ergo reddita legitima ſepultura:redit anima ad quietem ſepulcri quam ſtoici medium ſequentes tãdiu durare dicunt:q̃diu durat & corpus.Vnde ægyptii periti ſapientia condita diutius reſeruant cadauera: ſcilicet ut anima multo tẽpore perduret:& corpori ſit obnoxia:ne cito ad alia tranſeat.Romani contra faciebant comburentes cadauera:ut ſtatim anima in generalitatem:ideſt in ſuam naturam rediret.dicit ergo nunc ſacrificiis quibuſdam elicitam animam:& ſepulcro conditam:obnoxiamq; factam corpori: quod ante horrebat: quaſi per uim extorta.Ideo autem ſtoicos medium ſequi diximus:quia Plato perpetuam dicit animam:& ad diuerſa corpora tranſitum facere ſtatim pro meritis uitæ prioris. Pythagoras uero non μετεμ ψυχωσιν:ſed παλιν γενεσιαν eſſe dicit:hoc eſt redire:ſed poſt tempus.¶ Supremum: non eſt nomen: ſed aduerbium: ut Toruum clamat.¶ Ciemus:hoc loco dicimus more ſolenni.uale:nos te ordine quo natura permiſerit cuncti ſequemur.¶ Fides pelago:quia alibi ait:Toties deceptus fraude ſereni.¶ Lenis crepitãs auſter:duo epitheta poſuit uitioſe:ut diximus ſupra.fecit autem hoc prope in decimo uerſibus.Auſter autẽ quiuis uentus.¶ Terræq; urbeſq; recedunt:phyſicam rem dixit.ita enim nauigantibus uidetur:quaſi ab his terra diſcedat.

¶DONA. Primumq; parentem:Qui iudicare demonſtris poſſet:& ad proceres quia quod facto opus eſſe debuit omnium diffiniri ſententia.¶ Idem:ſolet decerni quod maiori parti placet:ſed hic tam manifeſtum ſcelus fuit omnes fugiendum cenſerent inde:ubi per ſcelus fuerat ſoluta amicitia:quæ fœdere deuincta erat.Non ergo utile illic morari.Nec religioſum cum ſanguinis pueri pollutus eſſet locus.¶ Condimus: erant placandi manes læſi:præſertim illius qui ciuis & affinis & regis filius erat:& qui recte monuerat Troianos: ut ſceleratã terram relinquerent.Docet autem poeta quæ poſſint curare quod male ſint geſta eſſe curanda.¶ Deducunt: quam miſeri ſubduxerant.¶ Occurrit:magna beniuolentia:ut rex & ſacerdos non expectauerit peregrinos ad ſe uenire:ſed ultro occurrerit.¶ Veterem amicum:quaſi dicat illum talem tunc habuit amicum qualem habebat ſtante Troianorum fœlicitate: neq; ſecutus eſt Fortunam ut polymeſtor & tantum habuit amicum quantus fuit:non quantus ueniebat.

¶CHRI. Proceres:proprie in continuationibus mutili ſunt e parietibus prominentes: qui capita trabium ſubſtentant.Hinc primores urbis proceres dicuntur:quia rempublicã fulciunt.¶ Primumq; parentem: Videtur enim facere eum principem ſenatus Conſul enim quem uellet ſententiam rogabat. Conſuetudo erat ut primo conſules deſignati.ſi ii aderant rogarentur deinde is qui a cenſoribus princeps ſenatus electus eſſet fuerunt tamen qui pro ſuo arbitrio:quem uellent rogabant in quo tamen obſeruatum eſt: ut is qui rogabatur: eſſet ex conſularibus.¶ Cæruleis: Varro & Cato dicit conſueſſe antiquos in funeribus nigro & cæruleo colore uti.Nam in adoleſcentis morte non nigrum ſed cæruleum adhibebant. Eſt autem cæruleus uiridis cum nigro mixtus:ut eſt illud Cœperat humenti phœbum ſubtexere Palla Nox & cæruleam terris infuderat umbram.¶ Cymbia:ſpecies poculi eſt:Sed & de cymbiis & cæteris poculis dictum eſt in Bucolicorũ.¶ Ciemus:a cieo es ſecundæ coniugationis:ut bella cient primaq; uetant conſiſtere terra:inuenitur etiam in quarto: unde Regius accitu cari genitoris ad urbem Sidoniam puer ire paret.¶ Inde ubi prima fides: Pulchra narratio: & quæ facilitatem & celeritatem nauigandi oſtendat.

Proceres

Cæruleus

Sacra mari collitur medio gratiſſima tellus
Nereidum matri:& Neptunno Aegeo:
Quam pius Arcitenens oras:& littora circum
Errantem Mycone celſa:Gyaroq; reuinxit.
Immotamq; coli dedit:& contemnere uentos.
Huc feror:hæc feſſos tuto placidiſſima portu
Accipit:egreſſi ueneramur Apollinis urbem.
Rex Anius:rex idē hoīum:Phœbiq; ſacerdos:
Vittis:& ſacra redimitus tempora lauro
Occurrit.ueterem Anchiſen agnoſcit amicū.
Iungimus hoſpitio dextras:& tecta ſubimus.
Templa dei ſaxo uenerabar ſtructa uetuſto.
Da propriā Tymbræ domū:da mœnia feſſis:
Et genus:& manſurā urbē.ſerua altera Troiæ
Pergama relliqas Danaū:atq; immitis Achilli.
Quē ſeqmur? quoue ire iubes? ubi pōer ſedſ?

¶SER. Sacra mari colit̄ medio:ordo ē:In mari medio ægeo colit̄ tellus ſacra Neptūno:& nereidū mari.i. Doridi gratiſſima.Fabula talis eſt.Poſt uitiatā Latonā Iupiter quū ēt eius ſororē Aſteriē uitiare uellet:illa optauit a diis ut in auē cōuerteret̄:uerſaq; ī cothurnicē ē:& quū uellet mare trāſfretare:qđ ē cothurnicū:afflata a Ioue:& ī lapidē cōuerſa ſub fluctibꝰ latuit:poſtea ſupplicāte Ioui Latōa leuata ſupſerri aqs cœpit hæc prīo Neptūno & Doridi fuit cōſecrata.Poſtea āt cū Iuno grauidā ſerpēte imiſſo Pythōe Latonā pſequeret̄:terris oībus expulſa tādē applicādo ſe littoribus a ſorore ſuſcepta ē:& illic Dianā prīo:poſt Apollinē peperit.Qui ſtati occiſo Pythōe ultus ē mr̄is iniuriā.Sane nata Diana ptu rienti Apollinē mr̄i dr̄ pbuiſſe obſtetricis officiū.Vñ quū Diana ſit uirgo:tñ a parturiētibus inuocat̄.hæc nāq; ē Diana:Iuno:Proſerpina.Nata igit̄ duo numīa terrā ſibi natalē errare nō paſſa ſunt:ſed eā duabus īſulis religauerūt.ueritas lōge alia ē.Nā hæc īſula quū terræmotu laboraret:q fit ſub terris latētibus uētis:ut Luca.ait:Quærentē erūpere uētū.petito oraculo Apollinis:terræmotu caruit.Nā pcepit ne illic mortuus ſepeliret̄:& iuſſit qdā ſacrificia fieri poſtea e Mycone:Gyaroq; uicinis īſulis populi uenerūt:q eā tenerēt:qđ ēt Vir.latēter oſtēdit.Qđ āt dixīus Dianā primo natā:rōnis ē.Nā cōſtat prīo noctē fuiſſe:cuius inſtrumētū ē Diana.i.Luna.Poſt diē:quē efficit Sol:q ē Apollo.Vt āt Delos primo Ortygia diceret̄:factū eſt a cothurnice:q̄ græce ορτυξ uocat̄.Delos āt qa diu latuit:& poſt appuit.Nā Δηλον græci māifeſtū dicūt.Vel qđ uerꝰ ē:qa quū ubiq; Apollinis reſpōſa obſcura ſint:māifeſta illic dant̄ oracula.Delos āt & ciuitas dr̄:& īſula.Vnde īterdū recipit ppoſitionē:Neptūno ægeo:qa ī ægeo mari hæc īſula ē poſita.Sane īter helleſpōtū & adriaticū mare:oē illic mar̄ ægeū appellat̄ a pr̄e Theſei ægeo nomē thraens.cū.n.in labyrintho minotaurꝰ eēt īcluſus & quotānis ex nobilitate:atheniēſiū.vii.pueri & puellæ ad ueſcēdū minotauro mitterēt̄:tādē dolor theſeū ſubiit.pfectꝰ itaq; ad minotauꝝ pimēdū pepigit cū pr̄e ut ſi illico mōſtrū uiciſſet uela cādida nauibus daret:ſi forte a minotauro fuiſſet oppreſſus.q remigiū cū atris uelis rediret:ſed cū extinxiſſet minotaurū:oblitus nō cū cādidis ſed nigris uelis reuerti cepit:& pr̄i in ſpecula cōſtituto:ſui iteritus triſte ſignū dedit:q extinctū filiū credēs ſe pcipitauit ī mare:unde ægæū pelagꝰ appellatū ē.¶Pius arcitenēs:q ultus ē matrē.¶Coli dedit:a uicinis.ſ.populis.¶Vētos cōtēnere:pp terræmotū.¶Apollinis urbē:delō:& eſt diffinitio.¶Rex & ſacerdos:maioꝝ.n.hæc erat cōſuetudo:ut rex eēt ēt ſacerdos & pōtifex.Vnde hodie quoq; īperatores pōtifices dicīus.¶Vittis & lauro:uittæ ſacerdotis ſunt:laurꝰ uero ēt īperatoris uictoris.¶Anchiſen amicū:κατα το σιωπωμενον intelligēdū.Nā quō fuerint amici nō dicit palā.¶Hoſpitio:ſeptimus caſus ē.i.iure hoſpitalitatis:nā ad hoſpitiū nō pōt intelligi:qa iā amicus fuit.¶Da ppriā:ppetuā:ut Propriāq; dicabo.& bene poſt experimētū male cōditæ ciuitatis ppetuas poſtulat ſedes.¶Tymbræ:Tymbræus Apollo dr̄ ab agro troiæ uicīo pleno tymbræ:ī quo eius ē & nemus & tēplū:ubi a Paride Achilles occiſus ē:unde fingit̄ māu Apollīnis uulneratus.ergo tymbræus:ut delius:nā numīa a locis frequēter nomē accipiūt.Sane qa græce τυμβρη facit:ī deriuatiōe η in diphthōgū ſæpius mutat:αιτνη ætneus:Διρκη dircæus.¶Domū:familiā:ut Domꝰ tenet a quo ſergia nomē.¶Māſurā urbē:duo petit & urbē & ppetuitatē.māſurā āt iō:uel pp troiā:uel pp eā:quā in thracia cōdidit.¶Serua alt.nō qa prīa ſeruauerit:ſed qa ſeruare uoluit:ut Hom.oñdit.¶Quē ſe.Apollo.n.exulātibꝰ ſedē dēbat oſtēdere.nā Phœnix:Cilix:Cadmus:a patre Agenore:ad quærendā ſororē miſſi & phibiti niſi reperta fuiſſet domum auderent reuerti:Apollinis monitis diuerſas regiones petierunt.Phœnix phœniciam:Cilix ciliciam:Cadmus bœotiam:qui Cadmus oraculo Apollinis bouem ſecutus in hyante bœotiam condidit.

¶DONA. Sacra:ut oſtēderet uictas & lauꝝ non eſſe ſigna lætitiæ:quæ triſtitiæ troianoꝝ non cōueniebat.ſed ſacerdoti.Magna aūt exempla poſuit malæ bonæq; amicitiæ polymneſtorem & anium quæ nos ad bonū hortentur.& a malo reuocent.¶Propriam:nā incerti hactenus uagabantur.ut incerti quo fata ferant ubi ſiſtere detur.Eſt autē pcatio breuis:& quæ omnia contineat.Nam petit & mouet cōmiſerationem.¶Da.i.oſtēde.

¶CHRI. Tellꝰ:Delō īſulā ītelligit.de q̄ Pli.ipſa quoq; clariſſima cycladū media & tēplo apollinis & mercatu celebrata:q̄ diu fluctuata.¶(Vt pdit̄:)ſola motū terræ ñ ſenſit.Ad.M.Var.ætatē Mutiāꝰ pdidit bis cōcuſſam.Hāc Ariſt.ita appellatā putat:qm̄ repēte appuerit enata.Eglatoſthenes cynthiā:alii otthygiā:aſteriā:lagiā:mydiā:cynetū:pyrpilē igne ibi primū repto.Hero.āt ita ſcri.Ferūt āt delii poſt diſceſſū Datis Xerxis pfecti delon ſe mouiſſe prīo:atq; poſtrēo uſq; ī mea tpa.Stra.ait:ī ægeo mari magis delos emīet:& circūſtātes illi cyclades &
Delos ipſi īcūbētes ſporades.i.ſparſæ.Delos urbē hēt & apollinis latōæq; tēplū & cynthꝰ mōs ſublimis ei aſp incūbit urbi.Pyndarꝰ quoq; illā olī errabūdā fuiſſe:Sed aduētāte ptu Latōæ q̄tuor terreſtribꝰ e trūcis colūnæ dura in petra ſolido ex adamātā cōtinuerūt.¶Saxo uetuſto:Credūt aliq dictū qa īſula ſaxū ſit ī qđ aſteria iā cothurnix uerſa ē:Cloatius āt Verius referēte Macrobio ſcri.in delo arā eſſe apollinis genitoris:in q̄ nullū aīal ſacrificatur quā Pythagorā ueluti inuiolatam adorauiſſe ferunt.Hanc igit̄ Virg.eſſe ab ænea adoratā:demonſtrat:ſi quidē

nullō acto ſacrificio ꝑces inchoat:& ut genitoris arā demōſtraret dixit.Da pater at mox cū taurū mactat apud aliā arā intelligimus.Vnde hic patrē qđ ſibi ꝓpriū eſt:ibi apollinē nominat.Cato de liberis educandis ita ait.Nutrix hæc omnia faciebat in uerbenis:& tubis ſine hoſtia:ut deli eſt ara apollinis genitoris.¶ Quod ait ſaxo uetuſto:dicit epaphus delphis quondam eueniſſe:ut templū antea religioſum & in tactum ſpoliatum: incenſumq; ſit & addit multas circa corynthum urbes inſulaſq; proximas terræmotu hauſtas:Delō neq; antea nec poſtea hoc incommodo uexatā: ſed ſemper eodē manere ſaxo.Thucidides autē in tertio hiſtoriarum ſcribit:Non mirum ergo ſi præſideo religionis tutam inſulam ſemper oſtenderit:& reuerētiam locorum ſibi acceſſiſſe dicit continua ſaxi eiuſdem.i.inſulæ firmitate.Anius apollinis filius fuit:qui habuit andrum filium.¶ Arcitenens:Ex neuio qui in ſecundo libro Belli puni.ait.Deinde pollens ſagittis indutus arcitenēs:& ab Home.eſt a quo Apollo dicitur αργυρο τοξος.¶ Pius:qui iniurias maternas in pithone necando ultus eſt.

Da pater auguriū:atq; animis illabere noſtris.
Vix ea fatus eram.tremere omnia uiſa repēte
Limina quē:lauruſq; Dei:totuſq; moueri
Mons circū:& mugire adytis cortina recluſis.
Summiſſi petimus terrā:& uox fert̄ ad aures.
Dardanidæ duri quæ uos a ſtirpe parentum
Prima tulit tellus:eadem uos ubere læto
Accipiet reduces: antiquā exquirite Matrem.
Hic domus Aeneæ cunctis dominabitur oris.
Et Nati natorū:& qui naſcentur ab illis

¶SER. Da pr̄:religiōis eſt:ut ſupra dixius nomē:nā & hoībus dat̄:ut Inde toro pr̄ æneas:& mōtibus:ut pr̄ Apēnin⁹:& fluuiis:ut Thybri pr̄:& numinib⁹ etiā:ut Quid ue pr̄ neptunne paras.Itē Ipſe pr̄ danais aīos uireſq; ſecūdas Sufficit.Itē Odit & ipſe pr̄ Plutō.¶ Auguriū:mō oraculū:ſed uſurpatiue.¶ Aīs illabere:qa Apollinis reſpōſa licet ſemp obſcura ſint: uera tn̄ ſunt.Vnde cū intelligētia oraculū poſtulat.¶ Viſa repēte:ſtoicos & academicos ſecutus ē:q dicūt ea q̄ cōtra naturā ſunt nō fieri:ſed fieri uideri.Vnde magica ars oīs excluſa ē:ſicut Pli. docet in naturali hiſtoria:quo circa & dido inducit̄ dicēs magicas inuitā accingier artes.¶ Liminaq;:q; breuis eſt ꝓ lōga poſita: qđ hac rōne defendit̄:aut qa oīa monoſyllaba ad artē nō ꝑtinēt:& his licēter uti poſſumus: Aut certe quia oē μοριον.i.ꝑticula:q̄ ſui ſubſtātiā nō hēt:mēbrū putat̄ ſupioris orōnis:qđ ſi eſt liminaq; q̄ſi una pars orōnis ē.& pōtq; finalitatis rōne uel ꝓduci:uel corripi.¶ Moueri mōs:cynth⁹:unde Cynthi⁹ apollo.¶ Cortīa:loc⁹ uñ oraculū dat̄.dr̄ āt cortina:uel q; Apollinis tripos corio Pythōis tectus ē:uel q; certa illinc reſpōſa fundant̄:q̄ſi certina.uel qđ ē uerius:qa illic cor uatis tenet̄.Nā cauerna q̄dā in tēplo Apollinis fuit:ad quā Phæbas rapta uaticinabat̄:ut Luca.oſtēdit in quinto.Aut qa uirgines inſtinctæ Apollinis ſpiritu intendebāt̄ ad dāda reſponſa.i.απο του την κορην τει νειν.¶ Summiſſi:inclinati.& ē ſciēdū ꝓ q̄litate numinū orātes interdū ima:interdū ſumma reſpicere.Nā ꝑtātes aliæ cæleſtes ſunt:aliæ terrenæ:aliæ ꝑmixtæ.Vnde nūc Apollinē deprecātes terrā petūt.Ipſe ē.n.& Sol:& Liber pr̄:q inferos petiit:ut Horati.Te uidit in ſons cerberus.bene ergo terrā petūt.Vnde ad eos reſponſa ꝑueniūt.& qa Apollo ēt inferis notus eſt.¶ Dardāidæ:ut diximus obſcura q̄dē:ſed uera ſunt oīa:nā dicēdo dardanidæ oſtēdit Italiā:unde Dardanus fuit:qđ ſi cretā ſignificaret teucriadæ diceret.¶ Duri: uel futurū oſtēdit laborē:uel eoꝝ arguit inſipientiā.¶ Stirpe:ſtirps genere fœminino genus ſignificat: ut Heu ſtirpē inuiſam:maſculino arborē: ut Sed ſtirpē teucri nullo diſcrimine ſacrū.Horati.cōtra regulā nitit̄: ut Stirpeſq; raptas:& pecus:& domos.¶ Prima tellus:Italia:unde Dardanus uenit.Teucer uero de creta poſt uenit.¶ Vbere leto:qđ Italiæ ꝓpriū ē.ut alibi: Atq; ubere glebæ.¶ Antiquā exquirite matrē.ſ.terrā.Tractū aūt de hiſtoria eſt:nā Brutus & filii Tarquinii quū oraculū delphici Apollinis peterent reſponſum eſt eius imperiū fore:qui primus matrē reuerſus oſcularet̄.qđ ſolus Brutus agnoſcēs de naui egreſſus ſimulans caſum oſculatus eſt terrā: unde & potitus imperio eſt.¶ Exquirite:bene oſtēdit difficultatē.¶ Hic domus:ad illud reſpicit:Da ꝓpriā tymbræe domū.¶ Nati natoꝝ:ꝓpter illud Et manſurā urbē:nā oraculū ſemꝑ ad petita reſpondēt.Sane hic uerſus Homeri eſt:quē & ipſe Orpheo ſuſtulit.Itē Orpheus de oraculo Apollinis hyperborei.Mire āt ſequenti uerſu hoc oſtendit dicēdo Hæc phœbus.græcus uero uerſus hic eſt και παιδων παιδες:τοι κεν μετοπισθε γενωνται.

¶DONA. Da pr̄ auguriū:Paterno aīo infunde aīs nr̄is apta & ꝑſpicua oracula.Viſus eſt aut imperatiuo da & illabere:qđ eſt deꝑcantis ex fiducia in Apollinē qui troiāis fauebat.¶ Vix ea fatus erā:motio eaꝝ reꝝ ꝑſentiā dei oſtēdit.¶ Summiſſi:pauore nimio ueſtigiis firmis ſtare nō potuimus:ſed ad terrā demiſſi ſumus.¶ Quæ uos.a.eſt.ꝑ.nihil breuius aut eminētius hoc reſpōſo.Nā & ī fine uerboꝝ cōſulētis ꝓlatū ē: & incertos ſecuros reddit.Oſtēdit.n.Troianos apud ilium peregrinos fuiſſe:Nūc originalibus terris a ſuis parētibus reddi:qđ beneficium & non iniuria eſt:ꝑſertim cū urbem perpetuā ꝓmittat & troianos maxima incrementa ſumpturos.

¶CHRI. Cortina:tripos ſupra quā phœbas uaticinabat̄:uide Seruium Cortinare apud antiquos erat meditari:Hinc cortinionem meditationē dixerunt.¶ Dardanidæ:reſponſum ueꝝ eſt:ſed nō intellectū ab anchiſe.Quia ut in allegoriis noſtris demōſtrauimus appetitus illius q ſenſum nō aūt rationē ſequit̄ typū tenet Anchiſes inde igit̄ ꝓmes q̄ hūc locū apte interꝑtent̄.¶ Dardanidæ:indicat qđ Italiā ītelligat:de q̄ Dardāus uenerat ex deo natus.Nā de creta nō oportuit intelligi:unde uenerat Teucer nō Iouis ſed Scamādri mortalis uiri filius.¶ Duri:nō ergo reformidādæ difficultates lōgioris itineris cū durare ī laboribus poſitis:q ī decēnali bello ſumma patiētia duraſtis.Oſtēdit igit̄ rē facilē:Nā facile eſt durioribus aduerſa pati.¶ Pria tellus & læto ubere:hæc duo Italiā oſtēdūt.Nā prior dardāus de Italia q̄ Teucer de creta uenit:& de Italiæ ubertate multi ſcribunt.¶ Et nati na.Ab Home.ſunt hi uerſus.Ait.n.Aeneā tenuiſſe īperiū cū eius ſucceſſoribus ī ilio:iā Priāi genus ē:miſeratus Iuppiter:unde īperiū Troiæ æneas māifeſtus hēbit.Et nati natoꝝ & q naſcent̄ ab illis.Et rurſus.At genus æneæ cūctis dominabit̄ oris:nā hoc carmē Hom.ab orpheo ſumpſit:& Orpheus ab oraculo apollinis.

Hæc Phœbus: mixtoq́ʒ ingens exorta tumultu
Lætitia: & cuncti quæ ſint ea mœnia quærũt:
Quo phœbus uocet errãteis: iubeatue reuerti.
Tũ Genitor ueterũ uoluens monumẽta uiroꝝ:
Audite o Proceres ait: & ſpes diſcite ueſtras.
Creta Iouis magni medio iacet Inſula Ponto.
Mons Idæus ubi: & gentis cunabula noſtræ.
Centũ urbes habitãt magnas: uberrima regna.
Maximus unde pater (ſi rite audita recordor)
Teucros Rhœteas primũ ẽ aduectus in oras:
Optauitq́ʒ locum regno. nondũ Ilium: & arces

¶SER. Tumultu: qa dixit exquirite. ¶ Lætitiam: ꝓpter promiſſam imperii æternitatem. ¶ Monumẽta uirorum: hiſtorias. ¶ Spes diſcite ueſtras: aut quaſi ſenex loquit̃: aut qa ut ſupra diximus ſcit ſe eſſe moriturum. ¶ Creta: Dardanus Iouis filius & Electre ꝓfectus de Corito ciuitate Thuſciæ primus uenit ad troiam: & illic parua ædificia collocauit: poſt cuius obitum Teucer uenit ex creta: & inuenit Dardani ſocios habitantes in uallibus: qui conſtituit arces & mœnia. Modo ergo errat. Anchiſes: nec reſpiciens aduentum Dardani oraculum cretã ſignificare credit. & argumentat̃ ex his q̃ ſolent ab aduenis fieri. Idaq́ʒ inquit illic eſt: q̃ ad ſimilitudinẽ in troia dicta: ut Effigiẽ xanthi: troiãq́ʒ uidetis. Quã ueſtre fecere mãus. Itẽ ſacrorũ ſimilitudo: quam apud maiores nefas erat perire. Vnde Aeneas in. xii. Sacra deoſq́ʒ dabo: ſocer arma latinus habeto. ¶ Iouis magni: quia illic dicit̃ eſſe nutritus: qđ ut Saluſtius dicit ideo ſingit̃. qa primo cretẽſes cõſtat inueniſſe religionem. Sane nati Iouis fabula hæc eſt. Saturnus poſtq̃a Themide oraculo cõperit a filio ſe poſſe regno depelli: natos ex Rhea uxore deuorabat: q̃ nati Iouis pulchritudine delectata nymphis cõmendauit in monte cretæ dictæo: ubi eũ aluerũt apes. & adhibiti ſunt curetes: & corybantes: q tinnitu æris ꝓhiberẽt audiri pueri uagitum: unde ipſi ſunt matris dei miniſtri. Quod ãt fingit̃ Saturnũ filios ſuos comeſſe: rõ hæc eſt: qa dicit̃ deus eſſe æternitatis & ſæculoꝝ. Sæcula aũt annos ex ſe natos in ſe reuoluũt. unde græce κρονος quaſi χρονος: ideſt tẽpus dicit̃. ¶ Medio ponto: poteſt quidẽ intelligi ſecundũ Saluſtiũ lõge a cõtinenti. Sed altior eſt hoc loco poetæ intuitus: nã apud Coſmographos legimus: q̃ iſula ĩ quo ſit mari: ut ſardinia ĩ africo: delos ĩ ægæo: & de aliis. De Creta dubitãt oẽs in quo ſit mari: nã parte libycũ: pte ioniũ reſpicit: parte ægyptiũ: parte achaicũ. ergo in medio ponto: ac ſi dici poſſet in medio pontorum: qđ latinitas nõ recipit. ¶ Mons idæus: deriuatiuũ eſt ꝓ principali. & eſt ἰδη idæus: ut αἰτνη ætnæus. ¶ Cunabula gẽtis: nutrimenta: nã ubi iacẽt infantes cunæ uocant̃: & latenter dat gloriã troianis dicẽs ſe a diis originẽ ducere. unde eſt A Ioue principiũ generis. Ibi enim & de Dardano: & de Teucro intelligimus q̃ſi Iouis ciues. ¶ Vrbes habitãt: nõ dicit q: ſed intelligimus cretẽſes: aut certe habitãt ꝓ habitant̃: ut inſinuat pauor ꝓ inſinuat̃. Et primũ quidẽ centũ habuit creta ciuitates. Vnde hecatõpolis dicta ẽ: poſt. xxiiii. inde duas. ſ. gnoſon: & hierapidnã. ¶ Vberrima regna: hic decipit̃: qa audiuit Atq́ʒ ubere glebæ. ¶ Maximus unde pr̃: fallit̃. Nã antiquior eſt Dardanus. ¶ Si rite audita recordor: bene dubitatiõe excuſat errorẽ. ¶ Rhœteas: amat Vir. declinatiões græcas ſalua regulæ reuerẽtia in latinas cõuertere: & ει græcã diphthõgũ in e lõgũ mutãs: ut αινειας Aeneas: μηδεια Medea: ροιτειον rhœteum. ¶ Optauitq́ʒ: elegit: ut Pars optare locum.

¶DONA. Mixtaq́ʒ. m. e. t. b. læti oẽs erãt: ſed q̃rebãt nomẽ loci. Nã antiq̃ memoria ignorabat̃. Sed Anchiſes oium uetuſtiſſim⁹ rẽ aggreſſus ẽ: fuit ãt pulchrũ ac religioſũ his terris reddi: q̃ parẽtes ab origĩe retulerũt: & ne timerẽt ne a meliorib⁹ ad deteriora pgerẽt addidit ubere læto. ¶ Vbere: alluſit ad id qđ terrã lætã appellauit. ¶ Reduces: ne timeãt ſe futuros oneri his terris q̃ nõ aduẽas: ſed ſuos reciperẽt. ¶ Creta Io. m. dixit & nom̃ & ad quẽ deũ ipa maxĩe ptĩeret: q cũ magn⁹ ſit: magnũ poſſit ĩcolis p̃ſtar̃ fauorẽ. ¶ Medio. p. ut undiq́ʒ fluctib⁹ clauſa aduerſ⁹ hoſtes eẽt tuta. Iacet p hoc eius ĩmẽſã magnitudinẽ oñdit. ¶ Mõs idæus: põit ſigna ſpecialia. ¶ Centũ. u. Expõit qđ dixit iacet: & oſtẽdit magnitudĩe & ubertate p̃cipuũ regnũ: ut & ĩtimet ꝙ dixit gẽtis in. n. põit teucrũ. ¶ Maximus: ubi deeſt nomẽ cõſanguinitatis dicim⁹ maiores: & p̃res. Ergo maxius eſt pr̃ ipſoꝝ maioꝝ.

¶CHRI. Tumultu: Dr̃ tumultus timor multus uel timor multoꝝ. Nã lætitiã illa q̃ erat ex ꝓmiſſiõe æternitatis imperii corrumpebat̃: cũ diffiderẽt poſſe ĩtelligere: q̃s terras phœbus ſignificaret. Erat igit̃ & lætitia & tumulus pariter in oĩbus: qa populariter oẽs eas res tãgebat. ¶ Voluẽs: noluit. Sed nõ ualuit diſtinguere. ¶ Cẽtũ ur. Strabo q de hac iſula diligẽtiſſime ſcripſit Troianis tpibus Cretã. xc. urbes hũiſſe tradit. nititurq́ʒ Home. teſtimonio: q in odyſſea Vlyxẽ ĩducit: q cretã ait hr̃e nonagĩta urbes: Sed poſt tpa Troiana decẽ p̃terea cõditas eẽ ab Althemãe argiuo illuc comitantibus doriẽſibus ꝓfecto. Quapp idẽ Hom. ex pſona ſua loq̃ns hecatõpolim eã dicit nõ troiana ſed ſua tpa inſpiciẽs: uerſus ẽ. αλλοι θοι κρητην εκατομπολιν αμφινεμοντο.

Creta Hæc a ſeptẽtriõe ægeo & cretico mari alluit̃ ab auſtro africano: ægyptũ attingẽte pelagus. ¶ Creta: ſecũdũ Pli. a Creta nympha heſperidis filia: Anaximãder a rege curetũ noiata eẽ uult. Philiſtides ãt malotes & crates olĩ aeriã dictã eẽ uolũt: deĩde poſteros curetẽ appellauiſſe. Sũt q macharõ a tẽpie cæli dictã affirmẽt cretẽſes primi religionẽ inſtituerũt iõ putati ſunt nutriſſe Iouẽ: ut Salu. ait. Teucrus noia græca ĩ ros exeũtia & ĩ us & ĩ er faciũt

Teucer apud latios: ut Euãder Euãdrus: ſic Teucer Teucrus. Teucer cretenſes moniti ab oraculo apollinis ut ibi ſedes põerẽt: ubi a terrigẽis uexarent̃ duce teucro uenerũt in mõtẽ phrygiæ: quã a noie mõtis pr̃ii idã appellauerũt: Vbi cũ mures arma arroſiſſet ĩtellexerũt eas ſedes ſibi ab oraculo p̃dictas. Sunt tñ q teucrũ dicãt nõ ex creta: ſed ex urbe attici ſoli toro quã deĩde oxipetõ noiauerũt ꝓfectũ eẽ. Idq́ʒ argumẽtũ eẽ uolũt ꝙ & Troiãi & attici eũdẽ ſibi ericthoniũ auctore eẽ ꝓponũt: & utriq́ʒ pallada uenerant̃: illi peplũ ferũt. Teucrũ aiunt Scamãdri fluuii: & ideæ nymphæ filiũ fuiſſe. Filiã habuit Batheã quã Dardano uxorẽ dedit ꝓpter quã affinitatẽ meruit illi in regno ſuccedere. ¶ Rhœteas: a rheteo promõtorio iuxta troiam. ¶ Optauit: elegit unde dicimus dare optionem: ideſt dare eligendi poteſtatẽ. ¶ Mixtoq́ʒ. i. oſtendit quanta ſit errantium cupiditas firmam ſedem acquirendi.

¶SER. Habitabāt:hi ſunt q cū Dardano uenerāt.⁋ Mater cultrix cybeli:mōtis phrygiæ:in quo colliť: & a quo Cybele dcā. Alii dicūt Cybelū ſacerdotē eius primū fuiſſe:& ab eo Cybelen dictā.nōnulli cultrix Cybele legūt:ut ſit q̄ſi cybeleia. Alii Cybele ἀπὸ τοῦ κυβιϛᾶν τὴν κεφαλήν:ideſt a capitis rotatione:qđ ꝓpriū eſt eius ſacerdotū.⁋ Corybātiaq; æra:corybantes dæmones ſunt miniſtri mr̄is deū.Dæmones q̄ſi δαήμονες: q totū ſciunt.⁋ Fida ſilētia ſacris:hic iqt iuētū eſt ſeruare ſacris fidele ſilētiū.⁋ Et iuncti currū dominæ ſubiere leones: dominas deas dicūt.ut alibi:Hi dominā ditis thalamo deducere adorti:Fabula talis eſt.Schœnos Ciuitas ē:inde fuit uirgo Atalanta præpotēs curſu:adeo ut ſpōſos

Pergameæ ſteterant:habitabant uallibus imis.
Hinc mater cultrix Cybele: Corybātiaq; æra:
Idæumq; nemus:hinc fida ſilentia ſacris:
Et iuncti currum dominæ ſubiere Leones.
Ergo agite:& diuom ducūt qua iuſſa: ſeq̄mur.
Placemus uentos:& gnoſia regna petamus.
Nec longo diſtant curſu:modo Iuppiter adſit:
Tertia lux claſſem cretæis ſiſtet in oris.
Sic fatus:meritos aris mactauit honores:
Taurū Neptūno:Taurū tibi pulcher Apollo.
Nigrā Hyemi pecudē:Zephyris felicib⁹ albā.
Fama uolat pulſum regnis ceſſiſſe paternis
Idomenea ducē:deſertaq; littora Cretæ:
Hoſte uacare domos:ſedeſq; aſtare relictas.
Linqmus Ortygiæ portus:pelagoq; uolamus.

prouocatos:ac uictos occideret.Poſtea Hippomanes uenerē ut ſibi adeſſet rogauit:a q̄ quum accepiſſet de horto heſperidū tria mala aurea:ꝓuocauit puellā: & ſingula cœpit iaceř.Tūc Atalāta cupiditate colligēdorū malorū retēta ſuperata eſt. Sed Hippomanes potitus uictoria:in luco mr̄is deū amoris īpatiētia cū uicta cōcubuit.Vnde irata dea in leones eos cōuertit:& ſuo currui ſubiugauit:& p̄cepit ne ſecū unq̄ leōes coirēt.Nā & Pli.in naturali hiſtoria dicit leonē cū pardali:& pardū cū leæna cōcūbere.Iō āt mr̄ deū curru uehi dr̄:qa ipſa eſt terra:q̄ pēdet in aere.Ideo ſuſtineť rotis:qa mūdus rotať:& uolubilis ē.Ideo ei ſubiugant leones:ut oſtēdat maternā pietatē oīa poſſe ſuperare. Inde Corybātes eius miſtri cū ſuis gladiis eē finguntut ſignificeť oēs ꝓ terra ſua debere pugnare. Qđ aūt turritā geſtat coronā:oſtēdit ſuppoſitas terræ eē ciuitates:q̄s īſignitas turribus cōſtat.⁋ Gnoſia regna:cretā a Gnoſo ciuitate eius.⁋ Nec lōgo diſtat curſu: a delo.ſ.⁋ Mō iuppiter adſit:aut aer: ac ſi diceret tātūmō ſit ſerenū:ut Horati.Manet ſub Ioue frigido uenator Teneræ cōiugis īmemor.i.ὑπὸ Διός hoc ē ſub diuo

[marginal note: Pier. Valer. in tauro. p. 25.]

Aut re uera Iupiter q p̄eſt īſulæ:quā petimus.⁋ Cræteis: qa κρήτη:iō cretæus: ut ætnæus.⁋ Meritos: unicuiq; aptos.Rō autē uictimarū fit ꝓ q̄litate numinū.Nā aut hæ īmolanť:q̄ obſunt eorū muneribus: ut porcus Cereri:qa obeſt frugibus:hircus Libero:qa uitibus nocet:Aut certe ad ſimilitudinē:ut īferis nigras pecudes: ſupetis albas īmolēt:tēpeſtati atras:cādidas ſerenitati ut īfra nigrā hyemi pecudē.⁋ Taurū neptūno:ꝓpter futurā nauigationē.⁋ Pulcher apollo:ꝓpter oraculū datū.⁋ Nigrā hyemi pecudē zephyris felicibus albā:bono uſus eſt ordine:ut prius auerteret mala:deinde cōciliaret optāda.Fruſtra.n.ꝓfutura poſcunť aduerſis ſequētibus.⁋ Pulſū regnis ceſſiſſe paternis:nō dicit q̄re.Sed talis hiſtoria eſt.Idomeneus cretēſiū rex quū poſt euerſam troiā reuerterēť:in tēpeſtate deuouit diis ſacrificaturū ſe de re q̄ primū ei occurriſſet.Cōtigit āt ut filius eius primus occurreret:quē quū ut alii dicūt īmolaſſet:ut alii īmolare uoluiſſet:a ciuibus pulſus regno:ſalētinū Calabriæ ꝓmōtoriū tenuit:iuxta qđ condidit ciuitatē:ut Et ſalentinos obſedit milite cāpos Lyctius idomeneus. Ratio ergo hiſtoriæ ad iniiciendū troianis eundi deſideriū ꝑtinet.& re uera aliter ad hoſtis ꝓuinciā ire nō poterant.⁋ Idomenea:quinq; græcæ ſunt linguæ:æolica:ionica:dorica:attica:& cōis.hic fit ut in uno nomine uarietas īueniatur:ut ecce in hoc idomeneus.cōis lingua facit gēitiuū ἰδομενέος:dorica ἰδομενεῦς:attica ἰδομένεος: ionica ἰδομενῆος.Vnde eſt in hoc uerſu accuſatiuus:ſicut & ilionea.⁋ Hoſte:hic multi diſtingunt.⁋ Aſtare: eſſe qđ tunc ſignificat:quando de his loquitur:quæ cadere non poſſunt:ut ſi dicas terras aſtare.

¶DONA. Hic mater cybele:ab obſeruationē ſacrorum arguit eos eē maiores ſuos.⁋ Diuom qua iuſſa ſe. Nam non amplius ſunt incerti quo fata ferāt.⁋ Placemus.u.non quia tunc eſſent aſperi:ſed ut deinceps illis ꝓſperis utanť.Facit āt rē facilē a breuitate nauigatiōis.⁋ Iuppiter:Temerarium.n.eſt polliceri aliquid de futuro cuius ſumus incerti:niſi deus faueat.⁋ Meritos:cōueniētes Neptūno pp īgruētē nauigationem:apollini ꝓpter acceptū oraculū.⁋ Fama uo.oportunitatē cōuenientē oblatam oſtendit: Fauebat ergo Troianis locus: qa ſecūdū anchiſen fata cretā portēdebant:itē tp̄s:qa regnū uacabat.Erantq; domus paratæ ne eſſent cū magno labore ædificandæ.⁋ Volamus:oſtendit ex proſpera nauigatione quantum ualuerint obſequia ſacrificiorum.

¶CHRI. Vallibus imis:ꝓpterea magis credidit de Teucro.qa q cū Dardano uenerant.habitant in imis uallibus.Ipſe āt uideť fundaſſe imperiū.Vallē dicimus anguſtā planitiē montibus utrinq; arctatā:Conuallē uero pene undiq; clauſam:& ſitus locorum ſic ſe habet:ut ſic aut mōtanus:aut colinus:aut cāpeſtris: aut uallis.⁋ Cybele:de hac dictū ē.⁋ Fida ſilē.Nefas erat apire q̄ paucis tātū nota erāt:nā ſic iuſſit ipa Cybele cū erudiret idæos dactilos:& doceret initiādi mores.Dio.ait morē initiādi quē Dardāus accepit a Ioue nefas erat apire:niſi initiatis: Ideo ergo fida dixit ſilētia.⁋ Nec longo.c.arguit a facilitate nauigationis.⁋ Taurū: uictimam his diis cōuenientē:nā ut cornupetit taurus:ſic Neptunnus littora ferit.Et Phœbus cornua habet.i.radios.⁋ Fama eſt: narratio quæ incurrit fidei faciendæ cauſa:nam & apud oratores p̄ter narrationem qua continetur cauſa: icidūt: & aliæ aut criminationis:aut laudationis:aut confirmationis:aut fidei faciēdæ cauſa.⁋ Idomenea:nam ex Minoe cretenſium rege natus eſt Deucalion:ex Deucalione autē idomeneus qui cretenſes contra troianos duxit una cum reliquis græcis de hoc Homerus in Catalago κρητῶν δ᾽ Ἰδομενεὺς δουρικλυτὸς ἡγεμόνευεν. ⁋ Volamus:& quia celerrima fuit nauigatio:& quia mutua tranſlatio eſt a uolato ad remigationem.

¶SER. Bacchatãq; iugis naxon:aut uitibus cõſitã:aut celebratã bacchis:aut ubi Bacchus ex indis egit trium
phũ:nã ut ſupra diximus ipſi cõſecrata eſt:q̃ & Dia dicitur.¶ Viridemq; Donyſam:a colore marmoris lacedæ
monii.¶ Olearon:nõ adiecit epithetõ cã uarietatis.¶ Niueãq; paron:unde candidũ marmor:ut Parius ue lapis
circũdat auro.¶ Sparſaſq; p æquor cycladas:& hæ quas dixit ante cyclades ſunt.Vnde minus ẽ aliis.ſparſis aũt:
quia nullo ordine continent:ut Stœchades q̃ απο του σοιχου dictæ ſunt.Rectæ enim ſũt. Cyclades uero nõ
iõ dicunt:nõ qa in rotũditate ſunt:ſed q lõgo ordĩe eas circũire neceſſe eſt:uel ꝓpter ꝓmontoria:uel quia natu
rale eſt:ut concitatiora ſint maria uicinitate terrarũ
quas conſtat anhelitũ quẽdam ex ſe emittere: Vnde
in quinto nauigaturus Aeneas Eryci ſacrificat.¶ Le/
gimus:prætérimus:ut Littoraq; epiri legimus. Tra/
ctus autẽ ſermo a nautis:qui funem legendo.i.colli/
gẽdo aſpera loca prætereũt.¶ Cretam ꝓauoſq; peta/
mus:celeuſma dicunt. & bene metro celeuſmatico
uſus eſt:ideſt anapeſtico trimetro hypercatalectico.
Celeuma autem q̃ſi præceptum.Vnde Saluſtius:Im
pediebãt iuſſa nautarũ.¶ Surgens: flans:ut Et fando
ſurgentes demoror auſtros.econtra non flans ponẽs
& reſidẽs dicitur:ut Cũ uẽti poſuere:oĩſq; repente re
ſedit Flatus.¶ Et tandẽ:ad deſideriũ ptinet nauigan/
tium:nam ſequitur:Ergo auidus muros.¶ Curetũ:
curetes ſunt primi cultores Cretæ. Pergameãq; uo/
co:zeugma a ſupioribus:hoc eſt urbẽ.¶ Gentẽq;:ſo/
cioꝝ multitudinẽ.Lætã autẽ ꝓpter pergama reſtitu
ta.¶ Amare fo.ſacrificia celebrare.¶ Arcemq; attol/
lere:poetica periphraſis.i.domos ædificare:nã arx eſt in ciuitate munitus locus.¶ Fere: re longa eſt.¶ Operata
iuuentus:perfecit ſacrificia propter connubia:& nouas ſedes:quia apud ueteres neq; uxor duci:neq; ager arari
ſine ſacrificiis peractis poterat:ut alibi:Lætis opatus in herbis.Itẽ Iuuenalis:Et matutinis opatur feſta lucernis.

Bacchatamq; iugis Naxon:uirideq; Donyſam
Olearon:niueamq; Paron:ſpſaſq; per æquor
Cycladas:& crebris legimus ferta cõcita terris.
Nauticus exoritur uario certamine clamor.
Hortantur ſocii Cretam: proauoſq; petamus:
Proſequitur ſurgens a puppi uentus euntes:
Et tandem antiquis Curetum allabimur oris.
Ergo auidus muros optatæ molior urbis:
Pergameamq; uoco:lætã cognomine gentem
Hortor amare focos:arcemq; attollere tectis.
Iamq; fere ſicco ſubductæ littore puppes:
Connubiis:aruiſq; nouis operata iuuentus.

¶DONA. Sparſaſq;.p.poſt ſpecialia tranſit ad generalitatem.Nam cum dixiſſet nomina aliquarum inſu/
larum addit crebris legimus.f.c.t.quia nec cognitiõem habere Aeneas omnium uocabulorum potuit:& odio
ſum fuit relationem ipſam facere longiorem:legere autem eſt nauticum uerbum:cum colligũt funes:cum pe/
lagi prolixa tranſmittunt.Et pertinet ad omnes inſulas:& ad freta. ¶ Clamor:uel morem nautarum expreſſit
uel eorum gaudium qui ſuffragantibus uentis proſpera ſperabant.¶ Vario.c.nam uaria officia ſunt: & omnia
cũ certamine:& labore.¶ Tandem:non prolixe nauigationis fuit ſed cupiditatis nauigantium : Nam cupienti
omnia tarda ſunt:& ſi ſummopere properentur.¶ Auidus:non auarus:ſed quaſi ocii cupidus. ¶ Focos:ut habe
rẽt cum laribus nouis affectus.¶ Arcemq;:q̃ præcipuæ amauit in troia hæc repare cupiebat.¶ Sicco : nam udũ
etiam eſt littus.¶ Connubiis aruiſq;:Quæ res oſtendebat magnam fiduciam manendi.

Naxos ¶CHRI. Naxon:ĩter cycladas ĩſulas enumerat ortygia naxus dionyſa & paros.Naxos teſte Plinio ſtrongy/
Stongy le dicebat.Butes Boreæ filius a Lycurgo fratre pulſus in hanc inſulã uenit rapta ex theſalico littore. Coronide
le una ex bacchãtibus:quo furto a baccho ĩ furorẽ uerſus ẽ:ob quã rem ſe ĩ puteũ iecit.Deĩde Ephialtes & Othus
Dia raptã matrẽ & ſororẽ Pãcratidẽ ingrentes ĩ ſtrõgylẽ uenere eãq; diam:qa ut heroes in ea culti ſunt nominauere.
Hinc Catullus.Nãq; fluẽti ſonæ ꝓſpectans littora diæ Theſea cedẽtẽ celeri cũ claſſe tuet.Siue dicta eſt dia a Io/
ue:qa ex hac ĩſula ĩpetũ aduerſus titãos fecit.Ceres ẽt aliquãdo hãc ĩſulã duce Naxo palemõis filio tenuerunt &
naxũ appellauerũt.Dicũt Naxi Bacchum apud eos nutritũ:ac ꝓpterea eã Dionyſam appellarunt.Alia a fertili/
tate ſiciliã minorem dixerunt.Eius ambitus ẽ.lxxv.mil.paſ.diſtat a delo.xviii.mil.paſ.¶ Viridem:hẽt.n.uiride
marmor:qd Pli.Lacedemonium uocat cunctiſq; hilarius eſt.¶ Parõ:a paro nepote Iaſonis hæc inſula dicta eſt.
Parus.n.ex Philomelo Iaſonis filio natus:& oppidum ĩ hac ĩſula cõdidit & eã a ſe paron noĩauit:cum antea Mi/
noia appellaret.¶ Cycladas:circa delon teſte Plinio in orbẽ ſitæ ſunt.¶ Clamor:Celeuſma dicit clamor quo in
ter ſe nautæ hortantur:& quo q p̃eſt naui imperat illis q̃ facienda ſunt.κελευω.n.impero & ad hortor.¶ Cure
tum:hi priſcis tpibus in creta regnauerunt dicũturq; ante lunã fuiſſe.Diodo.autẽ ex ſecundo Ioue olympio re/
fert decẽ filios natos q curetes dicti ſunt:ergo antiqs oris dixit pp antiqtatẽ curetum.¶ Auidus:Nã errantium
deſiderium ẽ ſedes ſibi ponere.¶ Molior:recte nã ipſi duces ſulcũ fundãmẽtorũ aratra faciebãt : ut ĩterea Aene/
as urbẽ deſignat aratro.¶ Hortor amare.f.optimum ĩſtitutum ſapiẽtiſſimi uiri.Primo.n.illos relligiõe ĩbuit.
Deinde qa nõ ſuppliciis ſolum:ut inqt Salu.ſed recte agendo auxilia deoꝝ cõparant:admonet ut arcem parent
q̃ ſe tutari poſſint.Ergo quoniã hæc p̃ſẽtibus cõſulũt:ꝓſpicit & in futurũ ut ex agricultura cõparet uictus & ex
Focos cõnubiis ꝓpaget ſoboles q ciuitas duret.¶ Focos:locus ubi ignis fit.Sedes ãt ẽ diis laribus ſacra.Vnde florentini
focolarẽ dicunt q̃ſi focum ipſoꝝ lariũ.Optimus ĩgit legum lator q prĩo populũ religiõe ĩbuit. Deĩde remedia
cõtra hoſtilẽ ĩpetũ docet Poſtremo unde alimenta ſibi acqrat & quõ q ſucceſſiõem populoſa ꝑpetuaq; fiat ciui
tas demõſtrat.¶ Iã ſubductæ:oſtẽdit iã ſe eẽ p̃ſuaſum ĩueniſſe ſedes perpetuas:& ꝑpea in ſiccũ duxiſſe naues. De
cepto autẽ Anchiſe in oraculo ĩterp̃tando & peſtis ĩ Creta & monita penatum pulcherrimũ ſenſum habẽt: &
ex intima philoſophia deductum:ut nos ĩ nr̃is allegoriis oſtẽdimus.Videbis.n.illic Anchiſen ſenſus & non rõ
nis typũ hr̃e:Quapp cum dei p̄ceptum eẽt ut redirẽt ĩ originẽ ſuã:q̃ cæleſtis ẽ:& ſignificat p Dardanũ Iouis fi
lium.Senſus q nihil ſupra corpus uidet.Intellexit de origine corporis q̃ p teucrum mortalis hoĩs fi. exprimit.

Iura:domoſq; dabam:ſubito cũ tabida mẽbris
Corrupto cæli tractu:miſerandaq; uenit
Arboribuſq;:ſatiſq; Lues:& letifer Annus.
Linquebant dulces animas:aut ægra trahebãt
Corpora:tum ſteriles exurere Sirius agros.
Arebant herbæ:& uictum ſeges ægra negabat.
Rurſus ad oraclũ Ortygiæ:phœbũq; remẽſo
Hortatur pater ire mari:ueniamq; precari:
Quem feſſis finẽ rebus ferat:unde laborum
Tentare auxilium iubeat:quo uertere curſus.
Nox erat:& terris animalia ſomnus habebat.
Effigies ſacræ diuom:Phrygiiq; Penates
Quos mecum a troia:mediiſq; ex ignib9 urbis
Extuleram:uiſi ante oculos aſtare iacentis
Inſomnis multo manifeſto lumine:qua ſe
Plena per inſertas fundebat Luna feneſtras.
Tum ſic affari:& curas his demere dictis.
Quod tibi delato ortygiã dicturus Apollo ẽ:

¶SER. Corrupto cæli tractu:hic eſt ordo peſtilentiæ:ut Lucretius docet.prĩo aeris corruptio:poſt aquaꝝ & terraꝝ:mox oĩum aĩaliũ.Notãdũ ſane Apolline offẽſo peſtilẽtiã ſemꝑ creari:qđ & Homerus oſtendit:quũ eũ armatũ ĩducit ſagittis:Sic dicens. ἐν τῷ α. ἰλιάδος τόξ᾽ ὤμοισιν ἔχων: ἀμφιρεφέα τε φαρέτρην: ἔκλαξαν δ᾽ ἄρ᾽ ὀϊστοὶ ἐπ᾽ ὤμων χωομένοιο: αὐτοῦ κινηθέντος. Vnde & Apollo dr̃ ſecundũ aliquos ἀπὸ τοῦ ἀπολλεῖν:hic cõtra ſi cytharã teneat:mitis ẽ Vñ Hora.Cõdito mitis placiduſq; telo Supplices audi pueros apollo.¶Linqbãt dulces aĩas:itẽ & alibi.Et quũ frigida mors aĩa ſeduxerit artus.q̃re aĩa dr̃ relinq:& nõ magis relinq̃re:ſecũdũ eos.ſ.q dicũt animã eẽ ꝑpetuã:& ad diuerſa corpora facere trãſitũ.qđ ſi ẽ:bene dicimus aĩas relinquere nos:quorũ nil p̃ter corpus eſt:nã aĩa perpetuitas eſt.Vnde Palinurus in ſexto:Nunc me fluctus habet:hoc eſt corpus:qđ ſolũ meũ eſt.¶Exurere ſirius agros:ſirius ſtella eſt ĩ ore canis poſita:q̃ annis omnibus oritur circa.viii.kal.Iulii:q̃ orta plerũq; peſtilẽtiã toto anno facit:plerunq; paucis diebus: ĩterdũ innoxia naſcit̃.hinc eſt Et in totum regnaret ſirius annũ:itẽ ſupra:Et letifer annus.tũc aũt peſtilẽtiã creat:ſi in hãc rẽ etiã cæteroꝝ cõſentiat curſus aſtrorũ. Sãe canicula in cuius ore eſt rãtũ fœmini generis eſt:quũ canis ſit cõmunis generis.Vnde hoc naſcitur:nã ĩ diminutione mutauit genus.¶Seges ægra:ſeges interdũ terrã ſignificat:ut Horatius Hæc ſeges ĩgratos tulit & feret omnibus annis.interdũ frumẽta:ut Quid faciat lætas ſegetes.hoc loco utrunq; poteſt intelligi. ¶Veniamq; precari:aut beneficium:ut Orantes ueniã:aut re uera ueniã:erroris Anchiſæ.¶Laboꝝ tẽtare auxiliũ:ꝑꝑ peſtilentiã.¶Vertere curſus:propter ſedes.¶Viſi aſtare: nõ aſtabãt:ſed uidebant̃.unde etiã uiſa dicuntur:non enim ſunt:ſed uidentur.¶In ſomnis:multi hic diſtingũt:& uolunt unã partẽ eſſe orationis.i.uigilantis.multi in ſomniis dicũt:ut ſit colliſio:quomodo peculi ꝓ peculii.¶Multo lumine : cũ nimbo ſuo.¶Inſertas:aut clatratas:aut non ſeratas: ut ſit quaſi inſeratas:ideſt nõ clauſas : & eſt dictũ quomõ Aſproſq; molares pro aſperos:cõpoſtus pro compoſitus:uixet pro uixiſſet.¶Ortygiam:ad ortygia:more ſuo detraxit præpoſitionẽ:ut paulopoſt creta:ꝓ increta.

¶DONA. Iura domoſq;:Leges uiuendi & domos:aut ipſaꝝ domorum iura.i.dominos a legibus deputãs. ¶Subito.c.t.m.ſecuris ac diſpoſitis oĩbus ſubita peſtilentia cohorta ẽ ex aeris corruptiõe nõ hoĩbus ſolum: ſed arboribus & ſatis uictus cã.Supra.n.dixerat Aruis opata Iuuẽtus.Langore ãt corporis lœtum effugere non poterãt.¶Linqbãt:ex prĩcipali malo hæc ꝓueniebãt:aut moriebant̃ hoĩes:aut corꝑibus tabe diſſolutis trahebant miſerabilẽ uitã.¶Exurere ſi.Ergo q ſpẽ euadẽdi hẽbãt fame perituri uidebant̃: cum ſirius exurẽdo oĩa ſterilia redderet.¶Rurſus:pr̃:q prudẽdẽtia alios p̃ibat prius ſenſit aliqd factũ cõtra p̃cepta Apollinis.¶Nox erat:uirtutes aĩ ſui & meritũ & grãm deoꝝ cõmendat:& oſtendit q; cæteris dormiẽtibus ipſe acriter rebus publicis ĩuigilabat.¶Qua ſe ple. uoluit demonſtrare quomodo in nocte uidere potuit.ſ.per radios lunæ.Tunc ſic ne ulterius recurrentibus curis frangeret.¶Quod tibi delato:ne geminet̃ labor redeundo Apollo facit ut hæc referẽtibus nobis hic audias quæ apud eum eſſes auditurus.¶Magnus : ergo numinis fauor : non rogat : & fauet. Non nauigas neq; domo egrederis & dei iuſſã fabulantibus diis ad tuas aures ueniunt.

¶CHRI. Lœtifer annus:pathos a tꝑe qđ.ſ.nõ eſſet unius diei.¶Sirius:ſiriũ dictũ putãt ꝑꝑ ſtellæ candorem. Sirius Canicula
Alii a lõgo tractu:nã ſua magnitudine triũ ſignoꝝ ſpaciũ occupare ur̃ latini caniculã appellãt.Eſt in medio centro cœli:Ad quẽ cũ ſol aſcẽdit corpora humana lãgore afficiunt̃.Per ſe noxia ẽ & morbos creat.Canẽ eẽ dicũt: q̃ cũ dracone Europæ cuſtos data ẽ.Eandẽ poſtea ꝓcridi dono datã:quam Cephalus Procridis maritus thebas abduxit contra uulpẽ q̃ thebanos agros uaſtabat.Sed cũ & uulpi & cani fatũ eſſet ne poſſent interfici. Iuppiter uulpẽ & ſaxũ uertit.Canẽ in aſtra retulit.Alii dicũt Neerã canẽ eſſe:q̃ Icarũ a paſtoribus cæſum : Erigone filiæ ſuæ inſepultũ oſtẽdit.Inde cũ Erigonæ poſt humatũ patrẽ ſe ĩ hymetto laqueo ſuſpẽdiſſet liber Iouem orauit: ut Icarus in arcturũ.Erigõe in uirginẽ uerterent̃.Canis aũt q̃ ad pedes pedẽtis domine mortuus eſt κυων aſtrũ facta eſt.Homerus autem cane. Orionis dicit eſſe hoc uerſu. ὅν τε κύν᾽ ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσι. Habet hæc imago in capite ſtellam unam claram:quæ iſis dicitur:in lingua unam quam ſirium & caniculam uocant magnam & ſplendidam:in collo duas:in ſingulis humeris ſingulas:in pectore duas:in anteriore pede ſiniſtro tres:ĩ dextro unã clarã:ĩ extremo dorſo tres:in uentre duas:ĩ ſiniſtro femore unam:in poſteriore pede ſiniſtro unam:in ſummitate caudæ unam.¶Nox erat:duo notantur p̃cipua.Primũ eſſe ſemꝑ incũbẽdũ religioni:nã tutant̃ dii eos a qbus colunt̃:ſecũdũ oportere adminiſtratorem reipu.ẽt nocturno tꝑe inuigilare rebus ſibi cõmiſſis.Ergo & penates culti ab ænea ſibi uigilanti:quo pacto peſtem euitet:& ſedem inueniat oſtendunt. ¶Inſomnis:uigilantis.Hoc enim decet populi adminiſtratorem.¶Manifeſto:adeo claro ut cuncta faceret manifeſta.¶Plena:in plenilunio enim maius lumen reddit & pernox eſt luna.¶Inſertas:ideſt luna inſerta.

¶SER. En quaſi demonſtrantis eſt:ut fidem faciat:ne ſomnium puteť ut paulo poſt.Haud dubitāda refer. ¶ Dardania:deriuatiuum nomē a conſtitutore.& notandum regionem pro ciuitate poſitam. ¶ Tuaq; arma ſecuti:ac ſi diceret tuas partes. ¶ Sub te:ſub tuo iure agentes. ¶ Permēſi:euecti:ut ecōtra Pelagoq; remenſo Improuiſi aderunt. ¶ Idem:nos.ſ.qui te ſumus ſecuti. ¶ In aſtra nepotes:ſignificat.C.Cæſarem: qui primus inter deos relatus eſt.& bene in aſtra: cuius ſidus apparuit: ut Ecce dionæi proceſſit cæſaris aſtrum. ¶ Vrbi: Romæ κατ' ἐξοχὴν:ut ſupra diximus. ¶ Magnis.i.nepotibus.& bonum ornatum ſermonis fecit ſimilitudine magnis magna para dicendo. ¶ Fugæ:profectionis. ¶ Mutandæ ſe.argumentum a neceſſitate. ſimul arguitur error Anchiſæ ordo autem eſt Delius Apollo. ¶ Eſt locus: ut ante diximus:orbis cōparatione. ¶ Heſperiam:de eſt quam:ut ſupra dictum eſt. ¶ Cognomine: ab Heſpero rege:uel ſtella quam intuētur petētes Italiam. ¶ Oenotrii:uel a rege uel a uino.Italis.n. primus uitē oſtendit Saturnus:ut in ſeptimo legimus.Viti ſator curuam ſeruās ſub imagīe falcem Saturnuſq;. ¶ Propriæ ſedes:perpetuæ quia infirmas ſedes & in Creta & ī Thracia cōdidit. ¶ Hinc dardanus ortus: Dardanus & Iaſius fratres fuerunt Electræ filii:ſed Dardanus de Ioue:Iaſius de Corito procreatus eſt: a cuius noīe & mons & oppidū nomē accepit:poſtea Iaſium diciť Dardanus occidiſſe. ¶ A quo principe noſtrū:a Dardano non a Iaſio:nam anteriori reſpōdit.Quod autem dicit a quo prīcipe genus noſtrum eſt: poteſt & generaliter intelligi.unde originem ducimus: ut deos penates:quaſi troianos intelligas: & ad ritum referri:de quo dicit Labeo in libris qui appellantur de diis animalibus ī quibus ait eē q̄dā ſacra:qbus aīæ humanæ uertanť in deos:qui appellantur animales:ꝗ de animabus fiant.hi autem ſunt dii penates & uitales.

Hic canit:& tua nos en ultro ad limina mittit.
Nos te Dardania incenſa:tuaq; arma ſecuti:
Nos tumidum ſub te ꝑmenſi claſſibus æquor:
Iidem uenturos tollemus in aſtra Nepotes:
Imperiumq; urbi dabimus:tu mœnia magnis
Magna para:lōgumq; fugæ ne linque laborē.
Mutandæ ſedes:non hæc tibi littora ſuaſit
Delius:aut Cretæ iuſſit conſidere Apollo.
Eſt locus:Heſperiā Graii cognomine dicunt.
Terra antiqua:potens armis:atq; ubere glebæ
Oenotrii coluere uiri:nunc fama:minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.
Hæ nobis ꝓpriæ ſedes: hinc Dardanus ortus.
Iaſiuſq; pater:genus a quo principe noſtrum.

¶DONA. Nos te:ad hominem errore iam a patre imbutus debuit mitti pſona cuius auctoritate ac meritis etiā incredibilia credi poſſint:Dii ergo penates huiuſcemodi erant qui præterita memorando futura meliora pollicerentur.Artis eſt igitur excludere ante ſollicitudinem primam & liberato angoribus animo alterius nauigationis labores ingerere. ¶ Ac ut monſtraret: non eas ſedes oſtēdiſſe Apollinē deſcribit nec eum mōſtraſſe locum. ¶ Hinc dardanus ortus:oſtendit cum Apollo dixit Quæ uos a ſtirpe parentum Prima tulit tellus:nō de Creta:ſed de Teucro:ſed de Italia & Dardano eſſe intelligendum.

¶CHRI. Hic canit:cum non ſit penatum diuinare comparat ſibi fidem:dum ſe ab Apolline hæc accepiſſe referunt:item beniuolentiam:dum magna pollicetur:ſed & hoc ad fidem faciendam pertinet. ¶ Hos:repetitio eſt & diſſolutio:qui duo colores grauitatem atq; inde fidem afferunt oratiōi. ¶ Sub te:magna æneæ laus.Oportuit enim magnum eſſe ducem quem dii nō dedignarentur. ¶ Idē uenturos: magna enim promittenda erant ſi feſſos nouos errores noua pericula ſubire perſuadere uolebat. Promittit enim fœlicitatem poſteris in quibus nos immortales quodammodo futuros eſſe ſperamus: & tamen ſibi imperium non denegat. ¶ Magna: nam pro magnis magna etiam pericula ſubeunda ſunt. ¶ Delius:uel ab inſula in qua natus eſt:uel qa eius oracula præcæteris certa manifeſta ſint.Nā δῆλος manifeſtum certumq; ſignificat: hinc Horatius. Certus enim promiſſit Apollo. ¶ Negat ti.iup.a. Arguebat ab utili & ab honeſto eſſe nauigādum quoniam & quietem: & fertile:& amplū:& duraturum imperium eſſent acquiſituri.Validiſſimum autem argumētum neceſſitatis in poſtremis reſeruauit.Eſt enim neceſſarium diſcedere inde ubi deus loci te eſſe nolit. ¶ Eſt locus: fertilitate & pulchritudine religionis eos inuitat.Hinc Iaſius poſui in alio loco troianorum originem. Verum quia nō omnes ſcriptores idem ſentiunt ponam & aliam quæ de ea eſt opinionem Iuppiter ex electra filia heſiones filiæ danai genuit Dardanum:Dardanus ex balthea Theucri filia Erichthonium Erichthonius Troem: a quo Troiani Tros Ilium Aſſaracum & Ganimedem. ¶ Ilus ilium condidit: & genuit Laomedontem. Titonum:& Priamum:Aſſaracus Capim:Capis Anchiſen:Anchiſes ex Venere Aeneam ſcilus tragicus ait Erichthonium fuiſſe filium Iouis & Electræ Homer.illum fuiſſe hominum ditiſſimum:Iuppiter igitur ex electra in ſamothracia genuit Dardanum & Iaſium: Dardanus quaſdā cerimonias a patre didicit: quas erat nephas aperire niſi initiatus.Primus autem initiādi mores inſtituit:& uxorem duxit Cybelem:ex q̄ genuit Corybātum:defuncto iaſio Dardanus & Corybanthus petiere phrygiam:ſecumq; aſportarunt myſtica ſacra & penates. ¶ Corybanthus:a ſe initiatos appellauit corybanthas.Is thebem Cilicis filiam duxit.Ex Iaſio & Cerere uolunt natum Plutonem.His ſacris initiati Fortunati fiebant:ut de argonautis dicunt:Iaſium patrem dixit propter cerimonias: quia Corybanthus eius filius princeps ſacrorum in phrygia fuit:hæc ſacra appellata fuere cybeleia & myſtica cybeles.Fuit Iaſius antiquſſimus argorum rex pater Talaonis & auus regis Adraſti:& ab eo argos Iaſium nominatum. ¶ A quo.ſ.Dardano. ¶ Genus noſtrum: quod in hoc loco de diis animalibus refert Seruius poſſumus ſecundum Platonicos dicere dæmonas eſſe miniſtros deorum: cuſtodeſq; hominum.& īterpretes ſi qd a diis uelint & qui melioris meriti in corpore noſtro ſunt genii dicuntur.Corpore uero renunciantes lemures. Tum ſi domos:incurſionibus infeſtant laruæ.contra ſi boni fuerint:lares familiares dicuntur.

Iaſius

Genii

Lemures

Laruæ

Lares

¶SER. Had̄ dubitãda.i.aut q̄a dubitauerat d̄ cõſilio Anchiſæ:aut ne pp ſõnũ n̄ crederẽt.¶ Coritũ:d̄ſignat prẽ ꝓuĩciæ:ne alter error ꝓcreet̃ ex magnitudĩe locoꝝ.¶ Dictæa:dictæꝰ mõs cretæ ẽ:dictꝰ a Dicte nĩpha:q̄ illic co lit̃:ĩ quo dr̃ alitꝰ Iupiter:ut Dictæo cæli regẽ pauer̃ ſub ãtro.¶ Negat tibi Iuppiter arua:ex diffinito.& bñ Iupi ter:q̄a ip̃e cretẽſibꝰ p̃eſt.¶ Talibꝰ attõitꝰ uiſis:hoc ẽ talibꝰ d̄oꝝ uultibꝰ.uñ ſeq̄t̃.Et uoce d̄oꝝ.nã ſe uoce attõitũ dicit & uiſis.Attõitꝰ uero ẽ ſtupefactꝰ.Nã attõitꝰ ꝓp̃e dr̃:cui caſꝰ uicini fulminis:& ſõitꝰ tõitruũ dant ſtuporẽ. ¶ Nec ſopor illd̄ erat:ſoluta elocutio.¶ Velatas comas:uittatas:ut uictori uelatũ auro:uittiſꝗ iuuẽcũ. Nã dii q erant apud Laurolauiniũ nõ habebãt uelatũ caput.

Surge age:& hæc lætus longæuo dicta parẽti
Haud dubitanda refer:Coritũ:terraſꝗ reqre
Auſonias:dictæa negat tibi Iuppiter arua.
Talibus attonitus uiſis:ac uoce deorum:
Nec ſopor illud erat:ſed corã agnoſcere uultus
Velataſꝗ comas:præſentiaꝗ ora uidebar.
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor.
Corripio e ſtratis corpus:tendoꝗ ſupinas
Ad cælum cum uoce manus:& munera libo
Intemerata focis:perfecto lætus honore
Anchiſen facio certum:remꝗ ordine pando.

¶ Corripio e ſtratis corpꝰ:ne ſatietate uideat̃ reliq̄ſſe ſõnũ.& ſciẽdũ q̄a quoties ex abrupto ſõnus aufugerit ſignificat omẽ ĩfelix:ut ecce hoc loco tẽpeſtas ſeq̄t̃.Itẽ ĩ ſecũdo:Excutior ſõno:& ſtatĩ ſeq̄t̃ ciuitatis excidiũ nec ſĩe rõe:nã ſi ſõnꝰ mũꝰ d̄oꝝ ẽ:ut dono diuõ gratiſ ſima ſerpit:n̄ ſine ĩfelicitate ex abrupto d̄oꝝ mũꝰ ab ſcedit.¶ Tẽdoꝗ ſupĩas cũ uoce mãꝰ: hõeſta elocutio: cũ uno ſermõe r̃ſpõdemus duobꝰ:ut Interã feſſos uẽ tꝰ cũ ſole reliq̄t.¶ Intemerata:rite p̄fecta: ut ſi leuiter uinũ fũdẽdũ ẽ aut mola iniiciẽda ſic fiãt : ut rõ exigit ſacrificii:aliter ſi fiãt temerata ac turbata ſt̃ ſacra.uñ Hele. Neq̃ ĩter ſc̄tõs ignes ĩ hõre deoꝝ Hoſtilis faci es occurat:& oĩa turbet.Itẽ ĩ.viii.audax quos rũpe pa las ſacra uetat.¶ Focis:iõ focis:ñ aris: q̄a p̄ẽatibꝰ ſacri ficat.¶ Perfecto ho.pacto ſacrificio:q̄ ẽ honor deoꝝ.

¶DONA. Lõgæuo:occulte corripit ipſũ ſenẽ de origĩe ſuoꝝ nõ debuiſſe falli.¶ Iuppiter:q̄ cretæ peculiaris amator ẽ.¶ Surge:a.oñdit̃ p̄ ſõnũ hoc uidiſſe:q̄uis:aliq exponãt ĩ ſõnis.i.uigilãtis.¶ Attõitꝰ:duo erãt mirãda:& deos uider̃:& optata loquẽtes audir̃.Nec ſopor:nõ.n.plẽo ſõno uiderat:aut audiuerat. Nã nec plene uigilabat: nec plene dormiebat.¶ Gelidꝰ ſudor:& hoc cõfirmat deos uidiſſe æneam.¶ Corripio e ſtratis:oñdit ꝓp̃e uigi lãtẽ.Nã poſuit expg̃efactus ſum ſi dormiſſet exp̃mit ãt feſtinãtẽ.¶ Mũera:q̄ ſt̃ uinũ & thus.¶ Certũ:q̄a p̄mæ in terp̃tatiõis uitio reddebat̃ ĩcertꝰ.Oñdit ãt poeta diuĩas admõitiões referẽdas nõ eẽ niſi p̃mo p̃ri ſacroꝝ:& p̄cis obſeq̄a ſt̃ ut ꝓſpent̃ q̃ bõa ſt̃ q̃ ãt mala uertãt̃ ĩ meliꝰ.Deceptꝰ ãt fuerat Anchiſes:q̄a mẽoria Dardãi antiquior erat q̃ Teucri & ppea obſcurior:Apollo ãt cũ dixiſſet ãtiq̃:oñdit fuiſſe r̃cẽtiorẽ. Notat.n.& p̃mã eẽ & ſecũdam.

¶CHRI. Lõgæuo:parẽti facit fidẽ cũ nõ dubitẽt & p̃ẽti q̄uis ꝯtraria ſenſerĩt:hæc placitura.Quid ãt ſenſerit ex diuinitate ſui ĩgẽii & ex ꝓfũda Platonicoꝝ doctrĩa nũc poeta exp̃ſſimus ĩ chalmadulẽſibus diſputatiõibus.

Agnouit prolẽ ambiguã:geminoſꝗ parẽtes:
Seꝗ nouo ueterum deceptum errore locorũ.
Tum memorat:Nate Iliacis exercite fatis
Sola mihi tales caſus Caſſandra canebat:
Nũc repeto hæc generi portẽdere debita nr̃o:
Et ſæpe Heſperiã:ſæpe Itala regna uocare:
Sed quis ad Heſperiæ uẽturos littora Teucros
Crederẽt:aut quẽ tũ Vates Caſſãdra moueret?
Cedamus Phœbo:& moniti meliora ſeq̄mur.
Sic ait.& cuncti dictis paremus ouantes.
Hanc quoꝗ deſerimus ſedẽ:pauciſꝗ relictis.

¶SER. Ambiguã:nõ ĩcertã:ſed duplicẽ:ut ĩ ſequẽ tibꝰ ꝓbat:dicẽs Gemĩoſꝗ parẽtes: ergo hic gemĩos duos.¶ Nouo error̃ ueteꝝ locoꝝ: aut p̄ cõtrarietatẽ ſermonũ declamauit:aut nouo ꝓ magno poſuit : ut Pollio & ip̃e fac̃ noua carmĩa.¶ Exercite:fatigate : nã exercitatꝰ p̄itꝰ ſignificat ut exp̄tꝰ reꝝ.i.p̄itꝰ& exp̄s.i. ignarꝰ.¶ Caſus Caſſandra cãebat:hæc cõpoſitio iã ui tioſa ẽ:q̃ maioribꝰ placuit:ut Anchiſen agnouit ami cũ:Et ſale ſaxa ſonabãt.¶ Portẽder̃:mĩus ẽ deberi: ut ĩ ſeptĩo Portẽdi gñros.¶ Itala r̃gna uocar̃: ſatis ꝓprie ut ĩ.viii.Expectate ſolo Laurẽti aruiſꝗ latinis.¶ Teu cros crederẽt.ſ.pp lõgitudinẽ ſpacii.¶ Tũ uates caſſan dra moueret:bñ tũ:q̄a iã ꝓbauit.¶ Cedamꝰ phœbo: cuiꝰ ĩſtictu dii p̄ẽates ꝓfutura dixerũt:ut Hic cãit:& tua nos en ultro ad limina mittit.¶ Meliora ſeq̄mur põt bis ſubaudiri meliora:ut Meliora mõiti meliora ſequãt̃ : ouãtes :hoc ãt tractũ ẽ ab his q̄ de pugna uẽietes cũ multitudĩe populi obuiã ad nũina mĩora ibãt & ibi oues diis ĩmolabãt̃ fugatis hoſtibꝰ.uñ dr̃ ouãtes.¶ Hãc quoꝗ quẽadmodũ troiã & thraciã : & cũ dolor̃ dictũ accipe:hãc quoꝗ deſerrimꝰ:Poſtq̃ altũ:Homeri ẽ.

αλλοτεδη την νησον ἔλει πομεν ουδέ τις αλλων
φαι νετο γαιάων:αλλουρανος:ηδεθαλασσα
δητο τε κυανεην νεφελην ἔςησε κρονιών
νηος υπερ γλαφυρης ηχλυσε δὲ ποντος υπαὐτη

¶DONA. Fatis iliacis:nõ ꝓp̄o fato laborabat.Excuſat igit̃ & laborẽ irritæ nauigatiõis ad cretã fatis adne ctit:ut ĩuidiã q̃ afficiebat̃ qd̄ illi fruſtra laboraſſẽt purget excuſatiõe: cũ factũ negari nõ poſſit.¶ Sola mi.uni.n. Caſſãdræ credẽdũ nõ fuit.Deide nõ uidebat̃ ueriſimile tã lõgĩq̄s ſedes eẽ petẽdas.¶ Dicto: Apollinis uel Anchi ſæ.¶ Ouãtes:& pp ereptũ laborẽ iteꝝ ĩ delũ nauigãdi:& pp magnã ſpẽ ꝓpoſitã.Eſt ãt hæc deſcriptio nauigatio nis:ĩ q̃ eadẽ res ſæpiꝰ dr̃ diuerſa:& ſplẽdida cõpoſitiõe uerboꝝ.Tẽpeſtas ãt ægregie d̄ſcripta ẽ:cũ uno pulſu oĩa ſimul elemẽta turbãt̃.In hoc & initiũ poſuit.¶ Tũ cæruleꝰ ſupra caput.a.i.Et augmẽtũ:ut noctẽ hyemẽꝗ ferẽs Et q̃ ſolẽt cõſeq ex huiuſcemodi rebus:ut ĩhorruit umbra tenebris:& cõtinuo uoluũt fluctus mar̃:& reliqua q̃ maximam oſtendũt uiolentiam:ut q̄uis multũ laborarent tamẽ a curſu detorti quo uolebãt nõ p̄uẽirẽt.¶ Ipſe maximũ:habet intellectũ.i.qui peritiſſimus eſſet gubernator qui nauigãdi arte polebat:qui uiam in fluctibus obſeruatione ſyderũ norat.Deſcriptis autem oĩbus q̃ orta tẽpeſtas:& cũcta p̄fecerat:ut finem oſtendat addit.

¶CHRI. Agnouit:agnoſcendo approbauit. ¶Ambiguā:duplicem:Hora.certus.n.promiſit Apollo ambiguam tellure noua ſalamina futurā. ¶Ouantes:Lætantes:ouatio.n.minor ē triumhpo. Dabatur autē teſte Pōpeio ouatio cū bella nō erāt īdicta:aut ſine ſāguīe cōfecta īpator igiť ouās urbē ingreſſus ex myrto coronabať. Hāc.M.Craſſus fugitiuorum bello cōfecto aſpnatus.S.C.per gratiam fieri curauit:quo nō ex myrto:ſed ex lauro coronareť.Gelliꝰ āt ait:Ouabat īpator cū aut bella nō rite īdicta neq̨ cū iuſto hoſte geſta erāt aut hoſtiū nomē hūile paruūq̨ erat:ut ſeruorū:& piratarū:aut cū deditio repēte fiebat:eratq̨ uictoria īcruēta: cui fœlicitati Venerē q̄ Martē aptiorē putātes coronā ex myrto dabāt.Nōnulli dicūt ouātes urbē equo uectos īgredi cōſueſſe:Maſſuriꝰ āt Sabinꝰ pedibꝰ īgreſſos ait cōitāte nō militibꝰ:ſed ſenatu uniuerſo.Putāt alii ouationē dictā qa ñ bos ut ī triūpho ſed ouis mactabať alii uero a clamoř quē faciūt milites ex uictoria řdeūtes gemināntes o litterā.

¶SER. Caua trabe:naue.piphraſis optīa. ¶Supra capd̄:capitalis pniacioſus. ¶Noctē hiemēq̨:pluuiā cū obſcuritate. ¶Inhorruit ūda :horridior ē facta pp tenebras. ¶Gurgite uaſto: epitheto auxit tapinoſim. ¶Nox hūida:nubes caliginoſa. ¶Excutimur curſu:a ꝓpoſito itinere auertimur. ¶Cæcis ī undis:īcertis:qa ſidera ñ apparebāt. ¶Ipſe: nauigādi pitus.hoc.n.ſignificat emphaſis ꝓnominis. ¶Incertos ſoles:bñ īcertos qa q̄uis ſit obſcuritas:tñ noctis ē manifeſta diſcretio. Vnde ſupflua q̄ſtio eſt eorū:qui dicūt tres dies quēadmodū trāſiſſe ſcierint:ſi noctē a die diſcernere nō poterāt. ¶Cæca calligine:cacēphatō in ſermōe. ¶Attollere uiſa:naturaliter dixit.quoties.n. appropīquamꝰ littoribꝰ:exurgere terra uideť:& fumū emitteř. ¶Aperire:oñdere.Salu.Caput apire ſolitus. ¶Seruatū ex undis:ac ſi diceret de piculis ī grauiora ſupueniſſe diſcrimīa. ¶Strophadū me littora:Phineus rex fuit Arcadiæ.hic ſuis liberis ſupduxit nouercā:cuius īſtictu eos cæcauit. Ob q̄ rē irati dii ei oculos ſuſtulerūt:& adhibuerūt harpyias:q̄ quū ei diu cibos abriperēt.hic Iaſonē cū argonautis pp uellus aureū colchos petētē ſuſcepit hoſpitio:cui ēt ductorē dedit. hoc ergo bñficio illecti argonautæ Zethū & Calaī filios boreæ:& Orithyie alatos Iuuenes ad pellēdas harpyias miſerūt: q̄s quū ſtrictis gladiis pſequereńť:pulſæ de Arcadia puenerūt ad īſulas : q̄ appellabanť Plotæ.& quū ulteriꝰ uellēt tēdere: ab Iride admōiti:ut deſiſterēt a Iouis cāibꝰ ſuos cōuerterūt uolatus:quoꝶ ꝯuerſio.i.ſtrophe:nom̄ īſulis dedit:qd̕ Apolloniꝰ exeqť plēiſſime.Vt āt cāes Iouis dicereńť:hæc rō ē:qa ipæ furiæ eē dicuńť.uñ ēt epulas dicuńť abripe:qd̄ ē furiaꝶ:ut Et māibus ꝓhibet cōtīgere mēſas.Vnde & auari fingūť furias pati:q abſtinēt partis.Itē ipas furias eē paulo poſt idē teſtať dicēs:Vobis furiaꝶ ego maxīa pādo.Furias āt cāes dici & Lucanꝰ teſtať:ut Stygiaſq̨ cāes ī luce ſupna Deſtituūt:& ī ſexto Virg.Viſæq̨ cāes ululare p umbrā Aduētante dea.Sane apud inferos furiæ dicuntur & canes:apud ſupos diræ & aues.Ipſe in.xii.oſtendit.In medio uero Harpyiæ dicūtur.Vnde duplex in his effigies inuenitur.has Virgilius tres dicit Aello: Ocypete: & Celæno: Apollonius duas:quem in.xii.Virgilius ſequitur:ut Sunt geminæ peſtes.

Vela damꝰ uaſtūq̨ caua trabe currimꝰ æquor.
Poſtq̄ Altū tēuere rates:nec iam amplius ullæ
Apparēt terræ.Cælū undiq̨:& undiq̨:Pōtus.
Tū mihi cæruleus ſupra capud aſtitit imber
Noctē:hiemēq̨ ferēs & īhorruit ūda tenebris.
Continuo Vēti uoluūt mare:magnaq̨ ſurgūt
Aequora:diſperſi iactamur gurgite uaſto.
Inuoluere diē nimbi:& Nox humida: Cælum
Abſtulit.ingeminant abruptis nubibus ignes.
Excutimur curſu:& cæcis erramus in undis.
Ipſe diem:noctemq̨ negat diſcernere cælo:
Nec meminiſſe uiæ media Palinurus in unda.
Treis adeo incertos cæca caligine Soles
Erramus pelago:totidem ſine ſidere noctes:
Quarto Terra die primū ſe attolere tandem
Viſa:aperire procul montes:ac uoluere fumū:
Vela cadūt:remis īſurgimꝰ:haud mora:nautæ
Adnixi torquent ſpumas:& cærula uerrunt.
Seruatū ex ūdis Strophadū me littora primū
Excipiunt:Strophades graio ſtant noīe dictæ

¶DONA. Vela cadūt:uerū cōtraria uideńť:ꝙ cū dixerit ipſe idem noctēq̨ negat diſcernere cælo:deīde addat tris adeo īcertos cæca caligīe ſoles.Quomō.n.hæc ſcire potuit:ſi nulla erat diſtinctio noctis:& diei: Sed reſpōde uoluiſſe poetā obſcuritatē aeris nimis faciare:Nam qui fieri potuit ſic accidere tenebras:ut inter ipſas: & uerā noctem nihilītereſſet: uel intellige dierum : & noctium numerū diſtinxiſſe crebris corruſcationibus:quæ uel ſtellas uel ſolem oſtendere potuerunt. ¶Seruatum ex undis:non perſeuerauit mala fortuna:Sed nec in totum proſpera prouenit: Nam in littus fertile uenerunt quod fuiſſet fœliciſſimum:niſi harpyis eſſet occupatum.

¶CHRI. Vaſtū æquor trabe:abomīatio nauigatiōis:ꝙ tā amplū mare caua trabe.q.d.tantillo nauigio ſi ad maris magnitudinē cōpareť curamꝰ:uñ excellēs philoſophis in nūero mortuorū nauigātes habēdos cēſuit:& Anacharſis ſcytacū craſſitudinē nauis q̄tuor eē digitorū didiciſſet:tm̄ dixit a morte diſtamꝰ.Hic Iuuena.Digitis a morte reuulſꝰ q̄tuor aut ſeptē ſi ſit lōgiſſima tæda.Et.n.pathos ac ſi dicat iterū nos morti expōimꝰ. ¶Poſtq̄ altū tēueř:imitatio huiꝰ tēpeſtatis ex Hom.ē ī Vlyxe. ¶Cæruleꝰ:q̄ſi dēſus:& multꝰ:cæruleꝰ.n.color uiridis ē nigro admixtꝰ q̄lē oñdit maris ꝓfūditas. ¶Imber:uiolētior cōcitatiorq̨ ē q̄ pluuia. ¶Inhorruit ūbra tenebris: Erat.n.terribilis aſpectꝰ undarū:ſed accedētibꝰ tenebris magis īhorrebat. Nā nos oīa picula terribiliora facit. ¶Cōtīuo uēti:pulcherrīa narratio.Sīgulis.n.clauſulis iiſdēq̨ breuibꝰ celeritatē uenītis tēpeſtatis ſita exprimit. ut pigere illā uideať. ¶Voluūt mař magnaq̨ fur.æ.Qui fluctꝰ cū iſtis cōparari poſſūt:nā totū pene mare uoluiť a uētis:& totū ī fluctꝰ ſurgit. ¶Diſpſi iactamur:magna miſeria ꝙ iactať:maior ꝙ diſperſi cū conſilio auxilioq̨ alterius alter careat.Maxīa āt eē ī uaſto gurgite.q.d.ꝓcul a littore:in q̄ naufragiū cū aliquoꝶ ſalute pp terræ ꝓpinquitatē futurū eſſet quid aūt miſerius ꝙ Palinurus in quo erat omnis ſpes:oblitus eſſet uiæ non prope portū:ſed ī medio mari. ¶Tris:pathos a diuturnitate tēporis:ut ſeptem illum totos perhibent ex ordīe mēſes.

¶SER. Ionio in magno: in magno mari Ionio. Et ſciendum Ionium ſinum eſſe imenſum ab Ionia uſq; ad
Sciciliam: & huius partes eſſe Adriaticum: achaicum: epiroticum. Maria enim uel a prouinciis: uel ab inſulis:
uel a ciuitatibus nomen accipiunt: bene ergo in magno quaſi in quo & alia maria ſunt. ¶ Harpyiæq; colunt
aliæ: ergo & Celæno harpyia. ¶ Nec ſæ. ul. pe. & ira deum ſtygiis ſeſe extulit undis: ut pena in ſtygiis: & nō dicit
has de inferis natas: ſed peiores eſſe omnibus inde procreatis. ¶ Proluuies: ſordis effuſio. ¶ Vncæq; manus: ma/
nus pro Vnguibus poſuit: hoc eſt καμψονυχάσ. ¶ Fame: ueluti fame. Nam abundare dicit armenta: aut re ue
ra fame: quam eis inferebat: non inopia ſed auaritia.

Inſulæ: Ionio in magno: quas dira Celæno
Harpyiæq; colunt aliæ. Phineia poſtq̄
Clauſa domus: mēſaſq; metu liquere priores.
Triſtius haud illis monſtrum: nec ſæuior ulla
Peſtis: & ira deum ſtygiis ſeſe extulit undis.
Virginei uolucrum uultus: fœdiſſima uentris
Proluuies: uncæq; manus: & pallida ſemper
Ora fame:
Huc ubi delati: portus intrauimus: Ecce
Læta boum paſſim campis armenta uidemus:
Caprigenumq; pecus nullo cuſtode per herbā:
Irruimus ferro: & Diuos: ipſumq; uocamus
In prædam: partemq; Iouem: tūc littore curuo
Extruimuſq; toros: dapibuſq; epulamur opimis.
At ſubitæ horrifico lapſu de montibus adſunt
Harpyiæ: & magnis quatiūt clangoribus alas.
Diripiuntq; dapes: contactuq; omnia fœdant
Immundo: tum uox tetrum dira inter odorē.

¶ Delati: quod neceſſitatis eſt: nam uoluntate aliquo
non deferimur: ſed uenimus. ¶ Læta: pinguia: nā in
animalibus in quibus cognoſci non poteſt ſenſus: læ
titiam pingue corpus oſtendit: nō mens: ut in homi/
nibus. ¶ Caprigenumq; pecus: ſatis noue: & affectate
dixit. ¶ Per herbā: ordo eſt nō per herbam: ſed per cā
pos ī herbis uidemus armenta. ¶ Ipſumq; uocamus
ipſum: ideſt deorum regem: aut certe prædatorem:
hoc eſt cui de præda debetur aliquid: nam romani
moris fuit: ut bella geſturi de parte prædæ aliquid
numinibus pollicerētur: adeo ut Romæ fuerit unū
templum Iouis prædatoris: non ꝙ prædæ præ eſt:
ſed ꝙ ei aliquid ex præda debeatur. ¶ In partem præ
damq;: in partem prædæ. ¶ Dapibuſq; epulamur: da
pes deorum ſunt: Epulæ hominū. bene ergo: utrūq;
poſuit: nam & ſacrificiis: & conuiuiis operam tribu/
unt. ¶ Opimis: pinguibus. ¶ Lapſu: celeritate: ut ſu/
pra. ¶ Harpyiæ: ui græca diphthongus eſt: nam lati/
na eſſe non poteſt: quia nec υ quidem habemus.
¶ Clangoribus alas: deeſt cum: ut ſit alas quatiebant
cum: clangoribus: ut Atq; ixionii uento rota conſti/
tit orbis: ideſt cum uento. aliter acyrologia eſt: ſi
clangorem dixit alarum ſonitum. ¶ Tum: præte/
rea. & deeſt erat.

¶DONA. Triſtis haud: non poteſt ab inferis tri/
ſtius quicq̄ excitari q̄ ſint harpyiæ. ¶ Virginei uolucrum: non eſſet hoc monſtruoſum: ſi cætera eſſent ſimi/
lia. ¶ Proluuies: qa nihil inteſtinis morari patiuntur: ſed ſtatim effundunt. Ergo non ſolū non ſaciabantur: ſed
ſuper fameſcebant. ¶ Indeq; erat palor: ecce læta boum. ¶ Omnia conuenerant: quibus illa inuadere cupere/
mus: Diuerſitas generis abundantia pinguendo ex copia herbarum. ¶ Et diuos: ut quod fiebat ilicitum eſſet
nobis cummune cum diis. ¶ Tum littore curuo: tacuit de apparatu epularum quem deſcripſit in primo de cer
uis. Ibi enim nulla neceſſitas exigebat breuitatem hic autem quia propoſuerat: Ea breuiter troiæ. ſ. a. l. & pro/
pter noctis tempus in quo auditores quærebant quietem erat properandum. ¶ Extruimus: in primo dixit fu
ſiq; per herbam: quia laſſitudine & fame naufragii urgebantur hinc dicit. ¶ Extruimuſq; toros: quia in ma/
gna copia herbarum non fuit magnum congeries ceſpitum ſtruere: quibus diſcumbi poſſet: & non magna
properandi ad epulas neceſſitas urgebat. At ſubito res omnino abominabilis ſubitus improuiſus. ¶ Sonitus
alarum: unde metus: contactus fœdus: odor teter fugiendas faciebat.

¶CHRI. Inſulæ: Strophades duæ inſulæ ſunt non longe ab aſteria. ¶ Ionium: hoc mare duplex eſt. Nam ali — Stro/
ud pars eſt maris aſiatici ab Ionia cui ſubiacet denominatum. Aliud a ꝓmontorio maleæ ſumit initiū. ¶ Celæ — phades
no: harpyiæ græce dicuntur παρατο αρπαζω: ideſt rapio: Nam quemadmodum pro auaritia hoc ī loco a poe — Harpy/
ta ponantur: & quid ſibi ex hac uniuerſare uelit abunde in noſtris allegoriis expreſſimus. Heſiodus & Apolo/ — iæ
nius duas tātummodo ponunt Aello & Ocypitem. Aitq; Heſiodus illas filias fuiſſe Taumantis ex Electra oc
ceani filia. Alii tres ponunt & filias Neptunni & Terræ dicunt Aello Ocypite & Celæno. Homerus autem ex
harpyia & zephyro Achillis equos natos ſcribit quos nominat Xanthum & Balium Ait enim. — Equi
ξανθον καὶ βαλιον τοὶ αμα πνοιησι μετεσθην τους ετεκε ξεφυρω ανεμω αρπυια ποδαρνησ. — Achil/
De Phineo autem arcadiæ rege ita ſentit Collucius florentinus uir multa doctrina inſignis. Ponit enim Phi/ — lis
neum quaſi phileum: ideſt boni amatorē eſt ex priori coniuge: quam rationem eſſe uult filios bene uidentes — Phinei
procreare: ideſt bonos affectus. Extinguitur deinde prima uxor extinguitur lumen rationis in homine. At il — Fabula
le ſecundam ducit: quæ ſenſualitas eſt cuius blanditiis illectus priores filios luminibus priuat: Nam hæc pro
uero bono falſum perſuadet: & quicunq; boni affectus a ratione iam extincta fuerant eos penitus ab homine
excecandos curat. Iraſcitur deus homini non aprehendenti diſciplinā & pereunti de uia iuſta: Efficitur cæcus
quia amiſit lumen rationis: & harpyiæ ſibi epulas eripiunt: ideſt maxima auaritia infeſtatur uerum ubi argo/
nautas: ideſt uirtutes recepit: fugantur harpyiæ per zetum: ideſt inquiſitiōem & calaim: ideſt probitatem. ¶ Læ
ta boum: quomodo hæc pertineant ad auaritiam uidebis in noſtris allegoriis ¶. Caprigenum: nona ſe fictum
nomen eſt: ut dicit Seruius Sed legerat apud Actium in Philoctete Caprigenum trita ungulis.

Rurſum in receſſu longo ſub rupe cauata
Arboribus clauſi circũ:atq; horrẽtibus umbris
Inſtruimus menſas:ariſq; imponimus ignem.
Rurſum ex diuerſo cæli:Cæciſq; latebris
Turba ſonãs prædã pedibus circũuolat uncis.
Polluit ore dapes:ſociis tunc arma capeſſant
Edico.& dira bellum cum gente gerendum.
Haud ſecus:ac iuſſi faciũt: tectoſq; per herbã:
Diſponunt enſes:& ſcuta latentia condunt.
Ergo ubi delapſæ ſonitum per curua dedere
Littora.dat ſignũ ſpecula Miſenus ab alta
Aere cauo.inuadunt ſocii:& noua ꝑlia tentant:
Obſcenas pelagi ferro fœdare uolucres.
Sed neq; uim plumis ullam:nec uulnera tergo
Accipiunt:celeriq; fuga ſub ſidera lapſæ
Semeſam prædam:& ueſtigia fœda relinquũt.
Vna in præcelſa conſedit rupe Celæno
Infœlix uates:rupitq; hanc pectore uocem.
Bellum etiam pro cæde boum:ſtratiſq; iuuẽcis
Laomedontiadæ:bellum ne inferre paratis?

¶SER. Rurſum: ad illud ſolũ ptinet. ¶ Inſtruimus menſas:nam ante in ſpeluncis nõ fuerant.Et ſciendum hãc particulã interdũ ſic poni:ut iteratum aliquid ſignificet:ut ſi dicas:Veni ad te mane:rurſus uenio: Interdũ ſine iteratione ẽ:ut fui rurſum:ueniã ẽt:nõ iõ dicis rurſum:qa ẽt primo ueniſti:ſed qa illic fuiſti. ¶ Ariſq; reponimus ignẽ:ecce qđ dixit In partẽ ꝑdamq; Iouẽ.Sane ſciẽdũ iteratiõẽ hãc fieri ſecũdũ ritũ ſacroꝝ:nã diſplicuiſſe prima ex ꝓdigiis indicatur.Sunt aũt hæ animales hoſtiæ:q̃ tãtũ imolantur.alibi ſanguinẽ tãtũ in aras fundi ſignificat:ut Sanguinis & ſacri pateras.alibi partẽ corporis:ut Extaq; ſalſos Porriciã in fluctus.alibi integras uictimas:ut Et ſolida ĩponit taurorũ uiſcera flammis. ¶ Ex diuerſo cæli:ex ſecreto montium ſubaudi loco. ¶ Turba ſonãs:ſi tres ſunt quomodo turba? Soluit. figura emphaſis eſt.Nã tres ſunt & ad ſæuitia rettulit earũ:turbã impetũ oſtẽdit:nã de tribus loqtur: & alludit ad furias de qbus ait alibi:Vocat agmĩa ſæua ſororũ. ¶ Prædã pedibus circũuolat uncis: aut circũ ꝑdã uolat uncis pedibus:aut intra uolã amplectit̃ ꝑdam.Vnde & inuolare dicimus intra uolã tenere.Vnde & pira q̃dã uolema dicunt̃. ¶ Tectoſq; per her.diſpo.diſponũt:& tectos faciũt:ſic & ſcuta condendo latere faciũt. ¶ Miſenus:bene Miſenũ dicit tubicinem Ipſe.n.eſt qui dicitur filius fuiſſe Aeoli: ut Miſenum æolidẽ:quia conſtat ſonũ omnẽ ex uẽto creari. ¶ Noua:mira.ut Pollio & ipſe facit noua caria:nã nouum bellũ nõ eſt:cuius extat exemplũ.Hercules.n.ĩ mõte Arcadiæ ſtiphalo uicit ſtiphalidas:ut Statius:Et æri ſonum ſtiphalũ.Aut noua ideo:quia uulnerari non poterant. ¶ Obſcenas:obſcenæ ſunt aues:quæ canendo aduerſa ſignificant : ut paulopoſt Infœlix uates. ¶ Pelagi uolucres:quia dicunt̃ Ponti & Terræ filiæ: Vnde inſulas habitant partẽ terræ:partẽ maris tenẽtes: Alii dicunt eas Neptũni filias:quia fere prodigiorũ oĩum pater ẽ:nec immerito.Nã ſecũdũ Mileſium Thaletem omnia ex humore procreantur:Vnde eſt Oceanumq; patrem rerum.hinc fit ut quotiẽſcunq; deſunt parentes:redeatur in generalitatem:ſic & peregrinos Neptunni filios dicimus:quorum ignoramus parentes.Alii autẽ dicunt Harpyias filias Thaumãtis & Electræ. ¶ Vim plumis ullam:naturale.n.eſt:ut eludat ictum plumarum leuitas.Vnde & addidit plumis.Nã qđ Donatus dicit ideo eas fuiſſe iuulnerabiles:quia de Styge erant natæ:nõ probatur. ¶ Veſtigia:pedũ ſigna. ¶ Infœlix uates:nuncia infelicitatis:ut Homerus μαντικακῶν. ¶ Rupit uocem:cum indignatione loquitur:ut Quid me alta ſilentia cogis Rumpere? Et notandum ut ſupra diximus Rumpit uocem. ¶ Laomedontiadæ:ideſt perfidi:a rege natum opprobrium:qui deos fefellit.

¶DONA. Rurſum:antrũ & rami uolatum harpyiaꝝ impedire poterant.Ibi igit̃ ſecuriores dapes & ſacrificium reſtaurarũt.ſed fruſtra nã per inſperatas cæli partes & occultas latebras uenerunt: & cibum rapuerunt: & qcqd reliquerant:ore polluerunt.Ergo deficiente induſtria:fuit neceſſitas ut ad uim recurremus. ¶ Cum dira gente:excuſat crimen uiolẽtiæ:quam celæno faciẽs pro cauſa ſua pleniſſime exequitur. ¶ Iuſſi:uerbũ eſt non participiũ. ¶ Diſponũt enſes: Breuiſſima fuit narratio in qua ſolũ uidet & bellũ eſſe gerendum:& propterea arma capiunt.At illi q̃q̃ non iuſſerat:induſtria ſua capta arma occultarunt Sapiẽtibus enim locutus fuerat. ¶ Præcelſa rupe:quia uiderat parari uehementiam belli. ¶ Bellum:inuectio quam non oportuit habere principia.fuit.n.iraſcẽtis.Fuit breuis inuectio ſed oĩa cõtinet:nã aſſeruit pſonã ſuã ĩnoxiam.Deformauit aduerſam appellãdo Laomedõtiadas.Dixit cãm iuuẽtos ſtratos:& ꝓpoſuit ĩuaſionis crimẽ. Dixit criminis augmẽtũ & poſt uiolentã in armẽta addit q̃ de expugnatiõe dominarũ cogitauerint. ¶ Dixit ĩſontes:Dixit factũ non tamẽ factum fuit:ſed ꝓ facto tenet qđ facere cogitarũt:Nam inuadere greges: Armare iuuẽtutẽ eo tẽdit:ut eriperent alienũ imperium.Nõ male quæſitum ſed relictũ a parentibus. ¶ Vltio:aũt eſt quod diu expectent qđ metuãt.

¶CHRI. Dat ſignũ.q.d.canit claſſicũ.Claſſicũ.n.canere dicebant̃ cũ ſignũ dabãt quo:milites pugna ĩnirent. Cũ aũt reuocabant̃:tũc canere receptui dicebant. ¶ Specula:ex loco eminẽtiori unde latus ſit ꝓſpectus:hĩc feneſtræ ſpeculæ dicũtur. ¶ Rupit uocem:Quod iraſcẽtis ſignũ erat. ¶ Bellũ:optimũ prĩcipiũ patheticæ orationis: quoniã abruptũ eſt:& a criminatione cum interrogatione incipit.Vitupatq; a nomine:uel a genere quæ ſunt de attributis perſonis. ¶ Laomedõtiadæ:ergo ideſt impii infideleſq; in deos:ut Laomedon fuit:hic enim pater Priamo extitit:de quo fabula eſt ipm ad mœnia urbis quæ ab Hercule diruta fuerant reſtauranda Apollinẽ & Neptũnum cõuocaſſe:& preciũ ingens pollicitum fuiſſe:ſed perfecto opere non ſoluiſſe.hinc in Georg.Satis iã ſanguine noſtro Laomedõteæ luimus periuria troiæ. ¶ Bellum:cognominatio eſt:qua ſummopere exprimitur in uehentis:indignatio:& ardor. ¶ Pro cæde boum quaſi dicat petitis penas ꝓ ea re pro qua dare deberetis.

¶SER. Patrio regno:Neptũnio.¶ Accipite ergo:qa nos bellis appetitis:ac ſi diceret.ut futurã famẽ iã nũc timeř poſſitis.¶ Quæ Phœbo př oĩpotẽs:tribuit auctoritatẽ:ne poſſint a ſe dicta cõtẽni.Simul notãdũ Apollinẽ q̃ dicit a Ioue cognoſcere.¶ Phœbus apollo:purus & ĩpollutus:& ẽ Apollinis fixũ antonomaſiũ: qđ alii dari nõ põt:nã ſť alia cõmũia:ut Př oĩpotẽs.¶ Furiaꝝ maxĩa:adeo ĩpæ ſť furiæ:ut & unũ epithetõ habeãt:& cauſis cõſẽtiãt:nã ait de Tiſiphone Furiaꝝ maxĩa iuxta Accubat:& mãibus ꝓhibet cõtigeř mẽſas:qđ ẽt hæ faciũt: & ĩferẽtes troianis famẽ & ꝓnũciãtes.¶ Italiã curſu petitis:ex his q̃ norũt:fidẽ dicẽdis accõmodat.¶ Quã uos dira fames:ut Var.ĩ ſecũdo diuĩarũ dicit:oraculũ hoc a Dodonæo Ioue apud Epirũ acceperũt:qđ mõ dixiſſe fingit Harpyias.& tamẽ colorate tãgit hiſtoriã dicẽdo: Quæ Phœbo př oĩpotẽs.¶ Noſtræq; iniuria cædis: iſta mẽtiť.Nã immĩnẽs troiãis fatalis ẽ fames.¶ Ambeſas:undiq; eſas:hoc ẽ rotũdas.Maiores.n.has habebãt ĩ honoř deoꝝ paniceas.ſ.¶ Refugit:nõ metu.nec .n.minantibus cõgruit:ſed ne poſſit placari.¶ Nec iã amplius armis:ſubaudi uſi ſť.nec.n.põt eẽ ab ĩferiori zeugma:qđ plerũq; fit:ut ꝑ oĩa unus ſermo ſufficiat ut Troiugena ĩterpres diuõ:q numĩa Phœbi:Qui tripodas clarii lauros:q ſidera ſentis: per oĩa ſentis ĩtelligis:plerũq; aliđ ſubaudiť:ut hoc loco.Itẽ Diſce puer uirtutẽ ex me uerũq; laborẽ:Fortunã ex aliis:Subaudi opta.Nã fortũa non diſciť ex aliis.¶ Sed uotis p̃cibuſq;:duplici rõne placanť nũina aut uotis:aut p̃cib9 Vnde ẽ Iunonis magnæ primũ p̃ce numẽ adora.Itẽ Iunoni cane uota libẽs.¶ Iubẽt:uolũt: ut Infandũ regina iubes renouare dolorẽ.¶ Siue deæ:qa diuĩnant.¶ Obſcenæq; uolucres:qa in his uẽtris cernebãt ꝓluuiẽ.Bene ãt ẽt ſi aues ſunt dicit eas placãdas: ꝑꝑ peſſima oĩa.¶ Paſſis:ſolutis.¶ Numina magna:Iouẽ: Mineruã:Mercuriũ:ſcđum ſamothracas.¶ Meritos:cõgruos.i.expiatorios.unde & ſeqtur: Dii ꝓhibete minas.¶ Auertite caſum:bñ ẽt ſi cõtingat caſũ credit eẽ: nõ ultionẽ.¶ Seruate pios:ꝑꝑ facta ab eis ſacrificia.

Et patrio Harpyias inſontes pellere regno?
Accipite ergo animis: atq; hæc mea figite dcã:
Quæ Phœbo Př oĩpotẽs:mihi Phœb9 apollo
Prædixit.uobis furiarum ego maxima pando.
Italiam curſu petitis:uentiſq; uocatis:
Ibitis Italiam:portuſq; intrare licebit.
Sed nonante datam cingetis mœnibus urbem
Quam uos dira fames:noſtræq; iniuria cædis
Ambeſas ſubigat malis abſumere menſas.
Dixit.& in ſiluas pennis ablata refugit:
At ſociis ſubita gelidus formidine ſanguis
Diriguit:cecidere animi.nec iã amplius armis
Sed uotis:precibuſq; iubent expoſcere pacẽ.
Siue Deæ:ſeu ſint diræ:obſcenæq; uolucres.
At pater Anchiſes paſſis de littore palmis
Numĩa magna uocat:meritoſq; ĩdicit honores
Dii prohibete minas:Dii talẽ auertite caſum:
Et placidi ſeruate pios:tum littore funem
Diripere:excuſſoſq; iubet laxare rudentes.
Tendũt uela Noti:fugimus ſpumãtibus undis

¶DONA. Figite.i.q̃ ĩ fixa uox uulnerẽt.Dat ãt orat iõi auctoritatẽ:cũ ueluti ex p̃cepto Iouis illa diceř de mõſtret:& apollinis iuſſu: & ſibi aliq̃ tribuit poteſtatẽ:cũ dicit furiarũ maxĩa.Nã ꝑꝑ hoc digna uř ꝑꝑ q̃ triſtia nũciarenť.¶ Italiã:hæc poſuit:ut ex iis faceret fidẽ ſequẽtibus.¶ Sed nõ ante datã:oſtẽdit ꝙ neceſſitati famis nõ licito remedio ſed ſacrilegio eẽnt ſubuẽturi:Nã mẽſas dicit q̃ ex frumẽto cõfectæ diis pẽatibus cõſecranť:& ne hoc gẽus pœne ab ultiõe harpyiarũ diſcretũ uideať addit nřæq; iniuria cædis.¶ Cecidere:q ſpe ꝓſperorũ fuerãt ĩ ſublime ꝓducti.¶ Siue deæ.q.d.nõ erat reſpiciendũ an deæ eẽnt:an mõſtruoſæ uolucres:dũmõ fierẽt ea qbus ĩminẽtia mala rẽoueri poſſent.¶ At př Anchiſes: huic ſꝑ dat ꝑtes cõſilioꝝ:& ſciẽtiã ſacroꝝ:ſic ĩflãma Aſcanii:ſic ĩ piaculo Polydori ergo: & hic ommiſſo errore alioꝝ nõ rogat harpyiã q̃ cõſtat mõſtruoſã:& q̃ alioꝝ iuſſiões ꝑtuliſſe ꝓfiteť: ſed magna nũina ipſa.n.placãda fuerãt:a qb9 dirĩ nũcii eẽt origo.¶ Obſcœnas:aliq putãt dici obſcœnũ ex ob & cœnũ:& dici a græco uerbo κοινῶ.i.ſordidũ reddo: uñ nos dicimus ĩ qno.Ergo ꝑ œ diphthõgõ ſcribẽdũ eẽt.Alii uolũt ex ob & cano:& tũc careret diphthõgo Var.tñ ait ex ob & ſcæna:& ſic hřet diphthõgõ æ.Alii dicũt obſcœnos dici ab oſcis q eẽnt populi malis moribus.¶ Meritos: ꝓ magnitudine petitiõis cõuenientis:uel meritos,ſecũdũ ĩteriorẽ ſacrorũ ſcientiã.¶ Dii prohibete: poterãt hæc eſſe uera:& nõ uera:hocq; cognoſcebat Anchiſes:ꝙ ex uerbis ſuis apparet.Nã cũ dicit Dii ꝓhibete minas:oſtẽdit nihil fuiſſe diſpoſitũ:ſed ꝓhibete inquit minas ne oriretur fauor diuinus.¶ Auertite caſum:ut ſi uere eſſet caſus eiuſmodi qui potuiſſet exiſtere auerteretur.Ergo ſingula ſingulis dedit ſupra dixit prohibete:hic auertite:ut prohibereť naſci quod nõ erat.Auerteretur ãt quod credebatur ĩgruere.

Obſcœnum

¶CHRI. Patrio inſontes:a loco ut Nos patriã fugimus:& a cauſa ut periit iuſtiſſimus unus Qui fuit in teucris.¶ Quæ phœbo pater:imitatus eſt Aeſchilũ:q refert oĩa uaticina eẽ a Ioue.Ait Macro.¶ Ibitis italiã: amara omnino oratio.Pronoſticať.n.in eo quod cupiũt eos ĩuẽturos calamitatẽ.Naſciť .n. maximus mœror cũ in eo quod tantopere queſiuimus:& cõcupiuimus euenit præter ſpẽ.Prædicẽdo autẽ incipit a ueris: ut illis ſibi fidẽ cõparans:q̃ infert deinde falſa uериſimilia reddat.¶ Ambeſas: circũeſas. Am.n. teſte Priſciano circũ ſignificat. Sunt autẽ qui dicant cõſueſce priſcos orbiculatas paniceas mẽſas adhibere:in quibus carnes ĩciderẽt: ut quandoq; faciũt reges.¶ Subigat:cogat:ut caſtigat:auditq; dolos:ſubigitq; fateri.Itẽ excolere:ut Ante Iouẽ nulli ſubigebãt arua coloni.Hic ẽt bene ſubactũ ĩgeniũ dicimus.i.bene excultum:& per quãdã trãſlationem dicimus acuere ferrũ: ut ſubigũtq; ĩ cote ſecurim.¶ Malis maxillis:antiq.n.maxillas axillas: & uexilla dixerũt.Iuniores aũt:ut uaſtioris litteræ ſonitũ effugerẽt pro iis malas alas dixerũt.Cũ autẽ mala in hac ſignificatione eſt: aut arborem fructum ue:& quem in naui arborem quoq; dicimus.Notare uolumus prima producta profertur.Tũ littore funẽ quo eſſent religatæ naues.¶ Excuſſos laxare:nam excutiendo uellebantur ancoræ:atq; inde rudentes prius extenſi laxabantur.Oſtendit autem ex his uerſibus q̃ properanter enauigauerint.

Mala

Q ua curſum:uētuſq;:gubernatorq; uocabāt.
Iā medio appet fluctu nemoroſa Zacynthos:
Dulichiumq;:Sameq;:& Neritos ardua ſaxis.
Effugimus ſcopulos Ithacæ Laertia regna:
Et terram altricem ſæui execramur Vlyxis.
Mox & Leucatæ nimboſa cacumina montis.
Et formidatus Nautis aperitur Apollo.
Hūc petimus feſſi:& paruæ ſuccedimus urbi.
Anchora de prora iacitur.ſtant littore puppes.
Ergo inſperata tandem tellure potiti
Luſtramurq; Ioui:uotiſq; incendimus aras:
Actiaq; Iliacis celebramus littora ludis.
Exercent patrias oleo labente palæſtrás
Nudati ſocii:iuuat euaſiſſe tot urbes
Argolicas:medioſq; fugam tenuiſſe per hoſtes.
Interea magnum Sol circumuoluitur annum:
Et glacialis hyems Aquilōibus aſperat undas.
Aere cauo Clypeum magni geſtamen Abantis
Poſtibus aduerſis figo:& rem carmine ſigno.

¶SER. Vētuſq; gubernatorq; uocabāt:hōeſtius hac elocutiōe p plurale nūerū utimur:licet poſſit & ſingularis eē.¶ Nemoroſa Zacynthos:īſulas græciæ cōmemorat.¶ Sameq;:cephaleniæ ē iſta:nā ſamos ī aſia ē.¶ Effugimus:trāſimus celeriter.¶ Laertia reg.irriſorie quū pmiſerit ſcopulos:ut Immania ſaxa Veſtras eure domos.¶ Leucatæ nībosa cacumīa mon.leucas mōs ē altiſſimus ī pmōtorio Epiri iuxta Ambraciā ciuitatē:quā Aug. Nicopolin appellauit uictis illic Antōio & Cleopatra.Ibi & tēplū actiaco ī pmōtorio Apollini cōſtituit:& ludos actiacos.Vñ nūc Vir.ī honorē Auguſti:q̄ ipē facit:dat eiꝰ origini.Nā & Aeneā dicit illic ludos celebraſſe: ut alibi īducit Aeneā pmittētē tēplū Apollini:qd̄ feciſſe ꝯſtat Auguſtū:ut Tū Phœbo:& triuiæ ſolido d̄ marmore tēplū cōſtituā.¶ Et formidatus na.aut pp aſpitatē locoꝝ:qa ſaxoſa ſūt: Aut ut qdā uolūt: qa moris erat aliquē ei de nautis īmolari.¶ Hūc peti.occurrebat cur formidatū petiſtis:ideo intulit.feſſi.¶ Paruæ urbi:ambraciæ.¶ Tellure po.potior & illa re dicius: & illius rei:ſed p ſeptimū ī uſu ē:p genitiuū figurate pōit.Salu.Vt prius q̄ legatos uideret adherbalis potiret.Legius & accuſatiuū caſum:ſed uti ñ poſſumus. Ter.Pr̄ia potit̄ cōmoda.¶ Luſtramurq; Ioui: aut luſtramur.i.purgamur:ut Ioui ſacrificemus: aut certe luſtramur Ioui.i.expiamur piaculū.n.cōmiſſū fuerat tauro ī thracia īmolato:ut ſupra dixius:& licet multa fuiſſēt ſecuta ſacrificia:ītelligebat̄ adhuc tñ numē iratū nō deſinētibus malis.Sciendū ſane moris fuiſſe ut piaculo cōmiſſo ludi celebrarēt̄.Nā quū iracūdia mr̄is deū romāi laborarēt:& eā nec ſacrificiis nec ludis placar̄ poſſent:qdā ſenex ſtatuis ludis circēſibꝰ ſaltauit:q̄ ſola fuit cā placatiōis.Vñ & natū puerbiū ē: Oīa ſecūda ſaltat ſenex.¶ Actia lit.ut ſupra dixius pp Auguſtū dicit:q illic ludos ſtatuit agōales.¶ Pr̄ias.p. palæſtræ uſus primū apd̄ atheniēſes reptus ē.Troiāi āt p̄ter Dardanū & Teucrū ēt ab atheniēſibꝰ originē ducūt.uñ & Mineruā colūt.hīc ē ī.ii.Neu populū antiq̄ ſub relligiōe tueri.Antiq̄ ab atheniēſibꝰ tradita. Iliacis ergo atheniēſibus.uñ iliēſes didicerūt.¶ Fugā tēuiſſe:feliciter nauigaſſe:nā tenere ē īpler̄:ut Ni teneāt curſus.i.īpleāt.& pōt ītelligi ſcd̄m cōem ſenſum ob hoc eos luſtratos.i.expiatos ſacrificaſſe:& ludos celebraſſe:qa hoſtiles terras pſpera nauigatiōe trāſierāt.¶ Magnū ſol circūuoluit̄ annū: Antiq tpa de ſideribꝰ cōputabāt:& dixerūt primū lunarē annū trigīta dieꝝ.Vñ iuenit̄ uita ī aliqbus noningētoꝝ annoꝝ.ſ.lunariū.poſtea ſolſtitialis annus reptus ē:q.xii.cōtinet mēſes.Mox maior̄ cura annū eē magnū uoluerūt oībus plāetis ī eūdē recurrētibꝰ locū.& hic fit ut ſupra dixius ſcd̄m Cice. Hortēſiū poſt annos.xii.milia noningētos qnq̄gīta q̄tuor ſolſtitiales.ſ.bū ergo nūc magnū addidit ne lunarē ītelligeres. bene Solis nomē ne qa dixerat magnū:illū planetaꝝ accipes:de quo uaria dūr & a Metōe:& a Ptolemæo: & ab Eudoxo:& ab ipſo Tullio:nā ī libris de deoꝝ nā tria millia annoꝝ dixit magnū tenere annū.¶ Aere.c.cly.æris caui:ut Pulchra ple.¶ Abātis:penultīa hēt accētū:& hūc Abātē ītelligāus occiſum cū Androgeo.¶ Rē ca.ſi.rē uotū.i.uolūtatē.Et ſciēdū carmē dici qcqd pedibus cōtinet̄.Nā & hic unū uerſum carmē dixit:& ī Buco.duos: ut Sup addite carmen Daphnis ego in ſiluis hinc uſq; ad ſidera notus Formoſi pecoris cuſtos formoſior ipſe.

¶DO. Formidatꝰ:ñ fugerūt qa feſſi īdigebāt refectiōe:& fuit occaſio ut ludos cælebrarēt ī honorē eiꝰ dei cui tñ debebāt ergo ñ luxꝰ fuit cā ludoꝝ egētibꝰ:& pegrinātibꝰ:ſed gratulatio ſeruatæ ſalutis.¶ Magnū : deeſt p.

¶CHRI. Gubernator:græcū ē illi.n.ĸυβερνητην dicūt.Nos ĸ ī.g.& υ in.u.mutāus:nā g media ē iter.c.& ch. Vñ fit crebra mutatio:ĸυβιοσ gobiꝰ σραχνη aragne:ē āt gubernator pprie nauis rector:ſed p trāſlationē refert̄ ad m̄lta & maxīa ad rē.¶ Zacynthos: de hac īſula Hom.οι τεξανυνθοy εχον ηλοισαμον αμθινε μοντο. Sunt āt iuſtæ īſulæ e regiōe corynthiaci ſinus ubi ēt ſunt echidnades e nūero quarū ē Dulichiū:de qbus Hom. οιρι δαηηνε ιχον:και νηριτον ειvοσιφυλλον.Ex oībꝰ his īſulis milites ad Bellū Troianū duxit Vlyxes.¶ Ardua ſaxis:mōtuoſam oñdit:Qd̄ ēt demōſtrat Home.cū eā appellet:ειvος ιφυλλον.i.frōdes q̄tiētē:nā ī mōtuoſis locis magis uigēt uēti:q̄ frōdes arboreſq; dimouēt.¶ Laertia:a laerte p̄re ulyxis:nā ex Ioue natꝰ ē arceſius:ex arceſio laertes :q Vlyxē gēuit. Theodōtiꝰ āt refert anticliā ulyxis matrē añquā laerti cōiūgeret̄:Siſipho aeoli filio nupſiſſe: & Vlyxē cōcepiſſe.leōtiꝰ uero addit illā cū ad oraculū cōſultura accederet a Siſipho captā & grauidā factā diſceſſiſſe.¶ Altricē:nutricē.Alo.n.ī ſupino altū facit.¶ Leucatæ: pmōtoriū epiri ē:de quo ſcribūt ſi qs nimio affectꝰ amor̄ ex eo ī mar̄ ſubiectū ſe deiecerit liberari ab amor̄.hīc Sappho cū ñ ignibꝰ eqs Vreris ambrachiæ terra petēda tibi ē.phœbꝰ ab excelſo quātū patet:aſpicit æquor actēū populi leucadiūq; uocāt:hīc ſe deucaliō pyrrhæ ſucceſſus amor̄ Miſit & illeſo corpore pſſit aq̄s:Nec mora iuſſus amor tetigit lætiſſima pyrrhe Pectora deucaliō igne leuatꝰ erat.Appellat̄ āt a color̄ petræ cādidātis:nā λευνον albū ē.¶ Apollo:ſinꝰ ambraciꝰ:ē cuius hoſtiū paulo maius ē q̄ ſtadia.iiii.Circuitus uero amplectit̄ ſtadia.ccc.ingrediētibus hoſtiū a dextra apollinis actii tēplū quoddā intumulo hoſtiū eminēs:ait Stra.circūuoluit̄:hic Home.de anno ηυιν λε ιvατος εστι περι ερoπεων εγιαυτος. ¶ Phæacū:apud hos regnauit alcinoꝰ:Qui Vlyxē naufragū hoſpitio ſuſcepit.

¶SER. De danais uictoribus:irriſio é:ut Victoreſq; cadũt danai.¶ Arma:cõſecrauit ſubaudis.¶ Aerias ar.i. altas.¶ Phæacũ:corcyrã inſulã dicit ſitã inter epirũ & Calabriã:ubi regnauit Alcinous.¶ Abſcõdimus: nautic⁹ ſermo.Sane mira uſus eſt celeritate:ut ante abſcõditã q̃ uiſam inſulã diceret.¶ Portuq; ſubimus chaonio:ut Subeunt muro:nã ſi chaonios legeris difficilis eſt ſcanſio nõ excluſos.¶ Butroti urbẽ.i.butrotum:ut fontẽ timaui.hæc autẽ ciuitas eſt in epiro:cuius pars eſt chaonia:q̃ ante Moloſſia dicta eſt.¶ Incredibilis rerũ fama:incredibiliũ rerũ fama.& bene nõ credidit.Vnde poſtea interrogat Pyrrhin cõnubia ſeruas? ¶ Patrio marito:atq Thebana fuit:ſed aut ꝓuinciã ꝑ patria poſuit:ut Italiã q̃ro patriã.Itẽ Salu.hiſpaniã ſibi patriã eſſe: Aut certe ſecũdũ ius locutus eſt:qa uxor uiri domiciliũ ſequit̃. Iuncta ergo Hectori facta troiana eſt nã & ceſſiſſe de iure uerbũ é.Cedi.n.hæreditas dĩ.¶ Ceſſiſſe marito: cõſuetudinis regiæ fuit:ut legitimã uxorẽ nõ habentes:aliquã licet captiuã:tamẽ ꝑ legitĩa haberẽt: adeo ut liberi ex ipſa nati ſuccederẽt.Pyrrhus hãc q̃ſi legitimã habuit:& ex ea filium Moloſſum ſuſcepit:poſtea cũ uellet Hermionẽ Meneleai & Helenæ filiã Oreſti iã deſpõſatã ducere uxorẽ:Oreſtis ĩſidiis in tẽplo Delphici Apollinis occiſus ẽ.Verũ moriẽs p̃cepit ut Andromache:q̃ apud eũ cõiugis locũ tenuerat Heleno daret̃ ꝑꝑ ſupradictũ bñficiũ:quo eũ a nauigatiõe ꝓhibuerat.inde factũ eſt ut teneret regnũ priuigni:qui ſucceſſerat patri:a quo Moloſſia dicta eſt pars Epiri: quã Helenus poſtea a fratre Chaõe:quẽ in uenatu ꝑ ignoratiã dr̃ occidiſſe:Chaoniã noĩauit q̃ſi ad ſolatiũ fratris extĩcti.¶ Progredior.p.c.& lit.lin.hyſterõ ꝓterõ in ſenſu.ante.n.linquit̃ litt⁹:& ſic a portu ꝓcedit̃. Notandũ ſane finitũ eſſe uerſum participio: qđ raro apud latĩos ẽ:& apđ græcos uitioſiſſimũ.¶ Sol̃eneis: legitĩas anniuerſarias.¶ Triſtia dõa:tale ẽ illud: Quẽ ſemꝑ acerbũ:Semꝑ honoratũ (ſic dii uoluiſtis) habebo.¶ In luco:lucũ ut ſupra dixĩus nunq̃ põit ſine religiõe:nã ĩ ipſis habitãt mães piorũ:q lares uiales ſunt. unde in.vi.Nulli certa dom⁹:lucis habitam⁹ opacis.

Aeneas hæc de Danais uictoribus arma.
Linquere tũ portus iubeo: & cõſidere trãſtris.
Certatim ſocii feriunt mare:& æquora uerrũt.
Protinus aerias Phæacum abſcõdimus arces.
Littoraq; Epiri legimus:portuq; ſubimus
Chaonio:& celſam Butroti aſcẽdimus urbem.
Hic incredibilis rerum fama occupat aures.
Priamiden Helenum graias regnare per urbes
Coniugio Aeacidæ Pyrrhi: ſceptriſq; potitum
Et patrio Andromachen iterũ ceſſiſſe marito.
Obſtipui:miroq; incenſum pectus amore
Compellare uirum:& caſus cognoſcere tantos
Progredior portu:claſſes:& littora linquens.
Solenneis tum forte dapes:& triſtia dona
Ante urbem in luco falſi Simoentis ad undã
Libabat cineri Andromache:maneſq; uocabat
Hectoreũ ad tumulũ:uiridi quẽ ceſpite inanẽ
Et geminas cauſam lachrymis ſacrauerat aras.
Vt me cõſpexit uenientem:& troia circum

¶ Falſi:ſimulati.¶ Maneſq; uocabat:ſacrificiis inani ſepulturæ cõciliabat mães hectoreos.& bene in luco ut diximus ſupra.¶ Ad tumulũ.i.cenotaphiõ.¶ Viridi ceſpite:herboſo.¶ Gemĩas:unã marito:alterã filio: Aut certe illud reſpicit:qa inferi pari gaudẽt nũero:Et ecce duas tibi Daphni.ſupi uero impari nũero:Deus ĩpari gaudet.

¶DONA. Aeneas hæc:Breuis titul⁹ uberẽ cõtĩet latitudinẽ.¶ Aeneas.p.æneas ſcripſit.Nã fuit mẽorabile ad illa eũ loca uẽire potuiſſet:tutũq; fuiſſe.ubi erat piculũ mãifeſtũ habuiſſe arma ſublata uictorib⁹: & ĩ ipſorũ ſedib⁹ oſtẽtatiõis cã poſuiſſe:addidiſſe quoq; epigrãma qđ & ſuã gloriã teſtaret̃:& illorũ q uictores ẽceſſerãt ludibria:fecit fortũæ bñficio:ut apđ uictores arma ĩpis erepta publicæ locaret.¶ Priãiden : helenũ mira res a pſona qđ fr̃ Paridis uict⁹ regnaret ĩter uictores a loco:ut Troiãus ĩ græcia.a nũero:ñ ꝑ unã urbẽ:ſed ꝑ plures: a fortũa ut regnaret potit⁹ Pyrri cõiugio ac ſceptro.Ergo ĩcredibile uxorẽ Pyrri euerſoris Troiæ hoĩem ex priãi gñere hr̃e:& cũ pyrrh⁹ uita ceciſſet andromachẽ iterũ p̃rio marito ceciſſe.Ergo obſtupuit æneas potiuſq̃ marit⁹ ſit.

¶CHRI. Legim⁹:trãſim⁹:neq; ſolũ ĩ mari dicĩus:ſed ẽt ĩ terris.Stati⁹.Talis opaca legẽs nemorũ cadmei⁹ heros.¶ Epiri:erat hæc regio ea tẽpeſtate urbib⁹ populiſq; frequẽtiſſima:ſed deĩde ſub Romão ĩperio ꝑꝑ crebras defectiões ad ſolitudinẽ pene a Romãis redacta ẽ.Nã paul⁹ æmili.ſubacta macedõia ſupato Perſæ.lxx.epirotarũ urbes euertit:& cẽtũ atq; qnq̃gita hoĩum milia ĩ ſuitutẽ redegit:ait Polybi⁹.Moloſia dicta ẽ a moloſſo filio pyrrhi & hermiões filiæ menelai & helenæ:alii filiũ pyrrhi & andromaches uolũt eẽ Moloſſum Butroti.hæc urbs ſequẽtib⁹ tpib⁹ Romãorũ colõia facta ẽ.¶ Incredibilis:Quis.n.credat uictos ĩter uictores regnar̃.¶ Priãidẽ.q.d.filiũ eius in quo euertẽdo decẽ annos uniuerſa Græcia laborauit.¶ Priãidẽ:ergo & pidis raptoris fratrẽ eius ĩ quã pidis q dolo:ſi Home.ſequimur pyrrhi patrẽ achillẽ ĩteremit.¶ Priamidẽ:ꝑ graias: uictũ ꝑ uictores. ¶ Cõiugio æacyde pyr.auget q nõ mõ regnauerit.Sed & cõiugio pyrrhi uictoris ſupbiſſimi:& a quo ĩ ſeruitutẽ abductus fuerat ſit potitus:& andromachæ ex captiua ſe ad p̃rias nuptias & ad regiã familiã reuocauerit:nõ ergo mirũ ſi obſtupuit æneas hæc audiẽs obſtupeãt ꝓprie ẽ cũ corpus aut aliqd' ĩ corpore mẽbrũ aut ſenſum aut motũ amittit.Sed ad aĩum trãſferimus:& eũ dicĩus ſtupe cũ aliq̃ magna re:aut horrẽda aut ſummope mirabili oẽm aliũ ſenſum amiſit:& ĩ ea ſola attõitus ẽ.¶ Cõpellare:familiariter alloq interpellare uero ẽ moleſtũ ſermonẽ inferre.Appellare uero eſt cũ a iudicio qd' iniquũ putamus ad aliũ iudicẽ cõfugimus:Quod & ꝓuocare dicimus:Sed dicimus appello populũ & ꝓuoco ad populũ.¶ Falſi:nã cũ fuiſſet huic aliud nomẽ a ſimoẽte ſuæ patriæ flumĩe ſic illud appellabat.Diriguit ex ſubita ac maxima animi pturbatiõe timet ſibi uita & oĩs ſanguis ad tutandũ cor:qđ' arx uitæ eſt recurrit:unde corpus deſtitutũ a ſanguine:in quo uita calorq; eſt:frigeſcit & paleſcit.Hĩc nerui qbus mẽbra flectunt̃ ex frigore ſuũ officiũ p̃ſtare non poſſunt:ac propterea corpus riget:ideſt inflexibile manet.Transfertur ad animum:& dicimus iudicem rigidum:ideſt inflexibilem.

Epirus

Molo/ſia

¶SER. Mōſtris: rebus in ſperatis. ¶ Diriguit uiſu in medio: dū me cernit obſtupuit. ¶ Calor oſſa reliquit. i. extimuit: ut Soluunť frigore membra. ¶ Vera ne te facies: ordo ē. O nate dea affers ne te mihi uera facies uerus nuncius. Viuis ne? & ſecūdum affectum muliebrem interrogat: & bene ſuſpicatur: nam & inferis ſacrificat: & in luco: in quo habitant manes. ¶ Hector ubi eſt? hoc ad Aeneæ pertinet gloriam: ut ab Hectore nunꝗ diſceſſiſſe uideať. Sentit autem hoc ſi umbræ uidenť in ſacris: cur non eorum magis quibus ſacrificatur. ¶ Furenti: in conſolabiliter & impatienter dolēti. ¶ Hiſco: hiſcere eſt hiare: nec loqui poſſe: nam qui nimium mærēt ſingultibus ore etiā aperto uerba reddere non poſſunt.

Arma amens uidit: magnis exterrita monſtris
Diriguit uiſu in medio. calor oſſa reliquit.
Labitur. & longo uix tandem tempore fatur.
Vera ne te facies: uerus mihi nuncius affers
Nate Dea? uiuis ne? aut ſi lux alma receſſit:
Hector ubi ē? dixit: lachrymaſꝗ effudit: & oēs
Impleuit clamore locum. uix pauca furenti
Subiicio: & raris turbatus uocibus hiſco.
Viuo equidem: & uitā extrema ꝑ omnia duco.
Ne dubita: nam uera uides.
Heu quis te caſus deiectam coniuge tanto
Excipit? aut quæ digna ſatis fortuna reuiſit?
Hectoris Andromache Pyrrhi ꝯnubia ſeruas?
Deiecit uultum: & demiſſa uoce locuta eſt.
O felix una ante alias Priameia Virgo
Hoſtilē ad tumulū Troiæ ſub mœnibus altis
Iuſſa mori: quæ ſortitus non pertulit ullos:

¶ Viuo equidē: ac ſi diceret: ſi tamē uita eſt infeliciter uiuere. ¶ Excipit: ſignate locutus eſt: quia deiectā dixerat: excipiunť enim q̄ cadunt. ¶ Digna: congrua & priori cōueniens. ¶ Hectoris Andromache: ſi andromache: ſequentibus iunge: ſi andromachen ſuperioribus. ¶ Cōnubia ſeruas: tenes: ut in. vii. Et nūc ſeruat honos ſedē tuus oſſaꝗ nomen. ¶ Demiſſa: humili. ¶ O felix: bene & uirginitatē laudat: & mortē: ut oñdat ſe inuitā Pyrrhi pertuliſſe cōnubiū: & eſſe ſuperſtitē ſuis miſeriis. ¶ Priameia uirgo: Achilles dū circa muros Troiæ bellū gereret. Polyxenā uiſam adamauit: & cōditiōe pacis in matrimoniū poſtulauit: quā quum troiāi fraude promiſiſſent: Paris poſt Thymbræi Apollinis ſimulacrū latuit: & uenientē Achillē ad fœdus miſſa uulnerauit ſagitta Tūc Achilles moriens petiit ut euicta Troia ad eius ſepulcrum Polyxena immolaretur: quod Pyrrhus impleuit. ¶ Ante alias: ideo felicior: quia uirgo extincta eſt. ¶ Hoſtilē ad tumulum quia grande eſt mortis ſolatium præmiſſus hoſtis interitus.

¶DONA. Monſtris: Monſtrum fuit ut quo tempore manibus parentaret æneas appareret: ut & ipſe mortuus putari poſſet. ¶ Calor oſſa reliquit: Nā turbata mente recedit calor. Eſt autem ſapiens conſiliū poetæ tractantis perſonam mulieris ſoluentis inferias mortuo & illius amorem retinentis: ex confuſione aūt mentis quia perfectæ uidere non potuit incidit in errorem ne eſſet mortuus. Prior uidit mulier. prior loquiť æneæ uerecundia intemerata referuatur. ¶ Vera ne te facies: & quia armatus: & quia in die in qua non ſolent uideri mortui apparuit: exiſtimauit uiuum: ex occaſione autem loci & parentationis cauſa putabat mortuū. ¶ Lachrymaſꝗ effudit: hæc omnia prouenerunt ex mariti recordatione. Nec debuit de alio quā de marito in tanto dolore quærere. ¶ Pauca: uel quia plura turbatus non poſſem: uel quia ipſa ex dolore non fuiſſet plura auditura. ¶ Heu: & ipſe incipit a gemitu propter hectoris recordationem. ¶ Hectoris andromache: cum laude hæc duo nomina extollenda ſunt. ¶ Pyrrhi: cum depreſſione: quoniam hoſtis erat: & patris Achillis qui hectorem occiderat: memoria fuerat odioſa. ¶ Deiecit uultum: Mota pudore: & quoniam factum negare non poterat ſummiſſæ uocis purgatione defendit. ¶ O fœlix: Ex comparatione oſtēdit ſe illā miſerrimā eſſe fœlicē cōparatione ſui quæ pudorem amiſerit quando mors in illa excluſit uiolentiam pudoris. Et cum illam ſolam fœlicem dicit: non ſe ſolam oſtendit in cauſa turpi. Virgo ergo periit ſalua caſtitate. ¶ Ad tumulum: & non ad cubile: Vnde nulla uoluptas potuit peruenire ad mortuum.

¶CHRI. Labitur: ex ſuperioribus hoc ſequitur: ut & cadamus & nō niſi cum ſe animus conſternatus receperit loqui poſſimus: Hæc perturbatio maxime apparet in Fœminis: quarum animus imbecillior eſt. ¶ Vera: ſcilicet hæ clauſulæ ſubmiſſa & deficienti uoce difficulter & longiuſculis interuallis pronūciandæ. ¶ Lachrymas effudit: ordinem naturæ ſeruauit in muliere prima enim conſternatio cogit ſanguinem ad cor: quo confugiunt & ſpiritus: hinc frigeſcit corpus & debilitatur: unde cadit & amittit uocem. Ergo nec flet: nec lachrymat: donec paulatim ad ſe redeat aīus & ſpiritus ad ſua officia: ac demum & uociferare & clamare ualet. ¶ Vix pauca furenti: tanto enim furore ex deſiderio priſtini mariti ferebatur: ut non relinqueret uices reſpondendi æneæ: uel quod melius eſt adeo perturbatus eram: ut uix pauca reſpōdere poſſem. ¶ Hiſco: eſt hio hias os aperio hinc debet eſſe hiaſco: ſed per ſyncopam fit hiſco. ¶ Vera: non enim ſum phantaſma aut umbra: ſed uerum corpus. ¶ O fœlix: Ex hoc maxime patet quam maluiſſet non corrumpi: cum fœlicem appellet Polyxenam ex hoc ſolo quod incorrupta fuerat: quamuis & in prima ætate: & in regia poteſtate conſtituta: quibus duobus priuari miſerum uidetur fœlix dicenda eſt. Mouetur autem hoc pathos a minori: cum proponitur quod per ſe magnum eſt: deinde mirus oſtendimus quam illud quod uolumus augere. Ergo auget a loco ꝙ dixit hoſtilem ad tumulum. A modo. ¶ Iuſſa mori: Ergo quamuis hoſtilem ad tumulum: quamuis iuſſa mori tamen ſortitus non pertulit ullos. Simile eſt illud O terꝗ quaterꝗ beati: & illud prœtides implerunt falſis mug. agri. ¶ Virgo: pathos ab ætate. Nam uirgo dicitur a uiridiori ætate. ¶ Priameia: a fortuna. ¶ Hoſtilem ad tumulum: a loco. Duriſſimum enim ē iuuenculā mulierem: & in tam ampla fortuna collocatam mori preſertim ad. t. h.

❡SER. Nec uictoris heri tetigit captiua cubile:ſingula habẽt emphaſim ſuã:nã parũ erat dominũ dicere ni ſi & uictoris adderet faſtũ. Tetigit:nõ aſcendit nec uoluptuoſum genialẽ lectũ:ſed cubile qđ eſt pecudũ q̃d ru pedũ. Faſtus:ſuperbiã.& eſt quartæ declinationis:nã liber qui dierũ habet cõputationem:ſecũdæ declinatio/ nis eſt. Vnde errauit Lucanus dicendo:Nec meus eudoxi uincetur faſtibus annus. Seruitio enixæ tulimus: hoc eſt pertulimus:donec in ſeruitio poſitæ eniteremur:& bene plurali utitur numero ad excuſandũ pudorẽ. Ledæam hermionem:Ledæ neptem. Lacedæmonioſq; hymenæos:cum ingenti felle: ac ſi diceret infelices maritis ſemper: ut Paridi & Deiphobo. Tranſmi/ ſit habendam:Herili uoluntate nõ lege coniugii. un de & habendã dixit. Scelerum furiis: matricidio.ſ. quia oreſtes matrem occiderat clytemneſtram in pa tris agamẽnonis ultionem. Agitatus : ſtimulatus. Excipit:dolo intercipit. Patrias aras:alii achilleas intelligunt nã Pyrrhus:ut in hiſtoria legimus occiſo patre in templo Apollinis thymbræi reuerſus ad pa triã in numinis inſultationẽ in tẽplo eius Delphico aras patri cõſtituit:& illic ei cœpit ſacrificare. Alii pa trias Apollineas uolũt a patris Achaiæ ciuitate: in q̃ Apollo colit. Nec debemus q̃rere cur non Delphicas dixerit:qa epitheta in alieno negocio plerũq; alia po/ nuntur:ut in quarto:Italiã magnam grineus Apol/ lo:Italiã liciæ iuſſere capeſſere ſortes: cũ a Delio tan/ tum eũ cõſtet accepiſſe reſpõſa. Ceſſit pars heleno: quõ reddita cũ cõſtet helenũ fuiſſe troianum: nec de græcia ullã habuiſſe partẽ. reddere ãt ẽ datũ reciperi. ſoluit ſic reddit.i.data ceſſit:ergo pars heleno:p pui/ gnũ ue diximus. Pergamaq;:pgama legẽdũ:nõ ut pleriq; pergameã:q p imperitiã cõtra metrũ ſentiũt. Decipiunt ãt dũ utrunq; deriuatiuũ uolũt:quũ ſit p gama principale. Qui curſum uẽti:cũ admiratiõe dictum eſt:qui uenti.i.tam proſperi. Quæ fata: tã: nobis felicia. Quis deus:qui pſtitit nobis:ut te uidere poſſemus. Tale eſt & illud Aeneæ ad Didonem adulatorium: Hinc me digreſſum ueſtris deus appulit oris. Ignarum:aliud diſponentem.

Nec uictoris heri tetigit captiua cubile:
Nos patria incenſa:diuerſa per æquora uectæ
Stirpis Achilleæ faſtus:iuuenemq; ſuperbum
Seruitio enixe tulimus:qui deinde ſecutus
Ledæã hermionẽ:Lacedæmõioſq; hymenæos
Me famulo:famulãq; Heleõ trãſmiſit habẽdã.
Aſt illum ereptæ magno inflammatus amore
Coniugis:& ſcelerum furiis agitatus Oreſtes
Excipit incautũ:patriaſq; obtruncat ad aras.
Morte Neoptolemi regnorum reddita ceſſit
Pars heleno:qui Chaonios cognomine cãpos:
Chaoniamq; omnem Troiãa a Chaone dixit.
Pergamaq;:iliacamq; iugis hanc addidit arcẽ.
Sed tibi qui curſum uenti:quæ fata dedere?
Aut quis te ignarũ noſtris Deus appulit oris?

❡DONA. Captiua cubile:nouiſſimã poſuit qua maxime præmebatur cauſa. Heri: ut q inimicus fuerat eſſet dominus. Cubile:nõ ad honeſtatem:ſed ad ludibriũ eſt in uita perducta. Nos patria:cõcluſa cõpara/ tionis parte qua ſe purgauit redit ad ſe:& opponit ſua his quæ euenerant caſſandræ:illa.n.incolumen patriam reliquit. Nos incenſam:illius funus ſolum patriã tenet:nos per diuerſa maria ſumus tracte:pertulimus natũ ex Achille qui nulla miſeratione mouebať. Superbũ : ex uictoria:ſeruitiũ autẽ nimis põderoſum fuiſſe ex eo oſtẽdit q dixit tulimus & nixæ. Qui deinde:Oſtẽdit neceſſitate Pyrrho:neceſſitate ẽt heleno fuiſſe cõiunctã.

❡CHRI. Faſtus:non multum a uero aberrare puto Seruium quãuis ſint qui uelint q faſtus in quarta decli natione etiã de libris intelligatur afferuntq; auctoritatẽ non ſolũ Lucani.ſed etiã Varronis:qui ait Cæſar faſtus correxit:& Columella Sequor nunc Eudoxi faſtus. Tamen Ouidi.non de faſtibus ſed de faſtis dixi. Neq; ſuper biã faſtos ſed faſtus appellatam nuſquã iueni. Verũ ut notio faſtus appareat. Faſtus ẽ ea ſupbia qua quẽpiam nõ dignamur. Sortitus:nã ſortibus ſibi diuidunt pdas:& ſorte euenit Pyrrho. Tetigit cubile:tanq̃ conſtupran da:& nõ uxor ducenda. Secutus.l.h. Purgat ſuſpitiõnẽ amoris:nã ſi amor interceſſiſſet:nõ eã reliquiſſet. Læ deã.q.d.eius mulieris partũ:cuius nuptiæ ſolẽt eſſe infœlices:qđ explanat cũ dicit. Lacedæmõioſq; hy.fuit.n. Hermione Menelai & Helenæ filia:& Horeſti nupſit:Verũ deinde occiſo agamemnone & fugato Horeſte illã rapuit Pyrrhus. Mox interfecto Pyrrho priori marito reddita ẽ. Patrias:Quia ut ſupra diximus in delo erat ara Apollinis genitoris. Reddita:ut debita data. Nã id mandarat ex teſtamento Pyrrhus. Ceſſit:ut inferior & ſibi ſubiecta:nã cedit maior minori. Chaoniã:hæc gens nobiliſſima eſt reliq̃rũ epiroticarũ. Eſt.n.ex genere eacidarũ:& quãdoq; toti epiro imperitauit. Maxime ãt nobilitatur oraculo Iouis Dodoneo: qđ antiquiſſimũ omniũ quæ in græcia ſunt Herodotus aſſerit:hancq; refert originem:Duæ enim ſacerdotes Thebani Iouis ab ægypto a phœnicibus ita diſceſſerunt:ut altera in Lybiam : altera huc ueniret:& utraq; in iis locis oraculum cõſtituerunt:ut teſtanť ſacerdotes Iouis. Verũ in hoc oraculi dodonæi notãdũ eſt duas colũbas nigras ex ægy/ ptiaca Thebe euolaſſe:& alterã in lybia hãmonis tẽplũ ædificari iuſſiſſe:alterã in dodona ſylua ſup fagũ conſe/ diſſe:uoceq; humana locutam dixiſſe Iouis illic oraculũ cõſtituendũ:ſacerdotum autẽ earum:quæ in dodona fuerũt uetuſtiſſima pmenia uocitata eſt quæ uero fuit poſt hanc Timarea. Nouiſſima nicãdris:Sed idem He/ ro.putat has nõ columbas ſed mulieres fuiſſe. Verum cũ apud græcos antiqua lingua pelaſgica peliades : ideſt columbæ mulieres dicerenť creditas fuiſſe colũbas:& iccirco nigras:quoniã fuſci ſunt hoĩes in thebaica regio/ ne. Qui uenti & q̃ fata:ſententia eſt ſi ueniſti certo quodã cõſilio ſecundos profecto habuiſti uẽtos & ſecunda fata:nam pro miraculo eſt potuiſſe te p tot uictores hoſtes incolumẽ euadere. Ergo qui uenti cum admiratio/ ne.i.q̃ proſperi:& q̃ fata q̃ fœlicia fata:nam ſine ſummo illorũ auxilio tantũ periculum nõ effugiſſes. Sin autem tibi huc enauigare nõ propoſueras:quis deus hanc fœlicitatem cõceſſit:ut ad tuos nihil tale expectãtes ueires? Faſtus

¶SER. Superatne:uiuit.Sane noue dictum:& caret exemplo:ut pauco in Virgilio. Alii dicunt ſuperat ſuperſtes eſt:ſed ſuperſtes præſentem ſignificat:ut Cicero in Mureniana:Suis utriſq; ſuperſtitibus : ideſt præſentibus.¶ Quem tibi iam troia:hemiſtichiũ nec in ſenſu plenum.ſunt autem duo talia:ut hoc & Conceſſere deum:quem quidam ita compleuit:Conceſſere deum profugis noua mœnia teucris.¶ Amiſſæ cura parentis : ſi parentis Creuſæ accipis:occurrit unde ſciebat eam periiſſe.& alii dicunt potuiſſe hoc uel ab Heleno diuinante cognoſci:uel Aenea requirente per troiam:ut Impleui clamore uias:ſed utrũq; uiribus caret:parẽtem ergo patriã accipiamus:ut Tullius:Si tibi patria quæ cõmunis ominum parens eſt.& eſt ſenſus.dolet ne perditã patriam?¶ Animoſq; uir.ſupradixerat:puer:ſed animos uiriles ait parentum cõſideratione. unde etiam in octauo de ipſo Ante annos animumq; gerens: curamq; uirilem.¶ Et multum la.ordo eſt: lachrymas multũ fundit inter uerba ſingula: nã ſi lachrymans: quid fundit?¶ Agnoſco:aut cognomĩe agnoſco: aut certe quia reparatam audierat Troiam:ut Hic incredibilis rerum fama occupat aures.¶ Scææq; amplector limina portæ:ſcæa porta dicta eſt non a pugnis ante ſe factis ſcæuis:ideſt malis:nam & antea ſic dicta eſt:nec ab itinere ingreſſis ſcæuo:ideſt ſiniſtro : q; ingreſſi non recto eunt itinere:ſed ſiniſtro:ſed a cadauere Laomedontis:hoc eſt ſcæomate: quod in eius fuerat ſuperliminio.¶ Amplector:teneo:ut Amplexeq; tenent poſtes:atq; oſcula figunt.¶ Teucri: pro teucridæ.¶ In amplis:quod eſt regiæ magnitudinis.¶ Accipiebat:paſcebat.Terẽtius: Accipit nemo melius neq; prolixius.¶ Aulai:pro aulæ.eſt autẽ diæreſis de græca ratione ueniens : quorum diphthongos reſoluta apud nos duas ſyllabas facit.¶ Carbaſus:genus lini ẽ. quod abuſine plerunq; pro uelo põitur. Sane in ſingulari hæc carbaſus dicimus:ĩ numero plurali uero hæc carbaſa.¶ Troiugena : ac ſi diceret generoſe. ut alibi:Dardanidæ magni genus alto a ſanguine diuũ. ¶ Interpres:uaticinator:qui deorum mentem mortalibus publicas:ſed quia interpres nomen generale eſt:currit per ſpecies:nã ut ait Cicero.omnis diuinandi peritia in duas partes diuiditur : nam aut furor eſt : ut in uaticinantibus:aut ars:ut In auruſpicibus : fulguratoribus ſiue fulguritis : auguribus . & omnia iſta ex ſe pendent : licet propriis finibus contineantur. unde Virgilius omnia ei dat : quem uult perfectum intelligi : ut hoc loco Heleno.Item alibi in decimo. Cui pecudum fibræ:cæli cui ſidera parent: Et linguæ uolucrum & præſagi fulminis ignes.¶ Diuom qui nu.poteſt & interpres diuum diſtingui. Sane per omnia zeugma eſt ab inferioribus ſentis.¶ Qui nu.ſen. qui ſuſpicis numen:& futura prædicis.

Q uid puer Aſcanius ſupatne? & ueſcit̃ aura?
Q uem tibi iam Troia.
Ecquæ nã puero eſt amiſſæ cura parentis?
Ecquid in antiquam uirtutẽ : animoſq; uiriles
Et pater Aeneas:& auũculus excitat Hector?
Talia fundebat lachrymans:longoſq; ciebat
Incaſſum fletus:cum ſeſe amœnibus Heros.
Priamides multis Helenus comitãtibus affert.
Agnoſcitq; ſuos:lætuſq; ad limina ducit.
Et multũ Lachrymas uerba iter ſingula fũdit.
Procedo:& paruã Troiam:ſimulataq; magnis
Pergama:& arentẽ Xanthi cognomine riuum
Agnoſco:Scææq; amplector limina portæ.
Necnon & Teucri ſocia ſimul urbe fruuntur.
Illos porticibus rex accipiebat in amplis.
Aulai in medio libabant pocula Bacchi
Impoſitis auro dapibus:pateraſq; tenebant.
Iamq; dies:alterq; dies proceſſit:& auræ
Vela uocãt:tumidoq; inflat̃ carbaſus Auſtro.
Hic uatem aggradior dictis:ac talia quæſo.
Troiugena iterp̃s diuom:qui numina Phœbi:

¶DONA. Paruam Troiam:in omnibus : iſtis uerſibus ne minuat magnitudinem Troiæ patriæ oſtendit hanc non tantam eſſe ſed ſimilem:nam dixit paruam Troiam : & ſimulata pergama arentemq; riuum xanthi:nec nõ:& teucris Aeneam Anchiſen & Aſcaninm duxit in ſuam domum:Reliquos hoſpitia per ciuitatem acceperunt.¶ Accipiebat:paſcebat:aliter enim non in amplis porticibus:ſed in amplas porticus dicendum fuerat . ¶ Iamq; dies:argumentum benignitatis:cum non unius : ſed plurium dierum ſit hoſpitium.¶ Troiugena:plurimum dat ei generi:ex quo fuit etiam ipſe qui laudabat.¶ Interpres:Quid fœlicius q̃ noſſe quid uelint dii:& dignum eſſe per quem loquatur in hominibus.

¶CHRI. Aſcanius:interrogat:de eo quem amare præcipue oportuit:quoniam mariti ex ſorore fuiſſet nepos:& in quo magna eſſet ſpes future fortitudinis ac probitatis ponenda:& quia æneæ filius & hectoris nepos eſſet.Prudens ergo poeta qui & affectum mulieris ſaciauerit:& æneæ aſcaniiq; laudandi ſibi occaſionem comparauerit.¶ Antiquam:quaſi dicat ſemper aſſuetam illi familiæ.Ergo iam propriam.¶ Paruam : & ſimulata: magnis:& arentem hæc omnia pathos habent quod citatur cum pro maximis rebus nimia nobis compenſata uidentur.¶ Agnoſco:hactenus muliebrem orationem mulieri conceſſit : nunc uirũ:ut uiꝝ inducit.¶ Scææ amplector limina portæ:ex amplexu oſtẽdit ſibi caram eſſe:& eſſe caram propter nomina quæ ferebat ex ueteri Troia.¶ Fruuntur:non modo enim inde capiebant commoda:ſed & uoluptuoſe etiam tractabant: nam fruimur re de qua ſummam capimus uoluptatem.¶ Accipiebat:paſcebat.Terentius accipit nemo lautius.Aliquando accipere eſt intelligere uel audire:ut accipe nunc danaum inſidias: & crimine ab uno Diſce omnes.¶ Aulai: æ diphthongus apud nos eſt quæ apud Græcos eſt αι. Sed nos in diſſolutione non dicimus aulæ : ut eſt diphthongus latina:ſed aulai:ut eſt αι Græca:ſic Lucretius.Nunc quæ mobilitas ſit redita materia.

¶SER. Qui tripodas:tripodes menſæ fuerunt in templo Apollinis Delphici:qbus ſuperpoſitæ phœbades uaticinabant.¶ Clarii lauros:& hæc q̄ ſentis ſubaudi.Clariū oppidum eſt in finibus colophonioꝝ.unde Apollo Clarius. Sane q̄ritur utrum Clarii geminandū ſit i:& eſt ſciendū aliter non ꝓcedere:nam cla breuis inuenitur:ut Statius:Nec clarias hac luce fores dydimæaq; quiſquā:Per lauros autē oraculū intelligimus.¶ Qui ſidera ſentis:q̄ es peritus aſtrologiæ.¶ Et uolucrū linguas:qui es augur.¶ Et præpetis omina pennæ:Aues aūt oſcine ſunt aut præpetes.oſcines ore futura p̄dicunt ab os & cano.præpetes uolatu ſignificant:ſed p̄petes aut ſuperiora tenent:& p̄petes uocantur:aut inferiora:& dicunt̃ inferæ.Præpetes āt ideo quia oēs aues ſupiora petūt uolātes:uel a græco πέτομαι.i.uolo.¶ Fare age:hortātis eſt age.i.dic celeriter:& ē ordo:Troiugena fare age quæ prima pericula uito:Quidue ſequēs tantos poſſim ſuperare labores:cætera p parēthesim dicta ſunt.¶ Nāq; omnē curſum:hypallage eſt:nam non omnē curſum ꝓſpera dixit religio:ſed omnis religio dixit proſpeꝝ curſum.¶ Cuncti diui:qa quicqd audiuit a diuerſis ad Iouē recurrit:ut dixim9 ſupra:Quæ phœbo pater omnipotēs:mihi Phœbus Apollo Prædixit.¶ Numine:oraculum ſignificat.¶ Repoſtas:penitus paſſio per ſyncopā.i.πάθοσ ꝓ repoſitas:ideſt lōge poſitas.¶ Nouū:magnū more ſuo.¶ Prodigiū canit:ꝓdigium:mōſtrum:portētum modico fine diſcernunt̃:ſed cōfuſe plerūq; ponunt̃.¶ Triſtis iras:deoꝝ.ſ.ꝓpter iniuriā ſuam.¶ Obſcenāq; famē:aut quæ hoīes etiā ad obſcena cōpellit:ut Male ſuada fames:aut certe q̄ obſcena auis p̄dixerat.¶ Quæ pria pericula uito:Quidue ſequēs tantos poſſim ſuperare labores:duo petit quemadmodū aut periculis careat:aut qbus conſiliis par eſſe laboribus poſſit.¶ Tātos:quantos harpyia prædixerat.¶ De more.ſ.ſacrificantū:& aut de ſacrificantū more reqrit:utrū tēpus cōſulēdi eēt:nā & hoc uehemēter q̄rit̃:ut in.v.Tū uirgo poſcere fata Tēpus ait:aut certe qđ & melius eſt:de ſacrificantū more ante nefas expiat ab harpyia p̄dictū:& ſic uenit ad uaticinaionē.Vt āt hic expiatā famē itelligamus:ſequēs efficit locus:ut Aderitq; uocatus apollo:quū cōſtet:niſi in hoc intellexeris loco:famis cā nuſq̄ inuocatū eē Apollinis numē:Dubitationē āt in hoc loco exorat facit:nā orare ē petere:exorare īpetrare ergo īpetrat pacē aut ad inquirēdū tēpus:aut ad mitigādū famis piculū.¶ Vittaſq; reſoluit:in ratiōe ſacroꝝ par ē & aīæ & corporis cauſa:nā plerūq; q̄ nō poſſunt circa animā fieri fiunt circa corpus:ut ſoluere:uel ligare:quo poſſit aīa:qđ per ſe nō poteſt ex cognatiōe ſentire.inde eſt Vnū exuta pedē uinclis ī ueſte recincta:bene ergo Helenus cūcta corporis ſoluit:ne qua ꝑte aīo religato ad numē accederet.¶ Suſpēſus:ſi ſuſpēſus ipſe numinis plenus.ſi ſuſpēſum me ſollicitū & attētū.¶ Deinde canit:poſt pacta ſolēnia.¶ Nate.d.ordo ē:nate dea pauca tibi expediā dictis:ꝓhibēt nā cætera ꝑcæ Scire Helenū fariq; uetat ſaturnia Iūo.Oīa iqt uates nouit:ſed nō ꝑmittit̃ dicer̃ fatis ꝓhibētib9.& ēt ex his q̄ nouit multa illū uetat dicer̃ ſaturnia Iūo.¶ Maiorib9:cæleſtib9 ꝑꝑ ſideris curſum:cui9 fuit explanatio p Creuſam.¶ Per altū:p limitē fortunæ ſupioris.

Qui tripodas:Clarii lauros:qui ſidera ſentis:
Et uolucrū linguas:& præpetis omina pennæ:
Fare age:(nāq; oēm curſum mihi ꝓſpera dixit
Relligio:& cuncti ſuaſerunt numine diui
Italiam petere:& terras tentare repoſtas:
Sola nouum:dictuq; nefas Harpyia Celæno
Prodigium canit:& triſteis denunciat iras:
Obſcenamq; famem)quæ prima picula uito.
Quidue ſequens tātos poſſim ſupare labores.
Hic Helenus cæſis primum de more iuuencis
Exorat pacem diuom uittaſq; reſoluit
Sacrati capitis:meq; ad tua limina Phœbe
Ipſe manu multo ſuſpenſum numine ducit.
Atq; hæc deinde canit diuino ex ore ſacerdos.
Nate Dea(nam te maioribus ire per altum
Auſpiciis:manifeſtata fides:ſic fata deum rex

¶DONA. Tripodas:triū pedū ſunt.Alio nomine cortina appellat̃.Eſt aūt laus plena:nā cū ſint diuerſa uatū genera:& uix ſingula uaticinationis in ſingulis reperiant̃ ipſe erat in oībus uerſatus.Eſt color rhetoricus repetitio.¶ Fare age:nō iubet ſed hortat̃.Prodigia autē dicunt̃ qbus nunciant̃ aduerſa.Poſcit inde remediū quo aduerſa toleret:aut poſſit fugere.¶ Manu:qđ eſt apertū ſignū beniuolentiæ.¶ Suſpenſum:aut numinis ueneratione turbatum:aut inde ſuſpēſum ne cōtraria q̄ optet audiret.¶ Diuino:qa diuina canit.Nā cū ſit cōiunctio rationabilis nō debet pria cōſtitui:ergo lege.¶ Nate dea.m.t.ire p al.¶ Auſpiciis.m.ſ.nā ſic fata deū rex ſortitur. Tripodes

¶CHRI. Clarii:apollinis a claro urbe:in q̄ colit̃ in hac āt Iuppiter Neptūnus & Pluto:ut ait Lactā.in Statiū:regnū diuiſerūt.Laudat āt cōuiuiū:& a copia uini:& ab aureis uaſis:& a ſplēdore epularū cōmēdat dapes.¶ Numina phœbi:id uaticinii genus intelligit qđ ex diuino furore ꝓuenit:ſed de tota diuinatione dictū ē.¶ Sydera:ꝑꝑ aſtrologū.¶ Volucrū:ꝑꝑ auguria.¶ Præpetis:p̄petes aues dr̄ ab Au.Gellio q̄ opportūe p̄uolāt:aut Idoneas ſedes capiūt:qb9 ut ait Nigidi9 Figul9 ꝯtrariæ q̄ ſunt īferæ appellant̃:Apolinaris uero ſulpiti9 eas dicit p̄petes:q̄s Home.τανυπτέρυγας appellat:qm̄ iſtæ maxīe ab augurib9 ſpectant̃ q̄ ingētib9 alis patulæ:& porrectæ ꝓ uolāt:Enni.ēt p̄pes ꝓ ueloci poſuit ī annalib9 brūduſiū pulchro p̄cinctū p̄pete portu.¶ Victaſq;.r.uolebāt ātiq in ſacris corp9 ſolutū eē:ut p id ſignificaret̃ aīum ab oī cura ſolutū deber̃ ad ſacra acceder̃.Sic Pythagoras ſymbolis corporeis īdicabat̃ eaq̄ eēnt aī.¶ Nāq;.o.oīdit neceſſe eē ſibi accipe oraculū quo certior reddat̃ qū ex iis q̄ hacten9 accepit qa īter ſe alīqd cōtrariū habeāt icert9 reliquat̃.Pria picula.i.maxīa:nā ī nulla re magis ē laborādū adminiſtratori reipub.q̄ ut a populo famē ꝓpulſet:illa.n.ad oēm ſeditionē:& ad oē iniuſtū ac nefas īpellit̃:nā neſcit plebs ieiuna timere:ergo q̄ pria picula uito.i.q̄ ego ueluti maxīa omniū pericula uitare cupio.¶ Cæſis iuuēcis:ut eo ſacrificio placatus Apollo uera in ſuū pectus infundat.¶ Sacrati capi.i.ipſius q apollini ſacer erat.¶ Manifeſta.ſ.adeo uideo oīa māifeſta:ut fides indubitata adhibēda ſit.¶ Prohibēt:nā cætera oſtēdit Macro.ex intima diſciplinæ ꝓfunditate hoc poſitū a poeta:ſed qa res breuib9 explicari nō p̄ōt:nō eſt uiſum hic īſerere.

Præpetes

Infernæ Aues

Sortitur:uoluitq; uices:hic uertitur ordo)
Pauca tibi ex multis quo tutior hoſpita luſtres
Aequora.& Auſonio poſſis conſidere portu:
Expediam dictis:prohibēt nam cætera Parcæ
Scire Helenū:fariq; uetat Saturnia Iuno.
Principio Italiam:quā tu iam rere propinquā:
Vicinoſq; ignare paras inuadere portus:
Longa procul longis uia diuidit inuia terris.
Ante & trinacria lentandus remus in unda.
Et ſalis Auſonii luſtrandum nauibus æquor:
Inferniq; lacus.Aeææq; inſula Circes:
Quam tuta poſſis urbem componere terra.
Signa tibi dicam:tu condita mente teneto.
Cum tibi ſollicito ſecreti ad fluminis undam
Littoreis ingens inuenta ſub ilicibus Sus.
Triginta capitum fœtus enixa iacebit
Alba ſolo recubans albi circum ubera nati:
Is locus urbis erit:requies ea certa laborum.
Nec tu menſarum morſus horreſce futuros.
Fata uiam inuenient:aderitq; uocatus Apollo.
Has autem terras:Italiq; hanc littoris oram
Proxima:quæ noſtris perfundit̃ æquoris æſtu

¶SER. Sortit̃:diſpōit:ordĩat & bñ alluſit q̃ſi Apollinis ſacerdos:cuius ꝓprie ſũt ſortes.i.reſpōſa diuĩa.¶ Voluitq;.u.diffinitio fati ſcd̃m Tulliũ:q ait Fatũ ē ꝯnexio reꝝ ꝑ æternitatē ſe ĩuicē tenēs:q̃ ſuo ordĩe & lege uariat̃:ita tñ ut ĩpa uarietas hẽat æternitatē.¶ Pauca.t.e.m.duo dicit ſe eē dictuꝝ:quēadmodū tute poſſit nauigar̃:& q bꝰ ſignis Italiæ regna cognoſcat.¶ Hoſpita.æ.nil.n.nobis hoſpitio uicinꝰ cōſtat.¶ Prohibēt.n.c.p.ſ.hic diſtĩguēdũ:& ē ſẽſus.cætera te ſcir̃ ñ ſinũt fata.Helenũ uero Iũo ꝓhibet dicer̃:ēt ea q̃ audir̃ poteras.& uacatq; ut ſolet frequēter.Male ăt ſẽtiũt q diſtigũt ſcir̃ Helenũ:quũ legerimꝰ ĩ Lu.Vẽit ætas oĩs ĩ una Cōgeriē:miſerũq; ꝑmũt tot ſæcula pectꝰ:itē alibi:Nec tãtũ ꝓder̃ nati q̃tũ ſcir̃ l3:& adeo repletꝰ numĩe oĩa nouit ſacerdos ut refrenet̃ ad cætera dicēda:nã dicēdo helenũ:fariq; uetat ſaturnia Iũo oñdit ꝑmiſſũ ad Aeneã ꝑtiner̃:aliter ſuũ nō ĩterpōeret nomē.Præterea qũo uetat Iũo dicer̃:ſi fata ſcir̃ ꝓhibēt̃ Nullꝰ.n.uetat̃ loq q̃d neſcit.ergo cætera Parcæ ſcir̃ te ꝓhibēt:ñ ăt Helenũ ꝓhibet ăt ſcir̃:mortē p̃ris ad augēdũ ĩopinatũ dolorē:tēpeſtatē ab Aeolo ĩmiſſã:amorē Didōis:ĩ quo & gaudiũ qdē eēt:ſed q̃d añ ꝓuiſũ ē:uile credit̃.Et ſi ſciret Aeneas ſe de africa exituꝝ:nō facile Didōis cōſentiret amoribꝰ.Nouimꝰ ăt hoc Iũonē facer̃:ut ſi poſſet fieri regnũ Italiæ libycas auerteret oras.ĩopinatũ uero dolorē ēt Aeneas cōq̃rit̃:ut Nec uates helenꝰ quũ m̃lta horrēda mōeret:Hos mihi p̃dixit.¶ Ignar̃:ꝓ ignarꝰ:caſus ꝓ caſu.dicit ăt ignaꝝ fati.¶ Lōga.ꝑ.ñ ſitu:quã pene uidet:ſ3 neceſſitate fatali:& curſu nauigatiōis tardior̃.¶ Via.ĩ.Aeneæ.ſ.¶ Trĩacria:q̃ latĩe triq̃tra dr̃:q̃ multi trĩacrã dñt:q tria hēt ꝓmōtoria q̃ græci ακρα dicũt.¶ Lētãdus:aut lēte tibi nauigãdũ ē:nã totã Siciliã circũiuit:Aut lētãdꝰ tibi ē remꝰ.i.flectēdꝰ:ut lētũ uimē dicĩus.i.flexibile.¶ Inferniq; la.lucrinũ:& auernũ dicit:iter quos ē ſpelũca:ꝑ q̃ ad ĩferos deſcēdebat̃.uñ eos dixit ĩfernos ꝑꝑ necromãtiã q̃ ibi fiebat.¶ Aeææq; in.cir.q nũc Circeiꝰ mōs a Circe dr̃.quōdã:ut Var.dicit:ĩſula fuit nōdũ ſiccatis paludibꝰ:q̃ eã diuidebăt a cōtinēti.Aeææ ăt dcã ab aſꝑnãtiũ uoce ꝑꝑ celebratas ĩllic corpoꝝ mutatiōes.uñ eſt Inacceſſos ubi ſolis filia lucos.Aeææ ăt tres ſũt diphthōgi:nã genitiuus eſt ab ææa.¶ Quã.t.p.u.c.t.añ cũcta luſtrabis q̃ poſſis urbē tuta cōpōer̃ terra.Tuta ăt ꝑꝑ Thraciæ & Cretæ diſcrimina.¶ Signa.t.d.deeſt ergo.Et notãdũ qa nō eo ordĩe quo ꝑmiſerat dicit.añ.n.dicit de ciuitate cōdēda:ſecũdo de tuta nauigatiōe.¶ Secreti ad.fl.un.i.thiberini.¶ Littoreis:littꝰ dr̃ qcq̃d iuxta aquã ē.uñ nũc ripã fluminis littus uocauit.¶ Sus:nãliter lōga ē:licet ĩ genitiuo breuis ſit:ut bos:pes:res:ſpes.De hac ăt ſue alii dicũt ſcd̃m Vir.q in Italĩa inuēta ſit.Alii q ſecũ eã mor̃ nauigãtiũ troiãi portauerĩt:& oraculo cognouerĩt ibi cōdēdã eē ciuitatē:ubi ſus illa poſt fugã fuiſſet inuēta.Dr̃ ergo ĩ cãpaniã fugiſſe:Et inuēta ĩ Laurolauinio:a q̃ Aſcãius poſt Albæ nomē ĩpoſuit.¶ Trigĩta.c.f.e.ꝓdigiale ē hoc quo ſignificat̃ trigĩta annis regnaturꝰ Aſcãiꝰ.¶ Viã:rōnē.& nō dicit quã:qa ēt ꝓfutura ē fames:ut Hæc erat illa fames:hæc nos ſuꝑma mãebat Exitiis poſitura modũ.¶ Aderitq; uo.a.nunc uocatus:quia ut ſupra diximus:expiatorum fecit ſacrificium.¶ Has autem terras: quaſi oſtendentis eſt.nec enim Calabria ab Epiro longo diſtat ſpatio.¶ Noſtri æquoris:epirotici:quo Calabriæ littus aluitur.

¶DONA. Pauca:multa ĩſtructiōis cã fuerăt referēda:ſed ne id fieret:dii ꝓhibet me ſcire:& Iuno aliqua referre nō patit̃:tñ dicã q̃ poſſunt eē ĩ mea p̃tãte.Deĩde narrat q quãuis Italia ꝓxima ſit:tñ lōgo circuitu ambiēda ē Sicilia.¶ Signa tibi dicã:Cōmendat q̃d fuerat dicturus:ut oſtēderet ĩd magnũ eſſe:& uerũ:deinde dat ſigna fluminis:dat porcæ:dat numerũ fœtus:dat colorē:quod ſi eſt p̃ter naturã porcã edere.xxx.multa ꝑſæpe q̃ bonũ aut malũ portenderēt:euenerunt p̃ter naturã:ut ĩgnis ex capite aſcanii mitis:& innoxius:ut in Polydori ſepulcro ſanguis ex uiminibꝰ:ut uox humana ex pecudibus.¶ Nec tu mēſaꝝ:oſtēdit futurã famē:ſed nō nocturnã.

¶CHRI. Voluit ui.Nã ipſum fatũ reuolutiōe cæloꝝ fit.¶ Ordo:ſydeꝝ & cæli.¶ Hoſpita:q̃ cingũt Italiã:cuiꝰ hoſpitio recipieris.¶ Via ĩu.d.nō ergo lōge diſtat:ſed cũ uia q̃ breuis illud ē tibi ĩuia fit: qa nō potes illa uti iccirco eſt ac ſi lōge diſtet.¶ Signa tibi.d.ex Home.ille.n.συ δἐενι φρεσι τιθεο σοισι.¶ Certa:nã requiē: & in Thracia:& in creta ſperaſti:ſed illa incerta fuerũt.¶ Locri.hi populi iuxta phocidē ſunt.¶ Locritis.n.regio teſte Stra.in duas plagas Diuidit̃.una locoꝝ ē ĩ euboea uergētiũ:q ad utrũq; daphnũtis urbis latꝰ diſcindunt̃.Horũ alteri opuntii ab urbe metropoli:alteri apicnemedii a Cnemede mōte uocabant̃.Qui ăt ad occidētē ſpectăt occidui locri:& ozole dicunt̃:diuidũt ăt hos opũtiis epicnemidis: & pnaſꝰ mōtes.Ozoli ăt dicunt̃:quoniã in eoꝝ regiōe taphoſis eſt collis in quo:& neſi:& alioꝝ cētauroꝝ tumulus locatus eſt:equoꝝ thabo teterrimus odor fundit̃:& hũor craſſioribus guttis manat:unde illi oxoli.i.odoris mali appellant̃.Verũ ab epicnemediis ducta colonia:& ab his locri epizephyriiq; deriuati eſt.n.zephyrũ promontoriũ in Italia poſt herculeũ promōtoriũ.

¶SER. Hic & naritii poſuerũt mœnia locri: Locri ſocii Aiacis Oilei fuerũt: Epizephyrii: & Ozolei. ſed poſt tẽpeſtatẽ mõtis Capharei Epizephyrii tẽuerũt Brutios. & hos nũc dicit. Ozolei uero tenuerũt pẽtapolĩ: uel Lybyã. unde ẽ Libycoue habitãtes littore locros. Qui ẽt de ozoleis legiť: q̃ delati Thinneiã ulterius acceſſerit: & ciuitatẽ cõdiderit: q̃ nũc ozalis dr̃. Naritii ãt a loco dicti ſũt ꝓuĩciæ ſuæ. Ozolei uero a putore paludis uicinæ: nã oζω ẽ puteo. ¶ Salẽtinos obſedit milite cãpos: ſalẽtinũ ꝓmõtoriũ Italiæ ẽ. nã ut ait Sal. oĩs Italia coacta ĩ auguſti ſcindiť ĩ duo ꝓmõtoria: Brutiũ & Salẽtinũ. ¶ Lyctius idomeneus: a lyctio Cretæ ciuitate: unde pp ſupradictã pulſus eſt cãm. ¶ Ducis meliboei: Philoctetæ a Melibœa ciuitate theſſaliæ: de q̃ fuit. ¶ Meliboei ergo pro melibœnſis. ¶ Subnixa petilia muro: ciuitas cincta muro modico: ut Crinẽq; madentẽ Subnixus rapto potiť. ¶ Petilia: dcã uel ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι. i. uolarẽ. nã captato augurio cõdita ẽ: uel qđ poſt relictũ Iliũ: quo ducebať a græcis eã petiuit ciuitatẽ. petilia ſane ẽ nũeri ſingularis: Philoctetes ãt fuit Pæãtis fili9: Herculis comes: quẽ Hercules quũ hoĩem ĩ œta mõte deponeret: petiit ne alicui corporis ſui reliq̃s indicaret. De q̃ re eũ iurare cõpulit. eiq; ꝓ munere ſagittas dedit hydræ felle tĩctas. poſtea troião bello reſpõſũ ẽ ſagittis Herculis opus eẽ ad Troiæ expugnationẽ. Inuentus itaq; Philoctetes: quũ ab eo Hercules q̃rereť: & prio negaret ſe ſcire ubi eẽt: tãdẽ mortuũ eẽ cõfeſſus ẽ. ĩde quũ acriter ad ĩdicãdũ eius ſepulcrũ cogereť: pede locũ ꝑcuſſit: quũ nollet dicere. poſtea quũ ipſe ducereť ad bellũ: unius ſagittæ caſu uulneratus ẽ pedẽ: quo ꝑcuſſerat tumulũ: cuius ĩſanabilis uulneris cũ putorẽ græci ferre nõ poſſent: diu qdẽ eũ ꝓ oraculi neceſſitate ſuſtinuerũt. ductũ tãdẽ apud Lemnũ ſublatis ſagittis reliquerũt. hic poſtea quũ horrore uulneris ſui ad patriã redire noluiſſet: paruã ſibi petiliã in Calabriæ partibus fecit. ¶ Purpureo uelare comas adopertus amictu: ſubaudi cura: aut memẽto: aut certe qđ melius ẽ: uelare ĩperatiuus ſit: nõ ĩfinitus. ¶ Hoſtilis facies occurat & oĩa turbet: ſacrificii ordinẽ rũpat: qđ ẽ piaculũ ſignificat ãt Diomedẽ: q quũ multis caſibus affligereť: palladiũ: qđ apud ipſũ erat: troiãis oraculo iuſſus ẽ reddeř: qđ quũ uellet ĩpleř Aeneã ſacrificãtẽ ĩuenit: q ut ſupra dixius ne ſacrificii ordĩnẽ rũpet palladiũ Nautes accepit. uñ nautiorũ familia ſacra Mineruæ ſeruabat. Sane ſciẽdũ ſacrificãtes diis oĩbus caput uelare cõſuetos ob hoc: ne ſe ĩter religionẽ uagis aliqd offerret obtutibus excepto tm̃ Saturno: ne nũinis imitatio eẽ uidereť qa Saturno uelato capite incẽdiť. ¶ Hac caſti: pii: ut Nulli fas caſto ſceleratũ ĩſiſtere limẽ. ¶ Digreſſũ: a littore Calabriæ. ¶ Anguſti rareſcẽt clauſta pelori: qa a cõtinẽti. i. a colũna uſq; ad pharõ tribus milibus diſtat. Rareſcent ãt iõ: qa ueniẽtibus de Ionio ad Calabriã pp curuaturã littoꝝ clauſæ uidenť anguſtiæ: q̃ paulatĩ ꝓpĩquãtibus apiri uidenť. ¶ Pelori: ꝓmontoriũ Siciliæ: ſecũdũ Saluſtiũ dictũ a gubernatore Annibalis illic ſepulto: q fuerat occiſus ꝑ ignorãtiã regis: quũ ſe eius dolo crederet eẽ deceptũ: ueniẽs de Petilia: q̃q̃ legamus ẽt ãtepeloꝝ dictũ. ¶ Leua tibi tellus: ueniẽtis ꝑſonã ř̃ſpexit: nã de Ionio nauigãtes: ſi fretũ petãt: dextrũ teneãt lit9 neceſſe ẽ: ſin alias ſiniſtꝝ. ¶ Aequora circuitu: totã. n. pene circũitur9 ẽ Siciliã. ¶ Hæc loca: ut etiam Saluſtius dicit: Italiæ coniunctam ſiciliam conſtat fuiſſe: ſed medium ſpacium aut per humilitatem obrutum eſt: aut propter anguſtiam ſciſſum. Vt autem tam curuum ſit: facit natura mollioris Italiæ: in quam aſperitas: & altitudo ſiciliæ æſtum relidit. ¶ Quondam: tria tenet tempora: ſicut olim.

Effuge: cũcta malis habitantur mœnia Graiis.
Hic & Naritii poſuerunt mœnia Locri.
Et Salentinos obſedit milite campos
Lyctius Idomeneus. hic illa ducis melibœi
Parua Philoctetæ ſubnixa Petilia muro.
Qui ubi trãſmiſſæ ſteterit trãs æquora claſſes
Et poſitis aris iam uota in littore ſolues:
Purpureo uelare comas adopertus amictu:
Nequa inter ſanctos ignes in honore deorum
Hoſtilis facies occurrat: & omnia turbet.
Hunc ſocii morem ſacrorum: hũc Ipſe teneto.
Hac caſti maneant in relligione Nepotes.
Aſt ubi digreſſum ſiculæ te admouerit oræ
Ventus: & anguſti rareſcent clauſtra Pelori:
Leua tibi tellus: & longo leua petantur
Aequora circuitu. dextrũ fuge littus: & undas.
Hæc loca: ui quondã: & uaſta conuulſa ruina
(Tantũ æui lõginqua ualet mutare uetuſtas)

¶DONA. Malis: ut æneã abſterreat qui per multas urbes Græcas tranſierit: & etiã ipſe qui captiuus fuiſſet hoſtium perſonã deformare debebat. ¶ Hæc loca: huius loci deſcriptionẽ cũ oĩ cautela ꝓſequiť. Dicit. n. ueteꝝ ſequi opinionẽ facitq; ueriſimile: quia uetuſtate tẽporis multi ſitus locoꝝ mutati ſunt. ¶ Læua tibi: aduertendũ eſt qđ tendentibus ad Italiã diciť leuũ latus: & dextrũ cæterũ redeuntibus ſiniſtrũ fit quod fuerat dextrum.

¶CHRI. Meliboei: quibus autem urbibus Philoctetes imperauerit Homerus ſic exponit.
οἱ δ᾽ ἄρα μηθώνην καὶ θαυμακίην ἐνέμοντο καὶ μελίβοιαν ἔχον καὶ ὀλιζῶνα τρηχεῖαν
τῶν δὲ φιλοκτήτης ἦρχε τόξων εὖ εἰδώς. ¶ Petilia: de hac Stra. ait petilia lucãoꝝ metropolis putať hãc Philoctetes e meliboea ꝑ ſeditionẽ ꝓfugus ædificauit egregiis monumẽtis ualidã: ſamnites. n. quãdoq; caſtellis exedificatis eã corroborarũt. ¶ Solues: tanq̃ debitor: nã ĩ facto uoto accepit q̃ petierat: debitor uoti factus ẽ: Vnde in Buco. Dãnabis tu quoq; uotis. ¶ Sãctos: qa ſacrificiis pati eſſet. ¶ Honore: ſacrificio: ut ſupra aut ſupplex aris ĩponit honores. ¶ Turbet. o. i. turbãdo ſacrificia ĩterat malũ omẽ. ¶ Caſti: pii. ¶ Pelorus: ait Stra. eſt ſicilia tribus formata angulis: figurã uero eius tria terminãt ꝓmontoria: Ora qdẽ delori ad faucẽ: & Colu. & reginos agros anguſtũ facit euripũ. Pachynus ſiculo alluiť pelago ĩ pelopõneſum cretẽſemq; curſum ꝓſpectans lilybeũ in libyã reſpicit: hãc ĩſula teſte Soli. ac Diodo. Sicanus cũ liberorum manu ante troiana Bella coluit: deinde ſiculus Neptũni filius unde: & ſicãia: & Sicilia: ẽ denoĩata: dr̃ triquetra pp triãgularẽ formã: dr̃ itidem trinacria pp tria ꝓmontoria: Nã ἄκρον Græce ꝓmõtoriũ eſt. Eſt aũt ambitus ĩſulæ ſtadiorum trium miliũ: ut placet Solino.

Petilia
Mœlibea
Pelorus
Pachynus

℞

Diſſiluiſſe ferunt:cum protinus utraq; tellus
Vna foret:uenit medio ui Pontus:& undis
Heſperiũ ſiculo latus abſcidit:aruaq; & urbes
Littore diductas anguſto interluit æſtu.
Dextrũ Scylla latus:leuũ ĩplacata Charybdis
Obſidet:atq; ĩmo Barathri ter gurgite uaſtos
Sorbet in abruptũ fluctus:rurſuſq; ſub auras
Erigit alternos:& ſidera uerberat unda.
At ſcyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris
Ora exertantem:& naueis in ſaxa trahentem.
Pria hominis facies:& pulchro pectore uirgo
Pube tenus:poſtrema immani corpore Piſtrix
Delphinum caudas:utero cõmiſſa luporum.
Præſtat trinacrii metas luſtrare Pachynni
Ceſſantem:longos & circumflectere curſus:
Quam ſemel informẽ uaſto uidiſſe ſub antro
Scyllam:& cæruleis canibus reſonantia ſaxa.
Præterea ſiqua eſt Heleno prudentia uati:
Siqua fides:animum ſi ueris implet Apollo:
Vnum illud tibi Nate dea:præq; omnib9 unũ
Prædicã:& repetẽs iterumq; iterũq; monebo.

SER. Diſſiluiſſe ferũt:hĩc apparet bene dictũ:Vnctos ſaluere p utres.nã ut diſſilui:ſic ſalui facit.Cice.ĩ Miloniana:Quũ hic de rheda reiecta pẽula diſſiluiſſet.ẽ.n.poſitio ſalio ſalis ſalui.itẽ ĩ cõpoſitiõe diſſilio diſſilis diſſilui. Cũ ,pti.cõtĩue:& mõ aduerbiũ loci ẽ.alibi tpis:ut Protinus aerias phæacũ abſcõdimus arces. Foret:ab ĩfinito ẽ.ſed mõ pteritũ ſignificat tps:qđ rarũ ẽ.ſæpius.n.futurũ ſignificat. Venit me.ĩ mediũ:ut It clamor cælo. Heſperiũ ſi.la.ab.hypallage ẽ:nã minora a maioribus ſegregant:ſed cõtra dixit. Abſcidit: pp metrum ei corripuit p poeticũ morẽ. Interluit:ĩterlabit põt9.ſ. Dextrũ ſcylla lat9 leuũ ĩplacata cha. de Ionio ueniẽtib9 ſcylla.n.in Italia ẽ: charybdis ĩ Sicilia.Scila phorci & Cretheidos nymphæ filia fuit:hãc amabat Glaucus: quẽ Circe diligebat:& quoniã pronior ĩ Syllã fuerat: irata Circe fõtẽ.ĩ quo illa cõſueuerat corp9 abluer ĩfecit:uenenis:ĩ quẽ quũ illa deſcẽdiſſet.pube tẽus in uarias mutata ẽ formas.horrẽs itaq; ſuã deformitatẽ:ſe pcipitauit ĩ maria.Home.hãc dicit ĩmortale mõſtrũ fuiſſe.Salu.ſaxũ eẽ dicit:ſimilis formæ celebratæ procul uiſẽtibus.canes uero & lupi ob hoc ex ea nati fingunt:qa ipſa loca plena ſũt monſtris marinis:& ſaxorũ aſpitas illic imitat latratus canũ.Legimus ẽt Nũc nemora igẽti uẽto:nũc littora plãgũt.ſi ergo plãgũt dicimus:& latrãt nõ incõgrue poſuit.Charybdis aũt fœmina fuit uoraciſſima:q qa boues Herculis rapuit:a Ioue dicit fulminata: & ĩ maria pcipitata. Vnde naturã priſtinã ſeruat:nã ſorbet uniuerſa.& ſecundũ Saluſtiũ ea circa taurominitanũ eggerit litt9.De hac Cice.ĩ Philippicis ait:Charybdis q ſi fuit animal fuit unũ. Obſidet:ad trãſeũtiũ ĩſidias. Barathri:barathrum eſt ĩmenſæ altitudinis nomẽ.Vnde ſequitur Sorbet ĩ abruptũ:qđ græce βαραφρον dr qa ſit grauis aſpectus quaſi βαρυτοαθρειν. Cohibet ſpelunca:hypallage ĩ ſenſu:nã ipa ſe tenet intra ſpelũcã ſecũdũ fabulã. Prima:nominatiuus ẽ pluralis a neutro. & ẽ græca figura ταπρωτα ανθροπος. Pube ten9: tenus ppoſitio ablatiua quidẽ ẽ:ſed figurate ẽt genitiuo cohæret:ut Crutũ ten9 a mẽto palearia pẽdẽt.Sane gaudet poſtpoſitõe. Piſtrix:ſi nauẽ ĩtelligas:hæc priſtis huius priſtis facit:ſi de belua dicas:hæc piſtrix hui9 piſtricis facit. Cõmiſſa lu.cõiũcta & coagmẽtata:ipa.ſ.& figurate locutus ẽ:ut Oculos ſuffuſa.ẽ ãt hæc elocutio poſtrẽa.i. ταεσχατα cõmiſſa erat utero luporũ caudas delphinũ.i.cõmiſſas hẽbat. Ceſſantẽ:ĩmorãtẽ:qđ ſequẽtia ĩdicãt.Lõgos & circũflecter curſ9. Præterea:hic oſidit cũcta ſcire Helenũ & ĩfenſam Iunonẽ:ſed ,phiberi dicere:ut ſupra dixius. Heleno.p.in hoĩ.n. prudẽtia ẽ:in uatibus fides. Veris implet:oraculis:ut Lucanus:Atq; hominem toto ſibi cedere iuſſit Pectore.

DONA. Ter gurgite uaſtos Sorbet:utrũq; pnitioſum nauigãtibus aut cũ ſorbet nauigia:aut cum eructat & excutit. Scyllam:hanc ut mõſtrũ more poetaꝝ deſcribit.ſ.pube tenus:ideſt uſq; ad inguina facie humana eſt:pro pedibus aũt habere ſæuoꝝ animaliũ genus lupoꝝ fœditate armatum.Eligit aũt animaliũ naturã quæ inſatiabilia ſunt.Cæterum locus eſt in mari ſaxa habens latentia cui natura ſit: ut de longinquis partibus nauigia trahat:& contineat aſperitate ſaxoꝝ:& retenta cõminuat. Præſtat metas:,ppoſitis utriuſq; lateris malis indicat eundẽ quã carybdis eſt malũ leuius & labores ſubire longioris curſus q̃ compendio nauigare p ſcyllam. Semel:qa iterum uideri cũ pieris non potes. Præterea:dicturus rem magnam & ad æneæ ſalutem in primis pertinentẽ cõmendat altis ſenſibus tenaciter retinendam. Prudentia:quod ad eũ pertinet:cũ nõdum minime pcitus ſit. Fides:hoc pertinet ad perſonam uatis. Præq; oĩbus:pro cõmodo omniũ deſideriorum.

CHRI. Diſſiluiſſe ferunt:credit antiqtas ſiciliam iunctam Italiæ fuiſſe:& peloꝝ ſiciliæ partẽ eſſe apẽnini: ſed cum ea parte uehementer depſſa eſſet Italia terræmotu uel alia ui:cum locus ſcideretur mare irripuiſſe:& ſiciliam a cõtinenti diuiſiſſet: diſſiluiſſe diuiſam eſſe.Diſſilire eſt in diuerſas partes ſalire:& quæ ĩ diuerſas partes ſaliunt diuiduntur.unde Aeraq; diſſiliunt uulgo ueſteſque rigeſcunt. Vi:nam ui terræmotus ſciſſus eſt

Scylla locus:& mare intrauit. Anguſto:freto.Scylla quid de iis monſtris intelligant poetæ in noſtris allegoriis diximus.Homerus:hanc latrantem more canis nuper geniti inducit &.xii.pedes &.vi.capita habere affirmat:quæ ex ſpelunca emittens balenas & huiuſcemodi piſces rapit. Obſidet:trãſlatio ab obſidione urbium uel q; tanq̃ inſidias uenientibus nauibus ponat.Teren.Numerus ternarius: ut etiam affirmat Ariſtoteles complet omnẽ dimenſionem : & ideo a poetis ponitur pro omni numero. Naues: alluſit ad ueritatem rei: nam uidentur illis undationibus attrahi naues. Prima ho.fa.& hoc expreſſum eſt ĩ allegoriis. Quam ſemel ĩformẽ: Si oẽm moram ne ſemel uideas ferre præſtat:quid patieris ne te obſorbeat.Eſt igitur optima adhortatio. Præterea ſi qua eſt:reintegrat exordium & captat attentionem cum interponit fidem: quia uates:& prudẽtiam quia homo:his.n.rebus uidet hoc uehemẽter affirmare tãq̃ primũ maximũ q & in quo ſumma ſalutis æneæ cõſiſtat.

Iunonis magnæ primum ꝑce numen adora:
Iunoni cane uota libẽs:& dominamq; potentẽ
Supplicibus ſupera donis:ſic deniq; uictor
Trinacria fines italos mittere relicta.
Huc ubi delatus:cumæam acceſſeris urbem:
Diuinoſq; lacus:& auerna ſonantia ſiluis:
Inſanam Vatem aſpicies:quæ rupe ſub ima
Fata canit:foliiſq; notas:& nomina mandat.
Quæcunq; in foliis deſcripſit carmina uirgo:
Digerit in numerũ:atq; antro ſecluſa relinq̃t.
Illa manẽt immota locis:neq; ab ordine cedũt.
Verum eadẽ uerſo tenuis cum cardine uentus
Impulit:& teneras turbauit ianua frondes:
Nunq̃ deinde cauo uolitantia prendere ſaxo:
Nec reuocare ſitus:aut iungere carmina curat.
Inconſulti abeunt:ſedemq; odere Sibyllæ.
Hic tibi:nequa moræ fuerint diſpendia tanti:
Quamuis increpitent ſocii:& ui curſus in altũ
Vela uocent: poſſiſq; ſinus implere ſecundos:
Quin adeas uatẽ: precibuſq; oracula poſcas.
Ipſa canat:uocemq; uolens:atq; ora reſoluat.
Illa tibi Italiæ populos:uenturaq; bella:
Et quo quenq; modo fugiaſq; feraſq; laborem
Expediet:curſuſq; dabit uenerata ſacerdos:

¶SER. Iunonis.m.i.ſupernæ:nã legimus ĩ ſexto Iunoni ĩfernæ dictus ſacer.☞Prece numẽ adora: Iunoni cane uota libẽs:his.n.Iuno ꝓcipue delectať.i.hymnis & ꝓce.☞Victor:ꝓpoſiti tui effector.☞Cumæã acceſſeris urbẽ:Euboea ĩſula eſt:de cuius ciuitate Chalcide ꝑfecti ſunt ad nouas ſedes q̃rẽdas:& haud longe a baiis: qui locus a ſocio Vlyxis Baio illic ſepulto nomẽ accepit inuenerunt uacuum littus ubi uiſa muliere grauida:ciuitatẽ condiderunt:q̃ res fœcundam oſtendebat fore rempub.& eam cumas uocarunt:ſiue ab εγκυου:ideſt ꝑgnãte: ſiue απο τωυ κυματων.i.ab undis.κυματα.n.dicunť u aũt latini in u ſæpius uertunt:ut byrrhia burrhia.Cumæam autem urbem ſicut buthroti arcẽ:& fontem timaui.☞Diuinoſq; lacus:cõſecratos auernũ & lucrinũ.Auernus aũt in plurali numero hæc auerna facit: ut tartarus tartara.unde ait Auerna ſonantia ſiluis. Sane hic lacus antea ſiluarum denſitate ſic ambiebatur: ut exhalans inde per anguſtias aquæ ſulphureæ odor grauiſſimus ſupuolantes aues necaret.Vnde & auernus dictus:quaſi αορνος:quã rẽ Auguſtus Cæſar intelligens deiectis ſiluis ex peſtilentibus amœna reddidit loca.☞Inſanã uatẽ:alii magnã dicũt:ſed meli⁹ ẽ deo plenã: & uaticinatricẽ ĩtelligamus e græcorũ tractũ etymologia qui μαντεις απο της μανιας appellauerũt:nã ſupra ſenſus humanos ĩtelligẽtia: furor & ĩſania dr̃.Teſte Cicerone libro de diuinatione huic pſtãtiſſimæ rei nomen nr̃i a diuis græci: ut Plato ĩterpretať a furore dixerũt :rurſus furoris diuinationẽ ſibyllinis maxime uerſibus cõtineri arbitrati. ☞Sub ima:in ima:ut Nãq; ſub ingenti luſtrat dũ ſingula templo & Exercet ſub ſole labor.☞Fata canit foliiſq; notas & noĩa mãdat: tribus modis futura ꝓdicit:aut uoce:aut ſcriptura:aut ſignis .i. q̃buſdã notis: ut in obeliſco Romæ uidemus:uel ut alii dicũt notis litterarũ:ut per unã litterã ſignificet aliquid. In foliis ãt palmaꝝ Sibyllã ſcribere ſolere Varro teſtať.☞Carmina uirgo:q͂a eius reſponſa uerſibus ſcribebanť.uirgo uero phemonoe dicta ẽ:nã ſibylla appellatiuũ nomẽ eſt:adeo ut Varro quot ſibyllæ fuerint ſcripſerit. Sibylla autẽ dr̃ oĩs puella:cuius pectus numẽ recipit nã æoli σιουσ dicũt deos:βυλη ãt eſt ſententia ergo σιβυλλας quaſi σιου βουλας dixerũt.ide eſt:Magnã cui mẽtẽ animũq; Delius inſpirat uates. Sane ſcr̃endũ oĩa reſpõſa ſibyllæ.plus minuſue centũ nõ cõtineri ſermõibus.unde Vir.ait: Quo lati ducũt aditus cẽtũ:hoſtia centũ Vnde ruunt totidẽ uoces reſpõſa ſibyllæ.☞Digerit:ordiat:diſponit.☞Secluſa:ꝑ ĩcluſa.ꝑpoſitio ꝑ ꝑpoſitiõe.☞Cardine uerſo:apta ianua:ꝑ piphraſin.☞Turbauit Ianua frondes:nõ Ianua:ſed uẽtus:qui ꝑ ianuã ingredit.☞Inconſulti:iſcii rerũ ignari ſine cõſilio. & cõſultus eſt q cõſulit.icõſultus q nõ accipit cõſiliũ.☞Vela uocẽt:q̃s fit ꝓfuſa nauigatio.☞Volens:quæ uelle habet:nã uolitura propter aſperitatem noluit dicere.illa tibi quærit quare de ſibylla dicit cum helenus dixiſſet uentura quos bella intulit ſpem & quoq; modo fugiaſq; feraſq; laborem.

¶DONA. Iunonis.m.oñdit poeta maioris potẽtiæ inimicos obſequẽdo potiuſq; reſiſtẽdo poſſe ſuparí.Q̃ua ꝓꝑ ꝓcibus & donis placãdã admõet Iunonẽ:ut Poſſit ĩ italiã uẽire.☞Inſanã:plenã nũinis.☞Morẽ: dixit ſibyllæ. & ĩ quo loco ſit:& quo ordine ſinguloꝝ deſideriis reſpõdeat Scribit ĩ foliis:ordinat:& dimittit hoĩes q ĩ illis futura legũt: ſed ſi uẽto ꝑturbať ordo folioꝝ peũt cõſulta:& dubii remanẽt q uenerãt cõſulturi.☞Illa tibi:edicet illa q̃ ego ꝓhibeor apiř:q̃ bella ſint uẽtura:& q̃uo ſingulos labores uel tolerãdo trãſeas : uel ſupando cõpeſcas.

¶CHRI. Cumeã ur.de hac urbe ait.Stra.poſt has cumæ ſunt uetuſtiſſimũ chalcidẽſiũ & cumæorũ ædificiũ: ãtiq̃tate.n. cũctas & ſiciliæ & Italiæ urbes añcellit.ipſi⁹ ãt claſſis ductores Hippocles cumæus & megaſthenes chalcidẽſis ĩter ſe pepigerũt:ut hoꝝ q̃dẽ colõia fieret.hoꝝ ãt appellatiõe noĩaref:uñ cumæ nũcupãť a chalcidẽſib⁹ tñ ꝯditũ putať oppidũ.☞Auerna:idẽ Str.Cõtigu⁹ baīs lucrin⁹ adeſt ſin⁹:ĩtra quẽ auern⁹ ẽ.Sed hoc ĩ ſexto lati⁹ dicem⁹.☞Inſanã:furoř diuio plenã ſed de eo furoř quo ꝑcita mẽs hũana futura ꝓuidet:& de ſibyllis latius ĩ.vi.dicemus.☞Rupe:Rupes ꝓcipitia latera mõtis ſř:Ripæ uero fluuioꝝ extrẽitates.☞Mãdat:cõmittit.q.d. rei ĩſtabili credit.☞In numeꝝ:ĩ ordinẽ aliq̃ñ nũeros rithmos:& modulatiões ĩ muſica dicim⁹: ut Nũeros:memini ſi uerba tenerẽ.☞Reliq̃t:q̃ſi nõ curet maneãt an diſſipenť:nã reliq̃mus ea q̃ pauci facimus.☞Ab ordine exprimit:q̃d dixit Digerit in numerũ.☞Tenuis:cũ uelit dãnare hũc modũ reſpõdẽdi:oſtendit quãtũ in ſit periculũ:cũ mãdeť reſpõſum ſiliis.i.rei leuiſſimæ:& cũ deferatur extra ſuam cuſtodiã:& cum tenui uento turbari res poſſit:& cũ ſibylla quæ ſemel turbata ſint in ordinẽ reuocare negligat:quo periculo ſuadere põt:ut æneas omnes moram perferat:donec reſponſum ſibi ore reddi impetret.☞Illa:quæ poterit quæ ego non poſſum.

Cumea

¶SER. Hæc ſunt:quæ noſtra liceat te uoce moneri:bene cum pſcriptione ne falſi dicus: uel minus peritus
poſtea putaretur ſacerdos.¶ Grauia:a finalitatis ratione producitur:ſed ſatis aſpere:nam in nullam deſinit con
ſonantem:ut Omnia uincit amor & nos cedamus amori: At tibi thymbre caput euádrius abſtulit enſis.¶ Ele
phanto:pro ebore poſuit.¶ Stipat:denſat.unde ſtipatores dicuntur qui in nauibus aliquid componunt:a ſtipa.
¶ Dodonæos:epiroticos a ciuitate Epiri Dodona.laudauit a regione ut uaſa corinthia.¶ Lebetes: ollas æreas
græce dixit.zeumas enim uulgare eſt:non latinum.lebes quos pro uaſe capitur in quod & qua:dum máus ab
luuntur.decident quod decentius æneæ conuenire
domum uidetur quam ꝙ culine dona præſtentur:
ut Home.in odyſſea χερνιβα Δαμφι πολος προ/
χοωε πεχευε φερουσα ναλη χρυσειη υπεραρ
τιρεοιο λεβητος. ¶ Hamis auroq;:hamis aureis p
endyadim.hamis átcatænis ſignificat.¶ Conum inſi
gnis galeæ criſtaſq; comantes: a parte totum : nam
conus eſt curuatura quæ in galea prominet : ſuper
quam criſte ſunt.¶ Sua dona parenti:ideſt Anchiſæ.
ſua autem cōgrua apta ætati.¶ Remigium : ſupplet
bene uerbo militiæ uſus eſt:ut ſupplementum dice/
ret:nam multos in Creta perdiderat:remigium aűt
ꝓ multitudine nauigátiű poſuit.¶ Velis aptare iube
bat:ſubaudi ſocios a ſupioribus.¶ Ferēti: flāti.¶ An/
chiſa:uocatiu⁹ hic nō ē latin⁹:ná breuis eēt a ut o Ca
tilia.græc⁹ ē ergo de quo apud eos ualtē q̄rit queád
modű exeat ab his noībus:q̄ ī es mittűt noīatiuű:ná
Tydides Tydide facit:ut Danaű fortiſſime gētis Ty/
dide.Atrides quű ſit ſimile atrida facit:ut Hor.Ne qs
húaſſe uelit aiacē atrida uetas Cur? tale ē ergo & an/
chaſa.Sane apud latinos horum nominum cá mani
feſta eſt:nam nominatiuum ipſum in a mittunt: &
recipiűt latiná declinationē: ut atrides atrida facit:ſcythes ſcytha facit.¶ Dignate:digne habite:digne iudicate:
ná modo non agentis habet.ſed patiētis imaginem.unde eſt in primo.Haud equidem tali me dignor honore.

Hæc ſunt:quæ noſtra liceat te uoce moneri.
Vade age:& igentē factis fer ad æthera Troiá.
Quæ poſtq̄ uates ſic ore effatus amico eſt:
Dona dehinc auro grauia:ſectoq; Elephanto
Imperat ad naues ferri:ſtipatq; Carinis
Ingens argentum:Dodonæoſq; lebetes
Loricam conſertam hamis:auroq; trilicem:
Et conum inſignis galeæ: criſtaſq; comanteis.
Arma Neoptolemi:ſunt & ſua dona parenti.
Addit equos:additq; duces.
Remigiű ſupplet:ſocios ſimul inſtruit armis.
Interea claſſem uelis aptare iubebat
Anchiſes:fieret uento mora ne qua ferenti:
Quē Phœbi iterpres multo cōpellat honore:
Coniugio Anchiſá Veneris dignate ſuperbo:

¶DONA. Vade age & ingentem:Quædam prædicit:ut uates quædam admonuit: ut amicus ceſſantibus
partibus uatis.¶ Stipat:largitorem præcipuum indicat:qui tátű donaſſet argenti q̄tű naues:niſi ſtipatæ capere
nō poſſent.¶ Loricá:& dona q̄ augeát:ſuas opes dat:& ea qbus ſe ab hoſte tutetur.& omnia cű decoro:& dicit
arma fuiſſe illius q Troiá uicerat:ut ſit iſultatio arma uictű ferre uictoris.¶ Sua:ætati cōuenictia.¶ Socios:nul
lű indonatű reliqt dás q̄ cōpetebát uiris fortibus.¶ Dignate:quaſi qui dignus ſit iuētus q filiæ Iouis iungeret.
¶CHRI. Elephanto:elephas ut ápud Pli.ex maximum eſt omnium animalium ꝓximumq; humanis ſen
ſibus intelligit ſermonem patrium habet obedientiam officiorum amoris:& gloriæ uoluptatem probitatem
memoriam prudentiam religionem:nam in Mauritania niteſcente luna ad milon flumen ueniunt aquaq; lu/
ſtrantur:atq; ſalutato ſydere in ſyluas redeunt.Regem adorant:genua ſubmittunt. Romæ primum currum
Pōpei in africano triumpho comitati ſunt:ut prius de bacco fertur deuicta īdia:ſed ut triumpho iuncti portas
ingredi: ut refert Protilius nō potuerunt.Aliqs ductus litteraꝝ græcarű didicit:ſcripſitq; illa lingua.¶ Ipſe ego
hæc ſcripſi:& celtica ſpolia dicaui:ut ait Mutianus:qui ter conſul fuit.Prædam uero quæ de his petat ſciunt eē
ſua arma:quæ iuba cornua.Herodo.uero tanto antiquior dentes appellat. Hos uel caſu aliquo uel ſenecta de/
ciduos defodiunt.Hocq; ſolum ebur eſt cuius cádore intelligit iuuenta.Ipſi hoꝝ dentiű alterius mucroni per
eunt ne ſit prœliis habes.Alterius uero mucrone radices opario uſu fodiunt.Homini ſimpliciter errant in ſoli
tudíe mitis eſt uiamq; demōſtrat.Gregatim icidűt.Ducit agmē ſenior.Cogit ꝓximus ætate.Domitis nomi
na īponebát.In exercitu Antiochi cű Aiax ductor agminis fluuiű tráſire denegaret.Pronűciauit rex prīcipatű
fore eius q tráſiret alius Patroculus noīe tráſiuit.Quapp faleris argēteis ab Aiace detractis donatus ē. Ipſe autē
Aiax ex ignominia mœrore cōfectus ī edia ſe ipm extixit.Primű ī Italia niſi ſűt ī bello Pyrrhi ī Lucanis uñ illos
boues lucas appellarűt.Anno urbis.cccclxxii.Itē poſt.vii.an.romæ ī triűpho.Inde áno dii in uictoria.L.Metelli
pōtificis capti ſűt ī ſicilia.cxlii.uictis pœnis.& uecti ratib⁹.qs doliorű ſtructis ordinib⁹ īpoſuere.Verri⁹ illos pu
gnaſſe ī circeo ꝯfectoſq; Iaculis pēuria cōſilii qm̄ neq; alii neq; regib⁹ dōari placuit.Oriunt ī africa ultra ſyrticas
ſolitudíes:& ī mauritania.Itē apud æthiopas:& tragloditas:ſed maxios omniű fert india.Eos aphri pauēt nec
ītueri audent.Decē annos utero geſtari credidit uulgus.Ariſto.ſcribit bienniű:nec amplius quá ſingulos ſemel
gignere.Plures.cc.annos uiuunt.Quidá.ccc.Latini a ſonitu uocis eos barros appellát.eoſq; barrire dicűt:ut bo
ues mugire.Hinc ebur eorű dentē dicunt ꝙ e barro ſit:Horati.Quid tibi uis mulier nigris digniſſima barris:
græci & animal & dentē elephátē:appellant qui latine:& in ſecunda elephantus elephanti:& in tertia elephas
elephátis dicitur.Hic igitur poeta elephanto pro ebore græce dixit.¶ Loricam:quidam dictam putant ꝙ ſine
loris ita cōſeratur:ut hamus hamű capiat.¶ Trilicē:ideſt triplici hamoꝝ ordine conſertam:ergo denſior eſt:&
ꝓpterea minus penetrabilis.¶ Conű:figura orbiculata ē:ſed in altitudinē extenuata.Ab hac formæ ſimilitudi
ne:& trochű quo pueri ludűt:& curuaturá in galea prominentem ſupra quá criſtæ iponunt:& cupreſſi baccá
conum dixerunt.¶ Addit equos:nam ii in epiro optimi ſunt:ut in georgicis Eliadum palmas epiros aquarű.

¶SER. Cura deum: amor: ut Veneris iuſtiſſima cura. ¶ Bis pergameis erepte ruinis: probauit curam deum. Et ſciendum rhetorica eſſe argumenta quæ a contrariis laudant. quod enim ſupra Anchiſes infelicitatis putauit: ut Satis una ſuperq; uidimus excidia: Et captæ ſuperauimus urbi. hoc hic argumentum conuertit in laudem. bis autem propter Herculem qui quondam & græcos: qui modo expugnauere troianos. ¶ Ecce tibi: aut uacat tibi: ut in Tullio Qui mihi accubantes in conuiuiis. Aut certe altius dictum eſt tibi: ac ſi diceret qui Italiæ hanc tantum uiſurus es partem. non etiam eam quam fata Aeneæ promittunt. ¶ Auſoniæ: Italiæ a rege

Cura deum: bis pergameis erepte ruinis:
Ecce tibi Auſoniæ tellus: hanc arripe uelis.
Et tamē hanc pelago præterlabare neceſſe eſt:
Auſoniæ pars illa procul quam pādit Apollo.
Vade ait o felix Nati pietate: quid ultra
Prouehor? & fādo ſurgēteis demoror Auſtros?
Nec mīus Andromache digreſſu mœſta ſupræ
Fert picturatas auri ſubtemine ueſteis: (mo
Et phrygiā Aſcanio chlāydē: nec cedit honori:
Textilibuſq; onerat donis: ac talia fatur.
Accipe & hæc manuū tibi q̄ monumēta meaꝝ
Sit puer: & lōgū Andromaches teſtent̄ amorē.
Coniugis Hectoreæ cape dona extrema tuoꝝ.
O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago.
Sic oculos: ſic ille manus: ſic ora ferebat.
Et nunc æquali tecum pubeſceret æuo.

Auſono. ¶ Arripe: inuade. illic enim eſt ſacrificaturus. ¶ Et tamen ανακολουθον eſt. non enim præmiſit q̄q̄ uicina ſit. ¶ Quam pandit apollo: Laurolauinii autem agrum ſignificat: ad quem uenturus eſt. ¶ Vade ait: bis hæc in Virgilius iteratio: ut hoc loco: nam quum ſupra compellat dixerit: modo intulit ait. Item in quito quum præmiſerit: Fidam ſic fatur ad aurem: ſubiecit rurſus. & ſeſe oſtendat in armis dic ait. ¶ O felix nati pietate: latenter oſtendit mortem futuram. non enim ait felicem uitæ longinquitate: uel aduentu ad Italiam: ſed tantum nati pietate: quaſi: q poterit exequiarum munus implere. ¶ Prouehor: ſermone progredior: ut ſequentia oſtendunt. Digreſſu mœſta ſupremo: ultimo: poſtq̄ eorum deſperat aſpectum. ¶ Picturatas: participium ſine uerbi origine. ¶ Auri ſubtemine: ideſt filo quod intra ſtamen currit: quod Perſius tramam dixit Mihi trama figuræ. ſic reliqua: Aſt illi tremat omento popa uenter. nam male quidam ſubtemen ſtamen accipiunt: quum ſtamen de auro eſſe non poſſit. ¶ Et phrygiam aſcanio chlamydem: aut acu pictam. huius enim artis peritos phrygiones dicimus ſecundum Plautum: aut ob hoc addidit phrygiam: quaſi per quam patriæ memoria retineretur. ¶ Nec cedit honori: ideſt dat tāta munera quanta merebatur Aſcanius. hoc enim eſt honori non cedere: ſcilicet parem eſſe meritis accipientis. Scaurus uero honore legit. & intelligit honore: non cedit Heleno: qui patri eius uel auo donauerat multa. ¶ Textilibus: ſibi congruis. quid enim magis conueniebat donare mulierem? ¶ Accipe & hæc: aut intelligamus ante aliqua fuiſſe data: aut certe ſecundum ius locutus eſt. Omnia enim quæ uel auus uel pater acceperat ad Aſcanium hæreditatis nomine deueniunt. ¶ Monumēta: memoriæ. monumenta uero a mentis admonitione ſunt dicta. ¶ Longum amorem: & de præterito & de futuro: ut cognoſcas quantum te uel amauerim: uel amatura ſim. ¶ Coniugis hectoreæ: dictum eſt hoc habita ratione perſonæ: cum qua loquebatur: ac ſi diceret uxoris auunculi tui. ¶ O mihi ſola mei ſuper aſtyanactis imago: ſuper: ideſt ualde: uehementer expreſſe: hoc eſt ualde mihi es imago Aſtyanactis. quo ſermone etiam Homerus in ſimili utitur ſignificatione. ¶ Pubeſceret æuo: ut etiam in ſecūdo diximus. pro œconomia eſt: ut ueriſimile ſit Aſcanium in octauo potuiſſe iam bella tractare.

¶DONA. Bis pergameis: oſtēdit̄ q ſit cura deum: qui cum debilis eſſet liberatus tamē ſit periculis patriæ in qua perierunt uiri fortes. ¶ Nec cedit honori: duo notat in chlamyde: & q eſſet ſibi ſolatio quia eſſet de originalibus terris: & q conueniret honori Aſcanii. nam digna fuit qua uteretur. Tali etiam dignus Aſcanius qui tantam rem applicaret uſibus ſuis. Sunt enim quidam abiecti: qui utuntur ueſtibus ſibi non conuenientibus. Sunt rurſus adeo excellentes: ut cum ſuis ueſtibus pari honore cōtendāt. Laudauit autem ſolam chlamydem. Cætera generaliter dixit. ¶ Honerat: ut in Heleno dixit ſtipatq; carinis. Ille uir fortis donat aurum & argentū. Arma uiro forti. Hæc mulier donat puero textilia. Ergo habuit rationem perſonarum: hæc etiam duo genera munerum ponit: Chlamydem auri ſubtemine uariatam: quæ eſſet ex antiquis. Item alia munera quæ non eſſent tāti præcii: ſed ſuis manibus: unde cū hæc offerret: dixit accipe: & hæc præter chlamydem & prædicta: ut alterum haberet præcium: alterum amoris religionem: & dantis affinis affectum. Ergo ſi non ualent dona ualeat perſona andromaches tui auunculi uxoris.

¶CHRI. Ecce tibi: quaſi in manu haberet. ¶ Chlamydem: puerili ſeruit ætati cum dat purpura diſtinctas ueſtes ueluti ſi prætextam deſignet: & tamen natum ad fortitudinem oſtendit cum præbeat chlamydem. Ea enim ueſtis militaris eſt: ut & Plau. & Terentius oſtendunt: eſt autem a græco uerbo chlæna: unde Homerus de Vlyxe χλαῖναν βάλε. ¶ Coniugis hectoreæ: nō ſolū dixit propter affinitatē: ſed propter fortitudinē: cuius illum immitatorem eſſe cupiebat: unde alibi. Et pater æneas & auunculis excitat Hector. ¶ O mihi: locus ex Homerus eſt: Eſt autem exclamatio cum ſtupeat tantam in duobus pueris ſimilitudinem: & etiam dolorem indicat: quem capiebat pro defuncto filio. Super pro ſuperes ſecundum Priſcianum. Nam & græci præpoſitionem pro uerbo ponunt: uel ſuper: ideſt ualde: Ouidius in Faſtis. Extulit & uelox auſo ſuper alta feneſtra ſe iacit: audacem fecerat ipſe timor. ¶ Sic oculos: imago eſt de qua alibi diximus: & unde gignitur pathos. Item repetitio: & diſſolutio qui colores apti ſunt commiſerationi: ut Tenemus angitiæ uitrea te fuſcimus unda: Te liquidi fleuere lacus.

Hos ego digrediẽs lachrymis affabar obortis.
Viuite felices:quibus eſt fortuna peracta
Iam ſua:nos alia ex aliis in fata uocamur.
Vobis parta qes:nullũ maris æquor arãdũ ẽ:
Arua neq; Auſoniæ ſemper cedentia retro
Q uærenda:effigiẽ Xãthi:Troiamq; uidetis:
Q uam ueſtræ fecere manus:melioribus opto
Auſpiciis:& quæ fuerint minus obuia Graiis.
Siquando Thybrim:uicinaq; Thybridis arua
Intraro:gentiq; meæ data mœnia cernam:
Cognataſq; urbes olim: populoſq; propiquos
Epiro Heſperia:qbus idem Dardanus auctor:
Atq; idem caſus unam faciemus utranq;
Troiam aís:maneat noſtros ea cura nepotes.
Prouehimur pelago uicina ceraunia iuxta.
Vnde inter Italia:curſuſq; breuiſſimus undis.
Sol ruit interea:& montes umbrantur opaci.
Sternimur optatæ gremio telluris ad undam
Sortiti remos:paſſimq; in littore ſicco
Corpora curamus:feſſos ſopor irrigat artus.
Necdum orbẽ mediũ nox horis acta ſubibat.
Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurꝰ: & omneis
Explorat uentos:atq; auribus aera captat.
Sydera cuncta notat tacito labentia cælo.
Arcturũ:pluuiaſq; Hyadas:geminoſq; triões.
Armatumq; auro circũſpicit Oriona.
Poſtq̃ cuncta uidet cælo conſtare ſereno:
Dat clarũ e puppi ſignũ:nos caſtra mouemus.

¶SER. Viuite felices:uiuite bene optãtis ẽ mõ:ñ ut.i Buco.male dicẽtis:ut Viuite ſiluæ.i.ꝑite.ſimile eſt & ua/lete:ut Terẽ. Valeãt q iter nos diſſidiũ uolũt.Sũt ãt hæc ꝑ cõtrariũ iũeta maledicta:ut ſit q̃ſi ſalua ueneratio.Illd̃ q̃rit utrũ uiue an uiuas.i.utrũ ꝑ iperatiuũ an ꝑ optatiuũ dicer̃ debeamꝰ:& cõſtat dici meliꝰ ꝑ optatiuũ. optari .n.poſſũt nõ ipari:uel aduerſa uel ꝓſpa qđ ãt iuenimꝰ ꝑ ípatiuũ uſurpatũ ẽ.¶ Fortũa.p.i.ſ.i.dura ꝓpria troiãoꝝ ut Hac troiana tenꝰ fuerit fortũa ſecuta.¶ Parta:ꝓ pata.¶ Semp.c.r.ut lã tandẽ Italiæ fugientis ꝓndimus oras. ¶ Quã ueſtræ fecer̃ manꝰ:qđ ẽ dulcius.¶ Et quæ fuerint minus obuia graiis: ideſt quæ nullũ patiat̃ excidiũ. Alii legũt fuerit:& uolũt eẽ male dictũ in græcos: ut ad auſpicia referas:qđ nõ ꝓcedit.nec.n.de hoc agebatur.¶ Siquãdo thybrí:fluuiũ:ꝓ quo regẽ ipſũ poſuit thymbrim:q in hũc cecidit fluuiũ:& ei nomẽ dedit: nã añ albula dicebat̃:ut oſtẽdit i ſeptio Virg. Alii uolũt nõ thybrí cecidiſſe:ſed Tiberinũ regẽ albanoꝝ:a quo thyberis dictus ẽ.Vt ãt thybris dicat̃ rõ hæc eſt. Quodã tpe ſyracuſani uictores ceperũt Athenienſiũ hoſtiũ igẽtẽ multitudinẽ:& eã cæſis mõtibꝰ fecerũt addere munimẽta ciuitati.Tũc auctis muris ẽt foſſa itriſecus facta ẽ:q̃ flumie admiſſo repleta munitiorẽ redderet ciuitatẽ.hãc igit̃ foſſã ꝑ hoſtiũ pœnã: & iniuriã factã thybrí Vocauerũt απο της υβρεως. Poſt ea ꝓfecti ſiculi ad Italiã eã tenuerũt ꝑtẽ:ubi nũc Roma ẽ uſq; ad rutulos & ardeã.uñ ẽ Fines ſup uſq; ſicanos:& Albulã fluuiũ ad imaginẽ foſſæ ſyracuſanæ thybrí uocauerũt q̃ſi υβριν:ut Effigiẽ:Xãthi troiãq; uidetis.Circa ſyracuſas ãt eẽ foſſã thybrí noíe Theocritꝰ meminit.¶ Gẽtiq; meæ:biñ gẽti ſuæ dicit nõ ſibi.ſcit.n. Aſcanio regna deberi.¶ Data mœnia cernã: cognataſq; urbes olí:qñq;:& ꝑ oía cernã ſubaudis. ſẽſus ãt talis ẽ:ſi potero ad Italiã ꝑuenire:& regna cõſtituere:& uider̃ & Vrbes & populos tibi cognatos.Nã Aeneas & Helenꝰ a Dardão originẽ ducũt.ergo hoc dicit:qm̃ & ab uno originẽ ducimus:& iiſdẽ caſibus ſubiacuimus.Troiã utrãq;.i.& quã tu feciſti:& ego facturus ſũ:iũgamus & faciamꝰ unã:ſed aís: hoc ẽ fœdere & affectiõe:quoniã re uera eas natura iũgi nõ ſinit.Sane qm̃ occurrebat hũanæ breuitas uitæ:bñ ſubiũxit:Maneat noſtros ea cura nepotes. diſtinguẽdũ ãt Populoſq; ꝓpiquos epiro:& ex ſequẽtibꝰ oſtẽdit quõ.¶ Heſpia .i. qbꝰ populis auctor ẽ Dardãus.heſperia hoc ẽ εσπεροφεν:nã græce dixit:& ẽ đ loco aduerbiũ Dardãus εσπεροφεν.figura.n.nõnũq̃ pulchra eſt ſi elocutio ipfecta ſit: ut Cice.i uerrinis:Qui uerrẽ romulea & nõ addidit tribu.¶ Prouehimur pelago:butroto đrelicto.¶ Vicia cære.iuxta ceraunia ſũt mõtes Epiri a crebris fulminibꝰ ꝑꝑ altitudinẽ noíati. ¶ Vnde:expſſius Hor.dixit acroceraunia ꝑꝑ altitudinẽ:& fulminũ iactꝰ.i. τωνκεραυνων funis eſt in extremo ueli.¶ Curſuſq; breuiſſimus:adeo ut medio noctis ſpatio tráſſretauerit.¶ Optatæ telluris:q̃ a nauigãtibꝰ ſemp optat̃.¶ Sortiti remos:ꝑ ſortẽ diuiſi ad officiũ remigãdi: qs eẽt ꝓreta:qs pedẽ teneret.¶ Corpora cura.reficimꝰ.¶ Paſſim:ꝓut qſq; uoluit.¶ Littore ſicco:ad diſcretionẽ illiꝰ qđ aq̃ alluit̃.¶ Horis acta:ꝑ horas decurrẽs.¶ Auribꝰ aera captat:naturale.n.ẽ:ut a q̃ ꝑte flaturꝰ ẽ uẽtus:ad eã auris admota frigidior fiat.¶ Sidera cũcta notat:iõ cũcta:qa i ꝓgnoſticis legit̃ nõ ſufficer̃ unũ ſignũ ad explorãdã futurã ſerenitatẽ.notat ãt ut Tulliꝰ:notat & deſignat oculis.i.diligẽter ituet̃.¶ Tacito cælo:aut nocturno: ꝑ qđ tacet̃:aut ipe tacitꝰ:aut certe ad hoíes rettulit:nã licet æternꝰ ſit axiũ ſonus:nõ tñ audit̃ a nobis.¶ Arctuꝝ: ſtella ẽ poſt urſã i bootæ ſigno.απο της ουρας.i.cauda:και αρκτου.¶ Armatũq; auro circũſpicit oriõa:ſic Lucanꝰ:Enſi feri nimiũ fulget latꝰ oriõis.Et ſciẽdũ nõ hæc eũ itueri:ut cernat ſigna:q̃ oíbus patẽt:ſed explorare ſtellaꝝ uigorẽ:quo futura ſerenitas ídicat̃:ut i Georgicis:Nã neq; tũ ſtellis acies optuſa uidet̃.ſi ãt q̃rebat q̃ſi nõ orta:nequaq̃ ꝓcedit:quũ ẽt ſeptẽtriões dixerit:q ſemp uident̃.¶ Cælo cõſtare ſereno: ſuppetere:ut Iuuẽalis.Quis feret uxorẽ cui cõſtẽt oía?¶ Clarũ ſignũ:faculã eleuauit:ut Flãmas quũ regia puppis Extulerat.¶ Caſtra mouemus caſtra ſũt ubi miles ſteterit.dicta ãt caſtra q̃ſi caſta:uel ꝙ illic caſtraret̃ libido:nã nunq̃ his itererat mulier.

¶DO. Lachrymis.a.ñ poterat ab iis q:& ciues:& i ſe liberales eẽnt ſine lachrymis diſceder̃.¶ Viuite.f.fœliciter uiuer̃ dicit mãer̃ ocioſũ i eodẽ loco & aduerſa fortũæ ulteriꝰ ñ tier̃.Sibi ãt oía ꝯtraria eẽ oñdit.¶ Cedẽtia.r.ipoſſibilia dic:ſđ ꝑ illa ſuũ tediũ expmit:q tot ãnos laborioſe:ꝑiculoſeq; nauigãs nõdũ uẽiebat quo ꝑueñir̃ cupiebat.

¶CHRI. Viuite fœ.affectũ:& ex affectu deſideriũ ſuoꝝ exprimit:& ex fœlicitate illorũ auget ſuas calamita/

tes:& tũ nulla mouet̃ ĩuidia.Nã & fœlices dixit:& melioribus opto auſpiciis.¶ Nos alia ex:pathos a deſpatione pueniẽdi.¶ Quã ueſtræ fecere mãus:multo iucũdiora ſũt q̃ p nos ipſos q̃ q̃ p alios cõficimus:unde ad cõſolãdã Venerẽ ſublimẽq; feres ad ſydera cæli Magnanimũ æneã Sortiti re.i quos.n.ſortes ceciderãt ii remos ſeruabãt:oñdit.n.diligẽtiã ducis nã q̃uis ĩ terra deſcẽdiſſent tũ cuſtodes ĩtra naues linquæbant̃:& q deſcẽderãt ad undã:ideſt iuxta mare ĩ ſicco corpora curabãt.ipſe aũt Palinurus:& cura:& diligẽtia maxima uſus ẽ.¶ Horis.a.lunæ ſolis equos horæ:ut poetis placet:adminiſtrãt:Oui.Iungere equos titã uelo ĩpe.h.Notat diligẽtiꝰ cõſiderat.

Tentamuſq; uiam:& uelorum pandimus alas.
Iamq; rubeſcebat ſtellis aurora fugatis:
Cũ ꝓcul obſcuros colles:humilemq; uidemus
Italiam.Italiam primus conclamat Achates
Italiam læto ſocii clamore ſalutant.
Tum pater Anchiſes magnũ Cratera:corona
Induit:impleuitq; mero:diuoſq; uocauit
Stans celſa in puppi.
Dii maris:& terræ:tempeſtatumq; potentes
Ferte uiam uento facilem:& ſpirate ſecundi.
Crebreſcunt optatæ auræ:portuſq; pateſcit
Iã propior:tẽplumq; apparet ĩ arce Mineruæ.
Vela legunt ſocii:& portas ad littora torquẽt.
Portus ab eoo fluctu curuatus in arcum.
Obiectæ ſalſa ſpumant aſpergine cautes.
Ipſe latet:gemino dimittunt brachia muro
Turriti ſcopuli:refugitq; a littore templum.
Quatuor hic ꝑmũ omẽ equos ĩ gramĩe uidi
Tondenteis campum late candore niuali.
Et pater ãchiſes:bellũ o Terra hoſpita portas.
Bello armant̃ Eq:bellũ hæc armẽta minant̃:
Sed tamen iidem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes:& frena iugo concordia ferre.
Spes eſt pacis ait:tũ numina ſancta precamur
Palladis armiſonæ:q prima accepit ouãtes.
Et capita ante aras phrygio uelamus amictu.
Præceptiſq; Heleni:dederat quæ maxĩa rite
Iunoni Argiuæ iuſſos adolemus honores.
Haud mora:continuo perfectis ordine uotis
Cornua uelatarum obuertimus antenarum:

¶SER. Tẽtamus uiã.i.naues ꝓducimꝰ.¶ Pãdimꝰ alas:cõtos ĩtẽdimus:uel antẽnas cũ uelo extẽdimus q̃ ſũt uelut alæ ĩ malo nauis.¶ Humilẽq; uidemꝰ Italiã:aut naturam ꝓuĩciæ oſtẽdit:ut Salu. Italia plana ac mollis:Aut rẽ phyſicã exprimit:qa oẽ qđ cõtinet̃ altius ẽ eo qđ cõtinet:Aut qa ꝓcul uiſẽtibus terra humilis ſemꝑ uidet̃:ut Lucanꝰ:Et dubios cernit uaneſcere mõtes.¶ Italiã:tautologia uſus ẽ ad exprimẽdũ affectũ nauigãtiũ.¶ Corõa ĩduit:aut uſq; ad ſummũ ĩpleuit:aut re uera coronauit.¶ Dii maris:ꝑ qđ nauigio.¶ Terræ:ad q̃ iturus ſũ.¶ Tẽpeſtatũ:uẽtoꝝ: aurarũ:tẽporũ:ſerenitatis:ut Vñ hæc tã clara repẽte Tẽpeſtas:nã multa ſignificat.¶ Spirate:& ad uẽtũ ꝑtinet:& ad fauorẽ:ut Aſpirat prĩo fortũa labori.¶ Crebreſcũt optatæ auræ:magnũ anchiſæ oſtẽdit̃ meritũ:cũ mox ꝑcat̃:Diis acceptus ſit.¶ Pateſcit:ꝓpinquãtibꝰ.ut Et ãguſti rareſcẽt clauſtra pelori.¶ Curuat̃ ĩ arcũ:ĩ arcus ſimilitudinẽ:ut Exciſũ euboicæ latꝰ ingẽs rupis ĩ antrũ.i.in antri ſimilitudinẽ.ſic de põto Salu.uñ hic ſũpſit colorẽ:ſpẽm efficit ſcythici arcus.¶ Ipſe latet:re uera ꝓcul ĩtuẽtibus:uñ ẽ Portuſq; pateſcit:nã ſecũdũ Dõatũ late patet nõ ſtat uerſus.¶ Refugitq; a littore tẽplũ:ædificia uicĩa littoribꝰ lõge ĩtuẽti uidẽtur ĩ mari:q̃ accedẽtibus q̃ſi recedere & retro ſe agere putant̃:uel qa ſitũ ẽ ĩ colle:q ſẽſim creſcit a littore.iõ dixit refugit.¶ Primũ:aut q̃le nũq̃ uiderat aĩ:aut certe qa ſequit̃ porcæ albæ omẽ.Alii uero tondẽtes primũ cãpũ uolũt.i.pria ꝑte cãpi.¶ Cãdor̃ niuali:hoc ad uictoriæ omẽ ꝑtinet:ſimul notãdũ Anchiſẽ oẽm hr̃e diuinãdi pĩtiã.hic ẽ illud:Diuiniq; oſſa parẽtis.¶ Terra hoſpita:uſurpatiue hoſpita dixit:q̃.n.ĩ es exeũt cõmunia eẽ poſſũt:nã fœmininũ ĩ a nõ mittũt.Lucanꝰ:Hoſpes ĩ externis audiuit curia tectis.nec mirũ abuſũ eẽ Vir.quũ & Plautꝰ paupa dixerit:ab eo qđ ẽ hic & hæc paup:ut Pauperq; ſenatus:itẽ Pauperq; domꝰ nec nota parẽtũ:Munera.¶ Bello armant̃ eq:ratiocinatio uaticinatiõis ẽ.¶ Armẽta:armẽta dicta ſũt q̃ſi armis apta:nã eq ĩterſũt ꝑliis:boues armãt ex coriis.armẽta quoq; dicta ſũt maiora aĩalia q̃ arationi congrua ſũt.¶ Sed tamẽ:anacoluthon ẽ:nã q̃q̃ nõ ꝑmiſit.¶ Spes eſt pacis:ait latẽter.uĩcere poſſe troiãos oñdit:dicẽdo ſupra Curru ſuccedere ſueti.¶ Palladis armiſonæ:bñ poſt belli omẽ armoꝝ deã ꝑcat̃.q̃q̃ hoc quoq; tẽplũ uiſũ ad omẽ ꝑtineat.¶ Dederat q̃ maxĩa:ut Præq; oĩbus unũ Prædico.¶ Rite:recte ſecũdũ ritũ.uñ ſeqt̃ Perfectis ordĩe uotis.¶ Iunõĩ argiuæ.i.magnæ:ut Iunonis magnæ.¶ Haud mora cõtĩuo: unũ de his uacat:figura ẽ ἐπαράλληλου dicta eſt mutua & inuicẽ declaratiõe.

¶DONA. Crebreſcũt.ſ.apparet petitiõis fructꝰ.¶ Ferte uiã.ſ.ꝑbete facilẽ uiã.¶ In arce:ĩ altitudĩe.¶ Legũt:uerbũ nautis familiare:nã fũes & uela cũ colligũt:uel aliq̃ loca cũ trãſeũt:legere appellãt̃.¶ Auræ:naturaliter dixit Aura.n.naſcit̃ cũ primũ exorit̃ lux q̃ ſupra ĩduxit naſcẽtẽ.¶ Portus:ab oriẽte q̃ fluctibꝰ portus ĩfeſtari poterat:magnas nã obiecit cautes:Ergo latet portꝰ:qa fluctꝰ illũ repit̃ nequeũt Cautes ãt ſunt ĩ formã brachioꝝ.¶ Refugit:cõſtitutis ĩ portu nõ apparet tẽplũ:qa obſtãt ſcopuli.¶ Hic primũ:honeſta locutio paſcẽtes cãpũ & nõ paſẽtes herbã ĩ cãpo:& cũ dicit qbus herbis paſcerent̃ oñdit ſola gramĩa illic fuiſſe.¶ Cãdor̃ ni.oſtẽdit & equos & niueos & cõſtitutos ĩ magna hubertate.¶ Bello armãt̃ eq:nõ qa equo troia pierit:ut qdã ridicule dñt:ſed ut doctrĩa ſua equos oñderet bella dixit.¶ Palladis armiſonæ:ad alia ſigna belli accedit tẽplũ armatæ Palladis:q̃ merito orat ut ꝓſperũ faceret ſi qd aduerſi ĩmineret:& ouãtes dimittere quos ouãtes acceperãt.¶ Ante aras:ut oñdat ꝑter ꝑces ẽt munera fuiſſe dicit aras fuiſſe ĩ naui:q̃ nõ erãt ut demõſtret arã dici poſſe ubicunq; ſacrificatur.

¶CHRI. Stãs celſa:nã altior ps nauis ẽ.¶ Spumãt:ſpuma ĩ aqua.¶ Quatuor:diximus numerũ parẽ ĩfelicẽ eẽ:uñ fuit quater ipſo ĩ limĩe portæ Subſtitit.Ergo portẽdũt ꝑicula:cædes:& labores circa bella futuros:uel qa exi

tus ipſe fœlix fuit troiāis dixit q̄tuor reſpicieſ omē ī eqs tm̄ & nō ī numero:ſed ꝑ numeꝝ expſſit q̄drigas. Quod āt q̄drigæ fuiſſent īdicat:cū dicit:ſed tamē idē olī curru ſuccedere ſueti. ¶ Cōcordia:qbus cōcordes eq reddunť ab effectu:ut dicitur mors pallida. ¶ Ouantes:lætos:Cæterum ouatio & ipſa honor ē præmiūq; uirtutis quod uictoribus ducibus exhibebant:Minor tamen q̄ triumphus:ſed de triumpho & de ouatione iam diximus.

Graiugenūq; domos:ſuſpectaq; linqm⁹ arua.
Hinc ſinus Herculei (ſi uera eſt fama) Tarēti
Cernitur:attollit ſe diua Lacinia contra.
Cauloniſq; arces:& naufragum Scyllacæū.
Tū procul e fluctu Trinacria cernitur Aetna:
Et gemitum ingentem Pelagi:pulſataq; ſaxa
Audimus longe:fractaſq; ad littora uoces.
Exultantq; uada:atq; æſtu miſcenť Arenæ:
Et pater Anchiſes:nimirū hæc illa Charybdis.
Hos helen⁹ ſcopulos:hæc ſaxa horrēda cāebat
Eripite o ſocii. pariterq; inſurgite remis.
Haud minus:ac iuſſi faciunt. primuſq; rudētē
Contorſit leuas proram Palinurus ad undas
Leuam cuncta cohors remis: uentiſq; petiuit.
Tollimur in Cælum curuato gurgite:& iidem
Subducta ad manes imos deſedimus unda.
Ter ſcopuli clamorem inter caua ſaxa dedere.
Ter ſpumā eliſam:& rorantia uidimus aſtra.

¶ SER. Graiugenūq; domos:ſic ē dictum queād modū troiugēa. Et ſciēdū ſacrificii tm̄ cā hos tetigiſſe Calabriā:ubi dr̄ accepiſſe palladiū a Diomede:uel ab Vlyxe. nec īmerito dubitať. ut. n. ī ſecūdo lectū eſt: ambo rapuerūt. ¶ Herculei (ſi uera ē fama) tarēti: lacões & athenieſes diu īter ſe bella tractarunt. & quū utraq; pars affligereť:lacões qbus iuuētus deerat ꝑcepenerūt ut uirgīes cū qbuſcūq; ꝯcūberēt: factūq; eſt: ut poſt ſedata bella iuuētus īcertis parētibus nata & patriæ & ſibi eēt opprobrio:nā ꝑtheniatæ dicebāt accepto duce Phalāto octauo ab Hercule ꝓfecti ſūt. delatiq; ad breue oppidū Calabriæ:qd' Taras Neptūni filius fabricauerat:id auxerūt:& priſco noīe appellauerūt Tarētū. bn̄ ergo nūc herculei tarēti:ſi uera ē fama qd' Taras cōdiderat:& auxerat Phalāt⁹. ¶ Attolit ſe: qa ꝓpīquātibus aut recedere mōtes uideť:aut ſurgere. ¶ Diua lacinia cōtra:Iunōis laciniæ tēplū ſecundū quoſdā a rege cōditore dictū:ſecundū quoſdā a latrōe lacinio:quē illic Hercules occidit:& hoc loco expiato Iunōi tēplū cōſtituit. ¶ Caulōſq; arces: Caulō mōs ē Calabriæ:ut Hora. Et amic⁹ Aulō fertilis baccho:īquo oppidū fuit:qd ſecūdū Higinū:q ſcripſit de ſitu urbiū Italicarū olī nō eſt. ¶ Naufragū ſcyllaceū: piculoſū nauib⁹. Dictū ſcyllaceū uel a tractu:uel a piculi ſimilitudīe:nā īde ſcylla lōge ē. ¶ Et gemitū īgētē pelagi:uideť delat⁹ prīo ad fretū:poſt ad ætnā ſuerſus. ¶ Fractaſq;:nimias:ut Fractos ſonit⁹ imitata turbarū:ſiue cū fragoř uenīetes. ¶ Aeſtu miſceť arenæ: deſcribit loca Charybdi uicīa:q eē credit ex piculi magnitudīe. ¶ Saxa horrēda canebat:rettulit ſe ad hiſtoriā. nā pro ſcylla dicit horrēda ſaxa. ¶ Eripite:de piculis. deeſt uos. ¶ Leuas undas:de Ionio uenientibus: Aliter nō procedit. ¶ Cūcta cohors:qa ſupi⁹ dixit Nos caſtra mouem⁹. ¶ Ad māes imos poetica hyperbole. ¶ Scopuli. . de hiſtoria ut ſupra dixim⁹ hoc traxit. Vū. n. illeſæ cōcauis ſaxis canū imitāť latrat⁹. ¶ Eliſā:excluſā:ut Eliſos oculos & ſiccū ſāguīe gutť. ¶ Rorātia aſtra:ꝓ irrorata. i. q̄ irrorabāť:a q̄ ſignificatiōe nō ē apud latios ꝑticipiū. Sāe hypbole eſt.

¶ DONA. Socios:nam in commune ubi periculum eſt omnibus laborandum eſt.

¶ CHRI. Herculei:ſūt q dicāt ꝙ cū lacedomōii iā decē ānos ī meſſenioꝝ obſidiōe occupati fuiſſēt: & uiderēt domi ꝓlē deficeř:remiſerūt ſpartā eos Iuuenes q ad bellū nō iurati uenerāt:ut operā liberis cū ſpartāis uirginib⁹ ꝓmiſcue darēt & reliq ut narrat Serui. Antiochus āt de hui⁹ urbis origīe ſic ſcribit. Quod cōflato īter lacedæmōios ac meſſenios bello q lacedemōioꝝ ī illud uocati nō ſūt ꝑ ſeruis habebanť:quos elotes noīabāt: & qcūq; ea durāte milita nati ſūt:īfames ignobileſq; putabanť. Quapp oēs ii duce phalāto in populares cōiurarūt: ut illos ꝑderēt:ſed patefactis īſidiis cū phalātus oraculū tale ab Apollīe accepiſſet ſatyreū:& pinguē populū tibi tardo tarēti:cū ſuis ꝓfectus tarētū uenit. Incolebāt ea loca cretēſes qui poſt lætum Minois apud cocalū huc nauigarūt:& regionē oēm Iapygiā a Iapyge Minois:& Cretēſis mulieris filio appellarūt Tarētū āt a Tarēto Heroe quodā dixerūt. At Ephor⁹ ſcri. Meſſenios regē lacedæmōioꝝ Teleclū illuc ſacroꝝ cā ꝓfectū intereniſſe: Lacedæmōios āt iuratos nūq̄ niſi urbe capta diſceſſuros meſſeniā obſediſſe:& cū iā ānus decius eēt admōiti ab uxoribus ꝓlē deficere:eos remiſerūt q qa pueri uenerāt:iīuriati erāt:iuſſerūtq;:ut paſſim cū uirginibus coirēt: & q īde nati ſūt:ꝑtheniæ noīabāť. Decimonono an. expugnata meſſene ſpartāi domū reuerſi ī nullo honore q iuſto mātrimōio nō eēnt nati habebāt:ac mox ī cōiuratiōe cōtra ſe dephēſos ad nouas ſedes īqrēdas miſerūt. At parthenīæ achiuos cōtra barbaros bellātes iueneť:& ī ꝑte piculoꝝ aſſūpti tarētū cōdiderūt. Hæc apud Diony. halicarna. īuenies furūt aliqū maxīe tarētinoꝝ opes:nā & claſſe maxīa īſignes fuerūt:& peditū. xxx. milia eqtū tria. milia:& ductores eqtū mille ī expeditiōe miſerūt. Pollebāt diſciplīa pythagorica:& Architā ciuem habuerunt. ¶ Caulōis:mōs ē:& ut dicit Ser. ſed & urbs ē caulōia poſt ſagrā fluuiū teſte Stra. q̄ prius aulōia dicta ē q̄ſi uallonia a uicīa cōualle denoīata. Hāc achiuos ꝯdidiſſe idē Stra. auctor ē: Addit ēt ſuo tꝑe uacuā fuiſſe q. n. eā habitāt e ſicilia a barbaris eiecti illā ædificauere coloniā. ¶ Scyllaceū:ſcribit idē poſt cauloniā ſcylleciū eē athenieſiū colōiā q Mneſtei cōites fueř:ſed ſuo tꝑe ſcyllaceū uocari ſcri. ¶ Aetna:mōs ī media ſicilia ē:& cū ſublimis plurimū ſit:e celſo culmīe globos olī ignis emittebat. Nr̄o uero tꝑe deficiēte fortaſſe ſubterrāeo ſulphure fumos ſolū emittit. Loca ſupiora:ut ſcri. Stra. nuda cineroſaq; ſūt:& ꝑ hyemē niuibus opata. Inferiora uero aquis arboribuſq; amœna. Ipſa uero mōtis cacūina multas recipiūt mutatiōes ueſcētibus īcēdiis:nūc qdē unū īcraterē collabēte igne:nūc diuiſo effluēte:nūc igniti emittunť riui:nūc flāmæ fumoſæ ue fuligīes:nūc ardētes exalat lapides. Nā neceſſe ē meat⁹ ſubterrāeos cū his accidētib⁹ pariter uariari. Horrificis iuxta ſonat ætna ruinis. In hoc loco Macro. mentē ſuā q̄ multus ī locis diſſimulauerat:tādē appuit Virgi. n. alioqn ægregius: & multiplici ac uaria

Tarētū

Scylla cet

doctrīa īſignis.Sed dū Home.Marōī lōge tētat ꝑponeř nimis(ni fallor) īuide poetæ nr̄o d̄trahit ſed d̄ aliis alio fortaſſe ī loco dicem⁹ īteri uideamus qd̄ ī ætnæ deſcriptionē Virgilio obiiciat.Prio.n.a Pīdaro hūc locū ſūpſiſ/ ſe demōſtrat:nā ē ī hoc nimis curioſus:ut nihil unq̄ a ſcriptoř ullo ſiue græcus is fuerit ſiue latin⁹ ī ſuū op⁹ trā/ ſtulerit:qn ille ſtatī ſecū furti agat q̄q̄ hæc mirationē poti⁹ excitāt q̄ excuſatione reqrant:ſed redeo ad ætnā:ubi Pīdaꝝ extollit:q tāq̄ ueritati obſecutus dixerit īterdiu fumare ætnā noctu flāmigare:ueluti natura edicto ſuo ætnā ꝓhibuerit:aut ī luce ignē:aut ī tenebris fumū euomere.Rephēdis ergo pīdaꝝ.Immo laudo:q cū utrūq₃ utroq₃ tpe euomi nō neget: tamē & fumū diei & ignē nocti dedit:qm̄ neq₃ flāmæ īterdiu multū apparēt:& fu m⁹ difficile nocturno tpe dignoſcit. Cōſulit ergo uiſib⁹ nr̄is Pīdarus.At Maro nām exequēs: qd̄ ſæpe eodē fit tpe:ipe quoq₃ ſimul pōit.Nā raro ſine fumo flāmæ exeūt: ſed ita alternatī:ut mō exupet fum⁹ mō uicāt flāmæ nō ergo cōfūdit tpa:ſed q̄ ſimul fiūt ſimul enarrat.Neq₃ abſonū ē appellař dēſiſſimū fumū:& ī alta ſurgētē atrā nubē ꝑſerti cū illā fumātē appellet:& ut fumi illā cōtortā:& nigrā reuolutionē expmat:addit turbīe piceo.Nec ē īerabile q₃ nubē atrā fumař dixit turbine piceo:& fauilla cādēte.Quis.n.ū uidit uel ſæpiſſime ſpiſſū atrūq₃ fu mū ita e fornace ab igne pelli:ut illi nigredini admixtæ ſint pluriæ ſcītillæ:ipæ.n.hoc loco fauillā ꝓ ſcītilla po/ ſuit:ppeaq₃ cādētē dixit a cādore ignis:ad id āt qd̄ dicit oīum q̄ mōſtra ſī mōſtruoſiſſimū eē:qd̄ maro ait ſcopu los eructari:& erigi:eoſdēq₃ ipos ſtatī liq̄fieri:neq₃ uſq₃ a Pīdaro ſcriptū.Primū ita rūdeo ū uideř q̄ roē uteř Ma ro aliqd ſcribeř qd̄ nō ſcripſerit Pindarus ꝑſertī cū poetaꝝ ſit de magni maiora loq:& multa ſup̄ fidē ꝓferre: & ueris ficta ſæpe addeř.Deīde obſecro qd hoc tā abſonū ē an qd̄ dicit ſcopulos auulſaq₃ uiſcera mōtis.Erigat. At hoc ab ipa nā fit:ut ex hūore:& calore ī arcto cōcluſis is uētus gignař:ut maximas molles ui pellat:quod uideri licet ī lapidibus q eadē cauſa maxio īpetu e boardis pellunř:ſed ſit aliqd̄ fictū:nō ne licet porte fingere cū ſi fig/ mētū a poeta rēoueris:iā ipe poeta ū erit: ſed uideamus q̄ ōtra nām h̄ ſint emittit nōnūq̄ fumū in ſimilitudinē nubis q ueluti turbo circūuolař:& cui ſcītillæ admixtæ ſint:Nā fauilla cādēs hoc expmit:& īterdū accēdiř loc⁹ ut globi flāmaꝝ ad cælū extollāř.Quis hic error ē:an qa fum⁹ īterdiu flāmæ noctu ſolū emittāř. Ridiculū eſt hoc credeř:cū utraq₃ h̄ utroq₃ tpe accideř poſſint q̄ uis fum⁹ īterdiu:flāma uero noctu meli⁹ cōſpiciař. Nōnūq̄ uero ꝑter fumū flāmāq₃ ēt īgētia ſaxa aſſiduo igne liq̄facta eo uēto q ī āguſtiis cauernaꝝ calor ī hūorē agēte cō ficiř maxio īpetu cōtorqri Quæqdē oīa ſi qs extra nāæ uī poſita eē putaueritis fortaſſe naturā recte nō tenet.

Interea feſſos uentus cum ſole reliquit.
Ignariq₃ uiæ Cyclopum allabimur oris.
Portus ab acceſſu uentorū immotus:& ingens
Ipſe:ſed horrificis iuxta ſonat Aetna ruinis.
Interdumq₃ atrā prorumpit ad æthera nubē:
Turbine fumantem piceo:& candente fauilla.
Attollitq₃ globos flāmarum:& ſydera lambit.
Interdum ſcopulos:auulſaq₃ uiſcera montis
Erigit eructans:liquefactaq₃ ſaxa ſub auras
Cū gemitu glomerat:fundoq₃ exæſtuat imo.
Fama eſt Enceladi ſemuſtū fulmine corpus
Vrgeri mole hac.ingentemq₃ inſuper Aetnam

¶SER Ventus cū ſole:uētoꝝ.n.mutationē neceſ/ ſe ē fieri uel oriēte die:uel occidēte.⁋Ignariq₃ uiæ cy/ clopū allabimur oris:ut Seruatū ex undis ſtrophadū me littora primū Accipiūt.ſimilis.n.ē ſonus.⁋Cyclo pū:clo habet accētū:qa latina decliatio ē ī accuſatiuo: qa græce poſuit cyclopas:cy habet accētū:ſic cyclopes clo habebit.⁋Tonat ætna ruinis:cā huius īcēdii ſecū dū Vir.ætnæ ē hæc:ſūt terræ deſudantes ſulphur:ut pene totus tractus cāpaniæ:ubi ē Veſeuus & Gaurus mōtes:qd̄ īdicat aquaꝝ odor calētiū.Itē nouimus ex aq̄ motu uētū creari:eē ēt cōcauas terras ætnā cōſtat: & ab ea pte:q̄ eur⁹ uel africus flāt hr̄e ſpelūcas & ple/ nas:ſulphuris:& uſq₃ ad mař d̄ductas: hæ ſpelūcæ re cipiētes ī ſe fluct⁹ uētū creāt:q agitat⁹ ignē gignit ex ſulphuř.Vn̄ ē qd̄ uř īcēdiū:hoc aūt uerū eē illa cōpro bat rō:qa & aliis flātib⁹ uētis nihil ex ſe emittit. & ꝓ mō flātū euri:uel africi īterdū fumū:īterdū fauillas:ñ nūq̄ uomit īcēdia:qd̄ & hoc loco oñdit:nā effectū in/ dicās ſupprimit cās.⁋Prorūpit ad æthera nubē:euomit:& ē noua elocutio nec.n.poſſum⁹ diceř ꝓrūpo illā rē. potuit.n.recte dici nubes.& ē poetica deſcriptio.⁋Cādēte fauilla.i.ſcītillis.& ē bōa piphraſis:nā fauilla ē deſerta igne ſcītilla.⁋Viſcera mōtis.i.ptes.ſic āt dixit uiſcera quēadmodū terræ oſſa dn̄r.⁋Eructās:ructo ructas tn̄ fa/ cit ſic ēt Ci.Eructat ſermōib⁹ ſuis cædē bonoꝝ.Vir.Atq₃ oēm cocyto eructat arenā.Hor.uſurpauit:Hic dū ſub limis uerſus ructař.⁋Liq̄factaq₃ ſaxa putrida decocta ī modū calcis.⁋Fūdo imo:ab imo.& reddit cām lateter. īde.n.uēt⁹ ex aq̄ nat⁹ erūpit.⁋Fama ē:bn̄ ſe fabuloſā rē dictur⁹ excuſat:nā re uera niſi q̄ d̄ gigātib⁹ legim⁹:fabu loſa accepim⁹:ratio nō ꝓcedit:nā quū ī phlægra loco theſſaliæ dicāř pugnaſſe:quēadmodū ī ſicilia ē Encelad⁹ Oth⁹ ī Creta ſecūdū Saluſtiū.uñ Othii cāpi:Typhoe⁹ ī cāpāia:ut Inarīe Iouis īpiis īpoſta typhoeo. Sed Var.di xit ī diluuio aliquos ōfugiſſe ī mōtes cū utēſilib⁹:q bello poſtea laceſſiti ab his q d̄ aliis uēiebāt mōtib⁹:facile ex locis ſupiorib⁹ uicerūt.uñ fictū ē:ut dii ſupiores dicerenř.Inferiores uero terrigenæ:& qa de hūilimis ad ſūma reptabāt:dicti ſī ꝓ pedib⁹ habuiſſe ſerpētes.⁋Semuſtū:ꝓ ſemiuſtū.Et ſciendū ſic poni q̄ſi ſemianimis ſit En/ celadus. unde ē:Motat latus.Sed ſimul poniř ſecūdū fabulā cauſa quaſi ex fulmine natum ſit illic incendium.
¶DONA. Fama ē:recte īducit Aeneā ī iis q̄ fabuloſa erāt dicētē fama ē:ne ſe auctorē reꝝ īpoſſibiliū faciat.
¶CH. Glomerat:q̄ſi rotat p aerē.⁋Cū.g.cū ſōitu:illo maxio q ex āguſtiis cauernæ ita ꝓueīt:ut is q ex cauo bo ardaꝝ exoriř:nā & Str.ū poeta ſd̄ hiſto.d̄ ætna ait:Nūc igniti emitūt riui:nūc flāmæ fūoſe ue fuligies Nūc ardē tes exhalat lapides.qd ergo miꝝ.ſi Vir.h̄ oīa exagerat:& qd̄ poetaꝝ ꝓpū ē uerboꝝ ſtrepitu grādiora facit.Qd̄ tū Mac.mala meo iudicio dānat.⁋Fūdoq₃.e.i.q̄ſi pōit cām efficiētē.Vn̄ h̄ ad exteriora ꝓueīāt:ī q̄ qdē d̄ſcriptiōe: & doctrinā ſim l:& īgēiū poete qs ſūma admiratōe dignū ū putabit.⁋Fama ē.e.fabula h̄ a ci.optie īterptař nihil.n. aliđ ē ōtra dos gigātes pugnař:q̄ hoīes nāæ r̄pugnař:nā cū nr̄o īgēio uolum⁹ ipſū deū:& r̄s altas ſpeculari cū pau lo quodāmō alti⁹ erecti ſum⁹ ab ipo fulmiamur:nā r̄cte apđ nr̄os mōemur qd̄ ſcrutator maieſtatis rūiet ado.

Impoſitam ruptis flammā expirare caminis.
Et feſſum quoties motat latus: intremere oēm
Murmure trinacriā:& cælū ſubtexere fumo.
Noctem illā tecti in ſiluis immania monſtra
Perferimus:nec q̄ ſonitū det cauſa uidemus.
Nā neq; erant aſtroꝝ ignes:nec lucidus æthra
Syderea polus:obſcuro ſed nubila cælo:
Et lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.
Poſtera iamq; dies primo ſurgebat eoo:
Humentemq; aurora polo dimouerat umbrā:
Cum ſubito e ſiluis macie confecta ſuprema
Ignoti noua forma uiri:miſerandaq; cultu
Procedit: ſupplexq; manus ad littora tendit.
Reſpicimus:dira illuuies:immiſſaq; barba.
Conſertum tegmen ſpinis:ac cætera graius:
Et quondam patriis ad troiā miſſus in armis.
Iſq; ubi Dardanios habitus:& Troia uidit
Arma procul:paulū aſpectu cōterritus hæſit.
Cōtinuitq; gradū:mox ſeſe ad littora præceps
Cum fletu:pcibuſq; tulit.per ſidera teſtor:
Per ſuperos:atq; hoc cæli ſpirabile lumen:
Tollite me teucri:quaſcunq; abducite terras.
Hoc ſat erit.ſcio me danais e claſſibus unum:
Et bello Iliacos fateor petiiſſe Penates:
Pro quo:ſi ſceleris tanta eſt iniuria noſtri:
Spargite me i fluctus: uaſtoq; imergite Pōto.
Si pereo manibus hominum:periiſſe iuuabit.
Dixerat.& gēua amplexus: genibuſq; uolutās

¶SER. Caminis:fornacibus græce dixit:απο του καιειν.¶ Motat:frequēter mouet: nā ſimulat legeris:das refectioné labori.¶ Noctem illam:melius per accuſatiuum dixit.¶ Videmus:uel mente uel oculis.¶ Aethra ſidera polus:p æthram ſideream:ideſt per ſplendoré ætheris.Sane Home.& ætheré & aerem communis generis uult eſſe:q; de aere nos non poſſumus dicere.de æthere æthra factū eſt: Et ſecundū rationé iſtā pōt & æther æthra unū eſſe:ut nūc ſit ,p æthere ſidereo.cū cæli ſplédor æthra dictus ſit.¶ Nox ītépeſta:media:hoc ē nimiū obſcura.Intēpeſta eſt dicta nox media:in actuoſa:carés actibus:p quos tépora dinoſcimus.Ait.n. Lucre. qa p ſe tépus non intelligit:niſi per actus humanos. Mediū auté noctis tépus actu caret.ergo intépeſta inactuoſa quaſi ſine tépore:hoc eſt ſine actu : per qué dinoſcit tépus unde eſt intépeſtiue ueniſti.i.ακαιρως.ergo intempeſta dicit:qa caret tpe.¶ Aurora polo dimouerat umbrā:hyſterō ,pteron in ſenſu.ante enim aurora eſt q̄ ſit dies.¶ Noua forma uiri:bene formā dixit: non hominé.¶ Dira illuuies: ſordes tetra.¶ Cōſertū tegmen ſpinis:illigatū ſpinis:hinc eſt in Terentio.Vi deo quendā ſentū.¶ Ac cætera graius : habet.n.unaquæq; gens inceſſum:& uocē propriā.¶ Ad troiam miſſus:aut ex ſequēti eius cōfeſſione hoc didicit: aut græcū eſſe colligit ex trepidatiōe:ut Terentius: Neſcio quid peccati portat hæc purgatio.¶ Præceps: ſine reſpectu ſalutis.ſ.poſtq̄ cyclopū grauiora cogitauit picula.¶ Teſtor:q̄ſo opteſtor.¶ Spirabile : uitale quo ſpiramus.& eſt ſermo Ciceronis.q̄q̄ ille ſpiritale dixerit in libris de deorū natura.¶ Quaſcunq; : quo eat nō cogitat eoꝝ cōparatiōe:q̄ fugit.¶ Hoc ſat erit: uitaſſe cyclopas.¶ E claſſibus:ex equitibus modo:ut eſt Et ortinæ claſſes.¶ Petiiſſe:cā metri addidit ſyllabā ut Nos abiiſſe rati:& uēto petiiſſe mycenas.¶ Tāta ē:ut nō poſſit uel fortunæ p̄ſentis q̄litate molliri. ¶ Spargite:hoc eſt dilacerate.& noua breuitate uſus eſt:ut intelligat prius laniandū:mox in ſpargédū pelago qđ dixit.¶ Hominū manibus periiſſe iuuabit: obliq; loquitur:nā uult oſtendere hominū hāc nō eē crudelitaté.¶ Genua amplexus:phyſici dicunt eē cōſecratas numinibus ſingulas corporis partes:ut auré Memoriæ.hinc eſt Cynthius aurem uellit & admonuit:Frontem.Genio.unde deum uenerantes tangimus frontem dextram Fidei.unde paulo poſt: Atq; animum præſenti pignore firmat:genua Miſericordiæ.unde hæc tagunt rogantes.

¶DONA. Ignoti noua.ſ.nō idem ignoti & noua forma.Nā noua forma ptinet ad id qđ infra de cultu & eius ſordibus dicent:ignoti aūt qué re uera neſciſſent.¶ Reſpicimus:qa non audiebatur uox rogantis. ¶ Immiſſa:ultra modū grandis.¶ Conſertū:cōcinnatum.ſpinis:non enim textū erat ſpinis:ſed ſpinis fruſta pannorum continentibus conſertum illius fuerat temen.¶ Ad troiam:gratum troianis q; talem uiderent inimicum.¶ Mox:ubi metum uicit neceſſitas.¶ Per ſydera teſtor: cū ,pcul eſſet ſe geſtu ſupplicé exhibuit mox propinquus factus præces adhibuit & lachrymas.¶ Confitetur originem:ut miſericordiam captet.¶ Spargite:in partes ſcilicet diuiſim quod ne fieret crudelitas facti deſcripta eſt.¶ Si pereo:oſtendit male uiuere:Nam ſi pereo dixit & non cum periero.¶ Et genua amplexus:ad præces adhibet obſequium corporis.

¶CHRI. Subtexere:recte nā fumus ex parte inferiori ſeſe opponebat cœlo.¶ Noua forma:inaudita:incognita:& q̄lé nunq̄ uideremus.Nō ergo uir eé apparebat:qa forma a deo denegauerat a forma hūana ut uix tenue ueſtigiū in ea relictū hoīs eſſet.¶ Ignoti:multi exponūt ignobilis: ut ea miſeria cōfectus eēt:ut nō niſi ignobilis appareret ſed uerius ignoti ,p ignoſcibilis:ut alibi Aut illaudati neſcit buſiridis aras ,p illaudabilis. Diſceſſerat .n.adeo a forma hūana:ut uix homo eé agnoſceret.¶ Cōterrit⁹ hæſit:prío aſpectu exhorruit troiáos: deíde cū cōſideraret quāta ī miſeria uerſaret:ſtatuit p̄ſtare ſibi māifeſtiſſimis hoſtibus ſe credere:q̄ apud mōſtra uiuere. ¶ Tollite me:ueluti nō deprecet ſeruituté.nec q̄uis durā ſorté ppeti nō recuſet:ac déiq; mori apud hoīes malit q̄ ita apud feras degere.Qualis ergo uita ſibi erat:cū ut illā fugiat ita auide morté petat.¶ Spargite: cōceſſio ē p quā ét apud crudeliſſimos hoīes miſericordiā captare poſſit.Nā caute dicit eā morté q̄ cū ipſi eā ſæpe timuerit: poſſit facile illos ad miſericordiā flectere:Nā nō temere eo ſupplicio alios afficim⁹ qđ nobis diu horrori fuerit. Vtit itaq; īſinuatiōe ut nō antea ad ueniæ petitioné deſcédat q̄ huiuſcemodi pmiſſiōe aīos hoſtiū mitigauerit.

Hærebat. qui ſit fari: quo ſanguine cretus
Hortamur: quæ deinde agitet Fortuna fateri.
Ipſe pr̄ dextrā Anchiſes haud multa moratus
Dat iuueni: atq; animū p̄ſenti pignore firmat.
Ille hæc depoſita tandem formidine fatur.
Sum patria ex Ithaca comes infelicis Vlyxi.
Noīe Achæmēides. Troiā gēitore Adamaſco
Paupure (māſiſſetq; utinā fortūa) profectus.
Hic me: dum trepidi crudelia limina linquūt
Immemores ſocii: uaſto Cyclopis in antro
Deſeruere. domus ſanie: dapibuſq; cruentis
Intus opaca: ingens: ipſe arduus: altaq; pulſat
Sidera. dii talem terris auertite peſtem.
Nec uiſu facilis: nec dictu effabilis ulli.
Viſceribus miſerorū: & ſanguine ueſcit̄ atro.
Vidi egomet duo de numero cū corpora nr̄o
Prēſa manu magna medio reſupinus in antro
Frangeret ad ſaxum: ſanieq; experſa natarent
Limina. uidi atro cum membra fluentia tabo
Manderet: & tepidi tremerēt ſub dētibus art⁹.
Haud impune quidē. nec talia paſſus Vlyxes
Oblitus ue ſui eſt Ithacus diſcrimine tanto.

¶SER. Quis ſit fari: p omina ſubaudi hortamur: hoc eſt cuius filius. ſic ēt reſpōdet: nā iā ſe dixerat græcū. ¶ Agitet fortuna: hortamur fateri: q̄ eū fortuna uexet: ut Agitataq; numina troiæ. ¶ Haud multa moratus: nimiæ benignitatis ē nō expectare plurimas p̄ces. ¶ Præſenti pignore: manuū coniunctiōe: q̄ firmant̄ amicitiæ: ut Cur dextræ iungere dextrā nō dat̄. Et Iungimus hoſpitio dextras: ac tecta ſubimus. ¶ Sum patria ex Ithaca: circūſtantias oēs exequit̄: loci: pſonæ: tēpoꝝ. ¶ Infelicis: q̄rit fauorē uituperatiōe eius: quem ſcit odio eſſe troianis. ¶ Paupere: nā: ut etiā de Sinone diximus: apud maiores hæc fuerat cā militiæ. & bene ueniali utit̄ ſtatu p excuſatiōnē pauptatis fortune. ſ. priſtinæ pauptatis. ¶ Immemores ſocii dū trepidi: feſtini: ut p timorē: nō per cōtemptū relictus fuiſſe uideat̄. & bene cauſas ēt ſubiungit timoris cyclopis deſcriptiōe. ¶ Crudelia li. ad ſpelūcā Cyclopis Polyphemi. ¶ Nec uiſu facilis: cuius poſſet ēt aſpectus inferre formidinē. ¶ Nec dictu effabilis ulli: ſermōe nō explicabilis. & mire exaggerauit poſt deſcriptionē. ¶ Viſceribus: uiſcera ꝓprie carnes ſunt. ¶ Sanguīe atro: hoc ē ſanie. ¶ Vidi egomet duo: Home. q̄tuor dicit ergo aut diſſentit ab eo: ut etiā in tpibus: nā ante ad ſiciliā Aeneas q̄ Vlyxes ueniſſe dr̄: Aut certe hoc dicit: duo uidi. ſed quot occiderit neſcio. ¶ Reſupinus: magnitudo oſtēdit̄ uirtutis. ¶ Experſa: hæc fuit uera lectio. i. madefacta: nā ſi aſperſam dixeris. i. irroratā: tapinoſis & hypbole iūgunt̄. ¶ Tepidi: melius tepidi q̄ſi adhuc uiui: q̄ trepidi. i. trementes: ne ſit iteratio. ¶ Vlyxes: a ſolo noīe emphaſim fecit. uīi ē qđ ſequit̄: Oblitus ue ſui ē. ¶ Ithac⁹: ithacēſis.

¶DONA. Fari: fari & fateri differunt: Nam fari eſt ſimpliciter aliquid referre. Fateri autem ex neceſſitate quæ ſecreto contingunt publicare. ¶ Oblitus ue ſui: omnes nos uehementer turbati ſumus: ſolus Vlyxes natura callidus: & uſu & ingenio inſtructus tantæ crudelitatis uiſu deterritus nō eſt: nec eſt oblitus ſui: ideſt non perdidit ſuam induſtriam.

¶CHRI. Sum patria ex ithaca: quæ iram moliat. ¶ Infelicis: hoc dicto gratificatur iis qui illum oderant. ¶ Paupere: non ergo uoluntarie aut troianorū odio: ſed urgēte neceſſitate ſuſcepta eius militia fuit. ¶ Paupere: pauper a paruo dicitur: Ergo habet ſed parum Mendicus autē minus q̄ dicit habet: ergo nihil. Pauper Mendicus ¶ Manſiſſet: ex p̄ſenti miſeria paupertatē: q̄ calamitatē putabat: nunc putat felicitatē. ¶ Trepidi: nō ergo q, me neglexerint: aut oderint: ſed quia ſibi timerent: me reliquerūt: eadē excuſationem utitur Sinon: cū dicit: & q̄ ſibi quiſq; timebat Vnius in miſeri exitiū conuerſa tulere. Vlyxes ex lotophagis in ſiciliā delatus in eam partem uenit: ibi duo fratres erant Cyclops: & Leſtrigon qui in humane eum exceperunt: & ni fuiſſet filiorū benignitas cū ſociis periſſet. Vlyxes Cyclopis filius erat Antiphates Leſtrigonis Polyphemus: Scopuli tres cyclopum ſunt: iuxta eſt portus ulyxis. Cyclopis cyclopes unicū oculum in fronte circularem habuiſſe ferunt: unde cyclopes a græco uerbo nomen habuerunt. Quapp & latini Oratiū illum q Romā abſciſſo ponte ſublicio ab etruſis defendit: quoniā altero oculo careret: cū cyclopē appellare uellent: ex lingue inſitia pro cyclope coclitē dixerūt. Nā eadē inſitia pyrrhū: & byrrhū: & burrhū dixerunt. Cyclops Leſtrigon ¶ Domus ſanie: color rhetoricus demōſtratio eſt. n. demōſtratio cū ita uerbis res exprimit̄: ut geri negociū: & res ante oculos eſſe uideat̄. ¶ Dii talē terris auertite peſtē: exclamatio ē q̄ hēt pathos: ut qd nō mortalia pectora cogis Auri ſacra fames? & dii talia grais īſtaurate pio ſi pœnas ore repoſco. Fit aliquando ex perſona poetæ: ut Mantua uæ miſeræ nimium uicina cremonæ: & infelix ut cūq; ferant ea fata minores. Dicitur græce Ecphoneſis. ¶ Nec uiſu facilis: quid ergo immanius ſi ne aſpectus quidem eius ſuſtineri poterat. Nec dictu affabilis ulli admiratione in mentibus auditorum relinquimus cum oſtendimus rē ob magnitudinē dictis exeq̄ri nō poſſe. Sic alibi ſimulacra modis pallentia miris. ¶ Viſceribus miſerorū. pathos a re ipſa. ¶ Frangeret ad ſaxum: pathos a modo interficiendi: & ab inſtrumento. ¶ Mādeē Mādderet: pathos e mō qđ dentibus cōficeret anteq̄ deglutiret. Mandere. n. eſt cibū intra hos dētibus maliſq; antequā in ſtomachū trudat̄ cōficere uorare āt ē ipm ītegrū deglutire. Vnde & Cic. dixit ptim uorāt: ptim mādūt. Vlyxes apud Homerus in libro nono cum in patriam ferret̄ tempeſtate nouem dies iactatum fuiſſe: decimo ad lotophagos ueniſſe. Emiſi duos ſocios cum præcone exploraturos. ¶ Hi gūſtato loto: redire non curabant: ego ui ridere coegi. ¶ Hinc uenimus ad cyclopas: ubi omnia ſua ſponte proueniunt: ex eorum grege aliquot oues mactatas ſociis diuiſi. Horum in littus cum duodecim ſociis deſcendi cadūq; ſuauiſſimi uini: quod Maro iſmari accola & apollinis ſacerdos dederat mecum aduexi. Antrum intrauimus caſeo agnis: hædiſq; refertum. Volebant ſocii illis onuſti ad naues redire. At ego uetui expectans an iure hoſpitii aliquod donare uellet: interim caſeo ueſcimur. ¶ Venit cuſtos: & ſaxum ingens hoſtio appoſuit. ¶ Dicimus hoſpites eſſe: & ali-

quit:ut det ſupplicamus:quoniam hoſpites in tutela ſunt Iouis. Tũ ille dii non ſunt cyclopibus curæ:atq; duos e nobis eripuit:& more leonis integros depaſtus eſt poſtridie profectus in paſcua nos antro obiecto ſaxo incluſit. Veſpere rediens duas in cœna capras uorauit:ego igitur pateram ſibi acutiſſimi uini porrexi.at ille cum ſuaue uideretur. Petit ſecundam ac itidem tertiam:inde autem illo ebrio facto & dormienti oculum præuſto cuncto terrebrauimus:inde ego me ac ſocios ſub uilloſis arietibus alligaui ut tangenti oues uideremur:& quadrupedes ꝓcedẽtes ĩter eius crura clapſi fugim⁹:ĩterrogauerat prius quo nomine Vlyxes uocaret: at ille dixit utis. Vtis.n.nemo græce dicit:ergo acclamante illo accurrerũt cæteri cyclopes:atq; interrogauerunt quis illum ita male affeciſſet:& cũ reſpõderet Vtis:at illi dicebant ſi tibi nemo nocuit:certe Iouis mala euitare nequis.

Nã ſimul expletus dapibus:uinoq; ſepultus
Ceruicem inflexam poſuit:iacuitq; per antrũ
Immenſum:ſaniem eructans:& fruſta cruento
Per ſonitum cõmixta mero:nos magna precati
Numina:ſortitiq; uices una undiq; circum
Fundimur:& telo lumen terebramus acuto
Ingens:quod torua ſolum ſub fronte latebat
Argolici Clypei:aut Phœbeæ lãpadis inſtar.
Et tandem læti ſociorum ulciſcimur umbras.
Sed fugite o miſeri:fugite:atq; ab littore funẽ
Rumpite.
Nã q̃lis:quãtuſq; cauo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes:atq; ubera preſſat:
Centũ alii curua hæc habitãt ad littora uulgo
Infandi Cyclopes:& altis montibus errant.
Tertia iam lunæ ſe cornua lumine cõplent:
Cũ uitã in ſiluis:iter deſerta ferarũ (clopas
Luſtra : domoſq; thrao . uaſtoſq; ab rupe Cy/
Proſpicio:ſonitumq; pedũ:uocemq; tremiſco.
Victum infelicem baccas:lapidoſaq; corna
Dant rami:& uulſis paſcunt radicibus herbæ.
Oĩa colluſtrãs hãc primũ ad littora claſſem
Conſpexi uenientẽ.huic me : quæcunq; fuiſſet

❡SER. Sepultus:ſtratus iacuit. ⁋ Immenſum : ẽt ad Polyphemi magnitudinẽ ptinet : q̃ſi ĩ toto antro iacuerit. ⁋ Circũ fundimur:ſecũdũ Homerũ: q dicit alios eũ tẽuiſſe:alios cæcaſſe oculũ acuto fuſte & obuſto.nã ſecũdũ iſtũ ſenſum multi terebrãus accipiunt: alii tenebrãus legũt:Illud primũ ſeqt uerba Homeri Telo aũt acuto põt & ſimpliciter accipi. Tenebrũ bri iſtrumẽtũ ẽ fabrile carpẽteriũ.ſ.cũ quo ligna pforat. ⁋ Solũ ſub frõte la.multi Polyphemũ dicũt unũ habuiſſe oculũ:alii duos:alii tres:ſed totũ fabuloſũ ẽ:nã hic uir prudẽtiſſimus fuit : & ob hoc oculũ in capite habuiſſe dr.i.iuxta cerebrũ q prudẽtia plus uidebat. Verũ Vlyxes eũ prudẽtia ſuperauit: & ob hoc eũ fingit obcæcaſſe. ⁋ Latebat:dormientis.ſ.nã male ſentit Dona.dicẽs: Late patebat cõtra metrũ.Itẽ dicit capillis tegebat:aut latebat corporis cõparatiõe. Abſolut⁹ tamẽ ẽ ſupior ſenſus. ⁋ Argolici clipei : aut Phœbeæ lãpadis iſtar:unũ magnitudinis ẽ:aliđ ſplẽdoris. Phœbeæ ãt deriuatio ẽ uel a Luna:uel a Sole. ⁋ Sed fugite: occurrebat ſi cæcus ẽ:cur timet?ſubiũgit nõ unũ: eẽ ſed plures. ⁋ O miſeri:aut blãdiẽtis pticula ẽ:ut ĩ Ter. O miſera. Aut re uera miſeri:q ad Cyclopas ſunt delati. ⁋ Qualis q̃tuſq;:unũ moꝝ ẽ aliud corpis. ⁋ Curua hæc hĩtãt ad litrora uulgo:ne tãtũ ĩ mõtib⁹ eẽ putarent. ⁋ Vulgo:paſſim. ⁋ Tertia iã lunæ:bene in deſertis locis ex Lunæ rõne colligit tpa. ⁋ Se cõplẽt:iõ quia ſuũ nõ hẽt lumen:ſed a Sole accipit. ⁋ Luſtra:cubilia. unde ẽt lupanaria luſtra dicius:ubi hĩtãt lupæ.i. meretrices: dictæ ab obſcẽitatis & odoris ſimilitudine. ⁋ Baccas:generale ẽ.i.fructus arboꝝ agreſtiũ. ⁋ Corna:ipſa arbor cornus dicitur.pomum uero cornum corna:ut templum templa.

❡DONA. Nã ſimul expletus:oĩa ſigna põit belluæ occaſionẽ ad cædẽ pbẽtis:dederat ãt cõſiliũ Vlyxes:ut unicũ illi oculũ excecarẽt:ſed hoc piculoſũ: fuit q̃uis dormiret. Ergo pcati ſunt nũina. Et qm̃ nõ idẽ piculũ erat oĩbus uarias corpis ptes tenẽtibus eas ĩter ſe ſortiti ſunt.

❡CHRI. Expletus dapi.facit rẽ ueriſimilẽ. Nã ex crapula ualidiores fumi a ſtomacho ad caput euaporant
Sõnus ac cerebro refrigerati:craſſioreſq; ppea facti Meatus p quos ſpũs a corde ad caput aſcendũt:obturãt:ex q̃ re ſom
Vnda nus orit:ut phyſici oſtẽdũt. ⁋ Nos magna pca.n.oſtẽdit p trãſitum ante oĩa a deo auxiliũ petẽdũ:ut alibi in primis Venerare deos:Præcabant ergo deos:ſed quoniã nõ deſidibus ignauiſq; opẽ dii ferũt:ſed bene cõſulẽtibus & recte agẽtibus iccirco illos & prudẽter & fortiter oĩa tẽtare ĩducit. Qđ exprimit Salu.nõ uotis neq; ſuppliciis muliebribus auxilia deorũ parant:Sed agẽdo & bene cõſulẽdo. Nõ igit imitãdæ ſunt mulierculę q̃ in pces effuſæ nihil ex ſe tẽtãt:neq; rurſus adeo nobis fidẽdũ eſt:ut ſine diuina ope qcq̃ cõſeq poſſe putemus:ſed utrũq; adhibẽdũ ẽ. ⁋ Latebat:nã dormiẽs illũ claudebat. ⁋ Sed fugite o miſeri:optima abruptio:& q̃ dũ horrorẽ ſuũ exprimit:ſibi beniuolẽtiã cõciliat:& eos ut ſe ſublato aufugiãt ſuadet. ⁋ Nã q̃lis:mira breuitas q̃ uolẽti:pcipitẽ fugã oſtẽdere neceſſaria erat. Nã cũ eſſet dicturus illos eſſe magnos & crudeles & unioculos & paſtores & reliqua quæ de Polyphemo dixerat:unico uerſu per hanc comparationem rem expediuit. ⁋ Inter deſer.non ergo in iis ſyluis in quibus cyclopes paſcebant Oues:nam fuiſſet ab illis depræhenſus:ſed in aſperioribus remotioribuſq; quæ a ſolis feris habitabantur:qd ergo infœlicius illi eẽ potuit q̃ nõ poſſe niſi cũ feris habitare. Quid ãt crudelius cyclopibus qbus ĩmaniſſime feræ mitiores deprehenderentur. ⁋ Traho:difficultatem uiuendi oſtẽdit : non enim duco dixit:ſed traho. ⁋ Bacchas:baccha eſt & baccha . Nã cum aſpiratione ſacerdos eſt bacchi ſine aſpiratione fructus arboris ut plurimum ſylueſtris:Sed de bacca:acino:nuce:& pomo: dictum eſt in Georgicorum. ⁋ Lapidoſa:Nam plus oſſulorum habẽt q̃ carnium. ⁋ Cornum:enim bacca eſt eius arboris q̃ cornus dr. Cornua autem in quarta declinatione quadrupedum eſt neq; ſolum:ideſt non multum diſſimile ab oſſe quod in fronte quadrupedum extat:ſed pedum quoq; ungulas eodem nomine appellant.

¶SER. Addixi: ſignato uerbo exprimit deſperationē aſtrixi. ¶ Vos animā hanc potius: obliq; loquiẜ: ut ſupra. ¶ Littora nota petētē: nota ante oculi amiſſionē. ſic Statius in nono: Sequiẜ tamē improbus hoſtē Qua meminit. ¶ Solamēq; mali: hinc Quintilianus: Quia cæcitatis miſeræ ſolatiū eſt habere rē uidentiū. ¶ Poſtq̄ altos tetigit fluctus & ad æquora uenit: hyperbatō in ſenſu: ut Progreſſi ſubeūt luco fluuiūq; relinquūt aut hyſterō proterō. ¶ Fluidū: pp ομοιοτελευτον fluētē noluit dicere: qđ āt dicūt phyſici de effoſſo oculo ſanguinē nunq̄ fluere: uerū qdē eſt: ſed ſupra nō effoſſum eius oculū: ſed terebratū legimus. ¶ Inde: aut de fluctibus: aut de ſpatio oculi. ¶ Gemitu: cū gemitu. ¶ Iā mediū: ſic altū: ut mediū putares: nā & in qnto ſic dixit: Interea mediū æneas iā claſſe tenebat: quū adhuc mœnia reſpiceret carthaginis. ¶ Fluctu: legiẜ & fluctꝰ. ¶ Trepidi: feſtini: ut Ne trepidate meas teucri defendere naues. Itē Accepit trepidos: ac niſum dicere iuſſit. ¶ Sic merito: qa oīa eius ꝓbauerat dicta: ac ſi diceret nō fallacē: ut Sinonē. ¶ Ad ſonitū uocis: remorū ſonitū uocē dixit. uox. n. eſt oē qđ ſonat. ſic alibi: Fractaſq; ad littora uoces: nā de hoībus nō dixit: qa ſupra ē: Tacitiq; incidere funē. ¶ Veſtigia torſit: bene uno ſermōe oſtendit eū reuertētē iā audiſſe ſonū rēigii. ¶ Dextrā affe. dextrā intēdere. ſ. ut poſſet nauē tenere: Terē. Ad dominā q affectāt uiā. i. itēdūt: nā ſi dextra legeris: ut ſit dextra cōtigere affectare: cōtigerẜ caret exēplo. ¶ Nec po. i. nec potis ē. potis āt nomē ē: & declinaẜ potis potis poti potē potis a pote: & nomē eē docet rō cōparatiōis: nā ī ſuplatiuo potiſſimꝰ facit. cui ſi detraxeris ſimus iueneris noīs poſitionē: ut acerrimꝰ acer: fortiſſimus fortis: ſic āt ut dixīus declinari cōpoſitio oſtēdit: nā huius īpotis cōpotis: īpotē cōpotē facit: qđ in ſimplici difficile iuenies: p cōpoſitionē agnoſcis facilius. ¶ Exterrita tellus: poetica hypbole. ¶ Curuis ca. echo. n. ī cōcauis ē locis. ¶ Ruit: feſtināter uenit. ¶ Nequiq̄ lumine toruo: qa nocere nō poterāt. ¶ Aetnæos fra. aut ſimiles: aut feritate germāos: nā nō ſūt fratres Polyphemi: quē Neptūni filiū Home. dicit. Vnde eo cæcato Vlyxes pertulit tēpeſtatē: q ad eū uenit derelicta Calypſo: cum qua decem annis fuerat. unde ut ſupra diximus Virgilii dictis diſſentit temporū ratio.

Addixi. ſatis eſt gentem effugiſſe nefandam.
Vos aīam hāc potius quocūq; abſumite leto.
Vix ea fatus erat: ſummo cum monte uidemus
Ipſum inter pecudes uaſta ſe mole mouentem
Paſtorem Polyphemū: & littora nota petentē.
Mōſtrū horrēdū: īforme: īgēs: cui lumē ademptū
Trūca manū pius regit & ueſtigia firmat.
Lanigeræ comitantur oues. ea ſola uoluptas.
Solamenq; mali: de collo phiſtula pendet.
Poſtq̄ altos tetigit fluctus: & ad æquora uenit:
Luminis effoſſi fluidum lauit inde cruorem.
Dētibus infrēdēs gemitu: graditurq; p æquor
Iam mediū: necdū fluctus latera ardua tinxit.
Nos procul inde fugā trepidi celerare recepto
Supplice ſic merito: tacitiq; incidere funem.
Verrimus & proni certantibus æquora remis.
Senſit: & ad ſonitum uocis ueſtigia torſit.
Verū ubi nulla daẜ dextrā affectare poteſtas:
Nec potis ionios fluctus æquare ſequendo:
Clamorē immēſum tollit: quo pōtus: & omnes
Intremuere undæ: penituſq; exterrita tellus
Italiæ. curuiſq; immugiit Aetna cauernis.
At genus e ſiluis Cyclopum: & montibus altis
Excitum ruit ad portus: & littora complent.
Cernimus aſtantes nequiq̄ lumine toruo
Aetnæos fratres cælo capita alta ferentes:
Conciliū horrendum: Q uales cū uertice celſo

¶DONA. Addixi: hoc cōſilio ad uos uēi meliꝰ eē māibꝰ hoīum pirẜ q̄ cyclopū. ¶ Nota: exponēdū fuit: quō cæcꝰ uēirẜ potuerit qa nouerat anteq̄ ex cæcareẜ. ¶ Trūca. m. p. tota arbor erat ꝓ Baculo. ¶ Ea. ſ. u. uoluptatē ex aīalibꝰ hūit: cū uidebat. cæcꝰ ſuū ſolamen capiebat. ¶ Lauit. c. adhuc. n. īflicta cæcitas noua putabaẜ cū adhuc fūderet ſāguinē. ¶ Graditurq; p. æ. īmēſæ ꝓceritatis exp̄ſſio gradiebaẜ ī medio mari: ut iterra: neq; ꝓfūdi maris latꝰ eiꝰ unda tāgebat. ¶ Taciti: ceſſātes remoꝝ ſtrepitu: & cātilēa nautaꝝ: ſine q̄ rēi opari ñ poſſūt. ¶ Sēſit: qđ ñ uidebat auribꝰ pcepit. Nā q̄uis ſilētiū adhibereẜ ñ potuit pēitꝰ uacua ſtrepitu eē nauigatio.

¶CHRI. Animā: uitā Iuue. Summū crede nefas animā p̄ferre pudori: itē uētū Hora. īpellūt aīæ linthea tra⁄ Anima
ciæ. Et ipſe alibi. Q uātum ignes aīæq; ualēt: itē anhelitū: idē ī Geor. Aīas: & olētia medi Ora fouēt illo: & ſenibus medicanẜ anhelis: Eſt igiẜ aīa ꝓprie ī hoīe q̄ uiuimꝰ: & ſentimꝰ: ita ut cōtineat uī uegetādi: mouēdi: & ſentiēdi: q̄ oīa cōia ſunt nobis: cū cæteris aīantibus. Nā ipſa alunẜ creſcūt: & gignūt. Mouenẜ p̄terea ac ſentiūt. Aīus Animꝰ
āt ē quo hoīes ſumꝰ quo ſapimꝰ: & ītelligimꝰ: q̄uis nō ē educta de potētia materiæ: ſed adeo īmortalis de nihilo creaẜ eodē tpe: & infundiẜ ī corpus nr̄m. Ergo aīa cōis ē nobis cū brutis: Aīus ꝓprius ē hoīs. Iuue. Pricipio īdulſit cōis cōditor illis Tm̄ aīas: nobis aīum quoq;. ergo aīæ ptes ſunt uegetādi mouēdi: & ſentiēdi: aī āt rō ītellectꝰ: & ītelligētia: mēs: ſpūs: ſed oīa ī hoīe una eēntia ſunt. ¶ Lœto: morte ab eo qđ ē leo les uī deleo. Nā oīa delet mors. ¶ Vaſta mole oñdit ꝓceritatē: nā nō uidebaẜ humanū corpus moueri: ſed īmēſa q̄dā machīa: & moles hūano artificio cōfecta: & hūano īgenio ꝓtracta. ¶ Informe: adeo magnū: ut ſupet oēm ꝯſuetā formā. ¶ Trūca pinꝰ: īaudita res ut baculū ñ ex ramis ſed ex trūco arboris faciat: & ipſam arborē nō ferro īcidat: ſed una māu obtrūcet. Quid ergo aut maius aut robuſtius fingi potuit: cui ꝓ baculo integra arbor eēt: & ea qdē pinꝰ q̄ aliis arboribus ꝓcerior ē: & eā ipſe una manu trūcare poſſet. ¶ Infrendēs: ꝓprie infrendūt ſues quādo fabas dētibus frāgūt. Vnde nefrēdes ii ſunt porcelli q p ætatē adhuc frēdere nō pn̄t: ergo infrēdēs. i. uocē īter dētes refrangēs: qđ irati ē. ¶ Exterrita. t. it. nec ipſe ita accediſſe ex horrēdæ uocis magnitudine putauit. ¶ Fratres: inter ſe nō fratres Polyphemi: ut Oceanūq; patrē rerum nymphaſq; ſorores: Nō. n. ſunt ſorores Oceani: ſed ſorores inter ſe.

Aerie Quercus:aut coniferæ Cypariſſi
Conſtiterant ſilua alta Iouis:lucus ue Dianæ.
Præcipites metus acer agit quocunq; rudentes
Excutere:& uentis intendere uela ſecundis.
Cōtra iuſſa monēt Heleni:Scyllāq;:charybdin
Inter utranq; uiam læti diſcrimine paruo:
Ni teneant curſus:certū eſt dare lintea retro.
Ecce autem boreas anguſta a ſede Pelori
Miſſus adeſt uiuo præteruehor hoſtia ſaxo
Pātagiæ:Megaroſq; ſinus:Tapſumq; iacentē.
Talia monſtrabat relegens errata retrorſum
Littora Achæmenides comes infelicis Vlyxi.
Sicanio prætenta ſinu iacet inſula contra
Plemmyrium undoſum:nomē dixere priores
Ortygiam:alpheū fama eſt huc Elidis amnem
Occultas egiſſe uias ſubter mare:qui nunc
Ore Arethuſa tuo ſiculis confunditur undis.
Numina magna loci iuſſi ueneramur:& inde
Exupero præpingue ſolum ſtagnantis Helori.
Hinc altas cautes:proiectaq; ſaxa Pachynni
Radimus:& fatis nunq̄ conceſſa moueri
Apparet camerina procul:campiq; Geloi.
Immaniſq; Gela fluuii cognomine dicta.

¶SER. Coniferæ:cōus dicitur fructus cupreſſi.& ipſa κωνοειδης eſt:nā a rotunditate in acumen leuatur. Cypariſſus autē Telephi filius fuit amatus ab Apolline:uel ut alii dicunt a Siluano:qui quū ceruum: quē in deliciis habebat per ignorātiam occidiſſet:flendo nimiū numinum miſericordiā meruit:itaq; in arborē cupreſſum cōuerſus eſt aptam & conſecratā lachrymis & luctibus.¶ Silua alta Iouis lucuſue dianæ:Iouis ꝓpter quercum:ꝓpter cupreſſum Dianæ.Ipſa enim eſt etiā Proſerpina:cui dicat̄ cupreſſus propter luctus morientium. Alta autem q̄ manet in celſo uertice:& luctus propter religionem diu permanet.¶ Ni teneant curſus: antiqui ni pro ne ponebāt:qua particula plenus eſt Plautus: Ni mala:ni ſtulta ſis.ſenſus ergo talis eſt:timor cogebat:ut quocūq; nauigaremus & uentū ſequeremur non iudicium:ſed occurrebat præceptū Heleni uitare Scyllam & Charybdin.quare placuit:ne curſus teneant:hoc eſt agant̄ & impleantur inter utranq; uiā modico mortis interſtitio.i.Scyllæ & Charybdis retro dare lintea:quod dū cogitamus: ꝓſperior nobis flare cœpit boreas.¶ Miſſus adeſt:fauore ſcilicet numinum:quē ſupra a diis Anchiſes optauerat dicens Ferte uia uento facilem.Adeſſe aūt eſt ad fauorē: uel ad patrocinium uenire.¶ Pantagiæ:hic fluuius facile quū plenus incederet:īplebat ſonitu pene totā ſiciliā. unde & pātagias dictus eſt:quaſi ubiq; ſonās. hic poſtea quū Cereri q̄renti filiā obſtreperet:tacere iuſſus eſt numinis uoluntate.παταγος.n. ſtrepitus græce dicitur.¶ Megaroſq; ſinus:Megara oppidū eſt nō lōge a ſyracuſis.¶ Tapſumq; iacentē:inſula iuxta ſyracuſas pene fluctibus par.¶ Talia mōſtrabat: qa unde noſti occurrebat.¶ Relegens:renauigās.¶ Et errata: participiū ſine uerbi origine.nō.n. facit error.¶ Infelicis ulyxi:epithetō ad implendū uerſum poſitū more græco ſine reſpectu negocii.¶ Cōtra plēmyriū undoſum:uerbū de uerbo exꝑſſit.hoc eſt.n. undoſum qđ plemmyriū.πλημμυρια.n. inundatio græce dr̄. ¶ Ortygiā:hæc tantū ortygia dr̄:Apollinis uero delos.¶ Fama eſt huc elidis amnē:Elis & Piſa ciuitates ſunt arcadiæ:in q̄bus eſt fons ingens: qui ex ſe duos alueos creat alpheū & arethuſam.unde fit ut fingat̄ coniugi in exitu quos origo non coniunxit.Arethuſam autem in Elide eſſe teſtatur Virgilius dicens:Sic tibi quum fluctus ſubterlabere ſicanos.hæc ſecundū fabulas uenatrix fuit:quæ quum ſe in alpheo poſt laborem ablueret:ab eo adamata eſt:& diu fugiens miſeratione deorū in fontem mutata ad ſiciliam per ſecretos uenit meatus:qđ etiam Virgi.oſtendit:Et tandē poſitis uelox arethuſa ſagittis.¶ Alpheū:quia græce αλφειος facit:ut αινειας Aeneas:μηδεια Medea.¶ Iuſſi numina magna loci:uel ab Achæmenide:uel ab Helēo: uel Anchiſæ.¶ Stagnātis helori:fluuii q ad imitationē Nili ſuperfundit̄ cāpis.¶ Pachynni:ꝓmōtoriū auſtrū ſpectās. uñ & pachynnū dictū ab aeris craſſitudīe:nā παχυς ē pīguis & craſſus.¶ Cameria ꝓcul:palus ē iuxta oppidū: cui quodā tēpore quū ſiccata peſtilētiā creaſſet:conſultus Apollo an eā penitus exhaurire deberent: reſpondit.
μη κινει καμαριναν ακινητος γαρ αμεινων. Quo cōtēpto exiccauerūt paludē.& ſedata peſtilētia ꝑ eā partē ingreſſis hoſtibus pœnas dederunt.¶ Immaniſq; gela:ciuitas a fluuio nominata:ſicut & campi geloi.

¶DONA. Vētis ſecūdis.i.ſeq quocūq; uēti ferrēt.Nā oēs uēti ſecūdi ſunt:ſi quo īpellāt eamꝰ.Eſt ergo ſenſus mō cyclopas fugeremus nō curabamus quocūq; nauigarēus:qđ erat cōtra iuſſa Heleni:q uetabat illos temere nauigare:Sed diligēter uitare carybdī & ſcyllā:ſed iſtoꝝ maloꝝ metu turbati decreuimus ut uel trāſiremꝰ.

¶CHRI. Coniferæ ferētes conos.i.ſuas baccas.Conus.n.ꝓprie eſt forma rotunda ſurgens in acutum: & qa bacca cuꝑſſi huiuſcemodi formā habet conus dr̄.Ornatus etiā Galeæ conus dr̄.¶ Cypariſſus: nomē pueri ē in arborē cōuerſi.Arbor aūt ipſa ēt Cypariſſus appellat̄:& ꝑ ſyncopē cyꝑſſus:& mutatiōe y in u cuꝑſſus.¶ Secundus:ſentētia eſt.Tantus erat terror:ut mō inde abirēt oēs uenti ſi eſſent ſecundi:Ergo:& in ſcyllā: & carybdim nauigaſſent,ſi uenti illuc tuliſſent.Sed helenus contra monuerat.Quapropter cupiebant uitare hoc periculū. ¶ Ecce:quaſi nō expectatus.Nā ſubito dei fauore uenit.¶ Pantagiæ:qđ ad fabule tegmē tū attinet eſt q̄ incolæ offenſi tanto ſtrepitu q erat ex multis ſaxis q̄bus unde fluminis illidebant̄ ea aut ſuſtulerunt aut fregerūt.¶ Tapſum:inſula eſt decē ſtadia a ſicilia diſtans plana & penitus iacēs:ut undis merſa uideat̄:dicta παρα τοταπτω .i.ſepelio.¶ Infœlicis: uoluit explere uerſum ex uerbis achæmenide.Vel infœlicis ꝑꝑ errores:& captat mericordiā a ſimilitudine fortunæ.¶ Arethuſa:de qua diximus in Buc.¶ Elorus: hoc flumen ex pachinno mōte fluit. ¶ Proiecta:in mare extātia.¶ Camerina:q̄ deinde Romanoꝝ colonia fuit.¶ Cāpi geloi:hic ſtagnū geloum eſt: qđ tetro odore abigit ꝓximātes:ibi fontes duo alterū ſi ſterilis bibat;cōcipit: Alterum ſi fœcunda ſterilis fit.

¶SER. Agragas:mons eſt muro cinctus:in cuius ſumma parte oppidum eſt.unde & Cicero ait: Ad mare intra mœnia ante oppidū expectabat.de Verre.Notandum ſane hæc Virgiliū quantū ad ſua tēpora ſpectabat dicere:non quantum ad operis.Aenea enim nauigante nec fuerat camerina ſiccata:nec gela uel agrigentum cōditæ:quod frequenter facit:ſed nunc ideo uitioſum eſt: quia ex perſona narrantur Aeneæ.¶Magnanimum quondam generator equorum:ſecundum Pindarum quondam agrigentini equos ad agones græciæ mittebat:qui inde uictores reuertebantur.Legimus etiam illud quum in capadocia greges equorum periſſent: Delphici Apollinis reſponſo adduxerunt greges de agrigento: & reparauerunt meliores.¶Palmoſa ſelinis: ciuitas iuxta lilybeum abundans palmis & apio:σέλινον enim apium dicitur.¶Drepanon : ciuitas eſt non longe a monte Erycino trans lilybeum : dicta uel propter curuaturam littoris:in quo ſita eſt:uel ꝙ Saturnus poſt Amputata uirilia Cælo patri illuc falcem proiecit:quæ græce drepanos dicitur:quod ueriſimile putatur propter uicinitatem Erycis conſecrati Veneri:quæ dicitur nata ex Cæli cruore:& ſpuma maris.¶Illætabilis: propter patris amiſſionem.¶Feſſum deſeris:ut ſupra diximus ſecundum Virgilium:nam Cato ad Italiam eum ueniſſe docet.unde & in ſexto illud amphibolon eſt: Quo magis Italia mecum lætere reperta.¶Nec uates Helenus:quia dixerat:Prohibent nam cætera parcæ Scire:Helenum fariꝗ uetat Saturnia Iuno.¶Nec dira celæno : quæ uel irata debuit aduerſa prædicere : & bona pietate mortem pr̄is grauiorem dicit eſſe: qua famē.¶Hic labor extremus : apud Drepanum.¶Deus appulit oris:bene ſe commendat Didoni : dicens ſe ad eam deorum uoluntate ueniſſe.¶Fata diuom : quæ dii hominibus tribuunt.¶Renarrabat:re uacat:ut con fieri poſſit.Sane in ſecundi principio duo ſunt uerſus ex perſona poetæ ſicut hic tres:& ſimilis eſt finis initio:Conticuit tandem:& Conticuere omnes.¶Tandem:diuturnitatem narrantis expreſſit.Notandum ſane quia controuerſiarum more epilogos dedit ſex iſtis prioribus libris:quos etiam bioticos uoluit:nam ſingulis res ſingulas dedit:ut primo omina:ſecundo pathos: tertio errores:quarto ethos:ideſt mores:quinto feſtiuitatem :ſexto ſcientiam.Epilogos autem ſic uariauit: ut in primo eſſet miſeratio Didonis:in ſecundo mors Creuſæ:in tertio Anchiſæ: in quarto Didonis: in quinto Palinuri:in ſexto Marcelli:citum deflet interitum.

Arduus inde Agragas oſtentat maxima longe
Mœnia:magnanimū quōdā gn̄ator æquorū.
Teꝗ datis linquo uentis palmoſa Selinis:
Et uada dura lego ſaxis lilybeia cæcis.
Hinc drepani me portus:& illætabilis ora
Accipit.hinc pelagi tot tempeſtatibus actis
Heu:genitorem omnis curæ: caſuſꝗ leuamen
Amitto Anchiſen.hic me Pater Optie feſſum
Deſeris:heu:tantis nequiq̄ erepte periclis.
Nec uates Helenus:cū multa horrēda mōeret:
Hos mihi prædixit luctus:non dira Celæno:
Hic labor extremus:longaꝝ hæc meta uiarū.
Hinc me digreſſum ueſtris deus appulit oris.
Sic pater Aeneas intentis omnibus unus
Fata renarrabat diuom:curſuſꝗ docebat:
Conticuit tandem:factoꝗ hic fine quieuit.

Explicit Liber Tertius Aeneidos.

¶DONA. Longe:qa excelſus eſt mons.¶Saxis cæcis:quæ nautæ ſub aquanea appellāt.¶Illætabilis: expreſſit plenam mortalitatem:nam ſi quando aliqua infortunia accidunt:nos in dolore poſiti locis attribuimus q̄ſi nobis aliquid inflexerint : ergo hic drepani tanto loco applicat quod fato acciderat.¶Amitto anchiſen: dolet periſſe in portu:qui tot maris pericula euaſiſſet:nec dixit mortuum:ſed deſeruiſſe filiū:Veteres enim ægregios uiros non mortuos:ſed per commutationem locorum tranſlatos putabant.¶Heu tantis:tantus fuit dolor ut etiam apud didonem poſitus:quaſi cum eo preſente loqueretur.¶Tantis: ad generalitatem tranſit:ne: ſi ſpecialiter enumeraret.longior fieret:Dolebat autem uehementer ꝙ infinitis caſibus liberatus ad Italiam ꝑuenire non potuiſſet diffinit ergo poeta quam uim habeat apud filium incolumitas patris: cum dicit omnis curæ:caſuſꝗ leuamen.¶Nec helenus cum multa horrenda prædicerent : nec celæno cum multa optaret maledicta:ergo nec amicus prædixit:nec inimica Tacuit autem de tempeſtate ſicilienſi:ne bis repeteret quod dictum fuerat ab ilioneo.¶Intentis omnibus:adhuc intentis:ut oſtenderet æneam libenter auditum:intēti fuerant:cum incœpit:intenti cum finiret.¶Omnibus:oſtendit nullum illic fuiſſe qui non adhuc deſideraret audire.¶Tandem:ad ipſum pertinet:qui caſus ſuos inarrabit inuitus:nam auditores adhuc intenti erant.

¶CHRI. Agragas:ſal agragentinus uſtione liqueſcit:humore admixtus crepitat : contra naturam reliqui ſalis.¶Nec uates helenus:pathos ab eo ꝙ eſt præter ſpecie.Namꝗ præuidimus ſolēt leuiora accidere: ſic alibi. Et nunc ille quidem ſpe multum captus inani Fors & uota facit.¶Hic labor:diſſolutio & admonitio.¶Deus: conciliat ſibi fauorem Reginæ cum deorum eſſe munus putet:ꝙ ad ſua littora uenerit.Sic & Anna: Diis equidem auſpiciis reor & Iunone ſecunda.Huc curſum iliacas uento tenuiſſe carinas.¶Fata: quantum ad euerſionem urbis:Vnde ipſe ſic uiſum ſuperis:& hæc in ſecundo libro.¶Curſus:ad errores ſuos referas quos narrauit in tertio.

Explicit Liber Tertius Aeneidos.

SER. AT regina graui iandudum: Apollonius argonautica ſcripſit: ubi inducit amantem Medeam: inde totus hic liber tranſlatus eſt de tertio Apollonii. eſt autem pene totus in affectione: licet in fine pathos habeat: ubi abſceſſus Aeneæ gignit dolorem. Sane totus in conſiliis & ſubtilitatibus: nam pene comicus ſtilus eſt: nec mirum ubi de amore tractatur. Iunctus quoq; ſuperioribus eſt: quod artis eſſe uidetur: ut frequenter diximus: nam ex abrupto uitioſus eſt tranſitus: licet ſtulte quidam dicant hunc tertio non eſſe coniunctum. In illo enim nauigationem: pericula: in hoc amores exequitur: non uidentes optimam coniunctionem: quum enim tertium ſic clauſerit: Factoq; hic fine quieuit: ſubſecutus eſt At regina graui iandudum ſaucia cura. Item paulopoſt: Nec placidam membris dat cura quietem. Nam quum Aeneam quieuiſſe dixerit: ſatis congrue ſubiunxit: ut ſomno amans careret. ¶ Iandudum: aut nimium: ut Terentius: Iandudum te amat. Iandudum illi facile ſit quod doleat: aut iandudum a quo tempore uidit Aeneam. legimus enim Obſtupuit primo aſpectu ſidonia dido. ¶ Saucia: hinc ſubiũgit Vulnus alit: & bene alludit ad cupidinis tela: ut paulopoſt ad faculam: & Cæco carpitur igni: nam ſagittarum uulnus eſt facis incendium. ¶ Cura: amore: ab eo quod cor urat ut Veneris iuſtiſſima cura: item Mea maxima cura. ¶ Venis: quia per uenas amor currit: ſicut uenenum. inde dictum Fallaſq; ueneno. Item Longumq; bibebat amorem. ¶ Cæco carpitur igni: agit Virgilius ut inuentas frangat declamationes: ut hoc loco. rem dixit ſine declamatione: unde Ouidius. Quoq; magis tegitur: tanto magis æſtuat ignis. Cæco igitur igni: ualidiore: cuius hæc natura eſt: ut cõpreſſus magis conualeſcat. ¶ Multa uiri uirtus animo: bene mediam ſe facit prebere Didonem inter regalem pudorem & amoris impulſum. ſimulat enim ſe uirtutem mirari: cuius pulchritudĩe mouebatur. Multa autem uirtus figurate dixit: nam ad numerum tranſtulit: quod eſt quantitatis. ¶ Recurſat: bene frequentatiuo uſus eſt uerbo in frequenti amantis cogitatione.

¶ DONA. Enarratis omnibus ad quietem ſeceſſit æneas: Dido autem intollerabili cura mota recordatione loquentis: & ſecreto incendio torrebatur. ¶ Multa uiri uirtus: erant enim & corporis: quia multos labores pertulerat. Erant animi: q; erat deorum cultor. Amator patriæ: parentis uxoris. Quapropter etiam ſublato amore cõflato a cupidine cur non amaret uirum domi foriſq; præſtantem: Bello ſtrenuum in pace religioſum neceſſariũ ſibi uiduæ deſtitutæ: condenti ciuitatem: neceſſarium contra pigmalionẽ. Forma ad corporis cæteris animi uirtutibus afferebat decus. Accedebat nobilitas generis: Erat. n. Veneris filius Cupidini frater: nepos Iouis.

¶ CHRI. Cum mecum ſæpe multumq; animo: totaq; mente Maronis ingenium repeto: nihil mihi omnem doctrinam ac omne dicendi genus poetarum diligentius circumſpicienti ſeſe offert quod ſi cum huiuſcemodi uate comparare uoluero non pene euaneſcat: itaq;: & ſi multa apud nonnullos probem: laudemq; hunc tamẽ ſolum admiror: atq; ſtupeſco. Verum de cæteris qui in eo diuini loci deprehenduntur: & diximus ſæpe: ac deinceps dicemus. Præſenti autem tempore cum eius ſit quartus liber interpretandus quis ſatis pro magnitudine ac diuinitate rei illum admirabitur? Nouerat enim ex omnibus perturbationibus: qua animos humanos cruciant atq; exedunt: amoris uim amoris ĩquam illius

ADILON.

Vritur in quarto Dido: flammaſq; fatetur.

Modeſtini Iuriſconſulti. Argumentum. iiii.

AT regia: graui Veneris iã carpit' igne.
Conſulitur ſoror Anna: placet ſuccubere amori.
Fiunt ſacra Deis: onerantur numina donis.
Itur uenatum: Veneris clam fœdera iungunt.
Facti Fama uolat. monitus tũc numĩe Diuom
Aeneas: claſſemq; fugæ: ſocioſq; parabat.
Senſit amans Dido precibus conata morari.
Poſtq̃ fata iubent: nec iam datur ulla facultas:
Conſcenditq; pyram: dixitq; nouiſſima uerba:
Et uitam infelix multo cum ſanguine fudit.

P. Virgilii Maronis Aenei. Liber Quartus.

AT regina graui iandudum
ſaucia cura
Vulnus alit uẽis: & cæco
carpitur igni:
Multa uiri uirtus animo:
multuſq; recurſat

q̄ ī nr̄is pectoribꝰ deprauatus:adulteratuſqꝫ pēitus a uero degenerat eē oīno maximā:ac maximaꝝ calamitatū:
qbꝰ mortale gēus p̄mit̄ ſemia cāmqꝫ p̄ber̄ hūc igit̄ ſapiētiſſimꝰ poeta:ita ꝓſecutꝰ ē:ut nihil maius nō dicā uer
bis exprimi:ſed ne mēte qdē atqꝫ aīo ſupra hoc cōcipi poſſit.Et qm̄ optimi uatis id ꝓpriū ē:ut n̄ ſolū nr̄as aures
dicēdi īuanitate demulceat:Veꝝ multo magis:ut grauitate rerū ac optimis p̄ceptis hūana pectora a uitiis pur/
get:& uirtutibꝰ īformet:ita miſerias oēs q̄ maxīe ī amor̄ ſūt ꝓſeqtor:ut uos q̄tū ī ſe ē īde pēitus abſtrahat:Verū
neqꝫ ſibi ꝑſuaſerit me adeo īpiū eē:ut ſceleſtiſſime ī amorē īuehar:nō ab re eē iudicaui:ut de īp̄o diſtīctius nō ꝓ
magnitudīe ac dignitate ſua ſed ꝓ tp̄is anguſtiis differere.Nā cū īnumeræ pene res a nobis cōplectēdæ ſint:ita
ī ſingulis tēperādū ē:ne dū unā:alterāue nimis lōge lateqꝫ ꝓſeqmur:reliqs in p̄ſcripto ſpatio aut nullū aut oīno
exiguū locū reliq̄mus.Dicā igit̄ nihil amor̄ maius:excellētiuſqꝫ apud mortales eē dicā rurſus nihil miſerius: ni
hil īfœlicius excogitari poſſe.Quod ne cui īcredibile putari poſſit:& qd ſit amor uerus:& qd adulterius:breui
bus ꝑcurrāus.Eſt igit̄ amor deſideriū pulchri.Pulchritudo āt īpa ē grā q̄dā:uiuax:& ſpiritalis dei radio illuſtrā
te ī primis āgelo īfuſa īde aīs hoīum:corporūqꝫ figuris:& uocibꝰ q̄ rōne uiſū:& auditū mouet atqꝫ delectat:de/
lectādo rapit:rapiēdo ardēti īflāmat amor̄:Pulchritudo triplex ē ī aīo:q̄ orit̄ ex cōcinitate uirtutū:ī corp̄e q̄ ē ex
pluriū coloꝝ līearūqꝫ cōcordia:Grā itidē maxīa ī ſonis:q ex uocū diuerſaꝝ cōſonātia naſcit̄.Pulchritudo ergo
aīoꝝ mēte corpoꝝ oculis uocū auribꝰ ꝑcipit̄.Cū igit̄ amor ſit fruēdæ pulchritudinis deſideriū ſꝑ mēte:oculis
atqꝫ auribꝰ erit cōtētus:qm̄ iſtis ſolis ꝑcipit̄ pulchritudo.Olfatū āt guſtū ac tactū negliget.qa iſtoꝝ ſēſuū appeti
tio nō amor ē:ſed furioſa libido rabieſqꝫ uocat̄.Adde ēt ad hæc ꝙ ſi amor erga hoīem pulchritudinē deſiderat:
hūani āt corp̄is pulchritudo ī q̄dā cōcinitate cōſiſtit:ipſaqꝫ cōcinitas tēperātia q̄dā ē:ſola ea exiget amor q̄ tēꝑata
q̄ modeſta:q̄ decora ſūt.Quapp uoluptates q̄ a tactu guſtuqꝫ ſūt qm̄: adeo uehemētes:furioſæqꝫ exiſtūt:ut mē/
tē ex ſuo ſtatu deiiciāt:hoīemqꝫ pēitus ꝑturbāt:amor oīno refugiet:ueluti eas:q̄ pp ītēꝑātiā pulchritudini ſint
aduerſæ.Et.n.furor uenereus ad ītēꝑātiā trahit.Ergo ad īcōcinitatē ergo ad deformitē trahit.Amor uero ad
pulchritudinē rapit̄.At deformitas:& pulchritudo cōtrariæ ſūt:nō ergo deformia appetet amor:cum ſolā pul
chritudinē ſpectet.Quapp nō ſolū ueteres illi theologi:& q an̄ xp̄m natū floruerūt.Veꝝ nr̄i quoqꝫ amorē diui
nitatis nomē eē uoluerūt:nā & tertiā ī trinitate ꝑſonā amorē nūcuparūt:& ī angeloꝝ hic archiis primū ordinē
amoris noīe īſignē reddiderūt:Seraphī.n.ardēs uel īcēdēs ē:uel ardētes:& īcēdētes:hæc igit̄:& plæraqꝫ alia his
cōgruētia apud Plato.diſputat Phædrus ac ueris argumētatiōibus ꝓbat:& nobiliſſimū:& maxīum:& utiliſſi/
mū eē amorē.Et cū duo ſit apprīe utilia generi hūano pudor:atqꝫ ſtudiū:qm̄ pudor̄ ab oī turpitudine abſtine/
mus:ſtudio āt ad maxīa q̄qꝫ atqꝫ honeſtiſſima accēdīmur:utrūqꝫ ab amore ꝓfectū demōſtrat.Longior ꝓfecto
ſim ſi illa quoqꝫ q̄ eodē ī cōuiuio a Pauſania de amor̄ differunt̄:referā:& qbus rōnibus bonū ſimul ac pulchrū
illū demōſtraret cōſcribā.Quapp nō ſolū huiꝰ de amor̄ ſn̄ias p̄teribo:Sed ēt q̄ Eriximachus q̄ Ariſtophanes: q̄
Agatō poſuerūt omittāt.ē.n.p̄ cæteris oībus īp̄e amor:& bn̄ficus:& curator:& medicus:& ē:nā nō qa cogno/
ſcimus:ſed qa amamus deū:ab illo amamur.Quapp nō cognitio Dei ſed amor ī deum nos cœlo reſtituit:itaqꝫ
& qa pulcherrimus amādus ē:qa optimus imitādus:qa beatiſſimus uenerādus:Socratis āt rō multo ꝓfūdior al
tiorqꝫ ē.Veꝝ nos de multis pauca:& ea qdē q̄ nobis ī hoc loco q̄drēt:Cū igit̄ coporis alicuius figura talis ē ma/
xime q̄lē ī eius idea diuīa mēs cōtinet eaqꝫ oculis ſeſe obuiā offert:ac ꝑ oculos ī ſpūm penetrat aīo ſtatī placet nec
iniuria.Nā illa iis cōſonat rōnibus q̄s ueluti rei ipſius exēplaria tū mēs nr̄a:tum gignēdi uis olī diuinitus acce/
pta cōſeruat.Quapp huic triplex ſubrepit amor nā huiuſcemodi pulchritudo q̄ ab oculis ꝑ ſpūm ad aīum uſqꝫ
peruenit ita nos affectos īuenit:ut uel ad reꝝ ſupernaꝝ ſpeculationē erigi:uel ī rebꝰ agēdis māere:uel poſtremo
ad uoluptatē deprimi prōpti:paratiqꝫ ſimus:Si igit̄ primū:fuerit ſtatī a formæ illius corporalis aſpectu ad eā q̄
ſpiritalis diuīaqꝫ ē formā cōtēplādā erigimur.Sin ſecūdū erit ita nos illā aſpiciēdo ablectabīmus:ut nihil altius
q̄ramus.Sin tertiū:ſtatī ex eo mediocri ſtatu ī turpiſſimā cupiditatē tāgēdi:attrectandiqꝫ rē amatā dilabit̄.Prīo
igit̄ amore nihil ſublīmius.Poſtrēo nil humilius cogitari pōt:īter hos autē ii q medii ſunt:& ſi ad diuina:cæle/
ſtiaqꝫ nō aſcendunt:de humano tamē gradu nō deturbant̄.Eſt igit̄ oīs amor ab aſpectu:ſed amor eius qui ma
gnaꝝ diuinarumqꝫ reꝝ cognitioni deditus eſt:ab aſpectu ad mētē aſcēdit.Voluptuoſi ī turpē tactum deſcen/
dit.Eius autē qui in uitæ ciuilis actionibus uerſatur:ab aſpectu nō deſcendit.Horum igit̄ q tres ſunt amores is
qui ſpeculationē ſequit̄ diuinus:Qui in aſpectu ſolo cōſiſtit humanus appellatur.Qui demum ītactum prola/
bitur:ita ab hoīe degenerat:ut ferinus noīetur.Quapropter cum ī reꝝ oīum ordīe ita collocet̄ hō:ut in cōfinio
poſitus ſit īmortalium mortaliumqꝫ oīum in manu ſua eſt.ut primo illo amore ſupra ſuā ſe conditionem eri/
gat ac ſe deo cōiungat : Eſt itidē & ī manu ſua:ut laſciuo & turpi amore quod hominis eſt exuat:ac ī ferā circe/
is poculis.i.turpiſſimaꝝ uoluptatum illecebris penitus cōuertat̄.Quapropter cū amorē pulchri deſideriū eſſe
diffiniuerimus:cūqꝫ hoīs forma rō ſit q̄ ī aīo ē: nec qcq̄ p̄ter aīum uere hō dici poſſit amor ipſe uerus hoīem a
corporea pulchritudine ad aīum reuocat atqꝫ deinde ab animo ī angelum traducit:Et ab angelo poſtrēo in de
um transfert.Qua qdem re nihil hoī excellentius accidere poteſt cōtra uero amor q corporis formā ſectat̄:nos
ī oīum perturbationum erūnas cōiicit.Nō.n.uerā pulchritudinē:q̄ ſola aī eſt:& in ueritate & iuſtitia cōſiſtit de
ſiderat:ſed illius oblitus corporis formā q̄ aī pulchritudinis umbra eſt exq̄rit.Negligit igit̄ uerā pulchritudinē
ſectat̄ umbrā q̄ ad extremā pernitiē nos deducit.Quā qdē rem apud Orpheum ex narciſſi fabula pulcherrimis
ut poetam decet integmentis expræſſam uidemus.Narciſſus.n.pulcherrimus adoleſcēs ſui uultum nō aſpicit:
ſed eius umbrā in aqua ꝓſequitur:& amplecti conat̄.Suam igitur figurā deſerit.Vmbrā autē nunq̄ aſſequitur:
Vnde ī lachrymas reſolutus cōſumit̄.Per narciſſum.n.adoleſcentem temerarii ac imperiti aīum ītelligamus
qui ſui uultū nō aſpicit:Id.n.ē uerā ac ꝓpriā ſui eſſentiā nequaq̄ aīaduertit:Sed ſuæ eſſentiæ umbrā in aq̄ ꝓſeq
tur:atqꝫ eā amplecti conat̄.Hoc quidnā aliud eſt niſi ꝙ pulchritudinem ī corpore:qd' quidem & fragile eſt &
caducum:& ad ſimilitudinē aq̄ ſemper fluit:q̄ ipſius aī umbra ē admirat̄.Suam ergo figuram deſerit: umbrā

nunq̃ aſſeqtur quoniã aĩus corpus ſectãdo ſe negligit:& uſu corporis nõ impleť neqꝫ ſatiať. Nõ.n.ipm̃ reuera
appetit corpus:ſed ſui ipſius ſpẽm a corpore a forma:q̃ ſpeciei ſuæ imago eſt illectus tanquã narciſſus affectat:
cunqꝫ id minime aduertat:dũ aliud qdẽ cupit:atqꝫ aliud ſequiť deſideriũ ſuũ explere nunquã põt.Qua de cã in
lachrymas reſolutus cõſumiť:qđ iccirco ita euẽit:quia extra ſe poſitus aĩus:& in corpus delapſus:ꝑnitioſis per
turbatiõibus cruciať:atqꝫ corporis ĩfectus ſordibus q̃ſi moriť:cũ iã:corpus potius q̃ aĩus eẽ uideať. Vides ergo
tres eẽ amores:ex qbus diuĩus nos ſupra hoĩem erigẽs deo cõiũgit:atqꝫ ut illo ueluti nr̃o ſũmo bono fruamur:
efficit noſqꝫ ex hoc beatos reddit.Humanus ãt ſi nos ad diuinitatẽ nõ ꝑducit:ĩtra hoĩem ita tamẽ cõtinet: ut in
deteriora nõ labamur.At is q ultimus:eſt quẽqꝫ ego iã totiens ferinũ appello: nõ mõ beatos nõ reddit:ueꝝ ita
nos in nr̃æ naturæ obliuionẽ ĩducit:ut ꝓ hoĩe beſtiã faciat.Et quoniã mihi in nobis p̃ter corpus cognoſcimus
nihil ꝓfecto nos aliud q̃ corpus eẽ putamus:atqꝫ ad ſolas corporis uoluptates nos natos eẽ cẽſentes:illis pẽitus:
ut ĩmũda ſus luto demergi delectamur: Hĩc ĩnumeræ miſeriæ ac grauiſſimæ calamitates nos uexãt exedũtqꝫ
ut uerũ eẽ expiamur ꝓpertianũ illud.Durius in terris nihil ẽ qđ uiuat amãte.Tãtã igiť ꝑnitiẽ: tãq̃ grauẽ peſtẽ
humano generi cõſulere cupiẽs poeta:ita eas in Didone exprimit:Vt nos ꝓ uiribus ab huiuſcemodi ĩſania auo
care coneť.Dixi de amore.Nũc ut ad Maronẽ redeã:imitať apes nr̃ poeta q̃ ex diuerſis floribus id excerpũt qđ
opi ſuo cõducit.Nã in Buc.Theocritũ:in Geor.Heſiodum.Sic in æneide Homeꝝ imitatus eſt.Veꝝ ita tamen
imitatus:ut ex aliis poetis tã Græcis q̃ latinis multa in rem ſuã trãſtulerit:ut ſupra oſtẽdimus:nũc cũ maxime
uarietati ſtuduerit:ĩ hoc q̃rto Didonis amorẽ exprimens.Græcũ appolloniũ imitať:qui de argonautis ſcribẽs
Vulnus amores Medeæ exprimit quem poeta doctiſſimoꝝ uiroꝝ iudicio lõge ſuperauit.¶ Vulnus: nã amor fingiť ſa/
gittis corda trãſfodere.Hinc ꝓpter.Et manus amãtis nõ fruſtra armata ſagittis.Et pharetra ex humeris Gno/
ſia ueraqꝫ iacet.Sed illaꝝ alias aurea:alias plumbea cuſpide eſſe dicit.Oui.& aurea cũ ferit cogit amare: cũ uero
Plumbea percutit fugat amorem.Verſus ſunt.Atqꝫ ſagittifera prompſit duo tela pharetra Diuerſoꝝ opeꝝ fu/
gat hoc facit illud amorem.Quod facit auratum eſt:& cuſpide fulget acuta.Quod fugat obtuſum eſt: & hẽt
ſub arundine plumbum.Differũt ãt uulnus & ulcus.Nã uulnus eſt quicq̃ externa ui aut pulſu corpori infingiť
Vlcus Vlcus ãt eſt ex ĩterni humoris corruptiõe.¶ Alit:nã amorem ĩpſum diuturna cogitatione augemus. Quid er/
go infœlicius amãte:quũ ip̃e ſuas nutriat miſerias.Igni nã p̃ter ſagittas ẽt faces gerere diciť amor.¶ Carpitur:re
cte poſuit.Proprie.n.carpere dicimus ea q̃ paulatim capiendo minuimus. Vnde carpere iter & carpere herbas:
Vtrũqꝫ.n.capiendo minuiť:Sic etiã carpere famã:cũ ueris uel falſis criminibus illatis illã minuimus. Priſci.aũt
in hoc loco.Alit & carpiť pro alebat & carpebať poſitũ dicit.Carpiť ergo.i.minuitur amãtis corpus:& macilẽ/
tum:aridumqꝫ reddiť.Nam cum uis ipſa naturæ duobus ſimul actionibus ſufficere penitus non poſſit animi
amantis intentio in aſſidua amati cogitatione tot ſe uerſat illic & naturalis complexionis uis omnis intenta ẽ:
ideoqꝫ neqꝫ cibus in ſtomacho perfecte cõcoquitur:quo fit ut maior pars in ſuperflua excremẽta habeat ſed id
etiã quod in nutrimentũ reſeruatũ eſt:crudius ad epar trahitur:ab eoqꝫ etiã ſecunda decoctione male decoqui
tur.Quo fit ut & paucus oĩno ſanguis & is quidem crudior per uenas trahať:unde neceſſe eſt ut mẽbra oĩa tũ
inopia:tum cruditate alimenti extenueņť ac palleſcãt.Præterea quõ aĩus intendit: illuc & ſpiritus aduolãt. At
aĩus in amãti imaginẽ phãtaſiæ infixã: ipſumqꝫ amatũ rapiť.Ergo ſpiritus quoqꝫ illuc feruntť:ibiqꝫ reſoluunť
& cũ ſpiritus ex ſubtiliſſima ſanguinis parte in corde creenť:opus eſt ad cõſumptos ſpũs reſtaurãdos puri ſan/
guinis frequentiſſimo alimento.Quãobrẽ cũ ſubtiliores quæqꝫ ac lucidiores ſanguinis partes in ſpũs reſtaura
tione exhalent:maculoſus craſſuſqꝫ atqꝫ ater reſtat ſanguis.Hinc macilentus:ſqualiduſqꝫ efficiť amãs:& melan
colicus reddiť:Nã ex ſicco:atroqꝫ atqꝫ craſſo ſanguine attrabilis efficiť.Vides ergo q̃re cæco igni tecto carpatur
amãs.¶ Cæco: occulto:nã q̃to occultior eſt tãto uehemẽtior.Oui.quoqꝫ magis tegiť tectus magis eſtuat ignis.
Vel qa amor cæcus pingiť:quoniã lumine rationis priuat eos quos efficit.Multa uiri uirtus: decoꝝ ſeruat poe
ta:Nam cũ caſtiſſimã:& ex oĩbus partibus temperatam finxiſſet Didonẽ: nõ fiebat ueriſimile illã niſi grauiſ/
ſimis cauſis in amorẽ ĩpelli potuiſſe.Neqꝫ ĩ amorẽ pẽitus laſciuũ & ferinũ: ſed inhumanũ q aliquo mõ diuinũ
quoqꝫ ſaperet:nõ ergo capta ẽ a prĩcipio forma ſpecie ue corporis:Sed multa uirtute uiri q̃ admirata ẽ:& admi
rãdo amare cœpit:ĩcœpit igiť irrepere uitiũ ĩ eã ſub uirtutis ſpecie.Aliter.n.capi mulier tẽperata nõ poterat: cũ
ãt patefacta iã eẽt amori uia ꝑ uirtutẽ ĩcœpit admiſcere aliqd deterius:ſed nõ tamẽ malũ.Nã obtulit hoĩs nobi/
litatẽ generis:q̃ illã uehemẽtius colligaret ac demũ illã iã iſtis rebus occupatã ip̃a corporis ſpecie ac pulchritudi
ne aggrediť:ut tãdẽ a pudico ĩ ĩpudicũ trahat nã cũ ueluti ĩ nr̃is allegoriis oſtẽdimus ꝑ Didonẽ uitã actiuã & ci
uilẽ ĩtelligamus:ẽ qdẽ ip̃a uita ciuilis a prĩcipio ita ĩſtituta ut ad uirtutis finẽ dirigať.Veꝝ cũ ĩ rebus corporeis
& mortalibus uerſeť illaꝝ illecebris delinita uirtute ad laſciuiã deflectit:ac degenerat: ſed redeo ad didonẽ:quã
cũ a prĩcipio tẽperatã ĩduxiſſet nõ uult illã ad ĩtẽperãtiã niſi ꝑ cõtinẽtiã ad ĩcõtinẽtiã deduci.Nõ.n. ab extremo
ad extremũ niſi ꝑ mediũ itur.Quapp ut hæc oĩa uideamus. Virtus ẽ q̃dã q̃ facit ne ĩ aliq̃ turpẽ libidinẽ defera/
Tempe rantia mur.hãc ãt tẽperãtiã appellãt.Quã ita diffiniũt eẽ firmũ:modeſtũqꝫ rõnis dominiũ libidinẽ:cæteroſqꝫ ĩportu/
nos aĩ motus quodã uigore coercẽs:huius cõtrariũ ẽ:ĩtẽperãtia.Vtraqꝫ ãt iſtaꝝ habitus ẽ.Ergo illa uirtus: hæc
uitiũ.Cognoſcimus ãt habitũ factũ eẽ aut ĩ uirtute aut ĩ uitio:cũ id agimus:& libenter & cũ uoluptate nulla in
parte repugnãte aĩo.Ergo q tẽperatus ẽ ſine labore aliquo ſine aliq̃ moleſtia uolẽs:libẽſqꝫ & cũ uoluptate ab oĩ
libidine ita abſtinet:ut gaudeat cũ id agit.intẽperatus ãt & ip̃e libẽs & cũ uoluptate ĩ oẽ gẽus libidinũ fluit:ĩter
ãt tẽperãtiã:& ĩtẽperantiã cõtinẽtia ẽ & ĩcõtinẽtia :ĩn qbus quoniã nõ adhuc factus ẽ habitus pugna apparet &
difficultas.Ergo cõtinẽs abſtinet qdẽ a libidinoſa uoluptate ſed pugnat in eo ſenſu aduerſus rationẽ:ĩuituſqꝫ co
giť.Incõtinẽs uero & ipſe pugnat ſed tãdẽ uinciť rõ & appetitus inobediẽs:& tãq̃ ꝑuicax ſuperat in hoc appeti/
tus turpiter cupit:& trahit rõnẽ.Ergo nec ſiſtit:nec paret rõne ĩ eo uero q ẽcõtinẽs appetitus ſiſtit. Nã a rõe ita
cohibeť ut q̃uis efferri cupiat tñ firmet ueſtigia nec ulterius dilabať:nõ tñ paret.Siqdẽ parere ẽ qđ iubeť libẽter

exeq Appetitio hoīs cōtinētis nō oē qđ ratio iubet exequit̄:nā illa duo rō pcipit & ne appetat & ne agat turpi/ter. Appetitus primū pceptū negligit ſcđm ſeruat:ſed nō pfecte. Nā quis abſtineat a uoluptate quā cupit coact9 abſtiet. Coacte āt facere cogi poti9 ē q̄ obtēperare. Tēperatus āt utrūq̨ pceptū libēter exequit̄. Q uapp cū Pla. de icōtinēte loquit̄:ait illū deniq̨ cū errata ſua cognoſceret pœnitere:Et qa ut ait Seneca:pricipiū ſalutis ē penitē/tētia:iccirco ait Pla. deīde illū frena iponere cupiditati. Habes igit̄ qd ſit tēperātia:qd cōtinētia:qd icōtinētia:qd deniq̨ itēperātia. Quo āt pacto didonē ex tēperata cōtinētem reddat atq̨ ex cōtinente icōtinētem poſtremoq̨ itēperatā paulo inferius exprimemus. Neq̨ tamē,q̄rat aliqs quomodo poſſet mulier i habitu uirtutis cōſtitu/ta īde dimoueri nā & ſi ſumma ſit difficultas tollere habitū tamē nō ē de rebus ipoſſibilibus pſertim in uirtutibus ciuilibus:Nā in purgatoriis & i his q̄ ſunt aī iam purgari lōge alia rō eſt:quin & ipſe poeta illā ab habitu dimotā oſtendit nō facile Sed adhibita ui cupidinis:quem deum in reliquos deos poſſe nō fabuloſe fabulantur.

Gentis honos:hærent infixi pectore uultus:
Verbaq̨:nec placidā mēbris dat cura quietē.
Poſtera Phœbea luſtrabat lampade terras.
Humētemq̨ Aurora Polo dimouerat umbrā:
Cum ſic unanimē alloquitur maleſana ſororē:
Anna ſoror:quæ me ſuſpēſam iſōnia terrent?
Q uis Nouus hic nr̄is ſucceſſit ſedib9 hoſpes?
Q uē ſeſe ore ferēs? q̄ forti pectore & armis?
Credo eqdē:(nec uana fides) genus eē deoꝝ:
Degeneres aīos timor arguit. heu quibus ille
Iactatus fatis:quæ bella exhauſta canebat?

¶SER. Gētis:non æneæ:ut ſit uelut excuſatio:ſed Dardania nūinibus:aut Veneris. ⁋ Infixi pectore uultus:uerbaq̨:tale & illud ē:Illū abſens abſētē: auditq̨ uidetq̨ duo tāgi qbus potiſſimū gignūt̄ amores formā uidelicet & eloquentiā. ⁋ Nec placidā mēbris dat cura qetē:aut pēitus qete caruit:ut placida epitheton qetis ſit. aut habuit qdē qetē:ſed nō placidā. i. turbatā ſōniis:un̄ ipa paulopoſt:Q uæ me ſuſpenſā iſōnia terrē? ⁋ Poſtera phœbea luſtrabat lāpade terras:circūlocutio orietis diei:ſecūdū. n. & tertiū librū Aeneas per noctē:i cōuiuiis Didōis narrauerat:licet ut ſupra diximus Vir. iſta q̄ p naturā neceſſe ē fieri plerūq̨ cōtēnat. ⁋ Luſtrabat:aut illuſtrabat:aut re uera luſtrabat .i. purgabat:nā nox quodamō polluit mundū:aut luſtrabat:circuibat curſu ſuo ab orietē i occidētē. ⁋ Humētē umbrā:qa nox oīs hūida ē:ut Noctis lētus non deficit humor. Et nihil itereſt utrū umbrā an noctē dicat. nox. n. umbra terræ ē:ut ſupra Inuoluēs umbra magna:terrāq̨:polūq̨. ē ēt hyſterō ,pterō i ſenſu. Aurora .n. pcedit ſolē. ⁋ Cū ſic unanimē:de rē pudēda locuturā paꝝ fuerat ſororē eligeř:niſi ēt unanimē: dicim9 āt unanimus & unanimis:ſicut iermus & iermis. ⁋ Maleſana: nō plene ſana:amor uitiata Male. n. plerūq̨ nō:plerūq̨ mīus ſignificat:ſicut ue:ut uecors:ueſan9:q̄q̄ male & pnicioſe ſignificat:ut Luca. Sic male deſeruit. ⁋ Inſōnia terrēt. & teret & terēt legit̄:ſed ſi teret legerim9:iſōnia erit uigilia. hoc. n. maiores iter uigilias & ea q̄ iſomnis uidemus itereſſe uoluerūt:ut iſōnia generis fœmini & nūeri ſingularis uigiliā ſignificaret. Inſōnia uero generis neutri nūeri pluralis:ea q̄ p ſomniū uidem9:ut Sed falſa ad cælū mittūt iſōnia manes. Sciēdū igit̄ qa ſi terret diximus:antiq̄ erit elocutio. Inſomnia. n. licet Pacuuius & Ennius frequēter dixerīt:Pli. tū excluſit:& de uſu remouit. ſed ambiguitatē lectiōis hæc res facit:ꝙ nō ex apto uigilaſſe ſe dixit:ſed abuiſſe qetē iplacidā. i. ſōniis iterruptā:ut itelligamus eā & iſōniis teritā:& pp terorē ſōnioꝝ uigilias quoq̨ ppeſſā. ⁋ Nouus:magnus:ut Pollio & ipe facit noua carmīa. ⁋ Succeſſit ſedibus:ut Succedoq̨ oneri:& Succedūt tecto. ⁋ Q uē ſeſe oř ferens:ut Obſtupuit prīo aſpectu ſidōia Dido:itē Nāq̨ ipa decorā cæſariē nato genitrix lumenq̨ Iuuentæ. ⁋ Forti pectore & armis:ut ēt alibi Ilioneo audierat dicēte:Quo iuſtior alter nec pietatē fuit:nec bello maior & armis. ſane ſubaudi eſt:& bene uirtutis cōmemoratiōe excuſat ſupradictā pulchritudinis laudē. ⁋ Credo eqdē genus eē deorū:Nec .n. uana fides eſt. i. falſa : nam Degeneres aīos arguit timor:ideſt probat ipugnat. ⁋ Heu:per hoc amoris ipulſus oſtenditur. ⁋ Iactatus fatis:tu Q uis te nate dea per tanta pericula caſus? ⁋ Bella exauſta canebat:finita:terminata:quod nimiæ uirtutis eſt:nam inchoare bella quorumlibet eſt:uincere uel finire paucorum.

¶DONA. Fixi:figi ea dicunt̄ q̄ facile auelli nō poſſunt:& hæret qđ nō pōt repari. ⁋ Vultus:ad corpis laudē Verba āt ad aīum referas. ⁋ Q uietē:diuerſa res ē ſomnus:& amor:Ergo æneas quieſcebat:Dido inquieta erat. ⁋ Anna ſoror:Elegit ſororē:& unanimē:cui turpiorē amorē cōfiteret̄. Neq̨ tamē apte:ſed p iſinuationē lōgo circulo uerboꝝ cōfeſſa ē. Quæ me ſuſpēſā iſōnia terrēt. Patior iſōnia dū cōſidero nihil eē i hoſpite:quod pſerri nō debeat. ⁋ Quis nouus:noua in illo ſunt oīa tam in corpore q̄ in aīo:neq̨ unq̄ i alio uiſa:& hæc dicuntur pro amantis animo. ⁋ Quē ſeſe. o. ſ. q̄ gratū q̄ iocūdū ē q̄ uiro forti cōueniens:ꝙ tacet:ꝙ loquitur:ꝙ mouetur. Laudatur etiam æneas hic ꝙ nō amauit ut uulgaris & turpis:ſed amatus q:nō tamē ab ea quæ eēt pudoris abiecti: ſed eſſet perita conſilio. Veneris & cupidinis fraude. ⁋ Heu:incipit ſenſim confiterī ꝙ amet ꝙ dolet caſus eius.

¶CHRI. Infixi. p. nam quæ uehementer cupimus e mente nunq̄ amouentur. Humentem umbram:noctem:quæ umbra terræ eſt:& humeſcit:nam humore per diem a ſole attracto:neq̨ ab eo aſſumpto humeſcit. ⁋ Maleſana: nos ab amore dehortatur cum inſanos reddat. ⁋ Terrent:nā uiſis nocturnis horreſcit animus uel terret inſomnia:ideſt uigilia propter uarias cogitationes quæ animo adueniunt. ⁋ Anna ſoror:Optimum initium patheticæ orationis nam a noīe proprio incipit:ut oſtendat ꝙ amice & familiater apud ſororem conqueratur:Sic Terren. O mea Glycerium quo is te perditum:Et crebris interrogationibus ac diſſoluto rem auget. ⁋ Quis nouus. q. d. cui nullus unq̄ ſimilis inuentus ſit:ergo nouus ſine exemplo. ⁋ Credo:equidem ex nimio amore eſt ꝙ non ſolum hæc credat ratione quoq̨ cur credat affert. ⁋ Heu:uis amoris exprimitur:cum doleat pteritis:& quæ iam euaſerit eius malis:ex hac admiratione illius fortitudinis innuit illum idignū tam iniqua fortuna fuiſſe. Si mihi non animo fixum ſapientiſſimus poeta cum didonē in ipſa pudicitia temperantiæ habi/

tu confirmatam oſtendiſſe recte nunc antea q̃ intẽperatam inducat primo illam ex temperata cõtinentẽm: de/inde ex cõtinenti incontinentem fieri demonſtrat ac poſtremo in uitii habitum deducit. Fuerat. n. a pricipio tẽperata: ubi ait. Tum breuiter Dido uultum demiſſa profatur. Nunc uero Veneris cõſilio & cupidinis uiribus ac poſtremo uirtutibus ac pulchritudĩe æneæ impulſa labaſcit: & de habitu tẽperãtiæ in quo bene uolens & ſine difficultate opabat̃ deiecta nõ. a bono adhuc diſcedit: ſed impugnat Ratio aduerſus appetitum. Qui olim obtẽperans fuerat nũc ab ea deficit: uicit tamẽ adhuc ratio: & idẽ agit nũc dido: ꝙ agebat dũ erat tẽperata: ſed cũ dif/ficultate: ĩ ipa. n. tẽperãtia nulla erat pugna. Nã appetitus ita obtẽperãs erat ratiõi: ut pene illi cõiũctus cũcta ꝓ illius ĩperio exequeret̃: nũc uero in cõtrariũ nitit̃ inſurgit. n. appetitus. Cũ uulnus alit Venus: cũ cæco carpitur igni. Cũ hæret infixi pectore uultus & cũ huic uni poteſt ſuccũbere culpæ. Cũ ſentit ueteris ueſtigia flãmæ: ſed tamẽ ĩ hoc acerrimo certamĩe tãdẽ ſuccũbit: cũ decernit̃ a ratiõe. Sed mihi uel tell⁹ optẽ prius ima deiſcat. Paulo uero poſtea cũ ad tot acerrimos hoſtes blãdæ ſororis ꝑſuaſiones accederẽt: ſupior euaſit appetitus & rõnem q̃uis inuitã traxit factaq; ẽ mulier ex cõtinẽti ĩcõtinẽs: Vnde eſt illud His dictis ĩcenſum animum inflammauit amore. Spemq; dedit dubiæ mẽti ſoluitq; pudorẽ: ac demũ ꝑ incontinentiam obduxit habitum intemperan/tiæ: quod oſtenditur cũ ait: nec iã furtiuũ Dido meditat̃ amorẽ. Spemq; dedit dubiæ menti ſoluitq; pudorem.

Si mihi non animo fixũ: immotumq; ſederet:
Ne cui me uinclo uellem ſociare iugali:
Poſtq̃ primus amor deceptam morte fefellit:
Si non pertesum thalami: tædæq; fuiſſet:
Huic uni forſan potui ſuccumbere culpæ.
Anna (fatebor enim) miſeri poſt fata Sichei
Coniugis: & ſparſos fraterna cæde penates
Solus hic inflexit ſenſus: animumq; labantem
Impulit: agnoſco ueteris ueſtigia flammæ:
Sed mihi uel tellus optẽ prius ima dehiſcat.
Vel pater oĩpotẽs adigat me fulmĩe ad ũbras:
Pallenteis umbras Erebi: noctemq; profundã:
Ante pudor q̃ te uiolem: aut tua iura reſoluã.
Ille meos: primus qui me ſibi iunxit: amores
Abſtulit: ille habeat ſecum: ſeruetq; ſepulcro.
Sic effata: ſinus lachrymis impleuit obortis.

¶ SER. Fixũ immotũq; ſederet: cogi ſeſe optat q̃ ſic negat. ¶ Sederet: placeret: ut Et ſedet hoc aĩo. ¶ Vĩclo iugali: ſynæreſis ẽ: ꝓ uĩculo. Iugali ãt ꝓpter iugũ: qđ ĩponebat̃ matrimõio cõiungẽdis: unde etiã Iuno iugalis dr̃. ¶ Primus amor. i. maritus. ¶ Deceptã morte fefellit: figurate dixit: morte ſua decepit me: & fefellit. ¶ Perteſũ thalami tædæq; fuiſſet: perteſus participiũ ẽ ſine uerbi origine: & regit genitiuũ ut hoc loco: nã gẽitiuus ſingularis ẽ & accuſatiuũ: ut ꝑteſus ignauiã ſuã. ¶ Huic uni forſã potui ſuccũbere culpæ: ſingula ꝓnũciãda ſũt: ĩgẽti enim dicta ſũt libra & moderatiõe: qbus cõfeſſioni deſiderii ſui quãdã iniicit refre/natiõnẽ. ¶ Culpæ: ꝑpãti quũ ritũ: quo repellebant̃ a ſacerdotio bis nuptæ. ¶ Fatebor. n. bene uno ſermõe & culpã expreſſit & neceſſitatẽ. ¶ Fateri. n. & coacto/rũ ẽ & culpabiliũ. ¶ Miſeri poſt fata ſichei: aut mulie/bri er dixit miſeri: aut mortui ſecundũ Ciceronẽ: q in tuſculanis miſeros mortuos uocat: aut certe ob hoc miſeri: cuius iã obliuiſcit̃: aut ſic occiſi. ¶ Spſos fraterna cæde penates: ſi Didõis diſpſos ꝑ fugã ĩtelligimus ſi fratris pollutos cruore. ¶ Inflexit: qa ſupra ait: Fixũ ĩmotũq; ſederet. Inflexit a rigido propoſito deuiauit. ¶ Labãtẽ ĩpulit: ĩpulit & labare fecit: non. n. lababat: q ante immobilis fuerat. cauẽdũ ſane ne labẽtẽ cõtra metrũ legamus: nã la lõga ẽ: ut Labere nympha polo. ¶ Veteris. u. f. bene ĩhoneſtã rẽ ſub honeſta ſpecie cõfitet̃: dicẽs ſe agnoſcere maritalis cõiugii ardorẽ. ¶ Sed mihi uel. t. o. p. i. de callide ac ſi diceret poſſe ſe cõiũgi Aeneæ: ſi mors ſecuta nõ fuerit. ¶ Pallẽteis. u. herebo ĩ herebo: alii. he/rebi legũt. ¶ Aut tua. i. r. pp uĩculũ iugale. ¶ Abſtulit amores: cũ illo cõſũpta ſũt deſideria & uoluptates. ¶ Sinũ. l. i. ob. Sinus dicimus orbes oculorũ. i. palpebras: q̃ a palpitatiõe dictæ ſunt: nã ſemꝑ mouent̃. Impleuit ãt iõ qa lachrymæ plerũq; ſe ĩtra oculos tenẽt: & plene ꝑmiſit excuſationẽ iis lachrymis: prioris cõmemoratione mariti.

¶ DONA. Si mihi ñ: adeo illũ ꝓbat ut illũ iudicet dignũ matrimõio ſuo niſi priori cõiugio ſit decepta. ¶ Sed mihi uel tel. confeſſã de amore melius ꝓuenere ſibi mortẽ dicit. ¶ Ille primus: oſtẽdit ſorori uiã neceſſariæ per/ſuaſionis: ut qđ erat amoris impulſu factura: hortatu aliẽo magis facere uideretur: ait. n. ſemel nupſi: habeãt ille q̃uis mortuus pudoris mei pignus: qui mihi florem uirginitatis eripuit: & ſecum habeat: ac ſuo ſepulchro cõſeruet: & ſic obliq; dicit. Quid dubitẽ nubere: cũ alterius nuptias ſepultus ille non uideat: nec ſentire poſſit. Sufficiat illi quod præcipuum habuit uirginitatis meæ decus tuliſſe. Relinquat uiduam neceſſitatibus ſuis in ſer/uire: & ſentit fidem debitam illi ſuſtulit mors: q̃ nouitatem q̃dam procurauit. Vis maior urget & intollerabi/lis cogit: impune ſecundi coniugii fortuna ſuſcipitur: & ſi aliquid manes ſentire poſſunt impune præcatur. La/chrymas: quas effundebat uel recordatione ueteris mariti: uel ꝙ rogatur id facere quod animo reſpuente dam/nauerat. ¶ Obortis: ſubito cohortis: Sic. n. fit quãdo dolore aĩ funduntur: Contra Sinone lachrymiſq; coactis.

¶ CHRI. Perteſum: tedet. n. ĩ uoce actiua præteritum habet: perteſum ẽ in uoce paſſiua. ¶ Tædæ: pro face ponitur. Cæterum tæda arbor eſt de qua diximus in Geor. ¶ Huic: tam graui tam uehementi. ¶ Vni. q. d. tali: ut exemplo careat. ¶ Inflexit ſenſus: mouit appetitum: & repugnantem rationi fecit & deduxit a uia recta. Veteris. u. f. oſtendit q̃tus ſit amor cum circa hæc principia notet cũ eẽ ſimilẽ illi q fuerat maximus. Ima tellus: imæ terræ ꝑtes: ut eo hiatu deuoluat uſq; in cẽtrũ. ¶ Dehiſcat: ualde hiſcat: ut nulla ſit retẽtio tuenti: Viget autem hæc ratio: ſed cum appetitu certamẽ init. ¶ Vel pater om. auget: nã minor pena eſt per hiatum ad inferos deduci q̃ Iouis fulmine percuſſam eodem trudi. ¶ Pallentes. u. e. n. q; p. excludit elyſiorum camporum lucos ubi beatæ degunt & in manifeſta luce & a mœna uerſantur. Vnde eſt Solemq; ſuum ſua ſydera norunt. Et tartara: expri/mit ubi nocentes puniuntur. ¶ Sic effa. ſ. quia repugnat appetitus rationi & coactus obtemperat.

¶SER. Anna refert:ſuaſoria ē oī pte plena:nā & purgat obiecta:& oñdit utilitatē:& a timorē pſuadet.¶O lu ce magis dilecta.i.dilectior:nā antiq frequēter ꝓ cōparatiuo iūgebāt particulā magis.tale & illud ē: Nate mihi uita quōdā dū uita māebat Care magis.¶ Sola ne:ſola ne mœrēs ī oī carpis iuuēta:¶ Nec dulcis natos pp libe ros q fuit cā ſecūdi matrimōii:ut Iu.ſed placet urſidio lex iulia tollere dulcē Cogitat hæredē alii male iungunt natos Veneris Cupidinē & Aeneā.¶ Veneris nec pr̄.uoluptates.Homen.τατεδωρα αφροδιτης.¶ Id cinerē aut māes credis.c.ſe.pp illd:qa marito iurauerat:ut nō ſeruata fides cineri ꝓmiſſa ſicheo.bñ extēuat dicēdo nō animā:ſed cinerē:& māes ſepultos.Dicit āt ſecūdū epicureos:q aīam cū corporē dicūt pire.¶ Eſto:aduerbiū cōcedētis:& ē græcū.¶ Flexere mariti:nō q erāt ſed q eē cupiebāt.Alii ītelligūt ægrā mariti:ut ſit genitiꝰ ſingularis.i.triſtē pp maritum.¶ Nō ante tyro:aut in tyro ac ſi diceret tyri:aut certe τυροφεν.i.de tyro:ut dardanꝰ heſpia.¶Deſpectus iarbas: rex libyæ q Didonē re uera uoluit ducerē:& ut hēt hiſtoria:quū hoc negaret carthagini ītulit bellū:cuiꝰ timorē cū cogereť a ciuibus:petiit ut ante placaret manes mariti:& ex ædificata pyra ſe ī ignē pcipitauit.ob q rē Dido.i. uirago appellata ē:nā Eliſſa ꝓprie dicta ē.¶Ductoreſq; alii: ergo Iarbas ductor.¶ Quos aphrica terra:derriuationes frequēter ſūt maiores prīcipalitate:īterdū pares īueniunť:raro minores:uñ ſupra lacæna notādū diximus. ¶Triūphis diues.i.bellicoſa.¶ Placito ne etiam pugnabis amori:ac ſi diceret contempſiſti eos q diſplicebāt: nū quid etiam placito amori repugnabis:& eſt græcum pugno tibi:nam nos pugno tecum dicimus.

Anna refert:O luce magis dilecta ſorori:
Sola ne perpetua mœrens carpere iuuenta:
Nec dulces natos:Veneris nec præmia noris.
Id cinerem:aut manes credis curare ſepultos:
Eſto:ægram nulli quondam flexere mariti.
Nō Libyæ:nō ante Tyro deſpectus Hiarbas:
Ductoreſq; alii:quos Aphrica terra triūphis
Diues alit:placito ne etiā pugnabis amori:

¶DONA. O luc.m.d.ſ.oñdit cām meri cōſilii fuiſſe:cū ex amorē loqť:& deīde aggrediť deſtruerē cauſas pp q̄s ipa negauerat ſecūdas nuptias.Nec dulces.n.honeſtā cām ꝓponit:ne libidinis ſed liberorū creādoꝝ cā illā hortari uideať.¶Id.c.a.i.hic cū deferre cōtēdis:neſcit honorificētiā tuā:Cū aīa.n.ſēſus moriētis extīguiť totū īteritꝑ ditq; obſequiū qſqs illud nō hoī ſed cineri ꝓrogaē cōtēdit.¶Eſt.æ.cū adhuc eſſes ægra ex recēti dolorē:nulli flexerūt te.nūc nō repugnabis placido amori.¶Hic ge.ur.exprimit qď obſcure dixit quoꝝ cōſ.ar.poſt aūt multa neceſſaria:q ſupius poſuit addit faciēdi neceſſitatē ſingula cū metu diſcurrēs:dicit ergo:nō cōſideras te pegrinā & ī locis pegrinis te īperiū uelle fūdarē:& oīa initia pſertim imperii hr̄e laborē durū. Qď fœmina & ſola paras urbē fūdare:cum in numeræ gentes poſſint te magno numero urbium īfeſtare:q uiribus & ferocitate ualet.

¶CHRI. O luce.m.d.ſ.oratio ē ī generē deliberatiuo:& arguit a tuto & honeſto.Captat beniuolētiā & attētionē:cū oſtēdat tm̄ illā amare.In primis āt demōſtrat qbus bōis caritura ſit:ſi uoluptate & liberis ſi amori illi repugnet:& cōfutat q illa dixit de Sycheo.¶ Mœrēs:Eſt mœror ſecūdū ſtoicos ægritudo flebilis.¶ Sepultos.q.d. ſēſu carētes.Loquiť ex ſnīa Ariſto.q ait mortuos parū de ſupis curare.¶ Māis:ꝓ manes ſecūdū Priſcia. ¶Delubra:diximus ea tēpla eē ī qbus eēnt ſimulachra deoꝝ delibrata & decorticata:nā ut ē apud Pl.quis ſtatuaria ars apud Italos uetuſta fuerit:ut apparet ī Hercu. ab Euādro ſacrato ī foro boario:q triūphalis dr̄ & p triūphū triūphali habitu ueſtiť.Itē ī ano gemīo:q a Numa dicatus ē digitis:ita figuratis ut.ccclxv.notet:quo & anni & tpis ſe deū indicet: tū uſq; ad deuictā aſiā ſimulachra deoꝝ potiꝰ lignea fuerūt:unde legiť ī urbe populōia ſimulachrū Iouis ex una uite fuiſſe:nā ita magnæ ac craſſæ uites reptæ ſūt ut ī metapōto tēplū Iunonis colūnas ex uite hūerit.¶ Quāq̄ apud priſcos nulla fuit dei iago.Clemēs.n.ait numā regē moſayca uſū diſciplia inſtituiſſe nullā imaginē deo tribuere.Vnde annis.clxx.nulla imago neq; ficta neq; picta ī tēplis deoꝝ uiſa fuit.Ita occulte ſignificauit nullo mō niſi mēte ad dei ſimilitudinē hoīem uenirē poſſe:ait Euſe.de ꝓpa.euā.Plutar.āt ait:ex ligno priſca deoꝝ ſimulachra fieri ſolita.Ex hoc.n.pria apollini ī delo ſtatua ē:ex hoc palladi q ſuo ēt tpe apud atheniēſes fuiſſe ſcribit: Itē Iunōis apud ſamios:ut Callimachus aſſerit.Peras ēt q primus argolicæ Iunōis tēplū cōdidit:& Calythiam filiā ſuā antiſtit cōſecrauit ex piri trūco illi ſimulachrū fixit.Lapidē.n.rē durā & inanimē ī deoꝝ effigiē celare nolebāt.Aurū uero & argētū īſœcūdæ terræ colores putabāt.Hæc Plutar.Plato uero ī legibus ait terra & ueſta deoꝝ ē habitatio.Nemo igiť ex ea cæteris diis ſimulachra faciat.Aurū uero & argētū īuidioſa poſſeſſio eſt.Ebur aīam depoſuit:Ideoq; ad ſimulachra deoꝝ ineptū ē.Aes & ferrū belli ſūt iſtrā.Pacē ꝓpiationē ſecūdū Marcellū.¶Bidētis:ꝓ bidētes ſecūdū Priſcia Refert āt Marcellꝰ:q exiſtimāt bidentes oues a Virgi.dictas ꝗ duos habeāt dentes peſſime ītelligūt.Nā hoc mōſtri genus ē.Sed melius intelligi poteſt ſi bīēnes dixerit auctoritate Pōponii.Mars tibi uoueo factūrū ſi unquā redierit bidenti uerre & Nigidius figulus ait bidental uocari ꝗ bimæ pecudes īmolenť.Macr.āt refert ī libris pōtificalibus legi bidētes prīo dictas.d.lr̄a ad hiatū duarū uocaliū īteriecta:ut ē redamare & redire ꝓ remeare & reire:& redarguere ꝓ rearguere.Hyginius tamē:q ius pōtificiū ignorauit:dixit bidētes eē hoſtias:q p ætatē duos dētes altiores habēt per quos ex minore ī maiorē traſcēdiſſe cōſtat æſtatē.Seruii aūt ſnīam ſcripſimus ī eo.Pōpeius uero refert bidētal tēplū quodā dici ꝗ in eo bidentibus hoſtiis ſacrificareť bidētes aut eſſe oues dētes duos lōgiores cæteris habentes.¶ Legiferæ:Ouid.Prima.Ceres unco glebā dimouit aratro.Prima dedit fruges alimētaq; mitia terris:Pria dedit leges cereris ſť omnia munus.Sunt qui dicant eandē eſſe q iſis quæ ægyptiis leges dedit.Fuit aūt Ceres Saturni & Opis filia Ouid.ex ope Iunonē memorat cererēq; creatā Semina ſaturni:tertia ueſta fuit.Ops.n.terra eſt:Saturnus uero tēpus interpretatur.Cererē igiť q fruges ſunt terra ac tēporum qualitates ꝓducunt:ſed de hac in Geor.latius dictum eſt.¶ Tyro:ait Stra.in deſcriptiōe phœniciæ poſt orthoſiam & eleuctēꝝ ē tripolis:quæ nomē aræ accepit.Tres.n.urbes hēt Tyrum Sidonē:& Aradum.Non igitur mirum ſi Didonem:quæ tyria fuit ſidoniam appellet uicinitate.

Delubrum

Bidētes

Bidētal

Ceres

¶SER. Hic getulæ urbes:ad terrorē urbes dixit:nā mapalib⁹ habitāt.¶Infrēi:aut ſæui:aut q equo ſine freno utunt.¶Inhoſpita:barbara:aſpa.¶Deſerta ſiti regio:ĩhabitabilis.Dicit āt xerolibyē.i.partē africæ aridā q̄ ē ĩter tripolī & pētapolī.& bn̄ teret dicēs iuxta eē aut bellicoſas gētes:aut deſerta loca:un̄ non ſperat auxiliū.¶Lateq; furētes barcæi:Hi lōge ſūt a carthagīe:un̄ addidit Late furētes:Hi ſecūdū Titianū ĩ chorographia Phenicē naꝰuali quodā certamīe ſupauer.Barce āt ciuitas ē pētapole os:q̄ hodie ptolemais dr̄ nā Cyrene & barce regiæ fueꝛrūt:quæ ſingulis dederūt ciuitatib⁹ noīa.¶Germāiq; minas:pp auꝝ qd' ei(ut ĩ prio diximꝰ)tulerat.¶Diis eqdē auſpicibus:hoc dicit:dii auſpices ſūt matrimonii: æneā huc uēire fecerūt.Nuptiæ.n.captatis fiebāt auꝰguriis:ut Luc.Cōtēptiq; auſpice Bruto.¶Iunōe ſecūda:q̄ pēſt ꝯiugiis:un̄ Iuno gamilia dr̄.¶Teuiſſe:pfeꝰciſſe ĩpleſſe.¶Coniugio tali.i.uiri fortis:qd' iō dicit: qa ſcit a Didōe dictū.¶Veniā:aut beneficiū:aut re uera ueniā piurii.ſ.ut Nō cineri ſeruata fides ꝓmiſſa ſicheo.¶Sacriſq; litatis:diis litatis debuit dicere.nō.n. ſacra:ſed deos ſacris litamꝰ.i.placamus.ergo noue dixit:ſed diſtīguēdū ē:ut dicamꝰ ſacris.i.p ſacra litatis .ſ.diis.¶Indulge:da operā:ut Indulgēt uīo & uertūt crateras ahenos.¶Aquoſus oriō:corripuit ratiōe ſuꝰpradicta dū pelago.ꝓtēde naufragis fluctꝰ aduerſa nauigatiōe iactatis ꝓcellarū nomē oppōe:Hoc eſt & flāmare aurū:& artē docere pcādi.¶Nō tractabile:aſperū ītractabile pp tēpeſtatē.¶Incēſū īflāmauit:ut Horatiꝰ:Oleū adde camīo:¶Soluitq; pudorē:pp uīcula caſtitatis.Delubra:delubrū dictū ut ſupra pp lacū: in quo māus ablunt uel pp tectum coīūctū:aut certe ligneū ſimulacrū delubrū dicimꝰ a libro:hoc ē raſo ligno factū:qd' græce ξοανον dr̄.¶Pacēq;:beniuolenꝰtiā.¶Per aras exquirūt.i.ſacrificādo explorant:an dii uelīt huic rei cōſentire.dicēdo āt p aras auſpicalē artē oſtendit:unde eſt: Et ſpirantia conſulit exta.¶Maꝰctant:uerbum ſacrorū per euphemiſmum dictum: ut adolere:nam mactare eſt proprie magis augere.

Non uenit in mentē quorū conſederis aruis?
Hinc Getulæ urbes genus inſuperabile bello:
Et Numidæ īfreni cingūt:& inhoſpita Syrtis:
Hinc deſerta ſiti regio:lateq; furentes
Barcæi?quid bella Tyro ſurgentia dicam:
Germaniq; minas?
Diis eqdem auſpicibus reor:& Iunone ſecūda
Huc curſum Iliacas uento tenuiſſe carinas:
Q uā tu urbē ſoror hāc cernes?q̄ ſurger regna
Coniugio tali Teucrum comitantibus armis?
Punica ſe quantis attollet gloria rebus?
Tu modo poſce Deos ueniam:ſacriſq;:litatis
Indulge hoſpitio:cauſaſq; inecte morandi:
Dū pelago deſæuit Hyems:& aquoſus Oriō:
Q uaſſatæq; rates:dū nō tractabile Cælum.
His dictis incenſum animū īflāmauit amore:
Spemq; dedit dubiæ menti:ſoluitq; pudorem.
Principio delubra adeunt:pacemq; per aras

¶DONA Inſupabile:& īfreni īuīcibiles oñdit.¶Infreni:q ſuis legibus uiuētes nollēt alieno impio ſubiugari.¶Inhoſpita:nō qđ nō ſuſcipiat hoſpites:ſed q̄ īhūanitatis cā oīs formidet aduenięs uel oderit pegrīos.Hoc ipm cīgūt hēt magnā uī:nā cīger ē ambir:ut īfiniti mōſtrent īimici undiq;:ne p illos neue ēt p deſerta fugere poſſis.¶Germāi.m.hoc ut ualidiſſimū poſuit:q̄ſi.d. addet q mare obſidebit ne fuger poſſis.Poſtrēo illi hoc cogitanꝰdū ꝓpōit:cui īperiū ſit futura:ſi careat liberis.¶Diis.e.poterat timer Dido Iunōi hoc nō placer:ſed cōiecturaliter remouet.Anna ait.n.ſi nollēt dii nobis cōiūgi troiāos:nūq̄ illi noſtra littora tetigiſſēt: &:credit Iunonē ꝓcuraſſe ut troiāi a pr̄ia pellerēt:ut huic r̄gno fauerēt.¶Quā.t.u.ſi ſola tm̄ regnū paraſti:qd facies troiāis adiuta?Ergo fauorē deoꝝ ſacrificiis cōcilia.¶Indulge.h.i.illoꝝ pegrīationē uberiꝰ foue:ne deficiētibꝰ rebꝰ troiāi recedere cogāt.¶Cauſaſq; i.m.ꝓtēde cās q̄ illos a nauigatiōe arceāt.¶Incēſū i.ſ.bis r̄pete.ſ.aīū ĩcēſū amor īflāmauit amore:nā data ſpe cōmodi ex his q̄ ꝓ futura dicebat adeo dubitationē remouit:ut oīs uerecūdia & pudor ceſſerit.

Numiꝰdæ Getuli ¶CHRI. Nō uēit ī mētē.q.d.adeo parū te circūſpicis:ut nō r̄corderis īter q̄ īmāes gētes uerſeris?¶Getulæ:de his Salu.ſcri.africā initio habuer getuli & libyes aſpi īcultiq;:qbus cibꝰ erat caro feria:atq; hūi pabulū ueluti pecoribꝰ.Neq; lege neq; īperio cuiuſq; r̄gebāt:uagi palātes:q nox cogebat:ſedes hēbāt.¶Nūidæ:ait Hero.hos ſuis pueris ī triēnio tpoꝝ uēas īurer:ne phlegma.i.pituita ī pnitiē corpis decidat.Verū qa dolor ille ītēſiſſimꝰ & peſtifer:quē ſpaſmō græci uocāt:ex ipa īuſtiōe oriri poſſet hirci uria locū īuſtū ſpargūt:& ꝓfecto ſiue hoc ſit ſiue alia res oībus gētibꝰ ualētiores uiuūt:nūidæ pſæ fuerūt:q defūcto ī hiſpāia Hercule ab exercitu eiꝰ cū mediis in africā enauigarūt:& ibi deficiēte materia ad domos edificādas alueos nauiū īuerſos ꝓ tuguriis habuere.Inde p cōnubia getulis admixti ſūt:& qm̄ uagātes alia:deīde alia loca petebāt: ſeipſos numidas appellauerūt: ait Salu.¶Barcæi: battꝰ ex thera īſula colōiā ī libyā ī regionē Axiriſtō nomē ē duxit.Atq; hic ſeptīo āno ī cyrenē cōceſꝰſit:populūq; cyrenēſiū auxit:Batto ſucceſſit.Ageſilaus:& huic alius battus q cū ſolus regnaret eius fratres in liꝰbyā migrātes barcē cōdidere.Ait Hero.at Stra.ait barcē ptolomaidē appellatū.Eſt āt poſt arſionē ¶Quā urbē: q̄ ægregiā q̄ nobilē:q̄ potētē cū duplicatæ erūt uires.Cū troiāos tuis adītuxeris.Erit ergo uoluptuoſa ex cōiugio tanti & tam pulchri uiri.Augebitur imperii maieſtas aucto populo:& pulſo eo ī quo nunc ex timore uiues nacta tantas troianoꝝ uires.¶Punica ſe.q.d.augebit imperium tuum uiribus troianoꝝ & tamē oīs gloria ī tuos redundabit:nam punica & troiana regna dicent.Mira ergo auxeſis:ut nō ſolū tuta uerūetiā in ſumma utilitate uiuere poſſit.Recte aūt hoc collocat poſt approbationē.¶Tu mō.p.oſtēdit rē uoluptate: honeſtate & utilitate plenā:nūc facilē facit.Si dii inuocabunt:ſi indulgētiorē ſe ī hoſpitem pbebit:ſi occaſionē hyemis q̄ illos nauigare prohibet:nō omitte.¶His animum:Terentiana ſentētia eſt:ait.n.Symon qua demonſtratur quam noxia ſit res aīo ægroto ſi improbū aſſumet magiſtrū.¶Dubiæ mēti:nam cū aīus in dubio eſt paulo momento huc uel illuc īpellitur.¶Soluitq; pu.At q.contra Platonis:quem ſemp obſeruat:ſn̄iam dici ur:q. illa ex amore puꝰdorem ſoluat:ait.n.Plato pudorem & ſtudiū ab amore oriri.Hic autē dicit ab amore extingui:ſed Pla. intelliꝰ

git de diuino amore:qui nos ab omni turpitudine remouet iniecto pudore:& ad oẽs ægregias res impellit ad dens ſtudiũ qđ ẽ uehemens applicatio aĩ ad aliqd peragẽdũ:ſed Pla.de diuĩo amoꝛ loqꝛ.Poeta ferinũ deſcribiꝛ.

Exquirũt:mactant lectas de more Bidentes
Legiferæ Cereri:Phœboq;:Patriq; Lyæo:
Iunoni ante omneis:cui uincla iugalia curæ:
Λ Ipſa tenẽs dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis uaccæ media inter cornua fundit.
Aut ante ora deum pingues ſpaciaꝛ ad aras.
Inſtauratq; diẽ donis:pecudumq; recluſis
Pectoribus:ĩhians ſpirantia conſulit exta:
Heu uatum ignaræ mẽtes:quid uota furentẽ?
Quid Delubra iuuãt?ẽ mollis flãma medul/
Interea:& tacitũ uiuit ſub pectore uulnus:(las

CSER. Lectas bidẽtes:nõ uacat lectas.Moris.n.fuerat:ut ad ſacrificia eligerenꝛ oues:qbus nil deeſſet:ut ĩ ſexto:Nũc grege de ĩtacto ſeptẽ mactare iuuẽcos.Bidẽtes ãt dictæ ſꝛ q̃ſi biẽnes:qa neq; mĩores aut maiores licebat hoſtias dare.Sunt.n.ĩ ouibus duo eminentiores dẽtes ĩter octo:q nõ niſi circa bimatũ apparẽt: Λ nec ĩ oĩbus:ſed ĩ his q̃ apte ſacrificiis iuẽiunꝛ.¶ Legiferæ cereri:leges.n.ĩpa dr̃ ĩuẽiſſe:nã & ſacra ip⁹ theſmophoria uocanꝛ:ſed hoc ĩõ fingiꝛ qa ante ĩuẽtũ frumẽtũ a Cerere:paſſim hoĩes ſine lege uagabanꝛ:q̃ feritas ĩterrupta ẽ ĩuẽto uſu frumẽtoꝝ:Poſtq̃ ex agroꝝ diuiſiõe nata ſꝛ iura.¶ Phœboq;:q p̃eſt auſpiciis:qbus urbes regunꝛ.¶ Patriq; lyæo:qa ut ſup̃ dixim⁹ aptæ urbib⁹ libertatis ẽ de⁹:uñ ẽt Marſyas ei⁹ miniſter ẽ ĩ ciuitatib⁹ libertatis ĩdiciũ:& cõis hoc hẽt ſenſus ſacrificabat ĩgt põ nũinib⁹:q̃ urbi p̃ſunt:q̃ſi nuptura ꝓ utilitate reipublicæ. Deĩde Iunoni cui curæ ſꝛ nuptiæ.ẽ ẽt ſenſus altior:nã facturi aliqd ante aduerſos placamus:& ſic ꝓpitios inuocamus:ut Nigrã Hyemi pecudẽ:Zephyris felicibus albã:Ergo mõ nuptura placat ante Cererẽ q̃ pp raptũ filiæ nuptias execraꝛ: Apollinẽ q expers uxoris ẽ.Liberꝝ:q niſi raptã cõiugẽ hr̃e nõ potuit:& ſic Iunonẽ cõciliat.¶ Cui uĩcla iugalia curæ:qa ẽ & curretis & matrona:& regina.¶ Cãdẽtis:cãdidæ:pticipiũ ẽ ꝓ noĩe.¶ Media ĩter cornua fundit:nõ ẽ ſacrificiũ ſed hoſtiæ exploratio utrũ apta ſit.¶ Ante ora deũ:ãte ſimulacra.¶ Spaciaꝛ ad aras:matronæ.n.ſacrificaturæ circa aras faculas tenẽtes ferebanꝛ q̃ſi cũ quodã geſtu:uñ Salu.Saltaꝛ elegãti⁹ q̃ neceſſe ẽ ꝓbæ.¶ Inſtauratq; diẽ donis: mũerib⁹:q̃ aut diis offerebat:aut donabat tyriis uel troianis.Inſtaurat ãt ĩõ:qa iã ſupra ſacrificauerat:ut Simul Aenean in regia ducit tecta:ſimul dĩuũ tẽplis ĩdicit honores.¶ Inhiãs:ĩtẽta ꝑ ſollicitudinẽ.¶ Spirãtia:palpitãtia: q̃ſi adhuc uiua.¶ Heu uatũ ignaræ mẽtes:nõ ſacerdotes uitupat q̃ſi neſcios futuroꝝ:ſed uĩ amãtis exprimit:& ĩde uituperat ſacerdotes q admonuerũt nõ crediturã:nã oĩa futura a ſacerdotibus p̃dicta eẽ ſequẽs ĩdicat locus: ut Multaq; p̃terea uatũ p̃dicta prioꝝ.¶ Eſt uerbũ ĩdeclinabile ẽ:nã frequẽter deficit. Eſt ãt huius poſitio edo es ẽ. Inuenimus:ſed qđ abolitũ ẽ edo edis edit:uñ ẽ edere & cõcedeꝛ qđ hodie nõ dicimus.nã ab eo qđ eſt eẽ & cõeſſe facit:quo tpe ẽt ꝓ p̃ſenti utimur:ut uolo eẽ.Nã ĩdefectiuis tẽpora pro tẽporibus põimus: ut odi noui memini: odiſſe noſſe meminiſſe:etiam pro præſenti ponuntur:nam odire nouire:meminere non poſſumus dicere.

CDONA. Legiferæ:qa populoꝝ cõſenſus niſi legibus retineri nõ poſſit.¶ Phœbo:ut ĩ futurũ ꝓſperiora p̃ficeret q̃ optabanꝛ.¶ Libero:ut p̃ſtaret lœtitiã ſẽpiternã.¶ Iunoni:qa coniugiorũ tenet pleniſſimã poteſtatẽ.¶ Ipſa tenẽs:alii alia faciebãt ipſa ſacerdotis munere fungebaꝛ.¶ Pĩgues:pecoꝝ corporibus oneratas.¶ Spatiaꝛ: eũdi & redeũdi uices crebras ꝓcurabat.¶ Inſtaurat:ſæpius hoc faciebat: ut ꝓduceret diẽ uolens diutius hr̃e p̃ſentẽ quẽ amabat.¶ Heu ua.i.fiebãt ab ĩprudẽtib⁹ ſacra nullis amoꝝ neceſſitatib⁹ ꝓfutura.Fiebãt ab iis q ſibi uelutĩ uaticinãdi ſciam uẽdicabãt:& cũ aliud augereꝛ nõ ĩtelligebãt didonis ardorẽ.Profuturos ſe arbitrabãꝛ ĩis q̃ ĩter uẽiẽte ignoratiõe neſcirẽt:Qui.n.q̃ ſoluebãꝛ diis uota ꝓdeẽ poterãt amãti cũ ardor iã ĩmoderata ĩcẽdia ađdicet.

CCHRI. Paterã:poculũ ẽ dictũ qđ patẽs ſit:eſt ergo latinũ nomẽ.Crater uero græcũ: ſed de poculis in Bu. dictũ eſt.¶ Cãdẽtis uaccæ:oſtẽdit ꝙ ex magno affectu parauit hoſtias maiores:ſed de his ĩ Ge. Hĩc alibi clitũne greges.Elegii ãt uaccã maxĩe pp Iunonẽ:cui uaccã ſacrificabãt:refert ãt Pli.ꝙ apud antiquos deoꝝ honori in ſacris nihil aliud excogitatũ erat q̃ ut auratis cornibus hoſtiæ dũtaxat maiores ĩmolarenꝛ hĩc Iuue.Et auratã Iunoni cedit iuuẽcã.¶ Spatiaꝛ:tãgit illorũ opinionẽ:q delubra ea tẽpla dicũt q̃ ante ſe areã habẽt.¶ Inhiãs:cũ aliqđ uehementer cupimus aĩus relictis cæteris actionibus illi uni hæret uñ aptis oculis patẽtibuſq; auribus neq; uidemus qcq̃ neq; audimus.Quin ẽt uis illa q̃ mẽbra cõtieꝛ ab officio auertiꝛ:unde oĩa ſtupẽt.Hĩc os aptũ remanet qđ hiare dicimus.Quapropter poetæ ſubſequẽs pro antecedẽti hiare & inhiare.i. uehementer cupe dicũt ſic in Geor.Hic ſtupet attõitus roſtris hũc plauſus hiantẽ Per cuneos geminatus.n. populiq; patrũq; corripuit. ¶ Spirantia:& hic ĩpatientia expectãdi ex nimio amore oſtendiꝛ:ut hoſtias adhuc ſemiuiuas apiret. Sũt ãt duo hoſtiarũ genera:altero in quo tãtũ aĩa dedicaꝛ:ut aĩaq; litãdũ argolica: alterũ in quo aruſpices futura p̃uidẽt ut hic dicebaꝛ ãt hæc aruſpicina ab ara & ĩſpiciendo:qa in ĩpa ara aptã hoſtiã ĩſpiciebãt:arupices.n.duas fibras.i. duo in iecore capita ita diuidebãt ut alterũ ſacrificãti alterũ parti aduerſæ darent:inde uiſcera ꝓſectabãt.Hinc ꝓſecta dicunꝛ.Luc.Et laui calido ꝓſecta cerebro.Pro re ãt maxĩa habebãt:ſi qđ in extis nõ ꝯſuetũ appareret:uñ cũ ſacrificãti apud laurentũ Scyllæ in capite uitulini iecoris ſimilitudo coronæ apperet regnũ illi portendi aruſpices dixerũt:ſed & color futura oſtendebat.Luca.Teruit ĩpe color uatẽ.Circa mortẽ Marcelli iecur ĩn extis defuit.Triſtia exta piacularia erant.Item ſi hoſtia ab ara ꝓfugiſſet:aut pcuſſa mugitũ dediſſet:aut alia pars q̃ peteret cederet.¶ Exta: dicta ſunt ꝙ extent.i.emineant & ſunt ꝓprie cor & pulmo: quia in parte ſuperiore locanꝛ: ſed etiam lien & iecur exta dicunꝛ:quia ſuper inferiora inteſtina locanꝛ:hæc oĩa cõplexa eſt antiquorũ religio: & caput extoꝝ iecur dixerunt.¶ Heu ua.i.m.fortaſſe rep̃hendit uates q putent amorem aliqbus ſacris pelli poſſe hæc ãt exclamatio adiuncta repetitioni & interrogationi uim ac grauitatem & pathos affert orationi.¶ Medullas:ut oſtendat uehemẽter ĩternũ amorẽ Tacitũ:cæcum & occultum.Mutuaꝛ ãt ab auditu id qđ eſt uiſus.

Inhiare

Profecta

Exta

Λ honor is et munus [illegible] in Var. lib. 5. p. 74. ex Plutar. symp. l. 8. cap. 8.

¶SER. Vrbe furẽs:furor.n.ẽ amor:ĩ quo nil ſtabile:uñ & Cupido puer ĩducit̃:q̃ſi ĩſtabilis & infans:q nõ poteſt fari:uñ ẽ paulopoſt:Incipit effari:mediaq; ĩ uoce reſiſtit.¶ Qualis cõiecta cerua ſagitta:ſatis cõgrua cõparatio.¶ Creſſia:cretẽſia:nã græce cres facit:uñ ẽ cres & creſſia facit latĩe cretẽſis.¶ Agẽs telis:urgẽs pſequẽs.¶ Neſcius:ignoratus:latẽs:nõ q ceruã neſciret:& rara ſũt uerba:q̃ cõtrariũ ſignificãt:nã uector quũ ſit ,pprie q uehit ĩuenimus ẽt eũ uectorẽ dici qui uehitur:ut Luca.Vectoris patiens tumidum ſuperenatat amnem.Et uenia eſt hæc ſola pauoris Vectorẽ non noſſe tuũ.tale eſt & formidoloſus quũ ſit timidus:& timendũ ſignificat.Tale & alumnus q alit & qui alitur:hoſpes q accipit & qui accipitur.cum.n.exigat ratio:ut noĩa uerbalia agentis hẽant ſignificationem:pro paſſiua ſignificatione plerumq; ponuntur.¶ Fuga:curſu:ut Simul arua fuga:ſimul æquora uertit:nã intelligere nõ poſſumus fuga:quũ dicat peragrat.Peragrare.n.eſt circũire inquirendo.¶ Dictæos:cretenſes Ceruæ uulneratæ dictamum q̃runt:ut in duodecimo legimus:Nõ illa feris ĩcognita capris Gramina.¶ Letalis arundo:,ppter futuꝝ omen Didonis.¶ Sidonias:Pygmalionis:uel Sichei.¶ Vrbem paratam: paratam ad illud pertinet:quod Aeneas propter ciuitatem nauigat:ſed alii mouent q̃ſtionem quõ paratam:quum paulopoſt inferat:Pẽdent opera interrupta:minæq; muroꝝ:ſed paratum poteſt dici cui paululum etiam ſupereſt:unde eſt Minæq; murorum ingẽtes.¶ Incipit effari:mediaq; in uoce reſiſtit:ſic Horatius:Cur facunda parũ decoro inter uerba cadit lingua ſilentio?¶ Labente die:quia in uſu non erant prandia:ut Iuue. Exul ab octaua Marius bibit.¶ Demens:quia ea quæ nouerat cupiebat audire.

Vritur infelix Dido:totaq; uagatur
Vrbe furens:qualis coniecta Cerua ſagitta:
Quã ,pcul incautã nemora inter creſſia fixit
Paſtor agens telis:liquitq; uolatile ferrum
Neſcius:illa fuga ſiluas:ſaltuſq; peragrat
Dictæos:hæret lateri letalis arundo.
Nunc media Aeneam ſecũ per mœnia ducit:
Sidoniaſq; oſtentat opes:urbemq; paratam.
Incipit effari:mediaq; in uoce reſiſtit.
Nunc eadem labente die conuiuia quærit:
Iliacoſq; iterum demens audire labores

¶DONA. Tota uagat̃ urbe furẽs:Cũ oĩa fruſtra agerentur ex nimio amore nullo in loco cõſiſtere poterat:& uaganti totius ciuitatis ſpacium non ſufficiebat.¶ Qualis:Didonẽ ceruæ ſyluas ciuitatis:mobilitatẽ ceruæ Didonis diſcurſibus ſagittam paſtoris ſagittæ cupidinis comparat.¶ Sidonias opes:nec ſua præſentia ſupflua uideretur:Et oſtendebat urbem paratam:ut a nauigandi cupiditate auocaret.¶ Incipit effari: præcidebat contextum uerborum:ut loquendi ſpacia proferret in longum.¶ Iliacos:conſumptis omnibus inuentionibus redibat ad ea quæ prius erant narrata miſere illum detinere cupiebat.

¶CHRI. Qualis cõ.cõparatio ex Home.ſed loco maxĩe q̃drãs.Cretẽſes.n.uenenatis ſagittis petũt ceruos:ad illi ad dictamũ currentes illo guſtato uenenũ:ferrũq; e uulneribus pellunt.¶ Dictamũ:ſiue diptamũ:nã utroq; modo ſcriptũ inuenio apud medicos:ſecũdũ Dioſco.dr̃ pulegiũ ſilueſtre:& bathĩ:folia hẽt maiora & lanoſa ſuper oẽm fruticẽ uelut lana ineſt illi:ſed nec florẽ hẽt nec ſemẽ.Eſt & aliud genus diptami folia habens ſimilia ſiſimbrio:ſed uirgã maiorẽ ſupra qua florẽ ormino agreſti habet ſimilẽ & maiorẽ & nigrũ & molem: cuius folia odorẽ habent ſiſimbrii.Pli.aũt ait a uulneratis aĩalibus diptamũ comeſtũ ſtatim de uulnere terra deiicit:& poſt multa dicit q ſpecies ſit pulegii:antiq pulegiũ Martis dixerũt.Habet eandẽ uirtutem quã pulegiũ:ſed uehementiorẽ.Ait ẽt Serapio:Defert̃ ex ĩſula creta alia ſpẽs dictami:cuius folia foliis ſiſimbrii ſimilia ſint:ſed uirgas hẽt maiores:& in ſummitatibus ſunt folia ſimilia follis origani agreſtis nigri coloris & pulchri: odor autẽ in eo tenet mediũ inter ſiſimbriũ & ſaluiã:diptamũ ẽt ſuffitu educit ab ortus & cõbuſtũ fugat uenenoſa.¶ Neſcius:neſcitus:ſicut uector q uehit & q uehit̃:ſic fœlix & q dat & q accipit fœlicitatẽ:uel dixit neſciꝰ:ut oſtẽderet licuiſſe feræ uulneratæ diutius euagari:qm̃ nõ inſectabat̃ illã uenator:qppe qui illã uulneraſſe neſciret.Nã ſi ſciuiſſet cito illam fuiſſet aſſecutus.¶ Cerua:ceruus mulcetur fiſtula paſtorali:ſi cernit arcum & ſagittas miratur.

Calamꝰ ¶ Hæret: ſic & Didonis uulnus q̃uis tota urbe uagetur hærebat.¶ Harundo:calamus calami ſubtiliores cãne ſunt:& ut refert Plini.Calamis orientis populi bella conficiunt.Calamis ſpicula addũt quæ irreuocabili hamo noxia mortẽ accelerant.His armis ſolẽ ipſum obũbrant pp quod ſerenos dies optant.Odere uentos & imbres:q inter illos pacẽ eẽ cogũt.Aegyptii igit̃ æthiopes:arabes:indi:ſcythæ:bactri:parthi his armis utunt̃.Nullus tamẽ ſagittis eodẽ Plinio teſte calamus aptior eſt q̃ qui in rheno bononienſi amne oritur:cui plurima ẽ medula:põduſq; uolucre:& cõtra flatus peruicax:ſed libyco nõ eadẽ gratia.¶ Paratam: a quo opere turpius erat deſiſtere.¶ Per mœnia du.Sidoniaſq; oſtentat opes:Duo ponit quibus maxime gaudẽt amantes. Nam & rem amatã libenter apud ſe habẽt:& ſi qua pulchriora habent:nõ ſine uanitate oſtentãt.

Oſtẽdere Nã oſtendere eſt ſimpliciter demonſtrare:

Oſtẽtar̃ Oſtẽtare uero eſt ad põpã:gloriamq; oſtendere.¶ Incipit effari:ſignum maximi amoris eſt: cũ oratione integra nõ poteſt uti amans:ſed ut puer ĩterrumpit.Hanc rem mire oſtendit florentinus Petrarcha in eo lyrico.Ben chio tabia guardato da mẽzogna iuxta mia poſſa & honorato aſſai ingrata lingua nõ pero giamai renduto honore:ma fato mi uergogna.Che quanto piu il tuo aiuto mi biſogna p damandat mercede alhor ti ſtai ſemp̃ piu freda:& ſe parole fai ſono impfecte & come dhom che ſogna:Sed dicet aliqs cũ amor cautus:calliduſq; ſit ẽt eloquens erit.Vnde eſt illud diſertum faciebat amor.Eſt qdem diſertus amãs:ſed ſæpe uel ſubito interuentu uel uehementi aliq̃ cogitatiõe ita cõſternat̃:ut oĩa e memoria excidant:ſubitoq; muteſcãt.¶ Labente .d.ex more Romano q ſemel indie & id poſt ſolis occaſum cibum capiebãt:hinc Iuuenalis Exul ab octaua marius bibit:Eamq; cœnam appellabant.

Prãdiũ Deinde ceptum eſt ut bis indie epularent̃ primamq; epulatiõem prandium dixerunt ſed de hoc raro meminerunt ſcriptores niſi in uita laſiuiori ut ſæpe in comicis uidemus.

¶SER. Narrantis ab ore:ut eũ ĩtuerenť:& hoc loco ꝑ oĩa amãtis affect⁹ exprimiť. ¶ Obſcura luna.i.nox: nã nil tá cõtrariũ eſt lunæ q̃ obſcuritas:uel altius ĩtelligit: nã cũ ꝑ ſe luna corpus opacũ ſit.unde luna lux aliena dr̃: a ſole.n.lumé accipit:uñ & græce σελήνη:ꝙ σέλας.i.lucé hẽat ἄνω.i.ſupne hoc é a ſole. ¶ Sola:ſine eo qué amabat:nã regĩa ſola eé nõ poterat.é aũt Plauti:q ĩducit amatoré inter multos poſitũ dicenté ꝙ ſolus ſit. ¶ Mœret: ꝑ diphthongũ eſt triſtis eſt:aliter ſignificat militat:ut ære merẽt paruo.ſane mereor aliud é. ¶ Abſens abſenté: Teré.Præſens p̃ſenté eripi abduci ab oculis. ¶ Imagine capta:ob amãtis ſimilitudiné. ¶ Minæ:eminẽtiæ murorũ:q̃s pinnas dicũt. ¶ Peſte:amore:incẽdio:ut Et toto deſcẽdit corpore peſtis. ¶ Nec famã:honeſtã.ſ.ſane τῶν μέσων eſt:qđ & in bono põt accipi & in malo. ¶ Furori:iã nõ amori. ¶ Aggrediť:cũ calliditate loquitur. ¶ Egregiã uero laudé:Irõia é:iter q̃ & cõfeſſioné ſola ĩtereſt ꝓnũciatio:& ironia é quũ aliud uerba:aliud cõtiet ſéſus. ¶ Puer:fili⁹.παῖς græce dixit. ¶ Duorũ eſt:bene ceſſit maſculino fœmininũ. ¶ Adeo:multũ:ut Teré.Adoleſcenté adeo nobilé. ¶ Veritã te mœnia noſtra:nã legimus Quo ſe iunonia uertãt hoſpitia.ꝑꝑ illud Haud tãto ceſſabit cardĩe reꝝ. ¶ Mœnia noſtra:Iunonis hoſpitiũ. ¶ Modus:finis. Iuue. Nullo qppe mõ milleſima pagina ſurgit. ¶ Quo nũc certamine tãto:qd opus eſt certamine? ¶ Pacé æternã: nõ indutias tẽporales. ¶ Habes qđ tota mẽte petiſti: ꝑꝑ illud:Noſtrã nũc accipe menté. ¶ Paribuſq; regamus auſpiciis:æquali poteſtate:& ab eo qđ p̃cedit id qđ ſequiť.& ductũ eſt a comitiis in qbus iiſdé auſpiciis creati:licet ſimul nõ crearenť:paré tamé habebãt honoré ꝓpter eadé auſpicia:unde & cõſules pares ſunt: quũ neceſſe eſſet ut unus prior crearetur. ¶ Phrygio ſeruire marito:emphaticos:ac ſi diceret exuli.

Expoſcit:pendetq; iterum narrantis ab ore.
Poſt:ubi digreſſi:lumenq; obſcura uiciſſim
Luna premit:ſuadẽtq; cadẽtia ſidera ſomnos:
Sola domo mœret uacua:ſtratiſq; relictis
Incubat.illũ abſens abſentem auditq;:uidetq;:
Aut gremio Aſcaniũ genitoris imagine capta
Detinet:infandum ſi fallere poſſit amorem.
Nõ cœptæ aſſurgunt turres:nõ arma Iuuẽtus
Exercent:portus ue:aut propugnacula bello
Tuta parãt:pendent opera interrupta:minæq;
Murorum ingentes:æquataq; machina cælo
Quam ſimulac tali perſenſit peſte teneri
Cara Iouis coniux:nec famam obſtare furori:
Talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis.
Egregiam uero laudẽ:& ſpolia ampla refertis.
Tuq;:Puerq; tuus:magnũ:& mẽorabile numẽ
Vna:dolo:Diuom:ſi fœmina uicta:duoꝝ eſt.
Nec me adeo fallit:ueritam te mœnia noſtra
Suſpectas habuiſſe domos Carthaginis altæ:
Sed qs erit mod⁹?aut quo nũc certamĩe tãto?
Qui poti⁹ pacẽ æternã:pactoſq; Hymenæos
Exercemus:habes quod tota mente petiſti.
Ardet amans Dido:traxitq; ꝑ oſſa furorem.
Cõmunẽ hũc ergo populũ:paribuſq; regam⁹
Auſpiciis:liceat Phrygio ſeruire marito:

¶DONA. Illum abſens:tantũ fallebatur amãtis animus:ut abſentem uidere & audire ſibi uideretur. ¶ Non cœptæ:mirifice mortalitas expreſſa eſt: nam cũ multa mala ĩ amore inſint illud p̃cipuũ qđ negociorũ oĩum obliuioné inducit.Eadé.n.dido q̃ inſtabat operi regniſq; futuris:nũc oĩa omittit & cũ omiſerit tyrii duoq; q ſtabãt ardentes:oĩa nũc deſerunt: unde oſtendiť rectoré cõplere oĩa cũ inſiſtit cũ uero contra omnia frigeſcere.Quã ſimul aggreditur: per hoc oſtendit aliquid inuidioſe ſe eſſe dicturam.Tractatus ueneris magnus atq; aſtutus cernitur.

¶CHRI. Pẽdet ab ore:Nã amantes oĩa q̃ ab amato dicunť q̃liacũq; ſunt admiranť. ¶ Si fallere poſſit amoré:q̃ſi dicat conabať impoſſibilia:nã amor falli nõ põt. ¶ Nõ cœptæ aſſurgũt:miſerabilis cõqueſtio ex ꝑſona poetæ:& q uelit oſtendere q̃tas uires habeat amor quãq; ꝑnitioſas mortaliũ generi:cũ demõſtret eã reginã:q̃ paulo ante ſapientiſſima fuerat & incõdenda urbe ſolertiſſima amoris ueneficiis ita immutatã eé:ut ẽt maximaꝝ reꝝ curã negligat.Auget p̃terea cõqueſtiõis grauitaté repetitio.turpiſſimum.n.eſt ré inceptã deſerere. ¶ Turres:q̃ ꝑtinẽt ad ſaluté cõſeruãdã. ¶ Nõ arma:unde é corruptio moꝝ. ¶ Port⁹:q ſi negligať:nõ ſit fertilitas. ¶ Propugnacula:qbus tuti eſſe poſſint:ergo magna facta eſt oĩum in deterius ĩmutatio:cũ ſupra ſcriptũ ſit.Stabãt ardẽtes tyrii. ¶ Tali.q.d.q̃ oĩum maxima:ꝑnitioſiſſimaq; oĩum ſit. ¶ Saturnia:ex ſyderis malignitate facile frauduléta mens oſtẽdiť. ¶ Egregiã:orõ é in genere deliberatiuo:quo ſuadere cupit ueneri ut omiſſis dolis aptã cõſtituat pacé.Eſtq; eius initiũ a ualidiſſima argumentatiõe:ut ſit ſtatĩ uehemẽtiſſima a turpi:cũ nihil turpius eé poſſit q̃ duos diuos fraude mortalé ſuperare.Vtiť aũt ironia:q̃ eſt cũ aliud uerba ĩdicãt: alius aũt ſenſus ineſt:ut egregia interea coniunx.Hãc niſi grauitas ꝓnunciatiõis & perſpicuitas rei adiuuerit uidebiť fateri qđ negat.Quid aũt differat ironia q̃ eſt ſchema ab illa q̃ eſt tropos oſtendit Quinti. ¶ Tu & puer tuus:q ambo magna numina eſtis. ¶ Magnũ &.m.n.ironia nõ ad naturã ipſoꝝ deoꝝ:nã ipſos poetæ maxĩos fingũt:ſed ad p̃ſens factũ:nã ſequẽti uerſu ꝓbat ignominioſum illis eſſe:ſi fœmina & una fœmina ubi nũerus & natura impar é ſi ſuperata nõ ab una neq; ab uno:ſed e duob⁹ nõ hoĩbus ſed diuis:& nõ aperto marte ſed dolo:ergo ſingula uerba huius uerſus uehemẽter operanť.Vna fœmĩa uicta dolo duoꝝ diuoꝝ.Simile é illud terẽtianũ Vna lachrymula:quã oculos uix ui expreſſerit. ¶ Nec me:noui te timere noſtrã urbẽ ꝓpter eas q̃ intercedunt inimicitias. ¶ Sed qs erit modus.q.d.hic ꝓgreſſus in infinitũ utriq; ꝑnitioſus erit. ¶ Quin potius:optĩa proponit Quis.n. pacẽ æternã ꝓ bello nõ malit:Cũ bella nulla alia cã ſint ſuſcipiẽda niſi ut in pace degať. ¶ Pactos hymenæos:nã ſpes eſt duraturæ pacis ipm cõiugiũ. ¶ Pathos hy.paciſcamur & exerceamus. ¶ Habes:cũ uictoriã ſis nacta:q̃re hãc pacé quã tuis honorificis cõditiõibus ꝓpono:cũ regina in ſuo regno florens æneæ exuli ſeruire ſubſtineat.

¶SER. Dotaleis ty. regalē ſpectauit ꝑſonā. ¶ Permittere dex. q̄ſi ꝑ mãus cõiũctionē & ſecũdũ ius locutus ē. ¶ Olli: aut illi aut tũc. cætera ꝑ parẽtheſim dicta ſunt. ¶ Simulata. m. hoc ē talibus aggredit̃. ¶ Libycas auer. o. ab ſolutior ē qdē hæc elocutio: ſed uerior & magis figurata ē illa Libycas auerteret oras: nã plerũq; trahit̃ ſchema: ut aliquo ituri nõ ad locũ: ſed de loco ſignificationē ponamus: ut ſi dicas de cãpania ab eo ĩ tuſciã: hõeſtius ē q̄ ſi dixeris eo de cãpania ĩ tuſciã. nec hoc tñ hoc loco fecit: ſed pluribus. hinc. n. ē: Ripã ue iiuſſus abibis? ¶ Ingreſſa uenus: calliditatis ē: ut ſupra. ¶ Fortũa ſe. hæc ad caſum ꝑtinet. ¶ Fatis in. fe. biñ oĩa tetigit: qb⁹ res hũane regunt̃. caſum: fata: uolũtatē deoꝝ. ¶ Aut fœdera iũgi: ſi fœdera: ꝑ ſe plenũ ē: ſi fœdere ad populos ꝑtinet. ¶ Tibi fas aĩum tẽtare p̄cando: ſic Aeolus: Tuus o regina qd optes Explorar̃ labor. ¶ Perge: ſeq̄r: bene aliud agẽs: aliud oſtẽdit. ante ē. n. Iunonis officiũ ex matrimõio: ſic uſus uenereꝰ. unde paulopoſt: Adero & tua ſi mihi certa uolũtas. ¶ Excepit: ſubſecuta ē. ¶ Iſte labor. ſ. exploratiõis a Ioue. ¶ Cõfieri: cõ abundat: ut Fata renarrabat. ¶ Retexerit. o. quē nox tegebat. ¶ Nigrãtē: nigrũ: ꝑticipiũ ꝓ noĩe. ¶ Alæ: eqtes: ob hoc alæ dicti qa pedites tegũt alarũ uice. ¶ Trepidant: feſtinant: ut Hic me dũ trepidi crudelia limĩa linquũt. ¶ Indagĩe: feraꝝ inquiſitiõe. ¶ Deſup in. qa aer ē Iũo. bene hic ſe facturã dicit qd̄ hẽt in ꝑtãte. ¶ Nocte opaca: nubiũ caligine. ¶ Oē ciebo: ꝓ totũ. oē. n. numeri eſt: totũ quãtitatis. ¶ Tua ſi mi. cer. uo. hoc ē ſi tuũ ẽt ſubſequatur officiũ. ¶ Cõnubio: nu naturaliter lõga ē: ab eo quod eſt nubere: ut Cõnubia nr̃a reppulit: ſed mõ metri cã corripuit. ¶ Nõ aduerſata: legit̃ & auerſata. ¶ Iubare exorto: nato lucifero: nã ꝓprie iubar lucifer dr̃: q̄ iubas lucis effundat: unde iã qcqd ſplendet iubar dr̃: ut iubar argẽti gẽmarũ ē ãt lucifer ĩterdũ Iouis: plerũq; Veneris ſtella: unde ueneris dicta ē: ut Quē uenus aũ alios aſtrorũ diligit ignes. Sane mõ hyſteron ꝓterõ eſt in ſenſu. Iubar. n. p̄cedit aurorã: & facit hoc iubar huius iubaris. ¶ Retia rara plagæ: multi diuidũt: ut ſit retia rara maiora: plagas minora ĩtelligamus: alii plagas ꝑ diffinitionē accipiũt: ut intelligamus Quæ ſũt rara retia plagæ ſciẽdũ tñ ꝓprie plagas funes dici illos qbus retia tẽduntur circa imã & ſummã partē. ¶ Lato uenabula. ſ. lati ferri uenabula ob hoc dicta q̄ ſint tela apta uenatui. ¶ Maſſyli: maſſyliorũ gẽs ē nõ lõge a mauritania: & maſſyli legẽdũ ē ꝑ unũ. i. ne nõ ſtet uerſus ſi. n. lõga ē: ut Hic mihi maſſyle gẽtis mõſtrata ſacerdos. Ciuitatis ãt nomē in ꝓuĩcia gallica Corripit̃. ut Lucre. Maſſyliã delere uacat. ¶ Et odora canum uis: plus ē q̄ ſi diceret multitudo: unde Salu. Qua tẽpeſtate ex põto uis piſciũ erupit. Odora ãt improprie dixit: nã odorũ ē qd̄ ex ſe odorē emittit non qd̄ odorē ſequit̃: ut Stati⁹: Et odoro uulnero pinus: ſic ē Et inter odoratũ lauri nemus ꝓ odorũ: nã odoratũ eſt qd̄ odorē aliunde accipit: ut odoratũ tẽplũ. Tria ergo ſunt odorũ quod ꝑ ſe olet: odoratũ quod aliunde odorē accipit: odorator qd̄ odorē ſequit̃: ſicut mõ de cãibus dicere debuit. ¶ Cũctãtē: morantē: atq amatrix debuit feſtinare: ſed pathos natura ſupauit: ut Terē. Dum moliunt̃ dum comuntur annus eſt. deinde hæc morabatur ſtudio placendi. ¶ Ad limina: ante uel apud.

¶DONA. Tuæ: q̄ſi ĩdignæ. ¶ Tyrii: ĩuidioſe q̄ſi potẽtiſſimi. ¶ Quo regnũ: ſenſit nõ potuiſſe fieri: ut tã graues tãq; diuturnas inimicitias ſic ſubito deponet. Nouerat. n. qd Aeneæ deberet̃ quo magis nitebat̃ id auertere. ¶ Sic cõtra: melius uiſũ ē dolos dolis excluder̃ ueluti approbatis ꝑ diſſimulationē p̄ſentibus: ne deteriorē uiã inq̄reret atrox inimica: ſi cõtrariã ſe oſtẽderet uẽus. ¶ Quis. t. d. hæc uox q̄ſi cõſentiẽtis ē. ¶ Sed. f. i. f. nã fuit ĩcerta: ſed ita poſuit: ut ne reniti uideret̃: & tamē nõ poſſe fieri ſub dole demõſtraret. ¶ Si Iup. ſciebat nõ poſſe fieri: ſed noluit oũder̃ ſe nolle ſed ad Iouē eã dimiſit: ut ab eo ſciret ñ poſſe fieri. ¶ Nã. u. ſecreta facile ĩtelligũt uxores.

¶CHRI. Olli: oſtẽdit poeta prudẽtis eē q̄uis dolos ĩtelligas: tamē diſſimular̃ cũ id ĩ rē tuã ſit. ¶ Tecũ: q̄ diuũ ĩcedis regĩa Iouiſq; & ſoror & coniũx. ¶ Miſerrĩa: nã oẽs q amãt miſeri ſunt: ut ait Terē. & Propter. Durius ĩ terris nihil ē qđ uiuat amãte: Nec mõ ſi ſapias: qđ minus eē uelis. ¶ Retexit: Nã ſi recte dr̃ nox operit terram & inuolens umbra magna cœlũ polumq;: ita contra ſol aperit rectiſſime dicet̃. ¶ Alæ: turmæ ſunt equitũ: q̄ ut alæ auiũ ita iſtæ legionũ in acie pugnantium latera tegãt. ¶ Nocte opaca: adeo obſcura nube: ut opaca nox uideat̃.

Dotaleiſq; tuæ Tyrios permittere dextre.
Olli (ſenſit enim ſimulata mente locutam
Quo regnum Italiæ Libycas auerteret oras)
Sic cõtra eſt ingreſſa Venus: quis talia demẽs
Abnuat? aut tecum malit contendere bello?
Si modo qđ memoras factũ Fortuna ſequat̃:
Sed fatis incerta feror: ſi Iuppiter unam
Eſſe uelit Tyriis urbem: Troiaq; profectis:
Miſceri ue probet populos: aut fœdera iungi:
Tu coniux: tibi fas animum tentare precando.
Perge: ſequar: tum ſic excepit Regia Iuno:
Mecũ erit iſte labor: nũc qua ratione: qđ inſtat
Confieri poſſit paucis (aduerte) docebo.
Venatum Aeneas unaq; miſerrima Dido
In nemus ire parãt: ubi primos craſtinus ortus
Extulerit Titan: radiiſq; retexerit orbem:
His ego nigrantem cõmixta grãdine nimbum
Dum trepidant Alæ: ſaltuſq; indagine cingũt:
Deſuꝑ infundam: & tonitru cælũ omne ciebo.
Diffugient comites: & nocte tegentur opaca.
Speluncam Dido: dux & Troianus: eandem
Deueniẽt: adero: & tua ſi mihi certa uoluntas:
Connubio iungam ſtabili: ꝓpriamq; dicabo.
Hic Hymenæus erit: non aduerſata petenti
Annuit: atq; dolis riſit Cytherea repertis.
Oceanum interea ſurgens Aurora reliquit:
It portis iubare exorto delecta iuuentus:
Retia rara: plagæ: lato uenabula ferro:
Maſſyliq; ruunt equites: & odora Canum uis
Reginam thalamo cũctantē: ad limina primi

auertendi verbo, dolus intelligit. cum id agitur ne res ad dominum cuius est propria perueniat. Cicer. plurimis locis. id enim significat quod interuerto[l]. intercipio. Cabal. et nuffii[?] Opel. et Thet. Aurum offeret colchis auertere pellem.

¶SER. Stat ſonipes:adeſt:pſens eſt:nã ſiſtat ſimpliciter acceperis:uitupatio eſt:nam legimus:Stare loco neſcit.deniq; ſequẽtia dictũ hoc explanãt: Ac freno ferox ſpumãtia mãdit. ¶ Spumãtia:ſpumas uomentia:ut naufragũ mare:q naufragos facit. ¶ Tãdẽ pgredit.i.mulier. ¶ Limbus:limbus ſicut ſupra diximus faſcia quæ ambit extremitatẽ ueſtiũ ſecundũ antiquũ ritũ:ut Victori chlamydẽ auratã quã plurima circũ Purpura. ¶ Crines nodant in aurũ:ueluti retiolũ qđ colligit comas κρωβυλη. ¶ Ipſe ante alios:qa amatur iõ dat ei pulchritudinẽ: licet Aſcanio magis cõgruat. ¶ Hibernã lyciã:nõ aſperã:ſed aptã hyemare cupiẽtibus.ſic.n.ſe hẽt natura regiõis

Pœnorum expectant:oſtroq; inſignis: & auro
Stat Sonipes:ac frena ferox ſpumãtia mãdit.
Tandem progreditur magna ſtipante caterua
Sidoniam picto chlamydẽ circundata limbo:
Cui pharetra ex humero:crines nodant i auꝝ:
Aurea purpuream ſubnectit fibula ueſtem.
Necnon & Phrygii comites:& lætus Iulus
Incedunt:ipſe ante alios pulcherrimus omnes
Infert ſe ſocium Aeneas:atq; agmina iungit:
Qualis ubi hibernam Lyciã:Xanthiq; fluẽta
Deſerit:ac Delum maternam inuiſit Apollo:
Inſtauratq; choros:mixtiq; altaria circum
Cretesq;:Dryopesq; fremũt:pictiq; agathyrſi:
Ipſe iugis Cynthi graditur:molliq; fluentem
Frõde premit crinẽ fingens:atq; iplicat auro:
Tela ſonant humeris:haud illo ſegnior ibat
Aeneas tantum egregio decus enitet ore.
Poſtq altos uentũ in montes:atq; inuia luſtra
Eccæ feræ ſaxi deiectæ uertice Capræ
Decurrere iugis:alia de parte:patentes
Tranſmittunt curſu cãpos:atq; agmina Cerui
Pulueruleta fuga glomerãt:mõteſq; reliquũt.
At puer Aſcanius mediis in uallibus:acri
Gaudet equo:iamq; hos curſu:iã pterit illos:
Spumantemq; dari pecora inter inertia: uotis

& bene aliuđ agens : aliud oñdit:nã conſtat Apollinẽ ſex mẽſibus hyemalibus apud patarã lyciæ ciuitatẽ dare reſponſa:unde pataræus Apollo dr:& ſex æſtiuis apud delum. ¶ Inuiſit apollo:Apollini Aeneã uel ppter ſagittas qbus in uenatu utebat cõparat:uel certe ppter futurũ iſelix matrimoniũ:ut ſupra dixim9 etenim nuptiis hoc eſt numẽ infenſum. ¶ Cretes: ut ſupra diximus ab eo qđ eſt cres. ¶ Dryopeſq;: populi iuxta parnaſſum:ut Dryopũq; trahens eraſinus ariſtas. ¶ Pictiq; agathyrſi:populi ſunt ſcythiæ colentes Apollinẽ hyperboreũ:cuius oracula eulogia ferunt. Picti aũt nõ ſtigmata habẽtes:ſed pulchri:hoc ẽ cyanea cõa placẽtes:licet de illis lectũ ſit: Agathyrſi ora: artuſq; pingunt:ut quiq; maioribus pſtat ita magis uel minus:cæteꝝ iidẽ omnes notis: & ſicut ablui nequeant. ¶ Cynthi:mons deli cynthus. ¶ Fluentẽ:unguentatũ. ¶ Fingens:componẽs:ut Corpora fingere lingua. ¶ Tela ſonant:ut in.viii.Pharetrãq; fuga ſenſere ſonãtẽ. ¶ Haud illo ſegnior.i.nõ illo deformior: nã plerũq; uirtus & pulchritudo pro ſe inuicem ponunt:hinc eſt Satus Hercule pulchro:Pulcher auentinus.Nã Herculi ſatis eſt incõgrua pulchritudo: ſic Plautus in pyrgo de muliere Polynice: Quidnã fortis eſt.i.pulchra. ¶ Feræ capræ:hoc ẽ capreæ : & bene aptat deſcriptionẽ ad ſpecies:ut ceruis cãpos: capreis ſaxa pmittat. ¶ Decurrere:bene præterito uſus eſt tẽpore ad exprimendam nimiã celeritatẽ. ¶ Tranſmittunt:celeriter tranſeunt. ¶ Iãq; hos curſu.i. modo:ut Iã digitis iã pectine pulſat eburno.& bene puerilẽ oñdit aĩum:q per mobilitatẽ frequenter optat timẽda.
¶DONA. Limbo:limbus regibus deputatur & diis:qui eorum caput cãdido orbe circundat. ¶ Cui pharetra:Totum quod habuit aut aurũ fuit:aut purpura ut placeret.Qualis ut æneæ pulchritudo præferri cæteris poſſet deficientibus humanis ad diuinã comparationem acceſſit:quia didonem dianæ comparauerat hunc comparat apollini.

¶CHRI. Oſtro:purpura. ¶ Limbus:faſcia q̃ extremã ambit ueſtẽ:& alio uocabulo inſtita appellat. ¶ Qualis ubi:ad inferendã rebus lucẽ repertæ ſunt ſimilitudines:quaꝝ aliæ pbatiõis gratia inter argumẽta ponunt aliæ ad exprimenda rerũ imaginẽ:ut illud inde lupi ceu raptores atra in nebula:obſeruãdũ tamẽ eſt ne id qđ ſimilitudinis gr̃a ſumit:aut obſcurũ:aut ignotũ ſit. ¶ Argo:q̃uis Apollinem nemo uiderit:tamen adeo iã inſedit in opiniõibus hoĩum hæc fabula:ut oĩbus notiſſimus eſſe uideat. ¶ Xanthus:hunc fluuiũ ait Home.a diis Xanthum:ab hoĩbus uero Scamandrũ uocari.Scribit.n.ὃν Ξάνθον καλέουσι θεοί: ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον. ¶ Fluit ex ida monte:& ſimoenti iungit:Vnus eſt ex fluuiis qui exercitu Xerſis potante defecerunt: ait Hero. ¶ Driopes:hi populi e prouincia q̃ doris nunc dicit ab Hercule educti ſunt. ¶ Agatyrſi:iuxta ſcytas ſunt oĩum hoĩum moliſſimi: Auro ornant:unde eos χρυσοφόρους appellat Hero.Cõiuges cõmunes habẽt:& qa omnes fratres exiſtimant:neq; inimicitias neq; inuidiã inter ſe exercent:in reliquis rebus ſcyticas leges obſeruant: ait Hero. ſcythis petentibus negauerunt auxilia cõtra Darium q nollent in eũ bellũ gerere a quo nulla eſſent iniuria prouocati.Marcellinus ſcribit hos cæruleo colore pictos eſſe.Pli.ait ipſos cæruleis crinibus eſſe.at Pomponius agathyrſos refert ora artuſq; pingere::adeo ut ablui nequeãt:ac quãto quiſq; excellẽtior eſt: tãto magis pingit.aiunt bacchũ ab indis uictorẽ redeuntẽ primũ agathyrſos pinxiſſe Apollinem hi uehementer colunt. ¶ Frõde.ſ.lauri. ¶ Tæla ſonãt hũeris:ſic Home.ἔκλαγξαν δ᾽ ἄρ᾽ ὀϊστοὶ ἐπ᾽ ὤμων χωομένοιο. ¶ Segnior : nõ puto referri ad formã mẽbroꝝ ſed ad corporis agilitatẽ leuitatẽq; ac dexteritatẽ. ¶ Tantũ decus:cum admonitione. ¶ Capræ feræ:ex ſententia poetica ur̃ dictũ ſupra de ſeruis:nã Ariſto.in lib.de aĩa capras ſilueſtres & ceruos in africa eſſe negat. ¶ Trãſmittũt:celeriter trãſeunt.Lucre.in.ii.Et circũuolitãt equites medioſq; repente Trãſmittunt.ualido q̃tientes impete cãpos. ¶ Acri:ueloci. ¶ Gaudet equo:Naturã exprimit adoleſcentis. ſic Hora.Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto Gaudet equis canibuſq; & aprici gramine campi.

Limb9
Inſtita
Xãthus
Agatyrſi

¶SER. Monte leonẽ:p trãſitũ tangit hiſtoriã:nã & Aſcanius pter Iulũ & Ilũ q̃ habuit nomina:ẽt Dardanus & Leodamas dictus eſt ad extĩctorꝝ fratrũ ſolatiũ:iõ nũc cũ dicit optare aduẽtũ leonis: paulopoſt Dardaniuſq; nepos ueneris. Cõſtat ẽt Aeneã Dardanũ dictũ:ut oſtẽdit ĩ ilii. Hauriat hũc oculis ignẽ crudelis ab alto Dardanꝰ:Itẽ ilioneus hic dardanꝰ ortus huc repetit:nã latẽter q̃ſi illud nomẽ oſtẽdit. ⁋ Cõmixta grãdine nimbꝰ:ſecũdũ Iunonis ꝓmiſſa:His ego nigrãtẽ cõmixta grãdine nĩbũ:& bene ẽt grãdo adiicit:qa poterat nimbus cõtẽni. ⁋ De mõtibus amnes:ne uel inueſtigare poſſent Tyrii reginã. ⁋ Deueniũt:bene ſupprimit rẽ pudẽdã : ſic Terẽ. Quid tũ fatue? fateor. ⁋ Prima & tellus:ſatis pite loqtur:nã ſecũdũ etruſcã diſciplinã nil tã ĩcõgruũ nubẽtibus q̃ motꝰ terræ uel cæli. ⁋ Et ꝓnuba Iuno :q̃ nubẽtibꝰ peſt. γαμηλιαν uocãt Iunonẽ ãt dediſſe ſigna p tẽpeſtatẽ ꝯſtat & pluuias:q̃ de aeř fiũt. ⁋ Fulſeř ignes: Var. dicit aq̃ & igni mariti uxores accipiebãt:unde & hodie faces plucẽt:& aq̃ petita de puro fonte p puerũ feliciſſimũ uel puellã ĩtereſt nuptiis de q̃ nubẽtibꝰ ſolebãt pedes lauari. ⁋ Vlularũt: bene mediũ elegit ſermonẽ:nã ait Luca. Nã lætis ululař triũphis. ĩ luctu ãt ululari ñ dubiũ ẽ. ⁋ Specie.ſ.ue.m.ſpecies rerũ pſentiũ ẽ ꝙ q̃ſi aſpiciť:fama ãt reꝝ abeuntiũ.hoc ergo dicit ñ eã mouit:nec pſens deformitas:qđ nõ ĩ thalão:ſed in ſpecu ꝯcubuerat:nec futura mox fama. ⁋ Meditatur exercet ſic Horati. Et horridã cultis diluuiẽ meditať agris:nec ĩcõgrue dictũ.actus ẽ.n.in ipa meditatione: nã exertitiũ ẽ meditatio. Sciẽdũ tamẽ hodie hoc ĩ uſu nõ eẽ. ⁋ Culpã:ut ſupra ſuccũbere culpæ. ⁋ Fama malũ:diffinitio eſt:ut quo ex pcedẽti pẽdeat nomine: q̃q̃ alii q̃ legãt:Sane quo niſi diffinitio ſit legi nõ põt: nec enim ꝓcedit:ut ordo ſit:fama quo nõ aliud malũ uelocius. ⁋ Mobilitate uiget:dat ei onomatopeiam : & laudat a cõtrario.quũ.n.oĩa labore mĩuanť:hæc creſcit. ⁋ Attollit ĩ auras:ſũpta licẽtia q̃ minuebať timore. ⁋ Ingrediturq; ſolũ & caput ĩter nubila condit:hic uult oſtendere:nec hũili eã fortunæ parcere: nec ſuperiori. ⁋ Terra parẽs:generaliter parẽs ẽ oĩuʒ reꝝ. ⁋ Ira irritata.d.amphibolõ ẽ.utrũ ſua ira pp extĩctos gigãtes:an ira deoꝝ irritata q̃ extinxerat gigãtes. ⁋ Extremã:aut poſt oẽs gigãtes:qppe ad deorũ ultionẽ nata: aut certe extremã peſſimã. Omnes.n. qui de medicĩa tractãt:dicunt naturale eẽ ut ĩutiliores ſint q naſcunť ultimi. ⁋ Vt phibẽt:quotiẽſcũq; fabuloſũ aliqd dicit: ſolet ĩferre fama ẽ.mire ergo mõ quũ de ipa fama loquereť:ait ut phibẽt. Pedibus celerẽ & pnicibus alis:cõuertit rerũ epitheta:nã pnix pedũ ẽ:ut Pernicibus ignea plãtis:celeritas pẽnaꝝ:ut Celeriq; fuga ſubſidera lapſæ. ⁋ Qđ ſunt cope plumæ:nõ ipſius:ſed ĩ oĩum corpibus nã exaggeratio ẽ:ac ſi diceret quot ſť arenæ. ⁋ Oculis ſubter:aduerbiũ ẽ ac ſi diceret:nõ ſub plumis: ſed ſub ipſa.

Optat Aprũ:aut fuluũ deſcẽdere mõte Leonẽ:
Interea magno miſceri murmure cælum
Incipit:ĩſequitur cõmixta grandine nimbus:
Et Tyrii comites paſſim:& troiana iuuentus:
Dardaniuſq; nepos Veneris:diuerſa per agros
Tecta metu petiere:ruunt de mõtibus amnes:
Speluncã Dido:Dux & troianus eandem
Deueniunt:prima & Tellus: & pronuba Iuno
Dat ſignũ:fulſere ignes:& conſcius Aether
Cõnubii:ſummoq; ulularũt uertice Nymphæ
Ille dies primus leti:primuſq; malorum
Cauſa fuit:neq; enim ſpecie:fama ue moueť:
Nec iam furtiuũ Dido meditatur amorem:
Coniugiũ uocat:hoc prætexit nomine culpã.
Extemplo Libyæ magnas it Fama per urbes.
Fama malum:quo non aliud uelocius ullum
Mobilitate uiget:uireſq; acquirit eundo:
Parua metu primo: mox ſeſe attollit in auras:
Ingrediturq; ſolo:& caput inter nubila condit:
Illam Terra parens:ira irritata Deorum
Extremã (ut phibẽt). Cœo: Enceladoq; ſororẽ
Progenuit:pedibus celerem : & pnicibus alis:
Mõſtrꝝ horrẽdũ:igẽs:cui quot ſť corpe plume
Tot uigiles oculi ſubter (mirabile dictu)

¶DONA. In his uerſibus nihil dignum memoratu ponitur a Do.

¶CHRI. Leonẽ:Seneca ex ſnĩa Platinis demõſtrat eẽ q̃tuor genera uirtutũ:& affirmat uoluiſſe poetã demõſtrare illud tertiũ genus uirtutũ q̃ dñr aĩ iã purgati:ſed tãtæ uitæ pfectio nõ uř adoleſcẽti q̃drař: & nos totã hãc rẽ latius in.vi.explicabimus. ⁋ Miſceri:nã in ſerenitate unus ẽ color & una res: In tẽpeſtate uero plura eodẽ tpe cõmiſcẽť. ⁋ Ruũt:cũ ĩpetu in planũ deſcẽdũt. ⁋ Exprimit ãt torrẽtũ naturã:q in ſerenitate torrẽt.i.exſiccanť:in pluuiis ſubito creſcũt & qa p abrupta deſcẽdũt magno ferunť ĩpetu. Ergo latine dñr ab eo qđ illis euenit in ſiccitate:Græce aũt ab ipſa tẽpeſtuoſa pluuia χειμαρροσ dicit. ⁋ Fulſere ignes:qa ut ait Var. ĩ cõnubiis adhibebať ignis & aq̃:nã ſecũdũ Taletẽ ignis & aq̃ oĩa gignũt:hic Oui. Quippe ubi tẽperiẽ ſumpſeř humorq; calorq; concipiũt:& ab hiis generantur cũcta duobus. ⁋ Nec ſpẽ fa.u.m.iã ab ĩcõtinẽtia trãſit ad ĩtẽperãtiã:nõ.n.iã amplius luctať aduerſus libidinẽ:nec pudet aut dolet facti:nec latebras q̃rit peccato. Quæ oĩa ſunt incõtinẽtis q̃uis tandẽ ſuccũbat. ⁋ Specie.q.d.q̃litate rei. ⁋ Fama:uel a fando:uel a græco.nam φημη dř. Differũt aũt fama & rumor ut dictũ eſt in Buco.ĩpudẽs ergo cũ iã nõ moueať fama:cũ in ꝓuerbiis philoſophãtium pcipuũ locũ teneat curandũ fama. Mouet ergo cauẽdã intẽperantiã:in quã qui labunť nihil famã faciant. ⁋ Fama ma.imago eſt. Eſt aũt imago cũ aut forma abſentis corporis deſcribiť:ut Sic oculos ſic ille manus ſic ora gerebat. Aut illa q̃ nulla eſt fingiť:ut ſunt hæc oĩa q̃ hic de fama deſcribit:& alibi Quid loquar aut ſcyllã niſi quã fama ſecuta ẽ. Cãdida ſuccinctis latrãtibus ĩguina mõſtris.D.u.r.&.g.in alto Ah timidos nautas.c.l.m. Eſt autem locus ex Homer.& quod hic de fama ille de contẽtione refert optime aũt deſcribiť fama ab Oui. uelocius:nam diſſipatur fama p ſertĩ malorũ. ⁋ Vireſq; acquirit eundo:ſic & Ouidi. Mẽſuraq; facti creſcit & auditis aliquid nouus addidit auctor. ⁋ Seſe attollit in au. Ingrediturq; ſolo:Oſtendit neq; humilioribus neq; maioribus illam parcere.

A Iliad. Δ. p. 153.

¶SER. Tot linguæ:infinitus ē nūerus:nā re uera quot ſunt hoīes ī q̄bus fama ē:tot ora hēt:q̄ ſunt hominū. ¶Nocte uolat:bene naturalē rē dicit:nā quāto celatū ē aliq̄d tāto magis req̄rit̄.& ſine dubio īcipiēs fama ſemꝑ obſcura ē:q̄ diuulgata cōq̄eſcit:uñ ait Luce ſedet. ¶Terræqꝫ ꝑ ūbrā:noctē ūbrā terræ eē nuſq̄ aptius ſignificauit. ¶Cuſtos:ſpeculatrix. ¶Summi cu.t.ꝑ domos nobiliū. ¶Turribꝰ aut altis:ꝑ domos regū. ¶Magnas urbes:magnos populos.& dicit plebeios. ¶Tenax:ī oībus ꝑſeuerās. ¶Gaudēs:ꝑꝑ iuētā materiā. ¶Facta atqꝫ in.ſicut ſeq̄ntia īdicāt. ¶Dignet̄:librauit ſermonē:q̄ſi ꝑſone ſupioris. ¶Luxu q̄.l.i.nūc hyemē īter ſe luxu fouer̄.i.q̄tū lōga ē. ¶Hyems.i.quātū lōga ē ipa hyems.Fecit talē & alibi figurā:ut Tybris ea fluuiū q̄ lōga ē nocte tumētē Leniit. ¶Regnoꝝ im.hoc ſigit:nā & illi curæ ē Carthago:& Aeneæ Italia Turpiqꝫ cupidīe captos:Turpi cupidīe dixit inhōeſtos amores. ¶Dea fœda: crudelis. ¶Hiarbā:filiꝰ Iouis Ammōis.Liber quū indos peteret:& ꝑ libyā exercitū duceret fatigatus ſiti Iouis ſui pr̄is īplorauit auxiliū:& ſtatī uiſo ariete fons ſecutꝰ ē ab harēis:unde factū ē Ioui ammōi ab harēis dicto ſimulacrū cū capite arietīo αμμος.n.græce harēa dr̄: q̄d iō fingit̄:q̄a ſatis eiꝰ ſunt īuoluta reſpōſa. ¶Rapta ſtuprata:ut Et rapti ganymedis honores. ¶Garamātide:& ꝓpriū eē pōt & gētile:nā garamātes ſūt iuxta libyā. ¶Cētū:finitꝰ nūerus ꝓ infinito. ¶Excubias diuō æternas:diffinitio ē æterni ignis:Quid ē ignis ꝑuigil? excubiæ deoꝝ.Et ſciēdū nō uacare rōne: ut in aliq̄bus tēplis ſit ignis ꝑuigil: nā poteſtates aut terrenæ ſūt aut aereæ:aut æthereæ:ſed q̄a æther ignis ē:iō in æthereaꝝ poteſtatū tēplis ignis eſt: ut reddat̄ eis imago ſui elemēti.Eſt āt in tēplo Iouis q̄ æther eſt:& Mineruæ:q̄ ſupra ætherē ē:uñ de pr̄is capite ꝓcreata eſſe dr̄. ¶Iſqꝫ amēs aī:& amator & barbarus.Sane nomē eſſe oñdit ponēdo genitiuū. ¶Amaro:aſpero: ut Hoſtis amare q̄d increpitas? ¶Media internumia diuom:ac ſi diceret diis teſtibꝰ:ut Salu.Quā medius fidius uerā licet mecū recognoſcas.Idē ſic dictū mediꝰ fidus.i.Διος υιος. ¶Supplex.o.ſ.hæc allocutio ꝑtī ꝑcationē hēt:uñ ait ſupplex: partī cōqueſtionē: uñ ait oraſſe:Oraſſe āt dixiſſe.Vñ oratores dicti:Nā rogare nō ꝓcedit:q̄a ꝯquerit̄ magis. ¶Maurūſia:mauritāia nā ꝓtēſio ē. ¶Nūc epulata:dū ī epulis eſt: nā cū deſeruit ꝑticipiū ꝑteritū epulata ꝓ ꝑſenti epulans poſuit: uñ ꝑmiſit q̄d ē ꝑſentis.& bene nūc dixit: officia.n.in deos licet æternā habeant gratiā:& ſpectēt tā ꝑteritū q̄ futuꝝ:tñ ī ꝑſenti plus ualēt:ſp āt Ioui ꝑꝑ hoſpitalitatē libat̄:q̄ xeniō dicius:& bñ cōq̄rit̄ q̄ hūanas res ne tū q̄dē curat quū ei tribuit̄ honos ſacrificii. ¶Lenæū:bacchicū:nā Liber Lenæus dr̄:q̄ lacubꝰ ꝑeſt.i.απο του ληνου.Nā cū ſit græcū a mētis delinimēto nō pōt accipi.

Tot linguæ:totidē ora ſonāt:tot ſurrigit aures:
Nocte uolat cæli medio:Terræqꝫ per umbrā
Stridens:nec dulci declinat lumina ſomno:
Luce ſedet cuſtos:aut ſummi culmine tecti:
Turribus aut altis:& magnas territat urbes:
Tam ficti:prauiqꝫ tenax:q̄ nuncia ueri:
Hæc tūc multiplici populos ſermōe replebat
Gaudens:& pariter facta atqꝫ infecta canebat:
Veniſſe Aeneam troiano a ſanguine cretum:
Cui ſe pulchra Viro dignetur iungere Dido:
Nunc hyemē inter ſe luxu:q̄ longa:fouere
Regnorū imemores:turpiqꝫ cupidīe captos.
Hæc paſſim Dea fœda uirum diffundit ī ora:
Protinus ad regem curſus detorquet Hiarbā:
Incenditqꝫ animum dictis:atqꝫ aggerat iras:
Hic Ammōe ſatꝰ:rapta garamātide Nympha
Templa Ioui centum latis immania regnis
Centū aras poſuit:uigilemqꝫ ſacrauerat ignem
Excubias Diuom æternas: pecudumqꝫ cruore
Pingue ſolum:& uariis florentia limina ſertis.
^Iſqꝫ amens animi:& rumore accenſus amaro
Dicitur ante aras:media iter numina Diuom
Multa Iouem manibus ſupplex oraſſe ſupinis.
Iuppiter omnipotēs:cui nūc Mauruſia pictis
Gens epulata toris:Lenæum libat honorem

¶DO. Media iter numīa.q.d.diis teſtibꝰ. ¶Iuppiter.o.Si hæc uides:cur ñ pūis.ſi ñ uides:ñ es dignꝰ ut colaris.

¶CHRI. Surrigit:nā bruta cū attēte audiūt aures erigūt. ¶Ficti prauiqꝫ:nā multa ſunt ficta q̄ nō ſunt praua ut poemata ficta ſunt ñ praua. ¶Dignet̄.q.d.illa q̄ tot reges dedignata ē:exulē dignat̄. ¶Hāmone:Scri.Diodo.ſiculus Oſyrim ægyptiū inſtituiſſe Ioui duo tēpla aurea.Alterū maius cœleſti Ioui alterū minꝰ parēti quē Ammonē uocāt.quis alia ſit Fabula:Nā dicūt cū liber pr̄ ꝑ aridā Lybiā exercitū duceret:ac ſiti laboraret:opē a Ioue pr̄e petiiſſe:& in mediis harenis arietē apparuiſſe cornibus terrā effodientē:fontēqꝫ inde emanaſſe inſtitutūqꝫ eſſe Iouis tēplū:quē Hāmonē uocarūt.i.arenariū:Nā hamos harena græce dr̄.De hoc multa Curtius hītāt aūt loca hæc hāmonii:q̄bus uicini ſunt garamātes:iarbas huius hāmonis filius fuit:Garamātide: aut propriū nomē eſt:aut patronymicū poſitū pro gētili:ut ſit garamātide pro garamāte.De garamantibus ita ſcribit Stra.A maioris ſyrtis receſſu diebus q̄tuor ad hyemales ortus dicunt̄ peruēire:etiā placide ocioſeqꝫ incēdūt:Hic locꝰ eſt hāmoni ſimilis palmifer & aquoſus:imminet cyrenaice ad meridiē uergēti:uſqꝫ ad.c.ſtadia:& arbores fert uſqꝫ ad alia centū.Serit̄ ſolūmodo hæc terra ēt orizā gignit:ultra hanc eſt regio q̄ ſilphiū fert:& poſtea inhabitata & garamantū terra q̄ ſilphiū fert anguſta eſt & lōga & arida lōgitudo ad oriēte ſolē circiter mille ſtadia:latitudo.cc.q̄ quidē cognita ſit. ¶Amaro aſpero:trāſtulit id q̄d torq̄t guſtū ad tormētum animi ſic alibi: hoſtis amare q̄d icrepitas.& Hor.Cōfidēs tumidus adeo ſermōis amari. ¶Mauruſia:Græca decliatio:Dio.in coſinographia αγηου λεστιλαος μαυρουσιδος εθνεα γαιης.Mauri.n.in lybia populi ſunt.Et Stra.de his ait a partibus occidētalibus habitāt qui a Græcis mauruſii appellant̄.Romani uero & īdigene mauros uocāt:Libycum genus magnū & opulētū:hiſpaniæ ſunt oppoſiti:& iuxta eſt colūnaꝝ fretum.Extra colūnaꝝ fretū ꝓcedēti ad ſiniſtrā mōs eſt in Lybia:quē græci Atlantē uocāt barbari uero dyrim. ¶Aſpicis.h.oratio plena indignationis: & in deum nimis aſpera: non immerito dixit amens animi.Nam quis amentior eſt:q̄ qui in deos ſæuit.

^amens animi. Catul. ad ortalum. Plaut. cistellar. nulla mentem animi habeo. idem epid. pauor territat mentem animi. sic Virgil. amens animi. poeta veteris qui citatur a cornificio lib. ad Heren. 2° ingenium animi ...

Ammō

Garamātes

¶SER. Nequiq̄ hor.q̄ nō iudicio hoc facis.¶ Cæciq; ignes:nō q̄ nō uident̄:ſed quoꝝ.origo ñ appet:alii.n. de uẽtis dĩt fieri:alii de nubib⁹:alii de aere.¶ In nu.ac ſi diceret nō ex te fiũt:nã ſi errãt tuo nō regũt̃ iperio.Iuue. Nō q̄ſi fortuit⁹:nec uẽtoꝝ rabie ſed irat⁹ cadat ĩ terras & uídicet ignis.¶ Femia:iuidia a ſexu.& iã icipit ſpãlis ꝯ q̄ſtio ē ãt ordo fœmia errãs q̃ ĩ nr̃is finib⁹ urbē poſuit.¶ Precio:ut oñdat eã nec meruiſſe p gr̃a; nec iuaſiſſe uir tute.ſi uẽdidit:qd cõquerit̃:q̄ defraudat⁹ p coriũ:uel ex nuptiaꝝ ꝓmiſſiōe.¶ Litt⁹:ut ſupra dixius terrã mari uicinã.mō ēt ĩ fertile uult oñdere.Loci leges dedim⁹:aut q̄ tributariã fecim⁹:aut cui iō conceſſimus ciuitatē:ut

Aſpicis hæc:an te Genitor cũ fulmina torques
Nequiq̄ horremus:cæciq; in nubibus ignes
Terrificant aĩos:& inania murmura miſcent:
Fœmina quæ noſtris errans in finibus: urbem
Exiguam precio poſuit:cui littus arandum:
Cuiq; loci leges dedimus:connubia noſtra
Repulit:ac dominũ Aenean in regna recepit:
Et nunc ille Paris:cum ſemiuiro comitatu
Mæonia mentum mitra:crinemq; madentem
Subnixus:rapto potitur:nos munera templis
Quippe tuis ferimus:famãq;: fouem⁹ inanē.
Talibus orantem dictis:araſq; tenentem
Audiit Omnipotēs:oculoſq; ad mœnia torſit
Regia:& oblitos famæ melioris amantes:
Tum ſic Mercuriũ alloquitur: ac talia mãdat:
Vade age:nate:uoca zephyros:& laber̃ pēnis:
Dardaniumq; ducem tyria Carthagine:q nũc
Expectat:fatiſq; datas non reſpicit urbes:
Alloquere:& celeres defer mea dicta p auras:
Non illum nobis genitrix pulcherrima: talem
Promiſit:Graiumq; ideo bis uindicat armis:

in nr̄m deueiret m̄rimoniũ.¶ Nr̄a:ꝓ mea.ē ãt nobiliũ hic ſermo ſic Nũan⁹.En q nr̄a ſibi bello cōnubia poſcũt:nos ꝓ ego.Salu.Nos ĩ tãta doctiſſimorũ copia.¶ Dominũ:ut ſupi⁹:Phrygio ſeruire marito.ē ãt de iure q̄ſi p coẽptionē.coẽptio uero certis ſolēnitatib⁹ apud Priſcos pagebat̃ ĩ cõtrahẽdo m̄rimōio:& ſeſe coemẽdo iuicē uir & uxor interrogabãt.uir ita:an mulier ſibi m̄rfamilias eē uellet illa rñ̄debat uelle: Itē mulier iterrogabat utrũ uir ſibi p̄rfamilias eē uellet:ille reſpōdebat uelle.Itaq; mulier̃ ĩ uiri manũ cõuẽiebat:& uocabant̃ hæ nuptiæ p coẽptionē:& erat mulier m̄rfamilias uiro loco filiæ.¶ Paris:ſimilis pidi.iiuria a pſona:& bñ Paris:q̄ſi q ſuſtulit pactũ.ſic Iuue.Et caluo ſeruiret rõa nerōi:cui ſimilis p iiuriã domitiãus erat.¶ Semiuiro.c.ut O ueræ phrygiæ:neq; .n.phryges.¶ Mæōia.m.lydiana q̃ utebant̃ & phryges & lydii.¶ Mitra:hoc ē icuruo pileo:de quo pēdebat & buccarũ tegmē.¶ Crinēq;.m.ſ.hoc ē crinē unguẽtatũ ſubnixũ habēs.¶ Rapto.ꝑ.ſtupro fruit̃:nã ꝓprie rapt⁹ ē illicit⁹ coit⁹.nec.n.hic rapuerat.¶ Tēplis q.p.t.ac ſi diceret ñ mirũ ſi hæc patimur te colētes:ſic ſupra ad irriſionē dictũ Iuppiter oĩpotēs:ac ſi diceret tu es q oĩa potes.¶ Fouem⁹.i.aut q̄ fruſtra mũdi credim⁹ te eē rectorē:aut q̄ me tuũ filiũ eē cõfido.fouem⁹ ãt q̄ſi rē p ſe ĩfirmã.¶ Oculoſq; ad.m.t.ut ide pellat Aeneã:ne uideat̃ eē cõtrariũ:qd̄ pturbant̃ oĩa Ioue aphricã reſpiciẽte:nã utrũq; ab turpi liberat fama. ¶ Voca ze.aut qb⁹ Aeneas nauiget:uñ eſt Nec zephyros audis ſpirar̃ ſcelos:aut q uehãt Mercu.ut uẽtoſq; ſecabat:itē Rapido parit̃ cũ flamie portãt.¶ Tyria.c.ꝓ carthagini:& ꝓ aduerbio ĩ loco de loco poſuit.ſic Hor. Rōæ tybur amē:uētoſ⁹ tybur̃ romã.ꝓ tyburi.¶ Expectat:morat̃:terit tp̄s.¶ Nō il.n.κατα τοσιωπωμενον ĩtelligim⁹.¶ Pulcheria:epithetō ꝑpetuũ:nec ad p̄ſēs negociũ ptinēs.¶ Graiũq;.i.b.u.a.alii dĩt bis ſemel a diōede ſingulari certamie:ĩ quo a Diōede d̃ ſaxo pcuſſus ē.Iu.Vel quo tydides pcuſſit pōder̃ coxã æneæ. Itē ĩ excidio ſicut legi⁹: Deſcẽdo ac ducẽte d̃o:alii dĩt pp Diōedis & Achillis ſigularia certamia:ſd̄ qñ cũ Achille dimicauit a Neptũo liberat⁹ ē:pōt tñ qd̄ ꝓ Vener̃ fit ab ea factũ uidri:ſic Iũo iputat Veneri qd̄ ꝓ ea factũ ē:ut Tu potes ĩ totidē claſſes cõuerter̃ nĩphas:pōt ēt alter ſenſus eē:nã troia ãte ab Hercule:q & ipē græcus fuit:capta ē:ut itelligamus iã tunc Aeneã natũ fuiſſe:nec.n.multũ tēpus interfuit:quũ cõſtet Priamo tunc ab Hercule iperium traditum.

¶DONA. Fœmina:q̄ſi abiecti ſexus:unde magis dolēdũ.Sic Terē.Tu ĩ quã mulier q me omnino lapidem. nō hoīem putas.¶ Errãs:exul peregrina & ſine urbe.¶ Cõnubia noſtra:a facto & perſona facit cõparationem. ¶ Noſtra.q.d.tãti uiri:& dolet q ſuũ connubiũ repulit.i.ſe maritũ:& accepit æneã exulem nō maritũ:Sed dñm quē deinde ab habitu uituperat.¶ Semiuiro: duos ꝓferũt ſexus:ſed dimidiatos:ut neq; uiri neq; fœminæ ſint q̄ cōiectura ꝓbet infames eſſe.¶ Nos.m.q.d.incaſſum ſacrificamus:cũ nō tuis cultoribus:ſed alienigēis ꝓdes.

¶CHRI. Neqq̄.h.ſcd̄m Epicuꝝ q deos negat hũana curar̃:Vñ Iuue.Sũt ĩ fortũæ q caſib⁹ oĩa ponãt:Et nullo credãt mũdũ rector̃ moueri:nã uoluēte uices & lucis & ãni atq; iō ĩtrepidi qcũq; altaria iurãt.¶ Fœmia:ĩdignatio a ſexu.¶ Errãs.q.d.exul & ꝓfuga:ĩdignatio a fortũa:Nã cũ durũ ſit iiuria affici duriſſimũ tñ ē id a fœmia & exule pati.¶ Noſtris ĩ fi.ĩdignatio a loco:ut ĩ regnis hoc auſa tuis.¶ Exiguã:nã ſupra Taurio q̄tũ poſſit circũdar̃ tergo.¶ Precio:& nō uirtute.¶ Leges:ergo tributaria ē.¶ Dominũ:ĩdignatiōis exaggeratio q nō ſolũ ĩ maritũ ubi eq̄lia pene iura ſũt:ſd̄ ĩ dñm accepit:Hēt ãt magnã uĩ nr̃a & æneã ac ſi diceret cōtēpſit regē:accepit exulē.Collige igit̃ ut ſit plēiſſima cōqō neglect⁹ ſũ qd̄ duꝝ ē:nã durũ ē deſpici ut ſua ue amari & neglect⁹ a fœmia & ab ea q exul:& q emit lit⁹ exiguũ:ĩ quo urbē ãpliorē:niſi decepiſſet me edificar̃ ñ poterat:& q mihi obnoxia eēt & neglect⁹ ĩ meo regno:& ita neglect⁹ ut poſtpoſit⁹ ſi deteriori:nã cõpatiōe auget̃ ĩdignatio.¶ Paris:uitupatio a
Mitra noīe.q.d.ſimilis paridi uiro effœmiato & q alieãs mulieres rapiat.Eſt ãt pmutatio p ſimilitudinē.¶ Mitra:Tegmē capitis ĩcuruũ poīt̃ ēt apud græcos ꝓ faſcia ĩ lorice modũ ꝯtexta ad latera defēdẽda.¶ Subnixũ:ꝓ enixo ſm Mar.q̄ſi ſurſũ criſpatã & calãi ſtratã comã.¶ Foueus:nutrius & augẽus.¶ Aras:litare ſola oĩone nō poſſe antiq credebãt:niſi aras mãibus tenerēt.Vñ Var.ait aras prio anſas dictas:q etē neceſſe illas mãu tener̃:ut uaſe anſis tenent̃.Cõmutatiōe deide litterarũ aras dici cœptũ:ut Valerii & Furii qui olĩ Valeſii & fuſii dicebant̃:ergo cũ audiendus eſſet iarbas dixit araſq; tenentē:ut alibi.Tãgo aras medios ignes & numina teſtor.¶ Expectat:morat̃.

¶SER. Grauidā imperiis:unde multi iperatores poſſent creari:ut Hinc populū late regē:ideo āt grauidam ablatiuo iungiť:qa ēt grauis illa re dicimus:unde eſt huius origo ſermonis:ſic Plautus in amphitryone: Vxor tua nō puero:ſed peſte grauida eſt.¶Belloqꝫ frementē:exceptis tēporibus:qbus a Latino regebať: ut Lōga populos in pace regebat:nā alias bellicoſa fuit Italia.¶Proderet:modo ꝓtenderet:hoc ē ꝓpagaret:ꝓpago āt ſi genus ſignificat:ꝓ breuis eſt.ut Sit romana potēs itala uirtute propago.ſi de arbore dicas:produciť:ut Flexos ꝓpaginis arcus:Alias deciperet:ut Vnius ob irā Prodimur:& ē in īfinitū hæc lexis polyſemos ē.¶Sup ſua laude:

Sed fore:q grauidā imperiis:belloqꝫ frementē
Italiam regeret:genus alto a ſanguine Teucri
Proderet:ac totum ſub leges mitteret orbem:
Si nulla accendit tantarum gloria rerum:
Nec ſuper ipſe ſua molitur laude laborem:
Aſcanio ne pater Romanas inuidet arces?
Quid ſtruit?aut q ſpe inimica ī gēte morať?
Nec prolē Auſoniā:& Lauinia reſpicit Arua?
Nauiget:hæc ſumma ē:hic noſtri nūcius eſto.
Dixerat.ille patris magni parere parabat
Imperio:& primum pedibus talaria nectit
Aurea:quæ ſublimem alis:ſiue æquora ſupra:
Seu terram:rapido pariter cū flamine portāt.
Tū uirgā capit:hac animas ille euocat Orco
Pallentes:alias ſub triſtia Tartara mittit.
Dat ſōnos:adimitqꝫ:& lumina morte reſignat.
Illa fretus agit uentos:& turbida tranat
Nubila:iāqꝫ uolās apicē:& latera ardua cernit

ideſt ꝓ ſua laude:& græcū ē ſchema.ſic.n.Demoſthenes ὑπερ του στεφανου.i.ꝓ coroñ. ὑπερ ἐκεινου ꝓ illo.¶Moliť:ꝑparat:aut exercet.¶Aſcanio ne:ꝓpter illud qđ frequenter diximus ipſi imperiū deberi: iō aūt hoc afferit poeta ut laudādo Iuliū Cæſarē laudet: q ab eo originē ducit: ut Iulius a magno demiſſum nomē Iulo.¶Romanas inuidet arces:honeſtior elocutio ē:ſi addamus quā rē inuidemus:ut Liber pāpineas inuidit collibus umbras.¶Inimica in gentē:ꝑoccupat q̄ſi præſcius.¶Nec prolē Auſoniā: ut in ſexto:Nūc age Dardaniā prolē:q̄ deinde ſequeť Gloria. ¶Hæc ſumma eſt.i.mei præcepti collectio.Iuue.Ad ſummā nō maurus erat neqꝫ ſarmata methrax.¶Parere parabat:nō reſpōdet q̄ſi numē īferius: ſed dictis obtēperat.Sane hic loc9 Hom.ē.ἐν τῷ ε ὀδυσσείας
ὣς ἔφατ' οὐν ἀπείθησε διάκτορος ἀργειωόντης
αὐτίκ':ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
ἀμβρόσια χρύσεια τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν
ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο
εἵλετο δὲ ῥάβδον.τῇ δ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
ὧν ἐθέλει τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει
τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέπωτατο: Et paulopoſt.
σεύατ' ἔπειτ' ἐπὶ κῦμα λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς
ὥς τε κατ' ἀδινοὺς κόλπους ἁλὸς ἀτρυγέτοιο
ἰχθῦς ἀγρώσσων τυκνὰ πτερὰ δεύεται ἅλμῃ
¶Talaria nectit:Mercurius ideo diciť hr̄e pennas:qa citius oībus planetis in ortū ſuū recurrit:unde & uelox & errās induciť:ut Quos ignis cæli Cyllenius erret in orbes.¶Tum uirgā capit.i.caduceū qđ primo Apollo habuit:& donauit Mercurio lyra ſibi tradita:ut Horati. Fraternaqꝫ humerū lyra.huius aūt uirgæ hæc ē rō:Mercurius & orationis dr̄ deus & interp̄s deoꝝ.Vnde uirga bellātes diuidit.i.bellū:nā bellātes & īterp̄tū orōne ſedanť.unde ſecūdū Liuiū legati pacis caduceatores dicunť: ſicut.n.ꝑ feciales bella indicebanť:ita pax ꝑ caduceatores fiebat.ἑρμῆς āt græce dr̄ ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας.i.latine interp̄s.¶Aīas:ꝓ umbras.ſcđm poeticū morē.Aīæ.n.in cælo ſunt:ut Viſa dehinc cælo facies delapſa parētis.hui9 āt rei rō alterius eſt ſciētiæ.¶Lumina morte reſignat:claudit:ꝑturbat.& ē aliud qđ phyſici dicūt:pupillas q̄s in oculis uidemus:morituros ante triduū nō hēre:qbus nō uiſis eſt ſumma deſperatio. Hoc ergo dicit reſignat: hoc eſt aufert ſigna luminibus.¶Tranat:trāſuolat:ut Nate ꝑ æſtatē liquidā ſuſpexeris agmē.¶Apicē & latera: bene ei q̄ ſunt hoīs dat:nā rex fuit q quū Perſeū nō ſuſciperet hoſpitio:ꝑꝑ oraculum quo reſponſum fuerat:ut a filio Iouis caueret &ꝓ timore:nullū ſuſciperet:a Perſeo in mōtem cōuerſus eſt uiſo Gorgonius capite: Vt āt in primo diximus:peritus aſtrologiæ fuit:nam Herculem docuit:Sane latine Telamon dicitur:ſicut nilus melo.

¶CHRI. Teucri.i.Dardani.nā Dardanus a Ioue ē.¶Regeret:Quod nō ſolū potētis:ſed magis prudētis ē:nā Rex his ē:q iuſte prudēterqꝫ gubernat.¶Sub leges:nā optimi reges nō ſuæ libidini qđ tyrānoꝝ ē:ſed iuri & legibus:quos ſubiectos:habēt parere uolūt.¶Gloria:nā q̄uis hoīes ipſi uirtute ſola moueri debeāt tū honos glo- Gloria
riaqꝫ ægregia facta ut umbra corpus ſequať:& oēs accēdunť ad ſtudia gloria.Eſt āt gloria cōſentiēs laus bonorū incorrupta uox bn̄ iudicātiū de excellēte uirtute:ut ē in tuſculāis Cice.¶Aſcāio ne.ꝑ.Nā multa liberorū cā facimus:q nr̄a nō faceremus.arguit ergo ab utili & ab hōeſto:qꝛ negligit regnū & opes.Vnde ēt gloria magna ſit ꝓuētura:& arguit nō ſolū a ſe:ſed ēt a filio.¶Romanas.a.ac ſi dicat id īperiū qđ oīa ſupet īperia.¶Quid ſtruit: magna auxeſis:& hæc ſit ſnīa:amittit īperiū: & id magnū & gloria plenū nec ſolū ſibi : ſed & filio amittit: Sed qđ magis dolēdū ē:nihil ē qđ recōpēſare huic detrimēto poſſit:cū nihil debeat īgēte inimica cōſtitut9 ſperare. ¶Nauiget:Bene q̄drat & ꝑſone & rei hoc imperatiuū.Nā & Iuppiter & qa ſummus deus:& qa auus iure ſuo īperat:ꝑſertim cū id agi mādet qđ ſit ex ſumma obſequētis utilitate.¶Hæc ſumma ē.q.d.ēt ſi nullū argumētū utilitatis & hōeſtatis ītuliſſem:tamē uolo obtēperet mādatis.¶Hic:q̄ſi ac re ut oſtēdat hoc iā a ſe decretū eſſe. ¶Talaria:exigit locus:ut paulo altius de Mercurio repetāus.Ait ergo Cice.ī li.de na.deo.Mercuriū primū cœlo Mercurius
p̄re die mr̄e natū fuiſſe:cuius obſcenius excitata nā tradiť:qꝛ aſpectu Proſerpīæ cōmotus ſint.Alteꝝ Valētis & Phēoridis filiū:q ſub terris habeť:idē Trophōius.Tertiū pōit ex Ioue tertio & maia natū:ex quo penelope pana natū:dicūt.Quartū Nilo p̄re quē ægyptii nefas habēt noīare:q argū interemit:ob idqꝫ in ægyptū fugiēs: leges ac litteras illis tradidit.Sunt q ex hoc qntum natū Mercuriū uelint:Eum q ex die & cœlo natus ē aiunt ex Proſerpina filiā:quā nudā cernens turpiter amauit.Philonē arcadem genuiſſe:ac ignominia territum illum expo-

nere uoluiſſe. Sed cum eſſet oraculo admonitus illũ diuinum interpretem futuꝝ:& nutriri iuſſit:& Hermen appellari uoluit: Hinc ob ignominiã patriã fugiens: in ægyptum uenit ibiq; in oĩ mathematica claruit. Diodo. ſiculus in ſuis mythologiis tres maxĩe nominat. Primũ ægyptiũ: quẽ multa adiumẽta uitæ humanæ adinue/niſſe ſcribit: inuenit. n. paleſtram & lyrã: quam tricordẽ fecit imitatus tria anni tẽpora. Nã ab æſtate acutã: ab hyeme grauẽ: a uere mediã aſſumpſit uocẽ: inuenit lr̃as & deoꝝ ſacra: & qa Græcos ea q̃ ad interpretationem ptinent: docuit ab illis hermes. i. interpres noĩatus eſt. Secundũ in creta natũ ſcribit ex Ioue: & caduceatoriam: inducias: ac fœdera q̃ in bello adhibenť inueniſſe pſertim ut ubiq; inuiolabilis eſſent caduceatores. Quod ic/circo obſeruabant: quoniã Mercu. medius utriq; hoſti putabať. Sed noſtris tpibus tubicines: caduceatorũ lo/co habenť. Dicunt inueniſſe etiã pondera & mẽſuras: & mercaturæ q̃ſtus: & in furtis faciẽdo pſtrigiatorẽ fuiſ/ſe maximũ. Tertiũ eum ponit: quẽ athlantici ſuũ eſſe dicunt. Natũq; ex Ioue & Maia: cui q̃ ad cretenſi & ægy/ptio dicũt fere oĩa tribuunt. Euſebius de ppa. euange. Sanchumathonis q ante Troiana tpa in phœnicia floruit teſtimonio fretus ait Mercuriũ apud phenices Tantũ: apud ægyptios toyth: apud alexandrenſes thoth uocari. Et primũ litteras inueniſſe: & ea quæ de diis fabuloſe dici uideanť: uel allegoricæ ad naturam: uel tropologice ad mores reducere ſtuduiſſe: & fabulas fabularumq; allegorias excogitaſſe: q̃ tanta myſteriis obſcuritatẽ affe/runt: ut difficile ſit uerũ inuenire. Alio aũt loco oratiõis & facultatis interptãdi ſymbolũ Mercuriũ priſcos po/ſuiſſe ſcribit: & filiũ cupidinis mercuriũ dici: qa amãdi uirtus oratiõi quoq; attribuať. Sed hæc fabuloſe ac my/ſtice potius q̃ iſtorice ſcribunť. Aurelius aũt Augu. refert quo tẽpore Moyſes eſt natus floruiſſe athlantẽ aſtro/logum promethei phyſici fratrem: ac maternũ auum maioris Mercurii: cui nepos fuit is Mercurius. qui græce ερμησ τριμεγιστοσ. i. Mercurius trimegiſtus. i. ter maximus dr̃. Priorẽ ego illũ puto: quẽ Nili filiũ fabulanť: hũc tamẽ ſecũdũ aſſerũt occidiſſe argũ: ægyptiiſq; pfuiſſe: & lege ac lr̃as tradidiſſe: ſed lr̃arũ characteres aĩaliũ arborũq; figuras habuiſſe. Hũc in deoꝝ numerũ rettulerũt: nec erat fas eius nomẽ temere uulgo proferre pri/mumq; anni mẽſem ab eo cognominauerũt: cõdidit urbẽ: quã a ſe hermopolim noĩauit: nuncuparũt aũt illũ trimegiſtũ. i. ter maximũ: q & philoſophus maxĩus: & ſacerdos maxĩus: ac maxĩus deiq; Rex fuiſſet. Cõſueue rãt. n. ægyptii. Vt apud Pla. legiť: ex oĩ philoſophoꝝ nũero ſacerdotes: ac rurſus ex ſacerdotibus regẽ eligere: hic ãt ut philoſophos ſapiã: ita religiõe ſacerdotes excelluit: ac mox in ĩperio adminiſtrãdo ſupiores oẽs reges ſupa uit: hic prius a phyſicis: mathematicisq; ac diuinoꝝ ſpeculationẽ ſe erexit: primuſq; de maieſtate dei: de dæmo nũ ordĩe: aĩarũq; mutatiõibus ſapiẽtiſſime diſputauit. Ex q̃ re primuſq; theologiæ auctor habeť: Hũc ſectatus diuinus uates orpheus ſecũdas philoſophiæ aſſecutus eſt ptes. cuius ſacris initiatus eſt Aglaophẽus: aglaophẽo in philoſophia Pythagoras: Pythagoræ ſucceſſit Philolaũ diuini Platõis pceptor. Quæ oĩa indicãt priſcã theo/logiã a Mercurio inuẽtã: & a Platõe abſolutã fuiſſe. Veꝝ Mercurius pluria uolumĩa ſcripſit: qbus diuinarũ reꝝ cognitionẽ traderet: qbus arcana myſteria: & ſtupẽda oracula pandunť. Non. n. ut philoſophus ſolũ loquiť: ſed ut pphẽta futura ſæpe pdicit. Ruinã hĩc priſcæ religiõis uidit. Ortũ nouæ fidei. Aduẽtũ chriſti. Futuꝝ iudiciũ. Reſurrectiõnẽ. Renouatiõnẽ ſæculi. Bonoꝝ gloriã. & Tormẽta nocẽtẽ pdixit: Quapp dubitat Augu. an obſer/uatiõe ſyderũ an reuelatiõe demonũ hæc ille puiderit. Lactãtius illũ ſybillis prophetiſq; annumerat: Ex huius uiri libris duo pcipui ferunť. Alter de uolũtate diuina. Alter de uolũtate & ſapiã dei: & ille qdẽ aſclepius inſcri/biť: quẽ Apuleius Platonicus ſupioribus tẽporibus latinũ fecit. Hĩc Pimãder: ſed & hũc per noſtrũ marſiliũ fici nũ ex eadẽ familia philoſophũ nobiliſſimũ nup ad latios migraſſe uidemus: atq; hæc ſiue de fabuloſis diis inq̃/ramus. Siue de tãto uiro inueſtigamus nos hoc tẽpore nõ narranda: nã id rei lociq; rõ minime patiebať: ſed ex plurimis libris ĩ unũ locũ coartãda duximus. Deinceps ãt qď ad Mercurii ſydus ptinet: eadẽ breuitate pſtringe mus: Mercurius quẽ ſtilbon uocãt: planeta eſt tẽperatus nocturnus mõ maſculinus: mõ fœmininus: & pp ſuũ tẽperamentũ cito ſe uertit ad eius cui adhæſerit naturã: itaq; cũ fœlicibus fœlicitatẽ: cũ infœlicibus infœlicita/tem pbet. Auctore aũt Ptolomeo ſapiẽtiam ſimul & eloquẽtiã mortalibus pbet. Hinc eloquẽtiæ deus a poetis dr̃. Inducit ad arithmeticam & ad mercaturam. Facit paleſtritas: ac præſtigiatores: ac ſi in geneſi malignus eſt fraudulẽtos pducit & fures. Raro ur̃: quoniã plerũq; tp̃is ſub ſolaribus radiis occultať. Neq;. n. ab illo ultra tri ginta gradus abeſt. Qua ex re pp phœbi ardoris uim fuſcus pingiť. Exuſtio tamẽ a ſole q̃ oĩbus planetis nocet illi: quoniã ex frequẽtia facti aſſecutus eſt minus incõmoda eſt. Habeť nũcius deoꝝ: qa nihil ex ſua: Sed ex eoꝝ qbus adhæret natura agit: nã nũcius nõ ex ſua ſed ex alioꝝ ſnĩa uerba refert eius domicilia gemini ac uirgo ſũt. Morať ĩ ſingulis ſignis unigenis ac octenis diebus ac ſenis horis: ergo trecẽtis ac trigĩta octo diebus totũ zodia cũ pcurrit. Pingiť ãt in huiuſcemodi formã: ut in capite ac talis alas gerat: qbus & plãetæ & eloquẽtiæ indicať celeritas: ĩ leua uirgã ſerpẽtibus inuolutã hæc illius ad oĩa nõ tamẽ ſine prudẽtia ĩpulſum denotat ĩ dextra har pẽ eẽ ĩ curuũ tenet. Syringa ãt ſibi ad hos fiſtulã ex calamis factã admõet: ille eã inflať. Ex harpe uĩ ac uehemẽtiã eloquẽtiæ: ex fiſtula uero eiuſdẽ ſuauitatẽ ſignificãt. Caput galero ornať quo ſe a ſolaribus radiis tuteť: ſed idẽ ex albo nigroq; cõfectus ẽ: qa eloquẽtia & alba nigra & nigra alba reddeř põt. Argus auulſo a Collo capite eoq; oculis pleno e regiõe pingiť: ut oſtẽdať eloquẽtia cui ſapiã ſit adiũcta oẽm caliditatẽ ſupate. Corã ipſo Gallus pinguiť: ut mercatoꝝ quoꝝ deus ẽ aſtuta noteť garulitas. Atq; huiuſcemodi ẽ forma: Tenet ãt cœlũ ſcd̃m qď ſupra lũa ẽ: quis multi ex ægyptiis illud ſoli attribuerĩt: corpus eius minimũ ẽ oĩum exceptis corruptilibus nã maxĩus oĩum eſt ſol: q centies ac ſexagenties ac ſexies tãtus ẽ quãta ẽ terra. Poſt ſolẽ maiores ſunt qndecim ſtellæ primi ordinis: nam quæq; earum continet corpus terræ centies ſepties. Tertius in magnitudine eſt Iuppiter: Quartus Saturnus: poſt quẽ ſunt ſtellæ ſecũdi ordinis: quaꝝ ſingulæ cõtinent terram nonagies: poſt has ſunt ſtellæ tertii ordinis: quaꝝ ſingulæ cõtinẽt terrã ſeptuagies ac bis poſt has ſunt ſtellæ quarti ordinis quaꝝ ſin/gulæ cõtinent terrã qnquagies q̃ter. poſt has ſunt ſtellæ qnti ordinis. Haꝝ unaqueq; terrã cõtinet trigẽties ac ſepties: inde ſunt ſtellæ ſexti ordĩs: qrũ q̃ minorẽ decies atq; octies terrã cõtinet. poſt has maius corpus ẽ mars.

Aglao/phenus

Theologica Priſca

Poſt martẽ terrã.Poſt terrã uenus.Poſt uenerẽ luna.Poſt lunã Mercurius uidimus q̃ta ſint hæc corpora: nunc q̃tũ diſtẽt aĩaduerte.Luna.n.q̃uis oĩum ꝓxĩa:ſit terræ diſtat tãtũ ab ea trigeties ter tãtũ q̃tũ ẽ dimidiũ diametri terræ & uigeſima ps eius.Eritq; hoc 107412 miliaria:nã dimidiũ diametri terræ:ut oſtendit̃ ẽ 3245 miliarioꝝ & qnq; ĩſup ptes ex undecĩ ptibus unius miliarii:Mercurius ãt a terra diſtat 542750 miliaria:Venus a terra diſtat 3640000 miliarioꝝ.Sol ãt 3695000 poſt quẽ Mars ſequit̃:& hic a terra 28847000.Iouis autẽ interuallũ appet eẽ 46816250.Lõgitudo Saturni ẽ 65357500.Hoc ãt duplicatũ facit interuellũ qđ ẽ a terra ad octauã ſphærã. Hoc aũt erit 130715000.& cũ multiplicatũ fuerit hoc p.3.& ſeptimã unius ꝓueniet quãtitas circũferentiæ circuli ſignoꝝ:uel cuiuſcũq; circuli maioris deſcripti ĩ octaua ſphæra quæ ẽ 410818570 miliariorum eritq; mẽſura uniuſcuiuſq; gradus circuli maioris 1141160 miliariorum:ſingula autem miliaria tria milia cubitorũ cõtinẽt.

Atlantis duri:cælum qui uertice fulcit:
Atlantis:cinctum aſſidue cui nubibus atris
Piniferum caput:& uento pulſatur:& imbri:
Nix humeros infuſa tegit:tum flumina mento
Præcipitãt ſenis:& glacie riget horrida barba.
Hic primum paribus nitens Cyllenius alis
Cõſtitit:hic toto præceps ſe corpore ad undas
Miſit:aui ſimilis:quæ circum littora:circum
Piſcoſos ſcopulos:hũilis uolat æquora iuxta:
Haud aliter terras inter:cælumq; uolabat:
Littus harenoſum Libyæ:uentoſq; ſecabat
Materno ueniens ab Auo Cyllenia proles.
Vt primum alatis tetigit Magalia plantis
Aeneam fundantem arces:& tecta nouantem
Conſpicit:atq; illi ſtellatus Iaſpide fulua
Enſis erat:tyrioq; ardebat murice Lena
Demiſſa ex humeris:diues quæ munera Dido
Fecerat:& tenui telas diſcreuerat auro:
Continuo inuadit:tu nunc Carthaginis altæ
Fundamenta locas:pulchramq; uxorius urbẽ
Extruis:heu regni:rerumq; oblite tuarum:

¶SER. Fulcit:ſuſtinet:nã altus eſt nimis.¶Nix: niuis facit:ſed uerbum ninguit nõ hinc uenit:ſed ab eo quod ẽ ninguis:ſic Lucretius:Albas effundere ningues.ninguit aũt prima pſona caret:& ſecũda:qa nõ eſt in nr̃o arbitrio:ſed ad deũ pertinet.¶Præcipitãt: ꝓ pcipitãtur:ut Nox humida cælo Præcipitat.¶Senis:aut propter ætatẽ:aut alluſit ad niues ut Gelidus cãis cũ montibus humor Liquitur.Paribus alis:leni uolatu:ut dixit:& ĩ cælum paribus ſe ſuſtulit alis.¶Cyllenius ab auia:unde paulopoſt Cyllenia proles: aut a cylleno arcadiæ monte ubi dicitur eẽ nutritus.¶Toto.c.uno impetu excuſſus:ſic Lu.Nec ſe tellure cadauer Paulatim per mẽbra leuat terraq; repulſum eſt erectumq; ſemel.¶Aui ſimilis:incongruũ heroo credidit carmini:ſi mergum diceret.ut alibi ciconiã p piphraſim poſuit:Candida uenit auis longis inuiſa colubris:ſic eſt:Et teſta cũ ardente uideret Scintillare oleum:ne diceret lucernã nimis tenuiter.¶Littus arenoſum libyæ:bene arenoſum:nã ĩ libya erat: ſed nõ in arenoſa.Mauritania enim eſt aſpera & ſilueſtris.¶Materno ab auo:per Maiam Atlantis filiam.¶Magalia:aphrorũ caſas:& mapalia idẽ ſignificant: ſed magalia ma ꝓducit:mapalia uero corrĩpit:ut Et raris habitata mapalia tectis.¶Iaſpide fulua:pro uiridi:ut Fuluaq; caput nectentur oliua.dicit etiam Plinius in naturali hiſtoria:multa eſſe iaſpidum genera in quibus etiam fuluum cõmemorat.Enſis erat:ꝓ uagina poſuit:& multi Iaſpidem uolunt ad gratiam pertinere.¶Lena:eſt genus ueſtis.Eſt autem proprie toga duplex amictus auguralis.¶Inuadit:habitũ futuræ orationis oſtendit.& notandum non tantum eum nuncii.ſed etiam caduceatoris:ideſt oratoris officio fungi:nam & perſuadet & nunciat.¶Vxorius:uxori ſeruiens.Horatius.Vxorius amnis.

¶DONA. Auo materno:ab atlante monte:in quẽ atlantem patrẽ Maiæ conuertit pſeus.¶Inuadit:inuectiuam:futurã eſſe hoc uerbum oſtendit.Et ex hoc acri habitu Mercurii oſtẽdit quali habitu debuit eẽ Iuppiter.¶Tu nunc:obiurgatio eſt potius q̃ inuectio.Nam cõe ſibi facit hoc damnum:& dolet decipi ſpẽ ipſius & filii qđ non faceret:ſi accuſatoris animum gereret.¶Pulchrã uxorius urbem:ſtulti eſt aliena curare ſua negligere.

¶CHRI. Atlantis:de hoc monte Strab.ſic ſcribit: extra columnarum fretum procedenti ad ſiniſtram mõs Atlas
eſt in libya:quem atlantem uocãt:barbari.uero dirim.mõs eſt ſupra nubes excelſus:q̃ mare a ſe dominatũ ſpectat ſquallidus:& incultus quæ uero africam reſpicit arboribus ueſtitur: & fluminibus irrigatur: omni genere fructuum abundans:interdiu ex miro ſilẽtio ſtuporem ĩducit.Noctu crebris lucet luminibus:reſonareq; dicunt cantibus:ac tinnitibus Cymbalorum atq; Tibiarum ægypanorum & Satyrorũ.¶Piſcoſos: piſcibus abũdantes.¶Inter cœlum.t.ita inter infimam partem aeris ut pene terrã tãgeret.¶Materno auo: Atlante: qui maiam genuit:ex qua conceptus ipſe eſt.¶Fundantem:ædificãtẽ nam iam fundatæ erãt.¶Nouantem.i.facientem quæ noua eẽnt.¶Stellatus:ornatus ut illa ſplẽdida ut ſtella fulgeret.¶Murice:murices piſces ſunt ſimiles purpuræ:nam ut ait Pli.purpuræ latent ſicut murices circa canis ortum:& paulo infra Purpuræ cõgregantur uer- Murex
no tpe mutuoq; attritu lentorem cuiuſdam ceræ ſaliuant ſimili modo & murices:ſed in hoc loco muricẽ pro purpura poſuit.¶Diues q̃.m.d.pulcherrima pp diuitias quas habebat:nam pauper tantum ſumptum non feciſſet.¶Iaſpide:Iaſpis græce latine uiridis gẽma:nouem teſte Plinio ſunt eius ſpẽs:eſt autem uiridis ut ſmaragdus:ſed craſſi coloris.¶Iaſpidem.c.talentis parauit nero in qua fuit effigies eius thoracata.eſt iaſpis in oriente Iaſpis
ſmaragdo ſimilis e petra ex tranſuerſo linea alba pcingitur:quam magi cõcionantibus utilem dicunt.¶Fulua:
fuluus colorita uidet̃ de ruffo atq; uiridi mixtus:ut in aliis plus uiridis in aliis plus ruffi habeat:itaq; fulua aq- Fuluus
la:fuluum aurum:fulua Iaſpis:& fuluus leo:ait Aul.Gel.¶Carthaginis.q.d.Terræ alienæ:& quæ tuis nocitura ſit.Vehemens ergo diſſuaſio ut nocitura faciat:& profutura deſerat.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

Ipſe deum tibi me claro demittit Olympo
Regnator:cælũ & terras qui numine torquet:
Ipſe hæc ferre iubet celeres mãdata per auras:
Quid ſtruis? aut q̃ ſpe libycis teris ocia terris?
Si te nulla mouet tantarum gloria rerum:
Nec ſuper ipſe tua moliris laude laborem:
Aſcanium ſurgentem:& ſpes hæredis Iuli
Reſpice:cui regnũ Italiæ:Romanaq; tellus
Debentur:tali Cyllenius ore locutus
Mortales uiſus medio ſermone reliquit:
Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram:
At uero Aeneas aſpectu obmutuit amens:
Arrectæq; horror̃ comæ:& uox faucib9 hæſit:
Ardet abire fuga:dulceiſq; relinquere terras
Attonitus tanto monitu: imperioq; Deorum.
Heu quid agat? quo nũc reginã ambire furẽtẽ
Audeat affatu? & quæ prima exordia ſumat?
Atq; animũ nunc huc celerẽ:nũc diuidit illuc:
In parteſq; rapit uarias:perq; omnia uerſat:
Hæc alternãti potior ſententia uiſa eſt:
Mneſthea:Sergeſtũq; uocat:fortẽq; Cloãthũ:
Claſſem aptẽt taciti: ſocioſq; ad littora cogãt:
Arma parent:& quæ ſit rebus cauſa nouandis
Diſſimulent:ſeſe interea quãdo optima Dido
Neſciat:& tantos rumpi non ſperet amores:
Tentaturum aditus:& quæ molliſſima fandi
Tẽpora:quis rebus dexter modus:ocyus oẽs
Imperio læti parent:ac iuſſa faceſſunt.
At regina dolos (quis fallere poſſit amãtem?)
Præſenſit motuſq; excepit prima futuros

¶SER. Ipſe:dat dictis auctoritatẽ:ut Quæ Phœbo pr̃ oĩpotẽs. ¶ Claro demittit olympo: Olympus q̃ſi olo/
lãpus dictus eſt:ſiue mõs ſit macedoniæ:q dicit̃ ẽt diuerſoriũ deorũ:ſiue cælũ:unde addidit claro:ut plemyriũ
undoſũ accẽt9:ſane græc9 tũc põt eẽ:ſi ſit græca decliatio:ut ὀλυμποσ ὀλύμπου nã latina olympi facit. ¶ Tor
quet:regit ſuſtinet:ut Cũcta tuo q bella pr̃ ſub numine torques. Numine ãt eſt aut nutu:aut ptãte. ¶ Hæc:q̃ di/
cturus eſt:nã ſupradicta ex ſe dixerat. ¶ Teris: per negligẽtiã tẽpus cõſumis. Saluſtius:Ibi triennio fruſtra trito.
¶ Debent̃:honeſtius plurali numero:reſpõdit. ¶ Surgentẽ:creſcentẽ:ut Surgẽtẽ in cornua taurũ. Itẽ Surgẽtẽq;
nouæ carthaginis arcẽ. ¶ Cyllenius:antonomaſiuũ ẽ
pro ꝓprio. ¶ Ore:orõne. ¶ Mortales uiſus:aut oculis
Aeneæ ſe ſuſtulit:aut hũanã r̃liqt effigiẽ:quã ſũpſerat
ut ab Aenea poſſet uideri:qđ ẽ melius. ¶ Medio ſer/
mõe:atq execut9 ẽ oĩa q̃ Iuppiter dixerat. Sed ſermo
ẽ cõſertio orõnis:& cõfabulatio duoꝝ uel pluriũ:me
dius ergo ſermo ẽ.quũ pſona cũ q̃ qs loqtur nõ reſpõ
det:ut nũc fecit Aeneas. ¶ Arrectæq; horrore cõæ:ſu
baudi ſunt. ¶ Dulciſq; relinq̃re terras:minus ẽ: q̃q̃ &
ne uideat̃ ĩgratus:deorũ excuſat̃ ĩperio.ſic ipẽ ĩ ſexto
Sed me iuſſa deũ. ¶ Ambire bãditiis:circũuẽire. Am
bio illã rẽ dicimus:ut Neu connubiis ambire latinũ.
¶ Exordia:orationẽ:ſicut in rhetoricis legimus. Sed
exordia in duo diuidit̃ ĩ prĩcipiũ & orationẽ. ¶ Alter
nãti:uaria mẽte tractãti.& p hoc oſtẽdit̃ cogitaſſe eũ
etiã amorẽ:ſed ꝑtuliſſe uolũtatẽ deorũ. ¶ Taciti: ſine
ſtrepitu celãtes cõſilia. ¶ Arma parẽt: cõtra ĩpetũ ira/
tæ forte reginæ. ¶ Quãdo:ñ ẽ hoc loco tpis: ſed ſigni
ficat ſiqdẽ:& ẽ cõiũctio rationãtis. Sãe quãdo do bre/
uis ẽ naturaliter:ſic Seren9:Quãdo flagella ligas.uir.
uſurpat:Si qñ tybrĩ uicinaq; tybridis arua. ¶ Quis re
bus dexter modus:q ſit rebus optim9 euẽtus. ¶ Læti
alacres:feſtini. ¶ Faceſſũt:frequẽtatiuũ ẽ: ut in Geor.
Mr̃is ꝑcepta faceſſit:alias diſcedit ſigñcat:ut Te. Hæc
hĩc faceſſat:tu moleſt9 ne fias. ¶ Præſẽſit:ac ſi diceret
anteq̃ ille moliret̃ & nimia ĩ hoc uis amãtis expmit̃.
¶DONA. Ipſe deũ:hui9 pſonæ auctoritate grauio
rẽ:facit ſuã obiurgationẽ:& ut maior ſit metus: ptã
tẽ ipſius deſcribit. Vtrũq; ãt dãnat: & ꝙ ſubleuet ini/
micoꝝ opes: & ꝙ ire agẽda ociũ ſibi ꝓpõat:qm̃ negli
gẽtis ẽ & ĩcauti. Addit ne p eũ peat qđ aſcãio đbet̃:qđ
niſi p ipm ꝑſtari nõ põt. ¶ Medio ſermõe:qa nõ expe
ctauit ñſũ qđ erat dimidiũ ſermõis q orit̃ ĩter duos.
¶ Atq; aĩum nũc huc:in tã ambigua cõſolatione ꝑua
luit in religioſo uiro diuinum præceptum.
¶CHRI. Ipſe deũ:dat auctoritatẽ orõni ſuæ. ¶ Mor
tales.u.nã ſpũs in corporei aerẽ ex quo corpus ſibi cõ/
ficiũt:ita condenſant: ut in uiſum cadãt: ut uidemus
nubes q̃ aer denſatus ſunt. ¶ Obmutuit: nã tanto ſtu
pore affectus eſt:ut uocẽ emittere non potuerit: nã &
maxima animi cõſternatio fari nos ꝓhibet & contra
ueriſſimã accuſatiõem nullam excuſationẽ: quã pro
ferret inueniebat. ¶ Dulces.q.r.t.quo modo relinquere ſi dulces? Oſtendit ſibi uehementer caram eſſe didonẽ:
ſed tamen male deo obtemperare. In pugna ergo quæ erat inter appetitum & rationem ſuperabat ipſa ratio.
¶ Quæ exordia:nã cauſam apud Didonem turpiſſimam habere uidebatur:in qua diffidebat cõueniens exor/
dium reperire poſſe maxime:cum eſſet habendum per inſinuationem in qua maiori artificio opus erat. ¶ In
partes.q.r.u.cum modo traheretur libidine modo duceretur ratione. ¶ Diſſimulent:diſſimulamus cum oſtẽ
dimus id non eſſe quod eſt:ſimulamus cum oſtendimus id eſſe quod non eſt. Qui igitur doctus non uult ha/
beri doctus diſſimulat doctrinam. Qui contra ĩdoctus cupit doctus haberi ſimulat doctrinam. ¶ Speret: time
at:nam ſpes de bonis eſt. ¶ Molliſſima:quæ tactus ſunt rettulit ad occaſionem. Ergo molliſſima tempora pro
occaſione poſuit ut ſit quaſi diffinitio occaſionem eſſe tẽpus molliſſimum.i.quod præbet facilitatem rei agen
dæ. Molle enim in tactu dicimus: quod facile cedit: cui contrarium eſt durum. Ergo tempus fandi molle eſt
cum is qui auditurus eſt:facile nobis concedit. ¶ Quis fallere.p.a. adeo enim ſuſpicioſi anxiique ſunt: ut nihil
inexploratum relinquãt. ¶ Motus.f.ideſt motus nondum præſentes:ſed quoniam nõ fit ueriſimile:ut ea quæ
nondum ſunt ſentiamus:reddit ueriſimile ex amãtium natura:nam amantes timent etiam tuta. Quapropter
facile miſerrimi ſint neceſſe ẽ. Qui.n.eſt in metu miſer ẽ:& q etiã tuta timet ſemper eſt in metu:ut ait Socrates.

Omnia tuta timẽs:eadem impia Fama: furẽti
Detulit armari claſſem:curſumq; parari.
Sæuit inops animi:totamq; icenſa per urbem
Bacchatur:qualis commotis excita ſacris
Thyas:ubi audito ſtimulant trieterica baccho
Orgia:nocturnuſq; uocat clamore Cithæron.
Tandẽ his Aeneam compellat uocibus ultro:
Diſſimulare etiam ſperaſti perfide tantum
Poſſe nefas? tacituſq; mea decedere terra?
Nec te noſter amor:nec te data dextera quõdã:
Nec moritura tenet crudeli funere Dido?
Quin etiam hiberno moliris ſidere claſſem:
Et mediis properas Aquilonibus ire per altum
Crudelis:quid ſi non arua aliena:domoſq;
Ignotas peteres? & Troia antiqua maneret?
Troia per undoſum peteretur claſſib⁹ æquor?
Me ne fugis? p ego has lachrĩas.dextrãq; tuã:te
Quãdo aliud mihi iã miſeræ nihil ipſa reliq:
Per cõnubia noſtra:per inceptos Hymæneos:
Si bene quid de te merui:fuit aut tibi quicq̃
Dulce meum:miſere domus labentis:& iſtam
Oro:ſi quis adhuc precibus locus:exue mẽtẽ:
Te ꝓpter libycæ gentes:Numadũq; Tyranni
Odere.infenſi Tyrii:te propter eundem
Extinctus pudor:& qua ſola : ſidera adibam

¶SER. Oĩa tuta timẽs:deeſt ẽt.& ẽ exaggeratio.¶ Eadẽ fama:q̃ Iarbæ nunciauerat.¶ Curſũq; parari:nauigatioñe:ut ni teneãt curſũ.¶ Inops aĩ:ſine aĩo:ſine cõſilio.¶ Bacchat̃ : furit more bacchãtũ:& bene uno ſermõe ꝓoccupauit futurã cõparationẽ.¶ Thyas:baccha.nã ſicut a Baccho bacchæ:ſic a Thyneo thyades dicuntur.¶ Cõmotis:ãt ſacris iõ dixit:qa ĩ ſacrorũ renouatiõe cõmouebant̃ ſimulacra:unde Horatius:Nõ ego te cãdide baſſareu ĩuitũ quatiã.¶ Tricterica: triẽnalia.Liberi.n.ſacra tertio quoq; anno ĩnouabant̃.Sãe ſciẽdũ orgia apud græcos dici ſacra oĩa:ſicut apud latĩos cerimoniæ dicunt̃:ſed iã abuſiue ſacra Liberi orgia uocant: uel απο της οργης.i.a fauore:uel απο τον ορων a montibus.¶ Nocturnuſq; uocat:nocte celebrat⁹:uñ ip̃a ſacra nyctelia dicebant̃:q̃ populus ro.excluſit cã turpitudinis.¶ Cithærõ:ãt mõs eſt ex quo clamor numinis ueluti bacchas uocabat.¶ Diſſimulare ẽt:ſatis artificioſa allocutio:nã & ſibi cõſulit ſub facie utilitatis Aeneæ. Diſſimulare ãt iõ ac ſi diceret:ita rẽ pudendã cogitas:ut eã fateri nolis.Supra.n.dixerat.Quæ ſit rebus cã nouandis Diſſimulẽt.¶ Data dextera: fœdus amicitiarum.¶ Hiberno ſidere:nõ hieme:ſed hiemali ſidere:aut ꝓprie qđ ait ſupra:Dũ pelago deſæuit hiems & aquoſus oriõ.ergo aut tẽpore:ut Quo ſidere terrã Vertere mœcenas:aut re uera ſidere ꝑ Orionẽ.¶ Crudelis: ẽt in te odio met.ſic Lu.de Ceſare Sæuitia ẽ uoluiſſe mori.¶ Domoſq; ignotas:ac ſi diceret Carthago iã tibi nota ẽ:licet & hic aliẽa ſint arua.¶ Et troia.a. m? ſi deeſt. & q̃ſi ꝑ ĩterrogationẽ ĩtelligẽdũ.¶ Me ne.f? adhuc apte non uult ĩputare beneficia: ſicut paulopoſt irata.¶ Nihil ipſa.r.nõ pudorẽ non regnũ.¶ Inceptos hymenæos:q ipſa nouitate ſũt dulces.¶ Dulce meũ: tetigit rẽ inhoneſtã.ſic Ter.Seu tibi morigera fuit in omnibus rebus.¶ Tyranni:nil intererat apud maiores inter regem & tyrannum:ut Pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe tyranni.

¶CHRI. Sæuit inops aĩ:Quoniã in mœrore erat nã ut rebus lœtis aĩ extollunt̃:unde ĩure poſſum⁹ dici diuites aĩ:ſic ĩ mœrore deprimunt̃:unde ſumus inopes animi.Vel animi.i.mentis & cõſilii.¶ Totãq; in.per.ur.qd ergo ĩfœlicius ẽ amãte:nã dũ illi aſſunt res fœlices:ita tã anxius ẽ:ut ẽt tuta timeat.Cũ ãt ĩmutãtur:adeo tota mẽte cõcutit̃:ut in maxĩa ꝑturbatiõe cõſtitutus mẽtẽ cõſiliũq; amittat.Et furiis ita agitatur ut obliuiſcat̃ pudoris & modeſtiæ:& publicæ debacchet̃.Thiades autẽ ſacerdotes bacchi dicuntur ab eo qđ ẽ θυειν.i.furere.Sic etiã mænades του μαινομαι ĩſanio & baſſarides & ipſe baſſareus appellat̃ a ueſte uel apelle lyncũ:ſed de hoc ĩ cõmentariis Horatii diximus.¶ Trieterica:ab eo qđ ẽ tris.i.tres & ετος ãnus:nã triẽnalia erãt ſacra Bacchi.¶ Orgia:orgit ſacra ſunt apud græcos:ut apud latĩos cerimoniæ : nã apud Herodotũ orgia de ſacris dianæ ĩuenies.¶ Cythærõ:mõs eſt Thebis ĩminẽs:ĩ quo nocturna ſacra Bacchi colebãtur:q̃ nyctilea dicebãtur:& ip̃e bacchus nyctileus.¶ Cõpellat ultro:Et qa amãtes moræ impatiẽtes ſunt:& qa quo ad poſſet a prĩcipio rẽ ꝑuenire cupiebat:& malo anteq̃ ueniret occurrere.¶ Diſſimulare:oratio omnino pathetica: & ab aĩo eſtuãti quippe q̃ amore indignationeq; ſimul ĩpulſus ꝓficiſcat̃.Et quoniã ĩ deliberatiuo genere ẽ.ꝑmit æneã a turpi:quoniã fidẽ frangat:ingratuſq; ĩ eã ſit a q̃ tãtũ amet̃:& cui ſit futuræ mortis cauſa:ſi eã relĩquat.Auget hãc rẽ:q; relinquat eã petiturus loca ſibi incognita:& cum magno ſuo periculo ſit nauigaturus:cũ in tanto periculo ne in patriã quidẽ nauigare deberet.Quæ oĩa nõ modo neglectũ illius:uerũ etiã crudelitatẽ in eam oſtendere uidentur.Quapropter & a turpi & a damnoſo præmit.¶ Tantum nefas:nã amans nihil maius nefas putat q̃ deſeri.¶ Tacitus.q.d.furtim.¶ Noſter:q̃ſi dicat tã magnus.¶ Data dextera:perfidiæ arguit.¶ Moritura: oſtẽdit quantũ peccet ſi quidẽ ſuæ mortis cauſa futurus ſit.¶ Dido:emphaſim facit in nomine.q.d.ea a qua tot beneficia acceperis.Quin etiam:magnum ſcelus prodere quẽquam.Maius eam quæ de te bene merita ſit.Maxĩmũ prodere cum tuo periculo.¶ Quid ſi non arua.a.Non deberes etiam ſi patriam peteres:& ſine periculo ſic deſerere:quanto minus cũ aliena petas:& cum periculo.¶ Me ne:multa cõplectitur illud me.Me quæ ignotum liberali ſuſcepi hoſpitio.Me quæ tantũ amo. quæ pudicitiam tua cauſa abieci.¶ Per ego has.l.Poſtq̃ uſa eſt cõſtitutione iuridiciali abſoluta quod nefas ſit deſerere quæ tot cauſis mereat amari deſcendit ad conceſſionem per deprecationem:ita tamẽ ut a priore non diſcedat.Nihil aliud:quam ergo meretur ab illo nõ deſeri.¶ Propter: quæ ipſa ſibi nihil reliquit.Nam & cæteros homines:& pudorem:& pudicitiam:& famam propter illum contempſit.¶ Per connubia noſtra: arguit a uoluptuoſo.¶ Te propter li.oſtẽdit quos cõtempſerit propter illũ:& in quæ pericula cadat:ſi ab eo deſeratur.

Fama prior:cui me moribūdā deſeris Hoſpes?
Hoc ſolum nomen quoniam de cōiuge reſtat:
Quid moror? an mea pygmaliō dū menia fra
Deſtruat? aut captā ducat Getulꝰ hiarbas: (ter
Saltem:ſi qua mihi de te ſuſcepta fuiſſet
Ante fugā ſoboles:ſi quis mihi paruulus aula
Luderet Aeneas:qui te tantum ore referret:
Nō equidē omnino capta:aut deſerta uiderer.
Dixerat.ille Iouis monitis immota tenebat
Lumina:& obnixus curam ſub corde ꝑmebat.
Tandē pauca refert:ego te:quæ plurima fādo
Enumerare uales:nunq̄ Regina:negabo
Promeritam:nec me meminiſſe pigebit Eliſæ:
Dū memor ipſe mei:dū ſpūs hos reget artus.
Pro re pauca loq̄r:nec ego hāc abſcōdere furto
Speraui (ne finge) fugam: nec cōiugis unquā
Prætendi tædas:aut hæc in fœdera ueni.
Me ſi fata meis paterentur ducere uitam
Auſpiciis:& ſponte mea componere curas:
Vrbem troianam primum:dulceſq; meorum
Relliquias colerē:& Priami tecta alta māerēt:
Et recidiua manu poſuiſſem Pergama uictis:

¶SER. Fama prior:ꝗ melior fuit ſine dubio.¶ Hoſpes: Aeneas & hoſpes fuerat & maritus:ſed mō maritū ſe negat & hoſpitē cōfitet̃:ut nūc Dido dicit:Cui me deſeris hoſpes:qm̄ hoc ſolū nomē de cōiuge reſtat: hoc ē ſupeſt:alii reſtat ītelligūt reſiſtit.i.cōtrariū tibi ē.nōnulli dicūt hoc ſolū nomē qm̄ ſupeſt ut te cōiugē dicā.Dicitur āt īgēti affectu hos uerſus Virgiliū ꝓnūciaſſe: quū priuati paucis ꝑſentibus recitaret Auguſto:nā recitauit uoce optīa primū:tertiū:& q̄rtū.¶ Saltē:uel hoc.ē āt tractū a captiuis q quū tenerēt ab hoſtibꝰ:dicebāt ſublatis oībus:ſalutē cōcede:hīc p ſynæreſim hic natꝰ ē ſermo:ut ī cōtēptu rerū multarū petituri aliqd ſaltē dicamꝰ.¶ Ante fugā ſoboles:& amatorie:& amare:nā hāc fugā dicit:q̄ ille noīat ꝓfectioné.amor āt ex filii deſiderio cōprobat̃.¶ Siqs mihi:bñ iterat mihi:& ſecūdū ius loquit̃:nā ubi nō eſt iuſtū matrimoniū:liberi matrē ſequunt̃.¶ Qui te tm̄ ore referret:aut ſic dixit q̄ſi amatrix:ut ſupra de Aſcāio:Infādū ſi faller̃ poſſet amorē: aut illud dicit.Optarē filiū ſimilē uultui nō moribus tuis.¶ Iouis monitis:bñ ꝑſcribit:ne ei det īpietatē ſane & hæc mōita dicimꝰ:ut Carmētis nymphæ mōita.& Deus auctor Apollo.& Hos monitus:ut Perſiꝰ: Hos pueris mōitus patres īfūdere lippos.¶ Immota tenebat lumīa:phyſicū.n.ē:ut q̄litatē aī ex oculorū: aut corporis mobilitate oſtēdamꝰ.ergo mō uult oñdere Aeneā a ꝓpoſito nō eſſe deuiaturū.¶ Ego te q̄ pluría fādo:cōtrouerſia ē plena:ī q̄ & purgat obiecta remouēs a ſe crimē īgrati:& uēiali utit̃ ſtatu:ꝓfectionē ſuā retorquēs ī uolūtatē deoꝝ.hēt etiā finē:nā purgat obiectā fugā noīe ꝓfectiōis.¶ Promeritā:ꝑſtitiſſe bñ geſſiſſe:& ē ſermo de his q p ꝯtrariū magis lucēt. Ter.Ita me uelī ames ꝓmerētē pr̃.i.bñ agētē & cōgruit ut ꝑſtet:q bñ agit.ꝯtra alibi:Quid cōmerui aut peccaui pr̃.i.qd male egi.¶ Meminiſſe pigebit eliſæ:mēini & illius rei dicimꝰ:ut hoc loco:& mēini illā rē: ut Nūeros mēini ſi uerba tenerē.¶ Dū memor ipē mei: de futuro dixit & congrue:nā piget ad futuꝝ ſpectat: pudet ad ꝑteritū:& licet pōe una ſit ſignificatio:tñ dicimꝰ piget me illud facere:pudet me feciſſe:unde iterdū ꝑcipue:a Saluſtio ſimul ponunt̃.¶ Pro re pauca loquar:remoto īgrati crimine deſcēdit ad cām.¶ Neq; ego hāc:ꝓfectionē ſubaudi: nā poſteriori nō pōt iūgi:ne ſit cōfeſſio.¶ Prætēdi tædas:ꝓbat nō eē matrimoniū.¶ Aut hæc ī fœdera ueni:aut matrimonii:& iūgēdū ē ſupiori:aut certe ad poſteriora ptinet. & hoc dicit:nō ad hoc ueni ut hic morarer:ſicut & nūc ꝓbat.¶ Me ſi fata meis paterent̃ ducere uitā Auſpiciis:& dixit in prío:Quo me cūq; uocāt terræ:ubi ſignificauit nolle apud carthaginē ꝑpetuo māere:ſed uelle q̄rere ſedes fatis cōceſſas.ergo ueni:cōſenſi:hoc ē nō ad hæc cōſēſi fœdera:ut quū uellē diſcedeř nō liceret.¶ Meis auſpiciis argumētat̃ a neceſſitate: & auſpiciis: iō qa maiores oīa auſpicato gerebāt:ergo auſpiciis dipoſitiōibꝰ.¶ Spōte mea: mō nomē ē:nā & genus & caſum hēt:ſic & mane quū ei caſus & genus adiicitur nomē eſt: ut Dū māe nouum dum gramina canent ſic eſt & forte.alias aduerbia ſunt uerum autem dixit nō ſua ſponte: nam ſupra legimus: Hos cape fatoꝝ comites.itē Diuerſas quærere terras Auguriis agimur diuū.¶ Recidiua:poſt caſum reſtituta.

¶DONA. Ante fugā:nā nō uult honeſtate rē ſi dicat diſceſſū ille Iouis:cōfūdebat̃ pudoř:utpote q īgrati: q fallacis:q fugitiui īfamiā ſubiret ꝯtra īſtitutū ſuū:ſed ſolū Iouē ſibi añ oculos pōebat:ꝙ efficiebat:ut uir alioqn mitis:& hūanus q̄uis moueret̃ officiis:didōis tñ a ꝓpoſito nō diſcederet:recte āt dixit mōitis potiꝰ q̄ iuſſis qa nō ſolū īperiū eū mouebat:ſed ea q̄ īpabat q̄ ad regnū Italicū acqrēdū ptinebāt:& ne carthaginē ſuo īperio inimicā futurā foueret.¶ Nec te re.n.p.palā hēt bñficia accepta:ſed neceſſitate īpulſū:& nō uolūtate:oñdit ſe illi nō obſeq: breuiter āt purgauit q̄ obiiciebant̃:nec multiloquio tp̄s terreret:& īgratitudinis uitiū prío cōfutat:ut ſecundū artē īcipiat a ualidioribus aduerſarioꝝ obiectis.¶ Neq; hāc ab.ſ.probat ꝙ nō fugā ſed nauigationē parauit:quia non uenerat:ut matrimonium conficeret:quod probat quod nullis ſolitis cerimōiis coniugium celebratū ſit.

¶CHRI. Referret te:eēt tibi ſimilis.¶ Ore:forma corpis.¶ Obnixus:afficiebat̃ amoř didōis ſed cū mallet deo .i.rōni potiꝰ q̄ libidini obtēpare obnitebat̃.i.nitebat̃ cōtra libidinis ardores.¶ Premebat:reprimebat qd' ē cōtinētis potuiſq̄ tēperātis:ut freno rōnis coerceret libidīes.¶ Tādē:alternātibꝰ ī eo libidīe & ratiōe & amoř ī Didonē:& iuſſis eoꝝ dubiꝰ erat ī cōſultatiōe. Ego te q̄ oratio ē ī generř deliberatiuo ī cōſtitutiōe iuridiciali aſſūptiua: & ī cōceſſiōe criminis p purgationē.Nā oñdit ſe hoc nō cōſulto facere:Sed reiicit crimē ī neceſſitatē. Neceſſe.n. ē deo obtēperare:ī pricipio ergo cōciliat ſibi fauorē a pſona Didōis cū illā affirmet optīe de ſe meritā eē:itē a pſona ſua.Oſtēdit.n.ſe memorē eē beneficioꝝ:futurūq; diu dū uiuet:nec oŕonē ſumere:ut contra hæc dicat: ſed ut defendat factū.¶ Pro re:pro defenſiōe rei pro.n.aliquādo defenſionē ſignificat:ut ſtabat ꝓ tēplo.Aliquando ante:ut habuit orationē ꝓ roſtris aliquādo uicē:& locū:ut nos:ut etiā ꝓ fratre reſpondeā uehemēter cupimus:

& miſſus:& pro cõſule:eſt etiã tẽporalis:ut proſpicio prouideo:item proſuper ut prominet.item pro ad uel ſecũdũ ut nitat pro uiribus.Eſt ẽt ĩteriectio: ſed tunc circũflectitur:ut pro deum fidem.⁋Me ſi fata.m.p.d.u. diximus in allegoriis Italiam pro ſpeculatione:Carthaginem pro actione:& uita ciuili poni.Ergo niſi fata me ad ſpeculationem uocarent in uita ciuili libentius degerẽ apud meos Troiæ quam carthagine.Sed hæc ibi latius.

Sed nunc Italiam magnã Grynæus Apollo:
Italiam Lyciæ iuſſere capeſſere ſortes:
Hic amor:hæc patria ẽ:ſi te Carthaginis arces
Phœniſſam:libycæq; aſpectus detinet urbis:
Quæ tãdem Auſonia Teucros cõſidere terra
Inuidia eſt:& nos fas extera quærere regna:
Me patris Anchiſæ:quoties humẽtib⁹ umbris
Nox operit terras:quoties aſtra ignea ſurgũt:
Admonet in ſomnis:& turbida terret imago.
Me puer Aſcanius:capitiſq; iniuria cari:
Quẽ regno Heſpiæ fraudo:& fatalib⁹ aruis.
Nũc etiã ĩterpres Diuom Ioue miſſus ab ipſo
(Teſtor utrũq; caput)celeres mãdata p auras
Detulit:ipſe Deum manifeſto in lumine uidi
Intrantem muros:uocemq; his auribus hauſi.
Deſine meq; tuis incendere:teq; querelis
Italiam non ſponte ſequor.
Talia dicentem iandudum auerſa tuetur
Huc:illuc uoluens oculos:totumq; pererrat
Luminibus tacitis:& ſic accenſa profatur(ctor
Nec tibi Diua parẽs:generis nec Dardanus au
Perfide:ſed duris genuit te cautibus horrens

⁋SER. Grinæus apollo:Clazõene ciuitas aſiæ:ũ Hor.Diues agebat clazomenis:Iuxta hãc nem⁹ ẽ grinæũ:ubi Apollo colit.ide ergo nũc epithetõ dedit.licet ĩ delo accepit oraculũ.⁋Lyciæ ſortes:nec hic accepit reſpõſum:ſed ſic dicit lyciæ:hoc ẽ apollieæ.⁋Hic amor hæc pria ẽ:eo ĩqt deſiderio p uolũtatem deoꝝ circa Italiã teneor:quo ſi poſſẽ circa troiã.& ad illud ſpectat qd' dixit:Troia p undoſum peteref claſſibus æquor.⁋Et nos ẽ fas:& nobis fas dicim⁹:ſed hoc loco nõ ẽ iũgẽda elocutio:ne ſit uitiũ:nã legim⁹ Fas mihi graiorũ ſacrata reſoluer iura:ſed hoc dicit fas ẽ ẽt nos extera regna reqrere.⁋Nox opit terras:a ueriſimili iõ tps poſuit.⁋Quoties aſtra:hoc ãt ẽ p unãquãq; nocte.⁋In ſomnis:more ſuo p ĩ ſõniis.⁋Turbida terribilis:qd' & umbræ conuenit:& parentis auctoritati.⁋Me puer aſcani⁹:nõ ipe ſed ei⁹ amor ſcilicet admonet:quẽ lõge repetiit:& ad Aſcaniũ rettulit.& licet excuſet: tũ ſolœcophones ẽ.⁋Interpres diuũ: Hermes. expreſſit uerbũ de uerbo.⁋Ab ipo.i.magno:ut ſupra Ipſe deũ tibi me claro demittit olympo.⁋Vtrũq; caput meũ & tuũ:aut Iouis: aut Mercurii: aut meũ & Aſcanii.⁋Celeres mandata p auras:ſic ſupra Celeris defer mea dicta p auras.⁋Mãifeſto ĩ lumĩe:aut claro: aut ĩ nimbo:cui⁹ maius ẽ lumẽ:ut Lu.Poſtq̃ ſe lumine uero.⁋His aurib⁹ hauſi:pleonaſmos ẽ.hauſi aũt accepi.⁋Sequor:ut Italiã ſeqmur fugientẽ.⁋Iãdudũ: ab initio orationis.⁋Auerſa:irata:ut Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat.⁋Luminibus tacitis:ipſa tacita:ut Tacitũq; obſedit limẽ amatæ p ipſa tacita.ſequitur ãt ĩuectio:q̃ ſemp ſtatu caret.carere aũt ſtatu dicitur quia res:quibus utitur carent ueritatem.⁋Nec tibi diua parens:non eſt ſola in Aeneam uituperatio: ſed etiam in ſe obiurgatio:quia dixerat Credo equidem: nec uana fides genus eſſe deorum:unde nũc dicit:Generis nec dardanus auctor.⁋Perfide: ſic ſupra. Diſſimulare etiam ſperaſti perfide tantum Poſſe nefas:more amantum eum increpat.

⁋DONA. Sed nũc Italiã:facit rẽ ueriſimilẽ:nã nullus ab ocio ad negociũ niſi ĩuitus accedit.⁋Hic amor hæc patria ẽ:Si te cœpit amor nouæ patriæ:nõ ægre feras:q; ego quoq; nouæ patriæ amore capiar.⁋Et nos: quẽadmodũ & te.⁋Aſtra ignea:facit ueriſimile ex ipſo tpe:ĩ quo ſõnus capit.⁋Mãifeſto in lu.cõfirmatio rei ne credat eſſe deceptũ:& interponit iuſiurandũq; utrũq;.ſ.Iouis q miſit:& mercurii qui miſſus ẽ.⁋Deſine:qa cognouiſti iuſtas diſceſſus cauſas.⁋Totumq; perrat:iraſcentis ſignũ:ut cũ totũ nolit uiſũ totũ tamẽ oculis errantibus cernat.⁋Iamdudum:ex quo incepit loqui q̃ ſibi non placerent:qua conſideratione incenſa fuerat.⁋Nec tibi.d.p. ubi uidit illum nõ flecti pcibus uertit ſe ad cõuitia:ut ſaltẽ aĩo ſuo morẽ gerat.Eſt aũt animoꝝ maxĩa cõmutatio Nã cũ amaret dixit genus eſſe deoꝝ.⁋Duris cautibus caucaſus:qa aſper es:& ab humanitate alienus.

⁋CHRI. Grynæus:de hoc ita refert Stra.ĩ freto qd ẽ iter aſiã ac leſbũ ĩſulæ ſũt.Vel.xx.uel ut placet.Timoſtheni quadragita q̃ cõpoſito uocabulo Ecatõneſi geminat.n.uocant ab eo qd ẽ ecatos.i.apollo.& neſos ĩſula: nã p totã hãc orã appollo colit uſq; ĩ tenedũ uocaturq; Smitheus:aut cylleus aut grynæus:alio noĩe:alii dicũt clazomenẽ:q̃ urbs Ioniæ ẽ:oli grynĩã uocatã uicinã colophoni & ĩ his locis fuiſſe oraculũ apollinis grynei idq; idẽ ẽẽ & clariũ.⁋Si te:ſi cũ phœniſſa ſis tamẽ detineris amor carthaginis alieni ſoli nõ ſit ĩuidia nos q̃rere Italiã.⁋Me patris an.argumẽta ſũt q̃ græci appellãt atechna.i.ĩ artificioſa:qa q̃uis artificioſe tractẽtur:tñ nõ ſũt ab arte.Sed natura cauſæ ſecũ illa affert:& nõ oratoris ĩduſtria:& rẽ ueriſimilẽ achronographia facit.⁋Capitis.q.i.c.ĩterptatio.ĩterpraf q̃uo Aſcanius admõeat.i.iniuria q̃ illũ afficit dũ fraudat regno a fatis dato eũ ſtimulat.⁋Interps:nã hermes græce interptẽ ſignificat.⁋Celeres:reſpexit ad naturã planetæ.⁋Deſine:nã & mihi & tibi moleſta es ſine utilitate Oñdit ergo ſe cõmotũ & neceſſitatẽ excuſat.Nã fruſtra conaris pſuadere eũ q nõ ſponte agit.⁋Huc illuc:hæc oĩa ſigna ſũt aĩ ex ira æſtuãtis.Nã ex crebro motu aĩ fit oculoꝝ motus.⁋Nec tibi.d.p.principium ab ruptũ.qd' cõuenit aĩo ex ira pcipit.& amantis ẽ:cũ ardet amore nimiũ laudare:& rẽ amatã diuinã putare unde dixit:credo eqdẽ genus eſſe deoꝝ:& rurſus cũ iraſcit palinodiã canere & cõtraria iis quæ dixerat dicere ut hic. ⁋Nec ti.d.p.Præſertim ẽ hoc fœminæ cõueniẽs q̃ aut amat:aut odit nihilq; habet medium.⁋Perfide: hoc primũ maximumq; iurgium eſt ab amãte:nec ẽ q; magis doleat q̃ ſibi fidẽ nõ ſeruari:& pdi etiã cum non prodatur cõquerit.⁋Duris:uituperatio a natura.Eſt aũt locus ex Home.⁋Caucaſus:ait Stra.altiſſimæ ueri Caucaſi ptes albaniã & iberiã & colchos & heniolchos uerſus:ſũt auſtrales:ſed de his Prolixius ſcrib.Boccatius floreti. Grynæ

¶SER. Cacauſus:mōs ſcythiæ īhoſpitalis.¶ Hyrcanæ tigres:arabicæ:Nā hyrcāia ſilua ē arabiæ. & notādū relictis mediis cōparatiōib⁹ ī eū augmēta feciſſe:nā poſt deos:nō hoīes ſed ſaxa ītulit.¶ Nā qd diſſimulo? taci/tæ q̄ſtioni occurrit:ne qs nimiā eius iracūdiā rephēderet dicēs Aneā poſſe mitigari forſitā pcibus.¶ Miſeratus amātē:miſeratus accuſatiuū regit:ut hoc loco.miſereor genitiuū:ut Miſerere aī nō digna ferentis.¶ Quæ qbus ante ferā:amphibologia ē.qd prius:qd poſterius dicā?¶ Nec maxīa Iuno:aut ī Iunonē male dictū ē:ut eā nō eſſe maximā dicat:ſicut etiā ī Ioué:nā cōuiciū ē:q̄ eū ſaturniū dicat:hoc ē nocētē:aut certe iūgit̄:ut Nec Iuno aſpicit nec Iuppiter.¶ Nuſq̄ tuta fides:hoc ē nec apud rē nec apud hoīem:Ter.Quid credas:aut cui credas:aut de clamauit p cōtrarium:nā oīs fides tuta ē.hic ait tuta nuſq̄.¶ Eiectū:naufragū.Legimus.n.Huc pauci uřis adnauimus oris:& ē ſeparādū.¶ Littore egētē.i.e gen tē littoris:ut Hoſpitio phibemur arenæ.¶ Et regni demēs ī pte locaui:ut Ac dnm æneā ī regna recepit: Quod Hiarbas q̄ritur.¶ Amiſſā claſſem: ſubaudi re nouaui.¶ Heu furiis incēſa feror:quia multa erat in deos locuta.& bona præmittitur excuſatio:Nam nu mina non credere curare mortalia:& ab his non ſpe rare auxilium furoris eſt.Subiūgit enim: Siquid pia numina poſſunt.¶ Nūc lyciæ ſortes:nūc & Ioue miſ ſus ab ipſo.Irriſio honeſta ſatis cum his uerbis fit qui bus laus præceſſit:ut Et nobis idem Alcimedō duo pocula fecit:Necdum illis labra admoui:ſed condita ſeruo.Scimus autem Aeneam ſuperius hæc uerba di xiſſe.¶ Quietos ſollicitat:Cicero ī libris de deorum natura : triplicem de diis dicit eſſe opinionem: deos non eſſe:cuius rei auctor apud athenas exuſtus eſt: eſſe & nihil curare:ut epicurei eſſe & curare ut ſtoici: ſecundum quos paulopoſt:Siquid pia numina poſſunt:nam modo ſecundum epicureos ait Ea cura quietos.

Caucaſus:hyrcanæq; admorūt ubera Tigres:
Nā qd diſſimulo:aut q̄ me ad maiora rſeruo?
Num fletu īgemuit noſtro?nū lumina flexit?
Nū lachrīas uict⁹ dedit?aut miſerat⁹ amātē ē?
Quæ qbus anteferā?iā iam nec maxīa Iuno:
Nec Saturnius hæc oculis pater aſpicit æqs.
Nuſq̄ tuta fides:eiectum:littore egentem
Excepi:& regni demens in parte locaui.
Amiſſam claſſem:ſocioſq; a morte reduxi:
Heu furiis incenſa feror:nunc augur Apollo:
Nunc Lyciæ ſortes:nūc & Ioue miſſus ab ipſo
Interpres diuom fert horrida iuſſa per auras:
Scilicet his Superis labor eſt:ea cura quietos
Sollicitat:neq; te teneo:neq; dicta refello:

¶DONA. Vbera ty.propter quod hominum manſuetudinem neſcis:oſtendit autem per alimoniam lactis mores pueris infundi quod & Cice.placet qui in educatione oratoris iubet præcipuas adhiberi mulieres: cum per obſequia uberum natura ex alia in aliam mutetur.¶ Nū fletu ingemuit noſtro num lumina flexit: oſten/dit non eſſe in ænea quæ in bono uiro eſſe ſolent: Tria autem hæc ſunt per quæ homo miſeratione motus eſſe uidetur:gemitus lachrymæ oculorum flexio.¶ Iuno:quæ uel quia deorum ſit regina uel a ſe colatur pri/ma ulciſci debebat:uel quia inimica eſſet troianis.¶ Amiſſam claſſem:quaſi contra me feci:nam ſine illa naui/gare non poſſet.¶ Reduxi:de claſſe dicamus ſolū reduxi claſſem & de ſociis uero reduxi ſocios a morte.¶ Nūc: quaſi dicat nunc cum uult abire ſed cur non antea:cum opera mea egeret.

Tigris ¶CHRI. Hircanæ tygres:uituperatio ab educatione.Hircani ut placet Solino oſtia oxi fluminis habent gēs ſiluis aſpera in manibuſq; fœta feris fœta tygridibus:qbus īſignes maculis notæ & pernicitas ineſt fuluo nitēt. Hoc fuluum nigrantibus ſegmētis interundatā uarietatē decētem facit nihil tam lōgū quo nō breui penetrēt:
Panthe ræ nihil adeo antecedit quod nō illico aſſequant̄.Pantheræ quoq; ſunt in hircania minutis orbiculis ſuperpictæ: ita ut oculatis ex fuluo circulis uel cerula:uel alba diſtinguatur tergi ſupplex ferūt odorē eaꝝ ad cōtemplationē armenta mire affici:atq; ubi eas pſentificant pperato cōuenire:nec terreri niſi ſola oris toruitate:ergo panthe/ræ abſconditis capitibus reliqua ſpectanda pbent:ut greges ſtupidos in obtutū populent̄ Hircani carnes aco/nito illitas illis paſſim obiiciunt.At pantheræ aduerſus hoc uirtus excrementa humana deuorant. Lenta illis uiuacitas eſt:adeo ut eiectis interaneis mortem diu differāt.In his locis & pardi ſunt.Pli.uero ait Hircani & in/di ferūt tygrim aīal uelocitatis tremēdæ & maxīæ cognite dum capit̄ totus eius fœtus q ſemp numeroſus eſt ab īſidiāte rapit̄ equo q̄ maxime pnici atq; in recentem ſubinde trāſfert̄:at ubi uacuū cubile īuenit fœta mari/bus.n.nō ē cura ſobolis.Fert̄ pceps odore ueſtigās Raptor uero appropinquante fremitu abiicit unū ex catulis. Tollit illa morſu & depoſito ēt ocior remeat:iterūq; conſequitur:Iacit ille alium īde alium:donec nauē regreſ/ſo irrita feritas ſæuit in littore.¶ Nū fle.repetitio & diſſolutio colores ſunt indignationi & uehemētiæ oratio/nis accōmodati.¶ Quæ quibus anteferā:dubitatio eſt color rhetoricus:q pathos mouet.Eſt.n.dolētis uel ira/ſcētis dubitare qd agas:& hic.Itē illud En qd agā rurſus ne pcos irriſa priores.Experiar: Alii legunt q̄.i.quas res qbus.ſ.diis anteferā narrē:& in cōſpectu proferam.¶ Laniā:nec.m.i.maxima aī cōmotio:cū religioſa olim mu/lier in deos inuehitur.¶ Nuſq̄ tuta.ſ.neminē inuenias apud quē fidē tuā tuto colloces & amantis eſt ut doleat qd̄ nō eſt:ſic Teren.facit ſic Accius inantigona.Iamiā nec dii regunt:nec pfecto deū ſummus ex oībus curat & nimis amatorie q̄rit̄ nuſq̄ eſſe qd̄ in uno nō inuenit:ſic Teren.Nulla nec in re eē cuiq̄ hoīum fidem.Quæritur aūt de Iunone: quoniā ab ea uehemēter culta hanc iniuriam ppulſare debeat:& dea matrimonii:matrimonii de ſertorē ulciſci.¶ Saturnus:q hoſpites curat.¶ Miſeratus:ne dum miſertus:nam qui miſeretur opem ex mi/ſericordia affert qui miſeratur ſe miſericordia motū tātū oſtēdit.Deinde quod ab uno perpeſſa eſt: id ubiq; pa tiundum lamentetur.¶ Eiectum:neq; beneficiorum exprobatio apud modeſtā niſi ex ingenti perturbatione. ¶ Nunc ly. ea quæ aliter cōfutari nō pōt per irriſionē tanq̄ q falſo obiecta ſint refert.¶ Scilicet:ironiā eſt ut non ſit credendū deos qui in æterna tranqllitate degūt:in hac re q̄ ſi rerū naturā inſpicias illis minima ē tātū labora re:Neq; loquitur epicureæ:cum paulo poſt dicat.Si qd pia numina poſſunt:ſic Teren.Id populus curat ſcilicet.

¶SER. I ſequere Italiā uētis:ſatis artifitioſa ꝓhibitio:q̄ fit p ɔ̄ceſſionē:q̄ tamē ne nō ītellecta ſit pſuaſio:per miſcēda ſunt aliq̄ q̄ uetēt latēter:ut Vētis p undas:ſic Ter.ꝓfundat:pdat:peat:nil ad me attiet. ¶Refello: redarguo. ¶Mediis ſcopulis:aut māifeſtis:ut Medioq; ex hoſte recepi: aut illa ſaxa dicit:q̄ ſunt iter africā & ſardiniā: ſiciliāq;. ¶Hauſurū:luiturū:daturū. ¶Dido:pōt & uocatiuus eſſe & accuſatiuus. ¶Seq̄r atris ignibus:alii furiarū facibus dicūt:hoc eſt iuocatas tibi immittā diras:alii ſociorū:ut paulopoſt:Ferte citi flāmas melius tamē eſt: ut ſecūdū Vrbanū accipiamus atris ignibus rogalibus:q uiſi tēpeſtatē ſignificāt: ut Aeneæ ſicut in qnto legim⁹ cōtigit:ergo nūc qđ factura ē dicit.i.occidā me: & rogalibus te pſeq̄r flāmis. ¶Abſens:q̄ſi mortua.rogalibus autē mali oīs qđ atris dixit. Legimus & in Horatio Nigrorūq; memor dū licet igniū. ¶Aīa ſeduxerit artus:hypallage:ꝓ aīam artubus ſubduxerit. ¶Omnibus umbra locis adero:dabis īprobe pœnas: dicūt phyſici biothanatoꝝ aīas nō recipi in originē ſuā: niſi uagātes legitimū tēpus fati cōpleuerit:qđ poetæ ad ſepulturā trāſferūt:ut Cētū errāt annos hæc ergo nūc dicit Dido.occiſura me ante diē ſū uagāti mihi dabis pænas:nā te pſeq̄r ſemp.ſi āt fuero recepta ī originē: pœnas tuas audiā:q̄s uidere nō potero:hic ergo ē totus ſenſus:ſi uiſis rogalibus flāmis euaſeris tēpeſtatē: umbra mea te pſequet̄: ſi & hāc euaſeris : uel recepta audiā famā ſupplicioꝝ tuoꝝ. ¶Mediū ſermones: pp hoc qđ ſequit̄ Multa metu cūctātē & multa parātē Dicer̄. ¶Suſcipiūt famulæ:eā ſubaudi. ¶Tū uero teucri:regis pſentia:ſicut i.ix. Tū uero īcubūt:urget præſentia turni. ¶Frōdēteſq; ferūt:nō q erāt ſed q ee poterāt:ut Quos ego ſū toties iā dedignata maritos. ¶Fuge:ſtudio:celeris ꝓfectiōis:ut ille uolās ſimul arua fuga ſimul æquora uerrit. ¶Cernas:hōeſta figura: ſi rē tertiæ pſonæ ī ſecūdā referas:ut ſiqs cernat. ¶Formicæ:ad ſtudiū r̄ſpicit ɔ̄patio hoc loco:& notādū caute lā expi p hāc ɔ̄parationē.hor.Paruula(nā exēplū ē magni formica laboris) Iuue.Formica tandē qdā expauere magiſtra.Sane formica dicta ē ab eo qđ ferat micas:uel aliquo mō a græcis deriuatū ē q̄ uocāt μύρμηκα. ¶Farris:nomē eſt ſolū:qđ r geminat in genitiuo. Monodicon ergo ē ſicut ſol:Itē cor cordis ſolū in dis mittit genitiuū:Itē s gemīat As aſſis:& hæc carēt exēplis. ¶Cū populāt:antiq dixit.Nā hoc uerbū apud ueteres actiuū fuit:nūc ē deponēs. ¶Hyemis memores. Horati.Quæ ſimul īuerſum contriſtat aq̄rius annū Nō uſq; prorepit. ¶It nigrū cāpis agmē:Hemiſtichium Ennii de elephantis:qđ ante dictū Accius ē uſus de Indis. ¶Calle anguſto: Callis ē ſemita tenuior callo pedū pecoꝝ pdurata.Semita eſt ſemis uia:unde & ſemita dicta eſt. Via eſt actus dimidius qua poteſt ire uehiculū.Nā actus duo capit pp euntiū & uenientiū uehiculorū occurſum. ¶Grādia trudūt: q̄ portare nō poſſunt.

I ſequere Italiam uentis:pete regna per undas.
Spero equidē mediis:ſiqd pia numina poſſūt:
Supplicia hauſurū ſcopulis : & nomine Dido
Sæpe uocaturum.ſequar atris ignibus abſens:
Et cum frigida Mors:anima ſeduxerit artus:
Oībus ūbra locis adero: dabis īprobe pœnas:
Audiā:& hæc māes ueīet mihi fama ſub imos:
His medium dictis ſermonē abrūpit : & auras
Aegra fugit:ſeq; ex oculis auertit:& aufert:
Linquēs multa metu cūctātē: & multa parātē
Dicere:ſuſcipiunt famulæ:collapſaq; mēbra
Marmoreo referunt thalamo:ſtratiſq; reponūt
At pius Aeneas:(quanq̄ lenire dolentem
Solando cupit:& dictis auertere curas
Multa gemēs:magnoq; aīum labefact⁹ amor̄)
Iuſſa tamē Diuom exeq̄tur:claſſemq; reuiſit.
Tum uero Teucri incumbunt: & littore celſas
Deducunt toto naues:natat uncta carina:
Frondenteſq; ferunt remos:& robora ſiluis
Infabricata fugæ ſtudio.
Migrantes cernas:totaq; ex urbe ruentes:
Ac ueluti ingentem Formicæ Farris aceruom
Cū populāt:hyemis mēores:tectoq; reponūt:
It nigrū campis Agmen:prædamq; p herbas
Conuectant calle anguſto:pars grādia trudūt
Obnixæ frumēta hūeris: pars agmina cogūt.

¶CHRI. I ſequere Italiā.u. Artificioſa cōceſſio:q̄ hēt aliq̄ correctionē.Nā ſi p ūdas ñ dēt ſeq Stati⁹ Moue pharetras arcuſq; ītēde ſonoros īſignēq; aīam lœto demittit.Nā ſi īſignis ñ meret̄ mori.Eſt āt h̄ irōia teſte qntiliāo q̄ cū ſit cū ſimiles pmittētib⁹ uel īpātib⁹ ſum⁹ & cū ea q̄ uolum⁹: aduerſariis eē ɔ̄cedi⁹. Id acri⁹ fit cū ī nobis ſīt ī illis ñ ſīt ut meq; tioris argue tu drāces q̄do tot cedis aceruos teucroꝝ tua dextra ddit:At cū ea q̄ a nobis abſūt ī aduerſarios eē r̄darguī⁹:ut me duce dardan⁹ ſpartā expugnauit adulter. ¶Auras.æ.ſ.Nā q ī mœrore īcidūt ex atrabili q̄ ī eo r̄dūdat tenebras adamāt & lucē fugiūt. ¶Auertit:qa dat ſibi ī ḡa. Aufert:r̄eouet ſe e ɔ̄ſpectu. ¶Metu:nā cū furētē uidret metuebat ne aut ſibi æneæ aut ſibi ipi didōi nocer̄t.Nā furēte ex amor̄ fœmīa nihil ſeui⁹ unde Sæuus amor docuitnatoꝝ ſāguīe matrē Cōmacular̄ mā⁹. ¶Cūctātē:& parātē nā m̄lta qb⁹ poſſet cām de ſedere:qm̄ illā irritaſſet omittebat multa rurſ⁹ qb⁹ illa placaret̄ dicer̄ pparabat. ¶Suſcipiūt fa.oñdit q̄ uehemēs ſit aī pturbatio amor:cū corp⁹ ex ea ī tātā cadat ībecillitatē. ¶Quāq̄.l.nā ſp ita illū poeta adeo obſequētē īducit ut tū gratū quoq; oñdat ī didonē. ¶Tū.u.q.d.qđ pſētia ducis oīa diligēti⁹ & ardētis curār̄. ¶Migrātes.i.ad maiorē didōis dolorē:nā Migrare ē eo aīo abire e loco:ut nō ſis reuerſur⁹. ¶Ruētes tota ur.q.d.ſine ulla diſſimulatiōe populariter ex oīb⁹ urbis ptib⁹ eodē tpe ſimul abeūtes.Ergo qa cognoſcebat quo aīo diſcederēt: & qa apta & popularis diſceſſio q̄dā īſultatio uidebat̄:maiorē ɔ̄cipiebat dolorē. ¶Formicæ:origāi & ſulphuris iniecto cauernas ſuas reliquūt:ait Ari.optia cōparatio nā laborioſū & īduſtria plenū ē aīal:& ueluti ī populari reipu.degūt.Semīa arroſa cōdūt:ne īfruges exeāt.Madefacta ībre ꝓferūt & exſiccāt: opāt̄ & noctu plena luna : & qm̄ ex diuerſis coeūt altera alteri⁹ ignara certi dies ad cognitionē mutuā nūdinis danī tūc īuicē ueluti q̄dā collocutio & ɔ̄cūctatio ſole uiuētiū ueluti hoīes iter ſe ſepeliunt̄:ī ſicilia ñ ſūt pēnatæ:ut ait Pli.ī r̄giōe ſeptētrioālū idoꝝ e

cauernis auꝝ egerũt. Ipſis color fœdꝰ magnitudo ægyptii lupi. Erutũ tpe hiberno ĩdi furãt ęſtate ꝯditis ipſiſĩ cũiculis pp calorẽ. Quæ tñ odorẽ excitæ q̃uis in fuelocibus camelis fugiẽtes ꝯſequũt & lacerãt. Pli. hæc & Hero.

Caſtigãtq; moras opere omnis ſemita feruet.
Quis tibi tunc Dido cernenti talia: ſenſus?
Quos ue dabas gemitus? cũ littora feruerẽ late
Proſpiceres arce ex ſumma: totumq; uideres
Miſeri ante oculos tantis clamoribus æquor?
Improbe Amor qd nõ mortalia pectora cogis?
Ire iterum in lachrymas: iterũ tentare precãdo
Cogit: & ſupplex animos ſummittere amori:
Ne quid inexpertũ fruſtra moritura relinquat.
Anna uides toto properari littore circum
Vndiq; conuenere: uocat iam carbaſus auras:
Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas.
Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem:
Et pferre Soror potero: miſeræ: hoc tamẽ unũ
Exequere Anna mihi: ſolam nam perfidus ille
Te colere: arcanos etiam tibi credere ſenſus.
Sola uiri molles aditus: & tempora noras.
I Soror: atq; Hoſtem ſupplex affare Superbũ:
Non ego cum Danais troianam excidere gẽtẽ
Aulide iuraui: claſſem ue ad Pergama miſi:

¶ SER. Moras: tardas morantes. ¶ Feruere late: infinitus hic eſt a tertia coniugatione: ideſt feruo feruis nam ſecundæ cõiugationis uerba perdito e quod habent ante o in tertiam migrant: ut ferueo feruo: fulgeo fulgo. hinc eſt Feruere leucatem: auroq; effulgerẽ fluctus. ſic Horatius Vade uale caue ne titubes: mandataq; frangas: nam caue ue longa eſt: nec uocalis ſequitur: ut in bucolico Virg. Vale uale inquit iola: ſed dicimus a tertia coniugatione eſſe imperatiui: ut cauo cauis: hinc etiã Catul. cauere dixit. ¶ Arce ex ſumma: regum enim fuit habitare in arcibus propter tutelam. Deniq; Romæ Valerius Publicola quum in æſquiliis domum haberet altiſſimam inuidiæ cauſa eam diruit: & in plano ædificauit. Itẽ Auguſtus poſt actiacũ bellum palatiũ ex ſuo p̃cepto ædificatũ: quũ eſſet domus priuata donauit reipub. ¶ Tãtis clamoribus: nautarũ. ſ. ¶ Improbe amor: exclamatio poetæ cõtra amorẽ: & hoc eſt qd' Hor. dicit: Hoc amet hoc ſpernat pmiſſi carminis auctor. quanq̃ de ordĩe artificiali & naturali ab Horatio in arte poetica dictũ ſit. tale eſt & illud in tertio Auri ſacra fames. i. cupiditas: nam illic amoris eſt increpatio: qui ſecundũ philoſophos omnium generalis eſt reꝝ. hinc eſt qd' apud inferos Eriphyla inter amantes commemoratur quæ monile concupierat. ¶ Ire iteꝝ in lachrymas: hinc eſt amoris improbitas: quæ lachrymis cogit rogare dudum ſuperbam. eſt autẽ ſpecioſa elocutio. pergit in lachrymas. ¶ Precando: precando cantando in hoc modo naturaliter breuis eſt: ſic Terentianus: Vt uitæ dubius uarios renouãdo dolores. Plerũq; tamen a Vir. producitur ut Cantando tu illum item Cantãdo rumpitur anguis. Sũmittere amori: ac ſi diceret non Aeneæ: aut certe Aeneã amorẽ uocauit. ¶ Ne quid inexptum fruſtra: rogabat nõ ſpe ĩpetrãdi: ſed ne eſſet quod ſibi poſſet ĩputari: ſi nõ rogaſſet: q̃q̃ fruſtra rogaret: & fruſtra ex iudicio poetæ dictũ eſt. ſic Saluſtius. Falſo querit de natura ſua genus humanũ: ut ſupra: Hoc amet: hoc ſpernat promiſſi carminis auctor. ¶ Properari littore circum: circum littus: nam poſtpoſita præpoſitio & accentum mutauit: & ſuas perdidit uires. properari autem imperſonale eſt. ¶ Et læti nautæ: ideſt minime timentes. ¶ Sperare dolorem: pro timere: & eſt acyrologia: nam ſperamus bona: timemus aduerſa. hoc autem dicit: ſi ſciſſem abiturũ Aeneã: non tantum diligerem: ſi nõ dilexiſſem minus dolerẽ. ¶ Si potui aũt: ſi potuiſſem. & ſic eſt dictũ: ut Oĩa præcepi atq; animo mihi ante peregi: ac ſi diceret nihil mihi nouum cõtingeret. ¶ Mihi: ꝓ me exequere. ¶ Te colere: colebat. Infinitus pro indicatiuo. ¶ Molles aditus: faciles: ut Et q̃ molliſſima fandi Tempora. ¶ Hoſtẽ ſuperbum: poſtq̃ aperte denegauit ſe carthagini eſſe manſurũ. ¶ Aulide iuraui: aulis inſula eſt: uel portus in qua coniurauerunt græci ſe non ante reuerſuros: qua troia caperetur. & eſt ſenſus illud ſpectans Scio me danais e claſſibus unũ. Aulide autẽ aut in aulide: aut pro aulidi. ¶ Ad pgama: in pgama: ideſt cõtra pgama.

¶ DONA. In duobus codicibus qui ad meas manus peruenerunt. cc. uerſuum interpretationis deſunt.

¶ CHRI. Quis tibi tũc di. ex hac interrogatiõe & apoſtrophe mouet pathos auditoribus. Adducit. n. pene ante oculo dolorẽ eius mulieris. ¶ Cernenti: & eo magis dolenti: nã multo magis mouent quæ. uidemus: q̃ quæ audimus: ut iam dictum eſt. ¶ Totumq; uideres: exaggerat dolorem: nam in his ſingulis uidendis ſingulos: ut ita loquar: dolores ſentiebat. ¶ Improbe: nulli probatæ uel nulli probãdæ: ſeruat autem præponi poeta ut exclamatiõe ac deteſtet amorẽ: uel ĩſatiabilis ut Nihil ĩprobus anſer Strimõiæq; grues & amaris ĩtiba fibris: Inſatiabilẽ ãt alibi oſtẽdit: ut nec lachrymis crudelis amor nec gramĩe ripæ Nec cytiſo ſaturant apes. ¶ Inexptũ: nõ qa qcq̃ ſpet: ſed ne remordeat ĩde cõſciẽtia: ut ſi ita feciſſẽ hoc nõ eueniſſet. ¶ Cogit: nã ĩdignatio alienabat eã a p̃cibus & aĩ magnitudo: Ad amor cõtra cogebat. ¶ Submittere ani. indignatiõem q̃ ꝓuenit ex magnitudĩe aĩ: ut Pone aĩos & pulſus abi: & ĩ iſta ſignificatiõe pluralis adhibet & nõ ſingularis. ¶ Anna uides: oro eiꝰ q̃ ꝓperato opus eẽ iudicet: & ppea breuis: ſed q̃ ẽt Annæ oſtẽdat eẽ ꝓperãdũ: cũ iã ita cõuenerint troiani: ut paulopoſt ſint habituri: Cũ & oẽs cõuenerĩt ad portũ: & uẽti ſũt ꝓſperi. ¶ Vocat garba. au. id ẽ auræ uocant garbaſũ. i. uela: nã carbaſus lini ſpecies eſt: Carbaſina ãt uela primus in theatrum trãſtulit. Lentulus ſpinter Apollinaribus ludis. ¶ Hoſtẽ: nimis ĩdignãter dictũ: nã nec ſatis aĩo ſuo fecit: ſed addidit ſupbũ. ¶ Coronas: qa naues coronabãt: uel ĩtellexit ſpiras funiũ. ¶ Si potui: ſed qa nõ potui timere nõ potero pferre: nã q̃ p̃meditati fuerimꝰ: ea minus offẽdũt. ¶ Sola: arguit a facili & optĩe: nã ſi ipſa amãs nõ poterat: qũo potuiſſet alius. ¶ Molles: ſecũdũ Marcel. recẽtes. ¶ Affare: p̃care ſecũdũ Marcel. ¶ Nõ ego cũ da. pathos ab eo qd ẽ p̃ter ſpẽ. Quĩtili. autẽ ait ilia quoq; uocatur
Aulis auerſin q̃ a ꝓpoſita qõne abducit audiẽtẽ: q̃le ẽ illud nõ ego cũ danais troianã excidere gẽtẽ aulide iuraui. Aulis in ſinu euboico portus eſt qnq̃ginta nauiũ capax ora ſane lapidoſa. Huc cõiurati in troianos græci cõuenerunt.

¶SER. Anchiſæ cineres manes ue reuelli:quod dicit ex oraculo feciſſe Diomedes:& ſecum eius oſſa portaſſe:quæ poſtea reddidit:quum multa aduerſa perferret.hinc eſt Saluete recepti nequicq̃ cineres. Sciendum ſane Varronem dicere Diomedem eruta Anchiſæ oſſa filio reddidiſſe.Catonem aũt affirmare quod Anchiſes ad Italiam uenit.tanta eſt & inter ipſos uarietas:& hiſtoriarũ confuſio.¶Reuelli:non reuulſi:nã uelli & reuelli dicimus:uulſus uero & reuulſus uſurpatũ eſt tantũ in participiis contra naturã.¶Quo ruit:inconſulte ꝓperat ſine reſpectu ſalutis:nã hoc dicit:qđ peto:& ipſi prodeſt: amoris.ſ.ipatientia.¶Ferẽtes:bene flantes: propitios.

Nec patris Anchiſæ cineres:manes ue reuelli.
Cur mea dicta negat duras dimittere ĩ aures?
Quo ruit?extremum hoc miſeræ det munus
Expectet facileq; fugã:uẽtoſq; ferẽtes:(amãti:
Non iam cõiugiũ antiquũ:quod ꝓdidit oro:
Nec pulchro ut Latio careat: regnũq; relinq̃t:
Tẽpus inane peto:requiem: ſpatiumq; furori.
Dum mea me uictã doceat Fortuna dolere:
Extremam hanc oro ueniam:miſerere ſororis:
Quã mihi cũ dederis cumulatã: morte relin-
Talibus orabat:taleſq; miſerria fletus (quã.
Fertq;:refertq; Soror:ſed nullis ille mouetur
Fletibus:aut uoces ullas tractabilis audit.
Fata obſtãt:placidaſq; uiri Deꝰ obſtruit aures:
Ac ueluti annoſam ualido cũ robore Quercũ
Alpini Boreæ:nunc hinc:nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant:it ſtridor:& alte
Conſternunt terras concuſſo ſtipite frondes.
Ipſa hæret ſcopulis:& quantũ uertice ad auras
Aetheras:tantum radice in tartara tendit:
Haud ſecus aſſiduis hic:atq; hic uocibꝰ Heros
Tunditur:& magno præſentit pectore curas.
Mẽs imota manet:lachrymæ uoluunt inanes.
Tum uero infelix fatis exterrita Dido
Mortem orat:tedet Cæli conuexa tueri:
Quo magis iceptũ peragat: luceq; relinquat:
Vidit turicremis:cum dona imponeret aris
(Horrendum dictu)latices nigreſcere ſacros:

¶Quod prodidit:decepit.& bene: Nã ad diruptionem coniugii immutata uolũtas ſufficit.¶Pulchro ut latio careat:qđ illi pulchrum uidetur.& ſic eſt ẽt illud:O tantũ libeat mecũ tibi ſordida rura:ideſt q̃ tibi ſic uident.¶Tẽpus inane peto:ſine officio coeũdi: nã ſine beneficio nõ ꝓcedit:quum ſpatiũ petat & requiẽ.¶Dũ mea me uictã: mea fortuna.i. aduerſa: ut hac troiana tenus fuerit fortuna ſecuta:ex eo ſtatu in quo eſt fortuna dixit.doceat ãt dolere illud eſt:qa nõ habet in aduerſis patiẽtiã:niſi q dolere cõſueuit. hoc ergo petit:ut ei p̃ſtetur tẽpus per qđ diſcat aduerſa perferre.¶Oro ueniã:beneficium:ut Orantes ueniã.¶Miſerere ſororis:genitiuũ tantũ regit.¶Quã mihi cũ dederis cumulatam:morte relinquã:ſenſus eſt quod beneficiũ quum mihi cumulatũ dederis: ſola morte derelinquã.& hic intellectus ẽ melior Quam mihi cum dederis cumulatam:quã lectionem Tucca & Varus probant:nã male quidam legũt: Quam mihi cum dederit:ideſt Aeneas:cumulata morte relinquã:& uolunt intelligi acceptũ ab eo beneficium: morte cumulabo.& ſic relinquam:ut amãtes dicere cõſueuerũt:ut Aerii ſpecula de mõtis in undas Deferar:Extremum hoc munus morientis habeto: nã ſi eam odio habet Aeneas:reſtat ut eius morte lætet: ſed nõ ꝓcedit.nemo enim dicit ueniã cumulata: ſed cumulatam.¶Fertq; refertq;:non ab Aenea q nil dicit:ſed a Didone fert & refert:ideſt iterũ portat.¶Voces ullas tractabilis audit:cur mitis non audit? quaſi mirum eſt:ſed curat dicẽdo Fata obſtant: placidaſq; uiri deus obſtruit aures.¶Deus:Iuppiter ſcilicet:unde & ſupra Dido ait Saturnius.¶Alpini boreæ: flantes de alpibus:quæ gallorum lingua alti montes uocantur.¶Nunc hinc nunc illinc:ſicut Aeneas ab Anna & Didone.¶It ſtridor:ad dolorem Aeneæ pertinet:de quo ait:Magno perſentit pectore curas.¶Alte:iugiter:diu.¶Conſternunt.implent:ut Strata iacent paſſim ſua quæq; ſub arbore poma.¶Frondes: ſicut lachrymæ æneæ.¶Hæret ſcopulis:ut Ille in cõſilio perſeuerat.¶Tantum radice in tartara:ſecundũ phyſicos qui dicunt parem eſſe altitudinem radicũ & arborũ.¶Lachrymæ inanes:quia immota mens manet.¶Tum uero:ideſt poſt deſperationem.¶Exterrita: p̃cipitata:turbata.¶Mortẽ orat:ꝓ deſiderat:ut Mortẽq; miſerrimus opto:aut certe ideo orat:quia conſecrata fuit:nec mori poterat:niſi ſoluta conſecratione.¶Cæli cõuexa:incurua cæli.¶Turicremis:cremantibus tura.

¶CHRI. Cineres:hos Var.dixit Diomedẽ ex ſicilia ſubſtuliſſe:& ob hoc multa paſſum reſtituiſſe cum paladino Aeneæ.¶Tempus quod etiã ſtultis mederim:ut ait Cicero ſolet.¶Cumulatã:omnibus partibus abſolutã & a quã nihil deſit:tranſlatio a cumulo:Cum.n.ex oĩbus undiq; congeſtis factus eſt cumulus nihil abeſt.¶Fertq; refert:nam nomine Didonis orabat æneam & ab ænea referebat didoni non poſſe illum deſiſtere ab incepto.¶Tractabilis:q̃uis tractabilis non mouetur:non ergo ingenii duritiæ ſic enim eum excuſat: ſed dei.i. Iouis uoluntate non mouetur:ac ueluti:comparatio.In qua conſtantiam æneæ æquiparat duriſſime quercui. Nam ut illa uentis a ſuis ſedibus mouetur ſic & æneas nullis animi perturbationibus non amore non miſericordia:quibus uehementer in Didone afficiebatur:nõ cupiditate illius regni:nõ metu ne irata mulier aliquid in eum moliretur ab recte ſuſcepto propoſito pellebatur.¶Annoſam : uetuſtate enim magis magiſq; dureſcit multa ſæcula durat:Nam refert Pli.ſuo tempore fuiſſe quercum iuxta ilium urbem in tumulo illi tunc ſatam cum cœpit illum uocari:& in ponto duas iuxta heraclem ab Hercule ſatas.¶Inanes:quia non proficiũt.¶Tedet cæli cõuexa tueri:ex ægritudine.n.ita exundabat atrabili:ut illã tenebras amare:cogeret: & oderat lucem. ¶Thuricremis:ab Ennio ante deum uitulus thuricremas mactatus ad aras.¶Nigreſcere:qđ mortẽ portẽdit.

¶SER. Hoc uiſum:hoc qđ uiderat nulli dixit.qđ ē nulli?ne ſorori qdē cui fuerat de amore cōfeſſa.¶Cōiu/gis antiq:aut prioris:aut cari.¶Miro qđ honorē colebat:mire exhibēdo ea:q̄ circa uiuos ſolēt fieri.Moris.n.fue rat:ut nubētes puellæ ſimul ueniſſent ad limē mariti:poſtes anteq̄ ingrederent:ornarēt laneis uittis:uñ ait Vel leribus niueis:& oleo ungerēt:& īde uxores dicte ſunt:q̄ſi unxores.¶Feſta frōde:diuina:tanq̄ numē coleret.Sa ne hoc loco latēter quā ſupra dixīus tāgit hiſtoriā:nā ſi amabat Aeneā utiq; nō coleret extīctū maritū.nā qđ de Didōe & Aenea dr̄ falſum ē.Cōſtat.n.Aeneā trecētū q̄dragīta annis ante ædificatiōnē rōæ ueīſſe ad Italiā cū car thago nō niſi q̄dragīta annis añ ædificationē romæ cōſtructa ſit.ſed altius cōſiderādū ē:Cur Vir. Aeneæ Didonē cōiūctā dixerit.¶Viſa uiri:nō.n.erat uiſa:ut ſupra.¶Nox cū terras:ueriſimilitudo.¶Sola bubo: ſola cōtra gēus poſuit.Lucre.Et lætæ iurant aues bu bone ſiniſtro.itē Ouid.Infandus bubo:& hoc ē ī uſu: ſed Vir.mutauit referēs ad auē.Plerūq;.n.genus reli/cta ſpecialitate a generalitate ſumim⁹:ut ſi dicas bōa turdus referēdo ad auē.Itē ſi dicāus pria ē a.i. littera: quū a ſit neutri generis ſimiliter e i o u neutri ē gene ris.¶Ferali carmīe:bñ hoc addidit.nō.n.oī mō malū eſt bubonis omē:ſed quū canit tantūmodo Cātus.n. eius fletū imitat:aut gemitū:tacēs oſtēdit felicitatē. Oēs.n.aues oſcines bonæ:p̄petes malæ ſunt.uel con/tra oſcines malæ:p̄petes bōæ ſunt.¶Piorū:& prioꝝ legit:ſed illud ſpectat:Heu uatū ignaræ mētes quid uota furētē?¶Horrificāt:horrorē incutiūt.¶Inſom nis:ꝓ īſomniis.i.uigiliis:& declinat inſomnia īſom/niæ.¶Sempq; relinq:p oēs noctes nauigare uidebat Aeneas q̄ſi eā ſemp deſereret.¶Incomitata:qđ fera/le.i.mortiferꝝ omē ē:& p̄cipue regi.¶Agmīa pēthe⁹: aut īpetus:aut ſecūdū Vrbanū agmina ſerpētiū qbus crinitæ ſum eumenides.¶Pentheus autem ſecundū tragœdiam Pacuuii furuit etiam ipſe.¶Scænis agi/tatus famoſus:celebratus tragœdiis& agitatus:quia furuit:& multæ de eo ſcriptæ ſunt tragœdiæ:quaſi frequenter actus.

Fuſaq; in obſcenum ſe uertere uina cruorem.
Hoc uiſum nulli:non ipſi effata Sorori:
Præterea fuit in tectis de marmore templum
Coniugis antiqui:miro quod honore colebat
Velleribus niueis:& feſta fronde reuinctum.
Hinc exaudiri uoces:& uerba uocantis
Viſa uiri:Nox cum terras obſcura teneret:
Solaq; culminibus ferali carmine Bubo
Sæpe queri:& longas in fletum ducere uoces:
Multaq; præterea Vatum prædicta priorum
Terribili monitu horrificant:agit ipſe furentē
Inſomnis ferus Aeneas:ſemperq; relinqui
Sola ſibi:ſemper longam incomitata uidetur
Ire uiam:& Tyrios deſerta quærere terra:
Eumenidū ueluti demēs uidet agmīa Pētheus:
Et ſolē geminū:& dupliceis ſe oñdere Thebas:
Aut Agamemnonius Scænis agitatus Oreſtes

¶CHRI. Cruorē:quoniāuulnere ſeipſam pditura erat.¶Nō ipſi:cui oīa credere ſolita erat.Hoc āt uel qa pu debat ſe ita eē īuiſam diis:uel qa nolebat ab ea quā iā aīo cōceperat morte ꝓhiberi:& ī ea re diligētius obſerua/
Bubo ri.¶Bubo:funebris ē:& maxīe abhomīatus publicis p̄cipue auſpiciis.Deſerta īcolit nec tātū deſolata: ſed dira etiā &inacceſſa noctis mōſtrū:nec cātu aliquo uocali:ſed gemitu.Itaq; ī urbibus haud oīno ī luces uiſus. Diꝝ oſtētū ē priuatoꝝ domibus inſidiētē plurimū ſcio nō fuiſſe feralē.Nunq̄ uolat quolibet:ſed trāſuerſus aufert. Capitolii cellā ītrauit.S.papellio iſtro.&.L.pedāo cōſulibus:pp qđ nonis martii urbs luſtra ē eo anno. Ait Pli. Gufus ē Ariſto.in li.de aīa.ait nocturnas aues q̄ unguibus ad uncis ſunt ē noctuā & ululā & bubonē q̄ ſpecie ſi/milis noctuæ nō minor ē aqla:& aluconē quē Pli.ab auribus q̄s palmeas hēt uotū dicit appellari & maior galli naceo ē:& aſionē q̄ noctua ē:Oēs āt carniuoræ aues ſunt.Scri.p̄terea Pli.ſi cor bubonis ſiniſtræ mām̄æ dormiē tis mulieris imponat efficere:ut illa oīa ſecreta ꝓmat:& eos q illud īpugnā ferūt fortiores effici.¶Incomitata: hoc īſomniū regib⁹ mortē p̄nūciare debēt. Priuatis āt ſi ſe frumētū metere ſomniāt ſemp relinq. Oībus nocti bus ſe ab ænea relinq ſōniabat.¶Eumenidū:furias tres ponūt poetæ Alecto Tiſiphonē & Megerā: eaſq; dñt fi lias acherōtis & noctis:qa ex nocte.i.ex ignoratiōe reꝝ orit pturbatio mētis:q̄ ñ abſq; cæcitate iudicii pſeuerat: & pſeueratiōe fit maior donec erūpat ī furorē:ergo acherō.i.priuatio gaudii:& nox.i.rerū ignorātia gignit furi as:Heſiod⁹ tamē in theogonia ſcribit terrā ſanguinē q ex amputatis cœli uirilibus fluxerat:excepiſſe:& poſt cō gruū tēpus erinas.i.furias & gigātes & nimphas q̄s melias dicūt reperiſſe.Dicunt ergo Erines a cōtentiōe ἔρις .n.cōtentio eſt:apud ſuperos dicunt diræ:qa furor ſupior crudelitatē exercet in inferiores:apud inferos canes: qa inferiores ſolo latratu.i.iurgiis ulciſcunt ſuperiorū iniurias. Apud littorales harpiæ uocant:quoniā magno furore in p̄das uertunt.Sed ut ad textū redeā nō uériſimile uidebat ut ſe ex amore interemiſſet dido: niſi gra/uiſſimo exagitata furore ergo cōparationē ponit:& ait Cōcepit furias euicta dolore.¶Pentheus:hic Echiōis & agaues filius fuit:& quoniā Bacchū deū eē negabat:matrēq; & materteras illi ſacra facere ꝓhibebat: ab ipſo in furorē cōuerſus eſt Sunt q̄ ad hiſtoria fabulā referāt:& dicāt illū abſtemiū fuiſſe & qa mulieres illas a temulen/
Oreſtes tia coherceret:a illis ebriis fuiſſe laniatū:apud Pacu.furēs inducit:q uidet duos ſoles & duas thebas.¶Oreſtes: q̄ſi mōtanus:opoς.n.mō qa fuerit mōtanis.i.efferatis moribus:ut ait Pla.in crati.ſic Agamemnōa ualde manē do quia conſtanter pſeuerauit:Fuit Oreſtes Agamemnonis filius & Clitemneſtrā matrē quoniā illa una cum ægypto Agamemnonē interemerat:īterfecit ægyptū ſimul & cū in furias incidiſſet comite Pylade Aſtrophi/li filio in tauricā regionē ad Dianā acceſſit & liberatus furiis inde cū ſorore rediit & fraude Macharei ſacerdo/tis Pyrrhū in tēplo Apollinis interemit:& eodē pacto Hermionem ſibi olim puero deſponſatam recuperauit: Serui.ait huius oſſa ariciā quo Dianæ ſimulachrū attulerat romā tranſlata & ſepulta ante templū ſaturni: So li.aut ſcri.a ſpartāis inuēta in tegea urbe olympiade.lix.tāta magnitudīe ut implerēt lōgitudinē ſeptē cubitoꝝ.

¶SER. Armatã matrẽ:cauſam ipſam furoris oſtẽdit.¶ Sedẽt in limine diræ:a Pacuuio Oreſtes inducit̃ Pyladis admonitu ꝓpter uitãdas furias ingreſſus Apollinis tẽplũ:& quũ inde uellet exire:inuadebat̃ a furiis.hinc ergo eſt Sedẽt in limine diræ.¶ Viã:rõnẽ.¶ Gratare ſorori.i.gratulare:ſuſcipe gaudiũ ꝓ ſorore.ſic.n.dicimus: grator tibi honorẽ.¶ Eũ:Aeneã:quẽ ut notũ noluit dicere:q̃ſi eius faſtidio nomẽ abhorreat.¶ Oceani finẽ iuxta:finem oceani nullus nouit:ſed initiũ quod ipſum poteſt finis uideri aliunde ſumpto principio.¶ Aethiopũ: æthiopiæ duo ſunt una circa ortũ ſolis:altera circa occaſum in mauritania:quã nunc dicit.& dicta eſt æthiopia a colore populorũ quos ſolis uicinitas torret:nã græce αιθω ardeo & οχοπος aſpectus dicit̃.¶ Atlas:nullum nomẽ græcũ in ns terminatur.¶ Torquet:ſuſtinet.¶ Stellis aptũ:Satis perite loquit̃:nã aptũ coniunctũ dicit απο του απτεσθαι.nõ inſignitũ ſtellis.Axis enim nõ habet ſtellas:q eſt medius inter ſeptẽtriões.unde eos non occidere axis uicinitas facit: non q̃a in axe ſunt.¶ Hinc mihi maſſylæ gẽtis mõſtrata ſacerdos:monſtrata ꝑdicta:q̃ eſt oriũdo maſſyla:a qua nõ longe ſunt horti heſperidũ.Sacerdos nũc uenit de locis:q̃ ſunt circa atlantẽ:nã aliter nõ ꝓcedit.Maſſyla enim mediterranea eſt ciuitas beronice libyæ.unde haud lõge horti heſperidũ ſunt.Atlas uero maxius in mauritania eſt.¶ Heſperidũ tẽpli cuſtos: heſperides Atlãtis filiæ nymphæ ſcd̃m fabulã hortũ habuerunt:in quo erãt mala aurea Veneri cõſecrata: q̃ Hercules miſſus ab Euryſtheo rege argiuorũ occiſo peruigili dracone ſuſtulit.Re uera autẽ nobiles fuerunt puellæ:quarũ greges abegit Hercules occiſo eorũ cuſtode:unde mala fingit̃ ſuſtuliſſe:hoc eſt oues mala autẽ.i.μηλα & poma:& oues ſignificãt:unde μηλονομος ouiũ paſtor dr̃ etenim.νεμω eſt paſco.¶ Soporiferũq; papauer:incongrue uidet̃ poſitũ:ut ſoporifera ſpecies peruigil detur draconi.ſed dicimus uariã uim ꝓbere uictũ diuerſis aĩalibus:Nã ſalices hoĩbus amaræ ſunt:dulces capellis:ut Et ſalices carpetis amaras.ſ.hominibus.Item cicutæ ſecundũ Lucretiũ hominibus ſunt uenenoſæ:quũ pingues reddant capellas.Ergo & papauer licet hoĩbus det ſomnũ: draconi adimit forſan:& eſt excuſatio.Poteſt tamẽ melior eſſe ſenſus.Si ſeruabat in arbore ramos plenũ ſit.ſequẽtia uero ſic accipiamus:hæc ſe ꝓmittit carminibus curas ſoluere:Spargens humida mella ſoporiferumq; Papauer.i.miſcens:ut Cicero:Et ſpargere uenena dedice runt.Nec incõgrue ad amaritudinẽ amoris mel adhibet & ad obliuionẽ papauer.¶ Siſtere aquã fluuiis:& uertere ſidera retro:quãto magis poterit Aeneã ab incepto retorquere.¶ Mugire uidebis:uidebit quis:ut Migrãtes cernas.¶ Teſtor cara deos:quia quum multa ſacra romani ſuſciperent:magica ſemper damnarunt.

Armatam facibus matrem:& ſerpentibus atris
Cum fugit:ultriceſq; ſedent in limine Diræ.
Ergo ubi concepit furias euicta dolore:
Decreuitq; mori:tempus ſecũ ipſa: modumq;
Exigit:& mœſtam dictis aggreſſa ſororem
Conſilium uultu tegit:ac ſpem fronte ſerenat:
Inueni Germana uiam:gratare ſorori:
Quæ mihi reddat eũ:uel eo me ſoluat amãtẽ:
Oceani finem iuxta:Solemq; cadentem
Vltimus Aethiopũ locus ẽ:ubi maximꝰ Altas
Axem humero torquet:ſtellis ardẽtibus aptũ:
Hinc mihi Maſſylæ gẽtis monſtrata Sacerdos
Heſperidum templi cuſtos: epulaſq; Draconi
Quæ dabat:& ſacros ſeruabat in arbore rãos
Spargẽs hũida Mella:ſoporiferũq; Papauer.
Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
Quas uelit:aſt aliis duras immittere curas
Siſtere aquam Fluuiis:& uertere Sidera retro:
Nocturnoſq; ciet manes:mugire uidebis
Sub pedibus terrã:& deſcẽder̃ mõtibꝰ Ornos.
Teſtor cara Deos:& te germana tuumq;

Coel. Rhodig. lib. 9. c. 23.

¶CHRI. Exigit:cõſtituit.¶ Serẽat ſpẽ.ſ.hyppallage ẽ.i.ſerenat frõtẽ ſpe.¶ Solẽq; ca.oñdit ĩ q̃ pte oceaĩ ſit: cũ occeaũs ĩ oĩbꝰ terræ finibꝰ ĩueniat̃.¶ Aethiopũ:duplex ẽ æthiopia: alia ſub ægypto.Hæc aborea hẽt ægyptũ & Aethiopia
marmaridẽ lybiã:abortu arabicũ ſinũ:ab occaſu lybiã dẽſertã & ꝑtẽ cyrenaicæ regiõis a meridie aliã æthiopiã q̃ ĩterior dr̃:hãt hẽt ab ortu barbaricũ ſinũ:ab occaſu heſpiũ:a meridie terrã ĩcognitã:a ſeptẽtrione æthiopiã ſub ægypto ĩ lybiã ĩteriorẽ:ait Ptolomæꝰ.¶ Maſſyllæ:hæc urbs poſt mauritaniã ẽ.Regio iſta a molochath flumĩe Maſſyli
initiũ ſumit.Facit rẽ ueriſimilẽ ex eo q̃ mulieres maiorẽ fidẽ pegrinis pſtẽt.¶ Aptũ: ſic Enni.Qui cœlũ uerſat ſtellis fulgẽtibꝰ aptũ.¶ Occeaĩ fi.ad rẽ ueriſimilẽ faciẽdã narratio ẽ.¶ Heſpides: exq̃ſitio athlãtico mari uſq; ad occaſum gordanũ ĩſulaꝝ meminit Iuba:ſed de iis dicet̃ in.vi.Heſperidũ ãt ĩſulæ:ut ait Seboſus ultra gorgades dieꝝ.xl.nauigatiõe ĩ ultimos finꝰ receſſerũt ait Soli.In haꝝ hortis aurea mala alii fuiſſe dicũt:eaq; a terribili ſerpẽte obſeruari ſolita.Alii dicũt pulcherrĩos ouiũ greges heſpidas puellas habuiſſe:aureas ãt pecudes ob pulchritudinẽ poetice dictas ut uenꝰ pp decꝰ aurea apellat̃.Nõnulli affirmãt q̃ calorẽ aureũ illæ pecudes haberẽt.Draconẽ ãt uocatũ paſtorẽ:q corpis robore excellẽtiſſimus latrões abigebat:atq; iterimebat.Ait Dio.Qui ẽt addit heſperidũ gẽus hmõi fuiſſe fr̃es gloria excellẽtes Heſperũ & athlãtẽ:eoſq; habuiſſe ĩſignes ouiũ greges colore fuluo & auro ſimili:hacq; de cã poete pecuđs τα μηλα uocãtes q̃d' nomẽ ẽt mala ſignificat aurea mala habuiſſe dixerũt.Heſpiũ filiã fr̃i ĩ m̃rimõio copulaſſe:uñ natæ ſũt puellæ.vii.& a pr̃e athlãtides & a m̃re heſpides no- Athlantides
minatæ:Has ẽt a Buſiride adamatas & ab eo miſſos q̃ raperẽt:ueꝝ Herculẽ illos ĩ littor̃ offendẽtẽ iteremiſſe:& puellas parẽtibꝰ reſtituiſſe ſcri.Eoꝝ noĩa ita ponunt̃ ab Arato. αλκυονη μεροπητε:κελαινω τηλεκτρητε Heſperides
και στεροπη:και ταυγετη και ποτνια μαια. Hæ in cœlo pleiades ſunt:ſed de pleiadibus alibi.Noĩa ẽt ab Oui.in.fa.ponunt̃ ita Pleiades ĩcipiẽt hũeros releuare paternos: q̃ ſeptẽ dici: ſex tamẽ eẽ ſolẽt:ſeu q̃ in amplexus ſex hinc uenere deoꝝ:nã ſteropẽ marti cõcubuiſſe ferũ Neptũno alcyone & te formoſa celeno: maiã & electrã taygetẽ Ioui ſeptimã mortali meropẽ tibi ſiſiphe nupſit:Pœnitet & facti ſola pudore latet.¶ Carminibus:incãtatiõibus.¶ Mugire uidebis:ſo[l]et.n.cõtingere in negromãtia ut terra mugiat:ide mães emergũt.

Dulce caput:Magicas inuitam accingier artes:
Tu ſecreta:Pyram tecto interiore ſub auras
Erige:& arma uiri:thalamo quæ fixa reliquit
Impius:exuuiaſq; omneis:lectumq; iugalem
Quo perii:ſup impōas:abolere nefandi (dos
Cūcta uiri monuméta iubet:mōſtratq; Sacer/
Hæc effata:ſilet:pallor ſimul occupat ora.
Nō tamē Anna nouis prætexere funera ſacris.
Germanam credit:nec tantos mente furores
Concipit:aut grauiora timet ꝗ morte Sichei:
Ergo iuſſa parat.
At regina:pyra penetrali in ſede ſub auras
Erecta ingenti:tædis:atq; Ilice ſecta
Intenditq; locum ſertis:& fronde coronat
Funerea:ſuper exuuias:enſemq; relictum
Effigiemq; toro locat haud ignara futuri.
Stant aræ circum:& crines effuſa Sacerdos
Ter centū tonat ore Deos:Erebumq;:Chaoſq;:
Tergeminăq; Hecaten:tria uirginis ora Diãæ:
Sparſerat & latices ſimulatos fontis Auerni:

¶SER. Accingier:ꝑparari:accingier aūt ad infinitū addat̃ er ratio efficit metri:nā quū in eo ultima lōga ſit:
addita er ſyllaba breuis fit:ut audiri audirier.¶Tu ſecreta:ſine arbitris.& eſt bōa elocutio.ré loci uel tēporis ad
perſonā transferre:ut nocturnus uenit:ſecretus fecit.¶Pyrā:ſub ſpecie ſacrificii præparat mortis exeqas.¶Et ar
ma:gladiū dicit abuſiue:nā & paulopoſt:Enſemq; relictū.Proprie.n.arma ſunt:ꝗ armos tegūt.¶Impius:q gla/
diū reliqt furēti.hoc aūt tractū eſt de Homero:q dicit gladiū Aiaci datū ab Hectore:& hectori ab Aiace balteū:
quæ eis exitio fuerunt:nā alter tractus eſt balteo:alter ſe donato telo interemit.unde ꝓuerbium natū eſt apud
ſophoclē.¶Exuuias:ueſtes Aeneæ:quē hoſtem dixe
rat ſupra:ut I ſoror:atq; hoſtē ſupplex affar̃ ſuperbū.
Item Dulces exuuiæ.¶Quo perii:pp extinctū pudo
rē.¶Prætexere:abſcondere:ꝑuertere.¶Tantos furo/
res:quãtos cogitabat Dido.¶Grauiora timet ꝗ mor
te ſichei:aut ꝗ detrahimꝰ:& ſtat elocutio:aut ſubau/
dimus grauiora timet poſſe cōtigere:ꝗ morte ſichei.
¶At regina pyra:notatus eſt hic uerſus.uitioſa eſt.n.
elocutio:ꝗ habet exitus ſimiles:ſit licet caſuum diſſi
militudo.¶Intēditq; locū ſertis:ligat:ut Stupea uin/
cula collo Intendunt.& eſt hypallage: intendit ſerta
ꝑ locū.¶Funera:cupreſſu:nā & ſupradicta ligna ad
funus pertinent:ut Procūbunt piceæ:ſonat icta ſecu/
ribus ilex.¶Effigiēq; toro locat:exprimit̃ amãtis af/
fectus.ꝙ ét in morte amici imagini uolebat eē cōiun
cta:ut paulopoſt:Natūq; patremq; cū genere extin/
xem:& memet ſup ipſa dediſſem.¶Haud ignara fu/
turi:memor ſuæ diſpoſitiōis.¶Ter centū tonat ore
deos:ñ ter cētū deos:ſed tonat ter centū numina He
cates.unde Hecate dicta eſt.Hecaton.i.centū habens
poteſtates.tonat autē perite dixit.in aliquibus enim
ſacris imitabant̃ tonitrua.¶Erebum:inferorum ꝓ/
funditatē.¶Tria uirginis ora dia.iteratio ē:Lūæ Dia
næ Proſerpinæ.¶Simulatos.f.a.in ſacris ut ſupra di/
xius ꝗ exhiberi nō poterāt ſimulabant̃: & erāt ꝓ ue/
ris.bene āt de auerno ꝑ quē deſcēſus ad inferos dicit̃.
¶CHRI. Magicas:Apule.accuſatꝰ ꝙ magicā exer
ceret pulcherrimā hūit orōné de hac arte & tamē dā
natus ē.¶Viri:ſimilē facit narrationē.Nā oīa monu/
méta remouéda ex oculis ſunt eius rei cuius obliuiſci cupimus.¶Exuuias:qm̄ æneā ꝓ hoſte iā hēt.¶Quo pii:
nā tū demū deuicta ē extremo amore.Amātes āt perire dicunt̃:Nec iiuria ſeipſum.n.ꝑdit hō ī ipſa ꝑturbatiōe
amoris:& ſi in ſuo mortuus in amati corpore uiuit:ut probe oſtendit Pla.in ſympoſio:& quidam poeta
την ψυχήν του ερωντος εναλλοτριωσω μαστιξην uel quo perii qa tūc actū ē de pudicitia ſua:ſine ꝗ iure mu
lier piſſe dici pōt:hic optīe Petrarcha noſter:Et chi ſe laſcia del ſuo honor priuar:Ne dōa e piu ne uiua.¶Abo/
lere:nā philoſophoꝝ ꝑceptuū ē:ut cū ab amore diſcedere cupimus oīa rei amatæ monuméta a nobis remouea
mus.¶Iubet:ꝑcipit neq; ſolū ꝑcipit ſed mōſtrat.i.rōnes quoq; oſtēdit cur ita faciédū ſit.¶Pallor oc.o.ui maxi/
mā oſtēdit ꝑturbatiōis:nā & ſi a prīcipio diſſimulare potuit in fine nō potuit:uel oſtēdit ꝙ quis mortē ſibi de/
creuiſſet tñ ipſa natura:ꝗ ſui ipſius cōſeruationē ꝗrit & interitū exhorreſcit paller̃ coacta ē.¶Nō tñ:excuſat An/
nā:nā ex īcredibilibus ē qđ aliqs ſe ꝑderet uelit ꝑſertim cū in morte Sichei quē tñ amabat ſe:occidere nō tēta/
uerit.¶Penetrali in ſe.ſ.au.Impluuiū deſcribit.Dicunt̃.n.impluuia loca ꝗ intra domū ſub diuo ſunt:ꝗ in uillis
Implu/uium cohortes dicunt̃ : quoniā intropluat aꝗ circūſtantiū tectoꝝ.¶Tedis:de tela & ilice dictū eſt Geor.¶Ter centū
.i.ter tonat cētū ꝑtãtes lunæ uñ & ipſa hecate qm̄ ecatō.i.cētū hēt dr̃.Ter dixit qa hic nūerus ſacris aptiſſimus ē:
uñ ī Buco.Terna tibi hæc primū triplici diuerſa color̃ Licia circūdo:terq; hæc altaria circū Effigiē duco.¶Ter/
gemi.ꝗſi triformē.Triformis.n.eſt eius uirtus.¶Nouiluni.n.eius uim cādidis & aureis ueſtibus & ardēte:face
exprimūt.Ciſta uero cū iā media ſit qm̄ creſcēte lumīe fruges maturat.Pleniluniū āt ferrugīeo colore notarūt:
ait Euſebi.de ꝑpa.euan.¶Tria uirginis ora:idē dicit:uel exprimit tria noīa:luna:diana: & ꝓſerpina.¶Chaos.i.
Chaos oīum elemētoꝝ cōfuſio παρα τοχεω fundo quā ſociā Demogorgōis poetæ fingūt : & ex eius tumultuāte ute
ro eundē Demogorgonē forti mãu adiuuantē tres parcas & pana eduxiſſe ferūt.¶Aenis:ab eo ꝙ ē æs fit æneus
Aes æreus:& ꝑ diſſolutionē diphthōgi ænus.Imitat̃ āt Sophoclē q inducit Medeā herbas noxias:ſed auerſam ne ſe
ledant ſecare:& ſuccos in cados æneos infundere.Omnio autē ad rē diuinam plæraq; ænea adhibebant̃ : præci
pue in ſacris lunæ:qbus aut deuouere:aut pellere aliquos morbos uolebant hinc Plau.Mecū habet pagus mor
bū aes:& Carminius ait æneis aratris ad cōdendas urbes eē uſos ut in ſacris taigeticis apparet & ſabinos æneos
culturos ad tondendos ſacerdotes facere.Aes naturā habet ſtipticam:unde medici ſquammas eius adhibent re
mediis:ꝗ contra putredinē aduocant̃:Præterea q in metallo æris morant̃ ſemper ſanitate oculorū pollent: &
quibus antea nudatæ palpebræ fuerant:illic conueſtiunt̃.Aura.n.ꝗ ex aere ꝓcedit in oculis incidens haurit &
exſiccat quod male influit:Ariſto.ait uulnera ex aere minus eſſe noxia:& facilius curari quam quæ ex ferro.

SER· Falcibus & meſſæ ad lunã q̃runt̃ ahenis:herbæ.n.ꝑ lunæ rõne tollunt̃:nec oẽs eodẽ mõ: unde & pite ahenis falcibus dixit:qa aliæ uellunt̃:aliæ ĩcidunt̃:& ad lunã nõ ad noctẽ:ſed ad lunæ obſeruationẽ. ¶ Pubentes:qa aliæ ſiccæ:aliæ uiridiores legunt̃.& ſciendum inter hoĩes & herbas eẽ reciprocas trãſlationes.ſic.n.pubẽtẽ herbã dicimus quẽadmodũ florẽ ætatis. ¶ Nigri cũ lacte ueneni:nigri aut noxii: qa nigri ſunt hoĩes poſt uenenũ:aut certe illud ẽ:qa ſũt herbæ nigri lactis.i.ſucci.dicũt ãt ꝑ piphraſim agreſte papauer ſignificari. ¶ Et matri ꝑreptus amor:ſecũdũ Pli.q dicit in naturali hiſtoria pullos eqnos habere in frõte q̃dã carnẽ quã eis ſtatĩ natis adimit mr̃:q̃ ſiqs forte ꝑripuerit pullũ odit:& lac ei đ negat Iu.Cui totã tremuli frõtẽ cæſonia pulli Infudit & merito ſuſpicati ſunt amorẽ creari ex carne:ſine q̃ mr̃ nõ alit ex ſe creatũ. ¶ Ipſa mola:farre:& ſale.Ordo ãt ẽ.ipa Dido mola:& piis mãib⁹.i.puris deos teſtat̃. ¶ Vnũ exuta pedẽ: qa id agit̃ ut iſta ſoluat̃ : & ĩplicet̃ Aeneas. ¶ In ueſte recĩcta:qa ut ſupra diximus ĩ ſacris nil ſolet eſſe ꝑligatũ:ꝑcipue eius q̃ amore uult ſolui. ¶ Cõſcia fati ſidera.i.plãetas : qbus fatorũ rõ cõtinet̃. ¶ Si qđ nõ æquo fædere amãtes: ordo ẽ: tũ numẽ ꝑcat̃:ſi qđ curæ hẽt amãtes nõ æquo fœdere. Si qđ ãt bene dubitat utrũ ſup res male poſitas habeat ptãtes ſenſus ãt hic eſt aut ἀντέρωτα ĩuocabat cõtrariũ Cupidini : q amores reſoluit:aut certe cui curæ ẽ iniqu⁹ amor.ſ.ut ĩplicet nõ amãtẽ. ¶ Iuſtũq; memorq;:ut expugnet̃ q ẽ cã diſcordiæ. ¶ Nox erat:ꝓtẽdit̃ iſta deſcriptio ad exaggerationẽ uigiliarũ Didonis. ¶ Siluæq;: ſecũdũ eos q dicũt oĩa q̃ creſcũt aĩalia eẽ. ¶ Aequora: elemẽta ẽt aĩalia eẽ uoluerũt:unde eſt in ſeptimo: Aequora mulcebãt cãtu. ¶ Tacet oĩs ager:ea q̃ ĩ agris ſt̃. ¶ Oculis ue.a.p.no.qa põt aliud eẽ ſine alio: ut ſi quis dormiẽs mẽte turbet̃. ¶ Reſurgẽs ſæuit amor:grauior eſt.n.quũ reſurgit.ſnĩa q̃ſi generalis.ſicut ĩ ſecũdo de ænea furor iraq; mẽtẽ ꝑcipitãt. ¶ Adeo: ſcilicet furit:ut ĩ hoc ꝓpoſito ꝑmãeret uitãdæ ſine dubio lucis. ¶ En qd ago? en ecce.& q̃ſi demõſtrãtis ẽ particula:ꝑ quã ĩtelligimus eã multa cogitaſſe:& ſic ꝓrupiſſe.ecce qd actura ſum? ẽ ãt comicũ prĩcipiũ:nec in cõgrue a matrici datũ:ſic Teren.Quid igit̃ faciã:nã hæc cõiũctio multa eã cogitaſſe ſignificat. ¶ Ruſ⁹:duo ſignificat frequẽter iteꝝ:raro uiciſſim.i.mutuo.i.denuo: ut hoc loco. ¶ Numadũq; petã:ĩuidia a ꝑſonis:petã mulier & regĩa numidas:ideſt uagos. ¶ Maritos:futuros ſcilicet:eſt autẽ elocutio dedignor illam rẽ:& illa re.

Falcibus & meſſæ ad Lunam quærunt̃ ahenis
Pubentes herbæ:nigri cum lacte Veneni:
Quæritur & naſcentis equi de frõte reuulſus:
Et matri præreptus amor:
Ipſa Mola:manibuſq; piis altaria iuxta
Vnum exuta pedem uinclis:in ueſte recincta
Teſtatur moritura Deos:& conſcia fati
Sidera:tum ſi quod non æquo fœdere amãtes
Curæ numẽ habet iuſtũq; : memorq; precat̃.
Nox erat: & placidum carpebant feſſa ſoporẽ
Corpora per terras:Siluæq; : & ſæua quierant
Aequora:cum medio uoluuntur ſidera lapſu
Cũ tacet oĩs ager:Pecudes : pictæq; Volucres:
Quæq; lacus late liquidos: quæq; aſpa dumis
Rura tenent:ſomno poſitæ ſub nocte ſilenti:
Lenibant curas:& corda oblita laborum.
At non infelix animi Phœniſſa:nec unq̃
Soluit̃ in ſomnos:oculis ue: aut pectore noctẽ
Accipit:ingeminant curæ : rurſuſq; reſurgens
Sæuit amor:magnoq; irarum fluctuat æſtu:
Sic adeo inſiſtit:ſecumq; ita corde uolutat:
En quid ago? rurſus ne procos irriſa priores
Experiar? Numadũq; petã cõnubia ſupplex:
Quos Ego ſum totiens iã dedignata maritos?

CHRI· Nigri cũ lacte:pulchre uſurpauit:ut ſæpe cũ uerba ꝓ uerbis ponit:ut Oraq; corticibus ſumũt horrẽda cauatis:ꝓ ꝑſonis:& diſcolor:unde auri ꝑ ramos aura refulſit.Quid.n.ẽ aura auri: ergo ẽt pulchrũ fecit cũ opponit nigrũ lacti.Dicimus.n.lac lactis:ut Lac mihi nõ æſtate nouũ nec frigore deſit.Plautus tũ lacte ĩ ntõ poſuit:ut nec aq̃ aq̃:nec lacte lacti.In plurali ãt nũero hæ lactes:licet ꝓ pĩgui ſumãt̃:tũ ꝓprie ſunt craſſius & tenue in teſtinũ pp moliciem uel candorẽ ſic dictæ.Priſcia.ait hæ lactes ptes ſunt inteſtinorũ a Græco γαλακτίδες. Perſius cũ lactibus unctis. ¶ Et matri ꝑreptus amor:Plinius ait eq̃ſtans parit:præter cæteras deligit fœtus:& ſane equis amoris innaſcitur ueneficium hippomanes appellatum.Eſt enim carnicula in pulli fronte nigro colore carice magnitudine:q̃ ſtatĩ edito partu uorat:ſed ſi eripiat̃ fetum nõ amat. ¶ Cũ tacet oĩs ag.Sũma excitat̃ in Didonẽ cõmiſeratio ex hac chronographia & lõgiuſcula narratiõe cũ oñdat̃ nullũ eẽ aĩaliũ gẽus qđ nocturno tpe ſõnũ nõ capiat:ſolã ãt Didonẽ ex nimio amore nõ poſſe dormire. ¶ Noctẽ:ſomnũ. ¶ Ingeminãt:duplicant̃: nã ꝑ tenebras ſpũs obſcuriores reddunt̃:unde oĩa q̃ nobis triſtia obueniũt nũc triſtiora officiunt̃. Amor itẽ creſcit:nã ĩde multis negociis occupatus aĩus amori ſe ſubtrahit:noctu uero:cũ ab hiis ceſſem⁹: ſolus amor mẽtẽ occupat.Hic ĩſõnẽ noctẽ ducũt amãtes:& ãte lucẽ ſurgũt:qđ ꝑ damonẽ ĩ Buc.ſignificauit. ¶ Iraꝝ: & ad amorẽ referas & ad mortẽ:nã & ſi amabat:tũ amori irata erat tanq̃ ab eo male affecta.Cõtra ẽt q̃uis mori decreuiſſet: tũ repugnabat nã q̃ cõſeruationẽ ſui exoptat. ¶ Fluctuat æſtu:ſimilimus ẽ mari appetitus. ¶ Nã mare uẽtis non agitatũ trãqllũ ẽ:ſi rurſus ab illis uexet̃ ĩ maxĩas tẽpeſtates erigit̃. ſic & appetitus ſi nulla ꝑturbatiõe moueat̃:pacat⁹ mãet:ſin uero ĩ eo una plures ue ꝑturbatiões citant̃ nihil illo turbulẽtius efficit̃. Rẽge ergo fluctuat æſtu: ut ſit a mari trãſlatio. ¶ Inſiſtit: qa ñ diſcedit a turbulẽtiſſima rõcinatiõe. ¶ Secũ qđ duꝝ ẽ:qa caret eo q cõſulat: & q cõſulet̃. ¶ Rurſus ne ꝓcos:cõſultatio erat cũ amore periret qd potiſſimũ faceret:utrũ amori ne mederet̃ qđ maxĩe fit ſi nouũ amorẽ ineamus.Nã amor amore uelut clauus clauo truditur:& ut ait Naſo Succeſſore nouo tollitur omnis amans:An priſtinum retinens æneam ſequæretur:an morte dolores exueret. Cõcludit autem cum non poſſit mederi nouo ſucceſſore:quia in aliis iam a ſe irriſis nulla eſſet ſpes habenda:cumq; rurſus æneam ſeq non ualeat propter rotiones quas affert ſolum hoc reſtare:ut moriatur:cũ æneæ deſideriũ ferre neq̃at.

¶SER. Vltima iuſſa:aut intelligimus Aeneã ei obtuliſſe nauigãdi facultatẽ:aut teucrũ iuſſa:nõ q̄ ipſi iuſſerãt:ſed ea q̄ a Ioue iuſſa ſunt:ut nauiget hæc ſumma eſt. ¶Quia ne:re uera.& eſt una pars oratiõis. ¶Stat:ꝑmanet. ¶Nautas:nõ troianos:nã iniurioſe dixit aſſuetos laboribus. ¶Ouãtes:lætãtes:abuſiue:nã ꝓprie ouatio eſt minor triũphus.qui.n.ouationẽ meretur:& uno equo utit̃:& a plebeiis uel ab equitibus romanis deducit̃ ad capitoliũ:& de ouibus ſacrificat:unde & ouatio.q aũt triũphat albis equis utitur quatuor:& ſenatu præeunte in capitolio de tauris ſacrificat. ¶Vix urbe reuelli:quomodo uix cũ dicat in primo cõueniunt quibus aut odiũ crudele tyranni:aut ſi ultro cõuenerunt:quomodo uix dicit urbe reuelli.ſed ſoluitur.q; uix non ad difficultatẽ retulit:ſed ad tẽpus ut uix dicat̃ modo:ideſt nuper ut diximus ſupra nã nulla ratione dimitterẽt patriã niſi eos aut odium crudele pygmalionis coegiſſet:aut timor.ut cõueniũt.q.a.o.c.t.a.m.a.e. ¶Quĩ morere:quinimmo.& bene omnis eius intentio tendit ad mortem:nã ſi procos rogare turpe eſt:ſolã ſeq impoſſibile:& inhoneſtũ:tyrios trahere difficile:ſola mors ſupereſt. ¶Tu lachrymis euicta meis:bene totũ ei imputat:ſed cũ excuſatiõe:q̄ Aeneæ nuptias ſuaſit:ſed uicta lachrymis:ut Sinũ lachrymis impleuit obortis.Anna refert. ¶Tu prima furẽtem:Vrbanus hoc diuidit:licet alii iungãt.& uult hũc eſſe ſenſum.tu perſuaſiſti ut nuberẽ uicta lachrymis meis.tu etiã nunc me his oneras malis: nã me olim occidiſſem:niſi te deſerere formidarẽ. ¶Obiicis hoſti:ob naturaliter breuis eſt:ſicut & re & ad:ſed plerunq; ꝓducuntur hac ratiõe obiicio:adiicio:reiicio.i.habẽt uocalẽ ſequentẽ:quæ per declinationẽ poteſt in conſonãtis formã trãſire:ut obiecit:reiecit.ergo etiam antequã tranſeat:interdum fungitur officio conſonantis:& p̃cedentem longã facit. ¶More feræ:Plini.in naturali hiſtoria dicit lyncas poſt amiſſos cõiuges aliis nõ cõiungi:multi fere aduerbiũ uolũt:ut ſit ſenſus:more:ſcilicet quo iam ad uiduitatẽ fere conſueuerat. ¶Sine crimine:crimẽ aũt bene:ut ſupra:Potui ſuccumbere culpæ. ¶Sichæo:ꝓ ſicheio. ¶Certus eundi:indubitabiliter ꝓfecturus. ¶Carpebat ſomnos:hoc eſt quod & paulo poſt culpat Mercurius:ſed excuſatur his rebus:nã & certus eundi fuerat & rite cuncta præparauerat:aut certe proœconomia eſt:ut poſſit uidere Mercurium. ¶Forma dei:bene non deus:ſed forma.raro.n.ueniunt numina ſic ut poſſint uideri.unde & ſequit̃ uultu redeuntis eodẽ.nã licet redeuntis dicat.i.eius q poſſit agnoſci:non tamen faciẽ dicit:ſed uultũ:q poteſt ſæpe mutari. ¶Eodẽ:o ſemp longũ eſt:qa eodẽ ablatiuus eſt ſemper.eadẽ aũt & ꝓducit & corripit.nã & noĩatiuus eſt:ut eadem mulier fecit.& ablatiuus:ut eadem muliere faciente. ¶Viſa monere:bene uiſa:non enim re uera eſt.

Iliacas igitur claſſes:atq; ultima Teucrum
Iuſſa ſequar? qa ne auxilio iuuat ante leuatos:
Et bñ apud memores ueteris ſtat gratia facti?
Quis me aũt:fac uelle:ſinet? ratibuſq; ſuꝑbis
Irriſam accipiet? neſcis heu perdita:nec dum
Laomedonteæ ſentis periuria gentis:
Quid tũ? ſola fuga nautas comitabor ouãtes:
An Tyriis:omniq; manu ſtipata meorum
Inferar? & quos Sidonia uix urbe reuelli:
Rurſus agã Pelago? & uẽtis dare uela iubebo?
Quĩ morer̃ ut merita es:ferroq; auerte dolorẽ
Tu lachrymis euicta meis:tu prima furentem
His Germana malis oneras:atq; obiicis hoſti:
Nõ licuit thalami expertem ſine crimine uitã
Degere more feræ:tales nec tangere curas:
Non ſeruata fides cineri promiſſa Sichæo:
Tantos illa ſuo rumpebat pectore queſtus:
Aeneas celſa in puppi iam certus eundi
Carpebat ſomnos:rebus iam rite paratis:
Huic ſe forma Dei uultu redeuntis eodem
Obtulit in ſomniis:rurſuſq; ita uiſa mõere eſt

¶CHRI. Quia ne auxilio iuuat ante leuatos:ironia eſt q̄ recte facta grauitatem ſummã orationi affert p̃ſertim in cõfutatione. ¶Stat:collocata eſt. ¶Veteris:nã qui ueteꝝ beneficiorum immemor eſt:in eũ noua nõ ſunt conferenda. ¶Quis me:demõſtrauerat nec utile ſibi nec honeſtũ eſſe q; relicta urbe iã ædificata:& imperio cõſtituto exulẽ & ad incerta ꝓficiſcentẽ ſequat̃:præſertim cũ iam ludibrio habita a nemine ſit recipienda: Cum etiã gens illa perfida ſit & ab Laomedõte q nõ in homines ſolũ ſed in deos quoq; perfidus fuerit:originẽ ducat. ¶Perdita.ſ.ex amore:& ſe ipſam increpat:q̄ niſi amore perdita eſſet in cõſultatione de ſequendo ænea non ueniret:necdũ ſentis.q.d.ea experta es ex quibus iãdudum ſentire debebas.Nondum ſentis:qa id uerũ eſt q; qui ꝑdite amat:nullum in amato uitium recognoſcit. ¶Quid tum:nunc oſtendit eſſe impoſſibile. Ergo ait ſed fac illos me recepturos:fac non eſſe perfidos nec ingratos erga me poſſum ne regina ire ſola? Aut tentabo abducere mecum tyrios? qui cum me ex tyro uix ſecuti ſunt nullo pacto compoſitis iam ſedibus ſecundum exilium pati uolent nam diſceſſerunt tyro:ut fugerent tyrannum.Nunc uero ut tyrannum ſequantur patriam ſuam & ſuis manibus factam nõ deſererent:ergo:cum neq; alii ſint mariti:neq; æneam ſequi poſſim.moriendũ eſt. Quæ quidem conſolatio non ſolum incontinentes:ſed omnino intempeſtate eſt.cum ſit adeo perdita:ut ſine amore uiuere poſſit deſperet ex quibus omnibus oſtendit poeta eſſe a principio reſiſtendum.Nam cum in tãtum furorem prolapſi fuerimus nullum inuenitur remedium quod non feciſſe illa ſibi ipſi exprobat cum dicit morere ut merita es. ¶More feræ:more ferarum:quæ ſine certo coniugio uiuunt.Hoc dixit coacta dolore:quem tantum ſentiebat:ut potius impudice uiuere uoluiſſet:q̄ hæc ſentire.q.d.ſe uixiſſem more ferarum expleſſem libidinem:neq; hunc potius q̄ alium amaſſem.Cogitur ergo dolore impulſa in tam turpem ſententiam deuenire.Sed magis placet quæ de lynce profertur. ¶Non ſeruata fides.q.d.ad alia mala hoc quoq; additur:ut ego promiſſam fidem fregerim: non ut uoluptatem conſequeret:ſed dolorem.Hæc igitur illi propter inſaniam amoris eueniebant.At æneas tanta cura liber dormiebat.

¶SER. Oía Mer.ſi.aliud ē idē eē:aliud ſimile eē ergo nūc certus ē Aeneas.¶ Vocēq;:qa oratiōis ē deus.Hor. Mercuri facūde.¶ Colorēq; Et cri.fla.iō & puſtus & flauus Mercu.īducit:qa ſatis uicius ē ſoli pter cæteras ſtel/las.Et mēbra decora iuuētæ:qa deus palæſtræ ē.Hor.Catus & decoræ more palæſtræ.Iuuētæ āt ætatis quū iu uētus ſit pſonaꝝ:ut Et rebus ſpectata iuuētus.ſane figura ē ſimilis mēbra:uocē:colorē.¶ Zephyros: uentos:de aphrica.n.Zephyris nauigare nō poterat.¶ Nefas ī pe.u.ne nō timeret amatricē.bñ addit certa mori. Itē Variū & mutabile ſemp fœmia.¶ Præceps:feſtius.¶ Collucer.ſ.pp Ferte citi flāmas.¶ Vmbris:ſicut ſupra forma dei.

Omnia Mercurio ſimilis:uocemq;:coloremq;:
Et crines flauos:& membra decora iuuentæ:
Nate Dea potes hoc ſub caſu ducere ſomnos?
Nec quæ circunſtent te deinde pericula cernis
Demēs?nec Zephyros audis ſpirare ſecūdos?
Illa dolos:dirumq; nefas in pectore uerſat
Certa mori:uarioq; irarum fluctuat æſtu:
Nō fugis hinc pceps:dum pcipitare poteſtas?
Iam mare turbari trabibus:ſæuaſq; uidebis
Collucere faces:iam feruere littora flammis:
Si te his attigerit terris Aurora morantem:
Eia age:rūpe moras:uarium & mutabile ſemp
Fœmina:ſic fatus nocti ſe immiſcuit atræ.
Tum uero Aeneas ſubitis exterritus umbris
Corripit e ſomno corpus:ſocioſq; fatigat:
Præcipites uigilate Viri:& conſidite tranſtris:
Soluite uela citi:Deus æthere miſſus ab alto
Feſtinare fugam:tortoſq; incidere funes
Ecce iterꝝ ſtimulat:ſequimur te ſancte Deorū
Quiſquis es:iperioq; iterū paremus ouātes:
Adſis o:placiduſq; iuues:& Sidera Cælo
Dextra ferax:dixit:uaginaq; eripit enſem
Fulmineum:ſtrictoq; ferit retinacula ferro:
Idē oēs ſimul ardor habet:rapiuntq;: ruuntq;:
Littora deſeruere:latet ſub claſſibus æquor:
Annixi torquent ſpumas: & Cærula uerrunt:
Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras
Tithoni Croceum linquens Aurora cubile:
Regina e ſpeculis ut primum albeſcere lucem
Vidit:& æquatis claſſem procedere uelis:
Littoraq;:& uacuos ſenſit ſine remige portus:
Terq;:quaterq; manu pectus percuſſa decorꝝ:
Flauenteſq; abſciſa comas:pro Iuppiter ibit

¶ Corripit:omen futuræ tēpeſtatis:cū rūpit ſomnū deorꝝ donū.¶ Præcipites:ut ſupra Mercu.Non fugis hic pceps.¶ Ecce iterꝝ ſti.phātaſia ē ad ſociorꝝ terorē. ſic ī ſexto:Deus ecce deus.¶ Sancte.d.aut diſtīgue ſā/cte:aut ſm Enniū dixit:Reſpōdit Iūo ſaturnia ſancta deorꝝ.¶ Quiſqs es:atq ſupra dixit:Oīa Mercu. ſimi/lis.Sđ ſciēdū ē ſcđm Tul.ī li.đ de.na.iii.eē Mercurios: ſuperū:terrenū:& īferꝝ.ergo qſqs aut qcūq; de trib⁹: aut certe ad Iouē ſpectat.i.quiſqs es q pcipis: ut in.ix. Quiſqs ī arma uocas:cū Irī uidiſſet.i.qcūq; Irī miſiſti plāe illud occurrit qđ ait:Deus æthere miſſus ab al/to ubi & Iouē cōplectiť:& ſupnū Mercuriū:ſđ pōt & hoc loco q̄ſi phātaſiā faceř pp ſocios:& qſqs es iō dice re:qa licet uiderit:ñ tñ re uera nouit eē Mercuriū:uñ ait ſupra:Et formā & uultū uiſa mouere.¶ Iterꝝ.p.qa iā pauerat pparatiōe nauigiorꝝ.¶ Et ſi.c.d.ſ.hoc ē uē tos:q ex ortu ſiderꝝ aut pſpi aut aduerſi ſť:ſicut ī Ge. pterea tā ſť arcturi ſidera nobis. nec.n.ſidera dicit re uera:quū arctur⁹ una ſit ſtella.ergo dextra dixit ſide ra uētos:uel tpa.¶ Pría.a.deſignatio tpis ē:nō diei de ſcriptio:uñ īfert:ut prío albeſceř lucē uidit:& ſic ī.xii. Quū primū craſtía cælo Pūiceis īuecta rotis aurora rubebit:& bñ hāc Primū īducit uidiſſe crepuſculū:q̄ q̄ſi amatrix tota uigilauerat nocte:ſic ī Bucolico de amatore:Naſcere præq; diē ueniēs age lucifer almū. ¶ Nouo lu.ſecūdū epicureos q ſtulte ſolē de atomis dicūt cōſtare:& cū die naſci:& cū die pire.¶ Tithōi.c. ē uerſus Home.ī Iliade.Tithōus fř Laomedōtis fuit: hūc Aurora amatū ī cælū leuauit:quē lōgíqtas uitæ in cicadā ꝯuertit.Hor.Lōga tithonū mīuat ſenect⁹: qđ iō fingiť q ut ē apud Cicero.Sola uox remāet: & ē nā loq̄cior.¶ Albeſcere.l.hypallage ē.luce.n. albeſcūt oía:nō lux albeſcit.¶ Aeq̄tis.u.feliciter plēis:ſine mo tu aliquo.¶ Pro.I.aut iraſcētis exclamatio ē:ut ī Ter. Pro ſupme Iupiter:aut certe teſtať Iouē:quē ī Aeneæ īuocauit aduentu:ut Iuppiter:hoſpitibus nā te dare iura loquunť.¶ Ibit & illuſerit:ibit & illudet. tēpus pro tempore.& ſic dixit:ut Certātq; illudere capto. ¶CHRI. Oía me.uo.co.Nā & eloq̄ntiæ fuit & pa læſtræ repertor:Hora.Mercuri facūde nepos atlātis. Qui feros cultus hoíum recētū uoce formaſti catus & decoř more palæſtræ Te canā magni Iouis & deo rū nūciū curuæq; liræ parētē calidū qcqd placuit io/coſo cōdere furto.¶ Nate de.optimū prícipū arguen tis.q.d.cū ſis natus dea & ,ppterea oporteat te eē ma/gni & īuicti aí & mirificæ ſolertiæ pōt caděř ī te tāta ſegnities:ut ī tāto piculo dormias:pſertī cū ſummā enauigādi nact⁹ ſis occaſionē argumētať igiť ab hōeſto:uti li & facili.¶ Iraꝝ:æſtu admōet āt ne idē ſibi uēiat de aſcāio:qđ & Iaſoni & tereo euēit.Cōfutat amorē: neq; illi credēdū oñdit:cū & pcita ſit maxío irarū furoř & mortē ſibi decreuerit.¶ Variū &.m.ſic catul⁹ Ah crudele ge n⁹ nec fidū fœmía nomē:& Oui.Fallite fallētes ex magna pte ,pfanū:Sūt gēus ī laq̄os quos poſueř cadāt.¶ No/cti.ſ.nā cū diſſoluerít corp⁹:qđ ꝯdēſato aere eos uiſibiles fecerat relíquūť iuiſibiles.Eſt āt oro & Mer.& Aeneæ pceps & uelociſſima:ut imiteřť agēdi pcipitē celeritatē.¶ Tort⁹:q ex torta ſtupa uel canabe fiūt.¶ Ferit:nā moř īpatiēs id ipe facit qđ aliis faciēdū iuſſerat.¶ Fulmiēū:actū:ut fulmē.¶ Rapiūt ruūt:pōit āte oculos mirā illā ce/leritatē.¶ Littora deſeruit:poſuit pteritū:ut melius celeritatē notet.¶ Et iā pría:Lucre.Cū primū aurora reſper git lumine terras.¶ Pro.neceſſe eſt ut oro pathetica.i. pturbatiōibus plena principiū habeat uehemē & abru/ptū quoniā indignātibus leniter ex oratiōe incipere nō dať:nō.n.mēte ducunť:ſed appetitu agunť ac uehunť. Sic Iuno Quid me alta ſilentia cogis Rūpere & obductum uerbis uulgare dolorem:& Heu ſtirpem inuiſam.

Hic ait:& noſtris illuſerit Aduena regnis?
Nõ arma expediẽt? totaq; ex urbe ſequentur?
Diripientq; rates alii Naualibus? ite:
Ferte citi flammas:date uela:impellite remos.
Q uid loquor? aut ubi ſũ? q̃ mẽtẽ inſania mu/
Infelix Dido? nũc te fata impia tangunt. (tat
Tũ decuit cũ ſcepta dabas:en dextra:fideſq;:
Q uem ſecum patrios aiunt portare Penates:
Q uẽ ſubiiſſe humeris cõfectũ ætate parentẽ.
Nõ potui abreptũ diuellere corpus? & undis
Spargere? nõ ſocios? nõ ipſum abſumere ferro
Aſcanium? patriiſq; epulãdũ appõere mẽſis?
Verum anceps pugnæ fuerat fortuna: fuiſſet:
Q uẽ metui moritura? faces ĩ caſtra tuliſſem:
Impleſſemq; foros flãmis:natumq; : Patremq;
Cũ genere extinxẽ:memet ſup ipſa dediſſem.
Sol qui terrarum flãmis opera omnia luſtras:
Tuq; harum interpres curarũ:& conſcia Iuno
Nocturniſq; Hecate triuiis ululata per urbes:

¶SER. Nõ arma expediẽt:furẽtis hæc uerba ſunt:ut ipſa paulo poſt:Quæ mẽtẽ ĩſania mutat:nã hæc a ſana nõ ꝓcedũt:ut ĩperet abſentibꝰ ferte tela:quũ ſola ſit. ¶ Naualibꝰ:de naualibꝰ:ubi ſtãt naues. ¶ Aut ubi ſũ:nũqd in cœtu ſũ? ¶ Cũ ſce.da.ut Ac dominũ Aeneã ĩ ſceptra recepit. ¶ Fideſq;:ſubaudi en ẽt ĩ ſequẽtibꝰ: aut certe hic ẽ quẽ dicũt portare deos. Sane en noĩatiuo meliꝰ ĩugit:ut en Priãus. ¶ Ipſum aſ.aut qa ẽ cã nauigatiõis:ut Quẽ regno heſpiæ fraudo:aut ad prĩs dolorẽ:ut Qui nati corã me cernere letũ feciſti. ¶ Epulãdũ po.qd fecit Progne occiſo Itye filio pp ſororis ſtuprũ. ¶ In ca.claſſes:ut Nos caſtra mouẽus. ¶ Foros:tabulata nauiũ ab eo qd ĩceſſꝰ ferãt.& ẽ gñris maſculini:nũeri tm̃ pluralis:ut hi fori fororũ. ¶ Cũ ge.e.ꝑ extixiſſẽ morte Aeneæ & Aſcãii. & ẽ ſyncope. ¶ Sup ip.de.ſatis amatorie. ¶ Sol:iã utiẽ ĩprecatiõibꝰ:hoc ẽ deuotiõibus:uñ & deuotor & deuotrix:q ĩprecaẽ dr̃.nõ ãt terrarũ flãmis:ſed opa terrarꝝ.bñ ãt ĩuocat ſolẽ:ut ſupra p numẽ Liberi ſacrificauit. ¶ Tuq; ha.in.cu.aut q̃s patior:aut gñaliter curarũ cõiugaliũ interp̃s:hoc ẽ media & cõciliatrix. Cice. Quiq; ĩterp̃tes corrũpẽdi iudicii ſolẽt eẽ. ¶ Cõſcia.i. ſiluit rẽ turpẽ: ſic ſup:Et ꝓ nuba Iũo. ¶ Nocturnis:ñ triuiis:ſed p nocturnũ tp̃s. ¶ Vlulata p.u. Proſerpinã raptã a Dite pr̃e ceres cũ ĩncẽſis faculis p orbẽ terrarũ reqreret p triuia eã uel q̃driuia uocabat clamoribꝰ: uñ pmãſit ĩ eiꝰ ſacris ut certis diebꝰ p ꝯpita a matronis exerceaẽ ululatꝰ:ſicut ĩ Iſidis ſacris ubi ẽ imitatio ĩuẽti Oſyridis:quẽ dilãiatũ a Tiphõe eiꝰ fr̃e uxor Iſis p totũ orbẽ reqſiſſe narraẽ. Iuue. Plãgẽtis populi currit deriſor anubis. ¶ Hecatẽ:ãt ĩuocat cã ultiõis:uñ & furias uocat:ſed uſurpatiue mõ diras dixit. Nã diræ ĩ cælo:furiæ ĩ terris:eumẽides ad ĩferos:uñ & tres eſſe dñr:ſꝫ hæc noĩa cõfũdũt poetæ Vltrix uero hoc ẽ Tiſiphõe:nã græce τισις ultio dr̃ φονος funꝰ & mors.

¶CHRI. Et no.il.ad.ĩdignatio a fortũa. Nã & miſericordia a fortũa eliciẽ:cũ demõſtrãus quẽpiã ex ſublimi gradu ſine ulla ſua culpa ĩ calãitates maxĩas deiectũ:ut tot quõdã populis regniſq; ſupbũ regnatorẽ aſiæ:Et ĩdignatio cũ dolẽus ab iis q aut aduerſa aut hũili fortũa p̃muntẽ ſupari:ut hic dolet qꝺ tãta Regĩa ab hoĩe aduẽa:& a pr̃ia extorre illudaẽ:& illud exulibus ne daẽ ducẽda lauinia cõiunx:dolet.n.ab exule ænea uĩci turnũ:qa florẽti ĩ regno cõſtitutus ſit. ¶ Illuſerit:recte dixit & nõ illudet:ut ſit ſenſus iſte mihi illuſerit & deĩde nulla data pẽa tutꝰ abir̃ poterit. Ergo ponẽdo tp̃s magis p̃teritũ oñdit nõ ſolũ illuſurũ:ſed poſt illuſionẽ ĩcolumẽ futurꝝ:cũ nẽo ex ſuis illũ ĩſectatꝰ fuerit cũ deberẽt ĩſectari ex tota urbe.i.oẽs ciues populariter ex ipſa urbe:augeẽ ãt res ab ipſa ĩterrogatiõe. ¶ Diripiẽtq;.r.auget ĩdignationẽ a facili illudor ab aduẽa:nec tñ mei ciues:ad quos hæc ultio ptinet:inſectabunẽ cũ facile ſit illorꝝ naues diripere. Itẽ oñdit q̃ uehemẽti furore correpta ſit cũ abſentibꝰ:nihilq; tale audiẽtibꝰ ĩperet. ¶ Date.t.i.r.breues clauſulæ & ſĩe copula ꝓnũciatæ irati aĩ feſtiationẽ exprimũt. Quid loquor alternatĩ mõ pturbatio: mõ rõ p̃ualebat:Qui.n.p̃cepiſſet ultionẽ abſentibꝰ:niſi furiis agereẽ:nũc ãt ſe colligẽs ſtulticiã ſuã recognoſcit ergo qd loquor.q.d.Cur hæc p̃cipio nõ audiẽtibꝰ. ¶ Aut ubi ſũ: nõne uideo abeſſe me ab iis qbꝰ fruſtra cũ abſint ĩpero. ¶ Quæ ĩſania:quã magna ĩſania mutat & puertit mẽtẽ. ¶ Tũc decuit cũ ſceptra.d.tũc oportuit me hæc ĩperare cũ æneas adhuc erat in mea ptãte:uel referamus ad occultiorẽ ſenſum:Vt oñdimꝰ ĩ allegoriis. Et ſi ſnĩa:nũc demũ cũ habitũ culpæ ita obduxerim:ut nõ ſim ampliꝰ mei iuris:nec poſſim me ab huiuſcemodi furoribꝰ explicare:iſta uolo:ſed debebã uelle cũ ſceptra dabã.i.cũ ĩperabã:nã cũ ĩ nobis rõ appetituſq; ĩſint: & rõ natura ĩpa p̃ſit:& ueluti regĩa cũcta ex eiꝰ ĩperio agat:appetitũ aũt ueluti ſeruũ illi obtẽperare oporteat:tũc dicimur dar̃ ſceptra.i.ĩperare:cũ oĩa ex ipſa rõne:q̃ ſola hoĩes ſumꝰ:agimꝰ:nã ſi hõ rõ ẽ cũ rõ ſit forma hoĩs:tũc hõ agere dr̃:cũ rõ agit cũ ãt uitiis ĩuoluti ſumꝰ:& appetitꝰ uicta rõe ĩ nobis regãt ſeruire dicimur:& nõ ĩperare. Vñ ẽ illud paradoxõ Oẽs ſapiẽtes liberos eẽ:& oẽs ſtultos ſeruos. Ergo antea quã cõtrahamus habitũ uitiorꝝ cũ adhuc rõ uitæ nr̃æ habenas teneat damꝰ ſceptra:& poſſumꝰ a uitiis abſtinere:Et appetitũ cohercer̃. Vbi uero habitũ uitii ex aſſiduis actibꝰ a qbus abſtĩere poterãus fecerimꝰ:regnat appetitus:& pulſa a ſua ſede nobis ĩperat: & nos ſerui effecti nõ amplius dãus ſceptra. Sed hæc latius ĩ allegoriis nr̃is dixĩus. ¶ En dex.nõ tot fluctibus agitaẽ mare cõrarii uẽtis uexatũ:quot exagitaẽ mulieris & amãtis & furore itaq; pcitæ aĩus. Ergo nũc dolet illũ ĩpune abire: nũc ultionẽ ſuis mãdat:nũc ſeipſã ſtulticiæ arguit:nũc æneã illis uirtutibus priuat:q̃s a prĩcipio maxĩas ĩ eo eẽ dixerat. ¶ En.d.irõica orõ dicit.n.ex hoc ſuo facto ĩdicaẽ:& fides & pietas ſua:& cõprobaẽ eẽ uerꝝ qꝺ dñt & pẽates deos & ptẽ ab ĩcẽdio liberaſſe:ut ſit ſnĩa ex p̃ſiti crudelitate & pficia oĩa q̃ de illo recte facta dñr falſa eẽ demõſtranẽ. ¶ Nõ.p.ex rõcinatiõe recãdeſcit ira & dolet nõ potuiſſe id qꝺ ſi p̃uidiſſe poterat:& ex hoc qꝺ cupit muliebre oñdiẽ odiũ. Et ꝓbat illud Senecæ ipſã mulierẽ a maxĩo amore ĩ maximũ odiũ ferri. Cõcluditq; fuiſſe in eundã hãc pugnã:qꝺ ꝓbat cõplexiõe. Nã ſi ſupaſſet:expleſſet aĩum ſuũ cæde:quã ſitiebat:ſi ſupata fuiſſet inueniſſet mortẽ:quã ẽt nũc ſibi decreuit:eſt ãt irãtis aliq̃ uoluptas:cũ narrãt rem quã cupiũt eo ordine eoq; modo quo exeq uoluiſſent. Sol factura imprecationẽ adnitiẽ a diis exaudiri.

¶SER. Dii morietis eliſæ:aut manes dicit:uñ e:Vos o mihi mães eſte bõi:qm̃ ſupis auerſa uolũtas:Aut certe anæreticos dicit.i.Marté & Saturnũ:q ítercidũt uitæ rõné:ſi radiis ſuis ortũ geniture pulſauerint.Hora. Te Iouis ípio tutela ſaturno refulgés eripuit:uolucreſq; fati tardauit alas.& bene tardauit:qa neceſſitas fati ípediri poteſt:nõ penitus eludi.ſic Virgi.Nec fata uetabãt Stare decẽq; alios priamũ ſupeſſe p annos.¶ Meritũq; malis auertite numé:qđ mali merent.¶ Audite pces:íprecatiões dicit:ná nõ ſunt pces: ut paulo poſt Imprecor arma armis pugnét.¶ Adnare:ut í prío:Huc pauci ueſtris ad nauimus oris.i.p tẽpeſtatẽ uenimus.& bono colore futura pdicit.¶ Fata Iouis:participiũ é nõ nomé a fãdo.

Et Diræ Vltrices:& dii morientis Eliſæ
Accipite hæc:meritũq; malis auertite numen:
Et noſtras audite preces:ſi tangere portus
Infandum caput:ac terris adnare neceſſe eſt:
Et ſi fata Iouis poſcunt:hic terminus hæret:
At bello audacis Populi uexatus:& armis
Finibus extorris:complexu auulſus Iuli
Auxilium imploret:uideatq; indigna ſuorum
Funera:nec cum ſe ſub leges pacis iniquæ
Tradiderit:regno aut optata luce fruatur.
Sed cadat ante diẽ:mediaq; inhumatus arena:
Hæc precor:hãc uocẽ extremã cũ ſãguíe fũdo.
Tũ uos o Tyrii ſtirpẽ:& genus omne futurũ
Exercete odiis:cineriq; hæc mittite noſtro
Munera:null9 amor populis:nec fœdera ſũto.
Exoriare aliquis noſtris ex oſſibus ultor:
Qui face Dardanios:ferroq; ſequare colonos
Nunc:olim:quocũq; dabunt ſe tẽpore uires:
Littora littoribus contraria:fluctibus undas
Impcor. Arma Armis pugnẽt:ipſiq; Nepotes
Hæc ait:& partes animum uerſabat in omnes
Inuiſam quærens q̃primum abrumpere lucẽ.
Tum breuiter:Barcen nutricem affata Sichei
Nanq; ſuam Patria antiq̃ cinis ater habebat.
Annam Cara mihi nutrix huc ſiſte Sororem:

¶ Terminus hæret:ſi hoc eſt immutabile.¶ Audacis populi:rutulorũ ſicut ſemp íducũt ut audaces.¶ Finibus extorris:extra ſuas terras remot9.& ſignificat qñ Euãdri & Tarchõtis.petiuit auxiliũ.¶ Indigna ſuorũ funera:Pallantis dicit & cæterorũ.¶ Pacis iniq:ut ſupra diximus pp pdĩtã lĩguã habitũ nomé:q̃ ſolet uictor íponeř.ſicut poſtulat Iuno.¶ Sed cadat ante diẽ: Cato dicit iuxta laurolauiniũ quom Aeneæ ſocri pdas agerẽt:bellũ cõmiſſũ:í quo Latinus occiſus é fugit Turnus:& Mezẽtii:auxilio cõparato uictus qdẽ ẽ ab Aenea:q tamé í ipſo plio nõ cõparuit.Aſcanius poſtea Mezẽtiũ interemit:alii dicunt q uictor Aeneas quũ ſacrificaret ſup numicũ fluuiũ lapſus:& eius nec cadauer íuentũ ẽ.uñ dicit:Mediaq; ĩhumatus arena. poſtea dictus eſt inter diuos receptus:quẽ Iouẽ ídigeté dixeř.¶ Ante diẽ : ante fati neceſſitaté & bñ qđ paſſura ẽ optat Aeneæ:ut Sed miſera ante diẽ.¶ Cũ ſanguine fũdo:q̃ſi íprecatiões ipſas ſuo cõſecraret cruore.¶ Tũ uos o tyrii:nõ ſũt mãdata:ſed íprecatiões: ut diſſẽtiãt oĩbus reb9:ſicut & factũ é:ná ſi mãdata ſũt: quo mõ genus futurum?¶ Exercete odiis.i.fatigate. ¶ Nec fœdera ſũto:qa ſupra ſũt tertio.ſunto ãt ſint:& fit pp metrũ addita o tertiæ pſonæ numeri pluralis modi ídicatiui:ut amãto:docẽto:legũto:audiũto:nutriũto.Vrban9 dicit uerbo eã iuris uſã pp odia hæreditaria.¶ Exoriare:exoriať.& oſtẽdit Annibalé.¶ Ex oſſibus: ſecũdũ Anaxagorã q homœomeriã dicit.i. omniũ mẽbrorũ ſimilitudiné eé.í rebus creãdis:ego ſicut ex oſſib9:ſic ex ſãguíe & medullis:ná oĩa p parte ſui trãſeũt í pcreationé.Lu.Nũc ad anaxagoræ ueniam9 homœomeriã.¶ Fluctibus undas Imprecor: pp illđ qđ í fœderib9 ſãcitũ é:ut corſica media eẽt íter Ro.& carthaginẽſes.¶ Pugnent ipſiq; nepotes: põt & ad ciuile bellũ referri.¶ Tũ breuiter: feſtinatiõe mortis.ſimul nectit cauſam moraꝶ & ipſi & ſorori.¶ Huc ſiſte:huc adhuc ut Et gregem ſiſtit ad aram.hic & ſiſtatur.dicimus :ideſt adducatur.ná ſtare aliud eſt nec aliter poſſumus dicere q̃ ſta hic:& ſiſte huc.Fallit enim pleruq; uerbi ſimilitudo:quia dicimus ſto & ſiſto:quum diuerſa ſignificent pro eodem.

Pierius. lib. 34. fol. 244. p. 2.

¶DONA. Exercere odiis:qđ factũ é tribus bellis punicis.¶ Exoriare aliqs: aliq de Hãnibale uolũt ítelligere. ¶ Sed melius é ut ſit hoc pturbatæ pſonæ q̃ neſciat ſe ípoſſibilia poſtulare:qđ ſequẽtia indicãt cũ poſtulet:& littora & undas íter ſe diſcordare.¶ Pugnẽt ipſiq; nepotes:hoc dixit poſſibile:ná & furẽtes quãdoq; qđ rectũ é ſentiũt.¶ Tũ breuiter:ná hoc cõueníebat q̃ q̃ primũ mori cuperet.¶ Huc ſiſte:huc inſtãter adhuc.¶ Cara:blãditur ut imperet p blãdimenta:qđ illa pp ingraueſcenté ætatem poterat recuſare.Elegit perſonam q̃ tarde pegeret & cũ morã remearet:ut ſibi lõgiuſculũ ad morté patrandam ſpatium dareť:& pp hoc dixit ſiſte: & nõ mitte.
¶CHRI. Si neceſſe é: Quod miníe uellé.¶ Finib9 extorris:morieti nõ ímerito:ut oſtẽdit Cice. dat diuiationé.¶ Optata luce.i.uita.¶ Fruať:íſœliciſſimũ é multos labores tuliſſe:multaq; adiſſe picula: ut aliqd aſſequamur:quo acqſito morte ítercepti frui nõ poſſumus:ut fruſtra oĩa illa dura atq; aſpa ppeſſi uideamur.¶ Ante. diẽ.q.d.Cũ uita adhuc durare poſſet.Lõgo ãt ordíe:narrat hæc tanq̃ ſi illa íperare poſſit Ná hæc dicẽs uideť aliquem mõ ſaturare irã & explere aĩum.Mediaq; ĩhumatus harenã cæterũ hoc ex hiſtoria é.Ná æneas cũ rutilis & cũ Mezẽtio pugnãs ſupueniẽte nocte nuſq̃ apparuit:alii putãt í deos relatũ:alii ſubmerſũ í numico fluuio:& iõ tẽplũ illi dicatũ ẽ cũ hoc titulo patris diui terreſtris:q fluuii numici aquas gubernat:ait Dionyſius : Optat ãt & uitã breuẽ & morté in honoratam.¶ O tyrii:apoſtrophe ad habẽtes:ut ingens aĩ affectus demõſtreť.¶ Exercere.q.d.pſeuerate in odiis.Ná exercere nõ é ſemen íſeſtare:ſed diuturno tpe in laboribus defatigare. ¶ Exoriare: per hos aliquot uerſus quãto odio ferať oñdit.¶ In oẽs.p.eodẽ.n.tpe cũcta aĩo cõplectebať:Ex quibus in eandẽ ſententiã trahebatur:ut q̃primum moreretur.Nihil.n.re amata caritu æ:qđ dignum uita uideretur occurebat. ¶ Nutricẽ ſichei:hac utiť miniſtra:ut p illã magis recordeť priſtini mariti:Atq; ide magis ex aĩo pellať æneas.

SER. Spargeꝛ lympha: ſacrificãtes diis iferis aſpgebanť: ut Spargẽs rore leui & ramo felicis oliuæ ſuperis abluebãť: ut Dõec me flumĩe uiuo Abluero. mõ ãt iferis ſacrificabat: ut ſacra Ioui ſtygio. Piacula: purgatiões alias ſť ſacrilegia. Sic. u. ne ꝑmitteret: aut ꝓcederet. Tege corõa: ut & ipa tardarẽť. Ioui. ſť. hoc ẽ plutõi. Et ſciẽdũ ſtoicos diceꝛ unũ eẽ deũ cui noĩa uarianť ꝓ actibus & officiis: uñ ẽt duplicis ſexus numĩa eẽ dicunť: ut quũ in actu ſť mares ſint. Fœmĩæ quũ patiẽdi hẽnt naturã. unde ẽ ĩ Georgicorũ ſecũdo. Cõiugis ĩ gremiũ læte deſcẽdit. ab actibus ãt uocanť ut Iuppiter iuuans pr Mercurius qꝫ ꝑeſt mercib⁹ Liber a libertate. ſic ergo mõ Iouẽ ſtygiũ dicit iferis ſacrificatura: ut Iunõi infernæ dictus ſacer. hic eſt. Iouis oro: Cælicolæ mea mẽbra dei quos noſtra poteſtas Officiis diuiſa facit. Quæ rite incepta paraui: ordo ẽ icepta q̃ paraui: aius eſt rite perficere. Curis: amoribus. Dardaniiqꝫ rogũ capitis: in quo eius imago fuerat. Studio anili: aut pro ætatis poſſibilitate: aut pro induſtria: qua utũtur aniculæ. At trepida: feſtina: nã moritura nil timebat. Cœptis effera: furiata ſæuis cogitatiõibus. Pallida morte. f. aut pallidior q̃ ſolent eſſe homines poſt mortem aut pallida homine mortis futuræ. Furibũda: furẽti ſimilis. Non hos quæſitum munus in uſus: quẽ Aeneas non ad hunc uſum reliquerat: ut ſupra diximus ſecundum Homerum uertitur munus in pernitiem. tale eſt in buco. Hos illi (quod non bene uertat) mittimus hædos. Et Mente: conſilio. Deuſqꝫ ſinebãt: aut Iuppiter qui Aeneã abſcedere compulit. aut amor: aut neceſſitas fati. Vixi: excuſat uitæ abruptionem. quia dicit Plato magna pœna affici animas eorum: qui uitam ante tempus relinquunt. Et quem dederat curſum fortuna peregi: nõ natura nec fatum. Tribus enim humana uita cõtinetur: natura cui Vltra centum & uiginti ſolſtitiales annos conceſſum nõ eſt: fato cui nonagita anni. hoc eſt tres Saturni curſus exitium creant: niſi forte aliarum ſtellarũ benignitas etiam tertium eius ſuperet curſum. Fortuna: ideſt caſu. qui ad omnia pertinet: quæ extrinſecus ſunt: ut ad ruinam: incendia naufragia: uenena bñ ergo dixit fortũa: ſic Cice. ĩ Philippicis: Multa mihi ĩminere uidebanť ꝑter naturã: ꝑterqꝫ fatũ. i. gladii Antonii ex caſu. Sub terras ibit iago: bñ iaginẽ dixit ualde. n. q̃riť apud philoſophos qd illud ſit: qd iferos petat. Nã tribus cõſtamus. aĩa q̃ ſupna ẽ: & originẽ ſuã petit: corpore qd' ĩ terrã deficit: umbra q̃ Lucre. ſic diffinit: Supra ſpoliat⁹ lumĩe aer. ergo umbra ſi ex corpore creať: ſine dubio pit cũ eo nec ẽ qcq̃ reliquũ ex hoĩe qd' iſeros petat: ſed dꝑhenderũt eẽ quoddã ſimulacrũ: qd' ad nr̃i corporis effigiẽ fictũ iferos petat: & ẽ ſpẽs corporea q̃ nõ põt tãgi: ſicut uẽtus. hic ĩ. vi. Corpora uiua nefas ſtygia uectare caria. hanc ãt rẽ ẽt Home. reqrit ſimulacro Herculis apd iferos uiſo. & ſciẽdũ ſimulacra eẽ: hæc ẽt eoꝝ q̃ p apotheoſin dii facti ſũt. uñ aut uiſi eẽ apud iferos aut illuc deſcẽdiſſe dicunť. Hor. de Libero. Te uidit iſons cerberus aureo curru decoꝝ. Sciẽdũ tñ abuti poetas: & cõfuſe: uel ſimulacrũ: uel ũbrã dicere. Vrbẽ ꝑclarã: nĩ ẽ cõtrariũ illi loco. Pẽdẽt opa iterrupta: nã licet paululũ aliqd ſupeſſet: quãtũ ad ipſã ꝑtinet fecerat: ut Vrbẽqꝫ paratã. itẽ paulopoſt: urbẽqꝫ Tuã: & re uera ciuitati qd ſup ẽ factis muris: tẽplo: portu: & theatro: Mea mænia uidi: a me facta: & ꝑtiet ad effectũ: ut q̃ ueſtræ feceꝛ man⁹.

Dic corpus ꝓperet fluuiali ſpargere lympha:
Et pecudes ſecum: & mõſtrata piacula ducat:
Sic ueniat: tuqꝫ ipſa pia tege tempora uicta:
Sacra Ioui ſtygio: quæ rite incepta paraui:
Perficere eſt animus: finemqꝫ imponere curis:
Dardaniiqꝫ rogum capitis permittere flãmæ.
Sic ait: illa gradum ſtudio celerabat anili:
At trepida: & cœptis in manibus effera Dido
Sanguineã uoluens aciẽ: maculiſqꝫ trementes
Interfuſa Genas: & Pallida morte futura
Interiora domus irrumpit limina: & altos
Conſcendit furibunda rogos: enſemqꝫ recludit
Dardanium: non hos quæſitũ munus in uſus.
Hic poſtq̃ Iliacas ueſtes: notumqꝫ cubile
Conſpexit: paulum lachrymis: & mẽte morata
Incubuitqꝫ toro: dixitqꝫ nouiſſima uerba.
Dulces exuuiæ dum Fata: deuſqꝫ ſinebant
Accipite hanc animã: meqꝫ his exoluite curis:
Vixi: & quẽ dederat curſum Fortuna: peregi:
Et nunc magna mei ſub terras ibit imago:
Vrbem præclaram ſtatui: mea mœnia uidi:

DONA. Dic corpus: & hoc ad mora innectandam petinet. Et pecudes: & hoc ſimiliter.

CHRI. Propet: nõ qa illã cupet ꝓperare: ſed ut magis diſſimulet cõſiliũ mortis. Ergo q̃uis ĩpet feſtiationẽ tñ multa adnectit: qbus morari illã cogat. Fineq. i. c. ex his uerbis ſimulat cõſiliũ uitæ. Effera: ponit aũ oculos quõ affecti ſint q̃ ſibi mortẽ iã decreuerit. Sãguineã: nã furoꝛ accẽſæ oculi ex furoꝛ ueluti ſãguiei rubebãt: nã ex uehemẽti furoris ĩpetu ſãguis ad exteriora pellit. & ſpũs ueluti ardẽtes ĩ oculis apparẽt: & tñ gene. i. palpebre & oculoꝝ ſin⁹ alternãtib⁹ furoꝛ ſimul & tioꝛ mortis maculis iſiciũt. Nã & ſi mortẽ ex ĩpetu appetam⁹: tñ natura ab ea abhorret. Hic. p. qñ alternati ĩ ea æſtuabãt mõ odiũ mõ amor: cũ reliqas: uideꝛt nõ potuit nõ deꝛieri aliquãtulũ. Dulces ex. exuuias dicim⁹ q̃s hoſtẽ exuuim⁹: ergo nec oli exuuias nec nũc dulce: ſed o reliqæ q̃ fuiſtis dulces: nũc eſtis exuuiæ. Sic & ĩ Buc. Has oli exuuias mihi pfid⁹ ille reliqt. Vel ſimpliciter dulces exuuias: qa hoc odiũ nõ excluſerat oĩo amorẽ. Nec põt auditor huiuſcemõdi apoſtrophẽ ſine ſũma cõmiſeratiõe audiri. Nã citať ide maxĩa pferti ſi ſit ad mutuã rẽ. Dũ. f. d. q. f. ex amoꝛ ita uideť aliquo mõ excuſaꝛ æneã & rẽ ĩ fata & deũ reiiceꝛ. Accipite. h. a. q. d. Si morte tãtis curis ſoluor: cupio mortua uobiſcũ eẽ. Vixi: honeſta locutio: ut quos petiſſe ſignificare uolumus dicamus: uixerũt. Sic Cicer. de iis qbus ſuppliciũ iã ſũpſerat dixit uixerunt. Peregi: penitus abſolui atqꝫ expleui. Per. n. in cõpoſitione aliquãdo uim retinet: unde dicimus totũ pcurrere cãpum. i. currere p totum cãpum. Aliquãdo ſignificat actus ꝓfectionem hinc Cice. quoniã hæc nos nõ ſolum: fere ſed etiã perferre decreuimus. Magna imago: dixit magna quaſi dolens tantam fœminam ſic perire

Vixerũt

Per

.i.ſine ulla ultione. unde eſt Moriemur inultæ:& oſtēdit ꝙ etiā in extremo tpis puncto alternatim modo huc modo illuc fluctuans mauebatur animus & propterea dixit ſic?q̄ſi nō placeret:Deīde affirmauit cum dixit ſic.

Vlta uirum: pœnas inimico a Fratre recepi:
Felix:heu nimium felix:ſi littora tantum
Nunq̄ Dardaniæ tetigiſſent noſtra Carinæ.
Dixit:& os impreſſa toro:moriemur inultæ?
Sed moriamur ait:ſic?ſic iuuat ire ſub umbras
Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
Dardanus:& noſtræ ſecū ferat omina mortis.
Dixerat:atq; illā media inter talia ferro
Collapſam aſpiciunt comites: enſemq; cruore
Spumātem:ſparſaſq; manus:it clamor ad alta
Atria:concuſſam bacchatur Fama per Vrbē.
Lamentis:gemituq;:& fœmineo ululatu
Tecta fremūt:reſōat magnis plāgoribꝰ Aether
Nō aliter quam ſi īmiſſis ruat hoſtibus omnis
Carthago:aut antiqua Tyros.flāmæq; furētes
Culmia perq; Hominū uoluant:perq; Deoꝶ.
Audiit exanimis:trepidoq; exterrita curſu
Vnguibus ora ſoror fœdās:& pectora pugnis
Per medios ruit:ac morietem nomine clamat.
Hoc illud Germana fuit?me fraude petebas:
Hoc Rogꝰ iſte mihi:hoc Ignes:araq; parabāt:
Quid primū deſerta q̄rar?comitem ne ſororē
Spreuiſti moriēs?eadem me ad fata uocaſſes:
Idē ambas ferro dolor.atq; eadē hora tuliſſet.

¶SER. Vlta uiꝶ:puniēdo eius īterfectorē:nā iō addidit:Pœnas inimico a frē recepi:& re uera nulla auaro maior ē pœna:q̄ amitterē pecuniā:pp quā cōmiſerat ſcelꝰ.bene āt recepi q̄ſi debitas.ergo hoc dicit feci iſtud & illud.felix nimiꝶ fuiſſē:ſi tātū Aeneas carthaginē ñ uēiſſet.Alii hæc q̄ſi p īterrogationē accipi uolunt:ut nil dicat eē pfectū.nūqd urbē ſtatui?nūqd ulta ſum uiꝶ?nūqd a fratre pœnas recepi?felix tamē fuiſſem:ſi uel hoc tm̄ cōtigeret:ut carthaginē nō uēiret Aeneas:& hāc uarietatē gignit hic ſermo tm̄:nā utrūq; admittit:tamē melior ē ſenſus ſupior.quē nōnulli ſic exponūt.pp pēdēt opa īterrupta: ut ſit ordo:Vrbē pclarā:& mea mœnia uidi ſtatui:hoc ē cū ſtatuerentſ ſtatui.n.īfinitiuus a paſſiuo ſtatuor Felix:heu nimiū felix:ſi littora tm̄ Nūq̄ dardāiæ tetigiſſēt nr̄a Carīæ.a Catullo accepit q dicit Iuppiter oīpotēs utinā nec tpe prīo Gnoſſia Cecropiæ tetigiſſēt littora puppes:hoc ē quū ſtatueret.¶Os īpreſſa toro:applicito ore ad lectulū:aut q̄ſi amatrix:ut Stratiſq; rlictis.Incubat:aut q̄ſi pitura īſēſibili rei dat ſēſū:& ſic ad lectulū loqtur ut ad haſtā Turnus.Te turni nūc dextra gerit.& Mezētiꝰ ad equū:Rhebe diu:res ſi q̄ diu mortalibꝰ ulla ē:Viximus.¶Sic?Sic:q̄ſi interrogatio:& reſpōſio.& placet ſic īultā mori?& hoc loco ītelligimꝰ eā ſe percuſſiſſe:uñ alii dicūt eē uerba furētis.¶Hauriat hūc .o.i.aut uideat omina tēpeſtatis futuræ aut certe ſatiſfaciat ſuæ crudelitati.¶Inter talia:p talia: ut Hūc iter fluuio tyberinus amœno.¶Sparſaſq; manꝰ:aut pfuſas ſāguīe:aut morte reſolutas.¶Fœmineo ululatu: proprio fœminarum.Hor.Et illa nō uirilis eiulatio.¶Aut antiq̄ tyros:uel nobilē dicit:uel illud oñdit:qa carthago añ byrſa:poſt tyros dicta ē:poſt carthago a cartha oppido uñ fuit dido īter tyrō & berithū.¶Audiit exanimis:terita:nā ut ſupra diximꝰ exaīus mortuus ſignificat.¶Ora ſoror fœdās:cruētās ſāguīe.¶Nomīe clamat:aut Didonē uocat: ut ſupra diximꝰ pœnorū līgua uiraginē:nā Eliſa dicta ē:ſed uirago ē appellata:quom ſe ī ignē pcipitauit:aut nomīe clamat:nomīat eā. ſicut Home.dixit ἐντονο μαζεν:aut certe uero nomīe:ut ſolēt dolētes ut Hūc ego te euryale aſpicio:& mr̄ cyrne:mr̄ hic tibi ait & te crudelē noīe dicit.& multi q̄rūt quo mō pcedit hoc:quom eiꝰ nomē nuſq̄ ſeq̄t.ſed tractū ē a iur̄ ubi dr̄ nilītereſſe utrū qs unū filiū habēs dicat fili hæres eſto:an titi hæres eſto.ergo dicēdo: hoc illd̄ germana fuit:q̄ſi nomē dixit.Sane ſciēdū bñ eū pturbatæ ītegrū nō dediſſe ſermonē.¶Hoc rogꝰ iſte mihi:alludit ad hiſtoriā.¶Quid primū deſerta q̄rar?cōqueſtio cur relicta ſit nec ad par exitiū cōuocata.¶Comitē ne ſororem ſpreuiſti:deeſt illud ne quod ſpreuiſti comitem ſororem:& ſemiplene loquitur:quod afflictis cōuenit.

¶DONA. Moriemur:ī plurali dixit:uel qa ſic ſæpe uſurpamus:ut de uno dicamus nos:uel qa & reliqæ erāt pituræ.¶Hauriat:ps ultiōis erit:ſi hoſtis abiēs rogi flāmas aſpiciat:& triſtis oībus nauiget.¶Atq; illā:oñdit celeritatē ī Didōe:ut nēo ictū uiderit:ſed illā cadētē aſpexerūt.¶Noīe:atq nō dixit dido ſed germana: Sed duplex eſt nobis nomē.Alterū naturæ & ſanguinis quo cōiunctæ pſonæ appellāt:ut mater:pater:frater:ſoror: & ſimilia.Alteꝶ qd̄ imponit̄ ab extraneis.Ergo ſoror ſororē noīe ſanguinis appellare debuit.Vnde dixit germana.

¶CHRI. Nunq̄ dardāiæ:ſic Variꝰ poeta Iuppiter oīpotēs utinā nō tpe prīo Gnoſia cecropiæ tetigiſſent littore pupes.¶Moriemur īultæ:nō potuit excellētius ſcribere poeta æſtuationē illā aī mō ī amorē mō ī odiū īſurgētis.Nā q̄ paulo ante dixerat ex nimio amore: Accipite hāc animā nūc ex odio cōquerit̄:ꝙ moriat̄ antequā illū ulta ſit.¶Media īter talia: Aproniāus legit mediā nā q ſe trāſfodit mediꝰ uidet̄ eē Gladii.ſic Scylliꝰ Cōcidit exacti mediꝰ p uiſcera telli.¶Collapſam aſpiciūt:ita callide rē pegit:ut nō aīaduerterē illæ potuerit eā collabētē dū en ſi īcūber:ſed uiderūt iā plapſam.¶Cōcuſſam bacchat̄ fama p urbē:Fama ſtati p urbē ſparſa tā ſubito dolore uniuerſa urbs cōcuſſa ē furētibꝰ oībꝰ p dolore.¶It clamor:facit rē ueriſimilē ex eo qd̄ ſolet fieri.¶Nō aliter:pathos a maiori.Dicit.n.nō minorē fuiſſe luctū:ut morte uniꝰ quā ſi tota urbs piſſet.¶Hoc illud.h.ſ.qd̄ te īterfeceres.¶Illud qd̄ ſacra ſimulares:ergo illd̄ fuit h.i.ea iccirco ſimulaſti:ut mortē tibi cōſcires.Ergo petebas me fraud.i.fraudulēter egiſti mecū nā peter̄ ex ſe hic ſignificat:ut Regi nā petit:h oſculis:hic pector̄ toto hæret. Repetitio āt uehemētiā oroni pbet:ac deniq; ſibi cōmiſerationē citat qd̄ p errorē dū ſacra ſe ſorori pare credit mortē illi pauit.¶Comitē ne:quā īfœlix ſit oñdit:cū p bñficio habitura fuiſſet:ſi comitē ſe ad mortē uocaſſet. ¶Extīſti:durū ē īcidere ī calamitatē:ſed duriꝰ ī eā q̄ oīa ſua pdiderit:duriſſimū āt cū id ſit ſua ſtulticia ɔtractū.

Quid ãt erit ſi illud ãnixe cõficeř tẽtauerit:tãq̃ ſi ſũmopere ꝓfutuꝝ fuerit.Deĩde uniuerſa illa ſedula executio officiĩ q aq̃ ab abluẽdũ petiuerit:Qđ extremũ ſpũm.ore legeř tẽtauerit.Qđ celerrĩe aſcẽdẽs germanã ãplexa ſit & q Dido eã aſpiceř cõata ſit:& q pœnitẽtiæ ſigna tribuerit qđ mortẽ ſibi ꝯſciſſet ꝯmiſeratione ſũmã excitãt.

His etiam ſtruxi manibus:patrioſq; uocaui
Voce deos:ſic te ut poſita crudelis abeſſem
Extinſti te:meq; ſoror:Populumq;:Patreſq;
Sidonios:urbemq; tuã:date uulnera lymphis
Abluã:& extremus ſi quis ſuper halitus errat
Ore legam:ſic fata gradus euaſerat altos:
Semiã imẽq; ſinu germanã amplexa fouebat
Cũ gemitu atq; atros ſiccabat ueſte cruores:
Illa graues oculos conata attollere rurſus
Deficit:infixum ſtridet ſub pectore uulnus
Ter ſeſe attollens:cubitoq; innixa leuauit:
Ter reuoluta toro eſt:oculiſq; errantibus alto
Quæſiuit cælo lucem:ingemuitq; reperta.
Tũ Iuno Omnipotens lõgũ miſerata dolorẽ:
Difficileſq; obitus:Irim demiſit Olympo:
Quæ luctãtẽ animã:nexoſq; reſolueret art⁹.
Nam quia nec fato:merita nec morte peribat:
Sed miſera ante diem:ſubitoq; accenſa furore
Nondum illi flauum Proſerpina uertice crinẽ
Abſtulerat:ſtygioq; caput damnauerat Orco:
Ergo Iris croceis per cælum roſida pennis
Mille trahens uarios aduerſo Sole colores
Deuolat:& ſupra caput aſtitit: hunc ego Diti

¶SER. Struxi mãibus:ſubaudi rogos.¶Patrios deos:Saturnũ & Iunonẽ.¶Poſita:exaĩata.Statius.Poſituſq; beata morte př.¶Date aut aq̃:aut date.i.pmittite lauař ãt cadauera ſatis ꝓximis cõcedebať:uñ q̃ritur mř Euryali:Nec uulnera laui ueſte tegens.¶Ore legã:ſic Cice.ĩ uerrinis:Vt extremũ filiorũ ſpiritũ ore excipe liceret.¶Gradus euaſerat altos:aſcẽderat rogi .ſ.q rogĩ ꝓ q̃litate fortũaꝝ fiebãt:uñ ĩ ſexto: Cæloq; educere certãt.¶Cruores uſurpatũ cõtra artẽ: nã nec ſãguĩes dicim⁹ nũero plurali:nec cruores.ſiccabat ãt exprimebat.¶Sub pectoř:nũc ꝑ trãſitũ dicit uulneris locũ.¶Ter reuoluta toro:aut ſæpi⁹ aut ꝓmã teuſis ẽ pp bella carthaginis:nã tria cũ Romãis fueř bella pũica.¶Ingemuitq; repta:atq ſupra ait:Inuiſã q̃rẽs q̃ primũ abrũpere lucẽ:ſed oſtẽdit moriẽtes ſua ĩprobař deſideria:ut ĩ ſexto:Quã uellẽt æthere ĩ alto Nũc & pauperiẽ & duros ꝑferre labores.¶Tũ Iuno oĩpotẽs:aut ꝓ nuba:aut ĩferna.¶Difficileſq; obit⁹:qa ſuperat uita ei:q̃ caſu nõ aut fato aut fortũa moriebať: ut Nam qa nec fato merita:nec morte ꝑibat.i.naturali.¶Irĩ demittit olympo:ut & ſupra dixim⁹ traxit hoc de alceſte Euripidis:q ĩducit Mercuriũ ei comã ſecãtẽ:qa fato ꝑibat mariti.Sãe ſciẽdũ hoc iõ nũc fieri qa certis cõſecratiõib⁹ ſolebãt hoĩes faceř:ut mũiti eẽnt aduerſus fortũæ ĩpetus:nec poterant mori niſi exauctorati & abſoluti illa cõſecratione.Vñ circa Didonẽ iſta ſeruãť.¶Sed miſera ante diẽ:nõ ẽ cõtrariũ qđ dicit ĩ decio:Stat ſua cuiq; dies:nã ut ſupra dixim⁹ ſecũdũ ſectas loqtur.& hoc ſecũdũ alios:illud ſecũdũ alios dictũ ẽ epicureos.ſ.ut ĩferi⁹ ĩ.x.dictũ ẽ q̃q̃ grãmaticæ reſpõſiõi poſſit ſufficeř:Omnia uicit amor:& nos cedamus amori.¶Flauũ crinẽ:matrõis nũq̃ flaua coma dabať:ſed nigra:uñ Iuue.Et nigro flauũ crinẽ abſcõdẽte galero.huic ergo dat q̃ſi turpi.¶Caput dãnauerat:nec etiã mori deſtinauerat.¶Iris roſida:qa cũ nubibus eſt:q̃ nõ carẽt rore.¶Aduerſo ſole:bene rẽ naturalem expreſſit.Iris enim niſi e regiõe ſolis nõ fit:cui uarios colores illa dat res:quia aqua tenuis:aer.lucidus:& nubes caligantes irradiatæ uarios creant colores.

¶CHRI. Ore legã:Nã ꝓpĩquoꝝ erat hæc offĩñ:ſic Cice.de p̃tura urba.Ait.n.ut extremũ filioꝝ ſpũm ore ex-
Alceſti cipe liceret.¶Irĩ.d.o.quis Cornut⁹ dicat q moř poetico ſicut de ramo aureo hæc finxit poeta:Tñ de Alceſte eurypidis tragœdia traxit.Alceſtæ.n.Pelei Iaſõis patrui filia adameti regi theſalo nupſit:& cũ adameto eẽt moriẽdũ adeo illa uiꝝ dilexit:ut ꝓ illo mortẽ ſubire uoluerit ĩ hac tragœdia ĩducit Euripides orcũ gladiũ geſtantẽ: quo crinẽ ĩcidat alceſtæ:ergo quẽadmodũ cũ illi de uita ſuꝑeſſet:& tñ ꝓ uiro obiř eligeret.Fixit op⁹ eẽ eurypides:Vt crinis ſecareť:ſic cũ didõi ſuꝑeẽt de uita & tñ ꝓ uiro eligeret mori ut amoris uitaret dolores idẽ Vir. fingeř placuit.¶Croceis.p.alatã deã hãc fingũt:& filiã thaumãtis ex põto & terra gẽiti & ex uxoř Electra occeãi:q filia iccirco:Figũt q illã hoĩes admiranť:nã θαυμάζω admiror ſigñcat ẽ filia electræ occeãi:qm̃ ex hũore naſciť: Veꝝ philoſophos hac de re audiam⁹.li.n.aiũt irĩ eẽ ĩpreſſionẽ generatã ex nube cõcaua ſimul & roſida:ad pluuiã p̃paratã ſtillicidiis ĩfinitis tãq̃ ĩ ſpeculo relucẽtẽ:hũteq; figurã argualẽ & colores uarios a radiis ſolis ſiue lũæ generatã.Sed Ariſto.ait nõ generari a lũa niſi bis ĩ q̃nq̃gĩta ãnis.Erit ergo iris nubes aquoſa ꝑ oẽs ſui ꝑtes a radiis penetrata.Forma ẽ arcualis:& duob⁹ capitib⁹ terræ affixis ĩ figurã circuli ad cœlũ eleuať.Colores trahit ut placet nõnullis ex q̃tuor elemẽtis.Ex igne.n.rube⁹ ẽ ĩ ſũmo ex terra uiridis ĩ ĩfimo.Ex aeř lacte⁹:ex aq̃ cœrule⁹. Sed Ariſt.ĩ meteoris ait: q color rube⁹ uel uioſus fit ex radio tãgẽte ſuꝑficiẽ rotũditatis nubis:poſt quẽ ſeqť color mixt⁹ ex albo cœruleo ſecũdũ q̃litatẽ diñantẽ ĩ medio nubis:tñ appet ĩ uno color uiridis ubi uapor magis ẽ terreſtris:& hi colores ſť aliis prĩcipaliores:qa multos hẽnt colores:quos pictor nulli⁹ exprimeret.Eſt igiť eodẽ Ariſto.auctoř iris repcuſſio radii řdũdãtis ad uaporẽ ſibi oppoſitæ nubis ſicut ſplẽdor ĩ aq̃ řfulgẽs ĩ piete řfulget rediẽs ad ĩpm.Sua ĩterpoſitiõe feruorẽ ſolis tẽperat.Reſolutiõe ĩ pluuias ĩferiora fœcũdat.Specie ſua ſupiora pulchra řddit.Dominũ hũiditatis ĩ aere eẽ oñdit:uñ ĩfra q̃dragĩta ãnos a mũdi fine nõ apparebit:qđ elemẽtorũ deſiccationẽ ĩdicabit Pacẽ ĩter deũ & mũdũ denũciat.Sẽp ex oppoſito ſolis ẽ.Ergo nũq̃ apparet ĩ meridie: qa ſol nũq̃ ẽ ĩ ſeptẽtriõe.Pli.tñ ait q poſt autũni æqnoctiũ appareat q̃cũq; hora:nec unq̃ plures ſimul q̃ duo.¶Nõdũ.i.fl.nõ placet qđ Ser.ſcri.mulieres pudicas nõ eẽ uſas flauo criẽ.Nã Oui.in lib.de Faſtis ſic ait de Lucretia:cui palma pudicitiæ tribuiť:Forma placet niueſq; color flauiq; capilli:Quodq; aderat nulla factus ab arte color.

¶SER. Corpore ſoluo:quia ait ſupra:Nexoſq; reſoluerat artus.¶Omnis & una:uno impetu effuſa eſt uita hoc eſt anima.¶Dilapſus calor:ſecundum eos qui dicunt animam calorem eſſe: qua recedente corpus friget: ut Corpuſq; lauant frigentis & ungunt.¶In uentos uita receſſit:anima:ut in ſexto:Queq; ſibi tenuis naſcenté accerſere uitas.& dicendo in uentos:aut eos ſequitur:qui animam aerem dicunt:hoc eſt in materiam ſuam redit: aut certe eos qui dicunt animam perire cum corpore:ut intelligamus euanuit in uentos receſſit: ut in nono:ſed auræ omnia diſcerpunt:ideſt euaneſcunt.

Sacrum iuſſa fero:teq; iſto corpore ſoluo.
Sic ait:& dextra crinem ſecat:omnis & una
Dilapſus calor:atq; in Ventos Vita receſſit.

Explicit liber quartus.

ADILON.

Q uitus habet ludos:& claſſem corripit ignis.

Modeſtini iuriſconſulti. Argumentum. V.

N Auigat Aeneas:ſiculas d'fert ad oras.
Hic manes celebrat primos: Vna hoſpes Aceſtes:
Ludos ad tumulũ faciũt:certamina ponunt.
Prodigium eſt cunctis ardens Delapſa ſagitta:
Iris Tum Beroen habitu mentita ſenili
Incendit naues: ſubitus quas uindicat imber:
In ſomnis pater Anchiſes quæ bella gerenda
Q uoq; duce ad naues poſſit deſcéder narrat.
Tranſcribit Matres Vrbi: populumq; uoléte.
Et placidum Aeneas Palinurũ quærit in undis.

P. Virgilii Maronis Aenei. Liber Q uitus.

I NTEREA medium Aeneas iam claſſe tenebat
Certus iter: fluctuſq; atros Aquilone ſecabat
Mœnia reſpiciés:q iã iſelicis Eliſæ

¶DONA. Soluo:omnia quibus uita conſtat ſibi inuicem nexa ſunt:ſed cum reſoluta fuerint:atq; a ſe ſe receſſerint:tunc mors ſequitur.Nec fato nec more merita.Non ſecundum inſtitutum naturæ: quod fatis attribuitur.Difficilis enim mors eſt:cum non cõſenſu nature ſpirit⁹ redditur: ſed ui extorquet.¶Ante diem:ante tempus quod natura potuit afferre.

¶CHRI. Soluo:Quia ſecundum Platonicos homo aĩa ẽ:q̃ ĩ corpore ueluti uetuſtiſſimo ĩcarcere ĩcluditur.Ergo ſoluto tãq̃ corporeis uĩculis:& ipeĩ ſexto: Nec auras reſpiciũt clauſæ tenebris & carcere cæco.

Explicit liber quartus.

SER. I Nterea medium Aeneas iã: Dum fletur aut ſepelitur Dido.Et hoc ſermone librum:ut ſolet ſuperioribus iũgit. Cuius pars maior ex homero ſũpta ẽ ná oĩa q̃ hic cõmemorat exhibent' circa tumulum Patrocli:niſi q; illic curule exercetur:hic nauale certamen. Sane intelligendũ non potuiſſe fieri: ut una nec plena die Aeneas ad Siciliam perueniret.Vnde accipiendum eſt:ſicut ſupra legimus:q; circa primum ortum lucis nauigauit: ut Regina e ſpeculis ut primum albeſcere lucem Vidit: & æquatis claſſem procedere uelis. ergo tota die dũ ſe Dido interimit: dum fletur paululum prouectus eſt leniter ſpirãtibus uentis.& flammas rogi circa ueſperam uidit: quo tempore & per naturã ignem uidere potuit:& per priſtinum morem:quo per diem cadauera non incendebantur. Deinde tota nauigans nocte & alterius diei parte ad ſiciliam puenit.¶Medium:aut medium eſt quicquid a principio recedit: & necdum finem ſortitur:aut medium ſic altum ut medium putares:ut Graditurq; per æquor Iam medium:Nam uere medium ſequenti indicat loco:ut Pelagus tenuere rates nec iam amplius ulla Occurrit tellus.¶Certus:aut indubitabiliter pergens: aut certus Aeneas:ideſt ſolers: ſtrennuus: ut Equidem per littora certos Dimittam.¶Atros aquilone: quos nuper flans aquilo atros effecerat: ut Et mediis properas aquilonibus ire per altum.Nam nouimus tempeſtatis hanc eſſe naturam:ut reliquias uenti teneat tẽpeſtas etiam in alterius flatu.Atros autem ſecũdum Plinium qui dicit in naturali hiſtoria non eſſe maris certum colorem:ſed pro uentorum qualitate mutari: & aut flauum eſſe:aut luculentum aut atrum.

¶DONA. Atros aquilone:at qui non eſt aptus aquilo ex africa in Italiam nauigantibus: ſed uel poſuit ſpeciem pro genere:uel nauigabat aquilone:quia ex ſecundo Iouis præcepto ſtatuerat: carthaginem relinquere quocunq; illo ferrent uẽti:ut etiam aquilone flante enauigaret quo illi ferrent.

¶CHRI. Fluctuſq; atros:Varii enim uenti uarios mari colores afferunt: ut apparet apud Homerum. ¶Reſpiciens:Ex amore: Nam quamuis Italiam: ut deo obſequeretur peteret: Tamen non poterat non moueri amore:quẽ erga Didonẽ gerebat. Diſcedere enim æneam a Didone nihil aliud eſt: ut in allego

riis oſtendimus:q̄ uirum ægregium a Ioue per Mercurium monitum:ideſt a deo per doctrinam eruditum a uita actiua ad cōtēplatiua tranſire. Sed cum nondum in eo uirtutum genere quæ animi iam purgati dicuntur conſiſtat:ſed in uirtutibus purgatoriis conſtitutus ſit quamuis diuina præcepta quibus cœleſtia contemplari:& terrena deſpicere iubemur ſequi decreuerit:tamen non poteſt non commoueri cupiditate rerum terrenarū p̄ſerti earū:in qbus uirtutes ciuiles uerſant̄. Nā bene regere ſe domumq; ſuā ac etiā rēpubli. nō minima uirtus eſt neq; damnat̄ uita actiua:q̄ a iuſticia non diſcedat: Nā ſi legit̄ Maria optimam partem elegit:ſequitur q̄ & Martha bonam potuerit eligere. Sed de his plenius diſputauimus in primo libro chamaldulenſiū q̄ſtionū.

Collucent flāmis:quæ tātum accēderit ignem
Cauſa latet.duri magno ſed amore dolores
Polluto:notumq; furens quid Fœmina poſſit
Triſte per auguriū Teucrorū pectora ducūt.
Vt pelagus tenuere rates:nec iā amplius ulla
Occurrit tellus:Cælū undiq;:& undiq; Pōtus:
Olli cæruleus ſupra caput aſtitit imber
Noctē:hiemēq; ferēs:& ihorruit ūda tenebris
Ipſe Gubernator puppi Palinurus ab alta:
Heu quianam tanti cinxerūt Aethera nimbi:
Quid ue p̄r Neptūne paras? ſic deide locut⁹
Colligere arma iubet:ualidiſq; icūbere remis:
Obliquatq; ſinus in uentum:ac talia fatur:
Magnanime Aenea:nō ſi mihi Iuppiter auctor
Spōdeat:hoc ſperem Italiam contingere cælo:
Mutati tranſuerſa fremunt:& Veſpere ab atro
Conſurgunt Venti:atq; in nubem cogit̄ Aer:
Nec nos obniti contra:nec tendere tantum

¶SER. Collucēt:lucent undiq;. In honorē.n. regū cū faculis ꝓcedebat̄ a populis. Vñ ait de Pallāte:lucet uia lōgo ordīe flāmarū & late diſcriminat agros. Poſtea.n.funebres lectulos ꝓferre cœperūt:uñ ē ī ſexto: Vel q̄ thyberīe uidebis funera:quū de Marcello ædili diceret filio ſororis Auguſti:ī cuius honorē hoc factū ē. ¶ Quæ tātū:ī quātitate ē admiratio. Sāe ſciēdū Varronē dicer̄ Aeneā ab Anna amatū. & licet ut diximus plurimū tp̄s īterſit lectū tñ ē. ¶ Cā latet:duri magno ſed amor̄ dolores:ignorabat cām: cōiecturis tñ ꝓpius accedebāt. Nā duri dolores magno amor̄ polluto.i.læſo:& not⁹ fœminarū furor ducebat troiās p̄ triſte auguriū.ſ.ut crederēt ſe īteremiſſe didonē. multi dicūt ducūt dilacerāt:ut ad ſupradictas duas cauſas tertia accedat. Percellebat inq̄t aīos troianorū quo naſcebant̄ duri dolores amore polluto: qđ notus erat fœminæ furor.qđ ignē rogi uidebāt.i.omē nauigātibus triſte Vt p̄ triſtē ualde triſte ſit:ſed ſi ſic ītellexerimus tertio dicto cōgruit tantū:nō etiā ſuperioribus: nec.n.troiāi nauigātes poterant aut de amore:aut de furor̄ Didōis eē ſollicitī. ¶ Rates:ꝓ nauibus abuſiue poſuit. ¶ Olli:aut tūc:aut illi. ¶ Supra caput: ineuitabilis:mortifer. Nec.n.ſimpliciter dictū ē:quū omnis imber ſupra caput ſit. ¶ Inhorruit unda tenebris: & noctis & nubiū. ¶ Ipē gubernator:q debuit eē ſolatio. ¶ Puppi ab alta: ſubaudi hæc ait. ¶ Quianā? cur. & ē īterrogātis aduerbiū: quo uſus ē bis:hic & ī.x. Cælicolæ magni qa nā ſnīa uobis Verſa retro? ¶ Colligere.a.i.uela cōtrahere:nō pēit⁹ depōer̄:nā dicit Obliq̄tq; ſin⁹ īuētū. ¶ Iuppiter au.aut nr̄æ nauigatiōes: aut ſecūdū uſū locut⁹ ē.nec ſi hui⁹ rei auctorē ſe Iuppiter faciat.& multi q̄rūt quomō Iuppiter auct. quū Apollini dicat:Tot maria īrraui ducete Sed legimus:Quæ phœbo pater oīpotēs:& ſpecialiter nauigatiōis ex Africa auctor ē Iuppiter. ¶ Hoc cælo:aere. Lucre. In hoc cælo q dicit̄ aer. ¶ Mutati trāſuerſa fremūt:hīc atq; hīc. Eſt āt aduerbiū factū de nomine:ut Cūctat̄ & amnis Rauca ſonās. Itē Et pede terrā crebra ferit. Nā nomē & aduerbiū plerunq; trāſeūt ī ſe:ut Toruūq; repēte clamat.i.torue. itē aduerbiū in nomē:ut Dū mane nouū:accepta decliatiōe factū ē nomē. ſic Perſius:Iā cras heſternū cōſumpſimus:ecce aliud cras.ſed nomē quū aduerbiū cœperit eſſe:fit indeclinabile aduerbiū quū nomē eſſe cœperit:declinatur: Vnde ait Plautus: A mani ad ueſperū.a mane autē ꝓpter tetrapton nō dixit. Cū eni in alienū ius trāſeūt hæ ꝑtes nō ſuis:ſed earū ad quas trāſeunt utunt̄ poteſtatibus duntaxat in declinatiōe. Nā tēporū rationē ſuā reſeruāt:ut hoc loco trāſuerſa quū aduerbiū ſit:a tamē breuis eſt:qa uenit ex noīe:licet due cōſonātes ſequātur:quū ſciamus ī a terminata aduerbia lōga eē:ut paulopoſt:Et fruſtra cernote tēdire cōtra. ¶ Et ueſpe ab atro.i.quo tēdim⁹:nec.n.ſine ratiōe poſt generalitatē ſuā addidit ſpeciē ¶ In nubē cogit̄ aer:Nubes.n.aeris dēſitas facit ut Dēſet:erāt q̄ rara mō:& q̄ dēſa relaxat. ¶ Tēder̄:ꝓ cōtēder̄. Aphæreſis ē.

¶DONA. Occurrit: impatientiam cupientis gratulari ſignificat.

¶CHRI. Cauſa latet:neſciebat quidem ſed uis polluti amoris:& furor fœmineus coniecturā faciebat ignes eſſe rogales q̄ dido ſe interfeciſſet:quod eos triſticia afficiebat:quoniam eſſet illud malum augurium. ¶ Imber:qui maiori impetu fertur. Nam pluuia lentior eſt:& magis iugis. ¶ Caput: capiendo dicitur: quia omnes (Caput) ſenſus capiat:quod alii membro non contigit:inde capilli capitis pili. ¶ Validis remis: ideſt ipſos ualidos (Capilli) incumbere remis. ¶ Ipſe:quaſi dicat cui credendum erat propter rei ſcientiam. ¶ Ab alta.p.i.e.loco quo cuncta recte proſpicere poſſet. ¶ Hoc cœlo:hac qualitate cœli:ideſt aeris. Optime autē Iouem nominant:& quia diis omnibus præeſt:& quia aer interpretatur. Oſtendit autem non uanum fuiſſe triſte augurium:quoniam ſecuta ſit atra tempeſtas. ¶ In nubem:ex uaporibus enim a terra aſcendentibus condenſatur aer:& partes in illo denſiores uertuntur in aquam. Hæc enim mutua eſt elementorum conuerſio:ut ætheris craſſiores partes in aerem & aeris in aquam:& aqua in terram uertantur:& rurſus ſubtiliores terrarum in aquam & aquæ in aerem & (Eryx) aeris in æterem uertantur:nihilq; ex ipſis deperit:ſed mutua fit conuerſio. ¶ Erycis:eryx quartus fuit a neptūno:Neptumni enim filius fuit Amicus Amici autem Butes:Butes autem ex Venere genuit erycem: qui teſte Diodo.eiuſdem inſulæ uiro rex ſiciliæ fuit:qui ob maternum genus in maxima gloria fuit: & in eo monte: quem a ſe denominauit urbem condidit & in arce templum matri poſuit multis denariis ornatum:quod ue tuſtate ipſa creuit:nam & æneas in Italiam ueniens illud uehementer excoluit:deinde multis ſæculis illud ſicu

li celebrarũt. Pie ẽt carthaginẽſes coluerũt: poſtrẽo rõani eo ĩ oẽs ſuparũt. Quiſqs .n. cũ ĩpio ĩ ĩſulã ueiebat: donis tẽplũ ornabat & ludis & mulierũ cõſuetudine oẽ abiecta triſtia hilare ſacra faciebãt. Sed qđ maximum fuit .xvii. ex ſiciliæ urbibus huic tẽplo aurũ pẽdere iuſſerũt additis militibus q tẽplũ cuſtodirẽt: hæc Dido. Stra. aũt ẽt ſcr. illud ſingulari ueneratiõe coli: & ãtiq ius mulieꝝ frequẽtia refertũ illi⁹ miniſteriũ dicaturũ: q̃s & ex ſicilia & ex externis r̃giõib⁹ m̃ſti locarãt. Hac tẽpeſtate & ĩpa colõia & tẽplũ pñ đſolatũ ẽ. S₃ & rõæ ẽ añ portã collinã tẽplũ: qđ appellãt erycinæ Veneris: cui cũ æde ſacra ĩſignis adiacet portic⁹: Cæteꝝ mõs ĩpe drepão propĩqu⁹ ẽ.

Sufficimus: ſupat quoniã Fortuna: ſequamur:
Q uoq; uocat uertamus iter: nec littora longe
Fida reor fraterna Erycis: portuſq; ſicanos:
Si modo rite memor ſeruata remetior aſtra.
Tum pius Aeneas: Equidem ſic poſcere Vẽtos
Iandudum: & fruſtra cerno te tendere contra.
Flecte uiam uelis: an ſit mihi gratior ulla?
Q uo ue magis feſſas optem dimittere naues:
Q uã: q Dardaniũ tellus mihi ſeruat aceſtẽ?
Et patris Anchiſæ gremio complectitur oſſa?
Hæc ubi dicta: petunt portus: & uela ſecundi
Intendunt Zephyri: fertur cita gurgite claſſis:
Et tandem læti notæ aduertuntur Arenæ.
At procul excelſo miratus uertice montis
Aduentum: ſociaſq; rates: occurrit Aceſtes
Horridus in iaculis: & pelle Libyſtidis Vrſæ
Troia Criniſo conceptum flumine mater
Q uẽ genuit: Veterũ nõ immemor ille Parẽtũ
Gratatur reduces: & gaza lætus agreſti
Excipit: ac feſſos opibus ſolatur amicis.
Poſtera cum primo ſtellas Oriente fugarat

¶SER. Seq̃mur: fortunã .ſ. ¶ Nec littora lõge: ſuadet a facili. ¶ Fida: pp Aceſtis affinitatẽ. ¶ Fraterna: pp Erycen Veneris & Butæ filiũ: ſecũdũ alios Neptũni & ueneris. ¶ Sicanos: corripuit ſi. alibi ꝓducit: ut Sicanio p̃tẽta ſinu. ¶ Rite mẽor ſeruata remetior aſtra: ſi rite remetior aſtra cælo ante ſeruata. ſ. ante tempeſtatem. Colligit aũt uicinitatẽ ex rõne curſus: q̃a a pitis horis colligiꝰ: q̃s ĩdicãt ſidera. ¶ Iandudũ: nõ tãtũ heroicũ eſt: qđ dat Aeneæ gubernandi ſcientiã: ſed etiã ad p̃conomiã ꝑtinet: Dicturus. n. eſt Et ipſe ratẽ nocturnis rexit in undis. ¶ Flecte uiam: ex re mira nata declamatio. In terra enim a uia deflectim⁹ nos: ĩ mari ĩpſam flectimus uiam. ¶ Feſſas nauis: pro nos feſſos. ¶ Dardanium aceſtem: ut ſupra diximus Hippotes filiam ſuam Egeſtam ne ad cetos religaretur: nauiculæ ſuperpoſuit: & miſit quo ſors tuliſſet. Cum qua delata ad ſiciliam Crimniſus fluuius concubuit: conuerſus in canem: unde Aceſtes eſt natus. ¶ Seruat tenet: ut tantas ſeruabat filia ſedes. ¶ Secundi zephyri: iam ſecundi poſt conuerſionem. ¶ Et tandem: uacat particula tandem: ut Et quo ſub cælo tandem: quibus orbis in oris lactemur doceas. Nam cur tandem: quum dicat Fertur cita gurgite claſſis? ¶ Miratus: is qui mirabaꝰ: aut certe mirat⁹ occurrit. ¶ Horridus: terribilis. ¶ Libyſtidis urſæ: aut re uera urſæ: aut feræ africanæ. ¶ Gaza agreſti: opibus ruſticanis. Nã gaza omnis fructus eſt. ¶ Stellas fugarat: poetice dixit. Nam ſi ſtellæ a ſtando dictæ ſunt: non fugãtur. ſemper enim fixæ ſunt: præter planetas qui propter ea ἀπὸ τῆς πλάνης: ideſt errore dicti ſunt.

¶DONA. Et pelle: refert habitum paternum. Erat enim natus ex fluuio: & fluui pene nudi ſine ambitione ueſtium pinguntur. ¶ Agreſtis: ſunt epulæ de quibus ait in Bucolicorum Sunt nobis mitia poma Caſtaneæ molles & preſſi copia lactis. His addere poſſumus oua & herbas.

¶CHRI. Superat quoniam fortuna ſequamur: oſtendit prudentis eſſe fortunæ cedere & inſeruiendum tẽpori: quare prius autem eſſet parentandũ anchiſæ q̃ eundum in Italiam in allegoriis dictum eſt. ¶ Petunt: petimus cum ratione: Appetimus cum affectu: expetimus honeſta. ¶ Fertur cita gurgite claſſis: ipſa compoſitio uerborum celeritatem fugientis nauis: & ſonitum quem edit nobis ante oculos ponit. ¶ Tandem: potius ad deſiderium: nam animo cupienti nihil ſatis feſtinatur: q̃ ad longitudinem temporis refertur nam nauigatio breuis & celerrima fuit. ¶ Libiſtidis: puto uoluiſſe ſignificari fabulam: ibiſta enim ſiſiphi filius condidit in ſicilia urbem de ſuo nomine appellatum: Siluius ſed decus haud illum pulchrius oris q̃ quæ formauit nomẽ ibiſtæ. ¶ Gratatur: grator te & gratulor tibi dicimus: ideſt lætum me pro tua re proſpera præbeo: gratificari autem rem gratam facere: & habet neſcio quid coniunctum cum adulatione Saluſtius in iugur. Niſi forte quem in honeſta & pernitioſa libido tenet paucorum potentiæ decus atq; libertatem ſuam gratificari. ¶ Lætus: liberalis: nam liberales læti dant. Sic contra Terentius dixit inuitat triſtis quaſi inuitus. Nam iſti non dant læti. ¶ Solatur: nam præteritas anguſtias rerum præſentium copia ſolari poterant. ¶ Stellas: quæ omnes dicuntur fixæ octauo cœlo. Non quin ipſe quoq; contra ſuum cœlum non eant ſed adeo tardo ſunt motu: ut moueri non uideatur: nam centeſimo fere anno gradum unum qui eſt trigeſima pars unius ſigni: quæ .xii. ſunt conficiunt: unde totus zodiacus peragitur ſex & triginta millibus annorum. Stellarum numerus incognitus eſt aſtronomis Mille enim & ſexcentæ ſunt ſolum illæ: quarum cognitionem habent quæ quidem duo ac ſeptuaginta ſigna conficiunt: ut ſi exempli cauſa dicamus cygnum in cœlo eſſe unum ſignum & arietem aliud ſignũ & cygnum quidem habere ſtellas .xiii. Arietem .xviii. ergo ſtellas dicimus illis ſingulas. Configurationem autem ex multis ſtellis appellamus ſigna: q̃uis minores aſtrologi ſigna ſolũ dicãt illa .xii. q̃ ſũt ĩ zodiaco. ſ. Arietẽ: taurũ: geminos: cácrũ: leonẽ: uirginẽ: librã: ſcorpiũ: ſagittariũ: capricornũ: aq̃riũ: piſces. Reliquas ãt cõfiguratiões imagíes & nõ ſigna noĩant: ſed apud ſcriptores ꝓmiſcue & ſigna & imagíes ĩuenim⁹. Præter ãt has oẽs ſtellas ſeptẽ aliæ ſũt nõ ĩ octauo cœlo ut illæ: ſed ſingulæ ĩ ſingulis ſeptẽ cœlis ĩferioribus ut ĩ ſeptĩo ſit Saturnus: ĩ ſexto Iuppiter in q̃nto mars: ĩ q̃rto ſol: ĩ tertio uenus. ĩ ſecũdo Mercurius: ĩ primo luna: & hæ ſtellæ planetæ dicunꝰ. i. erratiles: nã πλανοῦμαι græce error ſignificat: quia manifeſto cernuntur cõtra ſuum cœlum ferri niſi retrogradi ſint.

Peto cum cõpoſitio
Grator Gratulor Gratifi cor
Stellæ
Zodiaci Signa

Clara dies:ſocios in cœtum littore ab omni
Aduocat Aeneas:tumuliq; ex aggere fatur
Dardanidæ magni:gen⁹ alto a ſāguie Diuom
Annuus exactis completur menſibus orbis:
Ex quo relliquias:diuiniq; oſſa parentis
Cōdidimus terræ:mœſtaſq; ſacrauimus aras:
Iāq; dies(niſi fallor)adeſt:quē ſēp acerbū:
Semper honoratū(ſic Dii uoluiſtis) habebo.
Hunc ego Getulis agerem ſi Syrtibus exul:
Argolico ue mari:deprenſus & urbe Mycenæ:
Annua uota tamen:ſolenneiſq; ordine pōpas
Exequerer:ſtruerémq; ſuis altaria donis.
Nunc ultro ad cineres ipſius:& oſſa parentis
Haud eq̄dē ſine mēte reor:ſine numie Diuom
Ad ſumus:& portus delati intramus amicos.
Ergo agite:& cuncti lætū celebremus honorē.
Poſcam⁹ uētos:atq; hæc mea ſacra quot annis
Vrbe uelit poſita templis ſibi ferre dicatis.
Bina Boum uobis Troia generatus Aceſtes
Dat numero capita ī naueis:adhibete Penates
Et patrios epulis:& quos colit hoſpes Aceſtes:
Præterea:ſi nona diem:mortalibus almum

SER. Dardāidæ magni:frequēter ut dixim⁹ ad opus ſuū Vir.aliqua ex hiſtoria deriuat.Nā ſic oīa inducit quaſi diuini honores ſoluant Anchiſæ:quos cōſtat Iulio Cæſari feciſſe Auguſtū. Et bn̄ dicit: Genus altum a ſāguie diuom.Nā p tacitā œconomiā oñdit debeȓ Anchiſē gn̄ris ſui honorē mereri. Vn̄ ē Diis gēite & gēiture deos. A ſāguie diuom:diuō & deoꝝ plerūq; idifferēter pōit poeta:q̄q̄ ſit diſcretio:ut deos ppetuos dicāus: diuos ex hoīb⁹ factos:q̄ſi q diē obierit:un̄ diuos & ipatores uocāus. Iu.Reſpice riuales diuorū.Sed Var. & Attei⁹ ꝯtra ſentiūt dicētes diuos ppetuos:deos q pp ſui ꝯſecrationē timēt:ut ſt̄ dii māes:qđ tāgit i.xii.dicēs Turni ſic ē affata ſororē Diua deā ſtagnis q̄ fluminibuſq; ſororis Præſidet. Annus orbis:qa mēſes ī ſe currūt:& annū faciūt: Vn̄ ānulus q̄ſi & annuus:ſic alibi.Atq; ī ſe ſua p ueſtigia uoluit ann⁹ ἀπὸ τοῦ ἀνανεοῦσθαι.i.a renouādo dr̄. Diuini:aut laus ē:ut Diuini op⁹ alcime dōtis aut re uera diuini.i.uaticinātis.nā ait Nūc repeto anchiſē fatorū arcana reliq̄t. Mœſtas aras:mediū ſe p̄bet.Nā & hoīem fuiſſe nouit:& uult eū ex ꝯſecratiōe numē effectū.nā mœſtas aras ad hoīem ptinet.i. diis manib⁹ cōſecratas:q đ' paulo poſt dicit Altaria līq̄t uult eē diuinitatis poſt apotheoſin:uñ ē & adytis: q̄ tēplorū ſūt:& ſucceſſit tumulo.qđ ē hoīs. Niſi fallor:nō q̄ſi neſcius dixit:ſed pp anni cōfuſionē: q̄ erat apud maiores.nā an̄ Cæſarē : cui⁹ rōnē hodie de āno ſeq̄mur:itercalabāt dies.Vt ēt ī uerrinis legim⁹.ſ.Lunæ nō cōgruēte rōne.Annū āt primo Eudoxus:poſt Hipparchus:deīde Ptolemæ⁹:ad ultimū Cæſar dep̄hēdit. Acerbū:pp pditū patrē. Honoratū:qa de⁹ effect⁹ ē. Sic dii uoluiſtis:ſicut ī tertio.Sic uiſū ſupis.ſemp.n.de diis ſalua uenerat iōe cōquerīt. Getulis agerē ſi ſyrtibus : ſi in getulis ſyrtib⁹ agerē.i.eēm: & bn̄ aut deſertos aut hoſtiles cōmēorat locos. Argolico ue mari:ionico:& adriatico. Deprēſus: occupat⁹:& ꝑprie nauigātiū ē:ut Deprēſis oli ſtatio tutiſſima nautis. Vrbe mycenæ:græce dixit un̄ ſingularē nūerū poſuit.Mycene āt ſicut & thebe.Iu. Atq; uetus thebe centū iacet obrupta portis : Vt ſit mycene mycenes:ut Agaue agaues . Poteſt & exinde latinam feciſſe declinationem:ut ſit hæc mycena hui⁹ mycenæ:& ē piphraſis urbe mycenæ.i.mycēis:ut urbē paui. Annua uota:& pōpas:hæc q̄ſi nūini. Suis dōis: cōgruis ſūt.n. tn̄ ſupoꝝ: mūera ſūt īferorū:ut ī Buco.Phœbo ſua ſemp apud me Mūera ſūt lauri:& ſuaue rubēs hiacynt⁹. Nūc ultro:argumētū a minoȓ ad mai⁹.ultro āt aut ultra.i.ſup numīa p̄ſtiterūt:aut ultro.i.ſpōte ſua:nō uolētib⁹ nobis.Vult.n.ad hoc tēpeſtatē ortā.nō ut ab Italia depellerent:ſed quo ſacra renouarent:anchiſæ. Celebrem⁹ honorē:nō dicit exeq̄as.Nā & uētos q̄ſi a numīe uult petere. Poſita:cōſtituta:ut Et poſuere ī mōtib⁹ urbē Pallātis ꝑaui de noīe pallāteū.Dicit āt petam⁹ ēt hoc:ut uelit nos ī urbe cōſtituta ſingulis quibuſq; ānis ſibi ſacrā pſolueȓ. In naues:p naues.Multa.n.ī ſignificat:ut ſupra dixim⁹. Si nōa diē mortalib⁹ almū:nō de die q cert⁹ ē dubitat:ſed de ſerenitate:un̄ paulopoſt:Serena iā luce.Et ſciēdū qa apud maiores:ubi q̄s ubiq; fuiſſet extinctus ad domū ſuā referebat:& illic q erāt octauo die icēdebāt:nono ſepeliebat.unde & Horatius.Nouendiales diſſipare pulueres.Nā etiam ludi qui in mortuorum honorem celebrantur nouendiales dicuntur ſciendū quia etiam domi ſuæ ſepeliebant:unde ē orta cōſuetudo:ut dii penates in domibus colantur.

DONA. Nōa di.p̄ſcripſit tp̄s ludoꝝ ſi tm̄ aeris tēperies eēt & idipſū nec nimis ꝑpīquū ut poſſet p̄parari celebritas:nec nimis lōgīquū ne hēret diutiæ expectatiōis tediū. Almū:trāq̄llū debem⁹ accipe.Edixit āt ludos nō impudicos:ut mimi ſunt.ſed fortes & q̄bus uirtutes in homine accēduntur. Spectet:uel uideat uel ſperet.

CHRI. Cœtū:cōciliū ut & cœtu cīxere polū. Ex ag.nā q uerba hn̄t ad populū:ex loco ſupiore fant. Dardāidæ.m.captat beniuolētiā a nobilitate:q̄ cū cōmēorat:oñdit eē cām ne deſerāt honores āchiſæ.& facit rē ueriſimilē.Facile.n.pōt credi ex geneȓ a diis ꝑfecto oriri aliquē deū. Annu⁹:apđ ātiquos ānus qa ex ȓuolutiōe ſyde-

Annus rū ē triplex notat.Mīor.n.ē ex ȓuolutiōe lūæ:q̄ cū terræ ꝑxīa ſit uehemēter ī corpora agit.Cōſtat āt ex diebus .xxviii.Celerrīa ē pp breuitatē ſuæ ſpæ:& qm̄ ē ꝑxīa terræ uidet maiori reliq̄s ſyderib⁹:excepto ſole:& tn̄ minima ē oīum excepto Mercurio.Poſt hūc ē ānus ſolaris:q uere ānus dici pōt:qa curſu ſuo oīa tpe diſtīgunt.Efficit.n.lucē:efficit tenebras:māe:meridiē:ueſpeꝝ:efficit uer:æſtatē:autūnū: hyemē:totū dēiq; zodiacū trecētis ac ſexagītaq̄nq; dieb⁹ & bn̄ ſemiſſe:pagit:ac p̄terea cētuſſe.i. cēteſima pte unius diei. Ergo ut omittā annū priſcoꝝ Ro.de quo explicatiſſime dr̄ apud Macrobiū Iulius Cæſar dictator primus ad rōnē mathematicorū ut etiā ægyptii faciebāt.Romæ annū redegit:q cōſtaret ex.ccc.&.lxv.diebus & quadrāte:& quoniā ſingulis annis quadrātis ratio haberi nō poterat inſtituit ī quarto quoq; anno dies unus intercalaretur poſt uigeſimū quar-

In tū diē februa.i.vi.nonas martii:& quoniā is dies bis repetebat:bis ſexto dictus ē. In capita:p capita: ut Digerit ī numerū.i.p ordinem.Aliquando ſignificat ſimilitudinem:ut curuatus in arcum:ideſt in ſimilitudinē arcus.

Aurora extulerit:radiiſq; retexerit orbem:
Prima citæ Teucris ponam certamina claſſis:
Quiq; pedũ curſu ualet:& q uiribus audax:
Aut iaculo incedit melior:leuibus ue ſagittis:
Seu crudo fidit pugnam committere Cæſtu.
Cũcti adſint:meritæq; expectẽt ꝑmia palmæ.
Ore fauete omnes:& cingite tempora ramis.
Sic fatus:uelat materna tempora Myrto:
Hoc Helymus facit:hoc æui maturus Aceſtes:
Hoc puer Aſcãius:ſequit̃ quos cætera pubes.
Ille e concilio multis cum milibus ibat
Ad tumulũ:magna medius comitãte caterua.
Hic duo rite mero libans Carcheſia Baccho
Fũdit humi:duo lacte nouo duo ſãguie ſacro:
Purpureoſq; iacit flores:ac talia fatur.
Salue Sancte Parens iterum:Saluete recepti

¶SER. Prima:re uera prima:nam cætera nõ eo quo dicit̃ editurus eſt ordine.¶ Et qui uiribus audax: hoc ad omnia pertinet.¶ Aut iaculo incedit melior:ideſt iactu uelocium ſagittarũ:ut uacẽt ue.ſic iſta iunxit in nono:Inſidiis iaculo & longe fallente ſagitta:hoc eſt in iactu longe fallentis ſagittæ:nã non exhibuit iaculatores. ¶ Crudo cæſtu:aut crudeli:aut duro.Cæſtus autẽ per diphthongũ pugilũ arma ſignificat.habet etiam pluralẽ numerũ:& eſt quartæ formæ.Nã ceſtus ceſti tantũ numeri ſingularis ſine diphthongo balteũ Veneris ſignificat.¶ Præmia palmæ.i.uirtutis:a præcedenti ad id quod ſequitur.¶ Ore Fauete:aperto ſermone uſus eſt & ſacrificio & ludis:nã in ſacris taciturnitas: in ludis neceſſarius fauor eſt.Fauet ãt ore quis etiã per taciturnitatem.Horatius:Fauete linguis carmina nõ prius audita muſaꝝ ſacerdos.¶ Cĩgite tẽpora ramis: ex romano more.nã feſtis ludis omnis ætas coronata ſpectabat:qđ oſtẽdit ꝑ Aeneã Aceſtẽ Aſcaniũ: per quos omnem demõſtrat ætatẽ.¶ Materna myrto: uel q̃ſi filius:uel quaſi Veneris ſacrificaturus marito.¶ Hoc helymus facit:princeps troianorũ:q dr̃ tres in ſicilia cõdidiſſe ciuitates.¶ Aeui matur⁹:hõeſtius q̃ ſi æuo maturus diceret.¶ Rite:ſecũdũ ritũ ſacrificii:qđ exigebat ut libaret de mero Baccho.i.puro.¶ Carcheſia:gẽus poculorũ.¶ Humi:terræ.¶ Lacte nouo: aut ſtatim multo:aut poſt fœtũ:qđ coloſtꝝ dicit neutro genere.¶ Sanguine ſacro:uictimaꝝ:ut dixius. Et notãdũ qa partim q̃ſi mortuo:pari nũero ſacrificat:partim impari:q̃ſi deo:ut Cedit quinas de more bidentes:par nãq; nũer⁹ diuiſibilis:ꝑ quẽ mortalitas ſignificat̃.impar nãq; diuidi nõ poteſt:ꝑ quẽ immortalitas oſtendit̃:nã legimus Numero deus impare gaudet.¶ Purpureoſq; iacit flores:ad ſanguinis imitatione:in quo ẽ ſedes animæ.ſic in ſexto:Purpureos ſpargam flores.itẽ Purpureaſq; ſup ueſtes uelamina:nota.ſ.ut ſupra diximus:ut ſedis ſuæ cognoſcat imitatione.¶ Salue:ſalue:& uale ſecũdũ Varronẽ in logiſtoricis ſynonyma ſunt.Vnde his & in ſalutatiõe utimur:& in execrationibus:ut Teren.Valeant q inter nos diſſidiũ uolunt.Vnde etiã hæc mortuis dicimus:nõ ꝙ eis optemus ſalutẽ:in qbus nulla eſſe poteſt:ſed ut ſignificemus ſic nos digredi:ut oſtendamus eos nunq̃ in noſtrã cõmunionẽ eſſe uenturos.¶ Iteꝝ:hic diſtinguendũ.Nam quo tempore eũ ſepeliit:dixit ſine dubio ſalue: & uale. *ſupr. f. 116. p. 2.*

¶DONA. Meritæ:permonet ꝙ recto iudicio attribuet̃ palma.¶ Ore fauete:in ſacris hoc ſignificat indicere ſilentium hic uero admonet ut lætis clamoribus fauorem accõmodent.¶ Hoc helymus:aceſtes & aſcanius:qa omni ætati congruebat iterum:nam primo ſalutauerat:cum ſepeliit.¶ Sancte:ut ſignificet inter deos receptũ: nam in ſecundo libro quia uiuus erat:& ab eo minime diuelli uolebat non ſancte dixit:ſed care.

¶CHRI. Aurora:pria ꝑs lucis nõdũ ſole apparẽte dicta ab auri colore:quo oriẽs ueſtit̃ cũ appet appellat̃ & matuta hic dicius matutinũ tp̃s.¶ Certamia:mos fuit apud priſcos ut ĩ honorẽ maximoꝝ uiroꝝ ꝓferti eoꝝ q in bello oppetiſſẽt funebres ludi exhiberent̃.Fuerũtq; priæ ĩferiæ:ut ex captiuis nõnulli ad tumulũ mactarẽt̃: hic gladiatoꝝ munus originẽ ſumpſit.Primi ãt ludi funebres quoꝝ mẽoria extet ĩſtituti ſunt ab Hercule ĩ honorẽ Pelopis ei⁹ attaui & Ioui cõſecrati:dictiq; ſunt olympici:qa apud olympũ arcadiæ mõtẽ celebrabant̃ ĩ piſæis finibus:hos ĩtermiſſos Iphitus ei⁹ filius ĩſtaurauit:hic initiũ habuit pria olympias.Hi laudi iã expleto q̈rto anno q̃nto ĩcipiẽte agebant̃.Prius ĩ illis ipſe Hercules cõatus ẽ.Qui cũ a bello ad ſacra ꝯuerſus eẽt ẽt a diis ſm Dio.mũera accepit a Minerua peplũ a uulcão clauã:& thoracẽ.Dedit Neptũn⁹ equũ:Mercu.enſem:Apollo arcũ:& illo uti docuit.Ceres ꝑua myſteria ad purgãdã cẽtauroꝝ cædẽ illi oſtẽdit.In his ludis uictores oleaſtro coronabant̃.Secũdi fuere phocẽſes poſt phytonẽ ſerpẽtẽ ab Apolline cæſum ĩ Apollinis honorẽ cõſtituti. Eratq; uictorib⁹ corõa ex lauro:Tertii achæi in iſthmo ob idq; iſthumi dicti ĩ honorẽ Polemõis:quẽ latini portunũ noĩant:q ex Melicerta hoĩe de⁹ marius effect⁹ ẽ.In his corõa ex pinu uictorib⁹ decernit̃.Quarti argolici:q nemæia nemæa ſylua noĩant̃ ĩ archemori honorẽ ĩſtituti ſũt.Hic.n.puer lycurgi fili⁹ fuit:& Opheltes appellat⁹: Veꝝ a nutrice dũ fõtẽ argiuis ĩ thebanũ bellũ ꝓficiſcẽtib⁹ temer̃ humi relict⁹ a ſtracõe ictus ꝑiit.Argiui ãt ĩ patris ſolatiũ illi ludos ĩſtituerũt:& qa prĩcipiũ fati ĩde cœptũ ẽ ꝓ ophelto Archemorẽ appellarũt.Eſt illis corõa ex apio uel ut ex herbæ hũilitate ætas ĩfantilis exprimeret̃:uel qa ĩ apio iacẽs extict⁹ fit.Hæc igit̃ erãt ꝓcipua genera ludoꝝ ĩ græcia q̃uis & pleriq; alii extarẽt:ut ĩ actica ubi celebrabãt ludos Mineruæ ĩ ægia Aeaco ĩ arcadia lycæo Ioui.Teſpiis amori:Oropi Amphierao: Argis:Iunõi:& alibi aliis.¶ Palma:ac arbore donãt̃ uictores. nõ ſolũ qa ſp uireat:qđ ſibi cõe cũ multis ẽ:ſđ qđ adeo ꝑſeuerãti motu erigit̃ ut ẽt oĩa grauiſſĩa ſufferat:Sũt qdẽ palmæ ĩ Europa uulgoq; ĩ Italia:ſđ ſteriles.In maritimis hiſpãiæ fructũ ferũt:ſed ĩmitẽ.¶ Dulcẽ ĩ aphrica:ſed cito euãeſcẽtẽ.In oriẽte uero plurimi ex hoc fructu uĩa faciãt.Alii ẽt panẽ.Alii ex eo pecudes ſaginãt.Nulla ſpõte ſua naſcit̃ niſi ĩ calida terra:nulla frugifera niſi ĩferuida.¶ Mas ẽ & fœ.pluríeq; fœmĩæ uni mari circũſiſtũt quo remoto ſterileſcũt.In cypro q̃uis ñ matureſcat dulcis tñ:ẽ Aſſyria & ꝑs ſyluas palmaꝝ cæduas hẽt & ad lautiora utit̃:nouelli fruct⁹ it⁹ lignũ nõ habẽt:uñ a ſpadõibus nomẽ ſũpſerũt:differũt color̃ ut fici cãdidi: tñ gratiores.

Aurora
Matuta
Ludi Funebres
Palma

¶SER. Recepti nequiq̃ cineres:cineres ꝓ ipſo p̃re poſuit:ac ſi diceret.ſalue pr̃ de troia liberate:ſine cã.pp qđ ſequit̃:Nõ licuit fines Italos:fataliaqꝫ arua.¶Recepti iteꝝ:alii ad hiſtoriã referũt ſupradicta diſtĩctiõe mutata: ut dicãt:recepti iteꝝ cineres ſemel ex troia:ſemel a Diomede:q dicit̃ oſſa eius eruta cũ palladio reddidiſſe.Ne/quiq̃ aut ſcđm epicureos:q dicũt oĩa perire cũ corpore.¶Animæqꝫ umbræqꝫ paternæ: uocatiuus pluralis eſt. Nã Plato & Ariſto.& oẽs periti dicũt in hoĩe q̃tuor eẽ aĩas.Vnã uitalẽ ut in uermibus:q tãtũ mouent̃:Aliã ſen ſualẽ:ut in mutis aĩalibus:in qbus eſt ſenſus & timoris & gaudii.Tertiã ĩtellectualẽ :ut in hoĩbus & cogitare & iudicare poſſunt.Eſt ẽt q̃rta ĩfra oẽs:q̃ phyſice dr̃: ut eſt in herbis & arboribus:q̃ ẽt motu carentes:uitã tamẽ habẽt.nã & naſcunt̃ & creſcũt & pereunt.his re bus colligit̃ hoĩem harũ omniũ animaꝝ eſſe partici pẽ:Vnde Saluſtius:Alteꝝ nobis cũ diis:alterũ cũ bel luis cõmune eſt.De umbris aũt facilis eſt ꝓbatio: nã ſi q̃tuor ſunt aĩæ ſequit̃ ut tot ſint umbræ: ut ſiquis inter duas ſtet lucernas:geminã umbrã creat: hoc ãt de animis etiã Lucre.aſſerit:ſed nõ tantũ ueritati ſtu/det:quantũ ſectæ epicureæ.Alii iſta fugientes dicunt ũbræ genitiuũ eẽ ſingularẽ:ut ſit cineres aĩæ & ũbræ paternæ:qđ nõ ualde probãdũ eſt:nec.n.ũbra & aĩa ci neres habẽt.¶Quicunqꝫ eſt:tedio lõgæ nauigatiõis hoc dicit.¶Lubricus anguis:labilis : alias locũ dicit: ut Per lubrica ſurgẽs.¶Septẽ ingẽs gyros:loci geniũ ꝑ magnitudinẽ uult ꝓbare.Nullus.n. loc⁹ ſine gẽio eſt:q per anguẽ pleruqꝫ oſtendit̃.Perſius:Pinge duos angues:pueri ſacer ẽ locus extra me ite. Sane hũc lo/cũ de Home.ſumpſit q inducit græcos apud Aulidẽ omen futuri decẽnalis belli ex ſerpẽte collegiſſe: q ẽt matrem conſumpſit nouem pullis comeſis.

ενθεφανη μεγασημα δρακων επινωτα δεφοινος.

Neqquã cieres:Animæqꝫ Vmbræqꝫ paternæ.
Non licuit fines Italos:fataliaqꝫ arua:
Nec tecũ Auſoniũ:quicũqꝫ eſt: q̃rere Thybri.
Dixerat hæc:Adytis cũ lubric⁹ anguis ab imis
Septẽ ingẽs Gyros:ſeptena uolumina traxit
Amplexus placide tumulum : lapſuſqꝫ ꝑ aras:
Cæruleæ cui terga notæ:maculoſus & Auro
Squamã incẽdebat fulgor:ceu nubibus Arcus
Mille trahit uarios aduerſo Sole colores.
Obſtipuit uiſu Aeneas:ille agmine longo
Tandem inter pateras:& leuia pocula ſerpens
Libauitqꝫ dapes:rurſuſqꝫ innoxius imo
Succeſſit tumulo:& depaſta altaria liquit.
Hoc magis inceptos Genitori ĩſtaurat honores

Ita ergo nũc ẽt Aeneæ omẽ ſui erroris oſtẽdit̃ ſeptẽ gyris.Nã ſeptimus annus ẽ ei finis erroris:& ẽ optimũ fig/mẽtũ.Annus.n.ſcđm ægyptios indicabat̃ ante inuẽtas litteras picto dracõe caudã ſuã mordẽte:qa ĩ ſe recurrit: ιερογλυφα γραμματα uocant̃.¶Gyros:nomẽ legimus:uerbũ exinde nõ ĩuenimus.¶Placide repẽs: quiete. ¶Cæruleæ cui terga notæ:cæruleæ notæ & fulgor auro uariatus incendebat.i.illuſtrabat.¶Agmine lõgo Tã/dẽ:poſt illos gyros tãdẽ lõgo repere cœpit.¶Agmine.i.impetu.¶Serpens:participiũ eſt nõ nomen:ac ſi diceret repens.¶Libauitqꝫ dapes:leuiter guſtauit epulas ſuperpoſitas:q̃ ſilicerniũ dicunt̃:q̃ſi ſilicæniũ ſupra ſilicẽ poſi/tæ q̃ peractis ſacrificiis ſenibus dabant̃:ut ſe cito morituros cognoſcerẽt.¶Depaſta altaria:nõ a ſe.Nã ſupra ait. Libauitqꝫ dapes.Sed hoc dicit tam diu manſit:donec cuncta aris ſuperpoſita flamma conſumeret.

¶DONA. Animæqꝫ umbræqꝫ:caſus genitiui eſt in ſingulari.¶Rurſus:qa inimicoꝝ mãibus fuerãt effoſſi & iterũ ſua opera cõditi:qđ beneficiũ cum ſenſerit mortuus dixit nequiq̃:& bene dictũ eſt ex pſona filii q uiuo q̃ mortuo beneficiũ pſtare maluiſſet.¶Nõ licuit:ꝓpter qđ in tertio dixit Heu tantis nequicq̃ ereptæ periclis. ¶Agmine:dixit agmen quo naturaliter impellitur ſerpens:pulchritudo & innocentia ſerpentis rem cœleſtẽ & non noxium animal ſignificat propter quod magis honores reſtaurauit.

¶CHRI. Cineres:hic mos apud romanos fuit:ut cadauera cõburerẽt:quã cõſuetudinẽ oſtẽdit in Miſeni fu nere.Fuit ẽt & apud alios:nã cũ Pli.ponat eſſe ſpeciẽ lini q̃ nõ urat̃ addit regũ funebres tunicas ex hoc lino cor/poris cineres a reliquo ſperare cinere.Nõ tamẽ apud oẽs cõcurebant̃.Neqꝫ ſemp romæ cõbuſta ſunt: Aegyptii uero tãto artificio cadauera cõdiebãt:ut ne pili qdẽ inde defluerẽt.Qua pp multi ita ſuos domi hẽnt: ut mul/tarũ ætatũ ꝓgenitores ſuos cõſpicere poſſint q̃titate & habitu corporis ac forma & laniamẽtis integris:ait He/ro.& Diodo.Idẽ Dio.ĩfert quoſdã eẽ ĩ æthiopia populos:q cadauera ĩ flumẽ iaciãt:id optimũ ſepulchꝝ putãtes aut uitro circũlitos domi ſeruãt aliq fictilibus cõdunt:ac infodiũt.Idẽ refert in balearibus inſulis cadauera in funere fuſtibus cõfringi ſolere:ac mox fictilibus cõdita multo lapide obruere.Herodo.ſcribit æthiopas quos a longa uita Macrobios appellant cadauera deſiccare:deinde pingendo ad priſtinam figuram reducere: dein/de columnis adnixos ad annũ domi retinent quo exacto magna põpa per urbẽ circũferunt: Naſamones mor tuos ſedentes in ſepulchro collocant.Cauent ẽt ne quis aliter q̃ ſedens animã emittat:Meſſagetæ eos q morbo pereunt: ut impios & dignos qui a feris lanient̃ obiiciũt.Capſireum q.lxx.annũ exceſſerit in ſolitudine expo/nunt:qui ſi ab auibus laniet̃ fœlix creditur ſi a feris aut canibus nequaq̃ ſi a nullo infœlix.Quidã in india uul/turibus mortuos exponunt.Aſſyrii in melle cõdunt & cæra obliniunt.Sabæi pro ſtercore cadauera habent:& in ſterquilineis etiã reges ſepeliunt.Magi non humant corpora:niſi antea a cãibus lanientur:in hircania plebs cõmunes alit canes optimates domeſticos ut ab eis lanientur.Plutonem aiunt primũ funera inſtituiſſe.¶Se/ptena:nõ ſolũ ſeptẽ:ſed q̃ dũ trahere ſemp eẽnt ſeptẽ:nã retinet nõ ſolũ numeralẽ ſignificationẽ ſed ẽt propriã. Nota ¶Volumĩa:plicas.¶Notæ:q̃uis ut plurimũ notã id dicãus.quo corpus aĩus ue aliqua labe polluit̃ tñẽt & ad honorẽ pulchritudinẽqꝫ refert̃:ut Ouid.in faſtis:Quinqꝫ numantina duxit ab urbe notã:ſic in hoc loco dixit notas illa interpũcta cærulea:q̃ fuluũ aureumqꝫ colorẽ uariabant.¶Maculoſus ful.i.ille color fuluus unde ſplẽ dor tanq̃ ex auro micabat diſtinctus maculis cæruleis.¶Squãmã:de ſquãma & ſqualore dictũ eſt in ſecundo.

¶SER. Genium ne loci:quia ut ſupra diximus nullus locus eſt ſine genio.¶Famulum ne parentis: Fuit.n. hæc maiorum conſuetudo:ſicut hodieq; apud indos eſt:ut quotiens reges moriebantur:cum his dilecti equi uel ſerui & una de uxoribus carior incederentur:Inter quas de hoc ipſo erat magna contentio.Poſſumus ergo famulum ſeruum ſepultum cum Anchiſe accipere.Aut ꝑ apotheoſin deum oſtendit effectũ:unde ei dat famu/lum quaſi miniſtrũ.Singula enim numina habent inferiores poteſtates miniſtras:ut Venus Adonim:Diana uirbiũ.Aut certe ſecundũ Pythagorã dicit qui primus deprehendit de medulla hominis: q̃ eſt in ſpina anguẽ creari:quod etiã Ouid.in quintodecimo metamor/phoſeos dicit:loquẽte Pythagora.¶Nigrãtes:nigra terga habẽtes.¶Maneſq; acherõta remiſſos:aut ue/nientes de Acherõte:aut Acheronte dimiſſos:q iã in Acheronte nõ eſſent:poſt apotheoſim factã.¶Phae/thõtis ſolis απο του φαος:και αιθο.¶Circo:ſpacio/ſo ludoꝝ loco.¶Sacri tripodes:ſic pulchri:ut ſacros putares.nec.n.ſacrilegus erat:ut ſacra donaret & ſic dictũ eſt:ut Dodoneoſq; lebetes.i.quales ſunt in do/dona.¶Et palmæ ꝓciũ uictoribꝰ:Zeugma utriuſq; lateris.Nã uictoribus preciũ & ad ſupradicta & ad di/cẽda ꝑtinet.¶Argẽti auriq; talẽta:Talẽtũ ſecũdũ ua/rias gẽtes uariũ eſt põdus:ſed apud romãos talentũ ẽ ſeptuaginta libræ:ſicut Plau.oſtẽdit in moſtelaria:q ait duo talẽta eẽ cẽtũ.xl.li.talẽtũ uero ægyptiũ põdo octuaginta:Var.tradit talẽtũ ꝓ bilãce. Sicut Home. χρυσεια πατηρ ετι τανε ταλάντα: Talentũ aũt minarũ ſexaginta:mina drachmaꝝ cẽ/tũ:drachma obolorũ ſex:obolus æra cõtinet ſex:æs minuta ſex.legimus etiã talẽtũ paululũ quiddã.¶Nã Home.i ludis funebribꝰ Patrocli ultĩa ꝓmia dicit eẽ δυω χρυσεια ταλαντα.i.duo talenta aurea. Quod nos cogit aliquid minimũ intelligere. Nã ſi primus uictor bouẽ accepit:cõſequens nõ eſt:ut dicamus ul/timũ tã magnum accepiſſe ꝓmium:Vnde apparet ta/lẽtũ etiã minimũ quiddã ſignificare.¶Et tuba roma/no more:ſicut hodieq; uidimus:omnibus ludis fu/nebribus:ut ſunt diuorum:Nã ſi ſacri ſunt.i.uotiui illuſtrantur faculis:ante etiam hymnis incipiebant. ¶Prima certamina:punico bello primo naumachiã ad exercitum romani inſtituere cœperunt.poſtq̃ probarunt gentes etiã nauali certamine plurimum poſſe ad quam rem in hoc certamine plurimum alludit poeta.¶Pares aut paribus:aut diuerſis cõparabiles rebus:ut ſe/quentia indicant:Melior remis:ſed pondere pinus Tarda tenet.¶Grauibus remis:fortibus:ut Ferit enſe grauẽ tymbræus oſyrim.Nam graues inferunt tarditatem.

Incertus Genium ne loci: famulum ne Parẽtis
Eſſe putet:cædit quinas de more bidentes:
Totq; Sues:totidem nigrantes terga Iuuencos.
Vinaq; fundebat pateris:animamq; uocabat
Anchiſæ magni:maneſq; Acheronte remiſſos.
Nec non & ſocii:quæ cuiq; eſt copia:læti
Dona ferũt:onerantq; aras:mactãtq; iuuẽcos:
Ordine Ahena locant alii:fuſiq; per herbam
Subiiciunt ueribus prunas:& uiſcera torrent.
Expectata dies aderat:nonamq; ſerena
Auroram Phaethontis equi iam luce uehebãt:
Famaq; finitimos:& clari nomen Aceſtæ
Excierant:læto complerant littora cœtu
Viſuri Aeneadas:& pars certare parati.
Munera prĩcipio ante oculos:Circoq; locant:
In medio ſacri Tripodes:uirideſq; coronæ:
Et palmæ preciũ uictoribus:armaq;:& Oſtro
Perfuſæ Veſtes:Argenti:Auriq; Talenta.
Et tuba commiſſos medio cãit aggere Ludos.
Prima pares ineunt grauibus certamina remis
Quatuor ex omni delectæ claſſe Carinæ.

¶DONA. Expectata:quaſi tardius deſiderãtibus ueniſſet.¶Viſuri æneã.exꝓſſit pleniſſimam laudem tro/ianoꝝ:cũ ſiculi nõ ſolũ cã ludoꝝ cõuenirẽt.¶Circo:nõ quod eſſet circus:ſed locus in formã circi.¶In medio: ut ab omnibus ſpectari poſſet.¶Armaq; & oſtro perfuſæ ueſtes:tranſit ad generalitatem ne ſpeciatim diceret.

¶CHRI. Geniũ:ait Cenſorinus dictos eſſe:qa ut gignamur curẽt:uel qa genitos curent: Credebantq; uni/cuiq; duos eẽ:Alteꝝ bonũ:Alteꝝ malũ:ut chriſtiãi quoq; duos angelos bonũ malũq; ĩ cuſtodiã ſinguloꝝ ho/minum eſſe uolũt.Apuleius ãt in libro de dæmonio Socratis ſcri.Demõas quos genios & lares poſſumus ap/pellare miniſtros deoꝝ arbitrant̃ cuſtodeſq; hoĩum:& interꝑtes ſi quid a diis uelint.Ergo q̃ melioris meriti in corpe ſunt nr̃o:genii dñt.Corpori renũciãtes lemures Tum ſi domos incurſionibus infeſtarẽt larue appella/bant̃.Cõtra ſi boni fuerint:lares familiares dñr.¶Prunas:a perurẽdo dictas uolũt.¶Phaetontis.i.ſolis q phae/ton quaſi ſplendens dr̃:uel appellaui equos ſolis equos phaetontis:quia phaetontæ ſolis ex Clymene filius eos male rexit.Fingunt aũt poetæ ſolẽ habere quadrigas.i.currũ cui quatuor ſunt iuncti equi.Eoꝝ noĩa ſic ponit Oui.Interea uolucres pyrois eous & ethon:Solis equi quartuſq; phlægõ hinnitibus auras Flãmiferis implẽt. ¶Circo:locus eſt ſpacioſus & capax turbe hoĩum ad ludos ſpectãdos dictus:uel a circuitu:uel a Circe ſolis filia q̃ prima ludos quos ſoli patri inſtituerat edidit.Romæ erat circus maxĩus inter palatiũ & auẽtinũ.¶Talenta: talentũ græcũ eſt apud quos acticũ inuehit̃ & euboicũ:ac rurſus acticũ magnum ac paruũ.Nec credo fuiſſe pe/cuniã percuſſam ponderis certe nomẽ eſt:nã magnũ:ut notabis apud Liui.li.xxxiii.hẽt libras.lxxxiii. & uncias q̃tuor.ergo Priſci.teſte ſex milia cõtinet denariorum romanoꝝ.Veꝝ ut de põderibus latius ꝓſequamur mi/nutiſſimũ qd' eſt.Latini ſiliquã noĩant.Eſt.n.ſiliqua quã græci κερατων dicunt.i.granũ ex ſiliqua: quam uul/go fabã græcam noĩant.Hæc aũt centeſimã ac quadrageſimãquartam partẽ unciæ hẽt.Obolus deinde eſt qui tres cõtinet ſiliquas:Eſt.n.pars octauæ atq; quadrageſima unciæ.Inde ſcrupulus ſiue dragma uigeſimaquar/ta ꝑs uncie duos cõtinet obolos.ſiliquas ſex.Dragma pars unciæ octaua cõtinet ſcrupulos tres obolos ſex:ſili/quas duodeuiginti Sextula unciæ pars ſexta habet ſcropulos quatuor:obolos octo ſiliquas.xxiiii.Siliquus ſiue

ſiliquum quarta unciæ pars habet ſcrupulos ſex obolos.xii.ſiliquas trigintaſex.Duella tertia unciæ pars habet
ſextulas duas:ſcrupulos octo:obolos ſexdecim:ſiliquas quadragintaocto:Semiuncia habet dragmas quatuor
ſcrupulos duodecim:obolos uigintiquatuor:ſiliqua ſeptuagintaduas:Vncia pars duodecima aſſis. As autem
& libra & pondo idem eſt:& duodecim continet uncias: eſt & mina ſemiuncia maior noſtra libra: q̃uis libra
apud acticos minor eſſet noſtra libra una & uiginti dragmis.Sextans pars ſexta aſſis duas habet uncias.Dein/
de ex ordine eſt q̃drans:ſiue teruncíũ:triens:qncũx:ſemis:ſeptũx:bes:dodrans:ſiue nonnũciũ:dextrã deũx. Di
pondiũ duæ ſunt libræ.Seſtertius ſiue ſeſtertiũ quaſi ſemis tertiũ in quo duæ ĩtegræ ſunt:& tertia eſt dimidia.
Sũt igiť duo aſſes & dimidiũ:unde ueteres his notis .cxv. ſeſtertiũ ſignificabant:eſt trieſis:quadraſis:nonuſis:
decuſis ſiue denarius:eſt etiã uigeſis trigeſis uſq; ad cẽtuſſem quo maius æris ꝓpriũ uocabulum nõ eſt.Talen/
tũ igiť duplex eſt acticũ & euboicũ.Acticũ autẽ ipſum duplex eſt magnũ & paruũ ẽ autẽ ponderis nomen.Ma/
gnũ teſte Liuio li.xxxiii.hẽt octogintatres libras & quatuor uncias.Habet autẽ ſecũdũ Priſci.ſex milia romano
rũ denariorũ:ſed ut dixi nam uideť maior q̃ libra noſtra:nã ait Pli.de thure.Inueniunť gutte q̃ tertiam partem
minæ.cxxxiii.denariũ pondus æquẽt.Hinc romæ:ut ait Liui.ĩſtitutum eſt ne talẽtũ minus põdo.lxxx.romãis
põderibus pẽderet & alio loco decreuit ſenatus:ut nõ plus q̃ ternæ libræ & quaternæ unciæ ſingulis deſint ta/
lentis:paruum talentum libras hẽt.lx.ut ait Dardanus & Seneca ad nouatium.xxiiii.ſeſtertia.i. talẽtũ acticum
ꝑuũ.Talentũ euboicũ erat q̃tuor miliũ romanorũ denariũ.Denarius ãt teſte Priſcia.ex.xxiiii.ſiliquis cõſtabat.
ſed Gelius Pli.& Põpe.ex.xviii.i.ex dragma argẽtea ſiue aurea dicũt.Idem ait Remus fauinus: ergo continebit
.xli.aſſes & beſſem.Ponit ꝑterea Home.talentũ pro re ꝑna:nã in patrocli funebribus ludis cũ uictori præmiũ
boue faciat:alteri duo talenta tanq̃ minoris ſint q̃ bos dat. Nõ eſt autẽ uiſum ab re ponere uerſus Remi fauini
de põderibus ac mẽſuris.Ea ſunt hmõi.Pondera pœnis ueterũ morata libellis noſſe iuuat pondus rebus natu/
ra locauit.Corporeis elementa ſuum regit oĩa pondus.Pondere terra mãet uacuus quoq; põderis æquor.Inde
feſſa rapit uoluẽtis ſydera mondi.Ordiar a minimis:poſt hæc maiora ſeq̃nť.Nã maius nihil eſt aliud q̃ multa
minuta.Semiobolo duplum eſt obolus quem põdere duplo.Dragma uocant: ſcrupulũ nr̃i dixere priores Se/
mina ſex alii ſiliq̃s latitãtia curuis.Attribuũt ſcrupulo lẽtis uergãtur ut octo:aut totidẽ ſpeltas numerãt triſtes
ue lupinos.Bis duo ſed ſi par generatim his pondus ineſſet Seruarẽt eadẽ diuerſæ põdera gentes. Nunc uariãt:
& enim cuncta non fœdere certo Naturæ ſed lege ualent hominumq; repertis. Scrupula nãq; tria dragman q̃
põdere doctis Argenti facili ſignatur nummus aenis Olce quæ a dragma noſtræ:ſed nomine differt Dragmã
ſi gemines aderit quẽ dicier audis Sicilius dragmæ ſcrupulũ ſi adiecero fiet Sextula quæ fertur: nã ſex his un/
cia cõſtat ſextula cũ dupla eſt ueteres dixere duellã. Vncia fit dragmis bis quatuor unde putãdũ grammata di/
cta quia hæc.xxiiii.in ſe uncias habet.Tot.n.formis uox noſtra notatur. Horis quod mũdus peragit noctemq;
diemq;.Vncia quæ in libras pars eſt quæ mẽſis in anno:Hæc magno latio libra eſt gentiq; togatæ.Actica nam
minor eſt ter quinq; hãc deniq; dragmis:& ter uigenis tradunt expelier unã.Accipe ꝑterea paruo quã nomine
graii Mna uocitãt noſtri minam dixere priores Centũ hæ ſunt dragmæ. q; ſi decepſeris illis Quatuor: efficies
hanc noſtrã deniq; librã:Actica quæ fiet ſi quartam dempſeris emnam. Cecropiæ ſupeſt poſt hæc docuiſſe ta/
lentũ Sexaginta minas ſeu bis ſex milia dragmas.Quod ſummũ doctis perhibeť pondus aenis: nam nihil his
obolo ue minus maius ue talentũ.Nec dicam ſolidæ quæ fit diuiſio libræ Seu aſſis:nã ſic legũ dixere periti: Ex
quo qui ſoli capimus perhibemur habere:Dicimus aut ꝑtis domini pro partibus huius. Vncia nã libræ: ſi de/
eſt dixere deuncẽ At ſi ſextãtẽ retrahas erit ille deuncis:Sed nullũ reliquo nomen ſemiuncia certũ Dẽpta dabit
neq;.n.eſt huius ſexuncia triplex.Dodrantem reliquum uocitant quadrãte retracto.Cũq; triens deſit beſen di/
xere priores:Idem ſeptuncem dempto quincũce uocarunt.Poſt hæc ſemiſſis ſolidi pars maxima fertur.Nam q̃
dimidium ſuperat pars eſſe negatur:Vt docuit tenui ſcribens in puluere muſa. Cætera dicta prius quibus eſt
ſemuncia maior Hæc de põderibus ſuperat pars altera nobis Humida ſeu frugum ſemina maius Per longo
ſpacio latoq; notatur Angulus & ſparſit quem claudat linea triplex: Quatuor & quadris medium cingatur
inane Amphora fit cui uis qui ne uiolaŕ liceret Sacrauere Ioui tarpeio ĩn monte quirites.Huius dimidium fer
tur uelut ipa medimni Amphora:terq; capit modiũ ſextarius unũ.Sedecies haurit qď ſoluiť in digitos pes At
quotilas:q̃s ſi placet dixiſſe licebit Eminas recipit geminas ſextarius unus Qui quater aſſumptus fit graio no/
mine chenix.Adde duos chius fit uulgo q eſt cõgius idẽ: A quo ſextarii nomẽ feciſſe priores Crediderĩ: qa eos
capit ſex cõgius unus:At quotila ciatos bis ternos una receptat Declaro nobis põd⁹ ſed ſæpe notať Biſq; hũc
faciũt dragmæ ſi appẽdere uelis.Oxibatũ faciẽt ſi quinq; addanť ad iſtas Armiſtrũ ciati q̃rta eſt at tertia miſtri.
Quã uocitant ciamẽ capit hæc coclearia bina:Quod ſi mẽſure põdus: componere fas eſt Sextarii ciatus pars ẽ
quæ eſt uncia libræ:Necnõ oxibatĩ ſimilis ſex uncia fiet.Sicilicũq; tibi miſtro ſimilaŕ licebit.

Velocẽ Mneſtheus agit acri remige Piſtrim:
Mox Ital⁹ Mneſthe⁹:gẽus a quo noĩe Mẽmi:

¶SER. Remige:erit nomĩatiu⁹ remex.Seren⁹:Se
miremex Her.⁊ Piſtrim:uel a tutela depicta uel ἀπο
τοῦ πρὶ ζείντα κυματα.i.a ſecãdis fluctibus.⁊ Mox
ital⁹:ſubaudi futur⁹.ipẽ.n.familiã Mẽmiorũ cõſtitu
it.& bñ laudat familiã nobiliũ.a Sergeſto ſergia fami
lia fuit.a Cloãto cluẽtia.a Gia gigania:cui⁹ ñ facit mẽtionẽ.Nobiles ãt fuiſſe familias a troianis Iuue.oſtẽdit:Iu/
bet a ꝑcone uocari Ipos troiugẽas.⁊ A quo noĩe.ſ.Mneſthei.& Mneſthe⁹ ſic ẽ: ut tyde⁹:nã diphthõg⁹ græca ẽ.

Piſtris ¶CHRI. Piſtrim:cũ aqua talia maiora pp copiã humoris cæteris animalibus ſint:tamẽ in ĩdico mari ma/
xime reperiũtur:& inter ipſa magnitudine excedũt balena & piſtris:itaq; balenæ q̃ternorũ iugerũ ſunt piſtres
ducentorum cubitorum:ueſtitur pilo piſtris:& animal non ouum parit: ſed hoc eſt commune omnibus aq̃/
tilibus pilo ueſtitis ut animal:& non ouum pariant:ut balenæ:piſtres:hippotami:& uituli marini.

¶SER. Ingenti mole:motu:ut Magna ſe mole mouentē.¶Vrbis opus:tam magna ut urbē putares.¶Triplici uerſu:omnes enim triremes fuerūt.Verſu autē ordine:ut Ille etiā feras in uerſum diſtulit ulmos: aut uerſu tractu a uerrendo:ut Aequora uerrebāt caudis æſtumq; ſecabāt.Sane unus eſt ſenſus.¶Pubes impellūt:figura eſt:ut Pars in fruſtra ſecant.Sane ſciendū inter barbariſmū & lexin hoc eſt latinā elocutionē:& perfectā metaplaſmum eſſe:q uno ſermone fit ratiōe.uitioſus.Itē inter ſolœciſmū & ſchema: ideſt perfectam ſermonum connexionē figura eſt:quæ fit cōtextu ſermonum ratione uitioſa.Ergo metaplaſmus & figura media ſunt:& diſcernunt peritia:& imperitia.Fiunt autē ad ornatū.¶Domus ſergia:familia:ut Da propriam thymbræ domū.¶Centauro magna:fœminini eſt generis:ſi de naui dicas.ut Ter.In eunuchū ſuā: quom comediā diceret.Iuuenalis contra ſenſit dicēs: Scriptus & intergo necdum finitus oreſtes.Sed ſciendum genus plerūq; confundi:aut metri:aut hiatus cauſa:ſic Hor.Nec cupido ſordidus aufert:Quū ſignificantes cupiditatē fœminino genere dicamus.Ipſe ēt Virgi. ait:Timidi damæ ceruiq; fugaces:quū ipſe ſecūdū ſidē dixerit:Cū canibus timide uenient ad pocula damæ.¶Cærulea:aut nigra:aut alta carina.Omne.n.altū nigrum eſt:ut Scrupea tuta lacu nigro nemorūq; tenebris.¶Cluēti ad ipſum apoſtropha ē.¶Procul: aut non nimis longe:ut etiā ſupradiximus:aut ſicut in Buco.de nimia uicinitate ait:Serta ꝓcul tantū capiti delapſa iacebāt & dicitur a porro.i.longe ab oculis ex græco & latino cōpoſitū.olim tunc cū cori nubibus abſcondūt & obruūt ſydera interdū & ſatis lōge ſignificat declinatū a primo ꝑpoſitiōe ante:& oculis.¶Trāquillo:melius ſeptimus caſus eſt:ꝙ datiuus. Cāpus:ſaxi latitudo.¶Apricis:ſole gaudētibus. ſane apricus & locus dicit̄ ſole calēs:quod eſt opaco & ab dito contrariū.& apricos dicimus locis apricis gaudētes.Vir.Duceret apricis in collibus uua colorem. Perſ.Vt noſtra floralia poſſint Aprici meminiſſe ſenes.apricum autem qſi ἄνευ ψυχους ſine frigore.

Ingentemq; Gyas ingenti mole Chimæram
Vrbis opꝰ:triplici pubes:quā Dardana uerſu
Impellunt:terno conſurgunt ordine remi.
Sergeſtuſq;:domus tenet a quo Sergia nomen
Centauro inueit̄ magna:Scyllaq; Cloanthus
Cærulea:genus unde tibi romanæ Cluenti.
Eſt procul in pelago ſaxum ſpumantia contra
Littora:qđ tumidis ſummerſum tundit̄ olim
Fluctibus:hiberni condun t ubi ſidera Cori.
Tranquillo ſilet:immotaq; attollitur unda
Campus:& apricis ſtatio gratiſſima Mergis.
Hic uiridem Aeneas frondenti ex Ilice metam
Conſtituit ſignum nautis Pater.unde reuerti
Scirent:& longos ubi circunflectere curſus.
Tunc loca ſorte legūt:ipſiq; in puppibus auro
Ductores longe effulgent:oſtroq; decori.
Cætera populea uelatur fronde iuuentus.
Nudatoſq; humeros Oleo perfuſa niteſcit.
Conſidunt tranſtris:intentaq; brachia remis

¶Mergis:Eſacus Priami filius fuit:hic ſe præcipitauit a muro:nec periit:& quū hoc ſepius faceret deorū miſeratione in auē conuerſus eſt:quæ ad imitaionē idem facit.¶Circūflectere:bene uno ſermone & profectionem cōplexus eſt & reuerſionē.¶Ductores:domini nauiū nō gubernatores.¶Populea uelat̄ frōde iuuētus: Hebe.i. ἥβη eſt iuuētus uxor Herculis.Nunc ergo aut ꝓpter hoc iuuentus utitur populeis coronis:aut ad imitationē uirtutis.populus enim Herculi conſecrata eſt:ut Populus alcidæ gratiſſima.¶Nudatoſq;:bene nudatos qui tecti eſſe conſueuerunt.Nam nudum eſt nunquam tectum:ut facies.¶Tranſtris:& ſtranſtra dicuntur & iuga: ut in ſexto.Inde alias animas quæ per iuga longa ſedebant.

¶CHRI. Chimærā:hoc mōſtrū ex Typhaone & Echidna natū fingūt poetæ.¶Idq; dicunt ignē expirare: unde in ſexto:Et flāmis armata chimera.Itē tria capita habere.Vnum leonis:alteꝝ dracōis: tertiū chimæræ.i. capræ.Dicit.n.Heſiodus in thegonia πρὸς θελέων ὀπιθε δὲ δράκων μέσσῃ δὲ χίμαιρα. Chimæra
Hanc pegaſus & bellorophon deuicit ꝙ tamē ex orto Cane Gerionis ſpingen & leonē Nemæū peperit.¶Centauro:horū fabula ī ſexto enarrabit̄.¶Scylla:de hac dictū ī tertio:Singulæ ergo hæ qͣttuor naues ſingula hæc mōſtra in ſe picta habebāt:& ab illis nominabant̄.¶Cærulea:nā marino mōſtro marinū colorē eſſe oportuit. Cōſueuerūt āt latini ſi a noīe appellatiuo nomē ꝓpriū alicui rei faciāt mutare genus maſculinū in fœmininū: ut hic Cētauro magna.Sinautē deducat̄ a noīe ꝓprio uiri reſeruat genꝰ:ut Scriptus & ī tergo nec dū finitus horeſtes.Chori nomē uēti ſeptētrionalis a parte occidētis.Cōſueuerūt āt latini o longā in au aliquādo couertere: Vndē ꝓ choro & cote caurū & cautē dicūt:Hinc cū Florus grāmaticus hoc doceret deinceps flaurus ē appellatus.¶Mergis:mergi fabulā narrat Seruius dicit̄ autē mergus qa frequenter aqs immergit̄.Auis aquatilis & tamē in arboribus teſte Plinio nidificat.¶Metā:meta terminus eſt ipſius curſus:ad quē nō ſatis eſt perueniſſe.niſi ēt circumeat̄:in quo induſtria laborq; requirit̄.Nā ſi lōgo ſpacio ipſam uitamus ſubit iter illa noſq; alius & minori gyro currens ꝑuertet:ſin cōtra ut hoc fugiamus nimis adhæremus:periculū eſt ne ī illā illidamur.Dicta aūt meta uel qđ in dimēſo ſpacio poſita ſit uel qa illā metiant̄ qͣdrigæ circū currētes.hinc Iuue.Per quē magnus equos aruncæ flexit alumnus:& Cice.in lib.de oratore:Si infinitus reꝝ forenſiū labor & ambitionis occupatio de flexo honorū & ætatis curſu cōſtitiſſet:& Statius Flectere ſi poſſet circū cōpēdia metæ: & Perſius: Ordo qs reꝝ aut metæ ꝙ molis flexus & unde.¶Sorte legunt:nā cū difficultas rei cōmoda & incōmoda æque partiri non permittit ad ſortes recurrimus ne qs iure cōqueri poſſit.¶Oleo perfuſa:ut brachiis & totū reliquo corpore in remigatione agilius uterent̄.Id enim preſtat oleum.Nam ex illo robuſtiores magiſq; flexibiles redduntur.¶Pauor:non timor:ſed percuſſio:nā pauere percutere eſt:inde pauſia oliua dicta qa ante ꝙ trapetibus demoliatur pauetur.i.percutitur:inde pauimentum quia pedibus percutiatur:inde impularia aruſpicina tripudium quaſi teripauium dicitur:q; pulli dum eſcam ſumunt roſtro terram pauent:ideſt tundunt.

Mergꝰ
Meta
Pauimentū

¶SER. Intēti:eodē ſermōe ī diuerſis uſus ē reb⁹.aliter.n.brachia:aliter tēdim⁹ mētē.¶ Exultātiaq;.h.e.p.p. hypallage.oī pte pulſans pauor corda haurit.i.ferit:ut Lat⁹ haurit aptūq; & exultar̄ fecit.¶ Laudūq;:ne eēt tur pe q̄d ait pauor.Sane hæ ſūt bellorū ꝓluſiōes:uñ ēt ad tubā gerunt̄.ſed ſciēdū maioris ætatis funera ad tubā ſo ler̄ ꝓferri Perſ.Hic tuba cādelæ mīoris uero ad tibias:ut Stati⁹ de Arche moro:Tibia.n.teneros ſolitū deduce re māes.¶ Finib⁹ oēs:ſcdm naturā aū gn̄ali uſus deſcriptiōe:uētur⁹ ad ſpālitatē.¶ Præcipites:feſtinātes:ut Præ cipites uigilate uiri:alias p̄cipites temerarii& icōſulti.¶ Biiugo:& hoc celeritatis ē.Plures.n.ſe ipediūt.¶ Carcer̄ uero uſurpauit.Nā carcer ē nūero tm̄ ſingulari cuſto dia noxiorū:Carceres uero tm̄ plurari hoſtia qb⁹ eq arcent̄:uñ carceres q̄ſi arceres ſm Var.¶ Iugis:iugali b⁹.¶ Vndātia:āt lōge effuſa.¶ Cōſonat:bñ ꝯſonat pp echo ait nā ηχω græce reſono Echo uero nr̄æ uocis ē æmula:uñ & reſultat ait.¶ Elabit̄:p̄currit celerit̄: ut Labere nympha polo.¶ Turbā in.ſ.i ipſo pricipio. ¶ Diſcrimīe:iterſtitio.& ſæ uariat nūc naues nūc du ctor̄s cōmemorās.¶ Priorē:iter ſe:hoc ē tertiū.¶ Me tāq; tenebāt:nauticū uerbū.¶ Princeps: mō ordinis ¶ Quo.t.m.uacat mihi:ut ſolet frequēter.¶ Littus.a. litt⁹ ē oē q̄d aq̄ alluit̄:Vñ & ſaxū litt⁹ uocauit.¶ Strī gat:radat:ac ſi diceret hoc uolo q̄d ties.¶ Palmula: extrēa ps rēi in modū palmæ ꝓtētæ.¶ Iteꝝ: hoc uer bū & a poeta pōt dici:ut Iteꝝ reuocabat:& a Gya:ut quo abis? iteꝝ:ñ iteꝝ pete.¶ Inter.n.q̄ uacat?¶ Exar ſit iu.cā pēdet ex cā.Hora.Nō ego ferrē calid9 iuuēta ꝯſule plāco.¶ Nec.l.c.g.nimis iraſcētū ē.Cic.de Ver̄: Cū iraſceret̄ lachrymas iterdū uix tener̄.¶ Oblit⁹.d. ſui:Inhōeſtū ē.n.iraſci:duci p̄ſerti.¶ Sociūq; ſa.poſſu m⁹ & ſociū ſalutis ſuæ oblitus: & ſociū ſalutis ꝓ ſo ciorū p̄cipitato.ſ.gubernatore.¶ Ipſe gubernaclo:ut oſtenderet nihil eſſe quod ipſe non poſſet efficere.

^ stridentibus Pier. in curru. fol. 321 D.

¶DONA. Intēti:expectātes ſignū.¶ Exulātia cor da:ꝓpter ſollicitudinem uictoriæ quæ erat incerta.

Tuba ¶CHRI. Sonitū:erat quo erūpere debebāt.¶ Tu ba:iuēta eſt a maleo ſiue maleto rege ethruriæ:unde ipſe alibi Tyrrhēuſq; tubæ mugire per æthera clā gor.¶ Clamor:quo ſe iuicē q eiuſdē nauis ſūt hortan tur.¶ Freta.u.oſtendit maximū ſtudiū maxiaſq; ui res cū nō undas dicat uerſas:ſed totū fretū: ī q̄ ſnīa p ſiſtit cū dicit:totūq; dehiſcit.¶ Cō.r.n.q.ſ.æ.¶ Nā.t.cō paratio a certamīe curuli:qua uehementer quadrat: nā & inde trāſlatio fieri potuiſſet.¶ Ruūt:magno ī petu feruntur.¶ Carcere:nō obſeruatur: quod a Ser. dr̄:nā & Cice.ī oratiōe ſoluta uſus ē ſingulari nūero ꝓ repagulo quo arcent̄ curſores:ne añ ſignū erūpāt. Ait.n.a calce ad carcerē reuocari.¶ Mihi nō uacat: ut ait Ser.ſed uehemēter q̄drat.Nā qcq̄d agebat guber nator ſiue recte ſiue cōtra non ſibi ſed Gyæ agebat. ¶ Huc:digito.n.oñdebat nauigationē q̄ metæ ꝓpin qor eēt.¶ Altū:alii teneāt.q.d.id facis q̄d ego cupio arcer̄ aduerſarios.¶ Saxa.t.tāta fuit tioris ꝑturbatio: ut iuſſa ſuparet iperātis gyæ.¶ Ecce.q.d.q̄d nō p̄uide rat:q̄d nō putauerat.¶ Propiora:magis ꝓpiquā me tæ q̄ nauis Gyæ:Eſt āt a ꝓpe ꝓpior:pōtq; retier̄ ui p̄ poſitiōis a q̄ ē:ut dicāus tenētē ꝓpiora metā q̄ Gyas. ¶ Oblit⁹:& qa ut muliercula lachrymauit & qa ſup̄ modū ſæuiuit.¶ Aemula:ē æmul⁹ q alios liq̄ re ægre gia ſupare nitit̄:hoc ſi facius ne ī uirtute uīcamur res laude digna ē.Nō.n.hoc facius ut cuiq̄ qcq̄ detraha m⁹.ſed ut nos ipos excellētes an ea re reddāus: Sin āt nō qa uirtutē diligam9:ſed qa aliū florer̄ doleāus ui cer̄ ſupioreſq; euader̄ nitimur iuidia.i.& ꝓpea uitiū ē Menetæ āt & ſergeſti exēplo mōet nos poeta: ne aut nimia q̄dā timiditate nō audeāus ī iis ī qbus audēdū ē:aut cōtra ita parū cauti res aggrediāur:ut nimia audacia per temeritatē in pericula idicamus:Vtrunq;.n.uitiū uitandum ē.¶ Hectorei ſocii:oro in genere deliberatiuo.

Intenti expectant ſignū:exultantiaq; haurit
Corda pauor pulſās: laudūq; arrecta cupido:
Inde ubi clara dedit ſonitū Tuba:finibus oēs
Haud mora:ꝓſiluer̄ ſuis:ferit Aethera clamor
Nauticus:adductis ſpumāt freta uerſa lacertis
Infindūt pariter ſulcos:totumq; dehiſcit
Conuulſum remis:roſtris ſtridētibus æquor.
Non tā præcipites biiugo certamine campum
Corripuere:ruuntq; effuſi Carcere Currus.
Non ſic immiſſis Aurigæ undantia lora
Concuſſere iugis:proniq; in uerbera pendent.
Tum plauſu:fremituq; uirum ſtudiiſq; fauētū
Cōſonat omne Nemus:uocēq; icluſa uolutant
Littora:pulſati colles clamore reſultant.
Effugit ante alios:primiſq; elabitur undis
Turbā iter fremitūq; Gyas:quē deide Cloath⁹
Conſequitur melior remis:ſed pondere Pinus
Tarda tenet:poſt hos æquo diſcrimine Piſtris
Centauruſq;:locum tendunt ſuperare priorē.
Et nunc Piſtris abit:nunc uictam præterit igēs
Centaurus:nunc una ambæ:iunctiſq; feruntur
Frontibus:& longe ſulcant uada ſalſa carinæ.
Iamq; ꝓpiquabāt ſcopulo: metamq; tenebāt?
Cū princeps:medioq; Gyas in gurgite uictor
Rectorem nauis compellat uoce Menetem.
Quo tātū mihi dexter abis? huc dirige curſū.
Littus ama:& leuas ſtrīgat ſine palmula cautes
Altū alii teneant:dixit:ſed cæca Menetes
Saxa timēs:prorā pelagi detorquet ad undas.
Quo diuerſus abis? iterum pete ſaxa Menete
Cum clamore Gyas reuocabat:ecce Cloanthū
Reſpicit inſtantem tergo:& propiora tenentē.
Ille inter nauemq; Gyæ:ſcopuloſq; ſonanteis
Radit iter leuum interior:ſubituſq; priorem
Præterit:& metis tenet æquora tuta relictis.
Tum uero exarſit iuueni dolor oſſibus ingens.
Nec lachrymis caruere genæ:ſegnēq; Menetē
Oblitus decoriſq; ſui: ſociumq; ſalutis:
In mare præcipitem puppi deturbat ab alta.
Ipſe gubernaclo Rector ſubit:ipſe Magiſter

Hortaturq; uiros:clauumq; ad littora torquet.
At grauis:ut ſundo uix tandẽ redditus imo eſt
Iam ſenior:madidaq; fluens in ueſte Menetes
Summa petit ſcopuli:ſiccaq; in rupe reſedit:
Illum & labentem Teucri & riſere natantem:
Et ſalſos rident reuomentem pectore fluctus.
Hic læta extremis ſpes eſt accenſa duobus
Sergeſto:Mneſtheiq; Gyan ſuperare morãtẽ:
Sergeſtus capit ante locũ : ſcopuloq; ꝓpinq̃t.
Nec tota tamen ille prior præeunte carina
Parte prior:partẽ roſtro premit æmula Piſtris
At media ſocios incedens naue per ipſos
Hortat᷑ Mneſtheus:Nũc: Nũc ĩſurgite remis
Hectorei ſocii:Troiæ quos ſorte ſuprema
Delegi comites:nunc illas promite uires
Nunc animos:quibus in Getulis Syrtibus uſi:
Ionioq; mari : Maleæq; ſequacibus undis:
Nõ iã pria peto Mneſtheus: neq; uĩcere certo:
Quãq̃.o:ſed ſuperẽt q̃bus hoc Neptune dedi
Extrẽos pudeat rediiſſe:hoc uĩcite Ciues (ſti:
Et prohibete nefas:Olli certamine ſummo
Procũbũt:uaſtis tremit ictibus ærea Puppis:
Subtrahiturq; ſolum:tũ creber anhelitus artus
Aridaq; ora quatit:ſudor fluit undiq; riuis.
Attulit ipſe uiris optatum caſus honorem:
Nanq; furẽs animi dũ prorã ad ſaxa ſuburget
Interior: ſpatioq; ſubit Sergeſtus iniquo:
Infelix ſaxis in procurrentibus hæſit.
Concuſſæ cautes:& acuto in Murice remi
Obnixi crepuere:illiſaq; Prora pependit.
Cõſurgũt Nautæ:& magno clamore morant᷑.

¶SER. Hortaturq; uiros:aut ipſe dicit celeuma:nam hortatores dicuntur:aut quia conſternati fuerãt perdito gubernatore. ¶ Clauum:fuſtem gubernaculi. ¶ Iam ſenior madidaq;:cõtra illud quia occurrebat gubernatorem natandi peritum fuiſſe debere:addidit ſeniorẽ. ¶ Fluens in ueſte:cui ueſtes fluebant: honeſte locutus eſt:ſic Iuuenalis. Et multo ſtillaret penula nimbo. ¶ Et riſere natãtem:unde in ludis uoluptas quæritur. ¶ Reuomentem:ſæpius uomentem. ¶ Aemula piſtris:eiuſdem rei ſtudioſa. Vt Cicero pro. M. Marcello : Illo æmulo atq; imitatore ſtudiorum meorum:alias inimicum ſignificat. ¶ Inſurgite:contra Lucanus. Atq; in traſtra cadunt. ¶ Hectorei:aut fortiſſimi:aut re uera quõdam Hectoris ſocii. ¶ Getulis:africanis a parte totum. Nã getulia mediterranea eſt. Syrtes uero iuxta libyã ſunt ſic de ſyrtibus:Horatius. Vbi maura ſemper æſtuat unda. Fuiſſe autem troianos in ſyrtibus ille ĩdicat locus:In breuia & ſyrtes urget miſerabile uiſu. ¶ Ionio quãdo iuxta charybdim nauigarunt. ¶ Maleæq;:malea promontorium eſt laconiæ prouinciæ:ubi undæ ſunt ſequaces:ideſt perſecutrices:ut Capreæq; ſequaces illudunt. ¶ Prima:quaſi quæ ſoleo. ¶ Mneſtheus: ille ſemper uictor. ¶ Hoc uincite:loco uictoriæ ſit ultimos nõ redire. ¶ Nefas:modo opprobrium : quod eſt uiro forti in quocũq; certamine perdere. ¶ Aerea: fortis:ut Et iũctos temo trahat æreus orbis. Nã ærea non eſt puppis ſed prora. ¶ Subtrahiturq; ſolum:unicuiq; rei qđ ſubiacet ſolum eſt ei cui ſubiacet: unde ẽ Nauis ſolum mare:& aer auiũ & ſtellarũ celũ : unde Ouid. Aſtra tenẽt cæleſte ſolũ:& eſt uerbũ cuius perlucida ſignificatio per naturã nõ ĩuenit᷑. ¶ Riuis: more riuorũ:ac ſi riuatim diceret. ¶ Furens animi : figurate dixit:ut Præſtans animi iuuenis. ¶ Interior:ſiniſterior. Cicero:In quem omnia intus canere dicebãt Saluſtius:Igitur introrſus prima Aſiæ bithynia eſt. ¶ Iniquo:anguſto: ut Siluis inſedit iniquis. ¶ Procurrentibus:prominentibus: & ueluti obuiam uenientibus. ¶ Murice:ſaxi acumen eminens per tranquillitatẽ:cũ alibi ſignificat piſcem cuius ſucco purpura tĩgit᷑. ut ſaturato murice palla. ¶ Morantur:retroagũt.

¶DONA. Nihil habet Donatus in his uerſibus: q̄ uel mediocriter eruditus deſiderare queat.

¶CHRI. Hortatur:a uictoria & arguit a facili. Eſt enim facile ſuperare iis qui eius ſocii fuerũt qui ſp ſuperauit:& ſimul eos ſibi beniuolos reddit cũ appellet ſocios hectoreos:& cum oſtendat ſe illos plurimi facere:cum non caſu ſibi ſocios illos ſumpſerit:ſed elegerit etiam eo tempore in quo præter meum hoſtilem & fugiendi cupiditatem tamen nõ quos ſors daret acceperit:ſed ipſe elegerit. Debet ergos eos pudere non uincere:qui & hectorei ſocii fuerint:& a ſe electi. Ergo eodem tempore illos ſibi beniuolos facit: & ne in rem pudendam incidant clanculum monte:& a facili arguit. Deinde a maiori probat hoc illos optime poſſe:q difficiliora & ĩ ſirtib⁹ & ĩ ionio mari potuerĩt ꝓſertim cũ non primas habere ꝑtes ſed fugere extremas contendat. ¶ Quãq̃.o. O aliquando uocantis eſt:ut & procul o miſeri quæ tanta inſa.ci. Aliquando exclamãtis:ut hic:& illud O mihi præteritas referat ſi iup.an. Aliquando optãtis eſt:ut hic uel ſolum ponitur uel cõiungit᷑ huic dictioni ſi:ut Perſi. O ſi ebullat patrui præclarũ funus. Aliquando illi quæ eſt utinã:Ouid. O utinã tũc cũ lacædemona claſ.pe. Obrutus ĩſanis eſſet adulter.a. O. litterã populi italiæ præſertim umbri & thuſci teſte Priſci. non habebant. ¶ Neptunne:apoſtrophem facit:unde eſt pathos & ſimul oſtendit non deſperare uictoriam:quia diffidat illis ſed quia maris deus illam aliis decreuerit. Optima ergo oratio : quæ cum in temporis articulo breuiſſima eſſet:abenda: tamen & beniuolentiam captat:& a facili multis modis arguit : & pudorem incutit:& ſibi q̄ ſua natura paruum uidebatur gratiſſimum oſtendit : & ita de deo querit᷑ q̄ indicat ipſa apoſtrophe ut omnem impietatem effugiat. ¶ Hoc.u.& prohibite enim Res igitur facilis q̄ non ſint extremi:& tamen ipſa & duci deſiderium complebunt:& ignominia euitabunt. ¶ Procumbunt:& breuiter & tamen abſolutiſſime ita deſcribit illorum ſtudium:ut rem non ſolum auribus exponat:ſed ipſis etiam oculis ſubiiciat.

¶SER. Legunt:alii prætereunt:ſed melius legunt:ideſt colligunt. Nam ſequitur Et fractis diſcentem currere remis. ¶Prona:uicina littoribus:unde altum eſt longe poſitum. ¶Columba: ubiq; de his domeſticis columbas Virgilius dicit. Perſius uero ait: Teneroq; columbo Es ſimilis. Nam agreſtes palumbes uocãtur. ¶Exterrita:pennarum concuſſione terrorem ſignificat:ut Timuitq; exterita pennis Ales. non enim pennis timet: ſed timorem indicat. ¶Radit:ſecat:parum aerem. ¶Fruſtra:quis enim ei relicta uictoria ſubueniret. ¶Ipſo ſupereſt in fine:ut & ſpacia & ſi plura ſuperſint tranſeat elapſus prior. ¶Proprium decus:quaſi iam partam uictoriam & honorem ni teneant indignantur. ¶Succeſſus:felicitas. ¶Poſſunt:quia poſſe uidentur:ſperabãt uictoriam ſpectantium opinione:ut Cuncti ſequentem Inſtigant ſtudiis. ¶Palmas utraſq;:diximus ſupra antiquum hoc eſſe. Carpius tamen dicit per naturam uitioſam hanc eſſe elocutionem:ſiue utranq; palmam:ſiue utraſq; palmas dixerimus eſſe in aliquo uſurpationem. ¶Imperium eſt pelagi: in pelago:ut Dii quibus imperium eſt animarum:ideſt in animabus. ¶Lætus uictor:a præcedenti quod ſequitur. ¶Ante aras:de quibus paulopoſt: Pars ſpoliant aras. ¶Voti reus:debitor: unde & uota ſoluentes dicimus abſolutos. ¶Porriciam:exta porriciunt̃: hoc eſt porrigunt̃:niſi forte dicamus etiam fluctibus maris offerri:quod ſi eſt proiiciam:ideſt porro iaciam legendũ eſt. ¶Phorciq;:latine hic phorcus huius phorci dicimus. Nam apud nos græca huius nominis nõ eſt declinatio:ut φορκυς φορκυος quod interdum φορκυν φορκυνος:unde Lucanus in octauo phoraſnidos ora meduſæ protulit. Eſt autem deus marinus. ¶Panopæaq; uirgo:una de nereidibus:quã ideo ſeparatim dixit:ut illas non uirgines intelligamus.

¶CHRI. Trudes:perticæ ſunt:ſic dictæ quia illis naues trudantur. ¶Celeris neq; commouet alas: nã immobilibus alis aerem ſcindit qui uolatus celerior eſt:q̃uis in quo alæ quatiuntur. ¶Sic mneſtheus: ſic imago & repetitio colores rhætorici. ¶Diſcentem: tentantem & experientem:ut ait Marcellus:Nam id agebat quod nuſquam hactenus egerat: experiendo ergo id tẽtabat:& aliquid aſſequebatur:quod prius non notat egeſtas enim ingenioſum faciebat. ¶Mirifice autem uaria hos ludos:ut ex uariatione pariat auditoribus uoluptatẽ:& ſimul oſtendit q̃ uarii q̃q; inexpectati ſint rerum euentus:& ſæpe euenire ut uictores uicti & uicti uictores fortunæ fauore reddantur. Eſt præterea color rhetoricus ſimiliter cadens. ¶Quoniam ſpoliata magiſtro:quaſi dicat ſua ſtultia quia magiſtrum præcipitauerit:accidere ut uincatur. ¶Hi ꝓprium decus: Nullum enim laborem recuſant homines:ſed omnia perferunt ne id quod iam partum eſt amittant. Contra uero ii quibus fortuna fauet ſæpe ſupra uires ſuas multa ſperãt:& poſſunt quia poſſe uidentur. Nam cum ſpectantes ſuaderent eos poſſe uincere:ideo poſſe credebant. ¶Lœtus:quia ero. ¶Voti reus:ideſt quia aſſecutus a uobis id propter quod uotum conceperam ero debitor ipſius uoti:quod mihi læticiam affert. Vnde alibi ut Baccho cereriq;:ſic tibi uota quot annis: Agricolæ faciẽt: damnabis tu quoq; uotis:nam ex pontificio iure uerba ſacris elegit. Reum enim dicunt ſacerdotes illum qui ſuſcepto uoto ſe numinibus obligat. Damnatus qui promiſſa uota iam ſoluit. ¶Porriciam:& non proiiciam

Porricio

& hoc uerbum ſacrorum eſt:ut Veranius ex primo libro. Fabii pictoris executus eſt. Exta porriciunto diis in altaria aram ue focum ue quo exta dari debebũt:nunc pro ara & foco mare accipit:cuius diis ſacrificaturus eſt. Ait Macrobius. ¶Nereidum:nymphæ ſunt Nerei marini dei filiæ:quas ex doride filia oceãi uxore ſua genuit.

Phorc9

Has Heſiodus in theogonia enumerat quinquaginta:ac earum nomina ponit. ¶Phorciq;:phorcus filius fuit Neptunni ex Thooſſa nympha:& imperauit corſicæ & ſardiniæ:& ſecundum Varronem ab athlante uictus bello nauali mari obrutus eſt:& a ſuperſtitibus ſociis diuinos honores meruit.

Ferrataſq; ſudes:& acuta cuſpide contos
Expediunt:fractoſq; legunt in gurgite remos
At lætus Mneſtheus:ſucceſſuq; acrior ipſo
Agmine remorum celeri:uentiſq; uocatis
Prona petit maria:& Pelago decurrit aperto.
Qualis ſpelunca ſubito commota Columba
Cui domus:& dulces latebroſo ĩ pumice nidi:
Fertur ĩ arua uolãs: plauſumq; exterrita pẽnis
Dat tecto ingentem:mox aere lapſa quieto
Radit iter liquidũ:celeres neq; cõmouet alas:
Sic Mneſtheus:ſic ipſa fuga ſecat ultĩa Piſtris
Aequora:ſic illam fert impetus ipſe uolantem.
Et primum in ſcopulo luctantem deſerit alto
Sergeſtum breuibuſq; uadis:fruſtraq; uocãtẽ
Auxilia:& fractis diſcentem currere remis.
Inde Gyan:ipſamq; ingenti mole Chimæram
Cõſequit̃:cædit quoniã ſpoliata magiſtro eſt:
Solus iamq; ipſo ſupereſt in fine Cloanthus:
Quẽ petit:& ſummis annixus uiribus urget.
Tum uero ingeminat clamor: cũctiq; ſequẽtẽ
Inſtigant ſtudiis:reſonat clamoribus Aether.
Hi propriũ decus:& partũ indignant̃ honorẽ
Ni teneant:uitamq; uolunt pro laude paciſci.
Hos ſucceſſus alit:poſſunt:quia poſſe uident̃.
Et fors æquatis cepiſſent præmia roſtris:
Ni palmas ponto tendens utraſq; Cloanthus
Fudiſſetq; preces:Diuoſq; in uota uocaſſet.
Dii q̃bus ĩperiũ Pelagi:quoꝝ æquora curro:
Vobis lætus ego hoc cãdentẽ in littore Taurũ
Conſtituam ante aras uoti reus:extaq; ſalſos
Porriciam in fluctus:& uina liquẽtia fundam:
Dixit:eumq; imis ſub fluctibus audiit omnis
Nereidũ:Phorciq; chorus: Panopæaq; uirgo.

¶SER. Portunꝰ:deꝰ marinꝰ q portubꝰ p̄eſt.& bñ ipulit eũ ipſe iã uicinũ portui.nota ãt ẽ fabula:athamas poſt furorẽ a Iunõe imiſſũ:quũ occiſo learcho Melicertã alteꝝ filiũ cũ Ino uxor̃ ſua pſeq̄ret̃:quũ ſe illi i mar̃ p̃cipitaſ/ ſet: uolũtate.nũinũ i deos uerſi ſt̃.Melicerta i Portunũ:q græce Palæmõ dr̃:nã λιμὴν portꝰ dr̃.uñ palæmõ Ino i matrẽ. Matutã:q̄ græce dr̃ leucothoa.¶Portu ſe ꝯdi.alto.i.uſq; ad iteriora.pueñt. ¶Ex mor̃ ludoꝝ.ſ.p p̃conẽ. ¶Victorẽ:primũ ſubaudi.Nã illi duo uictores ſũt Sergeſti:unde paulopoſt:Quẽ mõ nauali mneſtheus certa/ mine uictor Cõſequit̃.¶Dat ferre:græcũ ẽ duo uerba cõiũgere:ut paulopoſt Donat habere uiro:ſed hoc datur poetis.¶Magnũ talẽtũ:ut diximꝰ breue qddã:ſed magnũ alterꝰ minoris cõparatiõe cũ primũ ſit unũ & maxi

Et pater ipſe manu magna Portunus euntem
Impulit:illa Noto citius:uolucriq; ſagitta
Ad terram fugit:& portu ſe condidit alto.
Tum ſatus Anchiſa:cunctis ex more uocatis
Victorem magna præconis uoce Cloanthum
Declarat:uiridiq; aduelat tẽpora Lauro:
Muneraq; in Naues ternos optare Iuuencos
Vinaq;:& argenti magnũ dat ferre Talẽtum:
Ipſis præcipuos Ductoribus addit honores.
Victori chlamydẽ auratã:quã plurima circũ
Purpura Mæãdro duplici Melibœa cucurrit.
Intextuſq; Puer frondoſa Regius Ida
Veloces iaculo Ceruos:curſuq; fatigat:
Acer anhelanti ſimilis:quem Præpes ab Ida
Sublimem pedibꝰ rapuit Iouis armiger uncis.
Longæui palmas nequiquã ad ſidera tendunt
Cuſtodes:ſæuitq; Canum latratus in auras.
Atqui deinde locum tenuit uirtute ſecundum
Leuibus huic hamis conſertã: auroq; trilicem
Loricam:quã Demoleo detraxerat ipſe
Victor apud rapidum Simoenta ſub Ilio alto:
Donat habere uiro decus:& tutamen in armis.
Vix illam famuli Phegeus:Sagariſq; ferebant
Multiplicem cõnixi humeris:indutus at. olim
Demoleos curſu palantes Troas agebat.
Tertia dona facit geminos ex ære Lebetas:

mũ alioꝝ:ut ſupra diximus.¶Circũ:i pte extrẽa q̄ſi fimbria:ut diximus.¶Meandro duplici:flexuoſo: & hoc dicit erat i chlamyde flexuoſa: & i ſe remeabilis purpura i modũ Mæãdri flũinis cariæ puiciæ.¶Me liboea: p meliboenſis.Eſt aũt theſſaliæ ciuitas Meli/ boea.¶Regiꝰ:Trois regis phrygiæ filiꝰ.¶Fatigat:laꝰ picturæ:q̄ſi gerat & nõ gerere uideat̃.¶Præpes:mõ uolãs.¶Sublimẽ:i altũ.Palmas neq̄q̄ ad ſidera tollũt aut admirãtes:aut icrepãtes deos.¶Virtute:qa ille fa uor̃ uicerat numinũ:uñ & p̃mia dant̃ ꝯgrua illi chla mys deorũ cõtinẽs fabulã:illi lorica.i.uirtutis iſigne. ¶Hamis auroq;: hamis aureis. ¶Simoenta: uenit a noĩatio græco nõ i ις ſed i εις exeunte:ut σιμοεις σι/ μοεντος.¶Sub ilio alto:o breuis fit ſequente uocali. ¶Decꝰ & tutñ: qa triplex & aurea.¶Phegeꝰ ſagariſ/ q; : noĩati dicẽdo addidit laudẽ.¶Curſu pallãtes tro as agebat:ad Aeneæ qui eum uicit pertinet laudem. ¶DONA. Victori chlamydẽ:Laudat chlamydẽ pp honorẽ dantis & meritũ uictoris.Laudat materiam auꝝ.ſ.& purpurã.Laudat artificiũ & ſpeciẽ rei. ¶Le/ uibus:minutis & oi ſubtilitate pfectis.Oſtẽdit illã for tẽ & pulchrã. Deinde accedit tertia laus ab auctore. ¶Decus:pp aurũ.¶Tutñ:pp texturã trilicẽ laudat de moleũ:qa illa armatus agebat hoſtes. Laudat magis æneã:q illũ uicerit ac ſpoliauerit:& portauerit:laudat eum cui donatur:quia & ipſe portare optime poſſet proptereaq; eſſet dignus dono.

¶CHRI. Portunus:Stat.Cur ſũpſerit arcus infelix atamas cur:nõ expauerit ingẽs Ioniũ ſocio caſura Pa/ lœmõe mr̃.Fabula late explicata ẽ apud Ouid.nõ p/ cul athenis ſaxa ſcyrõia ſũt:qa illic ſcyronẽ Theſeus i terfecit.Hinc ſe p̃cipitauit cũ filio:ait Soli. ¶Ternos: in ſingulas naues tres:uel ſingulos i tres naues. ¶Fer/ re:habere ſecũdũ Marcel.¶Chlamydẽ:uiro ægregio cõueniẽs donũ:nã chlamys ueſtis eſt militaris & no/ mẽ græcũ χλαμυσ:ut Teren. de milite glorioſo & Plautus oſtẽdit:Sũt q dicãt ueſtẽ q ſuper alias ueſtes inducitur.Laudat hãc a materia q; ex auro & purpura.Laudat ab artificio qđ in textura illa res uiua uideretur: unde dicit Fatigat ceruos:nã ita intẽtus eſt:ut fatigare uideatur:& anhelãti ſimilis & præpes armiger rapuit:& tendunt palmas:& ſæuit canum latratus:nam hæc omnia geri uidebantur.¶Meliboeia:i theſſalia eſt:unde eſt philoctetes iuxta magneſiam.¶Mæãdro:mæander fluuius ẽ q ex alotrinæ lacu qui eſt in alotrinæ monte mi/ noris aſiæ fluit:& adeo ſinuoſis circũ agitur flexibus:ut nõnũquã in ſuos ortus reddire uideatur.Ouid.Quiq; recuruatis ludit mæandrus in undis:& apameæ primũ irrigat regiõem poſtea hirgaleticos campos & nouiſ/ ſime cariam omnes fertiliſſimo limo fœcũdas effluit i mare icareum aiunt i eo naſci lapidem quẽ per antiphra ſim euphrona uocant:q alicuius pectori alligatus tantam ſubito illi inſaniam cõcitet ut aliquem ex propiquis interficiat.Soli.ſcribit iuxta celenas:quæ deinde apamea dicta eſt uallem aulocrenã & fontem eiuſdem nomi/ nis eſſe:& ex eo fluere.Meandrum q inter carinam Ioniam inſinum exit:qui miletum & prienã diuidit.¶Leui bus:politis:Hic leuigare.i.expolire.¶Trilicem:ex triplici ordine hamorum.ſ.in qua ſinguli hami: ideſt macu læ ternos capiebãt ut ualidior eẽt lorica.Ergo qa aurea:pulchra erat.qa trilix robuſta: ifrangibilis. ¶Demoleo uiro illi forti:& dum laudat loricam laudat Demoleum:ſed magis æneã qui talẽ uirum ſuperauit. ¶Phegeus & ſagaris:Hæc nomina uim habent quaſi dicat ualentes robuſtique ſerui.Ergo connixi humeris:ideſt quãuis ambo humeros ſimul nitendo ſupponerẽt:uix ferebant.Vt ſit ſentẽtia:duo ualentes etiam uehemẽter nitẽdo uix ferebant: At demoleus unus illam indutus troas fugabat & fugatos curſu conſequebatur ita ut & uires in/ auditæ & animus maximus in eo oſtẽderet̃.Qualis igit̃ quãtuſque erat æneas: q talia arma tali uiro detraxe/ rat.Ergo ex hoc fortiſſimus.& quia & precioſa & maxime tuta & propterea quod hoſticum ſumma gloria de traxerat ſibi gratiſſima donabat: liberaliſſimus apparebat.¶Geminos:a numero laus eſt.

Chla/ mys.

Mæan/ der

D

¶SER. Cymbiaq;:pocula in modum cymbæ. ¶ Aſpera ſignis:ἀναγλυφά. ¶ Omnes:qui uicerant ſcilicet. ¶ Punicæis tænis:uittis roſeis:& ſignificat lenniſcatas coronas quæ ſunt de frondibus & diſcoloribus faſciis:& ſicut Varro dicit magni honoris ſunt. Tænis autem modo uittis:alias extremitates uittarum dicit:ut Fit lõge tænia uittæ Arte:ideſt uirtute. ¶ Atq; ordine debilis uno:Sergeſtus ſcilicet & bene ex mutatiõe ſenſuum conquiſiuit ornatum:nã irrideri & ſine honore eſſe hominis eſt:remis carere nauis. ¶ Viæ ĩ aggere:agger ẽ mediæ uiæ eminentia coaggeratis lapidibus ſtrata:unde uiæ aggere dixit. ¶ Aerea : fortis ut Aerea puppis. ¶ Grauis: fortis:ut Grauibus certamina remis. ¶ Tortus: hos tortus:ideſt ſine cauſa tentat inceſſus. ¶ Clauda : ab homine tranſtulit. Cicero mancam ac debilem fore præturam ſuam. ¶ Membra:etiam hoc ab homine tranſtulit. ¶ Vela facit tamen: ανακόλουθον: Nam non præmiſit:quanq̃ remigare non poſſet. ¶ Subit hoſtia:portus ut ſupra diximus:ideo quia exitus flu minum frequenter portus efficiunt. ¶ Promiſſo: aut magno:aut ante promiſſo:ut intelligamus in omnibus ludis illud eſſe ſeruatum. Nemo ex hoc numero mihi nõ donatus abibit:quod etiam in pyctali certamĩe: Victori uelatũ auro uittiſq; Iuuẽcũ. Enſem atq; inſignẽ galeã ſolatia uicto:aut certe ꝓmiſiſſe eũ ĩtelligamus quãdo uidit nauẽ piclitantẽ. ¶ Operũ haud .i.n. perita lanificii. ¶ Creſſa genus:figura græca: ut Qui gen⁹ unde domo. ¶ Pholoe:nomẽ ꝓpriũ. Erat aũt lactãs. Nã ĩfantes lactẽtes dicimus. ¶ Gramineũ: graminoſum. Cice. de haſtis: Bene etiã ne gramineas haſtas. ¶ Collibus undiq; curuis:mutauit:nõ.n. ſilua colles hẽt:ſed eſt ĩ collibus ſilua. Debuit ergo dicere: quẽ colles cingebãt ſiluis. ¶ Mediaq; ĩ ualle thea. media ĩ ualle erat circ⁹ theatri.i. ſpatiũ ſpectaculi & theatri græce dixit ἀπὸ τῆς θεωρίας nõ .n. eſt ſpeciale ſed theatri. ¶ Cõſeſſu mediũ tulit:ordo ẽ:quo ſe Aeneas mediũ tulit cũ multis milib⁹ & extructo cõſeſſu reſedit. ¶ Animos:eorũ ſubaudi. ¶ Mixtiq; ſicani:qđ ps ait Et certare parati. ¶ Viridiq; Iuuẽta:ætates omnes Varro ſic diuidit:ĩfantiã:pueritiã:adoleſcẽtiã:iuuẽtã: ſenectã. Hæ tamẽ ſicut etiam de tẽporibus ſupradiximus ſingulæ trifariã diuidũt: ut ſit pria uiridis:adulta & pceps:hĩc ẽ Et uiridi Iuuenta. Et cruda deo uiridiſq; ſenectus. Itẽ Sal. Sed Mithridates extrema pueritia regnũ ĩgreſſus matre ſua ueneno ĩterfecta. Amore pio pueri:aut genitiuus ẽ:& dicit eũ ob hoc ueniſſe:ne amicũ reliqueret:aut diſtĩguẽdũ p ſe :& erit nominatiuus pluralis:ut pueri non referas ad ætatẽ:ſed ad agonale ſtudiũ:ĩ quo ſunt uirorũ & puerorum ſeparata certamina. Nam ἄνδρες καὶ παῖδες dicuntur:licet confuſio ſit ætatum.

¶DONA. Puniceis tænis: Vittis roſeis. ¶ Plenis uelis:facit contra nauticam conſuetudinem:nam ſubituri portum demittunt uella ſed neceſſitas coegerat:quia carebant remis. ¶ Creſſa genus: plena laus ſeruæ: quæ eſt ab artificio:a genere:& a fœcunditate. Quia ignobilior fuiſſet hic ludus exornat illum deſcriptione:quia ponit uarios caſus.

Cymbiaq; argento perfecta:atq; aſpera ſignis.
Iamq; adeo donati omnes:opibuſq; ſuperbi
Puniceis ibant euincti tempora tæniis:
Cum ſæuo e ſcopuloq; multa uix arte reuulſus
Amiſſis remis:atq; ordine debilis uno
Irriſam ſine honore ratem Sergeſtus agebat:
Qualis ſæpe uiæ depreſus in aggere Serpens
Aerea quẽ obliquũ rota trãſiit:aut grauis ictu
Seminecem liquit ſaxo:lacerumq; Viator:
Nequiq̃ longos fugiens dat corpore tortus
Parte ferox:ardenſq; oculis:& ſibila colla
Arduus attolens:pars uulnere clauda retentat.
Nexantẽ nodis:ſeq; in ſua membra plicantẽ:
Tali remigio nauis ſe tarda mouebat:
Vela facit tamen:& plenis ſubit oſtia uelis:
Sergeſtum Aeneas promiſſo munere donat
Seruatam ob nauem lætus: ſocioſq; reductos:
Olli ſerua datur operũ haud ignara Mineruæ
Creſſa genus Pholoe:geminiq; ſub ubere nati.
Hoc pius Aeneas miſſo certamine tendit
Gramineũ ĩ Cãpũ:quẽ collibus undiq; curuis
Cingebant Siluæ:mediaq; in ualle Theatri
Circus erat:quo ſe multis cum milibus Heros
Conſeſſu medium tulit:extructoq; reſedit.
Hic:qui forte uelint rapido contendere curſu
Inuitat preciis animos:& premia ponit.
Vndiq; conueniunt Teucri:mixtiq; Sicani:
Niſus:& Euryalus primi.
Euryalus forma inſignis:uiridiq; iuuenta:
Niſus amore pio pueri:quos deinde ſecutus
Regius egregia Priami de ſtirpe Diores:

¶CHRI. Argento:a materia. ¶ Aſpera:ab artificio. ¶ Cum ſæuo:Contraria contrariis opponit: Vnde ſpectantibus ex uarietate oritur uoluptas & occultius humanæ conditionis ſortem dolet. ¶ Parte ferox: Nam inſecta quæ noſtrorum temporum philoſophi anuloſa appellant etiam in membris abſciſis uiuunt. ¶ Tali remigio:nam ab eo latere cuius remi fracti erant tarda omnino ab eo cuius integri uelox apparebat. ¶ Donat: erat enim clementis principis fortunæ uulneribus mederi:& ſimul non decebat in ludis quemquam mœſtiſſimũ ſine aliquo ſolatio dimittere. ¶ Quem collibus:eligit locum quem natura pene thearum effecerat. ¶ Prœmia ponit:Nã ut ait Cicero honos alit artes omneſq; accẽduntur ad ſtudia gloria. ¶ Primi undiq; : ueriſimile eſt ad curſum pedeſtrem multos cõueniſſe. Nam & extra periculum eſt curſus:neq; ſomptu opus erat huic certamini. nam alter propter Iuuentam ardens erat ad certamen: Alter amore pio impellebatur ne ſocium uſq̃ deſcereret. ¶ Regius:Non enumerat illo ſecundum ordinem dignitatum:ſed cupiditatum. ¶ Acarnan: Acarnania eſt ab acheloo fluuio ad euenum iuxta ætholiam.

Húc Sali9:ſimul & Patrõ:quorũ alter Acarnã
Alter ab Arcadia Tegeæ de ſanguine gentis:
Tũ duo Trinacrii iuuenes Helym9:Panopeſq;
Aſſueti ſiluis comites ſenioris Aceſtæ.
Multi præterea quos Fama obſcura recondit:
Aeneas quibus in mediis ſic deinde locutus.
Accipite hæc animis:lætaſq; aduertite mentes:
Nemo ex hoc numero mihi nõ dõatus abibit.
Gnoſia bina dabo leuato lucida ferro
Spicula:cælatamq; argento ferre Bipennem
Omnib9 hic erit unus honos:tres pmia primi
Accipient:flauaq; caput nectentur Oliua.
Primus Equũ phaleris inſigné uictor habeto:
Alter Amazoniam pharetrã:plenamq; ſagittis
Threiciis:lato quam circumplectitur auro
Baltheus:& tereti ſubnectit Fibula Gemma.
Tertius Argolica hac Galea contentus abito.
Hæc ubi dicta:locum capiunt:ſignoq; repẽta
Corripiunt ſpatia audito: limenq; relinquunt
Effuſi nimbo ſimiles:ſimul ultima ſignant.
Primus abit:longeq; ante oía corpora Niſus
Emicat:& Ventis:& Fulminis ocyor alis.
Proximus huic longo:ſed ,pximus interuallo
Inſequitur Salius:ſpatio poſt deinde relicto
Tertius euryalus.
Euryalumq; Helym9 ſeqt:quo deíde ſuo ipſo
Ecce uolat:calcemq; terit iam calce Diores
Incũbens humero:ſpatia & ſi plura ſuperſint
Trãſeat elapſus prior:ambiguumq; relinquat.
Iamq; fere ſpatio extremo:feſſiq; ſub ipſum
Finem aduentabant:leui cum ſanguine Niſus.
Labitur infelix:cæſis ut forte iuuencis
Fuſus humi: uirideſq; ſup madefecerat herbas
Hic iuuenis iam uictor ouans ueſtigia preſſo
Haud tenuit titubata ſolo:ſed pronus in ipſo
Concidit immundoq; fimo:ſacroq; cruore.

¶SER. Acarnã:epirota. Acarnania .n.ẽ pars epiri. ¶Tegeæ:ſi deriuatiuũ fuerit de nõ ſequit:ſi tegeæ legerimus nõ ſtat uerſus:niſi addita de ſyllaba:deriuatiuũ ãt ille ídicat locus:Tũ lateri atq; humeris tegeæũ ſubligat enſem.& tegeũ oppidũ ẽ arcadíæ. ¶Quos fama obſcura recõdit:p cõtrariũ illos ſupiores oẽs eſſe nobiles ídicauit. ¶Gnoſia:cretẽſia.Gnoſos ciuitas cretæ:& bene ſicut etiã í nauibus generalia dat & ſpecialia. ¶Leuato: nitido:ut At leuẽ clypeũ ſublatis cornibus io. ¶Primi:aliorũ cõparatiõe.Nã unus eſt primus. ¶Flaua:uiridi:ut ſupra laſpide fulua. ¶Phaleris:equorũ ornamentis:ſermo græcus eſt:qa φαλαρα dicunt græce. ¶Habeto: habeat.tertia pſona ẽ a futuro ĩpatiui : q̃ in hoc mõ núeri ſingularis ſimilis ẽ ſecũdæ. ¶Amazoniã:q̃ſi amazoniá:ut Sacri tripodes. ¶Baltheũ:baltheus:dicit nõ tãtũ quo cingit:ſed etiã a quo arma depẽdẽt. ¶Cõtentus abito:q̃ſi de paruo munere. ¶Corripiunt ſpatia: raptim eũt:ut Corripit æneas exẽplo auiduſq; refringit. ¶Limenq; reliquũt:aut regulã:aut ſignũ de creta factũ:qđ a carceribus fit. ¶Simul ultía ſignãt: ítuẽtur ultima ſpacia auiditate uincendi:ut notat & deſignat oculis:Aut ſignãt ultía.i. cumulorũ ſũmitaté ſignãt ueſtigiis:ut alibi:Vix ſũma ueſtigia ſignat arena. ¶Primus:abit:ſicut de nauibus:poſt generalitatẽ trãſit ad ſpecialitatẽ: & bene qa tribus ſtatuta ſunt p̃mia:qnq; cõmemorat duobus caſuris. ¶Alis:uelocitate:qa tá uẽtos q̃ fulmina fingũt alata poetæ:ut Alitis auſtri. ¶Proximus:huic ſecũdũ hũc locũ: ,pximũ dicimus etiã lõge poſitũ nullo interueniente. ¶Quo deinde ſub ipſo: ideſt poſt ipſum. ¶Calcem calce terit:calcem dicimus:unde terram calcamus: ergo nõ proprie dixit:calcem calce terit.Planta enim calcẽ potuit terere:uñ a parte totũ accipiẽdũ.i. calcẽ pede terebat. ¶Incũbens humero:aut flexo humero:aut currẽtis eſt geſtus. ¶Elapſus prior:ideo labitur:ideſt celeriter currit:ut prior fiat:& ſatis licenter eſt dictum. ¶Ambiguumq; relinquat:minus firmũ ad celeritatem. ¶Sub ipſam finẽ :bis ſubaudi finem: ſub ipſam finem feſſi aduentabant ad finem. ¶Labitur infelix: quia parata uictoria caruit. ¶Cæſis ut forte iuuẽcis: bene rem notã per tranſitum tetigit. Agonalis enim moris fuerat poſt ſacrificia ad certamen uenire. ¶Fuſus humum:ordo eſt ſuperfuſtis. ¶Titubata:participium ſine uerbi origine.non enim dicitur titubor titubaris:liceret quædam neutra ſint quæ tria habent participia præſentis:præteriti:& futuri:ut placẽs:placitus:& placiturus:& prandeo ſimiliter. ¶In ipſo cõcidit:ablatiuum poſuit:non enim dixit in ipſum concidit fimũ:quia nõ ẽ mutatio:nã motũ nõ ſignificat.

¶DONA. Simul ultima ſignant:Deſignabant locum:qui finem curſibus daret.

¶CHRI. Tegæa:penultima correpta urbs ẽ: quã argiui nomen populis:ut ait Strabo.habitandam dederunt:a tegæa aũt fit tegæus tegæa tegæum deriuatiuũ & í penultima ,pducit quia habet diphthongon ut Nemeæ: a qua ẽ nemæus nemæa nemæum. ¶Syluis:Quaſi uenationibus:in quibus curſus exercet. ¶Multi præterea:ſic Ennius in Alexandro Multi alii aduentant paupertas quorũ:obſcurat nomina. ¶Gemma:Vlpianus iuriſconſultus ait inter ſe gemmas & lapillos & Margaritas differre:& gẽmas eſſe pellucidæ materiæ ut ſmaragdi & chryſoliti & huiuſmodi.Lapillos ãt eẽ cõtrarie naturæ:ut Abſiani.Margaritas nec in gemmis nec in lapillis eſſe uult Sabi. ſed hãc differentiã nec ratio nec mos approbare uidet Proximus huic ſed longo proximus ĩteruallo ex Cice.in bruto.Duobus igitur ſummis Craſſo & Antonio.L.Philippus proximus accedebat:ſed longo interuallo tamẽ ,pximus.Sta.a contrario immitatur.Tiodamanta uolunt q cum ipſe arcana deorum partiri & uiſas uni ſociare ſolebat amphiaraus aues tantæq; haud inuidus artis gaudebat dici ſimilem iuxtaq; ſecũdum. ¶Ambiguum: magis placet ut dicamus mente dubium.Nam uix credebat ſe eſſe ſuperatum qui hactenus ſuperaſſet.

¶SER. Oblitus amorũ:amorũ pro amoris:nec ſupradictis congruit:ait enim amore pio pueri: nunc amo/
rum :quia pluraliter non niſi turpitudinem ſignificat.⁋ Spiſſa arena:tenui:q̃to enim qd minutius tanto eſt dẽ
ſius.⁋ Prima tenet:τα πρῶτα.⁋ Fremituq; ſecũdo:bene ſecũdo addit:quia eſt & ira torũ.⁋ Hic: tẽporis aduer/
biũ.Per caueã autẽ plebẽ ſignificat. Nam cauea cõſeſſus eſt populi.⁋ Ora prima patrũ:hoc eſt qd Iu.ait: Oĩbus
ad podium ſpectantibus.⁋ Lachrymæq; decoræ:aut ĩpe etiã fletus habebat aliqd uenuſtatis ortus a gaudio:ut
Ter.Oblachrymo prægaudio:quod & congruit puero propter uictoriã ĩnopinatã: aut certe ad miſerationem
cõmouẽdã contra eũ q ſe aſſerebat eẽ uictorem.⁋ Ve
niens:creſens:ut Hic ſegetes:illic uẽiunt felicius uuæ
uere anni dicũtur in adoleſcẽtibus ſicut in ſinibus re
cedere ora:multa ferũt anni uenientes cõmoda ſecũ:
Multa recedẽtes adimũt.⁋ Certa manẽt pueri: ut ſu/
pra dixim⁹:iõ qa ἄνδρες καὶ παῖδες dicunt.⁋ Me li
ceat:liceat me miſerari:nã nõ me licet : ſed mihi licet
dicimus.⁋ Caſum : alludit a cadẽdo.⁋ Tergũ:muta/
uit more ſuo: nã tergus debuit dicere:cũ tergũ habet
carnis appellationẽ:tergus uero ſit pellis ut terg.d.c.
⁋ Oneroſum:plus ẽ q̃ ſi oneratũ diceret ſicut ſcelera/
tũ & ſceleroſum.⁋ Qui laude:uirtute a ſequẽte quod
præcedit:nã ex uirtute p̃cedẽti ſequit̃ laus.⁋ Fortuna
bene:dolũ ſuũ excuſat.⁋ Optimus olli: aut ei arriſit:
aut illi iuſſit afferri.Sãe cõgrue arma dat iuueni.⁋ Di
dymaonis artes:laus ab artifice:ut Diuinũ opus alci/
medõtis.⁋ Neptuni ſacro danais de poſte:a danais:&
ĩtelligim⁹ hoc ad Aeneã trãſiſſe per Helenũ:ne uidea
tur ex ſacrilegio quæſitum. ⁋ Præſens:fortis: ac ſi di
ceret:ſi adſit quis plenus animi.
¶DONA. Non ille oblitus amorum : propter hãc
cauſam poſuit in ſuperioribus tãtum ĩter illos amo/
rem.⁋ Cauea:iccirco theatrum cauea dicitur q᷑ inclu
ſos continet ſpectatores.
¶CHRI. Amorũ:nõ puto amores in plurali dici
ſolum ĩpudicos.Nã Cice.in lib.de officiis formam q/
dem ipſam & tanq̃ honeſti faciem uides: quæ ſi ocu/
lis decerneretur mirabiles amores:ut ait Plato excita
ret ſapiẽtiæ.⁋ Lubrica:Et quod non poteſt teneri ut
anguilla ẽ:lubricum dicitur:& ſimiliter locus in quo
Lubricus cõſiſtere non poſſumus appellat̃ lubricus:& per tran
ſlationem referimus ad res incorporeas : & dicimus
lubricum id per quod facile labimur in errorem aut
uitium.⁋ Iacuit:ita lapſus eſt:ut pẽitus humi proſtra
retur:nec poſſet ſurger̃.⁋ Plauſu:ſtrepitu & pulſatiõe
cuiuſcũq; rei fit plauſus.i.ſonit⁹ quo alicuius factũ di
Plauſus ctũ ue p̃bamus:id.n.eſt plaudere. Cõtra explodere ẽ:
cum eodẽ ſonitu & pulſu improbamus quod factũ
dictum ue ſit:inde dicimus ẽt explodere apte & cũ ir
Explodere riſione confutare.Cice.in prio officiorũ : qm̃ Ariſto/
nis pyrõis:& Erylli iã pridẽ exploſa ſnĩa ẽ.Fremere ãt
Fremer̃ ẽ cõfuſam ore uocẽ emittere:& qa hoc nõ ſolũ plaudẽ
tis ſed iraſcẽtis quoq; ĩdignãtiſq; ẽ iccirco dixit ſecũdo q̃ſi fauẽte.⁋ Caueæ : Omnẽ locũ ĩ quo feras ĩcludim⁹ ne
Cauea effugiãt ſiue aues ſint ſiue q̃drupedes:ut ſunt urſi & leones caueã appellamus:ẽ ẽt cauea ĩ theatro locus:ubi po/
pulus ſpectat:q̃ diuidit̃ in ſuos cuneos.Caueã poſuit alibi cõſexu caueæ magnis circẽſibus actis : & de cuneis in
Geor.dictũ ẽ.Hi quo pacto ſeſe ĩ theatro hr̃e debeãt optime deſcribit Vitruuius. ⁋ Prĩaq; ora.p.podiũ ĩtelligit ĩ
quo nobiliores ludos ſpectabãt.Hic Iuue.Oĩbus ad podiũ ſpectantibus.De hoc Vitruuius dodii altitudo ab li/
beramẽto pulpiti cũ corona.Supra podiũ columnæ cum capitulis & ſpiris.⁋ Reddi: ueluti rẽ ſibi debitã dari.
Lachrymæq;.d.ſic Sta.ipſe re geſta p̃thenopeus humo uultũq; oculoſq; madẽtes Obruit: acceſſitq; lachryma/
rũ gr̃a formæ. ⁋ Decor̃:Quãta ergo erat pulchritudo:cũ læt⁹ eẽt? ſic & Venerẽ laudauit Triſtior & lachrymis
oculos ſuffuſa nitẽtes.⁋ Veniẽs:creſcẽs:ut hæc ſegetes illic ueniũt fœlicius uuæ.⁋ Gratior:Nã uulgo ſic eueñit:ut
uirtus in pulchritudine corporis ſint maioris præcii:& Ariſtoti. ait pulchritudinem plus omnibus epiſtolis
ad commendationem ualere:& in æthicis nõ eſſe habilem ad fœlicitatem capeſſendam hominem penitus de
formẽ.Recte tamẽ Auguſtinus Aſſerit nõ oportere eſſe gratioſiorẽ uirtutem in uno q̃ in alio corpore.Sed poe
ta nõ quærit quid ſit ſecũdũ uerũ:ſed quid appareat hominibus nõ rectã habẽtibus opinionem . ⁋ Animus p̃/
ſens:Fortis:Nã cõtra iis q metuũt animũ refugere dicimus.Vnde qbus aĩus nõ refugit:ſed p̃ſens eſt fortes ſunt.

Non tamen Euryali non ille oblitus amorum:
Nam ſeſe oppoſuit Salio per lubrica ſurgens.
Ille autem ſpiſſa iacuit reuolutus Arena.
Emicat Euryalus:& munere uictor amici
Prima tenet:plauſuq; uolat: fremituq; ſecũdo.
Poſt helym⁹ ſubit:& nũc tertia palma Diores:
Hic totum caueæ conſeſſum ingentis:& ora
Prima:patrũ magnis Salius clamoribus ĩplet:
Ereptumq; dolo reddi ſibi poſcit honorem:
Tutatur fauor Euryalũ : lachrymæq; decoræ:
Gratior & pulchro ueniens in corpore Virtus
Adiuuat:& magna proclamat uoce Diores.
Qui ſubiit palmæ: fruſtraq; ad premia uenit
Vltima:ſi primi Salio redduntur honores.
Tum pater Aeneas:ueſtra ĩquit munera uobis
Certa manẽt pueri:& palmã mouet ordĩe nẽo.
Me liceat caſum miſerari inſontis amici.
Sic fatus tergum Getuli immane Leonis
Dat Salio:uillis oneroſũ:atq; unguibus aureis.
Hic Niſus:ſi tanta inquit ſunt premia uictis:
Et te lapſorum miſeret:quæ munera Niſo
Digna dabis? primã merui qui laude coronã?
Ni me:quæ Salium:Fortuna inimica tuliſſet:
Et ſimul his dictis faciem oſtentabat:& udo
Turpia mẽbra fimo: riſit pater Optimus olli:
Et Clypeum efferri iuſſit Didymaonis artes:
Neptuni ſacro Danais de poſte refixum:
Hoc iuuenem egregiũ præſtãti mũere donat.
Poſt ubi confecti curſus:& dona peregit:
Nũc ſi cui Virtus:animuſq; in pectore p̃ſens:

¶SER. Velatum:coronatum:auro autem quia ſolent laminas quaſdam habere: ut Et ſtatuam ante aras aurata fronte Iuuencum. ¶ Virum ſe murmure tollit:cum ſuffragio plurimorum. ¶ Solus qui paridem ſolitus contendere contra:ſimile dixit Homerus de Euryalo ad ſepulcrum patrocli in ludo Cæſtuum.

ευρι αλος δοι οιος ανι στατοι σο θεος φος
οσ ποτε θηβας δηλθε δεδουποτος οιδιποδαο
μηκισεος υιος ταλαονιδαο ανακτος
ες ταφον ενθα δε ταυτας ενικα καδμειωνας

& uolunt ſi proprium ſit in dos exire q̃tum ſi appellatiuum in os tamen ταβαρυτονα faciunt in a & in ιν. ut χαρις της χαριτος τιν χαριτα : και χαριν παρις παριδος τον παριδα : και παριν. Multi hoc a poeta uolunt dici:melius tamen uerba ſunt populi: unde Et uirum ſe murmure tollit. Paridem:uero uenit ab eo quod eſt paridis uel paridos. Quod autem legimus Parin creat urbe paterna : uenit απο του παρις:του παριος:τω παρι τον παριν. Sane hic Paris ſecundum troica Neronis fortiſſimus fuit: adeo ut ĩ troia agonali certamine ſuperaret omnes:ipſum etiam Hectorem:qui cum iratus in eum ſtringeret gladium:dixit ſe eſſe germanum:quod allatis crepũdiis probauit:quia habitu ruſtici adhuc latebat. hos autem ludos trãſfert Vir.ad hectoris tumulum:qui ſunt facti:cum ludi funebres celebrarentur cadaueri Hectoris ab Achille occiſi. ¶ Amyci.d.g. Amycus filius Neptuni fuit:& nymphæ Melies: qui a Polluce uictus eſt pyctali certamine. ¶ Bebrycia : ipſa eſt bithynia. Sallu. Igitur ĩtrorſus aſiæ patriã bithynia eſt multis antea nominibus appellata. Ipſa enim eſt & maior phrygia. ¶ Moribundum:morienti ſimilem. ¶ Talis:qualem multitudo loquebatur. ¶ Oſtendit: melius dixiſſet oſtentat. ¶ Alacris:quum acer ubiq; dicat: alacer tamen nõ dicit:licet inde naſcatur. Vitat enim cõfuſionẽ unde utrunq; non uult dicere:Nam alacer nuſq̃:acris nunq̃ dixit. Inde eſt ꝙ Papinius ſupprimit genus: q̃a dubitat. ¶ Si nemo audet: οροσβιαιος:argumentatur ſe omnes uiciſſe:ex eo quod ad certamẽ nullus accedit. ¶ Reddi : q̃ſi debita:promiſſa:quia ait:Victori uelatum auro uittiſq; Iuuencum. ¶ Hic grauis:hic tunc.grauis autẽ ætate uel obiurgatione. ¶ Caſtigat:obiurgat. ¶ Toro: herbæ : uerbum de uerbo. Nam torus a tortis dictus eſt herbis.

¶DONA. Putans:iam ex hoc ſignificat emerſurum alium qui uincat. ¶ Cuncti : ut pro uictore ab omnibus haberi oſtendat & ſimul eſt teſtimonium ſuorum meritorum. ¶ Entelle he.obiurgatio non in furioſa:cui ſit admixta laus. ¶ Fruſtra tãta ne tam patiens:Singula uerba cum pondere pronuncianda. ¶ Fruſtra:ideſt ſine laboris merito.

Adſit:& euinctis attollat brachia palmis.
Sic ait:& geminũ pugnæ proponit honorem:
Victori uelatum auro:uictiſq; Iuuencum:
Enſem:atq; ĩſignẽ Galeam ſolatia uicto.
Nec mora:continuo uaſtis cum uiribus effert
Ora Dares:magnoq; uirum ſe murmure tollit.
Solus qui Paridem ſolitus contendere contra.
Ideq; ad tumulũ quo maxim⁹ occubat hector.
Victorem Buten immani corpore:qui ſe
Bebrycia ueniens Amici de gente ferebat:
Perculit:& fulua moribundũ extendit arena:
Talis prima Dares caput altũ in prælia tollit:
Oſtenditq; humeros latos:alternaq; iactat
Brachia protẽdens:& uerberat ictibus auras.
Quæritur huic alius:nec q̃ſq; ex agmine tãto
Audet adire uirũ:manibuſq; ĩducere Cæſtus.
Ergo alacris:cũctoſq; putans excedere pugna
Aeneæ ſtetit ante pedes:nec plura moratus
Tum leua Taurũ cornu tenet:atq; ita fatur.
Nate Dea:ſi nemo audet ſe credere pugnæ
Quæ finis ſtandi? quo me decet uſq; teneri?
Ducere dona iube.cuncti ſimul ore fremebãt.
Dardanidæ:reddiq; Viro promiſſa iubebant.
Hic grauis Entellum dictis caſtigat Aceſtes:
Proximus ut uiridante Toro cõſederat herbæ.

¶CHRI. Euinctis:erat durum certamen cæſtuum:raroq; ſine cede committebatur. Nam ex ferro erant: & ut habilius faciliuſq; manibus gererentur:pendebant ab illis lora: quibus non ſolum manus : ſed brachia humeroſq; alligabantur:ut etiam remiſſis digitis palmæ tamen hærerent. Cæſtus a cædendo dictus eſt. Cæſtum autem ſine diphthongo cinculum illud ueneris appellabant:quo in legitimis ſolũ nuptiis uteretur. Hinc inceſtum appellamus omnem qui iure non licet concubitum:quaſi ſine ceſtu. ¶ Amici:Bebryciorum rex bebrycia enim bithynia eſt Solinus bithynia in ponti exordio thraciam ab oriente tangit:prius bebrycia: inde migdonia poſtremo a rege Bithynio bithynia dicta:hic aduenis in nemore bebrycio inſidiabatur: & ceſtibus interficiebat. Ergo cum pollux qui illuc cum argonautis acceſſerat ab eodem prouocaretur uicit eum:& interfecit. De hoc Plinius in eodem tractu portus amici eſt bebryciæ rege interfecto clarus:Eius tumulus lauro tegitur quam inſanam uocant:quoniam ſiquid ex ea decerptum manibus referatur iurgia fiunt: donec abiciatur hæc de amico. Butes uero occiſo patre de amico drepanum confugit in ſiciliam:& a lycaſte nobili meretrice ob pulchritudinem adamatus eſt ex eaq; Erycem ſuſtulit. Hæc mulier ob admirabilem formam uenus dicta ab incolis eſt. Quapropter eryx filius Veneris eſt putatus. ¶ Ergo alacris:admonet neminem oportere tantum ſibi arrogare:ut nullum ſibi parem eſſe confidat q̃uis fortiſſimus ſit:ut hic qui leua ſola taurum ualidiſſimum tenere poſſet:oſtendit autem q̃ ſine negocio illum teneret cum etiam quiete eum tenens loqueretur. ¶ Quo me decet uſq;:Quouſq; per temeſim:ideſt uſq; ad ꝙ tempus : & recte hæc impatientia arrogantiam exprimit. ¶ Cuncti dardanidæ:non populi iudicium ſæpe labitur. ¶ Reddi:tanq̃ rem debitam dari:ut & horrenti tunicam non reddere ſeruo.

Cæſtus
Cæſtũ
Inceſt⁹

SER. Fuſtra:ordo eſt tāta ne dona fruſtra tolli ſines tā patiēs? Sane ſciendum hunc ſecundū Iginum: qui de familiis troiāis ſcripſit:unum troiāum fuiſſe:de quo Virgilius mutat hiſtoriā. Nobis deus ille magiſter? nobis nō uacat:ut ibi qui mihi accubantes in cōuiuiis.ſed pro noſter eſt poſitum uitandi omœoteleuton cauſa ne dicat Noſter deus ille magiſter. Ille ſub hæc:aut ſtatim:aut poſt hæc. Sed enim gelidus tardante ſenecta Sanguis hebet:aliud pēdet ex alio:quare hebet? quia gelidus ē:quare gelidus:quia ſenis? Effœtæ: exhauſtæ:& eſt tranſlatio a mulieribus:quas partus debiles reddit:quaſi poſt fœtū. Improbus iſte:improbus:ideſt nimis auidus:q ſine certamine poſtulat præmium. Illa iuuenta:aut magna:aut quæ quondam fuerat. Nec dona moror:nō expecto.hic enim ſenſus tam cū ſuperioribus q̄ cum ſequentibus cōgruit & enim ſupra ait:ſe non præmii cauſa dimicare: ſed gloriæ: & paulopoſt bouem uictor interemit. Immani pōdere:immanis ponderis more ſuo:ut Hamis auroq; trilicem. Quibus: quorum inſtructu. Ferre manum:contendere:Nam utraq; manus armatur. Intēdere brachia tergo:ligare:ut Intenditq; locum ſertis. Animi tātorū:hoc eſt uirorum fortiū:unde addidit: Ante oēs ſtupet ipē dares.Stultū eſt autē ſentire tantorū boum:quum ſeptem dixerit. Lōge: ualde:ut Thyberinaq; lōge:hoſtia.& Sal.Lōge alia mihi mēs eſt patres cōſcripti. Verſat:cōſiderat: ut Sallu. Exercitū uertere. Tū ſenior:ſecūdū Varronē Iunior & ſenior cōparatiui p̄ imiuntiōem : hīc eſt Iam ſenior ſed cruda deo uiridiſq; ſenectus. Additū enim hoc eſt ad exprimendum quid ſit ſenior: Item Ouidius: Inter Iuuenemq; ſenēq;.Et re uera nō cōuenit hunc ſatis ſenem accipi:q & uincere p̄t:& uno ictu taurum occidere.ergo ſenior nō ſatis ſenex: ſicut Iunior non ſatis Iuuenis:intra Iuuenē:ſicut pauperior intra pauperem:hoc autem dicit Varro in libris ad Ciceronē. Cæſtus & arma:endyadin:arma:ideſt cæſtus. Triſtemq; hoc ipſo ī littore pugnā:aut in quo magiſter occiſus ē:aut in triſti littore.i.infœcūdo. Varro.n. dicit ſub eryce mōte eē infœcūdū cāpum fere in tribus iugeribus : in quo eryx & Hercules dimicauerunt. Hæc germanus:germanus ſecūdū Varronē ī libris de gradibus de eadē genitrice natus ē:nō ut multi dicūt de eodē germine:quos ille tātū frēs uocat: ſecūdū quē bene nūc Erycē Veneris & Butæ filiū Aeneæ dicit fuiſſe germanū. Sāguine cernis adhuc fractoq;: nō Herculis q̄ppe uictoris ſed Erycis: quæ infecerat ſe tegendo. Aemula necdum:aduerſa uirtuti.

DONA. Tanta:tam præcioſa tam pulchra ſine gloria uincendi tolli dona patieris.Eſt autem ſententia:quoniam in ſuperioribus ille dixerat:ſi nemo audet uideberis tu etiam timuiſſe.

Entelle Heroum quondam fortiſſime fruſtra:
Tanta ne tam patiens nullo certamine tolli
Dona ſines? ubi nunc Deus nobis ille magiſter
Nequiq̄ memoratus Eryx? ubi fama p̄ omnē
Trinacriam: & ſpolia illa tuis pēdentia tectis?
Ille ſub hæc:non Laudis amor:nec gloria ceſſit
Pulſa metu:ſed enim gelidus tardante ſenecta
Sanguis hebet:frigētq; effœtæ ī corpore uires.
Si mihi quæ quōdā fuerat:quaq; īprobus iſte
Exultat fidens:ſi nunc foret illa iuuenta
Haud equidē p̄cio īductus:pulchroq; Iuuēco
Veniſſem:nec dona moror:ſic deinde locutus
In medium geminos immani pondere Cæſtus
Proiecit:quibus acer Eryx in prælia ſuetus
Ferre manum:duroq; intēdere brachia tergo.
Obſtupuere animi tantorum ingentia ſeptem.
Terga boum Plumbo inſuto : Ferroq; rigebāt
Ante omnes ſtupet ipſe Dares: lōgeq; recuſat.
Magnanimuſq; Anchiſiades:& pōdus: & ipſa
Huc:illuc uinclorū immēſa uolumina uerſat.
Tum ſenior tales referebat pectore uoces:
Quid? ſi qs Cæſtus:ipſius & Herculis arma
Vidiſſet? Triſtemq; hoc ipſo in littore pugnā?
Hæc germanꝰ Eryx quōdā tuꝰ arma gerebat.
Sāguine cernis adhuc:ſparſoq; īfecta cerebro.
His magnū Alciden cōtra ſtetit:his ego ſuetus
Dū melior uires ſanguis dabat:æmula nec dū

CHRI. Fortiſſime fruſtra:nā oīa ægregie geſta ſua ī hoc extremo actu deturpabant̄:ut uideret̄ illa fruſtra feciſſe:& optime eū icitat:& a p̄ceptore quē abuit & a rebus geſtis q̄bus gloriabat̄ & a phama:q̄ oīa oſtēdit eua neſcere:ſi nūc ſic cedat ille āt excuſat ſenectutē:q̄ a natura eſt. Verſat:ad laudem Aeneæ.Nā dū reliq̄ ſtupebāt: ipſe māibus ſine negocio huc & illuc uertebat. Immēſa uolumina:Nā cū eēnt cæſtus immanis pōderis oportebat ab illis eſſe lōgiſſima lora q̄ totū ambiret corpus ut facilius manibus tenerētur. Tales:oſtēdit magnanimā orationē futurā. Pectore:ut ea diceret quæ ſentiret:& nō q̄ fingeret. Cerebro:Hoc membrū frigidū ē & humidum:nam niſi ſic eſſet ex aſſiduis ſuis motibus & iis quæ ſenſibus in ſe recipiunt nimis inflammaretur. Præterea cum ſpiritus in illum duplici arteria calidus a corde proueniat:ex nimio calore nimis confuſas ſuas actiones redderet.Itaq; oportuit ut ſuo ſibi innato frigore ſpiritum temperaret:humidum aūt illud efficit natura:ne motus ipſum deficcent:& ut facile in illum imprimant̄ figuræ uirtutum animalium.Humor autē in hmōi pingue habet ut ſua uiſcoſitate formas commodius retineat:& ut nerui qui ab ipſo ſunt ſua uiſcoſitate facilius per uarias corporis curuaturas flectātur:& extendantur.Triplex in eo eſt ſubſtantia:cartilago:medulla:& uentres.Oportuit.n.eſſe uelamen:q̄ os contineret ubi radices ſunt neruorum:Poſt hoc lacuna eſt in quā uenæ ab epate ſanguinem fundunt ibiq; decoquitur:& de calore remittit:mox a uenis nutrientibus cerebrū ſugitur.Deinde ſunt duæ cartilagines:q̄ cerebrum tangunt Superior durior reſiſtit craneo:& noxia a cerebro arcet:unde propter duritiem & maternam cuſtodiam dura mater dr̄ inferior tenuis crebro adhærēs q̄ extendit̄: & cōtrahitur præſertim in clamore & cantu & dicit̄ pia mater;& ē ligamentū arteriarū & uenarū ad cerebrum

Cerebrum

uenientiū. ¶ Stetit: pugnauit nō ceſſit. ¶ Sāguis melior: iunior: & ſi q̄tuor cōſtemus hūoribus: Sāguiſq̄ calidus atq; humidus eſt: pituita q̄ græce flegma dr̃ frigida atq; humida. Bili q̄ colera dicitur græce: & eſt callida & ſicca: & atra bili: ea .n. ē melancolia: tamē qa ex iis omnibus melior maiorq; pars ſanguis ē & eo maxime alimur. ¶ Capimus ſanguinem: ꝓ tota illa humorū cōpoſitiōe: Nam eius calore atq; humore īualeſcūt nerui: in q̄bus conſiſtit robur corporis & quoniam ſanguis qui uiuatior ualidiorq; fuerat in Iuuenta propter uehementem calorem & deputatū humorem in ſenectute redditur frigidior & amittit de ſucco naturali: uires minuuntur.

Tēporibus geminis canebat ſparſa Senectus.
Sed ſi noſtra Dares hæc Troius arma recuſat:
Idq; Pio ſedet Aeneæ: probat auctor Aceſtes
Aequemus pugnas: Erycis tibi terga remitto.
Solue metus: & tu Troianos exue Cæſtus.
Hæc fatus: duplicē ex humeris reiecit amictū.
Et magnos membroꝝ artus: magna oſſa: lacer(toſq;)
Exuit: atq; īgens media cōſiſtit Arena.
Tū ſatus anchiſa Cæſtus pater extulit æquos:
Et paribus palmas amborum innexuit armis.
Conſtitit in digitos extemplo arrectus uterq;.
Brachiaq; ad ſuperas interritus extulit Auras.
Abduxere retro longe capita ardua ab ictu:
Immiſcētq; manꝰ mānibus: pugnāq; laceſſunt:
Ille pedum melior motu: fretuſq; Iuuenta.
Hic membris: & mole ualēs: ſed tarda tremēti
Genua labāt: uaſtos q̄tit æger anhelitus artus.
Multa uiri nequiq̄ inter ſe uulnera iactant:
Multa cauo lateri ingemināt: & pectore uaſtos
Dant ſonitus: erratq; aures: & tempora circū
Crebra mānus: duro crepitāt ſub uulner̄ malæ.
Stat grauis Entellus: Niſuq; immotus eodem:
Corpore tela modo atq; oculis uigilātibꝰ exit.
Ille uelut celſam oppugnat q molibus Vrbē:
Aut montana ſedet circum caſtella ſub armis:
Nunc hos nūc illos aditus: omnemq; pererrat
Arte locum: & uariis aſſultibus irritus urget:
Oſtendit dextram inſurgens Entellus: & alte
Extulit: ille ictum uenientem a uertice uelox
Præuidit: celeriq; elapſus corpore ceſſit:
Entellus uires in Ventum effudit: & ultro
Ipſe grauis: grauiterq; ad terrā pondere uaſto
Cōcidit: ut quōdā caua cōcidit aut Erymātho:
Aut Ida in magna radicibus eruta Pinus.
Conſurgūt ſtudiis Teucri: & Trinacria pubes:
It clamor Cælo: primuſq; acurrit Aceſtes:
Aequæuūq; ab humo miſerans attolit amicū.
At non tardatus caſu: neq; territus Heros
Acrior ad pugnam redit: & uim ſuſcitat ira:

¶ SER. Geminis: duobus. ¶ Auctor aceſtes: huius certaminis. ſ. ¶ Aequemꝰ pugnas. i. arma: a ſequenti q̄d ꝓcedit. ¶ Tibi: ꝓ te: ut Tibi deſerit heſperus œtā: ¶ Exue: ꝓiice: ſolue. ¶ Duplicē amictū. i. abollā: q̄ duplex ē: ſicut chlamys. Hora. Cōtra quē duplici pāno patiētia uelat. ¶ Cōſtitit: hic diſtinguēdū ꝓꝑ uitiū: ut ſit arrectus in digitos. Eſt autē locus hic totus trāſlatus de Apollonio: partimq; de Homerus. Homerus. αντα Δαναϭχομὲ νωχέρϭὶ ςι βαρηϭυν αμαυφω ϭυνρἒπὲϭον ςυν Δὲ ϭφὶ βαρει αἰ χἒι ρὲς εὺιχφεν Apollo. autem αυτι ηα ναϭχο μενοι ρεθἒον πρoπα ροιθἒ βαρἒιάς χέιρας επάλληλοιϭι μἒνος φἒρον άντιοωντες ¶ Pugnāq; la. ꝓuocāt: potius q̄ gerūt. ¶ Mēbris & mole: endyadis. i. mole mēbroꝝ: ut Molemq; & mōtis. ¶ Genua labāt: ꝓceleuſmaticꝰ ē: quē ut ſupra diximꝰ ſic ſp pōit: ut cogi poſſit ī dactilū: ut Arietat ī portas. ¶ Nequiq̄: Nō ꝓfutura uictoriæ. ¶ Vulnera iactant: ictus. ¶ Tela: ictꝰ. ¶ Exit: uitat: declinat: uñ de Tarchōte. Vim uiribus exit & bis tantū hoc uſus eſt. ¶ Qui mo. ur. amphibolō ē: aut celſā molibꝰ: aut q̄ molibꝰ oppugnabatur. ¶ Sedet. c. ca. tmeſis eſt. i. circumſidet. ¶ Oſtēdit. d. aut fiducia uirtutis ē oſtēdere quo minatur: aut certe ꝓuectus ætatis oſtēdit̄: q̄ .n. ex īprouiſo ferire nō ſinit. ¶ Velox: uelociter: nomē ꝓ aduerbio. ¶ Vltro: econtrario. ille .n. cadere debuerat. ¶ Grauis: grauiter: a ſimilitudine figura. ¶ Caua pinus: bene reſpexit ad ætatē. ¶ Erymātho: erymāthus mōs ē arcadiæ. ¶ Ida in ma. modo nō cretæ: ſed phrygiæ ꝓpter pinus. ¶ Cōſurgunt ſtudiis: in ſtudiis. ¶ Præcipitēq; daren: celerem: ut Præcipites uigilate uiri.

¶ CHRI. Canebat: canities eſt ex defectu naturalis humoris. Oſſa q̄ magna ſunt melius pondus & oē & oēm īpetū īcōmoduq; ꝑferūt. ¶ Lacerti: āt quos ēt toros: muſculoſq; appellamꝰ: carnes ſūt uehemēter neruoſæ & neruoꝝ cartilagīe īuolutæ: q̄bus corpꝰ uelu ti q̄buſdā maculis ītendit̄ & remittit̄: his & aduerſus pōdera cōtra nitimur: & oēs īpetus mouemꝰ quapꝑ q lacertos oſſaq; magna habēt eos fortiores: ualētioreſq; eē cōſtat. ¶ Abduxere. c. nā artis erat nō ſolū ī aduerſariū īferre ictū. Sed ēt ſe ꝓſertim caput cuſtodire ab ictu hoſtili. ¶ Pugnāq; l. i. alter alterū: ad pugnā irritat. ¶ Labāt: uacillāt: qa nerui & ligamēta illius iuncturæ ex defectu ſāguinis īualidiora ſūt. ¶ Aeger: hāc q̄ſi difficilis: nā ꝓꝑ multū motū uehemēter accendit̄ cor: & ī nimio calore opus ē maiore refrigeratiōe: ergo maiorē aeris hauſtū & atrahūt & emittūt pulmones: unde tantus anhelitus difficultatē ꝓbet anhelanti. ¶ Male: antiq̄tas fugiens uaſtioris litteræ ſonū malas & alas ꝓ maxillis & axillis dixerunt. ¶ Exit: uitat ait Ser. ſed ut rē ītelligas nō recedit a ſua oratiōe. Nā ille q dictū uenietē uitare uult: exit eā lineā: ꝑ quā uētu rū uidet telū: & ſic exeūdo uitat. ¶ Oſtēdit: Dextrā erigit: cōſequēs ꝓ antecedēti. Nā q̄d ī altū extollit̄: ab oībus uidet̄. Vel oſtēdit. ſ. ne dolo ſed apto Marte agat: uel denotat tarditatē ſenilē. Vel librat ictū: ut deſtiatū locū aſſequat̄. ¶ Caua: Carie corroſa. ¶ Vi ſuſcitat ira: ſecūdū ꝑipatheticos q aiūt uti ferꝝ cote acutit̄: ſic fortitudo ira.

Robur
Vnde

CSER. Nunc ille ſiniſtra:uacat ille:additum propter metrum. De ipſo enim dicitur: Creber utraq; manu pulſat:uerſatq; dareta. Quam multa.g.n. Hypallage. Nā debuit dicere:q̄ multo nimbo grādo p̄cipitat̄. Verſatq; da. Dares daris:unde darē:& dares daretis:unde dareta: ſicut Chremes chremis & chremetis chremem & chremetem. Infelix:cōſolatio ē:unde nō dicit ībellis:ut fortunæ uideat̄ eē qd' uictus eſt. Dixitq;: uacatq; cā metri.& maluit piſſologiā facere:q̄ uti cōi ſyllaba:q̄ frequēs uitioſa ē. Vnde Terētianus : Nec tanta in metris uenia cōcedit̄ uti. Græci.n.his utunt̄ frequēter. Aſt illū fidi æq̄les:Homerus. φιλοι Δαμφεσαν εταιροι
οιμιν αγον Δι αγωνος εφελκομενοισι ποδεσσι
αιμα παχυ πτυοντα:καρη βαλλον Δετερωσε.

Tum Pudor incendit uires:& conſcia Virtus:
Præcipitemq; Daren ardens agit æquore toto
Nunc dextra ingeminās ictus:nūc ille ſiniſtra
Nec mora:nec reqes:quā multa grādie nimbi.
Culminibus crepitāt:ſic denſis ictibus Heros
Creber utraq; manu pulſat:uerſatq; Dareta.
Tum Pater Aeneas procedere longius iras.
Et ſæuire animis Entellū haud paſſus acerbis:
Sed finem impoſuit pugnæ: feſſumq; Dareta
Eripuit mulcens dictis:ac talia fatur.
Infelix:quæ tanta animum dementia cepit?
Non uires alias:conuerſaq; Numina ſentis?
Cede Deo:dixitq;:& prælia uoce diremit.
Aſt illum fidi æquales genua ægra trahentem:
Iactantemq; utroq; caput: craſſumq; cruorem
Ore reiectantem:mixtoſq; in ſanguine dentes
Ducunt ad naueis:galeamq;:enſemq; uocati
Accipiūt:Palmā Entello:Taurumq; relinqūt.
Hic uictor ſuperans animis: tauroq; ſuperbus
Nate Dea:uoſq; hæc inqt cognoſcite Teucri:
Et mihi quæ fuerint iuuenili in corpore uires:
Et qua ſeruetis reuocatum a morte Dareta.
Dixit & aduerſi contra ſtetit ora Iuuenci:
Qui donum aſtabat pugnæ:duroſq; reducta
Librauit dextra media inter cornua Cæſtus
Arduus:effractoq; illiſit oſſa Cerebro.
Sternitur:exāimiſq; tremēs pcūbit humi Bos:
Ille ſuper taleis effudit pectore uoces.
Hāc tibi Eryx meliorē aīam p morte Daretis
Perſoluo:hic uictor cæſtus:artemq; repono.
Protinus Aeneas celeri certare ſagitta
Inuitat qui forte uelint:& præmia ponit:
Ingentiq; manu Malum de Naue Sereſti

Vtroq;:ī utrāq; p̄tē:& aduerbiū ē. Vocati acci. bene eorū oſtēdit pudorē. erāt p̄terea circa amicū occupati. Cognoſcite.t.hēt rōnē pſonaꝝ:qa uirtutē eius nouerāt ſiculi. Effractoq; illiſit oſſa cerebro:hypallage.fregit oſſa:& illiſit in cerebrū. Humi bos : peſſimus uerſus in monoſyllabum deſinens. Meliorē: aptiorē:Nam animalem hoſtiā dat. Cæſtus artēq; repono:& arma ſe dicit reponere : & arti renunciare protinus:certamen ſagittandi proponit : quē locum ex Homero tranſtulit:ille enim ſic ait.
αυταρο τοξευτησι τιθει ιο εντα σιΔηρον.
Ingentiq; manu:Ingēti multitudine:ille uero inqt.
ιςον Δεςησεν νηος κυανο πρωροιο.
Τηλου επι ψαμμαθοιο.ενΔε τρηρωνα πελειαν.
Ingentiq; manu:ingenti multitudine. Malū:malus arbor ē nauis generis maſculini. Hor. Nec malus celeri ſaucius aphrico:& dictus eſt malus uel qa hēt malos īſtar mali in ſūmitate:uel qa q̄ſi qbuſdā cingit̄ malis ligneis:quoꝝ uolubilitate facili⁹ uela eleuant̄.
CDONA. Infœlix:q audeas cōtra numīa : ē āt optima cōſolatio:cū oſtēdat nō illū ab hoīe ſed a numine uinci. Cede deo:erāt qui putāt entellum deū ab ænea uocari:ſed deū dicit fauens illi numē. Aegra: quibus paulo ante tantopere īuidebat. Caput:Q d' paulo āte in cælū propter ſuperbiā. Palmā taurūq; reliquunt:exprimit quanto cum dolore hæc facerēt.
CCHRI. Tum pudor:ponit Ariſto.quinq; ſpecies fortitudinis:quæ ꝓprie fortitudo nō ſunt:ſed tamen idem operant̄:īter q̄s eſt cū pudore īpellimur:ut forti aīo rē aggrediamur:& hæc ciuilis appellatur. Affertq; auctoritatē ex Home. De Hectore:qui pudore cogebat̄:ne hoſtibus cederet. Dicebat.n. polydamas me primus redarguet:pugnabat ergo potius pudore q̄ recta ratiōe motus. Quap̄p erit teſte ipō Ariſtotele tertia ſpecies non uere fortitudinis. Et conſcia uirtus:Nam cum conſcius ſit qua uirtute hactenus fuerit:non uult ab ea degenerare. Nunc ille : Non uacat ille meo iudicio:ſed potius emphaſim facit : idq; mirum in poeta q̄ ſtrepitu & tumultu:ut ita loquar & uehementi uerborum celeritate uehemētiam huius uiri exprimit. Alias:quā hominis eē cōſueuerit. Mutata in fauorē ſuum. Solaturus.n. conat̄ oſtendere nō ab illo:ſed a dīis eē uictū:ergo cede deo. Iactātē:& reiectantem:Color eſt ſimiliter cadens.
Librate Librauit.q.d.collineauit: proprie dicimus librare rē cum illam ingenio & artificio noſtro ita collocamus ut uel ſua ſponte ſine uinculis ſtet uel cum uolumus & quo uolumus ſuo pondere nullo impellente declinet. Quod florentini dicunt congegnare:ut maxime apparet in inſtrumentis horologii. Dicimus etiam librare: cum id qd' percuſſuri ſumus:ita collineamus ut non niſi propoſitū nobis locum feriat:& dicitur a libra : quoniam maxima ratione ingenii tota res ponderatur:ideſt diligenter præcogitatur. Ergo librauit: ideſt collineauit ut medium inter cornua ferirent. Dicimus etiam librare:cum aliqua moles ita conſtituatur:ut uel pueri manu facile uel quouis inflectatur Nos autem id dicimus bilicare Plinius Quarum in officina turbines ita librati pependerunt:ut puero circum agente tornarentur. Humi bos:male deſinūt uerſus in Monoſyllabis ſed hic de induſtria poſuit ut caſu bouis caſu carminis ante oculos poneret. Meliorem:non excellentiorem. Nam melior eſt anima humana qua rationabilis eſt q̄ ferina quæ caret ratione:ſed aptiorem:ut & Bōa bello cornus.i. apta.

Erigit:& uolucrem traiecto in fune Colũbam:
Quo tendant ferrum malo ſuſpendit ab alto.
Conuenere uiri:deiectamq; ærea ſortem
Accepit Galea:& primus clamore ſecundo
Hyrtacidæ ante oẽs exit locus Hippocoontis:
Quẽ mõ nauali Mneſtheus certamĩe uictor
Conſequit̃:uiridi Mneſtheus euinctus Oliua.
Tertius Eurytion tuus o clariſſime frater
Pandare:q quondam iuſſus cõfundere fœdus
In medios telum torſiſti primus Achiuos:
Extremus:galeaq; ima ſubſedit Aceſtes:
Auſus & ipſe manu iuuenum tẽtare laborem.
Tunc ualidis flexos incuruant uiribus arcus
Pro ſe quiſq; uiri:& depromunt tela pharetris.
Primaq; per cælum neruo ſtridente Sagitta
Hyrtacidæ iuuenis uolucres diuerberat auras:
Et uenit:aduerſiq; infigitur arbore Mali.
Intremuit malus:timuitq; exterrita pennis
Ales:& ingenti ſonuerunt omnia plauſu.
Poſt acer Mneſtheus adducto conſtitit arcu
Alta petens:pariterq; oculos:telumq; tetendit.
Aſt ipſam miſerandus auem contingere ferro
Non ualuit:nodos:& uincula linea rupit:
Quis innexa pedem Malo pendebat ab alto.
Illa Notos:atq; atra uolans in nubila fugit.
Tum rapidus iandudum arcu cõtenta parato
Tela tenens fratrem Eurytion in uota uocauit
Iam uacuo lætam cælo ſpeculatus:& alis
Plaudentem nigra figit ſub nube Columbam.
Decidit exanimis:uitamq; reliquit in aſtris
Aeriis:fixamq; refert delapſa ſagittam.

¶SER. Traiecto:extento:unde tranſenna dicitur extentus funis.Saluſtius: Tranſenna dimiſſum uictoriæ ſimul acrum cum machinato ſtrepitu tonitruum coronam capiti imponebat.Sic Homerus.

λεπτῆ μήρινθο δῆσεν ποδὸς.

¶Quo:in quã:nã ponit aduerbia pro nominibus:ut Genus unde latinum:deiectamq; cerea ſortem:ſicut Home.

νλῆρος δὲν κύνέη χαλνι ρει παλλον ελοντὲς.

¶Clamore ſecundo:ut ſupra dixit:Magnoq; uirum ſe murmure tollit.¶Quem modo:nuper:nã ut ſupra diximus uictor fuit duoꝝ.Vrbanus uero dicit modo prope modum.Pene:nã ſecundus fuit.Alii uictor uoti compos uolũt:ut Rapidiſq; rotis inſiſtere uictor. optauerat enim ne rediret extremus:ut Hoc uincite ciues.¶Clariſſime frater pandare:notiſſime qui fuit Lycaonis filius.Pandarus autem ſecundũ Homerũ certamen Mineruæ perſuaſione ſingulare Menelai ac Paridis:cum in eo eſſet:ut Paris uinceretur iactu teli diremit:quo Menelaũ uulnerauit.¶Iuſſus:a Minerua.¶Subſedit aceſtes: remãſit. nec.n. proferebat̃ ſors:quæ remãſerat ſola:aut certe delituit:unde ſubſeſſores dicuntur:q occiſuri aliquem deliteſcunt:de quo uerbo plenius dicturi ſumus illo uerſu:Deuicta aſia ſubſedit adulter.¶Flexos incuruant: mutatione uſus eſt uerboꝝ:Nã curuos inflectũt debuit dicere. ¶Pro ſe quiſq; uiri:pro q̃litate roboris ſui.¶Diuerberat auras:ſcidit.¶Arbore mali:ſic dixit:ut Luſtrat auentini montẽ.¶Exterrita pennis:timorẽ ſuũ pẽnis ſignificans.Singula.n.animalia habent ſigna:quibus indicant ſuũ timorem:unde & ipſe de lupo:Caudamq; remulcẽs Subiecit pauitantẽ utero.Idẽ de Caco:Turbatumq; oculis.Hominũ.n.timorẽ primi indicant oculi.¶Omnia plauſu:alii pennarũ dicũt:ſed melius eſt fauore ſpectantiũ. Illud eſt.n. incredibile. ¶Adducto arcu telũ tetẽdit:hypallage eſt.Nã adducitur telum:& arcus intenditur. aſt ipſam miſerandus.a.c.f.h.u.Sic Homerus.

ορνιθος μὲν ἀμαρτε.μεγυρὲ γαρ οιτον απῶλλῶ.

¶Miſerãdus:qui perfecta re difficiliore caruit uictoria.Nodos & uincula linea rupit:Home.uero ait.

αυτίνρυ δαπο μήρινθον ταμὲ πίνρος οιςος.

¶Innexa pedem:innexum pedem habens:Illa notos atq; atra uolans in nubila:Homerus ait.

αυταρήορνις αυχὲνα επὲνρὲ μασεν: σὺν δεπτερὰ τυννα λὶ ασθὲν.

¶Tũ:deinde:& eſt aduerbiũ ordinis:Nã tũc tẽporis eſt.¶Arcu cõtenta parato:contento arcu tela tenens parata.¶In uota uocauit:qa Pãdarus q̃ſi heros apud lycios colit̃.Tũ uacuo lætã cælo ſp.&.a.p.ſicut Hom.

ἰψι δυπαι νὲφεῶν ιδὲτο τρηρωνα πελὲιαν.

¶Nigra nube:ideſt alta.Decidit exanimis.Home.

ὠνὺς δὲνμὲλὲ ων θυμος πτατο.

¶Vitamq; reliquit in aſtris:unde abſumpſerat uitã: ut Hinc hominũ:pecudumq; genus:uitæq; uolãtũ. Sane ſciendũ hũc locũ ab Homero eſſe ſumptũ:unde inanis eſt uituperatio Aeneæ:q. ſuſpẽderit auẽ maternã: Nã & res ẽ trãſlata ſimpliciter:& quãcunq; auẽ ſuſpẽdiſſet:in hãc ĩcideret uituperationẽ.Nulla.n.auis caret cõſecratiõe alicuiꝰ dei:qa ſingulæ aues numinibus ſunt cõſecratæ:q̃q̃ Vrbãus dicat matrẽ citius potuiſſẽ placari.

¶DONA. Nihil occurrit dignum quod ſcribatur.

¶CHRI. Pandare:iure in uota uocauit:nam Strabone teſte apud pytiam maximam ex lyciæ ciuitatibus pandarus colitur.Hic Licaonis filius fuit:& emiſſa ſagitta uulnerauit Menelaum congreſſum Paridi.¶Depromunt:promere eſt rem reconditam ita educere:ut ad manum parata ſit:Vnde promptum paratum dicimus. Promere
¶Neruo:chorda quæ ex neruis quandoq; fit.¶Volucres:quæ tactum celerrime effugiunt.¶Arbore mali:in malo qui arbor dicitur.¶Intremuit malus:ſuo ordine ponit primo mali tremorem:ideſt tremulam concuſſionem:& ex ea re timorem auis atq; ex iis duobus plauſus ſpectantium.¶Acer:acuto ingenio.¶Conſtitit: nã dum ita tendimus arcum:ut nulla ſit manuum uacillatio:certiſſimus ictus eſt.¶Oculos & telum:ſic enim collineamus ſagittas:ut oculo per lineam illam quæ ad ſignum fert ſagittam dirigamus.

Amiſſa ſolus palma ſuperabat Aceſtes:
Q ui tamen æthereas telum cōtorſit in Auras
Oſtentans artem pariterq;:arcumq; ſonātem:
Hinc oculis ſubito obiicitur:magnoq; futurꝝ
Augurio monſtrum:docuit poſt exitus ingés:
Seraq; terrifici cecinerunt omina Vates:
Nanq; uolans liquidis in nubibus arſit arūdo:
Signauitq; uiam flammis:tenueiſq; receſſit
Conſumpta in Ventos:Cælo ceu ſæpe refixa
Tranſcurrūt:crinemq; uolantia Sidera ducūt.
Attonitis hæſere animis:ſuperoſq; precati
Trinacrii:Teucriq; uiri:nec maximus omen
Abnuit Aeneas:ſed lætum amplexus Aceſtem
Muneribus cumulat magnis:ac talia fatur.
Sume pater:nā te uoluit rex magnus Olympi
Talibus auſpiciis exortem ducere honorem.
Ipſius Anchiſæ longæui hoc munus habebis:
Cratera impreſſum ſignis:quē Thracius olim
Anchiſæ genitori in magno munere Ciſſeus
Ferre ſui dederat monumētū:& pign⁹ amoris.
Sic fatus:cingit uiridanti tempora lauro:
Et primū añ omneis uictorē appellat Aceſtē:
Nec bonus Eurytion prælato inuidit honori
Q uamuis ſolus autem cælo deiecit ab alto.
Proximus ingreditur donis:q uincula rupit:
Extremus uolucri qui fixit arundine Malum.
At pater Aeneas nondū certamine miſſo
Cuſtodem ad ſeſe:comitemq; impubis Iuli
Epitiden uocat:& fidam ſic fatur ad aurem:
Vade age:& Aſcanio:ſi iam puerile paratum
Agmē habet ſecum:curſuſq; inſtruxit Equorꝝ
Ducat Auo turmas:& ſeſe oſtendat in armis.
Sic ait:ipſe omnem longo decedere Circo
Infuſum populū:& cāpos iubet eſſe patenteis.

¶SER. Artemq; pariterq; arcumq; ſonantem:culpat in hoc Virgi. uirgilio maſtix. Artem enim in uacuo aere oſtendere nō poterat:q̄q̄ dicant periti poſſe ex ipſo ſagittariorum geſtu artis peritiam indicari. ¶ Obiicit: ſuperius de his particulis ſecundū Iubam tractauimus. Sed dicūt monoſyllabarū ratione:uel ꝓduci uel corripi. Sane ſciendum naturā eſſe ut breues ſint:Euphoniæ uel Iubæ ratione:ut in cōpoſitione producantur. ſi tamen i ſequet̃:quæ licet nō ſit conſonans:poteſt tamen in declinatione pro conſonante haberi:ut obiicit obiecit ſubiicit ſubiecit. ¶ Augurio:monſtrum augurium dictum quaſi auigerium:q̃ aues gerunt:& bene de ſagitta dixit augurium:quæ habet pennas:quanq̄ omnia ad unum congeſſerit locum mōſtrum:augurium: auſpicium:oraculum. ¶ Sera:grauia. Saluſtius: Serꝝ bellū in anguſtiis futurū:ideſt graue:& quod improbant uates: Aeneas amplectitur deceptus augurii ſimilitudine:quod apud troiam probauerat pater:ut Stella facem ducens. ¶ Liquidis in nubibus:nubes ꝓ aere poſuit. Nubes enim liquidæ eſſe non poſſunt. ¶ Ceu ſæpe refixa:poetice dixit ſecundū publicā opinionem. Nam ſecundū Lucretium uētus altiora petens æthereū ignem ſecum torquet:q imitat̃ ſtellas cadētes. ¶ Attonitis animis:ſtupefactis per tonitrua: quæ cæleſtibus ignibus ſemper cohærent. ¶ Omen abnuit æneas:amplexus eſt:& ꝓbauit nō ſecundū augurum diſciplinā dixit ad ſe non pertinere: Nam noſtri arbitrii eſt uiſa omina uel improbare:uel recipere. ¶ Sume pater:percipe. Nam uerbū eſt iuriſconſultorum:quo utuntur quotiens legatū nō ab hærede datur:ſed ex accipientis arbitrio. ¶ Exortem:ſine forte:αϰληρον. ¶ Anchiſæ munus: qđ Ciſſeus rex thraciæ:ſecundū Virgi. pater Hecubæ: ut Ciſſeis regina parin creat: Anchiſæ aliquādo donauerat. ¶ Impreſſum ſignis:impreſſa ſigna habentē:ideſt emblemata. ¶ Primū ante omnes:unū uacat. ¶ Proximus: ponit Eurytionem. ¶ Donis:ad dona. ¶ Extremus:oſtēdit hos ſua munera percepiſſe: Aceſtē uero ſumpſiſſe præcipua. ¶ Nondum certamine miſſo: de peractis nunc loquitur Virgi. rebus: unde debuit dicere uocauit:& fatus eſt. Ergo aut tempus eſt pro tēpore: aut ſic refertur:ut uideatur non de præterito loqui: ſed actū præſentis temporis ponere & referre. ¶ Cuſtodem ad ſeſe:ſecūdū Tullium qui dicit ad militiā euntibus dari ſolitos eſſe cuſtodes:q̄bus primo anno regantur:unde ait de Palāte:Sub te tolerare magiſtro Militiā & graue martis opus. ¶ Impubis Iuli: ab eo qđ eſt hic pubis:nā quod ait Salu. Puberes oēs interfici iubet:uenit ab eo quod ē puber. & ſunt iſta cōmunis generis:ſi referantur ad ſingulos. multitudo autem ſi dicatur:generis tantū fœminini eſt hæc pubes. ¶ Fatur ad aurē:ſequitur & dic ait: unde ſicut & in tertio dixius unū uacet neceſſe ē. ¶ Cāpos iubet eē patētis:diſceſſu populi. ſ. iubet fieri cāpos patētes.

¶CHRI. Superabat:ſuperat & neutrum in hac ſignificatione eſt. Quando autem trāſit uincere ſignificat. ¶ Docuit poſt exitus:nam oſtendit illud infœlix fuiſſe quod fœlix eſſe æneas putauit:& per tranſitum oſtendit poeta q̄ difficile futura auguriis mūſtris ue coniectari poſſumus:cum ſæpe etiam prudētiſſimi uiri fallantur:ut in hoc loco æneas qui putauit fœlicia portendi cum infœlicia portenderentur. ¶ Sydera refixa:nam cum affixa cœlo ſint ſydera refigi putantur ab imperitis ſecundum quos nunc poeta loquitur. Illi enim credunt uapores ignitos qui ſæpe per aerem feruntur ſtellas eſſe e cœlo cadentes: unde etiam Ouidi. Quæ ſi non cecidit potuit cecidiſſe uideri. Si autem quod etiam puerile cogitatu eſt caderet: terrā uniuerſam tegeret:cum ſingulæ ſtellæ magnitudine terram ſuperent. ¶ Crinem:idem eſt quod dixit ſignauit uiam flammis. ¶ Exortem:qui tibi eſſet propius neq; eum cum aliis ſortireris. ¶ Et primū ante omnes:poſſunt eſſe duo: ut primum referatur ad tempus primum:ideſt q̄ primum & ſtatim ut res ſtatim facta ſint & ante omnes ad ordinem. ¶ Infuſum:confuſe & nullo ordine ingeſtum.

¶SER. Incedũt pueri:aut poetica licentia confundit ætates:ut modo pueros:modo iuuenes dicat. Nam ait una acies iuuenum:aut certe ſecundum quoſdam ſequenti diſtinctione mutata magiſtros pueros dicit. Sequẽtes uero maturioris ætatis. ¶ Quos omnis euntis:quos euntes omnis turba fremit:idem cum fauore proſequ/tur. ¶ Tonſa coma:ideſt compoſita. ¶ Preſſa corona:ideſt galea:& ſermõe Homeri uſus eſt:nam galeam ςεφα/νον dixit. Nam proprie comæ non tonſi capilli:& re uera corona non poteſt eſſe:quum ſequatur:Galeam ante pedes proiecit inanem. alii dicunt potuiſſe eos habere galeas coronatas. Bebius tamen Macer dicit a Cæſare Auguſto pueris qui luſerunt troiam donatas eſſe galeas:& bina haſtilia:ad quod Virgilius cõſtat alludere. ¶ It pectore ſummo:ſic legẽdum eſt ne ſit ſolœciſ/mus:& rei inanimali dedit motum dicendo it. Summum autem pectus ait pectoris & colli confinium. ¶ Treis equitum numero turmæ:rem romanæ militiæ ſuo inſerit carmini. Nam conſtat primo tres fuiſ/ſe partes populi romani:una tatienſium a Tito Tatio duce ſabinorum iam amico poſt fœdera:altera ram/netum a Romulo. tertiam lucerum:quorum ſecundum Liuium & nomen & cauſa in occulto ſunt. Varro tamen dicit Romulum dimicantem contra Titũ tatium a lucumonibus:hoc eſt thuſcis auxilia poſtu/laſſe:unde quidam uenit cum exercitu:cui recepto iã Tatio pars urbis eſt data:unde in urbe thuſcus dictus eſt uicus. Horatius: Ac thuſci turba impia uici. ergo a Lucumone luceres dicti ſunt:ergo in tres partes diuiſus erat populus:adeo ut qui etiam uni præerat par/ti tribunus dicebatur:unde etiam ſumptus dati: po/pulo tributa nominant. ¶ Terni ductores:more ſuo: hoc eſt tres. ¶ Ductores pueri:hic quidam diſtingũt ut diximus ſupra. ¶ Paribuſq; magiſtris: & hoc allu/dit:nam hodieq; equitum magiſtri dicuntur. ¶ Politæ progenies: illum dicit quem ſupra a Pyrrho itro/ducit occiſum. de quo Cato in originibus dicit: ꝙ ad Italiam uenerit:& ſegregatus ab Aenea cõdiderit op/pidum politorium a ſuo nomine. ¶ Quem thracius albis:quum tres dixerit duces duorum equos com/memorat. Sed aut prætermiſit: qui ut cõſequeretur neceſſe erat:nec enim unus pedes eſſe poterat:aut illo reddidit loco: ut Cætera pubes ſenioris aceſtæ Fert̃ equis:quãq̃ multi diſtinctione mutata tres equos cõmemorant:ut ſit plane primus equus bicolor maculis:& de alio dicat. ¶ Veſtigia primi alba pedis: ideſt primorum pedum ueſtigia:& frontem albam oſtendat alter. ¶ Genus unde atyi duxere latini: propter Actiam dixit matrẽ Auguſti:de qua dicit Antonius: Actia Latini mater. Vult enim eius etiam maternũ genus eſſe antiquiſſimum. ¶ Extremus: quãtum ad numerum ſpectat. ¶ Cætera trinacriis: cætera pubes equis Aceſtæ fertur. ¶ Pauidos:gloriæ cupiditate ſollicitos:ut Corda pauor pulſãs. ¶ Flagello:uirga:quæ ſonat in morem flagelli. ¶ Choris:aciebus. ¶ Vocati: ictu uirgæ. ¶ Et nunc terga nudant:tria quæ in bellis geruntur commemorat:fugam:pugnam:pacem.

¶CHRI. Ante ora parentum:quæ res magnam illis uoluptatem præbebat. ¶ Frenates: nam & in in/frenes aliquando in bello adhibebant. ¶ Lucent:pro/pter arma: & nihil memorat quod horrorem ab armis afferat:ut ĩ bello ſolet ſed oĩa oſtẽdit uoluptuoſa: qualia in ludis eẽ decebat. ¶ Mirata fremit:nam illorum ĩdoles ſpẽ futuræ fortitudinis afferebat. ¶ Priamus filius fuit polite quem in conſpectu patris a Pyrrho Cæſum ſcripſit poeta quamuis Cato illum in italiam ueniſſe: & politorium urbem condidiſſe dicat. Alii dicunt priamum ædificaſſe: & illam a patre denomi/naſſe. ¶ Gaudent tuentes Dardanidæ: fit enim natura: ut puerili ætate in qua aliqua ſit indoles: gaudea/

Incedunt Pueri:pariterq; ante ora parentum
Frenatis lucent in Equis:quos omnis eunteis
Trinacriæ mirata fremit:Troiæq; iuuentus:
Omnibus ĩ morem tonſa coma preſſa corona:
Cornea bina ferunt ꝑfixa haſtilia ferro:
Pars leues hũero pharetras:& pectore ſummo
Flexilis obtorti per collum it circulus auri.
Treis equitũ numero Turmæ: terniq; uagant̃
Ductores:pueri biſſeni quenq; ſecuti.
Agmine partito fulgent:paribuſq; magiſtris:
Vna acies iuuenum:ducit quã paruus ouãtem
Nomen aui referens Priamus:tua clara Polite
Progenies:auctura italos:quẽ Thracius albis
Portat Equus bicolor maculis:ueſtigia primi
Alba pedis:frontemq; oſtentãs arduus albam:
Alter Atys:genus unde Atyi duxere Latini.
Paruus Atys:pueroq; puer dilectus Iulo:
Extremus:formaq; ante omneis pulcher Iulus
Sidonio eſt inuectus equo: quẽ candida Dido
Eſſe ſui dederat monumẽtũ:& pignus amoris:
Cætera Trinacrii pubes ſenioris Aceſtæ
Fertur equis.
Excipiunt plauſu pauidos: gaudentq; tuentes
Dardanidæ:ueterumq; agnoſcunt ora parentũ
Poſtq̃ omnẽ læti conſeſſum: oculoſq; ſuorum
Luſtrauere in equis:ſignum clamore paratis
Epitides longe dedit:inſonuitq; flagello.
Olli diſcurrere pares:atq; agmina terni
Diductis ſoluere choris:rurſuſq; uocati
Conuertere uias:infeſtaq; tela tulere:
Inde alios ineunt curſus:alioſq; recurſus.
Aduerſis ſpatiis:alternoſq; orbibus orbes
Impediũt:pugnæq; cient ſimulacra ſub armis.
Et nunc terga fugæ nudant:nũc ſpicula uertũt
Infenſi:facta pariter nunc pace feruntur.

mus & ipſa ſimilitudine formæ paternæ illos a moribus ipſorum nō degeneraturos putamus. ¶ Choris: maluit q̄ acie dicere quia ludus & non hoſtile certamen erat.

Vt quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter: ancipitemqꝫ
Mille uiis habuiſſe dolum: qua ſigna ſequendi
Falleret indeprenſus: & irremeabilis error.
Haud aliter Teucrum nati ueſtigia curſu
Impediunt: Texuntqꝫ fugas: & prælia ludo
Delphinū ſimiles: q per maria humida nando
Carpathiū: Libycūqꝫ ſecāt: luduntqꝫ ꝑ undas.
Hūc morē: hos curſus: atqꝫ hæc certamia prius
Aſcanius longam muris cum cingeret Albam
Rettulit: & Priſcos docuit celebrare Latinos:
Quo puer ipſe modo ſecū: quo Troia pubes
Albani docuere ſuos: hinc maxima porro
Accepit Roma: & patrium ſeruauit honorem.
Troiaqꝫ nunc pueri Troianū dicitur Agmen.
Hac celebrata tenus ſancto certamina Patri.

SER. Labyrinthus: locus apud cretam factus a Dædalo perplexis parietibus: ubi minotaurus incluſus eſt ex paſiphae & tauro genitus. ¶ Parietibus textum cæcis iter: hypallage eſt cæcum iter intextis parietibus. ¶ Ancipitem: dolum: perplexum errorem eundi ac redeundi. ¶ Frangeret: deciperet: falleret. Eſt autem uerſus Catulli ſic inquientis: Errabunda regens tenui ueſtigia filo Ne labyrintheis e flexibus egredientem Tecti fruſtaretur inobſeruabilis error. ¶ Impediunt: implicant: intexunt: quod eſt a ueſtibus tractum. ¶ Delphinum: aut uenit ab eo quod eſt delphin delphinis a delphine: aut delphinum pro delphinorum poſuit a delphinus delphini. ¶ Maria humida: Homerus υγρα κελευθα. ¶ Carpathium mare: inter ægyptum & rhodum ab inſula carpatho illic poſita. Nec mirandum duas eum poſuiſſe comparationes: quum & in ſecundo hoc fecerit: ut In ſegetem ueluti cum flamma furentibus auſtris Incidit: aut rapido montano gurgite torrens: & in Georgicis tres ponat comparationes: Frigidus: ut quondam ſiluis immurmurat auſter: Vt mare ſollicitum ſtridet refluentibus undis: Aeſtuat ut clauſis rapidus fornacibus ignis. ¶ Primus aſcanius: generis ordinem docet: ut in primo diximus. ¶ Rettulit: innouauit quod iam fecerat. ¶ Priſcos latinos: qui tenuerant loca: ubi alba eſt condita. ¶ Porro: poſt longum interuallum & eſt aduerbium temporis: eſt autem græcum πορρω. ¶ Troiaqꝫ nunc pueri: ut ait Suetonius Tranquillus ludus ipſe: quem uulgo pyrrhicam appellant troia uocatur: cuius expreſſit originem in libro de puerorum luſibus. ¶ Hac celebrata tenus: tmeſis eſt hactenus. & hic ſermo quantum ad artem ſpectat duas continet partes orationis ut hac pronomen ſit: tenus præpoſitio: ſicut pube tenus: & crurum tenus: ſed iam uſus obtinuit: ut pro una parte habeatur: ergo aduerbium eſt. Omnis enim pars orationis quum deſierit eſſe quod eſt: in aduerbium migrat: & eſt temporis. Nam hucuſqꝫ ſignificat.

CHRI. Labyrinthus: hoc ædificii genus portentoſiſſimum iure appellat: Plinius. Eſt enim ingentiſſimi diſpendii & nulli uſui neceſſarium. Ponit autem quatuor fuiſſe: primum in heracleo polite: quem Herodotus duodecimo regum qui ægypto ſimul imperarunt opus fuiſſe refert: & tria milia habitacula habuiſſe: mille quingenta ſupra terram & totidem ſubterranea. Demoteles regiam mocherudis fuiſſe dicit: lycias ſepulchrū meridis plures: Soli ſacrum eſſe extructum: Hinc Dædalus exemplar in eo quem in creta ædificauit ſumpſit: ſed illius centeſimam partem imitatus eſt: quæ itinerum ambages occurſuſqꝫ ac recurſus inexplicabiles continet crebris foribus inditis: ad fallendum occurſus redeundumqꝫ in errores eoſdem. Tertius fuit in lemno ſimilis illis columnis tantum centum quinquaginta memorabilior: Quarum in officina turbines ita librati pependerunt: ut puero circum agente tornarentur. Quartum Porſena cluſii rex ſibi fecit ſepulchri cauſa ſub urbe cluſio. de quo Varro ſepultus eſt ſub urbe cluſio: in quo loco monumentum reliquit lapide quadrato: ſingula latera pedum lata tricenum. Alta quinquagenum in quæ baſis quadrata intus labyrinthum inextricabilem: quo ſi quis properet ſine globo lini exitum inuenire nequeat Supra ad quadratum pyramides quinqꝫ ſunt: quatuor in angulis in medio una in imo latæ pedum ſeptuagenum quinum altæ centum quinquagenum ita faſtigiatæ: ut in ſummo orbis æneus & pegaſus unus omnibus ſit impoſitis ex quo pendeant excepta catenis tintinabula: quæ uento agitata longe reſonant: ſupra quem orbem aliæ quatuor Pyramides extant alte pedes centenum: ſupra quas uno ſolo quinqꝫ pyramides quarum altitudinem Varronem puduit ponere. Fabulæ etruſcæ eandem dicunt: quam totius operis Diodorus ſiculus: ſcribit de labyrintho ægyptio eſſe: qui illum a Mena rege ædificatum uelint: eſſe itide alios qui a Menditæ: alios qui a Barrone poſitū referant. ¶ Ancipitem dolum: errorem ex ambiguitate. ¶ Indeprenſus: pro indeprehenſibilis. ¶ Texunt fugas: ita fugiunt ita inexplicabiles connectendo curſus reddant. ¶ Delphinum: delphinus delphini & delphin delphinis. Velociſſimus omnium animalium delphinus eſt ocior uolucre: acrior telo. Tardatur tamen in feriendo quia non niſi reſupinus atqꝫ inuerſus ferire poteſt: quoniam multum infra roſtrum os illi e medio pene in uentre cum diutius ſpiritum continuerit: ueluti arcu emiſſus ad reſpirandum emicat. Parit catulos decem: nutrit uberibus. Fœtus infantia infirmos geſtat. Adultos diu comitatur. Viuit triginta annis Lingua illi contra naturam aquatilium mobilis & ſuillæ ſimilis. Pro uoce gemitus humano ſimilis. Dorſum repandum: Roſtrum ſimum: Qua de cauſa nomen ſymonis miro modo agnoſcunt maluntqꝫ ita appellari homini amiciſſimi ſunt: & muſica delectantur: huius rei & Arionis & multorum aliorum exempla narrat Plinius: Corio ueſtiuntur: ſed non cum pilis: ut uituli marini & hippotami.

¶SER. Hic primum:ſequetur enim Palinuri mors uel Miſeni:ideo mutata fortuna eſt. ¶ Irim de cælo miſit ſaturnia Iuno:ex magna parte ſeruat: ut Mercurius ad concordiam:Iris ad diſcordiã mittatur: unde & Iris dicta eſt quaſi ἔρις. Falſum eſt autem quod dicitur miniſtra eſſe tantum dearũ:quum & a Ioue plerunq; mittatur:ut Aeriam cælo quum Iuppiter irim Demittit germanæ haud mollia iuſſa ferentem:& bene Irim mittit quæ fit de nubibus quarum dea eſt Iuno. ¶ Ventoſq; aſpirat eunti:ut de Mercurio uoca Zephyros per mille coloribus arcum aut ſubaudi factum:aut antiptoſis eſt:mille colorum:hoc eſt multorum colorum. ¶ Nulli uiſa:ad ipſum rettulit numen: nam arcus ſemper uidetur:quem non Irim:ſed uiam iridis dixit alii celeritatis eſſe uolunt nulli uiſa:ut oculi conſequi non poſſint præfuga celeri. Sane notãdum etiam de iride arcum genere maſculino dicere Virgilius Catul. & alii genere fœminino ponunt:referentes ad originẽ: ſicut hæc arcus:& hæc catullus:& hæc gallus legim9. Imitationem græcorum ο και ηνυων : και ο και η αλεκτρυων dicunt. ¶ Conſpicit ingentem : quia ſupra ait:Vndiq; conueniuntur teucri. ¶ Deſertoſq; uidet portus:a uiris.ſ. ¶ In ſola : deſerta. Ter. Venit meditatus e ſolo loco. ¶ Acta:mutata η in a ſuperiori accentum damus:ut ελευη helena: νιρνη circa. Ergo quoniam & ακτη̄ græcum eſt: quum acta facit : penultima habere:debet accentum:ſed propter differẽtiam commutatur : ne non ſecreta & amœna littorum : ſed participialiter acta ſignificet. ¶ Aſpectant flentes heu:multi diſtingunt flẽtes heu: ut ſit miſerabiliter flentes:& a perſona dicatur poetæ:alii a mulieribus heu dictum accipiunt. ¶ Faciemq; deæ ueſtẽq; reponit : duo diuerſa uno ſermone concludit. ¶ Iſmarii dorycli: thraciæ. Iſmarus enim eſt mons thraciæ: & bene ſua dentis commendatur auctoritas. ¶ Ac ſic dardanidum ſe matribus infert:ſic aut mutato habitu:aut iſta dictura. ¶ O miſeræ:magna utitur arte perſuadendi ut non ex abrupto quod perſuadere uult dicat:ſed circunſtantiis illuc deſcendat. ¶ Exitio:non regno. ¶ Septima poſt troiæ excidium iam uertitur æſtas:atqui & Dido dixit:Nam te iam ſeptima portat Omnibus errantem terris & fluctibus æſtas : de qua re quidam hoc dicunt:q Aeneas apud carthaginem paucis diebus fuerit:Nam ait. Quum ſubito aſſurgens fluctu nimboſus orion:q oritur: ut Sal. dicit iuxta ſolis æſtiui pulſum. item ait:Dum pelago deſæuit hyems:& aquoſus orion:ut hyemem pro tempeſtate poſuerit. Secundum quod carthagini paucis fuit diebus:ſed illud occurrit: Nunc hyemem inter ſe luxu qua longa fouere:& hoc quidam ſic purgant ut dicant potuiſſe fieri ut intra anni metas:& ad africam ueniret & inde nauigauerit:ſed iſtis occurrit quod in primo ait:Septima æſtas:unde apparet hanc octauam fuiſſe:quod & ab Anchiſæ morte indicat impletus annus. Ergo conſtat quæſtionem hanc unam eſſe de inſolubilibus:quas non dubium eſt emendaturum fuiſſe Virgilium. ¶ Cum terras omnis:quia peragrauerat multa. ¶ Sideraq; emenſæ ferimur:aut tempeſtates:aut prouincias:quæ ſideribus ſubiacent : ut in Bucolicis Aethiopum uerſemus oues ſub ſidere cancri. ¶ Per mare magnum : procelloſum. Lucretius Suaue mari magno.

Hic primum Fortuna fidem mutata nouauit:
Dum uariis tumulo referunt ſolennia ludis:
Irim de Cælo miſit Saturnia Iuno
Iliacam ad claſſem: Ventoſq; aſpirat eunti
Multa monẽs:nec dũ ãtiquũ ex ſaturata dolo(rẽ.
Illa uiã celerans per mille coloribus Arcũ
Nulli uiſa cito decurrit tramite uirgo.
Conſpicit ingentẽ cõcurſum:& littora luſtrat:
Deſertoſq; uidet portus:claſſemq; relictam.
At procul in ſola ſecretæ Troades Acta
Amiſſum Anchiſen flebãt: cũctæq; profundũ
Pontũ aſpectabant flentes:heu tot uada feſſis
Et tantum ſupereſſe maris:uox omnibus una.
Vrbem orant:tedet Pelagi perferre laborem.
Ergo inter medias ſeſe haud ignara nocendi.
Coniicit:& faciemq; Deæ:ueſtemq; reponit.
Fit Beroe Iſmarii cõiux longæua Dorycli:
Cui genus:& quondam nomẽ:natiq; fuiſſent.
Ac ſic Dardanidũ mediam ſe matribus infert:
O miſeræ.quas nõ mãus inquit Achaica bello
Traxerit ad letũ patriæ ſub mœnibus: O gens
Infelix:cui te exitio Fortuna reſeruat?
Septima poſt Troiæ excidiũ iam uertit' æſtas:
Cũ freta:cũ Terras omneis:tot inhoſpita ſaxa
Sideraq; emẽſæ ferimur:dũ per Mare magnũ

¶CHRI. Fortuna mutata:ideſt fortuna innouata:ideſt alia facta mutauit fidem:in quo loco docet poeta nullam fidem habendam eſſe fortunæ:quia mobilis inſtabiliſq; ſemper eſt: & ſemper infida : ut recte monere uideatur:Seneca Nemo confidat nimium ſecundis:nemo deſperet meliora lapſis. ¶ Fortuna mutata nouauit fidem: ideſt mutauit fidem innouata quaſi alia effecta. ¶ Aſpirat: ſpirando imittit. Nam uenti ſpiritus ſunt & ſimul fauorem ſignificat:ut aſpirat primo fortuna labori. ¶ Pontum aſpectabant:tanquã exoſæ nauigationem & quæ dolerent & tantum nauigaſſe & tantum & adhuc eſſe nauigãdum. ¶ Vox omnibus una: Optimam captauit occaſionem claſſis incendendæ:cum omnes a nauigatione abhorrerent. ¶ Haud ignara: arguit a poſſibili. ¶ Faciẽ ueſtẽq; reponit:nõ.n.poterat induere formã Beroes:niſi ſuam prius deponeret : ideſt ſeorſum poneret. In eã aũt mulierẽ ſe uertit:q & pp uiri auctoritatẽ:& pp ætatẽ & ꝓpter natos fidem haberet. ¶ O miſeræ: idẽ locus eſt q fuit fœlix ante oẽs priameia uirgo Hoſtilẽ ad tumulũ iuſſã mori:q̃ta ergo eſt p̃ſens in fœlicitas cũ fuiſſent future fœlices ſi cæſæ in patria fuiſſent. Eſt aũt ꝓhœmiũ per inſinuationem. Hoc.n. id

agere uelle uidet:ut eaꝝ miſerias deploret:Neq; antea demonſtrat qd uelit:q̃ ni faciant illas infœliciſſimas futuras demonſtret.¶ Cui exitio.q.d.nullũ eſſe tã ſæuũ qđ illi ſatiſſacere uideat.¶ Septima: pathos a lõgitudine tẽporis:ut ſeptẽ illum perhibẽt totos ex ordine mẽſes.Item a difficultatibus:& periculis q̃ diutius ꝑpeſæ ſunt.

SER. Italiam ſequimur fugientem:ut Iam tandem Italiæ fugientis prendimus oras.Et re uera nullus ſequitur niſi quod fugit.¶ Voluimur: non nauigamus:quaſi inutilis & deſperata nauigatio ſicut in Terentio moues:at nihil pro moues.¶ Hic erycis fines:argumentum a facili.¶ Nequiq̃ qui:non proderant quum eſſent fatorum comites.¶ Infauſtas: mali hominis.¶ Nam mihi caſſandræ:non cui credere nõ debeant:ſed cui cum ſua pernicie nõ crediderãt: ¶ Iam tempus agi res:ideſt troiam fieri.¶ Mora prodigiis:ecce prodigium de bono:& argumentatur ad incendium nauium Aras ardere neptuni: quas ideo quatuor dicit:quia ſinguli duces ſingulas poſuerãt. Nam cõtrarium eſt:Numero deus impare gaudet. Alii dicunt a Cloantho poſitas: quas promiſerat ſe daturum.¶ Deus ipſe:cuius ſunt naues.¶ Infenſum ignem:ipſa infenſa.¶ Tot:aut multorum:aut ſupradictorum:ut Quinquaginta illi thalami.¶ Non beroe uobis:non eſt diſſuaſio: ut quidam putant: ſed magis hortatur perſuadendo numinis auctoritatẽ. ¶ Rhœteia:a rhœteo promontorio.¶ Diuini ſigna decoris:omnia colligit:quibus numina cognoſcuntur:ut Nanq; haud tibi uultus Mortalis:nec uox hominem ſonat:o dea certe.¶ Spiritus:odor:ut Comæ diuinum uertice odorem Spirauere.¶ Vel greſſus euntis:ut Et uera inceſſu patuit dea.¶ Primo ancipites:anteq̃ numen agnoſcerent.¶ Oculiſq; malignis: ipſæ malignæ.¶ Miſerum inter:aut magnum:ut Terentius.Eam miſere amat:aut miſerum: quo fiebãt miſeriores: quum eis regna negarentur.¶ Abiete pictas:uel in abiete pictas: & ſubaudi in: uel abiete: hoc eſt quæ erant de abiete.¶ Eumelus:latinus accẽtus eſt:tranſlato nomine in latinum.nam græce dicitur ευμελος:& diligens interpretatur.

CHRI. Fugientem:pathos a deſperatione futuri:ex quibus recte concluditur debere eas quærere ſedes.Ergo & incendere naues.¶ O patria: quam relinquimus:ut nouam inſtauremus.¶ Nequiquam: ſi ſedes:nobis paramus.¶ Hic erycis fines: non ſatis erat demonſtraſſe non eſſe nauigandum:niſi etiam probaret commode illic conſiſtere licere.¶ O patria & rapti:concitat maximam miſerationem huiuſcemodi ĩterpoſita exclamatio.¶ Quin agite:quod hactenus occultauerat nunc demum & cõfutatis quæ contra dici poterant:& confirmatis quæ in rem faciebant:audentius profert animis iam ex ſuperiori oratione ad id ſua ſponte inclinatis.¶ Nã mihi:confirmat ea quæ proponit uatis auctoritate: cuius uaticinia neglecta calamitatum cauſa fuerunt.¶ Hic:ubi ſumma adeſt facultas.¶ Nunc tẽpus:nec abeſt occaſio temporis.¶ En quatuor aræ:ut nõ ſolum ex hoc facultas oſtendatur:ſed etiam deorum indicetur uoluntate fieri poſſe.¶ Prima:non enim oratione ſolũ: ſed exemplo illas mouere uoluit.¶ Ardentes:non ex ira:ſed diuino ſplendore.¶ Qui ſpiritus:quæ animi uehementia.¶ Qui uultus:Nam in facie:illi apparet neſcio quid diuinum reliqui ægram.Recte ergo eius formam ſumpſit iris:quæ morbo abſutura illam ſimulationis arguere nõ poterat.¶ Primo ancipites:nam a principio q̃uis ſuaſæ eſſent tamen magnitudo facinoris abſterrebat:atq; etiam deſiderium fatalis terræ extinguebat ardentem cupiditatem in ſicilia quieſcendi.¶ Focis ignem:recte nã focus eſt ubi ignis fit.¶ Tranſtra per:anaſtrophe:ideſt per trãſtra.¶ Eumelus:accommodatum rei nomen:nam eumelus poteſt interpretari q recte curet.

Italiã ſequimur fugientẽ:& uoluimur undis.
Hic Erycis fines fraterni:atq; hoſpes Aceſtes
Quis ꝓhibet muros iacere: & dar̃ ciuib⁹ Vr-
O patria:& rapti nequiq̃ ex hoſte Pẽates.(bẽ:
Nulla ne iam Troiæ dicentur mœnia:nuſquã
Hectoreos amnes Xãthũ:& Simoẽta uidebo:
Quin agite:& mecũ ĩfauſtas exurite puppes:
Nam mihi Caſſandræ ꝑ ſomnũ Vatis imago
Ardentes dare uiſa faces:hic quærite Troiam:
Hic domus eſt inquit uobis:nũc tẽpus agi res:
Nec tantis mora prodigiis.En quatuor aræ
Neptuno:Deus ipſe faces:animũq; miniſtrat.
Hæc memorãs pria infenſum ui corripit ignẽ:
Sublataq; procul dextra connixa coruſcat:
Et iacit:arrectæ mentes:ſtupefactaq; corda
Iliadum:hic una e multis quæ maxima natu
Pirgo tot Priami natorum regia nutrix.
Non Beroe uobis:non hæc Rhœteia matres
Eſt Dorycli coniux:diuini ſigna decoris
Ardenteiſq; notate oculos:qui ſpiritus illi:
Quis uultus:uocis ue ſonus:uel greſſus eunti.
Ipſa egomet dudum Beroen digreſſa reliqui
Aegram:indignantem tali quod ſola careret
Munere:nec meritos Anchiſæ ĩferret honores.
Hæc effata.
At matres primo ancipites:oculiſq; malignis
Ambiguæ ſpectare rates miſerum inter amorẽ
Præſentis terræ:fatiſq; uocantia regna:
Cum Dea ſe paribus per Cælum ſuſtulit alis:
Ingentemq; fuga ſecuit ſub nubibus Arcum.
Tum uero attonitæ monſtris:actæq; furore
Conclamãt:rapiuntq; focis penetralibus ignẽ:
Pars ſpoliãt aras:frondem:ac uirgulta: faceſq;
Coniiciunt:furit immiſſis Volcanus habenis.
Tranſtra ꝑ & remos:& pictas Abiete puppes.
Nũcius Anchiſæ ad tumulũ:cuneoſq; Theatri
Incenſas perfert naues Eumelus:& ipſi
Reſpiciũt atram in nimbo uolitare fauillam.

¶SER. Caſtra:ut Nos caſtra mouemus.¶Magiſtri:cuſtodes.Terentius:Me filiis relinquunt quaſi magiſtrum.¶Quis furor iſte nouus:quaſi ad furentes loquitur:unde ne tunc quidem agnitus: quum dixiſſet: En ego ueſter aſcanius:galeam proiecit inanem.¶Nouus:autem eſt magnus:aut inopinatus.¶Quo tenditis:ideſt quid habetis intentionis.¶Veſtras ſpes uritis:nauibus enim ad regna tendebant.¶Inanem:concauam: ſine capite.¶Ludo:per ludū.¶Excuſſaq; pectora Iuno eſt:furoris cauſa:non furor:iccirco quia furor deſierat.¶Vdo ſub robore:uicino aquis.¶Stuppa:ſecundum antiquam orthographiam:Nam ſtupa dicta eſt a ſtipando:abuſiue etiam linum dicimus.¶Tardum:denſum:craſſum:nam ignem ſolet fumus præire: unde tardum addidit.¶Corpore:nauium:ut Diſiice corpora ponto.¶Deſcendit peſtis:incendium more ſuo:& declamauit per contrarium:Nam ignis ſuperiora ſemper petit.¶Flumina ꝓſunt:uis aquæ.¶Humeris abſcindere ueſtem:Notant quidam ꝙ Aeneas damnum quatuor nauium impatienter doleat: ſed magis illud conſiderandum eſt quod ait ſupra Aſcanius:Veſtras ſpes uritis:ut damnum non doleat:ſed ſpem nauigationis ereptam.¶Iuppiter omnipotens: figuratis agit coloribus:nec enim re uera hoc agit ut pereat:ſed ut reſtinguatur incendium:bene ſi ubiq; interponit.hic enim eſt optimus ductus:qui agentis uoluntatem latenter oſtendit.¶Exoſus: antiqui dicebant odi & oſus ſum:hinc eſt exoſus:quo utimur:licet iam oſus ſum nō dicamus.¶Ad unum:nullo excepto.¶Siquid pietas antiqua:aut ſi tibi cara pietas præſtat aliquid humanis laboribus:aut ſiquid meremur propter pietatis cultum:ut Parce pio generi: hoc ipſum re munera: aut certe quod eſt melius: ſi uel reſpicit res humanas pietas: quæ de terris olim receſſit.¶Res eripe leto: acyrologia eſt: ideſt in proprietas ſermonis:non enim lectum dicitur niſi de uiuentibus animalibus.

Primus & Aſcāius curſuſq; ut lætus equeſtres
Ducebat:ſic acer equo turbata petiuit
Caſtra:nec exanimes poſſunt retiere magiſtri.
Quis furor iſte nouꝰ quo nūc:quo tēditis īqt
Heu miſeræ Ciues?nō hoſtē:inimicaq; caſtra
Argiuom:ueſtras ſpes uritis:en ego ueſter
Aſcanius:Galeam ante pedes proiecit inanem:
Qua Ludo indutus belli ſimulacra ciebat.
Accelerat ſimul Aeneas:ſimul agmīa Teucrū.
Aſt illæ diuerſa metu per littora paſſim
Diffugiunt:ſiluaſq;:& ſicubi concaua furtim
Saxa petunt.piget incepti:luciſq;:ſuoſq;
Mutatæ agnoſcunt.excuſſaq; pectore Iuno ē:
Sed non iccirco flammæ:atq; incendia uires
Indomitas poſuere:Vdo ſub robore uiuit
Stuppa uomēs tardū fumum:lētuſq; Carinas
Eſt uapor:& toto deſcendit corpore peſtis.
Nec uires Heroum:infuſaq; flumina proſunt.
Tum pius Aeneas humeris abſcindere ueſtē:
Auxilioq; uocare Deos:& tendere palmas:
Iuppiter Omnipotens ſi nondū exoſus ad unū
Troianos:ſi quid pietas antiqua labores
Reſpicit humanos:Da flammā euadere claſſi
Nūc Pater:& tenues Teucrum res eripe læto:

¶DONA. Iuppiter omnipotens: amplexus eſt omnia quæ pro malorum neceſſitate fuerant poſtulanda.¶Iuppiter:hoc ſolum ſatis eſt ad auxiliādum.¶Omnipotens:ut non ſolum præſtandi habeat potētiam:ſed etiam difficilia poſſit remouere:ſed quoniam non ſatis eſt poſſe niſi etiam uelit addidit ſi nō omnes ad unum odiſti: ideſt niſi me quoq; odiſti: Addit etiam commiſerationem ponens egeſtatis anguſtias.Poſtremo ponit meritum poſtulantis & plenum auxilium dantis.

¶CHRI. Lætus:uelox & recte primus aſcanius:nam & in equo erat & ad eum præter cæteros ea res pertinebat.¶Nouus:magnus uel ſine exemplo:ꝙ in mulieres tanta uenerit amentia:ut ſuas naues urant.¶Aſt ille: non diſcedit ab ingenio muliebri:quæ ſi per furorem in audaciā proruperint deprehenſæ fuga ſibi conſulunt: & latibula nullo delectu habito metu & pudore ſibi omnino quæritant.¶Mutatæ:nam relictę a furore in ſanam mentem redierant.¶Sed non iccirco:admonet diligenter animaduertendum anteaꝗ quicquam agere incipiamus:nam quæ facta ſunt pn͠ia infecta redere non poſſumus.¶Eſt:conſumit:ut eſt mollis flamma medulas.¶Vires heroum & infuſa flumina:ideſt tanta uis aquæ quanta heroica uirtute infundi poſſet: quæ inſtar fluminis erant.¶Humeris abſcindere ueſtem:Ergo animi deſperatione agebatur: ſed non mirandum.Nam cum conſtitutus eſſet in eo genere uirtutum quæ purgatoriæ ſunt nondum ad id robur peruenerat: ut tam ſæuæ poſſet obſiſtere fortunæ:quod earum eſt uirtutum quæ ſunt animi iam purgati:ut nos latius in diſputationibus noſtris camaldulenſibus diximus.¶Iuppiter omnipotens:oratio eſt in genere deliberatiuo: in qua cum petat primo oſtendit facilitatem rei:nam omnipotenti Ioui nihil difficile fit:Deinde oſtendit rem honeſtam.Pertinet enim ad diuinam clementiam cum res amplæ in anguſtias redactę ſunt illarum miſereri: qui locus non ſolum honeſtatem oſtendit:ſed ſummam quoq; concitat commiſerationem.¶Si nondum: quaſi dicat niſi das euadere flammam:uideberis exoſus omnes troianos:& non uidebitur eſſe pietas humanis laboribus:quod non eſt diuinæ clementiæ.¶Tenues:quaſi dicat ex quibus ſi aliquid demitur nihil iam截 ſupereſſe uidebitur.Satis enim iam puniſti:ſi ex tam magnis ita tenues reddite ſunt ergo ne ſæui: quia non meruimus puniri:uel ſi meruimus:ſatis amplas iam pœnas dedimus ad huiuſcemodi tenuitatem redacti.¶Pater: quaſi dicat omnibus communis:& ad quem omnium cura pertinet.

Vel tu quod ſupereſt infeſto fulmine morti
Si mereor:dimitte:tuaq; hic obrue dextra.
Vix hæc ediderat:cum effuſis imbribus atra
Tēpeſtas ſine more furit: tonitruq; tremiſcūt
Ardua terrarum:& campi:ruit æthere toto
Turbidus iber aq̄:dēſiſq; nigerrimus auſtris:
Implenturq; ſuper puppes: ſemuſta madeſcūt
Robora:reſtinctus donec uapor oīs: & omnes
Quatuor amiſſis:ſeruatæ a peſte carinæ.
Ad pater æneas caſu concuſſus acerbo
Nunc hunc ingentes:nunc illuc pectore curas
Mutabat:uerſans ſiculis ne reſideret aruis
Oblitus fatorum:italas ne capeſſeret oras.
Tum ſenior nautes:unum tritonia pallas
Quem docuit:multaq; inſignē reddidit arte.
Hæc reſponſa dabat:uel quæ portenderit ira
Magna deum:uel quæ fatorū poſceret ordo.
Iſque his æneam ſolatus uocibus infit.
Nate dea quo fata trahūt: retrahūtq; ſeqmur
Quicqd erit.ſupanda oīs fortuna ferendo eſt.
Eſt tibi dardanius diuinæ ſtirpis aceſtes.
Hunc cape cōſiliis ſociū:& cōiunge uolentem.
Huic trade amiſſis ſuperāt q nauibus: & quos
Perteſum magni incæpti:rerūq; tuarū eſt:
Longeuoſq; ſenes:ac feſſas æquore matres:
Et quicquid tecū inualidum:metuēſq; picli eſt
Delige:& his habeant terris ſine mœnia feſſi.
Vrbem appellabunt permiſſo noie aceſtam.
Talibus incenſus dictis ſenioris amici:
Tum uero in curas animū diducitur omneis:
Et nox atra polum bigis ſubuecta tenebat.

¶SER. Quod ſupereſt:ideſt quod congrue ſequitur.¶ Sine more:ſine exemplo.¶ Tonitruq; tremiſcūt:ablatiuus hic in certus eſt utrū a neutro indeclinabili ueniat hoc tonitru:ut hoc cornu nam inde eſt:Fractæq; tonitrua nubis:ut cornua:an a maſculino ſecundum quartā declinationē hinc enim eſt:Tonitrus agis & mea fulmina torques.¶ Ardua terrarū:periphraſis mōtiū ꝑ circuitionem ut cādida uenit auis longis inuiſa colubris.¶ Aethere toto:pro aere poſuit cum aer inferior ſit:æther.i.ignis ſuperior.¶ Madeſcunt robora:aut humectantur:aut reſoluuntur in cinerem:quod naturale eſt poſt icendium.¶ Fatorum:oraculorum.¶ Tum ſenior nautes:bene daturū cōſilium:& ab ætate & a prudentia:& a religione commendat:quod autem dixit: Pallas quem docuit:propter illud quod ſupra diximus fingitur:quia ipe Romam palladium detulit:unde nautiorū familia Mineruæ ſacra retinebat: quod etiam Varro dicit in libris quos de familiis troiāis ſcripſit.¶ Vnum:præcipuum.¶ Tritonia pallas:pro uno proprio duo antonomaſia poſuit.¶ Reddidit arte:uirtute ἀπὸ τῆς ἀρετῆς.¶ Reſponſa dabat:laus cōſilii: cū conſilium diuinis comparat reſpōſis.¶ Vel quæ portēderit ira Magna deum:ideſt Iuno & alibi: Cæleſtū uis magna iubet.¶ Solatus uocibus infit: ſolatur:& īfit.Nam ſolans debuit dicere:ſicut ſequens eius indicat cōſolatio.¶ Quicquid erit: ut alibi: Fuerit quodcūq; fatebor.¶ Ferendo eſt:dum fertur.modus gerūdii eſt a paſſiuo.¶ Eſt tibi:iam hoc cōſilium eſt.¶ Diuinæ ſtirpis:propter Dardanum:a Crimniſo fluuio.¶ Volentem:uoliturū:nam uelle habebit: non iam uult.¶ Superant:ſuperſunt:ſuperfluūt: Dicit autem non tantum debiles:ſed etiam nolentes iuuenes:unde ſequitur:Longæuoſq; ſenes: nec enim adderetq;:niſi ſupra iuuenes dixiſſet.Item expreſſi9: Et quicqd tecum inualidum eſt: metuenſq; pericli.¶ Perteſum magni incepti compoſitū pro ſimplici proteſum qd uſus non obtinet:ut ſit non perteſū thalami tædæq; fuiſſet.¶ Permiſſo nomine: ab Aceſte ſcilicet. Dicta autem Aceſta deinde Segeſta. ¶ Tū uero: Nam & ante cogitauerat:ut Pectorē curas mutabat uerſās.¶ Animum diducitur:græca figura:ut Mētem læſus.¶ Et nox atra polum:quaſi maior cauſa cogitatiōis: ut Et ſub noctem cura recurſat: unde græce nox dicitur εὐφρονη quia ſubtilius homo ſapiat q̃ interdiu.¶ Bigis: proprie modo. Bigis enim melius plurali utimur quam ſingulari: ideo Rorifera gelidum tenuauerat aera biga: abuſiue dixit Statius. Bigæ autem a binis iugis dictæ præcipue: autem luna diciture habere bigas nocti præeſt: cui duplex eſt proprietas creſcendi & decreſcendi.

¶DONA. Senior: & ætate & arte a Pallade accepta meruerat audiri.Eſt autem ſuæ ſententiæ conſona illa Terentiana:Quando id fieri non poteſt quod uis:id uelis quod poſſis.

¶CHRI. Vel tu:nam auctor pœne eam leuiorem facit.¶ Quod ſupereſt:quaſi dicat illud exiguū quod reſtat.¶ Vix hæc edide:oſtendit q̃ acceptus diis eſſet:cum tam ſubito eius ſint exaudite præces.¶ Effuſis imbribus:imbres:enim uehementiores ſunt q̃ pluuiæ.Præterea erant effuſi.¶ Quo fata trahūt:nam quæ mutari non poſſunt:ſi illis cedendo æquo animo feramus:minus non affligunt. Nam ut eſt apud Horatium Leuius fit patiētia quicquid corrigere eſt nefas.Et arguit a facili & ab honeſto & a tuto.Facile eſt.n. urbē condere in regione ubi & cognatus & liberalis princeps regnet: honeſteq; ac tuto illi ii qui relinquuntur creduntur. Fit etiam ſine ſuo damno: cum illis exoneretur: qui aut ſenectute debiles ſint aut naturali ignauia omni uirilitate careant. ¶ Inualidum: ad corpus referas. ¶ Metuens: ad animum hoc ſpectat. Ergo reliquam illos quibus neque corporis: neque animi uires ſufficiunt. ¶ Tum uero: nam quāuis hæc ita eſſent ut dicebat nautes tamen magnanimus uir nihil magis cupiebat quam omnes ſuos incolumes in italiam tranſuehere:Ergo hinc neceſſitas illinc excellentia rei illum diſtrahebant.Fuit ergo opus ad conſilium dandum eo in quo maior eſſet auctoritas.

¶SER. Cælo facies delapſa parentis:aut ſecundum quod ſupradiximus:quia animæ cælum tenent:ſimulacra uero apud īferos ſunt:aut ad errorem pertinet ſomnii.Nam & uiſa ait:aut certe a Ioue miſſam poteſtatem aliquam:quæ ſe in anchiſæ conuerteret uultum.Nam & ipſe dicit Imperio Iouis huc uenio:& infert Elyſiūq; colo.¶Chare magis:pro carior:bene autem addidit Dum uita manebat. Nulla enim eſt uita poſt mortem. ¶Imperio Iouis:ab auctoritate:ut Ipſe deum tibi me claro demittit olympo Regnator.¶Nautes dat ſenior:ut ſolet iiſdem uſus eſt ſermonibus:nam ait Tunc ſenior nautes.¶Atq; aſpera cultu:quod in nono altius exequitur:Natos ad flumina primum Deferimus.¶Debellanda tibi:bene uictoriam non bella ſola prædicit in quibus eſſe poterat terror.¶Auerna alta : ut gargarus gargara:& tartarus tartara.¶Nō me impia nāq;: propter facilitatem.¶Amœna:loca ſunt ſolius uoluptatis plena quaſi amunia:unde nullus fructus exoluitur:unde nil præſtantes immunes uocamus.¶Piorum cōſilia elyſiumq; colo:Elyſium eſt ubi piorum animæ habitant : poſt corporis animæq; diſcretionem:unde & interitus dicitur res inter animam & corpus ueniēs ergo elyſium απο της λυσεως: nam & ſic diffinitur mors ψυχης:και σωματος λυσις. Quod ſecūdum poetas in medio inferorum eſt ſuis felicitatibus plenum:ut Solemq; ſuum ſua ſidera norunt.Secundum philoſophos elyſium eſt inſulæ fortunatæ quas μακαρων νησους uocant:quas ait Saluſtius inclytas eſſe Homeri carminibus: quarum deſcriptiōem Pius commētator dicit eſſe ſublatam: ſecundum theologos circa lunarem circulum: ubi aer purior eſt:unde ait ipſe Virgilius: Aeris in campis. Item Lucanus quaq; pater terras inter lunæq; meatus ſemi dei manus habitant quos ignea uirtus: innocuos uita patientes ætheris imi fecit:& æternos animam collegit in orbes.Non illuc auro poſiti nec thure ſepulti Perueniunt: caſta ſibylla: caſta dicitur propter fabulam quæ eſt apud Ouidium libro .xiii. metamorph. quia noluit Apollini cōſentire.¶Tum genus omne tuum:& quæ dentur mœnia diſces:hæ ſunt cauſæ propter quas Aeneas deſcendit ad inferos generis agnitio & ciuitatis nomen: quod ei nullus unq̄ prædixerat:ſed ſolus indicat pater. Latet enim ut ſupra diximus uerum urbis nomen:unde ei pater quaſi pro myſterio & affectiōe ait: Illa inclyta roma. ¶Torquet medios nox humida curſus : Et me ſæuus equis oriēs afflauit anhelis:dies eſt plenus:qui habet horas uiginti quatuor.Nam & nox.pars diei eſt.Dicimus autem diem a parte meliore: unde & uſus eſt:ut ſine commemoratione noctis numerum dicamus dierum:hic autem dies ſecundum ægyptios inchoat ab occaſu ſolis:ſecundum perſas ab ortu ſolis : ſecundū etruſcos & atheniēſes a ſexta hora diei.ſecundum Romanos a media nocte:& hos nunc ſecutus ait:Medios curſus nox humida torquet.Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis:hæc autem plene exequitur & Cicero in auguralibus:& Aulus Gellius in libris noctium atticarum:hoc etiam illa res iuris indicat: quod quum tribunum plebis abnoctare ab urbe nō liceret:licebat tamē exire poſt noctem mediam:& ante mediam reuerti.¶Sæuus oriens:ſol cuius lux eſt umbris inimica:unde Lucanus Et medio ferit axe diem. Eſt autem phyſicum: Nam pereunt umbræ ſolis aduentu.¶Aeneas quo deinde ruis?ordo eſt. Aeneas deinde quo ruis? ¶Quem fugis? quaſi ignorans rationem qua fugeret.¶Farre pio:uel quia exinde ſacrificabāt:uel quia mos fui: apud maiores: ut diuinum ignem farre ſeruarent:quia ſi duraſſet in alterum diem eum aptum agendis rebus ſignificabatur. ¶Canæ:aut antiquæ:aut propter ignis fauillas.

Viſa dehinc Cælo facies delapſa parentis
Anchiſæ ſubito taleis effundere uoces.
Nate mihi uita quondam:dum uita manebat
Chare magis:nate Iliacis exercite fatis:
Imperio Iouis huc uenio:qui claſſibus ignem
Depulit:& Cælo tandem miſeratus ab alto eſt:
Conſiliis pare:quæ nunc pulcherrima Nautes
Dat ſenior.lectos Iuuenes fortiſſima corda
Defer in Italiam:gens dura:atq; aſpera cultu
Debellanda tibi Latio eſt:Ditis tamen ante
Infernas accede domos:& Auerna per alta
Congreſſus pete Nate meos:nō me impia nāq;
Tartara hēnt:triſtes ue ūbræ:ſed amœna Piorꝝ
Concilia:Elyſiumq; colo:huc caſta Sibylla
Nigrantum multo pecudū te ſanguine ducet.
Tū genꝰ omne tuū:& quæ dent̄ mœnia diſces:
Iāq; uale:torquet medios Nox hūida curſus:
Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis.
Dixerat:& tenueis fugit ceu fumus in auras.
Aeneas quo deinde ruis? quo proripis inquit
Quem fugis? aut quis te nr̄is cōplexibꝰ arcet?
Hæc memorās:cinerē:& ſopitos ſuſcitat ignes
Pergameumq; larē:& canæ penetralia Veſtæ
Farre pio:& plena ſupplex ueneratur Acerra:

¶CHRI. Facies:prima ex tribus Seruii expoſitionibus magis placet:Et elyſium intelligens in circulo lunari.¶Fortiſſima corda:gens dura:propterea oſtendit eſſe relinquendos imbelles: quoniam non ſine magnis bellis in Italia conſiſtere liceat. ¶Nigrātum:quia inferis nigra hoſtia conuenit:ut ſuperis alba.¶Fumus in auras:nam fumus in aerem aſcendens euaneſcit.¶Quem fugis : quaſi dicat non decet patrem filium fugere. ¶Quis:quaſi dicat tam crudelis.¶Canæ:antiquæ:uel alluſit ad extinctum cinerem. ¶Acerra:in ſingulari numero arcula thuraria eſt:in plurali nomen urbis:ut Et uacuis non æquus acerris.¶Socios:ſecundum morem Romanum:nam conſules omnia referebant ad ſenatum.Et Iouis in primis præfert illud eſſe imperium Iouis:ut fidem ex auctoritate facias.¶Haud mora:quis enim recte conſilio:& a Ioue proficiſcenti aduerſaretur: ſed de conſilio altius repetam:Mens hominis triplex eſt qua contemplamur:qua agimus : & qua efficimus. A prima ſi diuina perſcrutemur: nāciſcimur ſapientiā:quæ eſt diuinaꝝ rerū cognitio:ſi autem ea quæ ſunt ſecū/

dum naturæ ordinẽ inquirimus:euentum ac principiorum naturaliũ conſequimur cognitionem: & illam ſci
entiam hanc intelligentiam nominant. Ab altera uero.i.ab ea quæ agit quoniam curam capit rerum agenda/
rum:acquirimus prudentiam q̄ & Pla. & Ariſto.habitum diffiniunt rerum rationabiliter agendarum. Huic
Ariſto.in ſexto de moribus q̄tuor adiũgit uirtutes bonã cõſultationẽ ſolertiã ſagacitatẽ & ſniam:nã ut hic idẽ
philoſophus in ſeptimo eius libri quẽ de rep.ſcripſit duo ſunt qbus cõmẽdatio recte agẽdi cõſiſtit. Nã & finem
quo oĩa referamus ꝓuidere nos oportet:& oẽs q̄ ad illũ ferũt rõnes recte iueniamus. Quapropter & iis q̄ circa
Conſilium uirtute intellectuæ

finẽ uerſant̃ & iis q̄ ad finẽ ducũt idiget prudẽtia. Ergo ĩ primis cõſultationẽ:iudiciũ & electionẽ deſiderat:cõ/
ſiliũ ãt ẽ eorũ q̄ ad finẽ ferũt:ĩq̄ſitio:Huius triplex ẽ officiũ:primũ.n.ꝑquirẽdũ ẽ an aliq̄ uiæ ſint q̄ ad eũ quẽ no/
bis iã ꝓpoſuimus finẽ ducãt. Deĩde ſi ſint quot illæ ſint. Poſtremo ſi una plures ue ĩuẽtæ fuerit quo pacto illis
uti ualeamus. Atq; hoc totũ deliberatiõis eẽ uolũt:his ãt ita cõq̄ſitis diſceptãdũ erit utra potius ſi duæ ſint : an
ſi plures:q̄ potiſſimũ ex illis aptior honeſtior ue aut utilior ſit:qđ iudicii ẽ. Poſt hæc ãt iã aptiſſima ĩuẽta Inſur
git electio q̄ eſt eorũ q̄ ad finẽ faciũt cõſulta appetitio:nec illud ꝓtereundũ:nã qa huiuſcemodi & bona & mala
eẽ poſſunt:oportet quoſdã eẽ habitus:qui oĩa ad bonũ honeſtũq; dirigãt. Cõſultatio itaq; dirigit̃ bona cõſulta
tiõe & ſolertia:Bene cõſulere ẽ hõeſta uia ad finẽ rectũ cõmode ꝑducere. Sollertia eſt earũ uiarũ promptiſſima
adĩuẽtio. Iudiciũ rectũ abſolutũq; reddit̃ ſagacitate ac ſentẽtia. Sagacitas ẽ rectũ prõptũq; iudiciũ Sentẽtia autẽ
eſt iudiciũ boni & æq Et ſagacitas qdẽ in iis quæ a legibus inſtituta ſunt uerſatur : & ſumma utit̃ celeritate &
acumine in iudicãdo. Sagire.n.acute calideq; ſentire. Hinc odoriſeuos canes ſagaces appellamus. Sẽtẽtia ãt illa ẽ
uirtus:q̄ & ſapimus & uolumus in iis q̄ ad æqtatẽ pertinẽt prudẽter clemẽter ac leniter iudicare:qđ ad æqui/
tatẽ & ſententiã pertinet. Hæc paulo explicatius poſui:ut cuius uirtutis pars ſit conſiliũ intelligeres.

Extemplo ſocios:primumq; accerſit Aceſtem:
Et Iouis imperium:& chari præcepta parentis
Edocet:& quæ nunc animo ſententia conſtet.
Haud mora conſiliis:nec iuſſa recuſat Aceſtes:
Trãſcribunt urbi matres:Populumq; uolentẽ.
Deponunt animos nil magnæ laudis egẽtes:
Ipſi tranſtra nouant:flãmiſq; ambeſa reponũt
Robora nauigiis:aptant remoſq;: rudenteſq;
Exigui numero:ſed bello uiuida Virtus.
Interea Aeneas urbem deſignat aratro:
Sortiturq; domos:hoc Iliũ : & hæc loca Troiæ
Eſſe iubet:gaudet regno Troianus Aceſtes:
Indicitq; forum:& Patribus dat iura uocatis.
Tunc uicina aſtris:Erycino in uertice ſedes
Fundatur Veneri Idaliæ : tumuloq; ſacerdos:
Et lucus late ſacer additur Anchiſæo.
Iamq; dies epulata nouem gens omnis:& aris
Factus honos:placidi ſtrauerũt æquora Vẽti.
Creber & aſpirans rurſus uocat Auſter in altũ:
Exoritur procurua ingens per littora fletus.
Complexi iter ſe Noctemq;:Diemq; morant̃.
Ipſæ iam matres:ipſi quibus aſpera quondam
Viſa maris facies:& non tolerabile numen

¶SER. Primũ:prĩcipẽ. ¶ Acerra.i.arca thuralis:id
qđ ꝯtĩet ꝓ eo qđ cõtinet. ¶ Haud mora:hoc ẽ qđ ait.
Et cõiũge uolẽtẽ. ¶ Nec iuſſa:uolũtatẽ:ut ſupra:Infan
dũ regina iubes renouare dolorẽ:aut certe q̄ Iuppiter
iuſſerat. ¶ Trãſcribũt urbi mr̃es:Romani moris uer/
bũ ẽ:trãſcripti.n.ĩ colonias deducebant̃. ¶ Vrbi:ad ur
bẽ. ¶ Deponũt:q̄ſi de nauibus. ¶ Aĩos nil magnæ lau
dis eg.aut Aeneas depõit eos q̄ nulla gloriæ cupidita
te tãguntur: Aut ii q erãt trãſcripti.i.mr̃es & uolẽtiũ
multitudo đponũt aĩos.i.ſũmittũt iertiæ. ¶ Robora
nauigiis: melius ſic diſtinguit̃. ¶ Exigui nũero.ſ.b.u.
uirt⁹:trãſit ad rẽ a nũero. ¶ Vrbẽ deſignat aratro:quẽ
Cato in originibus dicit morem fuiſſe Conditores
enim ciuitatis taurũ ĩ dextrã uaccã intrinſecus iunge
bant:& incincti ritu ſabino.i.togæ parte caput uelati
parte ſuccĩcti tenebãt ſtiuã ĩcuruã:ut glebæ oẽs ĩtrĩſe
cus euaderẽt:Et ita ſulco ducto loca murorũ deſigna
bãt:& aratrũ ſuſpẽdẽtes circa loca portarũ:uñ territo
riũ dictũ ẽ q̄ſi terribouiũ:tritu bob⁹ & aratro: regno
troianus aceſtes:ſuo nomine.n.fuerat ciuitas appella
ta. ¶ Indicitq; forũ.i.tẽpus & locũ deſignat agendorũ
negociorũ:q cõuẽtus uocat̃. Indicit ãt uerbũ iuris eſt:
& ꝑ hoc potẽtẽ uult ſignificare ciuitatẽ. ¶ Et patrib⁹
dat iura.u.dat cõdẽdi iuris poteſtatẽ his quos appella
uerat pr̃es:aut certe uocatis patribus iura diſtribuit.
hi ãt ut Sal.dicit:uel ætate uel curæ ſimilitudine pr̃es
appellati ſt̃. Sẽatores ãt:ut alii a ſenecta ætate:ut græci
γερουσιαν dĩit απο του γηρως alii a ſinẽdo dictos
accipiũt. Ipſi.n.agẽdi facultatẽ dabãt ꝑ ſenat⁹ cõſultũ.
¶ Idaliæ:cypriæ. ¶ Sacerdos:alii ad tumulũ:alii uerſo
ordine ad tẽplũ referũt:ut lucus tãtũ tumulo det̃ An
chiſæ:ut Inducite fontib⁹ umbras Paſtores : nemora
.n.aptabãt ſepulchris:ut ĩ amœnitate aĩæ forent poſt
uitã. ¶ Viſa maris.ſ.ut Me ne ſalis placidi uultũ: uult autem iſtos aſpectum quoq; maris horrere.
¶DONA. Patribus dat iura uocatis: Hoc ad æneam refert̃:ad quẽ redit poſt expletã Aceſte beniuolentiã.
¶CHRI. Trãſcribũt:triumuiri.n.crebãt̃ apud Ro.q ciues q trãſcripti eẽnt ĩ colõias deducerẽt. ¶ Trãſtra no
uãt: nã q̄uis q̄tuor dũtaxat exuſtæ eẽnt naues:tamẽ pluriæ ex aliis reſtabãt uitiatæ. ¶ Reponũt.a.r.uel iterũ po
Nais Nauigium

nũt robora q̄ ſint ambeſorũ loco uel dolẽt ambeſa & deĩde rurſus ponũt. ¶ Nauigiis:nauẽ cũ dicius:ſpẽm põi/
mus. Nauigiũ ãt genus eſt:nã oẽ quo nauigamus nauigiũ eſt. ¶ Sortiturq;:nũc ſorte diſtribuit : alias ſortiri eſt
per ſortẽ accipere:ut eſt Scipio ſortitus eſt africam. ¶ Indicitq; fo.indicit dies qbus foro utant̃.i.ius dicat̃. ¶ Pla/
cidi ſtrauerũt æquora uenti:ita placidi flabant:ut nõ in fluctus æquor erigerent:ſed ſtratũ æquatũq; redderẽt.
¶ Aſpirans:ut ſpirãs:ut fauorẽ nõ incõmodũ afferret. ¶ Exorit̃:nã & ſi nauigationẽ exoſi in ſicilia relinq pate/
rent̃:tamẽ duriſſimũ erat a ſuis diſiungi. Ergo & qui ituri & manſuri erãt diuortium hoc grauiter ferebant.

Ire uolunt:omnemq; fugæ perferre laborem.
Quos bonus Aeneas dictis ſolatur amicis:
Et conſanguineo lachrymās cōmēdat Aceſtæ.
Treis Eryci uitulos:& Tempeſtatibus Agnam
Cædere deinde iubet:ſoluiq; ex ordine funes.
Ipſe caput tonſæ foliis euinctus Oliuæ
Stās procul in prora paterā tenet:extaq; ſalſos
Porricit in fluctus:ac uina liquentia fundit.
Proſequitur ſurgens a Puppi Ventus eunteis.
Certatim ſocii feriunt mare:& æquora uerrūt.
At Venus interea Neptunum exercita curis
Alloquitur:taleiſq; effundit pectore queſtus.
Iunonis grauis ira:& inexſaturabile pectus
Cogunt me Neptune preces deſcēdere in oēs:
Quam nec longa dies:Pietas nec mitigat ulla:
Nec Iouis imperio:fatis ue infracta quieſcit.
Nō media de gente Phrygū exediſſe nefandis
Vrbem odiis ſatis eſt:nec pœnā traſſe p oēm:
Relliquias Troiæ cineres:atq; oſſa peremptæ
Inſequitur:cauſas tanti ſciat illa furoris.
Ipſe mihi nuper Libycis tu teſtis in undis:
Quam molem ſubito excierit:maria oia Cælo
Miſcuit Aeoliis nequiq̄ freta procellis:
In regnis hoc auſa tuis.

¶SER. Fugæ:profectionis.¶ Eryci:& tempeſtatibus:bene iunxit:procellæ enim aut de fluminibus: aut de montibus quas περιπνοιας dicuntur.¶ Soluiq; ex ordine funem:ordo eſt iubet cædere ex ordine.i. rite peragi ſacrificium:& ſic ſolui funem:ſic in ſeptimo : Phrygiamq; ex ordine matrem Inuocat : ideſt rite.¶ Tonſæ oliuæ:comptæ minutis foliis.¶ Procul in prora.i.in parte extrema.¶ Effundit pectore:hoc eſt cum dolore: ut Fūditq; p̄ces rex pectore ab imo.¶ Preces deſcēdere in oēs:ſi quid inuidiæ eſt in humilimis precibus imputandū eſt Iunoni.Nā omnes dicendo etiam humiles ſignificat:unde ait etiam deſcendere.¶ Quā nec longa dies:ideſt tēpus de quo licet melius fœminino genere dicamus tamen etiam maſculino dicimus. Nam de certo die maſculino tantum utēdum eſt.¶ Pietas nec mitigat: aut troianorum:qui pii ſunt:aut certe propter illud: Iunoni argiuæ iuſſos adolemus honores: quaſi quæ nec ſacrificiis placaret.¶ Infracta:ualde fracta:ut Turnus ut infractos aduerſo marte latinos.Media de gēte:ideſt totius gentis potētem.¶ Exediſſe: muliebriter dictum.Nam ide eſt quod ſequitur. Cineres atq; oſſa peremptæ.Sāe edo habet & rectam ſed antiquā declinationem:ut edo edis edit:& anomalam ut edo es eſt:quarum ſecunda & tertia perſonæ longæ ſunt: propter differentiam ſum es eſt.Edit autem in præterito producit e ut legit.¶ Cauſas tāti ſciat illa furoris: bene ſupprimit.Cōtra ipſam.n.ſunt quæ Iuno exequtur in decimo:ut Mę duce Dardanius ſpartam expugnauit adulter.¶ Quā molem:ut Tantas audetis tollere moles.¶ Nequiq̄:aut ſine cauſa.i.nulla extante ratione aut nequiq̄ quantū ad eius ptinet mētē: unam enim nauem ex omnibus uertit.¶ In regnis hoc auſa tuis:ut Nō illi imperium pelagi : ſæuumq; tridentē.

¶DONA. Iunonis gra.magnū artificiū:nā in ipſo principio & ſuā pſonā cōmēdat:& aduerſariæ deturpat & incipit a nomine:& addit grauis ira & exaggerat qd̄ pectus eius dicat inſaturabile:Quā autē crudelis in troianis ſit ipſius Neptuni teſtimonio probat.

¶CHRI. Treis:nā numeros deus impare gaudet. Oliua aūt coronatus erat : quoniam Mineruæ ſacra eſt arbor:ſine qua dea quoniam ſapientia eſt in italiā .i.ad uitam contemplatiuam accedere non licet:Preterea pacis ſignum eſt hæc arbor : & niſi animū paccatum extinctis perturbationibus geremus nunquā res altas ſpeculabimur.Sacrificantem autem proſper uētus proſequebatur:ideſt comitabatur:quia propitiati dii auxilium ferunt ſine quo ad tātam uitæ ſublimitatem nunq̄ erigemur.¶ Certatim ſocii: nam proueniente diuino furore omnes animi uires utuntur.¶ Venus autem :ideſt ipſe amor rerum diuinarum excitat neptunum : ideſt rationem ſuperiorem qui curet ne mare tempeſtatibus inſurgat : ideſt ne appetitus perturbationibus ſupra modum concitetur.Eſt autem uētus a puppi proſper:nam impellit nauem quo uolumus:quo ſignificatur appetitus rationi obtemperans:quo facile in italiam:ideſt in contemplationem ferimur : inuehit̄ autem in Iunonem: ideſt in ambitionem:quia nullum uitium eſt:quod tantum aduerſetur uolentibus ad cōtemplationem:proficiſci:Sed hæc latius in noſtris allegoriis inuenies.¶ Iunonis grauis ira:uehemens principium & quod prouenit ab inuectiua.Captat beniuolentiam ab aduerſaria quam onerat inuidia: cum abutatur potentia ſua feraturq; animi perturbatione ſcilicet grauiſſima ira.Et cum etiam crudeliſſimi ſoleant aut temporis diuturnitate quæ omnibus perturbationibus ſolet mederi:aut aduerſariorum pietate molliri : ipſa immota manet.Onerat & ſuperbia:cum oſtendat illam aduerſus fata & Iouis imperium audere. Poſtremo ꝙ diruta urbe & gente troianorum magna ex parte delata adhuc in reliquios ſæuiat.¶ Reliquias troiæ: cum odiū ultra mortem procedere non debeat:ipſa etiam cineres inſectatur.¶ Traxiſſe:quaſi inuitam:nam pœna inuita ſequi uidetur:cum excedit modum cum infertur quo non eſt inferenda.¶ Cineres & oſſa : nam ut damnatur illa crudelitas quæ ſeuit in mortuos : ſic & illa quæ ſæuit in eos quorūiam patria diruta eſt. ¶ Sciat illa : quaſi dicat quas nemo ſcit: quia non ſunt:Et eſt quaſi occupatio:ut ſi diceret:non dicam q̄ iniuſte hæc fecerit.¶ Ipſe mihi: proſequitur in occupatione: ut ſit & illa dicat cauſas quæ nullæ ſunt:neq; narrabo qua tempeſtate illos affecerit:quia tu noſti.¶ Quam molem: Vnico uerbo multa menti auditorum:ſubiicit quaſi dicat q̄ immenſam q̄ ponderoſam tempeſtatem q̄ exurgentem q̄tum cuncta obruentem.¶ Subito:ergo ex improuiſo : ergo magis ineuitabilem.¶ Maria omnia cœlo Mi.ergo qd magis excogitari poteſt.¶ In regnis hoc auſa tuis: Omnibus ex locis augetur res quia ſine cauſa: quia inextinguibilis ira fuerit : quia in miſeros excitata tempeſtas: quia ita magna ut non poſſit exprimi:quia deniq; in regnis alienis.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

¶SER. Actis:furore cõpulſis:ut Reginam alecto ſtimulis agit undiq; Bacchi.¶Ignotæ : ignobili : ut Nam ſæpe fauos ignotus adedit ſtellio:& dixit ignotam Italiæ comparatione.Nam ignota non erat ad quã bis troiani uenerant.¶Vela tibi.i.per regnum tuum.¶Si conceſſa peto:ſiquidem:Nam ſi modo confirmantis eſt : agit autem a poſſibili.¶Fas omne eſt:fas te eſt:hoc eſt poſſibile eſt.¶Meis regnis fidere:nam fido datiuum tantum regit.¶Vnde gẽus ducis:ut diximus ſupra:quia feliciter eſt nauigaturus Aeneas:Venerem dicit e mari procreatam:& ut fert fabula.Cælus pater fuit Saturni:cui quum iratus filius falce uirilia amputaſſet:lapſa in mare ſũt

de quo℞ cruore & maris ſpuma nata dicitur Venus. unde & ἀφροδίτη dicitur ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ : ſed hoc habet ratio:omnes uires uſu uenereo debilitantur:q ſine corporis damno non geritur.unde fingitur nata Vẽus per damnum:de mari autem ideo: quia dicũt phyſici ſudorem ſalſum eſſe:quem ſemper elicit coitus:Vnde & myrtus ei conſecrata eſt:quæ littoribus gaudet:ut Littora myrtetis lætiſſima:ideo autem diximus Cælus pater:ut deum ſignificaremus:Nullus enim deus generis neutri eſt:nam Cælũ generis neutri elemẽtum ſignificat:unde & οὐρανος Saturni pater quoq; dicitur.¶Merui quoq; : etiam præſtiti : ut Nec te regina negabo promeritam. alii dicũt militaui:ut Aere merent paruo.¶Rabiem tantã cæliq; mariſq;:ut ĩ prio legius:Gemerẽtq; repleti Amnes Ho. ἐν δ' ἔπεσον μεγάλῳ πάταγῳ βράχε δ' αἰπὰ ῥέεθρα. ὄχθαι δ' ἀμφὶ περὶ μεγάλ' ἴαχον: οἱ δ' ἀλαλῆτῳ ἔννεον ἔνθα καὶ ἔνθα ἑλισσόμενοι κατὰ δίνας: Et paulo poſt. ὡς ὑπὸ ... ξάνθου βαθυδίνηεντος πλῆτο ῥόος κελάδων. ¶In terris : etiam in terris.nam augmentum eſt.¶In mare ſe Xãthus:omnia hæc Homeri ſũt: Pelide Tũc ego forti congreſſum æneã nec diis nec uiribus æqs nube caua eripui hic locus ex Homero captus eſt.	Pro ſcelus:ecce etiam troianis matribus actis Exuſſit fœde puppes:& claſſe ſubegit Amiſſa: ſocios ignotæ linquere terræ: Quod ſupereſt:oro:liceat dare tuta p undas Vela tibi:liceat Laurentem attingere Tybrim: Si conceſſa peto:ſi dant ea mœnia Parcæ. Tũc Saturnius hæc domitor maris edidit alti. Fas omne eſt Cytherea meis te fidere regnis. Vnde genus ducis:merui quoq;: ſæpe furores Compreſſi:& rabiem tantam:Cæliq;:Mariſq;: Nec minor in terris:Xãthũ Simoentaq; teſtor Aeneæ mihi cura tui:cum Troia Achilles Exanimata ſequẽs impingeret agmina muris: Milia multa daret leto:gemerentq; repleti Amnes: nec reperire uiã:atq; euoluere poſſet In mare ſe Xanthus:Pelidæ tunc ego forti Cõgreſſum Aeneam:nec diis:nec uiribus æqs: Nube caua eripui.cuperem cũ uertere ab imo Structa meis manibus periuræ mœnia Troiæ: Nunc quoq; mẽs eadẽ pſtat mihi:pelle tiores. Tutus quos optas portus accedet Auerni. Vnus erit tantum:amiſſum quẽ gurgite qres. Vnum pro multis dabitur caput. His ubi læta Deæ permulſit pectora dictis: Iungit equos curru genitor : ſpumãtiaq; addit Frena feris:manibuſq; oẽs effundit habenas. Cæruleo per ſumma leuis uolat æquora curru. Subſidunt undæ:tumidumq; ſub axe tonanti Sternit' æquor aqs:fugiũt uaſto æther nimbi.

ἴξε δ' ὅθ' Αἰνείας ἦδ' ὁ κλυτὸς ἦεν Ἀχιλλεύς
αὐτίκα τῷ μὲν ἔπειτα κατ' ὀφθαλμῶν χέεν ἀχλὺν
Πηλεΐδῃ Ἀχιλῆϊ, ὁ δὲ μελίην εὔχαλκον
ἀσπίδος ἐξέρυσε μεγαλήτορος Αἰνείαο
καὶ τὴν μὲν προπάροιθε ποδῶν Ἀχιλῆος ἔθηκεν
Αἰνείαν δ' ἔσσευεν ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ' ἀείρας
πολλὰς δὲ στίχας ἡρώων πολλὰς δὲ καὶ ἵππων
Αἰνείας ὑπερᾶλτο θεοῦ ἀπὸ χειρὸς ὀρούσας.

¶Nec.d.n.ui.æqs:hoc eſt aduerſis.Liptotes figura eſt aut non æquis:ideſt non quais fauore.Plures.n. græcis fauebant.De matribus autẽ intelligere non poſſumus:quia Thetyde melior Venus ẽ:& ei præſenti derogare nollet.¶Cuperem cum uertere ab imo:quod propriũ eius eſt:ut Magnoq; emota tridenti Fundamenta quatit.hinc ut ſupra diximus ἐνοσίχθων dictus ẽ.& fecit augmentũ:quum ſe pſtitiſſe dixit iratum.¶Portus accedet: hic diſtinguendum ne ſit cõtrarium Veneris petitioni:quæ ait:Liceat laurentem attingere thybrim.¶Amiſſum quem gurgite quæres:Miſenum dicit:de quo legimus Inter ſaxa uirum ſpumoſa immerſerat unda.¶Vnum pro multis dabitur caput:Palinurum ſignificat:Nam falſum erit:ſi unum uoluerimus accipere.duos enim conſtat periſſe:Miſenum & Palinurum.¶Læta permulſit:aut permulſit & lætam fecit:ut Animumq; labantem impulit: aut certe perpetuum ẽ epitheton Veneris:quam Homerum uoca φιλομειδής.¶Spumantia frena:ſpumas uomentia.¶Feris: equis ut Inq; feri curuam compagibus aluum contorſit.

¶CHRI. Pro ſcelus:ab exclamatione auget.¶Ecce:ex ĩprouiſo.q.d.qd' nemo tanq̃ crediſſet.¶Troianis matribus actis:nã qd' potuit eſſe crudelius q̃ troianis a troianis mulieribus tãtã cladẽ ĩferri.¶Quod ſupereſt: nõ ſine magne cõditiõe miſericordiæ petitur auxiliũ his paucis qui de multis ſupſunt . Neq; petit' res magna. Sed quæ cuicũq; cõcedi ſoleat:ut liceat enauigare & ad ea loca quæ a fatis conceduntur.¶Fas omne eſt cytherea meis te fidere regnis:Cõpone eſt oẽ fas te fidere.i.ita iuſtum eẽ te fidere:ut nihil ſit in hac fiducia:qd' non ſit iuſtũ.¶Vnde:Ex qbus.¶Merui:Quod fideres:nã ea feci:q̃ te facilr pſuadere poſſint ut fidas . Nã ſi extra mea regna & ubi ſine fraude id officiũ negligere potui:& cuperẽ troiã perire:ego tamẽ æneã a morte eripui : q̃to magis quod ad meam fidem ptinere uidetur:ut nauigantes p mea regna tuti ſint ipſum incolumẽ eẽ operã dabo.

¶SER. Variæ comitum facies:aut beluas dicit marinas ſecũdum naturas:aut poetice deos marinos.¶ Immania cete:το κητοσ κητη:ut βηλος βηλη.Nã latine ſic declinari nõ poteſt.Nullũ enim apud nos animal generis neutri eſt:niſi forte hic cetus huius ceti dicamus:quod nuſq̃ lectum eſt:nam dicuntur canes marini.¶ Et ſenior glauci chorus:Glaucus piſcator fuit:qui cum captos piſces ſuper herbam abieciſſet:& eos recepiſſe uidiſſet quam amiſerant uitam:intellecta herbarum potentia:eſu earum in deum mutatus eſt: cuius hic chorũ ideo ſenem dixit:quia & ipe ſenex fuerat:aut certe ſeniorem dicit propter ſpũarum colorem:ſicut pene omnes dii finguntur marini.¶ Inouſq; palæmon: Melicerta Inus filius.Et notandum patronymicum a matre in auctore idoneo.¶ Phorciq; exercitus omnis: dii qui ſub Phorco agunt.hic autem Phorcus dicitur Thooſæ nymphæ & Neptuni filius: ut autem Varro dicit rex fuit Corſicæ & Sardiniæ: qui cum ab Atlante rege nauali certamine cum magna exercitus parte fuiſſet uictus & obrutus:finxerunt ſocii eius eum in deũ marinum eſſe conuerſum.¶ Leuat tenent thetys: ſatis prudẽter ſexum debiliorem ſiniſtræ applicat parti.¶ Niſæe:media diphthongus eſt.¶ Viciſſim: quia reliquerat quidem ſocios: ſed feliciter petebat italiã.¶ Pertentant: ſollicitant.¶ Attolli malos: ideſt uela: per malorum uolubilitatem leuari: nam quum nauigarent:iam non dubium q olim erexerant arbores.¶ Fecere pedem:podiam: ideſt funem quo tenditur uelum quod græci ποδα uocant.¶ Siniſtros nũc dextros:pro auræ mutabilitate.¶ Cornua: antenarũ extremitatem.¶ Sua flamina:proſpera a puppi uenientia.¶ Princeps ante omnes:unum uacat quæ figura ενπαραλληλου dicitur cũ unum ad alterius expoſitionem uenit.¶ Mediam cæli metam: perite locutus eſt:Nam mediũ cælum meta eſt:αναβιβαζοντος: ideſt aſcẽdentis circuli:qui medius eſt iter ortũ & occaſum: qui meredianus circulus appellatur. A medio enim cælo & finitur ortus: & occaſus incipit ſiderum alter eſt horizontis: qui ſegregat aſpectum huius cæli ab alio inuiſibili nobis.¶ Sub remis fuſi p dura ſedilia nautæ:ideſt requierant paululum:ſic remos tenentes.¶ Leuis:uel aduentu uel diſceſſu.Nam leuis in utroq; eſt.¶ Diſpulit umbras: nã ſemper deos ambit nimbus.¶ Te palinure petẽs:factioſe aggrediens:appetens:& ſciendum in maius cælebrari Palinuri mortẽ more poetico: quem dormientẽ cecidiſſe in undas ſatis conſtat.¶ Somnia:ſoporem. Bene ãt diſcernit iſta Virgilius: ut ſomnium ipſum deum dicat: Somnium quod dormimus:In ſomnium quod in ſomniis uidemus: ut Falſa ad cælum mittunt inſomnia manes.¶ Iaſidæ:filii Iaſi.¶ Ipſa æquora claſſem:ideſt æſtu & aura noſtra utimur.¶ Aequatæ ſpirant auræ:proſperæ:ut Aequatis claſſem procedere uelis.¶ Pone caput: bene particulatim ad id uenit: quod aperte dictum refutaretur.¶ Labori:ex intuendis ſideribus.¶ Pauliſper: paululum dum tu quieſcis.¶ Vix attollens lumina:aut ſideribus remouens:aut certe numinis præſentia prægrauatus: quod eſt melius.Nam & ſequens eius oratio turbata eſt:quod & ſemiplene indicant elocutiones.

Tunc uariæ comitum facies:immania Cete:
Et ſenior Glauci chorus:Inouſq; Palæmon:
Tritoneſq; citi:Phorciq; exercitus omnis:
Leua tenẽt Tethis:& Melite:Panopæaq; uirgo
Niſæe Spioq;:Thaliaq;:Cymodoceq;:
Hic patris Aeneæ ſuſpenſam blanda uiciſſim
Gaudia pertentant mentẽ:iubet ocius omnes
Attolli malos:intendi brachia uelis:
Vna omnes fecere Pedem:pariterq; ſiniſtros
Nũc dextros ſoluere ſinus.una ardua torquẽt:
Cornua:detorquent:ferunt ſua flamina claſſẽ.
Princeps ante omneis denſũ Palinurus agebat
Agmen:ad hunc alii curſum cõtendere iuſſi.
Iamq; fere mediam Cæli Nox humida metam
Contigerat:placida laxabant membra quiete
Sub remis fuſi per dura ſedilia Nautæ.
Cum leuis ætheréis delapſus Somnus ab aſtris
Aera dimouit tenebroſum: & diſpulit umbras
Te Palinure petens:tibi triſtia ſomnia portans
Inſonti:puppiq; Deus conſedit in alta
Phorbanti ſimilis:fuditq; has ore loquelas:
Iaſide Palinure: ferunt ipſa æquora claſſem:
Aequatæ ſpirant Auræ:datur hora quieti:
Pone caput:feſſoſq; oculos furare labori.

¶CHRI. Cete:quæ adeo magna inueniuntur in ĩdico mari:ut quatuor iugerum ſint ergo immania: ideſt ultra modum magna Phorcus.Neptuni & thooſæ nymphæ filius.Varro ait illum imperaſſe corſicæ & ſardiniæ alii inſulis oceani aphrici & uictum ab Atlante poſtea pro numine marino habitum.Pater fuit Meduſe & cæterarum gorgonum.Probus ait fuiſſe duos phorcos.Alterum deum maris alterum regem in aphrica.¶ Melite: μελιτη enim ab Heſiodus qui has omnes nymphas enumerat in theogonia filias Nerei ex Doride: & quinquaginta eſſe dicit.¶ Tritones:tiberio principi nunciauit oliſiponenſium legatio ob id miſſa uiſum auditumq; in quodam ſpecu conca canentem Tritonem: quæ naſcitur forma. Et nereida nympharum falſa opinio non eſt.Sunt enim humano corpore:uerum ſquammis hiſpido: nam & harum una in eodem littore ſpectata eſt:cuius morientis gemitum triſtem etiam acolæ longæ audiuere. Et diuo auguſto legatus galliæ complures in littore apparere exãimes Nereidas ſcripſit.¶ Pariter:ideſt in eodem tempore omnium nauium nautæ hæc uiciſſim faciebant.Sed ita ut ſemper palinurum tanquam doctorem immitarentur: Neq; minus elegãter in hoc loco tranquilitatem deſcribit q̃ alibi tempeſtatem.¶ Mediam metam: meridianum circulum ĩtelligit quẽ mathematici æq̃torẽ appellãt.¶ Te palinur̃ petẽs:qd p mortẽ palinuri ĩtelligat̃:expſſius enarrauimus in nr̃is allegoriis.¶ Iaſidæ palinur̃:cõciliat bẽiuolẽtiã:qđ deus hoĩẽ ,pprio nĩe alloquatur. Neq; ſolũ ſuo ſed & paterno.¶ Ipſa æquora claſſem:arguit a facili.¶ Datur hora qeti:ponit occaſionem temporis.

Triton

Nereides

Ipſe ego pauliſper pro te tua munera inibo:
Cui uix attollens Palinurus lumina fatur.
Me ne ſalis placidi uultum: fluctuſq; quietos
Ignorare iubes? me ne huic confidere mōſtro?
Aeneā credam quid enim fallacibus Auſtris?
Et Cæli toties deceptus fraude ſereni?
Talia dicta dabat: clauumq; affixus: & hærens
Nuſq̄ amittebat: oculoſq; ſub aſtra tenebat.
Ecce Deus ramum Lethæo rore madentem
Viq; ſoporatum Stygia ſuper utraq; quaſſat
Tempora: cunctantiq; natantia lumina ſoluit:
Vix primos inopina quies laxauerat artus:
Et ſuper icumbens: cum Puppis parte reuulſa
Cumq; gubernaclo liquidas proiecit in undas
Præcipitem: ac ſocios nequiq̄ ſæpe uocantem:
Ipſe uolans tenues ſe ſuſtulit ales in Auras.
Currit iter tutum non ſecius æquore claſſis:
Promiſſiſq; patris Neptuni interrita fertur.
Iamq; adeo ſcopulos Sirenū aduecta ſubibat
Difficiles quondam: multorumq; oſſib9 albos.
Tunc Rauca aſſiduo longe Sale ſaxa ſonabāt:
Cum pater amiſſo fluitantem errare magiſtro
Senſit: & ipſe ratem nocturnis rexit in undis
Multa gemens: caſuq; animū concuſſus amici.
O nimium Cælo: & Pelago confiſe ſereno
Nudus: & ignota Palinure iacebis Arena.

Explicit liber Quintus.

¶ SER. ¶ Vultū: mutabilitatē ꝑ qualitate Ventorū. ¶ Iubes: uis: ut Infandū regina iubes renouare dolorē. ¶ Me ne huic confidere monſtro? ſubaudi uis. ¶ Aeneam credā quod enim: per contrariū cur Aeneā committam cælo & aſtris fallacibus: qui ſum totiens ſerenitatis fraude deceptus. ¶ Quid enim: quidni cur nō. ¶ Fraude ſereni: ſerenitatis: ut Et ſeruantiſſimus æqui. ¶ Viq; ſoporatum ſtygia: morte plenum. ¶ Vtraq; tempora: per utrunq; tempus. ¶ Cunctanti: q̈ſi reluctanti: nam niſi cui adhæret natans ꝑ mare effugere non potuiſſet pelagus. ¶ Natātia: errātia: ſōni uicinitate. ¶ Cū puppis ꝑte, ꝓœconomia: ut triduo natare potuerit. ¶ Currit iter: ut Cicero pro murena: Ite uiam: redite uiam. ¶ Tutum præſidio Neptuni. ¶ Sirenum: Sirenes ſecundum fabulam tres in parte uirgines fuerunt: in parte uolucres: Acheloi fluminis: & Calliopeș muſæ filiæ: harum una uoce: altera: tibiis: alia lyra canebat: & primo iuxta pelorum: poſt in capreis inſula habitauerunt: quæ illectos ſuo cantu ī naufragia deducebant. Secundum ueritatem meretrices fuerunt: quæ tranſeuntes: quoniam deducebant ad egeſtatem his fictæ ſunt inferre naufragia: has Vlyxes contemnendo deduxit ad mortem. Sirenum autem genitiuus eſt ueniens ab hac ſirene. ¶ Tunc rauca: ac ſi diceret ante hac delectabili uoce reſonabant. ¶ Tunc fluctibus ſolis: & bene imitatus eſt maris ſtridorem. ¶ Sale ſaxa ſonabant. ¶ Cum pater amiſſo fluitantem errare magiſtro: naturale enim eſt ut fluctuet nauis ſine gubernatore. ¶ Nocturnis rexit in undis: dat ei hoc: & in decimo: ut Ipſe ſedens clauumq; regit ueliſq; miniſtrat. ¶ Multa gemens: nomen pro aduerbio: pro multum. ¶ Caſu amici: ꝓpter ruinam alluſit ad nomen. ¶ Pelago confiſe: hoc eſt quod ſupra Palinurus excuſat. ¶ Nudus: inſepultus: mortuus: Vt freta deſtituent nudos in littore piſces. ¶ Ignota: peregrina: ante non uiſa. Nam in ſexto dicturus eſt Paulatim adnabam terræ: iamq; arua tenebam. Sciendum ſane Tuccam & Varum hunc finem quinti eſſe uoluiſſe: nam a Virgilius duo uerſus ſequentes huic iuncti fuerunt. Vnde in nonnullis antiquis codicibus ſexti initium eſt: Obuertunt pelago proras tum dente tenaci.

¶ CHRI. Vi: uirtute alicuius rei. ¶ Soporatum: uī ſaporem inferendi habentem. ¶ Natantia: expreſſit fluctuationem illam qua oculi ſomno grauati premuntur. ¶ Laxauerat: nam reſoluntur ſomno. ¶ Inopina: nam naturali uia non uenerat ſomnus. Ergo non antea illum præſenſit. ¶ Sirenum: ſunt qui dicant harum nomina eſſe Parthenopem: Leucoſiam: & lygiam. Dicuntur autem ab eo quod eſt ειρειν: qđ ſignificat connectere & retinere: & aſpiratio conuertitur in ſ ut cum dicimus ἓξ ſex & ἑπτα ſeptem: & ei in i longam. A parthenope una ex ſirenibus dicta eſt parthenope urbs: quam deinde Auguſtus Neapolim nuncupari uoluit. Plato tamen in libro de reipubli. cū ſphærarum cœleſtium uolubilitate tractaret ſingulas dixit ſyrenas ſingulis orbibus inſidere motum ſphærarum ſignificans. Nam ſirem græce deo canens recte exprimitur ut etiam Macrobius oſtendit. Poetæ tamen capiūt ſirenas pro ſenſuum uoluptatibus quæ uirilem etiam animum effœminare poſſunt: niſi aſſit ſapientia: quæ mentem noſtram ab illarum illecebris auertat unde fingūt Vlyxem aures ſibi ſuiſq; cera obturaſſe: ne cantus ſirenum audiret. Nam ſapientum præcepta ſunt ne illas audiamus. Nō enim facile eſt deinde abſtinere. Quod uero palinurus deceptus a ſomno perierit: & Aeneas temoni regendo ſubierit non caret ratione: Sed hæc in allegoriis dilucide inuenies.

Sirenū

Parthenope

Explicit Liber Quintus.

Ic fatur lachrimans:claſſi. Totus quidem Virgilius ſcientia plenus eſt: in qua hic liber poſſidet principatum:Cuius ex Homero pars maior ſumpa eſt.Et dicuntur aliqua ſimpliciter: multa de hiſtoria:multa per altam ſcientiam philoſophorum ægyptiorum:adeo ut pleriq; de his ſingulis huius libri integras ſcripſerint pragmatias.Sane ſciendum licet primos duos uerſus Probus & alii in quinti reliquerint fine.prudenter ad initium ſexti eſſe tranſlatos.Nam & coniunctio poematis melior eſt:& Homerus etiã ſic ĩchoauit ωςφατο δακρυχέων. ¶ Claſſiq; ĩmittit habcans:nauibus:aut ſuæ naui q̃ claſſis dr̃:uel quæ fiat de fuſtibus.Calas enim dicebant maiores noſtri fuſtes:quos portabant ſerui ſequentes dominum ad p̃lium:unde etiam calones dicebantur.Nam conſuetudo militis erat romani:ut ipſe ſibi arma portaret:& uallum quod dicebant calam:ſic Lucilius: Scinde puer calam:ut caleas: ideſt o puer frange fuſtes & fac focum:Inde etiam claſſem dictam dicunt. Alii claſſem hinc dictam uolunt.Apud maiores noſtros ſtipendium terreſtri prælio miles pedes dabat.Equites uero dabant in nauali certamine.Nam adhuc pauper fuerat populus:exĩde iam quod ab equitibus dabatur ſtipendium:tractum eſt ut diceretur claſſes. Proprie enim claſſes equitum dicimus. ¶ Claſſiq;:aut ſuæ naui:quæ claſſis:ut ĩ primo diximus dicta eſt απο τῶν κάλων : ideſt a lignis : unde Horatiꝰ:Me uel extremos numidarum in agros claſſe releget: aut omniũ quæ eius curſum ſequuntur.Palinuri enim implet officium:de quo ſupra ait:Ad hunc alii curſum cõtẽ der iuſſi. ¶ Immittit habenas:aut funes per metaphoram dixit:aut Homerum ſecutus eſt:qui ait.

εντυναντο δερετμὰτροποις εν δερματινοισιν.

Et alibi.

ἑλκον δισια λευκα ευςρεπτοισι βοεοσι.

ideſt loris tortis.his enim utebantur antiqui. ¶ Et tãdem:Ad Aeneæ deſiderium rettulit:olim ad Italiam uenire cupientis.Cæterum mota nõ cõgruit de cap̃is cumas uſq; ad uicinitatẽ tam longam fuiſſe nauigationem:præſertim accedẽte fauore.Neptuni. ¶ Euboicis oris:a colonia cumas appellauit. Nã cuboea inſula eſt:in qua chalcis ciuitas: eſt de qua uenerũt qui cõdiderũt ciuitatẽ in campania:quã cumas uocarũt: uel απο τῶν κυματων : uel a grauidæ mulieris augurio:quæ græce εγκυος dicitur. ¶ Allabitur: uenit celeriter:ut Labere nympha Polo. ¶ Pelago:ĩ pelagus ut It clamor cælo.Bene autẽ obuertũt:ut nõ Aeneæ: ſed ſociis uilia dent officia.Gubernãdi ars ſoli conceditur Aeneæ. ¶ Dẽte tenaci:unde in primo: Vnco nõ alligat anchora morſu. ¶ Anchora ut diximus in græco aſpirationem non habet : unde αγκυρα dicitur : unde apud maiores ſine aſpiratione proferebatur.contra thus & orchus ueteres dicebant & lurcho : ideſt uorax : quibus ſequens ætas: detraxit aſpirationem.

ADILON.

Quæruntur ſexto manes:& Tartara Ditis.

Modeſtini Iuriſconſulti.Argumentum. VI.

Vmas deinde uenit:fert hinc reſponſa Sibyllæ:
Miſenũ ſepelit: Mons ſeruat nomen humati:
Ramũ etiã ante Deum placato numĩe portat.
Et Vates longæua una deſcendit Auernum.
Agnoſcit Palinurum:& ibi ſolatur Eliſſam.
Deiphobumq; uidet lacerum crudeliter ora:
Vmbrarum pœnas diſcit narrante Sibylla.
Conuenit Anchiſen: penituſq; in ualle uirenti
Agnoſcitq; ſuam prolem monſtrante Parente.
Hæc ubi percepit:graditur:ſocioſq; reuiſit.

P. Virgilii Maronis Aenei.Liber Sextus.

Ic fatur lachrymans : claſſiq; immittit habenas.
Et tandem Euboicis cumarum allabitur oris.
Obuertunt Pelago proras : tum dente tenaci
Anchora fundabat naueis:& littora curuæ

¶ DONA. Commentum non extat uſq; ad eum locum Cui fides achates It comes.

¶ CHRI. Sic fatur lachrymãs:cum ea ratione ex troia diſceſſiſſet æneas ut in italiam:ideſt ad ſummũ bonum perueniret:oportuit eũ uariis erroribus uerſatum cognoſcere id quod quærebat ſummum bonum in nulla alia re niſi in diuinarum rerum cognitione conſiſtere.Diſceſſit ergo ex troia:ideſt ex corporea uoluptate quam uenus confeſſa deam & qualis cœlicolis uideri ſolet:ideſt uerus amor rerum diuinarum demõſtrauit nulli deo placere.Diſceſſit ex thracia atq; ex ſtrophadibus cum cognoſceret diuitias ſiue dolo:ſiue ui partas non habere ſummũ bonũ. Diſceſſit

pro funibus. ex Caelio Urbano antiquo grammatico Pic. vide in fine. [illegible] enim [illegible] funes e crudo corio in singulas longas secto.

excreta:quæ uitæ ciuilis & quæ magis corpus q̃ animam ſpectet ſymbolum habet:cum deprehenderat originé nr̃a nõ a corpore re caduca & momẽtanea ſed ab animo eẽ. Quæ oĩa nos diligẽtius cũ huiuſcemodi ꝓfundiores ſenſus figmẽtis poeticis abſtruſos eruere & in lucẽ ꝓferre conaremur pro uiribus aperuimus:nec abſonũ fuit ꝙ petentes italiá iuno.i.ambitio illũ carthaginé.i.ad uitá ciuilẽ retruderet. Nũc uero cũ tádẽ e ſicilia loco omnino italiæ uicino enauigaret nõ prius tamẽ portũ tágere potuit q̃ Neptunnus:qué nos rationé ſuperiorem eẽ oſtẽdimus maria.i.partẽ animi cõcupiſcibilẽ penitus placauerit:Et palinurus.i.appetitus rationi repugnans a temõe.i.a uite adminiſtratiõe remotus ſit:& ipſe æneas.i.ipſe ĩtellectus gubernaculo ſubiret. Nunq̃.n. in trãquillũ portũ:in quo cognitioni ĩuigilemus:uenire poterimus:niſi prius mare a tẽpeſtatibus ſedetur.i.appetitus oĩbus perturbationibus uacet.Et niſi appetitus qui rationi aduerſat̃ ab ipſo temõe.i.a uite adminiſtratiõe dimoueat̃.Hic palinurus iure appellat̃.Nã παλιν retro ſignificat & ουρος uentus quaſi clarus uẽtus. Et niſi æneas temonẽ ſuſcipiat.i.uir laude dignus αινος.n.laudẽ.Laus.n.nõ eſt niſi in uirtute.Rebus itaq; ſic diſpoſitis portũ tandem intrat.Hoc.n.nõ niſi poſt lõgũ tẽpus & multa cũ difficultate nobis euenit.Sed huiuſcemodi rebus ꝓfundioris ſenſus omiſſis redeamus ad hiſtoriá.¶ Sic fat̃ lachrymãs:ꝑpoſitio.i.decorũ in ænea ſeruat poeta.Lachrymas ergo emittit tribues hæc amicitiæ:nec tamẽ ita ex mœrore torpet:quin ea q̃ agẽda ſunt ſtrenue agat.¶ Claſſi:ꝑter eam ſignificationem q̃ dat Ser.claſſes etiam dixerunt ciuitates & populi ſecũdum cẽſus diuiſionẽ itaq; pr̃ia erat,claſſis eorũ q cẽtũ miliũ aeris:aut maiorẽ cẽſũ hẽrẽt:& habebat.lxxx.cẽturias q̃dragenas iuniorum & totidẽ ſeniorum:& iuniores quidem ut foris bella gererẽt:ſeniores urbis cuſtodiam haberẽt. Additæ duæ fabrũ centuriæ:quæ ſine armis ſtipendia facerẽt.Munus datũ ut Machinas in bello ferrent.Secũda claſſis infra cẽtũ uſq; ad.lxxv.millia ex his ſenioribus iunioribuſq;.xx.cõſcriptæ centuriæ.Tertia claſſis quinq̃gita miliũ cẽſus fuit.Quarta claſſis.xxv.miliũ.Quĩta claſſis.xxx.cẽturias habuit fundas lapideſq; miſſiles hi gerebãt in iis cornices ac tibicĩes i.iii.cẽturias diſtribuit.Et tãdẽ nõ refert̃ ad breuẽ hãc ex ſicilia nauigationẽ:ſed ad id tẽpus ex quo e troia nauigauit ergo tandẽ poſt errores ſeptennales.¶ Euboicis: de cumis dixius in tertio.

Prætexũt puppes:iuuenũ man⁹ emicat ardẽs
Littus in heſperium:quærit pars ſemĩa flãmæ
Abſtruſa in uenis Silicis:pars denſa ferarum
Tecta rapit:ſiluas:inuẽtaq; flumina monſtrat.
At pius Aeneas:arces:quibus altus Apollo
Præſidet:horrendæq; procul ſecreta Sibyllæ

¶ SER. Iuuenũ manus:poſt cõditá in ſicilia ciuitatẽ:ſenũ aut nulla aut rara fit mẽtio.¶ Ardẽs:feſtinãs ut Inſtant ardens tyrii.¶ Littus in heſperiũ:hĩc oſtenditur heſperiá minorẽ eẽ oẽm Italiá dictá:ut ſupra dixim⁹ uel a rege uel a ſtella.¶ Semĩa flãmæ:σπερματα πυρος Home.dicit.¶ Abſtruſa in uenis ſilicis:ſic in georgicis Vt ſilicis uenis abſtruſũ excuderet ignẽ. ¶ Ferarũ tecta:ephexegeſis ſiluæ.¶ Flumĩa mõſtrat:quæcũq; fluentẽ.Et ſciendũ Aeneæ mõſtrari ad expiandũ ſe.Nam funeſtatus fuerat morte Palinuri:nõ ꝙ eũ uiderit:ſed ꝙ funus agnouerat.i.doluerat.In eo.n.eſt pollutio:qđ ait Caſuq; animum cõcuſſus amici.Nam ipſa impiant quæ cognoſcimus:unde in Liuio habemus Horatium Puluillum:quũ capitoliũ dedicare uellet:audiſſe ab inimico mortuum filiũ:& ne pollutus dedicare nõ poſſet:reſpondiſſe cadauer ſit hãc autẽ purgationẽ Aeneæ polluto dat ubiq; Virgi.ut paulo poſt:Corpuſq; recenti Spargit aqua.¶ At pius æneas:quippe ad tẽpla feſtinans.¶ Arces qbus altus apollo:quũ ubiq; arx Ioui detur apud Cumas in arce Apollinis tẽplum eſt:altus autẽ uel magnus:ut Iacet altus orontes:& de ipſo Apolline:Sic pater ille deũ faciat ſic altus apollo:uel ad ſimulacri magnitudinem rettulit:quod eſſe conſtat altiſſimum.¶ Quibus ꝑſidet:qbus ꝑeſt:q̃s defendit.¶ Horrendæ:uenerandæ:ut Horrendum ſiluis & religione parentum.¶ Procul:haud lõge:procul enim eſt & quod præ oculis eſt:& quod porro ab oculis:unde & duplicem habet ſignificationem & iuxta & longe.

¶ CHRI. Prætexunt:operiunt:abſcondunt:ut hocq; prætexit nomine culpam:& eſt hyperbole.¶ Abſtruſum:ſic in Georgi.Mellaq; decuſſit foliis:ignemq; remouit:& paulo infra.Abſtruſum in uenis ſilicis excuderet ignem.¶ At pius æne.obſeruat id in ſuo libro poeta:quod in uita humana omnium maximum ac præſtãtiſſimum dicitur & quod ab omnibus philoſophis tantis laudibus decantatur:quod græci πρεπον noſtri decorum appellant.Reliqui igitur humilioribus rebus intenti erant quoniam & humilius in illis erat ingenium & animus.Aeneas autem qui omnia humana inferiora ſe eſſe putaret:nihilq; non altum mente tractaret:iis omiſſis religioni & diuinis rebus operam dabat:poſſumus & altiorem ſenſum afferre:nam cum reliqui quorum ratio perturbationibus obſiſtere nequit ſemina flammæ:ideſt materiam & iracundiæ & reliquis ardentioribus cupiditatibus quærant:cum obſcuritatem nemorum:ideſt omnium rerum inſcitiam:unde uitia ſunt ſubeant:cum tecta ferarum:ideſt uitiorũ habitacula:q habitus appellat̃:petant.Vir alti & magni ingenii terrena omnia deſpiciens templum Apollinis petit:ut fœlicitatem conſequi poſſit:Quam quidẽ partim noſtra ſapientia:partim diuino furore acquirere poſſumus. Addit ergo templum apollinis:nam ut etiam noſtri theologi teſtantur initium ſapientiæ eſt timor domini.¶ Altus:nam nihil excelſius ipſa diuinitate.Et montem etiam noſtræ litteræ pro ſpeculatione ponunt unde illud:Quis aſcendet in montem domini:aut quis ſtabit in loco ſancto eius.¶ Altus:cuius templum in alto:ideſt in mõte poſitus eſſet.Vel altus propter proceritatem ſimulachri:nã apud antiquos pleræq; ex maioribus ſtatuis quos coloſeos appellant:Apollini erant dedicatæ:nam in capitolio una erat tranſlata a Lucullo ex appollonia ponti urbe.xxx.cubitorum. ¶ Cares:autem Lyndius Lyſippi diſcipulus ſolis coloſſum rhodi fecit.lxx.cubitorum quæ ſtatua poſt.lvi.annos terræmotu diruta eſt:& in plurimas partes diſrupta:cuius pollicem:ut ait Plinius pauci amplecti ualebãt erat Apollo in biblyotheca Auguſti.l.pedum.Xenodorus rome ſtatuam.cxx.pedum Neroni erexit:quæ poſt illius mortem damnatis ſuis moribus ſoli eſt dedicata.

¶SER. Antrum in.p.ephexegeſis eſt domus ſibyllæ.¶Mentem animumq;:periſſologia eſt:nam ſecūdum Lucretium:unum eſt mens & animus:q̄uis tamen pro ſapientia mens accipitur & intellectu:animus uero pro uoluntate ut terent:mala mens malus animus.¶Delius inſpirat uates: Apollo fatidicus: & ſic ait Delius: ut Nunc lyciæ ſortes:ideſt appollineæ.Bene autem quid ſit ſibylla expreſſit: Magnam cui mentem animumq; Delius inſpirat uates:nam ut ſupra diximus ſibylla dicta eſt quaſi σιου βουλη:ideſt dei ſentētia.Aeolici enim σιους deos dicunt.¶Triuiæ lucos:congrue Apollini & Dianæ iuncta ſunt templa: ut paulo poſt Phœbi triuiæq; ſacerdos.Et bene fit lucorum dianæ commemoratio: quia petiturus eſt inferos. ¶Aurea tecta apollinis.¶Dædalus(ut fama eſt)fugiens minoia regna:indicato a Sole adulterio Martis & Veneris:Vulcanus minutiſſimis catænis lectulum cinxit: quibus Venus & Mars ignorantes implicati ſunt:& cum ingenti turpitudine reſoluti ſub teſtimonio cunctorum deorum:quod factum Venus uehementer dolens ſtirpem omnem perſequi Solis infandis amoribus cœpit. Igitur Paſiphae Solis filia Minois regis cretæ uxor tauri amore flagrauit:& arte Dædali incluſa intra uaccam ligneam ſeptam corio iuuencæ pulcherrimæ cum tauro concubuit:unde natus eſt minotaurus: qui intra labyrinthum incluſus humanis carnibus ueſcebatur:ſed Minos de Paſiphae habuit liberos plures:Androgeum: ariadnem: Phædram: ſed Androgeus quum eſſet athlæta fortiſſimus:& ſuperaret in agonibus cunctos apud athenas: ab athenienſibus & uicinis megarenſibus coniuratis occiſus eſt.Quod minos dolens collectis nauibus bella commouit:& uictis athenienſibus:pœnam hanc ſtatuit:ut ſingulis quibuſq; annis ſeptem de filiis & ſeptem de filiabus ſuis edendos minotauro mitterent ſcilicet tertio anno Aegei filius Theſeus miſſus eſt potens tam uirtute q̄ forma: qui quum ab Ariadna regis filia amatus fuiſſet:Dædali conſilio filio iter rexit:& necato minotauro cum rapta Ariadna uictor aufugit:quæ quum omnia factione Dædali Minos deprehendiſſet effecta:eum cum Icaro filio ſeruandum in labyrinthum truſit:ſed Dædalus corruptis cuſtodibus ſub faciēdi muneris ſpecie:quo ſimulabat poſſe regem placari:cæram accepit:& pennas:unde tam ſibi q̄ filio alis impoſitis euolauit.Icharus altiora petens pennis ſolis calore reſolutis mari in quod cecidit nomen impoſuit:& icarium mare uocari cœptum eſt.Dædalus uero primo ſardiniam:ut dicit Saluſtius poſt delatus eſt cumas:& templo Apollini condito in foribus hæc uniuerſa depinxit.Dicendo autem Virgilius ut fama eſt:oſtendit requirēdam eſſe ueritate.Nam Taurus notarius Minois fuit:uel ut alii dicunt magiſter militum Minois fuit:quem Paſiphae amauit:cum quo in domo Dædali concubuit:& quia geminos peperit unum de Minoe: alterum de Tauro: enixam eſſe: Minotaurum dicitur:quod & ipſe paulopoſt oſtendit dicens:Mixtumq; genus:ſed incluſum Dædalum regina corruptis cuſtodibus relaxauit:qui amiſſo in mari filio naui delatus eſt cumas:quod ipſum tangit dicens.Remigio alarum.Alæ enim & uolucrum ſunt & nauium:ut Velorum pandimus alas.¶Minoia regna: cretam.¶Præpetibus pennis:felicibus.Præpetes enim ſunt aues boni augurii:quod huic dat:quia peruenit feliciter quo cupiebat.¶Auſus ſe credere cælo:quaſi alienis ſedibus.Horatius Expertus uacuum dædalus aera pennis Nō homini datis.¶Inſuetum:hominibus ſcilicet.¶Enauit ad arctos:bene utrumq; miſcet.Nare enim & de nauibus dicimus:ut Natat uncta carina.item Et terris adnare neceſſe eſt:& de uolatu: ut Nare per æſtatem liquidam ſuſpexeris agmen:ad arctos autem ſi ad fabulam contra ſeptentrionem:ſi ad Veritatem ſeptentrionis obſeruationem:cuius ductu nautæ naues regunt.

Antrū in mãe petit:magnã cui mētē: animūq;
Delius inſpirat Vates:Aperitq; futura:
Iam ſubeunt Triuiæ lucos:atq; Aurea tecta:
Dædalus(ut fama eſt)fugiens minoia regna
Præpetibus pennis auſus ſe credere Cælo
Inſuetum per iter gelidas enauit ad Arctos:

¶CHRI. Mentem.a.periſologia ſic Terentius:Mala mens malus animus: & Lucretius primum animum duco mentem quem ſæpe uocamus.& alibi idem conſilium quod nos animum mentemq; uocamus.¶Aurea:ideſt aurata:uel pulchra.Vt picus equum domitor quem capta cupidine coniux Aureum percuſſum uirga:uerſumq; uenenis Fecit autem cyrce:item dicimus auream: quam multi facimus:& caram habemus.Tibul.Non ego te propter parco tibi:ſed tua mater me mouet:atq; iras aurea uincit anus.¶Dædalus:hic athenienſis fuit ab Erecteo genus ducens:Nam erecthei filius fuit.¶Athieneus:Athieni:Eupalmus:Eupalmi:Hymetion:Hymetionis Dædalus.Hic longe ſuperiores excellens in architectura ac ſtatuaria floruit: primuſq; oculos aſpicientes & manus protentas fecit:cum in priſcis ſtatuis oculi clauſi & manus lateribus appoſitæ eſſent. Dædalus
Abiit autem ex patria tali cauſa erat ei nepos ex ſorore quem Diodo.Talum nominat: Alii autem perdicam apud eum inſtructus puer adhuc:ſed qui ingenio & ſolertia magiſtrum ſuperaret:hic rotam figuli & ſerram ex ſerpentinorum dentium imitatione adinuenit:item Tornum & alia multa:itaq; motus inuidia Dædalus eum interfecit.Vnde ab areopagitis damnatus in cretam diſceſſit.& ob induſtriam regi amicus factus eſt: Sed cum ille ſingulis annis Neptunno pulcherrimum taurorum ſacrificare ſolitus eſſet:tunc autem pulcherrimo relicto proximum illi ſacrificaſſet:iratus deus Paſyphaen in eius tauri amorem impulit:itaq; Dædalus ligneam uaccam fabricauit:in qua incluſa Paſyphae cum auro cōcubuit.Mox re patefacta in ſiciliam ad regem Cocalum fugit Paſiphae ſubminiſtrante nauigia:ibi multa miranda ædificia regi edificauit. Et in eryce petram circuncidendo immenſam altitudinem erexit:& in cacumine templum poſuit.¶Auſus:hoc uerbum aut periculum notat:ut Auſus quin etiam uoces iactare per umbras. Horatius Audax omnia perpeti gens humanum ruit per uetitum nefas:aut ſcelus ut in regnis hoc auſa tuis. Audere

¶SER. Chalcidicaq;:quã ciuitatem chalcidenſes condiderunt:ut ſupra ab inſula nunc a ciuitate epitheton dedit.¶ Redditus his primum terris quaſi de alieno elemento.Hora.Finibus atticis reddas incolumẽ precor. ¶ Remigium alarum:artẽ uolandi:iter̃ miſcet dicendo remigium.¶ Poſuit:ædificauit.¶ Letũ androgeo:ſecundum atticã linguam genitiuus ſingularis græcus eſt. ο ανδρογεος του ανδρογεω.
¶ Cecropidæ iuſſi:athenienſes a rege Cecrope:ut romulidæ:ideſt romani a Romulo.¶ Pendere autem ſoluere quod ut ſupra diximus tractum eſt a pecuniaria damnatione.¶ Miſerum:dolentis interiectio: ac ſi diceret nefas.¶ Corpora natorum:bene corpora quæ adempta uita conſumebantur.¶ Stat: aut horret : ut Stat lumina flamma:aut re uera ſtat poſt ductas ſortes: aut certe ad picturam reſpexit:Nam uolui in pictura non poterat.Et licet non ſit urnæ : de pictura tamen bene dictum eſt:ſed ſi ſtat horret acceperimus ductis ſortibus intelligimus:de qua ducebantur: ut Et q̃ uectus abas.Nam a paſſiuo (ut ſæpe diximus) inueniri nõ poteſt participium præſens.¶ Elata mari:perite ſitũ expreſſit:ut enim Sal. dicit: creta altior eſt qua parte ſpectat orientem.¶ Reſpondet: aſpicit: nam contra athenas eſt poſita.¶ Furto: adulterio:ut uulcani martiſq; dolos & dulcia furta : poteſt & ad uaccam referri.¶ Mixtumq; genus:ſecundum ueritatem:quia duos peperit:unum ex Tauro: alterum ex Minoe.¶ Proleſq; biformis: ſecundum fabulam: quia uiro mixtus eſſet taurus.¶ Veneris monumẽta nefandæ:aut memoria turpiſſimi coitus : aut ultio Veneris proditæ : ſignificatur autem Minotaurus.¶ Inextricabilis error:inſolubilis : indeprehenſibilis.Horatius:Si pugnat extricata denſis cerua plagis:ſi extricata eſt ſoluta:inextricata inſoluta ſine dubio.¶ Reginæ:regis filiæ ariadnes.¶ Opere in tanto:in foribus ad fabrefactis.¶ Bis patriæ cecidere manus:quia patriæ ex affectu & paterna pietate.¶ Quĩ protinus omnem:oſtendit plura fuiſſe q̃ dixerit.

Chalcidicaq; leuis tandem ſuper aſtit arce.
Redditus his primũ terris tibi Phœbe ſacrauit
Remigium alarum:Poſuitq; immania tẽpla.
In foribus letum Androgeo:tũ pendere pœnas
Cecropidæ iuſſi:miſerum ſeptena quot annis
Corpora natorum:ſtat ductis ſortibus urna.
Contra elata mari reſpondet Gnoſia tellus.
Hic crudelis amor Tauri:ſuppoſtaq; furto
Paſiphae:mixtumq; genus: proleſq; Biformis
Minotaur9 ineſt: Veneris monumẽta nefandæ.
Hic labor ille domus:& inextricabilis error.
Magnũ reginæ ſed enim miſeratus amorem
Dædalus:ipſe dolos tecti:ambageſq; reſoluit
Cæca regens filo ueſtigia:tu quoq; magnam
Partẽ opere in tãto:ſineret dolor:Icare hẽres.
Bis conatus erat caſus effingere in auro:
Bis patriæ cecidere manus:quin protinus oĩa

¶CHRI. Leuis:quia per aerem uolauit.¶ Redditus:reſtitutus illi elemento cui debebatur. Aer enim elementum hominis non eſt.Sic Horatius.Nauis quæ tibi creditum debes Virgilium finibus acticis reddas incolumen præcor.¶ Sacrauit:antiqui enim cum ab aliquo artificio diſcederent:artificia illius ei deo ſacrabant in cuius tutela eſſet ars.Ergo cum gladiatoria Herculi attribuatur.Dixit Horatius. Veranius armis Herculis ad poſtes fixis latet abditus agris Ne populum extrema totiens exoret harena:& alibi uixi puellis nuper idioneus:Et militaui non ſine gloria:nunc arma defunctumq; bello barbiton hic paries habebit leuum marinæ qui ueneris latus cuſtodit.Et Saphos:inde chelim phœbo communia munera ponam.Et ſub ea uerſus unus & alter erit Grata lyram poſuit tibi phœbe poetica ſaphos:Conuenit illa mihi:conuenit illa tibi.¶ In foribus lœtum:non ſine profunda ſcientia & myſtica theologia hæc figurantur.Tria enim uitia oſtendit Aeneam fuiſſe:Superbiam propter Icarum qui ala petens in mare decidit.Luxuriam propter Paſyphaen:inuidiam propter ultionem Androgei.¶ Cecropidæ:Athenienſes a Cecrope eorum rege.Fuit enim Cecrops primus qui diphyes:ideſt duabus naturis eſt dictus:ſiue ob longitudinem corporis:ſiue q cum eſſet ægyptius duas linguas ægyptiam:ſcilicet & græcam teneret:incœpit regnare ut placet Euſebio anno a mundi origine quarto ſupra tria milia ac ſexcentos & quadraginta annos.Regnauitq; annos quinquaginta primuſq; bouem immolans Iouem appellauit:& Cecropia regio ab eo nuncupata eſt.Hic urbem uel condidit uel reſtaurauit: & athenas a Minerua denominauit:ut alio in loco demonſtratum eſt.Hoc regnante Moyſes populum ex ægypto eduxit. Ariopagum hoc regnante conſtitutum athenis ferunt.Fuit & alius Cecrops athenienſium rex ſeptimus ab hoc.¶ Iuſſi:quoniam uicti conditiones acceperant.¶ Septena:de hoc Plato in phædone:ait hæc eſt illa nauis ut aiunt athenienſes:In qua Theſeus olim bis ſeptem illos tulit in cretam ſeruauitq; eos:& ipſe ſeruatus eſt.¶ Crudelis:ex cupidinis ueneris ſiue neptuni crudelitate proueniens.Crudele enim fuit ut uirgo culpa uacans in tã monſtruoſum amorem ſiue a uenere:ut iniuriam ſolis patris ulciſceretur:ſiue a neptuno:quia Minos optimũ taurum non immolaſſet impelleretur.¶ Labor ille domus:Labyrinthum intelligit:de quo diximus in quarto.¶ Mixtum genus:non abhorrent a natura quæ refert Seruius:nam Ariſtote.in eo quem de animalibus ſcribit mulierem & equam ſolas ex animalibus fœtas coitum pati aſſerit:reliqua uero marem fugere: præter ea quæ ſuperfœtant:ut lepores:ac paulo poſt addit accidere nonnunq̃ ſed raro ut mulier poſt conceptum fœtum etiam alium concipiat:ſed poſteriorem partum non perficit.Verum cum maturo immaturum cadit niſi proxime a primo factus ſit:tunc enim incolumen ædi:poſſe ut de Hercule & Iphicle fabulantur. Affirmatq; eueniſſe adulteræ ut ſuperfœta geminos pareret:Alterum marito alterum adultero ſimilem.

Cecrops

¶SER. Perlegerint.ſ.picturā:nec incogrue legi picturam dixit:cū græce γραψαι & pingore dicatur:& ſcribere:unde γραφευς & pictor & ſcriptor hoc eſt qđ ait Hora.in arte poetica:Et noua fictaq; nup habebūt Verba fidē ſi græco fonte cadāt parce detorta.¶Præmiſſus achates κατα το σιωπωμενον itelligimus.¶Deiphobe glauci:ſubaudi filia:& eſt ꝓpriū nomē Sibyllæ.Multæ.n.fuerūt:ut ſupra diximus in tertio:quas omnis uarro cōmemorat:& requirit a qua ſint fata romana cōſcripta:& multi ſequentes Virgi.ab hac Cumana dicunt:quæ licet longæua dicať:non tamē ualde cōgruit eam uſq; ad Tarquinii tēpora duraſſe:cui libros ſibylli nos

Perlegerent oculis:ni iam præmiſſus Achates
Afforet:atq; una Phœbi:Triuiæq; ſacerdos
Deiphobe Glauci:fatur quæ talia Regi.
Non hoc iſta ſibi tempus ſpectacula poſcit:
Nunc grege de intacto ſeptē mactare Iuuēcos
Præſtiterit:totidem lectas de more Bidentes.
Talibus affata Aeneam:nec ſacra morantur
Iuſſa uiri:teucros uocat alta i tēpla Sacerdos.
Exciſum euboicæ latus ingens rupis in antrū
Quo lati ducunt aditus centum:oſtia cētum:
Vnde ruunt totidem uoces reſponſa Sibyllæ:
Vētum erat ad limen:cum Virgo poſcere fata
Tempus ait:Deus:ecce Deus:cui talia fanti
Ante fores ſubito:non uultus:non color unus:

conſtat eſſe oblatos.Dicit tamē Varro Erythræam credā ſcripſiſſe:quia poſt icēſum Apollinis tēplū:in quo fuerāt libri apud Erythræā inſulam ipſa inuēta ſunt carmina.¶Non hoc iſta ſibi tēpus ſpectacula poſcit:Et ſupra diximus Apollinē ſex menſibus apud Lycios:& ſex apud Delō dediſſe reſponſa.Itē lectū eſt deos aliquoties tātū idibus uaticinari.Nōnunq̄ diei uel prima:uel poſtrema parte.Vnde eſt in iure fiſſus dies.i.nō totus religioſus quē nūc oſtēdit dicens nō oportere Aeneā religioſam diei partē ꝑdere.i.oraculo cōgruā.Sane ſciendū poſcit lectionē eſſe meliorē.¶Tēpus.n.poſcit ſpectacula:non a ſpectaculis poſcit.¶Nunc grege de intacto:gregē pro armento poſuit.Nā de iuuencis dicturus eſt quæ per poeticā licentiā ſæpe confundit.Illo loco proprie poſuit:Quinq; greges:illi balantum gna redibant Armenta.¶Intacto autē indomito:ut Intacta totidem ceruice iuuencas.¶Lectas de more bidentes:de more antiquo.ſ.quē ꝑ termiſit:q̄ſi tunc oībus notum.i.ne habeant caudā aculeatam:nec linguam nigrā:nec aurem fiſſam:qđ docet aliud eſſe intactū:aliud lectum.¶Bidentes:āt (ut diximus) oues ſunt circa bimatū habentes duos dentes eminentiores:quæ erant aptæ ſacrificiis.¶Euboicæ rupis latus:hoc eſt mōtis Cumani:quē Euboici habitauerunt.Eſt aūt a cyrologia.Coloniæ.n.epithetō rei dedit immobili.i.rupis pro ciuitate.¶Antrū:in antri ſimilitudinē:ut Portus ab eo fluctu curuatus in arcum.¶Quo lati ducūt aditus centū:nō ſine cauſa aditus dixit:& oſtia.Nā Vitruuius qui de architectōica ſcripſit ait cum ab aliquo arcemur ingreſſu id oſtiū dici ab obſtādo:cū ingredimur aditū ab adeundo.¶Oſtia centū:finitus numerus pro infinito:licet:poſſit & rationabiliter dictū eſſe.¶Reſpōſa.n.Sibyllæ in hoc loco plus minus centū ſermonū ſunt.Inueniunť tamē Apollinis elogia & uiginti:& quinq; & triū ſermonū:unde melius eſt finitū ꝓ infinito accipi.¶Totidē uoces:ac ſi diceret tot ſermones.¶Deus ecce deus:uicinitate tēpli iā afflata ē numine.Nā furentis uerba ſunt deū uelle oſtēdere:q ipſi tantū uidet.Sane cauti eſſe debemus quādo plena ſit numine:& quādo deū deponat:nō enim poſt uaticinationē dictura eſt.¶Nō color unus:Itē Lucre.Stat nunq̄ facies.

¶CHRI. Præmiſſus achates:demōſtrauimus achatē ꝓ cura poni:q ſemꝑ magnos uiros comitať.Recte ergo ꝑmiſſus:nā ſapiētes ſemꝑ oīa cura ꝑueniūt:quod niſi eſſet:ēt ipſi q̄nq; uariis uoluptatū illecebris allecti laberenť niſi achates.i.cura & ſollicitudo & ipſius ut ita loquar cōſciētiæ ſtimulus admōeret paululū illud uitæ actpis qđ hūane ſorti cōceſſum eſt:nō niſi in magnis excelſiſq; rebus eſſe ponēdū:Nā hoc inter ſtultos ſapiētesq; intereſt.Stulti.n.ſi ſemel a uia recta labanť nunq̄ ad eā reuertunť.Sapiētes āt ēt ſi q̄m hoīes nati ſunt:q̄nq; paululū e recta uia deflexerīt:ſtatī adeſt illoꝝ achates:q eos ad rectū deducať.¶Atq; una Phœ.nā ipſa cura excitat mentē:q excitata ad ſuā ſapientiā & ſciētiā reuertiť:hæc.n.ſibylla eſt q nos ita alloquiť.¶Nō hoc iſta ſibi:nā tps qđ breue ē:& ſemꝑ labiť nō poſcit ut in rebus futilibus & uanis cōterať:ut.n.ait Cice.Horæ q̄dē cedūt & dies & mēſes & anni:nec tps ꝑteritū unq̄ reuertiť:Veꝝ ſi illud nō hmōi ſpectaculis cōterāus:ſed maioribus q̄buſdā rebus īpēdamus:nō erit breue teſte eodē Cicerōe cuius ſentētia ē:Oē breue tps ſatis ē lōgū ad bū beateq; uiuēdū.Nā & Salu.ſed dux atq; īperator uitæ mortaliū aīus ē:q ubi ad gloriā uirtutis uia graſſať abūde pollēs potenſq; & clarus eſt neq; fortunæ æget:q uirtutes neq; dare neq; eripere pōt:Sin captus prauis cupidinibus ad inertiā & uoluptates peſſundať ꝑnitioſa libidine pauliſq; uſus ubi ꝑ ſocordiā uires ætas tps ingeniū defluxerūt naturæ infirmitas accuſať:ſuā quiq; culpā:actores ad negocia trāſferunt.Tēpus igiť quod recte illo utentibus ſatis longū.Abutentibus āt nimis ēt breue non poſcit hæc ſpectacula.¶De intacto:quoniā hoſtiæ ab antiquis abhibebanť indomitæ:& iniuges appellabanť.¶Septē:ſecūdū pythagoricos hic nūerus oīum ē ꝑfectiſſimus:& attribuiť ſapientiæ:unde & uirgo & pallas appellať.Ergo ſeptē quia ſapientiam optat.¶Iuuencos:quantū ad cōtemplatiuā uitā in qua & maiora q̄runť & maiores ſunt tentationes quibus aīus impeditur.Oues āt quo ad actiuā in qua utrunq; minus.¶Antrū:ponit ꝓ fœlicitate:nā ut Ariſto.ipſa in centro eſt:& undiq; ad eā ſunt aditus.¶Centū:multæ.n.ſunt res uiæq;:quibus fœlicitatibus cōſequi poſſumus:dūmodo recte uiuamus:unde & in euangelio.In domo pr̄is mei māſiones multæ ſunt.¶Sibyllæ:ſibyllæ teſte.M.Var.in libris reꝝ diuinaꝝ ad Cæſarem pontificū maximum appellatæ ſunt omnes uates fœminæ uel ab unius delphidis nōmine uel a diuinis cōſiliis enūciatis.Veteres græci æolice deos σιους dixerūt:& βουλη conſiliū eſt.Ergo ſibylla eſt ac ſi dicať θεβουλη:ait aūt idē Varro ſibyllas decē fuiſſe.Primā de pſis:cuius meminit Nicanor:q geſta Alexandri ſcripſit.Secūdā libycā ab Eurypide in lamiæ ꝓlogo noiatam.Tertiā delphicā:de qua Cryſippus in lib.de diui Sibyllæ

natione meminit. Quartã cumæã in Italia de qua & Neui. in lib. de bello punico. & piſo in aĩalibus ſcri. Quintam erithræam quã Erithræus appollodrus ſuã ciuẽ affirmat: eamq; uaticinatã grais ilium petentibus & troiam perituram & Homerũ mendacia ſcripturũ. Sextã ſamiam: de q̃ Eratoſtenes in antiquis annalibus ſamiorum reperiſſe ſe ſcriptum ait. Septimam cumanam noĩe Amaltheam: quæ ab aliis Erophile nominatur: quæ libros ad Tarquinum: ut Liuius narrat detulit quoꝝ numeꝝ auxerunt reſtituto capitolio qđ ex oĩbus græciæ Italiæq; præcipue erithræis coacti allatiq; ſunt cuiuſcunq; ſibyllæ nomine fuerint. Octauã helleſpontiã in agro troiano Solonis & Cyri ut ait Heraclydes ponticus tpibus nonam phrygiã: q̃ ancyræ uaticinata ſit. Decimam tiburtẽ nomine Albuneã: q̃ tyburi colit̃ ut dea iuxta ripã anienis: cuius in gurgite ſimulachrũ eius inuentum dicit̃ tenens manu librũ: cuius ſortes ſenatus in capitoliũ abſtulerit. Haꝝ omniũ ſibyllorum carmina habentur præterquã cumeæ: cuius libri a romanis occultant̃: nec niſi a q̃ndecim uiris inſpici fas eſt. Sunt aũt ſingularũ ſinguli libri: qui q̃a ſibyllæ noĩs ſcribuntur: ueluti unius eſſe credunt̃ & ita cõfuſi ut ſuus cuiq; aſſignari nõ poſſit: niſi erithreæ: quæ nomen ſui carminis inſeruit: quæ nobilior cæteris habet̃. Siquidem Feneſtella de quindecim uiris ait reſtituto capitolio retuliſſe ad ſenatũ. C. Curionẽ conſulẽ ut legati eryctheas mitterent̃: qui carmina ſibyllæ conquiſita romam deportarent: itaq;. P. Gabinius. M. Octalicius. L. Valerius legati miſſi deſcriptos a priuatis uerſus circa mille romam retulerũt. Extant illarum uerſus θαλάιος λορου. Non uultus non color pathos: ab habitu: nã habitus pleroſq; oſtendit affectus ut eſt illud: pauitantẽ & dira tegentẽ Supplicia. Luctũ ut excuſſi manibus radii reuolutaq; penſa. admirationem defixa obtutu tenet ora. Venus rogatura. Triſtior & lachrymis oculos. n. Sta. autẽ etiam de uate inſano ait Sertaq; mixta comis ſparſa ceruice flagellat.

Non cõptæ mãſere comæ: ſed pectus anhelũ:
Et rabie fera corda tument: maiorq; uideri:
Nec mortale ſonãs: afflata eſt numine quando
Iam propiore dei: ceſſas in uota: preceſq;
Tros ait Aenea ceſſas? neq; enim ante dehiſcẽt
Attonitæ magna ora domus: & talia: fata
Conticuit: gelidus Teucris per dura cucurrit
Oſſa tremor: fuditq; p̃ces Rex pector̃ ab imo.
Phœbe graues Troiæ ſemp miſerate labores:
Dardana qui Paridis direxit tela: manuſq;
Corpus in Aeacidæ: magnas obeuntia terras
Tot maria intraui Duce te: penituſq; repoſtas
Maſſylum gentes: prætentaq; Syrtibus arua:

¶SER. Cõptæ comæ: ante hac. ſ. Nã per ſacra reſolutæ ſunt: ut Vittaſq; reſoluit Sacrati capitis. ¶ Maiorq; uideri: uidebat̃ ſicut ſolebat in uaticinatiõibus apparere numinis p̃ſentia: qđ humãis illudebat aſpectib⁹: unde ait: Maiorq; uideri: nõ. n. ẽ re uera. ¶ Nec mortale ſonãs: alia. n. uox numinũ ẽ: ut Nec uox hominẽ ſonat. Itẽ uociſue ſonus. ¶ Afflata eſt nõdũ deo plẽa: ſed afflata uicinitate numinis. ¶ Quãdo: ſiq̃dẽ: nã cõiunctio ẽ nõ aduerbiũ. ¶ Ceſſas in uota? tardus es ad uota faciẽda: nã ſi dixeris: ceſſas in uotis: hoc ſignificat tardus es dũ uota facis: aliud. n. eſt ceſſas in illã rẽ: & aliud ceſſas in illa re: tardus es ad faciẽdã rẽ: & tardus es in faciẽda re. Figurate autẽ dixit ceſſas circa uota ꝓmittenda numinibus. ¶ Tros: principale ꝓ deriuatiuo. i. ꝓ Troius. ¶ Neq;. n. ante dehiſcent: tractũ eſt de matris deũ tẽplo: quod nõ manibus: ſed p̃cibus aperiebat̃. ¶ Attonitæ: ſtipẽdæ: nõ ſtupẽtis. Ergo attonitæ: facientis attonitos: ut Mors pallida: Triſtis ſenectus. ¶ Ora domus: q̃a ſupra ait: Vnde ruunt totidẽ uoces. ¶ Per dura cucurrit Oſſa tremor: religionis eſt: & diuinæ reuerentiæ. alibi: Ipſe manũ multo ſuſpenſum numine ducit. ¶ Pectore ab imo: a mentis intimo: nec immerito. Nã illa re diuinitas flectitur quæ eſt nobis cũ diuinitate communis: ideſt ſenſu. ¶ Phœbe graues: ſecundũ Home. qui eũ dicit ſemper propugnatorẽ fuiſſe Troiæ: & bene miſerate: quia Troia defendi non potuit. Ideo nõ dixit: qui defendiſti: ſed miſeratus es. ¶ Dardana qui paridis: Achilles a matre tinctus in ſtygem paludẽ toto corpore inuulnerabilis fuit excepta parte qua tentus eſt manu matris: unde Stati. Si te ſtygis amne ſeuero Armaui: totũq; utinã: qui cum amatam Polyxenã in tẽplo accipere ſtatuiſſet: inſidiis Paridis poſt ſimulachrũ latentis occiſus eſt. Vnde fingitur ꝙ tenente arcum Apolline: Paris direxit tela: & bene direxit quaſi ad ſolũ uulnerabilem locũ: ideſt talum. Dardana autem ideo ut non adultero: ſed genti præſtitiſſe uideatur. ¶ Tela manuſq;: uel quia aliud ſine alio eſſe non poteſt: uel hoc dicit: & artem p tela: ut noſſet quid feriret: & uirtutem per manus dediſti: ut eius fata compleret: & fortiter inuaderet. ¶ Magnas obeuntia terras: cingentia terras tot maria. Oceanus enim omnes ambit terras: & licet iſte per ea maria nauigauerit: quæ terris cingũtur: tamen non dixit improprie: cum de Oceano iſta naſcantur: & tot dicendo maria partem eum maris nauigaſſe ſignificat non totum mare. Mare enim elementum eſt totum: maria uero partes maris: ſicut terræ partes ſunt: terra uero totum elementum. ¶ Penituſq; repoſtas: longe ſemotas auias. ¶ Maſſylum gentes: Maſſyli ſunt mauri: unde ſpeciem pro genere poſuit: Nam Aeneas ad Africam uenit: cuius partem conſtat eſſe Maſſyliam: præſertim cum media longa ſit nam maſſylia media breui ciuitas eſt galliæ Lucre. Maſſyliam delere uacat. ¶ Prætentaq; ſyrtibus arua: circumfuſa. Incerta enim illic maria & terræ: Vnde ait Lucretius. Aequora fracta uadis: abruptaq; terra profundo.

¶CHRI. Anhelũ: ſic Sta. Qui & cornigeri uatis nemus atq; moloſſi: Quercus anhela Iouis troianaq; tymbra placebit. ¶ Ceſſas: nõ. n. p ociũ in quo oĩa uitia ſedẽt: unde ocia ſi tollas piere cupidinis arcus ſed in uigilãdo agẽdo cũcta circũſpiciẽdo & labores ſudoreſq; tollerãdo ſpĩa acq̃rit̃: hic Hora. q ſtudet optatã curſu cõtingere metã Multa tulit fecitq; puer ſudauit & alſit. ¶ Pectore ab. i. oſtẽdit q̃les p̃ces eſſe debeãt. ¶ Phœbe: captat beniuolentiã cõmemoratione beneficioꝝ: eadẽq; illum ad alia inferenda promptũ reddit. ¶ Semp miſerate: ſic ẽt Home. illũ inducit. ¶ Duce te: & certe maris fluctus. i. aĩ perturbatiões duce Apolline. i. ſapiẽtia tolleramus.

¶SER. Prēdimus:qppe fugientē Italiā.¶Hac troiana tenus:ideſt hactenus:hucuſq;.i.hic ſit finis. Nā tenus ꝑprie eſt extrema pars arcus:ut Plau.oſtēdit. Vnde tractū eſt:ut hactenus hucuſq; ſignificet.¶Troiana fortūa: a præiudicio.i.mala:& dicit iniquū eſſe ut troianā fortunā patiantur in Italia.¶Fas eſt parcere genti:qa ſe uictā fatetur.¶Quibus obſtitit ilium:Ganymedes.n.obfuit Hebæ:Paris Mineruæ:& Iunoni:quod āt dixerit diiq; deæq;:& deaꝝ tātū reperimus exempla:nō eſt miꝝ cū ſupra dixerimus ἀρσενόθηλες omnes deos. Poſſumus ergo per unam rem utrunq; intelligere:licet dicatur etiā Neptuno obfuiſſe Troiam in denegatione mercedū.

Iam tandē Italiæ fugientis prendimus oras.
Hac troiana tenus fuerit Fortuna ſecuta.
Vos quoq; pergameæ iam fas eſt parcere gēti
Diiq;:Deæq; omnes:qbus obſtitit Iliū & ingēs
Gloria Dardaniæ:tuq; o ſanctiſſima Vates
Præſcia uenturi da(non indebita poſco
Regna meis fatis)Latio conſidere Teucros:
Erranteiſq; Deos:agitataq; numina Troiæ.
Tū Phœbo:& Triuiæ ſolido de marmorē tēpla
Inſtituam:feſtoſq; dies de nomine Phœbi.
Te quoq; magna manēt regnis penetralia nřis:
Hic ego namq; tuas ſortes:Arcanaq; fata
Dicta meæ genti ponam:lectoſq; Sacrabo

Nouimus prætérea eſſe morem poeticū:ut duabus præpoſitis rebus uni reſpondeāt:ut Nauita tū ſtellis numeros & noīa fecit Pleiadas hyadas: claramq; lycaonis arcton. Nā ſuppreſſo numero dixit nomina. ¶Præſcia uenturi:abſolutū eſt reꝝ uenturaꝝ.¶Da: dic:ut Qui ſit da tytire nobis:unde eſt cōtra: Accipe nunc danaū inſidias. Non enim pſtare aliqd poterat: ſed indicare futura.¶Nō indebita poſco:deeſt ſi. Eſt autē εἱρμὸς:ideſt longiſſimū hyperbaton. Phœbe & uos diiq; deæq;:& tu o uates da.i.dic Latio Teucros conſidere:ſi nō poſco regna meis fatis indebita. Dic at cōſydera:ideſt utrū poſſumus cōſidere. Verecūde aūt dictū eſt. Si non indebita poſco:cū certū eſſet:qa debebant eis regna.¶Erranteſq; deos:ut diis ſedem exiguā patriis.¶Agitataq; numina Troiæ:aut mecū uexata:aut certe ξόανα dicit.i.ſimulacra breuia quæ portabant in lecticis:& ab ipſis mota infundebāt uaticinationē:quod fuit apud Aegyptios & Carthaginēſes.¶Tū phœbo & triuiæ:ut ſolet miſcet hiſtoriā: nā hoc templū in palatio ab Auguſto factū eſt:ſed quia Auguſtus cohæret Iulo:q ab Aenea originē ducit:uult Auguſtū patrū uota ſoluiſſe ab ænea uota p ſe reddere quaſi & dignitatis hæredē ꝑpter ſtirpē unde deſcendit. ¶Feſtoſq; dies de noīe phœbi:ludos apollinares:q ſecundū quoſdā bello punico ſecūdo inſtituti ſunt:ſecundū alios tēpore ſyllano ex reſponſo Martiorū fratrū:quibus Sibylla prophetauerat: quoꝝ extabant ut ſibyllina reſpōſa.¶Te quoq; magna manēt noſtris penetralia regnis:ideſt coleris ut numen. Manēt autē expectāt in futurum.¶Penetralia:ſecreta tēploꝝ.¶Tuas ſortes:ſibyllina reſpōſa:q̄(ut ſupra diximus)incertū eſt cuius Sibyllæ fuerint:quanq̄ cumanæ Virgi.dicat:Varro Erythrææ. Sed cōſtat regnante Tarquinio quandā mulierē nomine Hamaltheā obtuliſſe ei nouē libros:in qbus erāt fata & remedia romana:& ꝑ his popoſciſſe tercentum philippeos:q aurei tunc pcioſi erant:q̄ cōtēpta alio die tribus incenſis reuerſa eſt:& tātū popoſcit. Itē tertio aliis tribus incenſis cū tribus reuerſa ē:& accepit pro tribus tercētū : q̄tū poſtulauerat pro nouē. Hac ipſa re rege cōmoto q̄ preciū nō mutabat:q libri in tēplo Apollinis ſeruabant:nec ipſi tātū:ſed & Martioꝝ:& Begōes nymphæ:q̄ artē ſcripſerat fulguritaꝝ apud Tuſcos:Vnde addidit Tuas ſortes arcanaq; fata:& hoc īde trahit poeta: Aeneam tamen inducit quaſi de præſenti dicentem oraculo.¶Lectoſq; ſacrabo uiros:quia niſi patritii non fiebant. Sciendum ſane primo duos librorum fuiſſe cuſtodes:inde decem:inde quindecim uſq; ad tempora ſyllana.poſt creuit numerus:nam.lx.fuerunt:ſed remanſit.xv.uirorum uocabulum.

¶CHRI. Fugiētis:īpſa.n.humana fœlicitas ſemp fugere uidet aliqua aſſiduo ſuperueniēte moleſtia:unde fuit illud Solonis:ſed.ſ.ultima. Semper expectāda dies homini eſt diciq; beatus. Ante obitū nemo poſtremaq; funera debet.¶Templū:hoc templū Auguſtus in palatio cōdidit poſt pugnā acticā:in qua ſe ab Apolline adiutum putauit Auguſtus:unde in octauo Actius hæc cernens arcū tendebat apollo. Deſuper oīs eo terrore ægyptus & indus.¶Omnis arabas:oēs uerterunt terga ſabæi:& Prop. Muſa palatini referamus apollinis ædē. Rex eſt calliope digna fauore tuo & paulo infra.¶Feſtoſq; dies:in Macrobii ſaturnalibus ſic ſcriptū eſt Romæ cum ex uaticinio Martii uatis carmineq; ſibyllino ludi celebrarent Apollini repētino aduētu hoſtis plebs Ro.ad arma excitata occurrit hoſti quo tpe nubes ſagittaꝝ in aduerſos ferri uiſa hoſtes fugauit & uictores romāos ad ſpectacula dei hoſpitalis reduxit:& paulo infra:ſed inuenio in litteris hos ludos uictoriæ nō ualitudinis cā:ut q dā putāt inſtitutos bello.n.punico hi ludi ex libris ſibyllinis primo ſunt inſtituti ſuadēte Cornelio rufo decēuiro: q ꝑpea ſibylla cognominatus ē:& poſtea corruptiōe prius cepit ſylla uocari. Fert ēt in carminibus Martii uatis cuius duo uolumine illata ſunt in ſenatū inuentū eſſe ita ſcriptū:Hoſtē romāi ſi ex agro expellere uultis. Vomicā q̄ gentiū uenit lōge: Apollini cēſeo uouendos ludos q quot annis comiter Apollini fiant:iis faciendis pſit is ptor q ius populo plebiq; dabit ſummū decēuiri græco ritu hoſtiis ſacra faciāt. Hoc ſi recte facietis gaudebitis ſemp:fietq; reſpu.melior:nā is diuus extinguet p puellos ueſtros:q ueſtros cāpos paſcūt placide ex hoc carmine dies unus procurādi cā rebus diuinus impēſis ē:poſtea ſenatuſcōſultū factū ut decēuiri libros ſibyllinos adirēt in qbus cū eadē reperta nūciatū eſſet:cēſuerūt patres apollini ludos uouēdos faciēdoſq;. Inq; eā rē.xii. millia aeris ptori:& duas hoſtias maiores dari:decēq; uiris pceptū ut apollini facerēt aurato tauro: & duabus capris albis auratis latonæ boue fœmina aurata.¶Ludos: iccirco populus coronatus ſpectare iuſſus eſt.¶Lectoſq;.ſ.nā a pricipio duo lecti ſunt ex patritio ordīe cuſtodes libroꝝ ſibyllinoꝝ:& dicti ſunt duumuiri. Deīde cū plebs iſtius quoq; magiſtratus particeps reddi adnixe cōtenderet:ꝑ duobus decemuiri creati ſunt: qnq; ex patriciis:totidēq; ex plebeis:& ſunt appellati decēuiri:qd' nomē ēt deinceps māſit quāuis nūerus auctus eſſet.

Ludi Apollinis decemuiri ſibyllini

Alma uiros. foliis tantum ne nomina manda.
Ne turbata uolent rapidis ludibria Ventis:
Ipſa canas oro. finem dedit ore loquendi.
At Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur Vates: magnum ſi pectore poſſit
Excuſſiſſe Deum. tanto magis ille fatigat
Os rabidũ fera corda domãs: fingitq; ꝑmẽdo:
Oſtia iamq; domus patuere ingentia centum
Sponte ſua: uatiſq; ferunt reſponſa per auras.
O tandem magnis Pelagi defuncte periclis:
Sed terra grauiora manent: in regna Lauini
Dardanidæ ueniẽt: mitte hãc de pectore curã:
Sed non & ueniſſe uolent: Bella horrida: Bella:
Et Thybrim multo ſpumantẽ ſanguine cerno.
Nõ Simois tibi: nec Xãthus: nec Dorica caſtra
Defuerint: alius Latio iam parthus Achilles
Natus & ipſe Dea: nec Teucris addita Iuno
Vſq; aberit: cum tu ſupplex in rebus egenis:
Quas gẽtes Italũ. aut q̃s nõ oraueris Vrbes?
Cauſſa mali tanti coniux iterũ hoſpita Teucris:
Externiq; iterum thalami.
Tu ne cede malis: ſed contra audentior ito:
Quam tua te Fortuna ſinet: uia prima ſalutis:
Quod minime reris: Graia pãdetur ab Vrbe.
Talibus ex Adyto dictis Cumæa Sibylla
Horrendas canit ambages: antroq; remugit

SER. Foliis ne tãtũ carmina mãda: ut Varro dicit in foliis palmæ ĩterdũ notis ĩterdũ ſcribebant ſermonibus: ut in tertio ſupra diximus. Ipſa: pro tu: & ꝓnomẽ poſuit eius ꝑſonæ de qua loquimur pro illius cũ q̃ loquimur: eſt autem græcum. Nam dicunt ευ αυτη ειπε: ideſt tu dic. Finem dedit ore loquendi: hoc eſt definiit ei: ut ore loqueretur: nec in foliis ſcriberet. Nondum patiens: aut quæ nondum poſſet implere oraculorum ſermones: aut dum uacat: & eſt impatiens. Phœbi bacchatur uates: bene bacchatur. Idem enim eſt Apollo qui Liber pater: qui Sol. Vnde ait Lucanus Cui numine mixto Delphica thebanæ referunt trieterica bacchæ. Vnde ĩ eorum ſacris erat phœbadum baccharumq; conuentus. Excuſſiſſe deum: excuti proprie de equis dicimus: quod ideo traxit: quia Phœbus. i. Sol equis utitur: & nũc Sibyllam q̃ſi equũ: Apollinẽ q̃ſi equitẽ ĩducit ĩ ea ꝑmanẽs trãſlatiõe excuſſiſſe ait: ut Excuſſus acõteus. Itẽ Fera corda domãs: qđ proprie equorũ ẽ & frena & ſtimulos pati: ut Ea frena furenti Cõcutit. & ſtimulos ſub pectore uertit: qđ autẽ dicit magnũ deũ non re uera ait: ſed rettulit ad affectũ colẽtis: ut Summe deũ ſancti cuſtos ſoractis Apollo. Vnicuiq; enĩ deus ipſe quẽ colit magnus uidet. Excuſſiſſe deũ: ꝓ excutere: tẽpus ꝓ tp̃e. Eſt ãt attica figura: qua nos uti nõ cõuenit: ut αοριςος ponat᷑ pro ενεςωτος ut γραψαι pro γραφειν hac licenter utunt᷑ poetæ. Fingitq; premendo: cõponit: ut Et corpora fingere lingua. Componit autẽ ad moderationẽ certã dicẽdi: ut enĩ ſupra diximus oĩa quidẽ uident: ſed nõ oĩa indicãt ſacerdotes: ut ſupra Luc. Nec tantũ ꝓdere uati Quãtũ ſcire licet. Oſtia iãq; domus patuere: ꝑcibus. ſ. & q̃ ante oſtia erãt patefacta aditus eẽ cœperũt. Ferũt reſpõſa: q̃a ſupra ait Ora domus. Pelagi defuncte periclis: nõ liberate pelago: ſed marinis ꝑiculis. Nã adhuc nauigaturus ẽ: ſed ſine ullo diſcrimine. Defuncte: ãt liberate. Nã dicimus functos officio q̃ officia debita cõpleuerũt. unde & honoribus functi: & hinc defunctos mortuos dicimus qui compleuerũt uitæ officia: unde eſt Nil iam cæleſtibus ullis Debẽtem. Sed terra: legitur & terra: unũ tamen eſt. In regna lauini: alii latini legũt cuius tunc erãt: ſed q̃a diuina loq̃tur futura p̃occupat: poſtea. n. Lauiniũ dicet᷑: licet poſſit ad Lauinũ Latini fratrẽ referri: q̃ illic ante regnauit. Horrida bella: q̃ cõtra hoſpitẽ cognatũq; ſuſcepta ſunt: ut Latinus dicturus eſt: Arma ipſa ſumpſi: Promiſſam eripui. Spumantẽ ſanguine cerno: quaſi nõ prædicit ſed uidet quæ facturus eſt Turnus: ut Recalent tyberina fluenta Sanguine adhuc. Nõ ſimois tibi nec xanthus: Tyberinus & Numicus in quem cecidit. Nec dorica caſtra: græca: & re uera. Nam Turnus græcus fuit: ut Et turno ſi prima domus repetatur origo: Inachus acriſiuſq; patres: mediæq; mycenæ. Parthus achilles: Turnum ſignificat: & ſic hoc dictum eſt ut in bucolicis: Alter erit tunc tiphys & altera quæ uehat argo Heroas: & hoc eſt quod dicit. Obſcuris uera inuoluens: nam licet uera ſint latent. Vnde Apollo λοξιας dicitur: ideſt obliquus. Natus & ipſe dea: de Venilia ſorore Amatæ: ut Cui diua Venilia mater. Nec debet mirum eſſe Amatam fuiſſe mortalem: cum & Turnus Iuturnæ frater mortalis fuerit: nam hæc fuerant diuina beneficia. Addita Iuno: inimica. eſt autem uerbum Lucilii & antiquorum: ut Plautus Additus Ioni argus. In rebus egenis: per tranſitum oſtendit famem futuram. Coniux iterum hoſpita: Nam & Paris ab Helena fuerat ſuſceptus hoſpitio. Hoſpita autem more ſuo dixit: & bene ne aliquid imputetur Aeneæ: quaſi hoc fatorum eſſe prædixit. Tu ne cede: ne cedas: ſed eſto audentior qua tua te fortuna permittit. & bene aduerſam fortunam edocet uirtute: aut uitari: aut minui: aut patienter ſubſtineri. Via ratio: opportunitas. Graia pandetur ab urbe: propter Euandrum qui eum in Thuſciam miſſurus ad Tarcontem eſt. Ex adyto: locum uaticinatiõis oſtendit. Cumæa ſibylla: cumæa bene addidit ꝑpter diſcretionẽ. Antroq; remugit: q̃a ĩ antro: ut Pulſati colles clamor᷑ reſultãt.

CHRI. Foliis tãtum: nam in tertio admonitus ab Heleno fuerat: ut peteret ſibi oraculum ſermone ſibyllæ dari: non autem mandari: nam Quæcumq; in foliis deſcripſit carmina uirgo Digerit in numerum atq; antro ſecluſa relĩq̃t Illa manẽt ĩmota locis atq; ab ordĩe cedũt Verũ eadẽ uerſo tenuis cũ cardine uẽtus Impulit & teneras turbauit Ianua frõdes Nũq̃ã deĩde cauo uolitantia prendere ſaxo Nec reuocare ſitus: aut iungere carmina curat Inconſulti abeunt: ſedemq; odere ſibyllæ Hic tibi nequa moræ fuerint diſpendia tãti Quin adeas uatẽ ꝑcibuſq; oracula poſcas Ipſa canat uocemq; uoluens atq; ora reſoluat. Foliis: folia frondes ſunt. Sunt qui

putent frondes ſolū arboꝝ eſſe:folia uero arboꝝ & herbaꝝ:Item folia dicimus in quibus ſcribimus: & eſt ge/
nus cuius ſpecies ſint mēbranæ & chartæ.Mēbranæ ex pellibus & chartæ ex papiro.Phœbi nundum patiens:
nō enim ualet mens humana ea q̄ adeo excellūt:ut ſupra noſtras uires ſint ſuſcipere:donec Apollo.i.ſapientia
nos cōponat:adeo ut omnia nobis facilia eſſe uideant.¶ Excuſſiſſe:ſæpe enim in mentē uenit aliq̄d magnum
q̄d noſtrū ingenioſum ſuperet:unde conamur illud a nobis abiicere.¶ Bacchat:q̄d ſol liberq; idem ſit numē
& ipſe oſtēdit in Geor.ut Vos o clariſſima mūdi lumina habentē cœlo Quæ ducitis annū Liber & alma ceres:
& Mac.multis argumētis oſtdit:& Orphe9 hoc uerſu exprimit ἥλιος ὃν Διόνυσον ἐπίκλησιν καλέουσιν.
Sed nō eueniſſe uoles.Iure dixit Ariſto.eos q in ſollitudine ſeorſum ab aliis uiuūt aut beſtias eſſe aut plus q̄ ho
mines.Adeo.n.ſupra hoīem eſt relinquere ciuilem ſocietatē:ut id nō fiat niſi aut ex ſenſuū perturbatione & ex
ipſa atra bili:ut uidemus quoſdam furioſos:quos myſanthropos græci appellāt:aut cū mens noſtra ad origi/
nē ſuam redire cupiens omnia humana quippe quæ caduca corruptibiliaq; ſint contemnit:ſolaq; diuina reſpi
cit.Veꝝ anteq̄ iis uirtutibus corroborata:ſit quæ animi iam purgati appellant ſæpe uacillat in cōſilio:q̄a mul/
to maiora ſeſe undiq; offerūt īpedimēta in hoc uiuēdi genere q̄ in ciuili.Iure ergo dixit grauiora bella nobis ex
citari terra.i.in hac ſolida uita contemplandi q̄ in mari:ideſt in uita ciuili: in qua appetitus perturbationibus
excitatur:ſed poſtquam iis uirtutibus quæ animi iam purgati uocant corroborata eſt mens:hoſtes omnes ce/
dunt:& ueluti in naturā ſuam reuerſus animus etiā in corpore nulla corporis contagione impeditus ſumma
cum uoluptate diuinis perfruit.Ergo in primis iſtis difficultatibus nō eſt cedendū:ſed audacius cōtra eundū.

Obſcuris uera inuoluens.ea frena furenti

¶SER. Obſcuris uera inuoluens:uera & obſcura
cōfundens.Eſt autē hypallage ueris obſcura inſerēs.
¶CHRI. Frena:in ſingulari tātū neutri generis ē:
in plurali maſculini & neutri.¶ Furenti:eo.ſ.furore quo percita uaticinari poſſit.Furor.n.duplex eſt: alter ma/ Furor
lus:alter bonus.Nā qui ex humoꝝ perturbatiōe naſcit:is hominē a ratiōe deiicit & in inſaniam adducit.Qui
quero diuinitus infundit hominē ſupra hominē erit & deo proximū:dū illo afflatur:reddit quapropter apud
Platonē quatuor diuini furoris ſpecies ponuntur:ait.n.animos noſtros anteq̄ reꝝ terrenarum deſiderio graua
rent:æternas ſedes habitaſſe & in deo ſpeculo in quo omnes ideæ eluceſcunt uidiſſe iuſtitiā:ſapiētiam:harmo
niam:& diuinæ naturæ pulchritudinē quas ideas diuinas eſſentias primas naturas q̄ in æternitate dei ſint no/
minat:quaꝝ ꝑfecta cognitiōe animi illic nutriunt ad corpora inde terrenoꝝ cognitione appetitioneq; delati q
prius ambroſia & nectare.i.cognitiōe dei & gaudio fruebantur:Leteum.i.obliuiōem in deſcenſu hauriūt: nec
prius ad ſupera reuolant:q̄ cognitionem illam recuperent:hoc duabus uirtutibus:ideſt morali & contempla/
tiua aſſequuntur:moralemq; iuſticiam:& ſapientiam nuncupant.His ergo tanquam geminis non ad ſuperos
reuolare in phædone demōſtrat:& in phædro ſola philoſophi mens ait recuperat alas.In qua recuperatiōe ab
ſtrahit a corpore.Deoq; plenius ad cœlū trahit aīus q̄ abſtractio furor eſt:q in quatuor partes diuidit:neq; di/
uinoꝝ reminiſcimur niſi quibuſdā umbris ac imaginibus:q̄ corporeis ſenſibus ꝑcipiunt.His Paulus & q Pau
lū ſectat Diony.inuiſibilia dei ꝑ ea q̄ hic facta ſunt aiunt.Diuinæ igit ſapientiæ imago eſt noſtra ſapiētia:Har/
moniæ ea q̄ inſtrumentis muſicis & uocibus humanis orit harmonia:pulchritudinis autē ea q̄ ex partiū mē/
brorumq; corporis q̄ aptiſſima compoſitione conficit:cōuenientia:uenuſtaſq; imago eſt:ſed cū ſapientia nul/
lis:aut paucis percipiat neq; corporeis ſenſibus cōprehendatur:diuinæ ſapientiæ paucæ apud nos extant ima/
gines:& hæc q̄dem ſenſibus incognitæ ſunt.Itaq; in phædro dicit ſimulacrū ſapientiæ oculis cerni nō pōt q̄d
ſi cernat mirabiles amores diuinæ illius cuius eſt ſimulacrū nobis excitaturū ſit.Pulchritudinis āt imago ocu
lis harmōiæ auribus percipit qui reliquoꝝ ſenſuum teſte eodē Platone ſunt acerrimi: quaꝑꝑ iis ſimulachris
qui corporibus inſunt in aīum ꝑ corporis ſenſus penetrātibus reminiſcimur eoꝝ q̄ extra corpus cōſtituti ui/
deamus q̄ recordatiōe aīas recuperamus:& a contagiōe corporis paulatim purgati diuino furore afficimur:
pulchritudinis aūt ſpecie quā oculi porrigūt illius q̄ diuina eſt pulchritudo recordari ardentiſſima cupiditate
illā deſideramus:q furor diuinus eſt & a Platōe amor appellat:atq; diffinit amor corporeæ pulchritudinis de Amor
ſideriū ad cōtēplandā:rurſus diuinā pulchritudinē redeundi:atq; iis q ſic afficit nō mō diuinā pulchritudinē
deſiderat:ſed ea q̄ oculis patet.Delectat:nā amātes non ſolū re amata:ueꝝ etiā illius ſimulachris delectant:ſed
craſſioris ingenii eſt huiuſcemodi ſolū (ut ita loquar) umbras ſectari.Veꝝ aūt illā pulchritudinē negligere.Hu
ius āt ſtulti amoris petulantia:laſciuiaq; comes ē.Iſq; diffinit irrationabilis inſolenſq; eius q̄ ſenſu percipit cir/
ca corporis formā uoluptatis cupiditas:uel eſt ardor aī in ꝓprio corpore mortui in alieno uiuētis:unde epicu/
rei credūt amorē eſſe nixū atomoꝝ ſeſe ei a quo ſimulacra pulchritudinis hauſta ſunt penitus infundēdi hūc
Pla.ab humanis morbis natū ſollicitudine plenū eſſe uult:& in illos ꝓueniret:quoꝝ mens tenebris adeo circū
fuſa ſit:ut nihil altū ſuſpiciēs ſolā fragilis corpuſculi imaginē admiret:q āt huiuſcemodi tenebris liberi ſunt:ii
obiecta corporea forma illa prīo ut diuinæ pulchritudinis ſimulacro delectat:ac ſtatim ex hac in diuinoꝝ me
moriam rediens eis ardētiſſimo deſiderio ad ſupera ferunt:atq; furor q per oculos percipitur.huiuſcemodi eſt
per aures uero muſice numeros aīus percipit:q̄bus imaginibus admouet:ut diuinā harmoniā acrioris quon/
dam animi intimo ſenſu cōſideret.Diuina autē harmōia eodē Plato.auctore duplex eſt.Altera.n.in eterna dei
mente perdurat.Altera in cœloꝝ ordine ac moribus:qua mirabilē cœli cōcentum faciūt.Ergo aīus q ante cor
poris ingreſſum illā audiebat:nunc per aures imagines illius percipiens deſiderio ueræ harmoniæ percipien/ Har/
dæ afficitur:& ad ſuperas ſedes reuolare cōtendit:Interim in carcere corporis clauſus illam nititur imitari:ſed moniæ
alii:ut illā imitent:aut uocibus aut humanis inſtrumentis utunt:quos leues uulgareſq; muſicos dicimus nō
nulli grauiori iudicio intimæ ratiōis ſenſum ꝓfundaſq; notiones uerſibus numeriſq; illuſtrāt:hiq; ſunt q di/
uino furori ꝑciti grauiſſima q̄dam ac pleniſſima carmina ingenti ore effundunt.Hæc aūt poeſis appellatur:q̄

uocũ ac motuũ nũerus grauiſſimos quoſdã & delphicos ſenſus ſummo ardore exprimit.Vnde nõ ſolũ cõcẽtu uocũ auribus blandit:uerũ ẽt ambroſiæ cœleſti ſimilimũ mẽti pabulũ affert.Ideoq; ꝓxime ad diuinitatẽ accedit:Oririq; poeticũ hunc furorẽ a muſis exiſtimat.Qui aũt ſine muſarũ inſtinctu poeticas ad fores accedit ſperans q̃ſi arte quadã in poetã bonũ euaſurũ:inanis quidẽ ipſe ac eius poeſis efficit:q ãt cœleſti ui inſpirant: adeo diuinos ſæpe muſis afflatos ſenſus exprimũt:ut ipſemet deinde a furore derelicti uix illos intelligãt. Muſas aũt

Camœnæ Plato cœleſtes cãtus intelligit:unde a cãtu ẽt camœnas illas latini appellãt.Quapp muſis.i.cœleſtibus numinibus a cãtibus ĩcitatio ad eorũ imitationẽ poeticos modos ac nũeros meditant.itaq; in li.de rep.ubi de ſphærarũ motu ĩcri.Pla.ſingulis orbibus ſingulas ĩſidere ſyrenas refert motũ ſphærarũ ſignificãs:nã ſyren deo canere ẽ. Theologi quoq; ueteres octo muſas octo ſphærarũ cãtus & nonã maximã q̃ ex oĩbus cõficit harmoniã ẽẽ dixe

Poeſis re:ergo poeſis a diuino furore furor a muſis muſæ a Ioue ꝓficiſcunt.Iouẽ.n.mũdi totius aĩum platonici ĩtelligunt:ut in ſequẽtibus apparebit:& in Buco.A Ioue principiũ muſæ Iouis oĩa plena.aĩus ergo iſte qm̃ ubiq; uiget & cœlũ q̃ſi cytherã quadã:ut Alexãder mileſius pythagoricus inqt:exagitans cœleſtẽ ꝑficit harmoniã:atq; Orpheus Iuppiter inqt primogenitus:Iuppiter nouiſſimus:Iuppiter caput:Iuppiter mediũ:Iuppiter fundũ terræ a cœli ſteliferi:Iuppiter ꝓdiit maſculus:Iuppiter ĩcorruptibilis ſpõſa:& plura alia dicit:ex qbus ĩtelligit illũ oĩbus ĩfuſum corporibus cõtinere:atq; alere cũcta unde Luca.Iuppiter eſt qdcũq; uides:qdcũq; moueris.Sũt ꝑterea duæ aliæ furoris ſpẽs:altera circa myſteria:altera circa uaticinia.Primus furor uehemẽtior aĩ cõcitatio in iis q̃ ad eorũ cultũ ac religionẽ ꝑtinent ꝑficiẽdis.Affectus uero mẽtis q talẽ furorẽ falſo imitat ſupſtitio dr̃. Vaticiniũ ãt ẽ diuino afflatu inſpirata ꝑſenſio.Ergo in uaticinio furor ẽ:ſi aĩus acrius exarſerit cũ mẽs a corpore abſtracta diuino inſtinctu cõcitat:nã ſi futura quadã humana ſagacitate ꝓuident:non uaticiniũ:ſed prudentia:& cõiectatio appellat:ergo amori diuino libidinoſus amor poeſi leuior muſca.myſterio ſupſtitio: Vaticinio prudentia opponitur:amori uenus poeſi muſæ myſterio Bacchus:uaticinio apollo præeſt.Habes ex platonica diſciplina quatuor diuinos furores.Quapp recte dixit poeta:Et frena furenti:quia uaticinii furore percita eſſet.

Cõcutit:& ſtimulos ſub pectore uertit Apollo.
Vt primũ ceſſit furor: & rabida ora quierunt:
Incipit Aeneas Heros.non ulla laborum
O Virgo noua mi facies inopina ue ſurgit:

SER. Ceſſit furor:nõ penitꝰ receſſit:ſed paulatĩ cœpit ĩminui.Nã & paulopoſt ẽ de miſeni morte dictura:qd nõ ꝓcedit ſi nũc numẽ receſſit. Nõ ulla laborũ O uirgo:o licet ſit naturaliter breuis ĩ ſermõibus latinis.apud Virgi.tñ ꝓ lõga habet:ut hoc loco: O uirgo.Itẽ alibi:Quis te magne Cato tacitum:exceptis ego:ut Aſt ego q̃ diuũ:& duo:ut Si duo ꝑterea: ſcio:ut Nũc ſcio qd ſit amor:& neſcio:ut Neſcio qs teneros oculus mihi faſcinat agnos.Apud alios o niſi ĩ græcis noĩbus nõ ꝓducit:qd & nũc ſeq debemus:dicũt tñ qdã o tũc ꝓduci in noĩatiuo qñ & ĩ genitiuo fuerit ꝓducta:qd falſum ẽ.Nã & Vir.ꝓduxit uirgo:cũ uirginis faciat.& Luc.Cato corripuit:ut Nos Cato da ueniã: cũ Catonis faciat.Itẽ Iuno:cũ ꝓducat Vir.Statius tñ corripit.Sane ſciẽdũ allocutionẽ hãc ẽẽ ſuaſoriã cũ partibus ſuis. Nã honeſtũ ẽ q dicit ſe patrẽ reqrere:utile:ut ab eo priæ originẽ diſcat:neceſſariũ:qa iuſſerat pr̃:ut Ditis tñ ante Infernas accede domos:poſſibile:qa ait Quãdo hic ĩferni ianua ditis Dicit.Itẽ Potes nãq; oĩa:ſi oĩa:& hoc. Noua mi facies:ſpecies.Et ſciẽdũ ꝓnomen mihi nunq̃ in ſynæreſim uenire:ne incipiat ẽẽ blãdiẽtis aduerbiũ.& licet qdã huius loci nitant exẽplo:nõ ꝓcedit:uel qa unũ eſt exẽplũ:uel qa poteſt eſſe etiã blandientis aduerbiũ:nil uero ꝑ metri neceſſitate cogit.Nã ſi ps ſequens orõnis a uocali ĩcohet nihil dicius:ut Heu nihil ĩuitis fas quẽq̃ fidere diuis.Si ãt a cõſonante incohet:nil ponimus:ut Iuue.Nil tale expectes:emit ſibi multa uidemus. Inopina ue ſurgit:nomẽ eſt nõ participiũ.Nã inopinata diceret:qd non ꝓcedit.Opinatus uero uenit ab eo qd eſt opinor:ſed qa inopinor nõ dicimus:ideo nec inopinatus facit:ſicut & nocens participiũ eſt:qa inuenimus noceo: innocens nomẽ:qa innoceo nõ dicimus.nullũ eſt.n.participiũ qd a uerbo non trahatur:licet a ſui uerbi forma non ueniat:ut placita:licet placeor nõ dicamus:tamẽ placeo inuenĩus:ſicut & prãſus:& cœnatus: & titubatus. Itẽ regnata:triũphata.Vnde galeatus & tunicatus noĩa comprobant.nullũ.n.uerbũ horum originis reperit.

CHRI. Cõcutit:ex eo qd eſt quatio fit excutio qd ſignificat quatiendo eiicere:& incutio quatiẽdo immittere:nã q̃ nõ ſedare:ſed cũ impetu ſubeũt incuti dicunt.Diſcutere quatiẽdo in diuerſas ꝑtes deiicere:& ꝑ ſimilitudinẽ dicimus diſcutere rẽ quã diligẽter rimamur:& eius oẽs partes inquirimus.Hinc diſcuſſum dicius negociũ:cũ ꝑ oẽs ſuas partes diligẽter eſt cognitũ.Nã ut ex diſcuſſa ueſte oĩa q̃ intus latebant prodeunt & apparent:ſic eſt diſcuſſa re de qua ambiguitur quod latebat:uerũ apparet percutio uerbero.Recutire autẽ nõ eſt a

recutio quatio:nec in ꝑterito recuſſi eſt:ſed recutiui recutitũ.Eſt aũt acute:unde recutitos dicius iudæos q circũciſiõe cutẽ q̃ ꝑputiũ eſt deponũt:quis ſunt q uelint hoc participiũ eſſe ſine origine uerbi. Stimulus:eſt oẽ quo pun

Stimulus gimus:& eſt græco.illi.n.στιζω pungo & uerbero dicũt hinc γτυμώ Aeneas heros.q.d.ꝓpterea fuit tãti aĩ:ut hæc petere nõ formidare:quoniã eſſet heros:Heroicæ.n.uirtutes opus ſunt ſi qs hanc ſpeculãdi difficultatẽ tollerare uult.De his loquit Ariſto.in æthicis. Noua mi facies:Oſtẽdit ex grauiſſimorũ philoſophorũ ſententia quæcunq; ex improuiſo accidãt ſolere eſſe grauiora:ꝓpter quod ait ſe prius excogitaſſe q̃ res maxime medet perturbationibus:nã ut ait Cice.nihil eſt quod tã obtundat:eleuetq; ægritudinẽ q̃ perpetua in omni uita cogitatio:nihil eſſe quod non accidere poſſit q̃ meditatio cõditionis humãæ q̃ uitæ lex cõmentatioq; parẽdi: q̃ nõ hoc affert ut ſemp mereamus:ſed ut nunq̃.Neq;.n.qui rerũ naturam:q uite ueritatẽ:qui imbecillitatẽ generis humani cogitat mœret:cũ hoc cogitat:ſed tu maxime ſapientiæ fungit munere.Vtrũq;.n. conſequetur: ut & conſiderandis rebus humanis proprio fungatur philoſophiæ officio & aduerſis caſibus triplici conſolatione ſanetur.Primum quod poſſe accidere diu cogitauerit:quæ cogitatio una maxime moleſtias omnes extenuat: ac diluit:Deinde quod humana ferenda intelligit poſtremo quod uidet malum nullum eſſe niſi culpam.

Omnia præcepi:atq; animo mecũ ante pegi:
Vnum oro (quando hic inferni ianua regis
Dicitur:& tenebroſa palus Acherõte refuſo)
Ire ad conſpectum Cari genitoris & ora
Contingat:doceas iter:& ſacra oſtia pandas.
Illum ego per flãmas:& mille ſequẽtia tela
Eripui his humeris:medioq; ex hoſte recepi.
Ille meum comitatus iter maria omnia mecũ:
Atq; omnes Pelagiq; minas:Cæliq; ferebat
Inualidus uires ultra:ſortemq; ſenectæ:
Quin ut te ſupplex peterẽ:& tua limĩa adirẽ:
Idem orans mandata dabat:Natiq;:Patriſq;
Alma:precor:miſerer̃:potes nãq; omnia:nec te
Nequiq̃ lucis Hecate preſecit Auernis.

SER. Omnia pcepi atq; animo mecum ante peregi:ante cognoui ab Heleno:uel a patre qui ait:Gens dura atq; aſpera cultu Debellanda tibi latio eſt. Dicit autem ſe futura partim audiſſe:partim mente percepiſſe:ſed occurrit:Si nouit omnia:quid conſulit numen? noſſe ſe omnia quantum ad labores pertinet:dicit: & cõcedit totam petitionem:ut ad illud ueniat:quo poſſit patrem uidere. Nam quod dicit Vnum oro:non ſolum id dicit:ſed præcipuum:ut Vnam poſt habita coluiſſe ſamo. Quando:ſiquidem:& eſt coniunctio. Et tenebroſa palus Acheronte refuſo:paludem pro lacu poſuit:nam auernum ſignificat: quẽ uult naſci de Acherõtis æſtuariis. Palus:autem bene iſte produxit lus: quia paludis facit:quod ſupra plenius diximus. Horatius corripuit:ut Sterilisq; diu palus:aptaq; remis. Tenebroſa autem nigra:per quod altam ſignificat:ut Nigra figit ſub nube columbam:ideſt alta. Acheronte refuſo: Acheron fluuius dicitur ĩferorum quaſi ſine gaudio:ſed conſtat locum eſſe haud longe a baiis undiq; montibus ſeptum:adeo ut nec orientem:nec occidentem Solem poſſit aſpicere:ſed tãtum medium diem quod & Homerus ipſe ſcribit.

ἔνθα δὲ κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε
ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι: οὐδέποτ᾽ αὐτοῖς
ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν
οὔθ᾽ ὁπότ᾽ ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα
οὔθ᾽ ὅταν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ᾽ οὐρανόθεν προτράπηται
ἀλλ᾽ ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι

Quod autem dicitur ignibus plẽus:hæc ratio eſt:q̃a omnia uicina illic loca calidis & ſulphuratis aquis ſcatent:ſine gaudio autem ille dicitur locus:quod necromantia (ut dicunt) non niſi ibi poterat fieri: quæ ſine hominis occiſione non fiebat:nam & Aeneas: illic occiſo Miſeno ſacra iſta compleuit: & Vlyxes occiſo Elpenore:Sicuti ſequentes Homeri uerſus teſtantur licet cecidiſſe illum fingat Homerus & inde mortuum eſſe.

ἐλπήνωρ δέ τις ἔσκε νεώτατος, οὐδέ τι λίην
ἄλκιμος ἐν πολέμῳ οὔτε φρεσὶν ᾗσιν ἀρηρώς
ὅς μοι ἄνευθ᾽ ἑτάρων ἱεροῖς ἐν δώμασι κίρκης
ψύχεος ἱμείρων κατελέξατο οἰνοβαρείων.
κινυμένων δ᾽ ἑτάρων ὅμαδον καὶ δοῦπον ἀκούσας
ἐξαπίνης ἀνόρουσε καὶ ἐκλάθετο φρεσὶν ᾗσιν
ἄψορρον καταβῆναι ἰὼν ἐς κλίμακα μακρήν.

Quanq̃ fingat̃ in extrema parte oceani Vlyxes fuiſſe:quod & ipſe Homerus:falſum eſſe oſtendit ex qualitate locorum quæ commemorat:& tempore nauigationis:dicit enim eum circeium nocte nauigaſſe:& ad locum ueniſſe ubi ſacra perfecit:quod de oceano non procedit:de campania manifeſtũ eſt:ut hiſce uerſibus in. λ. ᾠδῇ teſtatur. Idem Homerus

ἀλλ᾽ ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι
νῆα μὲν ἔνθ᾽ ἐλθόντες ἐκέλσαμεν, ἐκ δὲ τὰ μῆλα
εἱλόμεθ᾽· αὐτοὶ δ᾽ αὖτε παρὰ ῥόον ὠκεανοῖο
ᾔομεν ὄφρ᾽ ἐς χῶρον ἀφικόμεθ᾽ ὃν φράσε κίρκη.

Præterea a Baio ſocio eius illic mortuo Baias conſtat eſſe nominatas. Dicitur etiam uidiſſe Herculem:ideo q̃a illic ſunt Bauliæ ſocus Herculis dictus: quaſi boaulia:quod illic hũit animalia: quæ Geryoni detracta ex Hiſpania adduxerit. Ire contingat: ut minus eſt. ut ire cõtingat:iter doceas. Sacra oſtia pandas:aut uenerabilia aut execranda:ſicut de Tartaro dicturus eſt:Sacræ panduntur portæ. Illum ego per flammas: meritum approbat patris:ut iuſtum uideatur eſſe deſiderium. Sequentia tela: ut Ardentis clypeos atq; æra. Ex hoſte recepi:liberaui:ut Frugeſq; receptas. Ex hoſte autem plus eſt q̃ ſi ex hoſtibus diceret:ut ſupra diximus. Ex hoſte enim generaliter dicitur: ex hoſtibus partem oſtendit ſicut dicendo terram ſignificamus elementum:terras uero ſingulas partes:ut Italiæ Africæ. Meum comitatus iter:non ſpe ſalutis:ſed mei cauſa: ut Cedo equidem:nec nate tibi comes ire recuſo:unde addidit tibi: ideſt tui cauſa: non mei. Cæliq; ferebat: ut ante morte præuentus ſit:q̃ ferre deſierit:& mire imperfecto uſus eſt tempore:ac ſi diceret adhuc ſi uiueret ferret. Vires ultra ſortemq; ſenectæ:quia ſenectæ ſors eſt quies & ocium:ſicut pueritiæ ludus:amor adoleſcentiæ:ambitus Iuuenilis ætatis. Ergo aliud ferebat pater q̃ ſors exigebat ſenectæ. Orans mandata dabat:ſic dictum eſt: ut Et ſupplex tua numina poſco:in re omni ad imperandum patri ius erat maior ad impetrandum uis eſt eum rogare:cui poſſis iubere. Mandata dabat:ut Huc caſta ſibylla Nigrarum multo pecudum te ſanguine ducet. Lucis hecate præfecit auernis: Hecate trium poteſtatum numen eſt. Ipſa eſt enim Diana Luna Proſerpina: ſed ſolam Proſerpinam dicere non potuit propter lucos qui Dianæ ſunt. Item Dianam quia auernis ait: bene elegit nomen in quo utrunque conſtabat: unde Lucanus de Proſerpina ait:Noſtræq; hecates pars ultima.

CHRI. Recepi:locus eſt ab honeſto. Orans:a neceſſitate:non enim ſpernenda ſunt parentum iuſſa. Eſt etiam a poſſibili:nam cum poſt mortem hæc imperaſſet minime credibile eſt illam impoſſibilia imperaſſe. Potes namq; omnia:arguit a facili. Nec te:probat illam eſſe q; fruſtra præpoſita eſſet illi loco a dea harum rerum potentiſſima:niſi data ſimul facultas fuiſſet.

SER. Si potuit manes: nititur exemplis: quæ inferiora ſunt per cōparationē: ut ipſe uideatur iuſtius uelle deſcēdere: Nā Orpheus conatus eſt reuocare uxorem: hic uult tantū patrē uidere. Orpheus aūt uoluit quibuſdā carminibus reducere animā coniugis: Quod quia iplere non potuit: a poetis fingitur receptam iam coniugē perdidiſſe: dura lege Plutonis. Quod etiā Virgi. oſtendit dicendo Arceſſere: quod euocantis eſt proprium. Fidibuſq; canoris: bene ſonantibus chordis. Fidibus autem eſt a nominatiuo hæc fidis: ut ſit pyrrichius: nā fides iambus eſt. Si fratrem pollux alterna morte redemit: ut ſupra diximus: Helena & Pollux de Ioue nati immortales fuerūt: Nam Caſtor Tyndari filius fuit: cuius mortē ſuo iteritu fraterna pietas redemit. Quod ideo fingit: quia horū ſtellæ ita ſe habent: ut occidente una oriat altera: & iterum exēplū per cōparationē: qd̄ q̄a piū ē: ſe ad frequētiā cōtulit dicēdo: Itq; reditq; uiam toties: ꝓpter ſtellas īter ſe oriētes & occidentes Caſtoris & Pollucis: qd' Ho. uerſus teſtant ī odyſſea.

οἱνε νερθεν γης τιμην προς ξηνο ςεχοντες
αλλοτε μεν ξωουσι ετερη μεροι: αλλοτε δ'αυτε
τεθνασιν: τιμην δε λελοσχασιν ισαθεοισιν

Quid theſea: durū exēplū: unde nec īmoratus ē in eo: Dicit āt inferos debere patere pietati q patuerunt īfanda cupiēti. Nā hic ad capiēdū Proſerpinā ierat cū Pirithoo: & illic retētus luit pœnas: ut Sedet æternūq; ſedebit Infelix Theſeus. Magnū qd memorē alcidē: melius ſic diſtinguit: licet quidam legāt Quid Theſea magnū: ut epitheton ei dent qui per ſe nō eſt magnus nā Herculē ſine epitheto etiā magnum ītelligimus. Sed melius eſt magnū dare Herculi: q̄ ſacrilego. Et mi genus ab Ioue ſummo: occurrit tacitæ quæſtioni tanq̄ Sibylla dixerit. ii enim qui deſcenderūt a diis ducebant originē. Araſq; tenebāt: rogabāt. n. deos ararū anſas tenētes. Sate. ſ. d. unde Aeneas deſiit: īde hæc ſūpſit exordiū. Facilis deſcēſus auerni: legitur & auerno. i. ad auernū: ſed ſi auerni īferoꝝ ſignīcat: & lacū pro īferis ponit.

Si potuit manes arceſſere coniugis Orpheus
Threicia fretus cithara: fidibuſq; canoris:
Si fratrem Pollux alterna morte redemit:
Itq; reditq; uiam toties. quid Theſea: magnū
Quid mēorē alcidē: & mi genꝰ ab Ioue ſūmo.
Talibus orabat dictis: araſq; tenebat:
Tū ſic orſa loq Vates: Sate ſanguine Diuom
Tros Anchiſiade: facilis deſcenſus Auerni:

CHRI. Si potuit ma. probat exēplo illā poſſe. Orphei āt fabulā ſic īterprtat Boetius: Euridicē q̄ īterptatur lata iuſticia. i. oēm uirtutē amat uir excellēs: quā ſi qs amittat cytharā. i. bōis artibus & actionibus recuperat: qd̄ ſi iterū ab eo labat difficile eſt reuocare: ſed de orpheo in Geor. dictū eſt. Si fratrē pollux: Fabula eſt Iouē captū amore Ledæ cū ea ſub forma cygni cōcubuiſſe: atq; inde duo oua nata: & ex altero Pollucē: & Helenā: & ex altero Caſtorē & clytēneſtrā ꝓueniſſe: alii dicūt primū ouū ſolūmodo Iouis fuiſſe ꝓptereaq; pollucē & Helenā immortales extitiſſe: ſecundū ex Pyndaro Caſtorē & Clytēneſtrā ꝓduxiſſe mortales. Addit Higinius hos fratres maxima cōcordia regnaſſe: & mare pyratis īfeſtatū ſua opera pacauiſſe. Verū cū Caſtor ī pugna aduerſus athenīēſes cecidiſſet: Pollux ſuā īmortalitatē cū illo cōmunicauit & īpetrauit a Ioue: ut alternati uiuerēt: Sūt a ioue īgeminos cœleſtes ſignū cōuerſi: qd̄ adeo amplū ē ut cū alter iā oriat: alter adhuc lateat: hic alternatī uiuere dicant: Iccircoq; a periclitātibus nautis in tēpeſtate iuocant: quoniā dū ī terris eēnt: illos a pyratis ſeruarēt: Diodo. āt refert Orpheū in argonautaꝝ grauiſſima tēpeſtate ſacra pegiſſe: q̄ apud ægyptios dedicerat: ac deinde ſamothracas docuerat: ac paulo poſt duos igniculos ſupra capita pollucis & Caſtoris apparuiſſe: ſtatimq; tēpeſtatē ceſſaſſe: q̄ ſacra deinde a nauigātibus obſeruata ſunt: & igniculi illi dioſcuroꝝ numē eē putant. Hæc Diodo. Pli. aūt uerba de hac reponā: inqt ergo Vidi ī nocturnis militū uigiliis īhærere pilis ꝓ uallo fulgurū effigies. Eæ & antennis nauigantiū aliiſq; nauiū ptibus ceu uocali quodā ſono īſiſtūt: ut uolucres ſedē ex ſede mutātes graues cū ſolitariæ uenere mergētesq; nauigia: & ſi in carinæ ima deciderint exurētes. Gemine autē ſalutares & ꝓſperi curſus ꝓnūciæ: quaꝝ aduentu fugari dirā illā ac minacē appellatā Helenā ferunt: & ob id Polluci & Caſtori nomē aſſignant eoſq; in mari deos inuocant. Horū cœleſte ſignū gemini uocant. Is qui proximus cancro ē tres claras ſtellas habet: unā in capite: & in ſingulis humeris ſingulas: Deīde in dextro cubito unā. In utroq; genu ſingulas: in ſingulis pedibus ſingulas: alter in capite unā in ſingulis humeris ſingulas: ī ſingulis manibus ſingulas: in ſingulis gēibus ſingulas: in ſingulis pedibus ſingulas īfra ſiniſtrū pedē unā. Sūt itaq; ſtellæ q̄ hoc ſignū faciūt. xviii. Eſt āt domiciliū Mercurii: diſponit hoīem ad litteraturā & ſcripturā: in corpore dominat humeris brachiis: & manibus. Efficit mediocrē ſtatuā & hominē pulchrū. Facilis deſcēſus. a. īfernū priſci illi mortales q anteq̄ ſtudiū philoſophiæ ad tātū uigoris adoleſceret fuerūt nihil aliud eē uoluerūt q̄ ipſa corpora qbus incluſæ animæ carcerē fœdū ferūt. Et corpori īfernos fluuios & ſupplicia q̄ apud īferos ſunt attribuerūt Platonici aūt de īferni finibus nō idē ſentiūt. Alii. n. in duas ptes mūdū diuidūt: & alterā q̄ faciat: quā aplamē dicunt uſq; ad globū lunæ ptingere uoluerunt q̄ ſit immobilis: Alterā q̄ patiat & mutabilis ſit: a globa lunæ ad terrā uſq; ꝓducūt: & uiuere aīam aſſerūt dū eſt in parte īmutabili. Mori aūt cū ad partē cecidit q̄ īter lunā & terras ē & eū mortis & īferoꝝ locū poſuerunt: ut lunæ globus uitæ mortiſq; cōfiniū ſit: a luna. n. deorſum natura incipit caducorū. Alii mundū in triplicem ordinē elementorū diſtinxerunt: ut primus ſit terra: aqua: aer: ignis. Secundus ſit luna ꝓ terra: Mercurius pro aqua: Venus ꝓ aere: Sol pro igne. Tertius āt ordo uniuerſus ſit: ut mars ſit ignis: Iuppiter aer: Saturnus aqua: Aplanes terra: & in ea ſint cāpi eliſii puris animis deputati: ex his campis cum anime emittuntur per tres elementorum ordines trina morte in corpus deſcendunt. Alii mūdum ut primi in duas partes diuidunt: ſed ſolam aplamē unam ptē ponunt: reliqua omnia ſcilicet ſeptem ſpæræ & quatuor elementa alteram partem faciunt & is locus īferorum dicitur. Chriſtiani āt in cētro terræ. Nā ibi ſūt tenebræ exteriores. i. a luce diſtātes fletus & ſtridor dentium: & ſic ait Propheta: Eripuit dñs animā meā de inferno

inferiori. Nihil eſt cētro īferius: & dominus dixit ꝙ filius hominis eēt futurus ī corde terræ tribus diebus & in tribus noctibus. Cētrū.n. ita nouimus eē ī medio terre: ut cor eſt ī medio corꝑis. Nec obſtat ꝙ terræ ſoliditas cō cauitates nō patiaꝛ: nā ſic ſpiritibus aut cœleſtibus aut malis: ſic animabus nr̄is oīa ꝑuia ſunt: ut eāt quo uolūt: niſi deus uetet: quis ēt ꝓfundæ ſpelūcæ ī mōtibus teſtenꝛ ꝙ poſſint illic eē cōcaua. Iob ait ī ꝓfundiſſimū īfernū deſcēdēt oīa mea. Si āt cōſideremus ea q̄ dn̄r a diuino Grego. infernus erit ab aere hoc calignoſo & repleto illis ſpiritibus: q nec deo: nec lucifero aſſenſerūt uſqꝫ ad cētrū terræ ſed de īferno hactenus: nā noīa qbus uocaꝛ ſuis ī locis explicabunꝛ. Deſcēſus āt ad īferos qnqꝫ ſūt. Primus cū ſecūdū platonicos animus ī corpus deſcēdit & hæc mors aī dr̄: nā cū a corpore īde diſſoluiꝛ dr̄ mors animalis: de quo deſcēſu plurima: ꝓclaraqꝫ apud Macro. philoſophū Platonicū repies. Secūdus deſcēſus eſt cū animi ſuis ſceleribus dānati ad æterna ſupplicia deſcendūt. Tertius eſt cū ſacris qbuſdā & nicromātia aīas inde euocamus: ut latius patet apud Luca. Quartus cū in uitia labimur. Quītus cū ī cōtēplatione uitiorū deſcēdimus: ut illorū ꝑnitie cognita abeis abſtīeamus: q̄ rōne & Vir. nūc æneā deſcēdiſſe fingit duce Sibylla & noſter diuinus poeta Dāthes ſeipſum deſcēdere duce Virgilio cōminiſcitur. Ponit. n. ille ex diuina chriſtianoꝝ ſapīa ſummū homini bonū eē frui deo ergo mēte: cōtēplationeqꝫ ī cœlū aſcēdere oportet: ſed quoniā nemo aſcēdit in mōte domini. i. in iſtius modi cōtēplatiōne: niſi innocēs manibus & mūdo corde. i. niſi mentē actioneſqꝫ a uitiis mundas gerat iccirco oportet: ut prīo ī īfernū. i. in cōtēplatione uitiorū diſcedat: deinde illoꝝ pernitie cognita in purgatoriū aſſurgat: ideſt purgatoriis uirtutibus aīum ab oī labe mundū reddat atqꝫ inde in ipſos cœlos penetret. i. eaꝝ uirtutū quæ animi iā purgati dicunꝛ alis ad diuina res cōtēplādas eleueꝛ: eadē ergo rōne quoad licet hoī chriſtiana ueritate nō imbuto rem tractat. Vir. ſed ita: ut modo deſcēſum ſceleratoꝝ in uitia: modo eoꝝ q ad illa cōtēplāda deſcēdūt. ꝓſequaꝛ ergo facilis deſcēſus: ſi deſcenſū animæ ad corp⁹ ītelligas nihil ē uelocius ſi deſcēſū rōis ī ſenſualitatē quoniā primi motus ī ꝑtāte nr̄a nō ſūt qd ē celeri⁹: q̄ labi ī uitia q̄ñ ad ſtulticia id ꝓuenit facile ē. ſtultoꝝ āt īfinita ē copia. Quapp ē ſnīa philoſophi clauſis ēt oculis poſſe ad inferos deſcēdere: hinc Heſio. την μεντοι κακοτητα ως ιλαδον εστει ελεσθαι. Ante aūt ipſam uirtutē ſudorē & laborē eē dixit. Της αρετης υδρωτα θεοι προπαροιθεν εθηκαν αθανατοι.

Noctes: atqꝫ dies patet atri ianua Ditis:
Sed reuocare gradū: ſupaſqꝫ euadere ad auras
Hoc op⁹: hic labor ē. pauci quos æqu⁹ amauit
Iuppiter: aut ardens euexit ad Aethera Virtus

SER. Noctes atqꝫ dies patet atri ianua ditis: oī tēpore hoīe ī fata cōcidūt: & hoc poetice: nā Lucreti⁹ ex maiore parte & alii integre docent inferorū regna nec eſſe qdem poſſe: nā locū ipſorum quē poſſumus dicere: cū ſub terris dicantur eſſe antipodes: in media uero terra eos eſſe: nec ſoliditas patitur: nec centrum terræ: q̄ terra ſi in medio mundi eſt: tāta eius eſſe profunditas nō poteſt: ut in medio ſui habeat inferos: in qbus eſt tartarus: de quo legitur. Bis patet ī ꝑceps tantum tenditqꝫ ſub umbras. Quantus ad æthereū cæli ſuſpectus olympū. Ergo hāc terrā in qua uiuimus inferos eſſe uoluerūt: qa eſt omnium circulorum infima: planetarum ſcilicet ſeptem Saturni: Iouis: Martis: Solis: Veneris. Mercurii: Lunæ: & duorū magnorū. Hinc ē qđ habemus orizontis & ζωδιακου de quibus ſupius plenius. Et nouies ſtyx interfuſa coercet. Nā nouē circulis cingiꝛ terra. Ergo oīa q̄ de īferis finguntur ſuis locis hic eſſe cōprobabimus. Quod aūt dicit Patet atri ianua ditis. Sed reuocare gradum ſuperaſqꝫ euadere ad auras Hoc opus hic laborē: aut poetice dictū ē: aut ſecūdū philoſophorū altam ſciētiā: qui dephenderunt bene uiuētiū animas ad ſuperiores circulos. i. ad originē ſuā redire: qđ dat Luca. Pōpeio: Vt uidit quāta ſub nocte iaceret Noſtra dies male uiuētiū uero diutius in his ꝑmorari corporibus permutatione diuerſa: & apud inferos ſemper. ⁋ Pauci quos æquus amauit Iuppiter: Tria genera hominū dixit ad ſuperos poſſe remeare quos diligit Iuppiter. i. hos quos in ortu benignus ſiderum aſpectus irradiat. Iuue. Diſtat enim quæ ſidera te Excipiāt modo primos incipientem edere uagitus: quos prudentia ſubleuat. nam hoc eſt Quos ardens euexit ad æthera uirtus. Item religioſos quos a diis genitos dixit. conſequens enim eſt: ut deorum ſoboles religionibus uacet.

CHRI. Noctes atqꝫ dies: peccaꝛ nocte. i. ꝑ ignorātiā: peccaꝛ die. i. ꝑ malitiā. ⁋ Sed reuocare gra. nā cū ex hiatu uitioꝝ ī ipſo īfimo appetitus fūdo iaceat rō difficile ē illi redire ad ſuperos. i. ad uirtutē. ⁋ Euadere: hoc uerbo utimur ī rebus difficillimis & laborioſis. Videꝛ uerbū eē a uado aquaꝝ equo nō īgredimur ſine difficultate unde dicim⁹ euaſit ad cōſulatū. Euaſit ī ſūmū uiꝝ q̄ qdē nō fiūt ſine difficultatib⁹ & laborib⁹ magnis. ⁋ Hoc op⁹: hæc ē difficultas hoc ē neceſſe. ⁋ Pauci. q. æ. a. Iup. ex ꝓfūda Platōis ſciētia hæc ſūt: Refert. n. Plato aīos nr̄os dū in cœlis degūt ambroſia ac nectare paſci. i. deo frui: ac īde ſūmū gaudiū ꝑcipere uerū cū hō ī cōfinio rōnalis creaturæ poſitus poſſit ꝑ uirtutē deo fauēte ſupra ſe emergere: ſic uitiis infra ſe in infernum ruit iſta demerſio: quoniā de cōfinio matre cōditiōis labimur iure deſcēſio ad inferos dicitur: quapp cū in inferno ſimus demerſi: nō poſſumus niſi duabus alis recuperatis ad ſupos redire: Hæ aūt ſunt iuſticia & religio per iuſticiā intelligit. Pla. oēs uirtutes: qbus a uitiis ita purgamus: ut facile ad cognitionē rerū cœleſtiū ualeamus erigi. Nam q uitiis inqnati ſunt diuina contēplari nō poſſunt: quapp & apud Socra. ē ꝙ īpuro puꝝ attingere nefas eſt: & ſacroꝝ carminū poeta: Prophetaqꝫ cū īterrogarit Quis aſcēdet ī mōtē domini: aut qs ſtabit in loco Sancto eius. i. qs peruenire ad diuinarū reꝝ ſpeculationē ualebit: reſpōdet īnocēs manibus & mundo corde. i. q neqꝫ faciat neqꝫ cogitet uitia: & ipſa ueritas in euāgelio dicat: Beati mundo corde: quoniā ipſi deum uidebunt: ergo prima ala iuſticia ē. i. uirtutes naturales: ſecūda uero religio. i. uirtutes ītellectiuæ q̄ ſūt ītelligētia: ſcientia: ſapientia: & prudentia: nā purgari a uitiis: & ꝑpea idonei ad cōtēplādū effecti per has uirtutes: ꝓcipue aūt ꝑ ſapīam in diuinaꝝ rerū cognitionē deuenimus: quapp cū Maro dixit pauci quos ardens uirtus ad æthera uexit: primam alā intellexit. cū uero Diis geniti adiūxit. Secūdam alā notauit: neqꝫ fruſtra poſitū eſt. Quos æquus amauit Iuppiter: Nā q̄uis aīoꝝ noſtroꝝ ſolus deus creator extiterit ꝑpeaqꝫ nullis ſint ſyderibus ſubiecti: tamē ex cōtagione corpoꝝ: qui

Deſcenſus ad inferos

Euadeꝛ

bus includuntur quæ ſyderibus ſubiecta ſunt:trahunt concupiſcibilem & iraſcibilem uim : & irrationalẽ ap/petitum atq; inde uarias & ad uirtutem affectiones & ad uitium inclinationes. Quapropter permulti intereſt quo quiſq; ſydere natus ſit neq; ſolum hæc res circa morales uirtutes cognoſcitur:ſed & ad ueri cognitionem pertinet.Nam quamuis omnium animorum eadem natura ſit:unde niſi a corpore erit:quod alii ingenio me moria mirifice excellant:alii contra hebetiſſimi ſint.Quapropter ſi benigno ſyderum aſpectu quis naſcatur & ad bonum ſimul & ad uerum excitabitur:ſin contra & ad uitia procliuis erit:& ingenio hebeti exiſtet. Quare autem Iouem potius q̃ alium planetam nominauerit facile eſt reſpondere.Nam refert Ptolomæus in li.de har monia certos quoſdam numeros eſſe quos nunc comittam:per quos in omnibus quæ ſibi conuenienter iun/guntur:& aptantur fit iugalis competentia ne quicq̃ eſt quod alteri niſi per hos poſſit conuenire:& cum uitam noſtram præcipue ſol & luna moderetur oſtendit Iouem omnibus illis numeris ſoli pluribus autem lunæ aſ/ſociari.Venerem uero omnibus lunæ pluribus ſoli adiungi : ac propterea concludit Iouem primum deinde Venerem datores eſſe bonorum & animi & corporis.Præterea oſtendunt mathematici optimos mores atq; omnem iuſticiam a Iouis influxu hominibus prouenire.

Diis geniti potuere.tenẽt media omnia ſiluæ:
Cocytuſq; ſinu labens circũfluit atro.
Quod ſi tantus amor mẽti:ſi tãta Cupido eſt
Bis ſtygios innare lacus:bis nigra uidere

¶SER. Diis autem geniti : quia corporibus ſe in/fundebant poteſtates ſupernæ.unde heroes procrea/bantur.¶Tenẽt media omnia ſiluæ : cauſam reddit cur non facilis ſit animarũ regreſſus:quia omnia pol luta & inquinata ſunt.Nam per ſiluas tenebras & lu/ſtra ſignificat:quibus feritas & libido dominat̃.¶Co cytuſq; ſimul labẽs circũfluit atro: fluuius ĩferorum dictus ἀπὸ τοῦ κωκύειν:ideſt lugere. Nã Homerus ſic poſuit.Eſt autem locus uicinus Acherõti:de quo diximus ſupra:qui ideo luctuoſi eſſe finguntur:quia (ut di ximus ſupra) hæc ſacra morte hominis fiebant.¶Bis ſtygios innare lacus:modo & poſt mortem . Quod autẽ dicit Ouidius.Aeneam inter deos relatum:non mirũ eſt:Nam (ut ſupra diximus) neceſſe eſt etiam relatorum inter deos apud inferos eſſe ſimulachra : ut Herculis:Liberi patris: Caſtoris & Pollucis:ut eſt apud Homerũ.

κάστορα θ' ἱππόδαμον: καὶ πύξ ἀγαθὸν πολυδεύκεα τοὺς ἀμφω ζωοὺς κατέχει φυσίζοος αἶα

Multi hoc non uidentes ad Sibyllam referunt:ut dicat Vis me bis cernere modo:Et cum me lucis hecate præ fecit auernis:quod & paulo poſt eſt dictura:quod ſi ẽ:nõ bis hæc:ſed tertio inferos cernet nam quãdoq; etiam ipſa morietur.Item hi ſupradictam rationem non uidẽtes dicunt de ſe Sibyllam dicere:nam de Aenea ſi dicat non eum præuidet deum futurum:quod ſi eſt:caruit numine:& quemadmodum de Miſceno uaticinatur:un de referre nos debemus ad id ut dicamus etiam poſt apotheoſim apud ĩferos remanere ſimulachra.¶Stygios lacus:Styx palus quædam apud inferos dicitur:de qua legimus:Dii cuius iurare timent & fallere numen : qd' ſecundum fabulas ideo eſt quia dicitur uictoria Stygis filia bello gigantum Ioui fauiſſe:pro cuius rei remune ratione Iuppiter tribuit:ut dii iurantes per eius matrem non audeant fallere.Ratio autem hæc eſt.Styx mœro rem ſignificat:unde ἀπὸ τοῦ στυγεροῦ: ideſt a triſtitia ſtyx dicta eſt.Dii autem læti ſunt ſemper : unde & im/mortales:ergo quia mœrorem non ſentiunt:iurant per rem ſuæ naturæ contrariam :ideſt triſtitiam quæ eſt æternitati contraria:unde iuſiurandum eſt per execrationem.

¶CHRI. Syluæ:pro inſcitia & ſtulticia optime ponitur ſylua.Vnde omnia initia ſunt quæ reditum nobis ad ſuperos intercludunt:ſed & ſyluam pro materia ponunt platonici.A materia autem: ideſt a corpore omnia
Syluã uitia hominibus proueniunt.Quapropter Pythago.& Pla.ſyluã malã & peſtiferam nũcupant : & ut deus fons eſt & cauſa bonorum omnium ſic ſyluam cauſam omnium malorum ponũt : prolixum omnino eſſet ſi ſyluæ nomina omnia quæ illi a philoſophis dantur nunc recenſeam.Ex nouem autem qua illi Trimegiſtus dat no/minibus tria ſpectant ad eſſentiam propriam ſcilicet natura:mater:ſylua.Tria ad inchoationem:ideſt uim reci piendi fœcunditas:ſinus:receptaculum.Tria ad defectum:malignitas:inuidia:fraus:Plato uero deum appellat patrem:quoniam omnia gignit:Syluam matrem:quia materiam præbet:animam mũdi ſemen: Formas ge/nitas prolem . Et quia ut faber lignarius ex ſylua quæ habet deformia ligna & ĩcurua & rudia materiam tamẽ illam rudem reducit in quamcunq; uult formam:ſic deus ex materia prima ĩformi elicit omnes formas iccir/
Cocyt9 co ſyluam illam philoſophi nuncupant.¶Cocytus:cum multa alia de ſylua dixiſſet. Plato dedit poſtremo no/mina:quibus illius prauitatem exprimit cõfuſionem:errorem:maliciam:inuidiam:fraudem:lœtheum:ache rontem:cocytum:ſtygem:& profecto ut ſapientiſſime idem philoſophus oſtendit huius lubricæ rei nullam ſpeciem:formam ue propriam inueniemus:& tamen omnes habere uidetur:cum intra gremium eius conuer ſione ad aliud ex alio formæ tranſfigurentur:Sed de cæteris alias:ut autem quid de fluminibus ſentiat intelli/gamus:animaduertere platonicos totam materiam in duas regiones diſtribuere.Primamq; faciũt cœlum ĩp/ſum primum:quas beatorum inſulas appellant:& cæleſtem terram:ſecũda reliqua omnia quæ ſub cœlo con/tinentur:quos dicunt inferos:& hanc rem totam:quoniam uarie fluiret:æſtuetq; & nunq̃ eodem ſtatu perma net:flumẽ uocant:primã quoq; partẽ nectar nominant:potum ſcilicet quo dii alantur. Hãc autem ſecundum: potum animarum.Nam ut muſca potu mellis immergitur ita animus harum rerum pernitioſa dulcedine de linitus in ſyluæ uiſceribus demergitur:atq; ita ebrius efficitur:ut neq; facile reuiuiſcat: neq; expergiſcatur : nec ueri gaudii pabulum quod ex contemplatione eſt ualeat deguſtare. Cum enim animus noſter exactiſſima di/uinitatis contemplatione frueretur in cœlo cõſiſtens: tandem terrenarum rerum cõtagione ac deſiderio infe/ctis ipſa cogitationis mole in corporis craſſitudinem deſcendere cœpit:ac nouam ſyluæ:ebrietatem haurire: & in ea ueluti flumine mergi quod in quatuor diſtributum eſt flumina:lætheum:ideſt obliuionem.Acheronta:

ideſt priuationem gaudii:ſtygem:ideſt triſtitiam:cocytum luctum.Acheron ex lætheo fluit: nam ut animus ex cognitione dei purus inuiolatuſq; exiſtens ineffabile percapiebat gaudium:ita ex obliuione gaudio illo priuatur:ex priuatione gaudii triſtitia naſcitur.Ex triſtitia luctus oritur.Vnica igitur materia apud inferos flumē igitur unum:ſed quia quatuor malorum cauſa eſt:& quatuor habet proprietates:quatuor fluminum nominibus appellatur:ſed hæc in phædro diligētius:Hæc ergo ſentiunt platonici euenire mala animis noſtris: cum cœleſtibus ſedibus delapſi:ac in hunc infimum mundum deuoluti corporeo ſunt carcere incluſi.Addunt etiā alium fluuium phlegetonta dictum ab ardore.Nam demerſa in corpus anima obliuiſcitur maieſtatis prioris uitæ:qui fluuius lætheus eſt.Deinde per phlegetontem ardores irarum per Acherontem quicquid non feciſſe uſq; ad triſtitiam pœnitet:per cocytum lachrymas: per ſtygem quicquid inter nos odium parit.Poſſumus etiam cocytum & phlegetontem alio modo diuidere:cum enim ex obliuione rerum cæleſtium & ex contagione rerum terrenarum in perturbationes incidamus:& illæ aut ab opinione boni qualis de præſenti lætitia geſtiens:aut de futuro libido:Aut ab opinione mali:ut eſt meror de præſenti & timor de futuro proueniunt.Ab opinione boni phlegethon:ideſt ardentes cupiditates ab opinione mali Cocytus: ideſt lux prouenit: Nam ex altero lachrymæ emanant:ex altero ardentiſſime cupiditates accenduntur. Phlegeton

Tartara:& inſano iuuat indulgere labori:
Accipe quæ pagenda prius:latet arbore opaca
Aureus:& foliis & lēto uimine ramus:
Iunoni īfernæ dictus ſacer:hunc tegit omnis
Lucus:& obſcuris claudūt cōuallibus umbræ.
Sed non ante datur telluris operta ſubire
Auricomos q̄ quis decerpſerit arbore fœtus:
Hoc ſibi pulchra ſuū ferri Proſerpina munus
Inſtituit:primo auulſo non deficit alter
Aureus:& ſimili frondeſcit uirga metallo.
Ergo alte ueſtiga oculis:& rite repertum
Carpe manu:nāq; ipſe uolēs.faciliſq; ſequetur

SER. Tartara:locus īferorū ꝓfūdus:de quo Luca.ad īferos dicit:Cuius uos eſtis ſuperi. Inſano:magno. Accipe quæ pagēda prius:ſi uis inquit reuerti:audi obſeruatiōis pcepta:& ſub imagine fabularū docet rectiſſimā uitā:per q̄ aīabus ad ſuperos dat regreſſum. Latet arbore opaca Aureus:licet de hoc ramo qui de ſacris Proſerpinæ ſcripſiſſe dicunt̄ quidā eſſe myſticum affirmēt:publica tamē opinio hoc habet. Oreſtes poſt occiſum regē Thoantē in regione Taurica cū ſorore Iphigenia (ut ſupra dixīus) fugit:& Dianæ ſimulachrū inde ſublatū haud lōge ab Aricia collocauit.In hui⁹ tēplo poſt mutatū ritū ſacrificioꝝ fuit arbor q̄dam de qua īfringi ramū nō licebat.Dabat̄ aūt fugitiuis poteſtas:ut ſi quis exinde ramū potuiſſet auferre:monomachia cū fugitiuo tēpli ſacerdote dimicaret.Nam fugitiuus illic erat ſacerdos ad priſtinæ imaginē fugæ. Dimicādi aūt dabat̄ facultas quaſi ad priſtini ſacrificii reparationē.Nūc ergo iſtū inde ſumpſit colorem. Ramus enī neceſſe erat:ut & unius cauſa eēt interitus. Vnde & ſtatim ſub iungit mortem Miſeni:& ad ſacra Proſerpinæ accedere:niſi ſublato ramo nō poterat.Inferos aūt ſubire hoc dicit ſacra celebrare Proſerpinæ.De reditu aūt animæ hoc dicit.Nouimus Pythagoram Samiū uitā humanā diuiſiſſe in modū y litteræ.ſ.q; prima ætas incerta ſit:quippe quæ adhuc ſe nec uitiis nec uirtutibus dedit.Biuiū aūt y litteræ a iuuentute incipere quo tempore hoīes aut uitia.i.partem ſiniſtram:aut uirtutem : ideſt dextrā partem ſequunt̄. Vnde ait Perſius:Traducit trepidas ramoſa in cōpita mentes.Ergo per ramū uirtutes dicit eſſe ſectandas:qui ē y litteræ imitatio:Quē ideo in ſi uis dicit latere:qa re uera in huius uitæ confuſione ex maiori parte uitiorum uirtutis integritas latet.Alii dicūt ideo ramo aureo inferos peti:q̄ diuitiis facile mortales ītereunt.Tiberianus Aurū quo præcio reſerant̄ limina ditis. Lento uimine:flexibili:ut Lenta quibus torno facili ſuperaddita uitis:alias grauis. Iunoni īfernæ:Proſerpinæ:ut Sacra Ioui ſtygio. Dictus:dicatus. Et obſcuris claudunt cōuallibus umbræ:Re uera enim nemus Aricinum denſum eſt. Sed non ante dat̄:ſiue iuſtis:ſiue iniuſtis: & ſic intelligentes:remouemus quæſtionem.Hinc enim dicit Longū poſt tempore uiſum.Ex eo.n.q̄d dicit deſcendiſſe aliquos:ramū quoq; depoſitū eē ſignificat. Telluris opta:ſecundū eos q dicūt īferos in medio eſſe terrarū:quos Iuue.dicit putari eſſe ſub terris:ut Eſſe aliquos manes & ſubterranea regna. Pulchra : quæ rapi meruit a Plutone. Suū:ſibi earum:aut ſibi:deſtinatū. Non deficit alter: ne diceret ab iis qui primo deſcēderunt eē ſublatū. Frōdeſcit:in naturam redit:& honeſte locutus eſt dicēs habēs frondes ſui metalli. Alte ueſtigia oculis:require omni intentione. Rite repertum Carpe:rite carpe:non rite repertum.

CHRI. Tartara:propria loca ſunt infima inferorum dicta απο του ταρτερι ȝειν quod eſt a frigore tremere:eſt enim locus adeo remotus a cœlo:ut ibi ſint tenebræ & ſtridor dentium. Ramus aureus: Sapientia eſt quæ rerum omnium humanarum diuinarumque ſcientia.Sine hac non eſt contemplatio:quæ eſt fugiendarum eligendarumq; rerum iudex.Vnde ſapiens: Aurum & multitudo gemmarum & uas præcioſum labia ſcientiæ:aurum enim interpretatur ipſe nitor ſapientiæ.Multitudo uero gemmarum uarietas uirtutum: & Gregor.in Iob per aurum ſapientiam intelligit. Latet:Nam ut teſte Cicerone dicit Democri.ueritatem natura in profundo abſtruxit:per ramum autem eſſentiam : per frondes accidentia intelligamus. Lucus & umbræ: per lucum:quæ ſilua eſt:intellige contagionem corporis: qua oppreſſi nihil recte ſentimus. Per umbras uero inanes:appetitus cupiditates:Nam & ipſe ueritate dignoſcenda arcet: Sed non datur nobis:ſubire operta: ideſt deprehēdere ipſam ueritatem quæ a noſtra mole corporea oppreſſa latet niſi hunc ramum : ideſt hāc ſapientiam aſſecuti fuerimus:primo auulſo nō deficit alter.Quia ueritatem ueritas aperit:nec uetamur idem illum intelligere quod alter intellexerat prius. Veſtiga:Diligenter inquire.Tranſlatio a uenatoribus qui ſequentes ueſtigia animalia quærunt. Tartar⁹

¶SER. Si te fata uocant: hūc.n.quē fata uocāt facile ſequit. ¶ Poteris: poteris qs. Tertiæ.n.ꝑſonæ ſignificatio
nē ad ſecundā tranſtulit: & generaliter loquit. Nam ut de Aenea dicat: nō procedit. Si enim dubitat caret deo:
nec poteſt de Miſeno uaticinari. ¶ Duro ferro: & genus eē poteſt & ſpēs. ¶ Præterea: ac ſi diceret. Eſt & alia op/
portunitas deſcēdēdi ad īferos.i.Proſerpinæ ſacra pagēdi. Duo.n.horum genera ſacrorꝫ fuiſſe dicunt: Vnū ne/
cyomātiæ: qd' Luca.exeqtur: & aliud ſciomātiæ.i.diuinatiōis per umbras σκια.n.umbra eſt: & μαντια uatici
niū: qd' in Homerus quē Virgi.ſequit lectum'eſt. Sed ſecūdū Luc.necyomātiæ ad eleuādū cadauer ſanguis eſt
neceſſarius: ut Pectora tūc primum feruēti ſanguine
ſupplet. In ſciomantia uero quia umbræ tantum eſt
euocatio: ſufficit ſolus interitus: Vnde Miſenus in flu
ctibus occiſus eſſe inducitur. ¶ Tibi: ideo addidit tibi
ne amici poſſet etiam ad Sibyllam referri. ¶ Inceſtat:
polluit: & inceſtū eſt q̄cūq; pollutio. ¶ Pendes: ſollici/
tus es: ut Ipſe manu multo ſuſpenſum numine ducit
& proprie pēdere ē deſiderarē aliqd audire: ut Pēdetq;
iterū narrātis ab ore: & Oui.narrantis cōiux pēdet ab
ore uiri. ¶ Sedibus hūc refer ante ſuis: apud maiores
(ut ſupra diximus) oēs hoīes in ſuis domibus ſepelie
bant: unde ortū eſt ut lares colerent in domibus. Vn
de etiā umbras laruas uocamus. Nam dii penates alii
ſunt: unde eſt quod etiā Dido cenotaphiū fecit mari/
to. Ergo aut ſecundū iſtorū locutus eſt morem: quis
troiani adhuc domos nō haberēt: Aut dicit refer hūc
naturalibus ſedibus terræ: nā ī aqua perierat: uerum
tamē illud eſt ut intelligamus eā dicere ſepeli eū: nā ſe
pulchrū ſedes uocat: Hora. Nulla certior tamen rapa
cis orci fine deſtinata diuitē manet herū. Itē Virgi. Et
nūc ſeruat honos ſedē tuus oſſaq; nomen. Perſuadet
autem ſepulturam ut poſſit recētis cadaueris uti ani/
ma: ut ait Lucanus Nō in tartareo latitātē poſcimus
antro: Aſſuetāq; diu tenebris modo luce fugata De/
ſcēdentē animā primo pallentis hiatu Hæret adhuc
orci. ¶ Prima piacula ſunto: ad expiationem pollutio

Si te fata uocant: aliter nō uiribus ullis
Vincere: nec duro poteris conuellere ferro.
Præterea iacet exanimum tibi corpus amici
Heu neſcis: totamq; inceſtat funere claſſem.
Dum cōſulta petis: noſtroq; in lumine pēdes.
Sedibus hunc refer ante ſuis: & cōde ſepulchro
Duc nigras pecudes: ea prima piacula ſunto:
Sic demū lucos ſtygios & regna inuia uiuis
Aſpicies. dixit: preſſoq; obmutuit ore.
Aeneas mœſto defixus lumina uultu
Ingreditur linquens antrum: cæcoſq; uolutat
Euentus animo ſecum: cui fidus Achates
It comes: & paribus curis ueſtigia figit.
Multa inter ſeſe uario ſermone ſerebant:
Quē ſociū exaīmē uates: qd corpus humādū
Diceret: atq; illi Miſenum in littore ſicco
Vt uenere: uidēt indigna morte peremptum:
Miſenum Aeoliden: quo nō præſtantior alter

nis: quæ fuerat nata morte Miſeni. ¶ Sic demum: ad poſtremū: hoc eſt nouiſſime. Hæc particula tam apud Vir
gilium q̄ apud idoneos auctores hoc ſignificat: licet in aliis diuerſa ſignificet. ¶ Lucos ſtygios: & regna in uia ui
uis Aſpicies: Seneca ſcripſit de ritu & ſacris ægyptiorum: hic dicit circa ciuitatem Sienem extremam partem
Aegypti eſſe locum: quem philas hoc eſt amycas uocant: ideo ꝙ illic eſt placata ab Aegyptiis Iſis: quibus iraſce
batur ꝙ membra mariti Oſiridis non inueniebat: quem frater Typhon occiderat: quæ inuenta poſtea cum ſe/
pelire uellet elegit uicinæ paludis tutiſſimū locū: quem ad tranſitum conſtat eſſe difficilem. Limoſa enim eſt
palus & papyris referta. Vltra hāc eſt breuis inſula inacceſſa hominibus: unde αβατος appellata eſt. Luc. Hinc
abatos: quam noſtra uocat ueneranda uetuſtas. Hæc palus ſtyx uocatur ꝙ triſtitiam tranſeuntibus gignit. Sa/
ne ad illam inſulam ab his qui ſacris imbuti ſunt certis tranſitur diebus. Lectum eſt etiam ꝙ uicini populi ca/
dauera ſuorū ad alteram regionem transferunt: ſed ſi quis forte in fluuio pereat: nec eius inueniatur cadauer:
poſt centum ei annos perſoluunt officia: hinc eſt tractum Centum errāt annos uolitantq; hæc littora circum.
¶ Regna inuia uiuis: quæ contra naturam ſunt: non afferūt præiudiciū generalitati: unde ait Inuia: licet Hercu
les & alii tranſierint: & ſit tranſiturus Aeneas: ſic dictum eſt & illud: Euaditq; celer ripam irremeabilis undæ.
¶ Mœſto uultu: propter mortem amici: & rami inquiſitionem. ¶ Defixus lumina: defixa lumina habens: per
qd' triſtitia mentis oſtendit. ¶ Ingreditur: pro gradit: uacat ꝓpoſitio: ut Ingrediturq; ſolo: & caput inter nubila
cōdit. ¶ Et paribus curis ueſtigia figit: aut ſimili ſollicitudine detentus incedit: aut figit ueſtigia: ideſt ſtat ex im
prouiſo: qd' cogitantes facere conſueuerunt. ¶ Multa inter ſeſe uario ſermone ſerebant: Hinc proprie dictus eſt
ſermo: qui inter duos ſeritur: & inter utrunq; agitur. ¶ Indigna morte: miſerabili: non congrua eius meritis:
uel propter animæ extinctionem elementi contrarietate.

¶CHRI. Si te fata uocāt: Si datū ē a ſupis: Aliter: nā diua prouidētia cōtraria diſponēte nihil ꝑficere poſſu/
mus: nec īgenii uis nec corpis robur q̄cq̄ ualet. Mortuū āt Miſcenū extinctā inanē gloriā ītellige. Nā q ſcientiā q̄
rit: nūq̄ ꝑficit ſi inani gloria ītumeſcit. Sūt.n.q adiſcūt: ut ex ſua doctrina gloriā aucupent: Sūt itidē q ut inſtru
ant. Sed quorū gloria finis eſt ii nūq̄ meliores ex ſua doctrina reddunt: ſed potius uāitate deteriores. Quapp q
ſūmū bonū ex diuinarꝫ rerꝫ cognitiōe: aſſecuturi ſunt: addiſcāt: ut ſciā: & ut ſe ad eorꝫ q dicerit normā dirigāt:
& cū inde ſuā originē diuinā eē cognouerit: ſe oī corporea cōtagiōe purgātes ueluti dii ī terris degāt. Neq; iccir
co diſcāt: ut deīde ſuā ſapiam iactēt: & nihil recte agētes tumidi inflatiq; reddant: aq̄ qdē re nos uehemēter Pau
lus deterret. Eſt & tertiū quoq; genus eorꝫ q diſcūt: ut inde q̄ſtū faciant: & hi īprobant tanq̄ auari Iure igit æne
as cū hāc uitā ſibi ꝓpoſuiſſe dū pēdet in limine ſibyllæ.i.dū ſibi qd agēdū ſit cōſultat: īterierit miſceus.i.euāeſcit
ab eo oīs īanis gloria: nā q recta īgredit uia: nihil agat pp uāitatē & inanē gloriā: ſed cūcta eo referat ut ſe ipſum
optime inſtituat. Dicit.n.miſcenus odioſa laus. Quid.n.apud mortales odioſius eſt uanis īflatiſq; hominibus

dat̃ ãt comes Hectori:quoniã ille ab Home.nõ uera uirtute pugnaſſe:ſed ne gloriã exiſtimatiõe ue amitteret apud ſuos.Quapp ẽt ab Ariſto.exẽplo ponit̃ in q̃dã ſpecie nõ uere fœtitudinis.Quoniã ergo res tota uẽtoſa eſt æoli regis uẽtoꝝ fili⁹ dr̃.Eſt tubicen:quo artifice nihil iflatius repit̃:nihilq; p̃ter uẽtũ pſtat.Hic ergo polluit totã claſſẽ.Nã oẽm uirtutẽ deturpat huiuſcemodi uãitas.Ergo nõ ſolũ extiguat̃ ĩ nobis:ſed pẽitus ſepeliat̃.¶Regna inuia.i.nã q uitiis nõ ſunt extincti:ſed ſuis uirtutibus uiuũt:nõ deſcendũt ad ĩferos ſic & Dauid dixit.Nõ mortui laudabũt te domine neq; hoĩes q deſcẽdũt ad ĩfernũ: ſed nos qui uiuimus:recte autem ignorat æneas quem ſocium humãdum pdicat ſibylla:nã ante ſapientia quã adhuc nõ acqſiuerat uitia nõ recte cognoſcit.Laudes ãt Miſceni nõ ad allegoriã ſed ad hiſtoriam referas:uel dicat in bellis nihil præſtantius eſſe inani gloria ubi cupiditas gloriæ pluſq̃ uirtus ualet nam ut ait Iuuenalis.Quis enim uirtutẽ amplectit̃ ipſam prœmia ſi tollas?

Aere ciere uiros:Martemq; accendere cantu.
Hectoris hic magni fuerat cões:Hectora circũ
Et lituo pugnas inſignis obibat:& haſta.
Poſtq̃ illum uita uictor ſpoliauit Achilles:
Dardanio Aeneæ ſeſe fortiſſimus Heros
Addiderat ſocium:nõ inferiora ſecutus.
Sed tũ forte caua dũ perſonat æquora concha
Demẽs:& cãtu uocat in certamina Diuos:
Aemulus exceptũ Triton(ſi credere dignũ ẽ)
Inter ſaxa uirum ſpumoſa ĩmerſerat unda.
Ergo oẽs magno circum clamore fremebant:
Præcipue Pius Aeneas:tũ iuſſa Sibyllæ
Haud mora feſtinant flẽtes:aramq; ſepulchri

¶SER. Martemq; accendere cantu:hemiſtichiũ: ideſt dimidium uerſum hoc dicitur addidiſſe dum Auguſto hũc ſextum librum recitaret.Nam ante hemiſtichium fecerat dicendo Aere ciere uiros: poſtea in præſentia Auguſti ex abundantia intellectus addidit ſubito Martemq; accendere cantu.¶Vita ſpoliauit:ad bellum rettulit:in quo uictis tollũtur exuuiæ.¶Non inferiora ſecutus: ubiq; Aeneam Hectori cõparat:ut Ambo animis: ambo inſignes præſtãtibus armis.¶Caua dum perſonat æquora: aut perſonare facit:aut hyſterologia eſt: dũ per caua æquora ſonat.¶Demens:improuidus:qui non conſiderauit etiam deos in æmulationem poſſe deſcendere.¶Aemulus: modo eiuſdem rei ſtudioſus: alias inimicus inuenit̃.¶Exceptum:oppreſſum inſidiis:quo ſermone oſtendit eum tantæ fuiſſe uirtutis: ut ne a numine quidẽ niſi inſidiis opprimeretur.¶Triton:penultima accẽtum habet.Nam Tritonis facit.ſi enim ultima habet Tritontis facit:quod non procedit: ut Demophoon Dephoõtis.¶Ergo:aut qa talis perierat:aut qa ſic fuerat interemptus.¶Præcipue pius æneas:ubiq; Aeneam ſupra cæteros inducit mortẽ cuiuſlibet dolere: ut Nũc amyci caſum gemit.Item Caſuq; animum concuſſus amici:hoc præcipit Horatius in arte poetica ſeruetur ad imum qualis ab incepto proceſſerit:& ſibi conſtet ut ſemper pius deſcribatur æneas: hinc ei dat circa ſepulturam etiam ſordida officia:quæ in aliis denegat locis.Qui enim de pietatis generibus ſcripſerunt:primum locũ in ſepeltura eſſe uoluerunt.Vnde cum pontificibus nefas eſſet cadauer uidere:magis tamen nefas fuerat ſi uiſũ inſepultum relinquerẽt.Genus autem ſepulturæ fuerat iniectio pulueris.Vnde eſt Aut tu mihi terram Inijce.Horatius:Non eſt mora longa licebit iniecto ter puluere curras.¶Aramq; ſepulcri: pyram dicit: quæ in modum aræ lignis conſtrui ſolebat.Nam ſequitur Congerere arboribus cælo: & aram quæ ante ſepulcrum fieri conſueuit intelligere non poſſumus:ut Stant manibus aræ: cum nondum facta ſit funeratio: quæ præcedit ſepulcrum.Probus tamen & Donatus de hoc loco requirendum adhuc eſſe dixerunt.

¶DONA. Enumerat:quæ in tali uiro eſſent dolendum:primo quia æolides.i.nobili genere.Quo nõ præſtantior aere ciere: ſecundo quod ſummus artifex in ſono tubæ.¶Viros:homines fortes: quia imbelles nullis exortatiõibus citari poſſunt.¶Et lituo pugnas & haſta:non ſolũ tuba alios accẽdere poterat:ſed & ipſe pugnabat.¶Hectoris hic comes:Maxima laus q̃ nũq̃ niſi præcipuis comes eſſet.¶Si credere dignum eſt:quaſi icredibile ſit quod homo deũ prouocauerit.¶Exceptum:Vt uenabulo feram quæ dum ſua feritate plurimũ poſſe credat incauta ruens in ferrum temeritatis pœnas dat.Indigna morte:quæ non conuenit uiro forti: ergo non tãtus dolor fuiſſet ſi in bello cecidiſſet.¶Aramq; ſepulchri:Meritũ defunti p̃ter lachrymas poſtulabat exeqas.

¶CHRI. Aere ciere.i.apud.n.mortales nullus ẽ ſtimulus quo uehemẽtius hoĩes agãtur quã ipſa nimia cupiditas gloriæ:Ipſa.n.tuba ænea eſt qua Mars accenditur.i.ad oĩa grauia ac difficilia excitamur.Recte ergo Cice.honos alit artes omneſq; accendimur ad ſtudia gloria.¶Martem:pro bello poſuit: auctorem rei pro ipſa re & eſt Denominatio color rhetoricus.Spoliauit:Vitam enim ueluti exuuias hoſtis ab hoſte petit: & Homerus ait.ἐναρίζε.¶Hectora circum: Anaſtrophe eſt:ubi præpoſitio poſtponit̃:ut Trãſtra per & ramos.Oẽs aũt in q̃bus animus excelſus eſt:neq; adhuc uere uirtutis habitum obduxerũt:magis gloria q̃ uirtutis amore mouentur.Quod & æneæ contigit ante q̃ in italia:ideſt in uirtutis habitu conſiſteret.Quæ quidem res magnis olim rebus pub.calamitatẽ extremumq; exitiũ attulerunt.Dũ enim ingentes honores ſummaq; imperia aſſequi uolunt huiuſcemodi uiri reip.ſuæ libertatem ademerũt:ut de Sylla:Mario:Cæſare ac Pompeio legimus:Hinc Iuue.tantum obruit olim Gloria paucorum laudumq; immenſa cupido.Aemulus inuidus teſte.Nonio.Itur in antiquam ſyluam: quoties uolumus demonſtrare rem populariter ab omnibus fieri imperſonali utimur.Sic & Ter.& quoniam nemini obtrudi poteſt ad me itur.Extrema autem mortuorum quoſq; mouens.Sic & Teren.Venimus ad ſepulchrum in ignem poſita eſt:fletur interea.Antiquã ideo dixit quoniã inde ingẽtes arbores eẽnt aducturi.Syluã ãt poſuit q̃ ramũ aureum occuparet:ut oſtẽderet ab hylæ nobis oĩa prouenire uitia: quæ obſunt ne ſapiam aſſeq poſſumus.Vnde ẽ:ĩ animã maliuolã nõ ĩtrohibit ſpũs ſapĩtiæ.Propterea addidit.

¶SER. Cæloq; educere certant: ut hoc faciant mente pertractant. Nam adhuc ituri ad ſiluas ſunt. ¶ Itur: eo e breuis eſt: itur i longa inuenitur. Ergo quia hoc uerbum breue eſt in origine: & in declinatione fit longum: ideo eius certa natura: nec in temporibus: nec in participiis inuenitur. Nam cum itur longa ſit: iturus breuis inuenitur: ut Superumq; in lumen ituras. Multi tamen tentant dicentes itur propter eo: quæ prima uerbi origo eſt per diphthongum ſcribi debere: quod non procedit: quia diphthongus ſemper longa eſt. I autem & produci poteſt & corripi: hinc eſt ꝙ fortuito & producit i & corripit. Iuuenalis: Non quaſi fortuito: nec uentorum rabie: ſed iratus cadat in terras & uindicet ignis. Cōtra Horatius: Nec fortuitum ſpernere ceſpitem: leges ſinebant. Hic enim niſi i longa ſit non ſtat uerſus. Et hoc protulimus exemplum unius ſermonis: ne quis dicat iturus & itur ideo uariam habere naturam propter temporum uarietatem. Vnde melius eſt (ut diximus) originis conſiderare rationem. Sane fortuitus ab eundo eſt & a fortuna compoſitum. ¶ Piceæ procumbunt: picea ſecundum Plinium in naturali hiſtoria: quinta ſpecies cedri eſt. Nam cedria dicta eſt quaſi καιομενης Δρυος υργον: ideſt arboris humor ardentis. ¶ Nec non Aeneas: bona œconomia uenitur ad ramum. ¶ Accingitur armis: inſtruitur officiis. ¶ Forte precatur: uacat forte: & eſt uerſus de his qui tibicines uocantur: quibus additur aliquid ad ſolam metri ſuſtentationem: ut Nunc dextra: nunc ille ſiniſtra: nec enim poſſumus intelligere eum fortuito rogaſſe. ¶ Si: aduerbium rogantis & optantis eſt per ſe plenum ſicut & o: licet neoterici hæc iungant: & pro una ponant: Perſi. O ſi ebullant patrui præclarum funus & o ſi. ¶ Quando: ſiquidem & nimium uere cū ingenti dixit affectu: quaſi mors prædicta falſa eſſe debuerit. ¶ Cum forte columbæ: auguria aut oblatiua ſunt: quæ non poſcuntur: aut impetratiua: quæ optata ueniunt. Hoc ergo quia oblatiuū eſt ideo dixit forte. Bene autem a columbis Aeneæ datur augurium & Veneris filio: & regi. Nam ad reges pertinet columbarum augurium: quia nunq̄ ſolæ ſunt: ſicut nec reges quidem. ¶ Ipſa ſub ora: ne ſi longius uolarent: non ad eum pertinere uiderentur. Nam moris erat: ut captantes auguria certa ſibi ſpatia deſignarent quibus uolebant uidenda ad ſe pertinere: quod ſpatium templum totum appellatur: & extremæ partes antica & poſtica uocabantur. ¶ Maternas: Veneri conſecratas propter fœtum frequentem & coitum.

Congerere arboribus: Cæloq; educere certant.
Itur in antiquam ſiluam: ſtabula alta Ferarū.
Procumbunt Piceæ: ſonat icta ſecuribus Ilex:
Fraxineæq; trabes: cuneis & fiſſile Robur
Scinditur: ac uolunt ingentes montibꝰ Ornos:
Nec non Aeneas opera inter talia primus
Hortatur ſocios: paribuſq; accingitur armis:
Atq; hæc ipſe ſuo triſti cum corde uolutat
Aſpectās Siluā immēſam: & ſic forte precat̃.
Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus
Oſtēdat nemore in tanto: quando omnia uere
Heu nimium de te Vates Miſene locuta eſt.
Vix ea fatus erat: geminæ cū forte Columbæ
Ipſa ſub ora uiri: Cælo uenere uolantes:
Et uiridi ſedere ſolo: tum maximus Heros
Maternas agnoſcit aues: lætuſq; precatur.

¶DONA. Antiquam: in qua eſſent arbores multis ſæculis auctæ. ¶ Stabula ferarum: ergo maiores feræ ſtaræ conſueuerant: q̃rum metus arcebat homines ne irent cæſum ligna laus troianorum qui non ſunt deter[illegible] ſtabulis ferarum ubi multarum eſſet congeries & magnarum nam de minoribus cubilia diceret. ¶ Triſti: q̃uis de morte amici triſtis eſſet non omittebat curam iam inueſtigandi. ¶ Precatur: nam auxilio diuino ſciebat opus eſſe: ut in tanta ſylua ramus inueniretur. ¶ Oppoſuit: cum loqueretur cum columbis.

¶CHRI. Stabula alta ferarum: Vitia enim nos ex homine feras reddunt. ¶ Piceæ: ſex ſunt genera cognatarū arborum: Pinus: Pinaſter: Pix: Abies: Larix: & Tæda: Pix montes & frigora amat feralis arbor & funebri indicio ad fores poſita. Gemmam candidam gerit & thuri ita ſimilem: ut illi admixta non dignoſcatur. ¶ Ilex: ſpe-

Ilex cies eſt quercus: hinc pontem ſupplicium dicimus: ideſt ligneum: quoniam ex ilice fit. ¶ At multa ſæcula durat: Nam ſua tempeſtate refert Plinius ilicem in uaticano fuiſſe ante urbem conditam in qua titulus cæteris litteris etruſcis religione iam tum dignam arborem fuiſſe ſignificat Plinius autem fuit anno ab urbe condita:

Fraxinꝰ Fraxinus celebratiſſima ab Homero in aſta Achillis. Quæ in ida troadis naſcitur adeo credo ſimilis eſt: ut dempto cortice emptores fallat. Folia eius iumentis mortifera: ruminantibus autem innoxia græci: ſcripſerunt In Italia nec iumentis qui fidem nocet: Succus ad potum expreſſus cōtra ſerpentes ualet. Arborem ipſam ita fugiunt: ut ne umbram quidem unquam attingant. Expertum ſe dicit Plinius ſi neceſſitas ſit in ignem potius q̄ in fraxinum effugere ſerpentem Robur: inter ſpecies quercus reponitur. Eſt arbor duriſſima: unde nomen ſumpſit. ¶ Aſpectans ſyluam immenſam: propterea triſtis ꝙ immenſa ſyluis præbebat difficultatem inueniendi. Vel etiam triſtis propter amiſſum amicum. ¶ Cœlo: uenerunt ex alto: & ſederunt in uirenti ſolo: quia erat augurium ipſam ſapiētiam quæ cæleſtis eſt daturam ſibi cognitionem uiciorum quæ terrena ſunt. Eſtq; optimus progreſſus: ut primum uiciis exuamur: deinde cæleſtibus uirtutibus oppleamur: nam uirtus eſt uicium fugere: & ſapientia prima ſtultitia caruiſſe: ut ait Horatius. ¶ Heros: nam niſi heroicis uirtutibus: ut oſtendit Ariſtoteles ſummi boni participes eſſe non poſſumus: dixit autem geminas columbas: quia ſecūdū Eurypedem quæ ſunt ueneres: cæleſtem & humanam: ideſt amor rerum cæleſtium in quibus eſt contemplatiua & humanarum: in quibus eſt actiua: unde recte ſapientiam dicunt rerum diuinarum & humanarum ſciētiam: non autem temere Orpheus unam tantum argonautis tribuit: nam ipſi ſolam humanam ſapientiam ſecuti ſunt. ¶ Eſte duces: nam fruſtra ducimur: niſi ardentiſſimus amor nos ducat.

¶SER. Siqua uia eſt:ſi ē ratio:& ex hoc loco eſſe icipit ipetratiuū qđ oblatiuū fuerat.¶ Curſumq;:p auras: ſurſum uocauit ipetū:& eundi officiū.Nā & nauiū curſum dicimus.¶ Ne defice rebus:ne deſere i rebus icertis: & bene in ſiluis inuocat matrē:quā iam ſcit ſibi uiſam eſſe habitu uenatricis:ut in primo legimus.¶ Sic effatus: proprie effata ſunt augurum preces.Vnde ager poſt pomeria uocabatur effatus:ubi captabant' auguria.¶ Veſtigia preſſit:quia ad captanda auguria poſt preces immobiles uel ſedere uel ſtare conſueuerant.¶ Quo tendere pergant Paſcentes:hinc optimū ſignificatur auguriū:quod paſcebant.Nam romani moris fuit:ut in comitiis agendis & in bellis gerendis pullaria captaret auguria.Vnde eſt in Liui.q; cum quidam cupidus belli gerēdi a tribuno plebis prohiberetur ne iret: pullos iuſſit afferri:qui cum miſſas non ederent fruges: irridens conſul auguriū ait uel bibant: & eos necauit in Tyberim:inde nauibus uictor ex africa reuertens: in mari cum omnibus quos ducebat extinctus eſt:& multi Paſcentes diſtingunt: & abſolutus eſt ſenſus. Alii dicunt Paſcentes uolando:& referunt ad naturā columbaꝝ:quæ exilientes paſcere conſueuerūt: Alii uolando ambulando dicunt. Vola.n. dicitur media pars pedis uel manus.¶ Prodire: prodibāt. infinitus pro indicatiuo.¶ Graue olentis auerni:male olentis: alibi bene olentis:ut Et grauiter ſpirātis copia thymbræ Floreat.¶ Liquidumq; per aera:nō eſt aeris perpetuū epitheton :ſed purum ait auerni cōparatione. Dicit autē eas alte uolaſſe ad uitandū auerni odorē. ¶ Super arbore ſidunt:ſecundū antiquā licentiā ſuper iungit ablatiuo.¶ Auri aura:ſplendor auri. Hora.Tua ne retardet aura maritos.i.ſplendor. Hinc & aurum dicit' a ſplendore q eſt in eo metallo. hinc & aurarii dicti:quoꝝ fauor ſplendidos reddit.¶ Brumali frigore uiſcū:bene brumali addidit. tunc enim maturū eſt:& auri imitat' colorem:nam noua fronde uiret:quod ut ait Pli.in natu.hiſt.de fimo turdelarum in certis arboribus naſcitur:unde Plau.Ipſa ſibi auis mortem creat.¶ Teretes truncos:teres eſt rotundū aliquid cum proceritate:ut Incumbens tereti damon ſic cœpit oliuæ.Hora.Brachia & uultum tereteſq; ſuras.¶ Extemplo:bene uerbo uſus eſt augurum:ut diximus ſupra.

Eſte duces:o ſiqua uia eſt:curſumq; per auras
Dirigite in lucos:ubi pinguem diues opacat
Ramus humum:tuq; o dubiis ne defice rebus
Alma Parens.ſic effatus ueſtigia preſſit
Obſeruās quæ ſigna ferāt:quo tēdere pergant
Paſcentes.illæ tantum prodire uolando
Quantum acie poſſent oculi ſeruare ſequētū.
Inde ubi uenere ad fauces graue olētis Auerni:
Tollunt ſe celeres:liquidumq; per Aera lapſæ
Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt
Diſcolor unde Auri per ramos Aura refulſit.
Quale ſolet ſiluis brumali frigore Viſcum
Frōde uirere noua:qđ nō ſua ſeminat arbos
Et croceo fœtu teretes circundare truncos:
Talis erat ſpecies Auri frondentis opaca
Ilice:ſic leni crepitabat bractea uento.
Corripit Aeneas extemplo:auiduſq; refringit

¶DONA. O cū pces torſiſſet ad matrē:illic.n.ponit':ubi ſimplex hortatio eſt & blanda Veſtigia preſſit:Obſeruabat diligentius:quia ſciebat poſſe illas preter aduentū ſuū aliquid propriis motibus nunciare.¶ Prodire uolando:prodire pedū eſt:Volare alarū:ſed quomodo ambulabāt & uolabāt ſed intellige uolā eſſe mediā partē plantæ & māus.Ergo uolabant ambulabāt per uolā:unde inuolare dicimus cū aliquid furtim uolæ manus ſubtrahimus:itē inuolare cū uiolenter manus in aliquē dirigunt'.Ter.in faciem inuolē uenefico:ergo hic ambulare intelligit. Nā cū alaꝝ motū exprimere uoluit:dixit Cælo uenere uolantes:cū aūt demōſtraſſet ambulationē in eo qđ' eſt prodire uolando:& deinde uolatū exprimere uellet:dixit Tollūt ſe celeres liquidūq; per.a.la.Ergo uſq; ad auernū ambulauerāt.¶ Diſcolor:Nā per arborē uiridem fulſit color aureus.¶ Corripit: ne prolixior eſſet narratio nō dixit quomodo ad ipſam arborem æneas uenerit:ſed per aliā uiam intellige peruenit.

¶CHRI. Siqua uia:recte addubitat in rebus difficilimis.¶ Pinguē:qm̄ ſummū bonū pducit.¶ Dubiis: Facile.n.in ambiguis pp difficultatē torpeſceremus:niſi adeſſet ardor amoris.¶ Preſſit:nā nō niſi pedetentim ꝓcedēdū eſt:neq; prius ad ſubſequētiā ꝓcedēdū q antecedētia recte nouerimus ſi ueritatē cōſeq cupimus:neqcq̄ eſt inexploratū omittēdū.Hoc & ciuis noſter Dāthes expreſſit:cū in mōtis aſcēſu diceret.Si chel pie fermo ſempre era el piu baſſo.Apprime.n.ardua eſt uia & ſudoris plena:q dicit ad uirtutē.¶ Paſcētes:pabulū.n.aīoꝝ ē ipſa ueri inueſtigatio.¶ Prodire uolādo.nō.n.debet amor inueſtigādi lōgius ꝓcedere:q ingenii acies conſeq poſſit. ¶ Auerni:de quo uidebis apud Ser.uitāt aūt odorē auerni.i.fugiūt reꝝ terrenaꝝ corruptelas:& ab iis eleuatæ: p liquidū.i.puꝝ aerē.i.p ſupernaꝝ reꝝ affectū deueniūt ad ipſam ſapiētiā.Nā quotienſcūq; nos incitāt res terrenæ:debemus illis opponere diuinaꝝ reꝝ excellentiā.¶ Viſcū:neutri generis eſt & ſecūdæ declinatiōis. Nā uiſcus uiſceris carnē dicimus.Quicqd.n.intra cutē pellē ue aīalis eſt uiſcus appellat' Viſcū āt in qrcu robore' Ilice pruno ſylueſtri terebyntho naſcit' nullo ſemine niſi i aluo auiū maturo palūbi maxīe & turdi.Humi nunq naſcit'.¶ Druidæ:q magni galloꝝ ſunt nihil ſacratius habēt uiſco & arbore:q gignit' mō robur ſit.Nā roboꝝ eligūt lucos:nec ulla ſacra ſine roboris frōde faciūt:Vnde græca iterptatiōe απο της Δρυος druidæ appellari pnt: certe qcqd illi ad naſcit' e cœlo miſſum putāt:& id electe arboris ſignū putāt.Hoc reptū maxima religiōe petit' & ante oīa ſexta luna q menſiū annorūq; principiū iis facit ſacrificio epuliſq; rite ſub arbore paratis duos admoueat cādidos tauros ſacerdos candida ueſte cultus arborē ſcādit:Falce aurea demittit.Candido id excipit' ſago: Tū demū uictimas immolant precātes ut ſuū donū deus proſperū faciat iis qbus dederint.Fœcunditatē eo dari cuicunq; ſterili animali arbitrantur:contraq; uenena omnia eſſe remedio:ait Plini.¶ Bractea:ſubtilis anima.

Viſcū
Viſcus
Druidæ

Cunctantē:& Vatis portat ſub tecta Sibyllæ.
Nec minus interea Miſenum in littore Teucri
Flebant:& cineri ingrato ſuprema ferebant.
Principio pinguem tædis:& robore ſecto
Ingentē ſtruxere Pyram:cui frondibus atris
Intexunt latera:& ferales ante Cupreſſos
Conſtituūt:Decorantq; ſup fulgētibus armis:
Pars calidos latices:& ahena undantia flāmis
Expediunt:corpuſq; lauant frigētis & ungūt.
Fit gemitus:tū mēbra toro defleta reponunt:
Purpureaſq; ſuper Veſtes uelamina nota
Coniiciunt:pars ingenti ſubiere Pheretro
Triſte miniſterium:& ſubiectā more parentū
Auerſi tenuere facem:congeſta cremantur
Turea dona:dapes fuſo crateres Oliuo.
Poſtq̄ collapſi cineres:& flamma quieuit

¶SER. Cunctantē:aliud pendet ex alio qa auidus:ut oſtendat tantam fuiſſe auellendi cupiditatem:ut nulla ei poſſet ſatiſfacere celeritas.Nā tardantē dicere non poſſumus eū qui fataliter ſequebatur:Alii cunctantem ad auri naturam referunt.i.mollem:q paulatim frangitur.i.lenteſcit:Alii Cunctantē grauē dicunt: ut Glebas cunctantes:craſſaq; terga expecta.¶Nec minus:nihilominus ille deflebaꝰ.¶Interea:dū itur ad ſiluas.¶Ingrato:triſti:ut gratū aliquid lætum dicimus:Alii ingrato dicunt gratiam non ſentienti.¶Pinguem:aut de græco tranſtulit λιπαραν:aut hypallage eſt:hoc eſt de pinguibus tædis.¶Frondibus atris:aptis ad funera.¶Cupreſſos:adhibetur ad funera:uel q cæſa non repullulat: uel q per eam funeſtata oſtendiꝰ domus: ſicut lætā frondes indicant feſtæ.Varro tamen dicit pyras ideo cupreſſo circundari propter grauē uſtrinæ odorē:ne eo offendatur populi circunſtantis corona : quæ tādiu ſtabat reſpondens fletibus præficæ.i. planctuum principi:q̄diu conſumpto cadauere:& collectis cineribus dicebat nouiſſimū uerbū ilicet : quod ire licet ſignificat.Vnde eſt:Dixitq; nouiſſima uerba.¶Pars calidos latices:Pli.in nat.hi.dicit hāc eſſe cauſam: ut mortui & calida aqua abluanꝰ:& per interualla conclamentur:qđ ſolet plerunq; uitalis ſpiritus excluſus putari:& hoīes fallere.Deniq; refert quēdam ſuppoſitum pyræ adhibitis ignibus erectū eſſe:nec potuiſſe liberari:unde & ſeruabanꝰ cadauera ſeptē diebus: & calida abluebanꝰ aqua:& poſt ultimā cōclamationem cōburebanꝰ:unde traxit Teren.Deſine:iā cōclamatū eſt.¶Ahena undantia flāmis:hoc eſt p flāmas: alibi Nec ſe iā capit unda:uolat uapor ater ad auras. ¶Lauāt frigentis & ungūt:uerſus Ennii q ait Tarqni corpus bona fœmina lauit & unxit.¶Defleta : participiū ab eo qđ eſt fleor:ſi tamē inueniatur: alias ſine uerbi origine eſſe dicemus.¶Purpureas:ad imitationē ſanguinis:in quo ē anima (ut ſupra diximus) Purpuream uomit ille aīam.¶Velamina nota:uel ipſi cara:uel animæ.Ex notitia.n.gignitur charitas:ut Hic inter flumina nota.¶Pheretro:græce dixit:Nā capulus dicitur a capiendo.Vnde ait Plau. Capularis ſenex.i. capulo uicinus.¶Subiere pheretro:ut Subeunt muro.¶More parentū:ꝓpinquioribus.n.uirilis ſexus hoc dabaꝰ officiū.¶Facē:de fune:ut Varro dicit:unde & funus dictū eſt.Per noctē autē urebaꝰ:unde permāſit ut & mortuos faces antecedant.¶Fuſo crateres oliuo:diis ſuperis tantū libabant:inferis uero ſacrificantes etiā uaſa in ignem mittebant:unde ait crateres:Quod etiam Sta.in archemori ſepultura commemorat Oliuū autem ab oliua dixit.Nam oleū ab olea dicitur:ut απο της ελαιας:και ελαας dicitur Flamma quieuit:quaſi pyræ ingentis: qa ut in quarto diximus pro qualitate perſonæ pyræ fiebant:ſepulcra etiam uel maiora uel minora fiebant.

¶DONA. Cineri:nondū cinis erat:ſed mox combuſto cadauere erat futurus.¶Principio pinguē:Ea adhibuerunt quæ non ſolū pyram inſtruerent:ſed eam facile incederent.¶Armis:nam uiroꝶ fortiū arma & cætera quæ cariſſima haberent cum ipſis conſumebant.¶Purpureas:ex ꝑcio ueſtium meritum mortui uult oſtendere:has ueſtas illū amaſſe ex eo demonſtrat qa frequenter illis uſus eſt:& ꝓpterea multis erant notæ.¶Thurea dona cōgeſta:Meritū uiri oſtendit ex multitudine ſpecierum:& cū non dicat:quāta etiā plura intelliguntꝰ. ¶Congeſta:copioſe tradita.¶Fuſo cratere:non paulatim ſed ſemel cecidit.¶Lecta:ex cineribus lignorum.

¶CHRI. Ingrato:nō qa eſſet ingratus:ſed q non ſentiret officia funeris:qđ ingratitudinis eſſe uideꝰ.¶Robore:nulla arbor durior ē robore:Robur uere cœſum teredinē ſentit Bruma āt neq; uiciaꝰ:neq; fundiꝰ. Alias obnoxiū ut ēt torqueat ſe findatq;.Lignū decorticatū cādidū eſt & iocundi aſpectus.¶Corripit:nā uir alto ingenio animaduerſa ſapientia illa ſtatim capit.¶Cunctantē:uide Seruiū:ſed & ad mores referꝰ.Nā uirtus circa difficilia cōſiſtit.Neq; de repente ſapientiā in mentē noſtrā aſciſere ualeamus.¶Expediunt:in prōtu ponūt ut ſint parata uti uolentibus.Quod aūt refert Seruius de iis q mortui uidentur nec ſunt: patet & Pliniū inducit: ueꝶ uideꝰ:nā Pli.ait Auiolā quēdā conſularem in rogo reuixiſſe ſed quoniā ꝓualente flāma ſubueniri non potuit:uiuus crematus eſt idē dicit eueniſſe.L.Lamiæ ꝓtorio uiro.Gel.autē Tubero & ipſe ꝓtorius a rogo relatus eſt:ut Meſſala Ruffus & alii teſtanꝰ.Nos autē florentiæ uidimus mulierculā infectoris uxorē ꝓ mortua elatā cū ad remigii templū iā portata eſſet in feretro aſſurrexiſſe & ad multos annos uixiſſe:hoc malo laborāt fœminæ:cū uuluæ ꝑuerſione ſpiritus ꝑcluditur:q̄ ſi corrigiꝰ reddiꝰ ſpiritus.Hoc modo ait Heraclitus epheſius fœminā:q̄ ſeptē diebus exanimis iacuerat:ad uitā reuocaſſe.Sed multa in hiſtoria audent græci.Dicunt āt hermotini clazomenii animā relicto corpore errare ſolitā:& e lōginquo multa nuntiare.Corpore interim ſemianimi iacente:donec cremato eo inimici eius q cātaride dicebaꝰ:remeāti aīæ ueluti magnā ademerint.¶Auerſi:nā de more erat:cū rogum eſſent incenſuri.¶Faciē auertere:ne id nolētes ſed officio aſtricti facere uiderenꝰ. ¶Congeſta:oſtēdit cū magna reꝶ copia omnia geſta fuiſſe.¶Collapſi:nā omnibus concrematis cineres collabunꝰ & reſident.¶Quieuit:conſumpto.n.omni humore diſcedit flamma cum pabulū quo allebaꝰ amiſerit.

¶SER. Oſſaq́ lecta:aut collecta:ut lecta iō:q̄a ut ſupra dixius nobiles nunq̄ ſoli cōburebant᷑: unde Home. τοι δαλλοι ανευθεν εχατινη καιουτ επιμωξιπποι τε καὶ ανδρες ſed cū dilectis equis:uel canibus uel famulo.¶Ter ſocios:aut ſæpius:aut re uera ter:licet.n.a funere contraxerint pollutionē:tamen omnis purgatio ad ſuperos ptinet:unde & ait imparē numeꝝ:aut q̄a hoc rō exigit luſtratiōis.¶Circūtulit:purgauit:antiquū uerbum.Plau.Pro laruatore circumferā.i.purgabo.Nā luſtratio a circūlatione dicta eſt:uel tædæ: uel uictimæ in q̄buſdam uel ſulphuris.Iuue.Cuperent luſtrari ſi qua darent᷑ Sulphura cum tædis:aut ſi foret humida laurus.

Relliquias Vino:& bibulam lauere fauillam:
Oſſaq́ lecta cado texit Chorineus aheno:
Idem ter ſocios pura circuntulit unda
Spargens rore leui:& ramo felicis oliuæ.
Luſtrauitq́ uiros.dixitq́ nouiſſima uerba:
At pius Aeneas ingenti mole ſepulcrum
Impoſuit:ſuaq́ arma uiro Remumq́:Tubāq́
Monte ſub aerio:qui nunc Miſenus ab illo
Dicitur:æternumq́ tenet per ſæcula nomen.
His actis propere exequit᷑ præcepta Sibyllæ:
Spelunca alta fuit:uaſtoq́ immanis hiatu
Scrupea tuta lacu nigro:nemorumq́ tenebris
Quā ſuper haud ullæ poterāt īpune uolantes
Tendere iter pennis:talis ſeſe halitus atris
Faucibus effundēs ſupera ad conuexa ferebat.
Vnde locum Grai dixerunt nomine Auernū:
Quatuor hic primū nigrantes terga iuuēcos
Conſtituit:frontiq́ inuergit uina ſacerdos:

Spargens:q̄a res agunt᷑ infernæ.In ſecundo uero Aeneas deos portaturus ait: Donec me flumine uiuo Abluero.Hic.n.erat mos:ut diximus ſupra.¶Felicis oliuæ:arboris feſtæ:ſed moris fuerat ut de lauro fieret:q̄d ꝓpter Auguſtū mutauit:ut dicit Dona.Nam nata erat laurus eo die quo natus eſt Auguſtus in palatio.Vnde triūphantes coronari cōſueuerāt: ꝓpter quā rem noluit lauꝝ dicere ad officiū lugubre pertinere.¶Nouiſſima uerba.i.ilicet.Nam uale dicebatur poſt tumuli peracta ſolēnia.¶Suaq́ arma uiro: ipſi cara ſculpſit in ſaxo.Nā ſupra ea iam legimus cōcremata.¶Remumq́:tubāq́:q̄a & bellator & remex fuerat:licet poſſimus etiam ſolam tubā accipere.Remus enim dicitur loꝝ:quod continet tubam:hoc ex Homero imitatus eſt Virgi. in Elpenoris ſepultura.
αυταρ ἐπει νεκρος τ' ἐκαη: καὶ τευχεα νεκρου
τυμβον χευαντες: καὶ ἐπι στηλην ερυσαντες
πηξαμεν ακροτατω τυμβω ευηρες ερετμον.
¶Monte ſub aerio:in aerio.Nā ſupra eſt poſitus.Aerium aūt altum dicunt:alii nomen antiquū montis uolunt.unde eſt:Qui nunc miſenus ab illo dicitur.¶Præcepta ſibyllæ:ut Duc nigras pecudes:ea prima piacula ſunto.¶Spelunca alta fuit:qua ad inferos deſcendebat᷑:non ubi fuerat Sibylla uaticinata.¶Scrupea:lapilloſa:Nā ſcrupus eſt proprie lapillus breuis:q̄ preſſus ſollicitudinē creat:unde ēt ſcrupulus dictꝰ eſt.Vnde Teren.Inieci ſcrupulū.¶Lacu nigro:aut alto:aut uere nigro inferoꝝ uicinitate.¶Tuta aūt: quia hinc lacu:hinc cingit᷑ ſiluis.Dicit aūt locū quem nunc doliola uocant apud Cumas.¶Volantes:uolucres:participiū pro nomine poſuit: ut Plurimus alburnū uolitās:cui nomē aſylo eſt.Sane ſciendū Lucre.& aliquos alios phyſicos dicere aerem corporeū eſſe:unde aues ſuſtinet:ſed hūc cedere uapori ſulphureo:unde aues in illis locis deſertæ aere:quo portari ſolent:concidūt non odore:ſed pondere:q̄d poteſt eſſe uerisimile:q̄a altius in eodē loco poſſunt uolare:ut Tollūt ſe celeres liq̄dūq́ p aera lapſæ.¶Ad cōuexa: cæli curuitatē.¶Inuergit uina ſacerdos: in quarto ait:Media inter cornua fundit:& fundere eſt ſupina manu libare:quod fit in ſacris ſupernis. Vergere autem eſt conuerſa in ſiniſtram partem manu ita fundere:ut patera conuertatur: quod in infernis fit. Hæc autem pertinent ad uictimarum explorationem:ut ſi non ſtupuerint:apte probentur.

¶DONA. Reliq̄s:oſſa q̄ reſtabāt ex cadauere cōbuſto.¶Luſtrauit uiros:q̄a totius claſſis pollutionē poſuerat:iccirco oēs hic luſtrat.¶At pius æneas:ſupiora cæteri cōpleuerāt:ſepulchrū uero iccirco curauit æneas: ut magna mole fieret:q̄a cōtēplabat᷑ eius maximū meritū Arma ēt poſuit:ut q̄bus ī uita floruit illis ī morte ornaret᷑.¶Aerio:hoc nomē mōti illi apud priſcos fuerat.Ergo mira breuitate & uetus & nouū pōit nomē.¶Aeternū p ſæ.& pp meritū defuncti & pp auctoritatē æneæ q̄ hoc uoluit:neq́ placet q̄ aereū nō ſit nomē ꝓpriū ſed ſignificet altū:nā q̄d uetuſtū illud nomē fuerit.Oſtēdit Maro cū de miſeno dicat q̄ nūc q̄ſi īferat dr̄ nūc miſenꝰ q̄ olim dictus ē aereus.¶Tuta lacu:Hoc facit natura loci & nō humanū artificiū q̄d tuta ſit.¶Talis halitus: refert cauſam cur nō poſſet uolare.ſ.pp uim uaporis īde ſurgētis:quo ſtatim necabant᷑.¶Quatuor:ꝓcurabat ſibylla remediū ad tranſitū:nā ſi aues p altitudinē cæli cytæ trāſire nō poterāt:q̄d homo efficeret p teterrimū locū & tenebras trāſiturū tardo greſſū.Numerus āt & color & reliqua q̄ adhibent᷑ ptinet ad rationē ſacrificii.

¶CHRI. Bibulā:Quicq̄d hūorē fugit id bibulū dicius.Hoc & cineribꝰ euēit.Fauillā dicius rē extinctā: accēſam āt ſcītillā.¶Aeno:aes.n.ꝑter cætera metalla ad ſacra adhibebāt.¶Circūtulit:luſtrabit.Sic Plau. Oportet hāc circūferri ꝓceritā.¶Rore leui:aq̄.Minuta ut ros eē ſolet.¶Rore & ramo.i.rore ꝓ ueniēte a ramo madefacto.¶Ingēti mole:nā ut cū geſtis lapidibus:& terra:aut magno ædificio magnā molē ſup īponebāt ſepulturæ. Vñ & moles dicebant᷑ ſepulchra.Hīc moles Adriani.i.ſepulchrū dicta ē q̄ nr̄is tpibus ſancti angeli arx noiat᷑:q̄ duplici puioq́ muro palatio pōtificali q̄d ī uaticāo ē iūxit Nicolaꝰ q̄ntꝰ pōtifex maxius.¶His actis: nā nō ſolū extīcta:ſed magna ēt mole obrupta inani gloriæ q̄a uirtutē pp ſe nō pp gloriā amamus.Sibyllæ.i.diuio cōſilio obtēperauit.¶Spelūca:nā īgreſſus ad īferos obſcurꝰ ē:ex rōnis.n.cecitate ī uitia labimur.¶Quatuor:Q̄m diis inferis numeꝝ parē damus:unde apud antiquos februario mēſe.xxviii.dies dederūt. Cui cū inferis ſacer eſſet: diminutiuꝰ & par nūerus cōueniebat.¶Inuergit:Vergere uerti & expōi dicius.Hīc aliquā regionē ad meridiē uel ad occaſum uergere dicius.i.uerti:& expōi & īclinari:hīc īuergere ē ita fundere:ut uas in quo res ē ꝯuertat᷑.

SER. Voce uocās hecatē:nō uerbo:ſed qbuſdā myſticis ſonis.Nā uarie numīa īuocabant̃:qđ apte Luc.expſſit:ut Latrat⁹ hēt ille canū gēituſq lupoꝝ:Qđ ſtridūt ululātq feræ:qđ ſibilat anguis Exprimit:& plāct⁹ fractæq tonitrua nubis Tot reꝝ uox una fuit.¶ Cæloq ereboq potētē:hoc ē qđ ait Hecatē:ut plenū numē oſtēderet.¶ Supponūt cultros.i.uictimas cædūt.Eſt āt ſacroꝝ:ī qbus mali ominis uerba uitant̃:hīc ē q & mactare dr̃:qđ magis auger̃ ſignificat.Sta.Macte aīo Iuueni.Dicim⁹ āt hic culter.tri.Nā cultellus diminutiuū ē:hoc cultellū penit⁹ latinū nō ē.¶ Succipiūt:ātiquū ē:mō ſuſcipiūt dicim⁹:ut ſupra:Succepitq ignē foliis.¶ Mr̄i eumenidū.i.nocti:ut Hūc mihi da ꝓpriū uirgo ſata nocte laborē:& Eumenides dr̃ per antiphraſim cū ſint īmites ἀπὸ τοῦ εὐμενοῦς.¶ Magnæq ſorori.i.terræ.Nā ut ſupra dixim⁹ nihil aliud ē nox niſi umbra terraꝝ.¶ Enſe ferit:ut eū cōtra umbras hēret cōſecratū hīc ē qđ ei dicit Sibylla Tuq ī uade uiā:uaginaq eripe ferrū:Itē Strictamq aciē uenientib⁹ offert:hoc ēt Hom.dicit αὐτὰρ ἐγὼ ξίφος ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ ἧμην.¶ Sterileq tibi ꝓſerpina uaccā:deæ cōgruā nūq̄ enitēti.¶ Nocturnas aras:q̄ tota nocte arderēt.¶ Inchoat āt pficit:& ē uerbū ſacroꝝ.¶ Solida īpōit tauroꝝ uiſcera flāmis:nō exta dicit:ſed carnes.Nā uiſcera ſūt qcqd īter oſſa & cutē ē:unde ēt uiſceratio dr̃ cōuiuiū de carnib⁹ factū:ut dixius ſupra.Ergo ſolida uiſcera holocauſtū ſignificat:qđ detractis extis aræ ſuper īponebat̃:q̄ nōnunq̄ abluta:elixa ēt ipſa reddebant̃:unde īfert:Fūdēs ardētib⁹ extis:q̄q̄ alii ꝓ pte totū uelīt:ut p exta totū aīal ītelligatur.¶ Primi ſub lumīa ſolis & ortus:atq hæc ſacra p noctē fiebāt:ſed locut⁹ ē ſecūdū rōanū ritū:quo dies credit̃ a medio noctis īcipe.Illo āt loco quo dicit Nox ruit ænea:nō uenit ſed finit̃ ſignificat:q̄q̄ alii dicūt ſacra hæc a medio die īcipere:& ꝓduci uſq ad mediā noctē:qđ ſi ē nox ruit:pōt uenit ſignificare.¶ Viſæq canes ululare:ita numinis oſtēdebat̃ aduentus.Canes āt furias dicit:Luc.Stygiaſq canes ī luce ſupna Deſtituā:ſicut ut diximus ſupra ululare & canū & furiaꝝ eſt.¶ Aduentante dea:ipſa.ſ.Proſerpina.¶ Profani:qui non eſtis initiati.¶ Totoq abſiſtite luco:hoc eſt non tantum a luco:ſed ab omni luci uicinitate diſcedite:& ad Aeneæ comites inclamant.¶ Inuade uiā:ingredere.¶ Furens:deo plena:aut certe ſimilis furenti.

Et ſummas carpens media īter cornua ſetas
Ignibus imponit ſacris libamina prima:
Voce uocās Hecatē Cæloq:Ereboq potentē:
Supponunt alii cultros:tepidumq cruorem
Succipiunt pateris:ipſe atri uelleris agnam
Aeneas matri Eumenidum:magnæq ſorori
Enſe ferit:ſterilemq tibi Proſerpina uaccam:
Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras:
Et ſolida imponit Tauroꝝ uiſcera flammis:
Pīgue ſuperq Oleum fundēs ardētibus extis.
Ecce autem primi ſub lumina ſolis & ortus:
Sub pedib⁹ mugire ſolū:& iuga cœpta moueri
Siluarum:uiſæq canes ululare per umbram
Aduentāte Dea:procul o procul eſte Profani
Conclamat Vates:totoq abſiſtite luco:
Tuq inuade uiam:uaginaq eripe ferrum:
Nūc animis opus Aenea:nunc pectore firmo:
Tantum effata:furens Antro ſe immiſit apto:

DONA. Succipiūt:ne iā ſacratus ī terrā cadat.¶ Ipſe atri:oīa nigra īferis mactat:& ſterilē uaccā qa nihil ab īferi naſcit̃:Demōſtrat quatuor colorē genus animalis:cū prīo uellet̃ ītactū:ergo nō attōſū & ueneris immune.¶ Nocturnas:nā & tēpus tenebroſū īferis cōuenit.¶ Oleū:ut ualidius urerent̃ oleū īfundit.Oſtēdit igit̃ quo more uel qbus & q̄libus & quātis animalibus cæſis īferoꝝ numinū fauor acquirit̃.Ecce ubicūq ponit̃ ecce neceſſario ſeqt̃ aliqd qđ metū afferat uel admirationē.¶ Ortus:ne īcertū eēt qd ſit ſibi ſub lumīa ſolis addidit ortus.¶ Per umbrā:ad oīa ptinet:q̄ deſcripſi.¶ Toto luco:ut penitus locū relinquatis.¶ Apto.i.quod ſp patebat.

Seta Pili CHRI. Sūmas:Quæ ī ſūmo capite ſūt Setas:Meliores lunā dicimus ut eſt in ouibus:duriores ſetas ut eſt in ſue mediocres pilos ut ſunt in homīe.¶ Media īter cor.ideſt in eo medio quod eſt inter cornua.¶ Libamina: de uino recte.De ſetis improprie.Nā libare de rebus liquidis eſt.¶ Erebo:inferno dicit̃ enim erebus ἀπὸ τῆς

Erebus ἔρας:ideſt terra:& βοάω:ideſt clamo.Quia querelis damnatorum ibi terra reboet:ſecūdū autē Heſio.Erebus & nox ex chao ſunt.¶ Matri eumenidū.i.nocti.Furiæ enim eumenides dicunt̃:& ſunt filiæ noctis & Acherontis.¶ Proſerpina:a græco eſt mutatione litterarum:illi enim περσεφόνην dicunt:ponunt autē Proſerpinā

Proſerpina pro ea ui quæ eſt in ſemine in terram proiecto:hanc rape Plutonem dixerunt:ideſt ſolem qui hyemali tempore remotiorem quādam mundi partem perluſtrat:Hāc igit̃ raptā ab eo Proſerpinā dicunt:quā ſub terra latentē.¶ Cæres q̄ritat:Ceres āt ſymbolū eſt feracis & cāpeſtris terræ.Hæc Proſerpinā ſub terra latētē q̄rit.Eſt āt fertilis & nō ſterilis hæc uis:ſed in hoc loco alluſit ad naturā inferni:ubi nihil gignitur.¶ Vaccā:de uacca & boue Vitula iuueco & tauro diximus in buco.¶ Extis:& de his alibi.¶ Primi ſolis & ortus.i.ſub ortu:quē primū ſolē dicimus.¶ Iuga:magna uis ut non ſolū campeſtria uerū etiā montes tremāt.¶ Prophani:duplicē habet ſigni

Profanum ficationem:nā ſimpliciter prophanū habetur:quod nō eſt ſacris additū aut iniciatum:& quod deniq nō eſt inter ſacra.Vnde eſt illa hiſtoricorū diuiſio publica & priuata:ſacra & prophana.Eſt itidem prophanum:quod ex religione in uſum humanum peruenit:unde eſt Faune præcor miſerere inquit tuq optima ferrum:Terra tene colui ueſtros ſi ſemper honores Quos contra æneadæ bello fecere prophanos.Item impiū & ſceleratū:nā iſti procul ſunt a fano.i.ab omni religione:Stati.Fraternas acies alternaq bella prophanis Decertata odiis.¶ Inuade:cum audacia & fortitudine tanq̄ rem difficilem ingredere.Nam hoſtes inuadere dicimus:quod non fit ſine labore & periculo:& euadere cum labore & difficultate peruenire ſignificat.Res enim difficilis eſt deſcendere in īfernum ea ratione ut a cognitis uitiis abſtineas:nam ſi in ea præcipitatis facilis deſcenſus auerni.Vnde opus eſt:ut enſem ſtrictum teneat.i.adhibeat animi pſtātiam:q̄ perturbationibus reſiſtat:nā ui ea re opus eſt.

¶SER. Dii q̄bus īperiū ē aīaꝝ:plēus locus alta ſapiētia:de q̄ uarie diſſerūt philoſophi. Nā dicūt ꝑ alios aīas ad inferos duci:ut Hac aīas ille euocat orco Pallētes:alias ſub tartara triſtia mittit. Itē ꝑ alios trāſferri:ut Nauita ſed triſtis ꝑ alios purgari:ut Aliæ pādunt̄ inanes Suſpēſæ ad uētos:ꝑ alios uero ad ſūma reuocari:ut Lethæū ad fluuiū deus euocat agmine magno. Sciēs.n.de deoꝝ īperio uarias eſſe opiniōes:prudētiſſime tenuit generalitatē.ex maiore āt parte Syronē epicureū magiſtrū ſuū ſequit̄. Huius āt ſectæ hoīes nouimus ſuꝑficiē reꝝ tractare:nunq̄ altiora diſquirere. ¶ Vmbræq̃ ſilētes:ſecreta inferoꝝ ſemꝑ ſilētia. Nā hoīum umbræ loquunt̄. hic

Ille ducē haud timidis uadētē paſſibus æquat.
Dii q̄bus imperiū eſt aīaꝝ:umbræq̃ ſilentes:
Et Chaos:& Phlegethon:loca nocte ſilētia late
Sit mihi fas audita loqui:ſit numine ueſtro
Pandere res:alta terra & caligine merſas.
Ibant obſcuri ſola ſub nocte per umbras.
Perq̃ domos Ditis uacuas:& inania regna:
Quale ꝑ incertā Lunam ſub luce maligna
Eſt iter in ſiluis:ubi Cælum condidit umbra
Iuppiter:& rebus nox abſtulit atra colorem.
Veſtibulū ante ipſum:primiſq̃ ī faucibꝯ Orci

eſt Quē ſacra ſilētia norunt. ¶ Inuocat āt ſummū bonū:qđ in ſilētio cōſtare manifeſtiſſimū ē. ¶ Et chaos:elementoꝝ cōfuſio. Inuocat aūt reꝝ primordia:q̄ in elemētoꝝ fuerāt cōfuſione. Per flegethonta fluuiū inferoꝝ ignē ſignificat. Nā φλοξ græce latine ignis eſt. Vnde ſecundū Heracletū cuncta ꝓcreant̄:& re uera ſine calore nil naſcit̄:adeo ut de ſeptētriōe dicat. Sterili nō quicq̄ frigore gigni. ¶ Loca nocte ſilētia late:aut hocē qđ ſupra ait:Vmbræq̃ ſilētes:Aut uult oſtēdere eſſe partē mundi:in q̄ ꝑpetuæ ſunt tenebræ. Cū.n. ꝓbatū ſit qđ legimus:Et minima cōtētos nocte britānos:Sphæræ exigit rō:ut e cōtrario ſit regio noctibus uacās. ¶ Sit mihi fas audita loq:de alta dicturus prudētia miſcet poeticā licētiā. ¶ Sit numine ueſtro:cōcedat̄ a:ueſtro numīe. ¶ Alta terra:& caligine merſas:bene iūxit: ex terris.n.caligo ꝓcreat̄.i.umbra obſcurior. ¶ Obſcuri ſub ſola nocte:aut hypallage ē:ſub obſcura nocte ſoli ibant:aut ſub ſola nocte.i.ubi nihil aliud eſt ꝑter noctē. ¶ Domos uacuas:nr̄i mundi cōparatione. Simulachra.n.illic q̄ ſunt inania eē nō dubiū eſt. ¶ Inania regna:Inaniū ꝑ qđ oſtēdit̄ uacuū. ¶ Inceptā:alii incertā legūt:illuc tamē recurrit. Nā īcertū incipiētē.i.minorē ſignificat. ¶ Luce maligna:obſcura.nā ꝓprie malignū ē anguſtū:ut Adituſq̃ maligni.i.minores & obſcuri. Sane ſciēdū Lūæ licet mīoris cōmemoratiōe oſtēdere eū uoluiſſe fuiſſe illic aliqd lucis:nā aliter oīa q̄ dicturus ē uidere nō poterat. ¶ Vbi:q̄do.nā nō ē loci:ſed tp̄is. ¶ Nox abſtulit atra colorē:hoc & uidemus:& tractat̄ ab epicureis:rebus tollere noctē coloꝝ uarietatē:unde & apud inferos oīa nigra eē dicunt̄:cōtra hos academici una repugnāt. Nā ſquāmæ piſciū ꝑ noctē lucēt. ¶ Veſtibulū:ut Var.dicit etymologiæ nō hēt ꝓprietatē:ſed fit ꝓ captu īgenii. Nā ueſtibulū ut ſupra diximus dictū ab eo ꝙ ianuā ueſtiat. Alii dicūt a Veſta dictū ꝑ imitationē. Nā Veſtæ limē cōſecratū ē. Alii dicūt ab eo ꝙ nullus illic ſtet. In limine.n.ſolus eſt trāſitus:ſed quo mō ueſanus dr̄ nō ſanus ſic ueſtibulū nō ſtabulū. ¶ Faucibus orci:deū poſuit ꝓ loco:ut Iouē dicimus:&ætherē ſignificamus. Hora. Manet ſub Ioue frigido uenator. Orcū autē Plutonē dicit:nec.n.ꝑ Charōta poſſumus ītelligere īferos deos:qa mīor ptās ꝓ īperio nūq̄ pōit̄:ſed illa q̄ tenet īperiū. Ergo alter ē charō.nā Orcꝯ.i.Pluto:ut ī uerrinis īdicat Ci.dicēs:ut alter orcꝯ uēiſſe ætnā:& n̄ Proſerpinā:ſđ ipſā Cererē rapuiſſe uideat̄:alibi ait:Qđ ditē patrē emerſiſſe ab īferis putāt. Dicius āt & hic Dis:& hic Ditis.

¶DONA. Vadētē paſſibus æquat:magnā fiduciā æneæ oſtēdit. ¶ Dii q̄bus imperiū:Dicturus q̄les eē ſedes inferni aſſerant̄:& q̄ illic gerant̄:q̄ ſunt īcognita uiuētibus ne temerarius uideat̄:ueniā a diis petit aſſerēs nō ſe auctore:ſed aliis ꝓferētibus illa dicere:ne ſibi īcognita & ī uulgus nō ꝓferēda uideat̄ retegere. ¶ Sola:nox ē cui lux nulla ſuccedit. ¶ Incertā:ī ipſis initiis poſitā. ¶ In ſyl.q̄ ēt illud exiguū lucis ſua dēſitate poſſit eripe. ¶ Vacua:in q̄bus nihil uideri pōt neq̃ illi occurri. ¶ Veſtibulū.a.i.ī hoc erāt oīa q̄ cruciāt uiuos:aut defunctos affligunt.

¶CHRI. Aequat ducē paſſibus non timidis:qa diuinum conſiliū ita ſequi debemus:ut ꝑſtanti animo oīa exequamur. ¶ Chaos:παρα το χέω:ideſt miſceo omnium elementoꝝ immixta & confuſa materia dicit̄. Hāc una cū æternitate ſociā Demogorgonis primi dei fuiſſe arcades uolunt:& ex ea natū eſſe litigium dicūt:nam inde ſunt quatuor elementa:inter quæ aſſidua diſcordia cum humida ſiccis & calida frigidis pugnēt. Ex chao igitur quæ eſt materia prima:quā hylen:ideſt ſyluā appellant:oīa elementa orta ſunt. ¶ Sit mihi fas audita loqui:dicturus de deſcenſu animoꝝ ad infernū.i.ad uitia:qa res hæc q̄ſtionē habet uariā:& multiplicē:& ꝓpterea iure dici pōt eſſe merſam terra & caligine.i.ſumma obſcuritate:iccirco excuſat difficultatē:& petit ueniā ſi referat audita. ¶ Ibāt obſcuri:q in uitia labunt̄:eunt in obſcurū:qm̄ oīa uitia ex cecitate mētis & ex ſola ſtultitia ſunt. ¶ Vacuas:domos:nō ſolū alludit ad aīas q̄ in corpore nullū locū occupāt:ueꝝ oſtēdit ipſa uitia nihil eſſe:quoniā priuatiōes ſunt. Quapp optime Perſius o curas hominū:o quātum in rebus inane. Nec mihi placet ꝙ multi putāt uoluiſſe poetā ſectā epicuream tangere:quod iccirco ſit inania regna:quoniam cum animæ mortales ſint:nihil ſit apud inferos:nā minime q̄drat tā humilis ſentētia tā profundæ doctrinæ quā huic libro inſerit. ¶ Quale ꝑ incertā:exprimit ingreſſum ad uitia. Nam in principio:& ſi mentis cecitate in uitiū deſcendimus:tamē adhuc rōnis lumē q̄uis exiguū retinemus:nōdū facto habitu. ¶ Maligna:q̄ ſe diminute & illeberaliter ꝑbeat:ut cōtra liberalē & copioſum benignū dicimus:ut accipit in teucros animū mentēq̃ benignam. ¶ In ſyluis:nā accedēte opacitate ſyluaꝝ ad lucis diminutionem:uix luminis relinquitur ueſtigiū:nec temere meminit ſyluaꝝ qa ut iā diximus oīa uitia nobis a ſylua.i.a materia & corꝑe ſunt. ¶ Nox abſtulit.c.ēt ſi nō ſecūdū epicureos loquat̄ ſatis auferunt̄ colores tenebris:cū nulli in illis appareāt. ¶ Veſtibulū:Cecilius Gallus in li.de uerboꝝ ſignificatione:Veſtibulū dicit eſſe nō in ædibus neq̃ in ædiū ꝑte:ſed locū ante ianuā domus ꝑ quē de uia aditus:acceſſuſq̃ ad fores ædiū ſit:ianua.n.procul a uia fiebat aratro interſita:quæ uocaret. Putant dictum Veſtibulum

a ue & ſtādo.Ve aūt aliquādo intendit:ut uetus quaſi magnæ ætatis:& uehemēs.i.magnæ mētis & impetus. Aliquādo minuit:ut uecors & ueſanus.Ergo ſiue auget in hoc uocabulo:dr̄ a magna ſtatiōe:quā illic habebāt q ueniebant:& dominū ædiū expectabāt:ut illū deducerent:& reducerēt.Si āt priuat:dr̄ a domeſticis q frequenter ingredientes egredienteſq; domū ibi nunq̄ conſiſtunt.Ergo ueſtibulū conſtat aram dici:q̄ a uia domū diuidit.Fauces autem inter anguſtum eſt:per quod ad ueſtibulum de uia flectitur.Ergo æneas cum uidit fauces atq; ueſtibulū domus impiorꝝ non eſt intra domum:ſed de uia uidet loca inter uiam & ædes locata:hæc Macro.Sunt tamen qui dicant ueſtibulū eſſe a ueſta:cui primæ domus partes ſacratæ ſunt.Alii q̄a domū ueſtiāt.

Luctus:& ultrices poſuere cubilia curæ:
Pallenteſq; habitāt Morbi: triſtiſq; Senectus:
Et Metꝰ:& maleſuada fames:ac turpis egeſtas:
Terribiles uiſu formæ:Letumq;:laborq;:
Tū cōſanguineus Leti Sopor:& mala mentis
Gaudia:mortiferumq; aduerſo ī limine Bellū:
Ferreiq; Eumēidū thalami:& diſcordia demēs
Vipereum crinem uittis innexa cruentis.
In medio ramos:annoſaq; brachia pandit
Vlmus opaca:ingens:quā ſedē ſomnia uulgo
Vana tenere ferunt:foliiſq; ſub oībus hærent.
Multaq; præterea uariarū monſtra ferarum:

¶SER. Luctus & ultrices poſuere cubilia curæ: ea dicit eſſe in aditu inferorū:quæ uicinia ſunt morti:aut quæ poſt mortem creantur:dicit & q̄ in morte ſunt:ut pallorem:luctus enim poſt mortē eſt.¶Vltrices curæ:conſcientiæ:q̄ puniunt ſemper nocentes: ut dicit Iuuenalis:quos diri conſcia facti Mens habet attonitos:& ſurdo uerbere cedit: occultū quatiente animū tortore flagellum.¶Triſtis:ſeuera q̄ gignit ſeueritatem.Cicero.Iudex triſtis & integer.¶Tum conſanguineus leti ſopor:ſecundum Home.Qui ait ευθυπνω συμβλητο κασιγνητω θανατοιο. ¶Egeſtas turpis:q̄ turpes facit:& quaſi harū rerum imagines facit:q̄s dicit eſſe apud inferos:ideo quia in quem iſta concurrunt:fit mortalis neceſſe eſt. Vnde deos immortales dicunt:quia iſta non ſentiunt:quibus mors creatur.¶Mala mētis gaudia : generaliter omnium ſcelerum dicit : ac ſi diceret malæ mentis gaudia.¶Eumenidum thalami:furiæ nunq̄ nupſerunt.Vnde thalamos accipimus:in quibus natæ ſunt.Alii thalamos dicunt qui facti ſunt auctoribus furiis:ſed non procedit:quia ait:Terribiles uiſu formæ:& ut non uideatur eſſe contrarium:quia paulopoſt furias alibi dicit eē.Nā poſſunt:hic natæ eē:& alibi mācre:& alibi officiū exercere pœnarū.In medio: aut ueſtibulo:aut abſolutū eſt: & intelligimus hanc eſſe eburneam portam:per quam exiturus eſt:quæ res hæc omnia indicat eſſe ſimulata:ſi & ingreſſus & exitus falſus eſt.¶Vlmus opaca:ingens:diſtinguenda ſunt iſta propter duo epitheta.¶Vulgo tenere:paſſim:cateruatim.¶Foliiſq; ſub omnibus:Qui de ſomniis ſcripſerunt:dicunt quo tempore folia de arboribus cadunt:uana eſſe ſomnia:quod per tranſitum tetigit.Vana autem ideo quia inferis.Nam uana ſuperi non mittunt.Homerus:και γαρ τοναρ ἐκ Διος εςιν.

¶DONA. Luctus:quorum ſordibus & miſerabilis cultus eſt.¶Curæ:quæ quæcunq; poſſident torquent. ¶Triſtiſq; ſenectus:& quia noſtros contrahit uultus & morti uicinos facit.¶Fames: non ſolum quæ egeſtatem affert uictus:ſed quæ cupiditatem rapiendi affert.¶Turpis egeſtas:nam & macie deturpat faciem & neceſſitate ſordidum relinquit uictum:& ueſtitum.¶Mala gaudia mentis:hæc ſunt quæ in ſcelera ducunt: Adulter enim & latro cum lectu de ſceleribus uoluptatem capiunt.¶Mala:ergo quia apud īferos puniuntur.¶Diſcordia demens:in quam ex dementia incidimus.Neq; iniuria dat ſanguinem:& ſerpentes.¶In medio ramos:poſt ueſtibulum ponit interiorem partem:quæ non eſſet ſub tecto.Poſuit ulmum annoſam:& quia non omnes annoſæ ſunt ingentes opacæ frondibus iccirco hæc addit.¶Vana:ſcilicet uult hæc eſſe errores: qui pro neceſſariis inaniter occurrunt.

¶CHRI. Luctus:ſequitur enim uitia luctus ex pœnitentia ſcelerum.¶Vltrices:nam poſt comiſſum ſcelus exagittamur a conſcientia:quæ nos aſſiduo torquet. Hinc Iuuena. Exemplo quodcunq; malo committitur ipſi diſplicet auctori. Prima hæc eſt ultio : quod ſe iudice nemo nocens abſoluitur:&alibi Nocte dieq; ſuum geſtare in pectore teſte Spartano cuidam reſpondit pithia uates.¶Pallentes:ab effectu.¶Morbi:uel quia ex deſcenſu animorum in corpora naſcuntur morbi & egeſtas. Nam a corpore hæc ſunt non ab animo & uehementer illa exorrere mortales:uel morbos more ſtoicorum pro uitiis & egeſtatem pro auaritia: a qua omnia pene inſint mala ponit. Soli.autem ſapientes: ut oſtendunt ſtoici diuites ſunt : ſenectus ad ſenium uergit ipſe animus uergit ad uitia. Puto tamen ex platonicorum ſententia poetam immerſionem animi in corpus appellare infernum:atq; ex ipſo corpore omnia ſibi hæc mala prouenire oſtendere.Nam & per quatuor flumina etiam quatuor corporis humeros Platonem expreſſiſſe nonnulli uolunt.Sunt mala mentis gaudia: quando lætatur:ſtultus q̄ male fecerit. Bellum autem & diſcordia & furiarum Thalami in hac mundi parte facile deprehenduntur.¶In limine aduerſo:quia ſemper aduerſatur & contrarium eſt.Diſcordia demens eſt: quia a ſtultitia hominum prouenit:cum natura nos ad ſocietatem concordiamq; creauit.¶Vlmus:cum ſomnia uana exprimat:& nullum fructum producentia optime ulmum poſuit:quæ arbor ſterilis eſt.¶
Cētauri
Centauri : ixion cum Iunone concumbere credens cum eius ſimulachro ex nube facto concubuit:unde nati ſunt centauri:quorum ſupernæ partes humanæ ínfernæ equinæ erant.In quo exprimitur euentus nimiæ ambitionis:nam qui tyrannidi & nimiæ imperandi cupiditati incumbunt putant ſe Iunone:ideſt maximis regnis potiri poſſe & hoīes deorū nuptias petunt:ideſt euentus ſibi ſupra humanam facultatem proponunt:unde & pro rebus ſolidis nubem:ideſt inanes aſſequuntur:unde non humana quædam:ſed monſtruoſa & efferata enaſcuntur:quibus ex alto ad ima præcipitantur:ſed de centauris alibi atq; de ſcyllis.

¶SER. Centauri in foribus ſtabulant:bene in foribus:quia ea quæ contra naturam poſſunt creari: ſtatim pereunt. Stabulant autē habitāt:& uſurpatiue dixit:ut populat:luctat. Nā ſtabulor dicimus:& bene alluſit: qa ex parte equi ſunt. Centauri autē Ixionis & Nubis filii ſunt. Ixion.n.amatā Iunonē de ſtupro interpellauit: illa confeſſa Ioui eſt ex eius uoluntate nubē in ſuam formam conuerſam ei obtulit:unde ferunť nati eſſe centauri. ⁋ Scyllæq; biformes:bene plurali uſus eſt nūero. Nā ſcylla filia. Niſi ſcđm alios in auē cōuerſa eſt: ſcđm alios in piſcem. Ergo etiam ipſa biformis fuit:ſicut hæc in Siciliæ freto. Dictum eſt autem per poetæ ſcientiam. ⁋ Cē/

Cētauri ī foribus ſtabulāt: Scyllæq; biformes
Et centū geminus Briareus ac belua Lernæ
Horrendū ſtridēs:flāmiſq; armata Chimæra:
Gorgōes:Harpyæq;:& forma tricorpis ūbræ:
Corripit hic ſubita trepidus formidine ferrū
Aeneas:ſtrictamq; aciem uenientibus offert:
Et ni docta comes tenueis ſine corpore uitas
Admoneat uolitare caua ſub imagine formæ:
Irruat:& fruſtra ferro diuerberet umbras.
Hinc uia tartarei q̄ fert Acherontis ad undas:
Turbidus hic cœno:uaſtaq; uoragine gurges
Aeſtuat:atq; omnē Cocyto eructat Arenam.

tū geminus briareus:cēties duplex:ſcđm fabulas īpe eſt Aegæon. ⁋ Ac bælua lernæ:Hydrā dicit:q̄ fuit in Lerna Argiuoꝝ palude:ſed latīæ excetra dr̄: qđ uno cæſo tria capita excreſcebāt:ſđ ꝯſtat hydrā locū fuiſ/ ſe euomētē aq̄s uaſtātes uicinas ciuitates: ī quo uno meatu clauſo multi erūpebāt:qđ Her.uidēs loca ip̄a exuſſit:& ſic aq̄ clauſit meatus. Nā hydra ab aq̄ dicta eſt.i.ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Potuiſſe aūt hoc fieri ille in/ dicat locus:Excoquiť uitiū atq; exudat inutilis hu/ mor. ⁋ Flāmiſq; armata chimæra:ore leo:poſtremis partibus draco:media capra ſecundum fabulas fuit: & maxime Homero dicente.
πρόσθε λέων ὄπιθεν δὲ δράκων: μέσση δὲ χίμαιρα.
Re uera aūt ē mons Lyciæ:cuius hodieq; ardet cacu mē:iuxta qđ ſunt leones:media aūt paſcua ſunt: ima uero mōtis ſerpētibus plena. hūc Bellerophon habi/ tabilē fecit:unde chimærā dr̄ occidiſſe. ⁋ Gorgones: tres fuerūt in extrema Africa circa Atlantē montē:q̄ oēs unū oculū habebāt:quo īuicē utebanť:Sthenio:Euryale:Meduſa. Serenus tn̄ dicit puellas fuiſſe unius pul/ chritudinis:q̄s cū uidiſſent adoleſcētes ſtupore torpebāt:unde fingiť ꝙ ſi qs eas uidiſſet: uertebať in lapidem. ⁋ Harpyiæq;:aut iā occiſas ītellige:aut ſcđm Platonē & alios ſ̃ ſimulachra licet uiuaꝝ illic fuiſſe. Nā dīit omniū reꝝ idæas q̄ſdā.i.imagines:ad quaꝝ ſimilitudinē ꝓcreanť uniuerſa:hinc ē ꝙ in Sta. Thyodamas Plutōi dicit: Oībus finitor eē uideris:mihi uero & ſator. Haꝝ aūt ſimulachra bene apud inferos ſunt:q̄ eē dicunť & furiæ. ⁋ Tricorporis umbræ:Erili & Geryōis. ⁋ Offert:nō ad feriēdū:ſed ad repellēdas umbras. unde & offert dixit: ſacerdos aūt ferire ꝓhibet. ⁋ Tartarei q̄ fert acherontis ad undas:ſequiť illud pythagoricū dicens: eos tenuiſſe uiā poſt errorē ſiluaꝝ:q̄ uel ad uitia uel ad uirtutes ducit. ⁋ Tartarei acherōtis: Acherōta uult quaſi de imo na/ ſci Tartaro:huius æſtuaria ſtygē creare:de ſtyge autē naſci cocyton:& hæc eſt etymologia: Nam phyſiologia hoc habet:Qui caret gaudio ſine dubio triſtis eſt:triſtitia autem ſine dubio uicina luctui eſt: qui procreatur ex morte. Vnde hæc eſſe apud inferos dicit. ⁋ Cocyto eructat arenam:in cocytum:ſcilicet per ſtygem.

¶DONA. Turbidus hic cœno:pro qualitate inferni fuit natura aquæ turbida cœnoſa odoris peſſimi: ut pote quæ ructaretur a Cœno.

¶CHRI. Briareus:Cottus briareus & Gyges fratres fuerunt ſcđm Heſio. cæli & terræ filii:& titanes dicti. Briare⁹
decēnale bellū cū filiis ſaturni geſſerūt:& illi qdē ab othry & ab olympo mōte īpetū faciebāt. Tādē a diis uicti ī tartara deiecti ſunt. Habebāt āt ſinguli qnquaginta capita & cētum manus & oīum fortiſſimi ac pulcherrimi fuerūt. Briareū āt dicit Home. ægeona ab hoībus appellatū eē ὃν βριάρεων καλέουσι θεοί, ἄνδρες δέ τε πάν/ τες αἰγαίωνα. Additq; ꝙ cū quādoq; Iuno Neptunus & Pallas Iouē in uincula cōieciſſet:neq; eēt q auxiliū fer ret:ꝙ Thetis Achillis mr̄ cœlū aſcēdit:& ſecū adduxit cētimanū briareū:eiuſq; auxilio Iouē ſoluit: Heſio. ſcri. Neptunū hūc ſibi generū aſciuiſſe tradita ſibi Opi filia unde & Oui. Balnearūq; p̄mētē Aegeona ſuis immania terga lacertis. Belua.i. Hydrā dicit Hāc auctore Heſio. peperit Echidna ex Thiphone. Iuno āt illā in lernæ palu/ Hydra
de nutriēdā curauit cōtra Herculē:ſed illa Hercules cū iolao flāmis īteremit cōſiliis Mineruæ adiutus. Dr̄ ex/ cetra latīne:qa uno cæſo tria oriunť capita. Hydra Plato refert fuiſſe callidiſſimū ſophiſtā:quē Her. doctus phi loſophus flāmis.i.feruore īgenii ſuperauit. Eſt aūt ſophiſtica rō cauilloſa:ut uno ſublato capite plura naſcanť. Eſt.n.logices duplex diſputādi ratio & ꝑ ueras & ꝑ ſophiſticas rōes. Horrēdū.ſ.ſi ad fabulā referas expreſſit na/ turā ſerpentis:ſi ad ſophiſticā rationē notauit huiuſcemodi diſputationis rabiē. ⁋ Chimærā:hanc ēt ignē expi Chi/
rantē hiſdē parētibus:qbus hydrā ortā ait Heſio. habuit ſecundū hūc poetā tria capita. Primū leonis: Vltimū mæra
draconis:Mediū capræ. Ait.n. πρόσθε λέων ὄπιθεν δὲ δράκων μέσση δὲ χίμαιρα. Hāc pegaſus & Bellerophōtes deuicit:q̄ tamē ex orto cane Gerionis prius peperit Spingē leonē nemæū & draconē:qui mala aurea cuſtodi/ uit. Itē peperit Ceto ex phorco. De hac ēt Oui. Quæq; chimæra iugo mediis in partibus ignē Pectus & ora leæ caudā ſerpētis hēbat. Re uera mōs in Lycia ē cariæ cōterminus:de quo uide Serui. ⁋ Gorgōes: phorci & Cæto Gorgo
filiæ ſunt Stheno Euryale & Meduſa haꝝ primæ duæ īmmortales fuerunt. Meduſa mortalis:q̄ qa in templo nes
Palladis cū Neptuno cōcubuit:irata dea crines ſuos quoꝝ ſplēdore captus fuerat Neptunus ī ſerpētes cōuertit. Medu/
Quo pacto aūt a Perſeo interfecta ſit:deſcribit Oui. Ex eius morīētis utero emicuere duo fœtus Chryſaor ſic ſa
dictus:qa cū aureo enſe natus eſt:& hic ad deos aſcendit Ioui lumē: & tonitrum ferens:& equus alatus q pega ſus eſt appellatus ἀπὸ τῆς πηγῆς.i.a fontibus oceani:iuxta quos ſit natus. De harpyis dictū eſt in tertio. Oīa hæc mōſtruoſa ſunt. Aīs āt mōſtruoſitas uitioſa:qm̄ aut excedūt aut deficiunt. Ergo in ueſtibulo inferni deſe/ ctus:& exceſſus ſunt. Quapp inde uia eſt ad tartara.i.ad habitus uitiorū unde eſt charō: ideſt priuatio gaudii.

Portitor has horrēdus aquas:& flumia ſeruat
Terribili ſquallore Charō:cui plurima mento
Canicies inculta iacet:ſtant lumina flamma:
Sordibus ex humeris nodo depēdet amictus:
Ipſe ratem conto ſubigit:uelisq; miniſtrat:
Et ferruginea ſubuectat corpora Cymba
Iam ſenior:ſed cruda Deo: Viridisq; ſenectus.
Huc omnis turba ad ripas effuſa ruebat:
Matres:atq; Viri:defunctaq; corpora uita
Magnanimū Heroū:Pueri: inuptæq; puellæ:
Impoſitiq; rogis iuuenes ante ora parentum:
Quā multæ in ſiluis Autumni frigore primo
Lapſa cadūt folia:aut ad terrā gurgite ab alto
Quā multæ glomerant̃ aues:ubi frigidꝰ ānꝰ
Trans pōtum fugat:& terris immittit apricis:
Stabant orantes primi tranſmittere curſum:
Tendebantq; manus ripæ ulterioris amore:
Nauita ſed triſtis nunc hos:nunc accipit illos.
Aſt alios longe ſummotos arcet arena:
Aeneas(miratus enim:motuſq; tumultu)

¶SER. Has hor.a.ꝓp tria fluīa.¶ Portitor:ꝓprie q portat.abuſiue ēt q portat̃ portitor dr̄:ſicut uector q ſignificat uehētē & q uehit̃.Luc.Venia ē hæc ſola timoris uectorē nō noſſe tuū ſic & alūnus & hoſpes ſignificāt. ¶ Terribili ſqual.terribilis ſqualloris.¶ Charō:p antiphraſim:χαιρων q̃ſi acharō.¶ Mēto Cani.icul.ia.ueteres .n.nō ſolū comas ornabāt:ſed ēt barbā:ut nōnullas uidimus ſtatuas.¶ Stāt:horrēt:& eſt polyſemus ſermo: ut diximus ſupra:ſicut & ſubigit ꝓ impellit:ſurſum agit:regit Nā & acuit ſignificat:ut Subigūtq; in cote ſecures. ¶ Veliſq; mini.aut p uela:& eſt ſeptimus:aut uelis obſequit̃:& ē datiuus.¶ Ferruginea:nigra:triſti.Nā lugubrē eē hūc colorē oſtēdit dicēs:Cū caput obſcura nitidū ferugine texit.¶ Corpa.c.oē qđ pōt uideri corpus dr̄. Nā paulo poſt diſcretionē fecit dicēs:Corpa uiua nefas ſtygia uectare carina:ad mortuoꝝ diſcretionem. ¶ Iā ſe.aut cōparatiuū ꝓ poſitiuo poſuit:aut(ut diximus(ſenior ē uirēs ſenex:ut iunior ītra iuuenē ē:quā rē a Var.tractā cōfirmat ēt Pli.¶ Cruda.d.ui.ſe.το αιτιον:qa in deo.¶ Autūni fri.pri.extremitatē uult oñdere:qđ ait Iuue.Iā letifero cedēt pruinis autūno. Nā eius pría ps feruet:ut Totoq; autūni incanduit æſtu. Sane ſciēdū ſcđm Pli.folia autūnali tpe iō cadere: qa oīs tūc in arboribus humor æſtatis calore īuenit̃ exhauſtus.¶ Ergo cadūt:nō qa tūc ſiccari īcipiāt:ſed qa tūc eis iā deeſt humor.¶ Glomerant̃.a.bene rebꝰ uolitātibus cōparauit aīas qa & ipſæ uolāt.¶ Immittit apricis.i.ſine frigor̃:ανάφρικους:ut dixius ſupra:uñ nōnulli & Africā dictā uolūt.¶ Primi tranſmittere: figura græca eſt:ut primi tranſirent.¶ Triſtis : aſper & miſerabilis.¶ Aeneas:ordo ē Aeneas ait Dic o Virgo:cætera per parentheſim dicta ſunt.

¶DONA. Portitor:is ꝓprie eſt q portū obſeruat: ut nullus eius iniuſſu in alienas regiōes trāſeat. His igit̃ aquis tā male olentibus tā horridis aſpectu erat par cuſtos:nec diſſimilis loco & regiōi.¶ Stare lumina flāma:inflexibiles oculi q̃ſi flammā emittebant. ¶ Sordibꝰ.a.ſordidū erat uelamē:neq; tm̃ ut totū tegeret corpꝰ & nō fibula:ſed nodo nectabat̃.¶ Ipſe ratē:nō agēdi poteſtatē:ſed pœnā habebat qa multa ſimul officia īplebat:nā dabat uela uectabat corpa ſubigebat.i.nō ſine labore agebat.¶ Viridis:nō pp colorē:ſed q̃ adhuc nō paꝝ de priſtinis tēporibꝰ retinēt.¶ Cruda & uiridis:qa nōdū tēdebat ad maturitatē.¶ Iuuenes:qa adhuc ſuis cōmodis inſeruire patriæ potuiſſe.¶ Pueri & uirgines quos in ſpē poſteritatis ſeruandæ conuenerat in longū ſeniū perduci.Diſtinguit ſexus & ætates: ut oſtendat mortē omnibus eſſe communē:nec moriendi eſſe ordinem.¶ Quam multæ:ex hac comparatiōe quanta fuerit turba oſtendit̃.¶ Triſtis:durus & nunquam affabilis.¶ Nunc hos:nā omnes ſimul non poterat.

¶CHRI. Portitor charon:ſi nauis uoluntatis typū habet pro libertatis arbitrio capitur charon. Ergo charon agit nauē:ideſt uoluntatem conto.i.electione qua arbitriū dirigit.¶ Dicitur.n.contus quaſi contus. Nam ex tereti in acutū tendit q figura cōus appellat̃.Miniſtramus igit̃ nauē:ideſt uoluntatem uelis.i. pparamus uolūtati cæleſti:quoniā qđ influit cœlū libēter uult:niſi ſeſe rō opponat cuius eſt ſyderibus dñari. Senex fingitur qa nihil antiquius aīa in qua liberū arbitriū ſemp fuit:ſed uiridis ſenectus:qa nunq̃ deficit.Per amictum ſordidū intellige corpus : qđ putre : corruptibileq; eſt.¶ Duo lumina flāma:qa liberū arbitrium ad utrūq; tēdere pōt:ad lumē rōnis:& ad ardorē cupiditatis:qđ aūt hic de charōte dicimus:idē & Sene.in deſcenſu herculis intelligere uidet̃.It.n.ad eū Hercules cedēte turba:quoniā erat in tertio genere uirtutū animi iā purgati : ubi nō diuina ſolū in electione preferimus:ſed tanq̃ nihil aliud ſit intuemur hocq; pacto liberū arbitriū abſolutū eſt: & cedit ei turba perturbationū exclamat charon:quo pergis audax quia liberū arbitriū uellet diſcutere quid eſſet agendū:aut uirtus ipſa heroica.Quoniā iam electionē facit:pellit moras:& nautā conto domitat:ideſt cogit libeꝝ arbitrium in ſuum habitum ſua electione.Conſumata.n.uirtus non amplius deliberat.Charō ob receptum Hercule anno in cōpedibus fuit:quia arbitrium in habitu uirtutis heroicæ nō amplius liberum eſt in uitia fluere actu.ſ.nā potentia pōt:ſed redeamus ad Maronē.¶ Ferruginea:a ferro eſt ferrugo color eſt purpureus ad nigrum tendēs:ut lugubris ſit.Sta.Et ferrugineū.nemon aſtupet ipſaq; tellus Miratur potuiſſe retro. ¶ Stabāt:aſtabant illi:uel ſtabāt quaſi nō diſcedebant ſed pſeuerabant in orando:& ita unuſquiſq; primus eſſe contenderet.¶ Tranſmittere curſum:emittere curſum trans fluuiū:ideſt ueloci nauigatione tranſire.¶ Tendebant:protenſis palmis orabant.¶ Triſtis:ſeuerus q non ex cupiditate illoꝝ:ſed ex iuſto ordine eos admittebat: hoc aūt ſignificat ꝙ ex ardore perturbationū omnes in uitiū ruere cupiūt.Id enim eſt ad inferos deſcēdere uerū non tranſuehunt̃ niſi quoꝝ corpora ſepulta ſunt.i.q ex habitu uitiis penitus ſunt obruti. Inſepulti autē.i.iī qui non iacent in habitu demerſi:erant circum littora:ideſt peccant frequentibus actibus.¶ Et poſt centum annos.i.poſt diuturnū tempus admittunt̃:quia ex illis efficitur habitus.¶ Nauita pro nauta per epentheſim.

❡SER. Quo diſcrimie:qua dña.⁋ Ripas hæ linquūt:repulſæ.ſ.nō trāſeuntes.⁋ Vada li.nigra:& liuidū inui dū nō niſi apud neotericos iuenimus.Luca.Liuor edax tibi cūcta negat: licet Ouidi.dixerit Liuor iners uitium mores nō exit in altos.⁋ Lōgæua ſa.Sibylla.Apollo pio amore dilexit:& ei obtulit poſcendi qđ uellet arbitriū. Illa hauſit arenā manibus:& longā uitā popoſcit:cui Apollo reſpondit id poſſe fieri ſi Erythreā inſulā in q̄ hītabat relinqret:& eā nūq̄ uideret.Profecta igitur Cumas tenuit:& illic defecta corpis uiribus uitā in ſola uoce retinuit:qđ cū ciues eius agnouiſcent:ſiue iuidia:ſiue miſeratiōe cōmoti:ei epiſtolā miſerūt creta antiquo more ſignatā:q̄ uiſa terra.(Nā erat de eius iſula) in mortem reſoluta eſt.Vnde nonnulli dicūt:hanc eſſe q̄ romana fata ſcripſit:ꝙ incenſo Apollinis tēplo inde Romā allati ſunt libri: un̄ hæc fuerat.⁋ Certiſſima pro.ex eo ꝙ ſubire iferos potuit:ideo autem certiſſima:qa multi ad gloriam generis ſimulāt ſe numinum filios: ut Romulus ex Marte: Alexāder ex Ioue Hāmone.Hoc ergo excludit:ſic alibi de Hercule:Salue uera Iouis ꝓles.⁋ Et fal.nu.ut ſupra diximus:ſiue ꝑꝑ Victoriæ fauorē ſtygis filiæ:Nā ſtatuit.Iuppiter:ut ſiqs fefelliſſet eius:numē uno anno & nouē diebus ab ambroſia:& nectare ꝓhiberet.Ratio autē eſt quā diximus. Iō per ſtygem dii iurant:quia triſtitia cōtraria eſt æternitati.⁋ Inops ihu.duo dicit.i.nec legitimā ſepulturā hēt: neq; imaginariā.Inopem.n. dicit ſine pulueris iactu. nam ops terra eſt.Inops: ſine terra: ſine humatione. Vult autem oſtendere tantū ualere inanē quantū plenā ſepulturā.Nā & Deiphobi umbra tranſuecta ē cui Aeneas cenotaphiū fecit:ut Nūc egomet tumulū rhetæo in littore inanē Cōſtitui.Bene autem ſepultos.i. fletos.Nā ſine fletu ſepultura nō eſt.Vnde legimus Inhumata inflectaq; turba:facit ſupradicta flumina trāſire:qbus luctus nomē ipoſuit.⁋ Cētū autē annos: iō dicit:qa illi ſunt legitimi uitæ humane:quibus cōpletis poteſt aīa trāſire ripas.i.ad locū purgatiōis uenire ut redeat rurſus in corpa. Sane ſciendū qa cū terram dicimus hæc ops facit:ſi nymphā dicimus:hæc opis: ſi diuitias hæ opes numero tantum plurali.⁋ Rauca flu.aut rheumata.i.æſtuaria dicit:aut bene pluraliter quia de tribus loquit̄.⁋ Sedibus oſſa qe.ideſt prius q̄ corpus in naturā ſuam redeat:ideſt in terrā.⁋ Stagna exoptata reuiſunt: lethæi:ſcilicet fluminis.⁋ Veſtigia preſſit.ſ.cogitatione tardatus.⁋ Putans: reputans: cum aio pertractans.⁋ Sortemq; aio miſeratus iniquā:Iniqua.n.ſors eſt puniri propter alterius negligētiā: nec.n. qs culpa ſua caret ſepulcro.Bene āt aio:quaſi re præſago:ut alibi:Præſaga mali mens.Ipſe enim Aeneas inſepultus iacebit:ut Mediaq; inhumatus arena.Periit enim in flumine numico:unde & Iuuena.Et ipſe mihi contingens ſanguine cælum: Alter equis:alter flammis ad ſydera miſſus.⁋ Mortis honore: ſepultura:ut Quiſquis honor tumuli.⁋ Ductorem claſſis:apertum exemplum claſſem:dici etiam unam nauem. Nam legimus: Vnam quæ lycios:fidumq; uehebat orontem.⁋ Auſter:hic diſtinguendum.⁋ Seſe agebat:ſeſe agere eſt ſine negocio icedere.⁋ Qui libyco nuper curſu:bene libyco.Nauigatio enim non a diuerticulo ſed ab intentione accipit nomen. ⁋ Effuſus in undis:archiaſmos eſt:q̄q̄ Dona.eſſe ordinem uelit:dum ſeruat ſidera in undis mediis.

Dic ait o Virgo quid uult cōcurſus ad amnē?
Quid ue petūt aīæ? uel quo diſcrimine ripas
Hæ linquunt:illæ remis uada liuida uerrunt?
Olli ſic breuiter fata eſt longæua Sacerdos.
Anchiſa generate Deum certiſſima proles
Cocyti ſtagna alta uides:ſtygiamq; paludem:
Dii cuius iurare timent & fallere numen.
Hæc oīs quā cernis inops inhumataq; turba ē:
Portitor ille Charō:hi quos uehit unda ſepulti.
Nec ripas dat̄ horrendas:nec rauca fluenta
Traſportare:priuſq̄ ſedibus oſſa quierunt:
Centū errāt annos: uolitātq; hæc littora circū:
Tum demū admiſſi ſtagna exoptata reuiſunt.
Conſtitit Anchiſa ſatus:& ueſtigia preſſit
Multa putans:ſortemq; aio miſeratus iniquā.
Cernit ibi mœſtos:& mortis honore carentes:
Leucaſpim: & Lyciæ ductorē claſſis Orōtem:
Quos ſimul a Troia uētoſa ꝑ æquora uectos
Obruit Auſter aq̄ iuoluēs:nauemq;:uiroſq;:
Ecce Gubernator ſeſe Palinurus agebat
Qui Libyco nuper curſu dum ſidera ſeruat:
Exciderat puppi mediis effuſus in undis.

❡DONA. Breuiter:ne qua fieret rebus neceſſariis mora.⁋ Certiſſima proles:natus ex homine non immerito paues:Sed nihil debes metuere:quia a diis principium ducis.⁋ Cocyti ſtagna:nō auget moram quia reſpōdet ad id quod nō interrogat:ſed minuit.Nam curat ne poſtea interroget.Stagnum igit̄ inquit cocyi habet nomē.Palus uero quæ ex ſuperfuſione aquæ efficit̄ ſtyx appellatur.Nec idiget probatione ꝙ inſepulti nō trāſportentur:quoniam cernit ibi quos ſepelire nō potuit.⁋ Quos ſimul a troia:reuocat in memoriam legēti qui iſti eſſent:& ubi & quādo:& qua ui periſſent:& ſimul ne quis daret uitio æneæ ne ſuos ſepelliſſet:quoniam ſepelire non potuit.⁋ In undis:non effuſus in undis:ne ſit uitium in caſu:ſed effuſus cum in undis eſſet.

❡CHRI. Concurſus:nam ab omnibus pari ſtudio curritur.⁋ Liuida:nam ut omnia cœleſtia candida ſunt: ſic inferna nigra poſſumus:& ad deſcenſum illum quo ſpeculationem uitiorum exprimimus: ita rem referre concurrunt ad nautam:ꝙ omnes natura ſcire cupimus:ſed liberum mentis arbitrium non omnes admittit ad ſpeculationem. Quod autem non admittantur in humati notat per corpora perturbationes animorum: quæ a contagione corporis ſunt: quæ niſi penitus humentur: nos ad ſpeculationem proficiſci non ſinunt. Nam quod de centum annis refert: id ex egyptiorum conſuetudine poetice admiſcet: & de qua Serui. & Sene. referunt: ſed Herodotus ex hac ægyptiorum conſuetudine: ait orpheum inferorum fabulam ſcripſiſſe.⁋ Leucaſpim:id enim nomen erat magiſtro nauis orontis:quod ille in primo libello omiſerat.Dixit enī excutitur pronuſq; magiſter.

Hūc ubi uix multa mœſtū cognouit ī umbra:
Sic prior alloquitur: quis te Palinure Deorum
Eripuit nobis? medioqꝫ ſub æquore merſit?
Dic age. nāqꝫ mihi fallax haud ante repertus.
Hoc uno reſpōſo animum deluſit Apollo:
Qui fore te ponto incolumē: fineſqꝫ canebat
Venturū auſonios: en hæc promiſſa Fides eſt?
Ille autem: neqꝫ te Phœbi Cortina fefellit
Dux Anchiſiade: nec me Deus æquore merſit:
Nanqꝫ gubernaclum multa ui forte reuolſum:
Cui datus hærebam cuſtos: curſuſqꝫ regebam:
Præcipitans traxit mecū: maria aſpera iuro:
Non ullum pro me tantum cepiſſe timorem:
Quā tua ne ſpoliata armis: excuſſa Magiſtro
Deficeret tantis nauis ſurgentibus undis.
Treis Notus hibernas imēſa ꝑ æquora noctes
Vexit me uiolētus aqua: uix lumine quarto
Proſpexi Italiam: ſumma ſublimis ab unda:
Paulatim adnabam terræ: iam tuta tenebam:
Ni gens crudelis madida cum ueſte grauatū:
Prēſantemqꝫ uncis manibus capita aſpa mōtis
Ferro inuaſiſſet: prædamqꝫ ignara putaſſet.

¶SER. Multa mœſtum cognouit in umbra: prudentiores dicunt animas recedentes a corporibus ſordidiores eſſe donec purgentur: quæ purgatæ incipiunt eſſe clariores: Vnde paulo poſt: Donec lōga. dies perfecto tēporis orbe Cōcretā exemit labē: purumqꝫ reliquit Aethereum ſenſum: atqꝫ aurai ſimplicis ignē. i. non urentis: ut eſt Solis. Inde eſt ꝙ aliæ animæ lunarem circulum: aliæ ſolſtitialem retinere dicuntur pro modo purgationis. Bene ergo Palinurum obſcura umbra circundatum dicit: & uix agnitum: qui nec ad loca quidem peruenerat purgationis: ſicut etiam alibi de Didone dicturus eſt: Agnouitqꝫ per umbram Obſcuram. ¶ Quis te palinure deorum quis deus debuit dicere: ſed græce dixit τις θεῶν. ¶ Eripuit nobis bene nobis: gubernator enim cōmuni perit periculo. ¶ Sub equore merſit: tmeſis eſt medio æquore ſummerſit. ¶ Dic age: hortātis aduerbiū eſt: ut en & age facite. ¶ Venturꝫ auſonios: κατα το σιωπωμενον itelligiſus. ¶ Cortina: dicta eſt aut ꝙ cor teneat: aut ꝙ tripos ſeptus erat corio ſerpētis: ut ſupra diximus: aut certe ſecundum græcā etymologiam ὅτι τὴν κόρην τείνει. i. ꝙ extēdat puellā ut Maiorqꝫ uideri. ¶ Nec me: hic diſtiguēdū ne ſit cōtrariū. Nā eū ſomnus deiecit: qq̄ alii fruſtra dicant: qd̄ credebat Phorbātē: cū extictis diuinādi ſit cōceſſa licētia: ut iā nūc ſciat ſōnū fuiſſe. ¶ Nāqꝫ gubernaclū: ut ſit uериſimile ꝙ uenerit ad Italiā. ¶ Præcipitans: dū ꝑcipitaret. ¶ Maria aſpa iuro: aut execratio eſt: ut Iliaci cineres: aut certe iurat q̄ſi nauita ꝑ maria. ¶ Spoliata armis: ꝑdito gubernaculo. ¶ Excuſſa magiſtro: noue dixit: de q̄ fuerat magiſter excuſſus. ¶ Surgētibus undis: nō qa tēpeſtas fuerit fauente Neptuno: ſed pelagus tumēs fuiſſe ſignificat: nec de Aeneæ pitia deſpauit: ſed pp ꝑditū gubernaculū. ¶ Hibernas: aſpas: & rettulit ad affectū nauigātis. ¶ Adnabā: & hic diſtiguiꝑt & adnabā terræ. ¶ Gēs crudelis: lucanorū: & dicit eū a Velienſibus iterēptū: ut Portuſqꝫ reqre uelinos. Sane ſciēdū Veliā tēpore quo Aeneas ad Italiā uēit nōdū fuiſſe: ex quo anticipatio eſt: q̄ (ut ſupra diximus) ſi ex ꝑſona poetæ fiat tolerabilis: ſi āt ꝑ aliū uitioſa ē: ut nūc de Palinuro ait: qq̄ alii ad diuinātī ſciētiā referāt: q̄ſi ab umbra dictū: cui ꝑcognitū erat id nomē ꝑ poſteros illi iponēdū ergo portus uelinos. i. uocādos aliquādo uelinos. Velia āt dicta ēa paludibus: qbus cīgit q̄s græci ἕλη dicūt. Fuit ergo Helia: ſed accepit digāmon: ut. ſ. cōſonās: ut enetus: uenetus. ¶ Mōtis: ſaxi: ut alibi e cōtrario Saxi de uertice paſtor. Itē Fertur in abruptū magno mōs iprobus actu: ꝓ ſaxo. Nā iſta reciproca ſt.

¶DONA. Multa um. hoc excuſat ꝙ amicum nō ſtatim agnouerit. ¶ Qui forte te pōto: nihil dixera de palinuro Apollo: ſed tacēdo de ſuis aduerſis boni aliquid promiſiſſe uidet. ¶ Deus: cognouit uim illā eē diuinam ſe quis deus fuerit ignorat: quia non uidit niſi phorbantem. ¶ Vi reuulſum: oſtendit pro uiribus pugnaſſe: ut excuſet factum. ¶ Capita aſpera: aſpera ſaxorum quæ ex montis radicibus ueluti capita in mare extant.

¶CHRI. Prior: hoc pertinet ad clementiā ducis. ¶ Quis deorū: admiratur aliquem deū uiſū eē tāta crudelitate. ¶ Eripuit: ut oſtendit & uim illatā & dānum: nec putabat hoc eueniſſe niſi a deo cum Apollo illum incolumen in italiam uenturū ꝑdixiſſet. At ille reſpondet ueniſſe quidem in italiā ſed ibi cæſum fuiſſe. Compōe āt nec cortina phœbi fefellit te nec me. ¶ Gubernaclum: temonē: Et facit narrationē uериſimilem. Nam ſine temone non erat credendū illū tam diu natare potuiſſe. ¶ Aſpera ex affectu natātis: uel epithetū eſt æternum maris: nam tēpeſtas nulla fuit fauente Neptunno. ¶ Non ullū: exprimit quæ ſit uera amicitia: & quales in amicos eſſe debeamus. Simul etiam Palinurus beniuolētiā captat: ut facilius poſſit quod petit impetrare. ¶ Tantis. ſ. At qui tranquilla fuerat nauigatio: ſed loquitur ex ea quæ ſibi erat ſolicitudine: & ex eo qd̄ ſæpe id ſibi acciderat: aut quia ſic natāti uideri potuit. Nā & mediocres undæ uideri ingētes natāti poſſunt. ¶ Vix lumine quarto: pathos a diuturnitate temporis: ut Septē illū perhibēt totos ex ordine mēſes: & ſeptima poſt troiæ excidiū iā uertitur æſtas. ¶ A ſumma unda: docent mathematici: ut liquorē elemētorū ita aquæ corpus ſphæricum eſſe: ac propterea mare nō planum eſſe ſed turgeſcere: Vnde eſt quod propter interpoſitū hunc tumorē maris aliquis poſitus in naui nō uidebit mentē e regione poſitum: quem tamē uidebit qui eſt in ſumitate mali eiuſdē nauis. ¶ Paulatim adnabam: oſtēdit difficultatē & feſſitudinē. ¶ Et rerræ iam tuta: pathos ab eo quod eſt præter ſpē. Nam ubi tutus eſſe credidit: ibi crudeliſſime occiſus eſt. ¶ Crudelis: & quia in naufragū nulla iniuria ꝓuocati ſæuiſſent: & qa ſpoliati ſepultura neglexiſſent. ¶ Madida cū ueſte grauatū: & q̄ ſequunt̄ huiuſcemodi ſunt: ut etiā in immaniſſimis commiſerationem commouere potuerint. Ergo crudelis gens. ¶ Preſantē: ponit rē ante oculos: nā ſæpe ꝑhendebat: qa ſæpe a fluctibus illinc remouebat̄. ¶ Ferro inua. pathos a modo a materia. ¶ Prædamqꝫ. i. rem uериſimilē facit. Qui. n. iuaſiſſent niſi inde queſtū ſperarēt: Sed non ꝓpter hoc minuit̄ crudelitas.

¶SER. Me fluctus habet:qa ſecúdũ philoſophos corpus ſolũ noſtrũ eſt:qđ nobiſcũ orit:nobiſcũ moritur: Anima enim generalitatis ẽ:& adeo non eſt noſtra:ut etiã ĩ alia corpora plerũq; trãſeat.Ergo me.i.corpus meũ: qđ eſt hominis propriũ.Eſt autẽ Homeri αὐτοὺς δελώρια τεῦχε κύνεσσιν.¶ Cæli iocundũ lumẽ:bene iocũdũ addidit.Eſt enim etiã apud inferos:ſed nõ iocundum.¶ His ĩuicte malis:qui inferos ſubire potuiſti.His ãt: ac ſi diceret quæ cernis.¶ Terram iniice:bene autem maius petiit:ut uel hoc impetraret.Terræ autẽ iniectio ſecundum põtificalem ritum poterat fieri:& circa cadauer:& circa abſentium corpora qbuſdã ſolẽnibus ſacris.

Nũc me fluctus habet:uerſantq; ĩ littore Vẽti.
Quod te per cæli iocũdum lumen:& Auras:
Per Genitorem oro:per ſpes ſurgentis Iuli:
Eripe me his inuicte malis:aut tu mihi terram
Iniice(namq; potes) portuſq; reqre Velinos.
Aut tu:ſiqua uia eſt:ſi quã tibi Diua Creatrix
Oſtẽdit(neq; enim credo ſine numine Diuom
Flumina tãta paras:Stygiamq; ĩnare Paludẽ)
Da dextrã miſero:& tecũ me tolle per undas:
Sedibus ut ſaltẽ placidis in morte quieſcam.
Talia fatus erat:cœpit cum talia Vates:
Vnde hæc o Palinure tibi tam dira cupido?
Tu ſtygias ĩhumatus aquas? amnemq; ſeuerũ
Eumenidũ aſpicies? ripamue iniuſſus abibis?

Talẽ ſermonẽ habet apud inferos cũ Elpenore. στῆ μ᾽ ἀτέμοι χεῦαι πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης. ¶ Nãq; potes:quia ubiq; eũ rerũ diuinarũ ĩducit piũ.¶ Siqua uia eſt:ſi eſt ulla ratio.¶ Diua creatrix:rerum oĩum generaliter.¶ Innare:nauigare more ſuo. ¶ Da dextrã:pſta auxiliũ.Vmbra.n.nũq̃ tenet:ut Ter fruſtra cõpréſa manus:ter fugit imago.¶ Sedibus ut ſalté:ut ſalté in morte reqeſcã ſedib9 placidis:& bene quia nautæ ſemper uagant.¶ Tã dira cupido: cupiditas ex deorũ ira uẽiẽs:Aut certe magna:ut Sua cuiq; deus fit dira cupido.¶ Seuerũ:triſtẽ:& hæc reciproca ſunt:ut cõtra iudex triſtis & ĩteger.i.ſeuer9.¶ Eumẽidũ: circa quẽ habitãt eumenides:εὐμενίδες dicte nã εὐμενεῖς beniuolus ẽ q minime ſint bẽiuolæ ſed maliuolæ:ſed ẽ κατ᾽ ἀντίφρασιν figurã quoties rẽ malã bono appellãus exẽplo:ut hic.¶ Ripãue ĩiuſſ9 abibis: ut abeo ĩ Tuſcos:ſicut ſup̃ dixĩus: q̃q̃ alii adibis legãt. ¶DONA. Verſant in littore:ne in profundo eſſe uideretur.¶ Per iocundum:quia apud inferos nõ eſt iocũdum:quaſi dicat per id ad quod cupis remeare. ¶ Per genitorem:cuius cauſa tot ſubis labores.¶ Malis his:captat hĩc commiſerationẽ.¶ Iniice terram:oſtendit facilitatem.¶ Portus require uelinos:remouet laborem quærendi.¶ Aut tu ſi q̃ uia eſt:oſtendit illum poſſe & quia tãto uir eſt corporis robore & animi ĩgenio:qa natus ex diis:Quia Venerem matrem habet:quia ſibi maiora dii conceſſerunt: quando uiuenti hunc deſcenſum permiſerunt.¶ Cæpit cum talia uates:Reſpondet ſibylla cui leges inferorum notiores eſſent.

¶CHRI. Iocundum:ex affectu inferorum.Vita.n.noſtra huiuſcemodi eſt ut ſi illã inferis cõpares iocundiſſima eſſe uideatur:ſinautem ſupis calamitoſa ſit.Inuicte ergo potes.¶ Creatrix:ſic Lucre.Aeneadũ genitrix hominũ diuumq; uoluptas.Quæ mare nauigerũ quæ terras frugiferẽteis cõcelebras parte quoniã genus omne animãtũ cõcipitur:uiſitq; exortum lumi.ſo.Vel potius creatrix tua ex quo facilius etiam poſſe illum oſtendit. ¶ Terrã iniice:fac cœnotaphiũ:ſic alibi.Tunc egomet rœtheo in littore inanẽ Cõſtitui.¶ Nãq; potes:ſic Horati.Quamq̃ feſtinas non eſt mora longa licebit iniecto ter puluere curras.¶ Miſero:ſi miſeri ſunt qui in inferno merguntur:quid miſerius eo qui ne hoc quidem aſſequi põt?¶ Saltem:pathos q nunq̃ in uita qeuerit & nũc etiam in morte nulla quietis ſpes datur.¶ Talia fatus erat cœpit:Oratio indignatione plena quæ nõ ſolum uerbis oſtenditur:uerum etiam feſtinatione reſpõſionis:cum uix expectauerit:ut ille finiret.¶ Vnde:addubitatio auget indignationem:cum uideatur q ne ſuſpicari quidem poſſit:unde hæc cupido illi ueniat.¶ Tu ſtygias ĩhumatus:Grauiſſima interrogatio:cum ita urgemus aduerſarium:ut non poſſit niſi id quod nobis placet reſpondere.Habẽt autem hæc ſingula uerba magnum pondus.¶ Tu:quaſi dicat cui nullum tale meritum eſt:ut ſupra fata quicq̃ ſit tribuendum.¶ Stygias:quas in tanta dii ueneratione habent.¶ Inhumatus:cum magno põdere.q.d.quod nunq̃ factitatum eſt.¶ Seuerum.q.d.uis quicq̃ in eo flumine aduerſus ius facere:in quo ſumma ſemper obſeruata ſit ſeueritas.¶ Eumenidum:quæ omnium ſcelorum ultrices ſunt.¶ Aſpicies:ſi tantum admiratur ſi aſpiciat:quid erit ſi tranſeat.Repete ergo Tu qui nihil extra ſortem a diis mereris:nulloq;:illis ſanguine cõiunctus es inhumatus.Quod ſemper nefas fuit talem fluuium:& qui tales habent ultrices non dicam tranſibis:ſed aſpicies.¶ Aut abibis ripam:ut oſtendat maximũ nefas eſſe ipſum:tranſire etiam poſt tranſitum a ripa non diſcedens ulterius non progrediatur.¶ Deſine fata deũ fle.ſpe.oſtendit q tranſire fluuium aliquem inhumatum ſit uelle flectere fata:quæ ſecundũ ſtoicos ne a Ioue quidã frangi poſſunt.¶ Fatum:de fato ſcribit Auguſti.in quinto eius uoluminis:qui inſcribit de ciui.dei.Qui non aſtrorum conſtitutionem ſicuti eſt cum quodq; concipit uel naſcitur uel inchoat:ſed omnem cõnexionem ſeriemq; cauſarũ:qua fit omne quod fit:fati nomine appellant nõ multum cum iis de ui uerbi eſt laborandũ:quoniã hãc ſeriem dei uolũtati:& poteſtati ſubiiciunt:qui cuncta ſcit anteq̃ fiant:& nihil inordinatũ relinquit:a quo ſunt omnium poteſtates:q̃uis ab illo ſunt omnium uoluntates:hæc Auguſti.Sene.autem his uerſibus oſtendit dei uoluntatem:cuius poteſtas per cuncta porrigitur fatum illos dicere.Duc me ſumme pater altiq; dominator poli.Quodcumq; placuit nulla parẽdi mora eſt.Aſſum impiger.Fac nolle comitabor gemens:Maluſq; patiar facere quod licuit bono.Dicunt uolentem fata trahũt nolentẽ.Poſtremo addit Auguſtinus ordinem cauſarũ:ubi dei uoluntas plurimum ualet:nec negamus:nec fati uocabulo nũcupamus:niſi forte a fando fatũ dicamus:nã ſcriptum eſt ĩ libris ſanctis. Semel locutus eſt deus:quoniam poteſtas dei eſt:& tibi domine miſericordia ſemel.i.ĩcõmutabiliter omnia quæ facturus eſt.Hac ergo ratione fatum appellare poſſumus a fando:ſed quoniam in alia re ĩtelligi ſolet cor/

da hominũ uolumus inclinare. Plato ſcribit fatũ eẽ diuiná legẽ per quã ineuitabiles cogitationis dei:ac incepta
complent̃. Hanc auté legẽ in mũdi aĩo inſitam ingenitãq; ab ipſa dei prouidentia putat:ut idẽ ſit hic fatũ quod
in mente dei eſt prouidentia. Animus.n.mũdi miniſter eſt dei q ea quæ prouidẽtia ſancit:& nouit diligẽter exe
quit̃:ac cõplet ac etiã exequẽda miniſtris ſuis:ideſt ſyderibus ac dæmonibus mandat:quo fit ut lex adminiſtrã
di mundi ſit:& in principe deo:& in mundi ſpiritu:ac ſyderibus. Hoc oẽ exprimit Pla. Ineuitabiles primo dixit
cogitationes dei:ſecundum legẽ per quam illæ complent̃:& alibi dixit fatũ eſſe ſyderum legem:ut oſtenderet
prouidẽtiam in deo eſſe. Fatum uero in mundi ſpiritu ac ſyderibus:Sæpe ẽt uniuerſi mentem fatum nũcupat.
Sæpe & ipſius legis executionẽ:ergo apud Platonicos quatuor ſignificat fatum:Mentem ipſam cœli:Legẽ quæ
illi ingenita eſt. Legẽ quæ cæteris diis attribuitur:ac deniq; executionẽ quam ſanxit deus primus:quas admini
ſtrãdas ſuſceperint ſecũdi:hæc de Plato. Triſmegiſtus aũt primo dedit diffinitionem:q̃ ad ipſius legis tpalẽ exe/
cutionem pertinet dicẽs fatum eſſe neceſſitatẽ omniũ quæ gerũtur ſemp ſibi catenatis nexibus iunctã. Secun/
do appellauit mundi animũ fati noĩe:& ſimul aliam diffinitionẽ poſuit qua fatũ:& in mundi mente:& in cæte
ris diis poſuit. Dicit.n.fatũ eſt aut ſecũdus deus.i.uniuerſitatis aĩus:aut omniũ cœleſtium terrenorũq; firmata
diuinis legibus diſciplina.i.rõ:& ordo rerũ adminiſtrãdarum in diis in ſummi dei prouidentia:ac idẽ Triſme
giſtus tria putat in rebus adminiſtrãdis principatũ tenere his uerbis. Hæc tria fatũ:neceſſitas ordo nutu dei effa
ta ſunt. Prima igit̃ eſt prouidentia diuina gubernans mundũ. A qua gubernanda mundi ratio ſimilis mundi
menti tradita eſt:quã hic fatum noĩat. Ab hoc neceſſitatem uult oriri.i.rõnis huius ineuitabilẽ executionem.
A neceſſitate cenſet ordinem emanare:hæc autẽ ſunt eius uerba:Fatũ & neceſſitas ambo ſibi inuicẽ indiuiduo
nexæ ſunt glutino:fatum rerum initia parit:Neceſſitas cogit effectũ:quæ ex illius primordiis pendet. Has or/
do cõſequitur.i.textus:& diſpoſitio temporis rerũ perficiendarum. Nihil enim eſt ſine ordinis diſpoſitione &
cõpoſitione. Eſt igitur eodẽ Triſmegiſto teſte prouidẽtia lex rerum agẽdarũ in ſummo principe cõſtituta. Ab
hac fluit flatũ:lex.ſ.prouidẽtiæ ſimilis:ſed ĩmundo ſpiritu inſita. Hinc neceſſitas deinde ordo. Cæteri philoſo/
phi nõ integram hanc Triſmegiſti ſentẽtiã acceperũt præter Pla. Pythagoras enim prouidentia mundũ admi
niſtrari dixit. Fatũ ãt diffiniẽs id qđ ad legẽ:& ad legis executionẽ ordinẽ explicuit ſcribẽs fatũ eẽ eorũ q ſunt per
partes adminiſtrandorũ cãm. Ad idẽ quoq; reſpiciẽs Ariſto. fatũ ĩquit ẽ decretũ cauſarũ attractu ſe ĩuicẽ con/
tinentiũ:Stoici idẽ pene exprimũt:cũ dicãt:fatũ eẽ cõnexã rerũ ſeriẽ ſiue rõnẽ p q̃ mũdus adminiſtratur. Demo
critus ãt Heracletus:Empedocles:Xenophanes & Meliſſus ſolã neceſſitatẽ ĩ fati diffinitiõe poſuerũt. Dicũt.n.fa
tũ eſſe euentũ ineuitabilem ac neceſſariũ. Boetius autẽ ſolã executiõis cõnexionẽ poſuit. Fatũ enĩ ait eſt ĩhærẽs
rebus mobilibus diſpoſitio p quã diuĩa puidẽtia ſuis q̃q; nectit ordinibus:hæc fortaſſe dũ breuitati ſtudeo ob
ſcuri⁹ q̃ par erat retuli:ſed ĩueẽies apud Marſiliũ nr̃m uicinũ & hæc & pluria alia enodati⁹ explicatiuſq; ſcripta.

Deſine fata Deum flecti ſperare precando:
Sed cape dicta memor duri ſolatia caſus:
Nam tua finitimi longe:lateq; per Vrbes
Prodigiis acti cæleſtibus:oſſa piabunt:
Et ſtatuent tumulũ:& tumulo ſolẽnia mittent.
Aeternumq; locus Palinuri nomen habebit.
His dictis curæ emotæ:pulſuſq; parumper
Corde dolor triſti:gaudet cognomine terra.
Ergo iter ĩceptũ pagũt:fluuioq; propinquant:
Nauita quos iã ĩde ut Stygia pſpexit ab unda
Per tacitũ nemus ire:pedemq; aduertere ripæ:
Sic prior aggredit̃ dictis:atq; increpat ultro.
Quiſqs es armatus q noſtra ad flumia tẽdis:

¶SER. Deſine fata deũ flecti ſperare precãdo:fata
quæ ſemel decreuerũt:& locutus ẽ ſecũdũ epicureos
q dicũt:Nec bene pro meritis capit̃ nec tangitur ira.
⁋Duri caſus:ĩpoſſibilis ad mutationẽ. ⁋Lõge lateq;
p urbes:de hiſtoria hoc traxit. Lucanis.n. peſtilentia
laborãtibus reſpondit oraculũ manes Palinuri eẽ pla
cãdos:ob quã rẽ nõ longe ab Helia & lucũ ei dederãt
& cenotaphion. ⁋Prodigiis cæleſtibus:cõpẽdioſe &
peſtilẽtiã ortã:& petitũ oraculũ ſignificat. ⁋Piabunt:
placabũt:expiabũt. ⁋Aeternũ:in æternũ:& eſt aduer
bium. ⁋Palinuri:plus eſt q̃ ſi tuũ diceret. ⁋Parum/
per:paulatim lætari cœpit. Spẽ.n.ſolã nondũ præſens
acceperat beneficiũ. Vnde bene dictum eſt:q̃ſi ab eo
magna moderatione dolor receſſit:alii parũper ual/
de parum uolunt. ⁋Gaudet cognomine terra:noĩs
ſui ſimilitudĩe. Facit autẽ hic & hæc cognominis. &
& hoc cognomĩe. Nã in Plau. lectũ ẽ cũ unam de bac
chidibus diceret:Illa mea cognominis fuit ꝙ autẽ a
cõi genere ĩ e miſit ablatiuum:metri neceſſitas fecit.
⁋Nauita:epẽtheſis:ut Mauors p Mars. ⁋Inde ut ſtygia pſpexit ab unda:ut Siculo pſpexit abuſq; pachynno:
& hĩc oſtẽdit̃ qđ diximus iũcta eẽ hæc tria acherõta:ſtygẽ:cocytõ. De his ãt naſcunt̃ alia:unde eſt:Nouies ſtyx
interfuſa coercet. ⁋Per tacitum nemus:aut ſolum:aut ipſi taciti. ⁋Aggreditur dictis:hoc ſermone oſtendit ira
tum. ⁋Quiſquis es armatus:bene a præſcriptione:ac ſi diceret nihil pium molitur armatus.
¶DONA. Fata:fatum dixit iudicatum cuius firmitas moueri non poſſit.
¶CHRI. Memor.q.d.q̃ te nõ fallẽt:nã q narrat:nõ iubet mẽoriæ mãdari q̃ nõ credat futura:ne aliqñ menda
tii argui poſſit. ⁋Cœleſtibus.q.d.q̃ nõ ſũt cõtẽnẽda. Ergo nõ eſt dubitãdũ quĩ exequat̃. Palinurus diximus de
elia ſiue uelia Paliurus ãt pmõtoriũ ẽ nõ pcul ab hac urbe. ⁋Parũper:ſtatĩ ſecũdũ Marcellũ:ſed magis Seruio
aſſentior. ⁋His dictis:nõ potuit uenire ĩ Italiã.i.ad cõtẽplationẽ æneas:niſi Palinurus quẽ appetitũ ratiõi repu/
gantẽ interpretati ſumus:quin nimis uehemens nimis cõcitatus eſt a ſomno ideſt a ſumma animi: & placida
quiete de temone ideſt de uitæ adminiſtratione deiiceretur. Nunc aũt cum in inferno:ideſt uitiorum ſpecula/
tione iterum ſeſe offerat. iterum repellitur quia non poſſumus uitia contemplari:ut ab eis liberemur:niſi pri/
us relicto hoc appetitu. ⁋Nauita:de charõte abunde dictum eſt & ꝙ uim nolit pati:etiam demonſtratum eſt.

¶SER. Quid uenias: cur. Nā aduerbiū ē. ¶ Iā iſtinc: a loco in quo es: nā rē proximā ſignificat audiēti. ¶ Corpora uiua: qa (ut ſupra diximus) ſunt corpora etiā mortuorū: q̄ tātū uidenť. i. umbræ. ¶ Meſum lætatus eunté: lectū eſt in Orpheo: ꝙ quādo Hercules ad īferos deſcēdit: Charon territus eū ſtatī ſuſcepit: ob quā rē anno integro in cōpedibus fuit: iō ergo nō lætatus. ſ. ꝓpter ſuppliciū ſuū. Sane Alcidē uolūt qdā dictū απο της αλκης. i. a uirtute: qď nō procedit: quia a prima ætate hoc nomen habuit ab Alceo patre Amphitruonis: & ſcimus cognomina ab accidētibus dari. ¶ Quāq̄: ac ſi diceret: hoc in te nōdum ꝓbaui. ſ. per ſimulationē: nā nouerat. ¶ In uincla petiuit: Hercules a prudētioribus mēte magis q̄ corpore fortis īducit: adeo ut duodecim eius labores referri poſſint ad aliqd. Nā cū plura fecerit: duodecim ei tantum aſſignanť ꝓp agnita duodecim ſigna. Quod aūt dr̄ traxiſſe ab īferis Cerberū: hæc rō eſt: qa oēs cupiditates & cūcta uitia terrena cōtempſit: & domuit. Nā cerberus eſt terra: q̄ eſt cōſumptrix corporū uñ & cerberus dictus q̄ſi αρεοβορος. i. carnē uorans. Vnde & lectū eſt: Oſſa ſuper recubans. nā non oſſa citius terra cōſumit. ¶ Ipſius a ſolio regis: atq cerberus ſtatim poſt flumina eſt: ut Cerberus hæc ingēs latratu regna trifauci Perſonat: nā illic q̄ſi eſt aditus inferorum. Soliū āt Plutonis interius eſt. Ergo aut ad naturā canū referēdū eſt: q territi ad dominos confugiūt: aut ſoliū pro īperio accipiēdū eſt: ut alibi arces pro īperio poſuit: ut Imbellē auertis romanis arcibus īdū cū Indi uſqꝫ ad primos uenerint fines. i. uſqꝫ ad arces. ¶ Hi dominā ditis: aut de græco ē: q uxorē Δεσποιναν dicūt: aut Ditis thalamo: ut dominā Charō ad ſe rettulerit. ¶ Amphriſia uates: appollinea: & eſt longe petitū epitheton. Nā Amphriſus fluuius Theſſaliæ ē circa quē Apollo ſpoliatus diuinitate a Ioue irato Admeti regis pauit armēta: iō qa occiderat cyclopas fabricatores fulminū: qbus Aeſculapius extīct⁹ ē apollinis filius: qa Hyppolytū ab īferis herbarū potentia reuocauerat. ¶ Nec uim tela ferūt: ac ſi diceret tātū repellunt. ¶ Licet: fas eſt: & eſt cōcedētis aduerbiū: ſicut eſto. ¶ Aeternum: auerbium eſt: ut ſupra: & ſubaudiť bis æternū: latrans æternū terreat. ¶ Patrui: qa Iouis eſt filia ex Cerere. ¶ Seruet: cuſtodiat: ut Tantas ſeruabat filia ſedes. ¶ Troius æneas: ideſt a diis originem ducens. ¶ Pietate inſignis & armis: propter illud Pauci quos æquus amauit Iuppiter: aut ardens euexit ad æthera uirtus. ¶ Erebi: erebus proprie eſt pars inferorum: in qua hi qui bene uixerunt morantur. Nam ad elyſium non niſi purgati perueniunt: unde eſt: Et pauci læta arua tenemus: hinc fit ut quæratur an animæ de elyſio in corpora poſſint redire: & deprehenſum eſt non redire: quia per purgationem carent cupiditate. ¶ Si te nulla mouet: neceſſitate uult perſuadere: quia ſcit manes nulla reflecti: ut Scirent ſi ignoſcere manes. ¶ Pietatis imago: pietas per periphraſim dicta eſt: ut uis herculea. ¶ Aperit: nudat: ut Aperire procul montes: ac uoluere fumum. ¶ Nec plura his: nec eſt aliquid ulterius dictum poſt ramum uiſum.

Fare age qd uēias: iā iſtinc & cōprime greſſus:
Vmbrarū hic locus eſt: Sōni: noctiſqꝫ ſoporæ.
Corpora uiua nefas Stygia uectare carina.
Nec uero Alciden me ſum lætatus euntem
Accepiſſe lacu: nec Theſea Pirithoumqꝫ:
Diis q̄q̄ geniti: atqꝫ īuicti uiribus eſſent:
Tartareū ille manu cuſtodē in uincla petiuit:
Ipſius a ſolio Regis traxitqꝫ trementem:
Hi dominā Ditis thalamo deducere adorti:
Quē cōtra breuiter fata eſt amphriſia Vates:
Nullæ hic inſidiæ tales: abſiſte moueri:
Nec uim tela ferūt: licet ingēs ianitor antro
Aeternum latrans exangues terreat umbras:
Caſta licet Patrui ſeruet Proſerpina limen.
Troius Aeneas pietate inſignis: & armis
Ad genitorē imas Erebi deſcēdit ad umbras:
Si te nulla mouet tantæ pietatis imago
At ramū hūc (aperit ramū qui ueſte latebat)
Agnoſcas: tumida ex ira tum corda reſidunt.
Nec plura his. ille admirās uenerabile donū

¶DONA. Nec uero alciden: dat exempla eorum qui apud inferos illicita commiſiſſent ſub occaſione ꝙ deorum originem ducerent. ¶ Tartareum: una iniuria priuare omnes inferos ſuo cuſtode. ¶ Ipſius a ſolio: alia ipſius regis iniuria. ¶ Trementem: iniecit timorem Hercules illi qui neminem timuit. ¶ Hi dominam ditis: peius cōati ſunt. Quod hic loca ſunt accuſationis: facere uim uxori alienæ. Vxori regis & præſentis ipſi quoqꝫ reginæ: & hæc a perſona: a loco uero de ipſo thalamo quem noſſe præter maritum nemini licuit a facto abſtrahi quem honeſte tangere non licuit. ¶ Breuiter: Quia q̄ iuxta ſunt longo ſermone non egent. Nullæ inſidiæ: loquitur ergo contra ut dixit: Nam loquitur contra illa quæ ſuſpicabatur. ¶ Nec uim tela ferunt: confutat qď ille uehementer timebat. Fertur enim ferrū plerunqꝫ non ut inferatur ſed ut repellatur iniuria. ¶ Pietate & armis: nam propter pietatem deſcendit ad patrem: propter uero fortitudinem non reformidauit pericula: quæ ſunt apud inferos.

¶CHRI. Somni noctiſqꝫ: ut oſtendat omnia cum iam ſit amiſſa ratio quaſi dormire: aut in rerum omnium tenebris: & cæcitate uerſari. ¶ Petiuit: abduxit ſecūdū Marcellum. ¶ Nullæ hic inſidiæ: Purgat quæ ille timebat: & oſtendit quā alienus ſit a fraude & a rapina. Poſt hæc oſtendit ramum. Hæc omnia huc tendunt: ut qui ad ſpeculationem tendunt: primo uacent & dolo & ui: hoc eſt omni uitio: nam illi aſcendet in mōtem domini: & ſtabit in loco ſancto eius: qui eſt innocens manibus & mundo corde: & nō accipit in uanum animam ſuam. Sed neqꝫ hoc ſatis eſt: ut uitio careas: ut in ſpeculationem recipiaris: ſed opus eſt: ut ramum aperias: ideſt præferas ipſam ſapiētiam quam ſine dei diſpoſitione nemo aſſequitur: Vnde dixit Donum fatalis uirgæ. ¶ Mirabilem: Quia nil ſapientia mirabilius eſt. ¶ Longo poſt tempore uiſum: nihil enim rarius uidere contingit. Miratur ergo ramum aureum. Nam q̄uis nolit cogi liberum arbitrium: tamen concedit ſapientiæ.

¶SER. Fatalis uirgæ:ut ſequeť Si te fata uocāt.⁊ Lōgo poſt:aut aduerbiū eſt: aut p̄poſitio antiq̄ poſita: q̄q̄ ablatiuū caſus eſt exceſſum ſignificās ut multo ante & multo poſt.⁊ Iuga:græce dixit.ζυγὰ.n.dicunt q̄ trāſtra nominamus.⁊ Laxatq; foros:tabulata uacuat:ut ſupra:Et cāpos iubet eē patētis.Multitudine.n.remota q̄ſi laxanť ſpatia.⁊ Alueo:fluminis.ſ.& p ſynæreſim aluo facit.⁊ Ingētē æneā:bene hūc ſolū dici: ut p trāſitū oſtēdat purgationis aī:hoīes ēt corpora habere leuiora:qď de Sibylla uult accipi.⁊ Sutilis intexta: per quod fragilem oſtendit:rimoſa plena rimis.⁊ Tandem:aut propter pondus Aeneæ:quod eſt melius:aut propter paludis magnitudinem & propter cœni dēſitatem.⁊ Informi limo:magno:ſine forma.⁊ Vlua:herba paluſtris:cum marina dicatur alga:ut illiſæ cautibus algæ.⁊ Perſonat:aut pſonare facit:aut per regna ſonat: & quia de anima dicturus ē:bene facit ante cerberi commemorationem cōſumptoris corporum.Lucanus.Qui uiſcera ſæuo Spargis noſtra cani.Tunc enim animæ locum ſuum recipiūt:cum fuerit corpus abſumptum. ⁊ Horrere uidens iam colla colubris: fingitur enim pro pilis habere ſerpentes: & eſt hypallage: In collo eius horrebant colubræ.⁊ Offam:hinc ē: & diminutio ofella:ſed f non geminat:In diminutione enī plerunq; multa mutantur: ꝙ autem ait melle: alluſit ad corpora:q̄ cū melle obruunť.⁊ Medicatis:ꝯfectis.

¶DONA. Alias animas:quo facilius æneā ferret. ⁊ Ingētē:aut ꝙ re uera eſſet magnus:aut cōparatione exiguæ nauis:q̄ ad incorporeas aīas uehendas inuēta eſſet.⁊ Tandem:autem mora fuit:quia nauis p̄ter ſolitum eſſet honuſta.Vel ex affectu æneæ qui properabat ad patrem.

Fatalis uirgæ:longo poſt tempore uiſum:
Cæruleā aduertit puppim:ripæq; propīquat:
Inde alias animas quæ per iuga longa ſedebāt:
Deturbat:laxatq; foros ſimul accipit alueo
Ingētem Aeneam gemuit ſub pōdere Cymba
Sutilis:& multam accepit rimoſa paludem:
Tādē trans fluuiū īcolumes uatemq;: uirumq;
Informi limo:glaucaq; exponit in ulua.
Cerberus hæc:ingens latratu regna trifauci
Perſonat aduerſo recubans immanis in antro.
Cui Vates horrere uidens iam colla colubris.
Melle ſoporatā & medicatis frugibus Offam

¶CHRI. Cæruleam aduertit puppim:aduertit uoluntatē quæ uidēda diſcutiat.⁊ Hæc habet prorā.i.impetū ī obiectū:hēt in puppi clauū.i.rationē qua cuncta ponderet & regat.Nā & ī malo eligēdo adibet rationē licet falſam.⁊ Charon igiť.i.liberū arbitriū uiſo ramo.i.ſapīa libēter ad illū ſe uertit.⁊ Nauis cæ.ē:Cæruleus āt color ex albo cōſtat & nigro:quia aīus per ſpeculationē ad īferna tēdēs nigrū.i.uitiū & albū.i.uirtutē cogitat. Vel per nigrū īſitiā per albū cognitionē ītellige.Speculator.n.niſi uideret aliqd nō moueretur ad ſpeculādū.Si uero oīa uideret:ceſſaret iſta ſpeculatio.Remouet charon cæteras aīas.i.cæteros oēs animi affectus & perturbationes & recipit æneā cū ſybilla.i.aīum cū ſolo ītellectu.⁊ Cymba ſutilis ē:qa ſcitis ſciēda annectit.⁊ Eſt rimoſa: ppea qď in eadē re ſcibilium ſcitorū quæ diuerſitas nulla eſt:diſtātq; lōge īter ſe:ac differūt & pugnare ſæpe uidētur:gemit cymba ex anguſtia:q̄ premiť pp ſpeculationis difficultatē:& qa rimoſa eſt accipit multā paludem:nā ſæpe inter ſpeculādum corporearum rerū illecebræ ſubeūt.⁊ Cerberus:hic ſecūdum Heſio.natus eſt ex echidna: & Typhaone ſimul cum Ortho cane Gerionis & hydra & chimera:& ut idem poeta ſcribit:habet centum capita:ianitor eſt Plutonis:& cuicūq; uenienti cauda atq; auribus blanditur:ſed exire neminem patitur.Si quidem inſidiis collocatus quēcunq; extra ianuam offendit:deuorat.Alii non centum ſibi capita:ſed tria dant. Verum quod magis abſonum iudicari poſſit:contraria ſentire Heſio.ac Virgilius uidētur. Siquidem Heſio.ait illum intrantibus blandiri.Egredientibus uero aduerſari.Contra Virgili.ipſum uenientibus obſtare: & ne ingrediantur eos impedire inducit.Quorum controuerſiam:ut facilius tollamus meminiſſe oportet: deſcenſum ad inferos eſſe:tum eorum qui in uitia labunť:tum eorum qui deſcendunt in contemplationem uitiorū.Vt cum illorum pernitioſam peſtem cognouerint:ab illis purgent.Cerberum autem pro eo poni quod in nobis terrenum ac propterea caducum eſt.Si igitur intelligamus nos ad inferos deſcendere cum in uitia labimur: erit id quod ſcribit Heſio.nam labentibus:ita ad inferos blanditur cerberus.i.corporei ſenſus: Nam illi nos in uitia p̄cipites agunt:Et ad oēs uoluptates īuitāt quæ animū effœminant:cōtraq; ab omni rerum cœleſtium inueſtigatione remouent:& quia nihil niſi corpōreum nobis ſeſe offert:nos nihil niſi corpus eſſe putamus.Sin autem hinc abire tentamus repugnāt oīno eædem uoluptates.Itaq; hortantur ad ingreſſum dehortantur ab ingreſſu.Sin aūt eum deſcenſum ad inferos intelligamus per quem contemplationem uitiorū:ut ab illis diſcedamus ſignificamus contra eſt de cerbero.Nā repugnat aduerſaturq; ingredi uolētibus.⁊ Impediūt.n.nos ea oīa quæ q̄uis caduca momētaneaq; ſint tamē ſenſus demulcēt.Præſertim autem impedit nos timor:ne ea qbus corpus indiget nos deficiant:itaq; ſapiens qui eſt conſiderat tria genera eſſe earū rerū quæ ad corpus ptinent uoluptatum.Primæ illarū rerū ſunt quæ nec neceſſariæ nec naturales ſunt.Altera earū rerū quæ & ſi non ſunt neceſſariæ:tamē ſunt naturales.Tertia uero illarū quæ naturales neceſſariæq; ſunt.Itaq; primā tanq̄ oīno pnitioſam refugiandā eſſe cenſet.Secundā uero ſpēm facile cauemus. Tertiam poſtremo q̄uis ea cōtinet ſine qbus eſſe nō poſſumꝰ:facile tamē parari illa poſſe:qa natura paucis minimiſq; cōtēta ſit aīaduertit:iſta ergo facile ſine mul ta impenſa:& puo labore ſibi cōparat:ac deinceps reliquū tp̄s maximaꝝ rerū contemplationi impendit. Qua quidem laute abundeq; alitur aīus eaq; uiget:ac beate degit:ut ipſa īueſtigatio pabulū ſit uera ambroſia.Gaudium autem quod ex illarum rerum cognitiōe prouenit ſuauiſſimum nectar præbet dat igitur cerbero: ideſt neceſſitati corporis offam:ideſt uilem ac facile parabilēq; cibum in quo ſit etiā potus: & ex quo gignatur ſomnus:ut ad plenum ſatiſfaciat neceſſitati corporeæ.Nam cibo potu:ac ſomno indiget uita animalis: unde trifauci latratu illum perſonare dicit.⁊ Soporatam:nam ut diximus:ſomnus neceſſarius eſt uitæ corporeæ.

Cerberus

¶SER. Totoq; ingens extenditur antro: per hoc magnitudo eius oſtenditur: ſicut ait in tertio de polyphemo: Iacuitq; per antrum Immenſum. ¶ Occupat æneas aditum: raptim īgredit͛. ¶ Sepulto: dormiente: ſine pulſu. i. ſine motu. ¶ Euadit: modo trāſit. ¶ Irremeabilis undæ: aut ꝑpetuū eſt epitheton: ut ſupra diximus: aut ipſi etiam Aeneæ irremeabilis. Nā per alterā egreſſurus eſt partē: ut Portaq; emittit eburna. ¶ Cōtinuo auditæ uoces: nouē circulis īferi cincti eē dicunt͛: quos nunc exequit͛. Nā primū dicit aīas infantiū tenere: Secūdū eorū qui ſibi per ſimplicitatē adeſſe. i. defenſioni iſtare nequiuierunt. Tertiū eorū qui euitantes erūnas ſe necarūt: Quartū eorū qui amauerūt: Quintū uirorū fortiū eē dicit: Sextū nocētes tenent qui puniunt͛ a iudicibus: In ſeptimo animæ purgant͛: In octauo ſunt animæ ita purgatæ: ut redeāt: In nono ut nō iā redeāt ſcilicet in campo elyſio. ¶ Vagitus & īgēs: Fletus infantūq; animæ flātes poetice dixit. Sane ploratus tantū lachrymaꝝ ē planctus tantū uocū: fletus ad utrunq; pertinet: quæ plerūq; cōfundūt poetæ. ¶ In limine primo: qa de prima hi ſurrepti ſunt uita. ¶ Exortes: expertes ſine parte ακληρους dicunt græci. ¶ Acerbo: immaturo: trāſlatio a pomis eſt. ¶ Sine ſorte: ſine iudicio: traxit autē hoc ex more romano. Nō enim audiebant͛ cauſæ: niſi per ſortē ordinatæ. Nam tēpore quo cauſæ agebantur cōueniebāt oēs: unde & cōciliū ait: & ex ſorte dierū ordinem accipiebant: quo poſt diē trigeſimū ſuas cauſas exequerent͛: unde eſt urnā mouet. Iuue. Gratia fallacis prætoris uicerit urnam. ¶ Quæſitor: quæſitores ſunt qui exercendis quæſtionibus præſunt: & notandū q͂ Minoē q͂ſi crudelē itroducit: quod ei epitheton & Plato & Home. dāt κουρην μινωος ολοοφρονος. Nā Aeacus & Radamāthus fratres mitiores ſunt.

Obiicit. ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit obiectam: atq; īmania terga reſoluit
Fuſus humi: totoq; ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum: cuſtode ſepulto:
Euaditq; celer ripam irremeabilis undæ.
Continuo auditæ uoces: uagitus & ingens:
Infantumq; aīæ flentes in limine primo:
Quos dulcis uitæ exortes: & ab ubere raptos
Abſtulit atra dies: & funere merſit acerbo.
Hos: iuxta falſo dānati crimine mortis:
Nec uero hæ ſine ſorte datæ: ſine iudice ſedes:
Quæſitor Minos urnā mouet: ille Silentum
Conciliumq; uocat: uitaſq;: & crimina diſcit.

¶DONA. Dulcis uitæ: ex quos dulcis uita cito deſeruit: & fecit exortes: ideſt extra ſortem uiuendi maiorē. ¶ Ab ubere: ad augmentum miſerationis: q͂ inſontes a matris uberibus rapti ante extinguerentur qui loqui cœpiſſet. ¶ Quæſitor minos: & inquirendi & urnæ agitandæ habet poteſtatem.

¶CHRI. Ille fame rabida: oſtendit per tranſitum nullum obſonium melius eſſe q͂ fames cum tunc etiā uiliſſima ſuauiſſima ſint: & illud ſimul docet famæ ipſa omnia latrare: & in omnem rabiem uerti hinc ipſe ſibi. Et mala ſuada fames. ¶ Occupat æneas aditu cuſtode ſepulto: Nam cum ita curatum eſt corpus: ut neq; nimio luxu cōtumax ſit: neq; rurſus rebus neceſſariis laboret iacet obtemperans: nec animo contemplari uolēti aduerſatur: ergo ualet æneas: ideſt uir ſapiens occupare ingreſſum ad contemplationem. ¶ Vagitus: uagire infantiū: eſt quoniam pueri ſimul taq; parti ſunt eam primum uocem edūt: quæ prima ſyllaba in dictiōe eſt: Vnde & Vaticanus deus is eſt: penes quem uocis humanæ initia ſunt a quo ager uaticanus eſt dictus ut ait Varro quāuis alii hūc deum a uaticiniis nominatum uelit: & agrū uaticanū q͂ a uaticiniis quæ ui atq; inſtinctu eius dei in eo agro fieri ſolita eſſent. ¶ Flentes: Flere eſt tantum lachrymis: Gemere pectore cū præ anguſtia in ſonū prorumpimus: ideo & iumenta ſub nimio pondere gemunt: & inanimata ea ratione gemere dicuntur: ut Gemuit ſub pondere cymba. Plorare eſt uoce flebili dolorē oſtendere: unde eſt implorare. Plangere eſt ꝑcuſſione mēbrorū dolorem oſtendere: & pro percutere capitur. Eiulare eſt acutiori & magis ſublata uoce flere: quod ē mulierum: & pene idem quod ululare: quis hoc luporū canūq; ſit. Nā uociferāt qui nō modo dolorē ſed indignationem uoce effrenata demōſtrāt: qđ & uehemēter clamare aliquando ſignificat. Lamētare eſt uoce q͂rula & triſti oratione calamitatē teſtari: infantia autē ſecundū doctores philoſophos. vii. anno finit͛: quæ eſt prima ætas. Seūda uero pueritia nūcupatur: uſq; ad pubertatē ſecūdo ſeptēnario. i. xiiii. anno finit͛. Tertia. i. adoleſcētia da. xxi. annū extēdit͛. Deīde ſeptēnario geminato ad. xxxv. annū ꝓducit͛ iuuentus: q͂ ætate ꝑfecta uxorē ducere Ariſt. iubet Rurſus ſemptēnario geminato uſq; ad. xlix. uel. l. annū eſt ætas uirilis: matura ac perfecta. Senectus demum triplicato ſeptennario conſtituitur: ait enim Ariſto. in libro de rep. qui ebdomadibus diuidunt ætates plurimum bene dicūt. Sequēda enim eſt naturæ dictio. ¶ Ab ubere raptos: pathos a breuitate uitæ & ab ætate. ¶ Acerbo: ab eo quod eſt acer. Nam quæ acerba ſunt acriorem habent ſaporem. ¶ Damnati falſo. i. iure poſt infantilem innocentiam ponuntur qui innocentes mortem ſubiere. ¶ Sorte: uide Seruium. Sed & Quintilia. ait Quod in foro uel atrocitate formularum uel modo petitionum uel nouiſſime ſorte iudicat͛. ¶ Minos: ſcripſerunt multi plurimos deos in creta fuiſſe: ac deinde multis ætatibus poſt deos heroas eandem inſulam habuiſſe: quorum clariore teſte Hero. Minos & Rhadamantus fuere Europes & Iouis Filii. Minoaq; maiorem natu regnum accepiſſe: ac plures urbes cōdidiſſe. Sed ex iis tres nobiliores Gnoſum quod aſiam ſpectat. Pheſtum uero ad meridiem poſitum: & cidon ad occaſum uergens. Dedit leges cretenſibus: quas a patre accepit: qui in ſpelunca ſibi congrediens eas dabat: ac Bello nauali multas inſulas cœpit: primus græcorum mari imperauit. Magnoq; in honore propter iuſtitiam & fortitudinem fuit. Claſſe primus teſte Plinio pugnauit. Ephorus autem ſcribit Minoa cuiuſdam antiquiſſimi Rhadamantis immitatorem extitiſſe uiri iuſtitia & æquitate celeberrimi: qua appellatione Minois frater fuit. Hunc igitur ſectatus Minos per nouem annos Iouis antrum conſcendebat: ac poſtea inde deſcendēs leges quæ mandata Iouis dicebat hominibus ferebat. Vnde poeta dixit hic quondam Minos nonum regnauerat annum: Excelſa mandata Iouis captans ait Strabo.

Vagire

Vaticanus

Aetates hominis

Minos

Proxima deinde tenẽt mœſti loca: qui ſibi letũ
Inſontes pepere manu: lucemq; peroſi
Proiecere animas: q̃ uellẽt Aethere in alto
Nũc & pauperiem: & duros perferre labores:
Fata obſtant: triſtiq; palus innabilis unda
Alligat: & nouies Styx interfuſa coercet.
Nec procul hinc partẽ fuſi mõſtrant̃ in omnẽ
Lugentes Campi. ſic illos nomine dicunt.
Hic quos durus amor crudeli tabe peredit:
Secreti celãt calles: & myrtea circum
Silua tegit: curæ nõ ipſa in morte relinquunt.
Hiis Phædrã: ꝓcriq; locis: mœſtãq; eriphylẽ
Crudelis nati monſtrantẽ uulnera cernit.
Euadnenq;: & Paſiphaen: his Laodomia
It comes: & iuuẽis quõdã nũc fœmĩa Cæneus:
Rurſus & in ueterẽ fato reuoluta figuram.

¶SER. Mœſti loca: iđ mœſti qa ut ſupra diximus ſecũdũ Plat. grauiter puniunt̃ eoꝝ aĩæ q ſibi ĩferũt mortẽ. ¶ Lucemq; peroſi: figurate dixit. Nã peroſus illius dicimus. ¶ Proiecere aĩas: q̃ſi rẽ uilẽ. ¶ Et duros ꝑferre labores: Ho. n. Achillis ũbrã ĩtroducit loquẽtẽ & dicẽtẽ libẽtiꝰ ſe apđ ſupos cũcta aduerſa tolerãr: q̃ apđ ĩferos ĩparã.

βουλοί μην Δεπαρουρος ἐων θητευεμεν ἀλλῳ ανδρι παρ ακληρῳ ωμη βιοτος πολυς ειη
ηπασι νεκυεσσι καταφθιμενοισιν ανασσειν

Quod ãt ait Aethere ĩ alto: poetice dictũ ẽ. Aether. n. ſuperior ẽ: ſed nr̃m hitaculũ ætherẽ uocauit ĩferorũ cõparatiõe. ¶ Fata obſtãt: iura naturæ. ¶ Triſtiq;: triſti unda. ¶ Palus ĩamabilis: ne ſi triſtis dicãus: duo ſint epitheta. ¶ Nouies ſtyx ĩterfuſa: q alıꝰ đ mũdi rõne q̃ſierũt dicũt ĩtra mũdi hos nouẽ circulos ĩcluſas eẽ uirtutes in q̃bus & iracũdiæ ſunt & cupiditates: de q̃bus triſtitia naſcit̃. i. ſtyx: unde dicit. nouẽ eẽ circulos ſtygis: q̃ ĩferos cĩgit. i. ut ſupra dixĩus terrã: nã dicũt alias eẽ purgatiores extra hos mundi circulos ꝑtẽtes. ¶ Partẽ fuſi mõſtrant̃ ĩ omnẽ: plures uult oñdere eos in q̃bus libido domĩat̃. ¶ Lugẽtes cã. q̃ſi lucis egẽtes: qđ ẽt amoribus cõgruit. ¶ Durus amor: ĩmittis: ĩexorabilis. ¶ Tabe peredit: corpore defluẽte paulatĩ. ¶ Secreti celãt calles: amãtibus cõgruit. ¶ Myrtea ſilua: q̃ ẽ Veneri cõſecrata. ¶ Curæ nõ ĩpa ĩ morte: hoc ẽ ẽt illic amãt: & habẽt pactorũ imaginẽ criminũ: ſicut ẽt de piis dicturꝰ ẽ: ut Quæ gr̃a curuũ: Armorũq; fuit uiuis q̃ cura nitẽtes Paſcere equos eadẽ ſeq̃t̃ tellure repoſtas. Sãe ſciẽdũ (ut ſupra diximus) loq eũ de amore generali: ſicut ẽt Plato ĩ ſympoſio tractat. Nil. n. ĩter ẽ qđ qs amet: dũmõ amore teneat̃. Notãdũ ẽt ẽ: nã rarũ ẽ: qa cũ maſculino genere ſupra uſꝰ fuerit: ut Hic quos durus amor nũc tãtũ fœminarũ põit exẽpla: nõ qđ deſint uiri: ſed elegit ſexũ ĩpatientẽ ad amãdũ: tñ paulopoſt ẽt Sichei facturꝰ ẽ cõmemorationẽ. ¶ His phædrã: hoc ex Ho.

φαιδρην τε προκριν τε ιδον καλην ταριαδνην.

hæc fuit filia Minois & Paſiphaes uxor Theſei: q̃ priuignũ hippolytũ amor̃ capta đ ſtupro ĩterpellauit: & đſpecta apud maritũ eũ falſi criminis đtulit: q iratꝰ ĩuocauit Aegeũ patrẽ: ut Hippolyto currũ agitãti ĩmitteret phocã: quo facto: & Hippolyto ĩterẽpto: Phædra amoris ĩpatiẽtia laq̃o uitã finiuit. ¶ Procrinq;: hæc uxor Cephali fuit filii æoli: q cũ uenãdi ſtudio teneret̃: labore feſſus locũ quẽdã adire cõſueuerat: & illic ad ſe recreandũ aurã uocare: qđ cũ ſæpe faceret amorẽ ĩ ſe mouit Auroræ: q̃ ei canẽ uelociſſimã Lælapa noĩe donauit: & duo haſtilia ĩeuitabilia: eumq; ĩ amplexus rogauit. Ille ait iuſiurandũ ſe hr̃e cũ cõiuge mutuæ caſtitatis: quo audito Aurora reſpõdit: ut ꝓbes igit̃ cõiugis caſtitatẽ muta re in mercatorẽ quo facto ille iuit ad Procrin: & oblatis muneribus ĩpetratoq; coitu: cõfeſſus ẽ ſe eẽ maritũ: qđ illa dolẽs cũ audiſſet a ruſtico amare eũ Aurorã q̃ ĩuocare cõſueuerat: ad ſiluas ꝑfecta ẽ: & ĩ frutetis latuit ad dep̃hẽdẽdũ maritũ: q cũ more ſolito Aurorã uocaret: Procris egredi cupiẽs fruteta cõmouit: ſperãs Cephalus ferã: haſtã ĩeuitabilẽ iecit: & ignarus ĩteremit uxorẽ. ¶ Mœſtãq; eriphylẽ: Hæc Amphiarai auguris argiui uxor fuit: q̃ latẽtẽ bello thebano maritũ Polynici ꝓdidit: monili accepto qđ ante uxori dederat: q ductus ad p̃liũ hiatu terræ periit: cuius filius Alcmæõ poſtea matrẽ necauit: & ẽ ut Oreſtes furor̃ correptus. Vituperat̃ ſane Virgi. q mœſtã dixerit q̃ ϛυγερην legit. i. nocẽtẽ apud. n. Home. ẽ ιστον ϛυγερην τεριφυλην ĩmo uero odio dignã & ĩuiſã nã ϛυγω eſt odio habeo: & ĩ uiſus ſum: licet mœſta ẽ a ſtyge. ¶ Euadnẽq;: uxor Capanei fuit: q̃ ſe ĩ ardẽtẽ mariti rogũ p̃cipitauit. ¶ Et paſiphaen: hæc ãt (ut ſupra diximus) tauri amore flagrauit. ¶ Laodomia: uxor Proteſilai fuit: q̃ cũ maritũ ĩ bello troiano piſſe cognouiſſet: optauit ut eius umbrã uideret: q̃ re cõceſſa nõ deſcerẽs eã ĩ eiꝰ amplexibus periit. ¶ Nũc fœmina cæneus: Cæneus uirgo fuit: q a Neptuno ꝓ ſtupri p̃cio meruit ſexus mutationẽ: fuit ẽt ĩuulnerabilis: q pugnãdo ꝓ Lapithis: a cẽtauris crebris ictibꝰ fuſtiũ paulatĩ fixus ĩ terra ẽ: poſt mortẽ tñ ĩ ſexũ rediit: hoc autem dictum oſtendit platonicum illud animas per μετεμψυχωσιν ſexum plerunq; mutare.

¶DONA. Inſontes: dr̃ cã facti. Nihil. n. fit niſi quod faciendi habet neceſſitatem. ¶ Fuſi in omnem partem: quocũq; oculos tendere poterant. ¶ Secretos: aut in abdito conſtitutos aut ſeparatos. ¶ Curæ non ipſa in morte relinquunt: tanta fuit uis amoris: ut poſt mortem ab iiſdem curis non deſcererentur.

¶CHRI. Mœſti: quoniã cõtra ĩpiũ deoꝝ fecerũt. Erat. n. ĩ arcãis ãtiquoꝝ ñ licere cuiq̃ ſe ĩpm ĩterimer̃: cuiꝰ rei hãc rationẽ Socrates apud Pla. refert: hoĩes ĩ q̃dã cuſtodia eẽ: nec oporter̃ queq̃ ſeipſũ diſſoluer̃: neq; fugere: dicitq; deos nr̃i curã hr̃e: nos uero hoĩes in rebus eẽ deorũ. Ergo queãdmodũ ſi qs ex nr̃is ſeruis ſe occideret cũ hoc nõ mãdaremꝰ grauiter ferremus: atq; ſi poſſemus pũiremus: ita & deꝰ facit ſi qs hãc cuſtodiã effugiat pꝰ q̃ ſibi deus aliq̃ neceſſitatẽ ĩpoſuerit: ut tũc Socrati fecit. ¶ Nouies: qa octo cœloꝝ ſphæris: & corpore ĩcluſa ẽ aĩa ĩ ĩferis eẽ dr̃. Alii dũt nouẽ circuitiões ſtygis nouẽ eẽ cõplexiões ex q̃litatibꝰ q̃tuor humoꝝ: q̃bus aĩa a diuinitate ſeq̃ſtrat̃: q̃rũ q̃tuor ſſ ſimplices. Nã bili calor ſanguini hũor: pituitæ frigiditas atræ bili ſiccitas. Quatuor cõiũctæ. Nã ſiccitas mixta frigori terreſtrẽ corporaturã facit calori igneã. Hũiditas cũ frigor̃ aq̃ticã cũ calor̃ aereã facit. Nonã uolũt æq̃lẽ ĩ q̃ qa ſecũdũ iuſtitiã oẽs operent̃ q̃litas nulla ſuperet. ¶ Lugentes: nam lactus maxime amãtũ eſt. Vnde in Buc. Nec lachrymis crudelis amor nec gramine ripæ. Nec cithiſo ſaturant̃ apes: nec frõde ca

pellæ.¶ Euadnem:hæc martis ex thebe Aſopi fluminis uxore filia fuit:& Capaneo cõiūcta illi Stelenũ genuit. Tãto ãt amore in uiꝝ affecta eſt:ut in eũdẽ rogũ ſe pcipitans arſerit.¶ Paſiphaen:Solis filia fuit:& Minois regis uxor occupatq; marito in bello athenienſi tauri amore affecta eſt.Veneri quoniã ſol ſuũ cũ Marte adulteriũ oĩbus diis palã fecerat hoc pacto iniurias ſuas ulciſcente.Alii dicunt Minorẽ quandoq; dignã quam ſibi ſacrificaret hoſtiam a Ioue petentem taurum ab illo pulcherrimum accepiſſe:captũq; auaritia tauro ad armẽta amiſſo alium deteriorem ſacrificaſſe:ob idq; Iouem iratum effeciſſe:ut uxor tam nefario concubitu ſe inquinaret.

Paſiphaen

Inter quas Phœniſſa recens a uulnere Dido
Errabat ſilua in magna:quam troius Heros
Vt primũ iuxta ſtetit:agnouitq; per umbram
Obſcurã:qualem primo quis ſurgere menſe
Aut uidet:aut uidiſſe putat p nubila Lunam:
Demiſit lachrymas:dulciq; affatus amore eſt:
Infelix Dido uerus mihi nuncius ergo
Venerat extinctam:ferroq; extrema ſecutam.
Funeris heu tibi cauſa fui:per Sidera iuro:
Per ſuperos:& ſiqua fides tellure ſub ima eſt:
Inuitus regina tuo de littore ceſſi:
Sed me iuſſa deum:quæ nũc has ire p umbras
Per loca ſenta ſitu cogũt:noctemq; profundã:
Imperiis egere ſuis:nec credere quiui
Hunc tantum tibi me diſceſſu ferre dolorem:
Siſte gradũ:teq; aſpectu ne ſubtrahe noſtro:
Quẽ fugis?extremũ fato q te alloquor:hoc ẽ.
Talibus Aeneas ardentem:& torua tuentem
Lenibat dictis animum:lachrymaſq; ciebat.

¶SER. Errabat:uagabat:& bene alluſit: quia & amauerat:& ſe interemerat:ut q̃ſi incertũ eſſet quẽ circulũ poſſet tenere.¶ Obſcurã:recenti morte:ut diximus ſupra.¶ Infelix dido:ueniali utit ſtatu:& excuſat ſe per neceſſitatẽ:ne mortis cauſa fuiſſe uideatur.¶ Verus mihi nuncius:κατα το σιωπωμενον intelligẽdũ q ſit nunciatus Didõis interitus.Alii ad ignẽ referũt uiſum:Alii ad Mercuriũ qui ait Certa mori:ſed in neutro ei etiã genus mortis ẽ ſignificatũ:& hic dicit:Ferroq; extrema ſecutã.Sane q nũciat genere tãtũ dr maſculino:qd aũt nũciat:licet neutro dicat:tñ inuenit etiã maſculino.¶ Funeris heu tibi cã fui:ac ſi diceret q fuerã ante cauſa uoluptatis.¶ Siq̃ fides tellure ſub ima ẽ:ubi pmiſſa exitũ nõ habẽt. Reſpexit ãt ad Orpheũ:q receptã pdidit cõiugẽ.¶ Quæ nũc has ire p umbras:argumentat ex eo q eſt inferos ſubire cõpulſus:inuitũ ſe reliq̃ſſe Carthaginẽ.¶ Senta ſitu:ſpinoſa:ſquallidã:& eſt trãſlatio a terra inculta.Situs aũt pprie eſt lanugo q̃dã ex humore pcreata. Fit ãt in locis carẽtibus Sole.¶ Nec credere quiui argumẽtatiõnẽ tẽdit:ac ſi diceret ſi credidiſſem forte ẽt deorũ iuſſa cõtẽnerẽ.¶ Siſte gradũ:diſcedere eã dat intelligi.¶ Extremũ fato qd te alloquor hoc ẽ: aut qa deus futurus eſt:aut (qd melius eſt) qa poſt mortẽ tenebit alteꝝ circulũ uiris fortibus.ſ. non amantibus datũ. ¶ Torua:p torue.i.terribiliter.¶ Lenibat:p leniebat & antique dixit:ut Squãmis auroq; polibat:p poliebat.Maiores.n.ĩ oĩbus cõiugatiõibus ĩperatiuo bã addebãt:& faciebãt ĩperfectũ ĩdicatiui:qd ĩ tribus adhuc obſeruat:in q̃rta ẽt e addit:ut nutri nutriebat.¶ Lachrymaſq; ciebat:ſibi aut certe illud dicit.Sermo qdẽ eius lachrymas exciebat:ſed illa ĩmobilis mãſit.Nã ciere eſt pprie alteri fletũ mouere.Tractũ ãt ẽ hoc de Home.q ĩducit Aiacis umbrã Vlyxis colloqa fugiẽtẽ:q ei fuerat cã mortis:Quẽ Vlyſſes his uerbis ĩuitat. αιαν παιτελαμωνος αμυμονος ουκαρε μελλες ουδε θανων λησεσθαι εμοι χολον εινεκα τευχεων μουλομενων;

¶DONA. Vmbrã obſcurã:cũ dicit umbrã obſcurã:habuit aliqd luminis.Id.n.ẽ obſcuꝝ qd oſtẽdit aliquã lucẽ:ſed & maxĩas habet mixtas tenebras.¶ Demiſit lachrymas:nõ cogitauit flere:nã dolor uerus repentinos fletus nõ coactus excludit.¶ Infelix dido:perſonaꝝ & cauſaꝝ ratio habet.Dido fuit aſpera pp̃ter recentis facti cauſam:cuius q̃tus dolor fuerit:oſtẽdit exitus.Acerbitas ẽt uulneris & ſpectus auctoris dolorẽ duplicabat. Aeneas ãt ſe reũ agnoſcit:& interpoſita purgatiõe factũ fatet.¶ Infelix dido:oſtẽdit dolorẽ q mirabiliter ferat: & auget q ferro perierit.¶ Per ſydera:Firmamẽtũ põit purgatiõis qa apud illã fide carebat:& qa hoĩum teſtimoniũ adhiberi nõ poterat:adhibet deoꝝ:& ſi qua fides qa neſciebat qd genus iuſiurãdi apud inferos eſſet:poſuit generalẽ iurationẽ.¶ Inuitus:nõ te fugi ſed potioꝝ iuſſis ceſſi.¶ De tuo littore.q.d.mutaui locũ:ſed te aĩo retinui.¶ Nec cre.qui:Mẽdatio uerĩſimili tutat cãm.Ipſa prĩo ſilẽdo:& ſe auertẽdo & poſtrẽo fugiẽdo oſtẽdit irã.

¶CHRI. Recens a uulnere:De recẽti ad inferos pp uulnus miſſa.¶ Prĩo mẽſe:prĩa parte mẽſis:hoc ẽ in nouilunio:nã cũ mẽſis q ex curſu lunæ conficit a mene.i.a luna dicat ab eadẽ luna initiũ accipiet:ut tunc incipiat mẽſis:cũ ĩcipit noua luna.¶ Infelis dido:Oratio cauſis & pſonis accõmodata.Erat.n.dido reddita infenſa æneæ quoniã ſuo habitu mortẽ ſibi cõſciuerat. Tanta ãt acerbitas augebat conſpectu ipſius:Ergo erat ex re: ut ſtatu ueniali uteret:ex quo maximopere nobis miſericordiã cõparamus.¶ Infelix:qa nõ ſua ſed aliena culpa ſibi mortẽ conſciuerat.¶ Infelix:cũ tãtũ in eã ſæuierit amor:ut ad mortẽ cõpulerit.Ergo illã culpa abſolute:ſe ãt dãnat. Sed mox artificioſe rẽ uniuerſam in neceſſitatẽ reicit.Ergo oratio pathetica ſæpe concluſione erũpit.Sic Terẽ. Quid nã igit faciã?& Propertius:Ergo ſolicite tu cauſa pecunia uitæ es:Per te immaturũ mortis adimus iter. ¶ Funeris heu tibi:confitet peccaſſe:ut placet iratam:Veꝝ crimen in neceſſitatem refert:ut ſit conſtitutio iuridicialis aſſumptiua.¶ Per ſydera:affert iuſiurandum:cũ teſtes animi ſui apud inferos habere non poſſet.¶ Si q̃ fides:nã neſciebat quod iuſiurandum illic haberetur.¶ Sed me iuſſa:augmentũ ex tempore & cauſa ſumptũ. Dicit ergo coactus ſum:quia iuſſerunt dii quoꝝ imperio nefas repugnare eſt.Ex quo etiã adii loca hæc tenebroſa.Non igitur mirum eſt:ſi illis iubentibus a te mihi cariſſima diſceſſerim : cum eorundẽ imperio tantũ laborẽ inferorum petendorum ſubierim:Quæ tamen omnia & ſi iuſtã faciant cauſam nõ te reliquiſſem:nec diis obtemperaſſem:ſi tantum te inde dolorem ſuſcepturam putaſſem.Auerſa remota a conſpectu Aeneæ.

¶SER. Incepto ſer.a pricipio orationis.¶ Dura ſi.ſaxi eſt ſpēs.generalitas enim eſſe nō pōt ſequēte ſpecialita te.Nā cautē marpeſiā pariū lapidē dicit.Marpeſos enī mons eſt Pariæ inſulæ habens duriſſimos lapides.¶ Tan dē:q̄ſi diu deliberauerit.¶ Vmbrifeꝝ:frondoſū.¶ Priſtinus:prior:qđ difficile īuenit.Nam de hoc ſermone q̄ rit & Probus & alii.¶ Reſpondet curis:aut pari eā diligit affectiōe:qđ in Aenea non fuit:ut exꝑſſio rei ſupradi ctæ ſit.¶ Aequatq; ſicheus amorē:aut certe reſpōdet curis:par ē mortis ſimilitudīe.Ferro.n.uterq; cōſumptus eſt.¶ Proſequit lachrymis lōge:oculis eā ſequebatur humentibus.¶ Datū molit iter:peragit.Datū āt dixit:aut ratione fati aut oblatum fortuito:qđ τυχον dicūt.

Illa ſolo fixos oculos auerſa tenebat:
Nec magis incepto uultum ſermone mouetur:
Quam ſi dura Silex:aut ſtet Marpeſia cautes.
Tandem proripuit:ſeſe:atq; inimica refugit
In nemus umbriferum cōiux ubi priſtinus illi
Reſpondet curis:æquatq; Sicheus amorem.
Nec minus Aeneas caſu percullſus iniquo
Proſeqtur lachrymās lōge:& miſeratus euntē.
Inde datum molitur iter:iamq; arua tenebant
Vltima:quæ bello clari ſecreta frequentant.
Hic illi occurrit Tydeus:hic inclytus armis
Parthenopeus:& Adraſti pallentis imago.
Hic multum fleti ad ſuperos:belloq; caduci
Dardanidæ:quos ille oēs longo ordine cernēs
Ingēuit:glaucumq;:medōtaq;:Therſilochūq;:
Treis Antenoridas: Cereriq; ſacrū Polyboutē.
Idæumq; etiam currus:etiam arma tenentem.
Circunſtant animæ dextra:leuaq; frequentes.
Nec uidiſſe ſemel ſatis eſt iuuat uſq; morari:
Et cōferre gradum : & ueniendi diſcere cauſas.

¶ Arua tenebāt ultima:atq multa adhuc ſupſunt ſed dixit quantum ad ꝑtinet litterā.In his.n.quæ dixit mixta ſūt uirtutibus uitia.In his āt q̄ dicturus eſt no centū pœnas a pioꝝ ſegregat meritis.Nam inferi(ut diximus ſupra)humanā cōtinēt uitam: hoc eſt ani mā in corpore cōſtitutā.hæc aūt quæ dixit mixta eē manifeſtū eſt.Licet.n.in uiris fortibus laudet uirtus: eſt tamē uituperabile alienū imperiū cædib⁹ occupa re.Itē amare priuignū crimē eſt: uirtus maritū. Alii diſtictiōe mutata dicunt Tenebāt arua:quæ ultima. uiri fortes frequentant.i.q̄ poſſident ultima.¶ Hic: il lic.¶ Occurrit tydeus: Altheæ & Oenei filius: quē in bello Thebāo Menalippus extīxit.¶ Parthenopeus: Menalippæ:& Martis ſiue Melanionis fili⁹:rex Arca diæ:q thebana bella puer admodū petiit.¶ Adraſti pallētis imago:rex Sicyōis primo: poſt Argiuorum ſocer Tydei & polynicis ꝙ aūt ait pallētis aut epithe ton eſt umbræ:aut illud reſpexit:qa ī bello thebano cōſumptis ſex ducibus ſolus aufugit.fugæ aūt comes ſemper eſt pallor.¶ Hic multum fleti.i.nobiles: quo rū mortē magna ſequit lamentatio.¶ Ad:pro apud. ¶ Caduci:mortui a cadēdo.unde & cadauera dicunt & græce σωμα.¶ Longo ordine: ingenti multitudi ne:ut Pueri & pauidæ longo ordine matres:nō ad or dinē ſtantes.Sane ī minus ē.¶ In longo ordine:ingen ti multitudīe.¶ Tris antenoridas:multi ſupradictos accipiūt:quod falſū eē Home.docet:q eos cōmēorat.

αμα τωγε δύω αντηνορος υε
αρχελοχος τακαμας τεμαχης ευιδοτε πασης. Et alibi.
τη ναντηνοριδης ει χενρειων ελυκαων. ¶ Cereri ſacrū:ſacratū:nomē ꝓ participio.¶ Idæūq;:quē aurigam legimus Priami.¶ Etiam:adhuc:ut Quæ cura nitentes Paſcere equos.e.ſ.¶ Vſq;:diu.& eſt aduerbium.

¶DONA. Multum fleti:quia propter ſuas uirtutes magnum:relinquerant luctum.¶ Sacrum polybetem oſtendit numina ſuis in morte iuuare non poſſe.¶ Proceres:non tantum ordine ſed meritis.

¶CHRI. Fixos:ex quo illam in propoſito perſeuerare oſtenditur.¶ Stet marpeſia cautes:ita oſtinate hæ reat immobiliſq; maneat:ut ſaxa marpeſi montis:qui in paro eſt.¶ Secreta:a ſuperioribus.¶ Tydeus:filius Oe nei calidonis regis fuit:corpore fuit exiguo uiribus uero excellens:hinc Sta.Maior in exiguo regnabat corpore uirtus:Hic cum alcatum & licoteum patrueles interemiſſet Argos ad adraſtum exulauit:ab eoq; filiā Deiphy lem uxorem accepit:cum argiam aliā filiā polynici tradidiſſet.¶ Hic repetitio eſt:quæ locū honeſtat grauita tem addens Parthenopeus ſic dictus : quoniam faciem uirginalem haberet:Meleagri filius fuit ex atalanta Iaſii regis arcadiæ filia : quæ diu aſpernata maritum tandem uirtuti Meleagri ceſſit.Seruio tamen hunc Mela nipes & martis ſiue Melanyonis filiam fuiſſe ſcribit.¶ Adraſti:hic rex argiuorum fuit:ad quē & Polynices a fra tre eteocle regno cōtra fœdus excluſus cōfugit:ſeptemq; ducibus in auxiliū Polynicis generi bellū thebanum geſſit:reliquiſq; extinctis ſolus aufugit.Talaonis & Eurynomes filius fuit Cunq; argiā & deiphilē filias habe ret:per quietē uiſus eſt alteram leoni alteram apro uxorem dare.Cunq; Tydeus & polynices eodē tēpore ſorte quadam ad eius regiam appuliſſent:atq; de porticu ſub q̄ ībres euitarent cōtenderēt deſcedit ſenex:ut eos pla caret:& cum polynicem leonina pelle tectum inueniſſet ꝙ thebani herculis inſigne eſſet:tydeum uero aprino corico ornatū:ꝑpter aprū a patre interemptum eos ſibi generos aſciuit.¶ Pallentis:nā & Sta.de eo ſcribit: hic hoſti.implicitus pariter ruit hūc fuga retro uoluit agens ſocie linquētē fata cateruæ.¶ Treis: antenoridas: præ

Anteno ris filii

ter tres cōmemoratos.Hi enim antenoris nō fuerunt filii:cum Homerus duo ipſoꝝ fuerūt ī catalogo noīa ſic

αμα τωγε δυω αντηνορος υε αρχελοχος τακαμαστε. Et.i.m.li.ponit tertium ait enim.
την αντηνοριδησ ειχενρειων ελυκαων. Sunt ergo Archelocus: Acamas:& Elycaon filii antenoris. Cir cunſtant:tanq̄ ciuem optime de ſua patria meritum:& quem propter præclaras uirtutes & amarent: & cole rent:& eius uiuentis adhuc aduentum admirarentur.Danaum.p.oſtendit uirtutem troianorum cum pluri mi ex græcis proceribus ceciderint:& ſimul timidos fuiſſe Græcos:& dolo non uirtute uiciſſe. Ergo & poſt mortem in eodem fuiſſe timore.

At Danaū ꝓceres: Agamēnoniæq; Phalāges:
Vt uidere uirum: fulgētiaq; arma per umbras:
Ingenti trepidare metu: pars uertere terga
Ceu quondam petiere rates: pars tollere uocē
Exiguā: inceptus clamor frustratur Hianteis.
Atq; hic Priamiden laniatum corpore toto
Deiphobum uidit lacerum crudeliter ora:
Ora: manusq; ambas: populataq; tēpora raptis
Auribus: & truncas inhonesto uulnere nares.
Vix adeo agnouit pauitantē: & dira tegentem
Supplicia: & notis compellat uocibus ultro.
Deiphobe armipotēs gen⁹ alto a sāguie teucri
Quis tam crudeleis optauit sumere pœnas?
Cui tantum de te licuit? mihi fama suprema
Nocte tulit fessum uasta te cæde Pelasgum
Procubuisse super confusæ stragis aceruom.
Tūc egomet tumulū Rhœteo in littore inanē
Constitui: & magna Manes ter uoce uocaui.
Nomen: & arma locum seruāt: te amice nequi
Conspicere: & patria decedens ponere terra.
Atq; hic Priāides: nihil o tibi Amice relictū ē.
Omnia Deiphobo soluisti: & funeris umbris.
Sed me fata mea: & scelus exitiale Lacænæ
His mersēre malis: illa hæc monumēta reliqt.
Nanq; ut supremā falsa inter gaudia noctem
Egerimus: nosti: & nimiū meminisse necesse ē.
Cum fatalis Equos saltu super ardua uenit

¶SER. Trepidare: ꝓ trepidabāt. ¶ Ceu quōdā petiere rates: oñdit uitia nec morte finiri. ¶ Frustrat̄: decipit. ¶ Hiāteis: clamare cupiētes. Nec nos moueat ꝙ aliis umbris uerba dat: his silētiū. Timorē.n. exprimit: q uiuis quoq; adimit uocē: ut Obstupui: steterūtq; comæ: & uox faucibus hæsit. ¶ Deiphobū uidit: q Helenā duxerat mortuo Paride: ad cuius domū primū ire necesse erat: ubi fuerat cā bellorꝝ: ut Iā deiphobi dedit āpla ruinā Vulcano superāte domus. ¶ Lacerū: ꝓ laceratū.i. habentē ora lacerata. ¶ Populata: uastata.i. deformia sublatis auribus. ¶ Trūcas: trūcatas. ¶ Inhonesto: turpi. Terē. Illū ne obsecro inhonestū senē mulierē. isignis.n. deformitas & turpitudo ē i uultu trūcis narib⁹. ¶ Pauitātē: ne agnosceret̄ timētē. ¶ Tegētē: tegere uolētē. Nā trūcatis manibus qd tegebat? Tegere āt ē celare: ut cōtra nudare ē idicare: ut Traiectaq; pectora ferro Nudauit. ¶ Notis uocibus: amicabilib⁹. ¶ Optauit sumere: elegit ut sumeret. ¶ De te: ꝓ in te. ¶ Rhœteo i littore: ubi erat asylū Aiacis sicut i sigæo Achillis: & bene illic q̄si ubi tutus esse potuerā. Sane rhœteiū dr̄: & facit rhœteū: sicut etiā cythereia: & cytherea. ¶ Et arma: depicta.s. ¶ Seruāt: tenēt. ¶ Te: tuū corpus: ut Nunc me fluctus hēt. ¶ Oīa soluisti: qa ꝯstituto tumulo māes uocauit. ¶ Et funeris umbris: sepulturæ meæ umbris. Nā funus illic eē ñ potuit: ubi nec cadauer qdē fuerat. ¶ Fata mea & scelus lacænæ: Helenæ: scdm mathematicos q dicūt ēt inimicitias ex fato descēdere. Vnde ista cōiunxit fatū & scelus Helenæ: p q̄ illi mors cōtigit: lacænæ patriū est nomē a lacedæmone urbe cuius lacōes & lacænæ ciues utriusq; sexus sunt. ¶ Monumēta: mediū ē ab eo ꝙ mētē moneat. Vñ ē hic de malis: ecōtra in tertio: Manuū tibi q̄ monumēta mearum. ¶ Egerimus: ri metri necessitate corripuit. ¶ Meminisse necesse ē: Cicero.ē. Cui placet obliuiscit̄: cui dolet meminit. Ergo qa dolet necesse ē meminisse. ¶ Fatalis: mortifer: ut Fatiferūq; ensē. ¶ Sup ar.u.p. aut ꝙ in arce ē positus: aut qa deiectis muris supra tract⁹ ē.

¶DONA. Phalāges: ac si tota græcia ad iferos migrasse uideret̄. Ostēdit igit̄ quanti æneā hostes fecissent i bello: ostēdit ēt nō sine multa sua cæde uicisse græcos. ¶ Tegētē: nō qa posset māibus: sed qa toto se corpe subtraher̄ conabat̄: aut totū auertere. ¶ Quis: ñ tā iterrogātis hæc sūt q̄ admirātis & dolētis. ¶ Admirat̄: prio cogitare quēpiā potuisse tot aduersa supplicia i uiro tā forti: Deide ꝙ ausus eēt iplere: deide ꝙ totū corpus supplicio insectatus esset. ¶ Fessum: procubuisse super aceruū. Magna laude afficit: nō enim dixit occisum: sed procubuisse lassatū. Egomet.q.d. non aliis cōmisi. ¶ Inanē: quia iter hostes cōfossus iacens reperiri nō potuisti. ¶ Te amice nequiui: Feci qd potui: non quod uolui: quia te reperire non potui. ¶ Illa: propter odium nomen posuit: sic supra lacenæ dixit.

¶CHRI. Pars uertere ter. Vt cū uiuerēt: Et turpi formidie capti scādūt rursus equū & nota cōdunt̄ in aluo. ¶ Frustrat̄ hiātes: cā ꝙ uox deficit timētes ē fuga spirituū a reliquo corpe ad cor. ¶ Atq;.h.p. q̄tis i detrimētis fuerit: ex hoc itelligit̄: ꝙ affinis amic⁹ uix cognosceret̄. ¶ Deiphobe: optimū initiū ad mitigādū dolorē. ¶ Cupiebat.n. se occultare q timebat ne ob accepta uulnera ibellis uideret̄ i bello fuisse: remouet ergo huiuscemodi suspitionē: cū eū appellet: & armipotētē & cū ita admirabūde loquat̄. ¶ Quis.s. adeo potēs te fortissimū. Arguit deide a fama ꝙ relatū sibi fuerit nō nisi multi pri⁹ cæsis eū occubuisse. Inanē qa tuū cadauer tot hostib⁹ admixtū iuenire nō potui. ¶ Soluisti: qm̄ mortuis ea ꝑstare tenemur. ¶ Fata mea: prio rñdet ultimis ne acceptorꝝ bñficiorꝝ uideat̄ igrat⁹. Deide oñdit nec sua ignauia: neq; aliorꝝ culpa i eas calamitates icidisse sed suo malo fato: & scelere Helenæ: ē hæc oro absoluta. Pricipio.n. cōparat sibi beniuolētiā a ꝑsona æneæ: ꝙ officiū ꝑstiterit nō solū ut officiosus: sed ut amic⁹. Deide a sua: & ꝙ gratū se bñficiorꝝ ostēdat: & ꝙ nō sua culpa in eā miseriā iciderit. Hic.n. cōcitat̄ misericordia: q̄ nihil uehemēti⁹ ē ad beniuolētiā ꝯciliādā. Deide ita narrat: ut oñdat qūo hæc gesta sint q̄ æneas nosse ñ poterat eo tpe quo sunt gesta ea q ipē nouerat obtrūcat. Nouerat.n. nāq; ut supma & reliq. Nō nouerat āt hæc illa chorꝝ & q̄ sequunt̄. Nāq; ut: cū magno aī dolore hæc ꝓnūciāda sunt. ¶ Et.n.m. nā & si miseriarꝝ obliuisci cupiāus tñ qm̄ uehemēter ifixa memoriæ sūt pp illarꝝ magnitudinē necesse ē ēt si nolim⁹ ut recordemur. ¶ Cū fa.e. narratio hæc & breuis ē: qa neq; alti⁹ qcq̄ repetit: neq; lōgi⁹ q̄ oportet ꝑsequit̄. Neq; supuacaneū qcq̄ addit. Et dilucida qa & suo ordine narrat: & uerbis aptis & ꝑspicuis: Et uerisimilis: qa neq; a natura rerꝝ & ꝑsonarꝝ: neq; a cōsuetudie discedit. Et qm̄ accusatoris oro dispersa ē uariis accusationū seminib⁹.

Pergama:& armatū peditē grauis attulit aluo.
Illa chorum ſimulans euanteis Orgia circum
Ducebat Phrygias:flāmā media ipſa tenebat
Ingentem:& ſumma Danaos ex arce uocabat.
Tunc me confectum curis:ſomnoqꝫ grauatū
Infelix habuit Thalamus:preſſitqꝫ iacentem
Dulcis:& alta qes:placidæqꝫ ſimillima Morti.
Egregia interea coniux arma omnia tectis
Emouet:& fidum capiti ſubduxerat enſem.
Intra tecta uocat Menelaum:& limina pādit.
Scilicet id magnū ſperans fore munus amāti.
Et famam extingui ueterum ſic poſſe malorū.
Quid moror? irrūpūt thalāo:cōes additꝰ una
Hortator ſcelerum Aeolides:Dii talia Graiis
Inſtaurate:pio ſi pœnas ore repoſco.
Sed te qui uiuom caſus age fare uiciſſim
Attulerint:Pelagi ne uenis erroribus actus?
An monitu Diuom:an quæ te Fortūa fatigat:
Vt triſtes ſine ſole domos loca turbida adires?
Hac uice ſermonum roſeis Aurora quadrigis
Iam medium Aethereo curſu traiecerat axem.
Et fors omne datum traherent ꝑ talia tempus:
Sed cōes admōuit:breuiterqꝫ affata Sibylla ē.
Nox ruit Aenea:nos flendo ducimus horas.

¶SER. Grauis:grauidus:ut Grauis tētabunt pabula fœtas:Supra aūt dixerat:Fœta armis.¶Euātis:euātes phrygias:aliter nō ſtat uerſus.Euātes aūt bacchātes a Libero:q Euā dicitꝰ:chorū āt ait multitudinē in ſacris collectā: orgia.i.cātharos maxios plenos uino:tñ orgia bacchi ſacra dicunꝰ ἀπο τῆ ὀργῆς.i.ira & furore ꝑꝑ uinū: ſed tamē oīa ſacra dñr q̄ a latinis cerimoniæ.¶Circū ducebat:diuiſit in duos uerſus unā partē: ſed ideo eſt: qa eſt cōpoſitū.Lyrici uero etiā in cōpoſitā partē orationis in duos diuidunt uerſus.¶Cōfectū curis:plenū aut afflictū:atqui uacauerat gaudiis:ſed illud oſtendit qđ ait Sta.Stant ueteres ante ora metus.Nā curæ ferebanꝰ ꝑ ſuo impetu ex priſtino belloꝝ tumultu.Alii hāc ipſam curā uolunt:ꝙ habebat cōiugē ꝑnitioſam mariti:Vnde ſequitꝰ:Egregia interea coniux:ꝑ ironiam.¶Vocat menelaum & limina pādit:pandit & uocat: ut Subeunt luco:fluuiumqꝫ relinqunt.¶Id magnū ſperās fore munus amāti:putauit ſe uitia ꝓterita pſentibus poſſe celare:qđ etiā ſequens indicat uerſus: Et famā ueteꝝ extingui ſic poſſe malorum.¶Aeolides:Vlyxes:qa ubiqꝫ talis inducitꝰ.Nam Anticliæ filius eſt:q̄ ante Laerte nuptias clā cum Siſypho Aeoli filio concubuit:Vnde Vlyxes natus eſt. hoc ei etiā in Ouidio Aiax obiicit:Quid ſanguīe cretus Siſyphio. Alii Ilidē legunt:de quo non legimus.¶Viciſſim: qa ipſe narrabat.¶Pelagi ne uenis erroribus actus? non ad inferos:ſed ad locū in quo inferoꝝ deſcēſus eſt.i. ad auernū:ſi intra terrā ſunt inferi.Alii altius intelligūt:qui ſub terra eſſe inferos uolūt ſcđm chorographos:& geometras:q dicunt terrā σφαιροειδῆ eſſe: q̄ aqua & aere ſuſtentatꝰ:qđ ſi eſt ad antipodes pōt nauigatiōe ꝑueniri:qa quātū ad nos ſpectat inferi ſunt: ſicut nos illis.Hinc eſt ꝙ ſub terra inferos dicius eē: quanq̄ illud ſit:qa nouē cingitꝰ circulis. Tiberiāus ēt inducit epiſtolā uēto allatā ab antipodibus:q̄ hēt:Super iſeris ſalutē:q̄ occaſiōe tractat reciprocū hoc qđ dixius ſupra.Nā prudētiores ēt aīas ꝑ μετεμψυχωσιν dicūt ad alterius terræ partis corpora tranſitū facere .i.nō in eodē climate uerſari.Vnde ait Luc.Regit idē ſpiritus artus Orbe alio longæ canicies ſi cognita uitæ.Sciendū tamē homericū eſſe.Nā & illic Elpenor ſimiliter Vlyxē interrogat.¶Sine ſole domus:nō eſt cōtrariū:Solemqꝫ ſuū ſua ſydera norunt: illud.n. de cāpis elyſiis dicitꝰ.¶Hac uice ſermonū: hæc ſacra: ut diximus ſupra:ꝓter unius diei ſpatiū non tenebant. Vnde ueretꝰ Sibylla ne inanibus fabulis datū.i.ſtatutū:& legitimū tēpus terat.qđ āt dicit aurora mediū axē traiecerat.Illud oſtēdit ꝙ ſecundū Tuſcos diei ortus eſt a ſexta diei hora.Ortus.n.diei habet aurorā.Donatus tamē dicit Aurorā cū quadrigis poſitam Solē ſignificare. ¶Breuiterqꝫ:quod congruit moram obiurganti.¶Nox ruit:ſi per diem ſacra celebrantur nox ruit: ideſt imminet:ſi per noctem finitur.¶Flendo:proprie.Nam & lachrymæ & gemitus fuerant deplorantis deiphobi.

¶DONA. Infelix thalamus:uel qa in eo talem habui uxorē:uel qa ibi tot ſuppliciis ſum affectus.¶Coniux: ex nomine deteſtabilius ſcelus facit:quod uiolatum ſit coniugium quod ſacrum eſſe oportet.¶Coniux: Non dixit mea:ſed quæ multorum fuiſſet:neqꝫ ſe amaret.¶Dii talia graiis: Pulchra apoſtrophe : & multa continens.Oſtendit autem tanti ſceleris ſolos deos ultores eſſe poſſe.¶Age fare : quærit optime Deiphobus : ſed poeta optimo cōſilio abſcindit reſpoſionem:ne dicta iterū dicenda ſint.¶Sed comes:quæ illi ꝑpea iuncta fuit: ut oībus inſtrueret ignorantē.¶Breuiter ne lōgitudine ſermonis tēpus terreret:cū ipſa breuitatis admoneret.

Euātes ¶CHRI. Euātis:pro euātes.Dicunꝰ.n.euātes bacchātes qa bacchus Euā dicitꝰ.Fuit autē duplex occaſio:& ꝙ ſub ſpecie ſacrorū danaos euocare:& ꝙ dormiente marito ſine negocio intra domū admittere potuit.¶Tunc me:excuſat ſuā ſomnolentiā ne iners fuiſſe uideatur.¶Infelix : actiue poſuit: nam ex matrimonio hæc omnia ſibi mala euenerāt:Poteſt & abſolute proferri infelix thalamus . nam omnibus infelix fuit helenæ thalamus. ¶Egregia:grauiſſima ironia.¶Interea:Dū profunde dormiebam.Fuerat circunſpectus ꝙ arma reliquerat:ſed dolo uxoris illis expoliatus ē.¶Intra tecta uocat menelaum:Quomodo ergo ſe defendere potuit: ſi aſtutia & dolo mulieris & armis exutus & hoſtibus circunuētus eſt.¶Menelaū ad quem ultio in primis ꝑtinebat.¶Scilicet:demonſtrat:fuiſſe cauſam cur ei expediret deiphobum prodere:quæ eſt in partibus probabilis. Sperabat enim tanto beneficio & maritū ſibi reconciliare: in cuius māus omnino uētura erat:& infamiā ſui egregia diſceſſus purgare:nam ſi troianos non amaret:non uolens ſecuta uidebatur Paridem:ſed inuita abducta.¶Nox ruit Aenea nos flendo ducimus horas:Grauiſſima increpatio.q.d.Nos tempus ipſum quod non niſi in rebus ſeriis adhiberi conuenit in uanis futilibuſqꝫ:& nihil pro futuris.¶Partis:pro partes:ait Priſcianus.

SER. Findit in ambas:cōpēdioſius q̄ ſi duas diceret:poteramus.n.ēt tertiā ſperarī:ſic Salu.Inter ſcdm atq ultimū bellū carthagineſe:nō ait tertiū. Iter elyſiū.i.ad elyſiū:de quo dixius ſupra. Malorum:impiorum:ut Multa malus ſimulās uana ſpe luſit amantē. Impia tartara:ubi puniunt ipii. Ne ſæui:ne iraſcere.Terē.Nec ſæui tātopere:& antiq dictū ē.Nā ne ſæuias dicius:nec iperatiuū iūgimus aduerbio:nec āt & nō negātis. Explebo numerum:ut ſupra dixius:explebo eſt minuā.Nā ait Ennius:Nauibus explebāt ſeſe terraſq replebāt: quē Caper ſecutus cū de ppoſitiōe ex tractaret:hoc exēplū poſuit.Senſus ergo ē:Minuā ueſtrū numerum:& reddar tenebris

Hic locus ē:partes ubi ſe uia findit in ambas.
Dextera quæ Ditis magni ſub mœnia tendit:
Hac iter Elyſium nobis:at leua malorum
Exercet pœnas:& ad impia tartara mittit.
Deiphobus contra:ne ſæui magna Sacerdos.
Diſcedā:explebo numerū : reddarq tenebris.
I decus:i noſtrum:melioribus utere fatis.
Tantum effatus:& in uerbo ueſtigia torſit.
Reſpicit Aeneas ſubito:& ſub rupe ſiniſtra
Mœnia lata uidet triplici circundata muro:
Quæ rapidus flāmis ambit torrētibus amnis
Tartareus Phlegethō:torquetq ſonātia ſaxa.
Porta aduerſa igēs:ſolidoq adamāte colūnæ.
Vis ut nulla Virum:non ipſi excindere bello
Cælicolæ ualeant:ſtat ferrea Turris ad auras.

Nā circa Aeneā & Sibyllā aliqd lucis fuiſſe intelligimus:qppe circa uiuos.Vn paulopoſt Reſpicit æneas ſubito:Alii explebo male putāt cōplebo eſſe umbrarū.ſ.qbus exceſſerat numerum:Alii explebo numerum dicūt eſſe finitū tēpus ſtatutū purgationi: & in corpus recurrā:ut hoc ſit Reddarq tenebris.Nam legimus Clauſæ tenebris & carcere cæco:ut ſit ſenſus: Iraſceris mihi quaſi homo:nō ne & ego hō futurus ſum? Alii dicunt cur iraſceris in his locis q̄diu uitæ p uim ereptæ expleam tēpus:poſt tenebris.i.meis ſedibus reddar:ſed hæc omnia cōgrua loco non eſſe manifeſtū eſt.Non.n.intelligere poſſumus Sibylla aliud uolente.ſ.ut abſcederet ad alia Deiphobū reſpondiſſe. I decus:i noſtrū:aut i o decus noſtrū utere meliori bus fatis:inferorū ſcilicet cōparatione: qa ait ſupra: An q̄ te fortūa fatigat Vt triſtes ſine ſole domos.Aut certe i decus:& fatis utere noſtrū melioribus.i.q̄ aut ego aut tu habuerimus. Mœnia lata uidet: tartarū dicit.quem uult eſſe carcerē inferorum:quod aūt ait lata:nocentū exprimit multitudinē. Triplici circundata muro:ualde munitū indicat locū. Torquet: trahit:uoluit. Porta aduerſa:ingens:diſtinctiōe excludendū eſt uitiū de duobus epithetis. Solidoq adamante:lapis eſt duriſſimus:& tātæ ſoliditatis:ut nec ferro poſſit infringi:unde ἀδάμας.a.ſine δαμάζω domo:ideſt lapis idomit9. Vis ut nulla uirum:uirum nō ad ſexū rettulit:ſed ad uirtutē:hoc eſt uirorum fortiū:ut Cice.Virum res illa q̄rebat:cū de uiro forti diceret.Per hoc oſtēdit nullū de tartaro ad ſupos poſſe remeare:ne numinū qdē fauore. Stat:eminet. Auras:āt inferis congruas intelligamus.Statius de Mercurio ait libro ſecundo the.Vndiq pigræ ire uetant nubes: aut turbidus implicat aer:Pigræ enim auræ eius impediebant uolatum.De illo enim loco multi querunt: Quis tantus plangor ad auras:& Pollio dicit Aeneæ & Sibyllæ quas ſecum traxerant illi:cum conſtet eſſe illic auras.

DONA. In ambas:honeſta locutio in ambas potius quā in duas:intellige.n.q ambas uias dixerit:q̄ eſſent natæ ex una. Melioribus utere fatis:placauit ſybillā & æneæ fœlicia ominatus eſt. Mœnia lata uidet:locū deſcri. idoneū coercēdis reis.Primo tribici muro claudit:ne facile euadere poſſint. Portæ ita ſunt robuſtæ: ut neq diuina neq humana poſſint frangi.Poſtremo oīa fluuius claudit:qui & ſaxis & flāmis tranſitū prohibet.

CHRI. Ambas:cōpendioſe loquit ne in id incidat uitiū:cuius æneā dānabat:poſuerat aūt hactenus eos in qbus uitia ac uirtutes pmiſcue eſſe poſſent:nūc aliā dicit eſſe uiā:q̄ ducit ad bonos aliā q̄ ad malos. Dextra:nā oīa dextra bona quēadmodū oīa ſiniſtra mala.Ergo recte ad beatos deducit dextra uia.Qd ēt Samius pythagoras expſſit in littera.y.Cuius ipſe auctor extitit.Nā cū unica linea ad aliquod ſpaciū ferat indicat eā uitæ pte: quæ nec uirtuti nec uitio propter tenerā etatē emācipat.Cū uero puentū eſt ad biuiū:& alter ramus in dextrā ſurgit:alter in ſiniſtrā flectit:tūc bonos a malis diuidit:ut oſtēdat q̄ uia pgant ſoli bōi:& q̄ rurſus ſoli mali.Vnde Perſius:deducit trepidas ramoſa incōpita mentes. Explebo:recte.Serui.uel audiamus Macrobiū:q ait animā corpori quadā certa numerorum ratiōe ſociari:q cū defecerint:illa arcana uis ſoluit: q̄ ſocietas uitæ cōſtabat: quo in loco adducit auctoritatē huius carminis. Muro:ambitus murorum:Oſtēdit ambitū cōtractus in uitiis a qbus ita cōplexi ſumus:ut inde abire nō liceat. Triplici:qa mēte:uerbis & actione peccat uel notat q initiū peccati a mala mēte eſt a q̄ ſecūdo loco ſurgūt actiones:ex qbus frequētatis tertio in loco cōtrahit habitus.Huiuſcemodi in peccatis progreſſum ita explicat ſacrorum carminū poeta.Beatus uir q non abiit in cōſilio impiorum .i.q non uertit animū ad deprauatas cogitationes.Et in uia peccatorum non ſtetit.i.non frequentauit actiones ſecundū malas cogitationes.Et in cathedra peſtilentiæ nō ſedit.i.non obduxit in illis habitū. Porta ingēs:nā late patet uia quæ ducit ad uitia. Solido:duro.Nihil.n.eſt adamante durius.Vel ſolido:quia colūnæ non ſunt tabulis adamantinis incruſtatæ:ſed ſunt totæ ex adamante:adamas aūt Græce dictus:quia nulla ui domet ab α priuatiua & δαμάω domo.Nam neq ferro neq igni uincit.Nā in incudibus poſitus ita ictus reſpuit:ut ferrum utrinq diſſultet.Ignium autem adeo uictrix eſt eius durities:ut igni impoſita nunq̄ incaleſcat.Verum ut appareat cōcordia diſcordiaq rerū naturæ:quā ſympathiā antipathiāq græci uocant.Hæc uis ferri igniſq conteptrix ſanguine hircino frangitur:ac nō aliter q̄q̄ recenti calidoq macerata.Diſſidet cum magnete lapide intantū:ut iuxta poſitus ferrū non ſinat trahi.Venena facit irrita.Timores pellit ponit autē locū & ædificiis:& materia q̄ ſunt ædificia & ſitu & cuſtodibus inexpugnabilē quia ex habitu uitiorum impoſſibile pene eſt ad uirtutē gradū reuocare:nec tamē excuſat:qa in eo eſt.Nā quis nō uideat uoluntario peccare:qa ab habitu cogitat:

tamē qa actus ex qbus ipſe cognoſcebat ſe in habitū labi uolūtarii:& in ſua poteſtate erāt uolūtariū dr̄ peccatū. Quapp queadmodū q lapidē contorturus erat poterat nō torquere quāuis deinde cupiat cū iecerit reuocare tamē dr̄ uoluntario ferire:qa principiū cōtorquēdi in eius arbitrio fuerat. Sic & ille q habitu iā cōtracto peccat iure dicit̄ uoluntario peccare:quoniā uiderat ex actis a qbus abſtinere facile poterat ſe uētuꝝ in illā neceſſitatē.

Tiſiphoneq; ſedens palla ſuccincta cruenta
Veſtibulum inſomnis ſeruat noctesq; dieſq;.
Hinc exaudiri gemitus:& ſæua ſonare
Verbera:tum ſtridor ferri:tractæq; catenæ.
Cōſtitit Aeneas:ſtrepitumq; exterritus hauſit.
Quæ ſcelerum facies o Virgo effare: qbus ue
Vrgentur pœnis: quis tātus plāgor ad auras:
Tū Vates ſic orſa loq:dux inclyte Teucrum:
Nulli fas caſto ſceleratum inſiſtere limen.
Sed me cum lucis Hecate præfecit auernis:
Ipſa Deum pœnas docuit:perq; omnia duxit.
Gnoſi⁹ hæc Rhadamāth⁹ hēt duriſſia regna.
Caſtigatq;:auditq; dolos:ſubigitq; fateri:
Quæ quis apud Superos furto lætatus inani
Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem.
Continuo ſontes ultrix accincta flagello
Tiſiphone quatit inſultans:toruoſq; ſiniſtra
Intentās angues uocat agmina ſæua ſororum.
Tum demū horriſono ſtridētes cardine ſacræ
Panduntur Portæ.cernis cuſtodia qualis

¶SER. Hinc exaudiri : exaudiebant. ⁋Tractæq; catenæ:& genitiuus ſingularis poteſt eſſe:& nominatiuus pluralis. ⁋Strepitumq; exterritus hauſit : hauſit & exterritus eſt : hypallage : ergo eſt. ⁋Scelerum facies:ſpecies:ut ſupra Viſa maris facies. ⁋Nulli fas caſto:pio:& hæc reſponſio oſtendit Aeneam quidem uoluiſſe ingredi:ſed quaſi pium prohibitum. ⁋Inſiſtere limē:Inſiſto illā rē dicimus:nō illi rei:qđ qui dicūt decipiunt̄ ꝑpter inſto illi rei. ⁋Sed me:qa occurrebat. Vnde ipa cognouiſti: ⁋Pœnas deū docuit:aut quas dii nocentibus ſtatuerūt:aut titanū: quos legimus deo q̄ſi ex terra ꝓgenitos: Aut re uera dicit pœnas deoꝝ. Fertur nanq; ab Orpheo ꝙ dii peierantes per ſtygē paludem nouē milibus annoꝝ puniuntur in tartaro. Vnde ait Sta. Et ſtyx piuria diuū Arguit. ⁋Rhadamanthus:hic & Minos & Aeacus filii Iouis & Europæ fuerūt:q poſtea facti ſunt apud inferos iudices. ⁋Subigitq; fateri:cōpellit ad cōfeſſionē. ⁋Furto lætatus inani:latebra nō ualde ꝓ futura:quippe q fuerat publicāda poſt mortē. ⁋Diſtulit inſerā:in graue:ut Seꝝ bellū in anguſtiis futuꝝ. ⁋Piacula cōmiſſa:pp quæ expiatio adhibet̄. ⁋Accinta flagello : aut hoc dixit qđ uidemus:qa qui lōgo flagello utit̄:ut is poſt ictū i ſe reuoluat neceſſe ē: Aut accīcta ē īſtructa ad uerbera.ſ.i.nocētes flagello q̄tit ipa ꝑparata. ⁋Agmina ſæ.ſo.aut īpetus:aut de harpiys dixit:aut ſerpētū agmīa quos ꝓ comis habet. ⁋Tū demū hor.mittūt̄ iqt poſt uerbera ad æternū ſuppliciū:& ē ſecutus ordinē iuris ātiquū. Nā poſt habitā q̄ſtionē ad tullianū ad ultimū ſuppliciū mittebāt. Alii hoc a poeta dictū uolūt:ut illa loquēte itelligāus portā eſſe patefactā: Alii cōtinuāt narrationē. ⁋Sacræ:execrabiles. ⁋Cernis cuſto.q̄lis:cuſtodia ē q cuſtodit nō q cuſtodit̄. Vſurpatū āt ē ſicut hoſpita:ſicut neptis. Nā hic & hæc cuſtos facit. Hæc.n.q finiūt̄ i o ut fullo:i os ut nepos:i es ut hoſpes:fœmīnina ex ſe nō faciūt:q̄ āt iuenius uſurpata ſunt. Vñ & diſſimilia iueniūt̄. Nā cuſtos cuſtodia facit:& nepos neptis.

¶DONA. Dux inclyte:magna poetæ copia: quoties enim ſybillam loquentem inducit cum ænea : toties principia cum eius laude uariauit. ⁋Diſtulit:nā quāuis homines latuerunt ſcelerati non pœnas euaſerunt: ſed in aliud tēpus diſtulerunt. ⁋Cuſtodia qualis:non expreſſit quæ eſſent:ut qcquid tetrum horrendū ac deteſtabile eſſet contuens colligeret æſtimatio. Ergo ſuppreſſit ſpecialitatem: ne ſola putaretur quæ forte poſuiſſet.

¶CHRI. Cælicolæ:nā ēt ui illa rōnis q̄ in nobis cæleſtis diuinaq; eſt uix habitū tollere pōt. ⁋Stat:erecta ē. ⁋Tiſiphone:recte ꝓ cōſcietia noſtra ponit̄. Nā illa ſemp cruciamur. ⁋Quæ ſceleꝝ facies:iure mirat̄ uir bonus. Vnde ſint aī tormēta:interrogauitq; ſybillā.i.ratiōnē:illa āt docet q diuino fauore didicerat. ⁋Nulli caſto:ipolluto a uitiis nō licet eē iter uitia:ergo illa rōne:nec uitia norit rō:nec q ſupplicia ſint uitiis:ſed intelligimus noſter is.n.eſt ſybilla:cū ab immortali deo pfectus ſit inferno.i.appetitui q pars inferior eſt:& in q̄ uitia uerſant̄ illa diuino adiutus fauore cognoſcere ualet. ⁋Gnoſius:cretenſis a gnoſo urbe:nā q̄uis multas urbes hēret creta: tres tñ oīum reliquarum teſte Stra.in eadē īſula excellentiſſime fuerūt. ⁋Gnoſos:Cortia:& Cydonia:Eſt gno-
Rhada máth⁹ ſos ī īſula a pte aqlonarie regiōe pelloponēſi:q ſequētibus tpibus romanoꝝ colonia facta eſt. ⁋Rhadamantus: uide Ser.Stra.tñ dicit auctore Ephoro Rhadamātū antiquiſſimū cratæ regē fuiſſe:& primū legibus cretēſes inſtituiſſe:cuius imitator Minos deinde extitit fratreq; habuit ex huius imitatiōe Rhadamātū appellatū Dio. tñ ſiculus ait Iouē e phœnicia in creatā Europā rapuiſſe:& ex ea Minoē Rhādamātū & Sarpedonē genuiſſe: ac deīde Europē Aſterio regi cretēſi uxorē dediſſe:q cū filiis careret:illos ī ſucceſſiōem regni adoptauit:& Minos regnū ſuſcepit:Rhadamātus leges cretēſibus tulit. ⁋Duriſſima:qa ibi iudices inexorabiles grauiſſima ſupplicia inferūt. ⁋Subigit:cogit. ⁋Flagello:ꝑprie flagra ſunt nirgæ ſubtiliores:in arboribus dictæ qa uētoꝝ flatu facile cōmoueant̄. ⁋His aptiſſime uerbera icutiunt̄:a flagro uero fit flagellū Iuue. Mittent̄ bracæ:frena:flagellū:
Cuſto/dia eſt āt ex more.Ro.tractū q prius uerberabāt:deinde capite mulctabant. ⁋Cuſtodia:cuſtodia etiam pro eo qui cuſtodit̄ ponitur:ut in iure ciuili. Si cuſtodia ſe interfecerit:uel pcipitauerit:militis culpæ aſcribitur & Sueto. de Domitiano:nec niſi ſecreto:& ſolus plæraſq; cuſtodias receptis in manu catenis audiebat. Hic aūt per cuſtode ponitur. ⁋Qualis:nihil autem diffiniuit:ſed ita locutus eſt:ut quicquid terribile & horrendū inueniri poſſit:cogitatio auditoris colligere queat. ⁋Vocat agmina: Sic Sta. ſtridor ibi & gemitus pœnarum atroq; tumultu Feruet ager ſæpe eumenidum uoceſq; manuſq; In medium ſonuere diem.

❡SER. Veſtibulo ſedeat: ſignificat Megæram: hoc autem dicit cernis hanc quā ſæua ſit: ſunt & intus aliæ. ☞ Atris immanis hiatibus: quæ ſeuior quam hydra fuit. Multi ipſam hydram fuiſſe dicunt: quod non procedit. Nam eam in aditu legimus inferorum: ut Ac bælua lernæ: quam alii tria uolunt habuiſſe capita: alii nouem: ut Simonides dicit quinquaginta. ☞ Tartarus: uel quia omnia illic turbata ſunt απο της ταραχης: aut quod eſt melius απο του ταρταριζειν: ideſt a tremore frigoris. Sole enim caret. ☞ Bis patet in præceps: ideo in præceps addidit: quia poteſt quid etiam ſurſum patere. Videtur autem hoc a prudentioribus ideo dictum: quia ſecundum rationem ſphæræ Sol cum in unam conceſſerint partem duæ quaſi tartarum faciunt: una a qua diſceſſit: & altera ad quam nunq̄ accedit: quod melius ſphæræ indicat ratio. Hoc autē dicit: Tartarus ipſe bis tantum in preceps patet: & tendit ſub umbras: quantus eſt ſuſpectus: ideſt altitudo ad olympum æthereum: & ſic Homerus de tartaro. ☞ Hic genus antiquom terræ: ideſt primum. Titanas enim contra Saturnum genuit: gigantes poſtea contra Iouem: & ferunt fabulæ Titanas ab irata contra deos Terra in eius ultionem creatos: unde & Titanes dicti ſunt απο της τισεως: ideſt ab ultione. De his autem Sol abſtinuiſſe narratur ab iniuria numinum: unde & cælum meruit. ☞ Aloidas geminos: Aloeus Iphimediam uxorem habuit: quæ compreſſa a Neptuno duos peperit Otum: & Ephialtem: qui digitis nouem per ſingulos menſes creſcebant. Freti itaq; altitudine cælum uoluere ſubuertere: ſed confixi ſunt Dianæ & Apollinis telis. Aloidas autem ſic dixit: ut de Hercule Amphytrioniades: & ſæpe diximus hoc de odyſſea Homerus. in. λ. ſcribitur.

την δε μετ ιφιμεδειαν αλωηος παρακοιτιν
εισιδον η δη φασκε ποσσειδαωνι μιγηναι
και ρε τεκε δυο παιδε μινυθαδιω δε γενεσθην
ωτον τ αντιθεον τηλεκλειτον τ εφιαλτην.

☞ Geminos: ſui ſimiles. ☞ Crudeleis pœnas: ſæuas: nimias. Nam non dicit indignas ferentem: qui ſacrilegus fuit. ☞ Salmonea: Salmoneus Aeoli filius fuit: nō regis uentorum: ſed cuiuſdam apud Elidem ubi regnauit: qui fabricato ponte æreo ſuper eum agitabat currus ad imitāda tonitrua: & in quem fuiſſet iaculatus facem: eum iubebat occidi: hic poſtea uerum expertus eſt fulmen. ☞ Mediæq; per elidis urbem: hinc eſt indignatio: q̄ in ea ciuitate Iouem imitabatur: in qua ſpecialiter Iuppiter colitur. ☞ Denſa inter nubila: oſtendit fulminis cauſam & originem. ☞ Fumea lumina: ideſt terrena. Nam æthereus ignis caret fumo: ſolo enim ſplendore uiget. ☞ Contorſit: proiecit cum impetu. ☞ Adegit: impegit.

Veſtibulo ſedeat: facies quæ limina ſeruet:
Quinquaginta atris immāis hiatibus Hydra
Sæuior intus habet ſedem. tum Tartarus ipſe
Bis patet in præceps tātū: tēditq; ſub umbras:
Quātus ad æthereū Cæli ſuſpectꝰ Olympū.
Hic genus antiquom Terræ: Titania pubes
Fulmine deiecti fundo uoluuntur in imo.
Hic & Aloidas geminos immania uidi
Corpora: qui manibus magnū reſcidere Cælū
Aggreſſi: ſuperiſq; Iouem detrudere regnis.
Vidi & crudeleis dantem Salmonea pœnas:
Dū flāmas Iouis: & ſonitus imitatur Olympi.
Quatuor hic īuectus eq̄s: & lāpada quaſſans
Per graium populos: mediæq; per Elidis urbē:
Ibat ouans: Diuomq; ſibi poſcebat honores
Demēs: qui Nimbos: & non imitabile Fulmen
Aere: & cornipedum curſu ſimularat Equoꝝ.
At pater omnipotens dēſa inter nubila telum
Contorſit: non ille faces: nec fumea tædis
Lumina: p̄cipitemq; immani turbine adegit.

❡DONA. Sedeat: ut oſtendat aſſiduitatem & continuationem facti. ☞ Bis patet in præceps: ut ſi cæli altitudo ſit centum: profunditas inferni ſit ducentū. Ne aloide: qui manibus cœlum tangerent: ex infimo īferno faſtigium poſſent tangere & inde abire.

❡CHRI. Hydra: de hac dictum eſt in ſuperioribus. ☞ Bis patet in præceps: Demonſtrat eſſe equales deſcenſum & aſcenſum: quia inter uitia & uirtutes eſt poſitus. Alii dicunt q̄d tanta eſt iſta immerſio quāta eſſe poteſt ſenſibilis affectus emerſio ſi rectum deſideraret: & tamen bis patet tartarus quia cum uirtutum ſit unica ratio: nam nunq̄ diſcedunt a mediocritate: ſed circa illam ſemper uerſantur uitiorum contra duplex eſt præcipitium: alterum quod in exceſſum: alterum quod in defectum prolabitur. ☞ Genus antiquum terræ: iure optimo tanq̄ maximum omnium uitiorum ſuperbiam in imo fundo collocat: nam omne uitium tanto magis diſtat a cælo q̄to ipſum maius eſt bene autem titanes & gigantes pro ſuperbia ponuntur. Quid enim ſuperbius q̄ naturæ repugnare: Neq; aliud eſt: ſi Cicero audiamus bellum more titanum & gigātum aduerſus deos gerere: q̄ naturæ repugnare: quare nihil alienius eſt ab humanitate. ☞ Voluuntur: quaſi dicat humi proſtrantur: quæ pœna conuenientiſſima eſt ſuperbis ut qui ſupra cæteros ſeſe extollere tentant ii infra cæteros iaceāt. Vnde illud Depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles. Eadem ratione & aloide & ſalmoneus pro ſuperbis ponuntur. ☞ Hic: repetitio eſt color rhetoricus. ☞ Elidis urbem: nam cum ſummum ſit ſcelus Iouem contemnere. quid dicemus de eo qui illum in ea contemnebat urbe in qua ipſe præerat: ut ſit ſimilis hæc quærela illi loco In regnis hoc auſa tuis geneologia autē eſt: quod ex deucalione natus ſit Aeolus: ex æolo Salmoneus: ex Salmoneo Tiro puella: Vlyxes apud Homerus: ait inter quas Tiro nobili patre genita: fortis enim ſalmonei filia erat hæc Cretheo Aeoli filio nupſit: Hæc Enypeum fluuiorū pulcherrimum adamauit. Igitur Tiro filia fuit Salmonei & alcides filiæ Elei ex Neptuno conuerſo in Enipeum Pelian & Neleum genuit: ex Cretheo uero Amithaonem Pheretum & Aeſonem patrem Iaſonis.

¶SER. Necnõ & tityõ: Tityus ſecũdũ aliquos filiꝰ Terræ fuit: ſecũdũ alios a Terra nutritus. Vnde elegit ſermonẽ quo utrũqꝫ ſignificaret. Nã alũnũ dixit. Hic amauit Latonã: ꝓp qđ Apollinis telis cõfixus ẽ. Dãnatus ẽ ãt hac lege apud inferos: ut eius iecur uultur exedat. Quãq̃ Homerus uiciſſim dicat duos uultures ſibi in eius pœnã ſuccedere: unde hæc dicit de tityo. καὶ τιτυον εἶδον γαιης ἐρινυδέος υιον κέι μενον εν δαπέδω: ο δ' επ' εννεα κέι τοπέλεθρα γυ πεδε μιν εκάτερθε παρημένω ηπαρ ἐνειρον δερτον εσω δυνοντες. Sane ĩ uſu ẽ uult̃: licet Cice. uulturis dixerit: & Plautus ĩ curculiõe: Iacit uulturios q̃tuor: qđ qdẽ põt eẽ ẽt deriuatiuũ. Ennĩ⁹: Vulturis in ſiluis miſerũ mãdebat homonẽ. Decliat̃ ãt hic Tityos huiꝰ Tityi: ut Delos deli. ⁋Per tota nouẽ cui iugera corpꝰ Porrigit̃: Quãtũ ad publicã faciẽ: magnitudinẽ oſtẽdit corporis: ſed illud ſignificat: qđ qa de amator̃ loquit̃: libidinẽ late patere: ut ait ſupra: Nec ꝓcul hic partẽ fuſi mõſtrant̃ in oẽm Lugẽtes cãpi. Sane de his oĩbus rebꝰ mire reddidit rõnẽ Luc. & cõfirmat ĩ nr̃a eẽ uita oĩa q̃ fingunt̃ de inferis. Dicit. n. Tityõ amorẽ eẽ: hoc ẽ libidinẽ: q̃ ſecũdũ phyſicos & medicos ĩ iecore ẽ: ut riſus ĩ ſplene: iracũdia ĩ felle. Vñ ẽt exeſũ a uulture dr̃ ĩ pœnã renaſci: etenĩ libidini nõ ſatiſſit re ſemel pacta: ſed recrudeſcit ſemꝑ: uñ ait Hora. Incõtinẽtis aut Tityi iecur. Iṗe ẽt Lucre. dicit ꝑ eos: ſuꝑ quos: caſurus imminet lapis: ſuꝑſtitioſos ſignificari: q inaniter ſemꝑ uerent̃: & de diis & cælo & locis ſuꝑioribus male opinant̃. Nã religioſi ſũt q ꝑ reuerẽtiã timet. Per eos ãt q ſaxũ uolũt: ambitũ uult & repulſã ſignificari: qa ſemel repulſi petitores ambire nõ deſinũt. Per rotã ãt oſtẽdit negociatores: qa ſemꝑ tẽpeſtatibus turbinibuſqꝫ uoluũt. ⁋Fœcũdaqꝫ pœnis: fœcũda ĩ pœnã. ⁋Rimat̃: paſcitur: ut Rimant̃ prata cayſtri. ⁋Fibris: fibræ ſũt eminẽtiæ iecoris. ⁋Quid memorẽ lapithas? Hi populi Theſſaliæ: qbus ĩperabat Ixiõ amiciſſimus (ut ſupra diximus) Ioui Phlegiæ filius: q poſt Nubis coitũ fictæ ĩ formã Iuno. cũ ſe de eiꝰ ſtupro iactaret: ab irato Ioue ad ĩferos truſus ẽ: & illic religatus ad rotã circumfuſam ſerpẽtibus. ⁋Pirithoumqꝫ: hic unus de Lapithis fuit: qui deſcendit cum Theſeo ad rapiendam Proſerpinam.

Necnõ & Tityon Terræ omniparẽtis alumnũ
Cernere erat: per tota nouẽ cui iugera corpus
Porrigitur: roſtroqꝫ immanis Vultur obunco
Immortale iecur tondens: fœcundaqꝫ pœnis
Viſcera: rimaturqꝫ epulis: habitatqꝫ ſub alto
Pectore: nec fibris requies datur ulla renatis.
Quid mẽorẽ Lapithas: Ixiona: Pirithoumqꝫ?

¶DONA. Tityon: Monoptoton declinatur: nã Tityonem diceret: ſi per caſus uariari potuiſſet. ⁋Quid memorem lapythas: genus eſt tranſitus per omiſſionẽ & ponitur: ne continuatio narrationis horreſcat.

¶CHRI. Necnõ & tityõ terræ oĩpa. alũ. De his fabulis hæc ẽ Macro. ſnĩa uulturẽ eẽ tormẽtũ cõſciẽtiæ obnoxia flagitio ĩteſtina rimãtis: & ipſa uitalia admonitiõis ſceleris lacerãtis: & ſemꝑ curas ſi reqeſcere cẽſet excitãtis: nec ulla ſibi miſeratiõe parcẽtis: Nã ſi iudice nemo nocẽs abſoluit̃. Illos ãt qbus epulæ añ ora paratæ ſũt: auaros eẽ ĩtelligit. Eſt. n. auaritiæ ſemꝑ q̃rere: ſed ab acqſitis abſtinere: Qui radiis rotarũ deſtricti pẽdẽt: ſũt q nihil ratiõe & cõſilio ꝓuidẽtes nihil uirtutibus explicãtes ſe fortunæ cõmittũt: cuiꝰ caſibus ſemꝑ rotant̃. ⁋Saxũ ingẽs uolũt: q inefficacibus laborioſiſqꝫ conatibus uitã terũt. ⁋Quos ſuꝑ atra ſilex: ii ſũt q nimias poteſtates & infauſtas tyrãnides ambiũt nũq̃ ſine timor̃ uicturi. Luc. ãt ꝓ tityo ĩtelligit eos q amoꝝ aut reliq̃rum turpitudinũ curis laniant̃. Vnde ait ſed tityus nobis ẽ ipſe ĩ amore iacẽtẽ: Quẽ uolucres lacerent atqꝫ ex ẽ anxius angor: aut alia quãuis ſcĩdũt turpitudĩe curæ. Vlyxes apud Home. de Tityo ſic ait. Inde tityõ almæ terræ ĩclitũ filiũ ꝑ nouẽ iugera humi porrectũ uidi Grypes utrinqꝫ eius epar exedũt: neqꝫ iṗe eos abigit. Latonæ. n. pulchræ uĩ ĩferre tẽtauit. ⁋Nouẽ iugera: ſic idẽ Lucre. Quid nõ ſola nouẽ diſperſis iugera mẽbris Obtineat. De iugere ãt diximꝰ ĩ geor. ⁋Vulturis: nidũ uulturis teſte Plinio nemo attigit. Nidificat. n. in excelſiſſimis ruppibus Fetus qdẽ ſæpe cernunt̃ fere bini: refert idẽ Plini. Vmbritiũ ĩ ſuo æuo aruſpicũ ꝑitiſſimũ tradere qđ uultures pariũt oua tredecĩ: & uno ex iis reliq̃ oua & nidũ luſtrãt mox illud abiiciũt. Triduo ãt ante: aut biduo eũ aduolãt ubi cadauera futura ſũt. ⁋Rimaturqꝫ epu. Rimari ꝓprie ẽ diligẽter ĩquirere: trãſlatio ab iis q ĩ rimis aliqd ĩueſtigãt: & dicimus rimari paſci ut ſũt aues & ſues q ĩ rimis eſcã quærũt. ⁋Habitatqꝫ ſub alto pectore: oſtẽdit firmã ibi auis eẽ ſedẽ tãquã nuſquã alibi paſcat̃. ⁋Nec fibris reqes dat̃ nulla renatis: Nã iecoris duo ſũt capita q̃s fibras appellãt. Hæc aruſpices ita diuidebãt: ut alterũ ſacrificãti: alterũ eius aduerſario aſſignarent. Erat aũt maximi momẽti ſiquid ĩ extis appareret. Vnde ſacrificãti apud Laurẽtũ ſylle ĩ capite uitulini iecoris ſimilitudo coronæ apparuit quod ſibi regnũ portendit. Eſt autẽ iecur amoris ſedes. Quare recte fingit̃ iecur in homine libidinoſo depaſci. ⁋Quid memorẽ laphytas: & laphytæ populi ſũt Theſſaliæ quorũ ſedes in otri mõte fuit. ⁋Ixiona: hic ex Phlegia Martis filio natus ẽ Iouis ſecretarius factus Iunonẽ de ſtupro cõpellauit: At Iuppiter ſimulachrũ Iunonis ex nube fabricatũ ſibi obiecit: In quã cũ ſemẽ emitteret cẽtauros genuit. ⁋Hæc fabella denotant̃ tyrãni: q ad alta cogitationẽ rapiũtur: Iunonemqꝫ ĩterpellãt deã regnorũ: quia regna nullo iuſto titulo inuadere audẽt. Ex nube gignũt cẽtauros: quia eorum mõſtruoſa optata in ſtabilia ſunt: Fuit autẽ ixion primus: qui apud græcos tyrãnidẽ occupare aggreſſus eſt: & cũ ab aliqua humanitate ĩceperũt inferitẽ poſtremo deueniũt: iure igit̃ Cẽtauri geniti ſunt: qui primas partes hominis poſtremas feræ habẽt. ⁋Pirithoumqꝫ: Pirithous filius fuit iſionis nõ ex nube: ſed ex coniuge: qui cum eſſet Theſeo amicitia iunctus: & Hippodamiæ nuptias celebraret & in ſacris Martem inhonoratum reliquiſſet: cẽtauri Marte inſtimulante rapere hippodamiam conati ſunt. Deĩde mortua Hippodamia relicto Polypote filio & cõiurarunt & ipſe. Theſeus nullã ducturos uxorẽ: niſi Iouis filiam: & cum Helenam rapuiſſent: quæ oĩum pulcherrima annum decimum tunc agebat: euẽit ſorte: ut ait Diodorus ſiculus: ut Theſeo illa cõtingeret: itaqꝫ ad inferos: ut caperent Proſerpinam deſcenderunt: ubi Pirothous a Cerbero interemptus: & Theſeus retentus eſt. Hyſtoria eſt hos moloſorum regi uxorem ſubripere tentaſſe: ſed canẽ regis pirythoũ: interemiſſe: Theſeũ uero captũ in uinculis fuiſſe retentum: donec ab Hercule liberatus fuit.

Vultur

Ixion

Pirithous

Quos ſuper atra ſilex iã iã lapſura cadenti
Imminet adſimilis:lucent genialibus altis
Aurea fulcra toris:epulæq; ante ora paratæ
Regifico luxu:furiarum maxima iuxta
Accubat:& mãibus prohibet cõtingere mẽſas:
Exurgitq; facem attollens:atq; intonat ore.
Hic quibus inuiſi fratres:dũ uita manebat.
Pulſatus ue parẽs:& fraus innexa clienti.
Aut qui diuitiis ſoli incubuere repertis:
Nec partẽ poſuere ſuis : quæ maxiã turba eſt.
Quiq; ob adulteriũ cæſi:quiq; arma ſecuti

¶SER. Adſimilis:ad uacat:& a maioribus ad ornatũ adhibebaẽ:ita adinuenire pro ĩuenire legimus.Hora. Qua populus adſit a certis limitibus uicina refugit iurgia.¶ Lucẽt genialibus altis:aliud eſt.Tantalus rex.Corinthiorũ amicus numinibus fuit:q cũ frequẽter eos ſuſciperet:& quodã tẽpore defuiſſent epulæ:filiũ ſuũ Pelopem occidit:& diis epulãdũ appoſuit.Tũc abſtinentibus cunctis Ceres humerũ eius exedit:& cũ eũ dii per Mercuriũ reuocarẽ ad ſuperos uellent:eburneus ẽ ei humerus reſtitutus:ſicut ſupra:Humeroq; pelops ĩſignis ebur no.Ideo aũt ſola Ceres dr̃ comeſſe:qa ĩpa ẽ Terra:q̃ corpus ſoluit.Per Mercuriũ autẽ ob hoc fingiẽ eẽ reuocatus q ĩpe eſt deus prudẽtiæ: p q̃ philoſophi dephẽderũt παλινγένεσιαν:uel μετεμψυχωσιν. Tantalus aũt hac lege apud inferos diciẽ eẽ dãnatus:ut in Eridano ĩferorũ ſtans nec undis p̃ſentibus:nec uicinis eius pomariis pfruaẽ: quẽadmodũ & Ho.εν τω λ.deſcribit. καὶ μὴν ταν ταλον εισει δον κράτερ αλγε εχοντα εσχοτεν λι μνη η δε προσεπλαξε γενειω. ςευτο δε διψαων: πιεειν δουκ ειχεν ελεσθαι. Per hoc ãt auaritia ſignificaẽ: ut ẽt Hora. Tãtalus a labris ſitiẽs fugiẽtia captat Flumina:qd rides? mutato noĩe de te Fabula narraẽ.¶ Gẽialib9 : ueluti gẽialib9. Nã geniales pprie ſunt q ſternunẽ puellis nubẽtibus dicti a generãdis liberis.¶ Aurea fulcra:quibus fulcimur.i.ſuſtinemur.¶ Regifico luxu:regio ambitu. ¶ Furiaꝶ:maxĩa:ui̇̃ & famẽ p̃nũciat:ut hãc eẽ furiaꝶ maximã doceat:nã de harpiĩa famẽ p̃nũciãte dixit furiarũ.Ego maxĩa pãdo.¶ Et manibus: eorũ.ſ.nõ ſuis. ¶ Facẽ attollẽs:iniĩciens ignẽ auaritiæ:ut abſtineãt.¶ Quibus ĩuiſi fratres:Hæc qdẽ cõſtat eſſe dicta generaliter Poſſunt tamẽ & ad ſpeciẽ trahi:ut Aegyſtũ & Danaũ:Atreũ ſimiliter & Thyeſtẽ:Eteoclẽ & Polynicẽ ſignificare uideaẽ.Bene ãt dicẽdo ĩuiſi p id qd' leue ẽ:etiã maiora amplexus eſt.¶ Pulſatus ue parens: Itẽ qd' leuius ẽ dixit:parricidii cõparatiõe.Puſſumus ãt Oedipũ accipere Laii extĩctorẽ.¶ Aut fraus innexa clienti: Ex lege.xii.tabularũ uẽit:in qbus ſcriptũ eſt:Patronus ſi clienti fraudẽ fecerit ſacer eſto.Si.n.cliẽtes q̃ſi colẽtes ſunt:patroni q̃ſi patres:tantũdẽ ẽ cliẽtẽ:quãtũ filiũ fallere:& hoc poſſe fieri ex Horatii dictis ĩtelligimus:qui cũ loq̃reẽ de auaris potẽtibus:ait de uicino cliẽte:Pelliẽ paternos ĩ ſinu ferẽs deos.Vrbão tamẽ hoc diſplicet: & dicit rarũ eẽ hoc magiſq; cõtrariũ:cũ magis patronos decipiãt frequẽter cliẽtes.Vult aũt ĩtelligi p̃uaricatores:q patroni ſunt cliẽtũ: quos nũc ſuſceptos uocam9.¶ Nec partẽ poſuere ſuis:bñ addidit ſuis.i.cognatis affinib9.Hæc.n.fuerat apud maiores donãdi ratio:nõ pfuſa paſſim.Nã hoc ẽ uelle ĩaniter pdere.Vnde Ci.ait ĩ libris legũ:Stipẽ phibeo.Nã auget ſuperſtitionẽ:exhaurit domos.Dignis igiẽ largiẽdũ eſt:Vnde Hora.Cur eget ĩdignus q̃ſq̃ te diuite?.i.idign9 paupertate.¶ Ob adulteriũ cæſi:ſi occiſi Aegyſtũ ſignificat Thyeſtæ filiũ:ſi re uera cæſi Saluſtiũ:quẽ Milo dephẽſũ ſub ſerui haĩtu uerberauit ĩ adulterio ſuæ uxoris filiæ Syllæ.¶ Quiq; arma ſecuti Impia:nec ueriti dominorũ fallere dextras: Hoc loco uẽ blãdiri Auguſto:qa contra Cæſarẽ patrẽ eius multi qbus ignouit arma ſuſceperãt.Eſt nanq; eius dictũ:dare qdẽ ſe ueniã põpeianis:ſed ab ipſis q̃nq; eẽ periturũ:ut arma ĩpia ciuĩlia dixerit bella.Vel ea q̃ mouerũt põpeiani cõtra acceptæ ueniæ fidẽ:ſed nõ pcedit.Nã ſi arma ĩpia dixit bellũ ciuile:tãgit & Auguſtũ & Cæſarẽ:q & ipſi bella ciuilia tractarũt.Itẽ ſi culpat eos q cõtra fidẽ datæ ueniæ dimicauerũt:tãgit.Auguſtũ.Nã trãſierũt ad eũ ab Antonio duo milia eqtũ:p quos ẽ uictoriã cõſecut9 Horatius.Adhuc fremẽtes uerterũt bis mille equos Galli canẽtes Cæſarẽ.Fecit pterea iniuriam Auguſto uel Cæſari:ſi eos dominos dixit:qd' apud maiores inuidioſum fuerat:Vnde Tullius dominante ſylla.Nã patres patriæ dicebanẽ.Iuuenalis: Roma patrẽ patriæ Ciceronẽ libera dixit.Melius ergo ẽ:ut bellũ a Sex.Pompeio Põpeii filio in Siculo freto geſtũ accipiamus.Nã occiſo patre Siciliã tenuit:& collectis ĩde ſeruitiis uaſtauit ſex annis ultro citroq; Siciliã.Poſtea uictus eſt ab Auguſto:& Agrippa.Horatius:Minatus urbi uĩcula q̃ detraxerat ſeruis amicus pfidis : & hoc ſenſu tam arma impia q̃ dominorum congruit commemoratio.

¶CHRI. Quos ſuper atra ſilex:pœnã ſuperſtitioſorũ exprimi huiuſcemodi uolũt:q deorũ irã atq; pœnas ſibi ſemper ĩminere putant:nunquãq; anxietate carent:tanq̃ illa iã iam ſuper eos lapſura ſit.¶ Lucẽt genialibus altis:Notat auaritiam:in qua tanto furore afficiuntur:ut cum in dies magis magiſq; diuitias augeant.Nihil tamẽ inde in uſus etiã neceſſarios aſſumere audent.Huiuſcemodi homines per tãtalũ exprimunẽ. q cũ in aquis ad mentũ uſq; ſit:& ad os pœne deſcẽdant arborũ rami pulcherrimis optimiſq; pomis honuſti : tamẽ neq; cũ ſitiat bibere neq; cum exuriat eſſe aliquid ualet aquis pomiſq;:cum carpere cupiat recedẽtibus hoc Horatius exprimit.Tantalus a labris ſitiens fugientia captat flumina.Quid rides mutato nomine de te fabula narratur cõgeſtis undiq; ſaccis indormis inhians:& tanquã parcere ſacris cogeris:de Tantalo Vlyxes Homericus ait Vidi tantalũ grauiter in palude laborantẽ:Aquaq; uſq; ad mentũ erat quoties uero bibere uolebat uſq; ad ima uada diffugiebat.¶ Altæ:ſupra caput arbores piri punicæi mali:ficus dulces:quoties legere uolebat:ſæuus uẽtus per nubes auferebat:Petronius ẽt poeta dixit.Nec bibit inter aq̃s nec poma cadentia carpit Tantalus infœlix:quẽ ſua nota promũt.¶ Genialibus:notationẽ huius dictiõis expreſſimus in georgicis in uerſo illo inuitat genialis hyems.¶ Exurgitq; facẽ attollẽs atq; ĩtonat ore:Nã cũ hõ uoluptate fruẽdi partis trahatur : ut aliquid aſſumat ſubito cõtra ĩſurgit furor ille habẽdi & parcendi partis:qui uetet aſſumere.¶ Attollẽs facẽ.i.excitãs ĩ te ardẽtiſſimã cupiditatẽ habẽdi recte:ergo facẽ qa omnis uehementer cupiditas flagrans ardenſq; eſt.

¶SER. Pœnã expectãt:qđ grauius eſt.Nã ĩ expectatione & pſens metus ẽ & dolor futurus.In ipſa aũt pœna ſolus ẽ dolor.¶Forma uiros:regula.Singulis.ſ.ſceribus ſtatuta ſũt ſupplicia.Nã morẽ Romanũ ſequitur.¶Saxũ ingens uolunt alii:Siſyphum dicit:qui deorũ cõſilia hominibus publicauit qualis ab Homero deſcribitur.

και μην σισυφον εισειδον κρατερ αλγε εχοντα λααν βασταζοντα πελωριον αμφοτερησιν
ητοι ο μεν σκηριπτομενος χερσι ντε ποσιντε λααν ανω ωθεσκεν ποτι λοφον.

¶Radiiſq; rotarũ:Ixionẽ dicit:ut alibi oſtẽdit:Atq; Ixioni uento rota cõſtitit orbis:licet ſupra dixerit:Quos ſuper atra ſilex.Nã de his fabulis uariæ ſunt in ipſis opiniones auctoribus.¶Eternumq; ſedebit Infelix theſeus:Cõtra opĩonẽ:nã ferť ab Hercule eſſe liberatus: quo tẽpore eũ ita abſtraxit:ut illic corporis eius reliquerit partem.Frequenter.n.uariant fabulas poetæ: Hippolytũ ab inferis liberatũ Virgilius dicit: Horatius cõtra:Neq; enĩ diana:pudicum Liberat hippolytũ.¶Phlegyaſq; miſerrimus omnes Admonet:ſi nominatiuus ẽ ſingularis hoc dicit:Phlegyas oẽs admonet apud inferos pœnas ferentes.Si autẽ accuſatiuus pluralis eſt:Theſeum oẽs phlegyas admonẽtẽ debemus accipe.Hi nanq; ſecũdũ Euphorionẽ populi inſulani fuerunt ſatis in deos ĩpii & ſacrilegi.Vnde iratus Neptunus pcuſſit tridente eam partẽ inſulæ:quã phlegyæ tenebant.Phlegyas autẽ pater Ixionis habuit corõidẽ filiã:quam Apollo uitiauit.Vnde ſuſcepit Aeſculapiũ:quo pater dolẽs incendit Apollinis tẽplũ & eius ſagittis eſt ad ĩferos truſus.Statius:Phlegyam ſubter caua ſaxa iacẽtẽ Aeterno premit accubitu.¶Diſcite iuſtitiã:uel nũc in pœnis locati.¶Vendidit hic auro patriã:& hæc licet generaliter dicantur:habent tamen ſpecialitatẽ.Nã Laſthenes.Olynthũ Philippo uẽdidit:Curio Cæſari uigiti ſeptẽ milibus aureis Romã:de quo Luc.Gallorũ captus ſpoliis & cæſaris auro:& illud Emere oẽs:hic uendidit urbem.¶Fixit leges pretio atq; refixit:Poſſumus Antoniũ ſecũdũ Ciceronẽ in philippicis accipere.Fixit autẽ ideo:quia inciſæ in æreis tabulis leges affigebanť parietibus.¶Hic thalamũ inuaſit natæ:Thyeſtes Pelopeæ filiæ.Vnde Aegyſtus natus eſt.Itẽ Ciniras filiæ Myrrhæ:de qua natus eſt Adonis.Nã qđ Donatus dicit nefas eſt credi dictũ eſſe de Tullio:qđ cõuitiũ a Sal.ciceronis inimico natũ eſt:q de illo inquit filiam matri pellex.¶Vetitoſq; hymenæos: legibus ſcilicet.Nã dicẽdo uetitos oſtendit fuiſſe nõ uetitos:uelut eſt apud Perſas hodie:unde Catul.ait de cõcumbentibus cũ matre pſis:nam magnus ex matre & gnato gignatur oportet:ſi uera eſt perſarum impia relligio.Vnde Donatus male ait:natura & legibus uetitos.¶Auſi omnes immane nefas:auſoq; potiti:illic ſunt & qui fecerunt & qui conati ſunt.Dicit autem ſecundum ritum Romanum:in quo non tantum exitus punitur:ſed etiam uoluntas.¶Non mihi ſi linguæ centum ſint oraq; centum Ferrea uox:Lucretii uerſus ſublatus de Homero.

εν τω β. ιλιαδος πληθυν δουκ αν εγω μυθησομαι: ουδ ονομηνω.
ουδ ει μοι δεκα μεν γλωσσαι:δεκα δε στοματ ειεν. φωνη δ αρρηκτος χαλκεον δε μοι ητορ ενειη.

Sed ille Aerea Vox dixit.

Impia:nec ueriti dominorum fallere dextras:
Incluſi pœnam expectant.ne quære doceri
Quã pœnã:aut q forma uiros:fortunaue merſit.
Saxũ ingẽs uoluunt alii:radiiſq; rotarum
Diſtricti pendent ſedet:æternumq; ſedebit
Infelix Theſeus:Phlegyaſq; miſerrimus oẽs
Admonet:& magna teſtatus uoce p umbras.
Diſcite iuſtitiam moniti:& nõ temnere Diuos.
Vendidit hic auro Patriã:dominumq; potẽtẽ
Impoſuit. fixit leges pretio:atq; refixit.
Hic thalamũ iuaſit natæ:uetitoſq; hymenæos.
Auſi omnes immane nefas:auſoq; potiti.
Non mihi ſi linguæ centum ſint: oraq; centũ:

¶DONA. Leges pcio.f.Oĩa hæc ſcelera poſuit Maro:ut uiuẽtes ad bonos mores mœtu pœne ĩduceret.¶Nõ mihi:neceſſario generalitas iniecta ẽ:ne cũcta deſcripſiſſe uidereť:qm fuit ĩpoſſibile latitudinẽ:tãtã plene cõplecti:uel ne cõtẽptui hẽrenť pœne ꝓpoſitæ ex quottidiana meditatiõe.Pluſq; ẽt met9 iniiciť cũ ĩfinita formido ẽ.

¶CHRI. Aut q diuitiis ſoli ĩcubuere repertis: Omnibus modis damnat auaritiã:q caput ẽ omniũ malorũ: & corruptrix trãquillitatis humanæ uitæ.Huius duæ ſpecies ſũt Altera qua rapimus:unde nõ oportet:Altera qua nõ damus: ubi dãdũ liberalitas docet:Hos ergo primo ſtyge ait hic puniri.¶Vendidit hic auro patriam: redegit ĩ ſeruitutẽ:quaſi dicat:Eam a qua liber productus eſt ſeruam eſſe uoluit:idq; nulla alia cauſa ductus niſi auaritia.¶Patriã:cũ indignatione proferendũ:quaſi dicat:eã qua nihil carius habere debuit.¶Dominũ non illi uendidit:qui eã pro filia gubernaturus eſſet:ſed qui ſeruitutis iugo preſſurus.Nam domino ſeruus reſpondet:ergo tyrannus eſt.Nã antiqui in publicis rebus nunquam aliter dominum ſumpſerunt:q̃ tyrannum.¶Potẽtẽ:auget ſcelus:q̃ſi dicat:eũ a quo nõ facile ſe liberare poſſit.¶Fixit.p.Nam cum leges ad æquitatem & communem utilitatem ferri debeant:& ita latas firmas ſtabiles eſſe oporteat:iſte quia omnia uenalia haberet oblato premio & ponebat & remouebat:Eſt autem indignatio a cauſa.¶Fixit:uide Serui.hinc Oui.Nec uerba minantia fixo aere ligabantur nec ſupplex turba timebat Iucidis ora ſui :Sunt autem uerſus a Varrio poeta ait enim.Vendidit hic latium populis argoſq; qritum Eripuit.fixit leges precioq; refixit:uide Serui.uehementer laborare:ut oſtẽdat poetam uoluiſſe in ſingulis ſceleribus ſingulos carpere homines.Verum ego puto uoluiſſe illum ſpecies ſcelerum proſequi non ſingulos ſceleratos inſectari.¶Inuaſit: tanq̃ raptor & hoſtis: Eſt enim inuadere in aliena hoſtiliter irrũpere:cum patris ſit tutari filiarum pudicitiam non expugare.¶Auſi:bis peccarunt:& quod auſi ſint:nam ſcelus intra ſe quicunq; cogitat:ullum facti crimen habet: & quod executi ſunt qđ auſi fuerant.¶Potiti: Auget inuidiam :quaſi dicat:quod malis artibus pepererãt:etiam retinere potuerunt:ergo cogitarũt.Executi ſunt cogitata:ac poſtremo in ſcelere pſeuerauerũt.¶Linguæ cẽtum:a Lucretio eſt:& Lucreti.Homerum imitatus eſt.Ait enim Homerus. ουδ ει μοι δεκα μεν γλωσσαι δεκα δε στοματ ειεν

¶SER. Scelerum formas:ut quæ forma uiros fortũa ue merſit.¶Perfice munus:hoc eſt ramum redde.Nã ſupra ait:Hoc ſibi pulchra ſuum ferri proſerpina mun⁹ Inſtituit.¶Cyclopum educta caminis:hoc eſt magna. Ita enim cuiuſlibet rei magnitudinem ſignificant:adeo ut Statis argiuorum muros ab ipſis dicat eẽ perfectos. ¶Fornice:arcu.Cicero Vidit ad ipſum fornicem fabianum.¶Corripiunt ſpatium:raptim ſpatium peragunt. ¶Occupat æneas aditum:ingreditur:ut ſupra dixit.¶Recenti:ſemper fluenti. Dixit autem hoc propter paludem ſtygem.¶Spargit aqua:ideſt purgat ſe.Nam inquinatus fuerat aſpectu tartari:& ſpargit:quia ſe iferis purgat.Nam ſuperis immolaturi corpus abluunt: ut ſupra:Donec me flumine uiuo Abluero.¶Amœna uirecta:uirentia:& eſt ſatis uſurpatum.Amœna autem quæ ſolum amorem præſtat:uel ut ſupra diximus q̃ſi amunia:hoc eſt ſine fructu : ut Varro & Carminis docent.Alludit autem ad inſulas fortunatas.Nam & ſequẽti hoc indicat uerſu.¶Largior hic cãpos æther & lumine ueſtit purpureo:non noſtro largior : ſed q̃ eſt in cætera iferorum parte.Aut re uera largior ſi lunarem intelligamus circulum. Nã ut ſupra diximus campi elyſii aut apud inferos ſunt:aut in iſulis fortunatis:aut in lunari circulo.Lucanus: Illic poſtq; ſe lumine uero Induit:Home.Campos elyſios ad inſulas fortunatas eſſe Teſtatur hiſce uerſibus.

αλλσεις ηλυσιον πεδιον:και πειρατα γαιης
αθανατοι πεμψοωσιν:οθι ξανθος ραδαμανθυς
τηπερ ρηιςη βιοτη πελει ανθρωποισι ουνιφετος:
ουταρ χειμων πολυς ουτε ποτομβρος
αλλ αιει ξεφυροιο λιγυπνειον τας αητας
ωνεανος ανιησιν αναψυχειν ανθρωπους.

¶Solemq; ſuum:ſibi congruum:græce dixit:ut Feſſoſq; ſopor ſuus occupat artus.¶Palæſtris : luctationibus græce dixit:nam παλαιειν luctari dicunt græci:inde παλη.¶Contendunt ludo:inter ſe ludo:non odio.¶Choreas:re corripuit:propter metrum: alibi ait ſecundum naturam : ut Iuuat indulgere choreis. Ergo aut ſyſtolen fecit:aut antitheſin e pro ei ponens ut ꝓ χορεια poſuit χορεα.i.chorea:nã græcũ ẽ nom.

Ferrea uox:omneis ſcelerũ cõprẽdere formas:
Omnia pœnarũ percurrere nomina poſſem.
Hæc ubi dicta dedit Phœbi lõgæua Sacerdos:
Sed iã age carpe uiã:& ſuſceptũ perfice mũus.
Acceleremus ait:Cyclopum educta caminis
Mœnia conſpicio:atq; aduerſo fornice portas.
Hæc ubi nos præcepta iubent deponere dona.
Duxerat.& pariter greſſi per opaca uiarum
Corripiũt ſpatium mediũ:foribuſq; ꝓpinq̃nt.
Occupat Aeneas aditũ:corpuſq; recenti
Spargit aqua:ramũq; aduerſo in limine figit.
His demum exactis perfecto munere Diuæ
Deuenere locos lætos:& amœna uirecta
Fortunatorum nemorum:ſedeſq; beatas.
Largior hic cãpos æther:& lumine ueſtit
Purpureo:Solemq; ſuũ:ſua Sydera norunt.
Pars in gramineis exercent membra palæſtris.
Contendunt ludo:& fulua luctantur arena.
Pars pedibus plaudũt Coreas:& carmia dicũt.

¶DONA. Fornicæ:ea.n.ẽ camera in arcum ducta.¶Deuenere locos lætos: ut metu pœnarum malos deterruit:ita ſpe fœlicitatis ad uirtutes hortatᷣ.Primo ergo regionũ bona ꝓſequitur.Deinde q̃ ex iis locis capiãt commoda:& q ſint ii q huiuſcemodi bonis ꝑfruantᷣ.¶Largior hic:oſtẽdit nihil deeſſe ex iis q̃ ſunt apud ſupos:adeo ut fortũati & beati appellari meruerĩt.¶Pars i gramĩeis:oſtẽdit quãta aĩ ſeueritate ĩ uoluptatib⁹ hõeſtis uiuãt.
¶CHRI. Ferrea uox:Homerus non ferream:ſed infrangibilem dixit.Lucre.ãt ærea uox dixit.¶Percurrere: ideſt non ſolum non poſſem abundanter narrare:ſed nec etiam breuiter perſtringere.¶Nomina:nam breuius percurrimus nomina ſcelerum q̃ demonſtramus illorum uariam multiplicemq; malignitatem.¶Cyclopũ: omnia enim quæ magna ſunt a cyclopibus fabricata fingunt poetæ : ſic Statius etiam ponit de Cyclopibus dicendum erit in ſequentibus.¶Caminis:græcum uerbum eſt latine fornax dicitur.¶Fornice:camera ſiue teſtudine.¶Per opaca:nam ipſa ſapientia quæ paucis patet ĩtra multã ignorãtiã latet.¶Solẽq; ſuũ ſua ſy.nor.ex media philoſophia res iſerit figmento poetico.Credidit enim antiquitas eas animas quæ exuuiæ corporea polutæ in morem ferinum immutantur reſolutionem corporis exhorreſcere : & ſi quãdo mori neceſſe ſit non niſi cũ gemitu fugit indignata ſub umbras:nec poſt mortem facile corpus relinquit:quia nondum illis coporeæ excedunt peſtes ſed aut ſuum oberrant cadauer: aut noui corporis habitaculum ambiunt nec humanũ ſolũ : ſed ferinum etiam electo genere congruo moribus quos in homine exercuerunt:uoluntq; omnia perferræ:ut cœlum quod uel ignorando:uel diſſimulando:uel poſtponendo neglexerunt fugiant. Sapientum uero & bonorũ animæ quæ ſemper cœlũ nulla corporis iqnatiõe pollutæ ſuſpexerũt illud petũt.Quapp & Pla.& Cice.in li. de rep.rectorib⁹ ciuitatũ & cæteris ſapiẽtib⁹ ſedes ĩ cœlo paratas eẽ ſcripſerũt:& multos claros uiros ĩ deos retulit ãtiqtas:& Heſiodus priſcos reges diis anũerat.¶Hoc igitᷣ nõ ignorauit Vir.q licet argumẽto ſui iſeruiẽs heroes i iferis relegauerit:nõ tamẽ illos ſeparat a cœlo:ut gemĩæ doctrĩæ obſeruatiõe nec poetices figmẽtũ reliqrit: nec philoſophiæ ueritatẽ omiſerit.Recte ergo ſolẽ ſuũ.i.regiões cœleſtes q̃ bõis ſole debentᷣ:unde ipſorũ & non aliorũ ſunt cæleſtia hĩtacula.¶Suũ.i.ipſis bõis reſeruatũ peccatorib⁹ denegatũ.¶Norũt ſua ſydera:q̃ iferis icognita ſũt.¶Palæſtris:ludi apud priſcos repti fuerũt:ut corpis exercitatiõe ualitudinẽ cõſeruarẽt: & robur augerẽt: agilitatẽq; acqrerẽt & animũ cõfirmarẽt:ut in piculis cũ ratiõe ſuſceptis ꝓ̃ſentiores exiſterẽt.Fuerũtq; qnq; præcipui apud Priſcos πυγμη q̃ pugiles exercebantur Διςκος qui erat lapidum iactus Διαυλος in quo curſu & αλμα in quo ſaltu cõtenderent.Erat poſtremo quã nos paleſtrã & luctã nuncupamus: hi ergo & legibus probantᷣ:& liberales habebantur.Alea autem & tali & quas carthas appellãt pernitioſiſſime ſunt peſtes : & res omnino ſeruiles & quæ uitam deturpant:infamemq; reddunt:& mores deprauãt & omne flagitium ĩpellũt. Ludorũ genera

UNIVERSITARIA DE

SER. Nec nō threicius longa cū ueſte ſacerdos: Orpheus Calliopes muſæ & Oeagri fluminis filius fuit: q̄ primus orgia īſtituit: primus ēt dephēdit harmoniā.i.circulorū mūdanoꝝ ſonū: quos nouē ēt nouimus: e qbꝰ ſūmus quē αναστρον.i.ſine aſtris dicūt: ſono caret. Itē ultimus q terrenus ē: reliq ſeptē ſunt: quorū ſonū dephendit Orpheus: Vnde utiq; ſeptē fingit chordis. Lōgā āt ueſtē: aut cytharœdi habitū dicit: aut lōgā barbā: nā e cōtrario īberbes īueſtes uocamus. Sacerdos āt qa theologus fuit: & orgia primꝰ īſtituit. Ipē ēt hoīes de feris & duris mites cōpoſuit. Vñ dr̄ arbores & ſaxa mouiſſe: ut deus: uñ Hora. Sylueſtres hoīes ſacer īterpreſq; deoꝝ Cædibus & uictu fœdo deterruit Orpheꝰ: dictus ob hoc

Necnon Threicius longa cum ueſte Sacerdos.
Obloquitur numeris ſeptē diſcrimina uocū.
Iamq; eadē digitis: iā pectine pulſat eburno.
Hic genus antiquū Teucri pulcherrima ꝓles.
Magnanimi Heroes: nati melioribus annis.
Iluſq;: Aſſaracuſq;: & Troiæ Dardanus auctor.
Arma procul: curruſq; uirum mirant̄ inanes.
Stant terræ defixæ haſtæ: paſſimq; ſoluti
Per campos paſcunt̄ Equi: quæ gratia currū:
Armorumq; fuit uiuis: quæ cura nitenteis
Paſcere equos: eadē ſequitur tellure repoſtos.
Conſpicit ecce alios dextra: leuaq; per herbam
Veſcentes: lætumq; choro Pæana canentes
Inter odoratū lauri nemus: unde ſuperne
Plurimus Eridani per ſiluā uoluitur amnis.
Hic manus ob patriā pugnādo uulnera paſſi:

leni res tygres: rabidoſq; leones. Obloqtur nūeris: dicēdo obloqtur: chordaꝝ expſſit laudē: q̄s dicit uerbis locutās. Obloq.n.nō ē niſi cōtra loquētē loq: nō āt maledicere ut alias. Nūeris: rhythmis ſonis: ut Numeros memini ſi uerba tenerē. Septē diſcrimia: qa oēs chordæ diſſimiliter ſonāt. Iā: nūc. Hoc āt pecten ^ declinat̄: ut hoc carmē. Hic gēus antiquū: q; nō oēs uiros fortes ī elyſio uiſos eē cōmemorat: hæc ē rō: qa iſti diuinos meruerant honores: quod Tydeo uel his quos ſupra memorauit: nō cōtigit: iō ātiquū addidit q̄ſi & illis elyſii cōtingerēt cāpi: ſi eis annoꝝ nō derogaret uetuſtas. Nati melioribꝰ annis: plerūq;.n.uirtus decolorat̄ tēporis īfelicitate. Cice. Vt illa laus tēporū nō hominū fuiſſe uideat̄. Iluſq; aſſaracuſq;: troiani reges fuerūt. Troiæ dardanus auctor: hūc ī ſeptimo īter deos dicit relatū: ut Et numerūt diuorū altaribus addit: ſed (ut ſupra diximus) Homerū ſeqt̄: q īducit ſimulacrum Her. apud īferos uiſum. Defixæ haſtæ: ſubaudi īanes: & qdē equos īanes. Quæ gratia currū: detraxit unū u licentia q̄ latinitas græcos ſecuta gēitiuo plurali ſyllabā aut addidit: aut detrahit: ut hoc loco detraxit: ſicut Arma uirū: cōtra addidit: Alituū pecudūq; gēus: ꝓ alitū: ſicut græci μουσαων ελικωνιαδων. Nitēteis: pīgues: ab eo qd̄ ſeqt̄ id qd̄ ꝑcedit īteIligis. Per ea āt q̄ dicturꝰ ē ītelligēdū hoc q̄ gr̄a fuit uiuis eadē ſeqt̄ tellure repoſtos. Pæana: ꝓprie Apollinis laudes: qd̄ nūc ītelligēus pp lauri nemus: abuſiue oīum deoꝝ: ſicut orgia ꝓprie Liberi. Odoratū: ꝓ odoꝝ: ut ſupra diximus. Vnde ſupne Plurimus eridani ꝑ ſiluā uoluit̄ amnis: Eridanū Aratus ī cælo eē dixit haud lōge a ceto. Hic & ī terris ē: q ī Italia Padus uocat̄: quē alii ēt ad īferos uolūt tēdere: Alii naſci apud īferos & exire ī terras. Ideo aūt iſta fingunt̄: qa de Apēnini ꝑte orit̄: q̄ ſpectat īferū mare: & tēdit uſq; ad ſuperū. Ergo hic ſenſus eſt: Canebāt ī locis unde ſupne.i.ad ſupos plurimus eridani amnis ꝑ ſiluā uoluit̄. Nāq; ueriſimile ē: quoniā legimus de Ariſteo: Oīa ſub magna labētia flumīa terra Spectabat diuerſa locis: & cōgrue. Nā oīs humor ex terræ naſcit̄ uenis. Alii eridanū ꝓ quocūq; accipiūt & dicunt κατεξοχην dictū: Nā legimus: Fluuiorū rex eridanus: & amāt poetæ ꝓ appellatiōe magnæ rei ꝓprietatē ponere: ut alibi. Poculaq; īuētis acheloia miſcuit uuis Meliꝰ tamē ē ſi diſtinguamus Vnde ſupne plurimus: unde ad ſepos plurimus.i.magnus amnis uoluit̄ ꝑ ſiluā eridani .i.populos. Fabula nanq; hæc ē. Eridanus Solis filius fuit: hic a patre īpetratū currū agitare nō potuit: & cū ꝑ errorē mūdus arderet: fulminatus ī Italiæ fluuiū cecidit: & tūc a luce ardoris ſui Phaethon appellatus eſt: & priſtinū nomē fluuio dedit. Vnde mixta hæc duo nomina īter Solis filiū & fluuiū īuēimus: poſtea eius ſorores flēdo uerſæ ſunt ī populos: ut ī decimo: Populeas īter frōdes umbrāq; ſororū: & hoc Vir. Nā alii ī alias arbores dicūt. Hic māus ob patriā pugnādo uulnera paſſi: Māus.i.multitudo eorū: q ob patriā paſſi ſunt uulnera: & ē figurate dictū. Sane aīaduertēdū illud qd̄ ait: Hora. in arte poetica: Et ſimul & iucūda & idonea dicere uitæ. Nullā.n. maiores noſtri artē eē uoluerūt: q̄ nō aliqd reipublicæ cōmodaret. Vnde Virgili. hoc ꝑ trāſitū facit: Nā dicendo pūiri pr̄iæ uēditores: cōtra ꝓmia defenſoribus ſolui. Nihil utiq; aliud niſi fugiēda uitia & ſectādas docet eē uirtutes: ubi uerā fortitudinis diffinitionē expreſſit cū utilitate publica ſuſcipiat̄ fortitudo uidelicet ob patriā: & locū fortitudinis expreſſit cum dixit pugnando: quia fortitudo eſt rerum magnarum & terribilium inuaſio.

DONA. Nec non threicius: oſtendit citharam inter honeſtas enumerari artes. Eſt enim muſica.

CHRI. Oblogt̄: obloq ſignificat cōtra loq ut opponere cōtra ponere: ergo nōnunq̄ obloq dicimus detrahere: qa q cōtra quēpiā loquit̄ ei detrahit. Hic āc oblogt̄: qa q̄ uoce cecinerat illis citharæ ſonū opponit. Septē diſcri.uo. Orpheū citharā īuēiſſe: Bene āt ſeptē cordaꝝ meminit: nā octauā addidit Simonides. Nonā poſtremo Timotheus: uerū de huiuſcemodi rebus nos multa diximus ī īterpretatiōibus nr̄is in Horatiū. De Orpheo āt plurima diximus ī Geor. Genus antiquū.t. Diod. ait Teucrū primū ī troade regnaſſe filiū Scamādri fluuii & ideæ nymphæ. Vēit āt ex creta: ſuſcepit filiā batheā noīe: q̄ dardano nupſit. Dardanus ſecūdū multos natus eſt in italia ex Ioue atq; Electra Atlātis filia & Corithi regis uxore: ex Coritho natus ē Iaſius: ſed mortuo Coritho exorta ē ſeditio īter Dardanū & Iaſiū. Quapp Dardāus cū pr̄e populi primo ī ſamothraciā īde ī troadas exulās puēīt qd̄ Euſebio auctore fuit anno ſeptīgēteſimo ac uigeſimo primo ſupra tria milia: iſte Dardaniā urbē cōdidit: & Bathea Teucri filia ī uxorē accepta illi ī regno ſucceſſit: ex hoc natus ē Erichthonius q diuitiis cūctos ſupauit: ut affirmat Home. Huius filius Tros a ſe troas nominauit: ſed tros Illū Aſſaracū & Ganimedē filios ge/

^ Catul. in nuptiis Pelei et Thet. o nimis optato saeclorum tempore nati. Heroes salvete.

nuit:Ilus ãt urbẽ totius troadis pulcherrimã cõdidit iliũqꝫ noĩauit & filios habuit Titonũ & Laomedontẽ:q priamũ gẽuit:ex aſſaraco Capys:ex Capy Anchiſes:ex Anchiſæ æneas filii ſunt.¶ Inanes:uel nõ honuſtos uiris uel qa nõ curꝰ eẽnt:ſed ſimulachra currũ.¶ Veſcẽtes:queẽadmodũ diſcũbere qđ iacere ẽ ꝓ ueſci põiť:qa cibũ diſcũbẽtes capiebãt:ſic cõtra ueſcẽtes ꝓ diſcũbẽtes poſuit.¶ Pæana:hymnũ appellabãt ꝓprie q in honorẽ Apollinis canebať:ſed & de cæteris diis diciť:Sta.Herculeũ Pæana canũt.¶ Ob pr͞iá:cũ diſciplia militaris ĩ p̃cio ſp fuerit nõ tamẽ ea laudať:q̃ iniuriã ĩfert:ſed q̃ ꝓpulſat.Nã cũ hõ uiribus & ratiõe preſtet duo ut Cicerõi placet ſunt genera decertandi:unũ ꝑ diſceptationẽ alterũ ꝑ uim cunqꝫ illud ꝓpriũ ſit hoĩs:alterũ beluaꝝ cõfugiẽdũ eſt ad poſteriꝰ:ſi uti nõ licet ſupiore.Quare ſuſcipiẽda ſunt bella:ut ſine iniuria in pace uiuať.Optime ergo dixit ob pr͞iá ut oñdat eos laude dignos:eẽ nõ q ĩferãt:ſed q ꝓpulſãt iniuriã.Ob pr͞iá:cui oĩa debemꝰ:& ꝓ cuiꝰ ſalute nullũ mortis gẽus recuſãda ẽ.Ergo ſi ĩ imis tartaris cruciãť q pr͞iá ꝓdiderũt iure ĩ hellıſiis collocãť q illiꝰ libertatẽ uulnera ſubeũdo tutati ſť.optiꝰ ãt poeta huiuſcemodi narratiõbꝰ hoĩes & a uitiis abſterrẽt:& ad uirtutes alicit.

Quiqꝫ Sacerdotes caſti:dum uita manebat:
Quiqꝫ pii Vates:& Phœbo digna locuti:
Inuentas aut qui uitam excoluere per artes.
Quiqꝫ ſui memores alios fecere merendo.
Omnibus iis niuea cinguntur tempora uicta.
Quos circunfuſos ſic eſt affata Sibylla.
Muſæum ante oẽs:mediũ nã plurima turba
Hunc hẽt:atqꝫ humeris extantẽ ſuſpicit altis:
Dicite felices Animæ:tuqꝫ optime Vates
Quæ regio Anchiſẽ:qs habet locꝰ:illius ergo
Venimus:& magnos Erebi tranauimꝰ amnes.
Atqꝫ huic reſpõſum paucis ita reddidit Heros:

SER. Sacerdotes caſti dũ uita manebãt:q̃ſi qs caſtus poſſit eẽ poſt mortẽ:ſed aliud dicit.i.q fuerũt caſti dũ in cõmuniõe uitæ uerſarenť.Nã hi q maxĩa ſacra accipiebãt:renũciabãt oĩbus rebus:nec ulla in his niſi nũinũ cura remãebat.Herbis ẽt qbuſdã emaſculabanť:unde & iã coire nõ poterãt.Dicit ergo eos ſacerdotes q caſti fuerũt ẽt ante ſacra ſuſcepta.¶ Pii uates:uaticinãtes.¶ Phœbo digna locuti:ueri dici q talia loquebanť:q̃lia decebãt Apollinẽ.Multi.n.mẽtiebanť:ſicut ĩ Luc.Phœbas ad aquã Appius Claudius:Et nobis dabis ĩproba pœnas:Et ſupis quos fingis ait.¶ Inuẽtas aut q uitã excoluere ꝑ artes:q erudiuerũt.i.ornauerũt uitã ꝑ inuẽta artificia.Significat aũt philoſophos.¶ Quiqꝫ ſui memores alios fecere merendo:& q aliquos ſui memores fecere p̃ſtãdo:ut Nunq̃ regina negabo Promeritã.i.p̃ſtitiſſe.Teren.Ego Carine neutiq̃ liberi eſſe hoĩs officiũ puto:cũ nihil ꝓmereat:poſtulare id gratiæ appõi ſibi.¶ Oĩbus his niuea cingũtur tẽpora uicta:p qđ eos oſtendit meruiſſe diuinos honores:ut diximus ſupra.¶ Muſæũ ante oẽs:Theologus fuit iſte poſt Orpheũ:& ſunt uariæ de hoc opiniones.Nã eũ alii Lini filiũ:alii Orphei uolũt:cuius eũ cõſtat fuiſſe diſcipulũ.Nã ad ipſum primũ carmen ſcripſit:qđ cratera appellauit.¶ Humeris extantẽ ſuſpicit altis:q̃ſi philoſophũ:ac ſi diceret Platonẽ.Nã Plato ab humerorũ dictus eſt latitudine:quã græci πλατον uocãt.Athlæta.n.fuit:q poſt omniũ uictoriã ſe philoſophiæ dedit.¶ Tuqꝫ optime uates:qa theologus fuit.Et ẽ ſciẽdũ hoc loco Sibyllã iã a numine derelictã:unde & ĩterrogat:qđ alias nõ faceret.¶ Quæ regio anchiſen:qs hẽt locus:Bene & generalitatẽ reqrit:& ſpeciẽ:ut poſſit facilius ĩueĩri.Nã locus ĩ regiõe ẽ.¶ Illius ergo:ꝓpter illũ.Ergo autẽ cõiunctio fuit:ſed per accẽtus mutationẽ in aduerbiũ trãſiit:& ẽ ſola particula q̃ hẽt ĩ fine circũflexũ.Multi male putãt nomẽ eẽ ĩdeclinabile:& dicũt poſitũ eſſe pro cauſa.Cã autem nomẽ eſt:græce autem Χαριν:και ενεκα.¶ Magnos amnes:aut magna fluenta:aut quia nouem ſunt quæ odioſum fuerat ſi ſingula commemoraret.

DONA. Omnibus iis:omnia commoda cõſequuntur honeſtatis cultores locum:ſydera lucem prata nemora:cibos:delitias ſtudia artium:ut non priuati uita ſed ad aliud uiuendi genus tranſiſſe uideantur.¶ Felices:utpote quæ poſt depoſitam uitam talia loca ac delitias ſint aſſecutæ.

CHRI. Digna fœbo:q in edẽdis oraculis nõ ſunt mẽtiti:ut Hãmonis Iouis ſacerdos:ut Alexãdro magno aſſentareť.¶ Per artes ĩuẽtas:uitã cõtẽplatiuã ĩtelligit:ĩ q̃ excellẽtia ĩgẽia multas doctrinas atqꝫ artes excogitauerũt qbus uita humana ita uitiis purgatur & uirtutibus illuſtrať:ut ager cultura purgať ſentibus ac ueprıbꝰ & reddiť frugibus fertilis.¶ Memores alios fecere merẽdo:& hic actiuã oſtẽdit in qua & reipublicæ & ciuibus noſtris:& qbuſcũqꝫ aliis poſſumus beneficia p̃ſtando optimã de nobis memoriam apud poſteros relinquimus Vt.n.cõtẽplatio circa ueri:ita & actio circa iuſti ĩuẽtionẽ uerſať.¶ Niuea:q̃ſi ĩtelligat diuinos honores:nam cui mores & uita cãdida:fuit eidẽ cãdida uita debeť.¶ Muſæũ:eumolpi filius fuit primus qui apud atheniẽſes philoſophatus ẽ ſecũdũ Laertiũ:a quo atheniẽſes ẽt eumolpidæ appellati ſunt:prius deoꝝ generationẽ tradidit & ſpherã:& ex uno fieri oĩa & ĩ idẽ reuerti dixit.Scripſit uerſibꝰ fabulã Herus & Leãdri:ĩ Phalareo obiit:ubi hũatus ẽ cũ hoc epithaphio. ευμολπου φιλοιυονε κειτο φαληρινο νουλας μουσαι ον φθιμενον σωμα τετωδε ταφω. Huic ſunt ĩſtituti diuini honores:& ipſe oracula reddit:unde ſcri.Hero. Onomacritũ athẽiẽſẽ exulẽ muſæi oraculorũ fatidicũ Xerſi predixiſſe helleſpõtũ a uiro pſa põte cõiunctũ iri. Alii uolũt lini.Alii Orphei filiũ fuiſſe cuius cõſtat diſcipulũ extitiſſe:Põit ãt Muſæũ poetã & theologũ ꝓ oĩbus diſciplinis.¶ Verũ:ut precipue notet platõicã ſciẽtiã:cuius ſe ꝓfeſſorẽ eẽ multis locis ĩdicat:dixit humeris altis:ut ꝓceritate corporis platonẽ ſignificet:q cũ prius Ariſtocles aui nomine nũcupareť ab ariſtone argiuo palæſtrita apud quẽ ſe exercuit:pp ægregiũ corporis habitũ Plato ẽ cognominatus.¶ Dicite fœlices:mortalis ſenſus eſt:ut q uerũ ſcire cupiunt:ĩterrogẽt doctiores:neqꝫ ĩdoctis ſe cõmittãt Doctiorũ ãt poſtulat humanitas:ut errantes in uiã reducãt:& ſua doctrina alios meliores reddãt.Nã cũ ꝓprium hominis ſit & q̃ neſcis addiſcere:& q̃ ſcis alios docere:utrũqꝫ ĩ hoc loco deſcribit optimus poeta.Quod ãt fingit Muſæũ collẽ aſcẽdẽtẽ:aperte docet nõ debere nos ut alios inſtruamus ullũ laborẽ recuſare poſtq̃ auctore ſuo Platone nõ nobis ſolum nati ſumus:ſed cæteris ẽt hoĩbus:qđ

Muſæꝰ

Ergo in Catõe optĩe exprimit Luca.Nõ ſibi:ſed totĩ genitũ ſe credere mũdo.Ergo gratia & cã:hĩc Liuius ait ludos apolinares uictoriæ non peſtilentiæ ergo fuiſſe:& Marcus Cato de re ruſtica:Tibi ius eſt porco piaculo facere illiuſce ſacri coercendi.Ergo & alibi:Cuius rei ergo agrum terram fundũq; meum ſolitaurilia circũ agi iuſſi.

Nulli certa domus:lucis habitamus opacis:
Riparumq; toros:& prata recentia riuis
Incolimus:ſed uos:ſi fert ita corde uoluptas:
Hoc ſuperate Iugũ:& facili iam tramite ſiſtã.
Dixit:& ante tulit greſſum:cãpoſq; nitenteis
Deſuper oſtentat:dehĩc ſũma cacumĩa liquũt.
At pater Anchiſes penitus conualle uirenti
Incluſas animas:ſuperumq; ad lumen ituras
Luſtrabat ſtudio recolens:omnemq; ſuorum
Forte recenſebat numerum:caroſq; nepotes:
Fataq;:fortunaſq; uirum:moreſq;:manuſq;.
Iſq; ubi tẽdentẽ aduerſum per gramina uidit
Aenean:alacris palmas utraſq; tetendit:
Effuſæq; genis lachrymæ:& uox excidit ore.
Veniſti tandem:tuaq; expectata parenti
Vicit iter durum pietas:datur ora tueri
Nate tua:& notas audire & reddere uoces.
Sic equidẽ ducebam animo:rebarq; futurum
Tẽpora dinumerans:nec me mea cura fefellit.
Quas ego te Terras:& quãta p æquora uectũ
Accipio?quantis iactatum Nate periclis?
Quã metui ne qd Libyæ tibi regna nocerẽt.
Ille autem:tua me Genitor:tua triſtis imago
Sæpius occurrens hæc limina tendere adegit.
Stant Sale Tyrrheno claſſes:da iũgere dextras
Da genitor:teq; amplexu ne ſubtrahe noſtro.
Sic memorans largo fletu ſimul ora rigabat.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum
Ter fruſtra comprenſa manus effugit Imago
Par leuibus uẽtis:Volucriq; ſimillima Sõno.

SER. Nulli certa dom⁹.i.habitatio:q̃ aĩæ tã diu certã habẽt q̃diu ĩ corporib⁹ ſunt:poſt quoꝝ abſolutionẽ uagant̃ ꝓ uitæ merito ĩ circulis.Lucis habitam⁹ opacis:uaria dicit:q̃ ꝑ uitæ uarietate cõtingũt.In his ãt locis heroũ aĩæ colunt̃.Recẽtia:uirẽtia:riuoꝝ.ſ.cã.Iugũ:ita.n.diuidunt̃ mõtes ĩ radices:latera:iuga:uertices ꝓ q̃litate locorũ.Dehĩc ſũma cacumĩa liquũt:nõ linq̃t:hoc.n.dicit Aeneas & Sibylla ꝑducti ad ſũmũ ĩ plana deſcẽdũt.Penit⁹ cõualle uirẽti:ualde uirẽti:ut Penituſq; ſonãtis.Incluſas aĩas:nõ re uera ĩcluſas:ſed ſeparatas a multitudĩe quo facili⁹ agnoſcerent̃.Luſtrabat ſtudio recolens:circũibat ſtudioſe retractãs.Incluſas ãt aut ſegregatas:aut ſecũdũ ritũ antiquũ.Multitudinẽ.n.ſi numerare nõ poterãt:eã ĩ certũ locũ ꝑ partes ĩcludebãt:& ita quãta eẽt uidebãt:qđ & Xerxes de ſuo fecit exercitu.Caroſq; nepotes:poſteros:ſic ꝑ nurus fœmĩas dicũt.Fataq; fortũaſq; uirũ:moreſq; mãuſq;.Felicitas.n.aut fatalis eſt:aut fortuita:aut ex uirtute deſcẽdit.Alacris:ipſe alacris.Et ſciẽdũ ſecũdũ ãtiquos & alacris & alacer tã de maſculĩo q̃ de fœminino generẽ dixiſſe:nũc maſculino utrũq; dam⁹.de fœminino alacer:nũq̃ dicimus:licet Enni⁹ dixerit:Aeſtatẽ autũnus poſt acer hiems ſit.Nã ĩde ẽ alacer.Genis:palpebris.Ennius de dormiẽte:Imprimitq; genæ genã.Excidit ore:q̃ſi ſeni:qđ circa Anchiſen reſeruat:ut Tãtũq; nefas patrio excidit ore.Veniſti tãdẽ:hoc ad affectũ ꝑtinet deſiderãtis:alias orit̃ q̃ſtio q̃ dicit:Sic eq̃dẽ ducebã animo.Expectata:ꝓbata:nũc ẽt:ut et reb⁹ ſpectata iuuẽt⁹.Hoc ãt dicit tua pietas mihi ſemꝑ ꝓbata:nũc ẽt iter duꝝ uicit.ſ.ĩferoꝝ.Et notas audire & reddere uoc.familiariter loq.Rebarq; futurũ:arbitrabar:rõcinabar eẽ uẽturũ.Et ꝑ hoc ĩtelligimus fataliter Aeneã ad ĩferos deſcẽdiſſe.Nõ.n.niſi fatalia deꝑhẽduntur.Nec me mea cura fefellit:nec decepit me dulciſſim⁹ fili⁹:Nã uocatiuus ẽ mea cura.i.tu:& dictũ ẽ ſicut Veneris iuſtiſſima cura.Quas ego te terras & quãta ꝑ æquora uectũ?pietatis magnitudo oſtẽdit̃:cum pr̃ ei⁹ ĩgemit caſibus.Libyæ tibi regna nocerẽt:aut qa de Iunõe ait Venus:Haud tãto ceſſabit cardĩe reꝝ:aut qđ ẽ meli⁹ illud dicit timui ne dũ apud regna carthaginis uoluptatib⁹ uacabas:ĩꝑiũ fatale derelinq̃res Vñ ꝑ trãſitũ ĩſinuat qđ ĩtelligat̃ Aeneã ĩ Africã apud Didonẽ diuertiſſe:cũ utrũq; cõſtet diuerſis ætatib⁹ fuiſſe.Triſtis imago:ſeuera:terribilis:ut ſupra:Et turbida terret imago.Sæpi⁹ occurrens: κατα το σιωπομενον ſæpi⁹ ei dictũ ĩtelligim⁹:aut certe egit me tua imago ad hæc tẽdere limina:quã ſæpe uidere cõſueui.Stãt ſale tyrrheno claſſes:affectiõis ẽ filii ẽt ea ĩdicare:de q̃bus nõ ĩterrogat̃.Largo fletu:nato ex gaudio.Ter:ſæpi⁹:finitus ꝓ infinito:eſt ãt locus iſte ex Home.ſumptus.

ωσεφατ αυταρ εγωγε θελον φρεσι μερμηριξας
μητρος εμης ψυχην ελεειν κατατεθνηνειης
τρις μεν εφορμηθην ελεειν τε με θυμος σανωγει
τρις δε μοι ενχειρων σκιηει νελον ει και ονειρον
επτατ εμοι δαχος οξυ γενεσκετο κηροθι μαλλον.

DONA. Luſtrabat:oculis.Recolẽs animi ĩtẽtiõe.Fata.ſ.mores man⁹:ꝑpoſitio ẽ eorũ q̃ deide ꝓſequit̃.

CHRI. Nulli certa domus:notat celeritatẽ animorũ q uĩculis corporeis ſoluti:& ĩ ſuã diuinitatẽ abſoluti nulli certæ rei adiecti ſũt:ſed ꝑ oĩa facile diſcurrũt.Hoc ſuꝑate iugũ:Nã uolẽti uirtutẽ acq̃rere plurimæ difficultates opponunt̃.Forte recẽſebat:nõ forte hoc faciebat Anchiſes:qđ ꝑ ſũmã ĩduſtriã faciebat:ſed forte euenit:ut dũ hæc ageret Aeneas uẽiret.Fataq; fortũaſq;:de fato dixim⁹:de fortũa dicem⁹ alio loco.Mores:uirtutes morales:q̃ neq; a fato:neq; a fortũa ſunt:ſed ex nr̃a electiõe.Manus:ad robur corporis refert̃.Iſq; ubi:Decorũ pulcherrime ſeruat:nam & parentis quod parẽtum eſt:& filio quod filiorum optime tribuit.Quas ego te terra:& profecto anteaq̃ e uita ciuili in portum contemplationis ſeſe recipiat homo multis conflictatus perturbationibus:quæ nos a ſummo bono ita abſtrahunt:ut multi adeo illis opprimantur ut nunq̃ ſummũ bonum aſſequi poſſint.Vnde rectiſſime ait is q tota rectitudo eſt Xp̃s de Martha.quæ uita actiua ĩterpretatur.

A Pierius in disciplinis p. 278.

Martha Martha Solicita es:& uerſaris circa plurima. Nam animus qui circa plurima:ut fit in uita ciuili diſtrahiť ad rerũ cœleſtiũ cõtẽplationẽ ineptus reddiť. ¶ Regna li.ea.n.ſunt curæ ciuiles. Nã nos in ſupioribus carthaginem pro uita ciuili poſuimus. Triſtris ſeuera nam maiorum noſtrorũ præcepta nobis grauiſſima ſunt.

Interea uidet Aeneas in ualle reducta
Secluſum Nemus:& uirgulta ſonãtia ſiluis.
Lethæumq; domos placidas q prænatat amnẽ
Hũc circũ inumeræ gẽtes:populiq; uolabãt.
Ac ueluti in pratis ubi Apes Aeſtate ſerena
Floribus inſidunt uariis:& candida circum
Lilia funduntˊ:ſtrepit omnis murmure Cãpus
Horreſcit uiſu ſubito:cauſaſq; requirit
Inſcius Aeneas:quæ ſint ea flumina Porro:
Qui ue Viri tãto cõplerint agmine ripas.
Tũ pater Anchiſes:Animæ:quibus altera fato
Corpora debentur:Lethæi ad fluminis undã
Securos Latices:& longa Obliuia potant.
Has eqdẽ memorare tibi:atq; oſtẽdere coram:
Iamprid ẽ hãc proclẽ cupio enumerare meoꝝ:
Quo magnis Italia Tandem lætere reperta.

¶ SER. Interea uidet æneas:Hirmos ẽ hoc loco.i. unus ſermo ꝓtẽtus p multos uerſus:ĩ quo tractat de Plato.dogmate:qd̃ ĩ phædõe poſitũ ẽ περι ψυχης:de q̃ ĩ Geor. ſtrictĩ:hic latius loqť:de q̃ re ẽt Var.ĩ li. primo diuinaꝝ plẽiſſime tractauit. Hoc ãt cõtinet Aeneas dũ p ĩferos pgeret:reſpexit fluuiũ quẽdã loci remotioris:ad quẽ ĩnumera multitudo tẽdebat aĩarũ: ĩterrogauit pr̃em q eẽt fluui⁹:& q̃ rõne ad eũ pgerẽt aĩæ. Pater ait:Lethæus ẽ. Pergũt aũt:ut potẽt: & obliuionẽ patianť:ut ĩcipiãt ĩ corpa uelle remeaꝛ. Stupefact⁹ Aeneas ĩterrogat:dic pr̃:Aĩæ q̃ p pteritã uitã tot ſupplicia ptulerũt:pũt hẽre uotũ reuertẽdi ĩ corpora:ˊnõ ẽ uerĩſiſe liberatas de:corporis carcere ad ei⁹ nexũ reuerti. Suſcepta narratiõe hoc Anchiſes exeqť prĩo debere fieri ut redeãt: deĩde poſſe:deĩde uelle:q̃ quoniã obſcura ſunt aliis diuiſiõibus ĩnoteſcũt:qd ẽ debere:ˊ cũcta aĩalia a deo originẽ ducũt:q̃ qa naſci cernimus: reuertunť ſine dubio:unde cũcta ꝓcreanť: deĩde poſſe. ſic ꝓbat:qa ĩmortales ſunt aĩæ:& ſunt q̃ pñt reuerti:tertiũ ẽ ut uelint:qd' dicit fieri p Lethæũ fluuiũ:& hoc eſt qd' dicturus ẽ:ſed ĩcidẽtes q̃ſtiones faciũt obſcuritatẽ. ¶ Virgulta ſonãtia ſiluæ: q̃ eſt iuxta prupta fluminis. ¶ Domos placidas: cãpos elyſios. ¶ Prænatat:pterfluuit:& cõtrarie dictũ ẽ. Nã nõ natãt aq̃:ſed ĩ ipſis nos natamus. Enniũ igiť ſecutus ẽ:q ait Fluctuſq; natãtes. Sãe de hoc fluuio q̃riť a prudẽtioribus utrũ de illis nouẽ ſit:q ambiũt ĩferos:an pter nouẽ: & dať ĩtelligi: ꝙ ab illis ſeparat⁹ ẽ. Nãq; eũ uolũt eẽ ſenectutis imaginẽ. Nã aĩæ nr̃æ uigẽt:& alacres ſť:plenæq; mẽoria a pueritia uſq; ad uĩrẽtẽ ſenectã. poſtea ĩ nimia ſenectute oĩs memoria labiť:q̃ lapſa mors ĩteruẽit:& aĩæ ĩ aliud corpus recurrũt. Vñ fingũt poetæ aĩas Lethæo hauſto ĩ corpus redire:Ergo & Lethæus ẽ obliuio mortis ſemp uicina. Lethæũ ãt απο της ληθης. Cõſtat.i.obliuiõe. ¶ Gẽtes populiq;:inumerarũ gẽtiũ & populoꝝ aĩæ. ¶ Floribus ĩſidũt:ĩſido illi rei:ut ĩſideat quãtus miſeræ deus. Inſiſto ãt illã rẽ:ut Nulli fas caſto ſceleratũ ĩſiſtere limẽ. ¶ Lilia fũduntˊ:circa flores:ſpeciẽ ꝓ genere poſuit. ¶ Flumina porro:lõge remota: & ẽ græcũ aduerbiũ.ſ.πορρω. Bene ãt Aeneã lõge a Lethæo facit:qa adhuc iuuenis ẽ. ¶ Agmĩe:curſu ĩpetu p qd' oſtẽdit cito iri ad ſenectã:qa tota celeritate uſus labiť uita. ¶ Aĩæ qbus altera fato Corpora debenť:Sciẽdũ nõ oẽs aĩas ad corpora reuerti. Aliq̃.n.pp uitæ merita ñ redeũt:aliq̃ redeũt pp malã uitã:aliq̃ pp fati neceſſitatẽ. ¶ Lethæi ad fluminis undã:Si aĩa æterna ẽ:& ſũmi ſpũs:pars q̃ rõne ĩ corpore nõ totũ uidet:nec ẽ tãtæ prudẽtiæ:tãtæq; uiuacitatis: ut oĩa poſſit agnoſcere:ˊqa cũ cœperit:ĩ corpus deſcẽdeꝛ:potat ſtultitiã & obliuionẽ:Vnde nõ põt ĩpleꝛ uĩ nũinis ſui poſt naturæ ſuæ obliuionẽ. Obliuiſciť ãt ſecũdũ poetas pteritorũ:ſecũdũ philoſophos futuri:Vnde mediũ tẽuit dicẽdo obliuia. Docẽt ãt phĩ aĩa ad ima deſcẽdẽs qd p ſingulos circulos pdat. Vnde ẽt diſputãtes de rõne mathematici fingũt ꝙ ſingulorũ numinũ poteſtatibus corpus & aĩa nr̃a cõnexa ſť:ea rõne qa cũ deſcẽdũt aĩæ trahũt ſecũ torporẽ Saturni:Martis iracũdiã:libidinẽ Veneris:Mercurii lucri cupiditatẽ:Iouis regni deſideriũ: q̃ res faciũt pturbationẽ animabus:ne poſſint uti uigore ſuo & uiribus ꝓpriis. ¶ Securos latices:qui ſecuros faciunt:ideſt ſine cura.i. αφροντιστους: ut pallida mors. ¶ Iampridem:ex quo ait:Tum genus omne tuum:& quæ denť mœnia diſces.

¶ DONA. Tũ pr̃:ĩterrogat Aeneas qs fluuiũ & quare animæ illũ petãt. At utrũq; breuiter reſpondet eẽ animas quæ in alia corpora reuerti uolũt & fluuiũ eẽ lætũ. ¶ Quo magis italia:Ex hoc oſtẽdit ſe magna dicturũ.

¶ CHRI. Lethæũ:amnẽ oſtẽdimus ægregiũ poetã dũ figmẽto poetico ĩſeruit de cãpis helyſiis Platõis tamẽ dogma ſub illo tegere:ut cãdi helyſii cœlũ ſint:a quo cũ cupiditate rerũ terrenarũ degrauati aĩ delabunť relinquũt nectar deoꝝ poculũ & ꝓ illo lethẽ potãt:a quo accipiũt obliuionẽ reꝝ cœleſtiũ. Nã illo iã ebrii facti cupiunt terrena corpora ſubire. Sed hæc latius apud Macrobiũ ĩuenies. ¶ Cauſaſq;: nã appetitus ratiõi iã obtẽperãs nõ audet ſeſe alicui opiniõi:q̃ falſa eẽ põt temere credere:ſed iudiciũ rõnis expectat:qd̃ ẽ a ſciẽtia:q̃ nouit cauſas. ¶ Viri:uirorũ aĩæ:& uiros ꝓ hoĩbus poſuit:nã cõplectiť utrũq; ſexũ. ¶ Tũ pr̃:reſpondet interrogatis. Anchiſes Aĩarũ nã nũq̃ deeſt ĩtellectus appetitui mõ is ſe illi obtẽperãtẽ pbeat. ¶ Altera corpora: Pithagoreũ eſt:ille.n.credebat trãſcor aĩas hominũ ex corpore ĩ aliud corpus migrare. Refertq; Herraclides põticus hũc de ſe dicere ſolitũ quandoq; poratio Aethalidẽ Mercurii filiũ putatũ:& a Mercurio accepiſſe:ut quicquid uellet præter ĩmortalitatẽ peteret:petiiſſeq; ut & uiuus & defunctus oĩum cõtingẽtiũ meminiſſet:idq; ei cõtigiſſe longoq; poſt tpe in Euphorbũ ueniſſe:& a Menelao fuiſſe uulneratũ:Euphorbus ãt dixit ſe aliq̃n ætalidẽ fuiſſe:& a Mercurio hoc ꝓ mũere accepiſſe:ut aĩa eius iugi circuitiõe uagareť & ĩ q̃s uellet arbores aut animãtes migraret murtuo Euphorbo migraſſe ĩ hermotimũ eius aĩam:q & ipſe cũ fidẽ uellet facere brãchiadas petiit ingreſſuſq; Apollinis fanũ oſtẽdit clypeũ iã putrefactũ ſolãq; pdurare eburneã faciẽ mortuo Hermotimo rurſus ĩ pyrrhũ deliũ piſcatorẽ migraſſe:illũq; memoraſſe:ut æthalides Euphorbus & hermotimus ante fuiſſet:ac poſtremũ factũ fuiſſe Pythagorã

omniū āt meminiſſe. ¶ Securos latices.i.potāt latices lætheos q̄bus deueniūt in tātā obliuionē eaꝝ calamitatū quas paſſi fuerāt in corpore: ut nullā curam:ideſt ſolicitudinem:& timorem ob id capiant:nam differt ſecurus a tuto:Tutus.n.ē q extra omne piculū eſt etiā ſi timeat.Securus uero q nihil timet:& ſi extra periculum nō ſit.

O pater:an ne aliq̄s ad Cælū hīc ire putandū ē
Sublimes Animas? iterumq; ad tarda reuerti
Corpora? quæ lucis miſeris tam dira Cupido?
Dicam equidē.nec te ſuſpēſum Nate tenebo.
Suſpicit Anchiſes:atq; ordine ſingula pandit.
Principio Cælū: ac terras:Cāpoſq; liquēteis
Lucentemq; globum Lunæ:Titaniaq; aſtra

¶ SER. O pater:nota breuitas:nā dicēdo pr̄ q loq̄/
tur oſtēdit. ¶ Ad cælū hīc ire:putādū ē: miſcet philo/
ſophiæ figmēta poetica:& oſtēdit tā qđ ē uulgare: q̄
qđ cōtiet ueritas & ratio naturalis.Nā ſecūdū poetas
hoc dicit:credēdū eſt aīas copis cōtagiōe pollutas ad
cælū reuerti. ¶ Sublimes aīas:nō oēm: ſed ſublimiū.
¶ Ad tarda reuerti Corpa:aīæ cōparatiōe q̄ uelocius
nihil ē.Vno.n.momēto cūcta diſcurrit. ¶ Quæ lucis
miſeris tā dira cupido? ut id deſiderēt:pp qđ ſentiūt
ſe pœnas apud īferos dū purgant̄ dediſſe.ſ.uitā. ¶ Su
ſpēſū:ſollicitū:īcertū: ut Multo ſuſpēſū numine du/
cit. ¶ Suſpicit Anchiſes atq; ordine ſingula pādit:hyſteron proteron. Poſt hūc.n.uerſum ſeq debuit Dicā eqdē:
necte ſuſpēſū nate tenebo. ¶ Prīcipio cælū & terras cāpoſq; liquētes:Interrogatus Anchiſes q̄re aīæ uelit reuer/
ti ad corpora:q̄ſi aliud dicit:tamē illuc recurrit:qđ græce τοπαν dr̄.i.oē qđ ē.Quatuor ſunt elemēta terra:aq̄:
aer:æther:& deus:pter hæc nihil eſt aliud:& hoc τοπαν mūdū nō poſſumus dicere.nā mūdus nō eſt totū.Er/
go deus ē qdā diuinus ſpūs:q p q̄tuor īfuſus elemēta gignit uniuerſa.Igiť ſi de elemētis & deo nāſcūtur oīa:unā
originē hñt:& par ē natura oīum:ſed uideamus qd ī nobis a deo ē:& qd a q̄tuor elemētis:q̄tū dať ītelligi ab ele
mētis habemus corpus:a deo aīum:qđ iō pbať:qa ē ī corpe terra:humor:anhelit⁹: calor:q̄ oīa uidenť ſicut ēt
elemēta:aīus īuiſibilis ē:ſicut & deus:uñ originem ducit:illa pterea ſť irratiōabilia ſicut ēt corp⁹ ꝯtra deus cōſi
liū hēt ſicut ēt aīus deīde elemēta mutāť:quoꝝ piř mutari ē:deīde elemēta mutāť:quoꝝ piř mutari ē: ſicut ēt
corpus:qđ īde originē ducit.Cōtra deū nō pīre māifeſtū ē.Ergo nec aīus piit:q īde originē ducit.Nā pars ſem/
p gēus ſeqť.Huc igiť tetēdit primā ītētionē ſuā:ut aīas īmortales doceřt:ſed occurrit illud.Si.n.īmortales ſť:&
unū hñt prīcipiū:q rōne ñ oīa aīalia ſentiūt ſimiliter:& dicit nō eē ī aīs diſſimilitudinē:ſed ī corporibus: q̄ put
fuerūt uel uiuacia:uel torpētia:ita & aīos faciūt:qđ pōt ēt ī uno:eodēq; corpore cōprobari.Inſano.n.copore alia
uiuacitas ē mētis:ī ægro pigrior:īſanis īualido ēt rōne carēs:ut ī phreneticis cernim⁹:adeo ut cū ad corpus ue/
nerit:nō natura ſua utiť:ſed ex eius q̄litate mutať.Inde Afros uerſipelles: Græcos leues:Gallos pigrioris uide/
m⁹ īgēii:qđ natura climatū facit:ſicut Ptolemæ⁹ dephēdit:q dicit trāſlatū ad aliud clima hoīem naturā ex pte
mutare De toto.n.nō pōt:qa ī prīcipio accepit ſortē corpis ſui.Ergo aīa p q̄litate ē corpis:& q̄ rōne res melior
ē ī ptāte deterioris? atq diuinus aīus debuit corp⁹ ī ptāte hře:nō corp⁹ naturā aī corrūpere:ſed hoc iō fit:qa plus
ē qđ cōtinet q̄ qđ cōtineť:ut ſi leonē īcludas ī caueā īpedit⁹ uī ſuā nō pdit:ſed exercere nō poteſt:ita aīus nō trā
ſit ī uitia corpis:ſed eius cōiunctione īpeditus nō exercet uī ſuā:& occurrit illud. Omne qđ corrūpitur æternū
nō ē:ſi aīus īſanit:iraſciť:deſiderat:timet:caret æternitate:cui ſť iſta cōtraria. Nā paſſio æternitatē reſoluit qđ
iō falſū eē dicimus:qa aīus p ſe nihil patiť:ſed laborat ex corpis cōiūctiōe. Et aliud ē p naturā ſuā corrūpi: aliud
p cōtactū rei alterius.Videmus.n.tale aliqd:ut ī lucerna:quæ p ſe clara ē:& locū ī quo ē ſine dubio illūinat:ſed ſi
qua re tecta fuerit:& īcluſa nō pdit ſplēdorē ppriū:q ī ea ē. Remoto nāq; īpedimēto apparet:nec tamē qa īpedi
tus ē eius uigor:iō ēt corruptus.Ita ergo & aīus q̄diu ē in corpore patiť eius cōtagiōe.Poſtq̄ uero depoſuerit cor
pus:recipit ſuū uigorē:& natura utiť ppria.Si ergo ppriā recipit naturā:q̄re pœnas apud īferos patiť? Ideo qa
ſimul diu fuit:nō pōt depoſita ipſa re ſtatī ad ſuū nitorē reuerti:ut ſi ſpeciē cādidā miſſam in lutū polluas:& eā
ſtatī auferas:nō iccirco ſordibus caret:ſed ablutionē reqrit:ut in priſtinū nitorē poſſit redire.Sic aīa ex eo quod
dať corpori inqnata ē:ut ēt ſi corpus deponat:neceſſe habet purgari.Si ergo purganť & recipiūt naturā ſuā:cur
uolūt reuerti? qa potāt inqt obliuia:ēt ē illud ambiguū.Nā aut pteritarū obliuiſcanť pœnarū:aut certe ut igna
ræ futuri habeāt deſideriū redeūdi ī corpa:qđ ſine paſſiōe fit:& aīus ī quo ē paſſio mereť reuerti. ¶ Cælū: p ae/
re:& æthere poſuit:ut duo ſignificet elemēta:ut Iā cælū terraſq; meo ſine numīe. ¶ Cāpoſq; ſiquētes.i.maria.
¶ Lucētēq; globū lūæ: iō uſ⁹ ē pticipio:ut oſtēdat eā ſuū lumē ñ hře.Nā lucēs ē qđ aliū de illūinať: Lucibile qđ
per ſe lucet:ut patulū & patens:patulū eſt qđ p ſe patet: patēs qđ apiť & claudiť Globū autē ideo quia dicitur
luna σφαιροειδης eē. ¶ Titaniaq; aſtra:aut ſtellas dicit: aut Solē: quē ſupra unū fuiſſe de Titanibus diximus.

¶ DONA. O pater an ne:non poterat non mirari quod ad tanta incommoda uitæ redire uelint.

¶ CHRI. Ad cœlū:nō ad cœlū qđ ſtellis ornatū ſupra nos ē:ſed nřm hūc orbē q cōparatiōe īferoꝝ cœlū di/
ci pōt:ut ſupra ēt dixit:q̄ uellēt æthere in alto.Nūc & pauperiē & duros pferre labores:nā apud nos nō ē æther
alt⁹ niſi cōpareť īferis. ¶ Sublimes:q̄ qdē ſublimes fiūt:dū ad ſupa uolāt. ¶ Ad tarda cor.q.d.ad eā moleſtiā:ut ſu
beāt corpus:cui⁹ grauitate tardiores efficiať:& q illis p carcere fit: & uīculis:unde δεσμα corp⁹ dñt græci:qa
uīculū ſit aīæ. ¶ Lucis:uitæ:ut & luce carētū. ¶ Prīcipio:Prīcipiū ſimpliciter poniť p initio alicuius rei:uñ illud
Debile prīcipiū melior fortuna ſequeť phi āt prīcipiū cām:& elemētū eē oſtēdūt:& in quo differāt:& ī quo con
ueniāt demōſtrāt.Prīcipiū ēt theologi nři capiūt p deo q apud oēs hētur primū prīcipiū neceſſariū oīum reꝝ:
unde ē illud in prīcipio erat uerbū.i.in deo erat uerbū.Quapp in phedro dixit:Pla.prīcipiū nec gigni poſſe: nec
deſtrui nec eē aliqd ex quo prīcipiū oriať aliogn nō eſſet principiū:nec a ſe gigni poſſe:nec ab alio deſtrui:nihil
.n.ualētius eſt principio a quo ipſum deſtrui poſſit:itē dicūt principiū tpis & pductionis : ut in principio crea/
uit deus cœlū & terrā:& in hac notione hic quadrare uidentur:ergo in principio in reꝝ productione : iudicio
autē Platonici poetæ ſnīam ad platonis dogma referēdum. ¶ Cœlum ac tarras campoſq; li. tribus nominibus

quatuor cōplectitur elementa:nā cœlū pro aere capit:Lucretius in hoc cœlo qui dicit aer:itē pro ipſo æthere campos autem liquentes maria intelligimus.Oſtendit āt Plato in timæo:q̄ diuina decori ratio poſtulauit talē fieri mūdū q uiſum pateret:& tactū ſed nihil tāgi ſine terra q̄ ſola eſt ſolida nihil uideri ſine igni pōt: uñ de igne & terra mūdū īcipiēs fabricare.De⁹ uidit diu cōuenire ſine medio colligāte nō poſſe:Quare āt nō uno nexu:ſed duobus.ſ.aq̄ & aere opus eſſet docet Mac.ſunt tñ q uelint titania aſtra ꝓ igni eē poſita q̄q̄uidē Anaxagoras clazōenius ſolē dicit eē lumē igni ꝑmixtū:& ipſe alibi axē hūero torq̄t ſtellis ardētib⁹ aptū:& alibi.Quoties aſtra ignea ſurgūt:Sic ēt Cice.in li.de na.deo.Summa pars cœli q̄ ætherea dr̄:& ſummū retinet ardorē: ergo āt & lunā & titani aſtra ꝓ oībus cœlis poſita puto:& multi credūt titania eē epithetū oīum aſtrorū:qa ut refert Dio.Hiperiō q fuit unus ex titanibus primus lunæ ſoliſq; ac reliquorū aſtrorū curſum naturāq; demōſtrauit:ppeaq; ſyderū pater creditus eſt.Spūm uero ꝓ aīa mūdi pōit:q̄ ſecundū Plato.oīa adminiſtrat: putauit.n. Plato cū deus pulcherrimum opus fieri decreuiſſet:atq; in ordinem materiæ partes cōmotioneſq; reduci excogitaſſet animam quandā mentem rationabilem:& ſapientem:cui ut uicario ſylueſtris prouinciæ curam mādaret:ſubiiceretq; eius malignitatem freno:& omnia in ordinem reduceret:& in quieto collocaret.

Spiritus intus alit.totamq; infuſa per artus
Mēs agitat molē:& magno ſe corpore miſcet.
Inde Hoīum:Pecudūq; genus:uitæq; Volātū
Et q̄ marmoreo fert mōſtra ſub æquore Pōt⁹.
Igneus eſt ollis uigor:& cæleſtis origo
Seminibus:quātū non noxia corpora tardant.
Terreniq; hebetāt artus: moribūdaq; mēbra.
Hic metuūt:cupiūtq; dolēt:gaudētq;:nec auras
Reſpiciūt clauſæ tenebris:& carcerē cæco:
Quin:& ſupremo cum lumine uita reliquit:
Nō tamē omne malū miſeris:nec funditus oēs
Corporeæ excedūt Peſtes:penituſq; neceſſe ē
Multa diu concreta modis inoleſcere miris.

SER. Spiritus:diuinus.ſ.& eſt unū ſiue mētē dicat:ſiue aīum:ſiue ſpm.¶ Intus alit:uegetat: & ī æternitate cuſtodit:qa mixtus ē:& nulla ps elemētī ē ſine deo.¶ Per ar.ꝓ elemēta:q̄ mēbra ſūt mūdi corpalia. Corpa nāq; ſunt q̄ pñt uideri.¶ Mēs agi.mo.magnitudinē mūdi mēs agitat:& ſi (ut Cice.dicit) in tuſcu. æternū ē q̄cqd ī æterno motu eſt:ſine dubio ēt aīus ætern⁹ ē:ſp.n.ī motu ē:adeo ut ne nobis qdē q̄ſcētib⁹ ꝯquieſcat.¶ Magno ſe.c.m.aut antiptoſis ē ꝓ corpi:ut Hæret pede pes dēſuſq; uiro uir:qđ poti⁹ credēdū ē:Aut certe ſm eos locut⁹ ē q dicūt deū corporalē eē:& eū ita diffiniūt πυρνοερον.i.ignē ſenſualē:qđ ſi uerū ē:corp⁹ ē:nec ꝑ antiptoſim dixit:ſed ꝑ diffinitionē magno corpe.i.nō cōi.¶ Inde ho.pe.g.de q̄tuor elemētis & deo.¶ Et.q.o.qđ ſupra dixius:ītātū inq̄t ī oībus uiget ps diuinitatis inquātū ſinit corporū q̄litas. ¶ Terreniq; he.artus:inquātū nō hebetāt art⁹.¶ Moribūdaq; mēbra:morīēti ſimilia:hoc ē ſemꝑ moriētia.Nunq̄.n.in eodē ſtatu ſunt:ſed aut minuunt: aut creſcūt.Ergo aīus idē ē:ſed uti uiribus ſuis nō pōt pp corpis cōiunctionē.¶ Hinc metuūt cupiūtq; dolent gaudētq;:Ex corporū cōiunctiōe & aī hebetudine Var.& oēs phi dicūt q̄tuor eſſe paſſiōes:duas a bōis:duas a malis opinatis rebus:nā dolere & timere duæ opiniōes malæ ſunt:una pñtis:alia futuri.Itē gaudere & cupere ſunt opiniōes bonæ:una pñtis:alia futuri.Hæc ergo naſcunt ex ipſa cōiunctione.Nā neq; aī ſunt:neq; corporis ꝓpria.Pereūt.n.facta ſegregatiōe.i.aīæ a corpore quā mortē eſſe diffinitiuā λυσιν σώματος και ψυχῆς.¶ Nec auras Reſpiciūt:nā qa cohærēt corpi:obliuiſcunt naturæ ſuæ:quā auras uocauit:nā.ſ.cæleſtē & diuinā.¶ Clauſæ tenebris & carcere cæco:diffinitiōes ſunt corporis:nā græci δέμας q̄ſi δεσμον corpus uocāt:q̄ſi uinculū aī. ¶ Quin & ſupmo:qa ut dixius occurrit debere eas ſtatim poſt corpus depoſitū in ſuū uigorem reuerti:& dicit nō poſſe.Quæ.n.diu cōiuncta ſunt:inuicē ſe tenēt:& trahunt:reliquias ſordiū antiquarum.¶ Nō tamē omne malum cedit:ſed non oē.Nā remanet:qđ ut purget neceſſe eſt.Inde eſt & qđ dicit Eadē ſequit tellure repoſtos. Bene āt miſeris:qa etiā poſt corpus habent corporis ſordes:unde eſt Nec funditus omnes Corporeæ excedunt peſtes.¶ Diu concreta:coniuncta & conglutinata.¶ Inoleſcere:creſcere:ut Vdoq; docent inoleſcere libro.

CHRI. Intus alit:cōiunctas mūdo:ut forma.¶ Mēs:diuia ipſius bōi filia ſegregata a mūdo.¶ Agitat mol. Tanq̄ motor ſeparatus.¶ Infuſa ꝑ ar.m.ſ.c.m.mēs alia tanq̄ motor ꝯiūctus a mēte diuīa aīæ mūdanæ tributa. Hic ex aīa mūdana eiuſq; mēte uitā corporeā ſortiunt oīa.¶ Igne⁹ ui.i oībus aīantibus ineſt uita corporea a uita cœleſti:& calor naturalis huius uitæ pabulū ſumit ex calore cœleſti:atq; hactēus locut⁹ ē de oībus aīantib⁹: in q̄bus iā oſtēdit igneū eē uigorē.Deīde ſeparat aīos nr̄os a reliquorū brutorū aīa:atq; ait q cū illis ſit igne⁹ uigor:aut ſeminibus.i.aīs nr̄is:ē origo cœleſtis:Recte āt Pla.ſectatores uates nr̄os aīos ſemīa uocat:Legerat.n.in timæo rōnales aīas cōcreatas a mēte diuīa ī mūdo ſupiore ex ſeminibus oīum rerū muſica rōne cōmixtus ī patera.Præterea ait deū opificē mūdi demiſiſſe infra lunā rōnales aīas:tanq̄ ſemina hoīum:cœleſtes uero deos ſubiunxiſſe irrationalē uitā oībus cōem.Quibus Plotinus ēt addidit rōnales aīas eē hoīum ſemina. Quia ex ipſis pullulāt uitæ q̄dā ꝓpriæ irrationales in corpora.¶ Moribūda:q̄m ſola hæc corpora impediūt intelligētiā: nō āt corpa ætherea qb⁹ ab æuo īdutæ ſunt.¶ Hic.m.q̄tuor ꝑturbatiōes pōit q ex q̄tuor hūorib⁹ ꝓueniūt: ſūt.n. duæ ex opiniōe bōi:q̄rū altera uoluptas geſtiēs ē.i.pter modū lata lætitia q̄ ꝓuēit ex opiniōe pñtis magni alicuius bōi rōni nō obtēperās.Hāc ergo uolūt nobis e ſāguīe ꝓuēire.Altera cupiditas dr̄:q̄ recte uel libido dici pōt. Eſt.n.īmoderata appetitio opinati magni bōi rōni nō obtēperās:hæc āt e bili originē ſumit q̄ itidē ſūt ex opiniōe malorū met⁹:& ægritudo:nā met⁹ ē opinio magni mali īpēdētis:quē ex atra bili ꝓuēire uolūt ægritudo āt ē opinio magni mali pñtis:& qdē recēs hacq; dñt a pituita originē ducer q̄ affert:mollitiē q̄dā eneruatā q̄ fracti cū ſupiores ī reb⁹ duris eē ñ poſſum⁹:facile ſuccūbim⁹.¶ Clauſæ.i.mūdo corporeo.¶ Carcerē.c.corpe caduco miris modis.Miſꝝ ē habitū ꝓcliuē ad corpa:q q̄ſi corporea q̄dā q̄litas ē ī primi ex corpe ī aīam incorporeā.

Ergo exercentur pœnis:ueterumqꝫ malorum
Supplicia expendunt:aliæ panduntur inanes
Suſpenſæ ad uentos:aliis ſub gurgite uaſto
Infectum eluitur ſcelus:aut exuritur Igni.
Quiſqꝫ ſuos patimur manes:exinde ꝑ amplū
Mittimur Elyſiū:& pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem:purumqꝫ reliquit
Aethereum ſenſum:atqꝫ aurai ſimplicis ignē.
Has omnes:ubi mille rotā uoluere per annos:

¶SER. Ergo exercent̄ pœnis:qa depoſitio corpore ſordes ſuperſunt.Pœnas autē nō perferunt animæ: ſed
illius cōiunctionis reliquiæ:q̄ fuit inter animam & corpus.Nā licet illa duo per ſe pœnas perferre non poſſint:
homo tamen perfert:q de his duobus eſt factus.¶Supplicia expēdūt:nō agunt ſupplicia ut aīas puniāt: ſed ut
eas peccatis exuāt priſtinis.¶Aliæ pandunt̄ inanes Suſpēſæ ad uentos:Loquit̄ quidē poetice de purgatiōe aīa/
rū:tāgit tamē qd̄ & philoſophi dicūt.Nā triplex ē oīs purgatio:aut in terra purgant̄ q̄ nimis oppreſſæ ſordibꝰ
fuerūt deditæ.ſ.corporalibus blādimentis.i.tranſeunt in corpora terrena:& hæc igni dicunt̄ purgari.Ignis.n.
ex terra orit̄ quo exurūt̄ oīa.Nā cæleſtis nihil purit.
Aut in aq̄.i.trāſeūt ī corpora marina:ſi paulo melius
uixerīt:Aut certe ī aera trāſeūdo.ſ.aeria corpa ſi ſatis
bene uixerint:qd̄ & ī Statio legimus:ubi de auguriis
tractat:Seu qa mutaræ nr̄aqꝫ ab origine uerſis Cor/
poribus ſubiere notos.Vnde etiā in ſacris oībus tres
ſunt iſtæ purgatiōes:Nam aut tæda purgant̄ & ſul/
phure:aut aqua abluunt̄:aut aere uentilant̄: qd̄ erat
in ſacris Liberi.Hoc eſt.n.qd̄ dicit in ſcd̄o georgi.Ti/
biqꝫ oſcilla ex alta ſuſpendūt mollia pinu. Nā genus
erat purgatiōis.Id aūt & apud Iuue. tangit̄ Quoties
hinc talis ad illos Vmbra uenit:cuperent luſtrari ſi q̄
darent̄ Sulphura cū tædis:& ſi foret humida laurꝰ.
Et in ipſis purgationibus bonū meritoꝝ ſecutus eſt
ordinē:ut ante aereā:inde aq̄:poſt ignis diceret pur/
gationē:aiūt etiā eas aīas q̄ male uixerūt ſtatim ad in
corporationē redire q̄ melius:tardius:q̄ optimæ:diutiſſimo tēpore cū hominibus eſſe.¶Quiſqꝫ ſuos patimur
manes:Supplicia uaria q̄ ſunt apud manes:ut ſi qs dicat iudiciū patimur:& ſignificet ea q̄ in iudicio cōtinent̄.
Eſt & aliud uerius:Nā cū naſcimur duos Genios ſortimur:Vnus eſt qui hortat̄ ad bona:alter qui deprauat ad
mala.Nec incongrue dicunt̄ Genii:qa cū unuſquiſqꝫ genitus fuerit:ei ſtatim obſeruatores deputant̄: qbus aſſi
ſtētibus poſt mortē aut aſſerimur in meliorē uitā:aut cōdemnamur in deteriorē:ꝑ quos aut uacationē mere/
mur:aut reditū ī corpora.Ergo manes genios dicit:quos cū uita ſortimur.¶Exinde:una pars oratiōis eſt:& ī
tertia a fine accētū habet:licet penultima lōga ſit:qd̄ iō factū ē:ut oſtēderet̄ una pars eſſe orationis:ne ꝓpoſitio
iūgeret̄ aduerbio:qd̄ uitioſum eē nō dubiū ē.¶Pauci læta arua tenemus:nō oēs:Qui.n.minus purgantur: ſta
tim redeūt ad corpora.¶Donec lōga dies ꝑfecto tēporis orbe:quia etiā poſt purgationē opus eſt tēpore:ut ꝑſe/
ueret in purgatiōe:& ſic redeat.Et querit̄ utrū aīæ ꝑ apotheoſin:de qbus ait:Et pauci læta arua tenemus:poſ/
ſint mereri perpetuā purgationē:quod nō poteſt fieri.Merentur enim tēporis multi nō perpetuitatis: & q̄ ma/
le uixerunt ſtatim redeūt:q̄ melius tardius:q̄ optime diutiſſimo tēpore ſunt cū numinibus. Paucæ tamē ſunt
q̄ & ipſæ exigente ratione(licet tarde)coguntur reuerti.¶Perfecto tēporis orbe:finito legitimo tempore.¶Cō
cretam:affixam:& inherentem.¶Aethereū ſenſum:ſidereum πυρνοερον:Ignē ſenſualem:ideſt deum:per qd̄
quid ſit anima oſtendit.¶Aurai ſimplicis ignem:nō urentis.Simplicis autem noſtri cōparatione: qui conſtat
de ligno & aere.Ille enim ασυνθετος per ſe plenū eſt:& æternus qa ſimplex.Omnia enim συνθετα:ideſt com/
poſita exitum ſortiuntur.Vnde & atomos perpetuas dicunt:quia ſimplices ſunt:nec recipiunt ſectionē.¶Has
omnes:ac ſi diceret etiam has omnes.Nā ſupra nō omnes dixit:ſed Animæ qbus altera fato Corpora debent̄.
¶Rotā uoluere ꝑ annos:peregerūt:exegerunt ſtatutū tempus per annoꝝ uolubilitatē.Eſt autē ſermo Ennii.

¶DONA. Quiſqꝫ ſuos patimur manes:nam ſi bonus ad īferos uenit:bonos patit̄ manes: ſi malus malos.
¶Ex inde:poſt examinationem.¶Amplum:ut oſtendat non illis paucis paratam eſſe latitudinem : ſed pluri/
bus modo ita uiuant:ut illuc uenire mereant̄:ſed quia pauci merent̄:pauci diffuſam latitudinem merentur.
¶Longa dies:longo tempore eſt opus:ut fiat talis purgatio:qualis anteq̄ in corpus perueniret.

¶CHRI. Ergo:non ſicut ex ſigillo tranſit in cærā.Verum anima ita cōtrahit ſibi huiuſcemodi qualitatem
in corpore ſicut lumē in nube pallorem.Hinc illud ſimulachra modis pallentia miris. Aliæ pādunt̄ inanes:q̄
habitū ex bili cōcretum ferūt patiunt̄ in igne:q̄ ex ſanguine in aere:quæ ex pituita ī aqua:q̄ ex atra bili ī terra.
patiunt̄ aūt cū corpore aereo in aere craſſo quod appellatur umbra aīæ uel imago magna dicit̄:quia craſſior.
¶Per amplū helyſiū:in regionē cæleſtē:alii ad alias ſphæras ſtellaſqꝫ poſt purgationē.¶Pauci læta ar.t.Nō qa
pauci reuertant̄ ad cœlū:ſed uel qa pauci reuertant̄ ad firmamētū:uel qa pauci cū egrediunt̄ e corpore ſtatim
proficiſcunt̄ ad cœlū.Sed poſtq̄ lōgo tēpore purgati fuerint:quoniā habitus difficile amouetur.¶Perfecto tp̄is
orbe:Quia circuitū agunt in purgatorio ab elemēto ad elemētum uiciſſim.Vt alterius uiciſſim purgent̄ ha/
bitus uarii cōcreti ex quatuor humoribus uiciſſim: quaſi q̄tuor elemētis.¶Aethereū ſenſum:atqꝫ.a.ſ.i.æther:
ignis aura ſunt tria corpora tenuia:qbus animis īnolutus ī terenū corpus delabit̄.Neqꝫ ſolū animus ipſe anteq̄
redeat in cœlū purgnādus eſt a corporea labe:ſed ēt hæc tria eius uelamina purgāda ſunt a nebula contracta a
corporibꝰ craſſioribus:dicit̄ āt æthereus ſenſus:qa corpus æthereū totū ē ſenſus totus.¶Mille:nō certus ē hic
numerus:Ergo multa ſæcula:nam animæ lōge diuturniorē uitam agūt in cœlo beatæ q̄ infœlices uel in terra
peccātes:uel in aereo corporeo purgādæ.¶Rotā uoluere:in cœlis cōſenſerunt cū aīa mūdi ad cœleſtiū motio
nes:& cōtēplādo a formis in formas uiciſſim diſcurrerūt:ſed quoniā poſt uitā cœleſtē redituræ ſunt ad terrenā
deus Neptūnus generationi rerū fauens allicit eas ad geniturā certis tēporibus:quādo ad idem officiū uis ge
nitalis in eis per ſe iam excitat̄:Nā uices agūt animæ ex intelligentia in genituram cernis ſæculis atqꝫ uiciſſim.

¶SER. Deus euocat:non dicit quis :ſicut ſupra:Dii quibus imperium eſt animarum.Sed alii Mercurium
uolunt propter hoc:Hac animas ille euocat orco Pallētis:& eſt ratio.Nam νους dicitur:ideſt ſenſus:quo philo
ſophiam quæ hæc indicat intelligimus:qa ipſe etiam inuenerit litteras.¶ Agmine magno:impetu: & dictum
eſt imperatiue.Non enim blanditiis inductæ redeunt:ſed neceſſitate quadam coguntur: ut potantes uelint re/
uerti.¶ Immemores:uel præteritorum:uel futurorum.¶ Dixerat anchiſes : Antedicta de reuerſione anima/
rum probatio huc tendit:ut celebret Romanos:& præcipuæ Auguſtum: Nanq; qui bene conſiderant inue/

Lethæū ad Fluuiū Deus euocat agmīe magno.
Scilicet īmemores ſupera ut cōuexa reuiſant:
Rurſus & incipiant in corpora uelle reuerti.
Dixerat Anchiſes:Natumq;:unaq; Sibyllam
Conuentus trahit in medios:turbamq; ſonātē.
Et tumulū capit:unde oēs longo ordine poſſit
Aduerſos legere:& uenientum diſcere uultus.
Nūc age Dardaniā prolē:quæ deinde ſequat̄
Gloria:qui maneant Itala de gente Nepotes
Illuſtres animas:noſtrumq; in nomen ituras
Expediam dictis:& te tua fata docebo.
Ille uides pura Iuuenis qui nititur haſta:
Proxima ſorte tenet lucis loca.primꝰ ad auras
Aetherias Italo commixtus ſanguine ſurget
Siluius:albanū nomen tua Poſthuma proles.

nient oēm Romanā hiſtoriā ab Aeneæ euētu uſq;
ad ſua tēpora ſummatim celebraſſe Virgilium.Qđ
ideo latet:quia confuſus eſt ordo.Nam euerſio Ilii &
Aeneæ errores:aduētuſq; bellumq; manifeſta ſunt:
Albanos reges:Romanos etiā conſules: Brutos:Ca/
tonem:Cæſarem:& Auguſtū: & multa ad hiſtoriā
Romanam pertinētia hic indicat locus.Cætera quæ
hic intermiſſa ſunt in αστι λοπουα cōmemorat:
Vnde etiam in antiquis inuenimus opus hoc appel/
latum eſſe non Aeneiden:ſed geſta populi Romani.
Quod ideo mutatum eſt:quia nomen non a parte:
ſed a toto debet dari.¶ Turbāq; ſonantem : aut quæ
tunc propter feſtinationem ſonabat:aut turbæ per/
petuum eſt epitheton.¶ Longo ordine:non quo na/
ti ſunt:ſed quo apud inferos ſtabāt.Nō enim eo quo
regnauerunt dicturus eſt ordine.¶ Aduerſos legere:
relegere:cōſiderare.¶ Dardaniam prolem : albanos
reges:qui tredecim fuerunt de Aeneæ & Lauiniæ ge
nere:Vnde ait Itala de gente.¶ Illuſtres : hoc nomen
notitiæ fuit non meriti:unde etiam in meretricibus
inuenitur.Nam & nobiles & illuſtres uocantur.¶ In
nomen ituras:in gentem:ut Ipſe nomen echionium
matriſq; genus peridææ.¶ Ille uides pura iuuenis qui nitit̄ haſta: Aeneas ut dicit Cato ſimulac uenit ad Italiā:
Lauiniā accepit uxorem:propter quod Turnus iratus tam in latinū q̄ in Aeneam bella cōmouit a Mezentio
īpetratis auxiliis:qđ etiā ipſe oſtendit dicens Se ſatis ambobus teucriſq; uenire latiniſq; Sed ut ſupra diximus
primo periit Latinus:Secundo pariter Turnus & Aeneas:Poſtea Mezentiū interemit. Aſcanius:& Laurolaui/
nium tenuit:Cuius Lauinia timens inſidias grauida confugit in ſiluas:& latuit in caſa paſtorali Tyri:ad qđ al/
ludens ait:Tyruſq; pater cui regia parent Armēta:& illic enixa eſt filium.Sed cū Aſcanius flagraret inuidia uo
cauit nouercam:& ei conceſſit Laurolauinium.Sibi uero Albā cōſtituit:q quoniā ſine liberis periit:Siluio:qui
& ipſe Aſcanius dictus eſt ſuū reliquit imperiū.Vnde apud Liuiū error eſt q Aſcanius Albā cōdidit.Poſtea Al/
bani oēs reges dicti ſunt Siluii ab huius noīe:ſicut hodieq; Romani imperatores Auguſti uocantur:Aegyptii
Ptolemæi:Perſæ Arſacidæ:Latini Murrani:ut Murranū hic atauos : & auorum antiqua ſonantem Nomina:
per regeſq; actū genus omne latinū.¶ Pura iuuenis qui nitit̄ haſta.i.ſine ferro.Nā hoc fuit p̄miū apud maiores:
qui tunc primū uiciſſet in p̄lio:ſicut fertur in libris:de gente populi Romani.¶ Siluius albanum nomen:quia
omnes Siluii ab eo dicti ſunt.¶ Tua poſthuma proles:Poſthumus eſt poſt humationem parentis creatus.Per
hoc autem Aenean cito oſtendit eſſe periturum:& ſtatim infert conſolationem dicens.

¶DONA. Nunc age:proponit ſe dictuū prolem Troianā: & nepotes inde ex italo ſanguine commixtos: &
fata ſua:ergo exequit̄ ſpecialiter quos generaliter in prīo tetigit.¶ Pura:ſine ferro:qđ ſit ſignū pacis:& nō belli.

¶CHRI. Lethæū:obliuiſcunt̄.n.diuinoꝝ occupatæ mortalibus.¶ Reuiſant ſupa conuexa:Oculis caducis.
Prius.n.uidebant ea uelut inferiora oculis deſpiciētes æthereis.Rurſus incipiant uelle.Nō.n.cōpellunt̄:ſed pro
naturæ procliuitate tēporibus certis alliciunt̄.huiuſcemodi igit̄ ratiōe putaui hos uerſus interp̄tandos: quia
hæc crederē:aut illis aſſentiret.Nā de animis noſtris ſine ulla heſitatiōe eadē oīno ſentio q̄ chriſtiana perhibet
religio:eas eſſe ex nihilo adeo creatas:& eodē tp̄e creatas:& corporibus infuſas:& plæraq; alia q̄ nos in noſtris
de aīa dialogis p̄lixius ſcripſimus:ſed Plato Noſtrū quoniā noſtræ religiōis ignarus fuerit:& Platonicus oīno
extiterit: ad Plato.dogma eius ſentētias traducendas cenſui.¶ Commixtus ſanguine ſurget: Optime dictū: nā
pater materia nō p̄bet:ex q̄ factus conficiat̄.Nā ſemen uiri ſpiritus ſunt:q ueluti artifices fœtū in materno ute/
ro formant ex ſanguine materno.Itaq; ſemē artifex eſt ſanguis materia.Vnde & mater dicit̄ quaſi materiā tra
dens:ergo qa ex uiro Troiano & ex matre Itala orituri erāt italos:ſanguine dixit.¶ Siluius:aſcanius ex ænea &
Lauinia uxore natus ē:nā Lauinia poſt obitū æneæ uerita aſcaniū ex Creuſa natū in ſyluis delicеſcēs aſcanium
filiū in illis peperit Siluiū noīauit.Hic aſcanio maiori q albam condiderat:& ſine liberis deceſſerat: regno ſuc/
ceſſit:& ab eo reliq albani reges ſiluii denominati ſunt:ex hoc natus eſt æneas ſiluius:qui latinū ſiluiū genuit:a
quo nōnullæ coloniæ deductæ ſunt:& priſci latini appellati:ex latino alba eſt ortus: ex alba atys: ex aty Capys:
ex Capy Capetus:ex Capeto Tiberinus:a quo albula flumē in quo ſubmerſus eſt Tiberinus eſt appellatus. Ti/
berinus genuit agrippā.Agrippa Romu.Siluiū:q ictus fulmine reliqt filiū auētinū:a quo auētinus colis roma
nus ē noīatus:cū in eo ſepultus eſſet:huic ſucceſſit Proca:q numitorē:& amuliū gēuit: ſed amulius Numitore
regno pepulit & filiū interemit:& rheam ſiluiam uirginē ueſtalē inſtituit:ex qua Remus & Remus nati ſunt.

Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
Educet ſiluis regem:regumq; parentem:
Vnde genus Lōga noſtrū dominabitur Alba.
Proximus ille Procas Troianæ gloria gentis:
Et Capys:& Numitor:& q te nomine reddet
Siluius Aeneas:pariter pietate:uel armis
Egregius:ſi unq̄ regnandam acceperit Albam.
Qui iuuenes quantas oſtentant aſpice uires.
Atqui umbrata gerunt ciuili tēpora Quercu:
Hi tibi Nomētū:& Gabios: urbemq; Fidenā:
Hi Collatinas imponent montibus arces.
Pometios:caſtrumq; Inui:Bolamq;:Coramq;.
Hæc tū nomīa erūt:nūc ſunt ſine noīe Terræ.
Quin & Auo comitem ſeſe mauortius addet
Romulus:Aſſaraci quē ſanguinis Ilia mater
Educet:uiden ut geminæ ſtent uertice criſtæ?
Et pater ipſe ſuo Superum iam ſignet honore?

¶SER. Quem tibi longæuo:ideſt deo. Aeuum enim proprie eternitatis eſt:quæ non niſi in deos uenit. Ennius:Romulus in cælo cum diis genitalibus æuū Degit. Male autem uindicauit uſus per quem dixit Longæuoſq; ſenes. ¶ Vnde:a quo:ut Genus unde latinum. Nam poſteri eius fuerunt:qui poſtea apud Albam regnauerunt ciuitatem. ¶ Proximus ille procas:ſtandi non aſcendendi ordine. Nam duodecimus fuit:& Capys ſextus eſt rex [Al]banorum. Item Numitor tertiuſdecimus fuit. ¶ Si unq̄ regnandam acceperit albam: Aeneas Siluius:& hic oſtendit omnes Albanos reges Siluios dictos. Acceperit autem a tutore:qui eius inuaſit imperium. Quod ei uix anno.lii.reſtituit:& rem hiſtoriæ plenā per tranſitum tetigit. ¶ Ciuili tēpora quercu: ciuica debuit dicere:ſed mutauit:ut contra Horatius:Motum ex metello conſule ciuicum:pro ciuile. Quercea autem coronam accipiebant qui in bello ciuem ſeruaſſent:Ideo quia ante cauſa uitæ in hac arbore hominibus fuit:qui glandibus ueſcebantur: unde Ouidius in Meta. Et quæ deciderant patulæ Iouis arbore glandes:unde Iouis arbor dicitur quaſi per quam Iuppiter ſuos aleret populos. Aliæ enim murales erant:aliæ agonales:ideſt lemniſcatæ: muralis autē dabatur ei qui primus Murum aſcendiſſet. ¶ Hi tibi nomentum & gabios: Hæ ciuitates ſunt priſcorum Latinorum ab Albanis regibus conſtitutæ: quanq̄ Collatiam Tarquinius conſtituiſſe dicatur: qui ut erat ſuperbus:eam ex collata pecunia conſtituit. Vnde & Collatia dicta eſt. Poteſt tamen etiam fieri ut ab Albanis fundata ſit: aucta a Tarquinio:ſicut ſupra de Tarento diximus:quod Taras fecit:auxit Phalantus. Romam etiam Romulus feciſſe dicitur:quā ante Euander condidit:ut Tunc pater euandrus romanæ conditor arcis. ¶ Vrbemq; fidenam: Fidenæ dicuntur ſicut Thebæ: ſed dixit ut Iuuenalis: Atq; uetus thebe centum iacet obruta portis. Nā uarietati ſtudet:unde etiam pometios ait: cum dicatur numero ſingulari pometia. ¶ Caſtrumq; inui: Vna eſt Italiæ ciuitas Caſtrum nouum dicitur. De hac autem ait Caſtrum Inui: ideſt Panos qui illic colitur. Inuus autem latine appellatur:græce παν. Item επιαλτης græce:latine Incubus:idem Faunus:itē Fatuus Fatuellus. Dicit̄ āt ab ineundo paſſim cum oībus animalibus. Vnde & Incubus dicitur. Caſtrum autem ciuitas eſt. Nam caſtra numero plurali dicimus: licet legerimus in Plauto:Caſtrum pœnarum:quod etiam diminutio oſtendit:Nam caſtellum dicimus. ¶ Nūc ſunt ſine nomine terræ:atqui in catalago hinc eſt dicturus aliquas ciuitates:Sed ex perſona ſua p̄occupat. ¶ Quin & auo comitem ſeſe mauortius addet Romulus: Amulius & Numitor fratres fuerunt:ſed Numitorē regno Amulius pepulit:etiā Iliam eius filiam ſacerdotem Veſtæ fecit. De hac & Marte nati Remus & Romulus:qui cū adoleuiſſent occiſo Amulio auū Numitorem in regnum reuocarunt:& cum eo uno anno regnauerunt. Poſtea ꝓpter anguſtias imperii Romam captatis auguriis condiderunt. Ergo auo ſe comitem:aut auito ſe iunget imperio:aut ſecundū Ennium refertur inter deos cū Aenea. Dicit nāq; Iliam fuiſſe filiam Aeneæ: quod ſi eſt Aeneas auus eſt Romuli:unde ēt addidit: Aſſaraci quē ſanguinis. Nā hoc epithetō nō ſine cā ē introductū: qđ ē ꝓpriū Aeneæ. Nā Aſſaracus pr̄ ē Capyos:Capys Anchiſæ:Anchiſes Aeneæ. ¶ Viden:den naturaliter lōga ē. Breuē tñ eā poſuit ſecutus Enniū:& adeo ē eius īmutata natura:ut eā ubiq; breuis inueniat̄. ¶ Gemīæ ſtēt uer.cri. oīno ī oībus hoc egit Romulus:ut cū fratre regnare uideret̄:ne ſe reū ꝑricidii iudicaret:uñ oīa duplicia habuit q̄ſi cū fratre cōia:etenī ad captāda auguria palatinū rōulus tēuit:auētinū Rem⁹:q prior ſex uultures uidit:poſt Romulus.xii. Et cū ille tp̄e:ille nūero de cōdēda urbe certarēt:orta cōtētiōe de urbis noīe inter exercitū a Romuli militibus Remus occiſus ē. Fabuloſum āt ē:ꝙ a fratre pp muros dr̄ interēptus. ¶ Et pr̄ ipſe ſuo ſu. iā ſi.h. Merito uirtutis Mars Romulū deū eſſe ſignificat. Superū.n.accuſatiuus eſt ſingularis ab eo qđ ē ſuperus ſupi.

¶DONA. Ciuili tempora:ciuilem dixit feſtam pacificam:ut eſt laurus:& oliua. ¶ Nihil in his uerſibus memoria dignum apud Donatum inuenies:niſi ꝙ ait uir hic ad ſimilitudinem Saturni regnabit:ex quo illud uidetur aſtruere ꝙ fœlicitas regnandi generis eius attributa uideatur.

¶CHRI. Longæuo:ait Gellius Vir. apud antiquos reprehendi ꝙ non conueniat longæuum:& tua poſthuma proles. Nā ſi poſt mortem patris natus eſt:ut eſt in omnibus hyſtoriis:cur addidit longæuo? Sed Ceſſelius ait ſententiam eſſe hoꝝ uerboꝝ qđ uiuo patre natus ſit:aitq; eū eē poſthumū:qui poſtremo loco patre iam ſene ſit natus:ſed huius hyſtoriæ nullum idoneū auctorem nominat. Sulpitius uero appollinaris ait lōgæuum pro immortali poni:nā oſtendit Anchiſes filiū hunc natum iri æenea iam immortali effecto: ſed aliud eſt longæuū:aliud perpetuū:Nec dii longæui ſed immortales dicunt̄. Hæc Gellius poſſumus tamen dicere ꝙ poſthuma proles naſcit̄ poſt longæuo:cū naſcitur poſt mortem qa longæuus fuit. ¶ Auo:numitori patri rheæ:quem pulſum a fratre a mulio:ipſe induſtria:& uiribus ſuis in regnum reduxit Mauortius:& quia Martis filius: & quia uir bellicoſus. ¶ Aſſaraci:æneadarum:Nam ex aſſaraco natus eſt Capys ex capy anchiſes pater æneæ.

¶SER. Illa:quā tibi ſæpe fata ꝓmiſerūt. ¶ Inclyta:græcū ē.Nā κλυτον glorioſū dicunt. ¶ Imperiū terris: in quātū tēdit̃ terra. ¶ Animos æq̄bit olympo.i.magnanimitate æquabit̃ cælo.De hoc āt loco & Probus:& Trogus quærūt. ¶ Septē q̄ una ſibi muro:Bene dicit urbē Romanā ſeptē īcluſiſſe mōtes:& mediū tenuit.Nā grandis ē īde dubitatio:& alii dicūt breues ſeptē colliculos a Romulo īcluſos:q tamē aliis noībus appellabant̃: Alii uolūt hos ipſos q nūc ſūt a Romulo īcluſos.i.Palatinū:Quirinalē:Auētinū:Cœliū:Viminalē:A[illegible]inū:& Ianicularē.Alii uero uolūt hos qdē fuiſſe :aliis tamē noībus appellatos:[illegible]mutata ſunt poſtea:ut de oībus rebus legimus fieri:ſicut etiā de multis locis & fluminibus legimus: ut ſæpius Et nomen poſuit ſaturnia tellus. ¶ Prole uirū:ꝓ uiroꝝ fortiū. ¶ Qualis berecynthia mater:phrygia.Nā Berecynthos caſtellū ē Phrygiæ iuxta Sangariū fluuiū:ubi mr̃ deū colit̃.Per hāc autē cōparationē nihil aliud oſtēdit niſi Romanos duces īter deos eē referēdos. ¶ Turrita:quia ipſa ē terra q̄ urbes ſuſtinet:Ideo deſignat̃ ei corona cū turribus in capite. ¶ Huc geminas nūc flecte acies:totū uiſum tuū huc dirige:& huc ſpecialiter intuere. ¶ Hic Cæſar & omnis Iuli ꝓgenies:ut Iulius a magno demiſſū nomē Iulo. ¶ Cæli uētura ſub axē:Nā cū Auguſtus patri Cæſari ludos funebres exhiberet: ſtella crinita ꝑ diē apparuit:quā pſuaſiōe Auguſti Cæſaris populus eē credidit.Hic Ecce dionæi ꝓceſſit cæſaris aſtrum. Sub axē ergo.i.ad diuinos honores. ¶ Hic uir hic eſt tibi:C littera ꝓ duplici nō niſi ī monoſyllabis habet̃: ut Hoc erat alma parēs:ꝑ eorū ſcilicet priuilegiū.Vnde falſum eſt qđ Terētianus dicit eā pro metri ratione uel duplicē fieri uel ſimplicē.Nā ſi hoc eſſet etiā in diſſyllabis ꝓ duabus haberi debuerat:qđ nuſq̄ inuenimus.Litteræ enī naturā ſeruari etiā in poliſyllabis conuenit. ¶ Diuom genus:Cæſaris:q factus eſt deus. Dicit aūt nō ſolū iure adoptiōis:ſed etiā cōſanguinitatis.Nā Actiæ fuit filia:q̄ erat ſoror Cæſaris.Hic aūt Auguſtus Cæſar hoc nomen accepit a pr̄e adoptiuo. Nam ante Octauius dictus eſt a patre Octauio: poſt Aug.Cæſar. ¶ Sæcula q rurſus latio:ſub Saturno dicit aurea ſæcula fuiſſe ī orbe terraꝝ:ſub Auguſto tātū in Italia. ¶ Garamantas:populi inter Libyam & Africā iuxta κεκαυμενην.i.zonā torridā. ¶ Indos:populi oriētis extremi. ¶ Iacet extra ſidera tellus:nulla eſt tellus q̄ nō ſubiaceat ſideribus.unde pite addidit:Extra anni ſoliſq; uias:ut oſtēderet duodecim ſigna:ī qbus ē circulus Solis.Significat āt Maurorū æthiopiā:ubi ē atlas:de q̄ ait Lucanus: Aethiopūq; ſolū qđ nō premeret̃ ab ulla Signiferi regiōe poli niſi poplite lapſo Vltia curuati ꝓcederet ungula tauri. ¶ Torquet:ſuſtinet. ¶ Aptū:uicinū:ut diximus ſupra. ¶ Iā nūc & caſpia regna: fines Aſſyriorum: in qbus ſunt πυλαι caſpiæ.Quod autē dicit uerum eſt.Nam & Suetonius ait in uita Cæſaris reſponſa eſſe data per totum orbem naſci inuictum imperatorem. ¶ Mæotica tellus:ſcythica tellus:cuius palus eſt mæotis.

En huius nate auſpiciis Illa Inclyta Roma
Imperium Terris:animos æquabit Olympo:
Septem quæ una ſibi muro circūdabit Arces.
Felix prole uirum:qualis Berecyntia Mater
Inuehitur curru phrygias.turrita per urbes
Læta Deum partu: centum cōplexa Nepotes
Omneis Cælicolas:omneis ſupa alta tenentes.
Huc gemīas nūc flecte acies:hāc aſpice gentē:
Romanoſq; tuos:hic Cæſar:& omnis Iuli
Progenies:magnum Cæli uentura ſub axem.
Hic uir hic eſt tibi quē promitti ſæpius audis
Auguſtus Cæſar Diuom genus:Aurea condet
Sæcula qui rurſus Latio regnata per arua
Saturno quondā:ſup & Garamantas:& Indos
Proferet imperium:iacet extra ſydera tellus
Extra Anni:Soliſq; uias:ubi cælifer Atlas
Axē humero torquet ſtellis ardētibus aptum.
Huius in aduētu iam nunc & Caſpia regna
Reſponſis horrēt Diuum:& Mæotica tellus:

¶DONA. Super & garamantas & indos:Faciet id qđ Satur.in Italia:atq; inſuper placabit ipſum orbē. ¶ Anni & ſoliſq;:annū ꝓ nocte ſolē pro luce poſuit:uult ergo aliquid uulterius etiam poeta quod ſol neſciat:& mūdus excludat.Ergo melius cæſar qui ad tantū ſpacium impium proferret ꝙ Satur.q̄ qui in ſola regnauit Italia.

¶CHRI. Illa:emphaſim hēt:Laudat āt a fortūa:a uirtute:a ſitu:a ſobole.De roma āt dictū ē ī prīo lib.Romulus:qs Romu.fuerit apud ſcriptores magna cōtrouerſia ē.Noſq; multoꝝ opiniōes ī eodē loco retulimus:ſed ut ea ſequamur q̄ de Rhea & Marte ſcribunt̃:qm̄ uulgariora ſūt & a Liuio magis illuſtrant̃. Romu.ex Marte & Rhea genitus a rumīe lupæ noīatus ē:qm̄ lacte lupæ nutritus ſit:& antiq māmā rumē appellarūt hīc & Ruminalis ficus:ſub q̄ expoſiti ſūt dicta ē:qm̄ ſub ea lupæ rumē ſumpſerūt. ¶ Huc geminas: captat attētionē.q.d.ſūt digni q aſpiciant̃. ¶ Viden.uides ne comicū ē:ut a ne dictiōe īterrogatiua remoueat̃ e & dictiōi antecedēti adiūgat̃ n hic ē pyrrhin cōnubia.ſ.ꝓ pyrrhine. ¶ Criſtæ:galloꝝ gallinaceoꝝ dicunt̃:& deīde a ſimilitudīe ornat⁹ q īminet galeis criſta dr̄:ut Criſtaq; īſignis.e. ¶ Sub honor̃:excellētia rei militaris:q honor ꝓpri⁹ ē martis.Alii ſuo.i.diuio ꝙ referēdus ſit inter deos. ¶ Septē:Nō qa urbs a romulo ædificata amplecteret̃ tūc ſeptē colles : ſed q̄ deīde ſua magnitudīe eēt cōplexura. ¶ Berecynthia:de hac dea alibi. ¶ Iuli:diereſis ē:ut ſint tres ſyllabæ.Auguſtus hic ī domū:Iulioꝝ nō natura:ſed adoptiōe uēit:fuit.n.nepos.C.Cæſaris ex Octauia ſorore. ¶ Garamantas: extrēi ſūt populi africæ ſupra pſyllos ad auſtrū uergētes ſol ſolitudinib⁹ a reliquoꝝ mortaliū cōmertio diſcreti:armis carēt:aſpectū hoīum refugiūt:Romāis nūq̄ ſubditi neq; bello tētati uſq; ad ueſpaſianū.Mira āt auxeſis nā ſi Saturn⁹ ī maxīa fama ē:qa ī latio regauit:ī quāta erit hic q oēm ſibi terrā adiūxit.Nā legatio quoq; īdoꝝ ad Octauianū uēit amicitiāq; petiit. ¶ Aurea:ſæcula.nā neq; trāqlior neq; ad lōgi⁹ tp̄s durās pax fuit q̄ illa q̄ ſub auguſto extitit. ¶ Saturno:de cui⁹ planetæ ſæculo dixius ī buc. ¶ Extra.ſi.a.i.extra zodiaci circulū ꝑ quē ē uia ſolis:a quo cōficit̃ ann⁹:ſed nulla ps terræ ē q̄ extra zodiacū ſit.Ergo extra.i.pœne extra:qđ euēit æthiopiæ mauroꝝ:ut docet Ser.Rūſis:nā & Qui.ſ.iii.li.i laudib⁹ hoīum ēt oracula pōit. ¶ Mæotica:Scythia a mæoti palude.

Romulus

¶SER. Turbant:turbant̃.¶ Septẽ gemini:autẽ ſeptem flui.¶ Fixerit æripedẽ ceruã:pro aeripedẽ.Vicit autẽ cerinitim ceruã dictam a loco.Fixerit autẽ ſtrauerit:delaſſauerit:uel quia ſi telo fixiſſet:non ita eſſet laudabile. ¶ Erymanthi:mons arcadiæ:ubi aper ferociſſimus fuit.¶ Lernã tremefecerit arcu:ꝓ hydra paludẽ ipſam poſuit:& intelligamus eam ante ſagittis fuiſſe confixam:poſt exſectã & aduſtam.¶ Nyſæ de uertice:mons eſt Indiæ de quo loquit̃:cæteꝝ eſt & Nyſæ ciuitas in monte Parnaſſo:in qua Liber colitur:unde Nyſæus dictus eſt. ¶ Et dubitamus:ꝓ dubitas:miſcuit perſonã ſuã:eſt autẽ ſenſus:Cũ ſit tibi tãta ꝑparata poſteritas dubitas uirtutẽ factis extẽdere.i.gloriã ab eo quod ꝓcedit id qđ ſequit̃:nã e uirtute gloria naſcit̃.¶ Aut metus:aut ẽ aliqs timor:q te a regnis Italiæ reuocet.¶ Quis ꝓcul ille autẽ:Nũc redit ad Romãos reges:q ſeptẽ fuerũt Romulus:Numa Põpilius:Tullus Hoſtilius:Ancus Marcus:Tarqnius Priſcus:Seruius Tullus Tarqnius ſupbus.Mira ãt utitur phantaſia:ut q̃ſi oſtẽdat ſe nõ agnoſcere cũ q de gẽte Romana nõ fuerat. Romulo .n.mortuo cũ anno ſenatus regnaſſet p decurias qđ tẽpus inter regnũ dictũ eſt tedioſum uiſum eſt:& q̃ſitus eſt rex.Sed cum in urbe nullus idoneus eſſet inuentus:orta eſt bõa Pompilii fama:q eſſet apud Cures ciuitatem Sabinorũ.Rogatus itaq; per legatos accepit imperiũ:qui ferociam populi a bellis ad ſacra cõtulit.Vnde etiã Numa dictus ẽ απο των νομον. Hic etiam canus fuit a prima ætate:ad quod alludẽs ait:Incanaq; mẽta.Item ꝓpter ſacerdotiũ:Ramis inſignis oliuæ.¶ Ocia qui rumpet patriæ:De hoc Liuius:Hic nõ ſolũ ꝓximo regi diſſimilis:ſed ferocior ẽt q̃ Romulus fuit.¶ Reſides:ocioſos:nimiũ ſedẽtes.

Et ſeptem gemini turbant trepida oſtia Nili.
Nec uero Alcides tantum telluris obiuit:
Fixerit Aeripedem Ceruã licet:aut Erymãthi
Placarit nemora:& Lernã tremefecerit arcu.
Nec qui pãpineis uictor iuga flectit habenis
Liber agens celſo Nyſæ de uertice Tigres.
Et dubitamus adhuc uirtutẽ extendere factis?
Aut metus Auſonia prohibet conſiſtere terra?
Quis procul ille autem ramis inſignis Oliuæ
Sacra ferens?noſco crines:incanaq; menta
Regis romani:primam qui legibus urbem
Fundabit:Curibus paruis:& paupere terra
Miſſus in imperiũ magnũ:cui deinde ſubibit:
Ocia qui rumpet patriæ:reſideſq; mouebit

¶DONA. Nec uero Alcides:nunc comparat illũ Herculi:deinde libero patri:qui ambo plurima loca ſuperarunt.Laudat ergo alios:ui potiorem Cæſarem faciat.Sic aſſentator ille Terentianus gnato cum dictum eſſet.Magnas uero gratias thays mihi:reſpondit ingẽtes:ut æſtimationem audentius aſſentatione ſuperaret:nam ſi magnas reſpondiſſet:non promerebatur patronium.Et dubia fuit ornamenti quo impelleret filium ne frangeret̃ tarditate ueniendi.¶ Quis procul ille ui.multa dat ſigna:ut cognoſcat̃ in multitudine.Magna autẽ laus:ut per modicas uires ad magnũ tendat impiũ.

¶CHRI. Nili ſeptẽ gemini:qui erũpit in mare per ſeptẽ hoſtia.¶ Nilus mediã ægyptũ ſecans uſq; cercaſoꝝ urbẽ unus fluit.Deinde in tres partes diuidit̃:quaꝝ una uerſus aurorã fert̃:quod hos peluſiũ uocat̃.Altera ad heſperum uergens hos Ganopicũ dicitur.Media uero q̃ recto curſu fluit eã ægypti partẽ interſecat:quã deltã uocant.Dicitur autẽ eos ſebeniticum:Hoc autẽ non natura:ſed regũ opera in plura ora diuiſum eſt.Nã hoc ſaiticiũ illud mendeſiũ:aliud molbitiniũ:& bucolicũ dicit̃.Alcides optime cõparatione illũ extollit:nã ait Cice. eſt cũ cæteris ꝑſtantibus uiris cõparatio in laudatiõe ꝑclara.¶ Ceruã:hæc in mænalo mõte fuit æreis pedibus:& aureis cornibus:& omnino uelociſſima:quã tamen curſu ſuperauit Hercules.Volunt ceruã pro metu poſitam:quã Hercules.i.uir fortis omnino ſuperat.¶ Erimanthi:mons eſt in arcadia:in quo Hercules aprum domuit:& uiuũ ad Euriſtheũ detulit.¶ Liber:nõ Beoticus:ſed ægyptius q auctore Euſebio regnante Danao floruit:& ĩ India urbẽ Niſam cõdidit:anno mũdi.xxix.ſupra tria milia & ſeptingentos.Idẽ affirmat Stra. Curti⁹ ãt hãc ab Alexã.obſceſſam:& tãdẽ ſeſe niſeos illi dediſſe:ſeq; a libero cõditos affirmaſſe refert.Eſt hæc urbs ſita in radicibus mõtis quẽ meron appellant:& qa mero græce femur ſignificat fortaſſe fabulati ſunt poetæ Bacchũ ante tẽpus e mr̃is utero eductũ femori Iouis aſſutũ fuiſſe:q̃uis ego hoc figmentũ ad rẽ phyſicã:ut alibi dixi libentius retulerim.Diodo.ꝑterea ſcri.Bacchũ a nymphis apud niſam arabiæ urbẽ nutritũ fuiſſe:& a niſa:& Ioue pr̃e quẽ græci Δια appellãt uocatũ ẽẽ Diony.eſt & tertia niſa in helicõe beotiæ mõte:ut refert Stra.

Numa Põpili⁹ ¶ Incanaq; menta:Numã Põpiliũ notat:q curibus urbe ſabinoꝝ oriundus oĩ religiõe:& pietate:prudẽtiaq;:& iuſtitia ſingularis adeo ĩſignis fuit:ut ſequẽtia ſæcula illũ Pythagoræ diſcipulũ q tullo regnãte fuit crediderit:ſed fuit nõ tã artibus peregrinis inſtructus q̃ diſciplina tetrica ac triſti ueteꝝ ſabinoꝝ.Populum ad ſtudia pacis trãſtulit:& ut illũ ſub metu religiõis cõtineret multa ſacra inuenit:q̃ fingebat a nympha ægeria accipere:annũ ad curſum lunæ.xii.menſibus finiuit:Ioui Marthi & Quiri.flamines inſtituit.Virgines.Veſtæ legit.xii.ſalios Marthi inſtituit:qui ancylia ferrẽt.Lucũ in quo cũ egeria ſine arbitris loq fingebãt muſis dicauit.In eodẽ luco ſoli fidei ſacrariũ ſtatuit in quo mãu ad digitos inuoluta ſacrificabat̃:regnauit an.xliii.cũ uixiſſet ſupra.lxxx. diſſolutuſq; ẽ ſenectute ꝑmanẽte eodẽ ingenio donec fuit ĩ uita:quo olĩ fuerat.Fuit lex Nũæ q ſi pr̃ filio uxorẽ ducere ꝑmitteret nõ amplius haberet ptãtẽ filii uẽdẽdi.Cũ Romuli lex ptãtẽ pr̃i in filiũ p oẽ tẽpus concederet uerberãdi:uendẽdi:& occidẽdi:ut ait Diony.halicar.Tullus Hoſtilius originẽ duxit ex medulla urbe olim cõdita ab albãis:ſed Romu.illã fœdere ſuſcipiẽs coloniã romanoꝝ fecit in hac fuit nobilitate:& diuitiis inſignis Tullus q Romã cõmigrãs uxorẽ duxit Ser.fi.Sabinã mulierẽ:q̃ gẽtilibus fœminis pſuaſit:ut inter uiros:& patres de cõcordia agerect̃.Hic igit̃ ſub Romu.fortiter dimicãs in bello ſabino extĩctus ẽ.Ex eo relictus filius.Tullũ hũc regẽ gẽuit:q fuit uir prõptus & alacer.Rex ẽ fact⁹ ſecũdo an.vii.&.xx.olimpiadis.Fuit ꝑter cæteros liberalis:nã qcqd agri.Romu.bello ſabĩo ſuſcepat & Nũa eius fruct⁹ ĩ rẽ diuinã:& domeſticũ ſumptũ cõuertebat.

¶SER. Deſueta:a cõſuetudine triũphandi diſſueſcẽtia. ¶ Iactãtior ancus:amãs populi fauorẽ:hic hoſtiã fe/cit:Ancus ãt dictus απο του αγκωνος.i.a cubito:quẽ incuruũ habuiſſe dicit᷑. ¶ Auris:fauoribus. Vnde ẽt aurarii dicunt᷑ fautores. ¶ Vis & Tarquinios reges:animãq; ſuperbã:unus.n.de Tarquiniis fuit ſuperbus: ¶ Vltoris bruti:Vis uidere ẽt ultoris Bruti faſces receptos. Hiſtoria aũt hoc habet. Tarquinius ob multa quidẽ ſuperbus eſt dictus:ꝑcipue tamẽ ob hãc cauſam. Mãdauit aliquãdo Sexto filio:q minimus ex tribus erat:ut p̃ris in ſe ſæ/uitiã intolerabilẽ cõquerẽs Gabios trãſfugeret:quo cũ ueniſſet & ſuperbiã patris ab alienis in ſuos uerſam di/ceret:nihil uſq̃ ſibi tutũ:niſi apud hoſtẽ Tarqnii p̃ris credidiſſe: multiſq; in Gabinoꝝ fraudẽ ſimulatis: dux ad ultimũ belli cõtra patrẽ legit᷑. Itaq; ꝑliis qui/buſdã feliciter geſtis:cũ tãtã charitatẽ ab oĩbus ade/ptus foret:ut nõ p̃r Tarquinius potẽtior Romæ q̃ filius Gabiis eẽt. Satis iã uiriũ ad conatus ſibi collectũ exiſtimãs:ex ſuis unũ ſatellitẽ ſciſcitatũ ad patrẽ Ro/mã mittit qd iã ſe facere uellet:Quod cũ Tarqnio ſa/telles renũciaſſet:rex ipſe qa dubiæ fidei nuncius ui/debat᷑:nihil uoce reſpondit:ſed de ambulãs cũ uirga in hortis uelut deliberabũdus capita decuſſit papa/uerũ:ut ea re p ſatellitẽ renunciata filius qd fieri uel/let adgnoſceret. Et primores ciuitatis quoquo mõ ĩ/terimeret:qđ & ab eo factũ ẽ. Huius filius uitiauit nobiliſſimã matronã Lucretiã:qđ illa dolẽs ſe interemit:tũc eius auunculus Brutus rapto ex eius corꝑe gladio ꝓceſſit ad populũ:& de hac re cõcionatus ẽ. Tũc oĩbus pla/cuit ne reciperet᷑ rex q tũc ardeã expugnabat. Quo facto Tarqnı⁹ ſed cũ illis ad Porſenã regẽ Thuſciæ cõtulit: & bellũ geſſit grauiſſimũ contra populũ Romanũ. Tũc duo creati ſunt cõſules Brutus & Tricipitin⁹ p̃r Lucretiæ:iſte & Tarqni⁹ dicebat᷑:ob qđ ſolũ ẽ urbæ pulſus:& ĩ ei⁹ locũ ſurrogat⁹ ẽ Vale. Publicola:quo mortuo itẽ alter ẽ fact⁹:& alter ſimiliter:qđ cernẽs tedioſum eẽ Vir. ſolũ Brutũ poſuit:q annũ ſolus ĩpleuit. Sed Bruti filii erãt amici filiis Tarqnii:cũ qb⁹ cũ iniſſent ꝯſiliũ:ut p noctẽ eos ĩtromitterẽt:ꝓditi ſunt a ſeruo Vĩdicio:& a p̃re ĩterẽpti ſunt. Iõ ergo ultoris.ſ.& libertatis publicæ:& Lucretiæ pudoris. ¶ Sæuaſq;.ſ.q̃ ſæuierũt ẽt ꝯtra liberos. ¶ Pulchra ꝓ.l. Ingẽti arte loquit᷑ cõſideratiõe ꝑſonaꝝ:Factũ.n. laudat dicẽs Pulchra ꝓ libertate:ꝑſonã uitupat.

Tullus in arma uiros:& iã deſueta triumphis
Agmina:quẽ iuxta ſequitur iactantior Ancus.
Nũc quoq; iã nimiũ gaudẽs popularib⁹ auris.
Vis & Tarquinos reges:animamq; ſuperbam
Vltoris Bruti:faſceſq; uidere receptos:
Conſulis imperiũ Hic primus:ſæuaſq; ſecures
Accipiet:Natoſq; pater noua bella mouenteis
Ad pœnam pulchra pro Libertate uocabit

¶DONA. Iactantior:iactat ſe quiſquis plurimum ſibi arrogat. ¶ Popularibus auris:hi ſunt fauores popu/li:quos non quærunt ſapientes. ¶ Scæuaſq; ſecures.

¶CHRI. Tullus:ĩis ciuibus q nullã ſortẽ hẽbant diuidi iuſſit p̃rna hr̃editate ad id ſibi ſufficiẽte extinctus eſt cũ regnaſſet annos duos ad.xxx. aſſumptus cũ uniuerſa familia igne q̃ domus ſua inuoluta cõflagrauit: ſiue id dolo Ancus Martius pauerit dolẽs filios Tulli in regno ſucceſſuros cũ ĩpe ex filia Nũæ nepos priuatus degeret: ſiue qđ magis credidit Diony.halica. fulmen domũ ꝑcuſſerit. Marcus cognomĩe Ancus ſucceſſit Tullo anno ſecũdo.xxxiiii.olimpiadis q plæraq; ſacraq; a Nũa auo m̃rno ĩſtituta:cũ illa neglecta uideret reuocauit:& cultores agrorũ pp opulẽtiã negligẽtiores aĩaduertẽs ad ãtiquã diligẽtiã cõpulit. Eadẽq; pacis cupiditas fuit q̃ fuerat nũæ:ſed nõ eadẽ fortũa:nã & latini & Sabini ſæpi⁹ eũ ĩuadẽtes ad bellũ cõpulerũt:quapp ſua ſapĩa ac fortitudĩe multos debellauit:& mira q̃dã clemẽtia uictos ſeruauit:& nõnullos populos romã traduxit : illiſq; locũ ĩ urbe habitãdũ tradidit. Regnauit annos q̃tuor ac.xx. urbẽ relinquẽs potẽtiorẽ q̃ inuẽit:Succeſſitq; Tar. huic p̃r fue/rat Demaratus corynthius ex bacchiadũ familia. Hic cũ naui oneraria ꝓpriis mercibus onuſta ĩ ethruriã uenit fœliciq; utens mercatura:& ethruſcorũ in græciã:& græcorũ in italiã trãferẽs merces ad ſũmas diuitias ꝑuenit & cũ tyrãnis Cypſeli bacchiadũ factiõi ĩſtaret:p̃riã pp metũ:oĩo reliqt:& Tarq. urbe ethruriæ opulẽta domiciliũ cõſtituit. Suſcepit duos filios quos ethruſis noĩbus appellãs:alterũ Arũtem:alterũ Lucũonẽ nũcupauit: & græ/ca ethruſcaq; diſciplĩa erudiuit:ſed mortuo Dẽarato : atq; arũte ſolus Lucũo p̃rimoniũ accepit: & cũ ĩ ea urbe: qa ꝑegrinus eẽt maiorib⁹ honorib⁹ ñ dignaret᷑:audiretq; Rõæ ẽt externis honores dari illuc cõtẽdit maxĩe ad hortãte Tanaqle ei⁹ uxore q̃ ethruſca diſciplĩa ĩbuta maxĩos illuc honores illũ aſſecutuꝝ eẽ ꝓdixit. Rõæq; ciuis factus ſibi ꝓ lucũone Luciũ nomẽ poſuit:& Tarqnũ ab urbe uñ uenerat:ſe cognominauit. Hic Anco ſucceſſit: Multaq; egregia domi militiæq; facinora edidit. Octogenarius ãt factus ab anci filiis doloſe occidit᷑. ¶ Secures: Faſces uirgarũ ĩ qbus ĩcluſæ eẽnt ſecures. Fiebãt aũt faſces ex betula gallica arbore cãdidiſſima:ſed & ĩ hoc loco qd de ĩſignibus magr̃atuũ ſentiat Diony.hali. breuiter aperiã Victis a Tarqnio ethruſcis eo bello qđ nouẽ ãnis cũ illis geſſit:q̃uis illos liberos reliq̃rit:tamẽ ĩpſi tanquã uicti Inſignia eoꝝ principatus regi attulerũt: qbus ĩpe Inſi/gnia Magi/ſtratuũ Roma/norum
ſuos reges adornabãt coronã:aureã ſellã:eburneũ ſeptrũ habens ſupra caput aqlã:tunicã purpureã cũ ſignis au/reis: Amictũ purpureũ uariũ:q̃les lydorũ ꝑſarumq; reges ferebãt ꝑter q̃ qđ nõ ſunt figura q̃drãgulari : ut ſunt illi:ſed ſemicirculari. Talia autẽ ueſtimẽta romani togas græci tebenum uocãt. Tulerunt etiã:ut qbuſdã hyſtoricis placet.xii.ſecures quæ ex urbib⁹ ſingulis ſingulas ſumebãt. Mos.n.erat ethruſcis unicuiq; regi lictorẽ unũ anteire facẽ uirgaꝝ in quo ĩcluſa eſſet ſecuris ferentẽ. Si uero fieret cõis oĩum ciuitatũ exercitus.xii. illas ſecures uni illi tradebãt:q dux factus eſſet omniũ copiarũ. Alii dicũt alios quoq; reges romãos ante ea.xii. lictoribus fa/ſces ferentibus ornatos ĩceſſiſſe:morẽq; hũc Romulum ĩſtituiſſe. Tamẽ nihil ꝓhibet ĩſignia fuiſſe ethruſcorũ: & ea ſimul cũ reliquis tunc fuiſſe ad Tarqnum lata:ſed nũc quoq; ſeptro:& diademate Romani donant reges. Cũ uolunt illos confirmare:hæc igitur accipiens Tarqui. cognitionẽ eius reiecit ad ſenatũ: & ad populũ. At il/li decreuerũt illa eẽ accipiẽda. Sicq; & ipſe & reliq poſt eũ reges coronã tulerũt aureã:& ueſtẽ purpureã pictã:& ſeptrũ eburneũ aſtãtibus.xii. lictoribus.q ẽt illos euntes anteibãt:& in ſella ſedebant eburnea ius dicturis. Idem.

Pierius in Pileo fol. 293. f. 2.

mos:& cõſulibus mãſit ꝑter coronã aureã:& ueſtẽ purpureã pictã:Hæc.n.ut res inuidioſa ablata ſunt illis:niſi cũ uictores triũphabãt:hæc Diony.at Macro.refert tullũ Hoſtiliũ tertiũ romanoꝝ regẽ debellatis etruſcis ſellã curulẽ:lictores togã pictã:& ꝑtextã inſignia magĩratuũ etruſcoꝝ ad romãos trãſtuliſſe:ſed ꝑtextã illo tpe puerilẽ ætatẽ nõ uſurpaſſe:ſed Tarqniũ priſcũ cũ ſabios ſupaſſet filiũ.xiiii.an.natũ qm̃ hoſtẽ ꝑcuſſiſſet:& ꝓ cõtiõe laudaſſe:& bulla aurea qđ geſtamẽ prius triũphãtiũ erat:& ꝑtexta q̃ ſola magĩratus utebant̃ iſigniſſe:In bulla .n.triũphãtes geſtabãt incluſa remedia cõtra iuidiã ualidiſſima.Hic mos fuit:ut ꝑtexta:& bulla pueri uterent̃.Alii dñt Tarqnũ iſtituiſſe ad ornatũ ingenuoꝝ pueroꝝ:ut pueri ꝑtexta:& bulla uterent̃: Sed ii dũtaxat quoꝝ pr̃es curulẽ magĩratũ geſſerãt:Cæteris ãt uſq; ad eos:quoꝝ pr̃es æquo iuſta ſtipẽdia meruiſſẽt ſola ꝑtexta ꝯceſſa ẽ.¶ Libertinis:& ꝑegrinis uti ꝑtexta nõ licebat.Deĩde cũ i ſcđo bello pũico iſtitutũ eẽt:ut i eo ſacrificio qđ ex collatis pecuniis faciũdũ eẽt libertinæ quoq; ſed ille ſolæ q̃ lõga ueſtæ uterent̃ pecuniã cõferrẽt ꝯceſſum ẽ:ut libertinoꝝ filii:q ex iuſta mr̃e cõcepti eẽnt:ꝑtexta uterent̃:& loꝝ ꝓ bulla i collo ferrẽt.Natos.L.Iunius Brut⁹ filios habuit Titũ & Tyberiũ:hos Brutus ex uxore ſua ſorore uitellioꝝ ſuſtulerat:ſed cũ uitelli ꝯtra rẽpu.de reducẽdis regib⁹ cõiuraſſent:ſua auctoritate filios:Bruti qbus auũculi erãt:in eãdẽ cõiurationẽ traxerũt mox cõiuratiõe ꝑ ſeruũ patefacta Brut⁹ q tũc cõſul erat filios ac reliquos ꝯiuratos uerberib⁹ cedi:& ſecuri ꝑcuti iuſſit.

Infelix.utcunq; ferent ea fata Minores.
Vincet amor Patriæ:laudũq; imenſa cupido.
Quin Decios:Druſoſq; ꝓcul:ſæuumq; ſecuri
Aſpice Torquatũ:& referẽtem ſigna Camillũ.
Illæ autẽ paribus quas fulgere cernis in armis
Cõcordes Animæ nũc:& dũ nocte premunt̃:
Heu quantum inter ſe bellum:ſi lumina uitæ
Attigerint:quantas Acies:ſtragemq; ciebunt.
Aggeribus Socer alpinis atq; arce Monœci
Deſcendens:Gener aduerſis inſtructus Eois.
Ne pueri:ne tanta animis aſſueſcite bella:
Neu patriæ ualidas in uiſcera uertite uires.
Tuq; prior:tu parce:genus q ducis Olympo.
Proiice tela manũ ſanguis meus.

¶SER. Vtcunq; ferẽt ea fata minores:ẽt ſi lauderis a poſteris non extorquere debet ui naturæ amor pr̃iæ.¶ Quĩ decios:qnimmo Decios reſpice: hi duo fuerũt q Mures dicti ſunt:pr̃ & filius:hoꝝ alter ſe bello gallico:alter ſamnitico uouit ꝓ republica: cũ terra & mari uniuerſum bello uellẽt exercitũ perdere.¶ Druſoſq; ꝓcul:& hi duo fuerunt:hoꝝ prior uicit Haſdrubalẽ:Liuius Druſus Salinator:alter eſt filius liuiæ uxoris Auguſti.¶ Sæuũq; ſecuri Aſpice to.Hic Gallũ quẽdã ſingulari certamine ſupauit:& eius ſibi torquẽ ipoſuit:unde & nomẽ accepit.Hic ad urbẽ ꝑgẽs ꝑcepit filio ut tãtũ caſtra tueret̃:ille nacta occaſione uictoriã cõſecutus ẽ.Reuerſus poſtea pr̃ laudauit fortunã populi Romãi:ſed filiũ ut dicit Liui⁹ fuſtuario necauit.Sæuũ ergo iure occidẽdi:nõ ferri genere:nã ſecuri nõ aĩaduertit in filiũ.¶ Referentẽ ſigna camillũ:Brẽno duce Galli apud Aliã fluuiũ deletis legionibus euerterũt urbẽ Romanã abſq; capitolio:ꝓ quo immẽſam pecuniã acceperũt.Tũc camillus abſens dictator eſt factus:cũ diu eſſet apud Ardeã in exilio ꝓpter ueientanã prædã nõ æquo iure diuiſam:& Gallos iã abeuntes ſecutus eſt:qbus interemptis auꝝ omne recepit:& ſigna qđ cũ illic appendiſſet ciuitati nomẽ dedit.Nã piſauꝝ dicitur:ꝙ illic auꝝ penſatum eſt.Poſt hoc tamen factũ rediit in exiliũ:unde rogatus reuerſus eſt.¶ Fulgere:ab eo quod eſt fulgo fulgis accentũ in prima.¶ Et dum nocte premuntur:bene alluſit.Nã dũ pauperes fuerũt:concordes manſerunt:& concordiã in humilitate tenuerunt:cũ nobilitate uero in bella uenerunt.¶ Aggeribus ſocer alpinis:a munimentis alpiũ.Hæc.n.Italiæ murorum exhibent uicẽ.Socer uero quia Pompeius habuit Iuliam filiã Cæſaris:quæ in partu periit.Vnde ẽt iſti facile in bella uenerunt: unde Lucanus Morte tua diſcuſſa fides:bellumq; mouere Permiſſum eſt ducibus.¶ Arce monœci:de Liguria:ubi eſt portus Monœci Herculis.Dictus eſt autem μονοικος uel ꝙ pulſis omnibus illic ſolus habitauit:uel ꝙ in eius templo nunq̃ aliquis deoꝝ ſimul colit̃:Sicut in Iouis Minerua & Iuno:in Veneris Cupido.¶ Aduerſis inſtructus eois:Orientis.n.auxiliis uſus eſt.¶ Aſſueſcite bella:mire dictum eſt.Ab ipſis enim quaſi conſuetudinẽ fecit populus Romanus bellorum ciuiliũ.Octies enim geſta ſunt:Ter a Cæſare contra Pompeianum in Theſſalia.Item cõtra eius filium magnũ in Hiſpania.Item contra Iubã & Catonẽ in Africa.Mortuo Cæſare ab Auguſto contra Caſſiũ & Brutum in Philippis ciuitate Theſſaliæ.Contra Luciũ Antonium Peruſii.Contra Marcũ Antoniũ & Cleopatram in Epiro:& Sextum Pompeium in Sicilia.¶ Tuq; prior tu parce:Cæſari dicit: quẽ clementem circa Pompeianos legimus:cui uult hoc tunc eſſe mandatum:licet Lucre.dicit Cæſar in arma furens nullas niſi ſanguine fuſo Gaudet habere uias:item gaudet tamen eſſe timori:tã magno populis & ſe nõ malet amari.

¶DONA. Infœlix:q̃uis ob commodum publicum te laudent:tamẽ infœlix erit propter natos cæſos.¶ Pueri:nam quiſq; cũ naſcitur puer eſt.Tanq̃ autem optimus pater recte conſulit poſteris:eoſq; ſapienter admonet.

¶CHRI. Inœflix:fuit qdem dignus laude Brutus q patriæ libertatẽ filiis ꝓpoſuerit:ſed & ſi uir optimus tamen infœlix:q in eã calamitatẽ inciderit:ut filios necare coactus ſit.Ergo hominis uirtutẽ laudat fortunã uituperat.¶ Druſos:druſum intelligit:q ſcordiſcos gentẽ thraciæ efferatã reꝑſſit potiuſq̃ eũ qui in promulgatione legis agrariæ magna incendia belli ciuilis relinquit.¶ Torquatũ:erat bellũ cum latinis grauæ:& periculoſum qppe:cũ & mores:& arma:& uirtus cũ romanis par eſſet.Cõſules edixerant ne quis extra ordinem pugnaret.Titus autẽ Mallius conſulis filius ametio equite tuſculano ad ſingulare certamen ꝓuocatus ſiue pudore:ſiue ira recuſare:ꝓhibitus acceſſit ac ſupauit.Mallius aũt cõſul in cõtione q̃do inqt Malli ſpreto conſulari iperio eo me ipuliſti:ut aut meoꝝ aut rei publice obliuiſcendũ ſit nos potius delicto nr̃o plectamur q̃ reſp.ſuo dãno nr̃a peccata luat Triſte exẽplũ:ſed in poſterũ ſalubre inuẽturi erimus.Deinde ſecuri filiũ ꝑcuti iuſſit:ait Liui.in.viii.

^Pierius lib.34.fol 244.f.2.

SER. Ille triumphata: Mumiũ ſignificat. Ipſumq́ꝫ æaciden: neceſſe eſt: ut ille ſubaudiamus. Pyrrhũ eni quem æaciden dicit Curius & Fabricius uicerunt ferentem Tarentinis auxiliũ. Hic poſtea fugit in græciam: & illic occiſus eſt: Nã cum Argos obſideret ictu tegulæ periit. Argos uero & Mycenas alii uicerunt. Qu. Metelus & Mumius. Vltus auos: aut diſtinguendum eſt: ut ſit troiæ Mineruæ pro troianæ: principale pro deriuatiuo aut certe auos Troiæ: non quos Troia habuit auos: ſed qui de Troia fuerunt: ideſt auos Troianorum. Magne Cato: Cenſorinum dicit: qui ſcripſit hiſtorias multas: & etiam multa bella confecit. Nam uticenſem præſente

Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho
Victor aget currum cæſis inſignis Achiuis.
Eruet ille Argos: Agamemnoniaſq́ꝫ Mycenas:
Ipſumq́ꝫ Aeacidẽ: genus armipotẽtis Achilli
Vltus auos Troiæ: tẽpla & temerata Mineruæ
Quis te magne Cato tacitũ: aut te coſſe rliq̃t:
Quis gracchi ge9: aut gemios duo fulmia bel
Scipiadas cladẽ Libyæ: paruoq́ꝫ potentẽ (li
Fabricium: uel te ſulco Serrane ſerentem:

Auguſto: contra quem pater eius dimicauit: & anticationes ſcripſit laudare non poterat. Supra autem Mineruæ templa temerata per ſtuprum Caſſandræ dicit. Coſſe reliquat: Coſſus tribunus militaris fuit: Hic Lartem Tolumniũ a loco dictum occidit: & opima ſpolia reuocauit: Erit autem nominatiu9: hic lar huius lartis. Quis gracchi genus: Gracchos ſeditioſos conſtat fuiſſe: nobiles tamen genere. Namq́ꝫ p Corneliam nepotes Scipionis Africani fuerunt. Vnde Iuuenalis ad eam Tolle tuum præcor Annibalem uictumq́ꝫ Syphacem. Ergo Scipiones dicit per Gracchi genus: Duo autem fuerunt: maior Africanus: Aemilianus minor: qui obſidiõe Carthaginis ab Italia reuocauit Annibalem. Scipiadas: hi gemini fratres fuerunt: qui cum fortiſſime dimicarent in Hiſpania apud Carthaginem nouam: quæ Spartaria dicitur: interempti ſunt: quorum alter pater patruus Scipionis Africani maioris fuerunt. Cladem Libyæ: Scipiones Africanos duos maiorem & minorẽ: quorum alter uicit Carthaginem: alter deleuit. Fabricium: paupertate glorioſum. hic eſt qui reſpondit legatis Samnitum aurum ſibi offerentibus Romanos non aurum habere uelle: ſed habentibus aurum imperare. Serrane ſerentem: Attilius quidam ſenator fuit qui cum agrum ſuum coloret: euocatus propter uirtutem dictaturam. Serranus autem a ſerendo dictus eſt.

DONA. Vltus auos: te uehementer reficit animum filii interitum græciæ: & ultionem troiæ promittẽs. Atq́ꝫ hic enim addit tranſitus quidam ne una: & cõtinua narratio tedioſa ſit hinc enim generibus uarietas naſcitur: & quaſi noua initia aliarum narrationum fiunt.

CHRI. Triũphata. l. Mumiũ ĩtelligit Hic cũ acheis: & beotiis & chalcidenſibus pugnãs ad Iſtmon uicit totãq́ꝫ achaiã ĩ ptatẽ po. ro. redegit. Corynthũ ex. ſ. c. diruit qa ibi romanorũ legati uiolati fuerãt. Thebas quoq́ꝫ & chalcide: qa auxilio achæis fuerãt diruit. Vir adeo abſtinẽs: ut ex tot opibus ornamẽtiſq́ꝫ q̃ p̃diues corynth9 hũit nihil ſibi ſũpſerit. In triumpho ſuo magnã uim ſignorũ æreorũ ac marmoreorũ ac pictarũ tabulatũ fuit. Aeacidẽ: Aeacus auctor huius familiæ fuit Iouis fili ex Aegina Aſopi filia: iſti igitur peleum genuerunt: & ipſe achillẽ ſummis laudibus ab Home. celebratũ: Ex hoc natus eſt Pyrrhus: q & Neoptolemus eſt apppellatus. Ex eadẽ familia lõga ſucceſſione natus eſt Pyrrhus epirotaꝝ rex. Iginus tamẽ in hoc loco remouendum cẽ ſuit. Eruet ille argos ſi ſequif ipſumq́ꝫ æacidẽ. Nam & in illo poſſet eſſe cã quod. L. Mumius qui uicit achaiam uiciſſet argos: & micœnas eiuſdẽ ditionis urbes: ſed hoc ipſumq́ꝫ æacidẽ delẽdũ eſt. Et ſuperuixiſſet Vir. deleuiſſet: qa nullo pacto cõuenit. L. Mumii cũ ætate curii: ſed q̃ſo cur nõ põt ſic legi. Ille triũphata. ſ. nã. L. Mumius deĩde cum dicit ipſum æacidẽ intelligamus ille alius. ſ. Curius: Nã multo obſcurior eſt ĩ Buc. Quid loquar aut ſcyllã niſi quã fama ſecuta eſt Candida ſuccinctã latrantibus inguina nr̃is: Et tamẽ procedit ſnĩa: Quid loquar aut ſcyllã. nĩſi: an aliã ſcyllã quã fama ſecuta eſt. Armipotentis: nã Home. illũ omnium græcorũ fortiſſimum ſcribit. Magne cato: ſi de cẽſorino loqtur iure magnum appellat: nã ſnĩa oĩum tribus maximis rebus excelluit. Maximus. n. orator maximus imperator: maximus ſenator fuit. Inuidia inimicorum quater ac quadragies accuſatus ſemper abſolutus eſt: hic Tuſculi natus fuit: & in ciuitatẽ receptus prĩcipiũ portiæ familiæ præſtitit. Duas habuit uxores: ex prima habuit filiũ q p̃tor deſignatus uiuo pr̃e mortuus ẽ: & ægregios de iuris diſciplĩa libros reliqt. Huius filius fuit. M. Cato cognominatus. Nepos orator ſatis uehemens: & cum Qu. Martio rege in aphrica defunctus eſt: Qui & filium habuit qui ædilis: & prætor factus in gallia narbonenſi eſt defunctus Ex ſecunda uxore: quæ Soloni clientis ſua filia fuit: duos ſubſtulit filios. L. & M. Catonẽ ex. M. Catone natus eſt. M. Cuticenſis omnium uirtutum exemplar. Cuius filius. M. Cato cum Bruto in prælio philippenſi occiſus ẽ. Portia familia: ut apparet in nono macedonici belli libro plebeia erat. Gracchi. T. Gracchus bis conſul: bis triumphator: bis cenſor: Corneliã africani maioris filiam uxorem habuit quam adeo dilexit: ut eius ſalutem ſuæ propoſuerit: & ipſa eo mortuo nuptias Ptolomæi ægyptiorum regis cõtempſit. T. & C. Gracchos filios oratores excellentiſſimos reddit. In Tito aſpectũ: & ingenio humanitatis apparuit. C. aſper & concitatus fuit. Ambo q̃uis diuerſis tẽporibus cum agrariã legem aduerſante ſenatu ferre tentarent cæſi ſunt. Scipiadas: patronomicum pro nomine proprio poſuit metri cauſa: nam Scipiones non recipit exameter uerſus ſic Lucretius. Scipiades belli fulmen carthaginis horror. Fuerunt ii gemini fratres. ſ. Gn. Cornelius Scipio & . P. Cornelius Scipio: Scipiones
quorum. P. Conſul ad ticinum flumen cum Hannibale fortiter dimicando uulneratus ab adoleſcente filio: qui Africanus maior fuit a mortis periculo liberatus eſt. Hi ambo in hyſpania Haſdrubale Hannibalis fratre profligato afrorum milia. xxv. occidere. Decem uero milia cepere. Poſtremo inſidiis afrorum oppreſſi eodem die ambo periere: ſed Gnei filius fuit Gn. Corne. Scipio naſica: qui ſenatus totius iudicio optimus iudicatus ẽ. Et in hyſpania qnquaginta rebellãtium oppida imperio reſtituit. Luſitanos acie uicit cum bois bellum geſſit

quorum.xxv.milia proſtrauit:Dalmaticos repreſſit.Publii filii duo fuerũt.P.Scipio africanus:&.L. Scipio aſiaticus:Publius:ut dixi patrem liberauit Haſdrubalem hyſpania pepulit.Inde carthaginem uicit hic filios duos habuit:Alterum ita a patre degenerantem:ut uecordia:& amentia monſtro ſimilis fuerit. Alterum Publium ſcilicet corpore imbecillem animo uero præſtantiſſimum:qui filiis carens Amilium Pauli æmilii filium adoptauit qui Scipio africanus minor eſt cognominatus:qui celtiberos uaceos: & cantabros uicit chartaginem indeeuertit. Poſtremo in hyſpaniam reuerſus numantiam ſubſtulit.L.autem Scipio ſuperioris africani frater primus ui ultra helleſpõtũ in aſiam traiecit Antiochum uno:& inſigni p̄lio ſuperauit:& quinq̃ginta hominũ milibus cæſis aſiã romano ĩperio adiecit.⁋ Coſſe:Aemelius Mamercus dictator ueientes fidenates:& faliſcos iuxta fidenas p̄lio uicit:ubi Aulus Cornelius coſſus uir nobilis:& corporis aĩ fortitudine excellẽs aĩaduertẽs regem.Tolũnium cũ eq̃tibus omnẽ pugnã ſuſtinere cicato equo eũ ꝑcuſſit ad terrã deiecit: ac mox ipſe deſiliens uulneribus cõfecit:caputq; eius abſciſſum:& pilo affixũ per agmẽ circũferẽs regiis ſpoliis inſignẽ terrorẽ hoſtibus:ſuis uero aĩum auxit. Itaq; ſpolia opima in tẽplũ Iouis feretri iuxta ſpolia Romuli fixit. Erat tunc Coſſus tribunus militũ:ut reliq̃ auctores ante Liuiũ ponunt.Verũ cũ ſpolia opima nõ ſint niſi q̃ dux duci detraxit credit ipſe illum cõſulẽ fuiſſe refertq;.Auguſtũ cũ templũ uetuſtate ꝓlapſum reſtauret affirmaſſe ſe in thorace linteo inueniſſe titulum conſulis:Serane ſunt uero qui intelligant de Attilio ſerrano: quoniam ſerẽti dati ſunt po.ro.honores:alii putãt de.L.Quintio Cincinato hæc dici:quẽ a ſerẽdo ſeranum appellat. Ruperãt eq̃ fœdus & Graccho cloelio duce lauinium:& tuſculanum agrũ ĩuaſerãt:& in algido Minutiũ cõſulem obſidebãt.Erat .L.Quintius Cincinatus:qui trans tyberim:ubi poſtea naualia ferunt quatuor iugeꝝ agrũ colebat quæ prata Quintia appellabantur.Colebat ergo agrũ ſiue arã:ſiue foſſam fodiens:cũ nuncius uenit eũ dictatorẽ eſſe creatum.Quapropter togam a Racilia uxore accipiens in urbem accerſitus uenit: & in dicto iuſtitia nihilq; priuatim agi permittẽs cum maximo exercitu in algidum uenit:Equios prælio uicit.Gracchũq; ducẽ in deditionẽ accepit:& hoſtibus ſub iugũ miſſis:Predam omnem ſuis militibus:nõ autem conſularibus diuiſit: cõſulemq; magiſtratu abire iuſſit:q̃ ignominiam modeſte tulit conſul magis beneficii q̃ ignominiæ memor.Quintius a cõſulari exercitu corona aurea donatus triumphauit.xvi.die dictatura quã in ſex mẽſes acceperat ſe abdicauit

Quo feſſum rapitis Fabii? tu Maximus ille es
Vnus qui nobis cunctando reſtituis rem.
Excudent alii ſpirantia mollius Aera.
Credo eq̃dẽ: Viuos ducẽt de marmore Vultus
Orabunt cauſas melius:Cæliq; meatus
Deſcribẽt Radio:& ſurgẽtia ſydera dicent.
Tu regere ĩperio populos Romane memẽto.
Hæ tibi erũt Artes:paciq; imponere morem.

⁋SER. Quo feſſum rapitis Fabii? Cur me o Fabii feſſum ad ueſtrã narrationẽ: aut certe feſſum triſtem:ut Ter feſſus ualde reſedit.ſ.ꝓpter eorum mortem.Nam trecenti ſex fuerũt de familia una:qui coniurati cũ ſeruis & clientibus ſuis contra ueiẽtes dimicarũt:& inſidiis apud Cremeram fluuiũ interempti ſunt:Vnus tantum ſuperfuit.ſ.Fabius Maximus:qui propter tenerã adhuc pueritiam in ciuitate remanſerat:a quo per temporis ſucceſſionẽ longioris Fabius ille maximus creatus eſt: qui poſtea cum Annibalis impetũ ferre non poſſet:mora eum eluſit:& ad Campaniam traxit:ubi delitiis uirtus eius obtorpuit: hic eſt de quo Ennius:Vnus homo nobis cunctando reſtituit rẽ.Non ponebat enim rumores ante ſalutẽ.Ergo poſt:Magiſq; uiri nunc gloria claret. Sciens enim Virgilius quaſi pro exemplo hunc uerſum poſuit.⁋ Excudent:alii cudendo efficient:& eſt rhetoricus locus.⁋ Spirantia æra:animata.Horatius.Et molles imitabitur ære capillos.⁋ Viuos uultus:hoc eſt quod dixit ſpirantia. Per æra Corinthios indicat:per marmor parios:per actionem cauſarum Atheniẽſes:per aſtronomiam Aegyptios & Chaldæos.⁋ Pacis morem:leges pacis.

Fabis Gens ⁋CHRI. Fabii:familia hæc multis uariiſq; tp̄ibus optime de repu.cum ſua gloria merita eſt: Primus ãt in ea Fabius dictus eſt a fabis.Nã ut refert Pli.cũ in magno ꝑcio agricultura eſſet:q lẽtibus amplioribus reliquos anteiret lentulus:qui ciceribus Cicero:& q fabis Fabius nominatus.Eratq; ampliſſima laus ſiq̃s probus uir:& bonus colonus nominaret̃ dictos eẽ aſſerũt qd̕ prope foderẽt.Primus autem ex fabiorum familia conſul fuit Qu.Fabius:q equos:& uolſcos ſupauit:& tres annos cõſul fuit:ſed &.M.Fabius uolſcos: & ueientes uicit.⁋ Tu maximus:uide Serui.⁋ Excudent:cudere ꝑcutere:excudere uero eſt cudẽdo aliq̃d ꝑficere.⁋ Spirãtia: ita exacta arte ꝑfecta ut ſpirare.i.uiuere uideant̃.Oẽ.n.animal qd̄ ſanguinẽ hẽt pulmonẽ quoq; hẽt: quo ueluti follibus q̃buſdã aer haurit̃ & remittit̃:quo cor multo ſanguine calefactũ refrigeratur:ergo uitã ſine hoc ſpiritu ducere non põt:ut diximus ibi uitales carpis auras.Quæ uero ſanguine carent pulmone quoq; carent: ut ſunt cicadæ formicæ apes:& cætera inſecta in quibus nulla eſt quæ naſcitur ex ſpiritu illo a pulmonibus remiſſio:& in ore reuerberatio.⁋ Viuos uultus:ideſt mutationes illas facies q̃ ex affectibus diuerſis animorũ diuerſe gignunt̃: q̃ niſi in uiuẽtibus eẽ nõ poſſunt.⁋ Spirantia era:ars ipſa aut ſubtilis eſt ut in marmore:aut plaſtice:ut in terra:& gypſo aut fuſilis:ut in ære cæteriſq; metallis.⁋ Meatus cœli:motus:& fluxus:& cõuerſiones cœloꝝ & ſtellarũ: quã ſcientiã ĩuenerũt uel ægyptii uel aſſyrii:Vel ut aliis placet Atlas Libyæ filius.⁋ Radio:de hoc ĩ Buco.⁋ Tu romane:quaſi dicat in quo ꝑfecta abſolutaq; eſt diſciplina reipu.adminiſtrãdæ:hinc Cic.in tuſculã. Rem uero publicã noſtri maiores certe melioribus tẽperauerũt & ĩſtitutis:& legibus.⁋ Populos.q.d.cui tanta inierit prudentia:tanta animi magnitudo:tantaq; iuſtitia:& in ipſa iuſtitia tãta ĩnocẽtia:ut nõ ſolũ ſeipſum:ſed reliquos quoq; populos recte adminiſtrar̃ poſſis.⁋ Hæ artes.q.d.tam admirabiles artes:& reliquaꝝ oĩum ꝑclariſſimæ quæ ſalutẽ:& dignitatẽ publicã cõtinẽt.nam bonũ quãto magis uniuerſale eſt:tãto ꝑclarius. Adminiſtratio uero reipu.oĩa complectitur.Ergo cæteris omnibus uirtutibus eſt præponenda.⁋ Tibi: quaſi dicat: & non aliis.

Excudo Cudo

¶SER. Spoliis marcellus opimis: Hic Gallos & Pœnos eq̄ſtri certamine ſupauit. Viridomorũ ẽt Gallorũ ducẽ manu ꝓpria ĩteremit: & opima rettulit ſpolia: q̃ dux detraxerat duci: ſicut Coſſus Larti Tolũnio. ¶ Supeminet omneis: uirtutis ſecũdũ genere. ¶ Rẽ romanã: ſtatũ reipu. ¶ Turbãte. t. iõ tumultu: q̄a res in Italia gerit̃. ¶ Siſtet: cõfirmabit: corroborabit. ¶ Tertiaq; ar. p. Captaq; hæc tertia opima ſpolia ſuſpẽdet prĩ. i. Ioui. ¶ Capta qui: q̄lia & Quirinus ceperat. i. Romulus de Acrone rege Cenĩnẽſiũ: & ea Ioui ſuſpẽderat: poſſumus & qđ eſt melius ſecũdũ legẽ Numæ hũc locũ accipe: q p̃cepit prima opima ſpolia Ioui Pheretrio debere ſuſpẽdi: quod iã

Parcere Subiectis: & debellare Superbos.
Sic pater Anchiſes: Atq; hæc mirãtibus addit.
Aſpice ut inſignis ſpoliis Marcellus opimis
Ingredit̃: uictorq; uiros ſupereminet omneis.
Hic rem romanam magno turbante tumultu
Siſtet eques: ſternet Pœnos: Gallumq; rebellẽ.
Tertiaq; arma patri ſuſpẽdet capta Quirino.
Atq; hic Aeneas (una nanq; ire uidebat
Egregium iuuenẽ forma: & fulgẽtibus armis:
Sed frõs læta parum & deiecto lumina uultu)

Romulus fecerat: ſecunda Marti: quod Coſſus fecit: tertia Quirino: qđ fecit Marcellus Quirinus autem eſt Mars: qui p̃eſt paci: & ĩtra ciuitatẽ colitur. Nã belli Mars extra ciuitatẽ tẽplũ habuit. Ergo aut ſuſpẽdet prĩ. i. Ioui: aut ſuſpẽdet prĩ Quirino. Varie de hoc loco tractant cõmentatores Numæ legis ĩmemores: cuius facit mẽtionẽ Liuius. ¶ Egregiũ forma iuuenẽ & fulgẽtibus armis: Tria ſunt ſecũdũ Carminiũ: pulchritudo: ætas: & uirtus. Significat aũt Marcellũ filium Octauiæ ſororis Auguſti: quẽ Auguſtꝰ ſibi adoptauit. Hic. xvi. anno ĩcidit ĩ ualitudinẽ: & piit. xviii. ĩ Baiano cũ ædilitatẽ gereret. huius mortẽ ciuitas uehemẽter doluit: nam affabilis fuit: & Auguſti filius: ad funeris huius honorẽ Auguſtus ſexcẽtos lectos intra ciuitatẽ ire iuſſit. Hoc autẽ apud maiores glorioſum fuerat: ẽt dabat̃ pro q̄litate fortunæ. Nã Sylla ſex milia habuit Igit̃ cũ ingenti gloria & põpa elatus & in cãpo Martio eſt ſepultus. Ergo mõ in Auguſti adulationẽ q̄ſi epitaphion ei dicit. Etiã cõſtat hũc librũ tãta ꝓnũtiatiõe Auguſto & Octauiæ eẽ recitatũ: ut fletu nimio imperarẽt ſilẽtiũ: niſi Virgilius finẽ eẽ dixiſſet: q pro hoc ære graui donatus eſt. i. maſſis. Nã ſic & Liui. Argẽtũ graue dicit. i. maſſas. ¶ Sed frõs læta parum: omẽ eſt mortis cito futuræ: contra alibi: Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem.

¶CHRI. Parcere ſubiectis: deſignat qd ꝓpriũ ſit eorũ q reſpu. præſunt. Cum. n. quies: & pax ciuitatis ſummũ bonum ſit: Ea maxime rõne bella gerenda eẽ uideant̃: ut nihil niſi pax q̄ſitum eſſe uideatur: itaq; erit eorũ officiũ quietos: & legibus obtemperãtes tutos eẽ iubere: eoſq; ab omni iniuria prohibere: ſuperbos uero: & cõtumaces: qui aduerſus leges alienum ocium ſua immanitate cõturbãt bello ĩſectari: & ut legibus optemperẽt cogere: & illorũ ceruices frangere. Marcellus ſpoliis opimis poſtulat locus: ut de Ioue feretrio quædam altius repetamus. Romulus ergo: ut ait Dony. halicar. cẽnienſium exercitu in fines romanos irruente cæſo urbem ipſam ĩgrediẽs Acronẽ illius regẽ cũ ualida mãu ſibi obuiã ĩtra urbẽ factũ ſua manu ĩterfecit. Supauit ẽt antemnates. Deĩde Acrõtis ſpoliis ĩſignis uictor rediit domũ p̃dã oẽm reducẽs. Diiſq; comã lauro coronatus: & q̄drigis ĩuectus ſequentibus eq̄ſtribus pedeſtribuſq; copiis egregie ĩſtructus diiſq; primũ p̃dæ primitias offerens multa ſacrificia fecit: ultimuſq; iis poſt põpã ibat purpurea ueſte amictus deos laudãtibus cũ uerſibus patriis q ẽt ducẽ ipſum ex tẽporaneis carminibus extollebãt: cũcti etiã illi obuiã ex urbe uenerũt cũ uxoribus: & liberis ex utraq; uiæ p̃te lætitiã ex uictoria oſtẽdẽtes. Vrbẽ aũt ĩgreſſi crateribus uino plenis occurrũt potare uolentibus: & menſæ apud excellẽtiores familias ĩ prõptu erãt oĩ genere epularũ refertæ. Victorialis igit̃ & tropheophera põpa & ĩmolatio: quã romani triũphũ uocãt a Romulo huiuſcemodi prima ĩſtituta fuit: q̃ nr̃a ætate ſũptuoſiſſima & ĩſolẽs: & ad diuitiarũ potius oſtẽtationẽ q̃ uirtutis decãtata priſcæ percitatis formã prorſus exuit. Poſt põpã uero & ſacrificiũ Romulus extructo tẽplo in capitolio Ioui quẽ feretriũ rõani uocant nec magno: nam adhuc ueſtigia extãt ubi maiora latera denum pedum habet minora q̄nũ pedum cennienſiũ regis ſpolia ſua manu cæſi cõſecrauit: hũc aũt feretriũ ſiqs uelit tropheũ uocare: ſiue ut aliis placet ſcylophoron: ſiue q̄a oẽs excellit: oẽmq; rerũ naturam in circuitu cõprærhendit rerũ naturã hypperetẽ nõ obſtabit: hoc Diony. Liui. aũt ſcri. Romulus igit̃ tẽplũ cõditurus ita ait: Iuppiter feretri hæc tibi uictor Romulus rex regia arma ferens tẽplũ his regionibus q̄s modo animo metatus ſum dedico ſedem opimis ſpoliis q̃ regibus ducibuſq; hoſtium cæſis me auctorẽ ſeq̄ntes poſteri ferrẽt. ¶ Feretrius: Iuppiter appellat̃ qđ fulmĩe ſillius Tertia q tulerit ſublimis opima tonãti. Numa põpilius in cõmẽtariis ſuis: ut Plutarchus meminit ſpolia opima ſit cõſecrari ĩſtituit. Prima Ioui feretrio cũ. ccc. aſſibus: ſecũda Marti cũ. lxxx. aſſibus: tertia Quirino cũ cẽtũ aſſibus: Poſt Romulũ ſecutus ẽ Coſſus de quo dictũ ẽ: tertius fuit Marcel. M. Claudiꝰ Marcel. M. Claudii fi. a Marte nomẽ accepit pp p̃ſtãtiã rei militaris: ut Poſſidõiꝰ ſcri. græcis litteris eruditꝰ prio ædilis curulis: ĩde augur. poſtrẽo cõſul creatꝰ: & miſſus cõtra gallos ĩſubres Britomachũ: uel ut alii dicũt uiridomarũ ducẽ cecidit: cuius opima ſpolia Ioui feretrio tulit. Tertius a Romulo q̄nq̄es cõſul factus fuit: Quarto cõſulatu euertit ſyracuſas ſecũdo bello punico in quo ſæpenũero exercitũ pœnorũ cecidit: Quĩto cõſul apud brutios uaticinio monẽti nõ credidit ĩſidiis ab Hãnĩbale circũuẽtus ĩterfectus ẽ. Corpus Hãnibal dẽpto ãnulo magnifice cremauit: reliq̄aſq; ĩ argẽteo uaſe ad filiũ reiſit: q̄s ut ait Cor. nepos Nũidæ obuii raptas diſſiparũt. Liuius & Auguſtus illæſas delatas aiũt. Eius nepos Marcellus q ĩteriit cũ in africã naues traiiceret mõimẽtũ erexit: ut Pediãus Aſcãius cũ tali titulo. Hic ſiti ſũt Marcel. tres nouies cõſules: Auus q̄nq̄es: filius ſemel: nepos ter. ¶ Egregiũ. ſiu. Miro ĩgẽio & artificio laudat iuuenẽ ab ĩdole: q̄m p ætatẽ nihil p̃ſtar̃ potuit: qđ laudẽ dignũ eẽt p̃ter ſpẽ futurarũ uirtutũ. Itaq; cũ a prĩcipio ſũmã captaſſet attẽtionẽ: oñdẽs æneã tã cupidũ ſciẽdi laudat eũ a forma corpis & aſpe futur̃ fortitudinis. Captat & ſũmã cõmiſerationẽ ex eo qđ ſit frõs læta parũ. Demõſtrat. n. tãtæ uirtuti fortunã ĩuiſurã. Neq; paſſurã illã p̃fici poſſe.

Feretriꝰ Iupiter

bello Punico [?] ... aliquando Romani etiam equis superiores esse, cum prius robur omne eorum in legionib. consisteret. Pier. Valer. in equo. f. 34.

Quis Pater ille uirū qui ſic comitatur euntē?
Filius an ne aliquis magna de ſtirpe Nepotū?
Quis ſtrepitꝰ circa comitū? q̃tū iſtar ī ipſo ē?
Sed Nox atra caput triſti circūuolat umbra.
Tū pater Anchiſes lachrymis īgreſſus obortis:
O Nate ingentem luctum ne quære tuorum.
Oſtendent terris hunc tantum Fata:neq; ultra
Eſſe ſinent:nimium uobis Romana propago
Viſa potēs Superi:ꝓpria hæc ſi dona fuiſſent.
Quātos ille uirum magnā Mauortis ad Vrbē
Cāpus aget gemitus? uel quæ Tiberie uidebis
Funera:cum tumulum præterlabere recentē?
Nec puer Iliaca quiſq̄ de gente Latinos
Intantū ſpe tollet auos:Nec Romula quondā
Vllo ſe tantum Tellus iactabit Alumno.
Heu Pietas:heu priſca Fides:inuictaq; bello
Dextera.non illi quiſq̄ ſe impune tuliſſet
Obuius armato:ſeu cum pedes iret in hoſtem:
Seu ſpumātis Equi foderet calcaribus armos.
Heu miſerāde Puer:ſiqua fata aſpera rumpas:
Tu Marcellus eris:manibus date Lilia plenis
Purpureos ſpargā flores:animamq; Nepotis
His ſaltem accumulem donis:& fungar inani
Munere.ſic tota paſſim regione uagantur:
Aeris in campis latis:atq; omnia luſtrant.
Quæ poſtq̄ Anchiſes Natū ꝑ ſingula duxit:
Incenditq; animum famæ uenientis amore:

¶SER. Virum qui ſe comitat̃ euntē:Marcellū cui ſimilis eſt.¶Quis ſtirpe:ꝓpter ædilitatem.¶Inſtar:ſimilitudo:& eſt nomē quod nō recipit præpoſitionem. Ad inſtar enim nō dicimus:quod Probus declinat.¶Oſtēdent terris hunc tantum fata:parum illuceſcet:& mox peribit.¶Viſa potens ſuperi:cum indignatione dictum. Inuidiſtis gloriæ Romanæ:& ueſtris muneribus. Nam felicitas ueſtra ſunt munera.¶Propria:ꝑpetua:ut Propriamq; dicabo.¶Mauortis campus:in quo eſt ſepultus.¶Funera:propter ſexcentos lectulos.¶Intantum ſpe tollet auos:Eriget generis antiquitatem & rhetorice ſpem laudat in puero: quia facta non inuenit. Eſt autem Cicero in dialogo cauſa difficilis laudare puerum. Non enim res laudanda:ſed ſpes eſt.¶Nec romula quōdam:pro Romulea:ut Quos africa terra triumphis Diues alit:quondam autem poteſt & præteriti eſſe & futuri.¶Foderet calcaribus armos:ſpecies pro gere. Equi armos pro equo poſuit. Nō enim poſſunt armi calcaribus fodi.¶Fata aſpera rumpas:poſſe aliqua ratione fata dirumpi per tranſitum docet.¶Tu Marcellus eris:talis qualis eſt Marcel.ille uir ampliſſimus ſuperius dictus.¶Purpureos flores:ut ſæpe diximus propter ſanguinis ſimilitudinem: quia aut anima eſt:aut ſedes animæ.¶Nepotis: poſteri. Non enim re uera nepos fuit.¶Inani Munere: ſecundum Epicureos nō profuturo.¶Sic:iſta noſcētes.¶Aeris: aeriis in campis colliſionem fecit. Locutus eſt autem ſecundum eos qui putant elyſium lunarem eſſe circulum.¶Incenditq; animum:Nam ſupra ait:Et dubitamus adhuc uirtutem extendere factis.

¶DONA. Quis pater ille uirum:interrogat Aeneas cum admiretur formam iuuenis & triſtitiam in fronte equi ſit.¶Manibus date lilia plenis:affectū dolentis expreſſit dicendo date:cum nō eſſet preſto qui darent.¶Manibus plenis:plena officia ſignificat. ¶Sic tota paſſim regione uagantur: non compleuit omnia quæ apud inferos agebantur: eſſet enim uitium ſi totum uellet ſuo carmine complecti:quia & longum & impoſſibile.

¶CHRI. Lachrymis obortis:nō potuit commodius alia ratione extollere nomen adoleſcentis q̄ oſtēdere q̄ iniquo animo illius immaturum interitum ferat Anchiſes:cui totius generis cognitio data eſſet. ¶Luctum ne quære:dixit ne q̄re q̄ſi dicat ꝙ & mihi narrāti & tibi audienti moleſtiſſimum ſit futurum. ¶Luctum:quia nihil niſi luctum allaturum ſit.¶Ingentem:ꝙ eſt plus q̄ magnum.¶Tuorum:ac ſi dicat populariter omnium ueluti quæ actura ſic omnino publica.¶Oſtēdēt terris.q.d.tādiu uiuet:donec magnam de ſe ſpē apertiſſime præbeat:nec ultra progreditur:ne quid præſtare poſſit.¶Nimium uobis:pleniſſima indignatione exclamatio. Nec enim niſi maximam Romani generis iacturam uideret tam pius uir deos inuidia accuſaret: ſed ſuperauit affectus magnitudo ipſam rationem:quod niſi ex magno dolore accidere non potuit.¶Nimium potens:quaſi uelit inferre ꝙ humanam conditionem tanto ciue tranſcenſura ſit.¶Propria:perpetua ut da propriam tymbreæ domum. Domū enim dei oportuit eſſe tantum uirum:ſed non fuit diuturnum.¶Quantos gemitus:qui ex uero dolore proueniunt:nam non accidit gemitus niſi præ ſumma anguſtia animi:neq; illa eſt niſi a ſummo dolore. Vides ergo quot locos:ut laudaret ibi inuenerit ubi pene nullos putares.¶Virum:ideſt fortiſſimorum hominum quibus niſi res maximi ponderis ſit: nihil graue eſſe ſolet. Proprie etiam genitus uirorum dixit:quia plorare aut eiulare ut dixit Cicero uiro non datur. Igitur non ſolum muliebres & plebeios citabit luctus:ſed etiam uirorum fortium gemitus.¶Quæ funera:nam magna funera nō parantur:niſi magnis.¶Nec puer:cum plurima dixiſſet in laudem tandem concludit ꝙ q̃uis & troiani maximos humerint uiros:& Romani:q̃uis a Romulo filio martis ſint:de numine maiora ſperare poterunt.¶Heu pietas:dolet tantas uirtutes incohatas perituras: nam pietas & fides uniuerſam iuſtitiam amplecti uidentur:Qua nihil in hominum ſocietate ad quietem continendam melius eſt:Fortitudo autem re militari omnia pericula arcet quæ in hoc & pedeſtris ſumma erat & equeſtris.¶Heu:dolet quia peritura eſt. Pietas autem nō ſolum in ſanguine coniunctos:ſed in uniuerſam patriam officium ſuum præſtat.¶Fides priſca:integerrima:qualis apud priſcos fuit.¶Tu Marcellus eris:Marcellus: ille de quo ſupra dictum eſt propter mirificas innumeraſq; uirtutes reliquorum omnium marcellorū famam: gloriamq; ita occupauit:ut eum huius nominis mentio facta eſſet ille ſolus per quandam antonomaſiam in-

telligeretur. Verũ ſi fata ſua hic frangere poſſit illum ita ſuperauit: ut cum Marcellus abſolute nominetur non amplius ille ſed hic intelligatur marcellorum familia maximum detrimentum accepit de morte eius marcelli pro cuius reſtitutione extat gratiarum actio ciceronis ac Cæſarem. Poſtremo in huius Marcelli qui Augusti ex ſorore nepos fuit morte penitus uiſa eſt extingui. Fuit in eo magna indolis ſpes. Decem autem & octo annos natus ingraueſcẽte per biennium morbo in baiano ſuo mortuus eſt ædilis curulis. Corpus tranſlatum eſt Romam cõmuni luctu in campo martio magnificentiſſime ſepultum prope tyberim. Octauia mater ſub filii Marcelli nomine theatrum & bibliothecam dedicauit.

Exin bella Viro memorat quæ deinde gerẽda.
Laurenteſq; docet Populos: Vrbemq; Latini:
Et quo queq; modo fugiatq;: feratq; laborem.
Sunt geminæ Somni Portæ: quarũ altera fert̃
Cornea: qua ueris facilis datur exitus umbris.
Altera candenti perfecta nitens Elephanto.
Sed falſa ad cælum mittunt inſomnia manes.
His ubi tum natum Anchiſes: unaq; Sibyllam
Proſequitur dictis: portaq; emittit eburna.
Ille uiam ſecat ad naueis: ſocioſq; reuiſit.
Tum ſe ad Caietæ recto fert littore portum.
Anchora de prora iacitur: ſtant littore puppes.

Explicit Liber ſextus.

¶SER. Exin: deinde. Confertur autem in compẽdium narrationis prolixitatem. Sic Terentius ꝓpter longum actum ait: Intus deſpondebitur: intus tranſigetur: ſi quid eſt quod reſtat. ¶ Sunt geminæ ſomni portæ: pro ſomniorum. Eſt autem ĩ hoc loco Homerum ſecutus.

ξειν ἤτοι μὲν ὀνειροι αμηχανοι ακρητομητοι
γινονταυδετι παντα τελειεται ανερωποισι
δοιαι γαρ τε πυλαι αμενηνων εισιν ομειρων
αιμεν γαρ κεραεσι τετευχαται: αι δε ελεφαντι
των οι μεν: και ελθωσι διαπριςου ελεφαντος
οιτε λαφρενονται επακεραχαντα φεροντες
οι δε δια ξεςον κεραων ελθωσι θυραξε
οιρε τυμα κραινουσι βροτοις οτε κεν τις ιδηται

In hoc tamen differt: ꝙ ille per utranq; portam ſomnia exire dicit: hic umbras ueras per quas ſomnia indicat uera: & poetice apertus eſt ſenſus. Vult autem ĩtelligi falſa eſſe omnia quæ dixit. Phyſiologia uero hoc habet. Per portam corneam oculi ſignificantur: qui & cornei ſunt coloris: & duriores cæteris membris. Nam frigus nõ ſentiunt: ſicut etiam Cicero dicit in libris de deorum natura. Per eburneam uero portam os ſignificatur a dẽtibus. Et ſcimus quia quæ loquimur falſa eſſe: poſſunt: Ea uero quæ uidemus ſine dubio uera ſunt. Ideo Aeneas per eburneam emittitur portam. Eſt & alter ſenſus: Somnum cum cornu nouimus pingi: & qui ſcripſerunt de ſomniis dicunt ea quæ ſecundum fortunam: & perſonæ poſſibilitatem uidentur habere effectum: & hæc uicina ſunt cornu: unde coronea uera fingitur porta: ea uero quæ ſupra fortunam ſunt: & habẽt nimium ornatum: uariamq; iactantiam dicũt falſa eſſe: unde eburnea quaſi ornatior porta fingitur. ¶ Falſa inſomnia: ideſt ſomnia. ¶ Secat: tenet: unde ſectas dicimus ab eo quod propoſitum tenent. ¶ Ad caietæ portum: a perſona poetæ prolepſis. Nam Caieta nundum dicebatur.

¶DONA. Exin bella: narrauit primo læta: Triſtia prætermiſit ꝑter q̃ de Marcello deinde docuit quomodo quædam æquo animo ferre poſſet. ¶ Viam: ſcilicet Quid enim primus facere debuit q̃ ſuos reuiſcere: ¶ Recto littore: at qui nullum littus rectum: ſed dicimus rectam uitam agere quando nihil aliud agimus: niſi iter continuum & nullo alio actu illud rumpimus: Nam cupida ſuorum mens nihil aliud agere debuit. ¶ Caietæ: ex perſona poetæ loquitur: Nam adhuc non erat Caieta.

¶CHRI. Exin bella uiro: Artificioſiſſime locutus eſt anchiſes. Prius enim accendit illum amore futuræ gloriæ quam dura & aduerſa quæ uentura erant prædiceret. Aequo enim animo ferimus aduerſa: ex quibus iocunda & honorifica peruentura ſint. Nihil enim difficile eſt uiro excelſo animo prædito: unde tandem gloriam ſpectet. Deinde cum aduerſa prædixiſſet: proponit ſpem euadendi: cum huiuſcemodi illa eſſe oſtendat ut partim perferri a fortiſſimo uiro: partim uitari a ſapientiſſimo poſſint. ¶ Sunt geminæ: placent quæ de portis referuntur a Ser. ſed excellentiſſima Macrobii ſnĩa eſt. Ait enim cum geminas ſomni portas ponat Maro & quædam uera: quædam falſa eſſe: amplecti illum Porphyrii ſententiam: qui inquit Latet omne uerum. Hoc tamen anima cum ab officiis corporis ſomno eius paululum libera eſt interdum aſpicit: nonnunq̃ intendit aciem: nec tamen peruenit in cognitionem: & cum aſpicit non tamen libero & directo lumine uidet: ſed interiecto uelamine quod nexus naturæ caligantis obducit. Hoc autem in natura eſſe idem Virgilius aſſerit in ſecũdo libro ubi ait: Aſpice: nãq; omnem quæ nunc obducta tuẽti: Mortalis hebetat uultus & humida circum Caligat: nubem eripiam. Hoc igitur uelamen cum in quiete ob uerum uſq; aciem animæ introſpiciẽtem admittat de cornu creditur: cuius natura eſt ut tenuatum per uiam ſit uiſui. Cum autem a uero hebetem reddit obtutum atq; repellit ebur putatur: cuius corpus ob denſitatem ne tenuatum quidem uiſum admittit. ¶ Somni: non eſt apocope: ut ſit ſomni pro inſomnii: ſed porte per quas ſomno umbræ: ideſt obſcura & adumbrata ſomnia proueniunt. ¶ Veris umbris: ueris ſed obſcuris ſomnis. ¶ Porta emittit: ut oſtẽdat quæ ſcribit omnia ficta eſſe. ¶ Recto littore: omnia littora in curua ſunt: ergo non recta ſed uoluit oſtendere eũ q̃ breuiſſimo itinere uſum fuiſſet: ut nuſq̃ deflecteret: ut dicimus recte ad me profectus eſt.

Explicit Liber ſextus.

TV quoqꝫ littoribus noſtris: Vt & in principio diximus in duas partes hoc opus diuiſum eſt. Nã primi ſex libri ad imaginem odyſſeæ ſunt dicti: quos perſonarũ & allocutionum uarietate conſtat eſſe grauiores. Hi autem ſex ad imaginem iliadis dicti ſunt: qui in negociis ualidiores ſunt. Nam & ipſe hoc dicit: Maius opus moueo: & re uera tragicum opus eſt: ubi tãtum bella tractãtur. ¶ Tu quoqꝫ: ſicut Miſenus & Palinurus. ¶ Noſtris: italicis: ut Non eadem arboribus pendet uindemia noſtris. Non ut Donatus ait nauigabilibus. ¶ Aeneia nutrix: hãc alii æneæ: alii Creuſæ: alii Aſcanii nutricem uolunt. Lectum tamẽ eſt in philologiis in hoc loco caſu incenſam claſſem eẽ troianã: unde Caieta dicta eſt απο του καιειν. ¶ Seruat: tenet poſſidet: ut Seruantem ripas alta non uidit herba. ¶ Heſperia in magna: magna ad hiſpãiæ diſcretionem. ¶ Si qua eſt ea gloria: ſecundum epicureos cum ea res nihil ad mortuorum uoluptatem attineat ſentiendam: bene autẽ ĩtereſt funeri; poſtq̃ ab ĩferis rediit: ſicut interfuit anteq̃ deſcenderet: ut medium oſtẽderet. ¶ Quierũt: auctor Hebrus quierant legit. ¶ Tẽdit iter uelis: quia prout uela extẽſa fuerint: ita etiam curſus extẽditur: in quo nauis eſt iter ĩproprie dictũ: Nam ait ſupra: flecte uiam uelis: aliud eſt iter uelis tẽdere: aliud per uela iter qđ ſi dicimus bene procedit: & tendit uiam uelis ut in ipſis uelis ratio ſit uiæ.

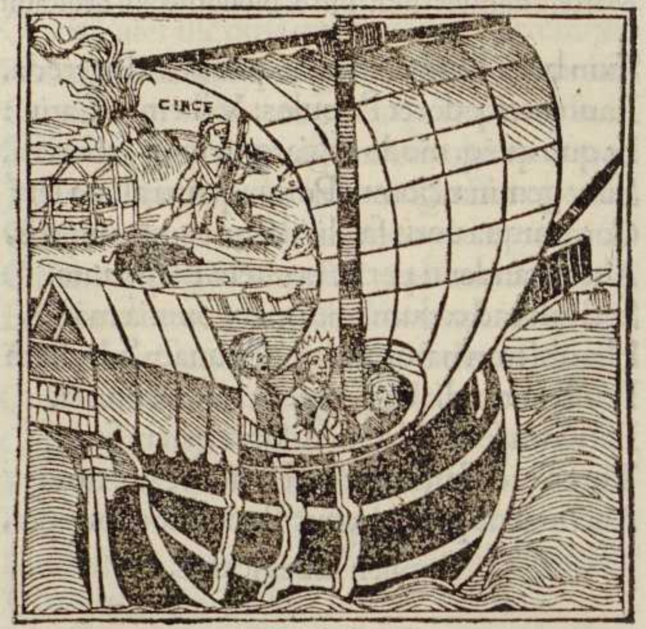

¶ DONA. Tu quoqꝫ: uiderat apud ĩferos q̃ neceſſariũ eẽt defunctis ſepulchrũ: Ergo ut pi9 nutrici illud inſtituit: Meruerat.n. ipſa quia tam pium & religioſum romani imperii principẽ prudẽtẽ: fortemqꝫ uirꝝ nutrierit. ¶ Tu quoqꝫ: repete ĩde: & optime cõiunge. At pius æneas ingenti mole ſepulchrũ Impõit: ſuaqꝫ arma uiro remumqꝫ tubamqꝫ. Deinde remotis iis q̃ de ĩferis narrant̃ ſeq̃re. ¶ Tu quoqꝫ littoribus noſtris & cetera. ¶ Tu quoqꝫ: quæ admirandæ memoriæ uideris ſupremo officio cõiungi meruiſti. ¶ Nr̃is: ita: ergo ibi es ſepulta: ubi ipſe cũ ſuis eſſet regnaturus. Honoratur ergo a luco. ¶ Aeternam mori: Argumentũ a contrario nã creuit fama cũ deberet morte minui. ¶ Nunc: etiam his temporibus quo hæc ſcribuntur. ¶ Siqua eſt gloria: Sciebat nihil ſentire mortuos: ſed ut ſacrificaret religioni.

¶ CHRI. Caieta: ſeq̃tur opinionẽ illorũ qui hanc urbem a nutrice Aeneæ illic ſepulta dictam uolunt. Stra. cũ hoc idẽ non p̃tereat addit laconas urbẽ hormiã poſuiſſe: & ſinum ipſum in medio poſitum Caietã nominaſſe. Curua.n. oĩa caietas appellaſſe lacõas. Formas autẽ dicũt ante latinum fuiſſe dicta a Latino leſtrygonum rege. Addũt ẽt in portu quam caietam dicũt fuiſſe opidulũ epice ab Epica nutrice Aeneæ denominatũ Home. caietã non nominat: ſed Lamũ cũ leſtrygonibus. Volũt alii caietã appellatam a nutrice Creuſæ: alii a nutrice Aſcanii. Alñ dicũt ꝓpter cõbuſtas ibi naues caietã fuiſſe appellatã nã καιειν urere ẽ. ¶ Heſperia ĩ magna: nõ ſolũ dixit magna: ut diſtĩgueret italiã ab hiſpania uerum ut oſtenderet gloriã ſuã: ut non ſolum urbi nomẽ dederit: ſed urbi in tam celebri natione cõſtitutæ. ¶ Siqua eſt ea gloria: nõ temere dubitat an hæc gloria ad mortuum ſpectet: nã & Socrates & Diogenes & Anaxagoras Clazomenius uana oĩa q̃ circa mortuos præſtant̃: & nihil ad ipſos mortuos pertinere oſtendunt. Multi contra mortales de ſepultura anxiæ curauerunt. Verũ Cice. in ſuis tuſculãis: ut ẽ ĩ reb9 oĩb9 grauis & ſapiẽs optĩe cõcludit: ait.n. Totus igit̃ hic loc9 cõtẽnẽd9 ẽ nobis ñ neglegẽd9 ĩ nr̃is. Ita tñ ut mortuoꝝ corpa nihil ſentir̃ uiui ſentiamus. Quãtũ ãt cõſuetudini famæqꝫ dãdũ ſit: id curẽt uiui: ſed ita ut ĩtelligãt nihil ad mortuos pertinere.

ADILON.

Septimus Aeneam reddit fatalibus aruis.

Modeſtini Iuriſconſulti. Argumentũ. VII.

HIc quoqꝫ caietã ſepelit: tũ deide ꝓfect9
Laurẽtũ uẽit: hãc uerbis cognouit iuli
Fatalẽ terrã: menſis en ueſcimur inq̃t.
Centum oratores ueniam: pacemqꝫ petentes
Ad Regem mittunt leti tum ſorte latinum
Qui cum pace etiam: Natæ cõnubia pactus:
Hoc forte Alecto Iunonis diſſipat ira:
Concurrunt dictis: q̃uis pia fata repugnent:
Belli cauſa fuit uiolatus uulnere Ceruus.
Tũ gẽtes ſociæ arma parãt: fremit arma iuuẽt9

P. Virgilii Maronis Aeneidos Liber. VII.

TV quoqꝫ littoribus nr̃is Aeneia Nutrix
Aeternam moriens Famã Caieta dediſti.
Et nunc ſeruat honos ſedẽ tuus: oſſaqꝫ nomen
Heſperia in magna: ſiqua eſt ea gloria: ſignat.
At pius exequiis Aeneas rite ſolutis
Aggere compoſito Tumuli: poſtq̃: alta q̃erunt
Aequora: tendit iter uelis: Portumqꝫ relinquit.

¶SER. Aſpirãt auræ in noctem:quia ut diximus temporum mutatione uẽtus uel minuitur: uel augetur. In noctẽ aũt circa noctem:Et quoties tempus exprimitur:accuſatiuum regit iſta ꝑpoſitio.¶Luna negat: liptotes.Nam dicit large præſtat:ut Munera nec ſperno.¶Tremulo ſub lumine: ita enim mobilitas aquæ facit uideri.¶Circææ raduntˀ littora terræ:ut diximus ſupra:mons iſte ante hac ĩſula fuit.Paludibus.n.a continenti ſegregabatˀ:quas excluſit limus de albanis montibus fluens:& dicebatˀ:æũus ab horrore tranſeuntiũ:quo homines mutabantur in feras:in hoc ſummo opidũ fuit: quod & circæum dictũ eſt a Circe & Circæi: nã utrunq; Liuius dicit.¶Diues:nõ addidit cuius rei: cũ ſoleat: ut diues equũ diues pictai ueſtis & auri:diues opum uariarũ.¶Inacceſſos: inacceſſibiles:inaccedendos:nã Vlyxes illuc uenit.Ergo inacceſſos non ad quos nullus acceſſit:ſed ad quos nullus debeat accederˀ:ut Aut illaudati neſcit buſiridis aras:hoc eſt illaudabilis. Nã ab Iſocrate laudatus eſt.¶Reſonat cantu: reſonare facit:hoc ex Homero.

Aſpirant auræ in noctem:nec candida curſum
Luna negat:ſplẽdet tremulo ſub lumĩe Põtus.
Proxima Circææ raduntur littora terræ:
Diues inacceſſos ubi Solis Filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu:tectiſq; ſuperbis
Vrit odoratam nocturna in lumina Cedrum:
Arguto tenues percurrens pectine telas.
Hinc exaudiri gemitus:iræq; Leonum
Vincla recuſantum: & ſera ſub nocte rudẽtũ:

ευρον δεν βησσησι τετυμενα δωματα κιρκης
ξεστοισιν λαεσσι περισκεπτω ενι χωρω
αμφι δε μιν λυκοι ησαν ορεστεροι ηδε λεοντες.
τους αυτη κατε θελξεν επει κακα φαρμακ εδωκαν

Et paulo poſt.

κιρκης δεν δον ακου ον αει δουσης οπι καλη
ιστον εποιχομενης μεγαν αμβροτον οια θεαων
λεπτα τε και χαριεντα και αγλαα εργα πελονται.

¶Superbis:nobilibus:propter antiquam oppidi magnitudinẽ.¶Odoratã:pro odoriferam: & hoc ideo quia uſus olei apud maiores non fuit:præcipue in Italia.¶Arguto pectine:ſtridulo:ſonanti:ut Forte ſub arguta conſederat illice daphnis.¶Percurrens telas: aut manu percurrens tactu pectinis:ut uidemus:aut quia apud maiores ſtantes texebãt:ut hodie linteones uidemus: eſt aũt Homeri qui ait ιστον εποιχομενην.¶Gemitus iræq;: gemitus iraſentiũ leonum endyadis.¶Sera ſub nocte.q.eo tp̃e quo naturali libertate uti cõſueuerũt. Sub ſera nocte:ꝑpter ſerã noctẽ.¶Rudẽtũ:ru naturaliter longa eſt.Perſius.Findor ut arcadiæ pecuaria rudere dicas.Syſtolẽ ergo fecit.Ruditus autem proprie eſt clamor aſinorum:ut grunitus porcorum: Ranarum autem coax: quæ omnia a ſono uocis conſtat eſſe compoſita.

¶DONA. Vrit odoratam:uigilans & uoce & odorato lumine ad ſe incautos attrahere mittebatur.Cedrus tanq̃ oleo madens incendia ſemper inſidiis & uoce nutrit.

¶CHRI. Candida:micãs & rutilans:a ferri.n.candore dicitˀ cãdidus.¶Tremulo ſub lumine:de imagine rei exp̃ſſum eſt.Enni.Lumine ſic tremulo terra & caua cerula cãdent:& Lucre.Præterea ſolis radiis iactatur aquæ humor in lucẽ tremulo rareſcit ab æſtu.¶Circææ terræ: Circeos appellarũt locũ quẽ olim inſulam fuiſſe tradunt:deinde ut ait Serui.ex limo q ex ꝑximis mõtibus longo tẽpore fluxit repletis anguſtiis aquarũ q̃ circæos a continẽti diuidebãt ipſi cõtinẽti iuncti ſunt.Sin autẽ Home.credimus ĩſula fuit olim ĩmẽſo mari circũdata. Ergo ut ait Pli.qcqd terraꝝ ẽ ꝑter.x.M.p.q̃ mẽſurã Chlitarchus poſuerat ambitũ annexũ inſulæ erat.Eſt ãt hic locus antiq latii terminus:cuius longitudo a tyberi hoc erat.L.M.P.Filia ſolis circẽ ĩtelligit:a q̃ ĩſula circei dicta eſt.Hãc pleriq; ex antiquis filiã ſolis fingũt:& ſororẽ ææ tæ colchorũ Regis:q̃ qdẽ ipſe ſol ex Perſe Occeani filia: ut placet Homero:uel ut Cice.ex aſterie ſorore latonæ genuit:quã opinionẽ ſequitˀ nũc poeta.Dio.ãt ſiculus ſic ait Soli.duos fuiſſe filios. Aeætẽ & pſeũ & ææ tẽ colchorũ:Perſeũ uero Tauricæ regiõis regẽ extitiſſe:utrũq; crudelitate ĩſignẽ.Perſen aũt hecatẽ filiã habuiſſe:q̃ paternã crudelitatẽ ſuperauit:nã cũ uẽatione delectaretˀ: homines ꝑ feris arcu uulnerabat:& uenenis peſtiferis operã dans id ĩuenit:qd̃ ακονιτον nominãt:in hoſpitibus aũt uenena experiebantˀ.Demũ cũ patrẽ ueneno extinxiſſet regnũ occupauit & tẽplũ.Dianæ cui hoſpites ĩmolarẽtur:cõdidit:concubuit inde cũ ææ tæ patruo.Et ex eo cõcepit Circẽ & Medeã filias filiũq; ægialeũ.Circe:& arte materna:& ſua ĩduſtria oẽs mortales in uenenis cõparãdis ſupauit:adeoq; omniũ herbarũ uim ꝯſpicata ẽ:ut nihil ĩueniẽdũ poſteris reliq̃rit:adinuenit:& pharmacũ:qd̃ ad cõciliandã beniuolentiã ualeret. Nupſit ſcythe ſarmarũ regi eoq; uenenis ſublato regnũ occupauit:ex quo tandẽ ob crudelitatẽ pulſa:ĩde ad occeanũ ſecũdũ aliquos prouecta:in ĩſula deſerta ſibi comitibuſq; fugæ ſedes poſuit. Alii dicũt in Italiã deuectã promontoriũ:qd̃ inde Circæũ dicũt tenuiſſe. Hæc Diodo. Quid uero poetæ de Cice in Italia cõſtituta referãt alibi expreſſum ẽ. Home.ãt ſcribit.Eæam olim ĩſulã fuiſſe:quã Circe habitabat in loco edito circũ errabãt:& urſi & leones:quos illa ueneficiis cibo & potui ĩmixtis ex hominibus feras fecerat:tamẽ in hoĩes nõ ſæuiebãt:ſed ueluti canes blandiebantˀ:illa ſocios Vlyxis in cæna uertit in porcos:p̃ter Eurylochũ:qui fraudẽ in edificio eẽ ſuſpicatus nõ intrauit:intus texebat Circe tales telas:q̃les deæ texũt:& ſuaſiſſime canebat.¶Cedrũ:hæc arbor nõ ea eſt quã uulgo cedrũ appellamus,illã.n.dicimus citrũ: cuius poma maxima ſunt:ſed lõge alia duo eius genera:ut Pli.placet:lyria & phœnicia.Differũt folio.Nã q̃ durũ acutũ & ſpinoſum habet oxycedros uocatˀ ramoſa & nodis ĩfeſta: Altera odorẽ p̃ſtat:Fructũ ferũt myrti magnitudine:dulcẽ ſapore:itẽ maioris cedri duo genera: Quæ floret fructũ non fert:fructifera non floret:& in ea antecedentẽ fructũ occupat nouus Semen eius cupreſſo ſimile quidã cedre latem uocant.Ex hac reſina laudatiſſima.Materiæ ipſi æternitas itaq; ſimulachra deorum ex ipſa factitarunt.Cedrinus erat apollo Romæ e ſeleucia aduectus.Hæc Pli.Dioſcorides autẽ ait Cedrus arbor eſt: unde fit pix cedrina.Quædam eſt parua ac ſpinoſa fructu iuniper ſimilis. Alia maior fructus eius cypræſſo ſimilis:ſed minor & cedrides uocatˀ in materia maxima æternas putant hebenum cypreſſum & cedrum in templo Dia/

næ epheſiæ:quod tota aſia extruente quadringẽtis annis peractũ eſt:tectum eſt ex cedrinis trabibus Habes de cedro.Quod autem inducat Circem cedrum urere:ab Homero eſt.Ille enim in odyſſea libro quindo de calypſo:ubi Mercurius a Ioue miſſus nuncius eſt. πυρ μὲ νεπὲς χαροφη μεγαναιετο τηλοσε δοσμη κεδρου τεῦ κεατοιο θειον ταναυησον οδωδει δαιομενων. Succo ergo cedri illis temporibus ad nocturna lumina utebantur.Ait enim Plinius Cedri ſuccus quo modo fieret diximus.Magni autem eſt ad lumina uſus ni capitis dolorem inferret.Recte aũt meminit de ſucco cedri nondũ oleo in Italia naſcẽte.Refert enim Feneſtella regnante Tarquino nondũ neq; in Italia neq; in Hiſpania neq; poſtea in Africa oleum fuiſſe: neq; illud prӕteribo.Nam apud eundem Pli.inuenies iliacis temporibus nullum adhuc unguẽtũ fuiſſe. Sed nec etiã thure ſupplicabãt:cedri tantũ: & citri ſuorum fructicum in ſacris fumo conuolutũ nidorem uerius q̃ odorem nouerant.Cãtu autẽ ad ſe homines allicere Circem:allectoſq; in uarias feras conuertere: quid aliud habet: niſi ꝙ qui uoluptuoſæ uitæ deduntur:hominem exuunt. Amittunt enim rationem quam ſola homines ſumus & ruunt in uarias animi perturbationes:quæ cum ex rationis priuatione perueniant: brutorum potiuſq̃ hominum dicendæ ſunt.Vlyxes autem non tranſmutatus a Circe:quia ſapiens non modo non uincitur a uoluptate.Verum cauſa eſt ꝙ ſocii ſui iã mutati in priſtinam formam redeãt:nam & dum recte agit exemplo malis eſt:quo redeant ad meliorem uitam:& ſua doctrina aliis ut recte uiuant: perſuadere poteſt.

¶SER. Præſepibus:caueis ubi alunt̃:nõ.n.re uera pſepia habẽt.¶Dea ſeua:aut per ſe:aut herbis potentibus ſæua.Circe aũt ideo Solis fingit̃ filia: qa clariſſima fuit meretrix & nihil Sole clari⁹:& hoc ex Hom.
αιαιην εσυησον αφινο μεθα ενθα δεναιεν
κιρκη ευπλοκαμος δεινη θεος αυδηεσσα
αυτοκασι γνητηολοο φρονος αιηταο
αμφω δε γεγατην φαεσι μβροτου ηελιοιο
μητερος δεκ περσης την ωκεανος τεκε παιδα.
Hæc aũt libidine ſua & blãditiis homines ĩ ferinã uitã ab humana deducebat:ut libidini & uoluptatibus operã darẽt:unde fabulæ datus eſt locus.Ora.Sub domina meretrice fuiſſet turpis & excors.¶In uultus ac terga ferarũ: corrumpebant̃.n.in illis ſenſus.Aĩus nanq; manebat idem.

Setigeriq; Sues:atq; in præſepibus Vrſi
Sæuire:ac formæ magnorũ ululare Luporum:
Quos hoĩum ex facie Dea ſæua potẽtib⁹ Herbis
Induerat Circe in uultus:ac terga ferarũ.
Quæ ne monſtra pii paterent̃ talia Troes
Delati in portus:neu littora dira ſubirent:
Neptunus uentis impleuit uela ſecundis:
Atq; fugã dedit:& præter uada feruida uexit:
Iamq; rubeſcebat radiis Mare:& æther̃ ab alto
Aurora in Roſeis fulgebat Lutea Bigis:

οι δε συων μεν εχον κεφαλας φωνην τε ψυχας τε και δεμας, αυταρ νους ην εμπεδος: ως το παρος περ.

¶Pii peterent̃ troes:ergo ĩpii:qui pertulerũt.ſ.occidẽdo ſolis armẽta.¶Neptunus uẽtis ĩpleuit uela ſecũdis:phyſice locutus eſt motu.n.aq̃ uẽtus creat̃:ut uidemus in bõbis.¶Præter uada feruida:piculoſa nauigãtibus:& eſt tmeſis.¶In roſeis fulgebat lutea bigis: lutea ẽ crocei coloris:ut Croceo mutauit uellera luto:unde multi iũgũt in roſeis.i.nõ rubicũdis ne ſit cõtrariũ:tamẽ ſecũdũ Homerũ dictũ ẽ:qui ĩterdũ ροδοδακτυλον auroram: Interdũ κροκοπεπλον dicit: ideſt crocei coloris circundatam ueſte.

¶DONA. Quæ ne monſtra pii: ꝓpterea debuerũt liberari ab iis monſtris: quoniã pii erant neq; ſceleratis erãt cõparãdi.¶Iãq; rubeſcebat:Bõis auſpiciis recepti ſunt.ſ.pura luce:& pura aurora: & lenitate uenti. Hilaritas ãt auiũ populorũ letitiã ſignificabat:ẽ ergo ita ĩgreſſ⁹:ut elemẽta obſeq: & aues uẽiẽti illi gratulari uideret̃.

¶CHRI. Formæ:apit figmẽtũ fabulæ:nõ.n.poteſt homo neq; alia animalis ſpecies in aliã tranſfigurari:ſed ut forma ſit ſola qua tale animal dicimus:& hõ deditus uitiis:id ſolum ſit qđ eſt lupus ꝑfecto lupus dici poteſt. Hoc quoq; modo multi Platonici intelligũt trãſitũ illũ aĩorũ nr̃orũ in uaria brutorum corpora a Platone ĩtelligi:non ut tranſmigrent in corpora aliorũ animaliũ ſed in mores ipſorũ.¶Neptunus:ut in primo oſtẽdimus neptunũ poni pro ratione ſupiori:ſic & in hoc loco.Nã ſuperior rõ.i.ipſe ĩtellectus q maxime põt ĩ hoĩbus piis .i.uirtutibus ciuilibus purgatis facit ne ꝑcipitent̃.i.mõſtra.i.ĩ maximas & efferatas ꝑturbationes:ſed ut aptius intelligat̃.Ponũt Platonici duas alias:ꝑ q̃s animi humani ad cælũ euolẽt:iuſtitiã & religionẽ: & per iuſtitiã cuius pars eſt pietas:ĩtelligũt morales uirtutes:per religionẽ & ĩtellectiuas dicuntq; ſummũ bonũ cõſiſtere in cõtẽplatiuis:qa illis fruimur deo qđ ſummũ bonũ ponit Plato ſicut etiã Chriſtiani:ſed tamẽ ĩcipiendũ eẽ uoluit a moralibus: qbus animus purgatur.Nam in animũ ĩmundũ negant poſſe ĩgredi ſapientiã:quia ut ipſi aiunt auctore Socrate purum impuro attingi nefas eſt.Hoc idem ſentiunt chriſtiani:unde eſt illud in animam maliuolam nõ intrabit ſpiritus ſapientiæ.Ergo Neptunus.i.ſapientia qui mare.i.ꝑturbationes piis:ideſt morali uirtute purgatis pacat eripit eos a talibus monſtris.i.a talibus uitiis:quia ſapientia eſt qua bona a malis cognoſcimus:& ĩſpirat optĩos uẽtos.i.ĩſpirat optimã uoluntatẽ: Nã ut nauis uẽto:ſic aĩus ſua uolũtate fert̃:& uoluntas q̃ ẽ a ſapiẽtia fert ad bonũ uitato malo.Quapp bona mẽs a ſapiẽtia inſpirata unde ẽ cognitio ueri: eripit pios a talibus mõſtris:q̃ ſunt: ut hõ ĩ ferinã naturã cõuertat̃.¶Præter uada feruida uexit:cõpoſitiõe iſta uerborũ exprimit atq; pene depingit:& celeritatẽ illã depulſæ claſſis & ſtrepitũ aq̃ ea celeritate a naue ꝑcuſſæ:& uadis illiſæ. ¶Aurora lutea ĩ roſeis bigis: Atq nõ idẽ color ẽ roſeis q ad ruborẽ tẽdit:& lute⁹ q croceu⁹ ẽ uerũ uoluit poeta duplicẽ colorẽ q ĩ aurora depndit̃ oñder̃.Prĩo.n.ea ps hẽiſpii ad q̃ uẽtur⁹ ẽ ſol:qm̃ & pl⁹ tenebrarũ hẽt pp noctẽ & mĩus ſplẽdoris:qm̃ lõgi⁹ adhuc ab ẽ ſol rubicũdior ẽ. Cũ uero ſol iã ꝓpĩqor fit ille rubor:iã pl⁹ illuceſcẽte die ĩ croceũ colorẽ redit.Ergo duo epitheta q̃ Home.aurore dat:ut mõ ροδοδακτυλον mõ κροκοπεπλον eã noĩet poeta ĩ hoc loco cõiũxi.Ergo Troiãi pii.i.uirtutib⁹ moralib⁹ purgati a uitiis uẽiũt ĩ italiã.i. ĩ cõtẽplationẽ in qua ſummũ bonũ eẽ depĥẽdit̃ illuceſcẽte iã die.i.apparẽte iã lumine rõnis remota nebula erroris.

ℭSER. Cũ uẽti poſuere:cũ ortu diei quieuere:poſuere.n.ẽ qeuere:ſicut cõtra flantes ferẽtes dicĩus:ut Fieret uẽto mora ne q̃ ferẽti.i.flanti.¶ Omniſq; repẽte reſedit Flatus:oĩs.i.& q ripæ ẽ & q pelagi:q altanus uocaẽ.¶ Tõſæ:remi:dicti a decutiẽdis fluctibus:ſicut tõſores a tondẽdis & decutiendis capillis.¶ Lucũ ꝓſpicit: in quo erat fluminis numẽ.Nã ut diximus nunq̃ lucũ ſine religione ponit.¶ Hũc inter:per hũc.Terẽtius:Dũ rus eo cœpi egomet mecũ inter uias.Eſt ãt crebra Frõtonis elocutio.¶ Amœno: umbroſo:ſiluis circũdato.¶ Multa flau⁹ harena:epitheton ꝓpriũ.Et ſciẽdũ exitũ tyberini fluuii naturalẽ nõ eſſe niſi circa hoſtiã:ubi prima Aeneas caſtra cõſtituit.Nã aliter non ꝓcedit:qđ ait Muroꝝ in parte ſiniſtra Oppoſuere aciẽ.Nã dextra cingiẽ amni:Nã poſtea in laurolauinio caſtra fecit ingẽtia:quorũ ueſtigia adhuc uidenẽ.¶ Aſſuetæ ripis uolucres: bono cõpendio uſus eſt.¶ Aethera mulcebãt cantu: lenibãt:corporalia.n.ſunt elementa:ut dixĩus ſupra: nõ.n.mulceẽ niſi:qđ corporale eſt:ſupra ait: Totãq; infuſa p artus.¶ Nũc age:hic ẽ ſequẽtis opis initiũ:antedicta.n.pẽdẽt ex ſuperioribus.Sane Erat o pro Calliope poſuit.¶ Quæ tẽpora reꝝ:quia ut ſupra dixĩus ſcđm Lucretiũ:Tẽpora niſi ex rebus colligantur: per ſe nulla ſunt.¶ Latio antiquo:quia duo ſunt uetus & nouũ:ſicut & in iure lectũ eſt.¶ Exordia pugnæ:cerui interitũ.¶ Actos:aut collectos: aut re uera cõpulſos:qđ eſt ueriſimile ꝓpter illud:Lõga placidas in pte regebat.¶ Totamq; ſub arma coactã:collectam:ut Tityre coge pecus.Totam autem hyperbolice dixit.

Cum uenti poſuere:omniſq; repente reſedit
Flatus:& in lento luctantur Marmore tonſæ:
Atq; hic Aeneas ingentem ex Aequore lucum
Proſpicit:hũc inter fluuio Tyberinus amœno
Vorticibus rapidis:& multa flauos harena
In mare prorumpit:uariæ: circumq;: ſupraq;:
Aſſuetæ ripis uolucres:& fluminis alueo
Aethera mulcebant cantu:lucoq; uolabant.
Flectere iter ſociis:Terræq; aduertere proras
Imperat:& lætus fluuio ſuccedit opaco.
Nunc age qui reges Erato:quæ tẽpora rerum:
Quis latio antiquo fuerit ſtat⁹:aduẽa claſſem
Cum primum auſoniis Exercitus appulit oris
Expediã:& primæ reuocabo exordia pugnæ.
Tu Vatem:tu Diua mone:dicã horrida bella
Dicam acies:actoſq; animis in funera reges.
Tyrrhenamq; manũ:totãq; ſub arma coactã
Heſperiã:Maior rerum mihi naſcitur ordo:
Maius opus moueo:Rex arua Latius:& urbes
Iam ſenior:longa placidas in pace regebat.

ℭDONA. Circũ ſupraq;:Sex deſcripſit partes.Nã circũ ſignificat dextrã:& leuã a tergo & ante.Itẽ duas infra & ſupra.Infra oſtendit cũ dicit Fluminis alueo:ſupra cũ dicit Aetherã.Lætus pp tot fœlicia auguria.¶ Nũc age:exquiſitis inuẽtionibus accumulat æneæ laudes.Facit.n.aduẽtus nouũ exordiũ: ut alia ps uideaẽ eẽ erroꝝ:alia geſtoꝝ ĩ Italia : Sub imagine ĩuocatiõis ꝓpoſitionẽ fecit:ut lectorẽ ipſius ordinis quẽ habiturus eſſet doctũ reddat.¶ Aduena:Magna laus qđ pegrini ſua uirtute in alienis locis ĩngẽti fultos ſubſtãtia ſupauerit.Ergo potuiſſent & Troiã defendere niſi Iunonẽ aduerſariã habuiſſẽt.¶ Tu uatẽ: Vates dñr poetæ:qa muſaꝝ ſacerdotiũ ꝓfitenẽ:& ut ſunt uates q deoꝝ reſpõſa ad hoĩes perferũt:ita iſti uates erũt p quos ita muſæ loq phibeanẽ:ut dii p ſuos ſacerdotes.¶ Totã coactã:alia ꝓpoſitiõis pars & plena ſeminibus laudũ æneæ:Quoniã tãtã cõiurationẽ Regũ parua mãu ſupauit.¶ Horrida bella:Nã & plura & horrẽda.

ℭCHRI. Ingentẽ lucũ:Cũ uenit in terrã chartaginenſiũ.i.uitã ciuilẽ ingreſſus eſt ſiluã repletã feris: ut ſunt urſi & ſimilia:qa uita ciuilis circa corpea uerſaẽ ubi ẽ ipſa materia:q̃ uitiis abũdat.Nũc ingrediẽ lucũ.i.ſyluã ſacrã:qa uita cõtẽplatiua dũ adhuc in corpore ſumus:& ſi a natura nõ oĩno diſcedat:Tamẽ habet illã defecatã ab oĩbus uitiis.¶ Neq; erãt:terreſtria aĩalia:ſed aerea:ut ſunt aues:q̃ cãtu oĩa mulcebãt.Cõtẽplatio.n.nihil agit tumultuoſe:ſed obſeruabat in rebus oĩbus agẽdis uerã quãdã armoniã.¶ Nũc age q reges:bipartita fuit a principio ꝓpoſitio poetæ.ſ.ut primo narret errores æneæ ad immitationẽ odyſſeæ:Deinde ad ſimilitudinẽ iliados expõeret Bella q̃ in Italia geſſit.Ergo explicatis erroribus cũ principiũ Belloꝝ ſit:renouat inuocationẽ:& more homerico eodẽ tẽpore & inuocat muſaꝝ auxiliũ:& proponit q̧ explicabit:q in Italia regnauerint:Cũ æneas illuc appulerit:& quis reꝝ ſtatus fuerit.Nã tempora ipſa a ueritate reꝝ diſtinguntur.Vnde & ſœlicia & infœlicia tempora dicimus:ut ipſe ſtatus rerum fœlix infœlix ue in illis temporibus eſt.Hinc illud eſt.O mores o tẽpora.¶ Erat o:unam muſam inuocans omnes inuocat.Sic alibi.Vos o calliope p̃cor:uel locutus ex ſententia illorum:qui cum ſingulis muſis ſingulas attribuant doctrinas.Erat o hiſtoriam aſſignat:ipſe autẽ priſcæ hiſtoriæ cognitionem cupit:iure ergo erat o inuocauit:in hac autẽ propoſitione & inuocatiõe reſtaurat exordium.Captat.n.beniuolentiam a perſona ſua ex modeſtia:qua negat ſine diuino auxilio præſtare ex ſe poſſe.Item ab opera:induſtriaq; ſua qua priſca ex obſcuritate uetuſtatis in lucẽ eruendo uoluptatẽ:utilitatemq; auditoribus proferat.Captat attentionem:demonſtrat.n.rem difficilẽ & cognitu dignam:& a memoria ſuorum tempoꝝ remotam.Captat poſtremo docilitatẽ.Captat.n.reꝝ diſtinctim proponi in eo autem mirificum eius apparet ingeniũ.Nam cũ deinceps bella ſibi canenda proponat ſtilũ quamuis ſublimis fuerit:ita tamen extollit:ut bellicũ quoddam ſonare uideaẽ:in quo quidem ſtilo & ſi perſeueraturus ſit:tamen cũ poſt propoſitionem narrationem a rebus quietioribus incohet:illum de induſtria inflectit cum ea carmina intonuerint.Maior rerum mihi naſcitur ordo:Maius opus moueo:Mitius ſic ſequiẽ:Rex arua latinus & urbes.Iam ſenior placida cõpoſtus pace regebat.Eſt enim maximo ingenio & ſumma eloquentia præditi uiri:ut quanuis ingens aliquod argumentũ ſibi propoſuerit:proptereaq; grãdiori ut ita loquar ore canendũ ſit:tamen ut res nonnunquam uariatur:ita uariet etiam dicendi figurã.Quod quidem apud alios poetas raro abſolutum perfectumq; inuenies.

Hũc Faũo & Nympha genitũ laurẽte Marica
Accipimus:Fauno Picus pater: iſq; parentem
Te Saturne refert:tu ſanguinis ultimꝰ auctor.
Filius huic fato Diuom:proleſq; uirilis
Nulla fuit:primaq; oriens erepta iuuenta eſt.
Sola domum:& tantas ſeruabat Filia ſedes
Iam matura Viro:iam plenis nubilis annis.
Multi illam magno e Latio:totaq; petebant
Auſonia:petit ante alios pulcherrimus omneis
Turnꝰ Auis:Atauiſq; potẽs:quẽ Regia cõiux
Adiungi Generum miro properabat amore:
Sed uariis portenta Deum terroribus obſtant.
Laurus erat tecti medio in Penetralibus altis
Sacra comã:multoſq; metu ſeruata per annos.
Quam pater inuentã primas cũ cõderet arces
Ipſe ferebatur Phœbo ſacraſſe Latinus.
Laurentiſq; ab ea nomen poſuiſſe colonis.
Huius Apes ſummũ denſæ(mirabile dictu)
Stridore ingenti liquidũ trans Aethera uectæ
Obſedere apicem:& pedibus per mutua nexis
Examen ſubitum ramo frondente pependit.
Continuo Vates:externum cernimus inquit

¶SER. Hũc fauno & nympha genitũ laurẽte marica Accipimus:qdã deus eſt Fatuelus:huius uxor eſt Fatua.Idẽ ſunt Faunus & Fauna:dicti ãt ſunt a uaticinãdo.i.fando:unde & fatuos dicius incõſiderate loquẽtes:Ergo Faunæ & Fatuæ nomẽ q̃ſi aſperũ fugit poeta:& Maricã dixit uxorẽ fuiſſe Fauni:q̃ ẽ dea littoris minturnẽſiũ iuxta lirim fluuiũ.Oratius:Innantẽ maricæ littoribus tenuiſſe lirim:qđ ſi uoluerimus accipere uxorẽ Fauni Maricã nõ ꝓcedit:dii.n.topici.i.locales ad alias regiões nunq̃ trãſeunt:ſed põt dictũ eẽ ꝑ poeticã licẽtiã laurẽte marica:cũ ſit minturnẽſis.Dicũt alii ꝑ maricã Venerẽ intelligi debere:cuius fuit ſacellũ iuxta maricã:in quo erat ſcriptũ ναον της αφροδιτης:ſane Heſiodus Lanũ Circes & Vlyxis filiũ dicit:qđ & Vir. tangit dicẽdo Solis aui ſpecimẽ.Sed qa tẽpoꝝ rõ non ꝓcedit:illud accipiẽdũ ẽ Igini:q ait latinos plures fuiſſe: ut intelligamus poetã abuti(ut ſolet)noĩum ſimilitudine.¶ Accipimus:ꝑꝑ uarias opiniones hoc adiecit ut Sal.Vrbẽ romã ſicuti ego accepi cõdidere atq; habuere in initio troiani.¶ Vltimus auctor: primus ut ſupremũ ſummum dicimus.Proh ſupreme Iuppiter. ¶ Primaq; oriens erepta iuuẽta:ꝑ trãſitũ tãgit hiſtoriã.Amata.n.duos filios uolũtate patris Aeneæ ſpõdentes ſororẽ factiõe interemit.unde & erepta dixit q̃ſi ꝑ uim.Fato ãt dicit uoluntate: Nã dii id fanť qđ ſentiũt non ut hoĩes de qbus lectũ eſt:aliud clauſum in pectore:aliud in lingua prõptũ habere.¶ Iã matura uiro iã plenis nubilis annis:nõ eſt iteratio: ſed ſecundũ ius locutus eſt:in quo & ex annoꝝ ratiõe: & ex habitu corporis ætas ꝓbatur:primũ ergo ad habitũ ſcđm ad annos ꝑtinet.¶ Latio:latiũ pars eſt auſoniæ:unde dixit prius qđ minus eſt.ſic intulit Totaq; auſonia.¶ Petit ante alios:aut añ alios petit:aut certe pulcherrimus ante alios.¶ Miro amore: noua intẽperãtia:ſed uariis ꝑꝑ apes & incẽdiũ & ꝑꝑ oraculũ Fauni.¶ Portenta:ſigna q̃ ſunt media.Nã & bona & mala ſũt portẽta.¶ Laurꝰ erat:Latius poſt mortẽ Lauini fr̃is quũ lauiniũ amplificaret:ab iuẽta lauro: laurolauiniũ appellauit.¶ In penetralibus: penetrale eſt oĩs interior ꝑs domus:licet ſit intecta:unde lauꝝ fuiſſe in penetralibus nõ eſt mirũ.¶ Metu:religiõe:q̃ nata ẽ ꝑ timorẽ.¶ Primas cũ cõderet arces: prías circa lauꝝ.ſ.Nã iã ciuitas fuerat.¶ Trãs æthera: ætherẽ ꝓ aere poſuit.¶ Obſedere apicẽ:uerbũ oppugnatiõis ẽ futuræ.¶ Per mutua iuicẽ:& ẽ abſolutũ.Meliſſus q de apibꝰ ſcripſit ait duobꝰ pedibꝰ ſe tenẽt:& duabꝰ alis ſe ſuſtinẽt.¶ Vates diuinꝰ:ꝑ quã ãt artẽ nõ dixit:nec nomẽ eiꝰ:ſed dať ĩtelligi cõiecturis eũ qbuſdã dixiſſe futura.

hinc eodẽ ſenſu Val. Flaccus lib. II. de sacris bonae deae in Samothracia institutis. Mane sacrisq. metum seruemus opertis i.e. religionem.

¶DONA. Vltimus auctor:qa primus fuit latinus:a quo factũ ẽ initiũ narrãdi:Ergo iſte ultimus: ut in ſcalis ſi deſcẽdas primus ẽ ſummus ultimus:q eſt imus:Si aſcẽdas cõtra fiet:Sic Cice.in rhetori.inquit ab ultimo principio huius ꝑceptionis:hinc de latino ipſum dicere ſequẽtia indicãt:quãuis poſſet credi de Saturno.¶ Primaq; oriẽs:nõ naſcẽdo:ſed moriẽdo extincta eſt:& qđ magis dolẽdũ in ea ætate extincta ẽ:unde ſpes cœperat. ¶ Multi:Et qa unica eẽt:& qa ſenis filia ex quo regnũ ꝓ dote ueniret.¶ Ante oẽs.ſ. pulcherrimus nõ ãt ãte oẽs ꝑiit.Oĩa ãt ſupra dicta ĩ laudẽ ſunt æneæ:ne ignobilẽ:aut ſibi imparẽ ducere uideať:qm̃ illã uicini ſpreuiſſent. Vterq; a Satur.ẽ:ab illo.n.Iuppiter:ab Ioue uẽus:a Veneř æneas:ſic a ſaturno picꝰ:a pico Faunꝰ:a Faũo Latinꝰ: a latino hæc.Ergo par ſanguis:ſed uirtꝰ ĩ ænea maior.Laurus põit portẽta: qbus connubiũ Turni ꝓhibebať.

¶CHRI. Hunc fauno:artificioſa omnino narratio.Nã & dilucida eſt ut plane intelligatur & breuis:ut memoria retineatur & ueriſimilis ut omnia facile credanť.Qui.n.dareť æterno uiro ea puella: ad quã ſolam regnũ ſpectabat:quæ omniũ eſſet pulcherrima:& a multis petita:niſi deoꝝ monitis italis dari prohibereť. Rurſus quõ eam extorſiſſet Tornus:aut illi ceſſiſſet Latinus niſi ipſe & nobilitate elatus:& regnos præpotẽs & animi corporiſq; uiribus audax:ac poſtremo reginæ fauore ſuffultus fuiſſet ac demũ quæ nam tãta fuiſſet æneæ gloria:niſi aduerſus potentiſſimos reges:ferociſſimos populos:florentiſſima regna:ac demum niſi aduerſus diræ furiæ alectos:& potentiſſime omniũ deæ Iunonis machinas pugnandũ eſſet.Huiuſcemodi igitur narratione ea cuncta q̃ inferre uoluit poeta uériſimilia redduntť.¶ Hunc fauno:locũ exornat adnominatiõe & apoſtrophe.¶ Marica:ait pomponius fuiſſe reginã larinatiũ:& ab ea forſan eſt marica ſylua in exitu liris fluminis: ubi ſunt minturnæ.Maro ait eſſe nymphã ex qua & Fauno ſit natus latinus:alii uolunt fuiſſe filiũ Herculis: & ab ipſo fuiſſe cõmendatũ Fauno ab origenũ regi:proptereaq; eius uolunt filiũ putatũ.Heſio.Latinũ Circe & Vlyxis filiũ ſcri.Volũt aũt quidã Circẽ & Vlyxẽ tres genuiſſe Thelegonũ:Latinũ:& Auſoniũ:ſed omnem ambiguitatem.Iginus ſoluit:qui ſcribit in latino plures fuiſſe reges latinos appellatos.Dicunt ꝑterea duos latinis filios fuiſſe cæſos in prima ætate fraudæ uxoris amatæ illorũ nouercæ.¶ Te ſatur.Emphaſim hẽt.¶ Te.q.d. maxi-

Marica
Latinꝰ

mũ deoꝝ.¶ Nulla fu.ſ.eo tp̃e quo æneas ĩ Italiã uenit.Nã priꝰ fuerat:uñ addit.Priaqꝫ extĩcta iuuẽta.¶ Matura uiro & ãnis nubilis:Ex iure ſũptũ.¶ Præterea:laꝰ ẽ ab ætate.Nã nõ trãſacta iã iuuẽta nupſerat ut multis euenit: ſed ĩ ip̃o ætatis flor̃ ab oĩbus expetita ẽ.¶ Multi illã:qd mirꝫ ſi nobiliſſimã ĩ flor̃ ætatis cõſtitutã:ſi pulcherrimã ſi tãti regni heredẽ multi peterẽt.Multi augmẽtũ a nũeroſitate petẽtiũ.¶ E latio:laꝰ a regiõe: nã multũ ĩtereſt q̃ qſqꝫ natiõe ſit.¶ Auſõia:De auſonibꝰ ita ait Pli.a locris Italiæ frõs ĩcipit magna Græcia appellata ĩ tres ſinꝰ recedens auſonii maris: quoniã auſones tenuere primi.¶ Pulcherrimus: nobilitatis meminit & pulchritudinis: Qm̃ hæc duo p̃cipue mouẽt matres ĩ aſciſcẽdis ſibi generis:cũ patres altiori cõſilio de generi uirtutibus q̃rant.

Aduentare uirũ:& partes petere agmẽ eaſdem
Partibus ex iiſdẽ:& ſumma dominarier arce.
Præterea caſtis adolet dum Altaria tædis:
Et iuxta genitorem aſtat Lauinia Virgo
Viſa(nefas)lõgis comprendere crinibus ignẽ:
Atqꝫ omnẽ ornatũ flãma crepitante cremari:
Regaleiſqꝫ accenſa comas:accenſa coronam
Inſignem gemmis:tũ fumida lumine fuluo
Inuolui:ac totis Volcanum ſpargere tectis.
Id uero horrendum ac uiſu mirabile ferri.
Nanqꝫ fore illuſtrem Fama:fatiſqꝫ canebant
Ipſam:ſed Populo magnũ portendere bellum
At rex ſollicitus monſtris oracula Fauni
Fatidici genitoris adit:lucoſqꝫ ſub alta:
Cõſulit Albunea:nemorũ quæ maxima ſacro
Fonte ſonat:ſæuamqꝫ exhalat opaca mephitin.
Hinc Italæ gentes:omniſqꝫ Oenotria tellus
In dubiis reſponſa ferunt:huc dona Sacerdos
Contulit.& cæſarum ouiũ ſub nocte ſilenti
Pellibus incubuit ſtratis:ſomnoſqꝫ petiuit.
Multa modis ſimulacra uidet uolitantia miris
Et uarias audit uoces:fruiturqꝫ Deorum
Colloquio:atqꝫ imis Acheronta affat̃ auernis.
Hic & tum Pater ipſe petens reſpoſa Latinus
Centum lanigeras mactabat rite bidentes:
Atqꝫ harum effultus tergo:ſtratiſqꝫ iacebat
Velleribus:ſubita ex alto uox reddita Luco ẽ.
Ne pete connubiis Natam ſociare latinis:

¶SER. Partes petere agmẽ eaſdẽ:ĩtelligimus ab infero mari apes ueniſſe:uñ troiani.partes ãt eaſdẽ ſummitates reꝝ petere dicit:ſicut:apes apicẽ lauri.Q d' ãt ĩ laurũ ſedere:oſtẽdit̃ aduenarũ futura uictoria.¶ Caſtis:piis.Et ĩtelligimus Latinũ ſacrificaſſe iuxta abſtãte Lauinia.¶ Nefas:abſoluta parẽtheſis ẽ:& eſt hypallage.¶ Cõprẽdere crinibus:ignẽ:quũ ignis crinẽ cõprehẽdat.¶ Fumida:ĩ quo fumꝰ ẽ cã lachrymarũ.¶ Volcanũ ſpargere:ĩcẽdiũ belli ſignificat:his.n.duobꝰ hoc ab augurio diſtat aſcãii funo:& aſp̃ſiõe flãmarũ.¶ Faũi:Faunus απο της φωνης dictꝰ ẽ:ꝙ uoce nõ ſignis futura oſtẽdit.¶ Lucoſqꝫ.i.ĩ lucis.¶ Sub albũea .i.in albunea.¶ Alta:qa ẽ ĩ tiburtinis altiſſimis mõtibus:& albunea dicta ẽ ab aq̃ q̃litate:q̃ ĩ illo fõte ẽ: unde ẽt nõnulli ipſã Leucotheã uolũt.Sciendũ ſane unũ eẽ nomẽ fõtis & ſiluæ.¶ Fõte ſacro:nullus.n.fõs nõ ſacer pp attributos illis deos:q fontibus p̃eſſe dicũtur.¶ Mephitin:mephitis p̃prie ẽ terræ putor: q de aqs naſcit̃ ſulphuratis : & ẽ ĩ nemoribꝰ grauior ex dẽſitate ſiluarũ.Alii Mephitin deũ uolũt Leucotheæ cõnexũ:ſicut eſt Veneri Adonis:Dianæ Virbius: alii Mephitin Iunonẽ uolũt:quã aerẽ eẽ cõſtat.Nouimus.n. putorẽ nõ niſi ex corruptiõe aeris naſci:ſicut ẽt bonũ odorẽ de aere ĩcorrupto:ut ſit Mephitis dea odoris grauiſſimi.i.graue olẽtis.¶ Hinc Italæ gẽtes: cõmendatio oraculi.¶ Oenotria tellus:p̃prie ſabinorũ tractꝰ:ab œnotio rege.¶ Incubuit:ĩcubar̃ p̃prie dicunt̃ hi q dormiũt ad accipiẽda reſpõſa:unde ẽ Ille ĩcubat Ioui.i.dormit in capitolio:ut reſpõſa poſſit accipere.¶ Sub nocte ſilẽti:p noctẽ ſilẽtẽ.i.p noctis ſilẽtiũ:quũ oẽs tacẽt.¶ Varias audit uoces.ſ.pp multa ſimulacra petẽtibꝰ oracula apparẽtia.¶ Fruit̃:paſcit̃:qđ de rebꝰ tãtũ bõis dicimus.¶ Acherõta affat̃ auernis: poteſtates q̃ ſũt ĩ acherõte:ad quẽ p auernũ uẽit̃ hoc ãt iõ qa Faunus dr̃ ĩfernꝰ deꝰ:& ꝯgrue:nã nihil ẽ terra ĩferiꝰ ĩ q̃ hitat faunus:hĩc ẽ ꝙ eũ Hor.ĩducit nocẽtẽ dicens: Leuis ĩcedas ab eaſqꝫ paruis æquꝰ alũnis.¶ Pater ip̃e: aut honoris ẽ:aut re uera pp Lauiniã.¶ Cẽtũ:aut pro qualitate fortunæ.unde & rite dixit:aut certe finitus ſit pro ĩfinito:ideſt multas.¶ Tergo:pro tergoribus.

¶DONA. Virũ:nõ dixit cernimꝰ uirũ ueluti p̃ſentẽ:ſed cernimꝰ uirũ æternũ aduẽtare.¶ At rex:nõ dixit uirginis pr̃.Nã publicꝰ ſtatus:q̃ filiæ potior fuit.¶ Italæ.g.Ergo oẽs.¶ In .d.ergo maioris meriti oraculũ.¶ Huc dona:põit morẽ petẽdi oraculi.¶ Ipſe pr̃:Ergo nõ miſit alterũ ſed ipſe prexit:Vt patris & regis diligẽs adhiberet officiũ:& p mollibus plumis & ornatu regio nõ recuſauit pelliũ ſtratũ.¶ Vxor ſubito:Propter meritũ petẽtis.

¶CHRI. Caſtis.i.ipſa caſta:ut dicimus manibus piis.¶ Albunea:albunea nemus ẽ iuxta aniẽnẽ cũ fõte eiuſdẽ nõis:ſiue a colore aq̃ ſulphureæ:ſiue ꝙ albunea latie ſit qđ Græce leucothea:Sed ĩ hac ſylua fontes ſunt ſulphurei appellati albulæ.ut Strabo:& Plinius ſcribũt.¶ Oenotria:De oenotria iã diximꝰ.¶ Pellibus incu.apud priſcos.n.factis ſacris ſolebant in deorũ tẽplis ſomnum capere:ut ab eo deo cui ſacrificaſſent p ſomnum futura acciperent.Quod & Plautus in capadoce lenone oſtẽdit:q in templo Aeſculapii:ut ualitudini remedium acciperet incubuit.Et Cicero de diuinatione:atqꝫ etiam qui præerat lacedæmoniis nõ cõtenti uigilantibus curis in Paſiphes domo:q̃ eſt in agro pp urbẽ ſomniãdi cauſa excubabant:qa quietis oracula uera ducebant.¶ Stratis: autem refert in agro ſamio baſilicam fuiſſe Calchantis: cui petentes oracula nigrum ſacrificabant arietem & ſtrata in pelle dormiebant.¶ Miris modis:nã quæ ſomniando nobis apparent uariis & horrendis figuris ſeſe offerũt: Fuit aũt mirũ poetæ ingeniũ ut diceret miris:ut quod uerbis exprimere nõ ualebat:auditoris iudicio explicandũ relinqueret.¶ Subita:ut oſtẽdat patrem filio præ cæteris reſpõdiſſe.Neqꝫ diutius incertũ tenuiſſe.

O mea Progẽies: Thalamis neu crede paratis:
Externi ueniunt Generi: qui ſanguine noſtrũ
Nomẽ in aſtra ferãt: quorũq; a ſtirpe Nepotes
Omnia ſub pedibus: qua Sol utrunq; recurrẽs
Aſpicit Oceanum: uertiq;: regiq; uidebunt.
Hæc reſponſa patris Fauni: monituſq; ſilenti
Nocte datos: non ipſe ſuo premit ore latinus:
Sed circum late uolitans: iam Fama per urbes
Auſonias tulerat: cum Laomedontia pubes
Gramineo ripæ religauit ab aggere claſſem.
Aeneas: primiq; Duces: & Pulcher Iulus
Corpora ſub ramis deponunt arboris altæ:
Inſtituuntq; dapes: & adorea liba per herbas
Subiiciunt epulis: ſic Iuppiter ipſe monebat:
Et cereale ſolum pomis agreſtibus augent:
Conſumptis hic forte aliis: ut uertere morſus
Exiguam in Cererem penuria adegit edendi:
Et uiolare manu: maliſq; audacibus orbem
Fatalis Cruſti: patulis nec parcere Q uadris:
Heus etiam menſis conſumimus inquit Iulus.
Nec plura adludens: ea uox audita laborum
Prima tulit finem: primamq; loquentis ab ore
Eripuit Pater: ac ſtupefactus numine preſſit.
Continuo Salue fatis mihi debita Tellus:
Voſq; ait o fidi Troiæ ſaluete Penates:
Hic dom⁹: hæc pria ẽ: Genitor mihi talia nãq;
(Nũc repeto) Anchiſes fatorũ arcana reliquit.
Cum te Nate fames ignota ad littora uectum

¶SER. Thalamis neu crede paratis: ꝓpter Turnũ. ¶ Veniũt: melius ueniũt: ut iã eos uenire ſignificet. ¶ Generi: plurali ꝓ ſingulari uſus eſt. ¶ A ſtirpe: ſtirpẽ quũ de genere dicimus tãtũ Fœ. quũ de arbore. Ma. g. & Fœ. ĩuenit̃ ut ſed ſtirpẽ teucri nullo diſcrimĩe ſacrũ: & Fœ. ut Hora. Cũ ſtirpeſq; raptas & pecudes & domos. ¶ Sub pedibus: ſub imperio ſuo ac ptãte. ¶ Monituſq;: alibi: monita dixit: ut Carmentis nymphæ monita & deus auctor apollo. ¶ Nõ ipſe ſuo pmit ore latinus: quo a ſe repelleret generos. ¶ Sed circum late uolitans: tmeſis eſt: circũuolitans. ¶ Adorea liba: Ador proprie genus farris: liba autẽ ſunt placentæ de farre & melle & oleo ſacris & aptæ. ¶ Subiiciũt: ſupponũt in epulaꝝ locũ. ¶ Ipſe: qui ꝑ harpyiam uaticinatus eſt: ut Quæ phœbo pater omnipotens. ¶ Et cereale ſolũ: Solũ dr̃ oẽ qđ aliqd ſuſtinet: unde de mari ſupra ait ſubtrahiturq; ſolũ: & Oui. primo Meta. Neu regio foret ulla ſuis aĩalibus orba aſtra tenẽt cæleſte ſolũ ſicut nũc panitias menſas: id eſt epulaꝝ ſuſtentaculum ſolum uocauit. ¶ Forte aliis: abundat forte. ¶ Fatalis cruſti: ad negocium reſpexit Aeneæ: cui hic erat finis laboꝝ. Cruſtũ aũt & cruſtra neutro dicimus de his ꝗ comedi poſſunt. Horatius: Vt pueris olim dant cruſtula blandi doctores. Iuuenalis Nos colaphum incutimus lambenti cruſtula ſeruo. Fœminino autẽ genere fragmẽta dicimus ꝗ nõ ſunt eſui: ut Concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ. ¶ Quadris: aut menſis: & eſt antonomaſia. Nam ſupra orbẽ dixit: aut q̃dris fragmentis accipiamus: ut Iuuenalis: Vt bõa ſumma putes aliena uiuere q̃dra. ¶ Ad ludẽs: aut uacat ad: & ludentẽ ſignificat: aut certe ad ludẽs ad reſpõſi fidẽ uerba cõponens. ¶ Laboꝝ finẽ. ſ. maritimoꝝ. Nã in terra multa paſſurus eſt: ut ait ſibylla: ſed terræ grauiora manẽt. ¶ Primãq; loquẽtis ab ore Eripuit pr̃: hoc eſt adhuc loquẽte Aſcanio intellexit famẽ: quã fata ꝑdixerant. ¶ Numine pſſit: oraculi fide ab Heleno & Anchiſa ꝑdicti: pſſit ãt uocẽ Aſcanii: quo poſſet ipſe numina depcari. ¶ Fatis mihi debita tellus: bona piphraſis ẽ: ne fatalis diceret: qđ eſt mediũ: & in pcibus nihil eſſe debet ambiguũ. ¶ O fidi: Aeneæ. ſ. & nõ troiæ: quã nequiere ſeruare. ¶ Hic domus: aut familia: ut Da propriã thymbræe domũ: aut ordo ẽ: Hic patria: hic domus: ante enim patria eſt ꝗ ſit domus.

¶DONA. Circum: cum eo quod eſt tullerat iungendum eſt: ut ſit circum tullerat.

¶CHRI. O mea progenies facit fidẽ. q. d. quã fallere nõ debeo. ¶ Thalamis paratis: erat. n. opus ut ante hæc ꝑdicerent̃ ꝗ troiani inuenirent: ne commẽta res eſſe uideret. ¶ Verti: Quia ſuo imperio ſubigẽt. ¶ Regi: qa ſubactos clementer adminiſtrabãt. ¶ Adorea: ador qđ ſit expſſimus in Georg. ¶ Per herbam. ſ. apium. Diony. n. in lib. i. ait in agro laurente: ubi confederant Troiani aqua flebat uſq; ad mare. Nunc in cauo loco eſt ſcatens fons ſacer phœbo cum duabus ædiculis: in quibus Aeneas primum ſacrifeauit: & ibi troiani cibum ſumpſere in ſoloſtrato ex apio ſiue ex cruſtulis panis ad ciboꝝ mundiciẽ paratis: ac conſumptis cibis qdam ex illo apio ſiue & cruſtis comedere cœperunt. ¶ Tũ quidam ex filiis Aeneæ ſiue aliis ex diſcũbentibus inquit. at. n. menſa iã comeſa eſt nobis: Quo audito tumultuarũt oẽs tanꝗ ſi finita eſſent prima oracula: Reſpõſum. n. acceperat ſiue a dodoneo oraculo: ſiue ab erythris idæ tegurio ubi ſibylla habitabant nympha ĩdigena fatidica: ꝗ ipſos monuit: ut in occaſum nauigarent: donec eo ꝑuenirent: ubi mẽſas comederẽt: hoc ergo nũc aduenifſe dicebant. ¶ Et cereale ſolũ: rem minorẽ ꝗ in heroico carmine cõueniret tranſlatione & denominatione duobus coloribus rhetoricis honeſtauit: ut nominibus pro nominibus poſitis uiliora ꝗ eſſent maieſtatem q̃dam reciperent. ¶ Quadris: ſic Iuue. aliena uiuere q̃dra: quadrã aũt panem dixerunt qđ apud antiquos quadratas ſectiones haberent panes. Martialis: Cum mittis turdũ ue mihi q̃dram ue placentæ. ¶ Heus etiam menſis: miſerã hominũ inſcitiam oſtendit poeta. Nam ut perſæpe quæ timenda ſunt non timent ita ꝗ non ſunt timenda timent. Vt ueriſſimum ſit illud in Cice. Tuſculanis: ignaris homines in uita moribus errant. ¶ Eripuit: nondum. n. perfecerat orationem Aſcanius: cũ æneas oraculũ interpraetatus eſt: in quo & acumen ingenii & lætitia demonſtrat. Nam neq; tam cito hebes intellexiſſet: neq; quod intellexerat tam celeriter niſi lætus elocutus fuiſſet: Salutat autem terram quoniam eam eẽ cognouit: quam fata portendebant: agit gratias penatibus: quoniam eo incolumen illum perduxerant.

Quadra

¶SER. Accisis:undiq; cōsumptis:& hoc ē apud nos ac:qđ apud græcos αυ.& hoc occisi ualde undiq; cæsi .i.αυφι ΝΟΠΟΙ & hoc an ſancti uallē.i.undiq; ſancti.¶ Hæc erat illa fames:ac ſi diceret hoc fuerat timendū periculū:qđ p̄icula terminat.¶ Habeāt:habitēt hoc.n.frequētatiuū eſt ab eo qđ ē habeo.¶ Vbi mœnia gētis: lauro lauiniū ſignificat.¶ Nūc pateras libate Ioui:ab eo qđ cōtinet id qđ continet.¶ Anchiſen genitorē: bene Iouē & Anchiſen q cā oraculi fuerūt.¶ Reponite mēſis:āt timore uerbo℞ Aſcāii interrupta renouate:aut reponite frequēter ponite.i.crebro libate.¶ Tēpora ramo Implicat:diebus.n.feſtis ita epulabant̄.¶ Geniūq; loci: Apollinē uult ītelligi:in tutela.n. eius tota fuerat regio:ut Laurētiſq; ab ea nomē poſuiſſe colonis:aliter iniquū ē:ſi quū oīs inuocet:Apollinē p̄termittat:p̄ſertim quū Helenus dixerit:Aderitq; uocat⁹ Apollo.¶ Primāq; deo℞:quia ipſa eſt mater deo℞.¶ Nymphaſq; & adhuc ignota p̄catur Flumina:bonū ordinē ſequit̄. ſic alibi:Nymphæq; laurētes:nymphæ gēus amnibus unde eſt.¶ Noctē noctiſq; horrētia ſigna:quæ noctē ſequunt̄ ut nymphas.flumina inuocat.n.ſibi cōiuncta.¶ Phrygiamq; ex ordine matrem:aut contigue: q̄a idæū dixerat Iouē:aut certe ex ordine.i. more ſolenni.¶ Et duplices:duos:cælo autē Venerem: Erebo: Anchiſem.¶ Cælo clarus ab alto:in ſerenitate qđ eſt augurii.Nā in nubibus fulminis cā ē.¶ Radiis & auro:radiis aureis.¶ Ardentē nubem:alii fulmen ardentē nubē dicunt:ut Luca. Atq; ardentes aere ſolo: quos hoc loco ſecutus eſt.Alii dicunt fulmen eſſe aeris ſciſſionē ardentē rimā:quos alibi ſequit̄ dicens: Ignea rima micans p̄currit lumine nimbos.¶ Certatim inſtaurant epulas:hoc eſt Et uina reponite menſis.¶ Vina coronant:p̄ pateris:ut alibi: Magnū cratera corona Induit:magnū aūt omine cæleſti dicit:alibi:Nā te maioribus ire per altū Auſpiciis manifeſta fides.¶ Hæc fontis ſtagna numici:Iſta iā ab īcolis diſcunt: qđ āt ait Fontis ſtagna:ue℞ ē:Nā numicus ingens ante fluuius fuit:in quo repertū eſt cadauer Aeneæ & cōſecratū:poſt paulatim decreſcens in fontē redactus:qui & ipſe ſiccatus eſt ſacris interceptis.Veſtæ.n.libari non niſi de hoc fluuio licebat.¶ Ordine ab omni:ex omni qualitate dignitatis: qđ apud romanos in legatione mittenda:hodieq; ſeruat̄.¶ Auguſta ad mœnia:augurio cōſecrata: hinc paulo poſt Tectum Auguſtū ingens:& niſi in auguſto loco ſenatus conſiliū habere nō poterat:unde tēplū Veſtæ nō fuit augurio cōſecratū:ne illuc cōueniret ſenatus: ubi erāt uirgines.nā hæc fuerat regia nūæ Pōpilii.ad atriū āt Veſtæ ꝯueniebat̄:qđ a tēplo remotū fuerat.

Accisis coget dapibus conſumere menſas:
Tum ſperare domos defeſſus:ibiq; memento
Prima locare manu:moliriq; aggere tecta.
Hæc erat illa fames:hæc nos ſup̄ma manebat:
Exitiis poſitura modum.
Quare agite:& primo læti cum lumine Solis
Quæ loca:q ue hēant hoīes:ubi mœnia gētis
Veſtigemus:& a portu diuerſa petamus.
Nunc pateras libate Ioui:precibuſq; uocate
Anchiſen genitorem:& uina reponite menſis.
Sic deinde effatus:frondenti tempora ramo
Implicat:& Geniumq; loci:primamq; deorū
Tellurē:Nymphaſq;:& adhuc ignota precat̄
Flumina:tū Noctē:Noctiſq; horrentia ſigna:
Idæumq; Iouē:Phrygiamq; ex ordine matrē
Inuocat:& duplices Cæloq; Ereboq; parentes.
Hic pater omnipotens ter Cælo clarus ab alto
Intonuit:radiiſq; ardentem lucis & auro
Ipſe manu quatiens oſtendit ab æthere nubē:
Diditur hic ſubito troiana per agmina rumor
Adueniſſe diem:quo debita mœnia condant:
Certatim inſtaurāt epulas:atq; omine magno
Crateras læti ſtatuunt:& uina coronant.
Poſtera cum prima luſtrabat lampade terras
Orta dies: Vrbem:& Fines & littora gentis.
Diuerſi explorant:hæc fontis ſtagna Numici
Hūc Tybri fluuiū:hic fortes habitare Latinos.
Tum ſatus Anchiſa delectos ordine ab omni
Centum Oratores Auguſta ad mœnia Regis
Ire iubet:ramis uelatos Palladis omnes:

¶DONA. Nihil īuenies apđ Donatū qđ p̄ te ip̄m ignores.¶ Tū fa. an.q̄uis fatis fideret: tñ humāitatis officiū putauit ad regē legatos mittere: ne ob ſuperbiā alienos fines inuadere uideret̄ tñ nō expectato de pace reſpōſo urbē deſignat tñ ſpei ī fatis repoſuerat.

¶CHRI. Hæc talis.q.d.tā læta tā fœlix.¶ Illa.ſ.q̄ tantū terrorē incutiebat.¶ Quare agite:optimus omnino dux:qui & diis ob acceptum beneficium nulla interpoſita mora ſacrificia inſtituit:& iis q ſuæ fidei commiſſi ſunt hominibus q̄ primum occaſio dabitur:illa.n.inueſtigatio in tenebris fieri non poteſt conſulendum decernit:primam deorum.Nam berecynthiam quæ terra interprætatur omnium deorum matrem fabulati ſunt poetæ:unde magnam matrem appellant tellurē.¶ Cæloq; ereboq; parentes:conſtat ex immortali dea & mortali homine: ideſt ex aīo & corpore & utriuſq; dum uiuimus ratio eſt habenda:ergo ad utrunq; inuocat.¶ Delectos ordine ab omni miſit centū:ut ex numeroſitate oratorum oſtenderet multos ueniſſe troianos ne forte ob paucitatē contēnerent̄.Mi℞ autē fuit æneæ ingeniū:nā quāuis mitteret illos cū inſignibus pacis pacē petituros demōſtrat tamen iuſtitiā:p̄bitatēq; troiano℞:ſed ne a timore potiuſq̄ ab ingenii bonitate p̄uenire hoc credere:latinus uoluit:ne illū laterent troianorū uires.¶ Delectos:maxima.n.diligētia eſt adhibēda in mittendis oratoribus:ut p̄ſtent eloquētia & ſapientia:ut q̄ facto opus ſint cognoſcant & cognita perſuadere poſſint: & ex eorum p̄ſtantia fides fiat apud externos populum a quo mittunt̄ excellentiſſimis uiris abundare.¶ Ex omni ordine:nam etiam qui ignobiliore genere nati ſunt ab optimis reipu.adminiſtratoribus non contemnuntur. Modo aliqua egregia uirtus in illis eluceat Ramis uelatos:ut ſtatim primo aſpectu pacata omnia afferrent.

Dõaq; ferre uiro:pacemq; expoſcere Teucris.
Haud mora:feſtinant iuſſi: rapidiſq; feruntur
Paſſibus:ipſe humili deſignat mœnia foſſa:
Moliturq; locum:primaſq; in littore ſedes
Caſtrorum in moré pinnis:atq; aggere cingit.
Iamq; iter emenſi turres ac tecta Latinorum
Ardua cernebant iuuenes:muroq; ſubibant:
Ante urbem pueri:& primæuo flore iuuentus
Exercent̃ Equis:domitátq; in puluere currus:
Aut acreis tendunt arcus:aut lenta lacertis
Spicula cõtorquent:Curſuq;: ictuq; laceſſunt.
Cum præuectus equo lõgæui Regis ad aures
Nuncius ingenteis ignota in ueſte reportat
Adueniſſe uiros:ille intra tecta uocari
Imperat:& ſolio medius conſedit Auito.
Tectũ Auguſtũ:ingẽs:cẽtũ ſublime columnis
Vrbe fuit ſumma:Laurentis regia pici
Horrendum ſiluis & relligione Parentum.
Hinc ſceptra accipere:& prios attollere Faſces
Regibus omen erat:hoc illis Curia templum:
Hæ ſacris ſedes epulis:hic Ariete cæſo
Perpetuis ſoliti patres conſidere menſis.
Quin etiam ueterꝝ effigies ex ordine Auorꝝ:
Antiqua ex Cedro:Italuſq;:paterq; Sabinus:

¶SER. Foſſa:fulco:& ſunt iſta reciproca:nã & ſulcũ põit ꝓ foſſa:ut Auſim uel tenui uitẽ cõmittere ſulco. ¶Moliturq; locũ:parat:alias fabricat:ut Et phrygiæ molimur mõtibus idæ. ¶Priaſq; ĩ littore ſedes:qa ĩperiũ lauiniũ trãſlaturus ẽ.Et ſciẽdũ ciuitatẽ quã prĩo fecit troiã dictã ſm Catonẽ & Liuiũ:qđ ipſe docet:Nec te troia capit. ¶Caſtrorꝝ in morẽ:hoc ẽ breuẽ. ¶Pinnis atq; aggere muro:in quo pinnæ ſunt & ẽ ſynecdoche. ¶Aggere:foſſa. ¶Iãq; iter emẽſi turres ac tecta latinorꝝ:hypermetrus uerſus. ¶Muroq; ſubibãt:alibi ꝑ accuſatiuũ: ut Aeneæ ſubiit mucronẽ:& hoc ſcđm naturã ẽ:nã it ſub mucronẽ dicius:nã ꝑ datiuũ figuratũ ẽ. ¶Pueri & primæuo flore iuuẽtus:bene romãæ militiæ exprimit morẽ:nã poſt pubertatẽ armis exercebant̃:& ſextodecimo anno militabant:quo ẽt ſolo ſub cuſtodibus agebãt:nec ẽ cõtrariũ Lõga populos in pace regebat. Nã licet in pace eſſent:exercitiũ tamẽ uigebat armorũ. ¶Domitãtq; in puluere currus:equos ſub curribus. ¶Acris arcus:fortes:& ẽ κατάχρησις. Nã acrimõia mẽtis ẽ:nõ ãt inanimatarꝝ rerꝝ ut arcuũ. ¶Lẽta:mollia. ¶Ictu:iaculatiõe. ¶Ingẽtes:ex ſtupore nũcii laus oſtẽdit̃ troianorꝝ.Et bene nouitatis oſtendit opiniões.Ingẽtes.n.eſſe quos primũ uidimus opinamur. ¶Reportat:aut reuocat:aut apportat. ¶Intra.t. uocari:diſſentit hoc loco a romana cõſuetudine.Nã legati ſi quãdo incogniti uenire nunciarent̃:prĩo qđ uellet ab exploratorib⁹ reqrebat̃:poſtea ad eos egrediebant̃ magiſtratus minores:& tũc demũ ſenatus extra urbẽ poſtulata noſcebat:& ita ſi uiſum fuiſſet admittebant̃:ſed hoc prudẽter fecit.Latinũ nãq; me morẽ uult eſſe reſpõſi:& auidũ ſatis ad uidendos externos ꝑ quos ei ꝓmittebat̃ felicitas. ¶Solio medi⁹ cõſedit:ut ſupra dixius.Solium ẽ ueluti armariũ de uno ligno ad regũ tutelã factũ ſcđm alios a ſoliditate dictũ:ſcđm Aſprũ ꝑ antiſtichõ:q̃ſi ſediũ a ſedẽdo dictũ.Nã & ſella q̃ſi ſeda dicta eſt. ¶Tectũ auguſtũ ingẽs:domũ quã ſupra dixius in palatio ab Auguſto factã ꝑ tranſitũ laudat:quã cõmemorat & q̃ſi in lauro lauinio uult fuiſſe. ¶Horrẽdũ:uenerãdũ nõ qđ horrori ſit. ¶Hinc ſceptra accipere:hoc in palatio. ¶Curia tẽplũ:qa ut dixius ſupra:curia nõ niſi in augurato erat loco. ¶Ariete cæſo:hoc ſacrificiũ in ianua palatii feſtis diebus fiebat. ¶Perpetuis mẽſis: longis ad ordinẽ exæquatis ſedẽtiũ.Maiores.n.noſtri ſedentes epulabant̃:quẽ morẽ habuerũt a Laconibus & cretẽſibus:ut Var.docet in libris de gente populi romãi: in qbus dicit qd a quaq; traxerit gẽte. ¶Exordine:ꝓut ſibi ſucceſſerãt.Sane ĩtelligẽdũ ẽ:ita ut nati fuerãt:ſic eorũ imagines fuiſſe cõpoſitas. ¶Ex cedro:qđ lignũ nõ facile cõſumit̃ uetuſtate:hoc gẽus ligni tineæ neſcit corruptionẽ:qđ ex antiqtate nõ ſentit ut cedria puncta ligna cuſtodita cõſeruat:Vñ & Perſi⁹:Et cedro digna locut⁹.

¶DONA. Turres ac tecta:prĩo.n.altiora ædificia:deĩde cũ ꝓpinquius accedit̃ humiliora cernunt̃. ¶In puluere:qa ibi melius aĩalia domant̃ ubi difficilior tractus ẽ. ¶Ictu:nõ ut ferirẽt inuicẽ:ſed ut deſtinata ꝑcurrerẽt. ¶Viros ingẽtes:ignota ueſte.Nã ex ĩpremeditata re ꝑturbato aĩo putauit ſe uidiſſe illos ultra humanã formã. ¶Extollit:ãt regiã Latini a pulchritudĩe ædificii & ab ornatu triũphali:nõ ut a pictura fabularꝝ. ¶Auguſtũ:uel qa domus fuit Regũ:uel qa reges ipſi ſibi regnãdi auſpicia ſortiebant̃:illic.n.ꝑtãtẽ ſumebãt & faſces erigebant. ¶Ex.o.Ita ut nati fuerãt. ¶Cedro:Ex cedro factæ:qa hoc lignũ cariẽ nõ ſentit:Vel cedria unctæ q̃ ligna ꝯſeruat.

¶CHRI. Dona:nã hæc quoq; ad cõciliãdos hoĩum aĩos multũ ualẽt. ¶Haud mora:nã cũ mora pleruq; noceat hãc uitare debuerũt legati. ¶Ipſe hu.f.i.ſulco ut cõtra in georgicis dixit:Tẽui ſulco.i.foſſa:& de forma ædificãdarꝝ urbiũ dixius ĩ prĩo. ¶Ante urbẽ pueri:oſtẽderat ſapiẽtiſſimũ ducẽ æneã nũc uiciſſim latinũ laudat: ne ſtultũ æneas uiciſſe uideat̃.Quid ãt illo duce prudẽtius eẽ potuit:q ciues ſuos a prĩa uſq; ætate ĩ bõis diſciplinis erudiẽdos curet:& ita ĩſtruẽdos ut ſe patriãq; ſuã tueri:& oẽs iniurias ꝓpulſare poſſint. ¶Cũ ꝓuectus equo: ut oſtẽdat uigilãtes aſtitiſſe cuſtodes:q oĩa ꝓuiderẽt & ꝓuiſa ad regẽ referrẽt. ¶Omẽ:ꝑtãs: ut paribus ꝙ regamus auſpitiis. ¶Epulis: ꝓ dapibus poſuit.i.ſacrificiis. ¶Italia:ab italo dicta ẽ italus ꝓ nepos fuit Saturni:q iter duos fines imperauit Neptũniũ & Scyllaceũ:uel intelligas de italo Vlyxis & Circes filio. ¶Sabinus:de ſabinorꝝ nomine nõ idẽ oẽs ſcriptores tradũt.Poeta ãt aſſentire uidet̃ portio Catoni:q teſte Diony.halicar.ait Sabinos di
Sabinorum Sabin⁹ ctos eſſe a Sabino rege:& illũ qdem filiũ fuiſſe.Sangi cuiuſdam gentilis diui.q a qbuſdã piſtius ſit uocatus. Ergo Sabinus pater:aũt quia illius gentis auctor extiterit:aut quia non ſolum rex:ſed deorꝝ ſanguine: nam omnes dii patres appellantur.Hunc Silius ſabum appellat ſic Pars Sanctum uoce canebant Auctorem gentis pars laudes ore ferebant.Sabe tuas qui de proprio cognomine primus Dixiſti populos magna dictione ſabinos.

Vitiſator curuam ſeruãs ſub imagine falcem.
Saturnuſq; ſenex:Ianiq; Bifrontis imago
Veſtibulo aſtabant:aliiq; ab origine Reges:
Martia qui ob Patriã pugnãdo uulnera paſſi:
Multaq; præterea ſacris in poſtibus arma
Captiui pendent currus:curuæq; ſecures:
Et Criſtæ capitũ:& portarũ ingentia clauſtra:
Spiculaq;:Clypeiq;:ereptaq; Roſtra Carinis.
Ipſe quirinali lituo paruaq; ſedebat
Succinctus Trabea:leuaq; Ancyle gerebat
Pic⁹ equom domitor:quẽ capta cupidĩe cõiux
Aurea percuſſum uirga:uerſumq; uenenis
Fecit auem Circe:ſparſitq; coloribus alas.
Tali intus Templo Diuom patriaq; latinus
Sede ſedens:Teucros ad ſeſe in tecta uocauit.

¶SER. Vitiſator:nõ inuẽtor uitis:ſed q genus uitis italis demonſtrauit populis.¶ Sub imagine falcẽ:aut ſtatuæ exprimit geſtũ:ut dicat:ita tenebat falcẽ:ut eã ſub uultu haberet:aut ſub imagine ſub theca dicit q̃ falci ſimilis eſt:q̃re ſub imagine falcẽ:cũ imagine.n.pictus eſt ſaturnus:ſoluiť aut ſub pro in poſuit aut ipſius quoq; falcis nõ ueritas:ſed imago:uaginã q̃dã falcis putanť.¶ Saturnuſq; ſenex:antiq reges noĩa ſibi plerũq; uendicabãt deorum.Ergo Saturnus rex fuit Italiæ.Nam & ſupra ait:Veterum effigies ex ordine auoꝝ:& infert Aliiq; ab origine reges:hinc eſt quod apud cretã eſſe diciť Iouis ſepulcrum.Gabalus etiam imperator romanus Solẽ ſe dici uoluit.Nam Heliogabalus dictus ẽ.¶ Ab origine:pro ab originũ reges:ſed eſt metro prohibitus.¶ Pugnando uulnera paſſi:q̃ſi reges paſſi.¶ Sacris in poſtibus:ubi ſpolia cõſecrabantur.¶ Captiui:pro captiuorum:nota figura eſt.¶ Criſtæ:galeæ:a parte totũ poſuit.¶ Ereptaq; roſtra carinis:bene de omni genere prælioꝝ ſpolia illic demõſtrat fuiſſe.¶ Quirinali lituo:Lituus incuruus augurum baculus:quo utebanť ad deſignanda cæli ſpatia.Nam manu nõ licebat.Quirinalẽ aũt ex perſona ſua dixit:qualẽ poſtea Quirinus habuit:Nã tunc adhuc nõ fuerat Romulus:uel lituum:ideſt regium baculum:in quo poteſtas erat dirimendaꝝ litium.¶ Succinctus trabea:toga ẽ auguꝝ de cocco & purpura.¶ Ancyle:ſcutũ breue:regnãte Numa cælo hmõi ſcutũ lapſum ẽ:& data reſpõſa ſũt illic fore ſummã ĩperii:ubi eẽt:qđ ne aliq̃do hoſtis agnoſceret:p Mamuriũ fabrũ multa ſimilia fecerũt:cui & diẽ cõſecrauerũt:quo pellẽ uirgis feriũt ad artis ſimilitudinẽ.Dicimus aũt hoc ancile & hæc ancilia.Ancilioꝝ uero uſurpauit Horatius:Ancilioꝝ & noĩs & togæ oblitus.¶ Aurea cõiux:nã aliter nõ ſtat uerſus:& aurea p ironiã dixit.Cõiux uero nõ q̃ erat:ſed q̃ eẽ cupiebat:ut Quos ego ſum toties iã dedignata maritos:Picũ amauit Pomõa dea pomoꝝ:& ei⁹ uolẽtis ẽ ſortita ꝯiugiũ:poſtea circe eũ cũ amaret:& ſpernereť irata eũ ĩ auẽ picũ martiũ ꝯuertit.Nã altera ẽ pica:hoc ãt iõ fingiť:qa augur fuit:& domi habuit picũ p quẽ futura noſcebat:qđ & põtificales ĩdicãt libri.Bñ ãt ei ſupra lituũ dedit:qđ eſt augurũ ꝓpriũ.Nã ancile & trabea cõmunia ſunt:cum diali uel martiali ſacerdote.

¶DONA. Alii ab origine.r.Refert ſe a ſpecialitate ad generalitatẽ:& ut cõpẽdio utereť:& numeꝝ:augeret.In generalitate.n.infinita extimatio ẽ:& plus intelligiť q̃ ueritas hẽt.¶ Vulnera paſſi:ut gloriã ex defenſiõe libertatis oſtẽderet.¶ In poſtibus ar.inditio hæc ſunt uirtutis.¶ Curuæq;.ſ.Oĩa ſine nũero poſuit ut plus arbitraremur.¶ Ingẽtia:ut oſtẽdat q̃to labore retracta ſint.¶ Carinis:ut appareat ẽt nauali bello illos uiciſſe Lituũ.i.regiũ baculũ in quo poteſtas eẽt dirimẽdaꝝ litiũ.¶ Parua:uel qa tales extãt aut nõ magni ꝑtii:qa ueteres nõ erãt ambitioſi cultus.¶ Aurea:ironice quaſi intelligat peſſima & indignationẽ citat:qđ talem uirũ ita tractaſſet.

¶CHRI. Alii tamen dicunt ſabinos dictos eſſe quaſi ſeuinos:ideſt religioſos:σεύειν enim colere & ſacrificare eſt:Strabo dicit Sabinos indigenas eſſe:quos Romani ſabellos nuncupant.¶ Martia:de ſaturno alibi diximus.Laudat auté omnes hos reges:nã oſtendit nõ tyrãnos fuiſſe:q omnia ad ſuũ cõmodum referentes pro paſtoribus lupi ſuis ciuibus fiunt:ſed fuiſſe q pro patria pugnãtes mortem ſubire nõ dubitarent.¶ Multaq; ꝑterea:Quod argumentum erat illos uiros fortes fuiſſe & hoſtes iniuriam inferentes ſemper ſuperaſſe:nam cõſueuerant exuuiis hoſtilibus templa exornare antiqui:ut diis conſecrarent quæ deoꝝ auxilio acquiſiuerant & ſuæ uirtututis monumentũ relinquerent ſempiternum;hinc Statius Hic ego maiorum pugnas uultuſq; tremẽtes Magnanimum effingam regum fingamq; ſuperbis Arma tholis.: q̃q; ipſe meo q̃ſita reuexi ſanguine:enumerat omnia pugnandi genera:nam per currus & criſtas & galleas pugnam q̃ collatis ſignis fit oſtendit:Per clauſtra portarum expugnationem urbium:& per roſtra erepta carinis certamen nauale indicat.Quirinali:atqui Romulus qui Quirinus diciť nondũ erat.Ergo quirinali.i.quali uſus fuit deinde quirinus uel quirinali:martio:quia quirinus mars ſit.¶ Ipſe:ut oſtendat maieſtati regiæ auguralem quoq; dignitatem addidiſſe.Picus enim:ut refert Auguſtinus Saturni filius primus laurentum rex fuit quo tempore hebræis iudicauit Delbora fœmina:quæ & prophetiſſa fuit Aſſyriorum rex erat lampetes.Huius fabula notiſſima eſt quod a Circe in auem ſui nominis ſit mutatus.Sunt qui dicant quod illi pater Stercon fuit optimus agrorum cultor:a quo fimus quo agri pingueſunt ſtercus appellatur.De lituo uero iam dictum eſt.¶ Ancyle:nondum fuerat ancyle:quod ſubſequentibus temporibus regnãte Numa de cœlo delapſum eſt:& de quo dicemus in ſeq̃ntibus:ſed oſtendit illum Numæ ſimilem in religiõe fuiſſe.¶ Equum domitor:fortiſſimus in pugna equeſtri:& qui bene & pro arbitrio ſuo equis uteretur.Expreſſit.n.id quod ab Home.dicitur ἱππόδαμος Capta cupidine coniux.Non q̃ eſſet:ſed q̃ eſſe cuperet:ſic.n.Chorebũ priami generum dixit.¶ Fecit autem circe.ſ.picum martium.Hæc auis arbores roſtri duritie cauat.Nidificat in cauis arborum.Eſt auctor Trebius clauum uel cuneum q̃uis magna adactus ſit ui arbores:in quibus nidum habẽt pici ſtatim extrudere cũ crepitu arboris:ipſi principales ſunt in auguriis teſte Pli.a rege qui nomen huic aui dedit.In capite.L.Tuberonis ꝑtoris urbani in foro iura reddẽtis.ita placide ſedit ut manu apprehendereť.Reſpondere uates exitium imperio portendi:ſi dimitteretur ſi uero exanimaretur pretori.Et ille protinus concerpſit nec multo poſt impleuit prodigium.

¶SER. Placido pri⁹ edidit ore:bñ placido:legatoꝝ.n.fuerat:ut ipſi añ loquerent̃:ſicut in ſecũdo: Vltro flens ipſe uidebar.¶ Dicite dardãidæ:aut ex ueſte eos troiãos eẽ cognoſcit:q̃ erat ꝓpria gẽtiũ ſingularũ aut κατὰ τὸ σιωπώμενον ĩtelligimus famã:q̃ eos uenire nũciauerat:eãdẽ ẽt troiãos eẽ dixiſſe:uñ ĩfert: Auditiq; aduertitis æq.c.Dardãidæ ãt ac ſi diceret cognati.¶ Siue error̃ uiæ ſeu tẽpeſtatib⁹ acti:duo q̃rit ſi uolũtate ueniſtis:qd petitis:ſi neceſſitate tẽpeſtas uos an error aduexit.¶ Vada cærula:Cærulũ ẽ uiride cũ nigro.i.mare. Qualia multa: ad duo reſpexit errorẽ & neceſſitatẽ.¶ Portuq; ſedetis:añ.n.ꝑ portu erat illic exitus fluminis.¶ Ne fugite:ne fugiatis.¶ Ne ue ignorate:ignoretis.¶ Saturni gẽtẽ:latius generis.¶ Spõte ſua ueteriſq; dei ſe more tenentẽ: Xenocratis ẽ:q quũ prim⁹ ſcholã aperuiſſet: qd ãtea ĩ porticibus de philoſophia tractaret̃:& ĩterrogatus eẽt qd p̄ſtare poſſet diſcipulis ſuis:reſpõdit:ut id homines uolũtate faciãt qd alii iure cogunt̃.¶ Veteris: antiq:ac ſi diceret aurei ſeculi imagĩe uiuimus.¶ Fama ẽ obſcurior ãnis:ac ſi diceret niſi eẽt:iã uos ſciretis.¶ Auruncos ita ferre ſenes:apud ueteres hiſtoriæ hoc generis fuit:ut maiores natu antea acta poſteris ĩdicarẽt:qd hic ĩdicat locus:Lucanus aptius quũ eẽt de Anthæo narraturus:Cognita ꝑ multos docuit rudis ĩcola patres.Aurũci uero Italiæ populi antiquiſſimi fuerũt.¶ Ferre ãt:q̃ſi cũ oſtẽtatiõe iactar̃.¶ Dardanus:Iuppiter cũ Electra Atlantis filia Coriti regis Italiæ uxor cõcubuit:ſed ex Iouis femĩe natus ẽ Dardanus:ex Coriti Iaſius.Dardãus ꝓfect⁹ ad phrygiã iliũ cõdidit:Iaſius uero thraciã tenuit:ubi ẽ ſamos:q̃ & ſamothraciã noĩauit.Nã Iunõis alia ẽ ſamos ĩſula:q̃q̃ ciuitas thraciæ q̃ ẽĩ cæphalẽia ſame dicat̃:uñ poſtea cũ reſponſũ eẽt Antiquã exq̃rite matrẽ:& Aeneas Italiã peteret ꝓfect⁹ ad thraciã ſamothracas deos ſuſtulit: & ꝑtulit ſecũ ꝑꝑ originẽ matris.¶ Idæas phrygiæ:qa erãt & cretæ:addidit phrygiæ.¶ Coriti: oppidum & mõs dictus a rege patre Dardãi.¶ Aurea nũc:quõ dicit illã ĩ cœlo eẽt ſi apud ĩferos hũc uidit æneas:ait.n. iluſq; aſſaracuſq; & troiæ dardanus auctor ſoluit̃ q ꝑ tribus tria reddidit animã Cælo:Corp⁹ terræ: umbrã ĩferis.Addit:auget adiectione.ſ. nois ſui.¶ Voce ſecutus:plerũq;.n.cõſentimus & taciti.¶ Rex: cõciliatio ab honore:ĩde a genere.¶ Succedere terris:ut Succedoq; oneri.¶ Nec ſidus:aſpect⁹ ſideꝝ.Nã tẽpeſtatẽ ſupra dixit.¶ Vrbẽ afferimur:ad urbem referimur.

Atq; hæc ingreſſis placido prior edidit ore.
Dicite Dardanidæ (neq; eñi neſcimus & urbẽ
Et genus:auditiq; aduertitis æquore curſus)
Quid petitis? quæ cauſa rates:aut cui⁹ egẽtes
Littus ad Auſonium tot ꝑ uada cærula uexit?
Siue errore uiæ:ſeu tempeſtatibus acti:
Qualia multa mari Nautæ patiuntur in alto:
Fluminis intraſtis ripas:portuq; ſedetis:
Ne fugite hoſpitium:ne ue ignorate Latinos
Saturni gẽtem:haud uinclo:nec legibus æquã
Sponte ſua:ueteriſq; Dei ſe more tenentem.
Atq; eq̃dẽ memini (Fama ẽ obſcurior annis)
Auruncos ita ferre Senes:his ortus ut agris
Dardan⁹ Idæas Phrygiæ penetrauit ad urbes:
Threiciamq; Samũ:q nũc Samothracia fert̃:
Hinc illũ Coriti Tyrrhena ab ſede profectum
Aurea nunc ſolio ſtellantis Regia Cæli
Accipit:& numerũ Diuorum altaribus auget.
Dixerat:& dicta Ilioneus ſic uoce ſecutus:
Rex:Genus egregiũ Fauni:nec fluctib⁹ actos
Atra ſubegit hyems ueſtris ſuccedere tectis:
Nec Sidus regione uiæ:Littus ue fefellit
Conſilio hãc omnes:animiſq; uolentibus urbẽ
Afferimur:pulſi regniſq; maxima quondam

¶DONA. Dicite.d.Primus uerba facit:ut facilitatẽ ſuã & bẽiuolẽtiã ĩ eos demõſtret.Potuit ãt ex ueſte latĩus:qui multa expiẽtia eẽt troiãos cognoſcere: qd nõ poterãt ꝑ tenerã ætatẽ illi q erãt extra portas.¶ Errore uiæ:qa ĩ obſcuro cœlo ĩ quo uia ẽ nauigãtibus ab illa errare poſſũt:uel ui tẽpeſtatis ĩde abſtrahi.¶ Ne fugite.h.nõ mõ cõcedit qd' ſua auctoritate iã ſũpſerãt q ripas ĩtrarũt ſed ultra id hoſpitiũ offert̃:Ex cognatiõe ãt q̃ troiãis cũ Italis ẽ oſtẽdit eos poſſe capere omnẽ fiduciã.¶ Dardanus:iã explicat qd ꝓpoſuerat cũ dixit Dicite dardãidæ.¶ Rex.g.e.Cũ ſe beniuolũ oſtẽdiſſet Latinus nõ multũ laborauit ĩ texẽdo exordio ilione⁹:nec tñ penit⁹ omiſit.¶ Faũi:uñ hoc cognouit ilione⁹? nẽpe ex ſimulachris:q̃ erãt ĩ ueſtibulo.breuiſſime ãt ãplectit̃ q̃cũq; dixit latĩus:nec potuit ĩ tãta breuitate magis extoller̃ gen⁹ troianũ.

¶CHRI. Prius:ꝑꝑ affectũ quo urgebat̃:ut filiã ꝑegrinis locaret.¶ Aurũcos:aurũca ãtiq̃ſſima Italiæ urbs fuit

Dardanus

ædificata ab auſõe Vlyxis & Calypſus filio a quo auſonia noĩata ẽ.¶ Dardan⁹:De hoc dicta pluria:ſũt pauca tñ hæc repetã.Duxit hic Chryſen Pallãtis filiã:uñ ſunt nati Idæus & Dimas:q ĩ arcadia regnauerũt uſq; ad diluuiũ

Idæus
Dimas

hæc Diony.q ait Atlãtẽ fuiſſe arcadiæ regẽ.Cũ uero ꝑ diluuiũ cãpi ĩ arcadia ĩ lacũas eẽnt uerſi:ꝑpeaq; habitatio mõtuoſa difficilis eẽt:atq; ſterilis dimãte ĩ arcadia cũ ꝑte copiaꝝ r̃licto Dardan⁹ ĩ ſamothracia uẽit:Ibiq; Iaſio a fulmine ꝑcuſſo: qa Cereris cõcubitũ appetiuerat: ꝓfect⁹ ẽ ĩ phrygiã:& defũcta Chryſe Batteã filiã Teucri duxit mortuoq; Teucro ĩ regno ſucceſſit.Ex hac gẽuit Erichthõiũ:Ex erichthõio & callirroe Scamãdri filia Tros naſcit̃ ex Troe Aſſarac⁹:ex hoc capys:ex quo & ex naiade nympha orit̃ Anchiſes:Diodo.r̃fert Iaſiũ & dardanũ natos ĩ ſamo ĩſula:q̃ nom̃ a ſamo Mercurii filio hẽbat.Inde aduẽtu thracũ colonorũ ſamothracia ẽ appellata Mortuo Iaſio Dardan⁹ & Coribãth⁹ phrygiã petier̃:ubi defũcta Cryſe Dardan⁹ batteã filiã Teucri duxit:& Teucro ĩ regno ſucceſſit.Latini ãt dñt Dardanũ e corytho ĩ ſamothraciã & ĩde ĩ phrigiã ꝓfectũ.¶ Rex:ĩ gener̃ deliberatiuo orõ ẽ ĩ q̃ pacẽ ſedeſq; ſibi troiãi petũt.Captat ãt beniuolẽtiã a noĩe & a nobilitate.Cõmẽdat petionẽ ſuã a neceſſitate:quoniã ſic uolẽtibus fatis:q̃bus repugnar̃ latĩnũ nõ deceat illuc deuenerĩt:ſicq; cõfutat qd ille dixerat potuiſſe troiãos uenire aut deceptos errore uiæ aut ĩpulſos tẽpeſtatibus.Eſt ſimul a ſe ipſis captat beniuolentiã quia oſtendit ſuum conſilium troianos fatis accommodaſſe:& id uelle:quod illa diſponunt.Cõcitat ſimul & miſericordiam:cum oſtendit ſe ex florenti fortuna in magna calamitatem incidiſſe.

Anchiſes

¶SER. Extremo ueniēs:prīo:Nā alias rediēs diceret nō ueniēs.¶ Dardana pubes gaudet auo rex ipſe Iouis: generis origīe:Nā auus nō ē troianoꝝ Iuppiter:ſed Aeneæ p Venerē.¶ Quāta p idæos:ad illud reſpexit: Audi/ tiq; aduertitis æquore curſū.Nā nō mirū te audiſſe:q̄ uniuerſus orbis agnouit.¶ Tēpeſtas:uis bellorū.¶ Actus colliſus.¶ Fatis:p trāſitū:& excuſat troiāos:& græcoꝝ laudē minuit.¶ Tellus extrema:ut ē Britāniæ & oīum inſularum oceani:refuſo autem refluo: ut indicat Lucanus:Quaq; iacet littus dubiū:qđ terra fretūq; Vendi/ cat alternis uicibus cum funditur ingens Oceanus:uel Quum refugis ſe fluctibus aufert:& eſt Homeri.

αυταρ επει ποταμοι ολιπε ροον ὠκεανοιο
νηυς απο λινετο νυ μα θαλασσης ευρυποροιο.

Extremo ueniens Sol aſpiciebat Olympo.
Ab Ioue pricipiū generis:Ioue Dardana pubes
Gaudet auo:rex ipſe Iouis de gente ſuprema
Troius Aeneas tua nos ad littora miſit.
Quanta per Idæos ſæuis effuſa Mycenis
Tempeſtas ierit campos: quibus actus uterq;
Europæ:atq; Aſiæ fatis concurrerit orbis:
Audiit:& ſiquem tellus extrema refuſo
Summouet Oceano:& ſi quem extēta plagaꝝ
Quatuor ī medio dirimit plaga Solis iniqui.
Diluuio ex illo:tot uaſta per æquora uecti
Diis ſedem exiguam patriis: littuſq; rogamus
Innocuū:& cūctis undamq;:auramq; patētē.
Nō erimus regno indecores:nec ueſtra feretur
Fama leuis:tanti ue aboleſcet gratia facti.
Nec Troiā auſonios gremio excepiſſe pigebit.
Fata per Aeneæ iuro:dextramq; potentem
Siue fide:ſeu quis bello eſt expertus & armis:
Multi nos populi:multæ(ne tēne:q; ultro
Præferimus manibus uittas:ac uerba pcātia)
Et petiere ſibi: & uoluere adiungere gentes.
Sed nos Fata Deum ueſtras exquirere terras
Imperiis egere ſuis:hinc Dardanus ortus

¶ Et ſi quē extēta plagarū q̄tuor:audierūt et illi q ſe/ paranť zona ea q̄ ē ī medio q̄tuor.i.ferueś: ſignificat autē antipodas.¶ Iniq ītēperati:uel ardentis.¶ Dilu/ uio ex illo:ex illa uaſtitate.Alii hic diſtīgūt & mutāt ſenſū:ut ſit quos dirimit plaga ſolis ardentis:ex quo mūdus eſt cōſtitutus:hoc ē ex quo chaos eſſe deſiit. ¶ Diis ſedē exiguam patriis:pia & uerecūda petitio. ¶ Littuſq; rogamus Innocuū:nō qđ nulli noceat:ſed cui uindicato nulli poſſit nocere:aliter ſerpētes inno/ cuos dicimus.¶ Cūctis undāq; aurāq; patētē:iſta enī cōmunia ſūt.¶ Indecores:decus decoris facit: Decor decoris:ſed hic īdecor dicimus:hīc īdecus nō poſſu/ mus dicere:unde īdecores quum eo breuis ſit:aut ſy ſtole ē:aut certe dicimus nominatiuū nō inueniri:ut in multis nominibus fit.Nā īdecus lectū nō eſt qđ & melius eſt.Nā ſyſtole ſine exēplis fieri nō debet:uere/ cūde āt hoc dicit ſua cōiūtiōe ēt ornari Italos.¶ Abo leſcet : abolebiť:& uſus ē īchoatiua forma quū opus nō eēt.¶ Troiā.i.troiāos.¶ Fata p Aeneæ iuro:q iā no uit Latinus oraculo ſcilicet Fauni:p qđ audit externi uenięt generi.¶ Siue fide ſeu qs bello eſt expertus & armis : in his dextra comprobatur fide & uirtute. ¶ Vittas:quæ religabantur ad ramum.

¶DONA. Ab Ioue.p.plus dixit q̄ latin⁹.Ille.n.Dar danū ex Italia ueniſſe:hic utriq; generi a Ioue princi/ piū eē demōſtrat:& cōfirmādæ rei cā rē ſepius repe/ tit.¶ Supma:ut enumeratiōe maiorū Ipſe uideať fi/ nis: ppinquor cā oſtēdit æneas:qa nepos erat Iouis. ¶ Quāta:ut cōmiſeratiōnē cōcitaret narrādæ erāt ca lamitates:ſed remouendæ erāt moræ:ut q̄ primū le/ gationem exponeret:ergo breuiter illa tāgit. ¶ Dilu uio:nō bello nā ex bello aliquid remāet:ex diluuio uero nihil:nam oīa tollit.¶ Tot ua.poſt calamitatē belli du/ rior caſus nos excepit.¶ Diis ſe.ex.facilē & honeſtā petitionē oſtēdit.Ex Cōmemoratiōe autē deorū etiam ho/ minibus petere uideť:Nam q̄ numinibus pbebitur ſedes cultore neglecto?¶ Littus:ut demōſtret qđ ad homi nes pertinet:nec difficile:nec oneroſum.¶ Non erimus indecores:noluit dicere ornabimus regnum ne ſit arro gans.¶ Leuis nec pro leui ducimus quicqd pſtiteris.¶ Fide:laudat fidem:quæ neceſſaria eſt in ſocietate regni.

¶CHRI. Ab Ioue prin.Cōmēdat ſe a genere.¶ De gēte ſu.Nō ſolū a Ioue eē æneā oñdit:ſed ita a Ioue ut nō p uulgarē parētē illi nepos ſit:ſed p Venerē q̄ nō mō dea ē:ſed una ē ex ſelectis.Pōit.n.Varro ī ſextodecio uolumīe deos ſelectos.Ianū:Iouē:Saturnū:Geniū:Mercuriū:Appollinē:Martē:Vulcanū: Neptunū: Solē: Orcū: Liberū patrē:Tellurē:Cererē:Iunonē:Lunā:Dianā:Mineruā:Venerē:& Veſtā.Sūt itaq; duodecī mares octo fœmīe dii ſelecti.Ergo cū p Venerē matrē unā ex ſelectis nepos Iouis ſit.Aeneas iure de gēte ſupma Iouis eſſe diceť.¶ Tua ad limia:ut oñderet nihil illos arrogāter ſibi aſſūpturos: ſed pcib⁹ exoraturos.¶ Audiit & ſi quē:uniuerſā hāc ſphæricā rōnē explicauim⁹ ī Geor.ubi de qnq; zonis mēinit.¶ Diluuio ex illo:trāſlatio ē.Fit āt trāſlatio cū uer bū ex qđā re trāſfert ī aliā rē:qđ pp ſimilitudinē recte trāſferri uideť:& cū fiat aut rei añ oculos ponēdæ:aut au gēdæ:aut minuēdæ:aut ornādæ cā:ut obſcœnitas uideť:aut ut breuiter narreť hic breuitatis cā poſita ē trāſla/ tio Cū.n.dixit Diluuio ex illo:denotat q; queadmodū diluuio oīa ruūt:trahunť:ſternunť:euertūturq;:ita ī eo bello demōſtrat īcēdia:rapīas:depopulatiōes:cædes:euerſiōes:irruptiōes:inuaſiōes:captiuitates:Quapp ut ex nobilitate gētis:& oppulētia regni ſeſe nobilitarat:& dignos demōſtrauerat:qbus ſedes dādæ eēnt:ſic huiuſce/ modi calamitate miſericordiā cōmouet:& metū omnē ne ſupbius qđ agāt ſubmouet.¶ Diis ſedem commen/ dat petitionē ſuā a modeſtia.¶ Innocuū:ī quo uobis nullū afferemus detrimētū.Nā cū dabunt littus ſterile ni/ hil ex eorū ubertate imminuēt.¶ Nō erimus:nō ſolū nō erimus detrimēto:ſed erimus decori:conať autē ſum mū ſeruare tēperamentū:ne aut pp nobilitatē magnitudinemq; nominis troiani illorū ſocietas periculoſa ue niat:ne ue rurſus pp illorū calamitates ſint ita afflicti:ut ſint contemnendi: ac ne q̄rat latinus cur nō ſedes ſuas poſuerint apud illos:qui eos ſibi iūgere uoluerūt repetit ilioneus:qđ iā poſuerat fato huc eē adactos troianos.

Dii Selecti

Tranſla tio

¶SER. Huc repetit:Dardanus:ideſt Aeneas:& bene repetit non petit quaſi ad ſua.¶Ingentibus:deliis:quæ magna conſtat fuiſſe.¶Fortunæ parua prioris:bene medium tenuit. Nam ne laudare uideretur: ait parua:ne deformare(nam durum eſt aliquid ab infelicibus accipe)ait Fortunæ prioris.¶Hoc pater anchiſes auro libabat ad aras:pateram ſignificat.¶Hoc priami geſtamen erat:diadema dicit: Nam ſceptrum dicturus eſt.¶Sacerq; tiaras: pileum phrygium dicit: & ſciendum hic tiaras per uſurpationem dictum. Nam hæc tiara dicimus:melius ergo. Iuuenalis. Et phrygia ueſtitur bucca tiara.¶Obtutu tenet ora:ordo eſt Latinus defixa tenet ora: & obtutu: ideſt intuitu ſolo hæret immobilis.

Huc repetit:iuſſiſq; ingentibus urget Apollo
Tyrrhenũ ad thybri:& fõtis uada ſacra Nũici.
Dat tibi præterea Fortunæ parua prioris
Munera relliquias Troia ex ardente receptas.
Hoc pater Anchiſes auro libabat ad aras:
Hoc Priami geſtamen erat:cum iura uocatis
More daret populis:Sceptrũq;:ſacerq; tiaras:
Iliadumq; labor:ueſtes.
Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
Obtutu tenet ora:ſoloq; immobilis hæret
Intentos uoluens oculos:nec Purpura Regem
Picta mouet:nec ſceptra mouẽt Priameia tãtũ
Quantũ in cõnubio natæ:thalamoq; moratᷣ.
Et ueteris Fauni uoluit ſub pectore ſortem.
Hunc illum fatis externa ab ſede profectum
Portendi generum:paribuſq; in regna uocari
Auſpiciis hinc progeniem Virtute futuram
Egregiã:& totũ quæ uiribus occupet Orbem.
Tandẽ lætus ait:dii noſtra incepta ſecundent:
Auguriumq; ſuũ:dabitᷣ Troiane quod optas:
Munera nec ſperno:non uobis rege Latino
Diuitis uber agri:Troiæ ue opulẽtia deerit.
Ipſe modo Aeneas(noſtri ſi tanta cupido eſt
Si iungi hoſpitio properat:ſocius ue uocari)
Adueniat:uultus ne ue exhorreſcat amicos.
Pars mihi pacis erit dextrã tetigiſſe Tyranni.
Vos contra regi mea nunc mandata referte.

¶Intentos uoluens oculos:cogitãtis eſt geſtus: ſic de Bocco. Salu. Vultu & oculis pariter atq; aĩo uarius. ¶Regẽ picta mouet:qppe regem & hoc eſt labor iliadũ.¶Portendi:porro tendi.Prædici:ſignificari.¶Paribus auſpiciis:pari poteſtate:& tractũ eſt ex comitiis ut diximus ſupra.¶Dii noſtra incepta ſecundent: antiquo more locuturus de publicis rebus: ideſt de pace & nuptiis filiæ:& de regis nuptiis facit ante deorũ cõmemorationẽ:ſicut etiam in omnibus Catõis traditionibus legimus:hinc eſt in diuinatione: Si qd ex aliq̃ ueteri oratione eſt Iouem ego maximũ optimũ: ipſe ẽt Vir. Præfatus diuos ſolio rex ĩfit ex alto.¶Auguriũ:pp q̃ dicta ſunt ſupra.¶Qd' optas.i.pax.¶Nec ſperno:qa dixerat:Fortũæ pua prioris: & eſt liptotes .i.libẽter accipio.¶Vber agri:ubertas: alibi Pecoriq; & uitibus almis Aptius uber erit:& ẽ maior petitiõe promiſſio.Nã littus illi tantũ petierant.¶Pacis erit: fœderis ab eo qd' ſequitᷣ id qđ p̃cedit.¶Tyranni:græce dixit regis:nã apud illos tyranni: & regis nulla diſcretio eſt:licet apud nos incubator imperii tyrãnus dicatur:declinatur autem hic & hæc tyrannos.

¶DONA. Dat præterea:quomodo præterea: cũ nihil prius dederit ſed ſic cõiũge:miſit nos ad te æneas:& præterea:ideſt ultra id quod miſit dat munera parua reſpectu prioris fortunæ.¶Hoc pater: Nam ſi per ſe non ſint magna ſunt tamen quia talium uiro/
Tiaras rum fuerant.¶Tiaras: pileus eſt quo Phryges utuntur:cum celebrant ſacra:unde ſacrum dixit.¶Intentos oculos:quod eſt capiẽtis conſilium:nam oculi p diuerſa uagantes ſecum animum trahũt:& a fixa cogitatione abſtrahunt: ſed ſi intentos quomodo uolués:qa tacitarũ cogitationum eſt mouere oculos cũ animi æſtus p diuerſa rapiũt: ita quo ierit redieritq; animus oculorum ſignis oſtendit.¶Tandẽ: poſt diuturnam cogitationem.¶Lætus:quia repererat fœlices exitus.¶Veſtra incepta:quod magnopere deſideramus compleri optamus hoc optatum pertinet ad nuptias filiæ de quibus diutius cogitauerat.¶Quod optas:breuis:ſed plẽiſſima promiſſio.¶Troianæ: nam nomẽ ilionei cogitabant.¶Tyrãni:hoc nomẽ poſterioribus ſæculis inſamatũ eſt.Nam reges quoq; tyranni dicebantur.¶Eſt mihi nata:uerecunda oblatio: & aduerſus omnem exprobationem munitam ne forte illud dici poſſet Terentianum.Aliquid monſtri alunt:& quoniam nemini obtrudi poteſt itur ad me.

¶CHRI. Fortunæ paruæ prioris:dicit parua ne ſua iactanter laudet:dicit fortunæ prioris:ne uideantur cõtemnenda:nec caret commiſeratione hic locus cum oſtẽdat ex q̃ excelſo gradu in q̃ humilem ceciderint.¶Receptis commendat a labore:ſic alibi Præterea duo nec tuta mihi ualle reperti.¶Hoc auro: ideſt uaſe aureo:& eſt denominatio.Commendauerat dona a priſca fortuna.Nunc commendat ab auctore.¶Cum iura uocatis: ut non ſolum oſtenderet Priamum illo uſum fuiſſe: ſed uſum in maximis celebrationibus.¶Iliadum:ab artificibus laus eſt.Nam præter cæteros mortales phrygii hanc intexendi artem colebant unde phrygiones dicebãtur huiuſcemodi artifices.¶Labor:quaſi dicat induſtria quæ non eſt ſine labore.Optime autem poſt orationem adhibuit munera quia plurimum ad perſuadendum ualent.¶Sceptra tantum mouent: quaſi dicat admirabatur quidem dona.Sed tamẽ nihil magis curabat q̃ coniugium filiæ.Commendat autem regem a ſumma prudentia qui nihil temere conſtituerit: ſed ratiocinatione conſiderando qui eſſent troiani: & repetendo oracula Fauni uere concluſit eſſe recipiendos troianos. Ergo tandem dixit: ideſt poſt diuturnam diſputationem.¶Veteris:quaſi dicat ueridici.Nam ea quæ falſa deprehenduntur oracula diu non durant.¶Diuitis uber agri:liberalitas ſimul & benignitas oſtenditur regis:qui ſterile littus petentibus fertiles pollicetur agros.

¶SER. Eſt mihi nata:male multi arguūt Virgiliū:qđ Latinū ultro induxit filiā pollicētē:nec oraculū cōſiderātes:qa italo dari nō poterat:nec Aeneæ meritū quē decebat rogari. Terentius:Hac fama ĩpulſus Chremes ultro ad me uenit unicā nata ſuā. Heſio. etiā περι των γυναικων ĩducit multas heroidas optaſſe nuptias uirorū fortiū. ¶ Sortes:abuſiue pro oraculis poſuit. ¶ Plurima cælo mōſtra ſinūt:aut per augmentū dixit:aut & alia uiſa ĩtelligamus. Nā duo nō ſunt plurima. ¶ Hoc latio reſtare canūt:hoc italiæ manere ſignificat. Nam ſic dicimus hoc mihi reſtat.i.manet me illa res. ¶ Mēs augurat:auguro dicimus ſecūdū Pliniū: quū præſagio mentis futura colligimus:auguror uero tū quū futura ueris captamus auguriis. ¶ Numero oī.i.tercentū: & perite dixit. Nā in legione non niſi trecēti equites erant: q̄ habebat ſex milia uirorū:per qđ oſtendit unā habuiſſe legionē Latinū:unde & alibi Tercentū ſcutati oēs uolſcēte magiſtro. ¶ In pſepib⁹ altis:multa nō ꝓpter ſe:ſed propter aliud dicuntur:Nam & per pſepia alta equorū magnitudo monſtrat. Home. ταναυπεπλους.i.per longas ueſtes. ¶ Ordine:pro meritis ſingulorū. ¶ Tapetis:ſecūdo declinatur hoc nomē tapetū tapeti:ut hoc tēplum tēpli:unde eſt Pictiſq; tapetis hoc loco. Itē hoc tapete:ut hoc ſedile ſedilis:unde eſt Qui forte tapetibus altis extructus:declinat autē græce ο ταπης του ταπητος: unde eſt Pulchroſq; tapetas. ¶ Pri quos dædala circe:& hic fingit eā feciſſe: tractū āt ē de Homero:q tales equos habuiſſe ĩducit āchiſē. εν τοις τῆς γαρ τοι γένυης τρώι περ ευρυοπα ξευς λυχ ιος ποιμην γανυμη δεος ου υεκ:

Est mihi nata:uiro gentis quam iūgere noſtræ
Non patrio ex adyto ſortes:nō plurima Cælo
Mōſtra ſinunt:generos externis affore ab oris
Hoc Latio reſtare canunt:qui ſanguine noſtrū
Nomē in aſtra ferant:hunc illum poſcere fata
Et reor:& ſi quid ueri mens augurat:opto.
Hæc effatus:equos numero pater eligit omni.
Stabant tercentum nitidi in præſepibus altis.
Omnibus extemplo Teucris iubet ordine duci
Inſtratos Oſtro Alipedes:pictiſq; Tapetis.
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent:
Tecti auro:fuluum mandūt ſub dētibus aurū.
Abſenti Aeneæ currum:geminoſq; iugales
Semine ab æthereo ſpirantes naribus ignem:
Illorum de gente:Patri quos Dædala Circe
Suppoſita de matre nothos furata creauit.
Talibus Aeneadæ donis:dictiſq; Latini
Sublimes in equis redeunt:pacemq; reportāt.
Ecce autē inachiis ſeſe referebat ab argis
Sæua Iouis Coniux:auraſq; inuecta tenebat:

Et bene eſt cōpoſitū ad illud qđ ſupra ait: Troiæ uel opulentia deerit:gente aūt de eqs abuſiue dixit:quod eſt hominū ꝓpriū. ¶ Nothos:materno ignobiles genere: eſt aūt nomē hoc græcū. Nam latine queadmodum dicas nō eſt. ¶ Donis dictiſq; latini: eqs & pacis nuptiarumq; ꝓmiſſione. ¶ Inachiis ſeſe referebat ab argis:bene inachiis:nō enim eſt una argos:fuit enim & in Italia quā diomedes condidit: quæ primo argi: poſt Argiripp a:poſt arpi dicta eſt:fuit & in theſſalia. Lucanus: Vbi nobile quondā Nunc ſuper argos arat: fuit & haud lōge ab athenis quod a ſiti dipſion dictū eſt:apud quod erat magna ſocietas inter eos:qui uno puteo utebantur:unde & fratrias dixerūt απο του φρεατος:quas tribus uocamus:& notandum quod ubicunq; bonus ſequitur euētus troianos:Iuno remouetur: & congrue quaſi numen inimicū quod præſens poſſet nocere. ¶ Auraſq; inuecta tenebat:per elemētum ſuū ibat.

¶DONA. Opto:ad laudem æneæ. ¶ Inſtratos oſtro:Statius purpureis ornatos. ¶ Monilia:ornati in formā mulierum:mirum autem beniuolentiæ in troianos ſignum. Nam qui pedibus uenerant nō debebant ad futurū generum niſi equites redire. Aeneæ uero mittit bigas honoris uirtutiſq; cauſa. Honoris ut curru uectus ad ſocerum cū dignitate ueniret. ¶ Virtutis:qa currus & equi inſtrumēta bellorum ſunt & ne ad generū potentiſſimus rex leue donū mittere uideretur equos mirifice laudat. ¶ Dædala:uiuaciſſimo ĩgenio: ut Dædalus fuit. ¶ Donis:propter equos. ¶ Dictis:nam pacem reportant.

¶CHRI. Eſt mihi nata:ingens affectus paternus iubet illū ultro offerre connubiū quod eſſet ab ænea petendū:ſed cū propter monſtra iam decreuiſſet filiā externo coniungere: aduētū autem externorū rarū eorūdemq; uirorū excellētiū rariſſimū eſſe cognoſceret:erat anxius ne tantā occaſionē fortunæ iniqtate omitteret. ¶ Qui ſanguine noſtrū nomē in aſtra ferāt:Oſtēdit id matrimoniū troianis quoq; glorioſum fore. ¶ Reor & opto: ut præterq̄ qđ fatis ad hoc ducitur etiam bēiuolo animo & amico moueri uideatur. ¶ Extemplo:cupiebat uti occaſione de teucris:q̄primū ergo celerrime remiſit & quoniā uiros fortes illos putauit mūeribus q̄ ad fortes uiros pertinēt donauit. Eſt autē moralis ſenſus:ut cū fortuna ſeſe nobis offert eā q̄primū accipiamus ne cū paulo poſt ea aduolauerit fruſtra illam inqramus. ¶ Inſtratos oſtro.i.habētes ſtramenta purpurea. Dicunt enim ſtramenta ſellæ in quibus in equis ĩſidemus:quoniā equos ſternāt.i.eorū terga exæquēt:quo mollius reſideamus. Stratas Equoꝝ ¶ Dædala:ingenioſa:& q̄ ſūmo artificio ſit pdita: nā δαιδαλειν ornare & uariare græce dr. Sūpſit āt a Lucretio apud quē eſt Dædala tellus. ¶ Furata creauit:multa ab antiqs mutuatus eſt Vir. Verū multa etiā ex ſe confi gurauit:ut cū dicit Tepidaq; recentē:cede locū cū locus tepidus cede recenti dicēdū ſit:& alio loco. ¶ Ceſſerunt æquore iuſſo.i.ipſi iuſſi. Sic igit dixit hic:Suppoſita de matre nothos furata creauit.i.furti.i.clam patre ſuppo nēs matrē.ſ.equā equos ſolis creauit.i.creari fecit:hos equos nothos.i.quorum mater mortalis:pater uero diuinus eēt. Nā ꝓprie nothi dicunt quos nobilior pr ex ignobili matre creauit. Noth⁹ ¶ Ecce aūt: Hæc dictio ſemper rem improuiſam neq; ante animaduerſam ſignificat:ergo in maiorē perturbationē ex improuiſa troianorū fœlicitate ĩcidit Iuno:nā ut oſtēdit Cice. in tuſculanis:& ut diſputāt ſtoici oīa ĩprouiſa uident maiora: qa quanta ſint q̄ accidūt cōſiderandi ſpacium non datur. ¶ Sæua:in troianos:nā a iuuādo dicitur Iuno:uel ſæua:ideſt magna.

¶SER. Abuſq;:& aduſq; uſurpatiue dicimus:præpoſitio enim nec aduerbio iungit: nec præpoſitioni: uſq; autem aut præpoſitio eſt aut aduerbium.⁋ Iam fidere terræ:ut.Et fidere nocti.⁋ Stetit: quod ſolet ee̅ cogitantium.⁋ Fatis:uoluntatibus.⁋ Capti potuere capi:cum felle dictum eſt. Nam ſi hoc remoueas erit oxymoron: Dicit autem omnia quæ contigerunt non uideri contigiſſe:quia non offuerunt.Capti autem capi ſic dixit: ut & Cicero ut in uberrima ſiciliæ parte ſiciliam quæreremus.⁋ At credo mea numina:nec fatigata deſtiti:nec ſatiata requieui.⁋ Patria excuſſos:ſatis ſignate locutus eſt.⁋ Oppōere ponto:plus eſt q̄ ſi diceret tempeſtates:me autem per periſologiam:imbres:tonitrua: tempeſtates.⁋ Aut ſcylla mihi:bene mihi: ac ſi diceret iam : q̄ per ſuam naturam ſolent nocere me rogāte minime offuerunt.⁋ Conduntur thybridis alueo:condi proprie dicuntur:qui ſibi ſtatuunt ciuitatem : conduntur ergo:ſedem ſtabilem locant:& ſunt proprie uerba q̄ nulla ratione mutātur:ut ſacerdotes creari: uirgines capi dicimus.⁋ Pelapi:propter illud:ſed terræ grauiora manent.⁋ Mars perdere gentem:bene belli & uaſtationis quærit exempla in rebus huiuſmodi ſicut in primo naufragii Pirithous lapitharum rex quum uxorem duceret:uicinos populos centauros etiam ſibi cognatos:& deos omnes excepto Marte ad conuiuium uocauit:inde iratum numen immiſit furorē: quo centauri & lapithæ ī bella uenerunt.⁋ Antiquā gēitor calydona dianæ:Oeneus calydonis rex de primitiis omnibus numinibus ſacrificauit excepta Diana:quæ irata aprum immiſit:qui cūcta uaſtabat:donec a Meleagro occideretur.Conceſſit autem ideo dixit:ut oſtēderet mīora nūina niſi īpetrauerit: nō poſſe nocere.Sta.de uenere:Infādū natæ cōceſſit honorē.

¶DONA. Fatis contraria:qui contrariis fatis naſcuntur immortales inter ſe inimicitias exercent:cōfirmat etiā deos fatis agi. Dolet igitur quod debuiſſent timere fata Iunonis troiani & non timuerunt: dolet quod ſuperiores euaſerint & quicquid cogitare potuerit:uicerūt.⁋ Medias acies:per gladios & per ignes nō extremos ſed medios quibus nulla poſſunt ee̅ grauiora pīcula.⁋ At credo mea numina : nec feſſa ſum odiis nec quieui ſaturata.⁋ Mars perdere gentem:ab exemplis iras ſuas accendit & oſtendit minores deos ad plenum ſe defendiſſe.Comparat cauſas delicta & perſonas.

Et lætum Aeneam:claſſemq; ex æthere longe
Dardaniā Siculo proſpexit abuſq; Pachynno.
Moliri iam tecta uidet:iam fidere terræ:
Deſeruiſſe rates:ſtetit acri fixa dolore:
Tū quaſſans caput hæc effudit pectore dicta.
Heu ſtirpē inuiſam:& fatis contraria noſtris
Fata Phrygum:nū Sygæis occumbere cāpis?
Nū capti potuere capi?num incenſa cremauit
Troia uiros?medias acies:medioſq; per ignes
Inuenere uiam.at credo mea numina tandem
Feſſa iacent:odiis aut exſaturata quieui.
Quin etiam patria excuſſos īfeſta:per undas
Auſa ſequi:& ꝓfugis toto me opponere ponto
Abſumptæ in Teucros uires Cæliq;: Mariſq;.
Quid ſirtes?aut ſcylla mihi?qd uaſta charybdis
Profuit?optato cōdunt Thybridis alueo
Securi Pelagi:atq; mei: Mars perdere gentem
Immanem Lapythum ualuit:conceſſit in iras
Ipſe deum antiquā genitor Calydona Dianæ.
Qd ſcelꝰ aut lapythis tātū:aut calydōe merēte?
Aſt ego magna Iouis Cōiux nil linqr̄ iauſū
Quæ potui īfelix:quæ memet in omnia uerti

¶CHRI. Et Lætum:nam quid durius inimicæ deæ eſſe potuit q̄ uidere æneam lætum & molientem mœnia.⁋ Quaſſans:quod iraſcentis & minantis eſt.⁋ Effudit: Nullo ordine aut ratione emiſit:eo enim ferebatur quo ira dolorq; raperet.⁋ Pectore:quæ ex imis ſenſibus prouenirent.⁋ Heu ſtirpem:omnis oratio pathetica preceps & abruptum initium habet quoniam iratus non ratione ducitur ſed uariis irarum fluctibus præcipitatur:ſic enim illud pro Iuppiter ibit:& quid me alta ſilentia cogis Rumpere. Item mene incœpto deſiſtere uictam:uerum præſens oratio non ſolum principium habet abruptum ſed uniuerſa breuibus ſententiis & crebris ſententiarum mutationibus in præceps fertur uelut inter æſtus iracundiæ fluctuet.Incipit igitur ab exclamatione quam græci ecphoneſim dicunt quæ non ſolum ſummum dolorem indicat : ſed extremam quoq; deſperationem qua etiam magis dolet: quia uidet fatis ſuis quæ regina deorum ſit audere troianos homines exules fata ſua opponere.Deinde breues ſequuntur interrogatiunculæ.⁋ Num ſygeis occumbere:dolet enim cum ſuperati fuiſſent cum eorum urbs incenſa:tamen habuiſſe facultatem euadendi:neq; per tuta: ſed per medias hoſtiles acies.⁋ Medias acies:Hyperbole eſt.⁋ At credo:ironiam ponit.⁋ Per undas auſa ſequi : auſus ſuos inefficaces conqueritur.⁋ Abſumptæ in teucrum uires: alia hyperbole deinde adiungit diſperſas quærelas:& cum interrogatione quæ orationi maiorem affert grauitatem eſt item repetitio quid & quid eſt diſſolutum. Nam breues & conciſæ clauſulæ ſine copula proferuntur.⁋ Profuit:quaſi dicat:id quod cæteris rem : omnem abſoluiſſet mihi ne minima quidem parte profuit.⁋ Optato conduntur Thybridis alueo : non poteſt ſine extremo dolore recordari q; non modo pericula illis ab ea obiectis euaſerant uerum etiam in terras fatales incolumes peruenerant:nec tantum dolet in Italiam proueniſſe quantum q; tiberino flumine purificatus ſe etiam ſacris placare poſſet.⁋ Mars perdere gentem:a minori argumentum eſt qua quidem re quid illi durius eſſe poteſt:minoribus diis licuerit quod ſibi nō licet.⁋ Aſt ego : q̄to hæc dolore profert: ut maxima dearum cum nihil inauſum reliquerit:cum ſe ad omnia conuerterit:tamen non modo non potuit perdere æneam : ſed dicit ab illo ſe uinci.

SER. Quod ſcelus aut lapithis tantū aut calydone merete. hæc eſt uera lectio: ſic & caſus pcedit: ut uterq; ablatiuus ſit. Nā ſi calydona legas: uitiū erit: nec ſenſus procedit: ſcelus aūt pro Pœna poſuit: ab eo qd' præcedit id qd' ſequit: ut Scelus expēdiſſe merētē. Quæ potui īfelix. i. nocēs: ut cōtra Sis felix. i. ppitia: ut etiā diximus ſupra. Implorare qd' uſq̄ ē: ac ſi diceret etiā humilia: qd' aūt Iuno ubiq; alieno uti itroducit auxilio: phyſicū eſt Natura enim aeris per ſe nihil facit: niſi aliena cōiunctione: uētorū. ſ. q creāt nubes & pluuias. Atq; moras tātis licet addere rebus: oſtēdit deos retardare fata: nō penitus tollere: ut Deceq; alios priamū ſupereſſe per annos. Quæ āt dicit ēt a Creuſa dicta ſunt: ut Regnūq; & regia cōiux Parta tibi. Sanguine troiano & rutulo dotabere uirgo: ambitioſam execrationē. Nec face tātū: tantummodo. Ciſſeis: regina Hecuba filia ſecūdū Euripidem Ciſſei: ut in ΕΝΑΒΗ ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ ΕΝΑΒΗΣ ΠΑΙΣ ΓΕΓΩΣ ΤΗΣ ΚΙΣΣΕΩΣ: quē Ennius: Vir. & Pacuuius ſequuntur. Nam Home. loquens de fratre aſio hecubiæ Dimantis dicit: ΕΥΤΩΝ ΑΥΤΟ ΚΑΣΙΓΝΗΤΟΣ ΕΚΑΒΗΣ: ΥΟΣ ΔΕ ΔΥΜΑΝΤΟΣ ΟΣ ΦΡΥΓΙΗ ΝΑΙΕΣΚΕ ΡΟΗΣ ΕΠΙ ΣΑΓΓΑΡΙΟΙΟ. Ouid. ēt. ples enixa dimātis: hæc ſe facē parere in ſomniis uidit: & Parin creauit: q cā fuit incēdii: ergo nunc hoc dicit talis erit Veneris partus. Nā ſicut per Parin troia cōſumpta ē: ſic per Aeneā reliq̄æ troianorū: cōparatio aūt iniurioſa. Nā Veneri Hecubam: Paridem Aeneæ: Helenā Lauiniæ comparat. Iugales: coniugales matrimonio conceptos. Idem: ſimilis. Funeſtæq; iterū recidiua ī pgama tædæ: ſic recidiuæ: ut pgama. Luctificā Alecto: græcus accuſatiuus: huius autē declinatiōis tres caſus uſurpamus: Genitiuū uidelicet ut Alectus: nominatiuū & accuſatiuū: ut Alecto. Oditq; & ipſe pater Plutō: uenerationis ē pater. Nā furiæ Acherontis: & noctis filiæ ſunt. His acuit uerbis: incitauit & īſtigauit eius īſaniam. Propriū: aut tibi aptū: aut certe ppetuū: indefeſſum uſq; ad finem pducēdū. Et ſciendū furiæ nihil pro pmio dari: quia pſtat hoc ipſum furiæ: ut bella cōmoueat: & ut dicatur defendiſſe Iunonem. Infracta: aut ualde fracta aut q fuit ante hac ſemper īfracta: ut ī. xii. Turnus ut in fractos aduerſo Marte latinos. Cedat Fama loco: uincat. Cicero: Loco ille motus ē cū eſt ex urbe depulſus. Ambire latinū: āplecti circū retiere: Nec ob ābitū hoc dixit: Nā ābio ad illū dicius: non ābio illū.

Vincor ab Aenea: qd' ſi mea numina non ſunt
Magna ſatis: dubitē haud eqdē īplorarē q̄ uſq̄ ē
Flecterē ſi nequeo Superos: Acherōta mouebo.
Non dabitur regnis (eſto) prohibere Latinis:
Atq; immota manet fatis Lauinia coniux:
At trahere: atq; moras tātis licet addere rebus:
At licet amborū populos excindere regum.
Hac Socer: atq; Gener coeāt mercede ſuorum:
Sanguine Troiāo: & Rutulo dotabere Virgo.
Et bellona manet te Pronuba: nec face tantum
Ciſſeis prægnans igneis enixa iugales:
Quin idem Veneri partus ſuus: & Paris alter
Funeſtæq; iterū recidiua in Pergama Tædæ.
Hæc ubi dicta dedit: terras horrenda petiuit.
Luctificam Alecto dirarum ab ſede ſororum:
Infernisq; ciet tenebris: cui triſtia Bella:
Iræq;: Inſidiæq;: & Crimina noxia cordi:
Odit & ipſe pater Pluton: odere Sorores
Tartareæ monſtrum: tot ſeſe uertit in ora.
Tam ſæuæ facies: tot pullulat atra colubris.
Quam Iuno his acuit uerbis: ac talia fatur.
Hūc mihi da pprīū Virgo ſata Nocte laborē:
Hāc operam: ne noſter honos: īfracta ue cedat
Fama loco: neu connubiis ambire Latinum
Aeneadæ poſſint: Italoſq; obſidere fines.

DONA. Vincor ab ænea: nomē pprīū pro coniūctio poſuit. q. d. ab uno eodēq; interiſſimo. At licet amborum populos. a. magnū factioſæ inimicitiæ cōſiliū: ut diſſiparet populos cū regū concordiā nō poſſet rūpere. Conuertit autē ad uirginem ueluti ipa cū ænea aliqd egiſſet. Horrenda: ex cā magnæ iracūdiæ uehemēter commota. Deſcriptio autem allectus oſtendit eam eſſe aptam tanto negocio. Proprium ergo non laborabis: quia nihil peto alienum a te. Da: non præcatur: ſed imperat: ūt ſit ratio perſonarum.

CHRI. Quod ſi mea numina: qd' iraſcētis pprīū ē cōfirmat ſeſe ad nocendū: & quāuis deſperet pficere rē poſſe: tamē īpedire contenta eſt. Admonet aūt in hoc loco poeta quantū in mētibus nrīs furor ualeat cū cogat eos etiā qui maximi ſunt deſcendere ad oēm indignitatē: neq; decoris ſui rationē habere immo ſui ipſius obliuiſci: & omni rationis luce extincta qua ſola homines ſumus ſolo furore q̄ īmaniū beſtiarū eſt ferri. Vnde non pudet etiam inferis ſupplex fieri: & qd' ſummæ ſtultitiæ eſt qd' deſperat perfici poſſe: tamē impedire contenta eſt & ſaturat irā uerbis quādo ipſa re non poteſt & cū indignatiōe pfert. Non dabitur regnis eſto phibere latinis: deinde cum quadam uoluptate & hoſtili inſultatiōe addit. At trahere: & reliqua. Iratorum enim eſt tali iurgio uti. Bellona: nō enim ergo a cuius numen hoc pertinet: ergo pronuba: ſed bellona: quæ dea belli eſt. Bellōa
Enyo græce dicitur furor bellandi: cuius ſacerdotes inſtituebantur Iuuenes & robuſti & qui comā nutrirēt in Enyo
anno ſacrificio ictu ferri percutiebāt ſibi lacertos brachiorū: ſed antiq ſacerdotes ſecabāt ſibi brachia: quam cōſuetudinē ſeruari ſuo tpe iuſſit Antonius: nec face tātū ciſſeis: Maius ergo incendiū ex his nuptiis parat italiæ q̄ ex ortu Paridis paratū eſt: ex quo omnis troia periit. Hæc ubi dicta dedit: Iuno quæ ambitio eſt nō excitat furorē niſi terras petat: nā ex rerū terrenarū cupiditate furit ipa ambitio: mouet autē ab īferis tenebris: q ab appetitu pturbato q̄ pars animi corporea eſt a qua puenit omnis furor: furori aūt ſemper placēt bella & inſidiæ & omnia ſcelera: hāc & pluto & ſorores oderūt. Nā nō ſolū boni oderūt furioſi: ſed ēt mali. Tot ſeſe uertit ī ora: ſequit Euripidē ī Oreſte q fingit furias uertere ſe ī uarias formas mō appellat fortunā: mō fatū mō neceſſitatē. Propriū: nā q̄uis furor oib⁹ ardētiorib⁹ cupiditatib⁹ īſit: tamē nulli maior ē: nec magis pprius q̄ ambitioni.

Tu potes unanimes armare in prælia fratres:
Atq; odiis uerſare domos: tu uerbera tectis:
Funereaſq; inferre faces: tibi nomina mille:
Mille nocēdi artes: fœcūdū concute pectus:
Diſiice compoſitam pacem: ſere crimina belli:
Arma uelit: poſcatq; ſimul: rapiatq; iuuentus.
Exin Gorgoneis Alecto infecta uenenis
Principio Latium: & Laurentis tecta tyranni
Celſa petit: tacitumq; obſedit limen Amatæ:
Quā ſup aduētu Teucrū: Turniq; hymenæis
Fœmineæ ardentē Curæq;: Iræq; coquebant.
Huic Dea cæruleis unū de crinibus anguem
Cōiicit: inq; ſinū præcordia ad intima ſubdit:
Quo furibūda domū mōſtro pmiſceat omnē.
Ille inter ueſtes: & leuia pectora lapſus
Voluitur attactu nullo: fallitq; furentem
Vipeream inſpirans animā: fit tortile collo
Aurum ingens Coluber: fit lōge tænia uictæ:
Innectitq; comas: & membris lubricus errat:
Ac dum prima lues udo ſublapſa ueneno
Pertentat ſenſus: atq; oſſibus implicat ignem:
Nec dū animus toto pcepit pectore flammam
Molli⁹: & ſolito Matrū de mor̄ locuta ē: (næis:
Multa ſup nata lachrymās phrygiiſq; hyme⁄
Exulibus ne datur ducenda Lauinia Teucris
O genitor? nec te miſeret nateq;: tuiq;?
Nec matris miſeret: quā prīo Aqlone reliquet
Perfidus alta petens abducta uirgine prædo?

¶SER. Tu potes unanimes: a maiore ad minus. ¶ Verſare: uertere: & uſus ē frequētatiuo ad uim augēdam. ¶ Tibi noīa mille: facies: ut Et ſine noīe corpus: mille āt ſecūdū Euripidē: ī cuius tragœdia dr̄ furias nō eē unius ptātis: ſed plurimaꝝ. Ita factū ſecūdum neceſſitatē ita Aſper. ¶ Fœcūdū cōcute pectus: plenū malitiæ efficatiæ. ¶ Cōpoſitā pacē: quā ſupra Latinus dederat. ¶ Crimina belli: cauſas: ut Crimē amor ueſtrū. ¶ Exin: ordīs aduerbiū. ¶ Gorgōeis: ſæuis peſſimis a Gorgōe. ¶ Tacitū: p tacite. ¶ Obſedit: bene obſedit: q̄ſi q̄ īſidiabaṫ. ¶ Curæq; iræq; coquebāt: puerſo ordine reſpōdit. Nā ira ī troianos ē: & cura de nuptiis: & prīo aduētū teucroꝝ dixerat. ¶ Huic dea: figura hyperbatō. Nāq; talis ē ordo: huic dea unū anguē ī ſinus cōiicit: & uſq; ad ītima ſubdit pcordia: q̄ ſunt loca cordi uicina: qbus ſenſus pcipiṫ: anguē āt īniecit partē ſui. i. furoris. ¶ Leuia: pulchra. ¶ At tactu nullo: ſine morſu. ¶ Fallitq; furētē: iniicit furorē ſine accipiētis ſenſu: furētē āt ut furore teneaṫ. Nā nōdū furebat. ¶ Tænia uictæ: tænia ē uictarū extremitas. ¶ Vdo: ſcilicet ueneno: hypallage ī ſenſu ueneno udo: qd̄ ē de udo corpore. Nāq; ſerpētū uda ſūt corpora: adeo ut q̄ eūt uiā humore deſignēt. ¶ Solito matrū de more: iracūde (Nā hoc eſt de matrū more) mixta aſperitate loquebaṫ: nā paulo poſt uero furore quatieṫ. ¶ Exulibus ne daṫ: pp diſſuaſionē ſignate loquiṫ exules uocās q̄ ,ppria regna repetebant. ¶ Ducenda: abducenda. ¶ Prædo: quaſi piratam ducit hominem diu in mari morantem.

¶DONA. Noīa: p noīa formas oſtēdit ī qs cōuerſa mutabat qd̄ poterat uocitari. ¶ Fœcūdū: nocēdi artibus redūdas. Sollicita āt in cā ſua ſæpius rē cōmēdat ordīnatū āt cōſiliū ē. Prīo. n. fœdus uertēdum fuit ut uia pateret ad bellū. ¶ Sere: ut ex ſatis alia rurſus fœcūde pullularēt. ¶ Velit: plus uelle ē q̄ cogi: Velit prīo deīde poſcit: & ſi nō deṫ rapiat nā rapit q ſine iubētis auctoritate īuadit. ¶ Exī: ex eo momēto. Gor. fuit ea forma q̄ figiṫ: Gorgone. ¶ Tacitū: ſine ſtrepitu q̄m̄ in merorē iacebat: cū audiret filiā dādā æneæ: uel ipa tacita: ut facili⁹ neſciēti obtēperet. ¶ Vnū: qa unū ad pditionē pſentiū arbitrata ē ſatis eē. ¶ Sinu: ſinus diciṫ qui pōt aliqd excipere & tenere. ¶ Viperea animā pulſa. ſ. humana. ¶ Fit lōge tenia uitæ: tenia. i. uitta. ¶ Exulibus ne daṫ: nō fuit utendū principio. Nā nec beniuolus reddēdus erat q eēt pater. Nec attētus q de re eēt ſollicitus. Nec docilis cū cauſam ſciret. Incipit ergo a q̄ſtionibus deformans negociū & ita agit cū marito quē reuereri oportuit: ut ſuadere potius q̄ reprehendere uideaṫ. Sunt ergo argumenta. Nullus poſtulat.

¶CHRI. Vnanimes oſtēdt: qd̄ petit facile ab ea pſtari poſſe arguit enī a minori q̄to. n. magis accēdet latinos cōtra externos cū poſſit fratres hacten⁹ unanimes inter ſe cōcitare: neq; ē qd̄ exēplū petamus ab Atreo: & Tyeſte aut ab Eteocle & Polinice: nā in oī ſæculo īnumeri īueniunṫ. ¶ Tibi noīa mille. i. poteſtates. ¶ Velit: cupiat: ſed cū multi uelint ferre arma: & tamē nō audeāt a ducibus poſcere adiunxit poſcat. Multi ēt cū ,ppoſcerint: ſi denegeṫ: nō audēt rapere: addidit rapiat. ¶ Tacitū: clanculū nō ſentiente illa. ¶ Super: ideſt de: & de pp ſignificat. Cic. cupio hoc multis de cauſis. i. pp multas cauſas. ¶ Fœmīeæ. q. d. maximæ. Nam fœmineus ſexus pp imbecilitatem impatientior eſt in omnibus perturbationibus hinc paulo infra ut rabiem uehementiorē oſtēdat canes fœminas ponit. ¶ Curæ & iræ. Nam cura quā cupiebat de filia iram in troiāos excitabat. Vſus eſt autem plurali numero: ut eas perturbationes uehemētiores oſtenderet. ¶ Præcordia: optimū elegit membrū: ut uidebis ubi expreſſimus quid eſſet præcordia dictū eſt. ¶ Fallit furentem: nam ita furtim iniicit furorem: ut cum illa fureret: tamē non animaduerteret unde ſit ille furor. ¶ Animā: ideſt anhelitū: ſit in georgicis. Animas & olentia medi Ora: fouent illo. ¶ Matrū de more ita loquebatur: ut amorem maternū exprimeret: & cuncta quæ q̄rereṫ: inde prouenire uiderentur nō autē a furore: ut paulopoſt. ¶ Multa: pro multū. ¶ Ducenda: arguit a damno q; filia detur illi qui paulopoſt abducturus ſit: & hoc facit ueriſimile: quoniā ſit exul: neq; proprias ſedes habeat quo ſe recipiat. Item a turpi quoniā: cōtra ius atq; fas eripiatur Turno conſanguineo. ¶ O genitor: ad quē potiſſimū pertinet filiæ cauere. ¶ Natæ & tui: id agis quod nemini proſit omnibus noceat: Nā cum rapietur: & cōſpectu parentum uirgo & nos & ille in miſeriam rapiemur: Nec fruſtra id adiūxit nec matris miſeret: nam impatiētius ferunt hæc in cōmoda matres q̄ patres: unde repetiuit: miſeret. ¶ Prædo: Quod facile cōici poteſt ex eo quod diu p diuerſa maria uerſatus ſit.

¶SER. At nõ ſic phrygius: legit̃ & an nõ: ſed hoc abſolutũ eſt: ſi aũt legeris at copulatiua particula eſt ad ornatũ ſolũ pertinẽs. Hora. At o deorũ qcqd ĩ cælo regit terras & humanũ genus. ¶ Et cõſanguineo: filius.n. Veniliæ amatæ ſororis. ¶ Si gener externa petit̃ de gẽte latinis: de q̃litate trãſit ad finẽ. Nã uult Turnũ extraneũ eẽ definire per calidã argumẽtationẽ: qa ĩperio Latini nõ ſubiacet: quũ oraculũ de latinis oĩbus cauerit: poſtea etiã huic occurrit Turnũ græcũ eſſe ab Acriſio cõmemorãs: per quod duas res latẽter aget. Nã dicẽdo originẽ cõſiderãdam docet & Turnũ eẽ ab Acriſio: & Aeneã latinũ a Dardano. ¶ Premũt iuſſa: urgẽt: in hoc cõpellunt.

At nõ ſic Phrygi9 penetrat Lacedæmõa paſtor:
Ledæamq; Helenam troianas uexit ad urbes?
Quid tua ſancta Fides? qd cura antiq̃ Tuorũ?
Et conſanguineo toties data dextera Turno?
Si gener externa petitur de gente Latinis
Idq; ſedet. Fauniq; premunt te iuſſa parentis:
Omnẽ equidẽ ſceptris terrã quæ libera noſtris
Diſſidet: externam reor: & ſic dicere Diuos.
Et Turno: ſi prima domus repetatur origo:
Inachus: Acriſiuſq; patres: mediæq; Mycenæ.
His ubi nequiq̃ dictis experta Latinum
Cõtra ſtare uidet: penituſq; in uiſcera lapſum
Serpentis furiale malum: totamq; pererrat:
Tum uero infelix ingentibus excita Monſtris
Immẽſam ſine more furit lymphata p Vrbẽ:
Ceu quondã torto uolitãs ſub uerbere Turbo:
Quẽ pueri magno in gyro uacua Atria circũ
Intenti ludo exercent: ille actus habena
Curuatis fertur ſpaciis: ſtupet inſcia turba:
Impubeſq; manus mirata uolubile Buxum:
Dant animos plagæ: non curſu ſegnior illo
Per medias urbes agitur: populoſq; feroces:
Quin etiam in ſiluas ſimulato numĩe Bacchi
Maius adorta nefas: maioremq; orſa furorem
Euolat: & natam frondoſis mõtibus abdit:
Quo thalamũ eripiat teucris: tædaſq; moret̃:
Heuhoe bacche fremẽs: ſolũ Te uirgine dignũ
Vociferãs: & enim mollis tibi ſumere Thyrſos
Te luſtrare Choros: ſacrum tibi paſcere crinẽ.
Fama uolat: furiiſq; accẽſas pectore matres
Idẽ omneis ſimul ardor agit noua q̃rere tecta:
Deſeruere domos: uẽtis dant Colla: Comaſq;:
Aſt aliæ tremulis ululatibus Aethera cõplent:
Pampineaſq; gerũt incinctæ pellibus Haſtas:
Ipſa inter medias flagrantem feruida Pinum
Suſtinet: ac Natæ: Turniq; canit Hymenæos:
Sãguineam torquens aciem: toruomq; repẽte
Slamat. Io matres audite ubiquaq; Latinæ
Siqua piis animis manet infelicis Amatæ
Gratia: ſi iuris materni cura remordet.

¶ Inachus acriſiuſq; patres: Danae Acriſii regis argiuorũ filia poſtq̃ eſt a Ioue uitiata: pr̃ eã ĩtra arcã ĩcluſã p̃cipitauit in mare: q̃ delata ad Italiã ĩuẽta ẽ a piſcatore cũ Perſeo: quẽ illic enixa fuerat: & oblata regi pilõno qui eã ſibi fecit uxorẽ: cũ q̃ ẽt ardeã cõdidit: a qbus Turnũ uult originẽ ducer̃. ¶ Sine more furit: ſine exẽplo: & hoc etiã cõtra decus eſt regiũ. ¶ Lymphata: pcuſſa furore lympharũ: ſicut ceritos a Cerere dicim9. ¶ Turbo: Catullus hoc turben dicit: ut hoc carmen: hic turbo: unde turbinis facit. Nã ſi turbonis ſic erit a proprio nomine. ¶ Impubeſq; mãus: aut multitudo puerorũ: aut a parte totũ poſuit: ut ꝑ manu ipſũ puerum ĩtelligas. ¶ Simulato numine bacchi: talẽ patiebat̃ furorẽ: ut ſperaret ſe Liberi ſacra celebrare: nõ.n. ipſa ſimulabat: qd̃ eſt ſanorũ: nã & paulo poſt dicturus eſt: Alecto ſtimuli agit undiq; bacchi. ¶ Quo: ut. ¶ Heuhoe bacche: uox bacchãtis ẽ. ¶ Tibi ſumer̃ thirſos: ꝑ rũebat: & ſunt infiniti ꝑ ĩdicatiuis. ¶ Pãpineas haſtas pãpinis tectas. ¶ Incĩctæ pellib9: nebridũ.ſ. ¶ Pinũ ſuſtĩet: facẽ pineã: ut fiebat ĩ liberalib9. ¶ Natæ turniq; cãit hymenæos: hic apte exp̃ſſit demẽtiã. Nã quũ cõſecrauit filiã Libero hymenæũ cãit ei9: ac Turni hymenæũ ãt nũc carm̃ nuptiale dixit. ¶ Toruõ: ꝑ torue. ¶ Io: uox clamãtis & ẽ tragic9 ſermo. ¶ Piis.a.i.m r̃nis.

¶DONA. Pater ĩgerit: erit ĩ naui thalamus filiæ quãdo dat̃ ei q ꝑpetuis erroribus dãnatus ẽ. Oĩs uita ducet̃ ĩ fluctibus. Nulla coniugis gratia: nullũ decus uxoris q̃ pr̃ nõ tradidit: ſed abiecit nõ amplius uiſurã. Ergo nõ ꝑpagatio ſanguinis: ſed orbatio ẽ & dom9 nr̃æ ſolitudo ꝑpetua. Antea ãt geſta exẽpla ſt̃ pfidiæ ipſorũ. Eſt ãt maximũ ſcel9 rũpe fidẽ turno: r̃nſa dorũ ſt̃ cũ maxĩa cautela ꝯſiderãda qa ĩplicita ſt̃ & ĩuoluta.

¶CHRI. At nõ: maximã uim hẽt hoc exẽplũ. Facit.n. credibile hoc in ænea cũ de more illius gẽtis ſit rape aliẽa. ¶ Si gener: Cõfutatio eorũ q̃ obiici poſſent de fatorũ iuſſu. ¶ Tũ: uero hactẽus de matrũ mor̃ locuta ẽ. ¶ Nũc uero apte furore cõcita cœpit: tũ ex deſperatiõe qa latinũ pſuadere nõ poterat: tũ qa magis atq; magis a furia accẽdebat̃. ¶ Mõſtris: nõ erit ueriſimile pudicã reginã ĩ tãtã amẽtiã proruiſſe: niſi cõcita fuiſſe tãto furore: ut pro mõſtro haberi poſſet. ¶ Dãt ani. quõ ĩerũt aĩ rebus ĩanimis: ſed pulcherrima poetæ phãtaſia: ut motus illi maiores q turbini ex plagis ꝑueĩũt aĩos q̃ſi audaciã appellet: & declamat a cõtrario cũ ĩpæ plagæ ſoleãt illã ĩmĩuere. ¶ Simulato: a ſe. Tãto.n. furore ꝑcita ẽ: ut cõtra latini iuſſa filiã ĩ ſiluis auſa ſit abducer̃: ut cõiugiũ Aeneæ remoret̃: ex q̃ mora tolli pẽit9: illud poſſe ſpabat: uĩ & reliq̃ mulieres motæ auctoritate regĩæ illã ĩ ſiluã ſecutæ ſt̃. ¶ Deſeruere domos: q̃ſi dicat populariter migrarunt: Et ex hoc mũere ur̃ ẽt has furore ab alecto cõcuſſas fuiſſe. ¶ Pampineas: pãpinis ueſtitas: quos Thyrſos uocant. ¶ Incinctæ pellibus: habentes pelliceas ueſtes incinctas. Vtebantur .n. pellibus lyncum & damarum & huiuſmodi ferarum Quas nebridas dñt. Stimulis bacchi eũ enim furorem incuſſerat: ut illa omnis decoris oblita auſa ſit: Bacchi ſacra ſimulare.

¶SER. Crinales uictas: quæ ſolarũ mrõnarum erant. Nam meretricibus non dabantur. Acuiſſe furores:
ut ſupra: Quã Iuno his acuit dictis. ¶ Cõſiliũq; oẽmq; domũ uertiſſe latini: quod habuerat ut filiam dãdo Ae
neæ bella remoueret: quæ ſignificauerat fumus angurii. ¶ Acriſioneis danae: patronymicum id eſt. Nã filiam
Acriſii ſignificat non acriſioneis colonis: ſola enim uenerat non cũ colonis. ¶ Præcipiti delata noto: ut diximus
ſupra ĩtra arcã. ¶ Magnũ tenet ardea nomen: bene alluſit. Nã ardea q̃ſi ardua dicta eſt. i. magna & nobilis: & q̃q̃
Iginus ĩ italicis urbibus ab augurio auis ardeæ ardeam dictã uelit. Illud nanq; Ouidii in metamorpho. fabulo
ſum eſt: ĩcenſam ab Aenea Ardeã & in hanc auem eẽ
conuerſam. Sciendum tamen Ardeam per antiphra
ſin dictam: Quod breuitate pennarum altius non
uolat. Lucanus: Quod auſa uolare ardea ſublimis pẽ
næ cõfiſa natanti. ¶ Membra exuit: bene exuit. Nã dii
cũ uolũt uideri ĩduũt ſe corporibus ꝓpter mortaliũ
oculos. Nã in corporei ſunt. ¶ Albos cũ uicta. i. etiã al
bas uictas. ¶ Ramũ ĩnectit oliuæ: aut coronã accipit:
aut ramũ alligat uictis. Quod aperte in. viii. oſtẽdit:
Et uicta cõptos uoluit prætendere ramos: ſupra etiã
Præferimus manibus uictas. ¶ Iunonis anus tẽpliq;
ſacerdos: Iunonis tẽpli anus ſacerdos. ¶ Fuſos patiere
labores: ꝑbus de tẽpoꝝ cõnexione libellũ cõpoſuit: ĩ
quo docet qď cui debeat accõmodari: ex quo intelli
gimus hãc quã facit arduã eẽ cõnexionẽ: Nã patieř fu
turi tẽporis ẽ: fuſos uero participiũ ẽ p̃teritũ: dicit ãt
patieris ut tot tui labores fundanť incaſſum uel ĩ irri
tũ cadãt. ¶ Incaſſum: aũt tractũ ẽ a caſſibus. i. retibus.
¶ Trãſcribi tradi: ſermo ãt hic tractus eſt de pecũia:
Nã ſcribi ẽ dari. Hor. Scribe decẽ nerio: nõ ẽ ſatis ad
de cicutæ: reſcribi uero reddi Horatius: Dictãtis qď
tu nunq̃ reſcribere poſſis. Teren. Argentum illud de
nuo reſcribi iube phormio. ¶ Quæriť hæres: de iure
traxit: ut nõ generũ ſed hæredem diceret. Nã ꝑ coem
ptionẽ facto matrimonio ſibi ĩuicẽ ſuccedebãt. ¶ Tyr
rhenas i ſterne: ut I ſeq̃re Italiã uẽtis. Sane notũ ẽ bel
lo multũ potuiſſe tyrrhenos: & fuiſſe p̃cipue ĩfeſtos
latinis: ut Hi bellũ aſſidue ducũt cũ gẽte latĩa. ¶ Hæc
adeo tibi me: addidit auctoritatẽ: quia ſcit anui credi
difficile. Adeo aũt ualde. ſ. iuſſit: ut Ter. Adoleſcẽtem
adeo nobilẽ. ¶ Læt⁹: alacer: feſtinus. Nã lætari nõ põt
q ꝑdebat uxorẽ: ſicut ſupra in prĩo: Vela dabant læti.
¶ Flumĩe. ꝑ. ut ſup̃ Hũc ĩter fluuio tyberin⁹ amœno.
¶DONA. Bene Iuno. ſacerdotis pſonã ſumit: ut
maiore auctoritate loq̃reť: pulcher ãt dixit exuit: & ĩ
duit ueluti cũ ueſtitus pmutationẽ facimus. ¶ Exui
mus. n. noſtrũ: & ĩduimus alienũ. ¶ Abnegat: cũ tãtis:
piculis: & uxorẽ: & dotẽ q̃ſieris. ¶ Externuſq; ĩ regnũ
dicit: oĩa q̃ hoĩem fortẽ & Regiũ moueř poſſint: dat
p̃terea uĩcẽdi fiduciã aſſerẽdo Iunonẽ affuturã: cui cã
diſplicebat. Addidit meritũ: ne ſi cunctareť firmatos
arctiore fœderis uinculo ſuperare nõ poſſet Ipſa palã fari: hẽt emphaſim ipſa: q̃ſi dicat: q̃ oĩa põt: q̃ tuæ cauſæ fa
uet. ¶ Tibi: cõtra meritũ laborũ irriſio. ¶ Tibi: q male geſta poſſis tua ꝓpria fortitudine corrigere. ¶ Tibi: ſuſpe
cto iam genero. ¶ Me: ſacerdotem ſuã tẽpli cuſtodem cuius fidem noſſet. ¶ Phrygios: Quaſi dicat imbelles &
inertes. ¶ Pictas: nam luxurioſos hæc pictura denotat.

Soluite crinales uictas: capite Orgia mecum.
Talem inter ſiluas: inter deſerta ferarum
Reginam Alecto ſtimulis agit undiq; Bacchi.
Poſtq̃ uiſa ſatis primos acuiſſe furores:
Conſiliumq;: omnemq; domũ uertiſſe latini:
Protinus: hinc fuſcis triſtis Dea tollitur Alis
Audacis Rutuli ad muros: quã dicitur Vrbẽ
Acriſioneis Danae fundaſſe colonis
Precipiti delata Noto: locus Ardea quondam
Dictus auis: & nũc magnũ Tenet Ardea nomẽ
Sed fortuna fuit. tectis hic Turnus in altis
Iam mediam nigra carpebat nocte quietem:
Alecto toruã faciem: & furialia membra
Exuit: in uultus ſeſe tranſformat aniles.
Et frontem obſcenam rugis arat: induit Albos
Cum uicta crines: tum ramum ĩnectit Oliuæ:
Fit Calybe Iunonis anus: templiq; ſacerdos
Et iuueni ante oculos his ſe cũ uocibus offert.
Turne tot incaſſum fuſos patiere laboresˁ
Et tua Dardaniis tranſcribi ſceptra colonisˁ
Rex tibi cõiugium: & quæſitas ſanguine dotes
Abnegat: externuſq; in regnũ quæriť Hæres.
I nunc: ingratis offer te irriſe periclis:
Tyrrhenas I ſterne acies: tege pace Latinos.
Hæc adeo tibi me: placida cum nocte iaceres
Ipſa palam fari Omnipotẽs Saturnia iuſſit.
Quare age: & armari pubẽ: portiſq; moueri
Lætus ĩ arma para: & Phrygios: q flumine pul
Cõſedere duces: pictaſq; exure carinas. (chro

¶CHRI. Conſilium omnemq; domum: ideſt cõſiliũ quo qdẽ euerſo totius familiæ occaſus ſequebať. ¶ Fu
ſcis: nigris: Nam furia ab obſcuritate & inſcitia eſt: ut diximus: & ab ea omnia nigra: ideſt noxia ſunt. Ardea di
cta eſt ſecundũ Strabonẽ: uel qa ardua qď in edito poſita loco. Vel qa cõdentibus urbem auſpicium fuit ardea
auis uel nomen habuit: ab Ardea Vlyxis ex Circe filia. ¶ Externus: qd. n. iniurioſus eſt q̃ cũ domi ſint hæredes:
Qui ſuo ſanguine cõiugiũ meruerint: quærere externos. ¶ I nũc: grauiſſima cõfutatio: cũ id cõcedere uidemur
quod manifeſtiſſimis argumẽtationibus minime agendum oſtendimus: ſic in quarto: i ſequere italiam uen
tis pete regna per undas. ¶ Eſt ornatus locus diſſoluto: ubi mutatis uerbis repetitur eadem ſententia. ¶ Ingra
tis: ex quibus nulla gratia prouenit. ¶ Ipſa ſaturnia: argumentum ab auctoritate. Quare age cum iã oſtendiſſet
ĩcœptũ iuſtum utileq; futurum exhortatur ut capiat. ¶ Flumine: pulchro & pictas carinas: dixit ut traheret in
cõtemptum: quaſi dicat qui pulchritudinem potius ad uoluptatem requirant q̃ ea quæ ad ſalutem & defen
ſionem ſpectent. Quapropter facilius tanq̃ delitioſi ſuperabuntur. Ergo arguit a facili.

¶SER. Cæleſtum uis magna iubet:aūt per diffinitionem ipſa Iuno eſt uis deorum:aūt per augmētum ſua/ſit primo per ſe ſecundo per Iunonem:poſtremo per uim omnium deorum.¶ Turnum experiatur: contra ſe: quem pro ſe probare non potuit.¶ Sentiat:tandem ſentiat contra quem pro ſe laborantem non ꝓbauit.¶ Hic Iuuenis uatem irridens:caluit quia Iuuenis.Horatius Non ego hunc ferrem calidus Iuuenta : conſule planco.¶ Victa ſitu ſenectus:temporis longinquitate ex qua naſcitur ſitus.¶ Veriqꝫ effœta:caſſa ueritatis.¶ O mater: irriſionis eſt non honoris.¶ Falſa formidine:quia uatem:nam eam defendebat a bellis:ſi non ætas:ſaltem religio ſacerdotii.¶ Exarſit in iras:communis ſermo habet ardeo illa re.ſed figuratius ardeo in illam rem dicimus:& eſt ſpecialis Cornelii elocutio.¶ Oranti: loquenti:unde etiam oratores dicimus.¶ Tremor occupat artus:uicinitate ſcilicet furiæ.Nam tremor furoris eſt.¶ Tantaqꝫ ſe facies aperit:ſemoto anili uultu quem finxerat:& quo ſe induerat:ſicut ſupra in primo de Venere:Et uera inceſſu patuit dea. Geminos erexit crinibus angues:ſimiles:Nam omnes dicit erexiſſe:nō duos.¶ Verberaqꝫ inſonuit: pro uerberibus inſonuit:ideſt per uerbera.¶ Rabido:habitum futuræ orationis oſtēdit.¶ Reſpice:multi hic diſtingunt: & ſuperioribus iungunt: ut ſit ſenſus. Reſpice eam quā dicis falſa deludi formidine.¶ Ad hæc adſum.ſ. ad regum arma & ad bella:quomodo ergo dicis qđ ſuperfluo his inſerat rebus ad quas ueni? Alii reſpice ad hæc legunt : ut ſit quaſi demonſtrantis. reſpice bella:& letum gero.¶ Facem iuueni coniecit : ſatis conſiderate facem iuueni iniecit :quæ cito exardeſcit & deſinit.Supra uero amatæ ſerpentem iniecit:ut in mulieribus ſemp uiget uenenum. ¶ Atro Lumine: atri luminis tædas:ut Pulchra faciat te prole parentē.Atro āt lumine furiali īferno: alias āt ratiōe caret. ¶ Sub pectore:ubi fellis locus eſt.i.iracundiæ. ¶ Fremit:cum clamore depoſcit.bene autem amens quia in tempore quieuerat.¶ Scelerata inſania belli : nihil enim tam īſanum q̃ deſiderare id:ꝑ qđ poſſis perire.

¶DONA. Cæleſtum uis:ergo debet audacius fieri Rex ipſe: Qui te fefellit: cuius imperium tua defenſione ſeruaſti.¶ Iuuenis:nō mirum ſi iuuenis mulierem:& anum in re bellica contempſit.¶ O mater irriſio eſt aperta.¶ En ego uicta ſitu: peius non potuit obiurgare metuentem q̃ in illum regere quæ protulerat.¶ Bella manu.q.t. Contra illud Bella uiri pacem gerant.

¶CHRI. Rex ipſe latinus: traxerat hunc in odium cum dixit illum denegare ſibi connubium : & dotes partas ſanguine:itaqꝫ nunc amare inſultat: & exaggerat iram in Turno.¶ Sentiat:ex eo ꝗ multum fidere uidetur uiribus.¶ Turni audaciam : irā auget & bona ſpe confirmat.¶ Tādem:quaſi dicat poſt nimis longam tuam pacientiam.¶ Iuuenis: quibus in ætate iuuenili robur magnum eſt: ii plus uiribus q̃ conſilio tribuere ſolent. Hinc egre tulit Turnus ab anicula admoneri:cum reipu.curam ad regem non ad ſacerdotem pertineat. Proptereaqꝫ eſt reſpoſio plena amaritudine & contemptu:& oſtendit ſe nihil latere ex iis quæ illa ueluti conſultrix admonuerat.¶ Sed te uicta ſitu:non quia plus ſapiat:Sed quia deliret illam eas res dixiſſe.¶ Cura tibi:diſtributio eſt:nam oſtendit & quid ad aniculā ſacerdotem:& quid ad uiros pertineat.¶ Talibus alecto:& recte:nam quis magis furore precipitari q̃ ipſa furia debuit.¶ Subitus tremor:per colorē rhetoricum quem notationē appellant illam ita deſcribit:ut oculis noſtris eam ſubiiciat.Repulit re in compoſitione breuis eſt ſed in rebus præteritis quoniam geminatur conſonans fit longa poſitione:Sunt autem hæc reperi:retuli:& repuli.Rabido:ut pote qui iam furore uehementer concitarentur.¶ En ego:repetitio uerborū: quibus uſus fuerat Turnus uehementiam demonſtrat iracundiæ.¶ Atro:nunq̃ ab hoc colore diſcedit poeta:ſed etiam ſenſus litteralis eſt atro lumine: cui multus fumus eſſet admixtus.¶ Fremit:nam indignatio alium ſonum emittere prohibebat:Nam fremere ſigni Fremit
ficat confuſam uocem ex ira & dignatione emittere.

Cæleſtum uis magna iubet: Rex ipſe Latinus
Ni dare coniugium:& dicto parere fatetur:
Sentiat:& tandē Turnū experiatur in armis:
Hic iuuenis Vatem irridens:ſic orſa uiciſſim
O re refert:claſſes iuectas Thybridis undam:
Non:ut rere:meas effugit nuncius aures.
Nec tantos mihi finge metus:nec Regia Iuno
Immemor eſt noſtri.
Sed te uicta ſitu:ueriqꝫ effœta Senectus
O mater curis nequiq̃ exercet:& arma
Regum inter falſa Vatem formidine ludit:
Cura tibi Diuum effigies:& templa tueri.
Bella uiri:pacemqꝫ gerant:quis bella gerenda.
Talibus Alecto dictis exarſit in iras.
At iuueni orāti ſubitus tremor occupat artus.
Diriguere oculi:tot Erinnys ſibilat Hydris:
Tantaqꝫ ſe facies aperit:tum flāmea torquens
Lumina:cunctantē:& quærentē dicere plura:
Reppulit:& geminos erexit crinibus Angues:
Verberaqꝫ inſonuit:rabidoqꝫ hæc addidit ore.
En ego uicta Situ:quam ueri effœta Senectus
Arma inter regum falſa formidine ludit:
Reſpice ad hæc:adſum dirarū ad ſede Sororꝫ.
Bella manu:letumqꝫ gero.
Sic effata facem iuueni coniecit:& atro
Lumine fumanteis fixit ſub pectore tædas.
Olli Somnū ingēs rupit pauor:oſſaqꝫ:& artus
Perfudit toto proruptus corpore ſudor.
Arma amēs fremit:Arma toro:tectiſqꝫ reqrit.
Sæuit Amor ferri:& ſcelerata inſania Belli.
Ira ſuper:magno ueluti cum flamma ſonore

¶SER. Virgea:de uiminibus:uel uirgis facta unde eſt flamma ualidior.¶Coſtis aūt lateribus:& bene anti/
quū reſpexit morem.Nam ollas non ſuſpendebāt:ſed poſitis circū circa ignē adhibebant. ¶Coſtis.i. lateribus.
¶Furit intus aquai:ideſt fumidus aquæ amnis:nec immerito.nā poteſt eſſe & alterius rei annis:ut Fluuios ui/
det ille cruoris.hāc autē diæreſin Tucca & Varus fecerūt.Nā Vir.ſic reliq̄rat:Furit intus aq̄ amnis & exuberat:
ut aq̄ amnis qđ ſatis aſperū fuit.¶Nec ſe iā.c.u.melius q̄ ſi diceret Nec iā uas undā capit:Homerica ē cōparatio.

ως δε λεβης ξει εντο θεπει γοπενος πυρι πολλω κνισηι μελδομενος απαλλα τροφεος σι αλοιο
παντοθεν αμφολαδην υπο δε ξυλα καγχανα
κειται.

Virgea ſuggeritur coſtis undantis Aheni:
Exultantq; æſtu latices:furit intus aquai:
Fumidus:atq; alte ſpumis exuberat amnis:
Nec iā ſe capit ūda:uolat uapor ater ad auras.
Ergo iter ad Regem polluta pace Latinum
Indicit primis iuuenum:& iubet arma parari:
Tutari Italiam:detrudere finibus hoſtem.
Se ſatis ambobus Teucriſq;: uenire Latiniſq;.
Hæc ubi dicta dedit:Diuoſq; in uota uocauit:
Certatim ſeſe Rutuli exhortantur in arma.
Hūc decꝰ egregiū Formæ mouet:atq; iuuētæ.
Hunc Ataui Reges:hunc claris dextera factis.
Dū Turnus Rutulos animis audacibus īplet:
Alecto in Teucros Stygiis ſe concitat alis
Arte noua ſpeculata locū:quo littore pulcher
Inſidiis:curſuq; feras agitabat Iulus.
Hic ſubitam canibus rabiem Cocytia Virgo
Obiicit:& noto nares contingit odore.
Vt Ceruū ardētes agerent:quæ prima maloꝝ
Cauſa fuit:belloq; animos accendit Agreſtes.
Ceruos erat forma præſtanti:& cornibus igēs:
Tyrridæ pueri quem matris ab ubere raptum
Nutribant:Tyrrheuſq; pater:cui regia parent
Armenta:& late cuſtodia credita campi:
Aſſuetum imperiis:ſoror omni Siluia cura
Mollibus intexens ornabat cornua ſertis:
Pectebatq; Ferum:puroq; in fonte lauabat:
Ille manū patiens:menſæq; aſſuetus herili
Errabat ſiluis:rurſuſq; ad limina nota
Ipſe domum ſera quāuis ſe nocte ferebat.

¶Ergo:quia ſic incēſus eſt.¶Polluta pace:uel ſua uel
troianoꝝ.¶Indicit:ſignate uerbū bellicū poſuit.¶In
uota uocauit:quia nuncupatis uotis bella ſumebāt.
¶Hunc decus egregiū formæ mouet:Dauni & Tur
ni.ſ.decus:Nam hoc dicit:alios pulchritudo Turni:
alios nobilitas:alios uirtus mouebat ad bellū. Nam
hoc eſt.Animis audacibus implet:affectione ſui inii/
cit oībus magnanimitatē.¶Arte noua : dolo.¶Spe/
culata locū quo littore:ꝓnomen pro nomine ponit
non ꝓ nominibus:unde modo noue inter duo noīa
unū pronomē poſuit.Nam recte quo loco diceret:&
hoc ſemel tantū fecit.¶Inſidiis curſuq;: curſu agita/
bat.Nā inſidiis circūuenimus:nō agitamus.¶Cani/
bus rabiē:ſtudiū mutauit in rabiē.¶Noto odore cer
uino.Solēt.n.ita inſtitui.Hor.Venaticus ex quo Cer
uinā catulus pellem latrauit in aula.¶Maloꝝ Cauſa
fuit:hoc ē Et prīæ reuocabo exordia pugnæ.¶Ani/
mos agreſtes:plus eſt qui ſi agreſtū diceret animos.
¶Cornibus ingens:ingens & ad p̄ſtantē formā per/
tinet:& ad magnitudinē cornuū.¶Tyrrhidæ pueri:
Tyrrhi filii:& ut diximus ſupra alludit ad nomē.Nā
Tyrrhus dictus ē paſtor:apud quē Lauinia peperit.
¶Cui regia parēt armēta:magiſtrū hūc pecoris uult
fuiſſe:& ſaltuariū Nā hoc eſt:Et late cuſtodia credi/
ta cāpi:magiſter autē pecoris eſt: ad quē omnia ꝑti/
nēt aīalia.Cice.Nominat hominē quē magiſtrū pe/
coris eſſe dicebat.¶Siluia:bonū puellæ ruſticæ no/
mē formauit.¶Pectebatq; feꝝ: q̄drupedē:ut In latꝰ
inq; feri.¶Manū patiēs:patiēs illius rei dicius : unde
apparet unū u cā metri eē detractū.¶Menſæ herili:
noue dixit.Nā herū nō niſi dominū dicimus:niſi for
te ideo dixit:q̄a dat ei humanū ſenſum:ut implorāti
ſimilis.¶Errabat ſiluis:paſcebat̃:ut Mille meæ ſicu
lis errant in montibus agnæ.¶Ipſe.i.ſua ſponte rabi/
dæ uenantis quare fœminino genere canes poſuit.
Soluitur ideo:noluit maſculinū genus Canes nomi/
nare:quia in fœminis plus ſit iracundiæ.

¶DONA. Magno ueluti:ornatus poeticus in pa/
rabolis & ſimilitudinibus maxīo conſiſtit.¶Polluta
pace:aliter.n.aduerſus ſocerum moueri non debuit:
Præterea impellebat̃ a furia.¶Primis:ductoribus ut cām ſcirent.¶Certatim:amor maximus & fauor in Tur
nū oſtendit̃.¶Animos agreſtes:Excitauit eos primū qui facilius excitari potuerunt ꝑꝑ imperitiā & feritatē.

¶CHRI. Ita ſup:pulcherrima:& accōmodatiſſima cōparatio:& mira poetæ copia : nam cum aqua toties
nominanda ſit modo latices modo aquæ uim modo amnē modo undā dicat.¶Vapor ad auras:omnia in cō/
paratione q̄drant:æſtuat.n.ſanguis ex accenſione bilis:ut aqua flāmis in aheno & ebullitione mouet̃ & ut in/
de extollitur fumus:ſic ex bilis:ſanguiniſq; ebullitione eleuantur ad caput uapores:quibus omnis recta ratio
adumbrat̃:& lumen admittit:indicit iter.i.expeditionē.Honeſte autē dixit iter quaſi q iturus eſſet ad latinum
eius animū exploraturus anteq̄ bellum moueat.¶Tutari Italiam & detrudere hoſtē:uerbis.n.honeſtabat bel/
lum:qđ quidem ſumere ſimulabat non ꝓter ereptam coniugē ne propriū commodū ſequi uideret̃:ſed ut pa
triam tutaret̃ & ab ea hoſtes arceret:ergo primo oſtendit honeſtū bellū:Deinde facile cū polliceat̃:etiā ſi latini
ſeſe opponāt:tamen ipſum contra ambos ſufficere.Vt autem ueriſimile faciat rutulos relicta pace:quā omnes.
ſuapte natura amant bellum ſequuntur os plures cauſas refert:quibus facile ad id moueri potuerint.Hoc in ge/
nere deliberatiuo:Cicero.affectionem uocat:quæ eſt quædam commutatio rerum ex tempore aut negocio/

rum euentu aut adminiſtratiõe: aut hominum ſtudio. ¶ Arte noua: Fraude inuſitata: nam ingenioſa res fuit ex uenatione huiuſcemodi captare occaſionem. ¶ Canibus: nam difficile erat homines externos & omnia pa/uitates ut aliquid cõtra ius auderent concitare. Ergo impulit canes ad id ad quod homines non impuliſſent. ¶ Noto: Quem ex multis uenationibus nouiſſent. ¶ Vel noto: ideſt amico & grato: & quo uehementer dele/ctarentur: ut in Bucolicis: Hic inter flumina nota. ¶ Agreſtes: Nam ciuilibus & aliqua ratione compoſitis nõ ſuffeciſſet illa cauſa ut ꝓpter ceruũ mouerent bellũ. ¶ Regia parẽt armenta non. n. moti eſſent ad ulciſcendam iniuriã reliqui niſi Tyrrhænus magnæ auctoritatis apud illos fuiſſet. Dat aũt curã alendi puellæ: quoniã natu ra mulieres in delitiis huiuſcemodi animalia habere conſueuerint. Mãſuetudinẽ autẽ illius longius deſcribit: ut inde appareat eũ: in maiori precio apud heros fuiſſe. ¶ Rabidæ: quia fœminæ facilius in furorẽ concitant.

Hunc procul errantem rabidæ uenantis Iuli
Commouere Canes: Fluuio cum forte ſecũdo
Deflueret: ripaq; æſtus uiridante leuaret.
Ipſe etiam eximiæ laudis ſuccenſus Amore
Aſcanius curuo direxit ſpicula cornu.
Nec dextræ erranti Deus abfuit: actaq; multo
Perq; uterum ſonitu: perq; ilia uenit arundo:
Sauci⁹ at Quadrupes nota ĩtra tecta refugit:
Succeſſitq; gemẽs ſtabulis: queſtuq; cruentus:
Atq; imploranti ſimilis: tectũ omne repleuit.
Siluia prima ſoror palmis percuſſã lacertos
Auxilium uocat: & duros conclamat agreſtes.
Olli (Peſtis enim tacitis latet aſpera ſiluis)
Improuiſi adſunt: hic torre armatus obuſto
Stipitis hic grauidi nodis. quod cuiq; repertũ
Rimãti telũ ira facit. uocat agmina Tyrrheus
Quadrifidã Quercũ cuneis ut forte coactis
Scindebat rapta ſpirans immane Securi.
At ſæua e ſpeculis tempus Dea nacta nocendi
Ardua tecta petit ſtabuli. & de culmĩe ſummo
Paſtorale canit ſignum: cornuq; recuruo
Tartaream intendit uocẽ: qua protinus omne
Cõtremuit nemus: & ſiluæ ĩtonuere ꝓfundæ.
Audiit & Triuiæ longe lacus: audiit amnis
Sulphurea Nar albus aqua: fonteſq; Velini:
Et trepidæ Matres preſſere ad pectora natos.
Tum uero ad uocẽ celeres: qua Buccina ſignũ
Dira dedit: raptis concurrunt undiq; telis
Indomiti Agricolæ: necnon & Troia Pubes

¶ SER. Secũdo deflueret: ſecũdo. i. cũ aqua: unde & aduerſo dicimus cõtra aquã. Nã iõ deflueret dixit & ſecũdo: qa eius curſus poſt natantẽ uidet. ¶ Deus abfuit: Alecto deũ dicit: ſicut de Venere Deſcendo ac ducẽte deo. Nã ut diximus numĩa utriuſq; ſexus ui/dent: iõ qa in corporea ſunt: & qđ uolũt aſſumũt cor pus: ut ãt deũ dicamus ꝓ dea hoc nõ aperte põit: ſed in ſubauditione. ¶ Errãti: licet. n. certũ eſſet feriturũ: tamẽ bene errãtẽ dixit: qa nõ uſq; quaq; ſemp certus eſt ictus. Hor. Nec ſemp feriet quodcũq; minabit ar/cus. ¶ Perq; ilia: hoc ile: & hæc ilia facit: hinc & Iuue. Vis frater ab ipſis ilibus? Nã qđ Marulus mimogra/phus dixit: Tu hectorẽ imitaris ab ilio nunq̃ recedis: quũ de guloſo diceret: alluſit ad ciuitatis nomẽ. nam ab ili debuit dicere: bene aũt ea loca uulnerata dicit: q̃ ſtatim mortẽ afferre nõ poſſent: ut domũ rediret: ut eſſet cã bellorũ. nã ſi ſtatim periret: aut ipe ceruus: aut uulneris auctor lateret. ¶ Siluia prĩa ſoror: bene puellæ dat doloris ĩpatiẽtiã. ¶ Duros cõclamat agre ſtes: aut qa ſemp duri ſunt: aut duros q cerui interitũ nõ dolebãt. ¶ Peſtis: furia. ¶ Torre: hic torris facit ut hic fuſtis. ¶ Grauidi: grauis pp nodos. ſ. ¶ Quadrifi/dã: q in partes poſſet findi q̃tuor. ¶ Cuneis coactis: & ſatis ſignare coactis: dixit. Exprimit ãt antiquũ mo/rẽ: ut dixĩus ſupra: Nã primũ cuneis ſcindebãt fiſſile lignũ. ¶ De culmine ſummo: bene culmine qa de te/ctis agreſtiũ loquit. ¶ Tartareã: aut terribilẽ: aut for/te ſcđm uſum dixit. ¶ Nemus loc⁹ haud lõge ab ari/tia: in quo lucus eſt: q ſpeculũ Dianæ dicit. Et notan dũ q uocẽ eius paulatim facit ꝓcedere: qđ locorũ in/dicat cõmemoratio. ¶ Triuiæ lacus: hic ẽ q Diãæ ſpe culũ dicit. ¶ Sulphurea nar albus aq: in uia flaminia eſt ciuitas narnia in mõtibus poſita: qbus ſubeſt nar fluuius: q tiberino cõiungit: ſulphurea uero ſulphu/rei ſaporis: aut ſulphurea. i. ſubuiridi. ¶ Fonteſq; ueli ni: ultra interamnẽ ſunt. Nã ut dixĩus uox furiæ pau latĩ ꝓceſſit. ¶ Preſſere ad pectora natos: Statius: Preſ/ſitq; palæmõa mater. Itẽ cõtra Natos auſæ deponere matres. ¶ Ad uocẽ: buccinæ. ſ. ut Senſit: & ad ſonitũ uocis ueſtigia torſit. Nã quicũq; ſonus dici uox pro/prie poteſt: cũ dii inferi inducant: qre ſignũ buccinæ dat. Soluitur q buccina ex capræ fiat & ſit proprie ditis patris hoſtia: & quia capra ſemper febriculoſa ſit: nam & ipſum februum eſſe dicunt: ergo recte ab hac dea hoc ſignum dixit dari.

¶ DONA. Errantẽ: his uerſibus põit excuſationẽ Aſcanii. ¶ Deus. i. euetus q hũanos actus aut implet: aut de ferit. ¶ Nota: quorũ humanitatẽ diu cõprobaſſet. ¶ Triuiæ lõge lacus. i. auernus: qui a latini ſtabulis eſſet remo tiſſimus. ¶ Preſſere ad pectora: Oſtendit Maternũ affectũ. ¶ Tũ uero ad uocẽ: primo dixit Syluia auxiliũ uocat. poſtea dixit Vocat agmĩa tyrrhus & uẽiſſe aliquos. Tertio: furia Bellũ finitimis tuba cãit: & tũ plurimi uenere.

¶ CHRI. ¶ Tectum oẽ repleuit: Hæ quærelæ animũ puellarẽ mouere facile potuerũt: & illa rurſus fratres atq; patrem cuius auctoritate quoniam regio pecori præeſſet reliqui ſunt moti: præſertim quia tacito furore ſtimulabant: Vnde anteq; præuiderent affuerunt. ¶ Hic torre: narratio ueriſimilis ex eo quod fieri ſolet. ¶ Ri/manti telũ ira facit: inquirebat tela: & cũ non inueniret id quod recta ratione pro telo minime ſumpſiſſet ipſa ira quæ omnia præcipitabat faciebat telum. ¶ Ardua: unde melius audiret. ¶ Paſtorale: nam niſi paſtorale ſi/gnũ fuiſſet non eſſent moti paſtores. ¶ Nar: flu. per narniam umbriæ urbem fluit: nam ab eo narnia dicta eſt.

¶SER. Auxiliũ caſtris effundit aptis.i.ipſa in auxiliũ effundit. ¶Direxere acies:ordinauerũt in latitudinẽ. ¶Præuſtis:præ breuis fit ꝓꝑ ſequẽtẽ uocalẽ:qđ una ꝑte oratiõs factũ intolerabile eſt:hic ãt tolerabile: qa cõpoſitus eſt ſermo. ¶Ferro ancipiti:utrinq; noxio:dicit aũt aut gladios aut bipennes. ¶Seges:terra mõ:ut Quid faciat lætas ſegetes:ꝑ atrã uero fertilẽ ſignificat:ut oſtendit in georgicis. ¶Sole laceſſita:naturale.n.eſt ut metalloꝝ ſplẽdor plus fulgeat alia luce reꝑcuſſus. ¶Paulatim ſeſe tollit mare:ſic bella dicit ſurrexiſſe paulatim:ſicut uẽtis flãtibus mare turgeſcit. ¶Hic iuuenis:hic cõfundit noĩa.Nã & puerũ & iuuenẽ ĩdiſcrete:nõnũq̃ Vir.põit:ut hoc locõ.Nã Almonẽ quẽ mõ iuuenẽ dicit:paulo poſt ait pueꝝ:ut Almonẽ pueꝝ:mouet ãt miſeratione ab ætate quũ dicit puer:a uirtute quũ dicit primã añ aciẽ:a uulneris ẽt crudelitate. ¶Almõ: bene ruſtici nom̃ uſurpauit a fluuio. ¶Heſit.n.ſub guttur uulnꝰ.i.ſagitta:ut Ardẽs ĩfeſto uulnere pyrrhus:ĩſequit. ¶Vdæ uocis iter.i.ĩter udũ uocis.nõ.n.uox uda ẽ:ſed ꝑ udã arteriarũ labit uiã:unde ĩ febricitãtibus deficit. ¶Corpora multa uiꝝ circa:cõſtrata ſunt:& rhetorice uiles trudit in mediũ.nobiles uero primo & ultimo loco cõmemorat. ¶Dũ paci mediũ ſe offert: Nã qd ſenex bellis intereat? ¶Olim ditiſſimus aruis:ſm antiquũ morẽ.Hor.Diues antiquo cenſu. ¶Quina redibãt armẽta:pro quinq; ſicut bina. ¶Terrã uertebat aratris:duo dixit a Catone memorata:q interrogatus qs eſſet paterfamilias:reſpõdit eũ q bene paſcit & bene arat:nã paſcere ꝑ armẽta ĩtelligit:aiare uero ꝑ aratris. ¶Aequo dũ marte gerunt:apta cõtẽtione: bello mãifeſto.Nã ſic dicius:æquũ ãt æq̃lẽ nõ poſſumus dicere:quũ ſoli ĩterẽpti ſint itali. ¶Promiſſi dea facta potẽs:hõeſta locutio:potẽs ꝓmiſſi: ꝓmiſiſſe ãt eã cõſenſione intelligimus.Nã nõ ꝓmiſit. ¶Imbuit: initiauit:& bene ſanguine.Nã poteſt bellũ & a diſcordia uel a diſſenſione incohari. ¶Et cæli cõuexa ꝑ auras:Probus:Aſper:Donatus dicũt hoc loco ꝑ bis accipiendũ.alloquit Iunonẽ per cæli cõuexa & ꝑ auras põt tamẽ eſſe epexegeſis per auras.i.cæli cõuexa: nec .n.aliud ſunt auræ.dicit etiã quidã cõmẽtarius cõuecta legẽdũ:ut ſit ipſa cõuecta:qđ difficile in exemplaribus inuenit. ¶Victrix:uoti cõpos. ¶Affat:iã cũ ſuperbia:bene aũt ei in principio denegauit orationẽ: q̃ſi ad ſcelera feſtinanti:quã modo tribuit poſt bella iã cœpta. ¶Bello diſcordia triſti:Iuno.n. belli popoſcerat femĩa:hæc ẽt ipſa bella ꝑfecit. ¶Dic in.a.c.ac ſi diceret ita bella cõmoui:ut ne tuo qdẽ ĩperio poſſint in pacẽ redir:& hoc ẽ qđ dicit Affat uoce ſuꝑba: Alii dñt:ego ĩter hos bella cõmiſi:tu uicĩos populos fœderibꝰ iũge:& artibꝰ Turni:& Aeneæ fauor cõpelle: qđ tñ ſi uis ego faciã:ut hinc ſit dictũ ego ſi q̃ ſuꝑ fortũa laboꝝ ẽ ĩpa regã. ¶Certa.u.ſi tua ĩ hoc ꝯſentit auctoritas. ¶Inſani.m.a.Hom.epithetõ θουριον αρην.

Aſcanio auxilium caſtris effundit apertis.
Direxere acies:non iam certamine agreſti
Stipitibus duris agitur:Sudibus ue præuſtis:
Sed ferro ancipiti decernunt:atraq; late
Horreſcit ſtrictis ſeges enſibus.æraq; fulgent
Sole laceſſita:& lucem ſub nubila iactant.
Fluctus uti primo cœpit cũ albeſcere Vento:
Paulatim ſeſe tollit Mare:& altius undas
Erigit.inde imo conſurgit ad Aethera fundo.
Hic iuuenis primã ante aciẽ ſtridente ſagitta
Natoꝝ Tyrrhei fuerat qui maximus Almon
Sternit:hæſit enim ſub gurgite uulnꝰ: & udæ
Vocis iter:tenuemq; incluſit ſanguine uitam.
Corpora multa uirum circa: ſeniorq; Galeſus.
Dum paci medium ſe offert: iuſtiſſimus unus
Qui fuit:Auſoniiſq; olim ditiſſimus aruis.
Quinq; greges illi Balantum:quina redibant
Armenta:& terram centum uertebat aratris.
Atq; ea per campos æquo dum Marte gerunt
Promiſſi Dea facta potens:ubi ſanguine bellũ
Imbuit:& primæ commiſit funera pugnæ:
Deſerit Heſperiam:& Cæli conuexa per auras
Iunonem uictrix affatur uoce ſuperba.
En perfecta tibi bello Diſcordia triſti.
Dic in amicitiam coeant:& fœdera iungant:
Quãdoqdẽ Auſonio reſꝑſi ſanguie Teucros.
Hoc etiã his addã:tua ſi mihi certa uoluntas:
Finitimas in bella feram rumoribus Vrbes.
Accendamq; animos inſani Martis amore.

¶DONA. Auxiliũ caſtris effudit:Nã in periculo regii pueri non paulatim proceſſum ẽ:nec partibus:ſed ſimul oẽs.Tuet ãt Troianos ab ĩuidia:ut nõ ferãt:ſed ut defendãt iniuriã. ¶Hic iuuenis:poſt cædẽ cerui tulit fors ut maximus natoꝝ tyrrhi occideretur.Mouet aũt pathos & quod tyrrhi filius & qđ maximus natu:& quod iuuenis. ¶Senior:pathos ab ætate:item a cauſa ꝙ pacis medius Cupiditas pacis oſtenditur ex diuitiis: quas in bello perdere erat anxius. ¶Perfecta diſcordia:Habuit rationem perſonaꝝ:Nam laus eſt in furia quod in aliis eſt uituperatio:Hoc etiam his addam.Non ſolum gloriatur de eo quod fecit:ſed promittit plura facturam.

¶CHRI. Caſtris apertis:oſtẽdit celeritatẽ:ut milites ex oĩ parte caſtroꝝ effunderẽt. ¶Direxerat acies:prĩo .n.cõturbate effundebant milites:ut celerius ſuccurrerẽt:deinde aciẽ in ordinẽ eduxere. ¶Dũ paci.m.pathos ẽ a cã:nã nõ tã cõquerit de morte q̃ de cã mortis:ſic de Palamede: quẽ falſa ſub ꝓditiõe pelaſgi. ¶Inſontẽ: ĩfando iudicio:qa bella uetabat. ¶Iuſtiſſimus unus:Facit cãm ueriſimilẽ:dirimebat.n.Bella:qa erat iuſtiſſimus:itẽ qa ditiſſimus. ¶Nã diuites bella oderũt.Amplectit ãt utrũq; genus diuitiaꝝ q̃ apud antiquos erant.Nõdũ.n.aut mercatura aut aliis q̃ſtibꝰ inuẽtis totũ patrimoniũ aut in pecore aut in agris erat. ¶Aequo:qa in neutrã ꝑtẽ uictoriã impellebat. ¶Potẽs ꝓmiſſi:Quia potuit p̃ſtare qđ ꝓmiſerat. ¶Funera:nõ.n.facile res ad pacẽ reduci poterat iã cæſis his q in aliquo noĩe eſſent. ¶Superba:qa uitrix. ¶Dic in amicitiã.c.ita ꝑfecta eſt diſcordia: ut etiã te auctore ĩ amicitiã coire nõ poſſint. ¶Teucros auſonio:nã cũ ĩferiores iniuriã intulerint:difficile eſt pacẽ fieri.

¶SER. Spargā arma:meminit ſui.Nā ſupra dixit Sere crimina belli.¶Terroꝝ & frau.abūde ē:terroꝝ more hoīum:fraudis uero ex cerui uulneratiōe.¶Stāt belli cāæ:māifeſtæ ſunt:placēt:ut Stat cōferre manū.¶Egregiū ueneris gēus:ironice dictū ē.¶Ipſe latius:ac ſi diceret quē Aeneæ cā cogor odiſſe.uñ & amatæ nulla fit mētio q̄ ē troiāis inimica.Vrbāus tñ hūc locū accipit ꝑ īterrogationē terroꝝ & fraudis abūde ē:ut q̄ſi ꝑ gratulationē nō credat ſicut Ter.illud:Quia plus cupio:minꝰ credo.¶Sup æthereas:qa dixerat Cæli ꝯuexa ꝑ auras.¶Attollit alas:hōeſta uolātis ꝑiphraſis.¶Italiæ medio:hūc locū umbilicū Italiæ chorographi dñt.ē āt latere cāpaniæ & apuliæ ubi hirpini ſunt:& hēt aq̄s ſulphureas iō grauiores qa ambiť ſiluis.iō āt ibi aditus dr̄ īferorū:ꝙ grauis odor iuxta accedētes necat:adeo ut uictimæ circa hūc locū non īmolarenť:ſed odore perirēt: ad aquā applicatæ:& hoc erat genus litationis.Sciēdū tamē Varronē enumerare quot loca in Italia ſint eiuſmodi:uñ & Dona. dicit canuſiæ q dr̄ locus a poeta circa fluuiū:q calor uocať:qđ ideo nō procedit:qa ait Italiæ medio.¶Sub mōtibus altis:hoc niſi ad totam Italiā referas non ꝓcedit ut ſit eſt in uallibus Italiæ mōtuoſæ.Nā hoc in loco mōtes penitus nō ſunt. ¶Nobilis:notus:qđ ſequentia indicāt.¶Amſancti ualles:loci amſancti.i.omni parte ſancti:quē dicit & ſiluis cinctū & fragoſum fluuio torrente.¶Hic ſpecus horrendū:hoc nomē apud maiores triū generꝝ fuit.Ennius fœminino poſuit:Hor. maſculīo Quæ nemora aut quos agor in ſpecus.Virg.neutro: quod hodie in numero ſingulari tribus tātū utimur caſibus.Pluralē tantū a genere maſculino habemus in omnibus caſibus.hinc ē Ipſi in defoſſis ſpecubus:q̄q̄ antiqui codices habeāt hic ſpecus horrendus.¶Spiracula ditis:aditus a ſpirando: antiqui codices piracula habent:q̄ dicta ſunt απο τῶν περα των:hoc ē a finibus inferorū.¶Vorago : acherontis exæſtuatio. ¶Cōdita erinnys:alii cōdit legunt:& ſe ſubaudiunt. ¶Cælumq; leuabat:ideſt releuabat:recreabat:cui ꝑſentia ſua erat oneri.¶Extremā ſaturnia bello manū:qđ ſupereſt:ꝑficit:& eſt tranſlatio a pictura: quā manus cōplet & ornat extrema.¶Fœdati:cruentati. ¶Implorantq; deos:ad auxiliū & ultionē.¶Obteſtāturq; latinū:pp cædē factā teſtē adhibent:& dñt auctores ruptifœderis eē troiāos:quū ipſi pacis iura temerarit.¶Et ignis:ī ipo feruore ſeditiōis.¶Teucros in regna uocari:dicit teucros āt īiurioſe dictū accipe: q̄ſi exules ac ꝑfidos ſe limine pelli:interiore familiaritate:ut Iuue.Limine ſummoueor.¶Attōitæ baccho:q̄ſi Baccho:furia.n.agebanť:e ſic eſt dictū:ut At medias inter cædes exulat amazō.¶Nemora auia:ꝑ nemora.¶Thiaſis:choreis.¶Neq;.n.leue nomē amatæ:Iuue. Quæ nō faciet quod principis uxor.¶Martemq; fatigāt:prælium cum clamore depoſcunt.

Vndiq; ut auxilio uēiāt:ſpargā arma ꝑ agros.
Tum contra Iuno:terroꝝ:& fraudis abūde eſt.
Stant belli cauſæ:pugnatur comminus armis
Quæ fors ꝑria dedit:ſāguis nouꝰ ībuit arma.
Talia connubia:& tales celebrent Hymenæos
Egregiū Veneris Genus:& Rex ipſe Latinus.
Te ſuper æthereas errare licentius auras:
Haud pr̄ ipſe uelit ſummi regnator Olympi.
Cede locis:ego ſi qua ſuper Fortuna laboꝝ eſt:
Ipſa regam:taleis dederat Saturnia uoces.
Illa autem attollit ſtridenteis Anguibus alas:
Cocytiq; petit ſedem ſupera ardua linquens.
Eſt locus Italiæ in medio ſub montibus altis
Nobilis:& Fama multis memoratus in oris.
Amſancti ualles:denſis hunc frondibus atrū
Vrget utrūq; latus nemoris:medioq; fragoſus
Dat ſonitum ſaxis:& torto uertice Torrens.
Hic Specus horrendū:& ſæui ſpiracula Ditis
Monſtranť:ruptoq; ingens Acherōte Vorago
Peſtiferas aperit fauces:quis condita Erinnys
Inuiſum numen Terras:Cælumq; leuabat.
Nec minus interea extremam Saturnia bello
Impoſuit Regina manum:ruit omnis in urbē
Paſtorum ex acie numerus: cæſoſq; reportant
Almonem puerum:fœdatiq; ora Galeſi:
Implorantq; Deos:obteſtanturq; Latinum.
Turnus adeſt:medioq; ī crimīe cædis: & ignis
Terrorem ingeminat:Teucros in regna uocari
Stirpem admiſceri Phrygiam:ſe limine pelli.
Tū quoꝗ attōitæ Baccho nemora auia Matres
Inſultāt thiaſis(neq;.n.leue nomen Amatæ)
Vndiq; collecti coeunt:Martemq; fatigant.

¶DONA. Dat ſonitū:Cōpēdioſa deſcriptio:in q̄ amnē:& Artē ex q̄ fundiť: & ſonū cadētis aq̄ & cāmſoni oſtēdit.¶Nec minus īterea.i.interea nō minus. ¶Extrema.m.nā in artibus extrema māus ē:cū amplius manus nō reponiť:qa opus eſt perfectū.¶Obteſtanť:īnuidioſis uocibus lacerant:ꝙ oīa mala ꝑ Troianorū fœdus euenerāt:Teucros & ſtirpē phrygiā:pro cōuitio poſuit.q.d.indignos ad maximas dignitates uocari.
¶CHRI. Fraudis abūde ē:Nā ꝑſtata cā Belli a furia:& aliqs effectus cauſæ reliq̄ facilia erāt.¶Talia.c. ironiā cōtinet hic locus.¶Te ſup.æ.nā furorē nō amat deus.¶Amſancti.u.hic locus in hyrpinis ē: ut appet apud Pli. ¶Hic ſpecus.h.poeticæ deſcribit hiatū:ꝑ quē ad inferos furia deſcēderet:Qđ āt addit cœlū terrāq; leuabat ad mortalē rationē rettulit:qa & magni & parui uiri leuanť qñ furore liberanť.¶Ruit oīs: qd miꝝ ſi latinus ceſſit:cū & ii qui iniuria ſe a teucris laceſſitos putabāt:& Turnus & ii quoꝗ uxores ab amata cōmote erant eodē tēpore circūſtarēt tandē cecidit Almonē:Emphaſis ē in noīe q primū regi paſtoris filius.¶Pueꝝ:pathos ab ætate.¶Fœdati:pathos a modo.¶In medio crimine:capta maxia occaſione.¶Teucros.q.d. externos: & exules in regna uocari.Nā cui lauina tradebať eidē regnū cōcedebať.¶Stirpē admiſceri phrygiā:q̄ſi querať degeneratuꝛos latinos ex admixtiōe aduenaꝝ extorrū:& a patria pulſoꝝ.¶Se limīe pelli:habet emphaſim pronomē.q.d. affinē tantū regum:& q ſua fortitudine hactenus illud regnū protexerit.Ergo cū indignatione proferendum.

Ilicet infandum cuncti contra omnia bellum:
Contra fata Deum:peruerſo numine poſcunt.
Certatim Regis circunſtant tecta Latini.
Ille uelut Pelagi Rupes immota reſiſtit.
Vt pelagi Rupes magno ueniente fragore
Q uæ ſeſe multis circunlatrantibus undis
Mole tenet:ſcopuli nequiq̄:& ſpumea circum
Saxa fremunt:lateriqꝫ illiſa refunditur Alga:
Verũ ubi nulla datur cæcũ exuperare poteſtas
Conſilium:& ſæuæ nutu Iunonis eunt res:
Multa Deos:Auraſqꝫ pater teſtatus inanes:
Frangimur heu Fatis inquit:ferimurqꝫ ꝓcella:
Ipſi has ſacrilego pendetis ſanguine pœnas
O miſeri:te Turne nefas:te triſte manebit
Supplicium:uotiſqꝫ Deos uenerabere ſeris.
Nã mihi parta quies:omniſqꝫ ĩ limine portus.
Funere felici ſpolior:nec plura locutus:
Sepſit ſe tectis:rerumqꝫ reliquit habenas.
Mos erat Heſperio in latio:quem ꝓtinꝰ urbes
Albanæ coluere Sacrũ:nunc Maxima rerum
Roma colit:cum prima mouẽt in ꝑlia Martẽ:
Siue Gẽtis inferre manu lachrymabile bellũ:
Hyrcãis ue Arabis ue parãt:ſeu tẽdeř ad Indos

¶SER. Cõtra oĩa:fata ſuperius de lauinia.¶ Fata deũ:ꝓpter oraculũ Fauni.¶ Peruerſo:irato.¶ Velut pelagi rupes:ſic Cicero Seditioné populi fluctibus cõparauit in illis:dũ taxat fluctibus cõcionũ:bene Virgilius eum q̄ reſtitit ſeditioĩ:rupem uocauit.¶ Mole tenet:hic diſtinguẽdũ:ut ſcopuli nominatiuus pluralis ſit.¶ Cæcũ Cõſiliũ:fremi tui populi bonũ nomẽ poſuit.¶ Frãgimur:permanſit in rupis trãſlatione.¶ Sacrilego ſanguine: q̄a bellũ ſumebant cõtra uoluntatẽ deoꝝ.¶ Votiſqꝫ deos uenerabere ſeris:q̄a religio rigida dicit:ſemel male cõmiſſa nulla ratiõe reuocari.Hor.Dira deteſtatio nulla expiatur uictima.¶ Parta q̄es.i.uicinæ mortis beneficio.¶ In limine portus:ſecuritas omnis in portu eſt.¶ Funere felici ſpolior:exequiis tantum regalibus careo.¶ Mos erat:Varro uult morem eſſe communẽ conſenſum oĩum ſimul habitantium:qui ĩueteratus cõſuetudinẽ facit.¶ Heſperio in latio:hoc eſt ĩ antiquo.Nã ut in primo diximus duo lacia fuerunt: unde nõ fruſtra heſperio addidit.Quod autẽ dicit hãc conſuetudinẽ antiquã fuiſſe falſũ eſt.Nam a Numa Põpilio primũ iſtituta ẽ:ſed carmini ſuo ut ſolet miſcet hiſtoriã notãdũ ſane ĩcõuexũ eẽ hũc locũ:ſi q̄s totius libri cõſideret textũ.Nã ſupra ait Lõga placidas ĩ pace regebat:Itẽ dicturꝰ ẽ Ardet ĩexcita auſonia atqꝫ ĩmobilis añ & nũc dicit Mos erat heſpio ĩ latio:ſupra ẽt Captiui pẽdẽt currus.Itẽ Tyrrhenas iſterne acies:q̄ ne ſint cõtraria accipiamus Italiã prĩo caluiſſe bellis medio tpe q̄euiſſe:& ad antiquũ ſtudiũ nũc reuerti:ſicut romãi bello flagraueř ſub Romulo:q̄euere ſub Numa ſub Tullo Hoſtilio prima ſtudia repetiuerũt:hic ẽ ꝙ & ipſe Vir.ait lõga placidas ĩ pace řgebat:nõ ꝑpetua.Itẽ Deſuetaqꝫ bello Agmina ĩ arma uocat ſubito:ferrũqꝫ retractat.Nã retractare ẽ repetere: qđ omiſeras: tale aliq̄d dicit de genere ſyllão Sal.Nã uolẽs oſtẽdere antiquos maiores eius cõſulares fuiſſet uicinos uero ignauiſſimos:Syllã uero florentiſſimũ:ait igiť: Sylla patritiæ gẽtis fuit:familia iã extĩcta maiorũ ignauia.¶ Quẽ ꝓtinus:iugiter deĩde:Nã nũc tẽporis aduerbiũ:alibi loci:ut Quũ ꝓtinus utraqꝫ.tellꝰ Vna foret.¶ Maxĩa rerũ roma:ĩperii potita.¶ Mouẽt ĩ ꝑlia martẽ:Nã moris fuerat ĩdicto bello ĩ Martis ſacrario ancilia cõmouere:uĩ ẽ in.viii.Vterqꝫ ĩpulit arma.¶ Lachrymabile bellũ:getaꝝ fera gẽs ẽt apud maiores fuit.Nã ipſi ſũt myſii:quos Sal.a Lucullo dicit eẽ ſupatos.¶ Hyrcanis ue:gẽs dicta a ſilua hyrcania: ubi ſũt tigres.¶ Arabis ue parãt:hic datiuus uenit ab eo quod eſt hic arabus.Nam ab eo quod eſt hic arabs ab hoc arabe arabibus facit:ſicut hiberus:unde in Lucano Occurrat hiberibus alter:& hiberus Horatius: Diſcet hiberi: rhodaniqꝫ potor.Item lectum eſt æthiops & æthiopus:ſed modo tantum æthiops dicimus.

¶DONA. Cõtra oĩa:ꝑp apes & ĩcẽdiũ.¶ Cõtra fa.i.ſnĩas deorũ & fauni reſpõſa.¶ Circũſtant:obliti regalis reuerẽtiæ.¶ Deos & au.Nã oĩbus cõtra ſtãtibus quẽ aliũ ſuæ ſnĩæ potuit adhibere teſtẽ.¶ Frãgimur:franguntř cõmoda noſtri ĩperii:& põit ſignata uerba ĩ trãſlatiõe.Nã frãgiť nauis:& fluctibus ĩſtãtibus ĩterit.¶ Miſeros dolet errore peccãtiũ:Nullus.n.ſciẽs cadit ĩ foueã ſcelerũ.¶ Obſeruatiões:aut legibꝰ:aut aſſẽſibus hoĩum ſũt:mos lõgo tpe cuſtoditus legẽ facit quæ etiam ad poſteros trãſit:ut hic patet.¶ Sacrũ:q̄a nõ pro leui duxerunt putarẽt ſacrilegiũ cõmitti:niſi eſſet obſeruatus.¶ Roma:magna laus moris cũ a principe terrarũ populo ſeruetur.

¶CHRI. Certatĩ:ut oſtẽdať latinũ:niſi ĩuitũ nõ ceſſiſſe.¶ Velut pelagi rupes:ut.p.r.Hæc cõgeminatio aſſerit cõparationẽ nõ temere factã:ſed penitus uerã eẽ.¶ Sæuæ nu.iu.non fuiſſet ſupatus a ſolis hoĩbus:niſi fuiſſet aduerſus eũ Iuno deorũ:& regnoꝝ regĩa.¶ Frãgimur:grauis ẽ rei dãnatio:cũ demõſtramus nos ĩuitos cedere.¶ Sãguĩe:ne forte credatis illas eẽ leuiores.¶ O miſeri:ꝑp pœnas q̄s luetis ex ſcelere potuiſſet iuř ſuo:ſceleratos appellare:ſed uoluit miſerãtis potius:q̄ iraſcẽtis animũ oſtẽdere ſi forte illos ĩmutare poſſet.¶ Te turne: cuius auctoritate hæc maxĩe fiũt:Cõgeminauit ãt ꝓnomẽ ad maiorẽ expreſſionẽ.¶ Votis:ſcilicet nõ.n.deorũ ſæuitia hoc eueniet:ſed tua pertinatia:Quia ſerius q̄ oportuerit penitẽtia moueberis: Deĩde ut maiorẽ orationi auctoritatem afferat:aperte oſtendit multo pluris hæc illorum q̄ ſua intereſſe.¶ Mouent martem: q̄ ſibi ſacrificant orant ſibi adſit:& ancylia in eius templo mouent.Mos aũt a numa fluxit:Sed ĩpẽ ad priſcos:& ut multa ſic hoc rettulit:Et q̄m uult hoc fictũ uideri nõ meminit populos:cõtra quos priſci Bella mouebãt:q̄ oẽs ĩtra Italiæ fines uerſabanť.¶ Siue gẽtis:populi ĩ ſcythia tartari dicunť.Hæc oĩa uidenť ad auguſtũ referenda:nã neqꝫ latini ueteres neqꝫ albani extra Italiã bella geſſerũt q̄ meſſos ꝑ aulũ martiũ:& Canidium cẽturionẽ repreſſit: Tracas & ſarmatas per.P.Lentulũ hyrcanos per Tyberium armenios:quoꝝ regio hyrcania eſt ſuperauit auguſtus Et parthos ad concordiam uenire:& ſigna a Craſſo ablata reddere coegit.Per Aquilium gallum arbas domuit.

Auroramq; ſequi: Parthoſq; repoſcere ſigna.
Sunt geminæ belli portæ (ſic nomine dicunt)
Relligione ſacræ: & ſæui formidine Martis.
Centum ærei claudunt uectes: æternaq; ferri
Robora: nec cuſtos abſiſtit limine Ianus.
Has: ubi certa ſedet patribus ſententia pugnæ:
Ipſe Quirinali trabea: cinctuq; Gabino
Inſignis reſerat ſtridentia limina Conſul.
Ipſe uocat pugnas: ſequitur tum cætera Pubes:
Aereaq; aſſenſu conſpirant Cornua rauco.
Hoc & tum Aeneadis indicere bella Latinus
More iubebatur: triſteiſq; recludere portas.
Abſtinuit tactu pater: auerſuſq; refugit
Fœda miniſteria: & cæcis ſe condidit umbris.
Tum regina Deum Cælo delapſa: morantes
Impulit ipſa manu portas: & cardine uerſo
Belli feratos rupit Saturnia poſtes.
Ardet inexcita Auſonia: atq; immobilis ante.
Pars pedes ire parat campis: pars arduus altis
Puluerulētus equis furit: omnes arma reqrūt.
Pars leueis Clypeos: & ſpicula lucida tergent
Aruina pingui: ſubiguntq; in cote ſecures.
Signaq; ferre iuuat: ſonituſq; audire Tubaꝝ.

SER. Aurorāq; ſequi: ingenti ambitu ipſum ortū diei dicit pro populis. Parthoſq; repoſcere ſigna: hoc in honorē Auguſti poſuit quo regnante a parthis repetita ſunt ſigna: q̄ Craſſus ꝑdiderat: qui cū auiditate ſua contra auſpicia bellū ſuſcepiſſet: captus cū filio eſt: & necatus infuſo in os auro. Sunt geminæ belli portæ: ſacrariū hoc Numa Pōpilius fecerat circa imū argiletum iuxta theatrū Marcelli: qđ fuit in duobus breuiſſimis tēplis: duobus autē ꝓpter Ianū bifrontē: poſtea captis faliſcis ciuitate tuſciæ inuentū eſt ſimulacrū Iani cū frontibus quatuor: unde qđ Numa inſtituerat tranſlatū eſt ad forum tranſitoriū: & quatuor portaꝝ unū templū eſt inſtitutum. Ianum ſane apud aliquos bifrōtem: apud aliquos quadrifrontem eſſe non mirum eſt. Nā alii eum diei dominum uolunt: in quo ortus eſt & occaſus. Horatius: Matutine pater ſeu iane libentius audis. Alii anni totius quē in quatuor tempora conſtat eſſe diuiſum: anni āt eſſe deū illa res probat: ꝙ ab eo prima pars anni nominatur: nā a iano ianuarius nūcupatus eſt. Relligione ſacræ: tremēdæ exe crabiles. Nā & paulopoſt dicturus eſt Triſteſq; recludere portas. Ferri robora: bene addidit ferri. Nā oē qđ forte eſt robur uocamus. Quirinali trabea: Suetonius in libro de genere ueſtiū dicit tria eſſe genera trabearum: unū diis conſecratū: quod eſt tantum de purpura: aliud regū qđ eſt purpureū & habet tamē albū aliqd: tertiū augurale de purpura & cocco mixtum: quirinali ergo regali. Cinctuq; gabino: Gabinus cinctus eſt toga ſic intergū reiecta: ut una eius lacinia a tergo reuocata hoīem cingat: hoc autē ueſtimēti genere utebaf cōſul bella indicturus: ideo quia cū gabii cāpaniæ ciuitas ſacris operaref: bellum ſubito uenit. Tūc ciues accincti togis ſuis ab agris ad bella ꝓfecti ſunt: & adepti uictoriam: unde hic ortus eſt mos. Inſignis reſerat ſtridentia limina cōſul: is qui prior creatus eſt inſignē accipe primo loco creatū: licet alter ſimilē habeat poteſtatē. Ipe uocat pugnas: tria ſunt ut ſupra diximus militiæ genera ſacramentū in quo unuſquiſq; miles iurat ſe non recedere: niſi p̃cepto cōſulis poſt completa ſtipēdia. i. militiæ tpa. ſ. xxv. annos cōiuratio: q̄ fit in tumultu. i. italico bello & gallico: quādo uicinū urbis periculū ſingulos iurare nō patif: ut iter fabios fuit euocatio: qđ genus nūc tangit. Nā ad ſubitū bellū euocabanf: unde ēt conſul ſolebat dicere q uult rē. p. ſaluā me ſequaf. Conſpirāt: nā & tubæ ſimul flabanf. Fœda miniſteria: cruēta more ſuo. Morantes: differētes. ſ. bella. Rupit ſaturnia poſtes: acyrologiā fecit mutādo Ennii uerſum: nā ille ait Belli ferratos poſtes portaſq; refregit. Immobilis ante: non ſp ſed antehac: pōt tamen & immobilis a furia. Nā ante geſſit bella: ſed iure indicta perfœciales & patrem patratū. Tergent: ab eo qđ eſt tergo terges: fit & tergunt a tergo tergis: quod de uſu penitus receſſit. Aruina: ſecundum Suetonium de uitiis corporalibus aruina eſt durum pingue: quod ē inter cutē & uiſcus.

DONA. Centū ærei: numerus & materiæ qualitas dat uim. Ianus: addif ad robur portaꝝ deus qui bifrons omnia circūſpiciat: ne furorum & ſceleꝝ portæ temere aperianf. Sedit patribus: firma eſt omniū ſentētia. Vocat pugnas: dat pugnandi poteſtatē. Iuno impulit: quod non docebat. Ergo oſtenditur pertinax inimicitia. Neq; aparuit ſolum: ſed euertit poſtes a cardine. Ardet inexcita: ecce q̄tum potuit factio Iunonis.

CHRI. Trabea: trabeaꝝ tria ſunt genera Primū diis ſacꝝ tamē ex ſimplici purpura. Alteꝝ regibus: &, de- Trabea
inde cōſulibus: cui eſſet aliqd de albo. Tertiū de auguribus: ſed hoc de purpura & cocco: Apud romanos trabea
primus eſt uſus Romulus. Hinc Ouidi. Trabeati cura qrini. Pli. autē ſcribit prætextas apud ethruſcos originē Prætex
inueniſſe: & Trabeis uſos fuiſſe Reges. Cinctus teſte Pomponio genus eſt ueſtis a cingendo idem ſentit Varro: ta
unde Hora. cinctutos dixit cethegos: gabinū addit: quia gabii ſacrificantes intellexerunt de aduentu hoſtium
itaq; ueſtes ſuffarcinātes in hoſtes irruere: uictoriamq; reportauere. Vnde Romāi ex bono augurio a gabiis ac-
cepere. Conſul ergo indicturus bellū ad ianualē portā ſubſequentibus militibus accedebat: inde ad caput circi
maximi. Ibiq; dicebat Po. Ro. ſamnitibus bellū indicit: iiſdem uerbis reclamabant omnes: inde e Columella q̄
erat ante templū Bellone in capite circi maximi haſtam iaciebat. Templū iani Numa ædificauit ad imum ar- Aruina
giletū inter duo fora īter capitoliū: & palatiū: & ſtatuit: ut clauſum pacē: apertū bellū ſignificaret. Poſt hæc cū Lardū
faliſcos romāi expugnaſſent: īde ſimulacrū iani cū q̄tuor uultibus romā abduxerūt. Lucida ſp. t. i. tergēdo lu- Adeps
cida efficiūt. Aruina: pīgue ē īter cutē & uiſcus: qđ uulgo lardū dicūt: ſed latini lardū appellāt carnē ſalſam: q̄ſi Seuum
large aridiā. Pingue āt internū in aīantibus q̄ nō rumināt. adeps dr. In iis uero q̄ rumināt ſeuū & ſepū dr. Sagi- Sagina
na uero ē pingue a re & nō natura cōparatū & ꝑ totū corpus diſperſum: Inde ſaginare pecora & aues dicimus. Sepum

Quinq; adeo magnæ poſitis incudib9 Vrbes
Tela nouant: Atina potens: Tiburq; ſuperbū:
Ardea: Cruſtumeriq;: & Turrigeræ Antēnæ:
Tegmina tuta cauāt capitū: flectuntq; ſalignas
Vmbonum crates: alii Thoracas ahenos:
Aut leueis Ocreas lento ducunt argento.
Vomeris huc: & falcis honos: huc omnis aratri
Ceſſit amor: recoquūt pr̄ios fornacibus enſes.
Claſſica iamq; ſonāt: it bello Teſſera ſignum:
Hic galeam tectis trepidus rapit: ille tremētes
Ad iuga cogit equos: clypeumq;: auroq; trilicē
Loricam induitur: fidoq; accingitur enſe.
Pandite nunc Helicona Deæ: cātuſq; mouete:
Qui bello exciti Reges: quæ quenq; ſecutæ
Complerint campos acies: quibus Itala tantū
Floruerit terra Alma uiris: qbus arſerit armis:
Et meminiſtis eni Diuæ: & memorare poteſtis
Ad nos uix tenuis Famæ perlabitur aura.
Primus init bellum Tyrrhenis aſper ab oris
Cōtēptor Diuom Mezētius: agminaq; armat.
Filius huc iuxta Lauſus: quo pulchrior alter
Non fuit excepto laurentis corpore Turni.
Lauſus equūm domitor debellatorq; ferarum
Ducit Agilina nequiq̄ ex urbe ſecutos

¶SER. Adeo magnæ: ualde magnæ. ¶ Atina potens: ciuitas hæc eſt iuxta pontinas paludes dicta a morbis: q̄ græce αται dicunť: quos Paludis uicinitas creat. ¶ Tiburq; ſuperbū: aut nobile aut ꝑ tranſitū tetigit illud: qđ aliquando cū a ſenatu auxilia poſcerēt tiburtes ſub cōmemoratione beneficiorum: hoc tantum a ſenatu reſpō ſum acceperunt: ſuperbi eſti. ¶ Cruſtumeri: mutauit: nā cruſtumeriū dicitur. ¶ Turrigeræ antemnæ: bene mu ratæ: Antemnæ autem dictæ ſunt ꝙ annis præterfluit: quaſi ante amnē poſitæ. ¶ Salignas Vmbonū crates: ut dicit Sal. de lucanis qui de uimine facta ſcuta coriis tegebant. ¶ Thoracas ahenos: quia apud maiores loricæ pe ctora tantum tegebant. Statius. Triplici ſeruantur pectora ferro: Pectora nam tergo nullus metus. ¶ Lē to ducunt argento: flexili argento ducūt. i. extendūt: eſt autem & ſpondiacus & reciprocus uerſus. ¶ Claſ ſica iamq; ſonant: bene poſuit amphiboliam: Nam claſſicum dicimus & tubam ipſam: & ſonum: claſſi cum autem eſt flexilis tuba. ¶ Teſſera ſignū: ſymbo lum bellicū: quod ad pugnam exeuntibus datur: ſci licet propter confuſionem euitandam græce dicitur συνθημα: ut fuit ī bello Marii lar deus: ī Syllæ Apol lo delphicus: in Cæſaris Venus genitrix. ¶ Trepidus: feſtinus more ſuo. ¶ Loricam induiť: dicimus & in duo illa re & illam rem. ¶ Helicona deæ: parnaſſus mons theſſaliæ diuidiť in citheronē Liberi & helico nē Apollinis: cuius ſunt muſæ: ē aut ē Home. uerſus.
ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δῶμα τ᾽ ἔχου σαι
ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε πάρεστέ τε ἴστε τε πάντα
ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν
οἵτινες ἡγεμόνες Δαναῶν καὶ κοίρανοι ἦσαν.
¶ Quibus arſerit armis: aut ſplenduerit: aut amore flagrauerit. ¶ Primus init bellū: non mirū ſi & contē ptor diuū & ſacrilegus Mezentius contra pium pri mus arma corripuit: & ſcienda eſt poetæ affectatio: Nā ambleſiā nefas eſt dicere hic aliquos commemo rat: quos in bello non inuenis: & in ſequentibus ali quos inuenimus: quos hic omnino nō poſuit. ¶ Tyr rhenis aſper ab oris: oriundo tuſcus non qui tunc de tuſcia uenit: quē ante pulſum a ciuibus conſtat. ¶ Ag minaq; armat: aut eoꝝ: q eū ſecuti fuerant: ſicut eius filiū: nec enim credibile ē ſolum fugiſſe: nam & Sta. dicit uel quos mouet exul: & hæſit triſtibus acta fi des: aut certe eorum quos Turnus ei ante dederat: ut Adraſtus Polynici in Sta. qui ait Ne parua mouens in glorius arma iret. ¶ Agilina: ex urbe: cerete oppido. ¶ Nequiq̄: qa in ꝑlio periit: nec paternū recepit imperiū.

¶DONA. Quinq; adeo: numeꝝ & magnitudinē exprimit. ¶ Vomeris: ecce qualis amētia uniuerſoꝝ agre ſtiū fuit: ut inſtrumenta uitæ ꝓfutura in ꝑniciē uitæ uerterent. ¶ Teſſera: ſignificat nūciū gerendū ſignificātē bellū. ¶ Pādite: nunc relaturus antiqtatis memoriā: inuocat muſas: ne ſiue uera ſiue falſa referat culpā hēat: & inuocādo ꝓponit qđ ſit narraturus. ¶ Primus: prius qa aſper: prius qa cōtēptor eoꝝ deoꝝ qbus auctoribus Ae neas ad Italiā uenit: & cōiugiū lauiniū factū eſt. Laudat lauſum a fortitudine: q̄ in pulcro corꝑe rara ſolet eſſe.

¶CHRI. In cote: quos lapis quo ferrum acuiť Plini. plura genera ponit. Primum creticas: deinde laconicas laudat: & utræq; oleo indigent. Naxias inter aquarias laudari dicit: ac inde armenias. Cilicias uero ex oleo & aqua. Poſtremo ſcribit repertas in Italia q̄ aqua trahant aciē acerrimo effectu: nec nō trans alpes. ¶ Atina: urbs iuxta pōtinas paludes poſt fabrateriā in cāpania. ¶ Cruſtumeri: in latio oppidū eſt albanoꝝ colonia. Antēnæ: dictæ ſunt ante amnē: q in tyberim fluit a ſiculis primis latii habitatoribus cōditæ. ¶ Ocreas: qbus induuntur crura: unde dicunť ocreæ q̄ſi ob crura. i. circa crura: Crura aūt dicunť quia illis curamus. ¶ Vmbo: media pars ſcuti q̄ apud priſcos eminebat. ¶ Recoquunt: recoquendo reficiunt: & iam erugine cōfectos reſtaurant. ¶ Teſ ſera: ſignū bellicū: ut inter ſe ab hoſtibus cognoſcanť: uel nomine uel aliqua alia re. ¶ Pandite nūc: in re difficili renouat inuocationē. ¶ Contemptor diuom: a deo curam ſacroꝝ ante oēm pietatem ponit poeta: ut nō ut Ca pro uideť quia contemptis diuis in homines ſæuiret Mezentiū cōtemptorem deoꝝ dixerit: nā & de buſiride: quē illaudatum dicit: Idem dixiſſet: ſed quia curā ſacroꝝ diis non exibuit: nā ut ait Cato in originibus: Mezen tius rutulis imperauit ut primitias: q̄ diis debentur: ſibi offerent: & latini ſimilis imperii metu ita uouerunt. O Iuppiter ſi tibi magis cordi eſt nos ea tibi dare potius q̄ Mezentio: ut nos uictores facias. Hinc ſacerdotis illa inſultatio. Hæc ſunt ſpolia: & de rege ſuperbo primitiæ. ¶ Agilina: refert Diony. halicar. pelaſgos q in Italiā ue nerant cum auxilium aboriginibus contra ſiculos ex hiſpania populos tuliſſent eoſq; pepuliſſent una regnaſ ſe: plurimaſq; urbes habuiſſe: inter quas fuit urbs ceretanorum: quæ tunc Agylla uocabatur.

Cruſtumi
Ocrea
Teſſera

SER. Patriis q lætior eēt Imperiis: dignus q̄ hēret iperatorē: poti⁹ q̄ exulē patrē. Pulchro: forti: ut dixim⁹ ſupra. Pulcher auētinus: Auētinus mōs urbis romæ ē quē cōſtat ab auib⁹ eē noīatū: q̄ de tyberi aſcēdētes: illic aſcēdebāt: ut ī. viii. legim⁹ Dirarū ē nidi dom⁹ opportūa uolucrū: qdā ēt rex aboriginū Auētinus noīe illic & occiſus & ſepult⁹ ē: ſicut ēt albanorū rex Auētinus: cui ſucceſſit Procas. Varro tamē dicit in gente: po. ro. Sabinos a Romulo ſuſceptos iſtū accepiſſe mōtē: quē ab auēte fluuio ꝓuīciæ ſuæ appellauerūt auētinū. Cōſtat ergo uarias opiniōes poſtea ſecutas. Nā a prīcipio Auētinus dictus ē ab auibus uel a rege aboriginū: unde hunc Herculis filiū cōſtat nomē a mōte accepiſſe: nō pſtitiſſe.

Mille uiros: dignus patriis qui lætior eſſet
Imperiis: & cui pater haud Mezentius eſſet:
Poſt hos inſignem palma per gramina currū
Victoreſq; oſtētat equos ſat⁹ hercule Pulchro
Pulcher Auētinus: Clypeoq; inſigne paternū
Cētū angues: cīctāq; gerit Serpētibus Hydrā.
Collis Auentini ſilua: quē Rhea ſacerdos
Furtiuum partu ſub luminis edidit auras
Mixta Deo mulier: poſtq̄ Laurentia uictor
Geryone extincto Tirynthius attigit arua:
Tyrrhenoq; boues in flumine lauit Iberas:
Pila manu: ſæuoſq; gerunt in bella Dolones:
Et tereti pugnant mucrone ueruq; Sabello.
Ipſe pedes tegmen torquens immane Leonis
Teribili impexum ſeta cum dentibus albis
Indutus capiti: ſic regia tecta ſubibat
Horridus: herculeoq; humeros inexus amictu.
Tum gemini fratres Tyburtia mœnia linquūt
Fratris Tyburti dictam cognomine gentem:
Catilluſq; acerq; Coras argiua iuuentus.
Et primā ante aciem denſa inter tela feruntur:
Ceu duo Nubigenæ cū uertice montis ab alto
Deſcēdūt Cētauri Homolē: Othrynq; niualē
Linquentes curſu rapido: dat euntibus ingens
Silua locū: & magno cedūt uirgulta fragore.

Inſigne paternū: abſolute dixit. Cētū angues: ſecundū Simonidē: ut diximus ſupra: nā alii dicūt nouē fuiſſe quō cētū angues & qnqgita fuerūt ſerpētes: ut dictū eſt: ut qnqginta atris īmanis hiatibus hydra ſoluitur magnitudine clypei p id qd' erat oſtēdit nō iō pictū: qa ſublata capita iterī creſcebāt. Collis auētini ſilua: ī ſilua collis auētini: & dicēdo auētini oſtēdit iā antea ita eē noīatū. Rhea ſacerdos: alludit ad nomē mris Romuli: q̄ dicta eſt Ilia: Rhea: Silula. Furtiuū: illicite ꝯceptū qppe a ſacerdote ſic ait alibi. Et dulcia furta. Mixta: mœchiſa græce dixit. Mulier: cōpēdioſe mortalis dixit cōſequēs nāq; fuerat: ut diceret mixta deo mortalis. Laurētia arua: Laurētū ciuitas plurimū potuit. Nā omnia uicina loca eius īperio ſubiacuerunt: unde nūc ait arua laurentia: quū iuxta tiberī eius armenta Hercules pauerit: ſed ſecūdū natiquū ſitū ante albā & romā tyberis laurētini fuit territorii. Geryone: geryōes rex fuit hiſpaniæ: q iō trimēbris fingit: qa tribus īſulis pfuit: q̄ adiacēt hiſpāiæ baleari cæ minori: maiori: & ebuſæ: fingit etiā bicipitē canē habuiſſe: qa & terreſtri & nauali certamine plurimū potuit: hūc Hercu. uicit: q ideo fingit ad eū olla ærea trāſuectus: qd habuit nauē fortē & ære munitā. Sane ſciēdū declinari hic Geryōes geryōæ: unde eſt Ter gemini nece geryonæ: ut Anchiſes anchiſæ: unde uſurpauit Saluſtius Geryonis dicēs: ueniēs aūt Hercules de hiſpania p cāpaniā ī qdā cāpāiæ ciuitate pōpā triūphi ſui exhibuit: unde Pōpeii dr ciuitas: poſtea iuxta baias caulā bobus fecit: & eā ſepſit: q locus boaulia dictus: hodieq; boaule dr. Tyrīthius: a tyrīthæ ciuitate argis uicina ubi nutritus ē. Tyrrhenoq; boues in flumīe lauit iberas: admiratio locorū lōgīqtate. Pila māu: pilū ꝓprie ē aſta rōana: ut geſſa gallorū: fariſſæ macedonū. Dolōes: dolo ē aut flagellū ītra cuius uirgā latet pugio: aut ſecūdū Varronē īgēs cōtus cū ferro breuiſſimo. Dolones aūt a fallēdo dicti ſunt: q decipiant ferro: quū ſpeciē pferāt ligni: & multi uolūt p terretes mucrones dolones dici: p ueru ſabellū pila ſignificari. Ipſe pedes: ad genus reſpicit. Nā & Hercules ſemper pedes īceſſit: quū equos habuerit nobiliſſimos. Torquēs: ſuſtinēs: ut Axē humero torqt. Horridus: tremēdus: nō re uera horribilis. Tyburtia mœnia linquūt: De græcia tres fratres uenerūt ad Italiā: Catillus: Coras: Tiburnus: hi ſimul oēs unā fecere ciuitatē: & eā de fratris maioris noīe Tybur appellauerūt: licet & alias fecerīt ſinguli: nūc ergo dicit duos ad bella ueīſſe: dimiſſo in ciuitate ad cuſtodiā Tyburte uel Tyburno. Catillus: unde mōs Catilli: quē catelli dicūt p corruptionē. Coras: a cuius noīe ē ciuitas ī Italia. Deſcēdūt cētauri: ex hac cōparatione eqtes eos fuiſſe ītelligimus: qd' tamē dicturus ē poſtea: Nec nō celereſq; latini. Et cū fre coras & uirginis ala camillæ. Homolē. o. niualē: mōtes theſſaliæ. Ingēs ſilua. l. & magno uirgulta: quū utiq; cædit Silua: cædūt uirgulta a mīore ad maius ueīr debuerit.

DONA. Cētū an. gloriæ cauſa hydrā geſtabāt: ſed ludibriū mris ex hoc apparebat. Tergū leōis: pter hydrā ēt leōis pellē aliud īſigne pnū geſtabat. Geminos: uel ſimul natos: uel duos: ut alibi gemini a Tenedo.

CHRI. Auentinus: mōs tyberi īminēs ab Auētino ibi ſepulto: uel ut Neuio placet ab auibus q cū in tyberi potaſſent illuc ſe reciperēt: ergo ab aduētu auiū: uel ab aduentu populorū: nā ibi erat Dianæ tēplū qd' nūc ſabinæ dedicatū ē: & omnibus latinis erat cōe. De hoc Propertius Phyllis auētine qdā ē uicina diāæ. Varro ab aduehendo putat: nā his collis a reliqs collibus paludibus erat diſcretus: & ex eo ī urbē ratibus aduehebanť. Alibi idē Var. ait ſabini ab eorū fluuio Auente Auētinū nominarūt. Geryōe extīcto: uide Seru. Heſio. ēt ait meduſa cū neptūno cōcubuit: uerū cū illi caput abſciſū ē ex utero duo filii emicuerūt Pegaſus equus alatus: & Chryſaor ſic dictus: qa cū aureo enſe natus eſt. Chryſaor relicta terra ad cælū acceſſit Ioui tonitrū & fulmē ferēs. Hic ēt genuit Geryonē quē Hercules īteremit. Tyrrheno flumine. h. b. dictū ꝓ miraculo: qd' tāta fuiſſet uis Herculis ut tā ex lōginquo pdā abduxiſſet. Tereti mucrone. Mucronē aciē ferri ītelligimus. Erat ergo Mucro teres. i. ita Geryō

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

Tyburtes hasta lõga atq; rotũda eẽt aculeata. ¶ Torquẽs: ĩuoluẽs circũ ſe. ¶ Tyburtia mœnia: tyburtes originẽ multo ante urbẽ habent. Apud eos extabãt ilices tres tyburte cõditore uetuſtiores: hæc Pli. atq; addidit fuiſſe filiũ Amphiarai qui apud thebas periit: & natum eẽ ex ſorore Adraſti: & in Italiam ueniſſe cũ Cora & Catillo fratribus.

Nec Preneſtinæ fundator defuit urbis:
Volcano genitum pecora inter agreſtia Regẽ
Inuentumq; focis omnis quem credidit ætas
Cæculus: hunc legio late comitatur agreſtis.
Quiq; altũ Preneſte uiri: quiq; arua gabinæ
Iunonis: gelidumq; Anienem: & roſida riuis
Hernica ſaxa colũt: quos diues Anagnia paſcit:
Quos Amaſene pater: non illis oĩbus arma:
Nec clypei: currꝰ ue ſonãt: pars maxĩa glãdes
Liuentis plumbi ſpargit: pars ſpicula geſtat
Bina manu: fuluoſq; Lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti: ueſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis: crudus tegit altera Pero.
At Meſſapus equom domitor neptunia ꝓles:
Quem neq; fas igni cuiq̃: nec ſternere ferro.
Iam pridem reſides populos: deſuetaq; bello
Agmĩa in arma uocat ſubito: ferrũq; retractat.
Hi Feſceninas acies: Aequoq; Faliſcos:

¶ SER. Nec p̃neſtinæ fundator defuit urbis: De ciuitatibus totius orbis multi qdẽ ex parte ſcripſeret ad plenũ tamẽ Ptolomæus græce: latine Pli. de italicis ẽt urbibus Higinius pleniſſime ſcripſit: & Cato ĩ originibus. Cõditaꝝ urbiũ diſſenſio ĩuenit̃: adeo ut ne urbis qdẽ romæ origo diligẽter poſſit agnoſci. Nã Salu. dicit. Vrbẽ romã ſicuti ego accepi: cõdidere atq; habuere initio troiani: & cũ his aborigĩes: alii ab Euãdro: ſecũdũ quos Vir. tũc rex euãdrus rõanæ cõditor arcis: alii a Romulo: ut En huius nate auſpiciis illa ĩclyta roma: ſi igit̃ tãte ciuitatis certa rõ nõ apparet: ñ mirũ ſi ĩ aliarũ opĩone dubitat̃: uñ nec hiſtoricos nec cõmẽtatores uarie dicẽtes ĩperitiæ cõdẽnar̃ debemꝰ Nã antiq̃tas creauit errorẽ: & pleriq; cõfũdãt: pleriq; augẽt: & ad ſe trãſſerũt noĩa. Quã rẽ ẽt nõ paruũ errorũ afferre mãifeſtũ ẽ: ut ecce laurẽtũ a Pico factũ ẽ: ut Laurẽtis regia pici. Itẽ a Lauino Latini frate ẽ lauinũ dictũ. Itẽ a Latino laurẽtũ: Itẽ a Lauinia laurolauiniũ. Nec p̃neſtinæ fundator defuit urbis: p̃neſte locus eſt haud lõge ab urbe dictus απο των πρινων. i. ab arboribus ilicibus: q̃ illic abũdãt: ibi erãt põtifices & dii ĩdigetes: ſicut ẽt romæ erãt & ẽt illic duo fratres q diui appellabant̃: horũ ſoror dũ ad focũ ſederet reſiliẽs ſcĩtilla eiꝰ uterũ ꝑcuſſit: unde dr̃ cõcepiſſe: poſtea enixa puerũ: iuxta tẽplũ Iouis abiecit: quẽ uirgines aq̃tũ eũtes iuxta ignẽ ĩuẽtũ ſuſtulerũt: q a fonte haud longe erat: unde Vulcãi dictus ẽ filius. ¶ Cæculus aũt iõ: qa minoribus oculis fuit: quã rẽ efficit freq̃nter fumus: hic poſtea collecta multitudine poſtq; diu latrocinatus ẽ: p̃neſtinã ciuitatẽ ĩ mõtibus cõdidit: & quũ ad ludos uicinos populos ĩuitaſſet: cœpit eos hortari: ut ſecũ habitarẽt: & ꝓ gloria iactare ſe filiũ Vulcani: qd̕ quũ illi nõ crederẽt: ĩuocato Vulcão ut filiũ ſuũ cõprobaret: oĩs illiꝰ multitudinis cœtus flãma ẽ circũdatus: quo facto cõmoti oẽs ſimul hĩtauerũt: & Vulcani filiũ eẽ crediderũt: hic ẽ Oĩs quẽ credidit ætas: q̃ſi poſt dubitationẽ: & qa ſine dubio ætas uaria in ſpectaculis fuit. Dicimus ãt & hoc p̃neſte: ut Quiq; altũ p̃neſte uiri: & hæc p̃neſtis: unde eſt Quũ primã aciẽ p̃neſte ſub ipſa Straui. ¶ Quiq; arua gabinæ Iunonis: gabii diu in agris morati tãdẽ gabios cõdiderũt: unde p̃ite arua dixit: nõ mœnia: ſane illic Iuno religioſiſſime colit̃. Eſt ãt locus haud lõge ab urbe. ¶ Gelidũq; aniẽnẽ: anio fluuius haud lõge ab urbe ẽ: ſed hic euphoniã ſecutus ẽ. Nã Ennius anionẽ dixit iuxta regulã. ¶ Hernica ſaxa colũt: ſabinorũ lĩgua herne ſaxa uocant̃. Quidã dux maiꝰ gabinos de ſuis locis elicuit: & hĩtare ſecũ fecit ĩ mõtibus ſaxoſis: unde dicti ſunt hernici. ¶ Diues anagnia: aut fertilis: aut alluſit ad hiſtoriã. Nã antoĩꝰ Auguſti ſorore cõtẽpta: poſtq̃ & Cleopatrã duxit uxorẽ: mõetã eius ĩ anagnia ciuitate iuſſit feriri. ¶ Quos amaſene pr̃: aut paſcis aut ſic antiptoſis: quos paſcit Amaſenꝰ: ẽ ãt fluuius uicinus ciuitati priuernatũ q̃ ẽ ĩ cãpania. ¶ Arma: ſcuta. ¶ Clypei: ſcuta maiora: dicti ab eo qd̕ celẽt corpus απο του κλεπτω. ¶ Fuluoſq; lupi de pelle galeros: galerus genus ẽ pilei: qd̕ Frõto neutro genere dicit. ¶ Veſtigia nuda Inſtituere: atq ipſe ẽ in pugnãtibus primus: ſed bene nudus ẽ: qa tegit̃ ſcuto: dextrũ ãt tectũ eẽ cõueñiebat: q̃ſi ab armis remotũ. ¶ Pero: ruſticũ ẽ calciamẽtũ: & traxit hoc a græciæ more: uñ iſti trãſierãt: uñ hoc armorũ fuerat genus. ¶ At. m. e. d. neptunia ꝓles hic Meſſapus ꝑ mar̃ ad Italiã uẽit: uñ Neptuni dictus ẽ filius: quẽ ĩuulnerabilẽ iõ dicit: qa nuſq̃ piit ĩ bello: ignẽ ãt ei nocere nõ poſſe ꝑꝑ Neptunũ dicit: qa ẽ aquaꝝ deus: Ab hoc Ennius dicit ſe originẽ ducere: uñ nũc & cãtãtes ĩducit eius ſocios & eos cõparat cygnis: domitor aũt equorũ q̃ſi aĩaliũ a patre ĩuẽtoꝝ: qd fuit ĩ cõtentiõe cũ pallade de ĩpoſitiõe nominis athenarũ. ¶ Hi feſceninas acies: Feſceninũ oppidũ ẽ cãpaniæ: ubi nuptialia ĩuenta ſunt carmina: hi ãt populi ducũt originẽ ab Athenienſibus. ¶ Aequoſq; faliſcos: faliſcos Hileſus cõdidit ĩmutato h in f Faliſci dicti ſunt: ſicut febris dicit̃ quæ antea hebris dicebat̃: Formiæ quæ hormiæ fuerunt απο της ορμης. Nã poſteritas ĩ multis noĩbus f ꝓ h poſuit. Iuſtos ãt dixit qa populꝰ rõanꝰ miſſis decẽuiris ab ipſis iura fœcialia collegit & nõnulla ſupplemẽta. xii. tabularũ accepit q̃s habuerãt. Nã ab athẽiẽſibꝰ. x. habuerũt tabulas.

¶ DONA. Liuentis plumbi: plumbeis maſſulis pugnabant.

Anio ¶ CH. Cæculꝰ: a Ser. diligẽter fabula narrat̃. ¶ Anio: fluuĩꝰ ex mõtibꝰ trebanoꝝ ꝓfluẽs lacũ olĩ hoĩum ĩduſtria faciebat: ex quo p̃ces atq; ãguſtꝰ ferebat̃. Inde ꝑ tyburtinũ ſaxũ p̃cipitatꝰ ĩ latiũ Tyberĩ ĩtrat: dr̃ anio anionis

Hernici ab Ennio mãſit tamẽ uſꝰ ut dicat̃ anio anienis. Sũt q dicãt ĩuẽiri anien anienis & anienꝰ ẽt. ¶ Hernica ſaxa: herniẽ ſabĩa lĩgua ſaxa uocãt̃: uñ hernici populi: qa ſaxoſa habitẽt: horũ metropolis anagnia ſabinoꝝ natio ẽ. ¶ Veſtigia nu. ſ. hæc cõſuetudo ĩ Italia nõ fuit: ſed norat Maro hernicos a pelaſgis oriũdos: & ab hernico duce appellatos: & iõ morẽ quẽ de ætolia antiq̃ pelaſgorũ colõia legerat: hernicis tribuit. Nã Iulius Nigidiꝰ ĩ ſecũdo urbiũ ait morẽ ætolis fuiſſe uno tãtũ calceato pede ĩ bellũ ꝓficiſci: qd̕ oñdit Eurypedes in meleagro: ubi nũcius ĩdu/

citur deſcribens quo quiſq; habitu ad aprum mactandum uenerit:eundem pedem Maro dixit quem Eurypides:ſed Eurypidem reprehendit Ariſtoteles:qui ait non leuum ſed dextrum pedem nudum illos gerere.

Hi Soractis habent arces:Flauiniaq; arua.
Et Cimini cum monte Lacū:lucoſq; Capenos:
Ibant æquati numero:regemq; canebant:
Ceu quondam niuei liq̄da iter nubila Cygni:
Cum ſeſe e paſtu referunt:& longa canoros
Dant p colla modos:ſonat amnis:& Aſia lōge
Pulſa palus.
Nec quiſq̄ æratas acies ex agmine tanto
Miſceri putet:aeream ſed gurgite ab alto
Vrgeri uolucrum raucarū ad littora nubem.
Ecce Sabinorū priſco de ſanguine magnum
Agmē agēs Clauſus:magniq; ipſe agmis iſtar:
Claudia nūc a quo diffundit̄ & Trib9:& Gēs:
Per latium:poſtq̄ in partē data Roma ſabinis.
Vna ingēs Amiterna cohors:priſciq; quirites:
Ereti Manus omnis:Oliuiferæq; Mutiſcæ:
Qui Nomentum urbē:qui roſea rura Velini:
Qui Tetricæ horrentis rupes:mōteq; Seuerū:
Caſpiamq; colūt:Foruloſq;:& flumē hymellæ
Qui thybri:fabariq; bibūt:quos frigida miſit

SER. Hi ſoractis habēt arces:ſoracte q̄ ē mōs apd hirpios haud lōge a Flaminia. Flauinia arua: loc9 ē i Italia flauiniū noīe. Et cimini cū mōte lacū:& lac9 & mōs hoc noīe appellat̄. Sane hoc hēt fabula aliqū Her.ad hos populos uēit:q quū a ſingulis ꝓuocaret̄ ad oſtēdēdā uirtutē:defixiſſe dr̄ uectē ferreū:quo exercebat̄ q quū terre eēt affix9:& a nullo potuiſſet auferri iā rogat9 ſuſtulit:unī imēſa uis aq̄ ſecuta ē:q cimini cū lacū fecit. Lucoſq;.cuū & porta capēa:q̄ iuxta camœnas ē nomē accepit. Aeq̄ti nūero:digeſti i ordinē cōgruēter ſicut decebat. Liq̄da iter nubi.pura: ſed nil tā cōtrariū nubib9.Nā liq̄dæ nō ſt̄ ergo nubes ꝓ aere poſuit:ut Liq̄dis i nubibus arſit arundo : ut diximus ſupra. Et lōga canoros Dāt p colla modos : ſecūdū Pliniū q ait i naturali hiſto.cygnos iō ſuauius canere: q̄a colla lōga & iflexa habēt:& neceſſe ē eluctātē uocē p lōgū & flexuoſū uarias reddere modulationes. Sonat amnis:cayſtrū i myſia regiōe dicit: q cohæret paludi:q̄ quū ſignificam9 a lōgā ē:quū ſit breuis: ſi ꝓuinciā ſignificare uoluerimus:qd̄ ſignificat̄ i Georgicis:ut Atq; aſia circū.Dulcib9 i pratis rimāt̄ prata cayſtri. Volucꝝ raucaꝝ:raucū τῶν μέσων ſicut graue olētis.Nā legim9 grauiter ſpirātis copia thymbræ.Sciēdū tū Virgi.ſcdm̄ morē ꝓuīciæ ſuæ locutū: in qua benecanētes cygni rauciores uocant̄. eſt autē hæc Homeri comparatio quā ipſe etiā de cynis facit. τῶν δ᾽ ὥς τ᾽ ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλὰ χηνῶν ἢ γεράνων ἢ κύκνων δουλιχοδείρων ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμεναι πτερύγεσσιν κλαγγηδὸν προκαθιζόντων σμαραγεῖ δέ τε λειμών ἀσίῳ ἐν λειμῶνι καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα.

Ecce ſabinoꝝ:uſurpat hoc.Nā Clauſus dux ſabinorū poſt exactos reges cū quinq; milibus clientū & amicorū uenit:& ſuſceptus habitādam urbis partē accepit:ex quo & claudia & tribus eſt & familia noīata. Priſco de ſanguine:de antiq̄s ſabinis. Magnū Agmē:pp q̄nq; milia cliētū. Poſtq̄ in partē data roma ſabinis:hoc de alia traxit hiſtoria Nā poſt ſabinarū reptū:& factū inter Romulū & Titum Taciū fœdus recepti in urbem ſabini ſunt:ſed hac lege: ut i omnibus eēnt ciues romani excepta ſuffragii latione.Nam magiſtratus nō creabāt. Amitterna cohors:de amiterno oppido. Priſciq; q̄rites.i.ſabini:priſci āt iō:q̄a poſt fœd9 Titi & romuli placuit ut q̄ſi un9 de duob9 fieret populis:ui & romāi q̄rites dicti ſūt:qd̄ nomē ſabinoꝝ a ciuitate curib9 fuerat: & ſabini a Rōulo dicti ſūt. Ereti manus oīs:oppidū ē dictū a Iunone.i. ἥρας:q illic colit̄. Oliuiferæq; mutiſcæ:hæc trebia poſtea dicta eſt:quā mō trebulā dicūt:apud hanc Annibal deleuit populū Romanū. Lucanus: Quod nō i punica nati Tēpora cānaꝝ fuimus:Trebiæq; iuuētus. Qui nomētū urbē:hoc ex ſua pſona dicit poeta.Nā adhuc ciuitas nomētana nō fuerat:ut i ſexto ait:Hi tibi nomētū & gabios.Itē hæc tū noīa erūt. Roſea rura uelini:Velinus lacus ē iuxta agꝝ q roſulanus uocat̄.Varro tamē dicit lacū hūc a quodā cōſule i narrā uel narē fluuiū deriuatū.(Nā utrūq; dicit̄)eē diffuſū:poſt qd̄ tāta ſecuta ē eo loco fertilitas ut etiā perticæ lōgitudinē altitudo ſuperaret herbarū:q etiā quātū p diē demptū eſſet:tantū p noctē creſebat.Quod Virgi.ad ſuā ꝓuinciā trāſtulit dicēs:Et quātū lōgis carpēt armēta diebus:Exigua tātū gelidus ros nocte reponet. Tetricæ horrētis rupes:Tetricus mōs i ſabinis aſperrimus:unde triſtis hoīes tetricos dicimus. Mōteq; ſeuerū:nomē ꝓpriū mōtis ſicut agri roſeus. Caſperiāq; colūt:caſperia & foruli ciuitates fuerūt. Flumē hymellæ: hymella fluuius eſt:& ſic dixit hymellæ flumē:ut buthroti urbē. Qui thybrim fabarimq; bibūt:bebe bibūt. Nāq; thyberis fluuius i tuſcia orit̄:ſed trāſit etiā per ſabinos:Vnde bibūt nō poſſidēt dixit.Et ſciēdū Turno dari auxiliū a tractu piceni ſamnii cāpaniæ:& ꝓ parte appuliæ.Oīs uero tuſcia ſupior & Venetia Aeneæ præſtat auxiliū.Fabarim aūt quē dicit etiam ipſe p ſabinos tranſit & farfarus dicitur.Plautus:Diſſipabo te tāq; folia farfari. Ouidius:Et amœnæ farfarus umbræ. Frigida miſit Nurſia:piceni ciuitas:frigida autem aut re uera:aut certe uenenoſa nocens Gracchi namq; ubiq; in contionibus ſuis Nurſinos ſceleratos appellauere. Et ſciendum amare Virgilius hiſtoriarum rem per tranſitum tangere.

DONA. Ceu quondam:harum auium comparatione oſtendit hos inertes:& delicioſos.

CHRI. Et lōga ca.De cygnis diximus i Buco. Aſia:de hac in Geor. Sabinoꝝ:de q̄bus in Geor.M.Cato Sabinos primū habitaſſe dicit prope amiternū in uico nomine Textrina:deinde cū ab originibus in agro reatino:& multas feciſſe colonias inter quas cures Quidā aiunt quoſdam lacones aſperitatem:legum Lycurgi fugiētes in Italia apud pontinas paludes tēplū Iunonis feroniæ conſtituiſſe.Deīde eorū pars migrarūt i agrū ſabinum:& cū illis habitarūt:unde ebali:ideſt lacædemonii dicti ſunt ſabini:aitDionyſi. Mutiſcæ:ſabinorum Sabini Mitiſcæ

urbs appellata aliter Trebula & ſuffena: Ait enim Pli. Rheatini trebulani q cognominant̃ mutiſci: & q ſuffenates. ⁋ Nomẽtũ: urbs nõ lõge a Roma: hanc Romulus coloniam fecit dictũ eſt a nomento cõditore ait Diony.

Nurſia: & Ortinæ claſſes: populiq; Latini:
Q uoſq; ſecans infauſtũ interluit Allia nomẽ.
Q uã multi Libyco uoluunt̃ marmore fluct⁹.
Sæuus ubi Orion hibernis conditur undis:
Vel cum Sole nouo denſæ torrentur ariſtæ:
Aut Hermi cãpo: aut Lyciæ flauentibus aruis.
Scuta ſonant: pulſuq; pedum conterrita tellus.
Hic Agamemnonius Troiani nominis hoſtis
Currũ iungit Haleſus equos: Turnoq; feroces
Mille rapit populos: uertunt felicia Baccho
Maſſica qui raſtris: & quos de collibus altis
Aurunci miſere patres: Sidicinaq; iuxta
Aequora: quiq; cales linquũt: amniſq; uadoſi
Accola Vulturni: pariterq; Saticulus aſper:
Oſcorumq; manus: teretes ſunt Aclides illis
Tela: ſed hæc lento mos eſt aptate flagello.
Leuas Cetra tegit: falcati cõminus enſes.
Nec tu carminibus noſtris indictus abibis
Oebale: quẽ generaſſe Telõ Sebethide nympha
Fert̃: Theleboũ Capreas cũ regna teneret
Iam ſenior: patriis ſed non & filius aruis
Contentus: late iam tum ditione premebat
Sarraſtes populos: & q̃ rigat æquora Sarnus:
Q uiq; rufas: Batulũq; tenẽt: atq; arua celẽnæ:
Et quos maliferæ deſpectãt mœnia Abellæ:
Teutonico ritu ſoliti torquere cateias:
Tegmina quis capitũ raptus de ſubere cortex.
Aerataeq; micant Peltæ: micat æreus enſis.
Et te montoſæ miſere in prælia Nurſæ
Vfens inſignẽ Fama: & felicibus armis:

¶SER. Ortinæ claſſes: Ortini eq̃tes q claſſes dicũtur: uñ & eorũ tubas claſſica dicimus: Et pares populi claſſes uocamus: q̃ q̃nq; fuerũt. ⁋ Populiq; latini: q ĩtererãt albani mõtis uiſceratiõi. ⁋ Infauſtũ ĩterluit allia nomẽ: Allia fluui⁹ haud lõge ab urbe ẽ: iuxta quẽ galli Brenno duce q̃ntodecimo kalẽdas auguſtas die deleto exercitu: plus triduũ deleuerunt ẽt urbẽ excepto capitolio. Sane allia dr̃: cui addit̃ unũ l pp metrũ ut relliq̃as. Lu. bñ poſuit: ut Quas alliæ clades. ⁋ Marmor̃: mari. ⁋ Vel cũ ſole nouo: prima æſtatis parte: ẽt ſol nouus ẽ. viii. kalen. ianuarias die: ſed tunc nõ ſunt ariſtæ: q̃s ab ariditate dictas eẽ cõſtat. ⁋ Aut hermi cãpo: hermus lydiæ fluui⁹ ẽ: q ſupfuſus cãpis gignit fertilitatẽ: unde harenas aureas fingit̃ trahere. ⁋ Lyciæ flauẽtibus aruis: ꝓuĩcia ẽ fertilis frugũ. ⁋ Hic agamẽnonius troiani nominis hoſtis: Agamẽnonis pleriq; comitẽ: pleriq; nothũ filiũ uolũt: q quũ uẽiſſet ad italiã audito aduẽtu Aeneæ in bellũ ruit nõ amore Turni: ſed odio hoſtilitatis antiq̃: unde ait Troiani noĩs hoſtis. ⁋ Rapit populos: raptĩ abducit: & iã cãpaniæ loca commemorat. Nam maſſicus mons eſt uitibus plẽus: maſſica ãt dixit: ut mænala. ⁋ Aurũci miſere patres: iſti græce auſones nominãt̃. ⁋ Sidicinaq; iuxta: ab oppido ſidicino. ⁋ Cales. l. ciuitas ẽ cãpãiæ. Nã iflãminia ẽ q̃ calæ dr̃: & ĩ gallia hoc noĩe q̃ Sal. captã a Perpẽna cõmẽorat. ⁋ Amniſq; uadoſi accola. u. fluuius q iuxta cumas cadit ĩ mare. ⁋ Saticulus aſper: populus cãpaniæ aſper moribus. ⁋ Oſcorũq; mãus: capuenſes dicit: q antea ohici appellati ſũt: q̃d illic plurimi abũdauere ſerpẽtes: nã græce οφις dr̃ ſerpens. ⁋ Aclides illis tela: aclides ſunt tela q̃dã antiq̃: adeo ut nec uſq; cõmemorent̃ ĩ bello. Legit̃ tamen ꝗ ſit clauæ cubito ſemis factæ eminẽtibus hic ĩde acuminib⁹: q̃ ita ĩ hoſtẽ iaciunt̃ religatæ loro uel lino: ut pactis uulnerib⁹ poſſit ad dominos redire. Putat̃ tamẽ eẽ teli gẽus: q̃d p flagellũ ĩ ĩmẽſũ iaci põt. ⁋ Leuas cetra tegit: ſcutũ loreũ quo utũt̃ afri & hiſpani. ⁋ Falcati cõminus enſes: affectauit uarietatẽ: Nã cõſequẽs fuerat: ut diceret dextras armarũt gladii falcati. Falcatus ãt enſis eſt harpe: q̃ uſus eſt Perſeus: Luca. ait Harpen alterius mõſtri iã cæde rubẽtẽ. ⁋ Oebale: Oebalus fili⁹ ẽ Telõis & nymphæ Sebetidis: hæc ãt ẽ iuxta neapolĩ: ſed Telo diu regnauit apud capreas: iſulã cõtra neapolĩ ſitã: filius uero eius patriis nõ ꝯtẽt⁹ ĩpiis trãſiit ad cãpaniã: & multis populis ſubiugatis ſuũ dilatauit ĩpiũ. ⁋ Theleboũ capreas cũ regna teneret: quum teneret capreas regna theleboũ. Nã theleboæ capreaꝝ ſũt populi: quos Telo ſuo regebat imperio. ⁋ Sarraſtis populos: campaniæ ſunt a ſarno fluuio. ⁋ Rufas: batulũq; tenẽt: caſtella cãpaniæ. ⁋ Arua celennæ: Iunonis locus eſt cãpaniæ celenna ſacer Iunoni. ⁋ Et quos maliferæ deſpectant mœnia abellæ: Multi nolã uolũt ĩtelligi: & dicũt iratũ Virgilium nomẽ eius mutaſſe pp ſibi negatũ hoſpitiũ: & id apte noluiſſe dicere: ſed oſtẽder̃ p periphraſim. Nã illic punica mala naſcũtur: ut nũc bella ꝓ nola poſuerit. Alii idẽ a Vir. ĩ Geo. factũ memorãt: ut ẽt ab aulo gelio tradit̃ q cũ a nolanis aq̃ petiiſſet: uti duceret ĩ ꝓpĩquũ rus: nolanos petitũ beneficiũ nõ feciſſe: poetã offẽſũ nom̃ urbis eoꝝ: q̃ſi ex hominũ mẽoria: ſic ex carmine ſuo detraxiſſe. Nã quũ primũ ab eo recitatũ & editũ ſic eẽ. Talẽ diues ãrat capua & uicina ueſeuo Nola iugo ora ꝓ nola mutauit: atq; ita reliquit & uicina ueſeuo ora iugo. Alii uolũt accipi mœnia abellæ: ut ſit ſinalœpha: & legat̃ mœnia bellæ. ⁋ Cateias: tela gallica uñ ẽt teutonicũ ritũ dixit. ⁋ Raptus de ſuber̃ cortex: bene raptus q̃a recẽs ſuberis cortex in q̃uis formã tota flectit̃ facilitate. ⁋ Mõtoſæ nu. ciuitas ĩ mõtibus poſita. ⁋ Inſignẽ fama: bñ fama q̃a eũ occidet gyas: ut Vfentẽq; gyas cadit ĩpe. ⁋ Felicib⁹ ar. dũ affuit fortũa.

¶DONA. Nihil refert dignum quod ſcribatur Donatus.

¶CHRI. Allia: flumen non longe ab urbe: ubi duce Fabio exercitus populi romani cæſus eſt poſtridie idus quintiles q dies alliẽſis dicit̃: & ĩter atros habet̃. Erãt. n. atri dies triduani. i. q erãt poſt kalen. nonas: & Idus quos alii ad corruptionẽ noĩs cõmunes appellabãt. ⁋ Maſſica: maſſic⁹ mõs cãpãiæ: poeta tñ imitatus græcos maſſica in plurali dixit: ut gargara & mẽala. ⁋ Oebale: uid̃ Ser. ⁋ Falcati. c. e. Ergo aclydes tela erãt: qb⁹ emin⁹ pugnabãt.

¶SER. Horrida pcipue cui gẽs:æqcolã gẽtẽ dicit & morũ & uitæ q̃litate pdurã:ſane aliud pẽdet ex alio: iõ erãt horrida qa uenabanť:Itẽ uenabanť:qa habebãt duras glebas.i.ĩfertiles.Nã molles feraces ſunt:ut ĩ Georgicis docet.Et cui putre ſolũ.Nãq3 hoc imitamur arãdo.¶ Quin &.m.u.d.g.ſ.Medea qñ relictis colchis Iaſonẽ ſecuta ẽ dr̃ ad Italiã puẽiſſe:& populos quoſdã circa fucinũ ĩgẽtẽ lacũ hitãtes:q marubii appellabãť q̃ſi circa mare hitãtes pp paludis magnitudinẽ docuit remedia cõtra ſerpẽtes: q̃q̃ alii marubios a rege dictos uelĩt:hi ergo populi Medeã angitiã noiauerũt:ab eo qđ eiꝰ carmĩbus ſerpẽtes ãgerẽt:ab his nũc Vmbronẽ uẽiſſe dicit nõ regẽ ſed ducẽ:ſť ãt iſti marſorũ populi.¶ Frõde.ſ.g.& fe.c.o.cõptus frõdibꝰ feſtæ oliuæ.¶ Vipeo.g.terrẽis ſerpẽtibus.¶ Grauiter.ſ.h.aq̃ ſerpẽtibus grauiter ſpirãtibꝰ ſolo nocẽtibus flatu.Luca.Añ uenena nocẽt.¶ Spger: cõficeř: ut ſpgeř uenẽa didicerũt.¶ Arte.l. leuiores eẽ faciebat:ut Nr̃mq3 leues q̃cũq3 laborẽ.¶ Medicari.c.ic.medicor illã rẽ & illi rei:ſicut modulor & modror & comitor.¶ Liqdi fl.l.ẽt alibi.¶ Ibat &.h.p.p.b.Theſeus mortua prioř uxore Hippolyte Phædrã Mĩois & Paſiphes filiã ſupduxit nouercã hyppolyto q cũ illã de ſtupro ĩterpellãtẽ ɔtẽpſiſſet:falſo delatꝰ ad pr̃em ẽ qđ ei uĩ uoluiſſet ĩferre:ille Aegeũ pr̃em rogauit: ut ſe ulciſcereť:q agitãi currũ Hippolyto phocã ĩmiſit: q̃ eq territi eũ traxerũt:Tũc Diana eiꝰ caſtitate cõmota reuocauit eũ ab ĩferis ĩ uitã p Aeſculapiũ filiũ Apollinis & Corõidis:q natus erat execto mr̃is uẽtre: iõ q̧ cũ Apollo audiuiſſet a coruo eius cuſtode eã adulterium cõmittere:iratus.Corõidẽ maturo iã ptu cõfixit ſagittis:coruũ uero nigꝝ fecit ex albo:& execto uẽtre Corõidis pduxit Aeſculapiũ:q factus ẽ mediciæ pitꝰ hũc poſtea Iuppiter pp reuocatũ Hippolytũ ĩteremit uñ Apollo iratus ei cyclopas fabricatores fulminũ cõfixit ſagittis:ob q̃ rẽ ab Ioue iuſſus ẽ Admeti regis nouẽ ãnis armẽta paſcere diuinitate depoſita:ſed Diana Hippolytũ reuocatũ ab ĩferis ĩ aritia nymphæ cõmẽdauit Egeriæ: & eũ Virbiũ q̃ſi bis uirũ iuſſit uocari: cuius nũc filiũ cognomĩe dicit ĩ bellũ uẽire: adeo oĩa iſta fabuloſa ſť.Nã cũ caſtus ubiq3 ĩductus ſit: & q ſp ſolꝰ hitauerit:hũiſſe tñ fingiť filiũ:Re uera ãt ut ẽt ſupra diximꝰ Virbiuꝰ ẽ numẽ ɔiũctũ Diãæ:ut mr̃i deũ Attis:Mĩeruæ Erichthoniꝰ:Veneri adõis.¶ Quẽ.m.a.m.ciuitas iuxta albã.mr̃ ãt pp Auguſtũ dic:q fuerat ex aricia mr̃e Atia pgẽitꝰ ac: ſi diceret q̃ tãti auctor ẽ generis.¶ Egeriæ.l.nĩphæ ĩ aricio nẽore: q̃ amicã ſuã Numa eẽ fingebat ad affirmãdã legũ ſuaꝝ auctoritatẽ.¶ Pĩguis.u.&.p.pĩguis frequẽti ſacrificio.placabilis ãt ac ſi diceret ñ q̃lis ante fuit:uel illic uel apđ tauros humão gaudẽs cruore:q̃ hiſtoriã plene ĩ ſecũdo diximus cũ Iphigeniæ ĩcidit cõmẽoratio.¶ Arte.n.oc.bñ ui ſceleris expſſit ſola nouercæ cõmẽoratiõe.¶ Peõiis.n.h.aut medicĩalibꝰ a Pæõe medico doꝝ: q Pæan ſecũdũ doricos dr̃:ſm rõnem pæon:aut re uera herbã pæoniã dicit:cuiꝰ creta ferax ẽ.¶ Et.a.d.amoř.i. cura.¶ Mediciæ.t.&.a.q ẽt fata diſſolueret.¶ Phœnigenã: mr̃is pœna gẽitũ: Alii Phœbigenã legunt:ut Probus.

Horrida præcipue cui gens:aſſuetaq3 multo
Venatu nemorum duris Aequicola glebis:
Armati terram exercent:ſemperq3 recentes
Conuectare iuuat prædas:& uiuere rapto.
Quin & Marrubia uenit de gente ſacerdos
Fronte ſuper galeam:& felici comptus Oliua
Archippi regis miſſu fortiſſimus Vmbro.
Vipereo generi & grauiter ſpirantibus hydris
Spargere q ſũmos:cantuq3:manuq3 ſolebat:
Mulcebatq3 iras:& morſus arte leuabat:
Sed non Dardaniæ medicari cuſpidis ictum
Eualuit:neq3 eum iuuere in uulnera cantus:
Somniferi:& Marſis quæſitæ ĩ mõtibus herbæ
Te nemus Angitiæ:uitrea te Fucinus unda:
Te liquidi fluere lacus.
Ibat & Hippolyti proles pulcherrima bello
Virbius inſignem:quem mater Aritia miſit
Eductum Egeriæ lucis:hymetia circum
Littora:pinguis ubi & placabilis ara Dianæ.
Nãq3 ferũt fama hippolitũ poſtq̃ arte nouerce
Occiderit:patriaſq3 explerit ſanguine pænas
Turbatis diſtractus equis:ad ſidera rurſus
Aetherea:& ſuperas cæli ueniſſe ſub auras
Pæoniis reuocatũ herbis:& amore Dianæ.
Tũ Pater Oĩpotẽs aliquẽ ĩdignat ab umbris
Mortalem infernis ad lumina ſurgere Vitæ:
Ipſe repertorem medicinæ talis:& artis
Fulmine Phœbigenã ſtygias detruſit in undas
At Triuia Hippolytum ſecretis alma recondit
Sedibus:& nymphæ Egeriæ:nẽoriq3 relegat:
Solus ubi in ſiluis italis ignobilis æuum
Exigeret:uerſoq3 ubi nomine Virbius eſſet:

Coel. Rhod: lib. 6. c. 16.

¶ Relegat:cõmẽdat ab aliis ſegregatũ.¶ Solus:ĩ ſolis locis:Nã ſolus quo mõ q dr̃ filiũ ſuſcepiſſe.¶ Ignobilis:nõ uilis: ſed ignotus:q̃q̃ poſſit ẽt ad illud referri qđ dr̃ qbuſdã artibꝰ hoĩum uita ultra fata ptẽdi poſſe:ita tñ ut ſolã hẽant uitæ imagĩatiõnẽ:uideť.n.oĩa faceř:nec faciũt.¶ Verſoq3.u.n.de.re.facto ut œſtrũ graii uerteř uocãtes.

¶CHRI. Marrubia:uide Ser.ſť q dicãt marubiũ oppidũ ɔditũ a marro marſyæ comite.Marſi ãt ppl̃i dcĩ ſť uel a Marſya lydoꝝ duce:aut ut Silius mẽinit a marſya phrygiæ ab apollĩe ĩ cãtu uicto:q timoř pœnaꝝ ĩ Italiã fugit.Pl.Ait marſos ortos a filio Circes:ppeaq3 ĩeſſe illis cõtra ſerpẽtes uĩ.Sť q dicãt ortos a pſyllis populis aphricæ:q uĩ hr̃ent ɔtra ſerpẽtes:Hi pulſi a naſſamõibꝰ huc pr̃i ueneř:pt̃i ĩ cyprũ:ãgitii ãt dcĩ ſť qđ ſerpẽtibꝰ aduerſãtibus eos ãgeř uidereť.alii dñt q̧ ãgitia fuit dcã Circe.¶ Tenemꝰ:uehemẽtẽ cõmiſeratiõnẽ mouet hæc r̃petitio. Pelaſgi:dcĩ ſť a pelaſgo filio Iouis ex Niobe phorõei filia.Aborigenes:ut placet Diõy.arcãdes fueř q cũ œnotro lycaõis arcadiæ regis ueneř ſť dcĩ aborigenes:aut qa uagi:& ſine laribꝰ erãt:aut qa pmiuiſi ſť tãq̃ eẽnt ſine pr̃ibꝰ aut qa ex uaria hoĩum colluuiõe mixti eẽnt:alii dñt lygures eſſe:alii umbros:quoniam utraq3 gens in Italia uetuſtiſſima:& indigena eſt:Mar.Varro ait hos habitaſſe agros reatinos.

Vnde etiam templo Triuiæ:luciſq; ſacratis
Cornipedes arcentur Equi:quod littore currũ:
Et iuuenem monſtris pauidi effudere marinis.
Filius ardenteis haud ſecius æquore campi
Exercebat equos:curruq; in bella ruebat.
Ipſe inter primos præſtanti corpore Turnus
Vertitur arma tenens:& toto uertice ſupra eſt.
Cui triplici crinita iuba galea alta Chimæram
Suſtinet:ætnæos efflantem faucibus igneis.
Tã magis illa fremẽs:& triſtibus effera flãmis:
Quã magis effuſo crudeſcũt ſanguine pugne.
At leuem Clypeum ſublatis cornibus Io
Auro inſignibat:iam ſetis obſita:iam Bos
Argumẽtum ingens:& cuſtos uirginis Argus:
Cælataq; amnem fundẽs pater Inachus urna.
Inſequitur nimbus peditum:clypeataq; totis
Agmina denſantur campis: argiuaq; pubes
Aurũcæq; manus:Rutuli:Vetereſq; Sicani:
Et Sacranæ acies:& picti ſcuta Labici.
Qui ſaltus Tyberine tuos: ſacrumq; Numici
Littus arãt:rutuloſq; exercent uomere colles:
Circæũq; iugũ:quis Iuppiter Anxuris aruis
Præſidet:& uiridi gaudens Feronia luco.

¶SER. Vnde etiã triuiæ:luco exponit τὸ αἴτιον:nam callimachus ſcripſit αἴτια:in q̃bus ẽt hoc cõmemo/
rat.¶Haud ſe.non ſegnius pr̃e:dicit ãt tantæ fuiſſe audaciæ ut nec paternæ mortis tererẽ exẽplo.¶Vertitur.i.
agit.¶Et.t.u.ſu.eſt.Sta.Et toto deſpectat corpore bellũ.¶Aetnæos ef.fau.ig.nimios quãtos habet ætna.¶Tam
ma.il.fre.&.t.ef.flã.Quã magis effuſo crudeſcũt ſanguine:pugnæ:legiẽ in arte ꝙ tã magis maxĩe:mĩus minime
poſitiuo tãtũ iũgunẽ:qđ tamẽ tũc obſeruaẽ ſi ponãẽ ad augmẽtũ iſtæ ꝑticulæ:tũc.n. uitioſam faciũt elocutio/
nẽ:cæterũ ſi ad exæq̃tionẽ poſitæ ſunt:poſſunt uel comparatiuo:uel ſuperlatiuo:uel pro ipſis gradibus ipſæ in/
ter ſe iungi. hinc ergo eſt Tam magis illa fremens &
triſtibus effera flammis Quam magis effuſo crude/
ſcunt ſanguine pugnæ:non enim ad prælationẽ poſi
tæ ſunt:ſed ad exæquationẽ:maiores enim noſtri nõ
in dicto uitia:ſed in ſignificatione eſſe uoluerũt:hinc
eſt in Sal.Ita q̃ qſq; peſſime facit:tam maxime tutus ẽ
Nam & hic exæquatio eſt non comparatio.¶Io Au.
inſi.hæc Inachi filia argiuorũ fluminis fuit:hãc ama/
uit Iuppiter:& dũ cum ea eſſet:ſuperuẽit Iuno : ille ti
mens ne depræhenderẽ Io mutauit in uaccam:& eã
poſcenti dedit Iunoni:ne pellicem cõfiteretur:cui Iu/
no Argũ oculatum omnibus membris Ariſtoris fili
um cuſtodem depoſuit:quem cum Iuppiter per mer
curiũ interemiſſet: Iuno eum in pauonem mutauit.
Ioni uero immiſit œſtrum:quo diu exagitata perue
nit ad ægyptũ:& Iouis uoluntate in Iſim mutata eſt.
¶In ſignibat:ſigno ſuo clarum eſſe faciebat.¶Argu/
mentũ in:aut fabula:ut Cice.argumẽta erant in ual/
uis: aut re uera argumentum:ideſt probationẽ : quo
ſe græcum comprobare cupiebat:hoc enim ẽt ama/
ta ſuperius dixit:Inachus acriſiuſq; patres : mediæq;
mycenæ.¶Cuſtos:ne reuerti poſſet in formam prio
rem.¶Pater ina.pater non tantum eius:ſed auctoro/
riginis Turni.¶Totis Agmina campis:qui oculis po
terãt ſubiacere.¶Denſantur: denſeo denſes dicimus:
aliter non.¶Argiuaq; pubes:& hoc ad generis ut di/
ximus ſupra pertinet probationẽ: quod eum ſequæ/
bantur argiui.¶Vetereſq; ſicani:bene ueteres : Nam
ubi nunc roma eſt ibi fuerunt ſicani: quos poſtea Pe/
pulerunt aborigines.¶Sacranæ acies: dicunt quẽdã
corybantem ueniſſe ad Italiam & tenuiſſe loca : quæ
nunc urbi uicina ſunt:& ex eo populos ducentes ori/
ginem ſacranos appellatos.Nã ſacrati ſunt matri deũ
corybantes:alli ſacranas acies ardeatiũ uolũt: qui aliquãdo cũ peſtilentia laborarẽt uer ſacrum uouerunt:unde
ſacrani dicti ſunt uer ſacrũ autẽ ĩmolationis eſt genus.mos.n.italis fuit ut magnis in ꝑiculis adducti uouerẽt q̃/
cũq; ꝓximo uere nata eẽnt apud ſe aĩalia ĩmolaturos.¶Picti ſc.la.Glaucus Minois filius uenit ad italiã: & cũ ſi/
bi imperiũ poſceret:nec acciperet:ideo qđ nihil ꝑ̃ſtabat:ſicut eius pater ꝑ̃ſtiterat:zonã eius traſmittendo: cum
ante hac diſcincti eſſent:& oſtẽdit & ſcutũ militare:a quo & ipſe Labicus dictus eſt:& ex eo populi ἀπὸ τῆς λα
βῆς:quã latĩe anſam uocamus.Picti ãt ſcuta.i.ĩ bello freq̃uẽter ꝓbati.Nã apud maiores uirorũ fortiũ picta erãt
ſcuta:cõtra inertiũ & tyronũ pura erant:unde eſt parmaq; ĩglorius alba.i.nõ picta.¶Qui ſal.ty.t.nõ originẽ:ut
ſupra diximus.¶Sacrumq; nu.l.a.ut iã tũc ſacrũ: aut prolepſis eſt a cadauere Aeneæ:nam ſacratus eſt numicus
poſtq̃ ĩuentũ eſt illic cadauer Aeneæ.¶Littus.a.littus fluminis:ut Viridiq; in littore cõſpiciẽ ſus: cũ ripæ ꝓprie
fluminũ ſunt:littora maris ut Oui.Pro ripis littora pulſant.¶Circæũq; iu.circa hũc tractũ cãpaniæ colebaẽ pu
er Iuppiter:q anxurus dicebaẽ quaſi ἄνευ ξυρᾶς:ideſt ſine nouacula:quia barbam nũq̃ raſiſſet : & Iuno uirgo:
quæ Feronia dicebatur:eſt autem fons in campania iuxta terracinam: quæ aliquando anxur eſt dicta.¶Et ui.
gaudens feronia luco:non uacat ꝙ addidit uiridi:nam cum aliquando huius fontis lucus fortuito arſiſſet in/
cendio: & uellent inde incolæ transferre ſimulachra ſubito reuiruit.

¶CHRI. Aetneos:tantos quantos effundit ætna.¶Tam magis illa fremens : uel poeticæ dixit ꝙ tanto ma/
gis creſcerent flammæ:quanto magis crudeſceret pugna:cum re uera non eſſent flammæ ſed ſimulachra flã/
marum:uel hoc uoluit exprimere ꝙ & ſi forma chymeræ in galea horrorem incuteret : tamen in ardenti pu/
gna horribilior apparebat.¶Sublatis:quaſi extantibus ex ſcuto . ¶Setis:ſetæ horridæ ſunt :ut in ſuibus uide/
mus.Lana contra molliſſima neq; eſt niſi in ouibus:Pili autem medii ut neq; molles:ut lanæ:neq; rurſus rigẽ
tes ut ſetæ itaq; ſetas pro pilis poſuit.¶Celataq; amnem:fluuiorum enim dii ita pingebantur:ut bubula habe
rent cornua:& ex urna aquam funderent.¶Vetereſq; ſicani:gens hæc hiſpaniæ eſt quæ per ſeditionem popu/
larem relicta patria in Italiam uenit:dicti ſunt ſicani a ſicori hiſpaniæ fluuio.Hi pulſi ab umbris inſulam occu/
parunt:quæ ſicilia a ſiculis appellabãt.¶Rutuli:argiui fuerunt:qui rege Rutulo in Italiam uenerant.¶Argiui:
Epei:& Phœneate uenerunt cum Hercule cretenſes cum Saturno.¶Et ſacranæ acies : memorant Corybantẽ

quendam ueniſſe in latinum & oſtendiſſe myſtica Cybeles. Ab hoc qui fluxerunt propter ſacras cerimonias ſacrani appellati ſunt. Alii dicunt ſacranos eſſe dictos ardeates ob ſacrum uotum. Quod uidetur ſentire Sillius cum ait Sacra manus rutuli.

Qua Saturæ iacet atra Palus:gelidusq; ꝑ imas
Quærit iter ualles:atq; in mare cōdit Vfens.
Hos ſuper aduenit Volſca de gente Camilla
Agmen agēs eqtum:& florēteis ære cateruas
Bellatrix:nō illa Colo:calathis ue Mineruæ
Fœmineas aſſueta manus:ſed prælia uirgo
Dura pati:curſuq; pedum præuertere Ventos
Illa uel intractæ Segetis per ſumma uolaret
Gramina:nec teneras curſu læſiſſet Ariſtas:
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumēti
Ferret iter:celeres:neq; tingeret æquore plātas.
Illam omnes tectis:agriſq; effuſa iuuentus
Turbaq; miratur matrum:& proſpectat euntē
Attonitis inhians animis:ut regius Oſtro
Velet honos leueis humeros:ut Fibula crinem
Auro īternectat: Lyciā ut gerat ipſa pharetrā:
Et paſtoralem præfixa cuſpide Myrtum.

Explicit Liber Septimus.

SER. Qua ſaturæ iacet atra palus: ſecundū hāc lectionem re uera ſaturam paludem ītelligimus: ſed alii aſturæ legunt: quod ſi eſt paludem pro flumine poſuit:nam haud lōge a terracina oppidum eſt aſtura:& eius cognomine fluuius. ¶ Quærit iter ualles: ſatis ſignatis uerbis expræſſit flumen anguſtum: cōtra de Tyberino ait In mare prorumpit. ¶ Hos ſuper aduenit uolſca de gente camilla:prudenter poſt completam commemorationem uirorum tranſit ad fœminas ita enim de troiāis legitur:qui ultimum amazonum poſtularunt auxilium:quæ res ab Homerus prætermiſſa eſt:ſane iam præſagium infelicitatis futuræ:quod inter ipſa principia armātur & fœminæ. ¶ Volſca de gēte:de priuerno uolſcorum oppido:ut Priuerno antiqua metabus cū excederet urbe. ¶ Florēteis ære cateruas Ennius & Lucretius florēs dicūt omne quod nitidum eſt:hoc eſt ſecutus Virgilius aliter acyrologia eſt. Lucanus Florebat nauibus poteſt. ¶ Calathis ue mineruæ:Minerua & armoꝝ dea ē:& lanificii:ſed Camilla animum ad arma ſolum contulerat. ¶ Curſuq; pedum:bene pedum adiecit:ne per equum eius gloria minueretur:qđ ei obicitur. Quid tamen egregium ſi fœmina forti fidis equo? ¶ Ariſtas:primas ſpicæ partes:dictas ab eo quod prīo areſcant. ¶ Tingeret:mergeret:ut Tinguat equos. ¶ Iuuētus Turbaq; miratur matrum:ante ornatū eius poſt arma dicturus eſt: unde hyſteron proteron eſſe uoluerunt in reſpondendo:ut ornatum matres: uiri uero arma mirentur:ſed melior ſenſus eſt:ut ſicut dictum eſt accipiamus ea enim ſexus uterq; miratur:quæ ſunt poſita:contra opinionem:ut miretur fœminæ arma in muliere: uiri ornatum in bellatrice. ¶ Inhians: ſtupore quodam patefacto ore. ¶ Lyciam pharetram:quaſi lycians ut legimus cretenſes ſagittas. ¶ Paſtoralem præfixa cuſpide myrtum:non haſtam myrteam ſed ipſam myrtum quia hac pugnare paſtores ſolent. Sta. Lernæam iacit ille trabem.

CHRI. Vfens:fluuius hic haud lōge a terracina in tyrrhenum cadit mare:eſt & ufens alter fluuius in gallia ciſalpina:qui ex alpibus cadens padum ingreditur. ¶ Camilla: camillos antiqui miniſtros dixerunt. ¶ Illa: uel intactæ:pulcherrimæ hyperbolæ:quas latini ſuperlationes nominant quæ quāuis apertum mendacium perferant:tamen magnum inde fit:aut augmentum aut imminutio.

Explicit Liber Septimus.

VT belli ſignum laurenti Turnus ab arce:apud maiores noſtros tria erant militiæ genera in bellis gerendis.Nam aut legitima erat militia:aut coniuratio aut euocatio. Legitima erat militia eorum:qui ſinguli iurabant pro republica ſe eſſe facturos: nec diſcedebant niſi complectis ſtipendiis:ideſt militiæ temporibus:& ſacramentum uocabatur aut certe ſi eſſet tumultus:ideſt bellum italicum:uel gallicum:in quibus ex periculi uicinitate erat timor multus : quia ſingulos interrogare non uacabat:qui fuerat ducturus exercitum ibat ad capitolium:& exinde proferens duo uexilla:unum roſeum quod pedites euocabat:& unum cæruleum:quod erat equitum.Nam cæruleus color eſt maris a cuius deo equum conſtat inuentum:dicebat:Qui rem publicam uult ſaluam eſſe me ſequatur:& qui conueniſſent ſimul iurabāt: & dicebatur iſta militia coniuratio.fiebat etiam euocatio.Nam ad diuerſa loca diuerſi propter cogendos mittebantur exercitus : Modo ergo duo ſunt genera militiæ cōiuratio & euocatio:quippe in tumultu:ſane incongruum nō eſt quod ſignum belli: ideſt uexilli eleuationem Turno dat : cum de rege Latino dixerit ſupra Rerumq; reliquit habenas. Belli autē ſignum dixit generaliter.Nam multa ſunt:ſed uexillum ſignificat:quod eſt tractum a ueli diminutione: ut uelū uexillum. ¶ Strepuerunt cornua : quæ ſimul ſonabant:ut Aereaq; aſſenſu conſpirant cornua rauco. ¶ Vtq; acres concuſſit equos:hoc ad equites pertinet. ¶ Vtq; impulit arma: hoc ad pedites. Eſt autem ſacrorum:nam is qui belli ſuſceperat:curam ſacrariū Martis īgreſſus:primo ancilia commouebat poſt haſtam ſimulachri ipſius:dicens Mars uigila. ¶ Extemplo:aut ſubito:aut re uera ex ipſo templo : ideſt poſt diuina arma commota. ¶ Tumultu trepido : feſtino more ſuo.Coniurat nota de re bona coniurationem dici poſſe. Nam coniuratio των λεσων. ¶ Iuuentus Effera:efferata per furiam. ¶ Meſappus & ufens : bōa electio perſonarum ad delectum habendum unus eques bonus:ideſt Meſſapus mittit̄: alter pedes egregius:ideſt ufens. ¶ Conteptorq; deū Mezētius:qs enī iuſtius : quam ſacrilegus contra pios & præpararet bellum:& gereret.

¶ DONA. Simul:Simul & omne dixit.i.uno tempore omnibus in unum coeuntibus.Coniuratio aūt totius latii:& tumultus:ideſt timor multus & concitatio tot populorum ad laudes æneæ pertinēt: inſeruit etiam æneæ hic tumultus: ne peregrinus in hoſpites & ſocius in fœderatos impius uideatur : ſi primus Bellum moueat. ¶ Cogunt:nō congregant : ſed cum cogunt timidiores. In qua re etiam ipſi duces timorem ſuum oſtēdunt.Magna laus æneæ:ut Mezentius contemptor diuum : aliquando inuenerit : quem timeret.

¶ CHRI. Vt belli ſignum laurenti turnus ab arce : Ex more Romano : illi enim rubrum uexillum ex arce proponebāt Bellum moturi: Eſt autem ut: ideſt quam primum ſtatim q. ¶ Extemplo:nulla interpoſita mora. ¶ Turbati animi : non enim ſolum moti ſunt ad arma : ſed uehementer moti : & fuerat ille motus ſumma perturbatio:hoc autem refert poeta ut exprimat effectum furiæ. ¶ Simul : quaſi dicat eodem tempore omnes: quod niſi furiæ opera factū non eſſet.Qui.n.potuiſſent omnes eodem momēto tantopere cōmoueri niſi furiæ impulſu. ¶ Tumultu trepido: nō potuit expſſius demōſtrare ingētē aiorū motū:ut appareret & feſtiatio & cōcitatio aiorū. ¶ Iuuentus:hæc enim ætas facilius excandeſcit ad iram.

ADILON.

Præparat octauo bellū quos mittat in hoſtes.

Modeſtini Iuriſcōſulti.Argumentū. VIII.

DAr belli ſignū laurāti Turnꝰ ab arce.
Mittit̄ & magni Venulus Diomedis ad urbem
Qui petat auxiliū:& doceat q̄ cauſa petendi:
Aeneas Diuom monitis adit Arcada regem:
Euandrū Arcadiæ ꝓfugū noua regna petentē.
Accipit auxiliū huic natū: & ſocia agmia iūgit
Euander:Palas fatis comes ibat iniquis.
Iamq; habilis bello:& maternis lætus in armis
Fataq;:Fortunaſq; ducum:Caſuſq; ſuorum
Sortitus:Clypeo diuina intentus in arte eſt.

P.Virgilii Maronis Aeneidos.Liber. VIII.

VT belli ſignum Laurenti Turnus ab arce
Extulit:& rauco ſtrepuerūt Cornua cantu
Vtq; acres concuſſit Equos: utq; īpulit arma:
Extēplo turbati animi:ſimul omne tumultu
Coniurat trepido Latium:ſeuitq; iuuentus
Effera:ductores primi Meſſapus:& ufens:
Contemptorq; Deum Mezētius undiq; cogūt

Auxilia: & latos uaſtant cultoribus agros
Mittit̃ & magni Venulus Diomedis ad urbẽ
Qui petat auxiliũ: & Latio cõſiſtere Teucros:
Aduectum Aeneam claſſi: uictoſq; penates
Inferre: & fatis regem ſe dicere poſci:
Edoceat: multaſq; uiro ſe adiungere gentes
Dardanio: & late Latio increbreſcere nomen:
Quid ſtruat his cœptis: quẽ: ſi fortũa ſequat̃:
Euentum pugnæ cupiat: manifeſtius ipſi
Quam Turno regi: aut regi apparere Latino.
Talia per Latium: quæ Laomedontius Heros
Cuncta uidens: magno curaꝝ fluctuat æſtu:
Atq; animũ celerẽ nũc huc: nũc diuidit illuc:
In parteſq; rapit uarias: perq; omnia uerſat.
Sicut aquæ tremulum labris ubi lumẽ Ahenis
Sole repercuſſum: aut radiãtis imagine Lunæ
Omnia peruolitat late loca: iamq; ſub auras
Erigitur: ſummiq; ferit laquearia tecti.
Nox erat: & terras animalia feſſa per omnes
Alituũ: pecudumq; genꝰ ſopor altus habebat:

¶SER. Vaſtant cultoribus agros: abducendo cultores: uaſtos & deſertos efficiunt. ¶ Mittitur & magni uenulus diomedis ad urbẽ: Diomedes poſtq̃ repperit ira Veneris a ſe uulneratæ uxorem ægialiam apud argos turpiter uiuere noluit reuerti: ſed tenuit partes apuliæ: & edomita omnis gargani montis multitudine: in eodem tractu ciuitates plurimas condidit. Nam beneuentum: & equituticum ipſe condidit & arpos: quæ Argirippa dicitur: ad quam nunc Venulus mittitur non arpinum: quam conſtat eſſe campaniæ: unde Cicero arpinas. Sane ſciendum apuliam uno dictam uocabulo: ſed huius partem quam Diomedes tenuit meſſapiam & peucetiam a duobus fratribus dictam: qui illic imperarunt: alii aliter ſentiunt de meſſapiæ noĩe in anthedonis. n. ora quæ beotiæ eſt mons ſtat meſſapius a duce meſſapo nominatus: qui aduẽtans in iapygiam ab ſe meſſapiam regionem appellauit. Item dauniam a Dauno regæ apuliæ. ¶ Venulus: hunc fuiſſe conſtat argiuum: nam tiburs eſt: ut ille indicat locus Prædam tiburtũ ex agmine raptam Portat ouans. Conſiderate hic ergo ad Diomedem mittit̃: ut eum quaſi ciuis poſſit mouere. ¶ Conſiſtere: iam eſſe conditos. i. fundaſſe ciuitatem. ¶ Regẽ ſe dicere poſci: unde illud eſt expectate ſolo laurenti & dicendo poſci: agit ſubtiliter: nam ſi non uenit errore: ſed fato omnem ſibi utiq; eſt uendicaturus Italiam: ſine dubio & Diomedis imperium. ¶ Viro ſe adiungere gentes Dardanio: bene non Aeneæ dixit: ſed uiro dardanio: ut non ſit mirum ſi ſequebantur hominem ſibi cognatione ſociatum: ut Hinc dardanus ortus Huc repetit. ¶ Quid ſtruat his cœptis: quum hæc iam cœperit: & participialiter dixit ab eo quod ẽ incipio: cœptus facit: hinc eſt cœptus. ¶ Quem ſi fortuna ſequatur Euentum pugnæ cupiat: ſi eum fortuna comitetur: quem ſuæ finem uelit eſſe uictoriæ ipſum melius noſſe: qui iam antiquus eſt hoſtis: uult autem intelligi Aeneam etiam contra Diomedem bella geſturum: nõ tantum propter præſens imperium: ſed cauſa hoſtilitatis antiquæ. ¶ Talia per latium: gerebantur ſubaudis: & eſt formoſa eclypſis. ¶ Cuncta uidens: animo pertractans: nam non uidebat. ¶ Curarũ fluctuat æſtu: his uerbis futuram præoccupat comparationem: quæ eſt Apollonii de uerbo ad uerbum. ¶ Sole repercuſſum: aut uacat re: aut bene repercuſſum: quia primo aquam ferit: inde poſtea tendit ad tecta. ¶ Radiantis imagine lunæ: Negant omnes phyſici lumen lunæ aliud ex ſe reddere: & uituperat̃ hoc dicto Virgilius: quod tamen tolerabile eſt: quia non lunam ſed imaginem dixit lunæ: quam a ſole lumen accipere manifeſtum eſt. ¶ Laquearia: multi lacunaria legunt: unde eſt in Horatio: Nec mea renidet ĩ domo lacunar. ¶ Alituum: pro alitum: ſed metri cauſa ut ſupradiximus addidit ſyllabam.

¶DONA. Mittitur & magni: magnum ſignum timoris: ut etiã ab externis auxilium petant. ¶ Aduectum æneam: quaſi quem uicerat ne deſperet de uictoria. ¶ Regem ſe poſci. q. d. mentit̃ in hac re. ¶ Multis: adiungit hæc uera: ut etiam falſa credantur. Vult igitur inferre timorẽ Diomedi: ut ſua cauſa pellat æneam ſed nõ tantũ terrorem: ut deſperet de uictoria ſi properabit: eſt autem in ſingulis repetendum edoceat. ¶ Cuncta uidens: ideſt nihil ex iis quæ hoſtes agerent illum latuit. ¶ Laomedontius heros: uirtute & caliditate Laomedonti reſpondens Aeſtu curarum: ꝑpter exiguas copias ſuas & tantos hoſtiles apparatus.

¶CHRI. Auxilia: more Romão: Nã ĩ legiõibus nõ militabãt niſi ciues Romãi ſiue romæ oriũdi ſiue donati eẽnt ciuitate. Extra uero legiões erãt auxiliares: & auxilia appellabantur. ¶ Venulus: Diomedes turpitudine Diomedes
uxoris q̃ ſtimulãte Venere ꝑꝑ uulnus ab ipſo acceptũ adulteriis ĩdulgebat in Italiã uenit in apuliam Dauni regis filiã: duxit cõdiditq; arpos: q̃ argirippa & argoſippiũ noĩat̃. Hunc ergo tanq̃ Troiani noĩs hoſtẽ in auxiliũ uocat Turnus. ¶ Qui petat auxiliũ: ſemina ſunt artificioſiſſimæ orõnis. Illinc. n. educunt̃ iſta: Eſſe obuiandũ æneæ anteq̃ plures ſe illi adiungãt. Neq; deeſſe ſibi uires: cũ uenerit claſſe neq; auctoritatẽ: cũ dicat ſe fatis poſci neq; fidẽ cũ iã plures ſe adiũxerit. ¶ Ergo eẽ formidãdũ: itaq; extãt loci ab utili: hõeſto & neceſſario & cũ illũ pene repugnabilẽ ponat tñ relinqt poſſe ſuparі a Diomede: qm̃ alias ab ipſo ſupatus ſit. Ac poſtrẽo debere illã rẽ ſuſcipere: qm̃ antiq̃ hoſtilitate diomedẽ ꝑter cæteros petiturus ſit: neq; defuturas ſibi uires: ſi alios ſupauerit in q̃ re apparet mirificũ poetæ ingeniũ: & cõſiliũ ſapiẽtiſſimũ cũ pauciſſimis uerbis relinq̃t locos ad copioſiſſimã: efficaciſſimãq; orõnẽ cõtexendã. ¶ Magno curaꝝ fluctuat æſtu: Nõ cædit magnitudini ꝑiculoꝝ inuictus aĩus æneæ ſed quo pacto ꝑicula declinet oĩ cura cogitat. ¶ Fluctuat: nã cõſultãti ĩ rebus dubiis multa ꝓ re: multa itidẽ cõtra rẽ occurrũt: unde aĩus dubitabũdus ita ambiguus relinquitur ueluti carina a diuerſis uẽtis certo curſu cõſiſtere nequit: ſed mõ huc mõ illuc labit̃: ſic ipſe mõ in illã mõ in aliã ſentẽtiã inclinat. ¶ In pteſq; rapit uarias: tãta erat uis ingenii: ut eodẽ pene momẽto ꝑ quæcunq; aut ad rẽ facerent aut rei aduerſarent̃ diſcurreret.

Cum pater in ripa:gelidiq; ſub ætheris axe
Aeneas triſti turbatus pectora bello:
Procubuit:ſeramq; dedit per mẽbra quietem.
Huic Deus ipſe loci fluuio Tiberinus amœno
Populeas inter ſenior ſe attollere frondes
Viſus:eum tenuis glauco uelabat amictu
Carbaſus:& crines umbroſa tegebat harundo.
Tum ſic affari:& curas his demere dictis.
O ſate gente Deum:troianã ex hoſtibus Vrbẽ
Qui reuehis nobis:æternaq; Pergama ſeruas
Expectate ſolo laurenti:aruiſq; latinis:
Hic tibi certa dom9:certi(ne abſiſte) Penates:
Neu belli terrere minis:tumor omnis:& iræ
Conceſſere Deum.
Iamq; tibi:ne uana putes hæc fingere ſomnũ:
Littoreis ingens inuenta ſub ilicibus Sus
Triginta capitum fœtus enixa iacebit
Alba ſolo recubans:albi circum ubera nati.
Hic locus urbis erit:requies ea certa laborum.
Ex quo terdenis urbem redeuntibus annis
Aſcanius clari condet cognominis Albam.
Haud incerta cano:nunc qua rõne quod inſtat
Expedias uictor paucis(aduerte)docebo.

¶SER. Sub ætheris axe:ideſt ſub aere.¶ Seramq; dedit per membra quietem:tardam quippe in bellicis curis:ab Homeri dictum eſt qui dicit. ου χρη παννυχιον ευδειν βουληφορον ανδρα οι λαοι τε επειθε:τραφεται και τοσσαμε υηλευ. ¶ Tiberinus:bene tiberinus quia ſupradixerat deus.Nam in ſacris tiberinus:in cœnolexia:ideſt communi ſermone tiberis:in poemate tibris uocatur. ¶ Senior:atqui ubiq; flauum eum eſſe dixit:ſed ſenior aut propter ſpumas dictus eſt:aut ad reuerentiam pertinet:ſic Lucanus:de urbe roma adhuc florente:Turrigero canos effundens uertice crines.¶ Curas his demere dictis:habitum futuræ orationis oſtendit.¶ O ſate gente deum:alibi Certiſſima ꝓles:& uigilas ne deũ gens.¶ Vrbemq; qui reuehis nobis:ut Ilium in Italiam portans:urbem ergo pro ciuibus poſuit.Reuehis autem propter Dardanum:a quo troiani deſcendunt.¶ Expectate ſolo laurenti:dat affectum etiam locis:ut Ipſe te tityre pinus:Ipſi te fontes:ipſa hæc arbuſta uocabant.¶ Hic tibi certa domus:quod ſuperius ab Apolline popoſcerat:hoc nũc indicat tiberis:ut da propriam thymbrææ domum:da mœnia feſſis.¶ Tumor omnis & iræ conceſſere deũ:aliqua hemiſtichia in Virgi.tam ſunt imminuta ſenſu:q̃ uerbis:ut ecce hoc loco.Nãq; non poſſumus intelligere quieuiſſe omnem tumorem & iram deorum:quũ & adhuc inimica ſit Iuno:& ad troianoꝝ perniciem addant aliqua alia numina ut furia ut iuturna:unde quidã mire concluſit hunc uerſum dicens:Cõceſſere deũ profugis noua mœnia teucris.Quod ſi ita acceperimus ut dicat teucros conſtituere ciuitatẽ:nec ea numina q̃ ſunt irata uetant:nihil erit cõtrarium. Nam & ipſa Iuno hoc dicit.Non dabitur regnis eſto prohibere latinis:Atq; immota manet fatis lauinia coniux:hic autem ſenſus etiã ſi detrahas ſubauditionem:poteſt accipi a ſuperioribus:ut ſit tumor omnis & iræ conceſſere deũ ut hic ſit tibi certa domus:certi penates.¶ Littoreis:licet poſſimus de fluuio ẽt littus dicere:ponit tamen diſcretionẽ:ut ſub ilicibus paulo poſt Viridiq; in littore conſpicit̃ ſus:hanc aũt porcam ut diximus ſecũ habuere troiani:quã amiſſam in cãpania inuenere cũ fœtu circa laurentẽ agrũ:quam ideo Aeneas immolauit Iunoni:quia ipſa dicitur terra:ut Coniugis in gremium lætæ deſcendit. Scimus.autẽ hoc animal inimicum eſſe frugibus ut caprũ uitibus qui Libero immolat̃.¶ Enixa iacebit:participio utens tangit hiſtoriã.¶ Solo recubans:ſolo uidetur abundare.¶ Ex quo:qua ratiocinatione.¶ Quod inſtat:cura enim Aeneæ præſentis fuerat neceſſitatis.

¶DONA. Ne uana putes:Quia ſolent multi in ſomnis decipi dat ſignum:quo cognoſcat hoc ſomnium uerum eſſe.¶ Arcades:breuitate utitur:ne tedio afficiat æneam.Genus enim dicit & nomẽ & urbem & ſpem dat auxilii:cum hoſtibus illi hoſtes ſint & peregrini:quos iure oderint latini.Hic ergo pollicetur homini ignaro uiam ſe oſtenſurum.

¶CHRI. Aeneas triſti:Oſtendit numen iis qui pro uirili ſua periculis reſiſtunt nunq̃ deeſſe.¶ Procubuit:Quaſi uictus neceſſitate naturali.Non.n.ſponte iacuit:ſed uictus a ſomno procubuit.¶ Glauco:color aquæ cõuenies.Colorum facies multiplex & uaria eſt.Vocabula aũt ipſos exprimẽtia hæc ſunt rufi autem colo.ſpecies ſunt fuluus:flauus:rubidus:phœniceus:rubeus:luteus:ſpadix.Hæ omnes appellationes ſunt rufi coloris:aut incendentes:aut uiridi admiſcentes:aut nigro infuſcantes:aut uirenti ſenſim alba illuminantes:nam phœniceus iam latinum eſt & rutilus & ſpadix qui is color eſt exuberantiam ſplendoremq; ruboris ſignificat:quales ſunt fructus palmæ non ad modum ſole incocti:unde & ſpadicis & phœnicis nomen eſt.Spadica enim dorici uocant tramitem e palma cum fructu auulſum.Fuluus de ruffo & uiridi mixtus eſt.In aliis plus uiridis in aliis plus rufi habet.Ergo fulua aquila:fuluum aurum fulua iaſpis dicitur:& fuluus leo.Flauus ex uiridi albo & ruffo eſt hinc flauæ comæ flauæ frondes oliuarum dicuntur:& Pacuuius flauam aquam & flauum puluerem dixit:ſic Cedo tamen pedem flauis lymphis flauum:ut puluerem manibus iiſdem:quibus Vlyxem ſæpe permulſi abluam.Rubidus rufuſq; atrior eſt & nigriore mixto.Luteus contra:rufus dilucidior:ceſiam latini dixere quæ græce glaucopis:ut Nigidius ait de colore cœli:quaſi celia.Sate oratio eſt in genere deliberatiuo ab omni parte abſoluta.Primis enim uerbis non ſolum beniuolentiam captat a perſona æneæ.Commendat enim a genere:commendat a meritis q; troiã reuehit.Quæ tanta res niſi a magno uiro fieri nõ poteſt:cõmendat ex eo q; a fatis ſit uocatus:Verum etiam iiſdem iſtis rebus dat ſpem non mediocrem futuram eſſe:quæ ſibi prædicit.Poſtremo mõſtro ſuis remouet dubitationem omnem:ne forte ſuſpicetur hæc ſomnia uana eſſe.

Arcades his horis genus a Palante profectum
Q ui regem Euandrū comites qui ſigna ſecuti
Delegere locum:& poſuere in montibus urbē.
Palantis proaui de nomine Palanteum.
Hi bellum aſſidue ducūt cum gente Latina.
Hos caſtris adhibe ſocios:& fœdera iunge.
Ipſe ego te ripis:& recto flumine ducam:
Aduerſum remis ſuperes ſubuectus ut amnē.
Surge age Nate Dea:primiſq; cadētibus aſtris
Iunoni fer rite preces:iraſq;:minaſq;
Supplicibus ſupera uotis.mihi uictor honorē
Perſolues:ego ſum pleno quē flumine cernis
Stringentem ripas:& pinguia culta ſecantem
Cæruleus Thybris:Cælo gratiſſimus amnis.
Hic mihi magna dōus:celſis caput urbibꝰ exit.
Dixit:deinde lacu Fluuius ſe condidit alto
Ima petens:Nox Aeneam:Somnuſq; reliquit.
Surgit:& ætherei ſpectans orientia ſolis
Lumina:rite cauis undam de flumine palmis
Suſtulit:ac taleis effudit ad Aethera uoces.(eſt
Nymphæ laurētes:nymphæ:gēus ānibꝰ unde

¶SER. Arcades his oris genus a palāte ꝓfectū:Euāder arcas fuit nepos Palātis regis arcadiæ:hic āt cū patrē ſuū occidiſſet ſuadēte mr̄e Nicoſtrata q̄ ēt Carmētis dicta ē:qa carminibus uaticinabaᷓ:dimiſſa ꝓuīcia ſua uenit ad Italiā ad pulſis aboriginibus tēuit loca ī qbus nūc rōa ē:& modicū oppidū fundauit ī mōte palatino: hic āt Palatinus mōs ſecūdū Vir.a Palāte auo Euādri ē dictꝰ ſcđm Varro.& alios a filia Euandri Palātia ab Her.uitiata & poſtea illic ſepulta:uel certe a Palante eiꝰ filio illic ſepulto:alii a balatu ouiū Balāteū uolūt dictū:ex inde per antiſtœchon Palanteum dictū:ſed ſi a balatu hoc nomē uenerit:pa breuis eſt:ſicut eā Martialis ponit plerunq;:ſi autē a Palāte pa lōga fit:ut eā pōit ubiq; Vir. ſcđm ſuā opinionē.¶ Gēus a palāte ꝓfectum: ꝓfectū ad has oras genus a pallāte nō a palāte ꝓfectum.¶ In montibus:ut diximus ſupra in minoribus illis colliculis.¶ Palātis ꝓaui:confundit noīa ut plerūq;:ſolet: Nā auus fuit:ſicut & illud dixit Lucoꝝ ſorte parētis pilūni Turnus: & alibi Pilūnuſq; illi quartus pater. ¶ Bellū aſſidue ducunt cum gente latina: ducūt:aut gerunt:aut in longū trahunt:& bene p̄ſtandoꝝ auxilioꝝ exprimit cauſam ne magis Turno q̄ſi græco fauere credanᷓ.¶ Fœdera iūge:legiᷓ & fœdere.¶ Recto flumine ducā:recto fluminis itinere: & ſic dixit ut Tunc ſe ad caietæ recto fert littore portū:hoc eſt a littore nō recedēs:ſicut ergo nūc a littore fluuii non recedētē ſignificat.Eſt & alia expoſitio: ut recto flumine edomito frenato & in trāquillitatē redacto intelligamus:qđ ēt fecit ut Mitis ut in morē ſtagni placidæq; paludis:ut ſit recto p̄teriti tēporis:participiū. ¶ Iunoni ferrite præces: ſicut etiā Helenus monuit. ¶ Mihi uictor honorē perſolues:bene adimit ei bellicam curā ꝓmittēdo uoti fore compotem.¶ Stringentē ripas:radentē:imminuentē. Nam eſt tiberini fluuii ꝓpriū: adeo ut ab antiqs rumon dictus ſit q̄ſi ripas ruminans & exedēs:etiā in ſacris ſerra dicebaᷓ: unde ait nunc.Et pinguia culta ſecantē:in aliq̄ etiam urbis parte terētum diciᷓ eo quod ripas terat.¶ Cæruleus thybris:altus ꝓfundus.¶ Cælo gratiſſimus: pro his q in cælo ſunt.¶ Hic mihi magna domus.ſ. circa exitum ſuū.Alii romam dicunt tiberini eē domicilium.¶ Celſis caput urbibus exit: de tuſcia quā illis cōſtat multum floruiſſe tēporibus. Nā & lucumones reges habebat:& maximā Italiæ ſuperauerat partē.¶ Nox æneā ſomnuſq; reliquit:ut Feſſos uentus cū ſole reliqt.¶ Vndā de flumine palmis Suſtulit:qa diciᷓ etiā nox ſolo ſomno polluere:unde eſt. Et noctem flumine purgat.ſecretior etiā rō eſt:qa ſacrificaturus ſuperis de uiuo haurit flumine.¶ Nymphæ: hic diſtinguendū eſt ut generalitatē ſequaᷓ ſpecialitas:ut in georgicis Mater cyrene mater.Nā uitioſum eſt poſt ſpeciē genus inferre:genus amnibus unde eſt:quidā hic hypallagē putant:ut ſit nymphæ quæ amnibus genus habetis:ſane cum unde hodie ad locum referamus:ueteres & perſonis applicabant:ita ut ad omne genus & ad omnem numerum referrent:ut hoc loco genus femininum & pluralem numerum poſuit cum alibi maſculinum & ſingularem numerum poſuerit:genus unde latinum:quod plenius in initio primi libri æneidos dictum eſt.

¶DONA. Iunoni:matutinū tēpus cōgruū ſacrificiis oſtēdit.Docet potētū ira ſupplicādo potiuſq̄ repugnādo ſupari.¶ Ego ſum:non arrogāter ſed neceſſario laudat ſuū officiū.¶ Nymphæ:pōt ſic diſtingui. Nymphæ laurētes:qm̄ ipſe in tēpore fuerant neceſſariæ:deinde pone nymphæ genus:amnibus unde eſt:poſſumus ēt intelligere eſſe publicationē.Tertia diſtinctio eſt:ut dicas.Nymphæ ut generaliter proferaᷓ.Deinde ad ſpeciē redeat & dicat laurentes nymphæ q̄ erant p̄ferendæ.¶ Genitor:honoris cauſa uel qa ſubit:ut pater conſuluerat.

¶CHRI. Arcades:poſtq̄ fidē fecerat:q̄ dicturus erat eſſe credēda:narrat unde auxiliū petat.¶ Euādrū:annis ſexaginta ante bellū Troianū.Euāder ſuſpectus apud populares cæde paterna cū magna manu Arcadū & mr̄e carmēta:q̄ fuit filia Pallantis:& ipſius licaonis regis arcadiæ.Hi diuinationē a Palade habuere:qa Iuppiter pallada pallāti educādū dederat.Arcades græca gēs ſecūda poſt Pelaſgos ī Italiā uenit.¶ Hi bellū:argumētū a uerisimili: nā ſi latinis hoſtes ſunt libēter ad ꝓpellēdū cōem hoſtē cū Troiāis cōueniēt.¶ Ipſe ego: Dat ſpē poſſe illū ad Euādrū ꝑuenire.¶ Supplicibus.ſ.Et ī hoc dat ſpē ꝑficiēdi.Nā placata Iunōe oīa tuta erāt ſperāda.Neq; dubitādū quin placari poſſet poſtq̄ imperat ꝙ ſuperet.Nā nō īperat deus q̄ p̄ſtari nō poſſunt.¶ Victor.q.d.nō poſtulo niſi cū ueneris.¶ Ego ſum pleno:Vt fidē ſibi cōciliet ſeipſum māifeſtat:& cū addat ſe eſſe gratiſſimū cœlo ꝑſuadet ſe facile p̄ſtare poſſe q̄ ꝓmiſerat.¶ Nox æneā.ſ.cū ꝑ qetē uiderit:atq; audierit paꝝ ante lucē credenda uidebanᷓ.Nā Pla.ac Ariſtote.teſtibus ſomnia q̄ matutino tēpore obueniunt:uera eſſe cōſueuerūt.¶ Cauis:in cōcauitate redactis.¶ Oriētia lumina:nā iccirco nox abibat:qa ſol oriebaᷓ.¶ Effudit:affatim emerſit:& recto ordine ꝓgreſſus ē:ut prio corpus luſtraret aq̄ deinde luſtratus p̄ces effunderet.Nā īpurū puꝝ affari haud decet.

¶SER. Tu o genitor:cũ flumine:ſic enim in uocabatur in p̃cibus adeſto tiberine cũ tuis undis.Tibrim uero:alii a rege aboriginũ uolũt dictũ:q iuxta dimicãs interẽptus ẽ.Alii ab eo rege quẽ Glaucus Minois filius ĩ Italia iteremit.Alii inter quos & Liuius ab albano rege q in eũ cecidit.¶Arcete periclis:hypallage eſt,ꝓ a me ꝓhibete pericula.¶Quo te cunq; tenet lacus:lacus eſt quoddã adhuc latẽtis aq̃ receptaculũ:& dictus quaſi lacuna quædã ex q̃ erũpẽs aq̃ efficit fontẽ:q cũ fluere cœpit:alueum facit:unde iſta tria dixit alueum fontem lacũ: hoc enim ẽ Quocũq; ſolo pulcherrimus exis:q̃q multi hoc uerſu eius ſupfuſionẽ uelint ſignificari:iõ autẽ hoc dixit Aeneas qa audierat Hic mihi magna domus celſis caput urbibus exit.¶Semp̃ honore meo:ſatis Aeneas pie pollicet̃:quum tiberis uerecũde popoſcerit: ait nãq; mihi honorẽ uictor p̃ſolues.¶Corniger:flumina iõ:cũ cornibus pingunt̃:ſiue quo mugitũ boũ imitat̃ murmur undarũ:ſiue qd' plerũq; in cornuũ ſimilitudinẽ curuatas cernimus ripas: unde amnes: qa am.i.circũ:nant.i.circunfluũt ĩ modũ cornuũ flexoꝝ.¶Heſpidũ regnator aq̃rũ:bñ addit heſperidũ.i.italicaꝝ.Nã eridanus rex ẽ fluminũ heſperiæ:ut Fluuioꝝ rex eridanus.Fluuius uocatiuus antiquus eſt:q apud maiores in oĩ forma ſimilis erat noĩatiuo: ſed mõ aliter ẽ ĩ ſecũda tãtũ forma:nanq; ſi ꝓpriũ fuerit nomen:& i ante us habuerit us p̃dita.facit uocatiuũ: ut Terẽtius ti nullo excepto.Si ãt appellatiuũ ĩ emittit uocatiuũ:ut pius pie:fluuius fluuie:ex cepto fili9. Nã fili facit.plerũq; tñ poetæ euphoniæ cã antiqtatẽ ſequnt̃:addũt & aliq deus q nõ dee ſed deus facit. ¶Et ꝓpius:& ꝓprius legit̃ & ꝓpius:ſi ꝓprius familiarius ſignificat:ut Et ꝓprius res aſpice noſtras:ſi ãt ꝓpius citius.Cice.ĩ uerrinis.Nec qcq̃ ẽ ꝓpius factũ q̃ ut illud exemplũ de hadriano ſyracuſas iferretur: & hoc ẽ melius:Nã & ſtatĩ ẽ porca conſpecta:& Aeneas non dubitat de fide oraculi:ſed popoſcit celeritatem. ¶Tua numĩa:tua oracula & ꝓmiſſa.¶Mõſtrũ:qa ſubito & cũ triginta porcellis ẽ uiſa.¶Viridiq; in littore:fluuiali ſcilicet.¶Conſpicit̃ ſus.Horatius:Et amica luto ſus.Sciendũ tamẽ hoc eſſe uitioſum in monoſyllabũ finiri uerſum:niſi forte ipo monoſyllabo minora explicent̃ animalia:ut Parturiẽt mõtes:naſcet̃ ridiculus mus:gratioſiores enim ſunt iſti uerſus ſecũdum Luc. ¶Tibi enim:uacat enĩ:& tãtũ ad ornatũ p̃tinet:Integrũ ẽ ergo tibi:ut ex iteratiõe creſcat augmẽtũ.Terẽ.O Miſis Miſis.¶Maxima Iuno:q̃ſitum ẽ q̃ ſit Iuno maxima.Nam ut diximus uariæ ſunt eius poteſtates:ut Curetis: lucina:matrona:regina:& dicũt theologi ipſam eſſe matrẽ deum:q̃ terra dicit̃:unde etiã ei porca ſacrificat: ergo perite elegit epitheton ut maxĩa diceret.¶Mactat:mactatio poſt ĩmolationẽ unde bono uſus eſt cõpendio. Sane hyſteron proteron eſt in hoc uerſu:primum enim cum grege ſiſtit ad aram.& ſic mactat.i. auget p̃ficit: ¶Quã longa ẽ nocte:in quãtum longa ẽ:ut Nunc hiemẽ iter ſe luxu q̃ lõga fouere.¶Refluẽs:uelut in alueum ſuum recurrẽs:ut Aeneas cõtra undas pergẽs:deſcẽdẽtis celeritate ꝓpemodum uteret̃.¶Aequor aquis:ipſius æqualitatẽ.¶Rumore ſecundo:hoc ẽ bona fama:cum neminẽ læderet:aut certe dicit eos ante ueniſſe: q̃ fama nũciaret eſſe uẽturos:aut rumore ꝓ rumone poſuit:nã ut ſupradiximus rumon eſt dictus:unde & ficus ruminalis:ad quã eiecti ſunt Remus & Romulus:q̃ fuit ubi ẽ nunc lupercal ĩ circo:hac enim labebat̃ tiberis ante q̃ Vertunus factis ſacrificiis auerteret̃:quis ficum ruminalem alii a Romulo uelint dictã q̃ſi Romularem:alii a lacte infantibus dato:Nam pars gutturis ruma dicit̃:ergo ſi fuerit rumone ſecundo:fauẽte fluuio ĩtelligimus.

a Pier. valer. in tauro. p. 25.

Tuq; o Thybri tu o genitor cũ flumine ſancto
Accipite Aenean:& tandem arcete periclis.
Quo te cunq; lacus miſerãtem incõmoda nr̃a
Fonte tenet:quocũq; ſolo pulcherrimus exis:
Semper honore meo:ſemp̃ celebrabere donis.
Corniger Heſperidũ fluuius regnator aquarũ.
Ad ſis o tãdem:& propius tua numina firmes.
Sic memorat:gemĩaſq; legit de claſſe Biremes:
Remigioq; aptat:ſocios ſimul inſtruit armis.
Ecce autẽ ſubitũ atq; oculis mirabile monſtrũ
Candida per ſiluam cũ fœtu concolor albo
Procubuit:uiridiq; in littore conſpicitur Sus.
Quã Pius Aeneas:tibi enim:tibi maxĩa Iuno
Mactat ſacra ferens:& cũ grege ſiſtit ad aram.
Thybris ea fluuiũ q̃ longa eſt: nocte tumentẽ
Leniit:& tacita refluens ita ſubſtitit unda
Mitis ut in morem ſtagni:placidæq; paludis
Sterneret æquor aqs:remo ut luctamẽ abeſſet.
Ergo iter inceptũ celerant rumore ſecundo.

¶DONA. Quocunq;:lacum & quocunq; fonte.Alterum ad eius originem:alterum ad exitum pertinet. Fons eſt aquæ initium.Lacus ubi fontis aqua colligitur.¶Regnator:ut oſtendat omnibus fluminibus potiorem.¶Placidus:& mente & flumine propter nauigationem.¶Monſtrum:ideſt quod eſt contra rationem naturæ.¶Mactat:prius ſiſtit:deinde mactat.¶Ergo:ordo eſt.Quam æneas tibi ad aras cum grege ſiſtit: & cum grege mactat:ut intelligatur etiam fœtus mactaſſe.

¶CHRI. Tandem:poſt diuturnos errores.¶Numina firmes:nam confirmabitur numen ſi facta promiſſum ſequetur.Quod euenit:nam paulopoſt ſus apperuit.¶Tibi maxima:nam audierat Iunonem ſupplicibus ſupera donis.Ecce autem refert Dionyſius æneæ ſacrificanti porcam aufugiſſe:quam naui ſecum adduxerat: & oraculum fuiſſe ut ibi urbem cõderent:ubi illa cõſtitiſſet.Ergo illam inſecuti ſunt uſq; ad collem qui tribus millibus paſſuũ diſtat a mari:auditaq; eſt hic uox ut cõſiſterent & ſuẽ parientem obſeruarent: quandoqdem totidẽ annos poſtea quot illa fœtus pereret Troiani ſedes immutaturi eẽnt cũ meliori fortũa:atq; illa die ſeq̃nti.xxx.edidit porculos & poſt.xxx.annos ab aſcanio ſedes in albam traductæ ſunt.¶Tybris ea:reſpõdit re ipſis promiſſis: & oſtendit q̃ta ſint merita æneæ qui tante curæ immortalibus diis ſit.¶Rumore ſecundo:quaſi dicat:omnibus ex lætitia plaudentibus.Nã cũ manifeſtũ uiderẽt oraculũ:uarii erãt uulgo ſermones.¶Labitur: oſtẽdit facilitatem ex reflexu fluminis.¶Abies:denominatio:ponit materiam pro naui:quæ ex ea materia ſit.

Labitur uncta uadis Abies: mirant̃ & Vndæ:
Miratur nemus inſuetum fulgentia longe
Scuta uirum Fluuio: pictaſq; innare carinas:
Olli remigio noctem: diemq; fatigant.
Et longos ſuperant flexus: uariiſq; teguntur
Arborib⁹: uirideſq; ſecāt placido æquor̃ ſiluas:
Sol medium Cæli cōſcenderat igneus orbem:
Cum muros: arcemq; procul: & rara domorū
Tecta uident: quæ nūc romana potentia Cælo
Aequauit. tum res inopes Euander habebat.
Ocyus aduertunt proras: Vrbiq; propinquāt.
Forte die ſolennem illo rex Arcas honorem
Amphitruoniadæ magno: Diuiſq; ferebat
Ante urbem in luco: Palas huic filius una:
Vna omnes iuuenū primi: pauperq; Senatus
Thura dabāt: tepiduſq; cruor fumabat ad aras
Vt celſas uidere rates: atq; inter opacum
Adlabi nemus: & tacitis incumbere remis:
Terrentur uiſu ſubito: cunctiq; relictis
Conſurgunt mēſis: audax quos rumpere Palas
Sacra uetat: raptoq; uolat telo obuius ipſe.
Et ꝓcul e tumulo: Iuuenes quæ cauſſa ſubegit
Ignotas tentare uias? quo tenditis inquit.
Qui gēus? un domo? pacē ne huc fertis an ar(ma?
Tū pater Aeneas puppi ſic fatur ab alta:
Paciferæq; manu ramum prætendit Oliuæ.
Troiugenas: ac tela uides inimica Latinis:

¶SER. Labit̃ uncta uadis abies: deſcēdētis celeritate prope cōſcēdit. Sta. de diſco Similiſq; cadēti Creſcit in aduerſum. ¶ Miraſ̃ & undæ: laus troianoꝝ per phantaſiā quandā ex undaꝝ uel rumoris admiratione uenientē. ¶ Noctēq; diemq; fatigant: ut Siluaſq; fatigant: pro ipſi fatigantur. ¶ Superant flexus: hic oſtendit non eſſe alueum fluminis rectū. ¶ Variiſq; tegunt̃ arboribus: hoc eſt Hunc inter fluuio tiberinus amœno. ¶ Secant placido æquore ſiluas: oſtendit adeo perſpicuā fuiſſe naturā fluminis: ut in eo apparerent imagines nemoꝝ: quas troianæ naues ſecabant. Terentianus: Sic eſt natura fluminis ut obuias imagines receptet in lucē ſuā. ¶ Sol medium cæli conſcenderat igneus: alterius. ſ. diei. ¶ Cū muros arcēq; ꝓcul: palatinum uidit nec ſitū p̄ſentē conſiderare debemus: tūc. n. nullis obſtātibus ædificiis: p luper cal tiberi: ut diximus fluente: facile mons poterat uideri palatinus. ¶ Forte diem ſolēnem illo: ευσυώβολωσ: ideſt bono homine uictori deo troianis uenīētibus ſacra celebrant̃: bona ēt uſus ē œconomia. ¶ Amphitruoniadæ magno diuiſq; ferebat: amphitryo rex thebanorū fuit. Cuius uxorē alcmenā Iupiter adamauit: & dū uir eius œchaliā ciuitatē oppugnaret: de trinoctio facta una nocte cū ea cōcubuit quæ poſt duos edidit filios unū de Ioue. i. herculē: alterum de marito qui iphiclus appellatus ē: ergo aſſumpſit epitheton amphitruoniadæ ſatis peritæ. Nā cuiuis deo ſacrificaret̃: neceſſe erat poſt ipſum ēt reliquos inuocari. ¶ Ante urbē: ſecundū antiquū ſitū: tunc. n. ciuitas breuis fuerat. Pallas huic filius pro cū hoc. ¶ Iuuenū primi pauperq; ſenatus: totā oſtendit ætatē: nā p ſenatū ſeniores ſignificāt̃. Paup āt aut ad numeꝝ retulit: cētū. n. ſub Romulo fuerūt: aut re uera paup qđ romāi īperii oſtendit̃ parſimonia pro laude tūc habita. ¶ Tepiduſq; cruor: fruſtra qdā cruorē pecudū: ſanguinē hominū uolūt. Nā Iuue. ait Sanguis & a magno ceruix ferienda miniſtro. Vir. Atq; atros ſiccabat ueſte cruores. ¶ Celſas uidere rates: qa dixit Geminaſq; legit de claſſe biremes. ¶ Inter opa. adlabi nemus: p nemus: ut Hūc īter fluuio tiberin⁹ mœno: & ē hōeſta elocutio: ut ſi dicas Inter cœnā locut⁹ ſum. i. p cœnā: & meli⁹ dū cœnat̃ & ī cœnæ tpe: ut īter agēdū. i. dū agis: & īter eūdū. i. dū itur. ¶ Tacitis remis: ꝓ ipi taciti: hoc ē ſine celeuſmate: nā celeuſma nautic⁹ ē clamor ad hortādū. ¶ Audax qu. rū. pa. Sacra uetat: ne īterruptiōe ſacrificii piaculū cōmitteret̃: unde ēt in. iii. Helenus: ne q̄ īter ſanctos ignes in honore deoꝝ hoſtilis facies occurrat: deniq; quū ludi circēſes Apollini celebrarent̃: & Annibal nūciatus eēt circa portā collinā urbi īgruere: oēs raptis armis cōcurrerūt reuerſi poſtea cū piaculū formidarent: inuenerūt ſaltātē ī circo ſenē quēdā: q quū īterrogatus dixiſſet ſe nō interrupiſſe ſaltationē: ductū ē hoc ꝓuerbiū Salua res ē ſaltāte ſene: audacē āt dixit ubiq; Vir. quoties uult oſtēdere uirtutē ſine fortuna: uñ ēt turnū audacē uocat. ¶ Iuuenes q̄ ca. ſubegit: ſuccīcta & plena īterrogatio: cui p ſingula reſpōdet Aeneas. ¶ Qui ge. quo genere. ¶ Vñ domo? de q̄ ciuitate. ¶ An arma? tropū fecit cā metri. Nā ꝯſeq̄ns erat ut diceret an bellū. ¶ Paciferæq; ma. ra. p̄. o. nemorā faceret in reſpōſiōe. ¶ Tela. u. ini. bōa cōciliatio: nā audierat Hi bellū aſſiduæ ducūt cū gēte latia.

¶DONA. Paup ſenatus: & numero & opibus intellige. ¶ Audax: nō temerarius: ſed ꝓpria uirtute cōfidēs. ¶ Et procul: cum aſſiduum bellum gererent: cum gente latina non mirum ſi anxiæ cūcta exploraret. ¶ O iuuenes: oratio neceſſariis in tanto metu interrogationibus plena. ¶ Quo tenditis: quia ex deflexu uidebat illos uelle deſcendere. ¶ Superbo: quia iniuſtum. ¶ Profugos: ut oſtendat iuxta peregrinos immites.

¶CHRI. Mirant̃ & undæ: mira phātaſia poetæ ad laudē Troianoꝝ: mirant̃ ergo tāq̄ neq; naues neq; arma aut uiros tales hactēus uidiſſent: hēt āt mirā iocūditatē iſte locus: qñ ſenſum dat rebus q̄ ſenſu carēt. Neq; fluminis amœnitatē elegātius pingi poterat: ut ex pulchritudīe nauigatiōis q̄dā fœlicitas portendi uideret̃. ¶ Forte diē: diuinitus factū uidet̃: ut huiuſcemodi heros amicitiā cū Euādro ī ſacris maximi oīum heroū Herculis iniret. ¶ Vt celſas: nā cū nihil pctñ cum finitimis haberēt: ad oēs caſus trepidabāt uigilanterq; oīa explorabāt. ¶ Audax palas: iā nunc format uiꝝ egregium: q & ſacrificio ſimul & ſaluti publicæ cōſulit. ¶ Et procul: cautus adoleſcens: nā modo audiret̃ nō expectauit donec ad eos ꝑueniret. ¶ Et tumulo: unde facilius: & uideret̃ & audiret̃. ¶ Paciferæ: in tāta ꝓperatiōe id ſignū dedit: qđ īſtar lōgæ oīonis eſſet. Deinde cū dixit: Troiugenas ac tela inimica latinis: oſtendit & q eſſent: & ꝙ amici uenirent: nā amicos eſſe oportebat: q inimicis inimici eſſet.

Quos illi bello profugos egere ſuperbo.
Euandrum petimus:ferte hæc:& dicite lectos
Dardaniæ ueniſſe uiros ſocia arma rogantes.
Obſtipuit tanto perculſus nomine Palas.
Egredere o quicunq; es:ait:coramq; parentem
Alloquere:ac noſtris ſuccede Penatib⁹ hoſpes.
Excepitq; mãu:dextramq; amplexus inhæſit.
Progreſſi ſubeunt luco:fluuiumq; relinquunt.
Cum regem Aeneas dictis affatur amicis.
Optime Graiugenum:cui me Fortuna ꝓcari
Et uicta comptos uoluit prætendere ramos
Nõ equidẽ extimui Danaũ ꝙ ductor:& Arcas
Quodq; a ſtirpe fores geminis cõiũctus Atri-
Sed mea me Virt⁹:& ſancta oracula diuõ(dis:
Cognatiq; patres:tua terris dedita Fama
Coniunxere tibi:& fatis egere uolentem.
Dardanus Iliacæ prius pater Vrbis:& auctor

¶SER. Quos illi bello ꝓfugos:ſicut & uos:& mouet cõciliationẽ ẽt ex ſimilitudine fortunæ.¶ Ferte hæc: hoc ad ramũ ptinet.¶ Dicite:ad uerba.¶ Tãto pculſus noĩe:Dardãi.ſ.cõmemoratiõe.¶ Quicũq; es:hoc ad nomẽ Aeneæ ptinet.Nã eſſe troianos audierat.¶ Dextrãq; amplexus inhæſit:oſtẽdit uiꝝ & uirtutis & hoſpitalitatis amatorẽ.¶ Subeũt luco:more antiquo dicto iunxit cũ alibi iuxta uſum pſentẽ cõiunxerit:ut æneæ ſubiit mucronẽ:fluuiũq; relinquũt:hypallage in ſenſu:nã primũ eſt fluuiũ relinquere demũ lucum ſubire.¶ Optime graiugenũ:qtũ ad Aeneã ptinet græci neq; boni neq; meliores ſunt:ergo optime graiugenum ſuperlatiuus eſt pro poſitiuo.Nã optimus maloꝝ nõ poſſumus dicere:ſuperlatiuus.n.ſuo tantũ iungit̃ generi:ſic ergo dixit:ut Homerus δικαιότατος κενταύρων.i.iuſtiſſimus centauroꝝ pro iuſtus:quũ cẽtauri fuerint crudeles & impii.¶ Cui me fortuna ꝓcari:antiquũ ẽ.Nã mõ quẽ ꝓcari dicimus.Ter.Credo q mihi ſic oret.Itẽ Facite ut uobis decet Salu.Locũ editiorẽ q̃ uictorib⁹ decebat:& eſt græcũ εὔχεο ἀπόλλωνι.¶ Victa comptos ramos:ut in pacis petitione ramus oliuæ cũ uictis offerat̃:partim fabulæ:partim naturæ efficit rõ. Nã cum de nomine athenaꝝ Neptunus & Minerua cõtẽderent:& iuſſiſſet Iuppiter ut illius noĩe diceret̃ ciuitas:qui munus melius obtuliſſet equũ Neptun⁹: oliuã Minerua protulit:& ſtatim uicit:unde quũ ramus eius alicui offertur:indicat eũ eſſe meliorẽ:hinc eſt illud prouerbiũ.Herbam do.i.cedo uictoriã: qd̃ Varro in ætiis ponit:quũ in agonibus herbã in modũ palmæ dat aliqs ei cũ quo cõtendere nõ conat̃:& fatet̃ eſſe meliorẽ.eſt etiã oliua per etymologiam ab elea.i.olea dicta quæ miſericordia dicitur.i.ἔλεος.uictas aũt habet ramus oliuæ iõ ut inertiã & imbecillitatẽ oſtendat offerentis.Scimus.n.oues egere alieno ſemper auxilio.¶ Voluit:hinc eum laudat: quod tantus eum uir rogare compellit̃.¶ Danaum quod ductor & arcas :nec quod multitudinem haberes extimui:nec quod eſſes arcas:ut illuc hoc tẽdat.i.Agamẽnoni & Menelao coniunctus:& hoc ad Euandri laudẽ ptinet:q per q̃litatẽ moꝝ meruit nõ timeri.¶ Fores: ꝓ fuiſſes:ſed notandũ fores de præterito: geminis coniunctus atridis:aliter gemini uno partu editi:quærit̃ ſane q̃re euãder atridis genere fuit cõiunctus:q̃uis Heſiodus dicat qualiter atridis cõiunctus ſit euander:tamen qdã thyeſtæ filias ledã & hypermneſtrã aiunt fuiſſe:ledæ & tyndari filias:Clytẽneſtrã helenã:& timãdrã quã duxit uxorẽ echinus arras cuius filius Euander: Clytẽneſtrã & helenam notum eſt agamemnõi & menelao cõiunctas fuiſſe.Alii tradũt.Steropes & atlãtis ænomaũ & maiam fuiſſe:œnomai hippodamiã filiã:unde atreus natus.At maiæ filius Mercurius:ex quo arcades de qbus euãder:quod actius in atreo plenius refert.Alii narrãt ita: Atlas cõplures habuit filios:ſed de uno pelopem genuit: pelops genuit atreũ:atreus agamemnonẽ & menelaũ:Mercurius deĩde ex nicoſtrata q̃re euandri Mercurium maia filia atlãtis:ſic euander atridis cõiunctus eſt.Troianis aũt ſic iungit̃ ex electra atlantis filia & Ioue Dardanus naſcit̃:eius filius ericthonius:ex eo aſſaracus:ex eo Capys illo anchiſes:ex illo æneas.¶ Mea me uirtus:hæc arrogatio ad honorem Euandri pertinet.¶ Sancta oracula diuom:tiberini.ſ.uel apollinis ut uia prima ſalutis quod minime reris graia pandet̃ ab urbe.¶ Dedita fama:diuulgata:ut Deditur hic ſubito troiana per agmina rumor.¶ Fatis egere uolentẽ:qd̃ uoluntas fuerat egit neceſſitas fati.¶ Dardanus iliacæ primus pater urbis & auctor:reddit qd̃ ait ſupra Cognatiq; patres:Sane ſciendũ Atlantes tres fuiſſe:unũ maurum qui eſt maximus: alterũ italicũ patrẽ Electræ:unde natus eſt Dardanus:tertium arcadicũ patrẽ Maiæ:unde natus ẽ Mercurius: ſed nunc ex nominũ ſimilitudine:fecit errorẽ:& dicit Electrã & Maiã filias fuiſſe Atlantis maximi:nec præter rationẽ ait & maximi:& Atlas idem generat:Nã & ipſe habuit etiam hoꝝ nominum filias.i. Electrã & Maiã.

¶DONA. Dicite:quia non ſolus in tanto tnmultu uenerat Pallas.¶ Quicunq;:ad hominem non ad originem referas.¶ Coram parentem allo.¶ Optime:ſummum iudicium ſeruat parenti:& regi.

¶CHRI. Quos illi:nã nõ ſatis fuerat oſtẽdiſſe ꝙ eſſent inimici latinis:nã ſi ob illatã illis iniuriã fuiſſent poterãt:& arcadibus ſuſpecti eſſe.Poſuit aũt huiuſcemodi:& interrogationẽ:& reſpõſionẽ poeta: ut mira quadã breuitate pfectaꝝ orationũ abſolutũ officiũ ĩpleret.Sicq; & tẽpori in quo ꝓperato opus erat ĩſeruiret : & tamẽ nihil neceſſariũ omitteret.Et quemadmodũ reſponſio æneæ oſtendit interrogationẽ.¶ Pallãtis:perfectã fuiſſe:ſic uiciſſim reſponſio Pallantis demonſtrat æneã nihil de neceſſariis omiſiſſe.¶ Fortuna ꝓcari.q.d. non ſuæ ſtultitiæ eſſe ꝙ in eas anguſtias deſcenderit:ut auxilia ſint medicanda ſed iniquæ fortunæ.¶ Nõ equidem extimui:Nã plus ualuit apud me tuoꝝ moꝝ ꝓbitas q̃ ꝙ & Græcus & attridis cõiunctus eſſes:ſed ne adulatiõis eẽ uideatur quod ignotũ laudet addit:& phama illũ noſſe.¶ Mea uirtus:Nam uirtutis.i.fortitudinis eſt etiam ſi piculoſa fuiſſet congreſſio cũ Euandro:tamẽ periculũ certa quadã propoſita ratiõe adire:erat aũt rõ:& qd̃ oraculũ perſuadebat:& qd̃ auxiliũ petere neceſſariũ eſſet.¶ Geminis cõiunctus atridis:nam Euander arcadiæ rex Mercurii ex nicoſtrate filius fuit.Atridæ autem a Tantalo ſunt filii Iouis:qui ex Ioue frater eſt Mercurii.

¶SER. Vt graii perhibent:ut ueſtræ continent litteræ.¶ Candida maia:ſplendidior enim eſt Maia inter pliadas:quæ eſt una de Atlantidibus:ideſt de pliadibus.¶ Cyllene:mons arcadiæ:ubi Maia Mercurium eſt enixa:fudit autem non iniurioſe dictum eſt ut in Piſonem Quæ te belua non hominē ex utero fudit:ſed celeritatem parientis oſtendit:quod infantibus dicitur omen felicitatis afferre:ſpectat etiam ad rationem phyſicam.Nam certe eſt ubiq; Mercurius:ut diximus ſupra:ideo dicit eum in ortu fuiſſe uelocem.¶ Tentamenta tui pepigi:cum nullo autem pactus ſum ut te aut per artem aliquam:aut per legatos probarem:ſed intrepidū me tibi commiſi.¶ Tentamenta pepigi:exprimenta pactus ſum.Nam geminum eſt hoc præteritum ab eo quod eſt paciſcor:facit enim & pepigi & pactus ſum ſicut placeo & placui & placitus ſum:pago enim unde multi uolunt uenire pepigi:nuſquam lectum eſt.¶ Gens eadem quæ te:ſic agit ut & ipſe præſtare uideatur.Nam & ſupra ait:Socia arma rogantes.¶ Daunia:rutula:a dauno.¶ Crudeli bello:ſupra Bello profugos egere ſuperbo.¶ Nihil abfore:ſibi abfuturum nihil arbitrantur.¶ Accipe daq; fidem:hoc eſt quod ait in decimo Humanis quæ ſit fiducia rebus.¶ Rebus ſpectata iuuentus:decennali prælio:& bene promiſſionem confirmat rebus & teſtimoniis:quæ eſt inualida uerbis.¶ Totum luſtrabat lumine corpus:paterna in eo liniamenta cognoſcens.¶ Pauca refert:nō pauca:ſed paucis:ideſt breuiter:hoc uult dicere multa eum dixiſſe:ſed paucis.¶ Agnoſcoq; libens:poſtq̃ probauit ex habitu corporis uera eſſe quæ dicebat Aeneas per Anchiſen eum laudat adulatione depoſita.Sane inter agnoſco & cognoſco ſuperfluo quidam uolunt facere diſcretionem:ut cognoſcamus nouos:agnoſcamus antiquos:ſed hæc a poetis metri neceſſiate uariantur.Nā agnoſco propter ſynalæphen dixit.¶ Heſionæ uiſentem regna ſororis:ut diximus ſupra Hercules euerſa troia Heſionem Laomedontis filiam Telamoni ſuo comiti dedit:ex qua natus eſt Teucer.Priamus poſtea quū ſalamina tenderet ad uiſendum regnum ſororis:per arcadiam iter fecit:& tunc ab Euandro ſuſceptus eſt Anchiſes.¶ Viſentem regna:uidere cupiētem.¶ Protinus:uno eodemq; tempore:hoc eſt dum pergit:uidit arcadiam:nam non poſſumus ſimul intelligere:quum ſalamina inſula ſit:arcadia incontinenti.¶ Mirabarq; duces teucros:hos laudat:quo melior ſit ille:quem prefert.¶ Iuuenili ardebat:ineſt enim iuuenibus ſtudium acquirendarum amicitiarum.Horatius.Animuſq; uirilis Quærit opes & amicitias.¶ Phenei:oppidi arcadiæ.Homerus.

οι φενεον τενε μοντο:και ωρχομενον πολυμή/λον

Nec nos debet mouere quod quum Euander de Palanteo ſic dicit phenei ſub mœnia:quum ſciamus poetas uicinas omnes pro una habere ciuitates ſicut de didone facit:quam nonnunquam tyriam aliquoties ſidoniam uocat.

Electra (ut Graii perhibent) Atlantide cretus
Aduehitur Teucros:Electram maximus Atlas
Edidit:æthereos humero qui ſuſtinet orbes.
Vobis Mercurius pater eſt:quē candida Maia
Cyllene gelido conceptum in uertice fudit.
At Maiam (auditis ſi quicq̃ credimus) Atlas
Idem Atlas generat Cæli qui ſidera tollit.
Sic gēus amborum ſcindit ſe ſanguine ab uno.
His fretus:non legatos:neq; prima per artem
Tentamenta tui pepigi:me me ipſe:meumq;
Obieci caput:& ſupplex ad limina ueni.
Gens eadem:quæ te crudeli Daunia bello
Inſequitur:nos ſi pellant:nihil abfore credunt
Qui oēm Heſperiā pēit⁹ ſua ſub iuga mittāt:
Et mare quod ſupra teneāt:quodq; alluit īfra.
Accipe:daq; fidem:ſunt nobis fortia bello
Pectora:ſunt animi:& rebus ſpectata iuuētus.
Dixerat Aeneas:ille os:oculoſq; loquentis
Iandudum & totum luſtrabat lumine corpus.
Tum ſic pauca refert:ut te fortiſſime Teucrū
Accipio:agnoſcoq; libens:ut Verba parentis
Et uocē Anchiſæ magni:uultumq; recordor:
Nam memini Heſionæ uiſentē regna Sororis
Laomedontiaden Priamū:Salamina petentē
Protinus Arcadiæ gelidos inuiſere fines:
Tum mihi prima genas ueſtibat flore iuuenta:
Mirabarq; duces Teucros:mirabar & ipſum
Laomedontiaden:ſed cunctis altior ibat
Anchiſes:mihi mens iuuenili ardebat amore
Compellare uirū:& dextræ cōiungere dextrā.
Acceſſi:& cupidus Phenei ſub mœnia duxi.

¶DONA. Vt graii perhibent:ut hoc tuorum teſtimonio probem.¶ Idem atlas:ne ſimilitudine nominis falſo id uſurpare uideretur.¶ Obieci:cum petiturus eſſem quæ etiam tibi ſalutaria eſſent tamen expaui.Nam cum gente tibi inimica & crudeli bellum gero:& dicendo unam gentē extenuat timorem belli.¶ Accipe daq; fidem:ſumme auxilium & da.¶ Fortia pectore & animo:nam in bello animo fortitudo & corporis robur requiritur.¶ Spectata:de qua iam factum eſt periculum.¶ Pauca:ne longior oratio ſolennia impediret.

¶CHRI. Caput:non ſolum res alias:ſed etiam uitam.¶ Et ſupplex:quod uidetur præter dignitatem meā.¶ Gens:argumentum ab utili & ab honeſto:ut coniunctim repellamus hoſtem:quem diſiunctim non poſſemus.¶ Accipe daq; fidem:quod eſt fœdere coniungi.¶ Sunt nobis:ne putes cum regno certamus nihil non præſtaturos.¶ Os oculos:ex phyſonomia capiebat coniecturam eum æneam:quem ipſe de ſe p̄dicabat.¶ Vt quam multum protinus:deinceps:interea.¶ Quo plenum amicitiæ ſignum eſt:cum cauerent antiqui ne inter ſacrificandum hoſtilis facies occurreret:ipſum ueluti amicum inter ſacra recipit.

Ille mihi inſignem pharetrã: Lyciaſq; ſagittas
Diſcedẽs: Chlamydemq; auro dedit ĩtertextã:
Frenaq; bina: meus q̃ nunc habet aurea Palas.
Ergo & quã petitis: iũcta ẽ mihi fœderẽ dextra:
Et lux cum primum terris ſe craſtina reddet:
Auxilio lætos dimittam: opibuſq; iuuabo
Interea ſacra hæc: quando huc ueniſtis amici
Annua: quæ differre nefas: celebrate fauentes
Nobiſcũ: & iã nũc ſociorum aſſueſcite menſis.
Hæc ubi dicta: dapes iubet & ſublata reponi
Pocula: gramineoq; uiros locat ipſe ſedili
Præcipuumq; toro & uilloſi pelle Leonis
Accipit Aeneam: ſolioq; inuitat acerno.
Tum lecti iuuenes certatim: araq; ſacerdos
Viſcera toſta ferũt Tauroꝝ: onerãtq; caniſtris
Dona laboratæ Cereris: Bacchumq; miniſtrãt.
Veſcitur Aeneas ſimul: & Troiana iuuentus
Perpetui tergo Bouis: & luſtralibus extis.
Poſtq̃ exẽpta fames: & amor cõpreſſus edẽdi:
Rex Euandrus ait: non hæc ſolennia nobis:
Has ex more dapes: hanc tanti numinis aram
Vana ſuperſtitio ueterum ue ignara Deorum
Impoſuit: ſæuis hoſpes Troiane periclis
Seruati facimus: meritoſq; nouamus honores.
Iam primũ ſaxis ſuſpenſam hanc aſpice rupẽ:
Diſiectæ procul ut moles: deſertaq; montis
Stat domus: & ſcopuli ingẽtem traxere ruinã.
Hic ſpelunca fuit uaſto ſummota receſſu

SER. Ille mihi ĩſignẽ pharetrã: ius hoſpiti hẽt ĩter ſe remuneratiõnẽ: ſed uerecũde tacet Euãder de muneribꝰ ſuis. ¶ Auro de. in. legiẽ & ĩtertexto. ¶ Frẽaq; bi. m. poetice: nã duo debuit dicere. Bina. n. ſm Cic. nõ dñr niſi de his q̃ ſunt nũeri tñ pluralis. Nã Cice. culpat filiũ p epiſtolã dicẽs male eũ dixiſſe: direxi lr̃as duas: quũ litteræ quoties epiſtolã ſignificãt nũeri tm̃ pluralis ſint: cõtra epiſtolas binas nõ dicius ſed duas. ¶ Iũcta ẽ mi. fœ. d. antiqs amicitiis: p Anchiſæ hoſpitiũ. ¶ Qñ huc ue. a. ſiqdẽ amici iã ueniſtis: extraneos. n. ad ſacra nõ licebat adhibere: hos ãt adhibet ad ſacra q̃ſi antiqs iũctos amicitiis: uñ ĩfert: Et iã nũc ſocioꝝ aſſueſcite mẽſis. ¶ Annua q̃di ne. ãniuerſaria ſacrificia iõ nõ differunẽ: qa nec iterari pñt. Nã calẽdaria ſi q̃ fuerit rõne dilata pñt repeti: nec piaculũ eoꝝ ĩtermiſſiõe ꝯmittiẽ. ¶ Dapes: epulæ deoꝝ ꝓprie: ut Iouis cœna. ¶ Sedili: bñ ſedili: nã ĩ tẽplo Herculis lectiſterniũ eẽ ñ licebat. ¶ Accipit: aut ſuſcipit ad ſedẽdũ: aut paſcit: ut Illos porticibꝰ rex accipiebat ĩ amplis. Toꝝ ãt herbaꝝ ſup ſoliũ fuiſſe ĩtelligamꝰ: ne ſit ſedili cõtrariũ: ꝯgrue ãt dicit de leonis pelle eẽ cooptũ: q̃ſi ĩ Herculis ſacris. ¶ Tũ le. iu. nõ uacat lecti. In ſacris. n. Herculis liberi nec ſerui ĩtererãt: nec liberti. adeo ut Appiꝰ: q ſacra hæc trãſtulit ĩ libertos: & caruerit oculis & ĩtra ãnũ oẽm familiã pdiderit Portitioꝝ. ¶ Certatĩ. i. ſtudioſe. ¶ Aræq;: maxiæ. ſ. nõdũ. n. tẽplũ Herculis fuerat: ſed ara tm̃mõ: quã maximã dicit ex magnitudine fabricæ. ¶ Laboratæ ce. q̃ eget laboris: ut Mox & frumẽtis labor additꝰ ut mala culmos eẽt rubigo: glãdes. u. ſine ullo laborẽ naſcũẽ ¶ Perpetui. t. b. aut ſcd̃m Ho. ĩtelligendũ q dicit carnes dorſi appõi ſolitas honorabilioribꝰ: ut ſit ſenſus talis appoſuit añ eos magni bouis carnes eas q̃: apud maiorẽs ĩ hõre fuerũt: aut re uera ppetui. Nã d̃ hoc boue ĩmolato herculi carnes cariꝰ uẽdebanẽ cã religionis: & ĩde alter redimebaẽ: q ex illiꝰ p̃cio cõparatꝰ q̃ſi ppetuus eẽ uidebaẽ: tergo ãt põt a pte totũ intelligi. ¶ Luſtralibꝰ: aut pĩguibꝰ: moris. n. fuerat cõpleto luſtro pingues uictimas offerre cẽſores: aut certe de quinquennali boue. i. perfectæ ætatis. Nam Home. dixit.
τοισι δεβοῦνι ἐράσσεν αναξ ανδρων αγαμεμνων
αρσενα πεντάε τηρον υπερμενεῖ κρονιονι
νωτοίσιν δαιαρτα διηνε̄ κεεοσι γεραιρε̄ν
ἥρως ατρει δης ευρυκρεῖ ων αγαμεμνων
αυταρεπεῖ ποσιος: και εδη τυος εξερον εντο.
¶ Poſt. e. ſ. & a. c. e. poſtq̃ neceſſitati ſatiſfactũ ẽ & uoluptati. ¶ Nõ. h. uariat ĩ uno ꝓnoĩe. Nõ hæc ſolẽnia nobis Has ex more dapes hãc tãti numĩs arã. ¶ Superſtitio: ẽ timor ſupfluꝰ & delirꝰ: aut ab aniculis dicta ſupſtitio: q̃ multis ſuperſtites p ætatẽ delirãt & ſtultæ ſunt: aut ſcd̃m Lucre. ſupſtitio ẽ ſupſtãtiũ reꝝ. i. cæleſtiũ & diuinaꝝ: q̃ ſup nos ſtãt inanis & ſupfluꝰ timor. ¶ Veteꝝ ue. i. d. duo diẽ nõ iõ Herculẽ colimus: aut qa omnẽ religionẽ uerã putãus: aut qa deos ignoramus antiquos. Cautũ. n. fuerat & apud atheniẽſes & apud romãos: ne qs nouas ĩtroduceret religiões. Nã iõ & Socrates dãnatꝰ ẽ & chaldæi & iudæi ſunt urbe depulſi. ¶ Nouamꝰ. h. detraxit re: nã renouamꝰ debuit dicere: q̃ pticulã alibi addidit: ut Fata renarrabat diuũ. ¶ Suſpẽſam. h. a. r. Cacus ſcd̃m fabulã Vulcãi filius fuit ore ignẽ ac fumũ uomẽs: q uicina oĩa populabaẽ. Veritas tñ ſcd̃m philologos & hiſtoricos hoc hẽt: hũc fuiſſe Euãdri neqſſimũ ſeruũ ac furẽ: nouimꝰ ãt malũ a græcis κάκον dici: quẽ ita arcades illo appellabãt tpe: poſtea trãſlato accẽtu Cacus dictus: ut ελευη Helena. Ignẽ ãt dictus ẽ uomere q agros igne populabaẽ: hũc ſoror ſua eiuſdẽ noĩs ꝓdidit. unde etiã ſacellũ meruit: in quo ei p uirgines Veſtæ ſacrificabaẽ. ¶ Suſpenſam rupẽ: quaſi iam iamq; lapſuram.
DO. Inſignẽ. p. Mirẽ mũera exornat: ne uideãẽ leuia. ¶ Sublata: aut metꝰ cã aut ſacietate ĩteruẽiẽte. ¶ Sedili: nã mos fuit ñ accũbẽdi: ſed ſedẽdi ĩ his ſacris: uñ ĩ. vii. hæc ſacris ſeds epulis. ¶ Leõis: qd̃ ꝯuẽiebat: herculis ſacris. ¶ Viſcera: nulla erat ãbitio ĩ ueſtibꝰ: caro portabaẽ copioſa: ſd̃ bubula. Male ãt acceptꝰ fuiſſet ſi tollaẽ ſacroꝝ religio. ¶ Poſtq̃. e. f. ñ libẽter audiunẽ ſermões: niſi uẽter ſaẽ ſit. ¶ Has da. originẽ ſacroꝝ narrat epulas ẽt excuſat.
CHRI. Aræ: q̃ maxĩa dicebaẽ. ¶ Luſtralibus: placet Serui. uel dic luſtralibus expiatoriis. i. qbus purgarenẽ. ¶ Exẽpta: ut in prĩo lib. deſcri. Troiãos multis rebus ſollicitos nihil uoluptuoſum in epulis: q̃ſiuiſſe nec expleri uoluiſſe: ſed famẽ pellere ſat fuiſſe. Eadẽ rõne & in hoc loco ad neceſſitatẽ epulatos fuiſſe oſtẽdit ne in tãta ſollicitudine ac potiꝰ piculo uoluptatẽ admittere uideãẽ. ¶ Nõ hæc ſolẽnia: cõmẽdat ſe apud ignotos a religiõe: & oñdit ſe gratũ acceptis beneficiis: qñ illa p̃dicat maxĩe ãt huiuſcemodi digreſſiõe exornaẽ poema: nec tñ fit tpe

alieno:& qđ nō penitus qdret.⁋ Vana ſupſtitio:ē.n.religio deorū colēdorū recta ſciētia: Supſtitio āt uerā ſciētiā nō habet.⁋ Veterū ignara.d.nā ignoratio numinis perſæpe gignit ſuperſtitionē.⁋ Suſpēſam hāc aſpice rupē: mirifice deſcribit ſpelūcæ ruinā cui īferiora ſubſtētacula ſubtracta ſint: partē ſuperiorē ſuſpēſā relinq oportet.

Semihominis Caci facies: quam dira tenebat
Solis inacceſſam radiis: ſemperq; recenti
Cæde tepebat hum⁹: foribuſq; affixa ſuperbis
Ora uirum triſti pendebant pallida tabo.
Huic monſtro Volcanus erat pater: illius atros
Ore uomens igneis: magna ſe mole ferebat.
Attulit & nobis aliquando optantibus ætas
Auxilium: aduentumq; dei: nā maximus ultor
Tergemini nece Geryonis: ſpoliiſq; ſuperbus
Alcides aderat: Tauroſq; hac uictor agebat
Ingenteis: uallemq; Boues: amnemq; tenebāt.
At furiis Caci mens effera: nequid inauſum
Aut intentatum ſceleris ue: doli ue fuiſſet:
Quatuor a ſtabulis præſtāti corpore Tauros
Auertit: totidem forma ſuperante iuuencas.
Atq; hos: nequa forent pedibus ueſtigia rectis
Cauda in ſpeluncā tractos: uerſiſq; uiarum
Indiciis: raptos ſaxo occultabat opaco.
Quærētem nulla ad ſpelūcam ſigna ferebāt.
Interea cum iam ſtabulis ſaturata moueret
Amphitruoniades armēta: abitumq; pararet:
Diſceſſu mugire Boues: atq; omne querelis
Impleri nemus: & colles clamore relinqui.
Reddidit una boum uocem: uaſtoq; ſub antro
Mugiit: & Caci ſpem cuſtodita fefellit.
Hic uero alcidæ furiis exarſerat atro
Felle dolor: rapit arma manu: nodiſq; grauatū
Robur: & aerii curſu petit ardua montis.
Tum primum noſtri Cacum uidere timētem:
Turbatumq; oculis: fugit ilicet ocyor Euro:
Spelūcamq; petit: pedibus timor addidit alas.

⁋SER. Semihominis: feritate corrupti.⁋ Inacceſſā: participiū ſine uerbi origīe. Accedor.n. nō dicimus: ſed tale ē: ut placida nupta triūphata.⁋ Huic mōſtro: bn̄ uitauit caſū ī quo erat turpis ſignificatiōe ſi dice/ret huic Caco cacophoniam faceret.⁋ Et nobis: ſicut multis qbus Hercules ꝓfuit mōſtra purgādo.⁋ Ae/tas: bn̄ficiū tēporis: ut uoluēda dies en attulit ultro. ⁋ Maxim⁹ ultor: nō tm̄ noſter: ſed & omniū: uñ Lu/canus Terras mōſtris æquorq; leuātē Magnanimū alcidē libycas exciuit ī oras.⁋ Tergemini nece geryo/næ: hāc fabulā diximus illo loco. Poſtq̄ Laurentia ui/ctor Geryōæ extīcto Tirynthius attigit arua.⁋ Spo/liiſq; ſupbus: atq; boues abduxerat: ſed ſpoliū ē qcqđ de hoſtibus tollit̄: ut addit equos & tela qbus ſpolia/uerat hoſtē. Itē Poſtq̄ illū uita uictor ſpoliauit Achil/les.⁋ At furiis caci mēs: Pro ingēti ſcelere furis nomē poſuit: capitale.n. crimē apud maiores fuerat āte pœ/nā q̄drupli.⁋ Auertit: erat ꝓpriū abegit: ſed reſpexit ad pdā: q̄ auerti dr̄: ut Raptas ad littora uerter̄ pdas. ⁋ Atq; hos: quoties maſculinū & fœmininū iūgunt̄ hæc diſciplia ē: ut ēt ſi poſterius ē fœmininū: maſcu/lio reſpōdeamus.⁋ Verſiſq; uiarū Indiciis.i. cōtra na/turā iniiciētibus errorē.⁋ Indiciis: ipſa inqt decipie/bāt īdicia: q̄ īdicare cōſueuerūt: Nā īdiciū ab īdicādo nomē accepit.⁋ Querelis īpleri nemus: nō ut multi dicūt: qa ꝯſortes pdiderāt: ſed qa uellebant̄ a paſcuis. Inſita ē.n. bobus auiditas edēdi: uñ ē in bucolicis Ite domū ſaturi: ſi qs pudor: ite iuuēci.⁋ Et colles clamo re relinq: cū clamore: ut Atq; ixioni uēto rota cōſti/tit orbis.i. cū uēto: & hoc ē melius: nā multi dicūt re/linqunt̄: colles ēt a clamore: hoc eſt tātū receſſerāt a collibus boues: ut nec echo reſultarēt. ſ. ad colles iam clamore nō p ueniēte: qđ nō ꝓcedit: qa hoc ſēſu illud excludit̄.⁋ Reddidit una boū uocē: ſi.n. tā longe fue/rāt: ut nulla ratiōe recedētiū boū mugitus colles de/relictos ferīret: queādmodū īcluſi bouis clamor ē au ditus ē ab Hercule.⁋ Mugiit: more ſuo ꝓ mugiuit: ut Audiit & triuiæ longe lacus.⁋ Atro felle dolor: quo ita iraſcimur ſecundum phyſicos: ut ſplene ride mus: Perſius: Sed ſū petulāti ſplene cachino.⁋ Rapit arma manu: ſagittas: & nō uacatq;: Nā ſi armoꝝ epe xegeſis ē Nodis grauatū robur: uacatq;: grauatū aūt ꝓ graue pōit. Nā graue eſt p naturā pōderoſum: gra uatū quod oneratur extrinſecus.⁋ Turbatumq; oculis: ea parte turbatum: quæ perditrix eſt mentis. Alii oculi legunt: & accipiunt a ſuperioribus uidere turbatum oculi.⁋ Arte paterna: perſeuerat in fabula.

⁋DONA. Diſceſſu mugire boues: nā & bruta quēdā familiaritatis affectū habēt.⁋ Reddidit una.b.uo.nā & brut.ſua uoce affectū exprimūt: uñ & ī tertio dixit. Qui uolucrū līguas ſentis.⁋ Cuſtodia: nihil ꝓfuit cuſtodia & aſtutia.⁋ Rapit: & nō cœpit: nec paſſibus: ſed curſu magis iniuriā q̄ Damnū dolēs.⁋ Timētem: hoc tria ſigna oſtēdūt.⁋ Oculi: q omnes animi motus īdicat. Curſus celerior ſolito: & ī ſpelūcam nō ī loca aperta ſe contulit.

⁋CHRI. Caci: cacū Vulcāo filiū fuiſſe ambulant̄: puto qa cū latrociniū exerceret multa īcēdio populatus eſt: hūc ait Solin⁹ locū habitaſſe: cui Salia nomē eēt ubi poſtea trigemīa porta fuit. Gelli⁹ āt ſcri.q; cū a Tarcōte tyr rheno ad quē legat⁹ uenerat iuſſu Marſiæ regis ſocio Megalo phrygi cuſtodiæ eēt dat⁹ uīcula fruſtratus ē: & cū ſocio Megalo maiorib⁹ ꝯfidus rediēs regnū circa uulturnū: & cāpaniā occupauit: & cū ea quoq; īuadere au/deret: q̄ ī arcadū iura ueniſſet: Arcades duce Hercule: q tūc uictor ex hiſpania r̄dierat illū ſuparūt: quo cæſo me galos ī ſabīos qbus augurādi artē oſtēdit ſeſe recepit. Diony. āt refert Herculē cū ī hæc loca ueniſſet boues ī pa/ſcua eduxiſſe: & ipſū labore feſſū obdormiiſſe: latronē āt quēdā noīe Cacū paucas ex iis ſurripuiſſe: & uerſis ue/ſtigiis ne furtū dephēderet̄ p caudā ī antrū traxiſſe. Ac mox pquirēti Herculi uidiſſe ſe negaſſe: neq; uolēte ſcru tari antrū igredi pmiſiſſe: ſed poti⁹ aduerſus illū īſtātē uicinos īploraſſe Herculē āt cōſilii īcertū armētū circa ſpelūcā duxiſſe: ad harūq; mugitū q̄ ītus clauſæ erāt remugiſſe: Cacū uero quāuis ī crimīe dephēſū ui cū latro/

nibus cõuocatis cõtra Her.paraſſe:Her.ãt claua eũ ĩteremiſſe:& poſtea ĩ flumĩe ſe ob cædẽ abluiſſe: & Ioui Inuẽtori arã cõſecraſſe:& iuuẽcũ ĩmolaſſe:Q đ ſacrificiũ deĩceps rõani obſeruauerũt ritu græco ĩ eos utẽtes:ut ille ĩſtituerat:hæc Diony.alii dñt hũc ſororẽ Cacã habuiſſe:q̃ furtũ ĩdicauerit:ob idq; meritum aras & ſacrificia meruiſſe:uerũ Diodo.Siculus aliter tradidit.Scri.n.q; ĩpe ĩ loca ubi Roma deĩde fuit:pueñit ubi ĩ palatio ĩcolæ paruã urbẽ habebãt.Ciuiũ primores erãt.Cacus & Pinarius:q honorifico hoſpitio eũ ſuſceperũt:eorũq; uiroꝝ ſuo tpe monumẽta extitiſſe narrat:nã pinariorũ familia adhuc uiget.Caci ãt ĩ palatio deſcẽſus cũ lapideis ſcalis oñdit̃ ꝓpiquus domui q̃ ab eo Cacia dicebat̃.Her.ãt palatinis p̃dixit q; cũ ĩpe ad eos ꝓfectus eẽt: qſqs illi decimã patrimõii ſui deuoueret:beate eẽt uictur⁹.Q đ ĩ multis q decimas uouerũt uerũ fuiſſe:exptũ ẽ.⁋Neqd ĩauſũ:nã q̃ maior potuit eẽ audacia q̃ auder̃ ĩ Her.q oĩa mõſtra domabat.⁋Quatuor:ĩdignatĩo a nũero.Itẽ a loco: cũ dicat a ſtabulis:Itẽ a forma cũ dicat p̃ſtãti corpe:itẽ a ſpe gregis:nã & mari & fœmĩa ſpabat ex furto armẽtũ: itẽ a mõ:qđ nõ uirib⁹ cõtra heroa:ſed dolis egit.⁋Spẽ cu.nã ſe.ĩ ea ſpe q̃ ĩpe poſuerat ĩcuſtodia.⁋Furiis.a.felle: ex ira maxĩa q̃ ꝓueñit excãdeſcẽtia bilis cui⁹ receptaculũ fel ẽ.⁋Pedib⁹.t.a.a.q.n. potuiſſet Herc.ita furẽtẽ effugere niſi ſũm⁹ timor ĩpelleret:Valet ergo plus timor q̃ ira:nã ira ĩpellit ad aĩum ſaturãdũ.Timor ad ſalutẽ petẽdã:timor igit̃ celeritatẽ ĩ Caco & ĩduſtriã augebãt:ira uero Her.ad oĩa difficilia ĩpellebat.Poſtea autẽ mirifice.

Vt ſeſe incluſit:ruptiſq; immane catenis:
Deiecit ſaxum ferro:quod & arte paterna
Pendebat:fultoſq; emuniit obiice poſtes.
Ecce furens aĩs aderat Tirynthius:omnemq;
Acceſſum luſtrans:huc ora ferebat & illuc
Dentibus infrendens:ter totum feruidus ira
Luſtrat Auentini montem:ter ſaxea tentat
Limina nequiq;:ter feſſus ualle reſedit.
Stabat acuta Silex præciſis undiq; ſaxis
Sſpeluncæ dorſo inſurgens altiſſima uiſu:
Dirarum nidis domus opportuna uolucrum.
Hanc:ut prona iugo leuũ incũbebat ad amnẽ:
Dexter in aduerſum nitens concuſſit:& imis
Auulſam ſoluit radicibus:inde repente
Impulit:impulſu quo Maximus iſonat Aether
Diſſultant Ripæ:refluitq; exterritus Amnis:
At ſpecus:& Caci detecta apparuit ingens
Regia:& umbroſæ penitus patuere Cauernæ:
Non ſecus:ac ſiqua penitus ui terra dehiſcens
Infernas reſeret ſedes:& regna recludat
Pallida Diis inuiſa:ſuperq; immane Barathrũ
Cernatur:trepident immiſſo lumine Manes.
Ergo inſperata deprenſum in luce repente:
Incluſumq; cauo ſaxo:atq; inſueta rudentem
Deſuper Alcides telis premit:omniaq; arma
Aduocat: & ramis:uaſtiſq; molaribus inſtat.
Ille autẽ (neq; enĩ fuga iam ſup ulla pericli eſt)
Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)

⁋SER. Emũiit:ſicut mugiit.⁋Obiice poſtes:hãc obicẽ dicim⁹:ut Ecce maris magna claudit nos obiice põt⁹.Dubitãt.n.multi utrũ maſculinũ ſit an fœmininũ.⁋Tirynthius:a tiryntha ĩ q̃ nutritus ẽ ciuitate: ut ſupra dixĩus.⁋Auẽtini mõtẽ:ut fontẽ timaui: Buthroti urbẽ.i.auẽtinũ mõtẽ.⁋Ter feſſus ualle reſedit: egẽs cõſilii.Sal.Feſſus in pãphiliã ſe recepat.Nã corpe fatigatũ dicimus:aĩo uero feſſũ:q̃uis hoc ſæpe cõfundat auctoritas.⁋Stabat acuta ſilex:pene oẽs hũc ſilicẽ dixerũt:nã & Var.& Lucre.ita dicũt:Iuue.Silicẽ q cõtulit anũ.Tãta tñ ẽ Vir.auctoritas: ut pſuadeat nobis ẽt hãc ſilicẽ dici.⁋Diraꝝ uolucrũ:mõ dirarũ nõ mali ominis dicit:ut ſunt bubones: ſed q̃ hũanis cadaueribus ueſcebant̃:dixit.n.Foribiſq; affixa ſupbis: Ora uirũ triſti pẽdebãt pallida tabo.⁋Cõcuſſit:ſoluit:ĩpulit:ſatis ſignatis uſus ẽ uerbis.⁋Refluitq; exterit⁹ amnis:rẽ naturæ uertit ĩ fabulã cũ ruina rupis ĩ ſe currer̃ nõ poſſit & recurrere ĩ ſe faciat:neceſſe ſit ĩpetũ fluminis.⁋Ingẽs Regia:regia ſicut Cacus putabat:ſic eſt & illud dictũ:Illa ſe iactet ĩ aula Aeol⁹.⁋Pẽit⁹.p.admiſſũ lumẽ ẽ uſq; ad ſecreta ſpeluncæ:cauernas ãt ſpeluncæ p tapinoſin dixit.⁋Siq̃ ui:terræ hiatus non niſi ex terræmotu fit:q quoniã aut motu aq̃ de inferioribus naſcit̃:aut crebris tonitrib⁹:aut de cõcauis terris erũpẽtibus uẽtis.Ideo ait:ſiq̃ ui.qđ ãt dicit Infernas reſeret ſedes.Notãdũ ẽ ẽt de ĩpoſſibilibus poſſe fieri cõparationẽ.⁋Diis ĩuiſa:ſupis.ſ.⁋Trepidentq; ĩmiſſo lũine mães:Luca.Et ſubito feriere die.⁋Inſueta.r.clamãtẽ:& abuſiue dictũ eſt ſicut ſupra de leonibus: Et ſera ſub nocte rudẽtũ.Nã rudere ꝓprie aſinoꝝ ẽ.Perſius Fĩdor ut arcadiæ pecuaria ruder̃ credas.⁋Telis p̃mit oẽ:qđ iaci põt telũ uocat̃:dictum απο του τηλοθεν: uñ Oĩaq; arma aduocat addidit.⁋Molaribus: aſpriſmis ſaxis:nõ uñ molæ fiũt:& ſecũdũ Homerũ dixit. κορυθε λαμφαυον αυ τεν βαλλομεναι μυλακεσσι

⁋DONA. Ruptis:nã celeritas ſoluere ꝓhibuit. ⁋Stabat.a.ſ.nõ ſolũ uirtus ſed ẽt prudentia Herculis oſtẽdit̃.⁋At ſpecus:ĩ hoc loco ſpelũca ſignificat lõgitudinẽ & ĩteriores receſſus.⁋Regia:latitudinẽ.⁋Cauernæ:coarctatas anguſtias:fuit ſpelunca:ſed pro qualitate perſonæ dicta eſt regia.Cauernas autem dixit patuiſſe:ideſt non ſolum latas partes:ſed anguſtas.⁋Regia:quia ſibi tyrannidem agitaret.

⁋CHRI. Ecce.a.q.d.uix ſe ĩcluſerat Cacus cũ ille uẽit.Optime ãt exprimit hoĩem ex ira ꝓperantẽ & oẽm induſtriã adhibẽtẽ.Vẽit ergo furẽs aĩs circuit locũ & oculos ad oĩa uertit.⁋Infrẽdit dẽtibus: tẽtat ſi hoſtiũ auellere põt.Demũ oĩbus rebus exploratis cũ nihil ſuccederet reſedit qđ dubitationẽ:& cõſilii defectũ ſignificat: nã ut aĩus ĩ rõcinãdo cũ ad ambiguũ locũ pueñit:ſubſiſtit:donec nodũ illũ ſoluat:ſic & corpus ab illo quodãmodo ſiſtit̃.⁋Frẽdit ẽ frẽdere frãgere:unde ĩfrẽdes porci dicunt̃:q adhuc p ætatẽ fabã uel ſimilia frãger̃ nõ pñt: ſed de hoc ĩ geor.Hic ex q̃dã ſimilitudine ĩfrẽder̃ dñr:q uocẽ dẽtibus ĩfrĩgẽtes cõfuſũ ſonitũ emittũt qđ irati furioſiq; ſunt.⁋Barathrũ:græcũ ẽ:latine uorago.i.ĩmẽſa & ĩexplicabilis ꝓfunditas.⁋Trepidẽt:ob ĩſuetudinẽ: ꝯparatio

ãt ipa ĩ oĩbꝰ correſpõdet.¶ Rudẽtẽ:optime:nã ex timore humanã uocẽ efferauerat:& more ſuo corripuit primã ſyllabã:q̃ alii ꝓducũt.¶ Oĩa arma aduocat.i.oĩa q̃ ad mãus ueĩũt ĩ ſuũ auxiliũ trahit & ueluti arma adhibet: nã aduocare ĩ ſuũ auxiliũ uocare ẽ hinc aduocatũ defenſorẽ dicimus.¶ Sup ulla picli eſt.i.ſupereſt per tmeſim. Aduocatus

Euomit:inuoluitq; domum caligine cæca
Proſpectũ eripiẽs oculis:glomeratq; ſub antro
Fumiferam noctem commixtis igne tenebris.
Non tulit Alcides animis:ſeq; ipſe per ignem
Præcipiti iecit ſaltu:qua plurimus undam
Fumus agit:nebulaq; ingẽs ſpecus æſtuat atra.
Hic Cacũ in tenebris incẽdia uana uomentem
Corripit in nodũ complexus:& angit inhærẽs
Eliſos oculos:& ſiccum ſanguine guttur.
Panditᷣ extẽplo foribus domus atra reuulſis:
Abſtractæq; Boues:abiurateq; rapinæ
Cælo oſtẽduntᷣ:pedibuſq; informe cadauer
Protrahitᷣ.nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos:uultum:uilloſaq; ſetis
Pectora ſemiferi:atq; extinctos faucibus ignes
Ex illo celebratus honos:lætiq; minores
Seruauere diem:primuſq; Potitius auctor:
Et domus Herculei cuſtos Pinaria ſacri.
Hanc aram luco ſtatuit:quæ maxima ſemper
Dicetur nobis:& erit quæ maxima ſemper.
Quare agite o iuuenes tãtarũ in mũere laudũ.
Cĩgite fronde comas:& pocula porgite dextris
Cõmunemq; uocate Deũ:& date uina uolẽtes.
Dixerat:Herculea bicolor cũ Populus umbra
Velauitq; comas:foliiſq; innexa pependit:

¶ SER. Per ignẽ:p eã rẽ:unde ille ſpabat auxiliũ. ¶ Incẽdia.u.q̃tũ ad Her.ptĩet.¶ Angit inhærẽs Eliſos ocu.& ſic.ſan.gut. angit guttur biĩ dicimus.Nã angit oculos nõ ꝓcedit:ergo angit:ad unã rẽ ptinet: ut Diſce puer uirtutẽ ex me uerũq; laborẽ:Fortunã ex aliis nã fortuna nõ diſcitᷣ:uĩ multi elidẽs legũt:& in teger ſenſus ẽ:nã eliſos σολοιϰο φανες facit.i.figurã:q̃ maſculinũ & neutrũ:uel accuſatiuũ cũ noĩatiuo iũgit:ut ſit ita angit guttᷣ:& eliſos oculos facit.¶ Siccũ ſanguine:p hoc iã exanime cadauer oñdit.¶ Abiurateq; rapinæ:abiurarᷣ ẽ rẽ creditã negarᷣ piurio.Plau.ĩ curcul. Qui abiurãt ſi qd creditũ eſt:Sed hoc iſti loco nõ cõgruit:unde mõ abiuratas rapinas:cõtra ius detẽtas ĩtelligamus.¶ Informe.c.magnũ: & cadauer ẽ corpus nõdũ ſepultũ:qđ careat honore ſepulturæ.¶ Neq̃ũt expleri corda tuẽdo:nĩ poterãt hoĩes uidẽdo cadauer ſua corda ſatiarᷣ pp odiũ ex acceptis iniuriis ſuſceptũ. ¶ Lætiq; mĩores:noue & ſatis licẽter dixit minores: quũ ab ipo Euãdro Her.cõſtet eẽ ſuſceptũ:& mĩores nõ dicamus niſi quoties graduũ deficit nomẽ: utputa filius:nepos:pronepos:abnepos:atnepos:trinepos: ubi iſti tres gradus defecerĩt:merito iã dicimus mĩores:ſic ẽt maiores dicimus poſt pr̃is:aui:ꝓaui: abaui: atauiq; uocabulũ.Sed certe eſt ĩter nepos & tritauus. ¶ Primuſq; potitius auctor Et domꝰ herculei cuſtos pinaria ſacri:Apud maiores raro aduenæ ſuſcipiebãtur niſi hẽrẽt ius hoſpitii. Incertũ.n.erat quo aĩo uenirẽt : unde ẽt Her.prĩo ab Euãdro nõ ẽ ſuſceptꝰ: poſtea uero cũ ſe & Iouis filiũ eẽ dix ſſet: & morte Caci uirtutẽ ſuã ꝓbaſſet:ẽ ſuſceptus:& ꝓ numine ẽ hĩtus: deniq; ei ara maxĩa ẽ cõſtituta:qđ Herculi delphicus Apollo ĩ italia fore p̃dixerat:quũ ergo de ſuo armẽto ad ſua ſacrificia boues dediſſet: inuẽti ſunt duo ſenes Pinarius:& Potitius q̇bus q̃liter ſe coli uellet: oſtẽdit .ſ.ut mãe & ueſpe ei ſacrificaretᷣ.Perfecto itaq; matutino ſacrificio:quũ circa ſolis occaſũ eẽnt ſacra repetenda:Potitius prior aduẽit:Pinarius poſtea extis iã redditis unde iratus Her.ſtatuit:ut Pinariorũ familia tñ miniſtra eẽt epulãtibus potitiis & cõplẽtibꝰ ſacra:unde ẽt piarii dicti ſunt απο τῆς πινας.i.a fame:nã ſenẽ illũ Pinariũ cõſtat alio noĩe eẽ nũcupatũ: hĩc ẽ qđ paulopoſt Potitii tãtũ facit cõmemorationẽ:ut Primuſq; potitus ibat.Qđ ãt dicit domus herculei cuſtos pinaria ſacri nõ ẽ cõtrariũ Nã cuſtos ẽ miniſtra:ut ĩ decimo At triuiæ cuſtos iandudũ ĩ mõtibus opis alta ſedet.i.miniſtra.¶ Luco: tẽplũ.n.nõdũ habuerat Hercules:ſed arã tãtũmodo:ut diximꝰ ſupra.Maxima ĩgẽs.n.ẽ ara Her. ſicut uidemus hodieq;.¶ Porgite dextras:præbete inuicem pocula:& eſt Homeri.

τους μὲν α ρα χρυσεοισι ϰυπέλλοις οι Δαχαιων Δεὶ Δεχα τα λλοθὲν α λλος.

¶ Cõmunẽq; uocate deũ:aut q̃a argiuus ẽ Hercules:& ſupra dixit Aeneas tã græcos q̃ troianos de uno ſanguinis fonte deſcẽdere: aut cõmunẽ deũ dixit utriuſq; naturæ mediũ.i. ĩter mortalitatẽ & diuinitatẽ: ſunt numĩa aliq̃ tãtũ cæleſtia:aliq̃ tãtũ terreſtria:aliq̃ media:quos deos Apuleius medioximos uocat:alii cõem deũ iõ dictũ uolũt:q̃a ſecũdũ põtificalẽ ritũ idẽ ẽ Hercules:q & Mars.Nã ſtellã unã hr̃e dicuntᷣ:& nouimus Martẽ cõem dici.Cice.Martẽq; deũ cõmunẽ.Vir.Ipſe & diis cõibus.Itẽ paulo poſt Dat ſalios Herculi : quos Martis eſſe dubiũ nõ eſt:ẽ & alia ratio Her.deũ cõem uocari.Nã cõſtat herculẽ hominũ cõmodis tutelæq; ſeruiſſe : uĩ Luca.Terras mõſtris æquorq; leuãtẽ Magnanimũ alciden Libycas exciuit ĩ oras. ¶ Herculea popu.herculi ꝯſecrata:q cũ ad ĩferos deſcẽdẽs fatigaretᷣ laborᷣ:dr̃ de hac arbore corona fcã caput uelaſſe:uĩ folioꝝ ps tpibꝰ cohærẽs & capiti albuit ſudore:ps uero exterior pp ĩferorũ colorẽ nigra pmãſit:& hõeſte pependit pplũs.i.cornua de populo.

¶ DONA. Communem:ut per coniunctionem fœderum ſe troianis commixtum oſtendat:uel quia Troianis & Arcadibus idem erat genus.¶ Secunda:proſpera.

¶ CHRI. Inuoluit.i.iplet fumo ſe ĩuoluẽtẽ.Noctẽ ãt caliginẽ & fumũ & tenebras ꝓ eadẽ re poſuit : ne dũ ad idẽ uerbũ reuertitᷣ faſtidiũ ĩferat & ẽ expolitio.¶ Nõ tu.aĩs:iratus ẽ qđ ita repugnaret: unde ex accẽſione iræ in ignẽ ꝑiculo mãifeſto ſeſe iecit.¶ Qua.p.u.f.a.cũ illũ peteret:neq; uiderᷣ poſſe aſſeq̃batᷣ huiuſcemodi ꝯiectura:ut ibi eẽ putaret:ubi plurimus fumꝰ eẽt. Nebula ꝓ fumo poſuit.¶ Expleri corda:Satiari uoluptẽ q̃ capiebant ob eius mortẽ.¶ Ignes extĩctos:at quo mõ tuebãt: ſi erat extĩctus:ſed cuiuſcũq; ſenſus ẽ cognoſcerᷣ ea quoꝝ iudex

eſt:atq; ēt priuationē illorū. Ergo oculis cognoſcimus colores & ēt tenebras:aurib⁹ uoces & ſilētiū. ¶ Quæ maxi. rōani boué ídomitū ſingulis annis herculi ſacrificabāt:dixerat p̄terea hercules qſqs illi ſacrificaret diuitē futurū Ara maxīa erat ꝓpe forū boariū:ſed ſub diuo. Tēplū herculis erat ꝓpe tybrí:erat āt obſeruatio: ut aít Macro. ut í herculis ſacris epularenť ſedētes:& Corne. Bal. exegeticus ait:obſeruatū ne apud arā maximā lectiſterniū fieret:í eodé loco oēs apto capite ſacrificabāt:ne hītū dei imitareť:q illic opto capite ſedet. Var. ait hūc græcū moré eē. C. Baſſus refert arā maximā āte aduētū Aeneæ in italia cōſtituta eē:q hūc ritū uelandi capitis íuēit.

Et ſacer impleuit Dextrā Scyphus:ocyus oēs
In menſam læti libant:Diuoſq; precantur.
Deuexo interea propior fit Veſper Olympo.
Iamq; Sacerdotes:primuſq; Potitius ibant
Pellibus in morem cincti:flāmaſq; gerebant.
Inſtaurant epulas:& Menſæ grata Secūdæ
Dona ferūt:cumulantq; oneratis lācibus aras.
Tum Salii ad cantus:incenſa altaria circum
Populeis adſunt euincti tempora ramis.
Hic iuuenū chorus:ille Senū:q carmine laudes
Herculeas:& facta ferūt:ut prima Nouercæ
Mōſtra māu:geminoſq; p̄més eliſerit Angues:
Vt bello egregias idem diſiecerit urbes:
Troiamq;:œchaliāq;:ut duros mille labores:
Rege ſub Euryſtheo:fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit:tu Nubigenas inuicte Bimembres
Hylæumq;:Pholūq; manu:tu Creſſia mactas
Prodigia:& uaſtū Nemeæ ſub rupe Leonem.
Te Stygii tremuere lacus:te Ianitor Orci:
Oſſa ſuper recubans antro ſemeſa cruento.
Nec te ullæ facies:non teruit ipſe Typhoeus
Arduus arma tenens:nō te rationis egentem

¶ SER. Et ſacer ípleuit dextrā ſcyph⁹:legiť í libris antiqs Her. ad italiā ígēs ligneū poculū attuliſſe:quo utebāť í ſacris:qd' ne carie cōſumereť pice oblitū cōſeruabať:cui⁹ magnitudiné ſignificat dicēdo ípleuit: dextrā ſcyph⁹. ¶ Deuexo. o. íclīato í noctē cælo. ¶ Pellibus i. m. c. aut in moré Her. aut certe ſacerdotū. ¶ Et mēſæ grata ſecūdæ:qa ut diximus una pomorū:altera fuit carnis :apud romāos. ¶ Cumulātq; oneratis lācibus aras. i. reddūt exta. ¶ Salii:q tripudiātes aras circūibāt ſaliētes. ¶ Laudes Herculeas & facta:ſenes tātū uoce laudes Her. exeq̄bantť:iuuenes & geſtu corporis eius facta mōſtrabāt. ¶ Prima mōſtra:bene prima:nā & oīa alia Iuno. íſidiis ꝑtulit. Fabula āt hoc hēt Hercules natus é cū Iphiclo Amphitryonis filio:ſed quū Iuno duos ſerpētes ímiſiſſet Herculi: Iphiclus de cunis terrore lapſus ſuo uagitu excitauit parētes:q quū ſurrexiſſent uiderūt Her. angētē māib⁹ angues ímiſſos ei nouercalib⁹ odiis. ¶ Eliſerit: p̄focauerit. ¶ Troiāq;: ut ſupra diximus troiā Her. euertit ꝑꝑ negatos ſibi a Laomedōte equos diuino ſemine ꝓcreatos: & Heſionæ nuptias:q̄ a ceto liberauerat. Sane Critici fruſtra culpāt Vir. qd' p̄ſentibus troiāis troiæ ítroduxerit excidiū:nō reſpicientes qd' hoc fecit rō hymnorū:qbus aliqd ſubtrahere ſacrilegiū eſt. ¶ Oechaliāq;:Eurytus rex œchaliæ Iolé filiā denegauit Herculi ante ꝓmiſſā Ideo qd' eū fuerat filius dehortatus dicēs ab Hercule & Megærā uxoré & ex ea filios íterēptos:qd factū fuerat Iunonis íſtīctu: unde iratus Hercules ꝑꝑ nuptias ſibi denegatas euerſa ciuitate íteremit Eurytū:& Iolé ſuſtulit. ¶ Nubigēas:de Ixiōe & nube ꝓcreatos cētauros:ut dixius ſupra. ¶ Hylæūq; pholūq;: Hyleū Theſeus íteremit:Pholus uero Herculē ſuſcepit hoſpitio eo tp̄e quo ad expugnādos cētauros ꝓfect⁹ é. Luc. Hoſpes & alcidæ magniphole:unde apparet ꝑ poetica licētiā noīa eſſe ꝓ nominibus poſita. ¶ Creſſia mactas Prodigia: bene ad leonē qué íteremit referť:nā cretēſé taurū nō íteremit:ſed ícolumé ad Euryſtheū ꝑduxit. Vno tamen uerbo utrūq; ſæpe cōcludiť:ut Diſce puer uirtuté ex me uerūq; laboré:Fortunā ex aliis. ¶ Nemeæ ſub rupe: nemea ſilua é uicina thebis:í q̄ Hercules íteremit leoné. Nemeæ āt anapæſtus é:nā & ne & me breues ſunt. æ auté lōga diphthongo: íteremit & alteꝝ leoné apud Cleonas urbé : cui⁹ pellé geſtabat í tutamé:unde Luca. Ille cleonæi ꝓiecit terga leonis. ¶ Stygii tremuere lacus:íferni:quo tp̄e deſcēdit ad rapiēdū Cerberū. ¶ Oſſa ſuper recubās:aut ad terroré dictū é:aut certe illud eſt qd' ēt ſupradiximus cerberū eē terrā:q̄ corpa ſepulta cōſumit. Nā inde cerberus dictus é:q̄ſi κρεοβορος:Alii pueriliter uolūt a cerbero Amphiarai oſſa cōſumi: q hiatu terræ ſecūdū Statiū uiuus d̄ſcēdit ad íferos. ¶ Semeſa cruēto:ſemēſū nō dicimus:nec enſū:nā eſū facit & comeſū. ¶ Nec te ullæ facies. i. ſpecies more ſuo. ¶ Ipſe tiphoeus:& hoc poetice. Nā ſi íteremit cētauros:quēadmodū ēt gigantū íterfuit p̄lio:q ante ínumeros annos fuiſſe dicunť. ¶ Nō te rōnis egētē:liptotes figura:nā minus dixit:& plus intelligimus:hoc enim dicit prudentiſſimum non te circumuenit:& eſt talis figura qualis Munera nec ſperno.

¶ CHRI. Scyphus:Her. eſt poculum. Fingebant enim illum ſculptores cum poculo : & nonnūq̄ ebriū non ſolum ꝙ his heros bibax perhiberetur:ſed ꝙ fabula antiqua ipſum copulo tanq̄ nauigio maria tranſiſſe referat:ſed putat Mac. illum nauigio:cui ſcypho nomen eſſe nauigaſſe. Sunt qui dicāt illum in italiā poculū hoc ligneū uexiſſe:ac pro monumento reliquiſſe. Italia autem ad defendendam uetuſtatem pice obduxiſſe.

Lernæus turba capitum circūſtetit Anguis.
Salue uera Iouis proles:decus addite Diuis:
Et nos:& tua dexter adi pede ſacra ſecundo.
Talia carminibus celebrant. ſuper omnia Caci
Speluncam adiiciunt:ſpirātemq; ignib⁹ ipſū:
Conſonat oé nemus ſtrepitu : colleſq; reſultāt.

¶ SER. Lernæus anguis:ideſt hydra:Præter hæc quæ hoc loco Herculé feciſſe commemorauit alia facta Herculis hæc ſunt. Superatus eſt aper in erymātho poſt cerberum:item ſtymphalides aues quæ alūnæ Martis fuiſſe dicuntur quæ hoc periculum regionibus irrogabant: ꝙ cum eſſent plurimæ uolantes: tantum plumarum:ſtercorumq; de ſe emittebant: ut homines & animalia necarent:agros & ſemina omnia cooperirent: inde ab Augea elienſium rege

Exin ſe cuncti diuinis rebus ad urbem
Perfectis referunt:ibat Rex obſitus æuo
Et comitem Aeneam iuxta:natumq; tenebat
Ingrediens:uarioq; uiam ſermone leuabat.
Miratur:facileſq; oculos fert omnia circum
Aeneas:capiturq; locis:& ſingula lætus
Exquirit:auditq; uirum monumenta priorũ.
Tũ rex Euãdrus Romanæ cõditor arcis: (bãt
Hæc nemora ĩdigenæ fauni:nymphæq; tene-
Genſq; uirum trũcis:& duro robore nata:(ros
Quis neq; mos:neq; cult⁹ erat:nec iũgere tau-
Aut cõponere opes norant:aut parcere parto.
Sed rami:atq; aſper uictu uenatus alebat.
Primus ab æthereo uenit Saturnus Olympo
Arma Iouis fugiens & regnis exul ademptis.

rogatus ouilia:q̧ ſtercore animalium congeſto tam ſuis q̃ uicinis regionibus peſtilentiam creauerant: immiſſo Alpheo flumine purgauit: & regionibus ſalubritate reddita ipſum regem negata ſibi mercede ĩteremit:inde equos Diomedis:qui humanis carnibus ueſcebantur abduxit:inde ad Hippolytæ cingulum petẽdum perrexit:eamq; ablato cingulo ſuperauit. Ad Geryonem autem ſicut iam ſupra dictũ eſt:Naui ænea nauigauit:tergo leonis uelificãs: ibiq; primum cautem mathonæ filium interemit: deinde eurytiona paſtorem Martis filium:nouiſſime Geryonem cuius abduxit armenta:item ad Heſperidas perrexit:& Antæum filium terræ uictum luctatiõe necauit:Inde in ægypto Buſiridem qui aduenientes hoſtes ĩmolare conſueuerat: poſt Prometheum Iouis imperio in Caucaſo monte religatum occiſa ſagittis aquila liberauit: Acheloum etiã fluuii deum qui ſe propter Deianiram œnei filiã certando cum Hercule in uarias formas commutabat: mutatum in Taurum auulſo ab illo cornu uictoria cedere cõpulit:poſt Lycũ regem:qui apud inferos:ſe conſtituto eius uxorem tentauerat reuerſus peremit:propter cuius necem Iuno ei inſaniam miſit:ut uxorem necaret: & filios:qui poſt recepta ſanitate cum expiationem parricidii ab Apolline petiiſſet:nec ab eo reſponſa meruiſſet:ira concitus cortinam ipſam & Tripodem Apollinis ſuſtulit:ob quod iratus Iuppiter eum Omphalæ ſeruire præcepit:cuius finis humanitatis talis fuit:cum Deianiram coniugem per fluuium in quo Neſſus centaurus trãſuehebat:etiam Hercules tranſuehere uellet:auſus eſt neſſus occulte Deianiram de ſtupro interpellare: quod Hercules cum cognouiſſet:Neſſum peremit : ſed Neſſus moriens Deianiram monuit ut ſanguinem ſuum exceptum ſeruaret:& ſi quando aduertiſſet Herculem altera delectari:ſanguine ipſo ueſtem illitam marito daret per quam uindicari poſſet:Sed Deianira cum audiſſet maritum:Iolẽ Euryti filiam amare: ueſtem Neſſi tinctam ſanguine Lycæ ſeruo dedit ad eum perferendam qui cum Herculi in œta occurriſſet: manibus uxoris datam tradidit quam cum ille Ioui ſacrificaturus induiſſet:tanto corporis ardore correptus eſt:ut Pyram conſtrui iuberet:Donatiſq; Philoctetæ ſagittis peteret ab eo ut cremaretur:ne inueniretur:quo facto inter deos relatus eſt. ¶ Vera Iouis proles:nullus enim humano ſanguĩe procreatus tãta perficeret. ¶ Dexter adi: ideſt propitius. ¶ Pede ſecũdo:ideſt proſpero omine. ¶ Super omnia caci:ideſt hoc factum laudãt ultra omnia & ſic eſt dictum:ut eſt Et te ſuper omnia dona Vnum oro:& bene quantum ad ipſos pertinet rem maiorem ſeruauere poſt omnia. ¶ Obſitus æuo:ætate inuolutus:ut Terentius Annis panniſq; obſitus. ¶ Facileſq; oculos fert omnia circum:phyſici dicunt ex uino mobiliores oculos fieri Plau. Faciles oculos habet: ideſt mobiles uino. ¶ Capiturq; locis:delectatur. ¶ Romanæ conditor arcis: conditor Palantei ubi nunc palatiũ eſt:quod nõ re uera arx:ſed tenet rerum omnium principatum. ¶ Hæc nemora indigenæ fauni:inde geniti:& ſciendum ſecundum Heſiodi Theogoniam primos deos genitos:inde hemitheos:poſt heroas:inde homines innocentes: ultimo ſceleratos:quem hic nunc ordinem ſeruat. ¶ Truncis & duro robore nata: hoc figmentum ortum ex antiqua hominum habitatione:qui ante factas domos: aut in cauis arboribus: aut ſpeluncis manebant: qui cum exinde egrederentur:ut ſuam educerent ſobolem:dicti ſunt inde procreari. Neq; cultus erat:ideſt nullam ſui curam habebant. ¶ Componere opes:ideſt reſeruare ordinare. ¶ Parcere parto:de die inquit uiuebant: nec inuenta ſeruabant. ¶ Rami atq; aſper uictu uenatus alebat:cognato quodammodo uictu alebantur:aut uenatu montium:aut arborum ramis. ¶ Primus ab æthereo uenit ſaturnus olympo: hoc dicit ſecundum poeticum morem. Nam Saturnus rex fuit Cretæ:quem Iupiter filius eius bello pepulit. hic fugiens ab Iano ſuſceptus eſt:qui regnabat in Italia:quem cum docuiſſet uſum uinearum & falcis:in partem eſt admiſſus imperii: & ſibi oppidum fecit:poſtea ſuum repetiuit imperium.

¶ DONA. Nihil memoratu dignum excerpi poteſt ex Donato.

¶ CHRI. Capitur locis:ueluti præſagio quodam mentis q̧ illic futurum eſſet caput imperii. ¶ Conditor romanæ arcis:ſic enim nonnulli putarunt:ſed uarias de condita roma opiniones alio in loco diximus. ¶ Indigenæ:in eo loco nati:& quorum origo non ſit aliunde:quos græci αυτοχθονς uocant. ¶ Truncis: quaſi quod a principio orbis inde originem traxerint:nam qui ex antiquis philoſophis mundum habuiſſe principium uolunt referunt terram ipſam poſt elementorum diuiſionem cenoſam extitiſſe:eamq; a ſole paulatim denſatam & ſuo calore fermentatam in plurimis locis tanq̃ ulcera quædam tenui folliculo operta produxiſſe: ut etiam nunc in ægypti paludibus uidemus accidere:Cum ergo in humidis calore adhibito generatio fiat: & noctu quidem circunfluus aer humorem præſtet:qui inde ſole conſolidetur : tandem putredines ille tepore ad partum productæ ſunt : unde effractis folliculis uariarum formarum animalia exierunt: interea & homines quã opinionẽ Eurypides Anaxagoræ diſcipulus in ea quam melanippem fabula ſcribit refert:Hi igitur a principio uagi inculti ſine moribus aut legibus per ſyluas uiuebant:donec aliquis qui ſapiẽtia ac eloquẽtia ꝓditus fuit paulatim a feritate ad humanitatem reducens in unum eos coegit atq; illis & mœnia & leges poſuit.

Hominum Genesis

❧SER. Is genus indocile:pro indoctum.Nam indocile eſt quod penitus non poteſt diſcere:īdoctum quod nondum didicit.hos autem dicit eſſe compoſitos:unde apparet quia indocile dicit pro indoctum:hoc eſt autē quod dicit Cicero in primo rhetoricorum:Feros adhuc homines magni cuiuſdam uiri oratione compoſitos. ❧Legeſq; dedit:Atqui dixit Haud uinclis nec legibus æquam:ſed intelligimus Saturnum dediſſe leges: quibus adeo obtemperauerunt cum iam antea per naturam ſine legibus uiuerent.❧Latiumq; uocari maluit: bene maluit.Nam & Saturnia dicta eſt:ut Et nomen poſuit ſaturnia tellus:& Virgilius latium uult dici:quod illic Saturnus latuit. Varro autem latium dici putat quod latet Italia inter præcipitia alpium & appenini. ❧Sic placida populos ī pace regebat: ut merito aurea ſæcula crederentur.❧Decolor ætas:uitioſa: In omni enim uitioſo corpore ineſt peſſimus color. & alludit ad naturam metalli quam cernimus diſcolorē:nec īmerito:ſupra enim dixerat aurea ſæcula: ideo nunc dixit Decolor ætas.❧Tum mãus auſonia: omnes terræ habitatores aut indigenæ:aut aduenæ:aut cōuenæ:indigenæ ſunt inde geniti quos uocant aborigine lariri:græci αυτοχθονες:ut de Faunis dixit:aduenæ de uno loco uenientes:ut Saturnus: conuenæ de diuerſis:ut auſones & ſicani: Sicani autem ſecūdum nonnullos populi ſunt hiſpaniæ a ſicori fluuio dicti. Lucanus:Heſperios inter ſicoris non ultimus amnis hi duce Siculo uenerunt ad italiam:& eam tenuerūt excluſis aboriginibus:mox illi pulſi ab illis:quos antepulerant:inſulam uicinam italiæ occupauerunt & eam ſicaniam a gentis nomine:Siciliam uero a ducis nomine dixerūt:q̄q̄ Thucydides de ſicilia Italum dixit ueniſſe:& ab eo italiam eſſe appellatā.❧Immaī corpore thybris:hic tuſcorum rex fuit:qui iuxta hunc fluuium pugnans cecidit: & ei nomen impoſuit:alii uolunt iſtum ipſum regem latrocinatum eſſe circa huius fluminis ripas: & tranſeuntibus crebras iniurias intuliſſe:unde thybris quaſi υβρις dictus eſt απο της υβρεως: ideſt ab iniuria:nam amabant maiores ubi aſpiratio erat s.ponere:ut επτα ſeptem:uel ſicut ελενη ſelena.Alii ut ſupradiximus uolunt eos qui de ſicilia uenerunt thybrim dixiſſe ad ſimilitudinem foſſæ ſyracuſanæ:quam fecerunt per iniuriam afri & athenienſes iuxta ciuitatis murum.Nam quod Liuius dicit ab Albano rege tyberino.Thybrim dictum non procedit:ideo quia etiā ante albam thybris dictus inuenitur.❧Albula nomen: antiquum hoc nomen a colore habuit.❧Me pulſum patria:aut ut diximus ſupra propter paricidium:aut certe oraculorum neceſſitate compulſum.❧Pelagiq; extrema:per extrema pelagi actum:aut ut dicit Donatus per pelagus extrema pelagi ſequentem: aut pelagi aduerbium eſt.

Is genus indocile:ac diſperſum montibus altis
Compoſuit:legeſq; dedit:Latiumq; uocari
Maluit:his quoniam latuiſſet tutus in oris.
Aureaq;(ut perhibent)illo ſub rege fuere
Sæcula:ſic placida populos in pace regebat.
Deterior donec paulatim:ac decolor ætas:
Et belli rabies:& amor ſucceſſit habendi.
Tum manus Auſonia:& gētes uenere Sicanæ
Sæpius:& nomen poſuit:Saturnia tellus.
Tum reges:aſperq; immani corpore Thybris:
A quo poſt Itali fluuium cognomīe Thybrim
Diximus:amiſit uerum uetus Albula nomen.
Me pulſū patria:Pelagiq; extrema ſequentem

❧DONA. Me pulſum:non ſua culpa patria caruiſſe:ſed fatorum demonſtrat:quæ ut ipſe dicit ſunt inſuperabilia.❧Mater:nam & mater:& dea quæ contra pietatis meritum mouere filium non poſſet.

❧CHRI. Aureaq; ut perhibent:Regnabant teſte Higinio:qui protarchum trallianum ſecutus eſt in hac regione Ianus atq; Cameſes tanta cōcordia:ut regio cameſene:oppidum ianiculum diceretur: uerum cum iam ad ſolum ianum regnum perueniſſe:ipſe Saternum creta Ioue pulſum naui delatum hoſpitio accepit: atq; ab illo agriculturam edoctus eum regni ſocium fecit:& cum primus æra ſignaſſet ī altera parte ſaturni effigiem in altera nauim:qua aduectus fuerat in primendam curauit.Cum autem inter hæc ſaturnus nuſq̄ appareret: ianus omnem terram ſuæ dictionis parentem appellauit:& ſaturnalia illi īſtituit Saturnia oppidum paruum fuit ſub capitolio conditum aboriginibus in memoriam Saturni. In eo erat ſaturnia porta quæ deinde pandana eſt nominata.Saturnius:mons ſequentibus temporibus dictus eſt tarpeius: Sunt qui dicant ſaturniam terram a fertilitate dictam:quia ſaturanus ſit deus fertilitatis. Inde agros fertiles ſaturanios dixerunt.❧Auſonia:auſones eam partem italiæ habitauerunt:quæ eſt prope Rheginos ad meridiem in dorſo apennini: ſic dicti ab Auſone antiquiſſimo rege ex Arcadia huc profecto:qui poſtea ſparſi per italiam aborigenes ſunt nominati.❧Sicani:uide Seruio poſt ſicanos in eadem inſula: ut refert Dionyſius uenerunt ſiculi: qui italiæ populi cum pelaſgis:& aboriginibus pares eſſe non poſſent:italiam omnem inferiorem in notum peregrantes in proximam inſulam obſeruato æſtu tranſfretarunt.Occuparant autem prius ſicani hiſpanum genus qui Ligures fugerant:& ſicaniam a ſe inſulam nominarūt: quæ antea a figura triangulari Trinacria dicebatur. Iſti igitur a ſe ſiciliam nominarunt quod fuit:ut placet Hellanico leſbico tribus ætatibus ante res troianas: Is enim dicit: eorum regem nominatum Siculum: a quo & ipſi & inſula nomen acceperunt.Philiſtus autem ſyracuſanus ſcribit tempus tranſmiſſionis annis octoginta ante troianum bellum fuiſſe: eamq; gentem: neq; ſiculorum: neq; auſoniorum:neq; hellenum:ſed lygurum fuiſſe:ducente eos Siculo:quem Itali filium dicunt fuiſſe & ab eo dictos eē ſiculos. Antiochus ſyracuſanus ſiculos hos exactos fuiſſe ab œnotriis & umbris. Thucydides ſcri. Siculos pulſos ab Opicis multis annis poſt troicum bellum.

Saturnius

Auſones

Siculus